3

21

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
8 R
27

14-6.K.7

Google

Digitized by Google

Digitized by Google

ALPHONSI PANDVLPHI

Epiſcopi Comaclenſis

DISPVTATIONES DE FINE MVNDI

IN QVIBVS

Quæcunque à varijs Philoſophorum Sectis in hoc argumento naturali lumine ſunt conſtituta, refelluntur.

Euangelica, Propheticaque doctrina vnicè recipitur, & propugnatur.

Opus poſthumum omnigena eruditione refertiſſimum.

Cum duplici Indice copioſiſsimo.

ILLVSTRISS. ET REVERENDISS. D.

D. PETRO DE BARGELINIS

Vtr. Sign. D. N. Referend. & Protonot. Apoſt. de numero Participantium, Ciuitatis Aſculanæ Gubernatori, &c.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

BONONIÆ MDCLVIII.

Ex Typographia Ferroniana. Superiorum permiſſu.

Digitized by Google

ILLVSTRISSIME
ET REVERENDISSIME
DOMINE.

VIRTVS, & ea Nobilitas, quam præſertim vltrà maiorum antiquitatem ſolito magis inclytam à litteris metimur, cunctorum obſequia ſibi poſcunt, & animorum vota in id maximè accendunt, vt illis planè dominantibus, aliquo munere ſe ſiſtant in vectigal. Iſtas Proceres, & Dynaſtæ habeant, & nullo ſtipati ſatellitio ſpontè mancipia inuenient; tanti eſt Regnum virtute, non viribus nanciſci: Videas hinc, Heros Illuſtriſsime, ſi Te exactè perpenderis, nec aſcita in æſtimationem tuam modeſtia, quantum ſit Tibi ſupra omnes Imperium, quam latè Ditio Tua pateat, quo Tua pretio ſit æſtimanda fortuna; Is enim es, qui Bononiæ inter Illuſtriſsimos Patritios cenſeris, quiquè inter famigeratiſsimos Patres Collegiatos Doctores docuiſti Lauream Tuam ex vtroque Iure, qua arte ſuper exedras perennaret, dum Legum Oracula in Archigymnaſio funderes, qui arbitratus parum Themidem à temporalium rerum cura definiri, Pietatem Iuſtitiæ iunxiſti, & in Metropolitanæ Canonicos aſcitus illuxiſti cunctis Religionis exemplar; qui Tuam Sapientiam è patrijs laribus, veluti è cunabulis, ad ingentia metienda ſpatia prouocaſti; Hinc Te Roma Referendarium vtriuſq; Signaturæ, Protonotarium Apoſtolicum Participantium è numero eſt reuerita; qui, inconſulti hoſpitis Fanum, Fortunæ nempè, Tuis moribus meliori numine dedicaſti; qui, vt Adriaticum mare lubentiùs Ciuitati merces inferret, facto per inſtauratum Portum ſinu, affluentes aquas publicæ conſulens vtilitati prouidè excepiſti; & ne aliquando Maiorum fata interirent, aperuiſti per publicas hinc inde collectas Scripturas Montis Alti Nepotibus veterum Monumenta, & modò

Tuo iuſto moderamine dedidiſcit à ferro rigere Ciuitas Aſculana, quam tetigit aurea morum Tuorum Temperies. Per Te Lernęa capita poſuit peſtis, quando illam Charitatis igne in ſubditos infudiſti, ſpemq; incrementi, mutuato è Cælis robore, & ab humanis præſidijs medela, ademiſti; Tibi ſalutem debent proximæ Ciuitates, dum inundantis luis impetum, facto veluti vallo, frangeres; nec mirum, ſi in Patronam vocaueras eam Cœlicam Virginem, cui monſtra ſubduntur; neminem enim latet, quibus Donarijs Soſpitatricem Tuam Lauretanam Virginem colueris, dum Ciuitatum, & Locorum Tibi ſubditorum icones argenteis cælaturis depræhenſas tantæ Virgini dono ferres: Et tandem, nè veritati blandientis adulationis ſpeciem prætexere dicar, non multus ero, vt ingeram animis, quomodò Te Sapientes ſuum Mœcenatem iactent, quam Nobilitatem Tibi Alexander Atauus Felſineus Senator Regulis potioribus Italiæ affinitate iunctus conciliarit. Tuis hiſce dotibus illectus, prælorum gemitibus quotidie incubans audiebam identidem, quam apertè meum ergà Te debitum inculcarent; hactenus fatum concepti Voti mei diſtulit ſolutionem; Alphònſi Pandulphi Epiſcopi Comaclenſis Opus poſthumum amiſſo parente extorris in modum errabat, occurrebas, Heros præclariſsime, cui pignus tantum crederetur, & cui ità me deuouerem. Inire igitur ſeruitutem Tuam incipere volui Opere de Fine Mundi, quando Tibi minimè videri poteſt feralis hic titulus, qui temporis conuicia dignis cedro geſtis diluis, & interiturum Mundum, reparante fama virtutis Tuæ, quoſcunque caſus (fas ſit dicere) in perennem vitam aſſeris. Viuas fælix, & pergas imminenti Purpuræ dignum maioribus ſertis admouere caput, & auſpicia meorum conatuum in hoc Fine Mundi maiora æqua fronte excipere, & deriuata in Nepotem Auorum vota producto per ſtirpem patrocinio fouere, ità tamen, vt in hoc fine meæ deuotionis incrementum, principiumq; noſcas. Vale.

Illuſtriſs. & Reuerendiſs. D. T.

Humillimus, & Deuinctiſs. Seruus

Dominicus Maria de Ferronijs.

Digitized by Google

IN OPERIS DEDICATIONEM.

HEXASTICHON.

HIc Mundi Finis, per te ſtat, PETRE: cadebat
Confirmans, ſtabilis tu niſi Petra fores.

Suſtinet ALPHONSVS Mundum, ſed mole ſub iſta
Ne cadat, Alcides curris in auxilium.

Forſitan hoc fælix; nam deſignaris ad Orbem
Tutandum, cuius nomen, & omen habes.

D. Franc. Ferrarius Phil. D.

Typographus Lectori.

NE mirere, candide Lector, multiplices, variorumq; temporum iſtiuſce Operis approbationes; nam ſi diuerſiſſimas pertractatas materies, earumq; abſtruſiſſimæ eruditionis compagem ſpectes; illud nonniſi varijs ſcientificis, atq; doctiſſimis Viris perpendendum committi debebat ad vnicum exactiſſimè eliciendum iudicium. Auctoris mors indè ſecuta effecit, vt non niſi longo tempore, multiſq; cum difficultatibus, & diſcerptim, vt ità loquar, tanti Viri manuſcripta, huc nondum ab eodem viuente tranſmiſſa, & eo defuncto, illius Bibliothecæ latebris hærentia, recuperari potuerint. Optimis hiſce fruare Animi delicijs, &, vt optimè valeas, opto.

APPROBATIONES.

Diſputationis Procemialis.

D. Inuentius Torti Pœnitentiarius pro Illuſtriſs. & Reuerendiſs. D. Hieronymo Boncompagno Bonon. Archiep. & Principe.

Iuſſu Reuerendiſs. P. Inquiſit. Generalis vidi Ego Fr. Iacobus Philippus Polinus S.T. Mag. nec quicquam cenſura dignum reperi pro Tribunali S. Officij.

Imprimatur. Fr. Gulielmus Fochus Inquiſitor Bonon.

Diſputat. Pythagoricæ.

D. Inuentius qui ſupra.

Vidi ego Franciſcus Natalis in Archigymn. Bonon. Philoſophiæ Profeſſor ordinarius, iuſſu Eminentiſs. ac Reuerendiſs. D. D. Card. Ludouiſij Archiep. & Princ.

Vidit Fr. Dominicus pro Reuerendiſs. P. Inquiſit. Bonon.

Imprim. Fr. Vincentius à Serraualle Inquiſ. Bonon.

Diſputat. Platonicæ.

D. Inuentius Torti pro Eminētiſs. & Reuerendiſs. D. Card. Ludouiſio Bonon. Archiepiſc. & Principe.

Vidi ego Franciſcus Natalis qui ſupra.

Vidit Fr. Dominicus qui ſupra.

Imprim. F. Vincentius Prætus à Serraualle Inquiſ. Bon.

Diſputat. Ariſtotelicæ.

D. Inuentius qui ſupra.

Vidit Fr. Dominicus pro Reuerendiſs. P. Inquiſ. Bonon.

Vidi ego Franciſcus Natalis iuſſu Eminētiſs. ac Reuerendiſs. D. D. Card. Ludouiſij Archiepiſc.

Imprim. Fr. Vincentius Prætus Inquiſitor Bonon.

Diſputat. Stoicæ.

V. D. Iuuentius qui ſupra.

Iuſſu Eminentiſs. ac Reuerendiſs. D. D. Card. Ludouiſij Bonon. Archiepiſc. & Princ. vidi ego Franciſcus Natalis librum, cuius titulus eſt, De fine Mundi, ac de ſtatu rerum poſt finem Mundi, Auct. Illuſtriſs. ac Reuerendiſs. D. Alphonſo Pādulpho Ferrarienſi Comacli Epiſ. In quo omnia, non ſolum veræ fidei conſona, & ad veram culturam proficua mihi viſa ſunt. Verum etiam celeberrimum hunc Antiſtitem, huiuſmodi opere, mira doctrina claritate, atq; argumentorum ſplendore Antiquorum tenebras fugaſſe, & Catholicam de Fine Mundi veritatem eruditionis margaritis mirabiliter emicantem protuliſſe reperi, vnde typis mandari admodum vtile iudico.

Ego infraſcriptus vidi opus hoc, & nihil reperi, quod fidei Catholicæ, boniſuè moribus aduerſetur. Ego F. Dominicus de Māfredis Conſultor S. Off. & Prouincialis.

Fr. Io. Baps. Spadius Mag. pro P. Inquiſ. Bonon.

Imprim. Fr. Vincentius Prætus a Serraualle Inquiſ. Bon.

Diſputat. Aſtronomicæ.

D. Inuentius Torti pro Illuſtriſs. & Reuerēdiſs. D. Archiep.

Ingenioſiſſimas haſce, & eruditiſſimas Diſputationes Aſtronomicas æquè pias, & cunctis ſæculis commendandas cenſuit Ouidius Montalbanus pro Reuerendiſs. P. Inquiſ. Bonon. Reuiſor deputatus.

Imprimatur. Fr. Gulielmus de Fochis Inquiſ. Bonon.

Diſputat. Aſtrologicæ.

D. Inuentius qui ſupra.

Ouidius Montalbanus Philoſophorum Bonon. Colleg. Decanus, Legumque Doct. Mathemat. olim, nunc autem moralis Sapientiæ Profeſſor in Archigymn. Bonon. vid. pro Reuerendiſs. P. Inquiſ. Bonon.

Imprimatur. Fr. Gulielmus Inquiſ. Bonon.

Diſputat. Scripturalis.

D. Inuentius qui ſupra.

Ego Fr. Iacobus Philippus Polinus S.T. Mag. vidi ea maiori qua potui diligentia folia ſupradicta de fine Mundi exarata, nilq; quod S. Fidei, boniſq; moribus refragetur, plurima quæ illis ſuffragentur reperi. Quamobrem dignam typis cenſeo.

Imprimatur. Fr. Gulielmus Inquiſ. Bonon.

Diſputat. Theologicæ.

D. Inuentius qui ſupra.

Ego infraſcriptus ex commiſſione Reuerendiſs. P. Inquiſ. vidi Diſputationem Theologicam, quæ eſt vltima inter Diſputationes de Fine Mundi Alphonſi Pandulphij, nihilque deprehendi obſtans, quo minus typis mandetur.

Fr. Io. Thomas Puteobonellus Mag. & Vic. S. Officij.

Imprimatur. Fr. Gulielmus Inquiſ. Bonon.

Digitized by Google

INDEX

Diſputationum, Capitum, Sectionum, &c. in hoc Opere contentorum.

Diſputatio Proœmialis.

Cap. 1. IN quo Authoris intentio in hoc Opere, & Ordo ſeruandus explicatur. pag. I.

Cap. 2. Diſputationis Proœmialis, ſiue Breuis Reſolutio de Statu rerum poſt finem Mundi. V.

Præfatio ad Diſputationem Pythagoricam. pag. 1

Diſputatio Pythagorica.

Aduerſus Ocellum Lucanum Pythagoricum, lib. de Natura Vniuerſi &c. 3

Quæſ. 1. Cap. 1. An facta ſit aliqua in Terra mutatio. 8

Cap. 2. Oſtenditur, mutatam eſſe fœcunditatem terræ, teſtimonio ſacræ ſcripturæ, Plinij & D. Cypriani, &c. pag. 10

Cap. 3. Obijcitur aduerſus dicta, demonſtrando, diuitias ad nouum Orbem translatas eſſe &c. 14

Cap. 4. Quæritur, an mutatio facta ſit in montibus. 16

Cap. 5. An facta ſit mutatio in alijs Elementis. 19

Cap. 6. An mutatio facta ſit in corporibus cæleſtibus. 21

Quæſ. 2. Diſputatur, an in ſpecie humana facta ſit mutatio in ſtatura hominum, in numero ipſorum, & in vitæ ſpatio. 23

Cap. 1. Oſtenditur, humanā ſtaturam non eſſe mutatam, & contraria teſtimonia explicantur. ibid.

Cap. 2. An defecerit hominū numerus, & multitudo. 25

Cap. 3. Afferuntur teſtimonia hiſtorica, ſuadentia, multitudinem hominum non defeciſſe, & refelluntur. 27

Cap. 4. An humana ſpecies in vitæ ſpatio defecerit. 30

Cap. 5. Examinatur vera cauſa breuitatis humanæ vitæ &c. 33

Cap. 6. De longitudine, & breuitate humanæ vitæ. 36

Cap. 7. De calore natiuo, & humido radicali hominis, &c. 38

Digreſſio de annis antiquis Hebræorum. 42

Quæſ. 3. De Cauſis potentibus Mundum deſtruere. 47

Cap. 1. An Aqua poſſit naturaliter totum terræ globum obruere. 48

Cap. 2. An aqua ſit altior terra. 51

Cap. 3. Continet Diſputationem aduerſus P. Ioſephum Blancanum, exiſtimantem, Mundum naturaliter, per vniuerſalem inundationem interire poſſe. 55

Cap. 4. An ignis naturaliter Mundū poſſit deuaſtare. 60

Quæſ. 4. Cap. 1. An Sol naturaliter Mundum poſſit inflammare. 62

Cap. 2. Alij reijciuntur modi, quibus Sol dicitur calefacere. 64

Cap. 3. An zona torrida ſit habitabilis, vel à Sole combuſta. 68

Cap. 4. An Stella Canicula Mundum inferiorem valeat inflammare. 70

Cap. 5. An ex incendio Phaetontis colligatur futurum vniuerſale rerum incendium. 72

Cap. 6. An dari poſſit ſpeculum, vel Diaphanum vſtorium inferioris Mundi. 73

Quæſ. 5. Cap. 1. An à ſubſtantia immateriali creata ſit Mundo finis imponendus. 77

Cap. 2. Vtrum Angelus poſſit Mūdo finem imponere. 79

Cap. 3. Deus eſt cauſa interna, & externa Mundo, ſoluſque poteſt Mundum finire. 83

Introductio ad Platonicam Diſputationem. 86

Diſputatio Platonica.

Cap. 1. Afferuntur Platonis teſtimonia pro Mundi ortu, & æternitate &c. 90

Cap. 2. Inueſtigatur ſenſus Platonis de Materia præcedente Mundi productionem &c. 93

Cap. 3. Triplici Subſtantiæ Diuinæ Platonicæ Mundi finem repugnare &c. 96

Cap. 4. De numero determinato Animarum, de ipſarum exiſtentia ante corpora &c. 100

Antiloquium ad Ariſtotelicam Diſputationem. 106

Diſputatio Ariſtotelica.

Cap. 1. Oſtēduntur inanes Ariſtotelis rationes pro Mundi æternitate à parte poſt, &c. 109

Cap. 2. Ariſtotelis rationes pro neceſſaria Dei operatione examinantur &c. 114

Cap. 3. Ariſtoteles prouidentiam diuinam non ad ſolam Lunam, ſed ad omnia extendit &c. 117

Cap. 4. Primò afferuntur teſtimonia Ariſtotelis, & rationes pro Dei cauſalitate finali &c. 121

Cap. 5. Creationis definitio, & diſtinctio explicatur &c. pag. 128

Introductio ad Stoicam Diſputationem. 135

Diſputatio Stoica.

Cap. 1. Afferuntur Stoicorum, & præſertim Senecæ de Mundi interitu teſtimonia &c. 138

Cap. 2. Affertur, & examinatur cauſa, à qua Stoici adducti fuerunt in ſententiam de Mundi incendio, eaque reprobatur. 140

Cap. 3. Examinatur Stoicorum ſententia de Fato, & reprobatur fatalis interitus Vniuerſi, ex ipſorum opinione. 142

Cap. 4. Diſputatur, an Mundi interitus à Stoicis fatalis cōſtitutus, Platonicę doctrinę ſit cōſētaneus, &c. 145

Cap. 5. Affertur germana Ariſtotelis ſententia de Fato &c. 147

Cap. 6. Explicatur vera Fati definitio, & natura, &c. pag. 149

Diſputatio Aſtronomica.

Sectio 1. Quæſ. 1. Explicatur iuxta communem Aſtronomicam doctrinam triplex octauæ Sphæræ motus, &c. 153

Quæſt. 2. Diſputatur aduerſus Campanellam, quod falſa ſit appropinquatio Solis ad Tellurem, &c. 157

Sectio 2. Quæſ. 3. Diſputatur de Eccentricis, & Epycicis, & oſtenditur per motum Solis in ſuo Eccentrico Æquinoctia variari, &c. 161

Sectio 3. De Sole, Luna, & Stellis in fine Mundi obſcur.

Affe-

Afferuntur S. Scripturæ teſtimonia de obſcuritate Luminarium, & Siderum in fine Mundi. &c. 166

Quæſ. 5. Demonſtratur Solem in fine Mundi obſcurandum non eſſe à Luna &c. 170

Quæſ. 6. Proponitur tractatio de maculis; excluditur illorum error, qui putarunt, maculas Solares eſſe deceptiones viſus, &c. 173

Quæſ. 7. Referuntur ſententiæ Galilei, Kepleri, Auerſæ, Scheineri, & accuratè examinantur, & partim refelluntur. 176

Quæſ. 8. Oſtenditur teſtimonijs S. Scripturæ, & Patrum, maculas Solares eſſe tum halitus efflatos ex aquis ſupra cælos conſtitutis, &c. 179

Quæſitum 9. Recenſentur multæ Solis obſcurationes, quæ à maculis fuerunt productæ, &c. 186

Quæſ. 10. De obſcuratione Lunæ in fine Mundi. 191

Quæſ. 11. De duratione obſcurationis Solis, & Lunæ, & de loco cæli, in quo luminaria obſcurabuntur in fine Mundi. 198

Diſputatio Aſtrologica.

Cap. 1. Affertur ſententia Origenis, quod Aſtra ſint Signa, & non Cauſæ; &c.. 207

Cap. 2. Teſtimonio Platonis, Calcidij, Plotini, Ariſtotelis, aliorumq; oſtenditur Cælos non eſſe cauſas alicuius mali, &c. 209

Cap. 3. Examinatur ſententia Ptolomæi, & Cardani de qualitatibus Planetarum; &c. 212

Cap. 4. In quo occultę Cælorum qualitates reijciuntur; Rationibus ad ipſas euertendas allatis; &c. 220

Sectio 1. In qua demonſtratur, Cælum Empyreum in inferiorem Mundum non agere. 223

Sectio 2. Demonſtratur, Cælum non per ſe, ſed per accidens, atque indirectè agere in intellectum, &c. 225

Sectio 3. In qua explicatur, temporum varietatem non Planetis, ſed alijs cauſis adſcribendam eſſe. 229

Sectio 4. Quæ continet partum Octimeſtrem non eſſe vitalem, propter malam Saturni influentiam, &c. 232

Sectio 5. Reijciuntur occultæ Cęlorum virtutes, tāquam cauſæ efficientes metallorum, &c. 234

Sectio 6. Diſputatur de diebus Criticis, eoſq; à motu Lunæ non dependere demonſtratur. 236

Sectio 7. Diſputatur de Magnetica virtute, qua conuertitur ad polos, & ferrum rapit; primùm de prima proprietate, mox de ſecunda. 247

Cap. 5. Afferuntur varij Planetarum motus, ſed ſolum conſideratur motus in Apogæo, & Perigæo, &c. 272

Cap. 6. Ex aſpectibus Planetarum finis Mundi coniectari non poteſt, & præſertim ex Oppoſitione, Quadrato, & Coniunctione &c. 276

Cap. 7. Diſputatur contra Beroſum, Noeticum Diluuium Configurationi Planetarum in Capricorno adſcribentem. &c. 287

Cap 8. Ex translatione Stellarum vnius Signi in aliud nulla infertur in Mūdo inferiori mutatio Regnorum, & Imperij. &c. 292

Cap. 9. Diuiſio Domorum cæleſtium reprobatur; Et quatenus loca, ſeu ſpatia diſtincta ſint, nullam habere actiuitatem, ſeu influentiam oſtenditur. &c. 296

Diſputatio Scripturalis.

Quæſ. 1. Cap. 1. Examinatur, an dies Creationis Mundi fuerint plures dies, an vnus, &c. 300

Sectio 1. Declarantur verba Pſalm. 89. quorum explicatione magis demonſtratur ſex mille Annos completam Mundi ætatem non eſſe. 304

Sectio 2. De ſeptimo millenario, quo iuxta aliquorum errorem, regnaturus eſt Chriſtus cum Sanctis in terra. pag. 306

Cap. 2. & Quæſ. 2. Sectio 1. Diſputatur de ſeptuaginta hebdomadibus Danielis; Quæritur, an ipſæ cōprehendant tempus prędefinitum exeidij Mundani. &c. 311

Sectio 2. Indicantur diuerſæ ſententiæ de initio, & fine hebdomadum, & breuiter refelluntur, &c. 316

Sectio 3. Afferuntur alia ſcripturæ teſtimonia, ſcilicet Danielis Prophetæ, Ezechielis, & Ioannis in Apocalypſi, &c. 325

Sectio 4. Examinantur aliquæ opiniones, quæ S. Scripturæ teſtimonijs malè innixæ tempus conſummationis ſæculi præſignant. 329

Cap. 3. & Quæſ. 3. Sectio 1. Sacræ Scripturæ, & Sanctorum Patrum teſtimonijs, nec non rationibus incertitudo nouiſſimi diei, & finalis Conſummationis demonſtratur. 331

Sectio 2. Afferuntur, & declarantur aliqua S. Scripturæ, & SS. Patrum pronunciata, &c. 334

Cap. 4. Explicantur verba Chriſti, Matthæi 24. Et prædicabitur hoc Euangelium in Vniuerſo Orbe, in teſtimonium omnibus Gentibus, & tunc veniet conſummatio. &c. 341

Sectio 2. An prædicatum ſit Euangelium in vniuerſo Orbe Apoſtolorum tempore. 343

Sectio 3. Sequitur Quæſitum, An prædicatum ſit Euangelium in Orbe vetere, &c. 348

Sectio 4. Sequitur inueſtigandum, An in nouo Orbe prædicatum ſit Euangelium; & quemadmodum nomine veteris Orbis intelligendæ ſunt Zonæ temperatæ, ita pro nouo Orbe accipiendæ ſunt Zonæ extremæ, & etiam Zona Torrida. &c. 350

Cap. 5. Continet hoc Caput tria Quæſita per tres lectiones diuiſa; &c. 358

Sectio 2. An Romanum Imperium ſit ante Mundi finem deſtruendum. 365

Diſputatio Theologica.

Cap. 1. Beatus non videt in Deo tempus, quo Mundus deficiet. &c. 370

Cap. 2. Quæ futura contingentia cognoſcat Angelus; finis Mundi quomodo ignotus ſit Angelo. &c. 372

Cap. 3. Affertur error hæreticorum Chriſti ignorantiam blaſphemantium. &c. 378

DI-

DISPVTATIO PROOEMIALIS.

CAPVT PRIMVM

In quo Authoris intentio in hoc Opere, & Ordo ſeruandus explicatur.

MEum non eſt conſilium in hac de Mundi fine ſuſcepta Diſputatione de ijs diſſerere, quæ ipſum Mundi finem præcedent, vt ſunt Aduentus Antichriſti, & diræ perſecutiones, quibus illud Tartareum Monſtrum in Chriſti fideles graſſabitur, vt ſunt Enoch, & Heliæ, qui in hunc Mundum reuertentur, Prædicationes, quibus tamquam ſermone Domini penetrabiliori omni gladio ancipiti, fidelium cœtus, & Chriſtiana fides à teterrimi hoſtis inſidijs vindicabuntur; Vt ſunt omnium Defunctorum ad nouam vitam animata corpora, vt ſunt Aduentus Chriſti ſupremi Iudicis, vniuerſa ipſum Beatorum comitante caterua, & finales eiuſdem ſententiæ, vel in hominum perniciem æternam, vel in perpetuam ſalutem, & Beatitatem prolatæ. Hæc enim omnia ad inſcriptum in fronte Libri titulum, & ad propoſitam non ſpectant materiam; Atque adeo luculenter, & cópiosè pertractata ſunt à Scholaſticis in 4. ſent. & ab Expoſitoribus D. Thomæ in tertiam partem ſummæ præter peculiares à peculiaribus Authoribus de ijſdem rebus inſtitutas Diſceptationes, vt ſi in hoc verſarer argumento, penitus actum agerem, alieno exultarem labore, aliorumque trophæa non ſine maxima iniuria vſurparem. Quare conſultò mecum propoſui in hac Tractatione ab eo crimine abſtinere, quod à multis Recentioribus in dies perpetratur, illudque eſt, aliena rapere, aliorum literarijs opibus diteſcere, ab Antiquioribus inuenta occupare, & aliorum paginas affabrè elaboratas in proprios vſus, & Cómentarios inuerecundè transferre. Etenim quamuis ea, quæ à me diſputanda ſunt, ab aliquibus Scriptoribus conſiderata fuerint, attamen cum plurima ad hoc Argumentum ſpectantia prætermiſerint, atque multa leui manu, & pingui, vt aiunt Minerua, pertractauerint, campum mihi patentiſſimum reliquere, per quem mea innoxio pede, nullis onuſta rapinis excurrat oratio. Itaque multa in hoc Opere conſtruendo ex mea Officina deprompta, proprijs meditationibus excuſſa, meo, vt ſic dixerim, Marte communita in hanc litterariam protuli Arenam, non adhuc anxio gradu præſſam, & calcatam. Quamobrem æquiori iure legentes rogatos velim, vt hæc à me exarata tamquam meas ingenioli ſegetes proprio irrigatas ſudore, tamquam ædificium proprio fabrefactum ære, non aliunde raptim conſertum, & conſarcinatum mitiore oculo intueantur.

Equidem fateor hæc à me non Academico, vel Oratorio, ſed vmbratili, & ſcholaſtico ſtylo tradita omni prorſus verborum delectu, & ornatu carere. Cæterum, vt vere cecinit ille,

Ornari res ipſa negat contenta doceri.

Et quemadmodum marmorea Templa ſuo natiuo ſatis inſtructa decore, vel à floribus, vel à coloribus mutuari renuunt maieſtatem, & pulchritudinem; Haud ſecus Philoſophica, & Theologica monumenta, qualia hæc ſunt, in quibus veluti in Templis, veritati humanum litat ingenium, nullis amant verborum pigmentis, ſed ſola ſpecie veritatis exornari.

Quæ verò ad ſcribendum meum demulcere potuerunt animum, ac laceſſere, fuerunt potiſſimum Materiæ nouitas, atque Ordo dicendorum; Ex vtroque enim fonte non exiguam voluptatem percepturos eſſe legentes, minimè dubitaui. Argumenti, inquam, nouitas me valde commouit; Quoniam in illis dūtaxat proponendis, examinandis, diſcutiendis mea deſudabit induſtria, quæ contingere debent in Mundo, poſtquam Chriſtus Dominus, vniuerſali expleto iudicio, ad cæleſte Capitolium glorioſus Triumphator, omnium ſpirituum, & corporum Beatorum exercitu ſtipatus aſcenderit. Nam meæ in hac Tractatione erunt partes poſtremum Mundi finem, & interitum ſolum indicare, eiuſdemque Mundi recentem ſtatum, ac renouationem adamuſſim explicare. Quæ Mundi Renouatio argumenta ſuppeditat pulcherrima, & totam proponit Philoſophiæ meſſem demetendam, ex qua multa Diſputationum manipula colligentur. Etenim de Terra, de Aqua, de Aere, de Igne, & de cæleſtibus Orbibus in eo ſtatu permanſuris, ea ſe offerunt ſpectanda, quæ Philoſophicam, & Theologicam requirunt Doctrinam, & certatimurioſa affluunt iucunditate. Nam quemadmodum Philoſophi hunc Mundum in præſenti ſtatu contemplantis munus eſt de vniuerſa Rerum Natura diſſerere, Elementa, cæleſtia corpora, & mixta omnia contemplari; ſimili prorſus ratione mihi futuri Mundi ſtatum, poſt eius finem, conſideranti onus incumbit de ijs omnibus, quæ in Mundo ſupererunt, & de ipſorum natura diſputationem contexere.

Authoris intentio, & operis argumentum.

Alterum verò, quod me ad ſcribendum de hac Materia vehementiùs inflammauit, eſt Ordo, & ſeries eorum, quæ pertractanda occurrebant, non ſolum iucunda, ſed frugifera, ſucco, & ſanguine plena, vt non corticem humanæ ſapientiæ contrectandum, ſed medullas mihi eſſe penetrandas agnoſcerem. Quamobrem hāc primam Tractatus partem in nouem partiri Diſputationes decreui. In hac prima redigam in arctum, & quaſi compendio colligam ea omnia, quę de Rerum ſtatu poſt Mundi Occaſum à ſacris Doctoribus diſſeruntur, ea latiùs, & fuſiùs In ſecunda huius Tractatus parte conſideraturus. Prætermiſſis tamen conſultò omnibus illis, quæ ad animarum, tum Damnatarum, tum Beatarum ſtatum vltimum poſt Mundi finem pertinebunt; Cum tantum in hoc Opere mihi propoſuerim Rerum materialium, non ſpiritalium ſtatum, & conditionem, poſt Mundi Eccidium, indagare. Quoniam de illarum Animarum ſtatu, & præſertim de corporibus Beatis in cæleſti Regno poſt Mundi interitum æterno Aeuo permanſuris, multò non minus ſedulò, quam doctè è Theologiæ Profeſſoribus diſputata ſunt, vt meus propterea à ſuperuacaneo Opere labro ſuperſedeat.

Ordo, & ſeries operis.

Prima diſp. argumentum.

Hanc autem Primam Diſputationem duxi præmittendam, vt mihi ſternam viam, & pandam aditum ad inquirendum, An Mundi finis iuxta ea, quæ de ipſo ſacris prodita ſunt litteris, poſſit innato ingenij lumine, abſque Diuino afflatu indagari, quod erit ſecundæ Diſputationis Argumentum, in quo multa Philoſophica, Theologica, Medica, Hiſtorica euoluam. Tertia Diſputatio accuratum de ſententia Platonis examen circa Mundi primordia, & interitum continebit; Quam nactus occaſionem multa ad rem tamen propoſitam accommodata Platonis dogmata, & pronnnciata diſcutiam, voluptuoſa illis ingenijs, quæ ſub vmbra Platonicæ Platani ſuauiter conquieſcunt. Ex Porticu Platonica me transferam in Quarta Diſputatione ad Lyceum, & Peripateticis per diuerſa dogmata grauitate pleniſſima excurſionibus ad Ariſtotelicam Mundi finem negantem prorſus ſententiam perueniam; Atque hinc in Quinta Diſputatione gradum faciam ad alio-

Prima diſput. argumentum. 2. diſp. argumentum.

3 diſp. Platonica.

4. diſp. Ariſtotelica.

5. diſp. Stoica.

Digitized by Google

aliorum Sapientũ examinandas de Mundi excidio opiniones; Inter quas cum primam ſibi vindicet ſedem Stoicorum de Igne combuſturo Mundum ſententia, ſubnectam Quæſitum, An iuxta Stoicorum placita Mundi combuſtio futura ſit fatalis, An contingens, vbi de contingentia, & fato aliqua obiter quidem, ſed opportunè memoratu digniſſima exprommam, eamque Quæſtionem Stoico Titulo *6. diſp. Aſtronomica.* præſignabo. Quoniam verò Aſtronomica Diſciplina cæleſtium Orbium circumrotationes, & Solis præſertim vertigines ad aliquam de Mundi fine inſinuandam notitiam adaptat; In ſexta Diſputatione multa Aſtronomica pronunciata in medium afferam, atque veritatis lance, quaſi Aſtronomica cæleſti libra perpendam, compertumq; faciam, Aſtronomiam nullam de Occaſu Mundi cognitionem præbere; Qua occaſione in noua ſydera, & in maculas Solis recenti Aſtronomorum lumine illuſtratas meditationis obtutus conijciam, hæcque Phænomena nullo vnquam tempore ad finem Mundi perſpiciendum humanas ducere poſſe mentes demonſtrabo. Sed vt ex animo fa*7. diſp. Aſtrologica.* tear, magnum in ſeptima Diſputatione contradicendi æſtu, & diſputandi libidine, præſertim blandiente materia, cum Aſtrologis inivi certamen; Qui cum impudentiſſimo auſu, & tumidis buccis de Religionis Chriſtianæ fine, vnaque Mundi excidio multa effutiant, allatis Commentis delirantium ſomnijs quàm ſimillimis, acriora meæ Diſputationis ſpicula prouocarunt, itaut in ipſorum de Mundi fine refellendis figmentis vniuerſa propemodum eorum pronunciata euertere, ac euellere ſtuduerim; atque adeò longiore fortaſſe filo contexta ſit diſſertatio; Hinc ex fœdiſſimis Aſtrologiæ lacunis ad puriſſimos ſacræ ſcripturæ, & Sanctorum Patrum fontes me conuertens, in Octaua *8. diſp. Scripturalis.* Diſputatione omnem operam, ſtudiumque locaui, in illis ſacræ ſcripturæ Arcanis perquirendis, ex quibus aliqua de Mundani excidij tempore oritur coniectura, quam tamen fallacem omninò, & incertam, neque ſacris ſcripturis, ac Sanctis Patribus conſonam oſtendo. Tan*9. diſp. Scripturalis.* dem Diſputationũ Agmen claudit Nona, quæ Angelorum, Beatorum, & ipſius Chriſti de Mundi Occaſus tempore ſcientiam, vel notitiam comprehendit, atque ita poſtrema manus priori Tractatus imponitur Parti.

Mox ſecundam aggredior per Titulos, & Capita diſtributam; Primò agens de Ignis Elementaris ſtatu, ducta occa*Pars poſterior Tractans euiſq; argumentum.* ſione ab Igne, qui ſublunarem Mundum depopulabitur. Subſequitur Tractatus de Terræ ſtatu, non ſolum quoad Terræ ſubſtantiam, ſed etiam accidentia, & nouos in ipſo incolatus, vel Seruatoris noſtri cum ſuis Dilectis, & Beatis in ipſa habitaturi per mille Annorum ſpatia, vt Chiliaſti Hæretici perperam cenſuerunt, vel Infantium nunc temporis degentium in Limbo, qui iuxta aliquot Scriptorum errata, poſt Mundi finem Terram habitabunt. De fontium, fluminum, & præſertim de Maris ſtatu multa ſubeunt dicenda, & cum mare ſit permanſurum, quæritur An æſtus reciprocationes, vel alios motus ſit paſſurum, An ſalſedine, an colore cæruleo ſit afficiendum. De Regionibus Aeris proximè diſputatur, nimirum de ipſarum purgatione ab Igne facienda, de earumdem magnitudine, tenuitate, claritate, puritate, nullis Meteorologicis impreſſionibus confœdata. Tandem accuratam, & integram conficio tractationem de ijs omnibus, quæ ſpectare poſſunt ad cæleſtia corpora, poſt finem Mundi à motu quietura, & lucidiſſima permanſura; Et breui ad Deum, & Deiparam Peroratione quaſi chorónide totum opus abſoluitur.

Neque aliquis vitio mihi vertat, me in his pertractandis Philoſophum magis agere, quam Theologum; Namque cum in præſentiarum cõſideranda non à craſſamentis materiæ abiuncta, ſed prorſus materiæ cõpulata occurrant, Philoſophicam potiùs, quam Theologicam indaginem poſtulare videntur. Hæc tamen Tractatio æquius Theologico, quam Philoſophico donanda eſt Titulo; Quando hęc omnia ad dogmata Theologica fide, & doctrina firmata, tamquam ad præfixum ſignaculum collimant, Neque etiam profuſa aliquando verborum copia, ſermoniſq; longitudo, & aliqua forſitan rerum repetitio mihi dãda eſt crimini. Etenim, vt verum fatear, breuitati ſtudere omni arte, omniqueſtudio ſemper conatus ſum, & non Aſiatica affluentia, ſed

Laconica ſobrietate vti malebam. Verum illud mihi Poeticum immurmurabat auribus, & inſidebat animo effatum.

Dum breuis eſſe laboro,
Obſcurus fio.

Ego verò, qui delectare ſcribendo, & ſcribere delectãdo animo propoſueram meo, omnes orationis caligines ad hoc Opere diſijciẽdas eſſe animaduerti. Quare non verborum frondes, & inuolucra, ſed rerum fructus in hac, vt ſic dixerim Philoſophiæ, ac Theologiæ ſilua venari ſtudium fuit, ſucculenta breuitate, & claro dicendi ſtilo depaſta ſermonis luxurie; Ita vt lectoris oculos non obſcuritatis, & ambiguitatis tenebræ pulſent, ſed aſſertæ veritatis impleant radij, atque laceſſant.

Mũdi acceptio, & diſtinctio Platonica.

Sed antequã primæ Diſputationi manum admoueam, præmittenda eſt multiplex Mundi ſignificatio, vt de qua Mundi ſpecie noſtra ſit tractàtio compertum fiat; Propterea fabuloſis Democriti, Leucippi, Epicuri de pluribus Mundis opinionibus prætermiſſis, aſſero cum Platonicæ familiæ alumnis tres Mundos reperiri; Primum Cæleſtem, ac Elementarem in vnum coniunctos. Secundum Anima ſenſitiua compoſitum. Tertium ſola intelligentia præditum. In primo affirmant corporum materiam, & formarum varietatem diuina virtute exornari, Secũdum aſſerunt ab Anima Mundi compleri, in Tertio, quem exemplarem, atque Archetypum vocant, Mentem opificem Idearum ſedem contemplantur.

Hæc Platonicorum Doctrina ex Pythagoræorum fontibus emanauit, qui tradiderunt, Bonitatem in Centro, & pulchritudinem ex hac effluentem in tribus Circulis circa Centrum reuolutis contineri; Centrum autem Deum dixerunt, Tres verò Circulos Mentem, Animam, & Naturam corpoream nuncuparunt.

Mundi diuiſio Hebraica.

Hebrei quoque Tres Mundos inuexerunt; Primum ſupremum à noſtris ſenſibus remotum, ac penitus immaterialem; Secundum cæleſtem, atque æthereum; Tertium tandem, in quo nos habitamus, quatuor Elementis compoſitum, pluribus Animaliũ ſpeciebus, & copioſa Mixtorum varietate exornatum; Quos Mundos Moyſen in Tabernaculi fabrica indicaſſe Hebræi Doctores tradiderunt.

Quid ſit Mundus de quo diſputatur.

Prætermiſſis alijs Mundi ſpeciebus de illo Mundo inſtituenda eſt à nobis Diſputatio, qui ſuo complexu cæleſtia, caducaque corpora comprehendit; Quod vniuerſum quandoque Cæli nomine appellari teſtis eſt Ariſtoteles 1. de Cælo Tex. 96. & definitur lib. de Mundo ad Alexandrum, Coagmentatio ex Cælo, Terra, & Naturis, quæ ab his intercluduntur; eodemque modo ipſum definiuit Poſſidonius, Teſte Laertio in vita Zenonis, & Plutarch. lib. 1. de Placit. Philoſoph. Quare cum definitio allata ab Ariſt. lib. de Mundo penitus cohæreat cum definitione excogitata à Poſſidonio, exiſtimo (pluribus alijs ſuadentibus argumentis) librum de Mundo ad Alexandrum eſſe opus Poſſidonij, quamuis Ioannes Franciſcus Picus, Auguſt. Steuchus, & ante ipſos Iuſtinus Martyr Philoſophus præſtantiſſimus eum librum Ariſtotelicæ Doctrinæ compendium appellarint.

Noſtra igitur Tractatio verſabitur in conſiderando fine, & ſtatu rerum poſt Mundi finem, illius ſpeciei Mundi, quæ Cælum, Elementa, & Mixta complectitur, & in Prima Diſputatione ad hoc Opus Procemiale per Concluſiones, & Axiomata procedentes breuem de ſtatu rerũ poſt Mundi finẽ notitiam trademus.

CA-

CAPVT II.

Diſputationis Procemialis, ſiue Breuis Reſolutio de Statu rerum poſt finem Mundi.

HÆc Introductoria,ſeu Procemialis præmittitur Diſputatio,quia cum ſæpè in ſequẽtibus Diſputationibus commemoranda ſint ea, quæ ſpectãt ad finem Mundi poſt ipſius finem, operæ pretium eſſe duxi hęc primoribus, vt aiunt, labijs Lectori tradere deguſtanda, ne per obſcura prorſus, & ignota duceretur; Quod compendioſa præſtabo tractatione,eadem in ſecunda huius operis parte laxiore, & accuratiore indagine explicaturus; Monitum igitur Lectorem cupio, vt hæc tamquam Rudimenta, & Prolegomena ſuſcipiat hac breui coacta diſputatione; Quam non Capitibus, vt cæteras,ſed breuibus tantum Concluſionibus conficere decreui, vt faciliori negotio explicanda in faſciculum perſtringerem,& coarctarem. Atq; vt hinc exordiar, Mundi Occaſus, atque ipſius Renouatio eueniet abſoluto Iuditio Vniuerſali, & poſtquam Chriſtus ad Cælum redierit, vt demonſtrant Verba D. Ioannis Apocalyp. 20. Vidi Thronum magnum candidum, & ſedentem ſuper eum, à cuius conſpectu fugit Cælum, & Terra, & locus non eſt inuentus eis. Per fugam autem Cæli, & Terræ intelligit Ioannes Renouationem ipſius Cæli, & Terræ; De qua Renouatione mentionem facit, poſtquam verba babuit de Throno, ad indicandum eamdem renouationem faciendam eſſe poſt Iuditium finale, per Thronum ſignificatum.

Confirmatur teſtimonio D.Auguſtino 20. de Ciuit.Dei Cap.4. Peracto Iuditio, tunc eſſe deſinet hoc Cælum,& hæc Terra, quando incipiet eſſe Cælum nouum, & Terra noua. Ratio autem, propter quam non antea, ſed poſt Iuditium finale facienda ſit Renouatio,petenda eſt à fine, propter quem à Deo Mundus conditus eſt, qui procreatus fuit propter hominem, & præſertim propter Electos, iuxta illud D. Pauli 1. ad Corint. 3. Omnia veſtra ſunt, vos autem Chriſti; Ideo cum poſt Iuditium finale facienda ſit mutatio maximæ perfectionis, ornatus, & gloriæ in corporibus Electorum, facienda eſt etiam pariter mutatio in Mundo, qui Electis præſtitit operam, & obſequium.

Ignem autem futurum eſſe inſtrumentum Mundanæ mutationis, ſacra monumenta apertè teſtantur, Pſalmo enim 49. habetur, Deus manifeſtè veniet, & Deus noſter, & non ſilebit, Ignis in conſpectu eius exardeſcet; Et Iſaiæ cap.66. Ecce Dominus in Igne veniet, & quaſi turbo Quadrigæ eius; Reddere in indignatione furorem ſuum, & increpationem ſuam in flamma Ignis, quia in igne Dominus iudicabit. Et Dauid Pſal.10. Pluet ſuper peccatores laqueos Ignis, & ſulphur, & ſpiritus procellarum pars calicis eorum, & Pſalm. 17. Ignis à facie eius exarſit; Huc reſpexit Oraculum Daniel.7. Thronus eius flammæ Ignis, Rotæ eius Ignis accenſus, fluuius Igneus rapiduſq; egrediebatur à facie eius. Concinit tandem Pſaltes Pſal.96. Ignis ante ipſum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius.

Atqui futurum eſſe Elementarẽ Ignem illum, & eiuſdem ſpeciei cum noſtrate, Affirmat D.Bonauent. in 4.Sent.Diſp.47. Art.2. Quęſt.1.Id verò negat Lactantius lib.7. Inſtit. Cap. 21. Et quemadmodum cenſet Ignem Inferni eſſe diuerſę ſpeciei ab hoc Elementari; ita videtur innuere futurum eſſe alium Ignem ſpecie diſtinctum ab Elementari, illum, qui erit Inſtrumentum Mundanæ mutationis,& quo Deus eum iudicauerit, vt ipſius vtar verbis, Iuſtos examinabit, vel peccata perſtringet, ac comburet; Exiſtimo tamen cum vniuerſali Theologorum ſententia, Ignem illum futurum eſſe eiuſdem rationis, & ſpeciei cum noſtrate; Non quod Ignis ille ſit nouiter creandus, Nam non eſt noua Creatio abſque vllo fundamento, & neceſſitate inducenda; Non quod Ignis, qui ex ſententia Peripateticorum eſt in hypocaumate deſcenſurus ſit, ac ſi Ignis quaſi viciniam Lunæ pertęſus,per aerem deorſum ruat, & ab innata ſuæ leuitatis cõſuetudine ad nos deflectat;Nam

hoc

Digitized by Google

hoc ſupponi: Ignem ibi exiſtere, & habere ſedem ſtatutam in Mundo, quod Nos inficias imus, & ſuo loco in Tomo 2. huius operis demonſtrabimus. Quare arbitror cum Suarez Tomo 2. In 3. Parte Quæſt. 59. Art. 6. ſect. 2. Ignem illum generandum eſſe ex Terræ vaporibus, & exhalationibus, concurſu cauſarum naturalium, quæ à Diuino excitatæ Imperio ſupranaturaliter coniungentur, ad Ignem illum generandum in Terra, atque in ſecunda Aeris regione, ad quam vapores, & exhalationes aſcendent. Erumpet etiam maxima pars Ignis ex Terræ latebris, & ex Inferno; Imò addit Suarez, quod Angeli concurrent ad applicandam illi Igni materiam combuſtibilem, & quod Cæleſtia corpora ad talem Ignem producendum cum ſuis influentijs concurrent; Quod tamen à nobis in Diſp. Aſtrologica redarguetur.

Conueniunt ferè omnes ſacri Scriptores inter ſe, quod voraciſſimus Ignis ille, & eodem tempore Vniuerſum Mundum ſublunarem circundabit, & ſua velocitate deuaſtabit ea corpora, quæ infra explicabimus; Suarez tamē exiſtimat Ignem non eodem tempore, & ſumma velocitate ſublunarem globum inuaſurum eſſe, ſed potius ſucceſſiuè; Id autem repugnare videtur maximis viribus, & vehementiæ eiuſdem Ignis, nec non verbis D. Petri Ep. 2. Cap. 3. Cæli magno impetu trāſient. Quorum ſenſus eſt, non Cæleſtia Corpora, ſed Regiones aeris magno impetu ab Igne excitandas eſſe, & purgandas; Impetus autem connotat non actionem ſucceſſiuam Ignis in Mundi ſublunaris partibus, ſed totam ſimul collectam, & vehementiſſimè excitatam; Attamen nūc hac de re abſolutum non fero iudicium, ſed illud in ſecundum transfero Tomum.

Mihi verò non probatur ſentētia Antonij Zaræ Epiſc. Perinenſis in ſua Ingeniorum Anotomia Sect. 4. Membr. 12. aſſerentis. Ignem à Deo excitatum in fine Mundi, crinitos Cometas, fulgura, & fulmina producturum eſſe, Quod ego prorſus improbabile exiſtimo; Non tantum quia Cometæ, ex communi Scriptorum placito, præcedent poſtremam Mundi concremationem, ſed etiam quia rapidiſſima erit, iuxta Petri Teſtimonium, eiuſdem Ignis actio, qua deſtruet potiùs Cometas, fulgura, & fulmina, quam generabit.

Notandum autem eſt mutationem ab Igne faciendam eſſe in Mundo ſublunari, quod colligitur ex verbis D. Petri eadem Ep. 2. Cap. 3. Latent enim eos hoc volentes, quod Cæli erant prius, & Terra de aqua, & per aquam conſiſtens Dei verbo, per quæ ille tunc Mundus aqua inundatus perijt. Cæli autem, qui nunc ſunt, & Terra eodem Verbo repoſiti ſunt, Igni reſeruati in Diem Iudicij, & perditionis impiorum hominum. Ex quibus patet, quod Deus in fine Mundi Igne caſtigabit, quæ punita fuerunt ab eo per aquam Diluuij; ſed Diluuium ſolum Mundum ſublunarem inuaſit, & ad talem ſolum aeris altitudinem peruenit, neque ad Cælum aſcendit, Ergo neque Ignis Celeſtes orbes aggredietur, ſed ſolum ſublunarem ſphæram inuadet; Quare D. Petrus per Cælos intelligit iuxta morem Scripturæ ſacræ expanſionem aeris, qui inflammabitur ab Igne; Quod indicant verba ſubſequentia. Adueniet autem Dies Domini, vt fur, in quo Cæli magno impetu tranſient, ideſt Aereæ regiones rapidiſſima Cælorum vertigine agitabuntur, & à maxima Ignis vehementia inflammabuntur; Ideò ſubiungit, Elementa verò calore ſoluentur, Terra autem & quę in ipſa ſunt, opera, exurentur. Sed hæc D. Petri Verba accuratiùs in 2. Tomo examinabimus; Hunc ſat ſit aſſirmare ex D. Petro inferri Ignem ad Cælum aſcenſurum non eſſe, neque vltra ſecundam aeris regionem peruenturum, quo peruenit Diluuium; Et cum Cælum ſit corpus puriſſimum, & lucidiſſimum, non ſunt in eo ſordes, & inquinamenta purganda, quemadmodum erit munus Ignis ipſamet Elementa purgare, & renouare. Si autem eſſent vera ea, quæ ab Aſtrologis Cælorum orbibus attribuuntur, ſcilicet, quod Saturnus, & Mars in Mundum ſublunarem detrimenta innumera inducant, calamitates, neces, bella, infortunia producant, noxias, lethales, flagitioſas influant in homines propenſiones, dubiò procul Cælum maiorem indigeret purgatione; ſed quoniam, vt Diſputatione peculiari demonſtrabo, Planetæ huiuſmodi defectibus, & prauis qualitatibus non ſunt affecti, æquiori iure ſtatuen-

dum

Digitized by Google

dum eſt, ab Igne ſidera, & Cæleſtes orbes in fine Mundi non eſſe purgandos.

Hiſce præhabitis;ſit Prima Concluſio. Omnia ab igne in fine Mundi non exurentur, neque ad nihilum redigentur,aduerſus ſententiam Ambroſij Catharini in Comm. Epiſ. ad Hebr. & in primam, & ſecundam D. Petri; Franciſci Valeſij lib. de Sacra Philoſo. Cap. 29. Hieronymi Magij lib. 2. de Exuſtione Mũdi Cap. 6. 7. & quæ etiam ſententia multis Sanctis Patribus adſcribitur, quos allegat Suarez Tom. 2. in tertiam partem, quęſt. 59. Diſp. 58. Art. 6. Sect. 2. & Antonius Zara Opere prænotato Memb. 12. Sect. 4. vbi idem Author putat Ignem comburſturum Cæleſtia Corpora, & ſidera, quæ per motum localem ad ima membratim ruent, eorumq; Cineres in hiatum Terræ, qui erit Infernus, deſcendens, vt propterea cenſeat Empyreum ſolum, & Infernum reſeruanda eſſe, de quibus interpretantur verba D. Ioan. Erit Cælum nouum, & Terra noua, quia ſcilicet, ait ipſe, Empyreum erit Cælum nouum, idest oculis ſubiectum, cum antea non eſſet. Et Infernus erit Terra noua, quia apparebit, & damnatos oſtendet. Quorum Verborum extorta eſt interpretatio, cum omnino ſacræ Scripturæ conſentaneum ſit aſſerere, Corpora Cæleſtia, & Elementa poſt Mundi occaſum in ſtatu perfectiori remanſura eſſe; Quod potiſſimum apparet ex Verbis Eccleſ. Cap. 3. Omnia opera, quæ fecit Deus, perſeuerant in perpetuum, & ex Pſal. 148. Ipſe dixit, & facta ſunt, ipſe mandauit, & creata ſunt; Statuit ea in Æternum, & in ſæculum ſæculi; Nam quamuis Deus ſua Diuina Omnipotentia omnia penitus deſtruere poſſit, & annihilare, vt habetur 2. Machebæorum 8. Ipſe poteſt vniuerſum Mundum vno nutu delere; Vt enim liberè creauit, & liberè conſeruat, ita poteſt non liberè conſeruare; Nihilominus in Mundi excidio, pro ſua Bonitate, & Sapientia, in ordine, & ſerie rerum materialium ab interitu, & deſtructione conſeruabit illæſa Cæleſtia Corpora, & Elementa. Quod apertiſſimè teſtatus eſt D. Paulus Epiſ. ad Corint. 2. Præterit, inquit ille, figura huius Mundi; Ideò obſeruant Auguſtinus, & Hieronymus non dixiſſe præterire ſubſtantiam Mundi, ſed figuram, ad ſignificandam mutationem accidẽtalem, & Mundi meliorem perfectionem. Corroboratur eiuſdem Pauli Teſtimonio ad Roman. 8. Expectatio Creaturæ reuelationem filiorum Dei exſpectat, quia & ipſa Creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis. Quę Verba indicant Creaturas non eſſe deſtruendas, quoniam non liberarentur à corruptione, ſed maximè ſubderentur corruptioni, neque ipſæ dicerentur expectare, ſed potius abhorrere hanc mutationem, qua in nihilum eſſent redigendæ.

Sit ſecunda Concluſio. Mutatio, quæ facienda eſt in Corporibus Cæleſtibus, & Elementis erit tantum Accidentalis, & non ſubſtantialis; Itaut deſtruenda non ſint ea corpora, & aliæ formæ, aliæque ſubſtantiæ de nouo producendæ, vt cenſuerunt Authores ſupracitati in ſententia de Rerum annihilatione, & præter ipſos putauit etiam Steuchus Eugubinus de Mundi excidio, ſcilicet Mundum eſſe igne comburendum, & poſtea alium nouum Mundum, quaſi Phænicem ex cineribus eſſe renouandum, & Molina in primam partem Trac. de opere ſex Dierum Diſput. 3. §. Ego ſanè; exiſtimans ſidera eſſe ſubſtantialiter renouanda, ita vt permanſura ſit quidem præſens materia, ſed noua forma in materia cæleſti ſit producenda, & reficiendi ſint Cæli ſpecie diuerſi, ſed præſtantiores. Cui opinioni inter recẽtiores adſtipulatur Hurtadus diſp. 1. de Cælo ſect. 5. & diſp. 3. ſect. 7. Quæ ſententia non ſolum aduerſatur teſtimonio Eccleſ. cap. 3. ſupra allegato. Cognoui omnia, quæ fecit Dominus, ipſa erunt in æternum; ſed repugnat etiam Verbis Ioan. Apocal. 21. Erit Cælum nouum, & Terra noua, & Iſaiæ 65. Ego creo Cælos nouos, & Terram nouam; Non enim dicitur Cælum aliud, & Terra alia, ad indicandam ſolam renouationem, & non mutationem ſubſtantialem in Cælo, & Elementis eſſe faciendam; Sed aduerſus Molinam, alioſque huius ſententiæ aſſeclas ſuo loco diſputabimus.

Quod autem Mutatio in Corporibus Cæleſtibus non futura ſit ſubſtantialis, ſed accidentalis, patet potiſſimum ex Verbis Iſaiæ cap. 30. Erit lux Lunæ, ſicut

cut

Digitized by Google

cut lux Solis, & lux Solis erit ſeptempliciter, ſicut lux ſeptem dierum; Ergo ex ponderatione D. Hyeronymi permanebunt Sol, & Luna, ſi corpora ipſorum erunt maiori lumine illuſtranda, Id, quod etiam clariſſimè confirmatur à D. Paulo in Cap. 8. Epiſ. ad Roman. Verbis iam ſupra conſideratis; Expectatio Creaturæ reuelationem filiorum Dei expectat, vanitati enim ſubiecta eſt, non volens, ſed propter eum, qui ſubiecit eam in ſpe, quia & ipſa Creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis in libertatem Gloriç filiorum Dei, & ſubdit, quod omnis Creatura ingemiſcit, & parturit; Quare D. Pauli ſenſus eſt. Creaturam expectare liberationem à corruptione, ideſt, quod amplius ipſa non concurret ad generandum, & corrumpendum, vt potiſſimum concurrunt Cæleſtia Corpora, iuxta illud Ariſ. proloquium; Sol, & homo generant hominem, & ibi nomine corruptionis intelligitur generatio, ex vulgatiſſimo proloquio; Generatio vnius eſt corruptio alterius, & è contra. Quare ſi fieret mutatio ſubſtantialis in Creatura, non aſſereret D Paulus, quod illa expectaret liberationem, nec quod ingemiſceret propter talem expectationem. Si enim alia induceretur Creatura propter nouam ſubſtantialem formam productam in materia, vt arbitratur Molina, illa Creatura de nouo producta non erit illa, de qua Paulus loquitur, & affirmat, illam expectare, & ingemiſcere.

Sed antequam ex horum verborum interpretatione recedam, explicanda eſt illa Vanitas, cui ex mente D. Pauli Creatura omnis ſubiecta eſt; Quæ autem ſit iſta vanitas, declaratur initio Eccleſiaſt. Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Quod per exempla demonſtrans Salomon ſubiungit. Oritur Sol, & occidit, & ad locum ſuum reuertitur, ibique renaſcens, gyrat per meridiem, & flectitur ad Aquilonem; Vniuerſa luſtrans in circuitu pergit ſpiritus; Quare ex mente Salomonis hæc eſt vanitas ſolis, vt oriatur, & occidat in hominum commoda, & ſuos aſſiduè peragat curſus; Quare cū Creatura liberanda ſit à vanitate, & corruptione; dubio procul vanitas Solis erit ipſius motus, ex quo oritur rerum viciſſitudo, mutabilitas, & cōtinua generatio, & corruptio; Itaque Deus in fine mundi, iuxta Pauli ſermonem, liberabit Solem, & cęteros Planetas à motu, quo amplius non concurrent ad rerum generationes, & corruptiones. Cæterum ſi alij Planetæ diuerſi ſpecie producerentur, non rectè dicerentur à Paulo liberati à motu nunc exiſtentes Planetæ, qui proprio motui tanquam propriæ Vanitati ſubijciuntur.

Comperta ſunt mihi multa ſacrę Scripturæ Eloquia, quæ mutationem ſubſtantialē in corporibus Cæleſtibus præferunt; Quæ omnia cum in tractatione de Cæleſtibus orbibus, eorumque ſtatu in fine Mundi ſint à me diſcutiendi, ſuperuacaneum duco ea nunc diligenti examinis trutina expendere, ſed tantum illa indicabo, vt Lectori nota ſint ea, quæ nobis non leue faceſſunt negotium. Extat Iſaiæ Teſtimonium 74. Tabeſcet omnis militia Cęlorum, & complicabuntur, ſicut libri, Cæli; Omnis militia eorum defluet, ſicut defluit folium de vinea. Hinc eadem repetens Ioan. Apocal. 6. protulit, & Cælum receſſit, ſicut liber inuolutus. Præterea Iſaias cap. 51. loquens de Cælo ait; Cæli ſicut fumus liqueſcent, & Terra ſicut veſtimentum atteretur. Inſuper verba Tob. Cap. 14. non ſunt prætermittēda. Homo, cum dormierit, non reſurget, donec atteratur Cælum; Et congruum eſt, dicto Iob pronunciatum Eccleſ. Cap. 17. Quid lucidius Sole, & hic deficiet? Imo Oraculum Regij Vatis Pſalm. 101. Opera manuum tuarum ſunt Cæli, ipſi peribunt, tu autem permanebis. Concinunt dicta à Chriſto Matthæi 24. Cælum, & Terra tranſibunt, Verba mea autem non tranſibunt. Et multa alia afferri poſſunt ad magnam excitandam dubitationem, non ſolum de mutatione ſubſtantiali in Cæleſtibus Corporibus, ſed de ipſorum annihilatione. Verum quoniam hæc Diſputationis non eſt propria ſedes, in qua ſtatus Corporum Cælorum eſt accuratè conſiderandus, danda mihi eſt hæc venia, vt ſolutionem dubitationum, quæ ex ſacrę Scripturę Teſtimonijs proficiſcuntur, in ſecundam partem Tractatus, & in propriam de Cæli ſtatu poſt Mūdi finem Diſputationem transferam. Propterea his in preſentia prætermiſſis.

Sit

Sit 3. Concluſio. Cæleſtes orbes ceſſabunt à motu in fine Mundi; Quæ Concluſio innititur potiſſimum pronunciato D. Ioan. Apocal. 10. Tempus non erit amplius, Nam cum tempus oriatur ex motu Cæli, ſi tempus non erit, etiam Cęli motus ceſſabit; Ideo Matthæi Cap. 13. Mundi excidiũ conſumatio ſæculi, ideſt Temporis appellatur. Huc referuntur Iſaiæ verba cap. 60. Non occidet vltra Sol tuus, & Luna tua vltra non minuetur. Nam cum Solis occaſus, ac Lunæ diminutio fiant ex eiuſdem Solis, & Lunæ motibus, apertiſſimè demonſtrat Propheta. Cæleſtia Corpora à ſuis motibus in fine Mundi eſſe vacatura, & obſeruandum eſt, quod ex ſententia illorum, qui in corporibus Cæleſtibus admittunt influentias in hæc inferiora, quod & ipſæ ceſſabunt; Quoniam cum iſtæ ſint ad generationes ordinatæ, & per motum, & lumen deferantur, ceſſante motu, & ipſæ ceſſabunt; Et hoc fortaſſe indicatum fuit Verbis Matthæi 24. Stellæ cadent de Cælo; quia nimirum cum feriari debeant à motu, & influxu, perinde eſt, ac ſi è Cælo cecidiſſent; Ego verò has non approbans influentias, vt Quæſtione propria demonſtrabo, non eſt opus, vt hanc ſententiam multis refellam; Itaque eo reuertens, vnde digreſſa eſt oratio: Aſſero Cæleſtia Corpora, & omnia ſidera in fine Mundi, quietem adeptura eſſe, & aduerto cum D. Thoma in Quęſt. Diſput. Quæſt. 5. de Potentia Ar. 5. ad 17. Cælos in tali ſtatu ſiſtendos eſſe, vt Sol illuminet hunc noſtrum Hemiſphærium, quod Chriſtus Dominus, & plurimi Sancti habitarunt; Et propterea in ipſo maior erit claritas, quam in altero Hemiſphærio, in quo non erunt tenebræ, & nox, ſed fulgebit claritas Elementis omnibus communicata, non minor illa, quæ de præſenti emicat in Partibus Mundi à Sole illuminatis; Suarez tamen loco ſupracitato obſeruat, quod cum Cæli conquieſcent, ita aſtra remanebunt diſpoſita, reſpectu totius Vniuerſi, vt non ſolum Hemiſphærium noſtrum iam à Chriſti præſentia exornatum, illuſtrandum ſit, ſed alterum Hemiſphærium quoque, ac omnes Mundi partes ſint perfectiſſimè illuminandæ; Atque vt obiter dicam. Quemadmodum Cæleſtes orbes, & per motus carentiam, & per augmentum illuminationis, mutationes paſſuros eſſe compertiſſimum eſt; Ita pro certiſſimo habendum, Cælum Empyreum nulli prorſus mutationi, neque ſubſtantiali, neque accidentali futurum eſſe ſubiectum; Et ratio potiſſima eſt, quia ipſi non congruit illa mutationis cauſa, quæ cæteris adſcribitur Cæleſtibus corporibus, quæ nimirum facta ſunt propter homines, quorum ſtatus cum mutabitur, mutentur & ipſa, neceſſe eſt; Empyreum autem factum eſt, non ſolum propter Electos, ſed propter Deum, & Angelos. Quare cum Deus, & Angeli non mutent ſtatum in fine Mundi, neque mutatio fieri debet in Empyreo; Ideo ipſum omninò permanſurum poſt Diem Iudicij, nullamque mutationem ſubiturum eſſe, tradit D. Thomas 1. parte, Quæſt. 66. Art. 3. docens Cælum Empyreum à principio creationis fuiſſe Beatum, & abſque ſeruitute Corruptionis, & ſicut in vltima conſummatione Gloriæ ceſſabit corporum Cæleſtium motus, in talem diſpoſitionem, habuit à principio Cælum Empyreum, vt referam concepta Verba D. Thomæ loco citato in Reſp. ad primum.

Obijciet fortaſſe aliquis; Si ceſſabit motus Cæli in fine Mundi, qui eſt ipſi naturalis, & ad quem habet naturalem propenſionem, illius motus priuatio erit violenta, atque in ſtatu violento Cælum æterno tempore permanebit; Quod repugnat vulgatiſſimo Axiomati; Nihil violentum perpetuum; Imo in illo ſtatu Cælum non acquiret perfectionem, ſed potius ab ipſo naturalis perfectio, quæ conſiſtit in circulari motu, auferetur; Diluit hanc obiectionem D. Thomas in 4. Sent. Diſtin. 48. Quæſt. 2. Art. 2. aſſerens, motum Cæli in præſenti ſtatu ad ipſius perfectionem pertinere; Quoniam ille Motus eſt cauſa generationis rerum ſublunarium; At poſt diem Iudicij renouato Mundi ſtatu, & altero inducto, motus circularis non amplius ad perfectionem Cæli ſpectabit, quoniam erit ipſimet Cælo ſuperuacaneus; Propterea non eſt affirmandum cum aliquibus Authoribus Motum circularem eſſe hoc tempore naturalem Cælo, & poſt Diem Iudicij quietem futuram eſſe ipſi naturalem; Etenim quod eſt naturale alicui,

ſemper eſt tale, ſed potius aſſeuerandum eſt, Cælum ex ſe, & intrinſecè ad motum, & quietem eſſe indifferens, & motum circularem, neque naturalem, neque violentum eſſe Cælo, vt ſentiunt Albertus, Scotus, & Durandus; ſed vtique Cælum habere naturalem aptitudinem ad huiuſmodi motum, tum propter rotundam figuram huic motui maximè accommodatam, tum propter eius naturam expertem grauitatis, & leuitatis, ſecundũ quas qualitates Corpus vel deorſum labitur, vel ſurſum fertur; Quare Cęlum in fine Mundi non conſtituetur in ſtatu violento, quando conquieſcet, quoniam æqualiter aptum eſt ad motum, & quietem participandam, maximè quia id depoſcit ratio Diuinæ Sapientiæ, & Prouidentiæ, qua Cæli motus ordinatus eſt ad rerum ſublunarium generatiónes, & præſertim ad hominem generandum; Ceſſatis autem generationibus, ceſſare etiam fas eſt motum Cæli, ex eiuſdem Diuinæ Prouidentiæ inſtituto.

Quarta Concluſio. Elementa non deſtruẽtur, ſed immutabuntur, & perficientur, quia purgabuntur ab Igne ab omnibus ſordibus, & impuritatibus, & redigentur ad illam naturalẽ perfectionem, in qua fuerunt à Deo creata; Etenim ex continua ipſorum actione, & paſſione multa acquiſiuerunt inquinamenta, à quibus tunc purgabuntur, & eximia luce, & claritate perfundentur, tum ſibi ipſis à Deo indita, tum à Cæleſtibus Corporibus communicata; De mutatione autem in Elementis facienda loquitur D. Thomas in loco citato Art. 4. vbi docet, quod Elementa retinebunt raritatem, & denſitatem, grauitatem, & leuitatem; Quoniam cum reſpectu harum qualitatum diuerſa in natura habeant loca, etiam in Mundi Renouatione eaſdem ſedes obtinebunt, & cõſequenter ijſdem prædita erunt qualitatibus; Siquidem Aer erit ſupra Aquam, Aqua ſupra Terram, & Terra ipſa in Infimo loco collocabitur; Non loquor de Igne, quia, vt ſuo loco demonſtrabo, nõ habet locum in natura determinatum contra Ariſtotelem ipſum in Concauo Lunæ cõſtituentem; Præterea ſeruabunt Elementa qualitates actiuas, & paſſiuas, nimirum Caliditatem, & frigiditatem, humiditatem, & ſiccitatem; Non enim probabile eſt in ipſis Elementis, has qualitates in fine Mundi eſſe annihilandas, quia tunc vti ſuperuacaneę ad nullam concurrent generationem; Etenim cum mutatio ſubſtantialis, vt diximus, in Corporibus Cęleſtibus non ſit facienda, neque mutatio ſubſtantialis admittenda eſt in Elementis, quorum qualitates ſupradictæ, vel ſunt formæ, vt ſentiunt Græci Philoſophi, & pugnaciter defendit Cęſar Cremoninus lib. de formis Elementorum; Vel ſunt ita intrinſecè Elementis, vt nullo modo ſine ipſis exiſtere nequeant; Idcirco dicendum eſt, quod eo tempore Elementa ijſdem qualitatibus non carebunt, quamuis ipſis non vtentur; Sed quantum earum qualitatum vſu priuabuntur, tantum perfectionis, luminis, & perſpicuitatis recipient, maximè Elementa ſuaptè natura tranſparentia, & diaphana, qualia ſunt Aer, & Aqua; Hinc D. Thomas eodem loco tradidit, quod Terra in ſuperficie exteriori erit peruia, ſicut vitrum, Aqua ſicut Cryſtallus, Aer vt Cælum, Ignis vt luminaria Cæli; Neque id videtur denſitati Terræ repugnare, Nam & ipſa erit peruia lumini, ſaltem quoad illam partem incluſiuè, in qua erit Lymbus, ideſt in qua habitabunt Infantes, qui abſq; Baptiſmate deceſſerunt; Quorum corpora non erit conueniens, vt in perpetua caligine verſentur.

Quod autem dixi de exiſtentia Elementorum in fine Mundi, id facilè patere poteſt de vnoquoque Elemento, & quidem primum de Igne, qui non deſtruendus erit ab illo Igne comburente, qui erit eiuſdem ſpeciei, imo cum Ignis ſit ſuaptè natura incorruptibilis, alienum à veritate videtur aſſerere Ignem tunc temporis eſſe corrumpendum; Non deſtruetur Aer, quia improbabile eſt, ſpatium inter Cælum, & Terram futurum eſſe vacuum, & inane. Imo cum pars vltima ſupremæ Regionis Aeris ſit puriſſima, illuc non aſcendet Ignis, ſed tantum purgabit primam, & ſecundam regionem, quas non deſtruat, ſed ad meliorem rediget perfectionem; Non deſtruetur Aqua tota, quia nullum eſt in Scriptura ſacra Argumentum, quod ſuadeat illam omnino eſſe exſiccandam; Et quamuis

ſon-

fontes, & fluuij deficere debeant, tum quia ſua natura identidem deficiunt, tum quia per ſuperficiem Terræ excurrunt, in quam graſſabitur Ignis deuorãs mundum ſublunarem; Tamen Mare extabit, etiam ſi afferat D.Ioan. Et Mare iam non erit; Quod eſt intelligendum de Motu, & propria Maris qualitate, vt interpretantur Anſelmus, & D.Thomas; Ideo in propria de Mari Diſput. diſquiram, An ceſſabit tunc fluxus, & refluxus Maris, atque alias addam perſcrutationes ad Maris qualitates accommodatas. Quid dicendum eſt de Terra, Cuius æternam permanentiam declarant Verba Eccleſiaſtes. Generatio præterit, Generatio aduenit, Terra autem in æternum ſtat; Quorum Verborum ſenſus eſt, quod cum in fine Mundi omnes rerum generationes deficere debeant, Terra tamen immortali fruetur exiſtentia.

Quinta, & poſtrema Concluſio. Omnia mixta Igne deſtruentur in fine Mundi, iuxta D. Petri Oraculũ ſupracit. Epiſ. 2, Cap. 3. Terra, & quæ in ipſa ſunt opera exurentur; Quamuis Suarez exiſtimet in illo ſtatu aliqua futura eſſe mixta in terra, quæ abſque noua generatione in perpetuum conſeruabuntur; Quod colligit potiſſimum ex D. Anſelmo in Elucidario aſſerente, Terram, quæ in gremio ſui corpus Domini confodit, & quæ Sanctorum ſanguine fuit irrigata, odoriferis floribus, Roſis, Violis immarceſſibiliter eſſe perpetuo decorandam. At tamen contraria eſt ſententia D. Thomę in 4. Diſtinct. 48. Quæſt. 2. Art. 5. & aliorum Doctorum, quos ſuo loco adducam, exiſtimantium, nulla mixta in fine Mundi eſſe permanſura; Innouatio enim Mundi facienda eſt conformis innouationi hominis, propter quem Mundus mutabitur. Quare ſi homo tranſibit à ſtatu corruptionis ad ſtatum incorruptionis æternæ, etiam Mundus, omni abiecta corruptione, in æternã incorruptionem tranſmutabitur. Illa igitur dumtaxat perpetuam acquirunt incorruptionem, quæ ſua natura ad incorruptionem ſunt ordinata. Hæc verò ſunt tantum Cæleſtia corpora, Elementa, & homines; Etenim Cæli ſunt incorruptibiles ſecundum totum, & ſecundum partem. Elementa ſunt quidem corruptibilia ſecũdum partem, ſed non ſecundum totum; Homines verò corruptibiles ſunt tum ſecũdum partem, tum ſecundum totum, ratione tamen materiæ, non formæ quæ eſt Anima immortalis; Quoniam, verò Animalia, Plantæ, & cætera mixta ſunt corruptibilia, ſecundum totum, & ſecundum partem, tum ratione materiæ, quæ radix eſt corruptionis, tum ratione formæ, quæ corruptioni, & interitui eſt ſubiecta, ſit vt iſta nullum habentia ordinem ad incorruptionem, in illa mundana innouatione, quæ erit acquiſitio perpetuæ incorruptionis, nullatenus debeant remanere, ſed ab Igne ſint deuoranda. Non propterea dicendum eſt, Mundum poſt diem Iudicij tot eximijs rerum Generibus carentem, nomen, & rationem Vniuerſi non amplius promereri, & conſequenter imperfectioni potius, quam ornatui eſſe ſubiectum; Nam Planetę, Animalia, & alia mixta ſunt de perfectione Mundi ſecundum præſentem ſtatum, non autem ſecundum ſtatum nouitatis illius, cum ordinem ad eam non habeãt; Ideo iuxta exigentiam ſtatus Mundi illa Mundi conſtitutio erit perfectiſſima, & Vniuerſum dicetur omnia complecti, quæ ad ipſius conditionem, & innouationem requirentur.

Hæc compendiosè tradita ſint de ſtatu rerum materialium poſt ſæculorum finem.

DI-

TRACTATVS
DE FINE MVNDI.

PRÆFATIO
Ad Diſputationem Pythagoricam.

VEterum Sapientum de Mundi Fine opiniones indagaturus, à Pythagoreis Philoſophis auſpicari fas eſt, quia ipſi non ætate ſolùm, ſed etiam ſapientiæ principatu cæteros priſcæ doctrinæ cultores antecellunt; Siquidem Pythagoras floruit Olympiade ſexageſimâ primâ, regnante apud Romanos Tarquinio ſuperbo, Cambyſe apud Perſas, Amaſide apud Ægyptios, Aggeo, Zacharia, & Malachia apud Hebræos prophetantibus: Quæ tempora indicant, ſectam Pythagoricam multis philoſophantium familijs, & præſertim Platonicâ, Ariſtotelicâ, & Stoicâ vetuſtiorem extitiſſe; Idcircò inter has meas diſputationes, Pythagorica Diſceptatio iure meritò ſibi primum vendicat locum, quia doctrinæ Pythagoricæ, tãquam antiquiori parenti, cęterę Philoſophorum ſoboles primas deferunt, & è Pythagoreo fonte ſuos doctrinę riuos transfundunt. Verùm à quibus magiſtris ſua dogmata hauſerit Pythagoras, non eſt omninò certum, & exploratum. Ipſum ſapientes Aegyptios adijſſe, teſtes probatiſſimæ fidei sũt Laertius, Euſebius Cæſarien. & Theodoretus, non quidem, vt ſacræ, & Moſaicæ diſciplinæ ſitim expleret, quandoquidem illis temporibus Hebręorum doctores, non in Aegypto, ſed in Syria ſacras litteras profitebantur; ſed, vt Aegyptios mathematicis ſcientijs apprimè excultos audiret, atq; nobile ſui animi theatrum mathematicâ ſupellectili exornaret; Multa quoque Hebręorum pronunciata accepiſſe fama eſt, vel quia Hebræo vſus eſt magiſtro, vel quia genere Hebræus fuit, vt aliqui opinantur. Cæterùm hic ferè totius Philoſophię parens, vti fęcundiſſimus fuit in ſcientijs gignendis, ita ſteriliſſimus in monumentis producendis; Quippe Diogenes, & Lucianus prodiderunt, ipſum, vel nihil, vel quid exiguum, qualia ſunt ſymbola, litteris conſignaſſe; Vnde Pythagoræ placita, non ex ipſius ſcriptis, ſed ex ſuæ doctrinę alumnis venari tãtùm oportet; inter quos primæ, ac ſpectatiſſimæ notæ enumeratur Ocellus Lucanus, vetuſtiſſimus Pythagoreæ ſcholæ diſcipulus, qui ſicuti Platonem, & Ariſtotelem tempore præceſſit, ita apud veteres maiori dignus honore habitus eſt, quàm cęteri Pythagorici, Oreſander, Dardanęus, Cerambus, Malias, quemadmodum vir eruditiſſimus Franciſcus Patririus luculẽter atteſtatur. Hinc Io. Picus Mirandulanus Ocellum hoc elogio celebrauit. *Cur & Ocellus idem Lucanus in lib. de Mundo, teſtimonio etiam Platonis, in Philoſophiâ eminentiſsimus?* Quamobrem, cùm mihi hanc de Mundi fine tractationem meditanti, primùm curę eſſet, Pythagorę ſentẽtiam circa Vniuerſi occaſum inueſtigare, ipſam duntaxat

In vita Pythagoræ. Lib. 10. de præp. euãg. Lib. de principijs.

In diſputationibus Perip. c. 7. Lib. 1. contra Aſtrologos.

xat in volumine Ocelli exaratam deprehendi; Quod me antea docuerat Philo Iudęus de Ocello hęc habens. *Sunt, qui* *Libr. de mundo.* *tradunt opinionis de mundi æternitate, non Ariſtotelem primum authorem, ſed Pythagoreos quoſdam fuiſſe; At mihi Ocelli genere Lucani inſcriptus de Vniuerſi natura commentarius oblatus eſt, in quo quidem mundum eſſe ingenitum, & nunquam interiturum, non ſolum protulit, verum etiam exquiſitiſsimis rationibus comprobauit*. Quare cùm inter primas balbutientis Philoſophiæ voces, Quæſitum, cum de mundi æternitate, tum de ipſius generatione reſonaret, primus Ocellus Pythagoram, vt ego interpretor, ſectatus, Mundum, abſque primordijs, & incunabulis, perennitate gaudentem, & interitui non obnoxium ſcriptis euulgauit; Propterea vetus rumor de Ariſtotele percrebuit, quòd ipſe argumentationes, pro Mundi æternitate, 8. lib. Phyſ. expreſſas, ab Ocello ſurreptas vſurpauit; Siquidem antiquiſſimũ Ocelli extat opus inſcriptũ Περὶ τῆς τοῦ παντὸς φύσεως, ideſt de vniuerſi Naturà; Quem librum latinâ verſione aliqui donarunt, ſed nullus maiori ſubtilitate, & eruditione, quàm nuper Carolus Emmanuel Vizzanius Patritius Bononienſis, qui eumdem Librũ clariſſimâ Paraphraſi, & Commentario, Græcis, & Latinis lucubrationibus eleganter elaborato, illuſtrauit. Quoniam igitur opinio de Mundi ęternitate à ſchola Pythagoreâ primùm emanauit, vt præter Philonem Hebræum, Cenſorinus his verbis fatetur. *Sed illa ſententia, qua ſemper hominum genus fuiſſe creditur, Authores habet Pythagoram Samium, & Ocellum Lucanum, & Architam Tarentinum*: *Li. de die natali ca. 2.* ego, qui in hanc meam diſputationis arenam primùm Ocelli argumẽta pro Mundi ęternitate pugnantia afferre decreui, hanc Diſceptationem Pythagoreo nomine inſcripſi, vtpote à gymnaſio Pythagoræ ortam, ſuæq; doctrinæ lacte nutritam. Proinde in Ocelli argumentationibus diluendis occupatus, ipſius Pythagoræ placita euoluere videor, & excutere; Sed ne vitio mihi vertas, obſecro, amice Lector, quòd in hac Diſputatione, rationes Ocelli exagitando, plurima è Philoſophiæ naturalis, Geographiæ, Medicæ facultatis, Hiſtoricæ diſciplinæ, necnon Theologiæ penu quæſita expreſſerim, & ad examen reuocauerim. Etenim ſatis habui negotij in Ocelli rationibus, non exiguis, & imbecillis, ſed validis, & neruoſis, elidendis, ac infringendis; Quod abſq; multis frugiferis, & iucundis, vnàq; opportunis diſputationibus, me abundè aſſequi non poſſe, intelligebam: Itaq; hæc non erit Lectori operoſa, ſed delectabilis ſarcina, & mentis iucunda diſtractio; non nauſeam, ſed famem excitabit; non plùs hauriet legentis ingenium, quàm digeret; ipſum non mole rerum obruam, ſed leuabo, & cum multa deguſtauerit, nulli rei inhiabit, nõ copiam tamen, ſed ſufficientiam rerum amabit. Viatoris laus eſt, qua honeſte tranſit, fructuosè aliquando immorari. Id ego pręſtabo, & dum per multiplicis eruditionis campos iter agam, amænitate viarum, metam, quàm deſtinaui, non obliuiſcar; multa pertranſibo, ſed nuſquam citra terminum ſubſiſtam: Perge, Lector, & rerum, ni fallor, varietate recreaberis.

DI-

DISPVTATIO PYTHAGORICA

Aduerſus Ocellum Lucanum Pythagoricum, lib. de Naturâ Vniuerſi; Cuius præcipua argumenta de Mundo non interituro examinantur, & refelluntur.

COntendit Ocellus argumentis naturæ lumine illuſtratis demonſtrare, nũquam Mundũ eſſe interiturum; Quod etiam inter recentiores oſtendere conantur Conimbricenſes in lib. 1. de cælo cap. 12. quæſt. 1. art. 2. & P. Raphael Auerſa tom. 2. Philoſoph. quæſt. 31. de mundo ſect. 10. nimirum hi Authores rationibus probant naturalibus, Mũdum interitui obnoxium non eſſe. Putant ſiquidem, Mundum intrinſecè, & ex ſua natura incorruptibilem eſſe, tum quoad ſubſtantiam, tum quoad eſſentialem ordinationem, & habitudinem ſuarum partium, adeout, ſi Deus numquam ſubtraheret ſuum ordinarium concurſum, Mundus aptus ſit ęterna duratione perſeuerare: Cui aſſertioni ego quoque libenter adhæreo, ſed arbitror, rationes ab Ocello, ab Ariſtotele, ab alijs allatas, ad Mundi ſuadendam ęternitatem, infirmas prorſus eſſe, & inualidas.

Authores exiſtimantes Mundi durationem æternam fore, non ſubtrahente Deo ſuum cõcurſum.

Atque, vt ab Ocello auſpicemur, prodit prima ratio ab ipſo deprompta, & paraphraſticè ita conſtructa. Mundus caret principio, igitur etiam fine. Carere principio probat ex eo, quòd ſi Vniuerſum factum eſſet, ex materia præcedenti illud vtique factum fuiſſet, igitur non totum factum eſſet, quia producta non eſſet illa materia, quæ eſt pars Mundi, & ex qua genitus fuiſſet; Ergo nec etiam diſſoluetur, quoniam in illam eamdem materiam remanſuram diſſolueretur, atque ita totus Mundus non corrumperetur; Etenim quod totum, vel generatur, vel corrumpitur, cum omnibus ſuis partibus, & generari, & corrumpi neceſſe eſt.

Ratio Ocelli paraphraſticè explicata.

Hæc Ocelli ratio tria cõtinet; Primum eſt, Materia, ex qua factus eſſet Mundus, eſſet ingenerabilis, & incorruptibilis, nã ſi illa quoq; facta fuiſſet, ex alia materia fuiſſet producta; atq; ita haberetur proceſsus in infinitum, qui non eſt admittendus; Secundum eſt, quòd Mundus fuiſſet factus ex materia; Tertiũ, quòd Mundus ſi interiret, in materiam reſolueretur: Singula ſunt breuiter examinanda.

Et quantum ſpectat ad materiã, quam Peripatetici primam vocant, & quam ingenerabilem, & incorruptibilem conſtituunt, ſcio, eoſdem Peripateticos, materiam non eſse corpus, aſserere, cum tamen, phyſicè loquendo, eadem ſit materietas, vt ſic dixerim, & corporeitas; Vnde puto, Ariſtoteli non ſatis fuiſse cõpertam primæ materiæ naturam, quæ ab ipſo 7. metaph. cap. 3. tex. 8. his verbis deſcribitur: *Materia non eſt quid, nec quale, nec quantum, nec aliquid eorum, quibus ens determinatur.* Quam deſcribendæ materiæ rationem ſecutus D. Auguſtin. libr. 12. confeſſion. cap. 3. & 6. inquit: *Materia calor non eſt, non figura, non corpus, non ſpiritus, non tamen omnino nihil:* & cap. 5. aſserit, materiam ignorando cognoſci, & cognoſcendo ignorari; Ideò Plato in Timæo eam his verbis non ens appellauit; *Quid eſt, quod ſemper eſt? generationem autem non habet? & quid eſt, quod gignitur quidem, numquam autem eſt?* Quo loco per illud, quod ſemper eſt, ſignificauit Ideam; Per id verò, quod non eſt, & gignitur, materiam primam indicauit, iuxta interpretationem Plotini, libro ſexto, æneide tertia; Cardinalis Beſsarionis, libro ſecũdo contra calumniator. capite quinto; Io. Pici lib. de ente, & vno cap. 6. Hinc idem Plato in Teæteto materiam vocat diſſimilitudinis regionem, & Diuinitati vndiq; diſſimillimam, quia longiſſimè abeſt à Deo, vtpotè propè nihil, iuxta illud D. Auguſt. pronunciatum: *Duo, Domine, fe-*

Diuerſæ deſcriptiones materiæ primæ

ciſti; Vnum propè te, & eſt natura angelica, alterum propè nihil, & eſt materia prima; Propterea eadem materia ab antiquis Philoſophis defectus, & turpitudo nuncupata fuit. De hac igitur materiâ, quæ potius eſt nihil, quàm ens, cur tot iactant Peripatetici? cur inflato ore materiæ intonant ingenerabilitatem, & incorruptibilitatem, cuius naturam ignorant? Cur Ocellus, tamquam principium aſsumit, quòd ſi Mūdus factus fuiſset, ex tali materia genitus eſset; Sed quoniam in Diſputatione Platonica, de hac materia alia occurrent dicenda, hìc ſolum indicabo, materiam primam ab Ariſtotele inuectam, eſse potius quid metaphyſicum, quàm phyſicum, & cenſeo, materiam primam nil aliud eſse, quàm ipſa elementa, eorumq; compaginem, ex qua omne mixtum generatur, & in quæ elementa omne mixtum per corruptionē reſoluitur; Quibus characteribus deſcripſit Ariſtoteles ſuam materiam 1.phyſic.text.82; Quare ſenſus Ocelli eò adducitur, quòd ſi Mundus factus fuiſset, vtique ex elementis genitus eſset; Quòd ſanè admittendum non erat; nam ſi Mundus factus fuiſset ex elementis, antea fuiſset, quam eſset, quia elementa, ſunt partes præcipuæ conſtituentes Vniuerſum; Si verò dicat Ocellus, non ex elementis, ſed ex aliâ quidem materiâ Mundum factum fuiſse, incumbebat ipſi aſſignare, & exprimere, quæ, & qualis fuiſset illa materia, quam, neque Ocellus, neque Peripatetici ſciunt explicare, niſi per deſcriptionem negatiuam, quæ ſicuti in Deo ſummam, atque infinitam indicat perfectionem, ita in materiâ ingentem connotat imperfectionem. Verum quicquid ſit de hac materiâ, concedamus, quòd ſi Mundus factus eſſet per generationem, & phyſicam mutationem, vtiq; ex materiâ productus eſſet, ſed quoniam Mūdus habuit principium per creationem, quæ nullam ſupponit, imò omnem excludit materiam, ideò non rectè ſuâ argumentatione philoſophatur Ocellus.

Materia prima eſt potius quid metaphyſicum, quā phyſicum, vel non eſt aliud præter compaginem elementorū.

Redarguitur Ocelli ratio.

Mundus nō habuit principiū per mutationē, ſed per creationem, & ex materia non fuit productus.

Dices: Creatio lumine naturę nō cognoſcitur, igitur nullus alius modus Ocello ſuppetere poterat, quo Mundi initium apprehenderet, quàm per generationem ex materiâ præcedenti; Quocirca Ariſt. in 8. phyſic. ad demonſtrandam Mundi æternitatem, quam ab Ocello deſumpſit, hoc vtitur pronunciato; Quod omne, quod fit, ex aliquo fit, & præſupponit ſubiectum, & materiam, vt antea 1.phyſic.tex. 34.demonſtrauerat: Et quamuis de hoc pronunciato, necnon de creatione, an ipſa lumine naturæ cognoſcatur, multa ſint à me explicanda, tamquam in propria ſede, in Diſputatione Ariſtotelica, tamen nunc obiter dicam, quod conſiderare debuiſſet Ariſtoteles, iuxta ſua principia; Quòd ſicuti ad factionem particularis entis, ante requiritur particularis eius priuatio, vnde in primo phyſicor. dicebat; *Muſicum fit ex non muſico, calidum ex non calido, homo ex non homine*; Sic ad vniuerſalis entis, totiuſque Mundi productionem prærequirebatur vniuerſalis rerum omnium priuatio, quæ eſt purum nihil.

Redarguitur dictū Ariſtotelis, quod ex nihilo nihil fit.

Itaque nullam præmittere, ac præponere, neque Ocellus, neque Ariſtoteles debebât materiam, ad Mundi productionem, eò magis, quia ſi Deus ab Ocello Agens vniuerſale cognoſcitur, igitur omnia effecit, ergo & materiam quoque illam primam produxit. Addo, quòd forma ex nihilo ſui fit, & quamuis dum fit, indigeat materiâ, & ſubiecto, à quo ſuſtinetur, & in hoc ſenſu dicunt philoſophi, formam educi ex potentiâ materiæ, tamēn hoc non efficit, quominus illa entitas ſubſtantialis, tota dicatur incipere eſſe, cùm antea nullum haberet eſſe, vnde hęc productio eſt creationi ſimillima; Quare ſi hoc euenit in productione naturali ad cauſam efficientem naturalem relata, magis eueniet in productione rerum ad Deum relata, & hæc eſt creatio.

Et ſanè eo magis falſa Ocelli opinio de productione Mundi, ſi facta fuiſſet ex materiâ, demonſtratur ex vniuerſâ ſapientum antiquitate, Mundi creationem celebrante; Quam cognitionem priſci philoſophātes, & poetæ ex ſacris Moyſis fontibus hauſerunt, eamque ad ſua irriganda monumenta deriuarunt; Et quamquam anceps, & dubia de Mundi creatione Platonis ſententia videatur, tamen in hoc idem placitum de Vniuerſi creatione conſpiraſſe in diſputatione Platonicâ planum faciam, ſicuti in Ariſtotelicâ Mundi æternitatem ab Ariſtotele, vna cum Ocello propugnatam acriter reijciam. Itaq; ingeniorum flos Auguſtinus libr. 11. de Ciuit.

D. Auguſtini teſtimonium de creatione Mundi naturaliter cognita.

uit.cap.4. Mundum creatum eſſe, naturali lumine cognoſci poſſe, ita edifferit: *Exceptis propheticis vocibus, Mundus ipſe ordinatiſsima ſua mutabilitate, & mobilitate, & viſibilium omnium pulcherrima ſpecie, quodammodo tacitus, & factum ſe eſſe, & non niſi à Deo ineffabiliter, atq; inuiſibiliter fieri ſe potuiſſe proclamat.* Quod ſanè intelligendum eſt de illa creatione, quam Scholaſtici vocant cum nouitate eſſendi, nempè de noua rerum productione ex nihilo, quandoquidem de illa æterna emanatione, ſine dependentia rerum à Deo, quæ creatio, ſine nouitate eſſendi appellatur, non verba facit Auguſtinus, quoniam hæc creatio conſtituit Mundum abſq; primordijs, & in æterna, vt ſic dixerim, ſenectute perennantem, & de qua creatione in Diſputatione Ariſtotelica aliqua ingeremus; Quod ſi naturali rationis ductu apprehendi poteſt, Deum nō agere neceſſitate naturæ, ſed liberè, non finita, & limitata, ſed infinita, & immenſa pollere poteſtate, etiam naturaliter cognoſci poteſt, ſupremum diuiniſſimum Numen omnia illa efficere poſſe, quæ, vt loquuntur Scholaſtici, contradictionem non inuoluunt; At, præcognita Dei libertate, & infinita agendi poteſtate, nulla oritur contradictio, ſi aſſeratur, Deum ex nihilo vniuerſitatem rerum produxiſſe, nō quidem ſolo actu interno intellectus, & volitionis, cum relatione ad res ipſas, vt aliqui arbitrati ſunt, ſed etiam reali influxu potentiæ diuinæ exequutis, & actione externa, & tranſeunte; Igitur Ocellus ſolo naturæ lumine cognoſcere poterat, quòd Mundus, non per generationem ex præcedenti materia, ſed per creationē ex nullo ſubiecto poterat produci; Quo poſito, innoteſcere Mundi finis eidem debebat Ocello; Vnde ingenioſè argumentatur Lactātius lib.7. de diuino præmio, cap.3. his verbis: *Atqui mundus habet rationem, qua, et conſtat, & regitur, ergo factus eſt, & ſi factus, reſoluetur. Reddant igitur iſti rationem, ſi poſſunt, cur, aut factus in principio ſit, aut poſtea reſoluetur;* Quare ex creatione Mūdi ſcitè infert Lactantius, eiuſdem finem, & occaſum; Illa enim, quæ ex nihilo prodierunt, diuina ex nihili abyſſi euocāte poteſtate, quę, ex Paulo, vocat ea, quę nō ſunt, tanquam ea, quæ ſunt, ad nō eſſe ab eadem diuina potentia facilè poſſunt reuocari.

Explicantur verba Auguſtini de creatione cum nouitate eſſendi.

Cōſideratio de creatione Mūdi naturaliter cognita.

Lactantij teſtimoniū de principio, & fine Mundi.

Confirmatur, quia rerum conſeruatio à creatione, ea dumtaxat diſcriminatur differentia, quòd creatio terminat ad eſſe abſolutū, quod nullo modo antea erat; Conſeruatio autē terminat ad idem eſſe, iam præhabitum per creationem, vt iuremeritò affirmauerit D. Auguſtin. lib.4. in Geneſ. cap.12. etiam nunc cæleſtes orbes creari. Quamobrem, ſi idem Deus conſeruando res, continuò ipſas creat, poterit pro libito non creare, ideſt eaſdem non conſeruare, & per ſubtractionem ſui concurſus Mundum ad non eſſe redigere. Ex quo patet, quòd, ſuppoſita naturali notitia de Mundi creatione, ipſius quoque interitus dignoſcitur. Propterea aſſerendum eſt, nullas eſſe rationes poſitiuas, quæ in vero, & recto lumine naturę probent Mundi ęternitatem à parte ante, & poſt, quia verum lumen naturæ à vera philoſophia emanans, non repugnat catholicæ veritati, & humanum ingenium in errores non adducit; Quoniam lumen naturę eſt participatio luminis ſupremi, & ſupremæ veritatis in mente diuina refulgentis iuxta Dauidicum oraculum: *Signatū eſt ſuper nos lumen vultus tui, Domine.* Igitur illi non aduerſatur. Itaq; cū ſit veritas catholica Mundi creatio, & finis eiuſdem Mundi, non poteſt ipſius ęternitas recta ratione naturali perſuaderi.

Verum lumen naturæ cognoſcit principium, & finē Mundi.

Hæc, quoad prima duo pronunciata contenta in argumentatione Ocelli, qui tertium infert, ſcilicet, quòd ſi Mundus diſſolueretur, in materiam, ex qua factus eſſet, abiret, ſicq; totus non interiret; Cui conſequentiæ reſpondeo, concedendo, Mundum non eſſe totum diſſoluendum, ſed tātum in aliquibus entium gradibus, ſcilicet in mixtis, cùm inanimatis, tùm animatis, exceptis hominibus, quorum animæ, reaſſumptis corporibus, vel in Paradiſo perpetua beatitate fruentur, vel in Inferno ęterno torquebuntur cruciatu; Cætera verò mixta ab igne conſumentur, & deſtruentur, vt fusè explicabo in ſecunda parte huius Tractatus. Quoniam autem mixta ex nihilo prorſus à Deo nō fuere producta creationis primordio, ideò neq; in nihilum penitus diſſoluētur; Id patet ex cap.1. Geneſis. *Dixit etiam Deus: producant aquæ reptile animæ viuentis,*

Mixta in fine Mundi non reſoluentur ex nihilo.

Digitized by Google

tis, & volatile ſuper terram, ſub firmamento cæli. Igitur volatilia, & reptilia producta fuerunt ex aquis. Idem dicendum eſt de brutis animantibus, de quibus in eodem cap. hæc tradita ſunt: *Producat terra animam viuentem in genere ſuo, iumenta, & reptilia, & beſtias terræ, ſecundum ſpecies ſuas.* Quamobrem duplex conſtituitur creatio, altera immediata, & prima, qua omnia ſimul ex nihilo Deus produxit, Salomone atteſtante, *Qui viuit in æternum, creauit omnia ſimul*; Altera verò eſt creatio mediata, qua formæ rerum, & ſpecies ſupradictæ ex elementis aquæ, & terræ a Deo productæ fuerunt; Quare mixta non diſſoluentur in nihilum, tùm quia Deus res non annihilat, vt alibi declarabo, tùm etiam quia mixta prorſus ex nihilo non producta, reſoluentur in elementa, quibus conſtant, quæ elementa vnà cum cæleſtibus corporibus purgata, poſt Mundi finem in æternum manebunt. Et hæc de prima Ocelli argumentatione.

Secunda ratio Ocelli, quæ vnà cum rationibus à Philone pro æternitate mundi conſtructis lib. de mundi incorruptibilitate diſcutitur, & refellitur.

SEcunda ratio ab Ocello allata ita conficitur. Omne id, quod incipit, & deſinit eſſe, duplici afficitur mutatione; Altera, quæ tranſit à deteriori ad melius, nimirum, qua incipit eſſe, tranſiens à non eſſe, quia non eſſe eſt deterius, & eſſe melius eſt; Altera verò mutatio eſt, qua trāſit à meliori ad deterius, ideſt ab eſse ad nō eſſe; ſed Mundus ſemper in eodem ſtatu, & vigore permanſit, ergo Vniuerſum non eſt his mutationibus ſubiectum, & numquam interibit.

Hæc argumentatio vnum ſupponit, quod prima facie veritatē præſeferre videtur, ſcilicet, quod illud, quod incipit habere eſse, tranſit à deteriore ad melius, ideſt à nihilo ſui ad eſse; Nihilo autem quid deterius, quid calamitoſius dici, vel fingi poteſt? Quocirca, ſi Mundus incæpit eſse, tranſijt à deteriori, nimirum à non eſse, ad eſse, quod eſt melius.

Explicatur, & refellitur dictū Ocelli, quod ſi Mundus incæpit eſſe, tranſiuit à deteriori ad melius.

Et ſanè, ſi compareturexiſtentia Mundi cum nihilo, ex quo fuit productus, vtique verum eſt, Mundum tranſiuiſſe à deteriore ad melius, quià abſolutè, & ſimpliciter melius eſt eſse, quàm non eſse; Verùm ſi platonicè philoſophari fas ſit, & ſpectetur idea Mundi, quæ ante ipſius Mundi productionem, Menti creatæ, Opifici vniuerſi, ex Platonis ſententia, inſidebat, & ex qua idea, hæc rerum vniuerſitas educta fuit, exploratiſſimum eſt, Mundum non tranſijſſe à deteriore in melius, quandoquidem idea Mundi, tota platonica ſchola conſentiente, perfectior, nobilior, & melior eſt ipſomet Mūdo; Si autem Theologica in conſilium adhibenda eſt doctrina, Mundus antequam fieret, habebat eſse obiectiuum in Deo, atq; in eius omnipotenti cauſalitate exiſtebat. Hinc commune eſt Theologorum effatum, Res omnes Deo in æternitate coexiſtere. Quod pronunciatum opportuniore loco explicabitur; Propterea, quando Mundus à Deo fuit creatus, & poſitus extra ſuam cauſam, tranſiuit à nobiliſſimo eſse obiectiuo, & ab illo eſse vero, & reali, quod habebat in Deo, ad ſuum eſse formale, creatum, & participatum; Id verò non eſt tranſire à deteriore ad melius, vt perperam ratiocinatur Ocellus. Itaque falſum etiam eſt, Mundum cùm interibit, trāſiturum eſse à meliore in deterius. Etenim deſtruetur quidem Mundus, quoad mixtorum ſpecies; at quoad partes Mundi, quæ remanebūt, & quæ ſunt partes præcipuę eiuſdem Mūdi, vti elementa, & corpora cæleſtia, maiorem acquiret perfectionem, meliorem que ſtatum obtinebit, vt in ſecunda parte mei Tractatus demonſtrabo.

Philonis argumentatio affertur, & refellitur.

Hinc non infertur id, quod arbitratus Philo, lib. quòd Mundus ſit incorruptibilis, vbi ita argumentatur: *Vel Deus Mundum perderet, vt nullum poſthac conderet, vel vt alium repararet; Primum non eſt dicendum, quia Deo non conuenit, cuius eſt è perturbatione ordinem, non ex ordine perturbationem facere, & videretur pœnituiſſe, ſe Mundum creaſſe, cum debuerat, aut non condere Mundum, aut poſtquam condidit, ipſo condito gaudere; Si verò aliū reparabit, is fiet, aut deterior, aut ſimilis, aut melior. Si deterior, opifex quoque deterior*

erit,

erit, quod non eſt dicendum; Sin autem erit ſimilis, incaſſum artifex laborabit. Si verò meliorem fabricabit, melior fiet etiam opifex, Deus autem eſt ſemper ſibi par, & ſui ſimilis, nec in deterius, nec in melius proficiens. Hæc Philo, cuius argumentatio multis ſcatet erroribus, Enimuerò Deus non deſtruet Mundum, quaſi pænitentia ductus, ſed, iuxta ſuam infinitam prouidentiam, operabitur, ſub qua conſtituendum eſſe finem, atque interitum Mundi, In Diſputatione Stoica explicabo; Neq; à forma perfectiore, atque ab ornatu elegantiore, quo Mundum reparabit, Deus melior fiet; nam ſicuti Deus rerum vniuerſitatem creans; nullam in ſe ipſo acquiſiuit mutationem, quicquid flagitiosè in contrarium ſentiat Auerroes, ſed tantùm denominationem extrinſecam, qua Creator eſt appellatus, & tota mutatio facta eſt reſpectu Mundi, qui tranſiuit à non eſſe ad eſſe, & acquiſiuit relationem realem ad ipſummet Deum, qui ſolum relationem rationis habet ad creaturas; ita quando Deus Mundum reparando, & reſarciendo, ad meliorē rediget formam, non mutabitur in ſeipſo, neq; melior, aut perfectior euadet, ſed tota perfectio, & mutatio erit penes res creatas, quæ poſt Mundi finem remanebunt.

Cæterùm ſicuti Deus, Mundo renouato, melior non efficietur, ita ceſſante motu cælorum, necnon, ceſſante ipſius Dei ad mixta conſeruãda concurſu, non erit Deus otioſus, quæ fuit altera ratio, & error excogitatus à Philone libr. commemorato, vbi hæc habet: *Ipſemet Deus auriga more, gubernatoriſq; regit, & gubernat vniuerſa, Soli, Lunæ, cæteriſque ſideribus, aeri quoque, & reliquis Mundi partibus aſsiſtens, cooperando quicquid ad vniuerſitatis perpetuitatem, rectamque, & inculpabilem diſpenſationem pertinet; Quòd ſi cuncta perierint, ſegnis, & otioſus, vitam iniucundam viuet, quo quid dici poteſt abſurdius?* Hactenus Philo.

Altera Philonis argumentatio confutatur.

Cõfirmatur id Ariſtotelis teſtimonio, lib. 10. moral. ad Nicom. capit. 8. quo loci agens de felicitate, actiones Dijs attribuendas quidem eſſe, negat, quoniam ipſorum felicitas in contemplatione conſiſtit, non tamen inficiatur, Deo nullam competere actionem, ſed eam tantum, quæ in exercitio moralis virtutis poſita eſt; Siquidem ita loquitur: *Quales actiones attribuere Dijs debemus? Iuſtaſne? numquid fortes? an liberales? an temperatas? Quare Dei operatio cùm beatitudine excellat, contemplatiua erit.* Quorum verborum ſenſus eſt, negare Deo actionem moralem, à virtute morali profectam, quæ habitu, & aſſuetudine comparatur, cuiuſmodi acquiſitionis, & perfectionis nõ eſt capax ſupremum Numen, non aũt intendit Ariſt. indicare, Deũ poſſe actione carere, & præſertim motione cęleſtium orbium, quam ipſi in 8. phyſic. æternam attribuit: Cum autem, Mundo deſtructo, talis ceſſaret motio, & actio Dei, hinc inferebat Philo, Deum otioſum futurum.

Ariſt. teſtimonium de actione Dei.

Quę ratio ineptiſſima, & impia eſt, quoniam admittit, Deum in nulla alia re verſari, nullaque occupatione fęliciter detineri, quàm in tractãdo clauum Vniuerſi, & in Mundi habenis regendis; & tamen Numen illud æternũ verſatur potiſſimum in perpetua ſuæ eſſentiæ contemplatione, qua producitur Verbum, & ex Patre, & Verbo procedit Spiritus Sanctus: Quin ipſe Ariſtoteles beatitatem Dei in cõtemplatione ſuę ſubſtantię 12. metaph. collocauit; Ideò quamuis Deus, poſt Mundi finem feriari debeat partim ab iſto, quod nunc habet, Vniuerſi gubernaculo, non ob id deſidem vitam aget, & ſedētariam; Siquidem hæc eſt illa temeritas excitata ab illis, qui ſciſcitabantur, quid ageret Deus, antequam Mundũ conderet; Quos redarguit Aug. lib. 1. conf. cap. 12. his verbis. *Dicent, quid faciebat Deus, antequam faceret cælum, & terram? Reſpondeo, non illud, quod quidam reſpondiſſe perhibetur, & iocalariter eludẽs quæſtionem violentam: Alta, inquit, ſcrutantibus gehennas parabat;* Et paulò poſt. *Antequam faceret Deus cælum, & terram, non faciebat aliquid, ſi enim faciebat, quid niſi creaturam faciebat?* Idem Auguſtinus lib. 3. contra Maximum cap. 21. poſtulantibus vbinam Deus eſſet, antequam Mundum fabricaret, reſpondit fuiſſe in ſeipſo. Vnde miror, Origenem lib. 3. de principijs cap. 5. aſſeruiſſe, Deum antequam hunc Mundum conderet, in alijs Mundis regendis, & adminiſtrandis operam locaſſe; Quod Origenis pronunciatum accuſatur falſitatis ab Auguſtin. lib. 12. de Ciu. capit. 13. Quemadmodum igitur temeritas eſt, perſcrutari, quid Deus age-

Demõſtratur, Deum otioſũ non fore, finito Mundo.

Digitized by Google

agebat, antequam Mundum conderet, & ſuſpicari, ipſum quodammodo otio torpuiſſe, ſic flagitioſum eſt opinari, Deũ poſt Mundi finem, otioſum futurum; Etenim, non ſolum verſabitur in perpetua ſuæ eſſentiæ contemplatione, ſed etiam in conſeruandis ęterno tempore partibus Vniuerſi, quæ remanebunt, atque in afficiendo præmijs æternis Beatos, & ęternis ſupplicijs Damnatos.

Finis Mũdi nõ erit tranſitus à meliore ad deterius, contra Ocellum.

Porrò ad argumentationem Ocelli reſpondeo, ipſam prorſus inualidam eſſe, quoniam falſum eſt, Mundum, cum finem obtinebit, tranſiturum eſſe à meliore ad deterius, ſiquidem perfectiorem ſtatum adipiſcetur, atque elementa, quæ remanebunt, & erunt partes perfectiſſimæ Vniuerſi, non ſunt deteriora mixtis, quæ ab igne abſumentur quidem, ſed in ipſa elementa reſoluentur. Et tota ratio huius Authoris procedit de corruptione ſubſtantiali, qua mixtum, dum corrumpitur, tranſit in deterius; At Mũdus non finietur per corruptionem, ſicuti non incæpit per generationem, ſed ipſius excidium erit per deſtructionẽ ignis, qui, vt Dei inſtrumentum, Mundum ab omnibus ſordibus purgabit, & forma perfectiore reparabit: Quæ cum ita ſint, meliùs philoſophatus eſſet Ocellus, ſi Mundi incorruptibilitatem, relictis rationibus, diuino placito attribuiſſet, ſicut Boethus, Poſſidonius, Panætius, viri Stoica doctrina pręſtantiſſimi dixere, tanquam correpti numine, inquit Philo, & de quorum ſententia aliqua in Diſputatione Stoica delibabimus.

Quoniã autem tota vis rationis Ocelli in eo poſita eſt, quòd Mundus ſemper idem fuit, & ſemper in eodem permanſit vigore, libet aliquot quęſitis hoc pronunciatum examinare, & incipientes ab Elemento terræ, primo loco quæremus, an aliqua contigerit in tellure varietas.

QVAESITVM PRIMVM.

CAPVT PRIMVM.

An facta ſit aliqua in Terra mutatio.

Commemoratur opinio Copernici de motu terræ, & refellitur.

NOn loquor de mutatione locali terræ, iuxta ſiſtema Coperniciũ, quo terra, tanquam aſtrum, inter Martem, & Solem collocata, mouetur; Etenim hoc erratum, tum à ſacra ſcriptura, tum à Sanctæ Eccleſiæ decretis iam exploſum, à chriſtiano debet penitus exulare Philoſopho. Quòd erratum ponit terram, quæ eſt centrum Mundi, extra medium ipſius Mundi, & extra infimum locum, qui conuenit grauitati terræ, imò Infernum inter ſidera collocat, quoniam ex Fide chriſtiana habetur, Infernum in centro terræ conſtitutum eſſe; Sed meus eſt ſermo de mutatione alterationis, generationis, & corruptionis terræ, & primus ſenſus Quæſiti breuiter eſt, an terra eamdem ſemper habuerit fæcunditatem, & vim productiuam.

Teſtimonium Philonis de vniformi terræ fæcunditate.

Et quidẽ pro hac terrę immutabilitate occurrit teſtimoniũ Philonis lib. ſuperius memorato, quo inuariatã terræ fæcunditatem his verbis exponit. *Terra certè nondum ſenuit, vt videri poſſit effœta præ ſenio; viget illa ſemper ſui ſimilis, cum ſit vniuerſitatis quarta pars, & ad totius ſalutem pertineat manere hanc incolumem, quoniam, & germana eius elementa numquam ſeneſcunt. Id verum eſſe, apparet ex indefeſſa, continuaque huius fæcunditate; Irrigata enim vel fluminum reſtagnationibus, ſicut Ægyptus, vel annuis imbribus exhauſtas feracitate vires reficit, & quiete modica ſe refouet, moxque, vt ante, alimenta largiter animãtibus ſuppeditat; Quapropter opinor, poetis non temerè Pandoram vocari, πάντα δωρουμένην, id eſt omnia largientem, vel iucunda, vel neceſſaria, non his, aut illis, ſed omnibus, quæcumque ſortita ſunt animam.* Hęc Philo. Quæ de terrę fęcunditate pronunciata ita placet confirmare; Terra eadem conuerſione ſemper exculta fuit, & excolitur iugiter ad fęcunditatem & pluries coloni ipſam aratro, ligone, & ſimilibus exercent, & minutatim conterunt, & quaſi in puluerem redigunt, vt partes terræ interiores vertantur

ad excipiendã aeris humiditatem, & viuificum Solis calorem; atq; vt etiam humiditas excrementitia, pernicioſa terræ, à calore Solis, vel coquatur; vel extinguatur; Dum verò ſemina coloni mandant, terræ ipſam quoque aratro agitant, vt excitent in ipſa calorem, ad fouendam, ſemina, quæ tellus ſuo, vt ſic dixerim, vtero condit, & claudit. Itaq; non mihi arridet recens philoſophi ſententia, putãtis, terram toties à colonis ſollicitari, vt virtute, quam habet, magnetica, & attractiua, trahat ſpiritus vegetabiles, qui reſolutione corporum vegetabilium ſeparati, per aerem diſcurrunt. Siquidem exiſtimat P. Nicolaus Cabeus è Societ. Ieſu comment. in librum primum Meteor. in text. 18, quæſt. 2. in aere omnium rerũ attenuata effluuia eſſe permixta, quaſi omniũ rerum ſemina, neq; in aere ſimul confũdi, miſceri, ac commutari, ſed ſeparata ab inuicem conſeruari, nulloque modo ſe inuicem deſtruere; Atq; cum effluuia diſtinguantur in ſenſitiua, vegetabilia, & mineralia, putat hic author, hæc effluuia ab omnibus corporibus à vi caloris cęleſtis deduci, & in aere conſeruari, & idcirco ex pluuijs generari plantas, & animalia, quia pluuię ſunt plenæ his effluuijs, quæ extracta à corporibus, eleuantur ad aeris regionem, in qua nubes concreſcunt, & in pluuias reſoluuntur; & hanc fuiſſe de atomis opinionem Democriti affirmat, quam recipit, & cõmendat. Hinc infert, pluuias fæcundare terram, quia in ſe ipſis continent effluuia fæcunda ſenſitiuorum, vegetabilium, & mineralium, ſeu metallorum. Equidem licet venerer authorem, mihi beneuolentiæ, & patrię vinculo coniunctiſſimum, virum de re litteraria optimè meritum, tamen exiſtimo, terræ fæcunditatem talibus effluuijs attribuendam non eſſe, quoniam illa effluuia, quæ neque videntur, neq; tactu percipiuntur, poſtquã è reſoluto miſto, tanquam partes ſpiritoſæ, & ſubtiliores euolarunt ad aerem, vel euaneſcunt in auras, vel reſoluuntur, & commutantur in ipſummet aerem, cum quo habent ſymbolicam qualitatem. Non enim calor Solis facit in corporibus, vt author exiſtimat, quod pręſtat calor ignis in elambico, in quo è corporibus, vi ignis, ſpiritus extracti, in ſuperiori parte elambici concreſcunt in guttas, ob frigiditatem eiuſdem vitri, & aeris ambientis. Nam id euenit, quia ſpiritus illi, ſeu effluuia, intra elambicum detenta, & incluſa, aliò vagari nequeunt, & diſpergi, & cùm non habeant cauſam illos diſſipantem, neceſſariò coguntur in guttas concreſcere; Verùm effluuia à calore Solis è corporibus educta, libero vagantur cælo, huc illuc ab agitatione aeris feruntur; & tandem, vel à calore Solis conſumuntur, vel à flatibus ventorum diſſipantur.

Opinio de effluuijs, à corporibus ſeparatis.

Pluuiæ cõtinentes effluuia fæcundant terram.

Rationes, ob quas effluuia non fæcundant terram.

Quare eſto, in terra adeſſe virtutem magneticam, dico, ſpiritus vegetabiles ab ipſa non attrahi, quia citò diſſoluuntur, & ſatiùs puto affirmare, fæcunditatem terræ non eſse adſcribendam huiuſmodi effluuijs, ſed calori Solis, humiditati aeris, & imbribus, quando ſunt modici, & præcipites non labuntur; Quod ſi immodici, & aſſidui defluant, natiuam terræ corrumpunt ſiccitatem, deſtruunt calorem viuidum, terræ viſceribus incluſum, ipſamque ſummo afficiunt detrimento. Hinc aquæ pluuiales magis, quam irriguæ, & ex fluminibus deductæ, terram fecundant, non quia pluuia conſtet, non ſolum aqua communi, ſed etiam aqua roſarum, tritici, cicoriæ, ſalicis, vitis, & aliorum, vt ingenioſè philoſophatur prænominatus author, quia iſti ſpiritus, vt dixi, tanquã exigui, & tenuiſſimi, ſtatim diſſipantur, & non conſeruantur in aere, veluti in penuario totius naturæ, ſed quia pluuiæ formatæ ſunt à vaporibus craſſis, vt ros efformatur ex vaporibus tenuioribus; craſſities autem pluuiæ, in qua tactu aliqua ſentitur mollities, magis apta eſt, ad fæcundandam terram, quam fontium aqua è viſceribus terræ ſcaturiens, quia iſta ſecũ fert partes ſiccas ex gremio terræ deductas, nec imbibit illam ſolaris caloris portionem, quam habent pluuiales aquæ in nubibus collectæ, & calori Solis magis expoſitæ.

Fæcundatur etiam terra niuibus, quia impediunt terræ tranſpirationem, & per antipariſtaſim calor natiuus terræ validatur, in quo ſenſu dixit Hippocrates: *Ventres hyeme, & vere calidiores eſſe*; hinc cecinit Pſaltes: *Qui dat niuem ſicut lanam*, ideſt, ſicut lana humana fouet corpora, ita nix per antipariſtaſim terram calefacit;

Diuerſi modi, quibus terra fæcundatur.

cit; *Et nebulam ſicut cinerem ſpargit*, quia nebula ſua modica humiditate auget natiuam terræ humiditatem, vt cinis ſua ſiccitate exhaurit è terra noxiam eiuſdē terræ humiditatem; propterea cinere ad radicem poſito, aliquæ fęcundātur plantæ, quia cineris frigiditate, & ſiccitate imminuitur aquoſa, & noxia humiditas, quę in radice latebat. Ob hanc eamdem cauſam etiam agri inflammatione circumdantur, ideo Poeta cecinit.

Sæpe etiam ſteriles incendere profuit agros;

Quia nimirum media flamma perit humiditas aquoſa, & excrementitia, quæ terræ fructus, vel retardabat, vel impediebat. Vtique verum eſt, terram magis idoneam eſſe ad hoc germinādum, & illud producendum, vnde Poeta.

Hìc veniunt ſegetes, illìc felicius vua.

Quia pura non eſt terra, ſed eſt affecta diuerſis qualitatibus, & virtutibus, ſibi à Deo in prima creatione inditis, prætermiſſo vario terræ ſitu, ſeu habitudine ad Solem, vnde terra, vel humidior, vel ſiccior, eſt magis, & minus calida, & propterea potiùs ad hos, quam ad illos fructus producendos idonea. Quæ cum ita ſint, Ratio pro Ocello ita confici poteſt. Terra eodem modo ſemper exculta fuit, vel ab arte, vel à natura, ergo eandem conſeruauit fæcunditatem, & vim productiuam, quod Philo ſupra eleganter expreſsit; Igitur cum in terra, quæ eſt pars præcipua Vniuerſi, nulla facta ſit in fæcunditate mutatio, patet, Mundum mutationibns neutiquam eſſe obnoxiū, neque tranſiturum eſſe à meliori ad deterius, ideſt ad finem, & occaſum; quod contendebat Ocellus demonſtrare.

CAPVT SECVNDVM.

Oſtenditur, mutatam eſſe fæcunditatem terræ, teſtimonio ſacræ ſcripturæ, Plinij, & D. Cypriani. Indicatur antiqua copia rei frumentariæ, & aurij; & infertur, hoc tempore vtramq; defeciſſe.

ADuerſus ea, quæ de terræ fęcunditate in ſuperiori Capite diſputata ſunt, prodit primo loco teſtimoniū ſacræ Geneſis c. 8. ex verbis à Domino Deo prolatis *Neq; vltra maledicam terræ propter homines.* nam quemadmodum benedictio Dei ſignificat abundantiā bonorum; contra, maledictio copiam malorum demonſtrat, quæ à Deo iuſtè infliguntur. Itaq; Deus per ſupradicta verba ſignificat, tempore diluuij, multis malis terram deformaſſe, non ſolum quantum ad ſitum, quia ſi antea ſupereminebat aquis, tempore diluuij tota fuit aquis cooperta, vnde nulla apparebat diſtinctio vallium, montium, camporum, & fluuiorum, ſed etiam quantum ad ſterilitatem inductam à diluuio in ipſam terram; quoniam ſicuti imbrium moderatus lapſus ipſam fæcundat, ita immoderatus deuaſtat, & infæcundam reddit, ſiquidem marceſcit humiditas illa natiua terræ; in qua vita fructuum ipſius conſiſtit, & cùm terra natiuo prædita ſit calore, ad producendos, & fouendos fructus, à tanta aquarum copia calor ille ſuffocatus fuit, & deſtructus; Vnde rectè dictum eſt, Deum maledixiſſe terræ, cui non amplius maledicet propter homines; Etenim, quamuis in fine Mundi ipſemet Deus magnam perniciem illaturus ſit terræ, omnes plantas, omnia ædificia, animalia omnia deſtruendo, tamen id non præſtabit propter hominum peccata, vt fecit in diluuio, ſed propter renouationem, & cõmutationem Mundi in meliorem ſtatum; Igitur ſi vis productiua terræ à diluuio fuit imminuta, falſum videtur illud, quod, ex ſententia Ocelli, in ſuperiori cap. ſuppoſitum fuit, ſcilicet terram eodem modo excultam, eadem ſemper habuiſſe fæcunditatem.

Terra poſt diluuium infecunda facta eſt.

De ſterilitate terræ conqueritur eleganter Plinius lib: 33. his verbis: *Nuper a huius ſaculi diuitia parua ſunt. Illa enim nos premunt, illa nos ad inferos agunt, quæ occultauit, atque demerſit natura; occultauit, inquam, atq; repoſuit tùm magnificentia, atq;* op-

Plinius refert infæcunditatē terræ.

opulentiæ ergo, tùm mortalium vſibus, ac neceſsitati ſubleuandæ, induſtriæ, & arti aliquando exercendæ, vitæ munditici, & ſplendori excolendo; Quoniam verò hoc tẽpore mortales naturæ, & parentis patrimonio abutuntur, ad nutriendam auaritiam, ad irritandas prauas animi appetitiones, ad nutriendas voluptates, effectum eſt, vt ipſa terra parens frequenti partu delaſſata, noſtro iam ſæculo conſeneſcens, veluti exhauſta, ac inanis remanſerit, ne homines theſauros ad iniquiſsimos vſus transferant.

Luculentiſsimum hac de re eſt D. Cypriani teſtimonium tract. 1. contra Demetrianum, quo multa recenſens naturæ decrementa, eloquentibus lachrymis de proximo Mundi occaſu conqueritur. Cuius verba ſummo lepore, & elegantia exarata hic libet afferre: *Illud primo in loco ſcire debes, ſenuiſſe iam Mundum, non illis viribus ſtare, quibus prius ſteterat, nec vigore, & robore eo valere, quo antea præualebat. Hoc etiam, nobis tacentibus, & nulla de ſcripturis ſanctis prædicationibuſq; diuinis documenta promentibus, Mundus ipſe iam loquitur, & occaſum ſui rerum labentium probatione teſtatur; Non hyeme nutriendis ſeminibus tanta imbrium copia eſt, non frugibus æſtate torrendis ſolita fragrantia eſt, nec ſic vernali temperie ſata læta ſunt, nec adeo arboreis fœtibus autumni fœcunda ſunt. Minus de effoſsis, & fatigatis montibus eruuntur marmorum cruſtæ, minus argenti, & auri opes ſuggerunt exhauſta iam metalla, & pauperes venæ; Breuiantur in dies ſingulos, & decreſcunt, ac deficiunt, in agris agricola, in mari nautæ, miles in caſtris, innocentia in foro, iuſtitia in iudicio, in amicitijs concordia, in artibus peritia, in moribus diſciplina. Putaſne tu, tantam poſſe ſubſtantiam rei ſeneſcentis exiſtere, quanta prius potuit nouella adhuc, & vegeta iuuenta pollere? Hæc ſententia Mundo data eſt, hæc Dei lex eſt, vt omnia orta occidant, & aucta ſeneſcant, vt infirmentur fortia, & magna minuantur, vt cum infirmata, & diminuta fuerint, finiantur, & cũ olim vltra octingentos, & nongentos annos vita hominũ longæua procederet; vix nunc poſsit ad centenarium numerum peruenire. Canos videmus in pueris, capilli deficiunt, antequam creſcant, nec ætas in ſenectutem deſinit, ſed incipit à ſenectute. Sic in ortu adhuc ſuo ad finem natiuitas properat, ſic quodcumq; nunc naſcitur, Mundi ipſius ſenectute degenerat, vt nemo mirari debeat, ſingula in Mundo cæpiſſe deficere, cum totus ipſe iam Mundus in defectione ſit, & in fine.*

D. Cyprianus totius Mundi defectionem vna cum fœcunditate terræ repræſentat.

Hucuſque Cyprianus; Quibus verbis nihil elegantius excogitari poteſt; Ideò fas ſit in duobus, vel tribus explicandis immorari, ex quibus ipſe potiſsimum Mundi occaſum, & finem argumentatur, nimirum ex telluris ſterilitate: ex inopia auri, & argenti: ex humanæ ætatis deficientia.

Et quantum ſpectat ad terræ ſterilitatem, à Ioſepho proditum fuit, in oratione Agrippæ regis ad Iudæos, Africam octo menſibus populum Romanum re... frumentaria paſcere, Aegyptum autem quaternis; Quare frumentum annuum Romanæ Vrbi illatum, erat ſexcenties centena millia modiorum, & erant in dies circiter centum ſexaginta quatuor millia, octoginta tria, referente Lipſio, lib. 2. de magnit. Rom. cap. 10. Vbi nunc tantæ rei frumentariæ copia? Præterea memoriæ proditum eſt, Pythium Bythinnicum, Xerſis copias excepiſſe epulo, & & ſtipendium quinque menſium, & præſertim frumentum, ad tam ingentem exercitum alendum, abundè ſuppeditaſſe.

Antiqua copia tritici.

Iam verò quid dicam de exhauſtis argenti auriq; venis? quæ non amplius ſuppetunt diuitiarum affluentiam, quam ingentem fuiſſe, apud Romanos præſertim, monumenta teſtantur; Et ſanè apud Romanos, non Imperatoribus tantum, ſed etiam priuatis ciuibus grandes fuiſſe opes, locupletiſsimus teſtis eſt Cic. in Paradox. qui de Craſſo ita loquitur. *Multi audierunt ex te, cum diceres, hominẽ diuitem non eſſe, niſi qui exercitum ſuis fructibus alere poſſet.* Et de quo Craſſo Plutarchus ſcribit, ſolos architectos, & fabros in ſeruis habuiſſe ad quingentos. Hinc mirandum non eſt, ſi ab Athenæo teſtatum accepimus, quoſdam Romanorum ad decem, aut vigintimillia ſeruorũ habuiſſe, nec vt quæſtum ex ijs facerent, ſed vt aſſeclas, aut ſubſequos eos haberent; Quod certè magnarum opum eſt argumentum. Quod ſi priuati ciues tanta auri copia affluebant, de Imperatoribus quid putandum? Quibus locupletiſ-

Diuitiæ Romanorum.

ſima à ſubditis prouincijs tributa ſoluebantur. Hinc Aegyptus Ptolomæi æuo, Romano Principi ſoluit tributa annua 12500. talenta, ideſt ſeptem milliones, & ſemiſsis. At eadem Aegyptus Auguſti, & Tiberij temporibus, ad duodecim milliones producta fuit. Gallia quoque videtur primò decem reddidiſſe milliones, poſtea largiter, & vel in duplum, Auguſti æuo, tributa ad quindecim, vel viginti milliones aucta fuere. Quare ſi Aegyptus, & Gallia triginta circiter milliones pendebant, quid totus reliquus Orbis? Sanè ſupra centum quinquaginta milliones ſumma erat tributorum; Quod ex eo colligi poteſt, quod Veſpaſianus, ſui principatus initio, profeſsus eſt, & pronunciauit, quadringenties millies opus eſſe, vt Reſpublica ſtare poſſet. Sunt ipſi centum milliones, noſtro ritu; Vnde tam ſubitò parandi erant, ſi non tales, tantiq; redditus fuiſſent? Quid referam auri copiam per triũphos in Romanum ærarium illatam? Ita vt Cæſar, qui quater triumphauit, triginta nouem milliones intulerit, vt refert Lipſ. de magnit. Romana lib. 2. cap. 8. Immò Appianus teſtatur, pecuniam, ad vſus bellicos in Romanis ærarijs paratam, fuiſse ad ſeptingenta quinque millia talentorum Aegyptiorum; Talentum autẽ Aegyptium, ex Plinio lib. 33. cap. 3. pendebat pondo, ſeu libris octoginta; vnde ſingulis libris aureos centum aſſignãdo, vnum talentum ægyptium idem valebat, quod octo millia noſtrorum aureorum; Quo fit, vt ſumma illa quinque, & ſeptingenta millia talentorum ægyptiorum, iuxtà noſtram computationem, ſexcenties dena centena millia aureorum, ideſt ſexcentos milliones efficeret.

Tributa, quæ Romanis Imperatoribus ſoluebãtur

Pecunia in Romano ærario collecta.

Sed dices fortaſsè, mirũ non eſſe, Romanos tanta auri copia affluxiſſe, quando ipſi imperarunt tribus Mundi partibus, non quidem vſquequaque, ſed latiſſime tamen, imò non dubitat affirmare Appianus, omnes priores Monarchias, Aſsyriorum, Medorum, Perſarum, & Græcorum, vix dimidiatam Romani Imperij partem poſſediſse; Ideò placeat aliorum Principum, vel antiquiorum opulentiſſimam auri copiam referre, vt magis pateat à Cypriano aſſertum, ſcilicet iamdudum fodinas exhauſtas eſſe.

Occurrit primo loco Salomonis opulentia, quę maximè in Templo ab ipſo ædificato ſpectatur, in quo narrat Ioſephus lib 14. antiquitatum cap. 12. collata fuiſſe octo millia talentorum auri, & trabem ex auro ſolidam, trecentas minas pendentem, ex qua pretioſiſſima Templi aulæa pendebant; Octo autem millia talentorum auri efficiunt nonaginta ſex milliones coronatorum aureorum, quæ ſimul cum valore, & pretio trabis aureæ, conſtituebant centum decem, & octo milliones, & octoginta millia ducatorũ. Non ob id dicendum eſt, Salomonem omnium mortalium ditiſſimum fuiſſe ſicut ſcriptum eſt ſecundo Paralip. cap. 1 *Diuitias, & ſubſtantiam, & gloriam dabo tibi, ita vt nullus in regibus, nec ante te, nec poſt te fuerit ſimilis tui*. Nam his verbis facienda eſt ſola comparatio cum regibus Iſraeliticis, non cum externis omnibus, quibuſcunque Principibus opulentiſſimis, qui longè Salomonem diuitiarũ magnitudine ſuperarunt; Qui Salomon poſſidebat eas opes, de quibus fit mentio 3. Reg. cap. 10. his verbis: *Erat pondus auri, quod afferebatur Salomoni per annos ſingulos ſexcentorum ſexaginta ſex talentorum auri*. Quę ſumma ferè duodecim noſtrates milliones efficiebat; Quam auri copiam, vel accipiebat Salomon pro vectigali, & tributis à populis ſibi ſubditis, vt opinatur Abulen. in 2. Paralip. cap. 9. quaſt. 5. vel erat illud aurum, quod afferebatur ex Ophir, & ex Tharſi, vt putauit Pineda lib. 4. de rebus Salomonis c. 24. ſect. 1. quando ad ea loca claſſem mittebat, non quia illæ gentes ſoluerent tributa, & vectigalia Salomoni, cui ſubiectæ non erant, ſed quia, vt narrat Ioſephus lib. 8. antiquit. & confirmat Abul. 3. Reg. cap. 10. quæſt. 1. claſſis Salomonica deferebat ad ea loca varias merces, quibus gentes illæ indigebant, & aurum, & argentum, pro permutatione tranſportabat; Nam cum Salomon ſapientiſſimus totius terrarum Orbis compertam diſpoſitionem haberet, exploratum quoque erat ipſi, quænam debebat mittere, ex ſua regione ad barbaras illas gẽtes, ad quas ſerui nauigabant, vt cum auro, argento, & gemmis merces permutarent, pro-

Salomonis opulentia.

propterea magna pars diuitiarum Salomonis poſita erat in nauigatione,& commercio.

Alexandri Magni opulentia.

Prætermittenda non eſt Alexandri Magni ingens opulentia, de qua refert Curtius lib.8.quod ipſe,ſuperato Dario, quinquaginta ſeptem millium talentorū prædam reportauit, quæ efficiunt, ex noſtra moneta,octoginta nouem milliones, & ſexcenta quinquaginta millia, quingēta ſexaginta octo ducatorum, plus minuſue.

Narrat Athenæus lib. 12. quod arma argentea,& equorum aurea fræna ducentorum viginti millium militum erant Alexandri; item aureæ coronę à legatis Alexandro miſſæ erant decem millium talentorum auri, quæ efficiunt ex noſtris ducatis, centum quadraginta octo milliones, atq; idem Alexander ex Aſia quotannis pro vectigali recipiebat quingenta ſeptuaginta quattuor talentorum millia, ideſt ſexcentos ſeptuaginta ſeptē milliones, & centum ſexaginta millia ducatorum, cui Aſiæ, cum iam tot annos dominetur Ottomanus Imperator, compertiſſimum eſt, ipſum tanta diuitiarum copia non affluere; Vnde igitur antiquis temporibus tanta auri, argentiq; affluentia, niſi ex magna metallorum, & auri in primis generatione? Hinc Diodorus affirmat,Aegyptiorum Reges, omnes criminis cauſa damnatos, vel ex hoſtibus captos, auro effodiendo deputaſſe; & Polybius ſcribit, ad nouā Carthaginem, & fodinas in Hiſpania, non minus quadraginta hominum millia fuiſſe deſignata;& Plinius putat, nullam fæcundiorem metallorum tellurem Italia fuiſſe, quæ hoc tempore,quàm exhauſta ſit metallis, nemo ignorat. Omitto, Diodorum Siculum lib.6.cap. 9. referre, Phænices nautas, & mercatores, nauium anchoras ex argento Hiſpanico confeciſse. Taceo id, quod innuit Herodotus lib. 7. & Plutarchus lib.2.de fortuna Alex.nimirum,Pythium Bythinicum, de quo ſupra verba feci, platanum auream, vitemq; pretioſā Dario regi donaſſe,& vuas illius vitis ex pretioſiſſimis gemmis coagmentatas eſſe, opus ſiue Amynthę,ſiue Theodori Samij.

Antiqua fodina metallorum.

Narrat Zonara in vita Baſilij Imperatoris, qui vixit ſub annum Chriſti octingenteſimum, ipſum impleuiſſe totum ærarium, & ipſos aditus, viaſq; pecunijs confertim ſtipatis. *Habuit*, inquit, *in theſauris ducenta millia talenta auri, nam alterius pecunia, nec numerus poterat iniri, adeò,vt terra eam infoderet,ærarijs, aut depoſitarijs vbique repletis. Praeterea arculas habuit lapillis, gemmis, pretioſis,& margaritis plenas*,Quid verò reddunt ducenta illa millia talenta auri? Certè ipſos mille, & ducentos milliones. Quamobrem hìc fas eſt exclamare: vbi nunc argentū, & aurum illud immenſum, & infinitum? vbi tot gemmæ, & lapilli in arculis? omnes Europæ, Aſiæ, Africæ perluſtra diuitias, & tot numquam reperies theſauros.

Diuitiæ Baſilij Imperatoris.

Progreſſu autem temporis,& Mundo ad occaſum vergente, diuitias declinaſſe, indicat ſtatua illa, deſcripta à Daniele cap. 2.quæ diuerſa ſæcula,& ætates repræſentabat. Etenim caput aureum, imperium Chaldæorum locupletiſſimum exprimebat. Pectus, & brachia argento confecta, principatum Perſarum referebant, venter,& fæmora ex ære,indicabāt Macedonicum imperium,quod in opibus declinauit. Tibiæ ferreæ innuebant Romanas opes,inferiores Chaldæis, Perſis, & Græcis. Pedes tandem fictiles,& argillacei vltima indicāt ſæcula,in quibus antiqua penitus defecit opulentia. Vnde iure merito conqueritur Cyprianus,auri & argenti venas exhauſtas, appropinquantis finis Mundi non obſcura eſſe argumenta.

Statua Danielis indicat antiquas Mundi ætates, & eorum deficientiam.

CA-

CAPVT TERTIVM.

Obijcitur aduerſus dicta, demonſtrando, diuitias ad nouum Orbem translatas eſſe. Obiter explicatur, quid ſit Ophir, & Tharſis; Soluitur obiectio, & ſtatuitur contra Ocellum.

VIR non minus doctrinæ laureâ, quam martyrij palmâ inſignitus, magni Tertulliani, non minor magiſtro, diſcipulus, Mundum ad occaſum feſtinare, ex terræ infæcunditate elegantiſſimè fuit argumentatus; Sed obijciet aliquis: Eſto vt id tanti viri detur authoritati; eſto tellurem in noſtro Orbe, vſq; à Cypriani temporibus, ſterilitatis anguſtijs, & quadam veluti egeſtate preſſam fuiſſe, nihilominus cum natura in vno loco defluens, alibi affluat, propter mundanas rerum viciſſitudines, euenit, vt opes, quæ in noſtro Orbe defecerunt, in nouo Orbe, & in altero hemiſpherio copioſiſſimè exultent Et quidem ad demonſtrandam noui Orbis fæcunditatem, memoriâ repetendum eſt, Chriſtophorum Columbum Ligurem, ingentis animi virum, & rei nauticæ in primis peritum, vt refert Maffeius lib. 1. hiſt. Indic. ex aſtronomicâ diſciplinâ, & nonnullis veterum monumentis, trans noti orbis terminos, magna terrarum ſpatia in occidentalem plagam patere exiſtimaſſe. Hinc Fernandi Caſtellæ Regis tribus adornatis nauigijs ad Hiſpalim, oræ Bæticæ, in Atlanticum egreſſus Oceanum, Canarias primum inſulas petijt; inde continuata velificatione, in Oceanum prouectus, inſulas aperuit nouas, in quibus auri fodinas copioſiſſimas nactus eſt, & inter inſulas, quas inuenit, opulentiſſima celebratur inſula à D. Dominico appellata, in qua multa fragmēta auri multarū librarum, huc illuc diſperſa reperta fuere. Poſtea Ferdinandus Magalianes Luſitanus, eodem Maffeio lib 8. teſtante, ad Subum inſulam, leucarū ferè duodecim ambitu, auri feraciſſimam peruenit. Hæ primę fuerunt auri fodinæ pretioſiſſimę, in nouo repertæ Orbe, quæ deperditas in noſtro hemiſphærio mineras compenſare videntur.

Auri copia in nouo Orbe reperta à Columbo, & Magalianes.

Quid verò dicam de omnigena ſegetū in illis regionibus fæcunditate? Etenim pleræq; magna feracitate gaudentes, plurimis riguis mirè fauentibus, varias fruges, metalla; odoramenta, plantas, lapillos, medicamenta, in vſus mortalium, & delicias, ad certamen effundunt. Viget autem potiſsimùm rerum vbertas in regione Sinatum, vbi in tanta mortalium turbâ cuipiam ab opere feriari non licet, quippe deſidia publicis legibus acerrimè plectitur, vt propterea ruſtici homines nullam agri partem ſquallere patiantur. Hinc ſaltus, & colles pinu, ac vitibus, campi & planities oryza, hordeo, frumento, cæteriſq; ſegetibus vberrimè nitent; Incolæ effodiunt metalla auri, argēti, & ferri probatiſſimi; vt recenſet idem Maffeius lib 6. Propterea Sinarum prouentus dicuntur ſingulis annis excedere centum milliones, ex Botero lib. 2. Relation. atq; ſola Ciuitas Cantan appellata, nobile emporium, ſoluit Regi quotannis, pro ſalis vectigali centum octoginta millia coronatorum.

Fæcunditas noui Orbis, & præſertim Sinarum.

Inter cæteras vero opes, & theſauros, miranda eſt auri, argentiq; copia, quam Peruana ſuppeditat prouincia, in qua affluentiſsimæ ſunt fodinæ Poteſis agri, quæ inuentæ fuerunt anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo quinto, ex quibus tanta argenti eruitur copia, vt quinta pars, quæ Hiſpaniarum regi pro tributo ſoluitur, curſu quadraginta annorum, centum & vndecim milliones tulerit, vt refert Boterus lib. 4. ſecundæ partis. Itaq; natura regno Peruano fodinarum prodiga fuit, & in Peruano Oceano exurgit inſula, in qua omnis generis vniones pretioſiſsimæ ab incolis, ab exteris vndiq, confluentibus copioſiſſimè expiſcantur.

Peruana auri copia

Verùm dices, non eſſe prorſus admittēdam hanc ferè nouam diuitiarum vbertatem in Indijs occidentalibus nouiter inuentam, & præſertim in Peruana regione,

ne; Etenim Ophir, quam petebat Salomonis claſsis, iuxtà tradita Paralip. 2. c. 9. *Serui Hiram cum ſeruis Salomonis attulerunt aurum de Ophir*, ab aliquibus interpretibus pro Peruana ſumitur prouincia, ſiquidem nomen Tharſis, & Ophir non appellatiuè, pro quacumque regione remotiſſima, ac ditiſſima accipitur, vt aliqui ſunt interpretati, ſed hæc nomina in ſacra Scriptura vſurpantur pro regione certa, & determinata, ad quam certo, & determinato tempore Salomonis iuſſu nauigabatur; Et ſanè Ophir, ex quo Salomon immenſas extrahebat opes, in nouo Orbe conſtitutum fuiſſe, inde ſuadetur, quia Salomoni ſapientiſsimo nouus Orbis compertus fuit, vt liquet ex ipſius teſtimonio Sap. 7. quo diſpoſitionem orbis terrarum ſe calluiſſe apertiſsimè affirmat; Præterea ipſi perſpectiſsima fuit ars nauigandi, quam ſuos nautas docere potuit, atq; ardenti, qua flagrabat diuitiarum cupiditate, ad Peruanam regionem ſuam potuit claſſem dirigere.

Opinio, quod Tharſis, & Ophir ſit Peruana Prouincia.

His tamen non obſtantibus, aſſerendū eſt, Peruanas opes, & theſauros nouos eſſe, & numquam Salomonis claſſem illuc nauigaſſe, cum nimis remotæ ſint illæ regiones à Iudæa, in qua Salomon habitabat. Noluit enim Deus, vt populi hebraici propenſio maritima eſſet, ne populus Iſraeliticus commercio exterarū gentium, religionem, ac pietatem turbaret, & ne varietate mercium inſoleſcens, minorem in Deo fiduciam haberet, cuius criminis accuſatur Tyrus ab Ezechiele cap. 27. Ideò Vatablus ſuper pſalm. 71. huiuſce rei locupletiſſimam fidem faciēs, affirmat, Iudæos patriæ ſuæ commodis contentos, vel ad alias gentes non nauigaſſe, vel certè ad non remotas, & lōginquas, vt erat Peruanum regnum. Concedamus igitur, Salomonem omni rerum doctrinâ cælitus exornatum, perfectiſſimam de vniuerſo Orbe cognitionē obtinuiſſe .ſ. antipodas eſſe, quos antiqui ignorarunt philoſophi, habitabilē, & nauigabilem eſſe zonam torridam, quod inficiatur Ariſtoteles, terrā eſſe sphęricā, & tandem nouum Orbem, nouasq; Prouincias nouiſſe; nō tamen illuc miſit claſſem, quia non fuit opus Salomoni, ad aurum, & pretioſiſſimas merces colligēdas, ad Peruana regna nauigare, cum theſauros immenſos ex littoribus Arabicis, Gāgeticis, Indicis, Libycis, Hiſpanicis coaceruare potuerit. Quare Ophir ad imam Perſiam, & ſinum Arabicum ſpectat, teſte Eugubino in pſalm. 44. vel certè ſpectat ad extremam Indiam Orientalem, & eſt poſitum extra Gangem, in loco, quem nunc vocant *Pegù*, de cuius loci habitatoribus ait Maffeius lib. 10. hiſtor; quòd Peguſiorum populi ſtirpem à Iudæis exulibus duxere, quia damnati à Salomone ad Ophiranas auri fodinas, ea loca primi tenuerunt; Et quamuis Pineda lib. 4. de reb. Salom. cap. 16. ſect. 6. valdè dubiū, & incertum exiſtimet ſitum Ophir, nihilominus ſect. 9. propendet ad opinandum Ophir in India Orientali collocatum eſſe. Quoniam verò ad Tharſim Salomonis claſſis ſimiliter nauigabat ex 3. Reg. cap. 20. vbi habetur. *Claſsis Regis per Mare cum claſſe Hiram per tres annos ibat in Tharſis*, hoc nomine, Tharſis, intelligitur non Carthago, aut Tharſis Ciliciæ, ſed Tharteſſum in Hiſpania, ad Gaditana littora, & Hiſpalenſes oras collocatum. Ideò Salomonis claſſis, quæ ſoluebat è mari rubro, nauigabat in Tharſis, triennium conſumens, ſolita circum nauigare Africæ littora, & Hiſpaniam petere, & in primis vrbem Tharteſſum, quam Tharſis vocat ſacra Scriptura, & eſt Ciuitas olim auro ſupra omnes abundantiſſima, & locupletiſſima; Ideò Propheta regius duos populos ditiſſimos, & rebus omnibus affluentiſſimos ita coniunxit: *Reges Tharſis, & Inſulæ munera offerent; Reges Arabum, & Saba dona adducent*, ideſt Arabes populi, & Sabæi, & Tharſenſes, ſeu Hiſpalenſes. Hęc eſt interpretatio Anaſtaſij Synaitæ lib. 10. hexameron, quam deinde ſecutus eſt, & eruditione illuſtrauit doctiſſimus ciuis Hiſpalenſis Ioannes de Pineda lib. 4. de reb. Salomon. cap. 12. Quamobrem ex hac non iniucūda digreſſione perſpicuum fit, Salomonis opes ex nouo orbe erutas non fuiſſe, & has recētes diuitias in America prouincia inuentas, nouas omnino eſſe.

Refellitur ſupradicta opinio.

Explicatur Ophir & eius locus.

Nauigatio Salomonis ad Tharſim.

Non eſt prætermittenda admiranda fœcunditas terræ, quæ in Inſula Taprobane conſpicitur. Hæc cum olim nota fuerit, & poſtea lapſu temporum, quaſi ex hominum memoria deleta, poſt longum ſæculorum interuallū rurſus cognita, paradi-

Taprobanæ Inſulæ fœcunditas.

ſus

ſus terreſtris fuit appellata, quoniam ibi perpetuum floret ver, plantę ſemper floribus decoratæ, & fructibus onuſtæ vireſcunt, De qua loquens Iſidorus lib. 14. c. 3. ipſam gemmis, auro, argentoque refertam teſtatur: Præterea in Maldiuis Inſulis vna eſt palma, quæ non ſolum proceritate, & pulchritudine excellit, verum etiam tota prorſus eſt in vſu, ita multiplici, vt omnia ferè ſuppeditare videatur; De qua palma non ſolum expolitè ſuo more loquitur Maffeius lib. 7. ſed eleganter ipſam deſcribit Franciſcus Remondus facundiſſimus Orator è Societ. Ieſu, Orat. 14. de Concordia armorum, & doctrinę. *Arbor eſt in India*, inquit, *quæ non minus habet nouitatis ad miraculum, quam fidei ad veritatem. Hæc hominibus cibum, potumque largiter fundit ad alimenta; hæc materiam texendis veſtibus è ſinu pandit, & explicat: Hæc in arma, & tela repentè conuerſa, & pugnare diſcit, & vincere: Hæc, mirum dictu, nauim instructam, oneratamq́; parturit, ex illa enim tabula, pix, reſina, antenna, vela, rudentes, cæteraq; omnia, quæ ad nauigia coagmentanda neceſſaria ſunt, tanquã è panſpermia quadam eruuntur*. Hæc elegantiſſimus Orator.

Hæc ſunt ea, quæ vidẽtur ſupradictis aduerſari de imminuta terræ fæcunditate, ſed hæc quidem probant in nouo Orbe ingentes vigere diuitias, ſed non probant ipſas in noſtro Orbe non defeciſſe, quod experientia exploratiſſimum eſt. Quare adhuc vrget adducta ratio contra Ocellum, ſcilicet in terræ fecunditate nobis nota, magnam contigiſſe mutationem Addo, quòd quando tot opes in hac Mundi parte, & noſtro hemiſphærio florebant, etiam ſupra enarratæ in nouo Orbe fortaſſe affluebant, quamuis id nobis propter locorum maximam diſtantiã, eſſet ignotum. Verùm ſodinæ, metalla, theſauri, teſte Cypriano, & experientia, immuniti ſunt in hac noſtra Orbis parte; & hoc ſufficit, ad oſtendendam telluris ſterilitatem, & Mundum ad finem, & occaſum inclinantem, quod inficiari contẽdit Ocellus.

CAPVT QVARTVM.

Quæritur, an mutatio facta ſit in montibus.

EXplicata mutatione telluris, quoad vim productiuam, iniucundum non erit quærere, an aliquam montes perpeſſi ſint mutationem, Quod putauit Seneca epiſt. 92. his verbis: *Non tantum manufacta labuntur, non tantum humana arte, atq; induſtria poſita vertit dies; Iuga montium diſluunt, tota deſedere regiones, operta ſunt fluctibus, quæ procul à conſpectu maris ſtabant*. Hoc idem Ælianus lib. 8. cap. 11. ita confirmat. *Nihil amplius vereamur, ſi hominum natura mortalis cum ſit, & fluxa, cogit eos interire; ſiquidem, & flumina deficere ob oculos cernimus, atq; ſummos, & altiſsimos montes omnes deſediſſe videmus. Sic Ætnam, aiunt ij, qui mare nauigant, multo minori parte videri, quam antea conſpici ſolitus ſit; Id etiam in Parnaſſo accidere, & Olympo Pierio; Itemq; qui ſe totius Vniuerſi naturam tenere profitentur, aiunt Mundum etiam ipſum periturum*. Ioſephus Blancanus è Societ. Ieſu in ſua Sphæra in appendice de montibus, & in loca Mathemat. Ariſt. in primum Meteo. oſtendit, terram quotidie ad ſphæricitatẽ perfectam ſe reducere, quia montes deficiunt, & decreſcunt; vnde exiſtimat, terram tandem obruendam eſſe aquis, Mundumq; per inundationem naturaliter extingui poſſe, niſi ex ſacris eloquijs haberemus, ab igne deſtruendum eſſe.

Deficiunt montes, ex Seneca & Æliano.

Blancani de eodem teſtimonium.

Hanc montium aſsiduam decidentiã, & diminutionem tanti facit P. Nicolaus Cabeus in ſuis eruditiſsimis Comment. nuper editis, in lib. primum Meteor. Ariſt. quæſt. 1. in text. 72. vt exiſtimauerit ab hac ratione Mundi æternitatem ab Ocello, & Ariſtotele conſtitutam, penitus eneruari; Ita enim argumentatur. Si ex montibus terra quotidie, aquarum decurrentium vi, deorſum trahitur, ergo Mundus non potuit eſſe ab æterno, quia iam eſsẽt omnino abſumpti montes, & terra ad perfectam ſphæricitatem, & planitiem redacta; nam etiam ſi montes, inquit ipſe, fuiſſent infiniti, nihilominus iam eſsẽt de-

Conſideratio P. Cabei de mõtium deficientia.

deleti, quia ſuppoſito, quòd ſingulis annis imbres vel arenulam ab ipſis ſubtraherent, data Mundi æternitate, iam mõtes hoc tempore complanati eſſent; ſed reuera non ſunt ſolo adæquati, ergo terra ab æterno non fuit. Subdit hic Author, Ariſtotelem hanc agnouiſſe difficultatẽ, ſed ignoraſſe ſolutionem; proptereaq; in textu 72. libri primi dixiſſe, etiam ſi facta fuiſſet in terra mutatio, non ob id ſequi, mutationem in Vniuerſo contigiſſe, quia terra eſt minima pars Mundi, & veluti punctum, ſi ad Vniuerſi magnitudinem referatur.

Vt aliquid de hac re dicam; Concedo libenter, terram perpetuò, ex aliquibus montibus vi pluuiarum extractam, defluere, vnde turbidi aliquando apparent torrentes, & flumina, maximè poſt imbres, propter terram, quã habent admixtam, è montibus eductam; Et concedo etiam id, quod ſæpè repetit Author, terram è montibus ſemel delapſam, ad ſuperiora non reuehi, neq; eoſdem montes reſtaurari; Nego tamen, ſtatum montium non potuiſſe æternum eſſe, quia ſi in vna parte aliquis mons imminuitur, decidit, & diſſoluitur, propter terram ab ipſo extractam, illa terra aliò delata, & applicata, longo ſæculorum progreſſu, eleuatur in collem, & tandem extuberat in montem; Id quod euidenter apparet in littoribus maris, & præſertim Hadriatici; in quæ littora, torrentes, & flumina deuehunt terram, quæ à commotione maris defertur ad littus, quod in dies magis eleuatur, vnde ego aſpexi in littore eiuſdem maris multos terræ tumulos aſſurgentes, & infantes, vt ſic dixerim, colles, quæ progreſſu temporis grandeſcent in montes. Immò putandum eſt, montes mari proximos, non alio modo efformatos eſſe, quàm per longam ingeſtionem, & allapſum terræ à mari ad littora euectæ; Quare montium diminutio, & diſſolutio, quæ vtiq; admittenda eſt, non infert neceſſariò planitiem vniuersã terræ, neq; oſtendit, terram non fuiſſe æternam, ſed tantum infert, hos, & illos montes indiuidualiter ſpectatos, non potuiſſe eſſe æternos, ſpeciem tamen montium æternam eſſe non potuiſſe, hac ratione non conuincitur, vt putat P. Cabeus, quoniam ſi in vna parte terræ

Montes in ſpecie æterni fuiſſe ẽt, ſuppoſita Mũdi, & terra æternitate aduerſus P. Cabeum, & Blancanum.

decidunt montes, in altera aſſurgunt, & perpetua hac viciſsitudine, ſi terra fuiſſet æterna, ſemper montes ſtetiſſent, non quidem illi montes numericè, quia tot ſæculorum myriadibus conſumpti eſſẽt, ſed montes in ſpecie, ſicuti etiam foſſæ, vel ſinus maris, ſi in vna parte implentur arena, in altera excauantur foſſę æquales, & maris alueï. Hinc non ſequitur id, quod aſſerit Author iſte, nimirum, quòd poſita æternitate terræ, iam non eſſet locus, in quo aqua exciperetur; videmus enim flumina antiquos alueos deperdẽtia, nouos ſibi excauare. Ideò vera eſt illa maris, & terræ viciſſitudo, & permutatio ab Ariſtotele conſiderata, quam Author reprehendit, & chymeram appellat. Negãdum igitur eſt aduerſus Authorem, & Blancanum, quòd ſi æterno tempore fuiſſet terra, iam æqualis eſſet, æqualiter fuſa ad omnes partes, & perfectè rotunda, quoniam ita natura comparatum eſt, vt terra alicubi depreſſa, alibi eleuetur. Vnde fit, vt infra demonſtrabo contra Blancanum, vt totus terrenus globus inæqualiter fuſus, aqua non poſſit occupari.

Sed vt ad montes redeam, animaduertendum eſt, duo eſſe genera montiũ, alij nimirum, qui fuerunt à Deo ſimul cũ terra procreati, quandoquidem non eſt aſſerendum, terram ſine montium eminentijs à Deo fuiſſe productam, quamuis tota terra fuerit aquis operta; Atq; montes vna cum terra procreatos eſſe, arbitrati ſunt D. Baſilius hom. 4. Hexameron, & Eugubin. in Pſalm. 103. Alij verò montes à Deo effecti ſunt, tertia die creationis Mundi, qua die, aquas Deus in vnum congregans locum, terræ cauernis incluſit, Quare Deus cauernas aperiendo, illam terræ molem in altum ſuſtulit, & in colles, & montes erexit. Propterea exiſtimo, primos montes à Deo productos, vna cum terræ globo, eſse maioris altitudinis perpendiculariter ſpectatę, quàm ſit profunditas maris, quam Blancanus, & alij affirmant, montium altitudini coæquari. Tales montes ſunt Caucaſus, vel Caſius, Pelion, Athlas, Atho, Olympus, Pyrenæi, & Alpes. Colles verò, & montes è cauernis extracti, in quibus à Deo aquæ collectę fuerũt, ſunt ęquales profunditatibus maris,

Montes vna cum terra à Deo creati altiores maris profunditatibus.

Montes tertia die efformati à Deo, æquales profunditatibus maris.

cum illæ cauernę ſint prorſus eiuſdem maris ſinus, & aluei. Conſtat etiam progreſſu temporum, multos de nouo genitos eſſe montes; multos etiam in planiciē fuiſſe redactos, propter aquarum vim, atq; impetum; nam aquæ aliquando ad quamdam altitudinem terram excauant & cliuos, & eminentias producunt, aliquando etiam edita loca diſſipant, ac demoliuntur. Præterea obſeruatum eſt, nō nunquam terræmotibus nouos aſſurgere montes, & veteres collabi, ac decidere; etenim ſpiritus terrę latebris incluſus, effrænata violentia terram concutiens, nunc in moles ingentes erigit, nunc erectas immani hiatu, vt patrum, & noſtra etiam memoria, deuorat, & abſorbet.

His ita explicatis, affirmandū eſt, vtroſq; mōtes deficere, ſed magis ſēſibiliter eos, qui tertia die à ſupremo Numine producti fuere, quàm illi, qui cum terra fuerūt procreati; nam eorum altitudo tanta eſt, vt vix apprehendi poſſit, ipſos deficere. De qua ſublimitate, vt aliqua breuiter delibemus, Plinius lib. 2. cap. 67. prodidit, Dicæarchum cura Regum electum, montes permenſum eſſe, & altiſſimum inueniſſe Pelion paſſuum 1250. in perpendiculo. Maurolicus aſſerit, Ætnam ad quatuor, & quinque milliaria in altitudine extendi, Ioſephus Acoſta de montibus Americis teſtatur, altitudine Europæ, Africæ, & Aſiæ montes longè ſuperare. Ariſtoteles 1. Meteor. Caucaſi montis ſublimitatem his verbis expreſſit. *Caucaſi montis celſitudinis argumentum eſt, quod & ab eo loco, quem Bathea, hoc eſt profunda ponti, vocant, & ab his, qui in paludem nauigant, cernitur, & præterea eius cacumen nocte, tam mane, quam veſpere, ad tertiam vſq; partem à Sole illuminatur.* Hæc Ariſtoteles. Pro quorum verborum explicatione, ſciendum eſt, Caucaſum eſſe montem ſitum inter mare Euxinum, & Caſpium, ſupra Cholchidem, & Iberiam, vbi polus eleuatur circiter grad. 47. Hunc montem duplici ratione probat Ariſtoteles altiſſimum eſſe; Prima eſt, quia multùm à lōge cernitur, ſcilicet ab illo Euxini loco, qui profunda vocatur, ad indicandū, ibi magnā eſſe profūditatē, quæ bolo nequit explorari; & pariter cernitur ab his, qui paludem nauigant, vel accipiatur pro palude Mçotica, palus, vel mare Caſpium, quippe alia Ariſtotelici textus traductio habet; *Et a nauigantibus ſtagnum,* quod videtur indicare mare Caſpium, vndequaq; clauſum, nec cum alio communicans Oceano. Secunda ratio ſummitatis Caucaſi montis, & excelſæ magnitudinis deducitur ex eo, quod vſq; ad tertiā partem noctis, mane, & veſpere à Sole illuminatur. Quare illa verba Ariſtotelis (*ad tertiam vſq; partem*) non referuntur ad tertiam partem montis, vt aliqui ſunt interpretati, quoniam hæc non eſt ſummitas, & cacumen montis, ſed referuntur ad tertiam partem noctis, quæ eſt quarta hora noctis, vel poſt occaſum Solis, vel ante ortum; itaut ſenſus ſit, quando nox occupat terram, & tertiam iam partem ſui curſus abſoluit, quæ eſt vna ex quatuor vigilijs militaribus, in quas antiqui duodecim horas nocturnas diuiſerunt, ſummitas illius montis illuminatur à Sole, vel ante auroram, vel poſt Solis occaſum; Quæ certè indicant magnam Caucaſi celſitudinē. Qui plura hac de re videre cupit, adeat Iacobum Mazzoniū ſect. 3. & 4. de comparat. Platon. & Ariſtotelis. P. Blācanum in primum Meteor. in verba Ariſt. de Caucaſo ſupra allata, & P. Cabeum lib. 1. quæſt. 2. text. 63.

Variæ mōtium ſublimitates.

Caucaſi altitudo iuxtà Ariſtotelem explicatur.

Sed, quod ex Ariſtotelis teſtimonio dictum eſt de Caucaſo monte, idem ferè repetendum eſt de Caſio monte, qui eſt in Syria, de quo ita ſcribit Plinius lib. 5. cap. 22. *Caſij excelſa altitudo orientem per tenebras Solem aſpicit, breui circumactu corporis, diem noctemq; pariter oſtendens, ambitus ad cacumen 19000. paſſuum, altitudo per directum quatuor millia paſſuum.* Quæ cum videantur ſimillima de Caucaſo mōte pronunciata, in dubium reuocatur, an in Ariſtotelico codice Caucaſus pro Caſio ſit accipiēdus, an vero præter Caucaſum, alius ſit Caſius mons tantæ celſitudinis.

Caſij montis celſitudo ex Plinio.

Quid dicendum de monte, qui vocatur Athos? de quo memorans Solinus c. 16. ait. *Hic mons è Macedonia in Myrinam oppidū Lemni interuallo ſex, & octoginta mille paſſuum ſuam porrigit vmbram;* Quā vmbræ extenſionē cōſiderās doctiſſimus Mazzonius loco præallegato, inquit, quod ſi vmbræ emiſſio accipiatur, & intelligatur in meridie, multò maior erit illius

Sublimitas mōtis Athos.

lius montis altitudo, quam montis Caucaſi; Si verò extenſio vmbræ conſideretur, Sole occidente, colligit vir peritiſſimus, per theoremata optica, eius montis celſitudinem eſſe viginti duo milliaria Italica.

Plin. lib 4. cap. 1. miranda narrat de monte Atlante, quem aſſerit in vicinia lunaris circuli eſſe poſitum. D. Auguſtinus lib. 3 de Geneſ. cap. 2. narrat de Olympo, *Olympi altitudo.* in vertice ipſius perhiberi aerem adeo tenuem, vt neq; nubibus obumbretur, neq; ventis turbetur, quia eius cacumen extra ventos, & nubes fertur, adeò vt cineres, qui in eius vertice poſt ſacrificia relinquebantur, nec ventis diſſlabantur, nec imbribus eluebantur; Id quod etiam prædicat Solin ca. 14. Summæ etiam celſitudinis ſunt Pyrenæi mõtes, nec non Alpes in Italia, itaut de mõtium altitudine iuremeritò cecinerit Pſaltes. *In manu eius ſunt omnes fines terræ, & altitudines montium ipſe conſpicit.* Quamobrem à veritate recedere videtur opinio Blancani putantis, nullius montis altitudinem ſeſquimilliare tráſcendere, cũ montiũ altitudo ad plura milliaria extẽdatur. Sed, non obſtãte hac ſũma, & ingenti montium eminentia, aſſero, montes vtriuſque generis deficere, licet magis, & minus ſenſibiliter, quia lapidoſa illa moles, ab aere, ab imbribus, à calore Solis paulatim, & continuò diſſipatur. Vnde falſum eſt, quod in ſua argumentatione aſſerebat Ocellus, ſcilicet, Mundum in eodem ſemper ſtatu permanere, nullamq; in ipſo contingere mutationem.

CAPVT QVINTVM.

An facta ſit mutatio in alijs Elementis.

OStendere facilè poſſem, magnam mutationem in maribus contigiſſe, quoniam alia receſſerunt ab vrbibus, quibus proxima erant, & alia aceſſerunt ad vrbes, à quibus diſtabant. Porrò alia dilatata ſunt, alia reſtricta; & de Oceano Atlantico multa ingerere poſſem, quæ ingentem in aquis mutationem clariſſimè indicarent. Sed quoniam hæc ab hydrographis facili manu peti poſſunt, & in illis enarrandis Hiſtoricum potius agerem, quam Philoſophũ, illa recenſere ſuperſedeo, & ſolùm mihi curæ eſt diſputare, an præter terram, de qua ſatis verba fecimus, alia elementa mutationibus ſint obnoxia. Et quidem aquam putreſcere, atq; corrumpi, notius eſt, quam demõſtretur; ſiquidem ſtagna, vel exiguum, vel nullum habentia motum, facilè corrumpuntur; Aquæ verò fluminum, & marium deficiunt, vel quia ſpiſſatæ, & incraſſatę conuertuntur in terram, vel quia exiccantur à ventis, vel tandem diſſoluuntur à Sole, quamuis illud, quod in ipſis deperditur, reparetur à natura, per aſſiduam generationẽ vaporum, qui in viſceribus terrę concreſcunt, vel tandem per labentes è cælo imbres, à quibus flumina, ac maria reſtaurantur. De aere verò quid dicam? qui non ſolum à calido, ſed etiam à frigido vehementi corrumpitur? à calido quidem, propter extractionem humidi natiui ipſius aeris, à frigido autem, propter extractionem calidi ipſi aeri innati, ſuppoſito nunc, quòd aer ſit calidus, & humidus, ex Peripateticorum ſententia, quamuis valdè dubium ſit, ac incertum, an potius ipſe aer ſit ſummè frigidus, quoniam aqua, quæ hyberno tempore refrigeratur, & congelatur, non à ſeipſa, neque à diſtantia Solis; ſed ab aere in glaciem concreſcit. At de hoc alibi. *An aer ſit calidus & humidus dubium eſt.* Ignis autem putrefieri nequaquam poteſt, quãdoquidem putrefactio fit in humido. Ignis autem in ſe nullam habens humiditatem, nequit putrefieri; Et quamuis Ariſtoteles 3. de cęlo text. 52. doceat, ignem corrumpi à contrario, marceſcere in ſeipſo, & minorem à maiori pati, hi tamen interitus non ſunt veræ ignis corruptiones, ſiue putrefactiones, nam extinctio ignis per aquam ipſi contrariam *Ignis non putreſcit.* non eſt formaliter putrefactio, & cum ignis in ſeipſo marceſcit per defectum pabuli, dicitur interitus naturalis, quia vi-

videtur quaſi ſponte abſumi; Cum autẽ minor ignis adglutinatur maiori, non eſt rei corruptio, ſed quaſi abſumptio minoris ignis perhibetur. Hinc ignis in Sole calorem igneum diſſipante, ac diſpergente, minus durat, quàm in vmbra reprimente calorem, ne effluat. Non me præterit, recentiores aliquos exiſtimaſſe, ignem non ſiccum, ſed ſuapte natura humidum eſſe; Nam cum ſiccitas ſit repugnantia termini alieni, ac proprij retentio, & ignis non habeat terminum, ſed aliunde ipſum recipiat, & figuram, videtur humidus, eò quia humidum, ex Ariſtotele, ſecundo de generat. text. 9. eſt illud, quod non habet terminum ſuum, ſed recipit alienum. Neq; obſtat, quòd ignis ſit ſiccus, & quòd videatur generare ſiccitatem, quam certè non generat, aiunt ipſi, ſed latentem demonſtrat, & non exſiccat, niſi compoſita ex partibus tenuibus, & craſsis; nam dum partes tenues humidas, & vaporoſas ad ſe trahit, & in ſeipſum conuertit, remanet partium ſiccitas, quæ humidis portionibus erat inuoluta, vt patet in luto, cuius partes aqueas, & vaporoſas reſoluit ignis, remanentibus partibus ſiccis. Verùm de hac difficultate alibi erit ſermo, cùm de igne Mundum deſtructuro inſtituetur diſputatio.

Ignis humidus, ex aliquorũ opinione.

Hic obiter aliqua ſubnectam de animalibus degentibus in igne, de quibus non leuis eſt dubitatio, quoad eorum generationem, & nutritionem. Et quidẽ lib. 3. de generat. anim. habetur, quòd ex ſicco, ſiue arido nihil generatur. Quomodo igitur animalia generãtur ex igne? Præterea omne viuens vita mortali nutritur, at qui fieri poteſt, vt animalia nutriãtur igne, cum purum elementum ad nutriendum ſit inſufficiens? Et quomodo animal ſentiet in igne caldiſsimo, adeò vt ſtatim non corrumpatur ab igne complexio organi tactus, & ſenſoriumẽ Quod ſi in animali aliquid ineſt frigidi, quia eſt mixtum, quomodo tale frigidum conſeruabitur in igne deſtruente ligna, lapides, ferrum, & multa ſolidiſsima? Et quomodo fieri poteſt, vt animalia ſtent in igne, volitent per flammas, habeant alas, quæ combuſtioni aptiſsimæ, illicò non abſumantur ab igne? Propterea Ariſtoteles lib. 2. de generat. anim. cap. 3.

Animalia non generantur in igne.

aſſeruit, ex igne nullum animal generari. Hinc Lactantius lib. 1. Diuin. Inſtitut. c. 12. Veſtam, quam igni pra ſidem conſtituit antiquitas, virginem, & virginitatis amicam conſtituit. Quapropter Ouid. in faſtis ita cecinit.

Nec tu aliud Veſtam, quàm viuam intellige flammam,
Nataq; de flamma corpora nulla vide.
Iure igitur virgo eſt, quæ ſemina nulla remittit,
Nec capit, & comites virginitatis amat.

Vt ingenuè fatear, magna ſemper me torſit dubitatio, an verum ſit, animalia in igne degere, quemadmodum hiſtorijs proditum legi, & præſertim apud Ariſtotelem lib. 5. de hiſt. anim. cap. 19. referẽtem in ærarijs fornacibus Cypri naſci beſtiolas pennatas, paulò muſcis grandiores, per ignem ſalientes, & ambulantes; Sed eſto, animalia in igne viuere, dico ipſa non ex puro igne, ſed ex chalcide lapide generari, vt ibidem Ariſtoteles affirmat, in quo lapide adeſt aliqua pars humiditatis; ideò in illis animalibus, quæ viuunt in igne, & pyrales, ſeu pyrauſtæ appellantur, reperitur humidũ ſufficiens caliditati, ita compactum, ac denſatum, vt calor non poſſit illud niſi multo temporis ſpatio conſumere; Ideò viuunt ſine cibo extra aſſumpto; quare caliditas illorum animalium eſt minor caliditate ignis, & ipſorum calor eſt radicatus in humido tam viſcoſo, ac tenaci, vt per tempus, quo durant illa animalia, nequeat illud humidum ab igne conſumi; Idcircò tradidit Ariſtoteles, ex vulgata relatione, Salamandram viuere in igne, atque ipſum extinguere; Quod ſi verum eſt, aliundè certè non euenit, quàm quòd pori in Salamandra ſunt adeò ſtricti, & obturati, vt ignis non poſſit facilè illos penetrare, & humiditatem conſumere. Addo quòd, cùm Salamandra ſit naturæ præhumidæ, ac frigidæ, ſuo attactu prunas aliquandiù extinguit; diù tamen in igne non viuit, ſed ab ipſo vritur, & abſumitur, vt teſtantur Galen. lib. 3. de temperamentis, & D. Thom. in 4. Sentent. diſt. 44. quæſt. 3. art. 1.

Quomodo animalia viuant in igne.

Salamãdra viuit in igne, & quomodo.

Fortaſſe poſſibile eſt, reperiri hominem,

nem, qui ex ſuo temperamento ab igne non lædatur, & abſumatur; quamobrem Plutarchus de Pyrrho Epirotarum rege tradidit, ipſius pedem, quo ſanabat ſpleneticos, comburi non potuiſſe, corpore iam toto exuſto, cuius rei fides ſit penes auctorem. Sed iam de incorruptibilitate ignis, nec non de ipſius qualitate plura fortaſſe, quàm par erat, adduximus. Non propterea dicendus eſt humidus cum Campanella, ſuo de rerum natura compendio, eò quia alieno termino configuratur, & terminatur, quia hęc non eſt forma, & eſsentia humiditatis, petita à termino extrinſeco, ſed formæ, ſeu qualitatis humidæ, eſt humectare, quod non facit ignis, qui humida conſumit, vt patet in aqua, cuius quantitas minuitur, ſi diù ignis agit in ipſam, & diminutio aquæ, quid eſt aliud, quàm ſuæ ſubſtantiæ, & natiuæ humiditatis conſumptio?

Refellitur opinio Cāpanellæ de humiditate ignis.

Redeuntes autem vnde digreſſi ſumus, aſſeuerandum eſt, elementa manentia in propria natura, & alteri non mixta elemento, putrefieri nequaquam poſſe; Verum cum non maneant ſimplicia, ſed alijs rebus commiſceantur, vt aer vaporibus, terra aquæ, aqua terræ, atq; nullū elementum ex toto purum ſit, ac ſincerum, vt docuit Plato in Phedone, & Ariſtoteles de generat. anim. cap. 11. fit, vt mediante cauſa extrinſeca, contingat putredo in elemento, à quo proprius educitur calor. Ignis, autem putreſcere non poteſt, quia omni caret humiditate, & omnia, quæ illi adijciuntur, comburit; in ſuamq; conuertit ſubſtantiam, nec patitur aliquid ſibi verè commiſceri. Itaq; affirmandum eſt, elementa eſſe incorruptibilia, ſecundum totum; immo etiam ſecundum partem, ſi remanerent ſimplicia, & alteri non commixta.

Elementa pura non putreſcūt.

Ocellus in ſuo lib. de Natura Vniuerſi concedit quidem partialem generationem, & corruptionem elementorum, & reciproca mutatione vnum ex altero generari oſtendit, ſed non admittit generationem, & mutationem totalem in ipſis, exiſtimans, elementa vna cum toto Vniuerſo æterna eſſe. Nos verò contra Ocellum affirmamus, mutationem totalem in elementis vtique adhuc factam non fuiſſe, ſed in fine Mundi ab igne, qui deuaſtabit omnia mixta, ita purgata, & renouata erunt elementa, vt magna in ipſis futura ſit mutatio, & in ſtatum perfectiorem conuerſio; Qua de re fusè in ſecunda Parte huius Tractatus diſputabimus. Interim pateat error, & imperitia Ocelli, qui in ſupremo naturæ Authore tantam non agnouit poteſtatem, qua poteſt pro libito elementa, & totum Vniuerſum magis magiſq; perficere.

CAPVT SEXTVM.

An mutatio facta ſit in corporibus cæleſtibus.

INter rationes, quas Ocellus affert pro Mundi ęternitate, ſecunda multis fæta eſt argumentis; Etenim aſſerit, quòd illud, quod gignitur, & interitum ſubit, tribus terminis, ortu ſcilicet, vigore, & interitu afficitur; At hæc tria in Mundo non eſſe, inde, inquit, apparet, quia ſemper Mundus fuit idem, ac ſimiliter ſe habens, ſibiq; æqualis, ac ſibi ipſi omnino ſimilis perſeuerat. Quare, cum à nobis demonſtratum ſit in tellure mutatatio fæcunditatis, necnon mōtium decidentia, atq; in elementis generationes, & corruptiones indicatæ, reliquum eſt, vt inquiramus, an iuxta mentem Ocelli, nulla contigerit in corporibus cæleſtibus mutatio, quam prorſus ipſe hac ratione inficiatur. *Prima corpora, quæ mouentur, per eadem ſemper ſpatia, eademque ratione perenni motu circumuoluuntur; Ita caducorum ſpecies non continuato quidem, & non interrupto motu, nec etiam per localem lationem, ſed per cæteras mutationes conſeruantur.* Quapropter inferens Ocellus caducarum ſpecierum æternitatem, iuxta proportionem primorum corporum, ideſt cęlorū, ſupponit, ipſa cæleſtia corpora æterna eſſe,

Altera Ocelli ratio

eſſe, & nulli ſubiecta alterationi. Quod etiam alibi ita repetit. *Tempus & ipſum, quod Vniuerſi motum dimetitur, infinitum eſt, id enim, quod eo fertur, nec ortui ſubiacet, nec interitui; Illud verò, quod motu fertur, eſt cælum;* Quare Ocelli philoſophandi ratio mihi occaſionem ſuppeditat perſcrutandi, an naturaliter cognoſcatur cæli incorruptibilitas, perennitas ipſius motus, an verò, & alteratio in ipſius ſubſtantia, & deficientia in motu.

Ariſtotelis, & Peripateticorum communi conſenſu firmatum eſt, cælum eſſe inalterabile, & incorruptibile, & eſt piaculum in Peripato aliter opinari. Cæterū hoc ſeculo cæli incorruptibilitas in controuerſiam ita vocata eſt, vt præſtantiores Philoſophi autument, cælum liquidæ, ac fluidæ eſſe ſubſtantiæ, & ab alteratione, & corruptione nullatenus eſſe immune; Quin hæc opinio tot fulcitur ſacræ Scripturæ, & ſanctorum Patrum teſtimonijs, vt contrarium ſentienti, cum exercitu ſanctorum Doctorum ſit acriter decertandum. Hinc P. Chriſtophorus Scheiner Societ. Ieſu in ſua Roſa Vrſina lib 4. cap. 24. innumeras propemodum ſacræ Scripturæ, & ſanctorum Doctorū affert auctoritates pro cæli ſubſtantia corruptibili. Propterea cùm dubium ſit, & incertum id, quod à Peripateticis iactatur de cæli incorruptibilitate, non eſt ex ipſa ab Ocello deducenda æternitas Mundi. Verùm, quoniam de cælorum ſubſtantia non eſt præſentis inſtituti diſſerere, ſed de ipſa diſputationem ſuſcipiemus in ſecūda parte huius Tractatus, agentes de ſtatu cælorum, poſt Mūdi finem, idcirco impræſentiarum ſat ſit, contra Ocellum indicaſſe, ipſum perperam ex hoc fonte Mundi æternitatem deriuaſſe. Sed quia Ocelli ratio innititur, non tam æternæ cælorum ſubſtantiæ, quam ipſorum motui perenni, atq; perpetuo, breuiter quid de hac Ocelli conſideratione dicendum ſit, perquiramus.

Incertum eſt, an cœlū ſit inalterabile, & ĩcorruptibile.

Aliqui ex Peripateticis arbitrati ſunt, intelligētias, ſiue Angelos cœleſtes ſpheras circumrotantes, perpetuo illas reuoluere motu, quia intelligentiæ omni corpore, & concretione materiæ ſolutæ, in cæleſtibus orbibus circumagendis, nullum ſubeunt laborem, aut laſſitudinem, quod ſanè veritati catholicę conſonum eſt, ſcilicet Angelos mouentes cæleſtia corpora, puros ſpiritus, ab omni concretione materiæ ſeiunctos, in motu non defatigari; Sed quidem verum non eſt ipſoſmet Angelos per ſe, & proprijs viribus poſſe infinito tempore orbes cęleſtes in circularem agere vertiginem; etenim ad motum tempore infinitum requiri virtutem infinitam vigoris, atq; intenſionis, docuit Ariſtoteles 8. phyſic. & à nobis in Diſputatione Ariſtotelica demonſtrabitur. Quamobrem cum intelligentiæ ſecundæ infinitis non ſint præditæ viribus, non poſſunt ex ſeipſis, infinito tempore cælum mouere. Itaq; non rectè infertur, motus cælorum eſt perpetuus, quia intelligentiæ ſecundæ mouentes non defatigantur in motu, ſed addendum eſt, ipſas intelligentias infinita virtute pollere, quod tamen addi non poteſt, quia prorſus abhorret à veritate, etenim ſola prima intelligentia quæ eſt Deus, infinitam habet virtutem, & ex ſe ipſo infinito tempore poteſt mouere. Hinc Tomas Gianninius conciuis meus tract. de Dęmonibus, & mentibus à materia ſeparatis cap. 16. conatur oſtendere, ex ſententia Ariſtotelis, non multas, ſed vnicam tantum eſſe mentē à materia ſeparatam, eamq; eſſe intelligentiam, quæ cælos mouet, per modum finis; Ex quo magis deducitur Mundi æternitas, quam ex pluribus intelligētijs, non habentibus infinitam virtutem, mouentibus orbes.

Angeli nō poſſunt ex ſeipſis infinito tempore cælū mouere.

Ex Giannnio vnica eſt intelligentia, iuxta mentem Ariſtotelis.

His ita explicatis, dico, quod quamuis veriſſimum ſit illud, quod tradidit S. Thomas prima parte queſt. 46. art. 2. in corp. ſcilicet Mundum non ſemper fuiſſe, ſola fide teneri, & demonſtratiuè probari non poſſe, tamen cum naturali rationis ductu cognoſci poſſit, cæteras intelligentias, excepta prima, motrices orbium, infinitis viribus præditas non eſſe, infertur etiam, perpetuum, & perennem non eſſe motum corporum cæleſtium: Atq; cum intelligentię motrices ſint ſubordinatæ primæ, ab illaq; dependeant, fit, vt prima poſſit illis intelligentijs ſecūdis cælorum motum inhibere, & quoniam prima intelligentia, omnium perfectionum genere cumulatiſſima, perfe-

ctiſſi-

ctiſſima etiam gaudet libertate agendi, cõſequitur, vt ipſa non ab æterno liberè, vt aliqui falſò opinati ſunt, cœlos mouerit, ſed quidem in tempore, ad manifeſtandam magis ipſius libertatem, cœlos incæpit ciere. Quæ cùm ita ſint, infirma prorſus, & inualida eſt ratio Ocelli, petita ab æternitate cœli, & à perennitate ipſius motus, tum quia id gratis aſſerit, ſine vlla probatione, tùm etiã, quia ſatis oſtẽdimus, motum cœli à cauſa libera dependentem, non neceſſariò inferri æternum eſſe, ſed potius rectè deduci, ipſum pro libito cauſæ primæ incœpiſſe, & pro eiuſdem arbitrio poſſe terminari.

QVAESITVM SECVNDVM.

Diſputatur, an in ſpecie humana facta ſit mutatio in ſtatura hominum, in numero ipſorum, & in vitæ ſpatio.

CAPVT PRIMVM.

Oſtenditur, humanam ſtaturam non eſſe mutatam, & contraria teſtimonia explicantur.

POtiſſima argumentatio, qua fulcitur Ocellus, ad demonſtrandã Mundi æternitatem, petita eſt à negatione cuiuſcumq; mutationis in Vniuerſo. Nos in præcedentibus ſatis ſuperq; demonſtrauimus, mutationem in tellure contigiſse, idq; facilè oſtendere potuiſſemus in cæleſtibus orbibus, niſi eorum mutationes, & portenta in Diſputatione Aſtronomica fusè pertractarentur. Hìc verò occurrit diſquiſitio de mutatione facta in humana ſpecie; & quamuis à nobis ſtatuendum ſit, humanam naturam, naturaliter loquendo, aliquã paſſam eſse mutationem, hinc tamen non rectè inferre poteſt Ocellus, Mundũ fore æternum; quia ipſum Vniuerſum ſuum finem nanciſcetur, non ob defectum ſui, ſeu rerum in ipſo exiſtentium, ſed ob poteſtatem cauſæ ſupremæ volentis, & potentis ipſum deſtruere, ſeruatis tamen elemẽtis, & corporibus cæleſtibus, vt ipſum Mundum renouet, & in formã redigat perfectiorem.

Pro defectu humanæ ſtaturæ, vt hinc exordiar, pugnat acriter teſtimoniũ Eſdræ lib. 4. cap. 5. quo loco Vriel Angelus Domini hæc habet. *Quære quos peperiſti, nunc non ſunt ſimiles ijs, qui ante te, ſed minores ſtatura; Conſidera ergo & tu, quoniam minori ſtatura eſtis præ ijs, qui ante vos, & qui poſt vos, minori quàm vos, quaſi iam ſeneſcentes creaturæ, & fortitudinem iuuentutis prætereuntes.* Confirmat D. Auguſt. lib. 15. de Ciu. c. 9. humanorum corporum in magnitudine deficientiam, quam his verbis elegãter ediſſerit. *Ita quippe non credunt, etiam magnitudines corporum longè ampliores fuiſſe, quàm nunc ſunt. Vnde & nobiliſsimus eorum Poeta Virgilius de ingenti lapide infixo, vir fortiſsimus illorum temporum pugnans, & rapuit, & cucurrit, & intorſit, & immiſit. Propterea cecinit:*

Vix illud lecti bis ſex ceruice ſubirent.

Qualia nunc hominum producit corpora tellus?

ſignificans, maiora tunc corpora à tellure produci. Quantò magis igitur, temporibus recentioribus Mundi, ante illud nobile, diffamatumq; diluuium? Sed de corporum magnitudine plerumq; incredulos nudata per vetuſtatem, ſiue per vim fluminum, varioſq; caſus ſepulchra conuincunt, vbi apparuerunt, vel vnde ceciderunt, incredibilis magnitudinis oſſa mortuorum. Vidi ipſe non ſolus, ſed aliquot mecum in Vticenſi littore molarem hominis dentem tàm ingentem, vt ſi in noſtrorum dentium modulos minutatim conſcinderetur, centum nobis videretur facere potuiſſe. Sed illum gigantis ali-

Staturæ humanæ defectus ex Eſdra, & Auguſt.

alicuius fuiſſe crediderim; nam præter quod erant omnium multò maiora, quam noſtra tunc corpora, gigantes longè cæteris anteibant, ſicut alij deinde, noſtriſq; temporibus, rari quidem, ſed numquam fermè affuerūt, qui modum aliorum plurimum excederent. Plinius 2. doctiſsimus homo, quãto magis magiſq; præterit ſæculi excurſus, minora corpora naturam ferre teſtatur, quod etiam Homerum commemorat, ſæpè carmine fuiſſe conqueſtum, non hæc, veluti poetica figmenta, deridens, ſed in hiſtoricam fidem, tamquam miraculorum naturalium ſcripturas ſumens. Hactenus Auguſtinus.

Ludouicus Viues, vir eruditiſſimus, qui commentarijs eoſdem libros Auguſt. de Ciu. Dei luſtrauit, affert in confirmationem præfatę veritatis teſtimonium Iuuenalis ſatyra 15. vbi de humano genere ita cecinit.

Nam genus hoc viuo iam decreſcebat Homero.
Terra malos homines nunc educat, atq; puſillos.

Non ſunt hoc loco reticenda Plinij verba lib. 7. ita loquentis. *In plenum autẽ cuncto mortalium generi minorem in dies fieri ſtaturam propemodum obſeruatur, raroſq; patribus proceriores, conſumente vbertatem ſeminum exuſtione, in cuius vices nunc vergat æuum. In Creta terræmotu rupto monte, inuentum eſt corpus ſtans 46. cubitorum, quod alij Orionis, alij Aethionis fuiſſe tradunt. Oreſtis corpus, oraculi iuſſu refoſſum, ſeptem cubitorum fuiſſe, monumentis traditur. Iam verò ante annos propè mille, vates ille Homerus non ceſſauit minora corpora mortalium, quam priſca conqueri; Ita Plinius.* Ex quibus teſtimonijs apparet, ſtaturam, & magnitudinẽ in humanis corporibus, ſæculorum progreſſu, deteciſſe; Vnde magna in humana ſpecie mutatio deduci poſſet.

Idem de ſtatura humana ex Plinio.

Ad huiuſce rei veritatem introſpiciẽdam, pręmittendum eſt ſacrarum litterarum teſtimonio inconcuſſum eſse, atque indubitatum, gigantes fuiſse; ita namq; habetur Geneſ. cap. 6. *Gigantes autem erant ſuper terram in diebus illis. Poſt quam enim ingreſsi ſunt filij Dei ad filias hominum, illaq; genuerunt, iſti ſunt potentes a ſæculo viri famoſi.* Quare procul eſt ab omni dubio, gigantes extitiſse, homines ſtaturoſos a D. Auguſt. appellatos, maxima corporis proceritate ac robore, cæteris hominibus præeminentes, ſuperbiſſima, ferociſſima natura, morum immanitate, ac bellica fortitudine excellẽtes; propter quod genus hominum, vt inſinuat Moyſes, & teſtatur Salom. Sap. 14. Deus præcipuè immiſit diluuium, vt ſcilicet eorum impietas, ac ſuperbia memorabili plecteretur ſupplicio, & ab ipſorum flagitijs Mundus expiaretur; Qui homines, quamuis, vt ſacræ loquuntur litteræ, ortum habuerint ex commixtione filiorum Dei, tamen non fuerunt dęmones ſub humana ſpecie, vt perperam exiſtimauit Paulus Burgenſis, neq; ex dæmonum coitu cum mulieribus fuerũt generati, vt falsò putauit Valeſius; quem errorem ſecutus Franciſcus Georgius tom. 1. ſuorum problematum, multa non minus falſa, quam impia de gigantibus attulit pronunciata. Dicuntur autem gigantes generati a filijs Dei, non quidem ab Angelis, vt aliqui flagitiosè ſunt interpretati, ſed ex filijs Seth; qui vocantur filij Dei, quia erãt integerrimis viribus, & moribus, ſed a prima integritate degenerantes, ſummo amore, ardoreq; libidinis, toti in venerem, & voluptates proiecti, filiabus natis de ſtirpe Cam, quæ vocantur filiæ hominum, mulieribus pulcherrimis agglutinati ſunt, & coniuncti; vnde fecit libido, vt natura in illis omnem ſuam vim, & extremũ potentiæ exerceret; Itaque vaſtiſſimi, & validiſſimi homines prognati ſunt; & hęc eſt communis interpretum expoſitio, expreſſa a Cornelio a Lapide comment. in caput 6. Geneſ. Gigantes igitur fuerunt quidem in maiori copia, ante diluuium, ſed etiam poſt diluuium extitere. Ideò, imperante Claudio, procerrimum hominem ex Arabia ductum fuiſſe tradidit Plin. lib. 7. cap. 16. & S. Auguſt. lib. 15. de Ciu. cap. 25. narrat, ante excidium a Gothis Romæ illatum, viſam fuiſſe fœminã giganteæ vaſtitatis; Quamobrem concedendum eſt, gigantes non fabuloſum eſſe figmentũ, ſed verum fuiſſe hominũ genus, quamuis multa Poetæ comſmenti ſint, & ingenioſis inuentis Titanes effinxerint; fuerunt, inquam, homines moliti, excedentes conſuetam hominis menſurã, quæ erat ſex pedum iuſta, & ſolita, principãte Auguſto, vt ait Plin. l. 7. c. 15.

Gigãtes olim in Mũdo, & quomodo geniti.

Gigantes ante diluuium, & poſt diluuium.

Obij-

Digitized by Google

Statura humana non defecit, licet fuerint gigantes.

Obijcies; Superioribus ſæculis, & hoc noſtra te nõ ſunt gigantes, ergo adeſt defectus in humana proceritate, & magnitudine. Reſpondetur, nimiam vaſtitatẽ, nimiamq; paruitatem in humanis corporibus, qualis apparet in pygmæis, eſſe opus naturæ, non id intendentis efficere, ſed aberrantis à ſuo fine; Propterea, & gigantes, & pygmæi monſtra dicuntur. Quare tantum abeſt, vt hoc tempore, propter gigantum carentiam, humana natura defeciſſe videatur, vt potius magis regulata, & ad ſuum finem ordinata dicenda ſit. Et quoniam in natura id potiſſimùm eſt ſpectandum, quod plerumque, & in pluribus ſolet euenire, affirmamus, ſtaturam humanam, labentibus ſæculis, non eſſe diminutam; Nam cùm ſtatuæ adhuc extent priſcos homines referentes, quæ ſolitam humani corporis repręſentant menſuram, haud dubiè priſcorum hominum proceritatem non repræſentarent, ſi illorum corporum magnitudinem non exprimerent. Præterea, ſi humanę ſtaturę paulatim ad paruitatem defluxiſſent, cùm ab Homeri tẽporibus, de humani corporis decremento querimoniæ iactentur, iam humana corpora, poſt tot ſæculorum myriadas, in minimam paruitatem declinaſſent; Idcirco improbabile, & fabuloſum eſt illud, quod Plinius, Iuuenalis, & alij de ſtaturę humanæ decretione tradiderunt. Et ad teſtimonium Eſdræ, reſpondendum eſt, vel ipſum locutum eſſe de ſtatutura gigantum, quæ dicitur defeciſſe, vel ipſius verba exponenda eſſe, iuxta vulgarem ſenſum hominum, putãtium, ſtaturas humanas in dies defluere. Ad teſtimonium D. Auguſtini occurrã, dicendo, nihil aliud ipſius verba ſuadere, quàm ante, & poſt diluuium, & ſuis quoque temporibus fuiſſe gigantes; non tamen hinc inferendum eſt, giganteam figuram conſuetam hominum menſuram fuiſſe, adeò vt humana corpora decreuiſſe dicantur, quia amplius ea proceritate non aſſurgunt, & intumeſcunt, ſed quidem admittendum eſt, in omnibus ſæculis viſos fuiſſe homines paucos quidem, qui proceritate, & celſitudine corporis, licet non gigantea, cęteris præſtitere.

CAPVT SECVNDVM.

An defecerit hominum numerus, & multitudo.

VT completa hac de re inſtituatur tractatio, adducam primo loco teſtimonia, quæ antiquitus ingentem fuiſſe hominum copiam, efficaciter perſuadent. Deinde quæram, an in noſtro hemiſphęrio extet eadem hominum multitudo, an vero in hac parte Mundi deficiens, & imminuta, in altero hemiſphærio exurgat, & renouetur. Poſt diluuium adeò numeroſa creuit hominum copia, vt cum fides, ſinę vlla hæſitatione, ſacris ſit adhibenda monumẽtis, ipſam numeroſiſſimam extitiſſe, fateamur neceſſe eſt. Etenim lib. 1. Reg. ca. 15 habetur, quòd cùm Dominus præcepit Saul, vt interficeret Amalech, exercitus Iſrael à Saule recenſitus, comprehẽdebat ducenta millia peditum, & decem millia virorum Iuda. Lib. 2. Reg. cap. 20 refertur bellum inter Syros, & Dauid, in quo prælio Dauid interfecit de Syris ſeptingentos currus, & quadraginta millia equitum. Secundo Regum cap. 24. traditum eſt, quòd cùm ex mandato Dauid à Ioab fuiſſet Iſrael exercitus recenſitus, inuenta ſunt de Iſrael octingenta millia virorum fortium, qui educerent gladios, & de Iuda quingenta millia pugnatorum. Lib. 2. Paralip. cap. 12. relatum eſt, quòd cùm populus Iſrael aduerſus Deum peccaſſet, ipſemet Deus iraſucenſus, excitauit Seſach regem Aegypti, qui aſcendit in Ieruſalem cum mille ducentis curribus, & ſexaginta millibus equitum. Eodem lib cap. 14. habetur, Zaram Regem Aethiopum veniſſe aduerſus Iudæos cum exercitu ingenti, decies cẽtena millia hominum complectente. Rex Aſsyriorum Nabuchdonoſor ſuę militię præſidem Holofernem miſit ad expu-

Numeroſiſſima hominum multitudo ex ſacris literis.

gnandum Occidentis Regnum, & eas præcipuè vrbes, quæ ſuum contempſerſit imperium, Holofernes in expeditione dinumerauit centum viginti millia peditum pugnatorum, & equitum ſagittariorum duodecim millia, ex libro Iudith cap. 1. & cum Holofernes Bethuliam inuaderet, & obſideret, ibidem cap. 7. relatum eſt, ipſius exercitum habuiſſe pedites bellatorum centum vigintimillia, & equites vigintiduo millia. Et tandem celebris eſt interfectio facta ab Angelo Domini, regnante Ezechia rege Iuda, qui Angelus interfecit de caſtris Sennacherib centum octogintaquinque millia; vt refertur ſecundo Machabæorum cap. 15. Quare, cùm hoc tempore potentiſſimi principatus adeò numeroſos inſtruere nequeant exercitus, tantaque bellica parare præſidia, id argumento eſſe debet hominum multitudinem defeciſſe, & humanam generationem minus copioſam eſſe.

Numeroſa hominũ multitudo ex prophanis litteris.

Idem ex prophanis hiſtorijs facilè depromi poteſt; Etenim ingens magnitudo fuit exercitus Xerſis, quem ipſe ex Aſia in Europam traduxit, ad Græcos debellandos, quem exercitum terreſtrem ſimul, atq; naualem fuiſſe, tradit Herorodotus lib. 7. & continebat decies centena millia, & præterea propè trecenta millia. Itaque iuremeritò affirmauit Alex. li. 6. Genial. ad Xerſis exercitus potum multa flumina non ſuffeciſſe, & ad eius diurnum cibum ſexcenta millia frumenti modia ſatis non fuiſſe; Vbi nunc tam ingens, & quaſi ſupra fidem militũ numerus? Ex quo datur intelligi, humanam naturam in multitudine hominum producenda deficere.

Xerſis exercitus.

Et vt aliqua de Romana militia delibemus; Bellica Romana potentia terreſtris militum ſtipẽdiariorum varia fuit, diuerſis temporibus, nunc maior, nunc minor. Principatu Hadriani, potentia terreſtris Romanorum continebat ducẽta millia peditum, quadraginta millia equitum, trecentos elephantes bellicoſos, tria millia curruum, & armorum in ſupplementum trecenta millia. Naualis autem hæc erat potentia. Habebant Romani duo millia nauium, mille, & quingentas triremes, magnas verò naues proris, & puppibus aureis inſtructas, ad oſtentationem Romanæ maieſtatis, & vſus Imperatorum octoginta, & tot inſtrumenta naualia habebant parata, vt armandæ duplo maiori claſſi ſufficere poſſent.

Copioſiſſima Romanorum militia pedeſtris, & naualis.

Quid verò dicam de innumerabili ciuiũ Romanorum copia? quorum capita ſub Auguſto quadragies centum millia, & ſexaginta tria cenſita ſunt, qui numerus ſub Claudio Imperatore ita creuit, vt probatæ fidei ſcriptores aſſerant, ſexagies nouies centena ſexaginta quattuor millia fuiſſe; ita vt Romana vrbs plures habitatores comprehenderit, quam nunc multæ prouinciæ, & regna nõ complectuntur.

Numerus ingens ciuium Romanorum

Non prætermittam, Hannibalem Carthaginenſem cum Romanis in Italia pugnantem habuiſſe exercitum nonaginta millium peditum, duodecim millium equitũ, & trigintaſeptẽ elephantũ.

Hannibalis exercitus.

Paulus Diaconus de Langobardorũ origine, & geſtis lib. 1. cap. 1. affirmat, ſeptentrionalem plagam, quantò magis ab æſtu Solis remotam, & niuali frigore obſeſſam, tantò ſalubriorem corporibus eſſe, & propagandis gentibus fœcundiorem; Vnde fit, vt tantæ populorum multitudines Arctoo ſub axe ortæ ſint, & ab illis oris ſæpè gentes egreſſæ ſint, quæ Aſiam, & Europam afflixerunt, vt teſtantur vrbes dirutę per totum Illyricum, per Galliam, per Italiam, quæ omnium illarum gentium immanitatem miſerrimè experta eſt; Gothi ſiquidem, Oſtrogothi, Vuandali, Hunni, Heruli, Thuringi, & aliæ feroces, ac barbaræ nationes illinc prodierunt. Pari calamitate Vuinillorum, hoc eſt Langobardorum gens, quæ poſtea in Italia diu dominata eſt, è Scandauia, Balthei, ſeu Balthici maris Inſula, nouarum ſedium quærendarum gratia, à multitudine excitata profecta eſt, nam cùm intra eam Inſulam coacti populi in tantum numerum excreuiſſent, vt iam ſimul habitare non poſſent, in tres, vt fertur, partes omnem cateruam diuiſerunt, vt ſorte diſquirerẽt, quænam ex illis patriam relictura, nouas ſedes exquireret. Hinc memoriæ proditũ eſt, Hunnos, anno Chriſti 374. è Scythia profectos eſſe, & exercitu inſtructo ex militũ millione, & octoginta millibus, in regiones Occidentales peruexiſſe. Anno

In Septentrione magna hominũ copia.

Gentes ex Septẽtrione egreſſa

Vnde prodierint Lãgobardi.

no verò 394 Rhadagaſius Gothorum Rex, cum ducentis millibus militum Alaricum Viſigothorum regem comitatus eſt. Anno 451. ex iiſdem partibus Aquilonaribus diſceſſit Attila Hunnorũ rex, qui fortiſſimarum gentium, quas ſubiugauerat, præſidio fultus ad Occidentale demoliendum imperium intendens animum, ſeptingentorum millium exercitum duxit, in quo militaſſe regem Gepidarum, Andaricum, ac Vualamitem Gothorum, necnon fortiſſimas gentes Marcomannos, Sueuos, Quadros, Herulos, Turcilingos, ſiue Rungos, cum proprijs Regulis, aliaſq; barbaras nationes in extremis Aquilonis oris commorantes, memoriæ proditum eſt. Itaque fortiſſimus Barbarus numeroſiſſimo truculentorum militum pollens exercitu, inſtar fulminis, quæque obuia diſiecit, ac præcipuè Gallias diriſſima clade affecit, ſacra, prophanaq; omnia, homines, & ædificia deuaſtans; mox ad Illyricum perrexit, inter fines Veneticos exercitu confidente, & augendæ Venetiarum vrbi, quæ iam ſua ſumpſerat primordia, occaſione data, Aquileiam, Ciuitatem inſignem, cui rex præſidebat, ferro, igneque vaſtauit, defuncto antea Foreſte Eſtenſe, qui pro illius Vrbis defenſione, non tàm militum ſtrenuiſſimorum copijs, quàm ſingulari certamine glorioſiſſimè cum Attila dimicauit.

Attila exercitus.

Aquileia ab Attila deſtructa.

Quorſum hæc? vt appareat gentes, & milites in Septentrionali plaga longiſſimè defeciſſe. Etenim cùm ſuperioribus annis, ex Gothica regione diſceſſerit Guſtauus Adolphus Sueciæ, Gothiæ, & Vuandaliæ rex, ad inuadendam Germaniam, & Romanum turbandum imperinm, non ingentes, more maiorum, ad tantum facinus militum copias, ſed tantùm duodecim millia adduxit, quibus deinde in Pomerania, atq; Germania, magna additio facta fuit. Vnde igitur hæc tanta bellatorum penuria in regione Septentrionali, hominum, militumq; feraciſſima? videlicet, vt intelligamus, humanam generationem ibi defeciſſe, atque naturam non tanta, vt olim hominum copia abundare. Et hæc dicta ſint ſatis pro defectu multitudinis humanæ; Quæ ratio acriter pugnat aduerſus Ocellum, aſſerentem, naturam, & Mundum in eodem ſemper permanſiſſe vigore, nullamq; in ipſo mutationem in deterius contigiſſe. Et quemadmodum ex defectu humanæ ſtaturæ, nulla præſidia contra Ocellum deſumpta fuere, ita ex defectu humanæ multitudinis fortiſſima, & inexpugnabilia aduerſus ipſũ iacula excutiuntur; Nihilominus operæ pretium eſſe duco, quædam ex hiſtorijs petita diluere, quæ in alijs Mundi partibus, & præſertim in America regione innumeram hominum extare multitudinem, & numeroſiſſimos coactos fuiſſe exercitus, ſuadere videntur.

Rex Sueciæ Guſtauus cum paruo exercitu Germaniã inuaſit.

CAPVT TERTIVM.

Afferuntur teſtimonia hiſtorica, ſuadentia, multitudinem hominum non defeciſſe, & refelluntur.

PRo Ocello aliquis ita obijcere poſſet. Narura rerum viciſſitudines ſemper adamauit; ipſamque continuò vultum, faciemq; mutare videmus, adeo vt, quod aliquo in loco olim floruit, & abundauit, ibi flaceſcens, & & deficiens, alibi gliſcat, & vireſcat; Ita nouas facies aſſiduè induit natura: ita Mundus nunquam eſt, naſcitur ſemper, & moritur. Quamobrem licet in noſtra Italia, & in alijs Europæ Prouincijs numerus hominum decreuerit, tamen in America, & nouo Orbe oppidò ſurrexit, & adauctus eſt Imò regiones in ipſa Europa, quæ populis quondam orbatæ fuere, hoc tempore gentibus opulentiſſimæ conſpiciuntur; Etenim illa Germaniæ pars, quæ antiquitus ſyluis, & paludibus occupata erat, nunc hominum induſtria exculta, & habitata, plures quã antea habitantium milliones, innumeroſq; ad bellum idoneos milites producit. Hinc Diæceſis Coloniæ Agrippinæ adeò ampla eſt, vt iam in ipſa olim, Si-

Colonia Agrippina magna Diæceſis.

giſmundo imperante, ſexaginta Parçcię, ſupra mille, & ſeptingentas recenſerentur; trecentū quinquaginta monaſteria, Sacerdotum decem, & ſeptem millia numerarentur.

Vrbs Conſtantinopolis habitatoribus pleniſſima.

Hoc etiam tempore, Byzantium, quæ à Conſtantino nunc vrbs appellatur, quæ à Scuero Imperatore euerſa fuit, poſtea à Conſtantino magnificè extructa, & à Theodoſio minore aucta, tandem à Mahumeto ſecundo capta, tredecim millia paſſuum ambitu comprehenſa, maiorem habitantium multitudinem complectitur, quàm antiquitus non continebat.

In Cataio ingens hominū multitudo.

In Prouincia Cataij, in qua magnus Cham dominatur, illius imperij metropolis Ciuitas, nomine Cambalu, viginti octo millia paſſuum ambitu concluditur; Atq; cum tanta vrbis ſpatia non quidem inania, ſed habitatoribus pleniſſima ab Hiſtoricis referantur, ingentē in ipſa hominum multitudinem extare, nemo non dubitat.

Cina fecūdiſſima, & maximam hominum cōtinet multitudinē.

Quid dicam de Sinarum regione, quam hodie Cinam vulgus appellat? quæ regna, ſeu prouincias vaſtæ magnitudinis quindecim enumerat, referente Maffeio lib. 6. Indic. hiſt. Tellus, quæ maxima ex parte, intra temperatæ plagæ, & zonæ terminos comprehenſa, ſaluberrimo cælo, & puriſſimæ auræ ſpiritu gaudet, nec ſolum inclytæ fertilitatis gleba, & omnigeni fructus, bifero, triferoque prouentu perfruitur, ſed infinita hominum multitudine repletur, vitam benè longam traducente, ſuboleſcente in dies prole; & in alienas regiones migrantibus interdictis, adeo vt ſeptuaginta milliones hominum complecti, teſtatum reliquerit Boterus lib 2. Relat.

Quoniam verò antiqua hominum numeroſitas in militaribus copijs demonſtrata fuit, aliquis pro Ocello nuperos, & recentes exercitus, priſcos illos, vel antecellentes, vel adæquantes recenſebit; Et ſanè ſubit recordatio illius, quod luculentiſſimè a Pio ſecundo ſummæ eruditionis Pontifice de Thamurlano deſcribitur ſecunda part. de Aſia; qui genere Parthus gregarius miles, adeò inter ſuos, vi mentis, & corporis agilitate excelluit, vt breui multarum gentium dux fuerit, & Parthorum imperio potitus, Scythas, Iberos, Albanos, Perſas, & Medos ſubegerit. Præterea Meſopotamiam inuaſit, atq; Armeniam, tranſitoq; Euphrate, cum quadringentis millibus equitum, ſexcentis millibus peditum, omnem Aſiam, quam minorem appellant, obtinuit, deuaſtauit, obtriuit, regem omnium potentiſſimum Baiazettem Turcarum Imperatorem, cū pari equitum numero, & peditum copijs apud Armenos prælio ſuperauit, ducentis hominum millibus interfectis, & viuum captum Imperatorem, atque cauea, in modum feræ, incluſum, per omnem Aſiam circumtulit, egregium, & admirandum humanæ poteſtatis ludibrium.

Exercitus Tamerlani.

Notum eſt, Moſcorum magnum Ducem tercentum millia equitum in acie aliquando coegiſſe, & monumentis conſignatum eſt, Solymanum Turcarum Imperatorem, oppidum in Pannonia, nomine Zighettum, anno quingenteſimo ſexageſimo ſexto ſupra milleſimum, trecentum quinquaginta millibus bellatorum inuaſiſſe, & expugnaſſe, vt habet Boterus lib. 2. Relat.

Diuerſi exercitus copioſiſſimi.

Verùm ſi remotiora quæramus, occurret nobis Rex Siam, qui etiam Rex Peguſij regni nominatur, qui Ciuitatem, nomine Vdiam, bellantium millione, plurięs aggreſſus eſt, ex Botero 2. part. Relat. lib. 2. Occurret etiam Rex Angolæ quæ eſt prouincia nobilis, & inclyta in Aethyopia Occidentali, regno Gongi propinqua, cuius rex anno Domini quingenteſimo octuageſimo quarto ſupra milleſimum, millione, & ducentis millibus Aethyopum coactis, irrupit in Paulum Dias Luſitanum, cū quo acriter dimicauit, & referente Botero, feliciter ab eodem Paulo, ſupremo opitulante, & pugnante Numine, tantus exercitus fuſus eſt, quem prorſus conferendum eſſe, dicet aliquis, cū ingentibus, & innumeris copijs Aſſyriorum, Beli, Nini, Semiramidis, Cambiſis, & Darij; Imò, quod de exercitu Xerſis flumina in tranſitu exhauriente iactat antiquitas, id refert Io. Bonus Luſitanus de Regis Chriſnarai exercitu, aduerſus Idalcanem, qui tam numeroſus erat, vt potu flumina ipſa exſiccaret.

Illud

Illud autem non eſt ſilentio diſſimulandum, quod ſummo eloquentiæ lepore lib. 11. hiſt. narrat Maffeius de Badurio Cambaiæ rege, qui cum edomare decreuiſſet Crementinam viduam Sangæ reginam, præferoci, & pluſquam virili ingenio mulierem, inſtar Amazonis, pugnam intrepidè incuntem, & ſtatutum vectigal Badurio pendere renuentem, vnique conſtituiſſet occurrere omni conatu Mogoribus Scythicis gentibus, præpollentibus viribus, necnon ipſarum Regi Miramudio à magno Thamberlane originem trahenti, & in Cambaiæ fines valido exercitu irrumpenti, expeditiones in hunc modum parauit. Equitum ſub ſignis habebat centum quinquaginta millia, peditatus quingentorum millium explebat ſummam, armorum, & telorum omnis generis vim ingentem, curulia tormenta mille, ex ære cuncta conſtructa; in iſtis vaſtæ magnitudinis quatuor baſiliſcos, tremente ſolo, centena ſingulos boum iuga trahebant. Addita erãt ſulphurei puluerís, & pilarum plauſtra quingenta, libratores, & fuſoriæ artis magiſtri complures, cum omni iaculãdi, & conflandi inſtrumento; Ad hæc turriti elephanti amplius ducenti, Satrapæ, ac Dynaſtæ permulti cum ſuis quiſq; theſauris, & magno comitatu ducem, & regem ſequebantur; Mercatorum, opificũ, lixarum, & calonum ſumma iniri vix poterat. Cum hiſce copijs Badurius è Mandoo regno, quod nuper inuaſerat, profectus, in Sangæ fines ad Citorẽ vrbẽ, circuitu duodecim millia paſſuum, in edito loco propugnaculis egregiè circumdatam, Mundi Vmbellam appellãt, caſtra poſuit. Quid, obſecro, hoc exercitu grandius, numeroſius, admirabilius, dici, vel fingi poteſt? Quare Ocelli fautores obijcient, has in Orbe nouo hominũ, militumq; innumeras phalanges reparare iacturam illorum hominum, qui in noſtro Orbe defecerunt; atq; ita verum eſſe, viciſſitudines agere naturam, & Mundum ſemper in tota ſua vniuerſitate, in eodem ſtatu, & vigore perſeuerare, vt affirmat Ocellus.

Ingens exercitus in India à Maffeio deſcriptus

His non obſtantibus, aſſerendum eſt, multitudinem hominum in noſtro hemiſphærio eamdem non eſſe, neq; adeò copioſam, vt antiquis extitit temporibus; Et quamuis admittantur ea, quæ aliquãdo, ſupra fidem, de habitatoribus noui Orbis enarrantur, & eſto quòd verum ſit, illic ingentem hominum, & militum copiam floruiſſe, ac florere, tamen negari non poteſt, imminutam eſſe in noſtro Orbe hominum multitudinem, cum revera tot homines amplius non ferat Italia, Gallia, Hiſpania, Germania, & præſertim frigida illa Septentrionalis plaga, in qua à frequẽti ſpiritus vini hauſtu, & calidarum aquarum, ita exuritur ſemen, vt ferè inefficax ad generationem euadat; Sed demus, in nouo Orbe eſſe tantam hominum affluentiam, quanta olim erat in noſtro, non propterea conuincitur in noſtro Mundo homines non defeciſſe; Neq; obſtat id, quod in contrarium aſſeritur, ſcilicet affluentiſſimã in nouo Orbe hominum productionem compenſare, & reſtaurare numerum deperditũ in noſtro Mundo, quoniam, cùm recentes ſint notitię, quę ad nos de rebus noui Orbis peruenerunt, exiſtimare poſſumus, illos homines ita numeroſos, nobis ignotos, illic ſemper extitiſſe; & cum clariſſimè nobis innoteſcat defectus hominum in prouincijs, ac regnis noſtri Orbis, iam patet apud nos eſſe hominum defectum, & non patet illic paucos fuiſſe homines, qui progreſſu temporum adeò propagati ſint, vt impleant iacturã hominum in hoc noſtro Orbe euidenter ſpectatam; Quapropter verum eſt, quòd ſi vna pars Mundi, quoad hominum generationem, creuit, altera pars defecit; & hoc contendo ego probare aduerſus Ocellum, affirmantem, vniuerſum Mundũ, & naturam ſemper in eodem ſtatu, & vigore permanſiſſe.

Copioſa hominũ multitudo in nouo Orbe non tollit hominum deficientia in noſtro.

CA-

CAPVT QVARTVM.

An humana ſpecies in vitæ ſpatio defecerit.

Validiſſima inſtruetur diſputatio contra Ocellum, conſtituẽtem eumdem vigorem in Mũdo,& permanentiam,ſi demonſtratũ erit, longæuas hominum ætates multum decreuiſſe,labentibus ſæculis,adeò vt in vitæ humanæ curriculo maxima conſpiciatur mutatio. Et ſanè perſpectiſſimum eſt, antiquos homines longiſſima vixiſſe ſæcula, vt ſacræ teſtantur paginæ. Adamus primus humanæ naturæ parens, annos vixit 930 Seth 912. Enos 905. Cainan 910. Malalehel 895. Iared 962. Mathuſalem 969. Enoch antequam transferretur, vixit annos 365. Lamech 777. Sem 600. Arphaxad 368. Noe 950 Salu 433. Eber 465. Phaleg 239. Reus 302. Sarug 230. Nachor 148. Thare 205. Abraham 175. Sara 127. Iſaac 180. Iacob 150. Iob 140. immo narrat Ioſephus lib. 1. antiquit. cap. 3. priſcos homines ad mille annos vitam produxiſſe; Quare cùm adeò breuis factus ſit humanæ vitæ curſus, vt homines, tanquam ad vltimam metam, vix ad ſeptuaginta, vel octoginta annos perueniant, & pauciſſimi ſint, qui integrum ducant ſæculum, haud dubiè humanæ vitę breuitas falſitatem Ocelli demonſtrat, nimirum Mundum, & naturam eodem ſemper potitam eſſe vigore. Nec mihi aliquis obijciat, annos, quibus priſci homines vixere, breuiores fuiſſe noſtratibus; nãq; anni, de quibus in ſacra ſcriptura fit mẽtio, fuerĩt anni tales, quales ſunt noſtri, quod ex ipſa ſcriptura colligitur, in qua cap. 7. Geneſ. in illo anno, in quo durauit diluuium, fit mentio primi, ſecundi, ſeptimi,& decimi menſis,& ad oſtẽdendum, menſes pluribus diebus eſſe conflatos, & non eſſe tantum trium dierum, vt aliqui arbitrati ſunt, memoratur ibi decimus ſeptimus dies menſis ſecundi, vigeſimus ſeptimus menſis ſeptimi, & menſis ſecundi dies ſeptimus, & vigeſimus; idcircò anni illi, quibus antiqui vixerunt homines, non fuerunt menſtrui vel trimeſtres, aut ſemeſtres, ſed pares noſtratibus, vt infra clarius explicabo.

Lõgiſſimæ antiquorũ hominum ætates.

Anni antiqui fuerunt ſimiles noſtratibus.

Sed quemadmodum exploratiſſimum eſt, humanæ vitæ ſpatia, à primis Mundi ſæculis, vſq; ad aliqua tempora, abbreuiata eſſe, ita etiam perſpicuum eſt, iam per multa ſæcula, eamdem vitæ humanę ætatem perdurare; Itaq; humana ætas, pugnat contra Ocellum, in manifeſta ipſius diminutione,& fauet eidem Ocello, in tenore immutabili, per multa ſæcula, ad noſtra vſq; tempora.

Pro cuius rei enodatione, conſiderandæ ſunt cauſæ longiſſimæ vitę, quam ante diluuium duxerunt homines. Prima fuit perfectio temperamenti, in primis noſtris parentibus, propria Dei manu fabrefacti, quod ſanè erat temperamentum ęquale ad iuſtitiam, cuius perfectionem primi parentes in ſuos filios,& propinquos poſteros, per generationem transmiſerunt, qua temperamenti ſumma bonitas, progreſſu temporis, à ſuis maximè diſtans principijs elanguit.

Cauſa longiſſimæ ætatis in priſcis tẽporibus.

Secunda cauſa fuit ſobrietas, ideſt in victu, & potu continentia; nam quemadmodum vſu compertum eſt, opiparè cõuiuantes,& longè bibentes breuem tranſigere vitam, ita eiuſdem victus moderatio vitam in longum producit, vt pro indubitato à medicis habetur; Non eſt tamen opinandum, priſcorum hominum victum glãdem fuiſſe, ſicut cecinit Ouid. lib. 4. faſtorum.

Prima Ceres, homine ad meliora alimenta vocato,
Mutauit glandes vtiliore cibo.

Glãdes nõ erant antiqui hominum cibi.

Quod etiam opinatus eſt Plinius lib. 7. cap. 56. aſſerens, Cererem frumenta dediſſe, cùm antea homines glande veſcerentur; Siquidem id prorſus fabuloſum exiſtimo, & eatenus veritati contrarium, quatenus ſacræ ſcripturæ teſtimonijs aduerſatur. Ita enim Redemptor noſter Luc. 17. loquitur de pabulis, quibus antiqui vtebantur; *In diebus Noe edebant, & bi-*

& bibebant, & vxores ducebant, & dabãtur ad nuptias. Quæ verba exponens Genebrardus, obſeruat illorum temporum corruptelam, quando, etſi nullus adhuc eſſet vſus carnium, & piſcium, tamen non ſimplici aquæ potu, & cibo, ſed factitio, & delicato obſonio vtebantur; Et tandem pluribus locis in ſacra Geneſ. de cibis delicatis, & arte conditis expreſſa fit mentio. Itaq; cùm ex ſacris Scripturis nullum prodeat teſtimonium de glande, priſcorum hominum cibo, aſſerendum eſt, illud Poetarum eſſe figmentum, ab ipſis decantatum, ad aurcam illam ætatẽ concelebrandam; quandoquidem antiquus hominum victus in eſu herbarum potiſſimùm verſabatur, & poſt diluuium, carnium eſus inuectus fuit, quia cùm in diluuio, præ aquarum copia, diù ſuper terram commorantium, & præ maris ſalſedine, facultas productrix telluris infirmata fuerit, & deprauata, ſolidior cibus, quàm herbę, & fructus terreſtres, pro hominum validiore alimento, adhibendus fuit; Quo factum eſt, vt poſt diluuium, omnium ciborum qualitas infirmata ſit, & propter pabuli imbecillitatem, humanum temperamentum multa patiatur incommoda.

Eſus carnium poſt diluuium.

Tertia cauſa petenda eſt à perfectiſſima cognitione, quam Adamus de natura herbarum, fructuum, lapidum, metallorum, & rerum omnium naturalium callebat, quam notitiam poſteris ſibi propinquioribus communicauit; Vnde factum eſt, vt priſci homines, tot rerum naturalium tuti præſidijs, vel nullis, vel ſaltem leuibus ægritudinibus afficerentur, necnon optima alimenta ad vitam diutiſſimè ſuſtinendam aſſumerẽt. Quoniam verò illa notitia, temporum lapſu, obſcurata, & obliterata fuit, iam crebræ inuadunt infirmitates, rerum naturalium remedijs ignotis, non repellendæ, & fructus terrę impuriſſimi impura etiam ſuppetunt alimenta.

Cognitio perfecta herbarum lapidũ, & metallorũ longitudini vitæ ſuffragabatur.

Quarta cauſa ex Dei prouidentia potiſſimùm deſumenda eſt, qua hominum vita antiquitus diuturna conſtituta fuit, vt priſci homines diù viuentes humanum genus propagarent, multas ſoboles, & ſtirpes producerent, artes, & diſciplinas humanum genus edocerent.

Non quidem arridet ratio quinta à Pererio indicata lib. 7. in Geneſ. c. 5. quęſt. 3. & ab Aſtrologia deprompta; ſiquidem, inquit ipſe, octaua ſphæra ſui motus tarditate, centum annis, vnum dumtaxat conficit gradum, quare in tota prima ætate, quæ fuit mille ſexcentorum quinquaginta ſex annorum, aſpectus ſiderum inerrantium, ſecundum iſtum motum variatus eſt, per ſex, & decem gradus, cum dimidio, ſuperq; duo minuta; ex quo motu prouenire ſolent, inquit Pererius, quędam mutationes in hoc Mundo inferiori, vt quòd pars aliqua terræ inundetur mari, vel pars maris denudetur aquis, & terra, quæ erat habitabilis, & fertilis, fiat inhabitabilis, & ſterilis, aut è contra; Ideò putat hic author, quòd propter varium ſtellarum inerrantium aſpectum, in ætatibus hominum facta fuerit, poſt diluuium, mutatio, adeout, ex ſpatioſis, & longis breues euaſerint, & anguſtæ. Quoniam vero hęc ab illo, abſq; vlla ratione, pronunciantur, eadem facilitate, qua aſſeruntur, etiam refelluntur. Neq; hic eſt locus Aſtrologorum errorem redarguendi, quando in Aſtrologica Diſputatione hanc prouinciam accuratè aggrediemur.

Pererij cõſideratio de longa hominum ætate.

Quibus præhabitis, quemadmodum concedendum eſt, vitam hominum à Mundi primordijs, & priſcis temporibus, ob traditas cauſas, longæuam fuiſſe, ita aſſeuerandum eſt, à diluuio, poſt aliquod tempus, leuem in hominum ætatibus mutationem contigiſſe. Occurrunt verba conſideranda, quæ a Deo cap. 6. Geneſ. prolata fuere: *Eruntq; dies illius centum viginti annorum*; Quæ à nonnullis interpretibus exponuntur pro termino vitæ, ſingulis hominibus à Deo ſtatuto, itaut ſinguli homines deinceps centum viginti annis eſſent victuri. Ita interpretati ſunt Ioſephus, Philo, Rupertus, & Abulenſis, qui tamen falluntur; nam conſtat poſt hæc tempora, homines, non ad centum viginti annos, ſed multò plures vitam produxiſſe; Etenim Sem filius Noe, & Sala ad quatuor centum triginta tres. annos vitæ ſpatium dilatarunt, & quamplurimi ſupradictum terminum viginti centum annorum longè tranſegerunt, vt multæ hominum ætates in eodẽ ſacræ Geneſ. cap. recenſentur; Sed illa verba fuerunt à Deo prolata, vt centum

Explicãtur verba Geneſ. c. 6.

vi-

viginti annis, hominibus indulgeret, & ſpatium ipſis reſipiſcendi, & pœnitentiæ agendæ impartiretur, quamquam Deus, ob ſcelera hominum, à curſu annorum conſtituto viginti annos demit, & decurtauit; Verùm quamuis poſt diluuium homines aliquot, non ſolum centum viginti annorum limites exceſſerint, ſed vlteriùs etiam vitam produxerint, vt ſacris, & prophanis monumentis proditum eſt, & præſertim teſtatur Plinius lib. 7. cap. 49. de duobus inuentis, altero Bononiæ, altero Arimini, centum quinquaginta annos agentibus, in cenſu, quem Imperatores Veſpaſianus pater, & filius Titus mandarunt; quamuis, inquam, aliquot homines ſæculum integrum, viuendo, prætergreſſi ſint, attamen plerique hominum ad ſeptuaginta, vel octoginta annos, quaſi ad communem vitæ metam peruenerunt, iuxta illud Dauidicum pronunciatum, pſalm. 110. *Anni noſtri, ſicut aranea meditabuntur, dies annorum noſtrorum in ipſis ſeptuaginta anni, ſi autẽ in potentatibus octoginta anni, & amplius eorum labor, & dolor.* Quorum verborum litteralem interpretationem tametſi non approbare videãtur D. Auguſtinus, & Caſſiodorus, illa verba allegoricè de teſtamento veteri, & nouo exponentes, itaut pro annis ſeptuaginta, vetus intelligatur teſtamentum, quod ſeptimum diem Sabbati obſeruabat, & pro annis octoginta, nouum accipiatur teſtamentum, pro die octauo, ideſt pro die Dominico, quem nos chriſtiani colimus, in memoriam Reſurrectionis Redemptoris noſtri, attamen communior SS. Patrum, & Doctorum ſententia eſt, his verbis, iuxtà ſonum litteræ acceptis, Dauidem cælitus illuminatum, humanæ vitæ terminum præſcribere, quemadmodum inter cæteros doctiſſimus Cardinalis Bellarminus ita expoſuit. *Dies annorum noſtrorum in ipſis ſeptuaginta anni, ideſt tempus vitæ noſtræ, in ſeipſo concluſum, & definitum, non tranſcendit vltra ſeptuaginta annos, & in robuſtioribus, vſq; ad octoginta, & ſi quid vltra ſit, erit labor, & dolor, ætas videlicet infirma, & varijs malis, & ærumnis obnoxia.* Hæc Bellarminus; qui aſſerit, hanc eſſe interpretationem D. Hieronymi, Theodoreti, Euthymij, ſcilicet, quòd hìc definiatur vita hominis, ſpatio ſeptuaginta, vel octoginta annorum, quæ vtcumque longa eſt, ſi comparetur cum vita multorum animalium; breuiſſima tamen eſt, ſi cum æternitate, in qua exiſtet anima ſoluta corpore, conferatur. Et obſeruat vir morum ſanctimonia, & doctrina eminentiſſimus, quòd quèmadmodum ante diluuium, & proximè poſt diluuiũ, homines diutiſſimè, ex prouidentia Dei, vixerunt, vt genus humanum faciliùs propagaretur, atq; artes, & diſciplinæ multiplicarentur, ita prouidentiæ diuinę fuit, vt tempus humanæ vitæ contraheretur, quia æquum eſt, vt ſicut multiplicantur peccata, ita vitæ ſpatia perſtringantur, & quia, ſi propagato humano genere, adhuc homines diutiſſimè viuerent, Mundus eos capere non poſſet.

Verba Pſal. 110. exponuntur, & hominis ætas explicatur.

Peccata cauſa vitæ breuitatis.

Huic aſſertioni de ſpatio humanæ vitę à Pſalte præſcripto, mirificè fauet Caietanus in comment. præfati Pſalmi: *Conſidera*, inquit ipſe, *hor tu, qui dicis, nos ætatis eſſe breuioris, quàm fuerint ætatis ſuperioris homines; Multa millia annorum iam fluxerunt à tempore editi Pſalmi, contemplantis ætatem humanam ſeptuaginta annorum; Si enim breuior facta eſſet ætas, certè à tanto tempore; hucuſq; non eſſet ætas hominum adhuc ſeptuaginta annorum, cuius tamen oppoſitum videmus.* Ex qua Caietani conſideratione conſtat, hominum vitam nullam generaliter, & vt in plurimis, paſſam eſſe, à tribus & eò amplius annorum millibus, mutationem.

Verba Caietani cõſiderãtur, pro ſpatio 70. & 80. annorum.

Cui veritati firmiſſimam conciliat fidem quod de ætate quinquaginta annorum litteris conſignatum eſt, quam tuiſſe ſenilem, & primum ſenium ſemper acceptũ, teſtatur in primis T. Liuius, qui loquens de bello Macedonico, ſcribit, Romæ decretum fuiſſe, quòd qui annos quinquaginta tranſigeret, à militiæ onere liber eſſet, & immunis. Quod confirmat Senec. lib. de breuitate vitæ ad Paulinum dum ait. *Lex à quinquageſimo anno militem non cogit, Senatorem non citat.* Atq; idem de breuit. vitæ cap. 4. hæc habet. *Non pudet te reliquias vitæ tibi reſeruare, & id ſolum tempus bonæ mentis deſtinare, quod in nullam rem conferri poſſit? Quàm ſerum eſt, tunc viuere incipere, cùm deſinendum eſt? Quæ tam ſtulta* mor-

Quinquageſimus annus primum ſenium.

mortalitatis obliuio, in quinquageſimum, & ſexageſimum differre ſana conſilia, & inde velle vitam inchoare, quò pauci perduxerunt?

Cæterùm, tametſi anguſtis definita limitibus, & breui circumſcripta ſpatio, humana vita videatur, de cuius breuitate pleriq; conqueruntur mortalium, quòd .ſ. in exiguum æui gignantur, & quòd hæc tam velociter, tam rapidè dati nobis temporis ſpatia decurrant, attamen philoſophica grauitate hanc vitæ breuitatem deridet, & falſam eſſe, oſtendit Seneca ad Paulinum de breuit. vitæ cap. 1. his verbis: *Non exiguum temporis habemus, ſed multum perdimus: ſatis longa vita, & in maximarum rerum conſummationem largè data eſt, ſi tota benè collocaretur; ſed vbi per luxum, ac negligentiam defluit; vbi nulla rei bona impenditur, vltima demum neceſsitate cogente, quam ire non intelleximus, tranſyſſe ſentimus. Ita eſt: non accepimus breuem vitam, ſed fecimus, nec inopes eius, ſed prodigi ſumus; ſicut ampla, & regia opes, vbi ad malum dominum peruenerunt, momento diſsipantur, aut quamuis modica, ſi bono cuſtodi tradita ſunt, vſu creſcunt; ſic ætas noſtra benè diſponẽti multum patet. Quid de rerum natura querimur? Illa ſe benignè geſsit; vita, ſi ſcias vti, longa eſt.* Hæc Seneca. Et in eodem lib. cap. 6. ita proſequitur. *Veſtra mehercule vita, licet ſupra mille annos exeat, in arctiſsimum contrahetur, ita omnia nullum non ſæculum deuorabit; Hoc verò ſpatium, quamuis natura currat, ratio dilatat, citò vos fugiat neceſſe eſt; Non enim apprehenditis, ac retinetis, nec velociſsima omnium rei moram facitis, ſed abire, vt rem ſuperuacuam, ac reparabilem ſinitis.* Hucuſq; Seneca.

Seneca, vitam nõ eſſe breuẽ, oſtendit.

Sed, vt eò reuertar, vnde diſceſſi, equidem fateor, aliquot homines ſuæ vitæ curſum in longam ætatem protendere, vt ampliſſimam fidẽ faciunt, quæ de Indijs orientalibus, & occidentalibus, litteris conſignata ſunt, inter quæ, potiſſimùm à Maffeio commemoratur ſenex, qui trecentos trigintaquinque annos vixit; & referunt Conimbricenſes, Luſitanum quemdã tercentum quinque annos egiſſe, & pilos mutaſſe, & apud Indos, multos ferè centeſimum pertingere annum, monumenta teſtantur; Imò in noſtra Italia, paucos aliquot ad centeſimum perueniſſe annum, fama percrebuit, & ego ipſe agnoui Illuſtriſs. Marchionem Thomam Sacratum Equitem Ferrarienſem, cui centeſimus inſtabat annus, cùm è viuis Ferrariæ exceſſit; & in oppido Codegorij noſtræ Cymaclenſis Diæceſis, Bartholomæum Perinum allocutus fui, multa referentem, ex quibus, ipſum centum, & viginti circiter annos impleuiſſe, coniectabatur; Id verò rarum in natura, & inſolens eſt, & ſolum, quod plerumq; & pluribus euenit, tamquam eiuſdem naturæ mos, ac regula recipienda eſt. Idcirco communis humanæ vitæ terminus, qui tot annorum millibus remanet immutatus, æſtimandus eſt ille, qui à ſacro Pſalte diuinitus edocto conſtitutus fuit.

Aliqui centum, & amplius annos vixerunt.

CAPVT QVINTVM.

Examinatur vera cauſa breuitatis humanæ vitæ. Agitur de arbore vitæ, cuius virtus conſideratur, iuxta ſententiam Toſtati, Molinæ, & Pererij; Non dari qualitatem naturalem, præſeruantem hominem ab interitu, declaratur.

QVoniam ex dictis patet, humanam vitam, poſt primæua illa Mundi ſæcula abbreuiatam fuiſſe; quod certè magnam in ſpecie humana factam fuiſſe mutationem, contra Ocellum, demonſtrat, videtur diſputationi conſentaneum, cauſam exponere breuitatis humanæ vitæ. Quod vt ab altiori repetam principio, referam ea, quæ de arbore vitæ in medio Paradiſi poſita, vt habetur Geneſ. cap. 2. à ſacris Doctoribus tradita fuere, nimirum, fructus il-

Arbor vitæ humidum radicale reſarciebat.

lius arboris potuiſſe humidum naturale, vi caloris conſumptum reſarcire, reficere, ac redintegrare, pari puritate, ac ſinceritate, quam prius habuerat in ortu hominis, adeò vt calor naturalis, illo fructu corroboratus, numquam hebeſceret, & flacceſceret. Non eſt tamen exiſtimandum cum Toſtato ſuper cap. 13. Geneſ. quæſt. 175. fructum arboris vitæ habuiſſe vim ſeruandi hominem à morte, in omne tempus, ipſumq; faciendi immortalem; nam cum Scoto lib. 2. ſentent. diſt. 19. quæſt. 1. cenſeo, arborem vitæ non habuiſſe facultatem, hominis vitã infinito tempore conſeruãdi, ſed quidem vſq; ad aliquod temporis ſpatium, quo completo, translatus fuiſſet homo in Paradiſi ſedem, ad vitã omninò immortalẽ ducendam; propterea exiſtimat Pererius, tẽpus illud futurum fuiſſe octo, vel decem millia annorum. Quare Deus, expellens Adamum de Paradiſo terreſtri, ne illo ligno veſceretur, & viueret in æternum, prohibens illi eſum arboris vitæ, & per cuſtodiam Angeli intercludens Adamo acceſſum ad Paradiſum, illis verbis: *Ne ſumat de ligno vitæ, & viuat in æternum,* non vſurpat ęternitatem abſolutè, & formaliter, pro tempore interminabili, ſed ibi æternum accipitur pro lõgiſſima temporis diuturnitate.

Arbor vitæ non faciebat hominem immortalem.

Octo vel decẽ millia annorum vita hominis in ſtatu innocentiæ.

Animaduertẽdum eſt, virtutem illam arboris vitæ reparandi humidum radicale, ſupernaturaliter, & diuinitus traditã fuiſſe, vt exiſtimant D. Auguſt. lib. 13. de Ciu. Dei cap. 20. D. Bonau. Beda, & Caietan. quam ſententiam puto veram eſſe, quamuis Ludouicus Molina, de Opere ſex dierum diſp. 16. ipſam reprehendat, & aſſerat eſſe improbabilem, contrariam vna cum Pererio ſequens opinionem, nimirum virtutem traditam ligno vitæ fuiſſe naturalem; Atq; ad id opinandum Pererius lib. 3. in Geneſ. cap. 2. quæſt. 4. hoc potiſſimo adducitur argumẽto, quia Adam poſt peccatum eiectus fuit de Paradiſo, ne ligno vitæ veſceretur; Etenim, inquit ipſe, ſi illa virtus fuiſſet ſupernaturalis, & miraculosè impertita, non erat neceſſe è Paradiſo Adamum eijcere, ne illum cibum aſſumeret, quoniam ipſe Adam, propter culpam factus erat incapax participationis doni ſupernaturalis, & miraculoſi; In quo grauiter errat Pererius, quia donum iuſtificationis eſt illud duntaxat, quod cum peccato cohærere nequit, aliqua verò dona ſupernaturalia vna cum peccato reperiuntur, vt donum prophetiæ, character ſacerdotalis in homine peccatore impreſſus; Idcirco Adamus, quantumuis peccator, participarẽ poterat virtutem miraculoſam, & diuinã, arbori vitæ à Deo cõmunicatã, ſed ob alias cauſas, quas hìc recẽſere nõ eſt opus, fuit primus noſter parens à Paradiſo expulſus, eiq; eſus ligni vitæ prohibitus, & præſertim, vt priuatione illius arboris vitalis, explicaret Deus Adamo ſuæ gratiæ, & originalis iuſtitiæ priuationem. Quamobrem cùm in pœnam peccati, homo non ſolum vitæ immortalitate, ſed etiam longa diuturnitate orbatus ſit, cõtigit, vt arbor illa à Deo, per diluuium deſtructa fuerit, ne impoſterum ab homine inueniretur, qui eius fructibus fruens, diuturnam vitam tranſigeret. Quod magis ſuadetur ex eo, quòd vna duntaxat numero erat arbor illa, vt affirmat Abul. in c. 13. Geneſ. quæſt. 163 & colligitur ex 2. & 3. cap. Geneſ. vbi Moyſes ſemper eam vocat numero ſingulari arborem vitæ, namq; cum ipſa eſſet inſtituta, non in cibum hominis quotidianum, ad eum alendum, & nutriendum; ſed comparata in modum medicinæ, aduerſus naturales defectus, qui decurſu ætatis, homini accidunt, fructum illius arboris bis, aut ter in anno comediſſet homo, vt loco commemorato Pererius opinatur. Itaq; affirmandum eſt, arborem illam à diluuio deperditã, qui Paradiſum terreſtrem obruit, non fuiſſe rurſus à Deo creatam, atq; hominem tali auxilio deſtitutum, nunquam ſimile præſidium reperiſſe.

Virtus arboris vitæ erat diuinitus tradita.

Pererij opinio accuſatur de virtute arboris vitæ.

Arbor vitæ diluuio diſtructa.

Hinc compertum ſit, dari non poſſe qualitatem naturalem, quæ corpora corruptibilia, & præſertim hominem, ab interitu immunem conſeruet, ac tueatur. Etenim corruptibilitas oritur ex radice materiæ, quæ ſuapte natura eſt cauſa corruptionis, & ex compagine quatuor elementorum, quæ inter ſe naturaliter pugnant; Idcirco homo abſolutè mortali naturæ eſt obnoxius. Et quamuis dicatur mors intraſſe per peccatum in Mundum, ſciendum tamen eſt, aliud eſſe mortem, aliud mortalitatem; hæc eſt aptitudo, qua homo, abſq; vllo ſupernaturali

Nulla eſt qualitas preſeruãs naturaliter hominẽ à morte.

rali

Homo in ſtatu innocentiæ mori poterat.

rall dono, aut auxilio poteſt diſſolui; & hæc aptitudo hominem afficiebat, ante peccatum, ita vt homo ſuæ naturæ relictus, in ſtatu innocentiæ mori potuiſſet. Ita decreuerunt Cōcilium Mileuitanum canon. 1. Arauſicanum canon. 2. Tridentinum ſeſſ. 5. D. Auguſtin. lib. 6. in Geneſ. cap. 25. & lib. 13. de Ciuit cap. 20. Mors verò eſt hæc potentia ad actum redacta, quod præſtauit peccatū, quoniam ipſo mediante, & in eius pœnam, amouit Deus ſpecialem prouidentiam, qua factum erat, ne homo moreretur, niſi peccaret. Quamobrem cùm illa ſpecialis prouidentia Dei nequaquam homini, ex ſua natura conueniat, ſed ſolum ex Dei dono, fit vt homo abſolutè, & ſuapte natura dicatur mortalis, quoniam cōſtat partibus, quę viribus naturę diuelli poſſunt, ſibique contrariantur. Itaq; aſſerendum eſt cum D. Thoma 1. parte queſt. 97. art. 1. corpus primi hominis non fuiſſe indiſſolubile, per aliquem immortalitatis vigorem in eo exiſtentem, ſed hominis animæ vim quamdam ſupernaturaliter, & diuinitus traditam fuiſſe, per quam poterat corpus ab omni corruptione pręſeruare, quamdiu ipſamet anima Deo ſubiecta permanſiſſet. Quare defendebat Deus intrinſecus hominem à morte, per donū iuſtitiæ originalis, ex qua prodibat virtus indita animæ, vt ſentit D. Thom. vel impertita corpori, vt alij arbitrantur, per quā virtutem corpus cōſeruari poterat immortale, ſupra conditionem corporalis, & caducæ materiæ, qua conſtabat. Hinc rectè dicitur Sap. cap. 1. mortem non eſſe à Deo factam, ſed diaboli inuidia in homines irrepſiſſe, & S. Paulus ad Roman. 5. affirmat, mortem propter peccatum in Mundū intraſſe. Quin ipſemet Deus homini mortem, tanquam pœnam peccati, comminatus eſt, cùm præceptum iniunxit Adamo, non edendi ex arbore ſcientiæ boni, & mali, illis verbis cap. 2. Geneſ. *In quocunq; die comederis ex eo, morte morieris.* Quorum verborum ſenſus fuit, non ſignificare actum moriendi, ſed neceſſitatem, & debitum mortis, perinde ac ſi dixiſſet: Cum ederis ex hac plāta, ſtatim eris pœnę mortis obnoxius, & neceſſitati moriendi adſtrictus. Propterea Adamus, ſtatim ac ex ipſa comedit, & peccauit, ſenſit ſuum corpus iuſtitia originali ſpoliatum, & munere immortalitatis deſtitutum, atq; cum cæpiſſet perpeti frigoris, & caloris iniurias, aliaq; incōmoda, ac mala experiri, cępit & paulatim corrūpi, & ad interitū delabi.

Diuina virtus hominem in ſtatu innocentiæ à morte præſeruaſſet.

Quibus poſitis, patet, dari non poſſe naturalem qualitatem, quæ corpora corruptibilia, & præſertim hominem ab interitu immunem conſeruet, & tueatur; Nam quemadmodum dos impaſſibilitatis præſtabit, vt Beatorum corpora ſint immortalia, & hæc eſt qualitas ſupernaturalis, ita ſi à Deo indita eſſet homini qualitas, quę ipſum ab interitu vindicaret, talis qualitas, non in ordine naturæ, ſed in ſerie rerum ſupernaturalium collocaretur.

Non me latet, à Medicis diſputari, an vita humana medicę artis beneficio poſſit in æuum longiſſimum prorogari. Ideò Valeriola lib 3. locorum communium tradidit, tantam eſſe medicæ diſciplinæ vim, vt qui eius callet pręcepta, longitudini vitæ commodè poſſit proſpicere, qui verò ea neglexerit, morborum colluuie affligetur; Quod colligitur ex Galeno lib. 5. de ſanit. tuenda, & lib. de Maraſm. cap. 5. vbi docet in ſenio maraſmum nunquam ſolui poſſe, iuuari tamē, vt diu producatur; Propterea lib. 5 & 6. de ſanit. tuenda, eam methodum ſeruandam præſcribit ſenibus, qua corrigatur ſiccitas, quæ marcorem, ſenium, & tandem interitum machinatur, quæ ſiccitas, ex ipſius doctrina, emendatur, & temperatur, cibo humectante, ſomno, & quiete, atq; illis medicamentis, quæ leniter excrementa ducunt, & humectandi leniter vim habent. Idem Valeriola refert vitæ producendæ antidota quædam, à celeberrimis medicis excogitata, qualis eſt Trifera Indica, quæ, Haly teſtimonio, efficit colorem floridum, adiuuat concoctionem, & iuuentam longo tempore conſeruat; Imò exiſtimat melli magnam ineſſe vim proferendæ vitæ, & ſenectæ longæuæ agendæ. Atq; huc ſpectat teſtimonium Athenæi lib. 2. diſput. Sophiſt. cap. 3. qui Cyrnios Corſicæ incolas, multi temporis, & longæuos appellat, quia mellis cibo vtuntur aſſiduo. Confirmat Plinius lib. 22. cap. 24. vbi narrat Auguſtum interrogaſſe hoſpitem, Romulum nomine, centeſimum excedentem annū,

Medicorum cōſiderationes de vita humana proroganda.

Mel, & oleū humanæ vitæ proficua.

quanam ratione vigorē illum animi, corporiſque ſeruaſſet; Cui reſpondit. Intus mulſo, foris oleo; Neq; id immeritò de melle dicitur, cùm alimentum ſit familiare, & amicum naturæ; quod obſtructiones eximit, ventrem monet, corporis habitum calefacit, vrinam excitat, thoracem iuuat, & pulmonem; oleum autem propter ſuam pinguedinē, & aereā ſubſtantiam, ſummam habet cum noſtro natiuo calore affinitatem.

Sed præclariora præſidia inuexerunt Chimicæ artis profeſſores, qui aliquot elixiri ſpecies excogitarunt, auro, gemmiſq; pretioſis conflatas, quibus natiuum calorem corroborari, inſtaurari, & ſi Deo placet, renouari poſſe, contendunt. Imò excogitarunt, ſeu potius ſomniarunt medicinam, quam vocant vniuerſalem, ſeu lapidem philoſophicum, accōmodatum eſſe, non ſolum ad omnes morborū ſpecies ſanandas, ſed etiam ad calorem natiuum viuificandum. Contra quod figmentum ſubtiliter diſputat Sennertus lib. de Chimicis cap 18. & de quorum dogmatum vanitate, ſi diſputationem inſtituerem, nimis longè à meo propoſito recederem. Ideò aſſero, pabulo quidem, aut pharmaco aliquo, calorem naturalem leui modo iuuari poſſe, ſed multum etiam ad ipſum conſeruandum, cōferre aeris qualitatem optimam, ac ſalubres regionum conſtitutiones, vt docuit Hippocrates aureo lib. de aere, locis, & aquis; Etenim calida, & Solis ardoribus expoſita loca incolentes, vt qui Libyam, & Aethyopiam colunt, imbecillum, atq; exiguum habent calorem, & breuioris ſunt vitæ; qui verò in regionibus aquilonaribus degunt, vt Germani, validiſſimo abundant calore, & qui in temperatis habitant zonis, vt qui Græciam incolunt, & Italiam, natiui caloris benè temperatam nanciſcuntur ſubſtantiam, et longæui, ſalubreſq; viuunt. Hinc memoriæ proditum eſt illos, qui in Taprobane, Inſula noui Orbis, quam Sammatram hodie vocant, ſeu Malaccam, aut auream terram, nec non illos qui habitant in vrbæ Arabiæ fœlicis, Reama vulgò nuncupata, atq; in ea India inſula, quam Honor appellant, ob regionis temperiem, & perpetuam cæli clementiam, longæuam ducere vitam, ſcilicet ad vigeſimum ſupra centeſimum annum, robuſta ſenectute, & incolumitate fruentes. Quapropter Plinius lib. 7. natural. hiſt. cap. 17. refert, Indorum quoſdam centum annos exceſſiſſe, & Cyrnios Indorum genus, annis centenis quadragenis viuere: Quod certè acceptum ferendum eſt, non ſolum obſeruantiæ victus, & naturæ bonitati, ſed etiam regionis temperiei, & cæli clementiæ. Quoniam verò humanę vitæ curricula, alia breuiora, alia longiora ſunt, libet eorum breuitatis, ac longitudinis cauſas perſcrutari.

Chymica præſidia pro conſeruāda vita

Aer, & regio ad vitā valde conferunt.

CAPVT SEXTVM.

De longitudine, & breuitate humanæ vitæ.

ARiſtoteles libello de longit. & breuitate vitæ, inter cætera docet; quòd viuens longioris vitę habere debet humidum, non facilè exſiccabile; quam ob cauſam corpora pinguia, vt plurimum, longioris ſunt vitæ; quia pinguedo partes conglutinat, eaſq; ad inuicem ita coniungit, vt facilè ſeparari non poſſint; vnde tale humidum nō leuiter exſiccatur. Hinc corpora habentia humidum citò exſiccabile, citò etiam putreſcunt, & intereunt, quoniam putrefactio accidit, cùm humidum intrinſecum corrumpitur, cum quo pariter calidum diſſoluitur. Præterea pro longitudine vitæ, humidum debet eſſe calido proportionatum, alioquin, ſi multum eſſet humidum, calidum verò paucum, hoc ſuffocaretur ab illo; Et è contra, ſi multum eſſet calidum, humidum autem paucum, hoc citò exſiccaretur. Porrò humidum non debet eſſe aquaticū .i. frigidū, craſſum, & ſuperfluū, quod eſt cauſa facilis corruptionis in ſubiecto, & calidū naturale ab huiuſmodi humido ſuperfluo infirmatur, & aliquando ſuffocatur.

Debita proportio humiditatis, & caloris pro longitudine vitæ.

Ob-

Obſeruat etiam Ariſtoteles, quòd animalia frequentius coitiua, & copioſi ſpermatis diffuſiua, breuioris ſunt vitæ, hac potiſſima de cauſa, quia ſcilicet deficit per emiſſionẽ ſeminis illud humidum, quo natura ad nutritionem indigebat; Etenim calidum, quod digerit cibum, ſi ſit calidum vegetum, & robuſtum, plus digerit, quàm ſit neceſſariũ ad augmentum, & nutritionem, & hoc quod remanet ſuperfluum excrementũ, vltimæ concoctionis, & digeſtionis, eſt ſemen, quod ad vaſa ſeminalia traijcitur, & in coitu expellitur; Propterea, quando nimia eſt ipſius ſeminis effuſio, natura ſe prægrauatam ſentit, propter defectum illius humidi, quod conuerteretur in ſubſtantiam aliti, præterquã quod cum emiſſione ſeminis copioſa, fit magnum diſpendium ſpirituum, in quibus robur, & energia corporis animati poſita eſt. Hinc videre eſt multam ſeminis emiſſionem deſiccare animal, quia caret humido ad alimentum neceſſario, deficiente autem humido, animal exſiccatur, & ſeneſcit.

Alia cauſa breuitatis vitæ.

Alia quoque aſſertur cauſa breuioris vitæ, nimirum labor immodicus, & intenſus, quo citiùs homines conſeneſcũt, quoniam labor excitans calidum, facit ipſum exhalare, & calidum exhalans, humidum ſecum trahit, quo educto, corpus exſiccatur, & ſenio conficitur. Quod ſi labor ſit moderatus, ſummopere prodeſt ijs, qui abundant humido ſuperfluo, extraneo, & aqueo, necnon pauco conflantur calore; Etenim à calido excitato humidum ſuperfluum exſiccatur, & conſumitur, atque calor ipſe exercitio, laboreque fit vegetior, & robuſtior.

Addendum eſt, quòd viuentia, quæ non recipiunt alimentum, vel minoris quantitatis, quã par ſit, anguſtioris ſunt vitę, quoniam calidum, cui incumbit digerere nutrimentum, non inueniens materiam, quam digerat, & circa quam elaboret, conuertit ſe ſupra ſuum humidum, illudque conſumit, & per conſequens ſeipſum perdit, & interficit. Inter nutrimenta verò, quæ dulcia ſunt, & pinguia, ad vitam ſuſtinendam ſunt magis accõmodata; Propterea animalia exanguia breuioris ſunt vitæ, quàm ſanguinem habentia, quoniam ſanguis eſt nutrimentum dulce, & pingue, quamuis apes, afferente Ariſtotele, ſanguine carentes, nutrimentum tamen dulce aſſumentes, longioris ſint vitæ, quibuſdam animalibus maioribus, ſanguinem habentibus.

Nutrimẽta dulcia magis ſuſtinendæ vitæ accommodata.

Quibus ita prehabitis, affirmandum eſt, diuerſos eſſe vitæ humanæ terminos, modò breues, modò longos, pro diuerſitate naturæ, & varietate temperamenti, quippe homines ſanguinei ſũt longioris vitæ, vtpote calidi, & humidi, quam melancholici, frigidi, & ſicci. Quin omnibus hominibus idẽ nõ ineſt vitæ finis, prę diuerſa victus ratione, præ varia cæli, & telluris conſtitutione, necnõ præ alijs cauſis, tũ intrinſecis, tũ extrinſecis, quas longum eſſet recẽſere.

Cæterùm ſi vera cauſa longitudinis, & breuitatis vitæ eſt afferenda, oportet, vt hæc ſupremo Authori vitæ, ac necis tribuatur, & animo recolamus, quod tradidit Plutarchus orat. conſol. ad Apollonium, nimirum, vitam eſſe Deorum depoſitum, & donum; Ideò Auerroes vitam progreſſionem quandam à ſempiterno ente manantem appellauit; Quod clariùs patet ex ſacris litteris, & ex Moyſe atteſtante, Deum in faciem hominis vitæ ſpiraculum inſpiraſſe. Idcircò Dauid Pſalm. 65. cecinit; *Qui poſuit animam meam ad vitam.* Confirmat S. Iob. cap. 10. *Vitam, & miſericordiam tribuiſti mihi*, & cap. 14. *Breues dies hominis ſunt, numerus menſium eius apud te eſt; Conſtituiſti terminos eius, qui præteriri non poterunt.* Ex quibus ſacris oraculis habetur, vitã eſſe Dei donum, atq; vitæ humanæ terminos à Deo præſcribi, ac definiri, quorum alij ſunt violenti, alij naturales; Violenti ſunt illi, quorum cauſæ ſunt extra, vt ſunt lethalia vulnera, naufragia, pręcipitia, venena, morbi epidemici, alijque inopinati euentus mortem violentam afferentes. Hi termini, quamuis violenti, ſunt à Deo prædefiniti, ac prędeterminati, propter fines nobis occultos, ad quos noſtra ingenij imbecillitas nequit pertingere. Naturales verò vitæ termini pariter à diuino pẽdent decreto, & alij breues, alij longi, & diuturni à Deo conſtituuntur, iuxtà imperſcrutabi-

Vita eſt Dei donũ, & vitæ termini à Deo.

bilia arcana ſuæ prouidentiæ, qua ab æterno cognouit, & ſtatuit, ſatiùs eſſe homini huic breuem impertiri vitam, quam longam, vt declarat Sap cap. 4. *Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius; Conſummatus in breui, expleuit tempora multa, placita.n.erat Deo anima illius, propter hoc properauit educere illum de medio iniquitatum.*

Humanæ ætates mutatæ ſunt, contra Ocellum.

Quæ cum ita ſint, ſtatuendum eſt contra Ocellum, vitam humanam in ętate diminutam eſſe, ſi relatio habeatur ad primæuas hominum ætates, ad eas, quæ deinde ſubſecutę ſunt, & ad præſentes noſtræ tempeſtatis; Si verò noſtrates vitæ humanæ curſus, cum alijs ſuperiorum ſæculorum comparentur, apparet per multa ſæcula nullam, vel ſaltem leuiſſimam in humana ętate mutionem contigiſſe; Quòd ſi in aliqua regione, ob varias cauſas, ætas hominum acta in anguſtum videtur, & temperies corporis imbecillior facta, id non euenit in toto Vniuerſo, neq; defectus vniuerſalis naturæ prędicandus eſt ille, qui in paucis reperitur. Adhuc tamen remanet inquirendum, an calor natiuus, & humidum radicale ſint in humana ſpecie eiuſdem vigoris, qualis fuerunt ab initio ſæculorum.

CAPVT SEPTIMVM.

De calore natiuo, & humido radicali hominis, Et an in ipſis facta ſit mutatio.

IVcundum, ni fallor, eſt quæſitum, an calor natiuus in homine, & humidum radicale per tot effluxa ſæcula defluxerint, & decreuerint, an verò potius in eodem ſemper vigore, ac ſtatu permanſerint. Ad quod explicandum, ſciendum eſt, calorem natiuum ſuſtineri humido, tamquam pabulo, & fomite, humido quidem non craſſo, & aquoſo, ſed pingui, & oleoſo, quod humidum dicitur radicale, quia eſt vitæ noſtræ radix, & primigenium appellatur; Siquidem a prima origine ſubſtantiæ partium ſimilarium innatum eſt. Cùm verò calor innatus continuò diſſoluatur, indiget calore influente, quo reparatur, vt tradidit Ariſt. lib. de iuuent. & ſenectute cap. 3. & vt infra explicabimus. Non eſt quidem calor innatus, ſola qualitas in ſubiecto, ſed eſt ſubſtantia tali calore affecta; Idcircò Galenus ipſum appellauit corpus, lib. contra Lycum, & in expoſit. Aphoriſm. 14. ſect. 1. *Qui creſcunt, plurimum habent calidi innati*, ipſum appellat corpoream ſubſtantiam, compoſitam ex concretione ſeminis, & ſanguinis menſtrui. Hinc Cæſar Cremoninus primæ notæ Philoſophus in Apologia dictorum Ariſtotelis de calido innato aduerſus Galenum, immeritò reprehēdit ipſum Galenum hoc nomine, quòd ſi calor innatus eſſet ſubſtantia corporea, non diffunderetur per omnes minimas corporis partes, ne daretur corporum penetratio; Qua in re æquiuocat Cremoninus, quia non calor innatus, ſed influens eſt ille, qui per omnes corporis partes diffunditur, ad differentiā innati, habētis rationem fixi, & permanentis. Verum vtique eſt, calorem innatum adeò tenuem eſſe ſubſtantiam, vt ipſum ſpiritus nomine donauerint Ariſtoteles 2. de generat. anim. cap. 3. Galenus 2 de ſimpl. medic. facult. cap. 9. Scaliger exercit. 280. Daniel Sennertus lib. 1 cap. 5. Inſtitut. medic. Propterea perperam id negat Dominicus Sala præſtantiſsimus Medicus Pauinus artis ſuæ medicæ cap. 9. Quare cùm calor natiuus ſit ſubſtantia corporea, tenuiſſima tamen, & digna nomine ſpiritus, non poteſt eſſe anima ipſius animalis, quoniam hęc non eſt corporea, etiam in brutis, licet extendatur ad extenſionem materiæ; Idcircò Ariſtoteles 2. de anim. textu 40. iure reprehendit antiquos, putantes, ipſum calorem eſſe animam, quoniam calor non eſt præcipua cauſa nutritionis, & incrementi, qua-

Calor innatus nō eſt ſola qualitas.

Falsò Cremoninus accuſat Galenum.

Calor natiuus non eſt anima.

Digitized by Google

qualis eſt anima, ſed eſt concauſa, & in hoc ſenſu idem Philoſophus ſecundo de generat. animal. cap. 3. calorem exiſtentem in ſemine appellauit naturam; Quod intelligẽdum eſt, non formaliter, ſed virtualiter, quatenus calor agit virtute animæ.

Authores putantes, calorem innatũ eſſe diuerſũ à calore elementari

Scio, aliquos exiſtimaſſe, calorem innatum eſſe quid diuerſum ab elementis, ex quibus omnia corpora ſublunaria conſtantur; Putabant videlicet, prẹter quatuor elementa, aliud in animali elementum exiſtere; Ita Eraſtus parte ſecunda diſput. contra Paracelſum, Scaliger exercit. 10. & 280. Io. Franciſcus Picus lib. de elementis cap. 3. & ab hoc quinto elemento aſſerunt deriuari admirandas in mixtis qualitates, & rerum ſimpathyas, & antipathyas. Porrò hoc quintum elementum eſſe quid cæleſte, arbitratus eſt Fernellius, ſecundo de abditis rerum cauſis cap 8. vbi tradidit, duos in nobis eſſe calores, alterum ex elementis prodeuntem, alterum cęleſtem, ex ſtellis effluentem, qui calorem innatum fouet, & moderatur; & putat, hunc calorem diuerſum eſſe à calore temperamenti, & ſupra temperamenti naturam conſtitutum. Rationes vide apud ipſum, ſtatuentem, calorem natiuum non eſſe elementarem, ſed cæleſtem: Fernellium ſecutus eſt Valeriola in ſuis locis communibus lib. 1. cap. 15. Sed rationes Fernellij ſubtiliter reijciuntur ab Argenterio lib 1. de ſomno, & vigilia cap. 4. quem vide.

Calor innatus eſt eiuſdẽ ſpeciei cũ calore elemẽtari.

Mea eſt opinio, calorem innatum eſſe calorem elementarem, & calorem cæleſtem ab elementari non eſse diuerſum, ſed eiuſdem ſpeciei, & ſubſtantię. Quę opinio fuit primùm Archãgeli Mercenarij volumine ſecundo ſuarum Dilucidation; & Zabarellæ cap. vltimo de calore cæleſti. Quod explico modo ab ipſis diuerſo; & aſſero, calorem cæleſtem, elementarem, & innatum, eſſe prorſus eiuſdem naturæ, & ſolum ex accidenti, & per extrinſecas denominationes differre. Etenim dicitur cæleſtis, quatenus dirigitur à corpore cæleſti: Elementaris, vt à forma elementari ignis: Innatus, vt ab anima, & diſtinguuntur hi calores, ratione ſubiectorum, quibus inſunt, quemadmodum albedo, quæ eſt in niue, & in cycno, eſt eiuſdem ſpeciei, quamuis ſubiecta genere diſtinguantur; Propterea calor, vt à forma ignis gubernatur, cõburit, & deſtruit; vt à forma cæli, fouet, & viuificat; vt ab anima, eſt pariter vitalis, & animantium productiuus. Quapropter Ariſtoteles lib. 2. de generat. animal. cap. 3. docuit, calorem in ſemine exiſtentem, non eſſe ignem, neq; ab igne originem ducere, ſed eſſe ſpiritum proportione reſpondentem elemento ſtellarum; Quorum verborum ſenſus eſt, quòd ſicuti virtus caloris cęleſtis producit animantia, & ſemina facit fęcunda; ita & virtus caloris, qui in ſemine continetur. Sed ego in hac re diſcedo à ſententia Ariſtotelis negantis, calorem in ſemine contentum, eſſe ignem, & ab igne originem ducere, vt patet eius verba legenti, & non extortè interpretanti, vt fecerunt Zabarella, & Mercenarius, ne ab Ariſtotelis pronunciato recederent. Idcircò exiſtimo, calorem in ſemine exiſtentem, eſſe calorem ignis, non quidem ab igne, ſed ab anima directum, quemadmodum cenſeo, totum calorem in homine contentum, non eſſe quid cęleſte, & diuinum, vt opinatur Fernellius, ſed calorem elementarem; Vnde Galenus 1. Aphoriſm. comment. 16 & 41. & alibi definit, febrem eſſe conuerſionem caloris innati ad igneum, id eſt calorem natiuũ, qui ſano corpore dirigitur ab anima, fouens, et viuificans, auctum ſecundum gradum exceſſiuum, propter impeditam ventilationem, et difflationem, ignis qualitatem vrentem, & deuaſtantem acquirere; Ex quo collig tur, calorem innatum ab elementari non diſtingui forma, ſed tantum penes modum, et exceſſum.

Verba Ariſtot. de calore in ſemine explicantur.

Calidũ, & humidũ innatum producuntur ex ſemine.

Quibus præmiſſis, dico, calidum, et humidum innatum produci ex ſemine generantis, cuius ſeminis partes ſubtiliores, & magis ſpirituoſæ, calidum innatũ, ſeu implantatum in partibus corporis efficiunt, partes verò ſeminis craſſæ, & humidæ, ipſum humidum natiuum in vnaquaq; parte corporis inſigunt, & imprimunt. Hinc diuerſa oriuntur temperamenta, pro diuerſitate ſeminis à generãte decidentis, hinc longitudo, & breuitas vitæ, quæ, teſte Ariſtotele, lib de longit. & breu. vitæ in calido, & humido

do

do conſiſtit. Præterea cõſidero cum Galeno lib. 1 de ſemine, virtutem gignentem, & formatricem ipſi ſemini ineſſe, neq; talem virtutem formatricem, vel ab anima Mundi deriuare, vt eſt figmentum Platonicum: vel à Cholchide, vt eſt ſomnium Auicennæ, ſed proficiſci à generante, & à ſemine obtinente virtutem ab anima, à qua ſemen motum recipit, ac energiam, vt docet Galenus lib. de fætus formatione; Vnde partes ſpirituoſæ, & tenues ipſius ſeminis, rationem habent cauſæ opificis; craſſæ verò, & cõcretæ, rationem induunt ſubiecti paſſiui; Quæ eſt etiam conſideratio D. Thomæ lib. 2. contra Gent. cap. 89. & quæſt. 3. de potent. art. 9. & 11.

Hæc autem facultas generatiua, & formatrix in ſemine contenta, non ſolum ſemini maris conuenit, ſed etiam ſemini fæminæ, quæ vna cum mare concurrit effectiuè ad generationem, contra Ariſtotelem lib. 1. de generat. animal. cap. 20. & D. Thom. 3. p. quæſt. 32. art. 4. & alibi; Sed ad mentẽ Hippocratis lib. 1. de genitura, & Galen. lib. 2. de ſemine, & lib. 6. de locis affectis, & iuxta communẽ ſententiam Medicorum, vt refert Andreas Laurentius lib. 8. Anatom. quæſt. 5. & cui ſententiæ fauent inter Theologos Scotus in 3. diſt. 4. quæſt. vnica, & D. Bonauent. ibidem art. 3. quæſt. prima. Quoniam verò fæmina, licet habeat intus conditos teſtes, & verum ſemen emittat, quamuis non adeò purum, & ſpirituoſum, vt eſt maſculinum, ex Gal. lib. 1. de ſemine, non ſemper concipit, cum propria ſeminis eiaculatione, idcirco ſeminis concurrit ſanguis menſtruus ipſius mulieris, non impurus, & inconcoctus, ſed depuratus, defæcatus, & nouæ proli generandæ prorſus accommodatus; Quo fit, vt fætus aliquando nullam matris in ſeipſo referat ſimilitudinem, quia talis ſimilitudo imprimitur efficacter in ſemine, & non in ſanguine menſtruo, in quo ſi aliqua infigitur, eſt omnino exigua, & obſcura, quia ſanguis menſtruus non recipit ab anima illum motum, & energiam, quam recipit ſemẽ, quod decidit à toto corpore; Vnde ab omnibus partibus ſecum defert ſimilitudinem. Propterea cogitur Ariſtoteles lib. 1. de generat. anim. cap. 19. affirmare, ex ſanguine fæminino, & menſtruo fætum componi. At eod. lib. cap. 20. tantum maſculino ſemini detraxit, vt ipſum ad efformandum fætum nequaquã concurrere, aſſeuerauerit, ſed lib. 2. de generat. anim. cap. 3. putauit, ſemen maris, vbi motum dedit fæmineo ſanguini, diſſolui, & conuerſum in ſpiritum, euaneſcere. Quod reprehendit Galenus lib. 1. de ſemine; Et quod adeò falſum eſt, vt in contradictionem duxerit eundem Ariſtotelem, qui ſecundo de generat. anim. cap. 4. tradidit, oſſa, & neruos in prima partium conſtitutione, ex ſeminali excremento produci, ſicuti reuera ex ſemine, oſſa, nerui, venæ, cartilagines, membranæ efformantur, & ex ſanguine fæmineo, caro præcipuè componitur.

Fæmina concurrit actiuè ad generationem.

Sanguis menſtruus materia fætus.

Cauſa ſimilitudinis filiorũ.

Tota verò efficacia ſeminis maſculini, & fæminini oritur ab anima; Quoniam ſemen non eſt actu animatum, & viuens, vt aliqui ex Platonicis exiſtimarunt, ſed eſt tantum potentia, & virtute animatũ, atque motum, & vim recipit ab anima, quæ in hominibus eſt eiuſdem naturæ, & perfectionis, qualis fuit ab initio creationis Mundi, quandoquidem flagitioſum eſt putare, Deum animæ humanæ perfectionem, progreſſu temporis, vel mutaſſe; vel imminuiſſe. Ideò dicendum eſt, ſemen humanum eſſe eiuſdem perfectionis, quâ Mundi primordijs fuit præditum, & conſequenter calorem innatum, & humidum radicale à ſemine dependens, eiuſdem eſſe vigoris, qua lis fuit à Mundi incunabulis, & in primæua hominum ætate.

Semẽ virtutem recipit ab anima.

Porrò notandum eſt, duplicem eſſe calorem innatum, alium in ſingulis mẽbris, & partibus corporis inſitum, & implantatum, qui generatur in efformatione embrionis, ante aduentum animæ rationalis; & alterum eſſe calorem influentem, qui aduenit corpori iam animato, & cuius munus eſt, excitare, actuare, inſtaurare calorem infixum, & implantatum, qui potius habet rationem paſſiui, quàm actiui; Qui calor influens à ſuis fontibus, ſcilicet ab hepate, corde, & cerebro, per venas, arterias, & neruos, in omnes partes corporis animati deriuatur, mediantibus ſpiritibus naturalibus, vitalibus, & animalibus, quos puto eiuſdem eſſe ſubſtantiæ, & ſpeciei, cum Ar-

Duplex calor implantatus, & influẽs.

Spiritus naturales, vitales, & animales ſunt eiuſdẽ ſpeciei.

Argenterio lib. 2. de ſomno, & vigilia, Mercen.volum.2.ſuarum dilucid.& Cãpanella lib. 2. de ſenſu rerum cap. 9. illoſq;ſpiritus tantùm diſtingui per diuerſa munia,quæ obeunt in corpore animato, & per diuerſa loca, in quibus elaborantur, vt compertũm eſt Medicis; Et quemadmodum hi ſpiritus deſeruiũt facultati naturali, vitali, & animali, ita falſum eſt, deſeruire immediatè intellectui humano ad intelligendum, & volũtati ad eligendum, vt ſcripſit Iulius Recalchus Conciuis meus comment.primo de corpore ſimilari cap. 12. Hinc patet, quòd ſi calor innatus, & humidum radicale producitur à ſemine, & hoc virtutem habet ab anima, multò magis ab eadem anima humana vim habet calor influens, qui ſemper idem, & eiuſdem vigoris permanſit in genere humano, quia anima rationalis ſemper conſtitit eiuſdẽ perfectionis, & virtutis.

Prima facie hæc ratio videtur non parui momenti;ſiquidem ſupponit,quòd cùm eadem perfectione prædita fuerit anima humana à Deo creata, & ab hac ſemen ſuam vim obtineat, & energiam, ipſum ſemen ſemper eiuſdem fuerit vigoris, & perfectionis;quod ſanè Ocelli opinionem de perpetua rerum conſiſtentia validiſſimè roboraret; Sed contra Ocellum, animaduertendum eſt, in homine non eſſe plures animas, aduerſus illorum philoſophantium crimen, qui putarunt, duas in homine eſſe animas diſtinctas, ſcilicet ſenſitiuam, & intellectiuam; Sed vnam tantùm eſſe animam rationalem, in ſeipſa comprehendentem potentiam vegetatiuam, ſenſitiuam, & intellectiuam. Præterea conſiderandum eſt, ſemen humanum non recipere motum,& vires ab anima, vt rationalis eſt, ſed vt ſenſitiua, vel non ſecundùm potentiam diſcurſiuam, ſed ſecundùm potentiam animalem; nam homo non generat, formaliter vt homo, ſed formaliter vt animal, dicitur tamen homo generare hominem, non quia ipſe homo producat animam rationalem, formam hominis, per quam homo conſtituitur; quoniam hæc immediatè creatur, & infunditur à Deo in materiam vel embrionem aptè organizatum ad ipſammet animam recipiendam, ſed quia homo generãs, ſua virtute ſemini inexiſtente concurrit effectiuè ad vltimas diſpoſitiones in embrione introductas,ad quas conſequitur anima à Deo creata;Et quoniam Agens introducens vltimas diſpoſitiones, dicitur etiã formam impertire, ideò homo dicitur hominem generare. Quapropter ſeminis energia dependet à potentia ſenſitiua animę rationalis, quæ potentia indiget organo, ipſiq; eſt alligata ad operandum. Quoniam verò organa potentiæ ſenſitiuæ in homine, progreſſu temporis, ſunt debilitata, factũ eſt, vt etiam ſemen aliqua ex parte vires amiſerit; Et quemadmodum ſemen hominis, iam ſenio confecti, non eſt ad generationem accommodatum, quia imbecillior facta eſt potentia ſenſitiua, & calor deferbuit, ita temperamentum in tota humana ſpecie iam conſenuit; & ſi comparetur cum temperamento hominum primæuæ ætatis, & ante diluuium, abſq; dubio labefactatum eſt;Si verò cõferatur cum temperamento antiquorum Græcorum, vel Romanorum, mutatio adeò euidens,& conſpicua non apparet. Nihilominus affirmandum eſt, ſenſim & occultè humanum temperamentum in peius ruere, & dilabi, vt indicant deficientiæ hominum in Europa, & non adeò copioſæ eorumdem hominum generationes, quemadmodum ſupra demonſtrauimus. Itaq; fateamur neceſſe eſt, calorem innatum, & humidum radicale in humana ſpecie paulatim flacceſcere, & hebetari, ſed decremento adeò exiguo, vt vix innoteſcat; Idcircò à veritate prorſus alienum eſt illud, quod tanquam baſis ſuæ argumentationis conſtituitur ab Ocello; nimirum, Mundum, & naturam in eodem ſemper vigore perſeuerare.

Affertur ratio pro Ocello, & diſſoluitur

In quo ſẽſu dicatur homo generare hominem.

Potentia ſenſitiua defecit in homine, & etiam ſemen.

Humanũ temperamentũ deficit.

Calor innatus, & humidum radicale imminutum.

Obijcies contra prædicta: Anni, quibus antiqui in ſacris paginis enumerati vixerunt, non erant eiuſdem quantitatis, cuius ſunt anni noſtrates, idcircò illi videntur longiores duxiſſe ętates, quã poſteriores homines, & propterea breuiores dicitur facti curſus humanę vitę, & de diminutione caloris,& humidi natiui conquerimur. Quam dubitationem vt penitus exagitemus, neceſſe eſt, vt breuẽ de annis antiquis hebraicis tractationem conficiamus.

Digreſſio de annis antiquis Hebræorum.

Non mihi probatur opinio Dionyſij Petauij parte 2. Rationarij temporum, putantis, compertū non eſſe, quo anni genere vſi fuerint homines, ante diluuium; quod etiam innuere videtur Scaliger Prolegomenis in librum de Emendatione temporum. Etenim, cùm primus noſter parens Adamus rerum omnium cognitione fuerit à Deo inſignitus, exiſtimandum eſt, ipſum certis regulis ordinatiſſimis diſpoſuiſſe menſes, annos, ſæcula, & viciſſitudines; vnde poſteri perpetuam rerum ſeriem conſeruarent. Curauit primùm, vt annus ſemper inciperet à nouilunio, quoniam primus creationis dies fuit in nouilunio autumnali, in dominico die, ſeu die Solis, die 24. Septembris, vt autumat Origanus 1. p de tempore, licet Vecchiettus arbitretur fuiſſe die 29. Octobris, Hinc Adamus annum in duodecim diſpertiuit menſes, qui & ipſi ſimiliter ſua in nouilunijs haberent principia; Et quoniam hoc contingere non poterat, ſi menſes ſēper eamdem dierum menſuram continerent, diſpoſuit, vt menſis primus haberet dies triginta, ſecundus verò vigintinouem, & ſic alterna vice, à tertio ad quartum, & deinceps vſque ad vltimum, idē ordo continuaretur. Hinc illi menſes pleni, iſti vacui vocati ſunt; atq; huc reſpexit Iob. cap. 7. dicens: *Si & ego habui menſes vacuos*; qui menſes ab exteris poſtea caui ſunt nuncupati. Deinde ſtatuit vt in quolibet cyclo, qui eſt reuolutio nouemdecim annorum, in quo temporis ſpatio Luna reuertitur ad congreſsum cum Sole in eodem loco, in quo primùm congreſſa fuerat, ſtatuit, inquam, vt in quolibet cyclo, ſeptem conſtituerentur anni, qui tredecim continerent menſes, quorum vltimus ſuperadditus, dicebatur intercalaris, ſiue emboliſmus, & anni conſtantes tredecim menſibus, pleni vocabantur, iuxta Pſam. 72. *Et dies pleni inuenientur in eis*. Inſtituit etiam, vt primus annus plenus vltimum menſem intercalarem haberet, triginta, & vnius dierum, quem annum plenum, abundantem dicebant, ad differentiam anni ſecundi, triginta tantùm dierum, quem plenum ordinarium nuncupabant. Et ſicut annus communis lunaris dies cōtinebat 354. ita annus plenus ordinarius 384. & annus plenus abundans 385. dies comprehendebat. Diſpoſuit etiam, vt in fine cuiuslibet anni centeſimi intercalaretur vnus dies; Quæ omnia egregiè tradita ſunt à Hieronymo Vecchietto tract. de anno primitiuo ab exordio Mūdi ad annum Iulianum accommodato, & de ſacrorum temporum ratione cap. 13.

Anni diſpoſitio ab Adamo conſtituta

Hic igitur fuit annus à primo noſtro parente inſtitutus, quo vſi ſunt Hebræi, vſq; ad Chriſtum Dominum, vel vſq; ad vltimam Templi deſolationem, & diſperſionem, nam poſtea ab Hebræis annus mutatus fuit, & reformatus, tempore Conſtantini, per ſupputationem Rabbi Hillel; Sed antiquus à nobis indicatus annus eſt ille, cuius mentio habetur in monumentis veteris Teſtamenti; Idcircò antiquus Hebrçorum annus fuit lunaris, qui vel erat communis, duodecim lunationes comprehendens, vel emboliſmalis, 13. lunationes complectens, & Hebræi vtrumq; obſeruarunt, vt notat Scaliger ſub finem lib. 3. de emendatione temporum. Ideò, quemadmodum menſem duodecimum vocabant Adar, ita decimum tertium appellabant Veadar; Hinc Hebræi cæremonias in Templo, ad motum Lunæ inſtituerunt, quod etiam præſtiterunt, in ferijs, ac feſtiuitatibus dirigendis. Animaduertentes tamen Solis reuolutioni annum lunarem non reſpondere, iuxta diſciplinam, per traditionem, ab Adamo acceptam, menſem integrum tertio nonnumquam anno, nonnumquam etiam ſecundo intercalarunt; quo, & motui Solis, qui ſolus annum definit, annum accōmodarent, & intra iuſtos terminos, æquinoctia, & ſolſtitia cohiberent; Ideò, vt dixi, tredecim lunationes fecerunt, & illi anni emboliſmales dicti ſunt, ideſt ſuperexcreſcentes, vt inter cæteros eleganter tradidit Carol. Sigon. lib. 3. de Rep. Hebrçorum.

Annus Lunaris ab Hebræis obſeruatus.

Duplex autem anni principium Hebræi conſtituerunt, alterum à nouilunio, Au-

Duplex anni principiū ab Hebræis.

Autumnali æquinoctio, quo tempore putant, Mundum conditum fuiſſe; Propterea incipiebant annum à Septembre, vnde Ioſephus lib. 1. antiquit. tradidit, diluuium Noe cæpiſſe ſecundo menſe anni, qui reſpondebat Octobri apud Romanos. Et refert Moyſes, cæptum eſſe diluuium die decimoſeptimo ſecundi menſis; Alterum verò principium anni ducebatur à nouilunio, æquinoctio Verno., & hoc fuit præſcriptum ipſis à Deo Exod. cap. 12. his verbis: *Menſis iſte vobis principium menſium, primus erit in menſibus anni*; &, omnium conſenſu, exiſtimatur, illum menſem fuiſſe Martium, Niſan hebraicè appellatũ, atq; id in memoriam liberatæ captiuitatis Hebræorum, eo menſe, ex Aegypto. Conſtat igitur ex dictis, annum Hebræorum antiquum duodecim menſibus fuiſſe conflatum. Hinc 3. Regum cap. 4. fit mentio de vndecimo menſe; & Danielis 4. duodecimus menſis commemoratur. Itaq; falſa eſt opinio putantium, vnum annum de noſtris continere decem de antiquis, ſiquidem, vt animaduertit Toſtatus ſuper Geneſ. quæſt. 4 cap. 5. hæc falſitas euidentiſſima conuincitur ratione; Etenim in monumentis ſacris habetur, aliquos genuiſſe, cùm eſſent annorum ſeptuaginta, qui anni, ſecundùm illorum opinionem, annos ſeptem de noſtris conſtituunt, ideo cum dicitur, quòd Malalehel ſexageſimo quinto anno, & Cainan ſeptuageſimo genuerunt, intelligendum eſſet, quòd ille in ſexto anno cum dimidio, hic in ſeptimo genuiſſet; quod eſt prorſus impoſſibile, quoniam homo ſeptennis ad generandum non eſt aptus.

Annus Hebræorum duodecim menſibus conflatus.

Vnus annus de noſtris non cõponitur ex decem de antiquis.

Idem Toſtatus in idem cap. Geneſ. quæſt. 8 ſubtiliter obſeruat, quòd aliqui nunc centum annos, aliqui centum viginti agunt, qui facerent mille, & ducentos, vel mille, & trecentos de annis illis; Quo admiſſo, ſequitur nunc homines longiùs viuere, quàm vixerint antiqui homines in ſacris monumentis recẽſiti, inter quos nullus fuit, qui ad annũ milleſimum pertigerit; Et propterea ſequitur, vel illos breuiori tempore vixiſſe, quam noſtros homines, vel nullum illorum, vſq; ad centum annos de noſtris vixiſſe. Quę omnia, tamquam abſurda, ſunt reijcienda.

S. Auguſtin. lib. 15. de Ciu. cap. 12. his verbis commemoratum refellit errorem. *Neq; enim vllo modo audiendi ſunt, qui putant aliter annos illis temporibus computatos, ideſt tantæ breuitatis, vt vnus annus noſter, decem illos habuiſſe credatur*; Et accuratis obſeruationibus falſitatem tanti erroris demonſtrat. Inter cætera verò animaduertit, annum Hebræorum non fuiſſe more Aegyptiorum computatum, qui annum quatuor menſibus conflabãt, quemadmodum Acarnanas annum ſex menſibus compoſuiſſe, proditum eſt. Id namq; repugnat ſacræ Scripturæ cap. 8. Geneſ. vbi fit mentio de vigeſimaſeptima die ſeptimi menſis, quando arca Noe ſuper montes Armeniæ requieuit; Et ibidem habetur, quòd decimo menſe montium cacumina apparuerunt, ergo annus Hebræorum non erat compoſitus, vel quatuor, vel ſex menſibus, neq; illorum anni trimeſtres fuere, ſicut apud Arcades mos erat; neq; æſtate vnum determinabant annum, & alterum hyeme, quoniã de hac re nulla mentio, neque in ſacris paginis, neq; in alijs ſcriptoribus habetur. Itaque ſtatuendum eſt cum D. Auguſtino lib. commemorato cap. 14. annos Hebræorum eiuſdem quãtitatis fuiſſe cum noſtratibus. Ita enim loquitur Auguſtin. *Nunc iam videmus, quonam modo euidenter poſſit oſtendi, non tam breues, vt illi decem vnus eſſet noſter, ſed tãtæ prolixitatis annos, quanta nunc habemus, quos vtique circuitus conficit Solis, in illorum hominum vita prolixiſſima computatos.*

D. Aug. de eadem re teſtimonium.

Annus Aegyptiorum quatuor mẽſium.

Anni noſtri idem cum antiquis, ex Auguſtino.

Aduerſus hucuſq; dicta, vnum obijci poteſt, non leui dignum animaduerſione. Probabile eſt, Romanos ſuorum annorum inſtitutionem ab Hebræis deriuaſſe, at Romani ſuum primum annum decem menſium conſtituerunt, igitur veriſimile videtur, etiam apud Hebræos vſum decem tantùm menſium receptum fuiſſe. Fateor, omnes ferè priſcos Romanos perſuaſum habuiſſe, annum ante ordinationem Pompilianam, non ſolùm decimeſtrem fuiſſe, ſed talem à Romulo cum ipſa Roma conditum eſſe. Hinc cecinit Ouid.

Tempora digereret cùm Conditor Vrbis in anno,
Conſtituit menſes quinq; bis eſſe ſuo.

Romanorũ annus decẽ menſibus conflatus, ex Ouidio.

 Et

Et alibi idē cecinit Poeta; quòd tot menſium erat annus, quot menſibus vterum geſtat mulier.

Quod ſatis eſt, vtero matris dum prodeat infans,
Hoc anno ſtatuit temporis eſſe ſatis.

Propterea memoriæ proditum eſt, Numam Pompilium duos menſes, Ianuariū, & Februarium, decem addidiſſe. Quod teſtatur Liuius his verbis, loquens de Numa. *Atq; omnium primus ad curſum Lunæ, in duodecim menſibus deſcribit annum*; & Cicero in libris de legibus, Numam additionis illorum menſium authorem facit. Sed, vt animaduertit eruditiſſimus Ioſephus Scaliger lib. 2. de emend. temp. ea omnia, quæ propter vetuſtatem ignorantur, ad auctorem Numam referri ſolent, etiam quæ ante, aut poſt facta ſunt; Ideò putat vir præſtantiſſimus, annum Romanum, ab initio non ſolùm duodecim menſibus, ſed illis ad Lunæ curſum deſcriptis, conſtitutum fuiſſe; propterea in confirmationem ſuæ ſententiæ, adducuntur ab ipſo vetuſtiſſimi ſcriptores, Feneſtella, & Lucinius Macer, qui opinionem de decem menſibus Romanorum, tamquam antiquitati aduerſantem, reiecerunt. Et ſanè fundamentum ſententiæ, vel potius coniecturæ de decem menſibus Romanorum pro anno, eſt puerile prorſus, & futile, nimirum quòd nullus menſis, poſt Decembrem notatus ſit à numero, quandoquidem hinc ſequitur, Martium, Aprilem, Maium, & Iunium antea non fuiſſe, quia Martius non dicitur primus, Aprilis ſecundus, Maius tertius, Iunius quartilis. Deinde illud ſatis demonſtrat, Romanos annum lunarem ſemper obſeruaſſe, quòd à media nocte diem ordiebantur, quia Lunam nocturni temporis ducem, in dierum ciuilium diuiſione, anniq; conſtitutione ſequebantur. Notat Scaliger, quòd lunaris annus verus eſt dierum 354. cum triente, & paulò plus, quàm duorum horæ trientum. Modus verò anni Romani erat maior vero anno lunari horis 15. 16. quæ tamen differentia non erat talis, vt diſtingueret annum Romanum à lunari. Obſeruat etiam, annum Latinum vnde Romanus propagatus eſt, fuiſſe dierum 355. Quoniam verò exceſſus Solis ſupra curſum Lunæ, eſt dierum vndecim cum quadrāte, vndecim autem dies poſt biennium, fiunt vigintiduo cum ſemiſſe, Romani alternis biennijs intercalabant menſem, nunc 22. nunc 23. dierum, qui menſis intercalaris apud ipſos erat Februarius, conſtans nunc 22. nunc 23. diebus. Itaq; habebat annus antiquus Romanus menſes 12. dies 11. horas 6. Sed illi appendices dies, & horæ cum alteris totidē, biennio deſinente, intercalabantur, & annus præter duodecim menſes, habebat dies 22. horas 12. ex viginti duobus diebus fiebat mēſis, quem vocabant Merkedonium, duodecim autem horæ reſeruabantur; Itaq; ſequenti biennio exeunte, bis vndecim dies, & bis duodecim horæ conſtituebant dies 23. & aſſurgebat mēſis, qui Merkedonius ſecundus appellabatur. Iulius verò Cæſar Dictator hāc confuſionem intercalandi ſuſtulit, iuſſitque annum eſſe 365. dierum, & quarto quoque anno incunte, diem vnum ſexto Cal. Martias intercalari, qui annus biſſextus diceretur, quia bis ſexto Calendas Martias, eo anno computamus. Ex quibus omnibus compertiſſimum fit, Hebræorum annum illius quantitatis fuiſſe, qualis à nobis ſupra fuit deſcripta; & omnino à veritate alienum eſſe, aliquando Romanos annum decem menſibus conflatum ab Hebræis accepiſſe. Exiſtimo quidem, ſæcula Hebræorum & Romanorum eiuſdem quantitatis non fuiſſe; nam ſæcula Hebrçorum erant annorum centum, Romanorum verò ſæcula centum, & decem, quia Romani conſtituebant ſæculum ex luſtris 22. periodorum quinque, & faciebant centum, & decem annos. Hinc Horatius in carmine ſæculari.

Certus vndenos decies per annos
Orbis, vt cantus, referatq; ludos.

Propterea interuallum cētum, & decem annorum à Romanis ſummo obſeruatum fuiſſe cultu, litteris conſignatum eſt; Idcircò anno centeſimo decimo vertente, & ineunte centeſimo vndecimo, ludi ſçculares inſtituebantur. Differebant etiam Hebræi à Romanis in annis, & ſæculis enumerandis; nam Hebræi, primùm ab Orbe condito, deinde ab exitu de Aegypto, annorum numerum compu-

Scaligeri opinio de anno Romano ex 12. menſibus.

I. Cæſar anni inſtaurator.

Hebræi, & Romani differūt in ſæculis.

Hebræi, & Romani differũt in principio enumerandi ſæcula.

putabant. Romani autem ab Vrbe condita ſua annorum principia ducebant. Vterq; autem Hebræus, & Romanus à Græcis differebant, quia Græci à primo anno regni Alexandri annos ſuos computabant, qui tamen, antequam Alexāder regnum obtineret, per olympiades, annos computabant, vna autem olympias quatuor annos comprehendebat, & ortum habuit à ludis celebratis in honorem Iouis Olympici, ideſt habitantis in monte Olympo; ſiquidem in illo mōte conueniebant iuuenes famoſi, ad experimentum faciendum de corporis robore, & agilitate, quæ olympiades inchoatæ fuerunt à Pelope, auo materno Herculis, in honorem Iouis; ſed quemadmodum, vt dixi, Romani non ab olympiade, non à Mundo condito, ſed ab Vrbe fabrefacta annos numerabant; ita id præſtiterunt, vſq; ad Octauiani tēpora, quibus per æras computare annos cæperunt; Æra autem quinque erat annorum ſpatium, in quo ſingulis annis tributum Romanæ Ciuitati de varijs rebus tribuebatur, videlicet vno anno de auro, alio de argento, & ſic de cęteris. Sed quia quolibet anno dabatur æs, ætates illæ æreæ dictę ſunt. Verùm, vt reuertamur, vnde digreſsi ſumus, affirmandum eſt, antiquos homines longiſſima vixiſſe ſæcula, quoniam anni antiqui eiuſdem fuerunt quantitatis cum noſtratibus; ex quo inferendum eſt, breuiorem factum eſſe humanæ vitæ curſum; calorem natiuum, & humidum radicale in ſpecie humana ſenſim defeciſſe, & in dies paulatim deficere; Quod nobis ſatis euidenter demonſtrat, inane prorſus, & veritati contrarium eſſe fundamentum argumentationis Ocelli, ſcilicet naturam in eodem ſemper ſtatu, & tenore conſiſtere.

Græci à quo principio enumeraret ann.

Olympias, quæ fuerit.

Æra, quæ fuerit.

Homines antiqui lōgius vixerunt, quia anni ſunt eiuſdē rationis.

Obijcies, Vtique ex dictis conſtare, parem eſſe anni antiqui hebraici cum noſtro quantitatem, ſed non patere, eamdem eſſe virtutem; Nam anni clymaterici, qui ab Hebræis obſeruati non fuere, maximè lethales, atq; periculoſi ſunt; & experientia comprobatum eſt, multos homines in illis annis ex hac vita migrare. Igitur hinc etiam deducitur contra Ocellum, mutationem in ipſis annis cōtigiſſe.

Ad declarandam hanc dubitationem, animaduerto quoſdam annos clymatericos appellari, ideſt ſcalares, ſiue gradarios; Nam Latinis ſcala, Græcis eſt κλιμαξ, quia per iſtos annos, quaſi per quoſdam gradus homines vitam traducunt. Clymatericos autem annos, ex ſeptenario, & nouenario numero conflari, autumant fautores huius opinionis. Hinc vigeſimus primus ex tribus ſeptenarijs; quadrageſimus nonus ex ſepties ſeptem; ſexageſimus tertius ex ſepties nouem, & nouies ſeptem; octuageſimus primus ex nouies nouem; octuageſimus quartus ex nouies duodecim, anni clymaterici circumferuntur. Porrò illi, qui conſtant numero pari, minus periculoſi ſunt, vt quinquageſimus ſextus, & ſeptuageſimus, quia ille ex octies ſeptem, iſte ex decies ſeptem componitur; conueniunt tamen omnes, annum ſexageſimū tertium magis periculoſum, & pernicioſum eſſe, quia in ipſum vterq; numerus ſeptenarius, & nouenarius concurrit, & quia clymateras Chaldæis perinde eſt, ac periculoſum, idcircò hunc annum vitæ noxium, & fortunæ maximè prædicant; Quamobrem refert A. Gellius lib. 15. Noct. Attic. cap. ſeptimo, Auguſtum in Epiſtola, quam ad Caium ſcripſit nepotem, gauiſum eſſe, ſe annum ſexageſimum tertium euaſiſſe. Quapropter, cùm multi in anno quadrageſimo nono, & in ſexageſimo tertio potiſſimùm intereant, quod priſcis ſæculis nequaquam contingebat, videtur aliqua in annis facta mutatio.

Chymaterici anni recēſentur

Pro hac re explicanda, opus eſſet aliqua de numeris ingerere, atque indicare, an vlla vis, & poteſtas numeris inſit, quando efficacia anni clymaterici à ſeptenario, & nouenario numero deſumpta dicatur; Et hæc inquiſitio aliena non eſſet ab hac diſputatione Pythagorica, quoniam à Pythagorea Schola numerorum vis emanauit; Siquidem Pythagorei putarunt, Par, & Impar rerum omniū eſſe elementa, & cuncta ex numeris eſſe conflata; Hinc appellarunt Deum vnitatem, & materiam dualitatem, quia materia eſt prima, quæ ſuſcipit diuiſionem, & eſt prima radix multitudinis. Verum Ariſt. multis in locis cōtra hanc Pythagoricam de numeris diſputat aſſertionem, & præſertim in duobus poſtremis libris

Pythagorę doctrina de numeris.

libris Metaph. oſtendens, numeros rerum principia eſſe non poſſe; Sed alijs prætermiſſis rationibus, afferam validiſſimam adductam à Georgio Raguſeo diſput. 12. de numerorum virtutibus ca. 9. Actio, & paſſio inter contraria fiunt, ex Ariſtotele 1. Phyſic. & 1. de Generat. & opus eſt, vt agens, & patiens genere conueniant; Sed numerus, vt numerus eſt, ideſt numerus numerans, & res naturales pluſquam genere differunt, ergo numerus nullam in rebus naturalibus virtutem, aut efficacitatem habere poteſt, ergo numeri non ſunt rerum naturalium principia. Minor propoſitio ita probatur. Res naturales ſunt entia realia; numerus autem numerans, quia pendet ab anima, eſt ens rationis; at ens reale, & ens rationis pluſquam genere differunt, ergo numerus numerans, & res naturales pluſquam genere differunt, atque adeò nulla numeri virtus, atque proprietas in rebus naturalibus eſſe poteſt. Præterea, ſi conſideretur numerus, vt eſt ſpecies quãtitatis diſcretæ, iam compertum eſt, quãtitati nullam competere actionem, ſed ipſam ſequi materiam, & tantùm rationem paſſiui induere. Itaq; cùm nulla vis, & poteſtas inſit numeris, ſatis mirari nequeo, aliquos putaſſe, numeros Pythagoricos eſſe Platonicas Ideas, quas rerum omnium principia Plato conſtituit; & quamuis Plato in Epinomide tradiderit, diuinam inter omnes ſcientias eſſe numerorum cognitionem, tamen non exiſtimauit Plato, ſuas Ideas à numeris facultatem, & poteſtatem obtinere. Idcircò Ariſtoteles lib. 12. Metaph. cap. 5 & ad initium lib. 13. apertè ſignificat, Pythagoræ numeros ab Ideis eſſe diuerſos, & idem Ariſtoteles ſeparatim diſputat contra Ideas, & contra numeros; Quod ſanè indicat, eſſe res omninò diuerſas.

Raguſei validiſſima ratio.

Numeri Pythagorici nõ ſunt Platonis Ideæ.

Ego arbitror, nullam numeris ineſſe virtutem, & efficaciam, & valdè miror, Io. Picum Mirandulanum in ſuis concluſionibus profeſſum eſſe, ſe aliquot deffẽdere theſes, ſecundùm Mathematicam Pythagoræ, quæ eſt de numeris ſcientia; imò ſe iactaſſe per numeros reſponſurum ad multas quæſtiones; Quòd ſi ipſe acriter inſectatur Aſtrologos, & omnes occultos pernegat cælorum influxus, cur deinde tãti fecit efficaciam numerorum, quibus minus probabile eſt ineſſe poteſtatem occultam, quàm cæleſtibus orbibus, & ſyderibus? Quin ſi Picus irridet lib. 6. cap. vlt. aduerſus Aſtrologos, annos clymatericos, appellans ſuperſtitionem, anni ſexageſimi tertij obſeruationẽ, cur poſtea tantam attribuit numeris poteſtatem?

Authoris opinio de numeris.

Propterea ad eneruandam, & diluendam hanc dubitationem, ſtatuendum eſt, Naturam arcana quadam, & occulta vi, in quocumq; ſeptennio, aliquam facere, vel ad bonum, vel ad malum mutationem, non quidem hauriendo vim, & robur à numero ſeptenario, ſed quia ita natura comparatum eſt, vt in ſeptemplici curſu, vel dierum, vel annorum, aut coquantur, aut crudeſcant, aut congerantur, aut digerantur humores. Hinc mutationes, vel ad bonum, vel ad malum in ſeptennio: hinc decretorij dies ſeptenario conflati, à Medicis conſiderantur. Hanc ob cauſam dicebat Raguſeus, annũ clymatericum ſexageſimum tertium plerumque periculoſum eſſe, & lethalem, quia in illo multiplicato ſeptenario, multoties humores congeruntur, qui cum à natura concoqui non poſſint, mortem inferunt homini. Aliam rationem de pernicie anni clymaterici affert ſapiẽtiſſimus Thomas Gianninius lib. de cæli nat. cap. 27. ſcilicet annum tertium & ſexageſimum plerumq; lethalem eſſe, quia calor innatus, qui continenter aliquid accipit detrimenti, ætate ingraueſcente, ita extenuatur, vt alimẽta nequeat probè conficere, & ob id multa excrementa cumulentur, qui pariunt morbos, & mortem. Quare conſiderat hic Author annum ſexageſimum tertium, vt annum ætatis ſenilis, in qua homo conſtitutus vires habet imbecillas, & non valentes morbos ſuperare. Et ſanè hæc ratio probabilior, & validior eſt, quàm illa ab Aſtrologis allata, qui affirmant, in quolibet ſeptimo anno dominari Saturnum, quoniam primo anno nati dominatur Luna, Mercurius ſecundo, & ſic de alijs, atq; idem repetitur ordo. Itaque Saturnus, aiunt ipſi, ſeptenario praſidẽs anno, frigidus, ſiccus, & humanæ naturæ exitioſus, ea mala producit, quæ in ſeptennio contingere ſolent. Sed hæc

Mutatio naturæ in ſeptenario, non à numero orta, ſed ab occulta vi.

Giãniniȷ ratio de Anno clymaterico.

Reijcitur Aſtrologorũ opinio de ſeptenario.

fig-

figmenta ſunt Aſtrologorum, alibi à nobis in Diſputatione Aſtrologica refellenda.

Priſci homines in annis clymatericis non peribant.

Quæ cùm ita ſint, aſſero, annos clymatericos in ſacris paginis obſeruatos non fuiſſe, & priſcorum ſæculorum homines, illis annis interire nequaquam ſolitos fuiſſe, quia tunc, tamquam à ſuo principio parum diſtans, validiſſimus, & robuſtiſſi nus erat calor natiuus; vnde homo in ſeptenario mutationes naturæ ad malum non patiebatur; Quoniam verò, ſubſequentibus ſæculis, natiuus calor deferbuit, & in multos defectus, vireſque imbecillas humana natura lapſa eſt, euenit, vt in ſeptenario, vel dierum, vel annorum, ea incommoda, & detrimenta ſentiant homines, quę primæua Mundi ætate, ante diluuium, & etiam aliquo tempore poſt ipſum, neutiquam experiebantur; Quocirca aſſeuerandum eſt, mutationem non eſſe factam in annis, vel in eorum virtute, vt obiectio ſupra allata indicabat, ſed totam mutationem contigiſſe ex parte naturæ humanæ, quæ præ virium imbecillitate, magis mutationibus eſt obnoxia. Et hæc de annis dicta ſufficiant, quibus noſtra contra Ocellum aſſertio magis, magiſq; corroboratur, nimirum à veritate alienum eſſe naturam ſemper in eodem ſtatu, ac tenore perſiſtere.

Iam tempus eſt, vt ad aliam eiuſdem Ocelli argumentationem pro æternitate Vniuerſi diſcutienda, tranſeamus. Et quidem lectorem monitum volumus, nos prouinciam non aſſumpſiſſe, omnes Ocelli rationes de Mundi æternitate ad examen reuocandi; quandoquidem aliquæ ex ipſis, vel in idem recidunt argumentum, vel omnino leues, & infirmæ habendæ ſunt; ſed tantum ſecreuimus eas, quæ difficultatibus ſcatent, & nobis amplam philoſophãdi præbent materiã. Quocirca examinanda eſt ſexta ratio ab ipſo adducta, & petita à negatione cauſarum, potentium Mundum deſtruere; Quæ ratio, vti aliquo inſtructa videtur robore, ita multas, & iucũdas ſuppeditat diſſertationes.

QVAESITVM TERTIVM.

De Cauſis potentibus Mundum deſtruere.

Alia ratio Ocelli de Mũdo non interituro.

Ratio ab Ocello ita conficitur. Si Mundus interibit, vel corrumpetur ab aliquo, quod ſit extra Vniuerſum, vel in ipſo Vniuerſo contentum; Non à primo, quia cùm Vniuerſum omnia complectatur, extra ipſum nihil exiſtit; Non à ſecundo, ideſt à re in Mundo contenta, quia id certè maius, ac potentius ipſo Mundo oportet eſſe, dum illius interitum moliri poteſt; Quod tamen diſſonum eſt, cùm omnia regat Vniuerſum, vitamque ſingulis, & animam conferat. Quare cùm neque externa, neque interna cauſa vllum ipſi Mundo minari queat interitum, Mundus perennis erit, ac interitui nõ obnoxius. Hæc eſt potiſſima Ocelli ratio, cum qua acre quidem, ſed iucundum etiam eſt à nob.s ſuſcipiendum certamen. Quoniam verò elementa Mundi complexu comprehenduntur, atque inter ipſa, Aqua, & Ignis validiſſima actione præſtant, diſquirendum eſt primo loco, An Aqua naturaliter poſſit Mundum demoliri, non quidem in ſuperioribus Mundi partibus, ſed in inferioribus, ideſt ita poſſit occupare, & obruere terram, vt in ipſa brutorum animalium, ac etiam hominum genus deleatur; quo extincto, vniuerſa Mundi moles ferè euerſa videretur.

CAPVT PRIMVM.

An Aqua poſſit naturaliter totum terræ globum obruere.

DVbitatio inde potiſſimùm oritur, quòd circumfertur, tanquam Ariſtotelica, elementorum decupla menſura, & proportio, adeo vt aqua ſit decies maior terra, aer aqua, & ignis aere; Itaque ſuppoſita decupla quantitate aquæ, reſpectu terræ, non leuis oritur ſuſpicio, quòd aqua aliquando totam terram demergat, qua ſubmerſa, animalia, & vniuerſum genus humanum extinguerentur, atq; ita rueret ratio ab Ocello allata contra Mundi interitum, ſcilicet, quòd à cauſa interna interitus Mundo nequeat contingere; Quamobrem diſcutiendum eſt, quænam maior ſit quantitas aquæ, vel terræ; ſi enim aquæ elemento erit maior terra, Ocelli ratio non leui innitetur fundamẽto, quòd ab hac cauſa interna pars præcipua Mundi, quæ eſt terra, naturaliter deſtrui nequeat. Cæterùm maiorem eſſe aquam terra, inferunt aliqui ex Ariſtotele ſecundo de gen. & corrupt. cap. 4. text. 37. vbi tradidit, quod ſi terrę portio cõuertatur in aquam, erit decuplo maior illa aqua, in quam terra commutata eſt; & hinc deducunt aliqui, aquam decupla menſura terram ipſam ſuperare.

Pro decupla elemẽtorum proportione teſtimonium Ariſtotelis.

Antiqui putarunt, aquæ ſuperficiem eſſe maiorem terra, & mare ex omni parte complecti tellurem. Hinc Plinius li. 2. cap. 66. hęc habet: *Eſt igitur in toto ſuo globo tellus medio ambitu præcincta, circũfluo mari*: Quod etiam exiſtimauit Strabo, affirmans terram vndequaq; eſſe mare circumdatam, inſtar inſulæ magnæ, vt ipſam appellauit M. Tullius lib. de ſomno Scipionis. Imò Geographi, dũ nobis exhibent in mappis ſupremam terræ, & aquæ ſuperficiem, maiorem partẽ terreſtris globi tectam aquis reprępſentãt. Sed vt ingenuè fatear, grauiter hallucinari puto Geographos antiquos, & recẽtes; Illos, quoniam ipſis comperta non fuit illa terræ immenſa magnitudo; quæ poſtea, ſuccedentibus ſęculis, innotuit, iſtos verò noſtrates, quia dum aquæ ſuperficiem maiorem faciunt terra, non conſiderant terram Auſtralem ignotam, quam maximam eſſe credendum eſt, vt detur proportio inter terram Septentrionalem, & Auſtralem, & qua ſpectata, minor conſtituenda eſt ſuperficies aquæ.

Aqua maior terra, ex diuerſis Authoribus.

Aqua minor terra, reſpectu terrę Auſtralis ignota.

Optaui ſemper videre apud Geographos, vel Hydrographos menſuratum ambitũ aquæ, quemadmodũ diuerſas de ambitu terræ opiniones obſeruaui; Etenim antiqui ipſius terræ circumferentiam ad quadraginta ſtadiorum millia eſſe, dicebant. Secundùm Eratoſtenem, vnũ, & triginta mille, & quingenta milliaria continebat. Ex Hypparcho, milliaria trigintaquatuor mille ſexcenta vigintiquinque. Iuxta Ptolomæum, vigintiduo milliaria, & quingenta. Ad mentem Alphragani, & Thebitij, viginti mille, & quadringenta milliaria. Secundùm Fernellium, vigintiquatuor millia quingenta quattuordecim. Secundùm Scaligerum, terræ ambitus eſt circiter milliariorum tricies ſemel millium quingentorũ. Secundùm recentiores argonautas, circuitus terræ complectitur 19080. ideſt milliaria nouies, & decies mille ſuperque octoginta; Secundùm modernos Aſtronomos 21600. Qua in diuerſitate conſtituendi ambitum terræ, obſeruo, antiquiores metientes terram illam maiorem ſemper feciſſe, recentiores verò ſemper minorem; Quod euenit, vel ex diuerſis metiendi modis, & inſtrumentis, vel quòd terræ globus paulatim deficit, & imminuitur, quod certè plurimũ aduerſatur Ocello.

Diuerſæ opiniones de ambitu terræ.

Sed quæcumq; ex his opinionibus recipiatur (puto tamen recentiorum ſentẽtiam veriorem eſſe) non patet hinc, ambitum terræ eſſe minorem circumferentia aquæ, nam opus erat, vniuerſam ſuperficiem, & ambitum aquæ metiri, illoque comparato cum ambitu terræ, ſtatuere, aquam maiorem eſſe terra. Verùm, quãuis plurimę menſuræ lacuum, fluminum,

marium, à Geographis traditæ ſint, tamē plurimæ etiam ſunt prætermiſſæ, adeò vt ambitus aquæ à nemine, quem viderim, ſit declaratus, quemadmodum de ambitu terræ ſtatutum fuit. Propterea, aquam minorem eſſe terra, videntur mihi magnam facere fidē verba ſacræ Scripturæ Geneſ. 1., vbi Dominus Deus dixit; *Congregentur aquæ, quæ ſub cælo ſunt, in locum vnum, & appareat arida.* Nam, ſi maior terræ pars aquis cooperta eſſet, ſanè congregatæ non eſſent aquæ, vt appareret arida, ſed maior terræ pars appareret aquoſa. Et ex illis verbis conſtat, Dominum Deum in locum vnum aquas collegiſſe, vt terra eſſet aquis diſcooperta; ſi autem aquæ maiorem terræ ambitum occuparent, non obtinuiſſet ſuum finem Deus, *qui congregat, ſicut in vtre, aquas maris*, ait Pſaltes, ad demonſtrandum, aquas eſſe reſtrictas, & non dilatatas ſuper terræ ſuperficiem.

Minorē eſſe aquā terra, indicat ſacra Scriptura.

Maiorem non eſſe aquam terra, egregiè ediſſerit I. Cæſar Scaliger exercit. 37. in Cardan. his verbis: *At vides ſub Cancri circulo terræ multum, maris parum, ſub Capricorno maris plurimum, terræ parum, at ratio par. Sub Arcto, quantum aquæ, tantum penè terræ ſub Antarctico.* Atq; idem Scaliger exercit. 42. *Non operitur tota terra mari, imò ſub torrida, cùm & terræ multum ſit, & maris, plus eſt terræ.* Et exercit. 38. hæc ſubdit. *Sub omni aqua terram eſſe, neceſſe eſt, non autē ſub omni terra aquam.* Ex quibus patet, grandiorem eſſe ſuperficiem terræ, quàm ſit ſuperficies ipſius aquæ.

Minor quantitas aquæ, reſpectu terræ ex Scaligero.

Quoniam verò decupla menſura elementorum potiſſimùm ſpectanda eſt penes ipſorum profunditatem, conſideranda remanet profunditas aquæ, & terræ; & de aquæ profunditate loquens Ariſtoteles ait, maria ſeptentrionalia eſſe cæteris minus profunda, atq; aſſerit, ab Euxino mari in Ægeum profunditatem augeri. Mare Gadditanum, ad columnas Herculis conſtitutum, quod fretum Gibilterræ appellatur, intra ſeptem milliaria ſatis profundum perhibetur. Fretum Magalicanum, ita appellatum à Fernando Magalianes Luſitano, ipſius inuentore, quod fretum deriuatur à mari Sur, habet longitudinem leucarum 120, latitudinem leucarum ſex, ſed de eius profunditate nihil certum proditum inueni. Memini quidem, me apud Scaligerum exercitat 46. hæc verba legiſſe. *Nulla vſquam terrarum plaga exiſtit, quæ pluribus obſideatur aquis, quàm regio Sueciæ, Scandauia, Noruegia, ad quarum littora tanta eſt profūditas maris, vt nullus anchorarum vſus ſit, & ferreis annulis nauigia cohibeantur*; Quod ſanè ſingulare eſt, & ferè admirandum de aquæ profunditate, de qua loquens idem Scaliger exercit. 38 hæc habet: *Aquæ profunditas non multa, nempe rarò paſſus excedit octoginta, plurimis in locis non excedit ad vicenos, haud paucis ſenos explet, pauciſſimis ad centenos accedit, paucioribus hunc ſuperat numerum.*

Diuerſa aquarum profunditas.

Ab hac ſententia parùm diſtat Ioſephus Blancanus in ſua Sphærà, affirmans, profunditatem maris ordinariam eſſe ſemilliaris, rarò maiorem eſſe vno milliari, ſed vel milliariam, vel minorem milliari.

Blancani opinio, de profunditate maris.

Id confirmatur ex ſententia putantium, maris profunditates, & montium altitudines perpendiculariter emenſas, æquales eſſe, ſibiq; inuicem reſpondere, quoniam terra, ex qua, initio mundi, à præpotenti Deo extructi fuerunt montes, educta fuit ex illis cauernis, in quas, tertia creationis die, ad terram aquis detegendam, congregatæ ſunt aquæ. Quare, cùm ordinaria montium altitudo perpēdicularis ſit minor altitudine ſeſquimilliari, ex eodem Blancan. p. 3 Sphæræ, appendic. de altitudine montium, patet, maris profunditatem, perpēdiculari celſitudini montium coæquatam, exiguam eſſe. Quoniam verò ſemidiameter terræ, ſeu ipſius profunditas, ſiue diſtantia ab eius ſuperficie ad proprium centrum, ex ipſo Blancano, eadem p. 3. cap 5. cōſtat tribus millibus quadringētis triginta ſex milliarijs, vel vt alij aſſerūt, 3600 milliaria continet, perſpicua fit ingens differentia profunditatis aquæ, & terræ; ſuppoſito etiam, quod affirmant aliqui, ſcilicet, maria, quæ profundiſſimà ſunt, ad duo deſcendere milliaria, quod rariſſimū eſt, ſiquidem communiter non excedūt quinquaginta, aut ſexaginta paſſus.

Montes educti ex cauernis, in quas Deus collegit aquas.

Diuerſa opinio de ſemidiametro terræ.

Huic veritati magnam adſtruit fidem id, quod ſacris litteris de Moyſis tranſitu per mare Rubrū, vel Arabicum proditū eſt, per cuius alueum Moyſes, euadens vna cum populo Iſraelitico, arma, & inſi-

dias Pharaonis, ſicco pede pertranſijt, nō quia Moyſes nactus fuerit occaſionem maris decreſcentis, & defluētis, vt ſacrarum litterarum oſores temerè, & impiè mentiti ſunt, ſed quia fluctus, tamquam firmi parietes, hinc illinc diuinitus ſuſpenſi, & conſtituti fuere, iuxta id, quod cecinit Moyſes in ſuo cantico. *Stetit vnda fluens, congregata ſunt abyſſi in medio mari*. Itaq; cum populus Iſraeliticus à terra Ægypti ad fūdū maris deſcenderit, atq; è fūdo maris rurſus ad terram aſcēderit, ſi magna fuiſſet illius maris profunditas, haud facilè potuiſſet populus ille in fundū deſcēdere, & è fundo in terrā aſſurgere. Neq; dicēdū eſt, illius maris fundū diuinitus eleuatum fuiſſe, quia, neq; id ſacra refert hiſtoria, neq; miraculum abſq; cauſa eſt concedendum, ſed affirmandū eſt, & mare Rubrum eleuari ſupra Aegyptum, ſicuti Aegyptus eleuatur ſupra mare mediterraneum, in quod influit Nilus, & ſimul aſſeuerandum eſt, profunditatem maris exiguam eſſe, & ferè illā, quæ à Blancano, & cæteris hydrographis tradita eſt. Hinc, ſuperiore ſeculo, Hiſpanici Règis exercitum Belgicum mare pedibus tranſijſſe, luculentiſſima teſtatur oratione Eminentiſſimus Cardinalis Bentiuolus prima parte libri ſexti Hiſtoriæ de Bello Belgico, quod etiam elegantiſſimè deſcripſit P. Famianus Strada lib. 7. de Bello Belgico his verbis. *Nec minus interea in Zelandi Mondragonius Tribunus cum bis mill, ex omni exercitu ſelectis militibus, auſus Oceanum pedibus tranſmittere, quinque circiter paſſuum millia, admirabili fortitudine Goettium, ad Schaldis oſtium, obſidione liberauit*. Ex quo planè conſtat, ſaltem in aliquo mari, minimam eſſe profunditatem. Cuius metiendi varios, & ingenioſos modos tradidit doctiſſimus P. & numquam ſatis celebratus, Marius Bettinus è Soc. Ieſu in ſuauiſſimo ſuo Apiario; quemadmodum egregium modum menſurandi terram excogitauit P. Cabeus, lib. 1. ad text. 7. quęſt. vnica.

Exigua profūditas maris ex mari Rubro indicatur.

Parua profunditas maris hiſtoriis confirmatur.

Iam verò afferenda eſt ratio, qua minor aquæ profunditas demonſtratur. Et potiſſima ratio petenda eſt à centro, quod terræ, & aquæ commune eſt. Etenim ex aqua, & terra vnus efficitur globus, cuius centrum grauitatis, & magnitudinis idem eſt, reſpectu aquæ, & terræ, & ſimul eſt centrum totius Vniuerſi. Cauſam affert Plinius lib 3. cap. 65. his verbis. *Quod ita formaſſe artifex natura credi debet, vt cùm terra arida, & ſicca, conſtare per ſe, ac ſine humore non poſſet, nec rurſus mare aqua, niſi ſuſtinente terra, mutuo complexu iungerentur, hac ſinus pandente, illa verò permeante, totam intra, extra, ſupra, venis, vt vinculis diſcurrentibus, atque etiam in ſummis iugis erumpente*.

Obijcies. Videtur non eſſe idem centrum grauitatis, & magnitudinis, tùm reſpectu terræ, tùm reſpectu aquæ ad centrum terræ; nam ſi à centro Vniuerſi ducantur lineę ad montium celſitudines, & ad depreſſiones vallium, quis non videt, lineas ad montes porrectas, longiores eſſe lineis, ad valles ductis? Idem patet de aqua, quia marium ſuperficies, non æqualiter, ſed plus, minuſue diſtant à centro, eò quia aliæ ſunt eleuatiores, aliæ minus eleuatæ; Hinc Oceanus Indicus plurimùm ſupereminet Mediterraneo, & mare Rubrum, quod eſt ſuperius Aegypto, in quam antiqui noluerunt aquas maris deriuare, ne ipſa Aegyptus ſubmergeretur, eſt etiam ſuperior Mediterraneo mari, in quod influit; Quin obſeruatum eſt, Liguſticum mare altiores habere aquas, quàm Hadriaticum; Igitur propter humiliores, & elatiores marium ſuperficies oritur in lineis à centro deductis ad maria quædam diſparitas, quæ facit non idem eſſe centrum grauitatis, & magnitudinis aquarum: Nihilominus dicendum eſt, terræ, & aquæ rotunditatem dupliciter ſpectari poſſe; vel ſecundum rotunditatem perfectam, & mathematicè exquiſitam, vel ſecundùm rotunditatem phyſicam, in qua partes depreſſiores, & eminentiores non auferunt talem rotunditatem, quoniam partes depreſſiores, vel elatiores nullum faciunt momentum comparatione totius molis, vel terræ, vel aquæ. Quare negandum eſt, plus diſtare à centro lineas ad montes ductas, quam ad valles, quoniam illa inæqualitas nihil facit, in comparatione totius terræ magnitudinis. Idem dicendum eſt de diuerſis ſuperficiebus marium

Dubitatio de communi centro aquæ, & terræ.

Soluitur dubitatio.

rium, quarum aliquæ ſunt depreſſæ, aliæ magis eleuatæ; id enim nihil refert, comparatione totius aquæ magnitudinis. Vnde ſtatuendum eſt, effici vnum globum, ex terra, & aqua, & vtriuſque idem eſſe centrum. Ex quo patet, falſam eſſe opinionem illorum, qui putarunt, Deum tertia die collegiſſe aquas in locum vnum, & ex vna parte, & ex altera eleuaſſe terram, eamq; aquis detexiſſe; Ex hoc enim inferri poſſet, vnum non eſſe centrum aquæ, & terræ, nec vtriuſque ſuperficiem eſſe cōcentricam: ſed à Deo aqua, & terra fuerunt intermixtæ, ad ortū, & occaſum, ſub æquinoctiali, & ſub vtroque polo, & globus ex terra, & mari conſtans, æquis ponderibus vbique libratus conſiſtit, non perfectè, & mathematicè concentricus, ſed phyſicè rotundus, & concentricus.

Inæqualitas montiũ vallium, & aquarum non tollit identitatẽ centri terræ, & aquæ.

His ita præmiſſis, talis conficitur ratio, ad minorem aquæ profunditatem demonſtrandum. Partes aquæ minorem habent acceſſum ad ſuum centrum, quàm partes terræ; Igitur aqua minorem habet profunditatem, quàm terra. Antecedens ita oſtenditur. Partes terræ, vtpotè grauiores partibus aquæ, ſe magis ad medium vrgent, & impellunt, nam aquæ partes non ita ſe inuicem premunt, quia inter ipſas partes aquæ intercipitur aer, cuius leuitate ſuſpenditur, vt ſic dixerim, & minus grauitat grauitas illa, quæ à natura communicata eſt aquæ; Quare partes terræ, vt grauiores, faciliore deſcenſu ad proprium centrum labūtur, ipſumque occupant. Propterea tanta non eſt profunditas aquæ, quanta eſt ipſius terræ. Quamobrem ex dictis ſatis patere arbitror, non ſolùm non dari decuplam porportionem aquæ, reſpectu terræ; ſed terram maiorem eſse aqua, quoad omnes mathematicas dimenſiones.

Maior profunditas terræ, quã aquæ euidẽti ratione demonſtratur.

Ad teſtimonium autem Ariſtotelis ſupra allatum, reſpondendum eſt, ſenſum ipſius eſse, oſtendere, quòd eadem materia ſub inferiori elemento minorem quantitatem requirit, quàm ſub ſuperiori. Quocirca affert exemplum de ſubſtantia terræ, quæ conuertitur in aquam, aſserens, aquam eſse decies maiorem illa parte terræ, quæ in ipſam aquam conuerſa eſt. Vbi animaduerte, quòd Ariſtoteles, nomine decuplæ quãtitatis, ponit numerum determinatum pro indeterminato, numquam exiſtimans, aquam decupla quantitate terram excedere. Præterea obſeruandum eſt, Ariſtotelem obiter ibi hac de re agere, atque ipſius morem eſſe, ſuam veram aperire ſententiam, tantùm in eo loco, in quo ex profeſſo de tali tractat materia. Quapropter ratio Ariſtotelis ſupponit, quòd ſi terra conuertatur in aquã, materia terræ, quæ erit ſub forma aquæ, maiorem occupabit quantitatem, non autem hinc deducitur, aquæ elementum in præſenti ſtatu maius eſſe terra. Ex quo rectè infertur, aquam minorem terra, ipſam naturaliter occupare, & obruere nequaquam poſſe. Quod ſanè fauet Ocello aſſerenti, à cauſa interna Vniuerſi ipſum Vniuerſum neutiquam deſtrui poſſe. Cæterùm qui aqua videtur altior ipſa terra, quamuis ſit minor ipſa, conſequitur tamen, aquam terræ prædominantem, facilè ipſam obruere poſſe. Idcircò non erit alienum, rem hanc breuiter examinare.

Explicatur Ariſt. circa decuplam proportionem elementorum ab ipſo non admiſſam.

CAPVT SECVNDVM.

An aqua ſit altior terra.

Aliqui putarunt, maris aquam eſſe terra ſublimiorem, & aquã ſolo Dei præcepto cohiberi, ne ad terram defluat, eamque operiat vniuerſam. Hæc fuit ſententia Burgenſis, & Catharini ad cap. primum Geneſ. & primùm fuit M. Tullij lib. 2. de nat. Deorum his verbis expreſſa. *Mare, cum ſupra terram ſit, medium tamē terræ locum expetens, congregatur vndique æquabiliter, neq; redundat, neque effunditur.* Et huic ſententiæ videtur adhæſiſſe D. Th.

Authores pro altitudine aquæ ſuper terram.

p. parte quæſt.69. art.1. Fauēt huic ſentētiæ ſacræ Scripturæ pronunciata;nam vbicumq; loquitur de ſitu maris, tamquam miraculum quoddam, & diuinæ omnipotentiæ argumentum, repræſentat, quòd mare in terras non dilabitur. Ex quo datur intelligi, mare ſuapte natura eſſe altius terra, & dempto miraculo, aliquando terram naturaliter obruiturum eſſe. Teſtimonia ſacræ Scripturæ id ſuadentia ſunt hæc potiſſima. Dauid pſalm.114. ait. *Terminum poſuiſti, quem non tranſgredientur, neq; conuertentur operire terram*. Iſaias cap. 5. *Poſui arenam terminum mari, præceptum ſempiternum, quod non præteribit*. Prouerb.8. *Legem ponebat aquis, ne tranſirēt fines ſuos*. Iob. cap. 38. *Quis concluſit oſtijs mare, quando erumpebat,quaſi de vulua procedens? circumdedi illud terminis meis, & poſui vectem, & oſtia, & dixi; vſque huc venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos.*

Teſtimonia ſacræ Scripturæ pro eadem altitudine

Teſtimonia, & rationes pro altitudine terræ ſupra mare.

Nihilominus verior contraria eſt opinio, ſcilicet mare inferius,& decliuius eſſe terra, vt exiſtimant D. Auguſtin. in pſalm. 135. D.Chryſoſt. hom.9. ad populum Antiochenum, & alij. Porrò experientia oſtendit, mare inferius eſſe terra, quia flumina per terram labuntur in mare, tamquam in locum decliuiorē. Ideò illi, qui mare petunt, deſcendere in mare dicuntur, iuxta Pſalm. 106. *Qui deſcendunt mare in nauibus*. Præterea, ſi mare altius eſſet terra, nauis multò velocior ferretur ad portum, & ad littus quàm ex portu, & littore ſoluat; nam ex littore ſoluens, aſcenderet, & ad littus rediens, deſcenderet. Contrarium tamen videmus, nauem ſcilicet maiori velocitate, & impetu ad mare ferri, quā ad portum, ergo mare eſt inferius, & humilius terra.

Ad ſcriptura teſtimonia pro altitudine aquæ ſupra allata reſponſio.

Ad Scripturæ teſtimonia, quibus mare quaſi miraculo coactum, ante oculos exhibetur, reſpondet Pererius tom. 1. in Geneſ. lib.1. cap. 1. de opere tertiæ diei, quòd Scriptura aſſerit præcepto Dei coerceri aquas, ne terram exundēt, quia Deus, naturæ author, à principio indidit aquis has leges, quòd terram non inundent; non quia hoc miraculosè fiat, ſed per leges naturę, quæ præcepta Dei dicuntur, iuxtà quem ſenſum ait Iob, quòd Deus præcipit Soli, vt oriatur, et occidat,& luci præſcribit viā,qua procedat. In illis igitur Scripturæ locis indicatur, aquas ſic fuiſſe a Deo creatas, ac in talibus locis collocatas, vt nequeant ad operiēdam terram exire, quia Deus oppoſuit, & obiecit aquis magna ſcopulorum, littorum,& montium impedimenta, & quaſi carcere quodam ita perſtrinxit aquas, vt ex ſuo receptaculo, effractis repagulis, ad inundandam terram effluere non poſſint, iuxta illud Pſalmi 32. *Congregans ſicut in vtre aquas maris.* Profūditas verò, & locus infimus aquarum indicatur ab eodem Pſalte pſal.68. *Non me demergat tempeſtas aquæ, neq; abſorbeat me profundum*; quin oracula eiuſdem Vatis, terram ſuperiorem eſſe aquis, ita demonſtrant. *Qui firmauit terram ſuper aquas*, & alibi; *ſuper maria fundauit eam, & ſuper flumina præparauit eam*. Hinc diuinus ille Conditor vniuerſam tellurem, tamquam inſulam, in medio aquarum, ipſis aquis ſupereminentem procreauit, quod etiam expreſſit M.Tullius in ſomno Scipionis, referens ea, quibus anima patris Scipionem filium eſt allocuta, his verbis: *Omnis terra, quæ colitur à vobis, anguſta verticibus, lateribus latior, parua quadam inſula eſt, circumfuſa illo mari, quod Atlanticum, quod magnum, quod Oceanum appellatis in terris.*

Authoritates ſacræ Scripturæ pro inferioritate maris.

Rationes pro inferioritate aquarū, reſpectu terræ.

Confirmatur, quia ſi aqua naturaliter poſſet occupare terram, iam huius occupationis aliquod initium, vel veſtigium conſpiceretur, & præſertim pars occidentalis, magna ex parte aquis demergeretur, quandoquidem mare ab Oriente in Occaſum fluit, vt experientia comprobatum fatentur illi, qui ab orientalibus plagis ſoluunt ad occidentales oras, nouum Orbem petentes; Siquidem curſum breuiori tempore conficiunt, in eundo, quàm in reuertendo, quia nauigant per aquas ab Oriente decurrentes, & curſum nauis retardantes; Quocirca patet euidenter, oras occidentales aquis non occupari, vnde apparet etiam, aquam maris non habere naturalem propenſionem terram ipſam inundandi, ſed potius naturalis ipſius inclinatio eſt, ſe in rotundam figuram conglobandi, quod etiā ipſius aquæ deſcenſum

ſum

ſum aliqua ex parte compeſcit. Quòd ſi aliquis aſſerat, mare ſeptentrionale ad Auſtrum defluere, & in ora auſtrali maiorem eſſe partem aquæ, quàm terræ, cōcedendum vtique eſt, ſeptentrionalem Oceanum ad Auſtrum defluere, propter quandam deuexitatem terræ à polo Arctico ad Antarcticum, ſed ex hac ipſa deuexitate colligitur, tantam eſſe altitudinem terræ ſupra mare, vt hac poſita deuexitate, non queat adhuc mare vniuerſam Auſtralē plagam inundare; Et quoniam terra Auſtralis, vt in mappis conſpicitur, adhuc eſt ignota, nullo modo eſt aſſeuerandum, aquam ibi maiorem eſſe ipſa terra.

Obijcies, quòd aliqua extitere diluuia, quæ olim aliquam terræ partem demerſerunt; Igitur quamplurima contingere poſſunt, quæ naturaliter vniuerſam terræ faciem operiant. Etenim compertiſſimum eſt, hiſtorijs, & fabulis celebratum, Deucalionis diluuium in Theſſalia, regnante Athenis Chranao, longo tempore, poſt demigrationem Hebræorum ex Ægypto, de quo diluuio multa fabuloſa referuntur, ſcilicet, Deucalionem, patris Promethei monitu, vnà cum Pyrrha vxore, in quadam arca ſeruatū fuiſſe, ex qua ipſe Deucalion coruum, vel colūbam, quam ſecum habebat, emiſiſſe dicitur, ad quantitatem aquarum explorādam, referente Plutarcho, libello de Induſtria animalium; Quę ex ſacris paginis, & ex Noetico diluuio deprōpta eſſe, nemo non intelligit; quandoquidem aliqui ex antiquis, hiſtoriam ſacram coinquinātes, ad fabulas impiè detorſerunt, & mos apud ipſos inoleuit, plus ęquo fabulis laſciuire, in rebus ſerijs deſcribendis. Alterum diluuiū ante Deucalioneum euenit in Achaia, à quo fuit ſubmerſa, regnāte Agyge Rege; Quæ diluuia penitus diſtincta ſunt à Noetico, quoniam diluuiū Ogygis, vel Agygis contigit poſt Noeticum plus quingentis annis, & Deucalionis diluuium fuit poſterius Ogygiano, ducentis triginta annis; de quibus, & alijs inundationibus loquitur Oroſius lib 1. c. 7. & Auguſtinus lib. 18 de Ciu. cap. 10, & 11. Cæterùm hæc diluuia euenerunt, vel propter ingentem copiam imbrium, qui cùm in multas partes labi deberent, in vnam, coactis à ventis vaporibus, & nubibus, congregati fuere, vel à fluminibus, quæ ruptis repagulis, aliquam terram, & prouinciam inundarunt; ſed hæc non cōuincunt, vniuerſam tellurem naturaliter diluuio obrui poſſe; Etenim Noeticum diluuium, quo vniuerſa telluris facies operta fuit, naturale non fuiſſe, ſed à diuina productum iuſtitia, facilè poteſt demonſtrari, quamuis aliqui perperam exiſtimarint, ipſum à naturali cauſarum ordinatione profectū fuiſſe. Etenim Beroſus Chaldæus illud vniuerſale diluuium retulit in coniunctionem Planetarum in Capricorno, ad differentiam Petri Alliacenſis, idem diluuium cōfigurationi ſtellarum in Cancro adſcribentis; Quapropter aliqui, impietatem Beroſi ſectantes, auſi ſunt affirmare, Noe ex inſpectione ſyderum, futurum diluuium præuidiſſe, ad quod euadendum, ſibi condidit nauem, in figuram arcæ, cuius nauis imaginem in naui Argos, cælo emicante, obſeruaſſe, & tanquam ideam, ſibi ad imitandum propoſuiſſe, effutiunt; Inter quos fuit Henricus Mechlinienſis, commentarijs editis in magnas Albumazari coniūctiones; Siquidem hic Author putauit, ante diluuium præceſſiſſe coniunctionem Iouis, & Saturni, non in Capricorno, vt aſſerit Beroſus, ſed in fine Cancri, vt autumat Alliacenſis, & è regione Argolicæ nauis, arcam, vt ait ille, Noeticam repręſentantis. Quæ pronunciata adeò leuia ſunt, & falſa, vt potiùs deridenda ſint, quàm longo refellenda ſermone. Non prætermittam tamen, quòd ſi diluuium illud vniuerſale à præcedentibus ſtellarū cōfigurationibus indicatum fuiſſet, probabile eſt, quòd alij præter Noe, eas obſeruantes conſtellationes, vnà cum Noe diluuium prędixiſſent, & vniuerſam Mūdi internecionem extimuiſſent; Verùm cùm homines illius temporis, ſacra teſtāte Scriptura, nō ſolum futurum non crederent diluuium, ſed Noe prædicentem redarguerent, & ſubſannarent, argumentum ſatis validum eſt, diluuium illud à cōſtellationibus minimè profluxiſſe. Vnde ſatis mirari nequeo, Guilielmum Pariſienſem in commemoratum fuiſſe errorem, & verba Moyſis de apertis cæli cataractis interpretatum eſſe de illis coniunctionibus, & aſpectibus, quos Aſtrologi vocant apertiones portarum, & de illis ſyde-

Ex particularibus diluuijs nō infertur vniuerſa terræ inundatio naturaliter.

Noeticum diluuium fuit ſupernaturale.

Refellūtur Authores de Noetico diluuio falſa, & impia opinantes.

Falſa interpretatio de cataractis cæli apertis refellitur.

ſyderibus, quæ ab illis aquatica appellātur, vt Cancer, Piſces, Hyades, Orion, & Pleiades. Hanc eamdem falſitatē acerrimè amplexatus eſt Petrus Alliacenſis quæſt. in Geneſ. & lib. de cōcordia Theologiæ, & Aſtrologiæ cap. 1. vbi efformās figuram de coniunctione Saturni, & Iouis, quæ diluuium generale præceſſit, affirmat, à tali coniunctione diluuium productum fuiſſe, de qua falſa opinione nūc diſputare abſtineo, quādò ipſa in Diſputatione Aſtrologica à me penitus conuellēda eſt. Quamobrem prętermiſſis Aſtrologorum erratis, exploratiſſimum eſt, diluuium, quod vniuerſam obruit terram, poſt mille ſexcētos quinquagintaſex annos à Mundo condito, ſupernaturali Dei potentia, & iuſtitia illatum fuiſſe, ad Mundi crimina diluenda, & expianda, vt ore proprio Geneſ. 6. ipſemet Deus his verbis expreſſit: *Ecce ego adducam aquas diluuij ſuper terram, vt interficiam omnem carnem, in qua ſpiritus vitæ eſt, ſubter cælum; & vniuerſa, quæ in terra ſunt, conſumentur.*

Diluuium Noetic ū ſupernaturale ex verb. Dei.

Multæ quidem cauſæ naturales, tamquam diuinę poteſtatis pediſſequæ, & diuinæ inſtrumenta iuſtitiæ, adhibitę fuerunt ad inducēdum diluuium. Talis fuit ruptio omnium fontium abyſſi magnæ: talis apertio cataractarum cæli: & talis cōtinuatio pluuię, per quadraginta dies, ac noctes. Per abyſſum non intellexit Moſes barathrum, aut tartarum, vel immenſam aquarum copiam circa terrę centrum conſiſtentem, de quo tartaro verba facit Socrates apud Platonem in Phædone, Neq; per abyſſum intellexit mare, quod tantum intumuerit, vt montium vertices, quindecim cubitis ſuperauerit; ſed per abyſſum, ex interpretatione Pererij, intelligit Moyſes cauernas ſubterraneas plenas aquis, aut ſtagnantibus, aut fluentibus, quæ vel à mari per occultos terræ meatus deferuntur, vel ibi ex denſatis vaporibus concreſcunt, & generantur. Neq; per cataractas cæli accepit Moyſes ſigna Cancri, vel Capricorni, vel Piſcis, aut alias conſtellationes, aquarum copiam influentes, ſed per cataractas apertas; ſiue, vt hebraicè habetur, per cæli fæneſtras reſeratas, indicauit Moyſes apertionem factam à Deo in media aeris regione, quam Deus tempore diluuij aperuit, & quaſi proſcidit, vt fusè proſequitur Pererius tom. 2. in Geneſ. lib. 12. cap. 8. Cæterùm quamuis Dominus Deus, ad afferendum diluuium, adhibuerit cauſas naturales, tamen ipſas cauſas naturales ſupernaturaliter alterando, & coniungendo, effecit, vt diuinitus inductum, diluuium illud ſit dicendum.

Germana interpretatione exponitur abyſſus, & apertio cataractarū.

Et ſanè diluuium Noeticum à naturalium cauſarum ordinatione, & poteſtate productum nequaquam fuiſſe, ex eo conuincitur; quòd pluuiæ, quamuis aſſiduæ, terram naturaliter obruere nequeunt; Quoniam cùm pluuiæ nihil aliud ſint, quā vapores primùm eleuati à Sole, mox attenuati ab ipſo, & in aquas reſoluti, non poteſt naturaliter tanta vaporum copia ad aerem euehi, & aggregari, vt in imbres commutata, vniuerſam terræ faciem poſſit operire. Siquidem tantum aquæ ſolùm ab aere refunditur, quantum ad ipſam in vaporibus aſcendit. Idcircò aliqui putarunt, tunc Deū creaſſe ingentem copiam aquarum in aere, vel partes aeris in aquā condenſaſſe, vel aquas, quæ ſunt ſupra firmamentum, ſcilicet ſupra aeream, & cęleſtē regionem, in terras pręcipites ruiſſe; quēadmodum exiſtimauit Martinus Delrio, ibi veras extare aquas, adducens pro ſua ſententia quinquagintaduo Patrum teſtimonia. Atq; hanc opinionem de lapſu aquarum ex firmamento in terram, refert Beda lib. de natura rerum; eiq; adhæſit Steucus Eugubinus in annotationibus in Geneſ. Et licet aliqui aſſerant, quòd propter maximū interuallum à cęlo ad terram, res grauis, niſi longiſſimo tempore, è cęlo deſcendere poſſit ad tellurem, vnde putant, quòd aliquod graue à cælo Lunę deſcendens, ſex dierum ſpatio indigeret, attamē ſuppoſito deſcenſu illarum aquarum à firmamento, Deus talem impetum illis aquis dediſſet, vt facilè, & breui tempore, ad terram inundandam, pręcipitēs egiſſet. Præterea illa verba Geneſ. *Rupta ſunt omnes fontes abyſſi magnæ;* demonſtrant quidem omnes aquas, tum à maribus extractas, tum eductas è viſceribus terræ, ad terram ipſam demergendā; Sed quoniam, vt ſupra oſtenſum eſt, tanta non eſt quantitas aquę, vt maior ſit terra, eamque operire poſſit, idcircò opus fuit, vt diuina poteſtas extractas aquas ex ſuis locis ſubterraneis coniungeret cum

Rationes, ob quas diluuium Noeticū naturale eſſe nō potuit.

Aquas poſitas ſuper firmamētū in terras ruiſſe, qui aſſerunt.

aquis

Digitized by Google

Ex coniunctione ſupernaturali aquarũ ſuperiorũ cum inferioribus factum eſt diluuium.

pluuialibus, & hac media coniunctione aquarum ſuperiorum, & inferiorum, terram vniuerſam obrueret.

Opinio de condenſatione aquarũ tertia die creationis à Deo facta

Sententia fuit Cornelij à lapide, & Molinæ, Deum tertia die creationis, cõgregando aquas in locum vnum, vt terram aquis detegeret, condenſaſſe ipſaſmet aquas, quæ cum vniuerſam faciem terræ occuparent, non potuiſſent in vnum locum, & in cauernas terræ ſubterraneas; ſi eædem remanſiſſent, congregari, & coarctari, idcircò Deus illas coegit, & denſauit. Qua ſententia ſuppoſita, aliqui exiſtimarunt, Deum, tempore diluuij, eaſdẽ aquas ad raritatem reduxiſſe, eaſq; rarefactas, ampliorem locum ita impleuiſſe, vt quindecim cubitis montes exceſſerint.

Opinio, quod aqua rarefacta à Deo induxerunt diluuium.

Quam opinionẽ vti ingenioſam, & ſacræ Scripturæ non aduerſantẽ reprobare non audeo, ſed diluuium vniuerſale diuinitus euenisſe, & non naturaliter, inde ſatis patere arbitror, quòd imbres ſoli non ſufficiebant ad inundandam terram, vti ſatis non erant àquæ maris, & etiam aquæ in omnibus terræ cauernis incluſæ, ſed quia Deus ſupernaturali ſua poteſtate, omnes ſuperiores aquas deſcendentes, cum eruptione omnium aquarum inferiorum cõiunxit; idcirco, adhibitis quidem cauſis naturalibus, ſed modo ſupernaturali, diluuio vniuerſali totam telluris faciem operuit, & humanum genus à criminibus expiauit. Quæ cùm ita ſint, ſtatuendum eſt cum Ariſtotele lib. 1. Meteor. cap. vlt. naturaliter dari non poſse diluuium, totã obruens, & deuaſtans terram, ideoque Mundum à cauſa interna aquarum minimè deſtrui poſse. Quæ à me, quamuis nõ aduerſantia Ocello, contra quem diſputo, declarata ſunt, vt hinc compertiſſimum fiat, Mundi interitum futurum non eſse naturalem, vt ipſe Ocellus arbitrabatur, ſed penitus ſupernaturalem, à Dei omnipotentia mirabiliter inducendum.

CAPVT TERTIVM.

Continet Diſputationem aduerſus P. Ioſephum Blancanum, exiſtimantem, Mundum naturaliter, per vniuerſalem inundationem interire poſſe.

IOſephus Blancanus è Soc. Ieſu, inſignis Matheſis profeſſor olim in Vniuerſitate Parmenſi, in qua ipſum habui Magiſtrum, in ſua ſphæra p. 3. c. 4. de figura terræ, probare contendit, flumina multum terrę ad mare deferre, ex quo littora creſcunt, & ſinus maris perſtringuntur, vnde eadem maria aliquandò terras inundant. Quare eò tandem res perueniet, inquit ipſe, vt terra ſit tota aquis cooperienda, vt fuit initio Mundi; atque ita ceſſabit generatio, ac finis Mũdi continget; Idcircò ſubiungit Blancanus, quòd ſi ex fide chriſtiana, catachliſmus ignis Mundum deſtruere nòn deberet, tandem aquarum illuuies ipſum Mundum demoliretur. Hanc ſuam ſententiam explicat idem Blancanus in alio ſuo opere, ſcilicet in libro in loca mathematica Ariſtotelis in primum meteor. vbi oſtendit, terram quotidie ad ſphæricitatem magis perfectam ſe reducere, & ad illam prorſus rotunditatem, quam initio ſuæ creationis habuit, eò quia montes deficiunt, & decreſcunt, & per multas annorum myriadas, adeò extincti remanebunt, vt terra perfectam obtineat rotunditatem, qua comparata, eueniet vt aquę accommodatam ſibi telluris figuram facillimè inundent.

Explicatur opinio Blancani de naturali & vniuerſali inundatione terra.

Ad examinandam opinionem Blacani, opus eſt plura explicare pronunciata, quæ in ipſa comprehenduntur, vt illorum cognita veritate, vel falſitate, quid de hac opinione ſentiendum ſit, firmiter ſtatuatur. Et primum, terram eſſe ſphæricam, & hac figura in ſua creatione à Deo donatam fuiſſe, validiſſimis conuincitur rationibus. Etenim Sol eodem temporis puncto nobis non oritur, & illis, qui ſunt magis occidentales, vt Hiſpani, ſed vna, vel altera hora, poſt horam noſtram, illis naſcitur. Præterea Sol, quando à Luna eclipſatur, eodem temporis

Rationes pro rotunditate terra.

ris momento, non videtur ab omnibus eclipſatus; Etenim Luna non poteſt interponi eodem temporis articulo inter Solem, & oculos omnium habitantium, itaut Sol, Luna, & oculus ſint in eadem linea, & hoc prouenit à terræ rotunditate. Imò eclipſis Lunæ, quamuis eodem temporis articulo fiat, & ingrediens conum terræ, ipſum ingrediatur, reſpectu omnium habitantium terram, tamen vbique locorum eclipſis non fit eadem hora, quia Sol non occidit omnibus eadem hora, ſed diuerſa; vnde iſtis hora ſecunda noctis, illis hora quarta, Luna eclipſatur. Ex quibus omnibus patet rotunditas terræ, non ſolùm ab Oriente in Occidentem, ſed etiam ab Aquilone ad Auſtrum, ne aliquis putaret, terram eſſe cylindricam, aut figuræ oualis; nam illis, qui nauigant ab Aquilone ad Auſtrum, ſemper polus Arcticus magis eleuatur, quod non contingeret, ſi terra etiam à polo ad polum rotunda non eſſet. Id tandem manifeſtè conſtat ex vmbra terræ, quæ, Luna eclipſata, vbique circularis apparet, vmbra autem corporis figurā ſequitur.

Error aliquorum de figura terræ non rotunda.

Hinc ſatis excuſari non poteſt error Lactantij lib. 3. diuinarum inſtitut. cap. 23 Bedæ de rat. temporum cap. 23. Auguſt. lib. 16. de Ciu. cap. 19. putantium, terram non eſse rotundam, ad modum ſphæræ, ſed eſſe planam, inſtar patinæ, circa quam Sol non rotatur, ſed recedens ab Occidente, iterum circa Horizontem reuolutus, redeat ad Oriētem. Propterea idem Auguſtinus eod. lib. c. 9. exiſtimauit, Antipodas non eſſe, quod his verbis explicauit: *Quod verò & Antipodas eſſe fabulantur, idest homines à contraria parte terræ, vbi Sol oritur, quando occidit, nobis aduerſa pedibus noſtris calcare veſtigia, nulla ratione credendum eſt, neque hoc vlla hiſtorica cognitione, didiciſſe ſe affirmant, ſed quaſi ratiocinando coniectant, eò quod intra conuexa cæli, terra ſuſpenſa ſit, eumdemque locum Mundus habeat, & infimum, & medium, & ex hoc opinantur; alteram terræ partem, quæ infra eſt, habitatione hominum carere non poſſe.* Hæc Auguſtinus; Qui in hunc errorem lapſus fuit, vt ipſemet ibidem refert, quia nimis abſurdum putabat, aliquos homines ex his noſtris regionibus, in illas, Oceani immenſitate traiecta, nauigare, ac peruenire potuiſſe, vt etiam ibi ex primo homine Adamo humanum genus inſtitutum fuerit. In hunc eumdem erroris ſcopulum impegit Lactantius lib. 3. de falſa philoſophia cap. 24. vbi iocos, & inanes fabulas cenſet, Antipodas reperiri, atq; irridet philoſophos, qui cùm hortos penſiles inter miranda recenſeant, agros, maria, montes, vrbes penſiles faciant. Hinc non eſt mirandum, Vigilium Saleburgenſem Epiſcopum circa annum 745. rerum Aſtronomicarum, & Geographicarum magis peritum, quàm tunc illa Chriſtianorum ferebat ætas, dum concionaretur, eſſe homines in rotunda terræ conuexitate veſtigia nobis vrgentes aduerſa, quos Antipodas appellauit, ita multorum animaduerſionem in ſe concitaſſe, vt Bonifacius Epiſcopus Moguntinus illum apud Zachariam Pontificem hæreſis accuſauerit, quod, Antipodis inductis, nouum Chriſtum induceret.

Scriptores negantes Antipodas.

Demōſtratur, Antipodas eſſe.

Superioribus ſeculis, compertiſſimum factum fuit, Antipodas exiſtere, & oppoſitas diametraliter habitare terræ partes; Quod tamen non eſt ſimpliciter, & abſolutè verum, quia in aliquibus locis, in vna parte, ſeu emiſphærio, eſt terra; & altera pars, in altero emiſphærio oppoſita, eſt mare; ſed multæ tamen terræ terris habitatis opponuntur. Neq; hinc ſequitur, habitatores illos de genere Adæ non eſſe; Etenim populi illi ſunt ex duabus, & ſeptuaginta gentibus, quæ in totidem linguas diuiſæ fuerunt. Quomodo autem illuc peruenerint, non eſt quidem facile explicare; attamen aſſerendum eſt, homines à Deo monitos, & inſtructos, vel pedeſtri itinere ad illas oras ſe recepiſſe, per vias ſoli Deo notas, quibus hic Orbis cum illo, aliqua parte continuatur, vel nauibus, tempeſtatum vi, illuc eſſe iactatos, vel tandem poſt terræ vniuerſalem illuuionem, ab Angelis ſimul cum feris, quæ in illis inſulis reperiuntur, quantumuis à continenti diſiunctiſſimis, fuiſſe translatos. Confirmatur oraculo Plaltis, aſſerentis pſalmo 18. Apoſtolorum prædicationem in omnem terram diffuſam eſſe. *In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Quæ verba conſiderans Chryſoſtomus in ep. ad Rom. cap. 10. homil. 12. affirmat, ad omnem Mundi

par-

partem chriſtianæ fidei prædicatores peruenisse.

Circa quod grauiter hallucinatus eſt Abulenſis in cap. primum Geneſ. quæſt. 20. vbi quærens, an homines vltra æquinoctialem habitent, reſpondet negatiuè, quia, inquit ipſe, Apoſtoli peragrauerunt omnem terram, & prædicarunt Euangelium omni creaturæ, ideſt omni homini ex mandato Chriſti, Matth. cap. vlt. ſed conſtat ex hiſtorijs, ſubiungit ipſe, quòd nullus eorum æquinoctialem circulum pertranſiuit, ergo vltra æquinoctialem homines non habitare putauit. Qua in re, vt dixi, turpiter errauit; quandoquidem Apoſtoli totum terrarum Orbem luſtrarunt, ideſt non ſolum Europam, Aſiam, & Africam, ſed etiam Americam vt fusè tradit Maluenda lib. de Antichriſto, aſſerens in Braſilio, Mexico, & Peruuio, extare monumenta Apoſtolici aduentus in ea loca, qua de re in Scripturali Diſputatione diſſeremus.

Apoſtoli ad Antipodes peruenerunt.

Pronunciatū igitur Blancani de rotunditate terræ vtique conſonum eſt veritati, & ſphæricam figuram à primordio ſuæ creationis tellurem obtinuiſſe, non eſt dubitandum; An verò terra tunc fuerit perfectè rotunda, non montuoſa, & inæqualis, atq; ita manſerit primis diebus, vt videtur ſupponere Blancanus, dubium eſt, & incertum. Etenim multi grauiſſimi Authores exiſtimant, montes cum terra non eſſe creatos, ſed tertia die, terræ partes eleuatas fuiſſe in montes, & factas eſſe in ſuperficie terræ magnas cauitates, atq; etiam intra viſcera terræ, in quas defluxerunt aquæ, quæ vniuerſam faciem terræ velabant. Ita opinati ſunt Ambroſius in Hexamer. Auguſtin. 1. de Geneſ. Damaſcen. de fide orthodox. Procopius in Gen & inter recentiores Pererius, & Molina de Op. ſex dier. Qua ſuppoſita ſententia, cenſet Blancanus, longo temporum progreſſu, terram futuram eſſe abſque montibus, continuò deficientibus, & decreſcentibus, & primam illam perfectam ſphæricitatem conſecuturam eſſe, atq; ideò aquas vniuerſam terram occupaturas, quemadmodum creationis primordio totam faciem terræ tūc montibus carentis tegebant.

Exiſtimātes terrā fuiſſe creatam ſine montibus, & tertia die ipſos fuiſſe productos.

Præmiſſa debita erga tot inſignes Authores reuerentia, arbitror terram creatam non fuiſſe rotundæ figuræ omnino ſphæricè, & mathematicè perfectè. Etenim de terra non eſt perfectiùs iudicandum, quàm de orbe lunari, qui terra cæleſtis fuit appellatus, & in quo adeſſe cauitates, & eminentias Teleſcopio obſeruatas, pro certo, & indubitato habetur; Quin magna cauitas in orbe Martis fuit animaduerſa; igitur nulla fit iniuria terræ minoris perfectionis, quàm ſunt cæleſtia corpora, ſi illa dicitur condita, & creata cum cauitatibus, quæ ſunt valles, & cum eminentijs, quæ ſunt montes; Quin cùm à Deo terra perfecta creata ſit, & maximus terræ ornatus, ac perfectio ſit montium ſublimitas, putandum eſt illam vna cum montibus à ſupremo Numine fuiſſe productam, cum montibus, inquam, celſiſſimis, & illis quidem, de quorum ſublimitate ſupra egimus.

Terra nō fuit perfectè rotunda creata

Fuit creata cū montibus.

Concedo quidem vna cum Authoribus commemoratis, Deum tertia die in cauernis, & viſceribus terræ aquas congregando, terram illam, in qua efformatæ fuerunt cauernæ, è ſuo loco eductam in montes extiſſe; ſed aſſero duo eſſe genera montium, ſiquidem alij vnà cum terra à Deo fuere producti, alij ex terra extracti ad foſſas aquarum efformandas, quorum montium altitudo perpendiculariter ſpectata, proportionem, & æqualitatem habet cum profunditatibus maris. Secus autem dicendum eſt de altiſſimis montibus, quos ſupra commemorauimus, quorum ſublimitas vniuerſam marium profunditatem pænè immenſo ſuperat interuallo.

Duo genera mōtiū; alij creati cū terra, alij tertia die.

Neq; aliquis obijciat, quòd, ſi antea tertiam creationis diem extitiſſent montes aqua cooperti, non potuiſſet tanta aquarum copia congregari in cauernas altiſſimis montibus prorſus inadæquatas; quandoquidem reſpondeo, Deum ad detegendam terram, vnaque montes aqua opertos ipſaſmet aquas condenſaſſe, vt in locum anguſtiorem redigerentur, & ab illo comprehenderentur. Qua propter ſicuti non admitto terram abſque montibus fuiſſe primordio ſuæ creationis productam, ita non concedo Blancano terram longiſſimo ſæculorum decurſu ad primæuam illam ſphæricitatem ita redigendam eſſe, vt abſque montibus reperiatur, adeout poſſit aqua na-

Aquæ à Deo congregatæ tertia die, fuit condēſata.

H tu-

turaliter vniuerſum telluris globum obruere.

Vt probet Blancanus,montes aliquãdo non eſſe futuros, obſeruat, montium tuberoſitatẽ ab aquis continuò exedi, & conſumi,quam diminutionem ego quoque ſupra conceſſi, ſed obſeruaui, ſphæricitatem terræ perfectam ex hac cauſa nequaquam induci poſſe,quia ſi montes diſſipantur, & diluuntur, illa pars terræ, quæ ab imbribus, à torrentibus, ab alijs cauſis educitur è mõtibus ad ima, & ad planitiem terræ, alibi aſſurgit, & eleuatur, vel ab induſtria hominum, vel ab alia cauſa, Itaut, acquiſita ſphæricitas terræ in vna parte, ſcilicet ex parte montium decidentium, & ſe ſe in planitiem diſſoluentium, deperditur ex altera, ſcilicet ex parte terræ, quæ ex materia montium alibi altior aſſurgit. Itaque cum mea ſententia conſonant verba S.Iob. *Lapides excauãt aqua, & alluuione paulatim terra conſumitur.* Quæ verba non intelligenda ſunt totaliter de tota terra alioquin ipſa tellus ab initio Mundi, vſque ad hæc tempora diminuta eſſet, & minor facta,ſed accipienda ſunt de partiali conſumptione terræ, quæ tamen ſi in vno loco conſumitur, in alio generatur, & creſcit; Propterea, ſi in vna parte deficiunt montes, in altera creſcunt,& eleuantur.

Montes in vna parte decreſcẽtes, in altera creſcunt.

Dictum S.Iob explicatur.

Præterea ſupponit Blancanus, montium terram paulatim ab aquis in cauitates maris deductam, ſinus, & alueos maris perſtringere, & anguſtos efficere; vnde colligit aliquando fore,vt ipſa vaſtitas maris, intra cancellos nimis arctos coacta, erumpentibus fluctibus,vniuerſam terram inundet; Quod ſanè verum eſt, non ſolùm de terra è montibus in maris viſcera educta, ſed etiam, vt loquitur Blancanus, verum eſt de fluminibus, quæ, cùm rapido curſu in mare feruntur, ſecum aduehunt limum aggeſtum, quo ſinus maris impletur,& coarctatur. Et hæc maris reſtrictio in Boſphoro Thracio potiſſimum apparet; quandoquidem antiquis ſæculis, vt animaduertit Olympiodorus comment. in cap. 2. lib. primi Meteor. mare ibi æquorea dorſa, longè lateq; oſtendebat, fluminibus verò incurſantibus, limumque aggregantibus, locus ille redditus eſt anguſtus, vnde anguſta pelagi hodie quoq; appellantur.

Sinus maris aliquãdo perſtringitur.

Demus Blancano, mare in aliqua parte perſtringi: nõ tamen infertur, mare intra aliquos limites coarctatum, vniuerſam terram obruere poſſe. Etenim ſi mare in aliquibus oris, propter materiam à fluminibus inuectam, & propter adaggerationes anguſtiatur, in alijs oris dilatatur, & augetur, propter continuã permutationem terræ, & maris, conſideratam ab Ariſtotele primo Meteor. cap. 2. Quare cùm terra maris naturam induat,& mare terra efficiatur, numquã eueniet, vt aqua naturaliter vniuerſam terram valeat occupare.

Mare perſtrictũ in vno loco,dilatatur in alio.

Et quidem mare in terram commutari, loco præallegato probat Ariſtoteles ex Aegypto,quæ antiquitus mare erat, & poſtea in terreſtre ſolum induruit, & facta eſt terra à Nilo, ſemper recentem materiam cænoſam aggerente. Propterea Nilus dicitur, quia Ilon, cænum græcè ſignificat. Vnde Herodotus Aegyptum, donum Nili appellauit. Et ſanè Memphim, Aegypti regiam, illorum Regum præclaram arcem, Pyramidum miraculis illuſtrem, Homeri tempore, vel mare fuiſſe, vel ſtagnum, conijcit Ariſtoteles ex eo, quòd Homerus de illa nullam fecerit mentionem, cùm de alijs preclaris vrbibus,ſicuti de Thebarum Ciuitate, quæ centum claudebatur portis,carmina panxerit. Arenoſa Lybia quondam, & ipſa mare fuit, quæ poſtea ex influxu fluminum in terreſtrem euaſit naturam, Meotidis quoq; palus antiquitus mare erat, poſtea congeſto littore, & limo ducto, palus magna effecta eſt. Ex quibus coniectari licet, quòd vbi antiquitus mare fuit, ibi terra ſubrogata eſt; Idcircò mare ab Athenis quinque milliarijs receſſit, & ab Epheſo, vbi quondam Dianæ templũ, mare alluebat, & circa Ilium mare fuit, nunc verò incultum ibi eſſe agrum, monumenta teſtantur. Quare ex Ariſtotele hæc eſt perpetua rerum viciſſitudo, vt vbi terra erat, ibi aqua fluat,& vbi aqua excurrebat, ibi terra conſiſtat. Hæc autẽ maris, & terræ commutatio, quæ, vt Ariſtotelis verbis vtar, ordine quodam,& ambitu fit, impedit, ne mare, quamuis à ma-

Teſtimonia de permutatione maris in terram.

à materia inuecta coarctatum, obruere poſſit terram, quia ſi perſtringitur in vno loco, dilatatur, & erumpit in altero, & vbi mare erat, ibi terra aſſurgit, adeo vt illa non poſſit à maris fluctibus naturaliter inundari.

Hæc, cùm iam aliquot annos ſcripſiſſem, occurrit mihi eruditiſſimum opus P. Nicolai Cabei, amici dilectiſſimi, & Conciuis, in quo in commentario ad text. 67. Ariſtotelis lib. 1. Meteor. q. 1. deridet explicatam ab Ariſtotele maris, ac terræ permutationem, ac viciſſitudinem, & aſſerit eadem prorſus eſſe flumina, ac maria, quæ iam à prima Mundi fuerunt ætate. Non eſt meum conſilium cum viro eruditiſſimo frequenter litterarium certamen ſuſcipere, ſed tãtùm animaduerto, quòd ipſe quoque concedit, magnam factam eſſe mutationem in noſtro Pado, qui cùm ad Spinetum, nunc Primarium appellatũ, ad vrbem Rauẽnæ deflueret, iam aliquot annos deflexit ad quinquaginta ferè milliaria aduerſus Venetias. Quæro, quid factum ſit de illo loco, per quem antea Padus fluebat? Certè campus euaſit, & ager. Quid de alueo, per quem idem Padus, amœniſſimæ olim Ciuitatis Ferrarienſis mœnia ferè deoſculans, ad Velanam excurrebat? Ferè totus exſiccatus eſt in terram, excultus in agros; & ibi paſcuntur armenta, & currus ferũtur, vbi natabant piſces, & excurrebant nauigia, & hæc eſt illa terræ, & aquæ permutatio, quam cõtendit Ariſtoteles ita loquens, text. 67. *Sed fit mare quidem vbi arida, vbi autem mare, ibi iterum terra.*

Conſideratio P. Cabei de viciſſitudine maris, & terræ.

Sed huic præſtantiſſimo Authori non mea nihili facienda, ſed Philonis plurimi æſtimanda verba obijciamus, qui lib. Quod Mundus ſit incorruptibilis, hæc habet: *Mare iam decreuit, vt teſtantur Rhodus, ac Delus, Inſularum clariſſimæ; Nam hæ quondam ſub marinis vndis latuerant, procedẽte verò tempore, his paulatim decedentibus, extantæ ſunt, ſicut proditur earum annalibus. Præterea magnorum marium magnos, profundoſque ſinus exſiccatos, continenti additos, cum incremento non contemnendo ora proxima, ſatis, arbuſtiſq; conſitæ, ſupereſſeq; in his ſigna inundationis priſtinæ, conchas, marinoſque calculos, & id genus alia, quæ fluctus ſolent eijcere in littora.* Et paulò poſt, explicans maris vehemẽtiam in partes terræ, ita proſequitur ſuam ſententiã: *Ignoratis celebrem de Siculo freto hiſtoriam? quomodo Italiæ continenti Sicilia quondam adnexa fuerit? Sed cùm vaſtum vtrinque mare violentiùs incitatum concurreret, medium ſpatium ruptum, & inundatum eſt; Vnde Græci vrbem in proximo ſitam nominauerunt Rhegium, mutatis rerũ vicibus; nam maria priùs disiuncta cõfluxerũt in vnum; terra verò, quæ in medio continuabatur, interuentu freti ſciſſa eſt, & Siciliam continenti abruptam fecit Inſulam, aliæ quoq; multæ Ciuitates, mari oppreſſæ deletæq; ferũtur, & in his tres Peloponeſſiacæ, Aegna, Burra, Helice, quondam fortunatæ, vndis abſumptæ, vna cum ipſis mœnibus. Iam verò Atlãtis Inſula maior, quàm Aſia ſimul, & Africa, vt Plato in Timæo prodit, intra vnius diei, noctiſq; ſpatium, ingenti terræmotu inundationeq; in mare merſa fuit, non quidem nauigabile, ſed cænoſum voraginoſumq;.* Hucuſq; Philo. Non me latet, fabuloſum ab aliquibus ęſtimari id, quod de mari affirmat Atlantico, tamen id verum etiam aſſerit Lipſius, lib. 1. de Conſtantia, cap. 16. & proditum eſt, Chriſtophorum Columbum Atlãticum mare peragrantẽ, aliquãdo in partes terreas impegiſſe, & quaſdam moles ſub aquis inſpexiſſe. Porro eruditiſſimus Lipſius predicto lib. maris, & terrę aſſiduam mutationem eleganter ita deſcripſit: *Diluuies maris, ſubita inundatioq; quot terras imminuit, aut abſorpſit: cærulus ille diuus nouos ſibi aperit ſinus, lambens quotidie, & abrodens infidum marginem. Nec terra ipſa muliebri ignauia ceſſat, ſed interdum ſe vindicat; & in medio mari inſulas ſibi facit, mirante, & indignante cano illo patre.* Ita Lipſius.

Philonis teſtimoniũ de permutatione maris in terram.

Authoritas Philonis de vehementia maris terrã obruẽtis.

Atlanticum mare primum erat inſula.

Lipſius cõfirmat permutationẽ terræ, & maris.

Et ſanè de mutatione maris in terram ampliſſimam faciunt fidem innumeræ, quę ſuperioribus ſęculis inuentę fuerunt inſulę; quarũ magnitudo in medio mari demonſtrat, terram aliquando ſupereminere aquę; terramq; ipſam iura maris ſæpius vſurpare. Hinc Boterus 2. parte Relat. lib. 4. agens de inſulis Philippinis, teſtatur, quòd in Oceano inter nouam Hiſpaniam, & Sammatiam fluente, extant vndecim millia inſularum, inſignis magnitudinis. Addit, inſulas Maldiuas

Multæ Inſulæ recenſentur, & demonſtratur terram aquis ſupereminere.

diuę eſſe numero ſeptem millia, & tandem nauigantes mare, quod dicitur Sur, inſulas pænè innumeras reperire, affirmat. Quid dicam de inſulis, quæ Moluchæ nuncupantur, quas antiquitus aquis obrutas fuiſſe, fama eſt, nunc verò, cum ſuperemineant aquis, clarè demōſtrant mutationem maris in terram. Inter inſulas Oceani Atlantici extant inſulæ Canariæ, quæ fortunatæ dicuntur, & poſt Imperij Romani excidium, multo tempore delituerunt, inter quas aſſurgit inſula nomine Zeneriphes, cæteris omnibus celſior, propter ſublimem, quem continet, montem, figuram adamantis præſeferētem, quindecim leucis, vt aiūt, eleuatum.

Dices. Hìc ſupponitur, Inſulas fuiſſe ab augumento terrę ſupra mare productas, & tamen grauiſſimorum Authorum opinio eſt, ipſas fuiſſe ab initio Mundi creatas. Reſpondeo, concedendo, multas fuiſſe inſulas à Mūdi primordio creatas, ſed etiam multas temporum decurſu, propter maris receſſum, & terræ exuberantiam, fuiſſe productas; atq; adeò magnam eſſe permutationem maris in terram; Ex quo datur intelligi, à veritate prorſus alienum eſſe id, quod ab ipſo Blancano aſſertum eſt, nimirum aquam naturaliter aliquando occupaturam eſſe vniuerſam terram, atq; ita Mundi cataclyſmum, mediante aqua, futurum eſſe, ſi ſacra oracula cataclyſmum per ignem non docerent. Cęterùm quærendum eſt, an id ab igne præſtari poſſit.

Aliqua Inſula à principio Mundi creata, alia à mari producta.

CAPVT QVARTVM.

An ignis naturaliter Mundum poſſit deuaſtare.

QVamuis hęc diſputatio Pythagorica aduerſus Ocellum inſtituta ſit, attamen mihi non incumbit onus refellendi ea omnia, quæ ab Ocello conſtituuntur. Argumētatur Ocellus Mundi immortalitatem à cauſis internis, non potentibus Mundum demoliri; Atq; cùm in ſuperioribus capitibus oſtenſum ſit, aquam Vniuerſo excidium parere non poſſe, reſtat inquirendum, An inter elementa id valeat ignis efficere; Et licet ab ipſo id præſtari nequaquā poſſe oſtenſurus ſim, nihilominus Ocello non conſentio in Mundi æternitate conſtituenda, nam cùm oſtendero, cauſas internas, nempè Mundi partes, ipſum naturaliter deuaſtare non poſse, poſtea planum faciam à cauſa externa, nimirùm à Deo, excidium Mūdo inferendū eſse; quod nō cognouit Ocellus, exiſtimans, nihil extra Mūdum reperiri, ignorata Dei immenſitate, & omnipotentia. Hoc quæſitum de igne petit quæſtionem, à Philoſophis exagitatam, an detur ignis elementum, quod negant Teleſius, Campanella, Cardanus, contra quem diſputat Scaliger exercitat. 9 & quos ſecutus eſt Alex. Taſsonius in ſuis Italis problematibus, problem. 1. Et primū fuit Pythagoreorum opinio, qui putarunt præter ignem, quo nos vtimur, & qui in ſubterraneis locis cōditur, non extare aliud ignis elementū propè orbem Lunæ; quin in centro Mundi ignem conſtituerunt, & locum illum Iouis cuſtodiam, & totius Mundi focum appellarunt, vt referunt Ariſt. lib. 2. de cæl. cap. 13. Plutarchus 3. de plac. cap. 11. Auguſtin. lib. 2. de Geneſ. ad litt. Hinc aliqui dixerunt, ignem ex centro tranſmittere ſpiritus vegetabiles, fouere interna viſcera telluris, & perfectā mixtionem rerum efficere. Quicquid ſit de igne ſubterraneo, quem in centro terræ exiſtere, ex veriſſimis fidei chriſtianæ principijs pro certo habemus, recolendum eſt, in prima rerum omnium creatione, quatuor elemēta fuiſſe à Deo producta, vt tradiderunt Beda in lib. Hexameron, Damaſcen. lib. 2. fidei Orthodox. cap. 5. D. Baſil. hom. 2. de Mundi opificio, licet Moyſes duo tantum commemorauerit elementa, nempè terram, & aquam, vt potè notiora rudi populo, quem inſtruebat. Quamobrem, ſicuti tria elementa, terra, aqua, aer habent in Vniuerſo ſuum locum, & ſedem deſtinatam, ita receptaculum ignis eſt prope orbem

Negantes elementū ignis.

Quatuor elementa creata habentia proprias ſedes.

bem

bem Lunæ, vel in concauo Lunæ.

Conſideranda quidem ſunt verba Ariſtotelis 1 Meteor. cap. 4. *In medio igitur, & circa medium eſt grauiſſimum, & frigidiſsimum ſegregatum, terra, & aqua; Circa hac autem, & attigua his, & aer, & quod propter cõſuetudinem vocamus ignẽ, non eſt autem ignis; exceſſus enim calidi, & veluti feruor eſt ignis.* Senſus Ariſtotelis eſt partes aeris raras, tenues, & ſubtiles, quæ reperiuntur in ſuperiori parte ſphæræ elementaris, ex conſuetudine appellari ignem, cùm tamen verè non ſint ignis, quoniam ignis eſt exceſſus calidi, & eſt feruor; ille autem aer non eſt feruidus, neq; habet caloris exceſſum, idcirco non eſt ignis. Vulgariter tamen, & ex conſuetudine, ignis appellatur, vel quia ille aer eſt proxima potẽtia ignis, & facilè in ignem cõmutabilis, vel quia cùm vocabulum πῦρ ſit barbarum, vt teſtatur Plato in Cratylo, & propriè tantum ſignificet inferiorem ignem, qui ob denſitatem materiæ, & partium inter ſe cohærentium validiſſimus eſt, & acerrimè vrit, quod cum non efficiat ignis ſupra aerem poſitus, ex conſuetudine tantum illo vocabulo notatur; Et hæc eſt interpretatio D.Th. in ea verba quam ſequuntur Conimbric. lib. 3. de cælo c. 5. quæſt. 1. art. 2. Quapropter Peripatetici aſſerentes ignem eſſe in concauo Lunæ, non loquuntur de igne noſtrate, omnia deuorante, ſed nomine ignis elementaris ibi inſidentis, intelligunt illã partem aeris, ſubtilem, raram, magis ſpiritoſam, & magis viuidam, quæ ſuapte natura ſurſum aſcendit; & hoc eſt quartum elementum corporum, quoniã ex his partibus ſubtilibus, & ſpirituoſis omnia ſublunaria componuntur. Hinc non approbo pronunciatũ recentis Philoſophi, ſcilicet elementũ ignis, ex quo conflantur mixta, eſſe partem ſulphuream, iuxta illud chimicum proloquium, omnia mixta ſale, ſulphure, & mercurio componuntur; Sed ignis elementaris non eſt ſulphur, at illa pars rara, & tenuiſſima aeris, quæ, vt loquitur Ariſtoteles, potentia eſt ignis, & facilè flammam concipere poteſt.

Ignis elementaris non eſt ſulphur, ſed pars ſubtilis, & ſpiritoſa aeris.

Obijcies; Ignis ſurſum aſcendit, & eleuatur, vt coniungatur ſuo principio, nimirum igni elementari exiſtenti in ſuperiori parte ætheris. Cæterùm, ſi ignis actu ibi non reperitur, vnde oritur motus ignis ad partes ſupernas? facilè reſponderi poteſt, ignem ſurſum ferri, vt vniatur quidem ſuo principio, ſed ſoli, & ſyderibus, quæ ſunt igneæ ſubſtantiæ, vt Quæſito ſequenti explicabo; Eleuatur autẽ in figura pyramidali, vt faciliùs aſcendat, & quia illa figura aptior eſt ad ſcindendum aerem.

Ignis ſurſum aſcẽdit, vt vniatur ſideribus igneis.

Obijcies ſecundo. Si illa ſubſtantia cælo contigua non eſt ignis, eſt certè aer ſubtilis, & tenuis, potentia ignis, vt diximus, ideſt proximè diſpoſitus ad accipiendam formam ignis; ex quo fit, vt motus cæli, ex Ariſtotele, diſgregando, & quaſi diuellendo partes magis accenſibiles illius aeris, eaſque deorſum detrudendo, poſſit incendio Vniuerſum abſumere. Hanc obiectionem paulò infra diſſoluam, examinando modũ, quo Sol calefacit, & refellendo Ariſtotelem putantem, à motu cæli aerem diſgregari, & igniri, atq; ignem deorſum deijci.

Quæ cùm ita ſint, aſſerendum eſt, illum ignem ſupradicto modo conſideratum, proximum orbi Lunæ, & in ipſius concauo exiſtentem, non poſſe inferiora elementa, & mixta naturaliter comburere, tùm quia non eſt actu ignis, ſed tantum potentia, tum etiam, quia eſto, quòd eſſet ignis actu, ipſius feruor, & vehemẽtia obtunditur ab humiditate aeris, imo à frigiditate mediæ regionis aeris, adeò vt non poſſit cætera elementa deſtruere. Addo, quòd ille calor eſt in ſubſtantia rara, vnde multò minus efficax eſt, quàm in materia denſa; Idcircò minus vrit flamma, quàm carbo, & minus carbo, quàm ferrum candens. Tãdem tanta eſt inter ſe elementorum conſonantia, & armonia, vt vnum aliud, vel alia vnum deſtruere nequeãt. Ideò quaternarius numerus elementorum per tot ſæculorum myriadas ſemper durat, & quę incommoda elementa à ſe mutuo accipiunt, agendo, & patiendo, reſarciunt etiam, & compenſant.

Si ignis exiſtit in concauo Luna non poteſt inferiorẽ Mũdum deſtruere.

Porrò hoc elementorum æquilibriũ, quo Mundi author contraria elementa ita temperauit, vt nullum ex eis reliqua excedat, preclarè ab Ariſtotele deſcribitur lib. de Mundo ad Alex. cap. 6. his verbis:

Æquilibrium elementorũ, ex Ariſt.

verbis: *Author natura naturas quàm maxime contrarias, veluti edicta concordia, adſtrixit ad conſenſum, mutuumque commercium, cuius rei cauſa eſt concordia elementorum; Concordia porrò eſt cauſa æquabilitas, & quod alterum altero non plus pollet; Ad æquilibrium enim adæquãt grauia cum leuibus, calida cum frigidis, natura vtiq; nos docente, in maioribus æqualitatẽ eſſe nutricem concordiam, ac ſeruatricem.* Id quod etiam eleganter cecinit Boethius lib. 4. de cõſol. Philoſoph. hiſce carminibus.

Idem ex Boethio.

Hæc concordia temperat æquis
Elementa modis, vt pugnantia
Vicibus cedant humida ſiccis,
Iunganti; fidem frigora flammis,
Pendulus ignis ſurgat in altum,
Terraq; graues pondere ſidant.

Verùm, ſi ignis naturalibus non pollet viribus ad Mundum inflammandum; ſupernaturaliter, vt inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ, & poteſtatis id præſtabit, vt in 2. parte huius Tractatus explicabimus.

QVAESITVM QVARTVM.

CAPVT PRIMVM.

An Sol naturaliter Mundum poſſit inflammare.

OCellus argumentatione ſupra allata ſibi perſuadet, à nulla cauſa interna excidium Mundo inferri poſſe, & demonſtratum à nobis eſt, Mundum neq; ab aqua, neq; ab igne poſtrema clade naturaliter afficiendum eſſe, atq; cùm nullum ſit dubium, quòd terra, vel aer mundanum occaſum moliri queant, ſupereſt inueſtigare, an Sol, & aſtra incendium vniuerſale producere poſſint. Quæ dubitatio hac de cauſa potiſſimùm vrget, quia Sol, & ſydera igneæ ſunt naturæ; Ideò cùm ſua magnitudine terræ globum longiſſimè ſuperent, dubitandum eſt, ne aliquando incendio Solis, & ſyderum, mundana moles conflagret. Solem autem, & ſydera igneæ ſubſtantiæ conſtituerunt non ſolùm antiqui Philoſophi Democritus, Anaximander, Xenophanes, Anaxagoras, Empedocles, Zeno, & in primis Plato, ſed ſacri noſtræ religionis, & chriſtianæ doctrinæ proceres, Baſilius, Ambroſius, Cyrillus Hieroſolimitanus, Auguſtinus, Gregorius Nyſſenus, Beda, Iſidorus, Athanaſius, & alij, quorum teſtimonia recẽſere ſuperſedeo, quia videri poſſunt aceruatim collecta à P. Chriſtophoro Scheiner Roſa Vrſina parte 2. cap. 17. vbi afferens authoritates Patrum exiſtimantium, veras aquas ſupra cælos reperiri, indicat, Patres ad id affirmandum potiſſimùm adductos eſſe, vt illis aquis ſyderum ardor, ac æſtus iugiter temperetur. Quamobrem, cùm priſcorum philoſophantium, & ſacrorum Doctorum calculo firmatum ſit, Solem ignea natura præditum eſſe, iuremeritò oritur cauſa contra Ocellum dubitandi, an Sol hunc inferiorem Mundum naturaliter queat inflãmare. Porrò ad hanc dubitationẽ penitus excutiendã, opus eſt reijcere primũ omnes modos, quibus Ariſtoteles, & Peripatetici putarunt, Solẽ calefacere, non quidem propter ſuam igneam ſubſtantiam, ſed ob alios modos, & cauſas, quas accuratè examinabimus, vt nimirum, alienis erroribus patefactis, maneat indubitatũ, Solem eſſe igneum, & allata dubitatio in maiori robore conſiſtat.

Sidera ignea ſunt ſubſtantiæ.

Atq; vt ab Ariſtotele auſpicemur, ipſe modum excogitauit, quo Sol hæc inferiora calefacit, putauitq; Solem propter ſuam propinquitatem, motuſque celeritatẽ, diſijcere, ſegregare, conterere aerẽ, ipſumq; inflammatum ad inferiora detrudere; cuius verba ponam 2. cæli text. 42. *Calor autem ab ipſis, & lumen generatur, attrito aere ab illorum læſione; nam natura aptus eſt motus ignire, & ligna, & lapides, & ferrum.* Et rurſus idem Ariſtoteles repetit. *Aerem autem, cùm ſub corporis circulariter moti ſphæra exiſtat, neceſſe eſt, cùm illa fertur, incaleſcere, & hac maxi-*

Ariſt. ſententia de modo, quo Sol calefacit.

maximè, qua Sol extat infixus. Qua propter, approximante ipſo, & oriente, & ſuper nos exiſtente, generatur calor. Et primo Meteor. cap. 4. hæc habet. *Cum autem fertur primum elementum circulo, & corpora, quæ in ipſo ſunt, ita quod propinquum eſt, ſemper inferioris Mundi, & corporis motu diſgregatum accenditur, & facit caliditatem.*

Hęc opinio penitus eſt improbanda. Etenim cùm Sol, non in ſecunda ſede, vel orbe, vt perperam cenſet Ariſtoteles, ſed in quarta ſphæra ſupra Lunam, Mercurium, & Venerem ab omnibus collocetur, non poteſt Sol attingere aerem ſibi proximum, vt ſupponit Ariſtoteles, ipſumque conterere; Sed eſto, non Solem, ſed vniuerſam cælorum molem, & congeriem, vt Ariſtotelis dicta extorta explicatione interpretatur Auerroes, attingere aerem, ipſumque agitare, imò aerem contiguum, & propinquum cælo, motione cæli diuelli, & vi deorſum detrudi, non tamen hinc ſequitur, hoc modo calefieri, & inflãmari hæc inferiora; Etenim ſola corpora ſolida, ſtabilia, denſa, & dura, quæ ſibi inuicem magno impetu reſiſtunt, & quæ recipiunt, & ſuſtinent plures ictus, apta ſunt excitare flammam ex aere inter ipſa corpora interiacente, vt videre eſt ex mutua percuſſione duorum enſium, quorum aer intermedius contritus, & diſiectus, concipit flammam, vel vt aliqui aſſerunt de calybe, ſilicem percutiente, ex quibus ictibus aſſurgit ignis, qui oritur, tùm ex particulis ſicciſſimis eiuſdem ſilicis in ignem cõuerſis, tum ex aere inter ſilicem, & calybem percuſſo. Cæterùm, cùm aer motus, & agitatus à Sole, vel à tota cæli congerie diffugiat, cedat ictibus, nullatenus renitatur; planè ſequitur, aerem non poſſe ad cæli tactum inflammari.

Refellitur opinio Ariſtotelis.

Sed magis perſtringenda eſt Ariſtotelis ratio; Nam conſidero aerem, ex ipſius ſententia, in concaua ſuperficie Lunæ incluſum, & aſſero, ignem, vel aerem illum, moueri quidem circulariter cum diuturna circumrotatione Lunæ, ſed nequaquam diuelli, aut deorſum detrudi; Non ob rationem allatam à Galileo in diſputatione inita inter ipſum, & P. Graſſium, perſonatum nomine Lotharij, ſcilicet, quia non aſpera, ſed æqualis, læuigata, & polita eſt ſuperficies Lunæ, vnde non poteſt premere, atq; propellere aerem, ipſumque detrudere; ſed quia reuera diuulſio, & ſeparatio illius corporis fluidi, tenuiſſimi, ac leuiſſimi repugnat ipſius naturæ, & ſubſtantiæ, quę carens omni grauitate, violentia ſolùm deorſum deſcenderet, atq; ita in natura, imò in parte ſuperiori ipſius naturæ, eſſet violentum continuum; quod ſanè abhorret Philoſophia. Nam quemadmodum corpori liquido incluſo in vaſe naturale eſt moueri, & rapi cum ipſo vaſe ſuper ſuum axem velociter rotato, vt patet in aqua, quæ ſimul cum vaſe, quod implet, velociter rotatur, abſq; vlla diuulſione aquæ, quin partes aquæ diuiſioni reſiſtunt, & ſibi tenaci naturæ conatu adhærent, ita incluſus aer, vel ignis in concauo Lunæ, vel illa ſuperficies ſit aſpera, vel læuigata, circumfertur quidem, ſed non diuellitur, neque deorſum impellitur, quia id naturæ, vnioni, & continuationi aeris repugnat.

Ignis deorſum non detruditur.

Porrò exemplum ab Ariſtotele allatum de ſagittis, quæ dum feruntur per aerem, igniuntur, atque in plumbatis mucronibus colliqueſcunt, vt ipſe aſſerit ſecundo de Cæl. text. 42. eſt penitus ab experientia reprobatum. Imò experientia patet, ferrum candens per aerem rotatũ, non liquefieri, ſed refrigerari; Quod ſi globus plumbeus è ſclopo exploſus, maiori velocitate defertur per aerem, quàm ſagitta ab arcu excuſſa, & tamen ille globus non liqueſcit, nec incaleſcit, multò minus incaleſcet, & liquefiet ſagitta; Vnde mirandum prorſus eſt, tam inſignem Philoſophum adeo inania proferre. Sed vltrò demus Ariſtoteli, corpus illud tenuiſſimum proximum Soli, eſſe ignem, & deorſum violentia propelli, ex quo ſequitur calefactio in hoc Mundo inferiori, dico hinc etiam ſequi, quòd tam ęſtate, quam hyeme, calor ſentiatur à nobis, cùm omni tempore illud corpus à motione cęli deorſum trudatur, & tàm in vmbris, ſyluis, & ſpeluncis, quàm in aperto agro æſtus vrgere poſſint, cùm æqualiter illud corpus ad omnia loca calefacienda im-

Exemplũ Ariſt. de ſagittis ignitis per aerem eluditur.

Ignis deiectus etiam in hyeme calefaceret.

impellatur. Propter quæ abſurda eximij Peripatetici, Philoponus inter Græcos, Zabarella, & alij inter Latinos, coacti fuerunt hac in re deſerere Ariſtotelem, quamuis Alexander, & Auerroes ipſum tueri nitantur fallacibus rationibus, & cauillis, quos redarguit Teleſius, lib. 2. de rerum natura cap. 18.

CAPVT SECVNDVM.

Alij reijciuntur modi, quibus Sol dicitur calefacere.

Simplicius ſecundo cæli in text. 42. exiſtimauit, caliditatem Solis à proprio lumine deriuare, eò quia radij, tanquam ſubtilia corpuſcula, attenuāt, & rarefaciunt aerem, ad quam rarefactionem ſequitur calor. Sed hæc opinio omni caret probabilitate, quoniam Ariſtoteles lib. 2. de Anima text. 69. lumen non eſſe corpus, clariſſimè demonſtrauit.

Radij non ſunt corpuſcula.

Alij affirmarunt, lumen reflexum calefacere, quia ſcilicet in reflexione fit recurſus radiorum aſcendentium, & deſcendentium, quæ duplicatio validior eſt, cùm fit ad angulos rectos, quibus magis partes aeris atteruntur. Verùm id ſupponit lumen ex ſua natura calefacere, quod primùm eſt probandum; Namq; ſi id non habet ex ſe, nec etiam ingeminatum id præſtare poterit. Addo, quòd ſi naturaliter impertita eſſet lumini facultas calefaciendi, non confugiſſet Ariſtoteles ad circumlationem Solis circa aerem ab ipſo attritū, & calefactum, ſed ſat fuiſſet aſseuerare lumen ſuapte natura calefacere.

Lumē ex ſe non calefacit.

Hinc grauiter hallucinatur Cęſalpinus lib. 3. Peripateticarum Quęſtionum quæſt. 7. aſserens perſpicuum, in quo recipitur lumen, pati ſuſceptionem quandam, dilationem, apertionem, & diſpoſitionem à lumine; quę diſpoſitio, inquit ipſe, eſt attritionis, & caliditatis principium; decipitur, inquam, quoniā lumini, eò quòd non eſt corporea, ſed ſpiritalis qualitas, nulla attritio, nulla extenuatio conuenire poteſt.

Error Cæſalpini, quod lumē atterat aerem.

Zabarella lib. de calore cæleſti cap. 10. ferè conſentit cum Cæſalpino, putans, hanc eſſe naturā luminis, vt calefaciat per attritionem, & aerem extenuādo, ad quam extenuationem ſequitur calor; Quod lumen, ſubdit ipſe, debet eſſe magnum, & vehemens, quia debile, & exiguum id præſtare nequit: Deinde conſiderat Zabarella, lumen, ſeu radios rectos, & ſimplices, aut nullum, aut exiguum producere calorem; Et hac de cauſa media aeris regio non calefit à radijs Solis ipſam percurrentibus, quia ſimplices recta tranſeunt, ſicuti vehemēter ęſtiuo tempore poſtrema aeris regio incaleſcit, quia radij in terram proiecti, ex ipſa terra reſilientes, inuicem geminantur, vnde radiorū inter ſe colliſione extenuatur aer, atque calidior euadit.

Zabarellæ ſentētia de lumine atterente aerem explicatur, & refellitur.

Hæc ſententia Zabarellæ à veritate longè recedit; nam eò dirigitur, & collimat, vt admittat radios, tamquam corpora, attenuare, & conterere aerem, quod certè non concedit Ariſtoteles, qui agnoſcens attenuationem, ſectionē, & diſgregationē non competere, niſi corpori; eiuſdem aeris contritionem, & diſiectionem non lumini, ſed Solis circumrotationi attribuit. Imò primo de cælo, text. 42. hęc habet. *Calor autem ab aſtris, & lumen generatur, attrito aere*; Quare Ariſtoteles, licet perperam, putauit potius ab attritione aeris lumen ipſum produci, quam quòd lumen in aere attritionem efficiat. Sed quemadmodū falſum eſt, lumen atterere aerem, ita abſurdum eſt, aerem attritum à Sole calorem producere; Etenim cùm aer à motu cæli omni tempore atteratur, vt ſupra indicaui; ſequitur, quod hyeme, nocte, & in vmbris calor perſentiatur: quin in extremis Mundi polis calor aliquis excitabitur, quamuis enim cælum ibi tardius moueatur, minuſque aerem impellat, nihilominus ex aeris qualicumque diſiectione, calor ibi producetur,

tur, & tamen competentiſſimum eſt, vtrumque polum in ſuis extremitatibus frigidiſſimum eſſe.

Valeſius lib. 1. de ſacra Philoſoph. cap. primo aſſerit, ignem non habere ſedem in natura determinatam, carere proprio motu, & tamquam animam Vniuerſi, per omnes partes moueri, & permeare, & cùm habeat ſimilitudinem, & cognationem cum lumine, trahi ab ipſomet lumine, adeout vbi maior eſt copia luminis, ibi copioſior ſit curſus ignis ad ipſum lumen accurrentis. Quamobrem, cùm æſtiuo tempore maior ſit ſolaris luminis copia, diùque in aere moretur, acrior etiam, & vehementior æſtus percipitur. Hæc Valeſij ſententia alias mihi probata fuit, & in publicis theſibus à me iuuene expoſitis olim defenſa, atque explicata in Italo Diſcurſu, quem olim Romæ habui in nobiliſſima Academia Sereniſſimi Principis Sabaudiæ Mauritij, eo tempore Cardinalis, quem Diſcurſum vna cum alijs Auguſtinus Maſcardus, vir nunquam ſatis laudatus, & de humanioribus litteris optimè meritus, typis mandauit.

Valeſij opinio, de cognatione ignis cum lumine refertur, & refellitur.

Sed dum animo reuoluerem, quî fieri poſſit, quòd lumen attrahat ignem, agnoui, Valeſium in lumine cæcutire; Siquidem attractio conuenit, vel cauſæ finali, quæ dicitur attrahere, ſed metaphoricè; vel cauſæ efficienti, quæ non attrahit, niſi cum re attracta coniungatur. Quare ſi lumen attrahit ignem, non quidem in ratione cauſæ finalis, & metaphoricæ, ſed cauſalitate efficienti ipſū trahat neceſſe eſt; Ideò ignis attractus à lumine mouebitur motibus contrarjs, nimirum ſurſum, deorſum, dextrorſum, ſiniſtrorſum, & orbiculariter; quoniam per has omnes locorum differentias lumen diffunditur. At quis ignorat vni corpori ſimplici, vt eſt ignis, plures, imò contrarios motus attribuendos non eſſe? Quamobrem, cùm hæc attractio luminis ignem quodammodo cum ſeipſo colligantis, ſit figmentum, à Valeſij ſententia recedere cogor.

Huic opinioni aliqua ex parte adhęſit Thomas Gianninius Philoſophus egregius, Conciuis meus, tract. de lumin. cap. 18. vbi non admittit quidem, ignē ſedem determinatam in natura non habere, imò approbat ignem in concauo Lunæ collocatum à latione cæli deijci, & detrudi, & lumini Solis, tamquam qualitati ſimili, copulari. Quæ opinio ratione ſupra allata refellenda eſt, ſcilicet, quòd cùm ſemper fiat eadem Solis circumrotatio per aerem, & eadem ſimul ignis deiectio, conſequitur quòd tā æſtiuo, quàm hyberno tempore, ignis deiectus, & lumini Solis coniunctus, hæc inferiora calefaciat. Et quantum attinet ad ignem motu cæli ad inferiora proiectum, multa hinc egerminant abſurda.

Gianinij opinio explicatur, & reijcitur.

Primum admittitur, ignem ad ſuum proprium, & naturale munus obeundū, quod eſt calefacere, accedere violenter, nimirum depulſum, & à cælo deiectum. Præterea, cùm ignis duo ſint munera, nimirum eſſe partem cōſtitutiuam Vniuerſi, & principium, ſeu elementum, componens vnumquodq; mixtum, quî fieri poteſt, vt violentia expulſum relinquat propriam ſedem, quam obtinet, vt eſt pars Vniuerſi, ſcilicet hypecauma Lunæ, & veniat ad mixtionem? Porrò, ſi ignis deiectus, per mediam aeris regionem pertranſit ad hęc inferiora calefacienda, quis inficiari poteſt, ipſum ignem mediam aeris regionem frigidiſſimam in tranſitu non calefacere? vnde illa regio non frigida, ſed temperata erit exiſtimanda. Animaduertendum eſt, hæc errata ſupponere, ignem exiſtere in concauo Lunę, quod tamen nos etiam ad mentem Ariſtotelis, ſupra negauimus, & dolemus, Peripateticos hoc abſurdum impingere Ariſtoteli.

Rationes, cōtra ignē deiectū à concauo Lunæ.

Vt igitur in re prorſus difficili meam qualemcumque exprimam ſententiam, exiſtimo, Solem calefacere, quia formaliter eſt calidus, non virtualiter, aut eminenter, itaut ſit cauſa æquiuoca caloris in Mundo inferiori producti, vt plures Peripatetici affirmant, & vulgatum eſt dicterium; ſed quia eſt cauſa vniuoca formaliter calida, & ignea prædita natura. Itaque ſicuti Sol habet naturalem potentiam illuminandi, ita & calefaciēdi; Neq; lumē Solis calefacit, ſed calor coniunctus lumini quemadmodum lumen ignis non calefacit, ſed calor emanans à ſubſtantia ignis. Etenim lumen præciſè, & per ſe non habet facultatem cale-

Authoris ſententia de vera calefactione Solis.

Lumen ex ſe non calefacit ſed calor.

calefaciendi, ſed tantùm illuminandi, alioquin omne lumen calefaceret; & nihilominus communi Aſtrologorum cōſenſu decretum eſt, lumen Saturni, & Lunæ non calefacere. Quoniam verò non ſolum lumen reflectitur, ſed etiam calor, qui, vt patet experientia, in materia denſa, puta ferrea ignita, conduplicatur, & reflectitur; idcircò aſſero, calefactionem Solis augeri quidem à reflexione caloris, directè tamen calorem ipſius Solis calefacere; Quapropter hyberno tempore, quo Sol obliquo radio percutit tellurem, ſicuti non ingeminatur lumen, ita nec duplicatur calor, vnde eo tempore frigeſcimus, licet Sol nobis ſit propinquior per octogintaduos ſemidiametros terræ; ſecus euenit tempore æſtiuo, & præſertim in ſolſtitio, quando Sol pūcto noſtro verticali propinquus, radios, & calorem ad angulos rectos ad terrā eiaculatur, vnde radius, & calor in ſeipſum reflectitur, & idem quodammodo fit aſcendens, & deſcendens; Propterea calor per lineas rectas deſcendens, magis recipitur in plano, cuius plures partes à lineis rectis percutiuntur, quæ magis vniruntur, quàm obliquæ, & conſequenter maioris caloris portiones producunt. Hanc ſententiam eò veriorem eſſe reor, quò magis ipſam innixam video non ſolùm SS. Patrum, ſed etiam ſacræ Scripturæ teſtimonijs, quæ notanda ſunt apud Scheinerum loco commemorato. Quocircà ſemper admiratus ſum, Ariſtotelem acutiſſimo ſuo ingenij lumine hanc veritatem non obtinuiſſe, ſed fortaſſe ductus libidine cōtradicendi antiquis Philoſophis exiſtimantibus, ſidera igneæ ſubſtantiæ eſſe, in ſyrtes ſupradictas impegit.

Non ſolū lumen, ſed calor reflectitur.

Cauſa caloris Solis æſtate, & nō hyeme.

Porrò veritas huius ſententiæ magis fundatur in contrarijs obiectionibus euertendis, quarum tres potiſſimæ ipſam premunt, & vrgent. Prima eſt: Igni conuenit, tanquam corpori ſimplici, vnicus motus, ſcilicet à medio ſurſum, ergo ſi ſol, & ſydera ſunt ignea, ignis habet alium motum, nempè orbicularē, à quo cùm perpetuò agitetur, planè ſequitur, ignē æterno motu violenter cieri, quod non eſt admittendum. Cui difficultati facilè poteſt occurri, ſi duplici ratione ſpectetur ignis, nempè vt eſt in fieri, & generatur extra proprium locum, vel vt iam integram, perfectamq; naturam, ac proprium locum adeptus eſt. Ignis primo modo conſideratus, ſurſum fertur ad quærendam integritatem ſuæ ſubſtātiæ: ad locum proprium cōſequendum: ad ſe ſuo principio coniungendū; Quod totū reperit in cęlo, in quo dū ignis conflatus, & conglobatus in orbem mouetur, non violēter, ſed naturaliter cietur, acquiſita iam perfectione, & proprio loco; Itaq; plures motus conuenire poſſunt vni corpori ſimplici, ſub diuerſis rationibus ſpectato, ſcilicet, vt habet rationem perfecti, & imperfecti, vel vt eſt extra proprium locū, ſiue vt in proprio loco reperitur.

Igni conuenit duplex motus diuerſa ratione.

Secunda Obiectio maioris ponderis ita conficitur. Media aeris regio communi ſapientum placito, frigida eſt, quę frigiditas inde oritur, aſſerūt aliqui, quòd radij ſolares à terra reflexi, ad tantam altitudinem non pertingunt. Cæterùm ſi demus, Solem, & cætera aſtra ignea eſſe, ſuoq; calore hæc inferiora calefacere, cū omnis actio in extrema debeat primùm tangere, & afficere medium, neceſſariò ſequitur, mediam aeris regionem vi caloris ſolaris incaleſcere. Confirmatur, magiſq; declaratur obiectio; quandoquidem lumen, & calor Solis per aerem diffuſus, non eſt idem numero lumen, & calor, qui à corpore Solis immediatè profluit, alioquin accidens de ſubiecto in ſubiectū migraret, quod Philoſophi prorſus abhorrent, ſed lumen, & calor, dum emanant à Sole, elabuntur etiam continuò, & euaneſcunt, habentq; ſemper eſſe in aſſiduo fluxu, & fieri; itaq; non traijcitur calor immediatè à Sole ad aerem, ſed calor Solis calefacit ſupremam aeris regionē, in qua ignitæ impreſſiones generantur; hęc verò in parte poſt partem calefacta, confert ſuum calorem propinquæ regioni, ideſt mediæ, quæ eodem modo calefacit inferiorem.

Ad eneruandā hanc difficultatem, conſideranda eſt media aeris regio ſecundùm ſe, vt eſt aer, vel ſecundùm ea, quæ in ipſa regione continentur, quæ ſunt materiæ conflatæ ex vaporibus, & exhalationibus, habentes in ſeipſis aliquam denſitatem, & naturalem frigidi-

ta-

tatem; Quocirca, ſi conſideretur ſubſtantia aeris ſuapte natura tenuis, peruia, & diſpoſita ad recipiendum calorem, & lumen, vtique admittendum eſt aerem mediæ regionis eſſe aptum natum calefieri; Si verò conſiderentur materiæ illæ in aeris complexu contentæ, denſæ nimirum, ac frigidæ, atq; cum calore Solis luctantes, dicendum eſt, mediam aeris regionem frigidam eſſe, quia quamuis calor Solis per illam tráſiens contendat agere in illas materias, eaſq; calefacere, attamen, cùm magnam in ipſis inueniat repugnantiam, certant inter ſe, neque aer concipere poteſt calorem, à quo frigida in ipſo comprehenſa perdantur; Quapropter media aeris regio, vt aer eſt, Solis calorem recipere poteſt, vt verò eſt veluti armamentarium pluuiarum, grandinum, & fulminum, frigida eſt. Quod ita fas ſit magis explicare. Tolluntur ſpiritus calidi vi Solis è terra, aquoſis immixti vaporibus, atq; vnà quodammodo peregrinátur; In media regione, propter ipſius natiuum calorem incremento frigoris conſtipati, vapores humidi concreſcunt in nubem; ſpiritus, ſeu exhalationes, quaſi hoſte obſidente, per antiperiſtaſim inter ſeſe coeunt, & collecta vi, acriùs incaleſcunt; vt incaluere, laxantur, nam calor partes laxat, quas frigus addenſat; laxati ſpatioſiorem ſedem expoſcunt. Nubes, ne perrumpant, obſiſtit, illi ad latera nubis eliſi, atque ipſa conflictatione, & motu ſuccenſi, nube tandem diſrupta, eduntur in tonitrus, micant in fulgetra, erumpunt in fulmina; Quæ omnia demonſtrant, mediam regionem aeris nõ amittere natiuá caliditaté, & tamen frigidam eſſe. Igitur quamuis ſuprema aeris regio à lumine Solis, vi caloris Solaris calefacta, communicet aliquam caloris portioné regioni mediæ, ipſa tamen maximam in ſe continet frigiditatem.

Media aeris regio ſub duplici ratione conſideratur.

Tertia, & vltima Obiectio eſt Achilles contra Ocellum inſtructus ab Ariſtotele lib. primo Meteor. cap. 3. nimirũ, ſi Sol, & aſtra ſunt ignea, cum ſua magnitudine infinito quaſi interuallo molem elementorum ſuperent, eueniet aliquando, vt Mundum inferiorem inflámment, atque Mundus pereat per cataclyſmum ignis naturaliter; atq; ita falſitatis conuinceretur Ocellus putans, à cauſa interna Mundũ interfici nõ poſſe.

Huic obiectioni reſpondendum eſt, negando elementa à Sole, & ab aſtris, licet ignitis, deſtrui poſſe, hac potiſſima de cauſa, quia tanta eſt diſtantia elementorum, & præſertim terræ ab aſtris, vt nequeant in tanta diſtantia ſuas effundere vires, ſuamque exercere validiſſimam actiuitatem. Etenim neceſſe eſt, vt cauſa agens tangat ſubiectum patiens, ſi ipſum debet commutare; at cùm Sol longiſſimè diſtet ab elementis, & potiſſimùm à terra per multos terræ ſemidiametros, quos conſiderant Aſtronomi, & nos quoq; Diſputatione Aſtronomica obſeruabimus; non poteſt ipſe Sol terram comburere, quamuis ſit maior ipſa terra, vel centies ſexagies, vt antiqui, vel centies quadragies, vt recentiores opinantur; multò minus id præſtabunt illa aſtra, quæ minori quantitate, quàm Sol, terræ molem excedũt, & ſunt ab elementis magis remota. Præterea, ſi Sol naturaliter Mundum inferiorem comburere poteſt, vel id faciet, quà calidus eſt; vel quà calidus, vnaque factus propinquior telluri; Si id efficiet, vt calidus, ergo cùm ab initio ſuæ creationis eadem caliditate ſemper præditus fuerit, iam aliquam partem elementorum deſtruxiſſet; At videmus, Solem, & aſtra nullam læſionem ad hæc vſque tempora elementis attuliſſe, igitur, non vt calidus ſimpliciter, Sol deſtruere poteſt hanc inferiorem plagam; Si verò vt calidus, & vt propinquior factus id efficiet, oſtendenda eſt illa ficta propinquitas Solis, quam imaginatur Campanella, contra quem acriter in Diſputatione Aſtronomica diſputabimus; Quare, cùm Sol, neq; mutauerit, neq; naturaliter mutare poſſit ſedé, & telluri propinquior fieri, planum fit, ipſum vnà cum aſtris naturaliter nõ poſſe ſublunarem orbem comburere. Accedat, quòd calor Solis continuò retunditur ab humiditate aeris, & à frigiditate terræ, & aquæ; vnde hæc tria elementa cum Solis calore pugnantia, ſatis poſſunt ſeipſa ab incendio ſolari defendere: Non prætermitto, cælum ab vniuerſa ſapientum cohorte principium vi-

Diſtantia Solis a terra impedit incendium Solis.

Sol neque, vt calidus neque, vt propinquus, comburere poteſt Mũdum inferiorem.

vitale rerum inferiorum, & primam cauſam omnium generationum appellari, quæ attributa Soli potiſsimũ attribuuntur; igitur prorſus præſtantiæ Solis, & ſyderum aduerſatur pernicies, & interitus Vniuerſi; Et quamuis hæc à nobis tradita Ocelli argumentationi conſona ſint, nimirùm, quòd neque ab hac cauſa interna interitus Mundi proficiſci poteſt, attamen non ſequitur, ipſum immortalem fore, cùm ab alia potentiori cauſa interitus ſit ipſi Mundo inferendus. Aliquam ingerit difficultatem circa hanc theſim Ariſtotelis opinio de zona media inhabitabili, eò quia comburitur à Sole; nam ſi verum eſſet, quòd aliqua Mundi pars ab ipſo Sole inflammaretur, certè timendum eſſet, ne incendio eiuſdem Solis reliquæ Mundi partes abſumerentur. Itaq; non eſt ab re de opinione Ariſtotelis aliqua breuiter conſiderare.

CAPVT TERTIVM.

An zona torrida ſit habitabilis, vel à Sole combuſta.

Zona torrida à torrendo appellatur, quam inhabitatam eſſe, propter Solis inflammationẽ Ariſtoteles lib. 1. meteor. cap. 2. alijq; veteres Philoſophi Græci arbitrati ſunt, atq; inter Latinos, Beda, qui lib. de temporum ration. cap. 32. ita loquitur: *Neque enim, vel Antipodarum vllatenus eſt fabulis accommodandus aſſenſus, vel aliquis refert hiſtoricus, vidiſſe, vel audiſſe, vel legiſſe ſe, qui meridianas in partes Solem tranſierunt hybernum; Itaut poſt tergum relicto, tranſgreſsis Aethyopum feruoribus, temparatas vltrò eos, hinc calore, hinc rigore, atq; habitabiles mortalium ſedes repererint.*

Authores pro Zona torrida inhabitabili.

Compertum eſt etiam, Virgilium in Georgica ſententiam ſecutum eſſe Ariſtotelis his carminibus.

Quinque tenent cælum zonæ, quarum vna coruſco
Semper Sole rubens, & torrida ſemper ab igne.

Id quod etiam cecinit Ouid. lib. 1. metamorphoſ.

——totidemq; plagæ tellure premuntur,
Quarum, quæ media eſt, non eſt habitabilis æſtu.
Nix tenet alta duas, totidem inter vtramq; locauit,
Temperiemq; dedit, mixta cum frigore flamma.

Itaque antiquis perſuaſum fuit, mediam zonã ardore Solis flagrare, duas extremas zonas, propter Solis diſtantiam, nimio frigore obrigere, reliquas autẽ duas præ cæli benignitate, & clementia, temperatas eſse; Nunc verò longa temporis experientia compertum eſt, & nauigationibus celeberrimis comprobatum, zonas frigidas habitabiles eſſe in vltimis Septentrionis partibus, ex quibus, vt ſupra diximus, copioſiſſimi exercitus prodierunt, & elapſo ſæculo, Hollandi Zemblam, quaſi ſub polo poſitam, detexerunt. Porrò media zona pletiſq; in locis, non ſolum æſtu non torretur, ſed temperata eſt, & ingenti fructuum copia abundat. Cauſa autem præcipuè petitur ab imbrium frequentia; etenim in locis ſub zona torrida cõſtitutis, viget quidem calor, qui multam vaporum copiam euehit in ſublime, non tamen ita vehemens eſt, vt vapores abſumat, qui proinde in nubes concreſcunt, & creberrimis aquis ea loca irrigando, æſtum compeſcunt, & demulcent. Multùm etiam prodeſt ad temperandas Solis flammas Oceani propinquitas, præſertim in ea parte mediæ zonæ, quæ ad nouum pertinet Orbem, cuius magna pars aquis Oceani alluitur, præter ventos è mari ſemper efflantes, ardoreſque mitigantes; Neque eadem eſt totius æquinoctialis plagæ temperies; quoniam in aliquibus locis frigida eſt, vt multi ad Occidentalem Indiam nauigantes, teſtati ſunt, quia ibi excelſi aſſurgunt montes, quorum

Rationes pro Zona torrida habitabili

ca-

capita perpetuis niuibus caneſcunt; In alijs autem locis feruida eſt, ſicut in Monopatama, & in inſulis Molucis, atq; in regione, ſeu regno Regis Abyſſinorum, quæ regio in medio zonæ torridæ cõſtituitur; Non tamen ſumma Æthyopum nigredo Soli nimis feruenti attribuẽda eſt, ſed vel Æthiopum ſtirpi, vel illius telluris qualitati, quę arida, & ſicca, Æthyopum corpora nigredine afficit; Tandem temperies eiuſdem zonæ ex qualitatibus incolarum colligitur; Etenim gentes illę timidæ ſunt, atq; imbelles, ingenio tamen pollent, & induſtria, quod eſt proprium calidorum climatum, quemadmodum frigidis regionibus ineſt quidam ingenij ſtupor, ſed animi ingens ferocitas, atq; audacia.

Hæc ſub æquinoctiali temperies adduxit aliquos ad putãdum, Paradiſum terreſtrem ibi à Deo fuiſſe plantatum, quam opinionem adamarunt Tertullianus in Apologetico aduerſus Gentes, D. Bonauentura, & Durandus. Cæterùm D. Thom. prima parte quæſt. 102. art 1. docet, Paradiſum terreſtrem in Orientalibus partibus conſtitutum fuiſſe, quia credendum eſt, ait ipſe, quod in nobiliori terræ loco fuerit collocatus; Cùm autem Oriens ſit dextera cæli, ex Philoſ. 2. de cælo text. 15. & dextera ſit nobilior ſiniſtra, decebat, vt in Oriẽtali plaga Paradiſus terreſtris à Deo inſtitueretur; Quod antea tradiderunt Damaſcenus lib. 2. de fide orthodoxa cap. 10, & Iſidorus lib. 14. ethimolog. cap. 3. atq; id clariſſimè patet ex Moyſis verbis, quibus enarrat ad plagam Oriẽtem regionis Heden locatum fuiſſe Paradiſum; Terra verò Heden, vel Meſopotamiæ pars eſt, vel ei propinqua. Porrò conſtat duo Paradiſi flumina, Tigrim, & Euphratem, originem ducere ex mõtibus Armeniæ, & decurrendo per Meſopotamiam, Aſſyriam, & Chaldæam, in ſinum Perſicum deuoluere, & cum alia duo flumina, Phiſon, & Gehon, non inde procul fluant, coniectari fas eſt, Paradiſum terreſtrem circa illas regiones ſitum fuiſſe. Itaque quamuis temperatiſſima ſit zona torrida, non ibi tamen conſtituendum eſſe Paradiſum terreſtrem, tradidit eruditiſſimus Æneas Syluius, qui fuit Pius II. libro hiſtor. Aſiæ, & Europæ cap 5. Idcirco placuit Pererio lib. 3. in Geneſ. cap. 2. affirmare, vel in Meſopotamia, vel non inde procul Paradiſum extitiſſe.

Paradiſus non fuit ſub Zona torrida, ſed in Oriente.

Opus eſt rationes pro Ariſtotelis opinione de inhabitabili zona torrida diluere. Ratio autẽ potiſſima hæc eſt. Quò magis radij Solis directè feriunt, magis calefaciunt; ſed loca ſub media zona collocata perpendiculariter feriũt, ergo ipſa inflammare potens eſt Sol; Et quidem directè, vel ad angulos rectos Solem percutere loca ſub zona torrida conſtituta, patet ex Syene, Ciuitate ibi poſita, de qua canit Lucanus.

Rationes Ariſt. de Zona torrida inhabitabili refelluntur.

——vmbras numquam flectente Syene.

ſiquidem aſſerunt Geographi, quòd cũ Sol directè ſit verticalis illi Ciuitati, circum circa per triginta ſtadia corpora nulias proijciunt vmbras; Quare cùm ſub ęquinoctiali vmbra puſilla ſit, patet ipſum Solem perpẽdiculariter ibi ferire; Nihilominus ex hac ratione non infertur, calorem ad angulos rectos à Sole ibi productum comburere terram, ſed quidem maiorem eſſe calorem, quàm ſit ille, qui radio non recto producitur, & hinc non concluditur terram illam inhabitabilem eſſe. Et animaduertẽdum eſt, Solem in circulo æquinoctiali, ob directum Zodiacum, nullo ferè tempore conſiſtere; in Tropicis autem, in quibus Zodiacus flectitur, ob illum flexum maiori temporis ſpatio commorari. Hinc ſolſtitia appellantur, quia ibi Sol ſtare videtur. Itaq; magnam caloris impreſſionem Sol in ea parte æquinoctiali efficere nequaquam poteſt. Conſiderandum eſt etiam, ibi duas æſtates, & duas hyemes eſſe, inter quarum vtramq;, & æſtates, tres menſes intercedunt; Vnde fit, vt æſtates neq; valde calidæ, neque hyemes valde frigidæ ſint. Propterea quod apud nos ſemel generatur, ibi copioſè bis producitur; & hoc argumento eſſe debet, illam tellurem à Sole non inflammari. Et quamuis Sol bis ſingulis annis per verticẽ illarum regionum incedat, attamen in alijs anni partibus, ab æquatore recedit, vtrinque grad. 23. cum dimidio, & tunc regio illa nullo torret æſtu; ſed prorſus temperata exiſtit.

Sub Zona torrida exigua vmbra.

Sol parũ conſiſtit in circulo æquinoctiali.

Longius moratur in Tropicis.

Duæ æſtates, & duæ hyemes ſub Zona torrida.

Ibi copioſa rerũ productio.

ſtit. Quin, cùm Sol aſcendit per verticem, ſolùm in puncto meridiei perpendiculariter terram percutit, in alijs autem horis obliquè ferit. Quamobrem cùm duodecim horis illas plagas illuminet, & totidem horis ſub terra lateat, quod non facit in Tropicis; fit vt mora lõga Solis ſub terra ipſius calorẽ diurnum ita temperet, & imminuat, vt nocturno tempore, aere maximè refrigerato, habitatores in Braſilia ad ignem accurrant. Itaque ſicuti falsò ſupponit Ariſtoteles, zonas extremas eſſe inhabitabiles, propter nimium frigus, cùm experientia compertum ſit, de regionibus intra circulos polares poſitis, iam barbaras gentes, compoſito exercitu, prodijſſe, & continuò erumpere; ita clariſſimum eſt, zonam mediam habitari, vt præter Africæ loca, fidem faciũt Peruuium, atque inſulæ Molucæ, & Philippinæ; Quare conſtat, Solem ſuo radio, & calore non poſſe naturaliter terram comburere, & verũ eſſe illud, quod obijciebat Ocellus, ſcilicet, neq; ab hac cauſa interna Mundum poſſe extingui. Cæterùm, cùm id de Sole demonſtratum ſit, remanet idem de ſtellis patefacere.

CAPVT QVARTVM.

An Stella Canicula Mundum inferiorem valeat inflammare.

NOn de omnibus ſtellis, ſed de Syrio, vel Canicula præſertim oritur dubitatio, quia Cardani, & aliorum Aſtronomorum conſenſu firmatum, eſt Canem maiorem, Syrium dictum, Arabicè Alhabor, ſua magnitudine Solem ipſum ſuperare; De qua ſtella oriente aſſerunt Aſtronomi, quòd ipſa Mundum immodico torquet æſtu, plantas exſiccat, canes in rabiem agit, & maria turbat: & a Medicis ſtella malefica, & corporibus humanis noxia æſtimatur. Idcirco Hippocrates prohibuit purgationes eo tempore, lib. 4. Aphoriſm. aphoriſ. 5. *Sub Cane, & ante Canem difficiles purgationes.* Cuius dicti ratio affertur à Galeno, ſcilicet, quia eo tẽpore calor natiuus à maximo calore externo cuocatus, hebetatur, vel quia cùm purgatio ſit motus à circũferentia ad centrũ, & calor excitatus à Canicula trahat a cẽtro ad circumferentiam, ſi tunc temporis adhibetur purgatio, fit motus in corpore contrarius. Itaq; non leuis oritur dubitatio de malefica actiuitate Caniculæ in Mundũ inferiorem, adeò vt timendum ſit, ne ipſa aliquando ipſi Mundo poſtremam afferat perniciem.

Canicula maior Sole.

Canicula maxima vis.

Eiuſdem malefica qualitas.

Ad hanc dubitationem euertẽdam, ſupponendum hoc loco eſt illud, quod in Diſputatione Aſtrologica fusè declarabimus, nimirum ſtellas fixas, vel totum lumen recipere à Sole, vt putauit Blancanus in ſua ſphera parte 3. cap. 4. vel ſaltem proprio lumine paruo, & exiguo fulgere. Quod ſi de planetis multi ex Aſtronomis idem affirmant, cur hoc negandum eſt aſtris fixis? Hinc cecinit Sanctiſsimus Vates Vrbanus VIII ode de D. Ioanne Baptiſta ſtrophe prima.

Stella fixa, & Planeta habẽt lumen à Sole.

Vidit hæc ætas Venerem bicornem
Fulgere Phœbes æmulam;
Sed luce lucent Solis: hic, fons luminis,
Splendet, & irradiat
Cœli ſydereos globos.

Ipſas autem ſtellas fixas lumen recipere à Sole indicant ipſarum ortus, & occaſus; Ortus, inquam, Heliacus, quo apparet aſtrum, quod antea ob Solis viciniam non apparebat, & occaſus Heliacus, quo occultatur aſtrũ, itaut amplius prę Solis vicinitate cerni nequeat. Hinc Sol ſingulis annis inerrantes ſtellas percurrens, & fulgore ſuo eas contegit, ideſt heliacè occidit, & eaſdem præteriens, ſuo fulgore liberat, quod eſt heliacè oriri, & apparere, vnde fit vt earũ lumen à propinquitate maiori, atq; minori ipſius Solis ita varietur, vt totum lumen à Sole haurire videatur. Quapropter

Ortus Heliacus, & occaſus ſyderum.

pter ſi Canicula recipit lumen à Sole, ergo etiam ab eodem calorem mutuatur; ſi autem Sol terram comburere nequit, neq; minùs id præſtare poterit Canicula.

Pro qua re penitus explicanda, demonſtrandum à nobis eſt, æſtum tempore Caniculæ vrgentem, per accidens tantùm contingere, atq; ob cauſam diuerſam ab illa, quæ vulgo iactatur. Conſideranda ſunt ea, quæ tradita fuere ab Ariſtotele ſecundo Meteor. c. 2. vbi affert cauſam, propter quam in ortu Orionis, ortu, inquam coſmico, vſque ad Eteſias,& Prodromos, magna tranquillitas aeris exiſtat, quia ſcilicet, docet Vicomercatus, iuxta mentem Ariſtotelis oritur Orion, Geminis exorientibus, poſitus inter Geminos, & Taurum. Et cùm ſuprema ſtella in cingulo Orionis ſecundæ magnitudinis, tricies, ſecundùm Tychonem, imò plus, ſecundùm alios, terram mole ſua ſuperet; abſoluitur huius ſtellæ ortus cum ortu Cancri, quo tempore Sol ad verticem noſtrum ita accedit, vt vlteriùs progredi nequeat, atque ita perpendiculari radio tellurem percutit, vt æſtus maximè ſentiatur, qui ſummus ardor Solis diſsipat, abſumit, extinguit exhalationes, ex quibus venti turbantes aerem conficiuntur. Ob id iuremerito dixit Ariſtoteles, in ortu Orionis tranquillitatem in aere dominari, vſque ad Eteſias, & Prodromos, qui, vt ipſius vtar verbis, poſt Verſiones flare incipiũt: per Verſiones autem intelligit Tropicos, ſiquidem Tropicus idem valet, atq; ſonat ac conuerſiuus, nempè, poſtquã Sol à Tropico Cancri diſceſſit; Et Vicomercatus, exponens ea verba, ſic legit: *Eteſiæ autem, poſt ſolſtitium, & circa Canis ortum ſpirant*; quamuis Plinius putauerit, ſpirare diebus octo ante ortum Caniculæ. Sunt autem Eteſiæ venti Aquilonares, qui ſingulis annis flantes, nomen Eteſiæ ſortiti ſunt, quod latinè ſignificat anniuerſarium, quos ventos cùm quidam venti certis diebus præcedant, eorum prænuncij, & prodromi, ideſt præcurſores dicti ſunt.

Ortus ſtellæ Orionis.

Prodromi venti explicantur.

Cauſa autem, ob quam poſt Verſionẽ, ideſt poſt diſceſsũ Solis à Cãcro, & poſt Canis ortũ ſpirent Eteſię, ab Ariſt. affertur; quia nimirum duæ ſunt vniuerſaliter cauſæ tranquillitatis aeris, videlicet, altera nimius calor, altera nimium frigus. Ille diſſipat, & conſumit exhalationes, ex quibus venti non poſſunt generari: iſtud ſuffocat, & extinguit eaſdem exhalationes, ne poſſint nimia frigiditate oppreſſæ conſurgere; Ideò venti Aquilonares, exiſtente Sole in Cancro, non ſpirant, quia Sol ſuo vehementi calore exhalationes diſijcit, & extinguit; ſpirant autem poſt exitum Solis à Cancro, & oriente Canicula, quia tunc non ita efficax eſt Solis calor, neque potens eſt abſumere, & penitus extinguere exhalationes ab ipſius radio ſubleuatas. Ex quo apparet, minorem vrgere æſtum tempore Caniculæ, quam antea, alioquin ſi tantus ſæuiret ardor, exhalationes diſgregaret, & exterminaret, neque venti Aquilonares, neque Eteſiæ, & Prodromi perflarent, maria turbantes, & procellas excitantes; Igitur tamquam falſum aſſeritur, oriente ſtella Canicula, magis inferiorem Mundum exardeſcere, ergo etiam alienum à veritate eſt, poſſe à Canicula inferiorem Mundum inflammari.

Calor & frigus nimij extinguunt exhalationes.

Stella Canicula nõ eſt cauſa maximi æſtus.

Cæterùm videtur experientia repugnare his, quæ à nobis hucuſque tradita ſunt; Quandoquidem, diebus canicularibus, maioris caloris vehementiã humana corpora experiuntur. Quocirca eodem modo philoſophandum eſt de calore caniculari, quo ratiocinari fas eſt de frigore hyemali, quod maximè excitatur, & perſentitur menſe Ianuarij, & Februarij, quo tempore iam Sol exiuit è Capricorno, & ad nos incipit accedere per ſigna Aquarij, & Piſcium, vnde tepidiores deberent eſſe dies, quàm fuerint in menſe Decẽbris, & tamen ipſos acerbiores, & frigidiores experimur, glacie, & niue frequenti, per ea tempora tellurem obſidente. Ratio eſt, quia cùm Sol nobis fit propior, ipſius calor adeò eſt tenuis, & exilis, vt vapores quos ſubleuat, nequeat diſſipare; idcircò iſti occupantes aerem, conuertuntur in niues, & terram infrigidant. Non diſsimili ratione putandũ eſt, cauſam maioris caloris in diebus canicularibus eſſe, quia Sol anteactis diebus, dum ſignũ Cancri percurreret, ma-

Cauſa maioris frigoris in vltima parte hyemis.

Cauſa maioris æſtus in diebus canicularibus.

maximam ſui caloris in aere, aqua, & terra impreſſionem fecit. Propterea ſubſequentes dies caniculares calidiores ſentiuntur, non quia ſtellæ, quæ Canis maior, & minor appellantur, maiorem calorem ad terram eiaculentur, vel Sol eo tempore maiores calefaciẽdi vires ab illis ſtellis deſumat, ſed cauſa eſt impreſsio iam facta à Sole, adeout calidam diſpoſitionem iam introductam calor vehementior conſequatur. Corroboratur hæc veritas experientia, quæ ſæpè receptũ eſt, dies caniculares varios, & inſtabiles eſſe, modò calidos, modò tepidos, aliquando etiam frigidos, vt ego expertus ſum anno 1633. Quod certè demonſtrat, Caniculam nõ habere eam, quam vulgus æſtimat, ingentem, & validam calefaciendi facultatem; Vnde manifeſtò conuincitur, Caniculam nullis pollere viribus ad Mundum elementarem comburẽdum; Et de hac dubitatione ſat ſit.

Dies caniculares ſæpe varij, & inſtabiles.

Audio Lectorem inſuſurrantem mihi Phaetontis caſum, quo incendio olim Mundum conflagraſſe fama eſt; Ideò timendum, ne ſimili incendio vniuerſa Mundi moles abſumatur. Propterea non eſt ab re in Phaetontæis flammis pauliſper, abſq; læſione, verſari.

CAPVT QVINTVM.

An ex incendio Phaetontis colligatur futurum vniuerſale rerum incendium.

Fabuloſa prętermitto de Phaetonte, luculentiſſimè commemorata ab Ouid. lib. 2. Metamorph. & à Luciano in Dialogis Deorum, atque hiſtorica tantum ſectanti, mihi occurrit, quod litteris conſignarunt Beroſus, & Euſebius, ſcilicet Cecropem, primum Athenienſium Regem, quadringentis fermè annis bellum Troianum anteceſſiſſe, & tẽpore interiecto inter Cecropem, & Troianum excidium, diluuium Deucalionis & incendium Phaetontis contigiſſe; Beroſi hæc ſunt verba de Phaetonte cap. 10. *His etiam temporibus adeò rigis, & grauis æſtus incanduit, vt Sol per deuia tranſiectus, vniuerſum Orbem, non calore affeciſſe, ſed igne torruiſſe dicatur, impreſſumq; feruorem, & Aethyopes plus ſolito, atque etiam Scythas non tuliſſe. Ex quo etiam quidam, dum non concedunt Deo ineffabilem potẽtiam ſuã, inanes ratiunculas conquirentes, ridiculam Phaetontis fabulam texuerunt.* Hæc Beroſus.

Tempus incendij Phaetõtis.

Illi, qui Phaetontis fabulam allegoricè interpretati ſunt, vt Boccatius, & Natalis Comes, affirmant, tempore æſtiuo, maximo calore Orientis partes & præſertim Græcię, ita affectas eſſe vt videretur incendiũ Solis illas oras depopulari, quod etiã aliàs alibi cõtigit, & præſertim in Gallia, Græcia, & Italia, anno ſalutis noſtræ 1242. quo tempore tanto Solis calore terra incanduit, tantaq; ſiccitate illæ Prouinciæ exarſerunt, vt vitali aeris qualitate corrupta, magna vis peſtilentiæ anno ſequenti illas regiones inuaſerit, & deuaſtarit.

Allegoria de Phaetõtis incẽdio

Quare Phaetontis incendium aliud nõ pręſefert, quàm inſolitum Solis ardorem. Nam Phaeto gręcè ſignificat ardere, & Clymenes Phaetontis mater humiditatem ſignificat, ad indicandũ, Solem ſuo calore vapores attollere, vnaq; diſijcere, vnde maior caliditas, & ſiccitas ingruit. Hinc fabulati ſunt Poetæ, Iouem fulmine iugulaſſe Phaetontem, dum curru Solis ad ſignum Scorpionis accederet, ita iudicantes, caliditatem nimiam defeciſſe tempore Autumni, Sole ſignum Scorpionis percurrente. Vel dicamus, quòd occidente Sole in Scorpione, ortu Heliaco oritur Palilitium, ſiue oculus Tauri in Oriente, cum quo oriuntur Pleiades, aliæque ſtellæ pluuiales, quæ ingentem illam caliditatem, & ſiccitatem extinguere potuerunt.

Phaetõtis nomen quid ſignificet.

Alia allegoria de Phaetõtis incendio

Antiquus Poetarum rumor increbuit, Eridanum Phaetontem fulminatum ſuis aquis excepiſſe eo tempore, quo Sol in ſigno Scorpionis effulgebat.

Quod

Eridanus cur Phaetontis ſepulchrum.

Quod ſignificat, autumnali tempore Eridanum copioſiſsimis aquis affluxiſſe, quarum affluentia ſumma illa caliditas ſublata eſt; Ideò Eridani alueus, nobile Phaetontis ſepulchrum veteri Poetarum cantu celebratum eſt.

Phaeton rex Aſtronomiæ inſignis.

Non prætermittam id, quod à Plutarcho in Pyrrho traditum eſt, nimirum Regem Phaetontem fuiſſe Aſtronomiæ peritia inſignem, Solis filium appellatum, & currus ſolaris aurigam, quia Solis curſum per Zodiacum primus percepit, & docuit, & cùm perierit antequam artem Aſtronomicam perfectè calleret, dictus eſt cœleſti fulmine deiectus.

Diuerſæ conflagrationes ab incendio Phaetõtis ſignificantur.

Beroſus lib. 5. Antiquit. refert, multa contigiſſe incendia, & in Italia tribus in locis per multos dies arſiſſe, apud Iſtros, Cymeos, & Veſuuios, & deſcribuntur hæc incendia ſub anno Mundi, bis milleſimo centeſimo nonageſimo ſeptimo, quo tempore aduentus Phaetontis in Italiam traditur; Vnde ipſius Phaetontis incendio adumbrata eſt Veſuuiana conflagratio, quæ eo tempore excitata fuit, & hæc eſt interpretatio Ioannis Annij, expoſitoris Beroſi.

Phaetõtis incẽdium eſt Cometa.

Mihi magis probatur doctiſsimi Ficini interpretatio comment. in Timæum, in quo Dialogo Plato de Phaetonte verba facit, & Ficinus declarat fuiſſe Cometam, nomine Phaetontem, Solis filium, quia ex ſubſtantia Solis prodijt, & dictus eſt Solis currum duxiſſe, quia nocte ſplendeſcens, ſolare lumen æmulabatur; quam interpretationẽ amplectitur Olympiodorus in lib. primum Meteor. text. 38.

Poſtremò affirmandum eſt, iuxta aliquorum ſententiam, Phaetontis incendium fuiſſe Pentapolis, & ſociarum Ciuitatum conflagrationes, propter flammas diuinitus emiſſas, & à Moyſe enarratas, ex cuius monumentis, vt aliàs adnotaui, multa Poetæ ſurripientes, rerum ſacrarum puritatem fabuloſo cæno confædarunt. Quæ cùm ita ſint, nulla ex incendio Phaetontis oritur coniectura, de futura mundanę molis conflagratione. Quoniam verò demonſtratum eſt, à cauſa nulla naturali interna, atque in Mundo comprehenſa, Vniuerſum deſtrui poſſe; ſupereſt inueſtigare, an aliqua artificialis cauſa valeat inferiori mundanę moli excidium inferre, & occurrit iucundum Quæſitum, nimirum, an confici poſsit ſpeculum à Sole illuminatum, ex quo recurrentes radij ſolares, vires habeant ad Vniuerſum cõburendum.

CAPVT SEXTVM.

An dari poſſit ſpeculum, vel Diaphanum vſtorium inferioris Mundi.

Specula Archimedis Romanam claſſam cõcremarunt.

RAtio hac de re dubitandi ex Hiſtorijs petita eſt, quibus cõſignatum habemus, Archimedem ſpeculo affabrè facto, ex quo Solis radij vehementiſsimè reflectebãt, claſſem Romanam, cui Appius, & Marcellus præſidebant, è Syracuſanæ vrbis mænibus concremaſſe. De quo Archimede ita Liu. Dec. 1. *Archimedes erat vnicus ſpectator cæli, ſyderumq; mirabiliũ tamen inuentor, & machinator bellicorũ tormentorum, quibus hoſtium opera ludificarentur*; Sed quoniam de ſpeculo Liuius mentionem non facit, audiamus Galenum lib. 3. de temperamentis ita loquentem. *Hoc vtique modo aiunt, Archimedem per comburentia ſpecula hoſtium triremes incendiſſe*. Idem refert Zonara tom. 3. his verbis: *Speculo quodam verſus Solem ſuſpenſo, radios excepit, aereq; ob denſitatem, & leuitatem ſpeculi ex ijs radijs incenſo, effecit, vt ingens flamma rectà in naues illata, omnes eas cremaret*. Scio aliquos putaſſe, Archimedem non accendiſſe naues Romanas ſpeculis vſtorijs, ſed quibuſdam lapidibus in ipſas iactatis, Quam opinionem redarguit Dauid Riualtus in ſuis commenta-

rijs de ſpeculis vſtorijs Archimedis, & penitus reprobatur à Galeno ibidem loquente de domo, quę in Myſia regione Aſiæ à calore Solis fuit combuſta, & ſubdit incendium nauium Marcelli, Ex quo colligitur, Galenum loqui de calore Solis, non de pilis igniferis excitãtibus ignem in triremibus.

Idem Zonara refert de Proclo, qui Anaſtaſio Dicoro imperante, anno Chriſti 492. Archimedis æmulatus artem, æris ſpeculis claſſem Vitaliani Byzantium obſidẽtis, incendit, cuius verba ſunt hæc: *Specula ex ære fabricaſſe vſtoria fertur Proclus, in qua cùm ſolares radij impegiſſent, igne inde, fulminis inſtar, erumpente, claſsiarios, ipſamq; claſſem combuſsit*. Quare argumentari fas eſt, tale fortaſſe confici poſſe ſpeculum, è quo radij Solis repercuſſi, ignemq; eiaculantes, terræ molem accendant.

Procli ſpecula aliã claſſem incẽderunt.

Vt verum fatear, aliquam mihi in hac re ingerebant difficultatem, quæ traduntur à Io. Baptiſta Porta in ſua Magia naturali lib. 17. cap. 17. vbi ita loquitur. *Sed longè cæteris præſtantiorem modũ trademus, à nemine equidem, quod ſciam, traditum, antiquorum hominum, & recentiorum inuentionem ſuperantem, nec puto humanum ingenium maiora excogitare poſſe; Hoc ſpeculum non ad decem, viginti, centũ, aut mille paſſus comburit, vel ad determinatam diſtantiam, ſed in infinitum, nec in cono accendit, vbi radij coeunt, ſed à ſpeculi centro vſtoria linea procedit, cuiuſuis longitudinis, quæ omnia obuia comburit. Præterea accendit retrò, ante, & ex omni parte*. Hæc Porta: Ex quibus intelligitur, non ſolum verum eſſe illud, quod de ſpeculis vſtorijs Archimedis, & Procli memoriæ proditum eſt, ſed etiam, componi poſſe ſpeculum, quod vniuerſa cõburat propter lineam vſtoriam, quam putat Porta, in infinitum extendi. Cæterùm ſicuti hic Author in multis ſe nimium iactat, & nimia fertur leuitate; ita in ſpeculo à ſe excogitato conficiendo, non ſolum deficit, ſed nunquàm edocet modum ipſum componendi, & verborum ambagibus id, quod ignorat, inuoluit; Et circa lineam vſtoriam ab ipſo conceptam, animaduertendum eſt, ex Dioptricæ pronunciato, quod tradit Kepplerus in ſua Dioptrica, angulos ęquales incidẽtię facere angulos ęquales reflexionis, ac refractionis, quare radij recti paralleli incidentiæ poſſunt quidem in vnum colligi punctum; ſed quia formant diuerſos angulos incidẽtiæ, non poſſunt in reflexione in vnam lineam vſtoriam coire. Quare, ſi nomine lineæ, intelligit Porta lineam ſtricto modo omnis latitudinis expertem, concipi non poteſt, radios reflexos talem lineam efformare; Si verò, nomine lineæ, ſumatur extenſio cum latitudine, inſtar cylindri, vel alicuius exigui tubi, itavt radij in illo tubo conſtricti, pręſeferant imaginem lineæ vſtoriæ, talis linea non comburet in omni loco, & ad omnem loci poſitionem non extendetur ille tubus plenus lumine, quia radij continuò in illa, quamuis parua expanſione, & latitudine debilitãtur. Etenim illam vim, & virtutem, quam fortaſſe conſequerentur in linea vera, & mathematicè ſpectata, deperdunt in linea phyſico modo, & cum aliqua latitudine conſiderata.

Speculum adducitur à Porta, quod in infinitũ accendit.

Refellitur opinio Portæ de linea vſtoria in infinitum.

Hinc obiter animaduerto, incendiũ nõ produci ſolùm ab vnione radiorum in puncto, vt eſt ſententia Keppleri, ſed quoq; ſi in anguſtum ſpatium ipſimet radij coarctantur; quod experimur in ſpeculis ſphęricis, in quibus producitur incendium, & tamen in ipſis radij non ſolum in vnum punctum vniuntur, ſed in aliquam porriguntur extenſionem; Ideò manus obiecta ſpeculo recipit radios, & calorem reflexum à Sole, non in puncto concurſus, ſed aliquantulum ab ipſo diſtans, & in ea poſitione, in qua radij non amplius in puncto copulantur. Quod etiam obſeruo aduerſus Portam exiſtimantem, ex linea vſtoria, cuius ſolum extremitas eſt punctum, vehemens incendium produci. Reiecta igitur Portæ opinione breuiter diſquirendum eſt, quænam inter ſpecies, & ſectiones ſpeculorum efficaciorem vim habeat comburendi.

Idem Porta lib. 4. Magiæ, cap. 20. vna cum Io. Iacobo Vueckero lib. de Secretis, cap. 10. exiſtimat, parabolicam ſectionem inter cæteras maximè

vrere:

vreret: radios enim, inquit ipſe, violentiùs congregat in vnũ coactos, & radij tali ſpeculo incidentes perpendiculariter ferientes, ſimul in vnum reflectuntur, & coincidunt, adeout vnius radij vicem gerentes, multùm comburant. Propterea affirmant hi Authores, inter ſectiones nullam eſſe, quæ longiùs, & valentiùs ignem emittat, quam Parabola, cuius ſpeculi efformandi modum vterq; Author pleniſſimè docet, ſed Porta cap. antecedenti eandem virtutem videtur ſpeculo ſimpliciter cõcauo concedere, nã ſi Solis radijs obijciatur fomes, vel accendibilis materia, & centri loco in tali ſpeculo collocetur, inducitur flamma, quæ diù perſeuerans, plumbum, vel ſtannum colliquat, quamquã aurum etiam, & argentum tali ſpeculo colliquatum fuiſſe, Porta teſtatur. Sectionis parabolicæ fuiſſe ſpeculum Archimedis, putat P. Bonauentura Cauallerius in Bononienſi Gymnaſio celeberrimus Matheſis profeſſor ſuo Italo libro de Speculo vſtorio cap. 30. vbi affert propriam ſpeculationẽ, & inuentionem ſpeculi, ad comburendum aptiſſimi, quam hìc afferre ſuperſedeo, ne illa, quæ admirabili ſubtilitate ingenij, & orationis perſpicuitate ab ipſo expoſita fuere, à mea imperitia implicentur, & obſcurentur.

Parabola inter ſectiones ſpeculorum efficacior, ex Porta.

Parabola fuit ſpeculum Archimedis.

Cæterùm à viris doctiſſimis demonſtratur neq; ellipſim, vt putauit P. Grũberger, lib. de ſpeculo elliptico, nec Parabolam, neq; aliam conicam ſectionem excepta Hyperbola, vel illi proxima ſectione, cogere poſſe vehementiùs radios omnes refractos ad vnum punctũ, hancq; ſectionem cæteris ad vrendum dioptricè validiorem eſſe. Ratio potiſſima eſt, præſertim in Parabola, quia nõ benè ſe ſe accõmodat ad certos angulos, ac nimis frangit radios laterales extremos è diaphano prodeuntes; ſic de elliptico, & ſphærico diaphanis. At refractio facta per hyperbolicã ſectionem oſtenditur à dioptricè ſcientibus, eſſe per angulos, qui radios parallelos incidẽtes cogũt in vnum punctum poſt Diaphanum. Quamobrem viri eruditiſſimi diaphanum hyperboliforme à radijs Solis percuſſum efficacius eſſe Ellipſi, & Parabola ad flammam producendã exiſtimarunt. Hanc ſententiã inter recẽtiores tuetur P. Marius Bettinus, ingenioſiſſimus, & elegantiſſimus arcanorum Matheſis indagator, Apiario 6. progymnaſ. 2. cap. 4. & tantæ efficaciæ hyperbolicum ſpeculum conſtituit, vt plumbum, ſtannum, & ſimilia metalla liquare putet. Quin affert hiſtoriam de quodam in carcerem coniecto, qui media hyperbola Soli oppoſita, plumbeas cõpages, quibus ferreæ crates perſtringebantur, colliquauit, vnde liber è carcere euaſit.

Hyperbole magis efficax ad vrendum dioptricè.

Itaq; quemadmodum inter ſpecula vſtoria primum ſibi vendicat locum Parabola, ita inter diaphana maius in vrẽdo robur habet ſectio hyperbolica. Specula etiam parabolica præſtant vſtione ſphæricis. Etenim in concauis ſphæricis non omnia puncta, ad quæ incidunt radij paralleli, conferunt ad vſtionem, ſed tantùm ſexta ſpheræ portio vrendi vim habet catoptricam, imò nec in ſexta ſphærici ſpeculi concaui portione, omnia puncta radios reflectunt ad idem punctum, vt euenit in parabola, ſed variæ circa diametrum fiũt radioſæ pyramides, & coni vſtorij, qui pro maiori, & minori longitudine, atq; præ baſium varietate in vnum punctum neutiquam coire, vel confluere poſſunt.

Parabola quã ſphæricum cõcauum efficacior ad comburendum.

Admiranda certè eſt inter omnia artificiata, ſpeculorum ſtructura, ex quibus nõ ſolum radij reflexi flammas producunt, ſed in eiſdem receptæ impreſſiones ab obiectis frigidis reflectunt frigiditatem. Quocirca ſi ſpeculo, vel parabolico, vel elliptico, vel hyperbolico, aut ſimpliciter concauo ſphærico, maſſa niuis, aut glaciei obijciatur, ab ipſo magnum frigus reuerberatum percipitur. Hinc ſi in debita diſtantia carbones accenſi ſpeculum concauum percutiant, ſua reuerberatione excitant incendiũ, nã à carbonibus accẽſis ſimul vnitis exeunt infinitæ lineæ ad omnes poſitiones, quæ, ſi non impediantur, eò proſiliunt quò ipſarum peruenit actiuitas; Vnde lineæ parallelæ in puncto ſpeculi vniuntur, & producunt incendium.

Specula recipiunt impreſſiones frigidas, vel calidas, eaſque reuerberant

Idem affirmandum eſt de ſono, qui in ſpeculo receptus, ab eodem reflecti-

Speculum recipit ſonum, & reflectit.

tur, & in concauis potiſſimùm ſpeculis colligitur ſonus, quia concauitas multum iuuat ad ſonos recipiendos, & reflectendos. Ideò in concauitatibus murorum, vel montium, præſertim ſuperficiei ellipticæ, Echo perfectiſſima auditur; Hinc Nympha Echo à Poetis nemorum incola fingitur, quia in nemoribus, & ſpeluncis concauitatem habẽtibus, Echo maximè reſonat. Qua de re vidẽdus eſt P. Blãcanus in ſua Echometria.

Sed de ſpeculis, & Diaphanis vſtorijs longiùs differere non eſt opus, quia longè nimis à meo inſtituto euagaretur oratio; & hęctantum indicaſſe volui, vt mihi faciliorem ſternerem aditum, ad demonſtrandum, confici non poſſe ſpeculum, vel Diaphanum vſtorium Mundi inferioris. Qui plura hac de re videre cupit, conſulat, inter priſcos Vitellionem, Orontium, Rogerium Baconium, mox Cardanum, dein Io. Baptiſtam à Porta, & Vueckerum, atque inter recentiores Maginum, Blancanũ, P. Bonauenturam Cauallerium, & P. Marium Bettinum, duo clariſſima Mathematicæ ſcientiæ lumina, quibus noſtra ætas illuſtratur.

Rationes, ob quas nõ poſſit cõfici ſpeculũ vſtorium Mundi.

Iam verò ad propoſitam dubitationem enodandam, pro comperto habẽdum eſt, confici non poſſe ſpeculum hyperbolicum, ex quo Solis calores reflectentes, hunc inferiorem Mundum valeant comburere. Etenim ſi tale ſpeculum conderetur, tàm ingentis eſſet magnitudinis, vt in ipſo radij, vel ardores emanantes à Sole, nequaquam vnirentur, nec in vnum punctum coirẽt; ſed potiùs per vaſtæ magnitudinis ſpatia diſgregati diſpergerentur, & vagarentur, nullamq; vel ſaltem leuiſſimam reflexionis vim obtinerent; vnde propoſita obiecta non inflammarent. Præterea ſpeculum ex recurrente Solis calore materiam non comburit, niſi quãdo ipſum ſpeculum rectà obijcitur Soli, & illius calidos radios in ſeipſo excipit, ad obiecta propoſita repercutiendos. Itaq; ſi ſpeculum proponatur Soli orienti, non comburet niſi partes oriẽtales, inter Solem, & ſpeculum interiectas. Si obijciatur Soli in meridie ęſtuãti, meridionalia duntaxat à ſpeculo flammam concipient; Si autem Soli occidenti exhibeatur, arbitror, propter inefficaciam radiorum Solis occidentis, nullum, vel tenuiſſimum à ſpeculo incendium prodire poſſe. Difficile autem eſt, ſpeculum immenſæ quantitatis diuerſis Mundi ſitibus, & partibus accommodare. Neq; ſolum difficultas incendij mundani ex parte ſpeculi ſpectanda eſt, ſed etiam ex parte obiectorum, in quæ Solis calores reuerberati agere debent, eaque flammis exurere; Quandoquidem tellus ſua naturali duritie, & frigiditate oppidò calori Solis è ſpeculo euibrato reluctabitur, & flumina, & maria frigida immenſitate calores è ſpeculo emiſſos retundent, & infirmabunt. Quapropter figmentum prorſus eſt, opinari, confici poſſe ſpeculum vſtorium Mundi inferioris.

Tãdem illud vſurpare fas eſt, quod crebrò in ore habebat Archimedes, ſcilicet, quòd totã è ſua ſede commouere terram auſiſſet, ſi extra terram pedem figere, ac inſtrumenta motui accõmodata collocare potuiſſet. Simili ratione dicendum eſt, quòd requiritur locus extra Mundum elementarem, in quo conſtituatur ſpeculum vſtorium elemẽtorum: Nam, cùm neceſſaria ſit debita diſtantia inter ſpeculum à Sole percuſſum, & obiecta à ſpeculo combuſtibilia, vt fiat ſufficiens radiorum, & caloris reflexio, oportet vt ſpeculum ponatur in loco diſtanti, ac remoto à Mundo inferiori; Quod fieri non poſſe, nemo eſt, qui non intelligat. Quamobrem ſatis eluditur huius vanitas Quæſiti, quod ſanè in hanc arduam, & grauem diſſertationem de fine Mundi non inſinuaſſem, niſi mihi aliquando Romæ hac de re cum viro doctiſſimo, & Mathematicis diſciplinis apprimè exculto, diſputatio contigiſſet, & niſi pollicitus eſſem de controuerſia ab ipſo excitata, in hoc meo Tractatu verba facere. Quoniam verò ſatis ſuperque oſtenſum eſt, cauſas intra Mundum exiſtentes, materiales, & corporeas, Mundum interficere non poſſe, ſupereſt inueſtigare, an ſint cauſæ ſpirituales, & immateriales intra Mundũ comprehẽſę, quæ rerũ vniuerſitati inferre valeãt excidium.

QVÆ-

QVAESITVM QVINTVM.

CAPVT PRIMVM.

An à ſubſtantia immateriali creata ſit Mundo finis imponendus.

ADhùc perſiſtimus in exagitanda Ocelli argumentatione, quæ continebat, Mundũ interiturum non eſſe, quia neque cauſa interna, neque externa poterat Mundo occaſum præbere. Nos hucuſq; demonſtrauimus, à cauſa interna materiali Vniuerſum deſtrui nequaquam poſſe, quoniam, neq; aqua, neq; ignis, neq; calor Solis Mundo inferre queunt excidium. Remanet perſcrutari, vtrum id efficere valeat Planetarum occulta coniuncta vis, & influxus ab Aſtrologis decantatus; ſed quoniam hoc argumentũ in Diſputatione Aſtrologica fusè diſcutiemus, ſupereſt in præſentia, pro integra conſideratione argumẽtationis Ocelli perquirere, an à ſubſtantia creata immateriali, & ſpirituali intra Mundum comprehenſa, finis eidem Vniuerſo naturaliter poſſit imponi.

Subſtantiæ autem creatæ immateriales, quas ipſe Mundus complectitur, duæ ſunt, nimirum anima humana, & Angelus. Et primùm quidem de anima humana, pro certo habendum eſt, quòd ipſa nullam habet vim, ad ipſum Vniuerſum turbandum; Et quidem hoc manifeſtiſſimum eſt de anima iunctà corpori, quę non habet vim motiuam, niſi ad corpus ſibi coniunctum, & eſt ex propria natura, determinata ad mouendum tantùm corpus à ſeipſa viuificatum. Hinc D. Thom. p.p. quæſt. 117. art. 4. infert, quòd anima ſeparata à corpore, ſua naturali virtute non poteſt aliquod corpus mouere; quoniam, quod conuenit ei ex natura, non variatur ex vario modo eſſendi. Cùm autem ſua natura, habeat facultatem dũtaxat mouendi corpus, cuius eſt forma; acquirit, dum eſt ſeparata, maiorem virtutem, alia corpora mouendi. Addit Caietan. in comment. illius artic. quòd anima humana eſt vltimus motor inter ſubſtãtias ſpirituales; Igitur eius vis ad corpus humanum, quod eſt paruiſsimum mobile, reſpectu mobilium ab Angelis, determinatur, aliter non eſset in infimo gradu, & limitatione motorum ſpiritualium collocata; Quoniam verò Mundi turbatio fieri nequit, abſque plurimis motibus localibus rerum in Mundo exiſtentium, vt in Diſputatione Aſtronomica primùm, & poſtea in ſecunda parte huius Tractatus diſputabimus, dubio procul cùm anima ſeparata non poſsit corpora localiter mouere, patet, eius operationem nullam Mundo afferre poſſe perniciem; Itaque tota vertitur diſputatio circa Intelligentias, vel Angelos; Vtrum ſcilicet Angeli poſſint Mundum euertere. Cæterùm antequàm id conſiderandum aggrediamur, opus eſt inueſtigare, an Angelus ſit cauſa interna, vel externa Mundo; & an iuxta Ocelli ſententiam, inter cauſas internas Mundi recenſeatur.

Anima humana ſeparata naturaliter non poteſt aliquod corpus mouere.

Anima humana eſt vltima inter motores ſpirituales.

Anima ſeparata non poteſt Mũdo naturaliter damnum afferre.

Quænam fuerit Ocelli opinio de exiſtentia Intelligentiarum, ex ſuo libro de Vniuerſo colligi nequaquam poteſt: & quia Pythagoras Ocelli magiſter, vel quid exiguum, vel nihil monumentis conſignauit, incertum prorſus eſt, quid de Intelligentijs Pythagorici arbitrentur. Propterea, quantũ ſpectat ad inquirendum, vtrùm Angelus, vel Intelligentia, excepta prima, ſit intra, vel extra Mundum, occurrit examinandum teſtimonium Ariſtot. 1. de cælo cap. 12. text. 100. his verbis expreſſum: *Extra autem cælum, quod neque eſt, neque contingit eſſe corpus, oſtenſum eſt; manifeſtum igitur eſt, quòd neque locus, neque vacuum, neque tempus eſt extrinſecus; quapropter, neq; quæ illic ſunt, nata ſunt in loco eſſe, neq; tempus ipſa fa-*

Ariſtotelis textus de Intelligẽtiarum exiſtentia extra cælum, examinatur.

cit

cit ſeneſcere, neque vlla tranſmutatio vllius eorum eſt, quæ ſuper extima diſpoſita ſunt latione, ſed inalterabilia, & impaſsibilia optimam habentia vitam, & per ſe ſufficientiſsimam perſeuerant toto æuo.

Quæ verba diuerſam nacta ſunt interpretationem; Etenim Alexander Aphrodiſęus ipſa exponit de cælo, quod non eſt in loco, ſecundùm totum, ſed ſecundùm partes; Quam interpretationem D. Thom: in comment. ſuper eiſdem verbis, extortam appellat, obſeruans Ariſtotelem allatis verbis omnem mutationem excludere, quod ſanè non conuenit cæleſtibus corporibus, quę localiter cientur. Præterea impropriè dicitur, quòd extra cælum ſit cęlum; & percipi non poteſt hæc propoſitio. Aſſerit etiam Ariſtoteles, quòd illa entia, quæ ſunt extra cælum, ſunt inalterabilia, & penitus impaſsibilia, habentia optimam vitam, & per ſe ſufficientiſsimam, quia non indigent aliquo, vel ad conſeruationem propriæ vitæ, vel ad executionem operum vitæ; Quorum quædam attribui poſſunt corporibus cæleſtibus, nempe, quòd impaſſibilia, & inalterabilia ſint; ſed animaduertit S. Thom. alia duo eiſdem orbibus neutiquam conuenire, quia cæleſtia corpora propriè non habent vitam, ſiquidem carent anima informante, contra aliquot Peripateticorum ſententiam, falſam omninò, & à chriſtiana doctrina penitus alienam; ſed eſto quòd aliquo modo vitam habeant, ſanè non habent per ſe ſufficientiſsimam, quia indigent motu, ad ſuum bonum conſequendum, quod eſt cõſeruatio Vniuerſi, ad quam cæleſtes motus ordinati ſunt. Itaque Simplicius, & D. Thom. accuſantes expoſitionem Alex. docent, Ariſtotelis verba intelligenda eſſe de Deo, & de ſubſtantijs ſeparatis, quæ neque in tempore, neq; in loco continentur, vtpote ſeiunctę ab omni motu, & magnitudine; Tales autem ſubſtantiæ (vt S. Thomæ vtar verbis) extra cælum eſſe dicuntur, non ſicuti in loco, vel ſicuti contẽtæ, aut incluſæ, ſed potius vti continentes res corporales, & totam corporalem naturam excedentes; Idcirco ipſis Intelligentijs rectè conuenit illud ab Ariſtotele aſſertum, nempe, quòd eorum non ſit traſmutatio, quia ſuper excedũt ſupremam lationem vltimæ ſphæræ, quæ ordinatur ad motum, ſicuti cauſa extrinſeca, & contentiua omnis mutationis. Quamobrem, ex Ariſtotelis teſtimonio, & ex interpretatione Simplicij, & D. Thom. Intelligentię, ſiue Angeli ſunt extra cælum, ideſt extra vltimam ſphæram, ibique ducunt vitam perfectiſsimam. Ex quo datur intelligi, aliquas Intelligentias, ex Ariſtotelis mente, non eſſe enumerãdas inter cauſas internas Mundi, quas aſſerit Ocellus, Vniuerſum demoliri non poſſe. Dixi aliquas Intelligentias, & non omnes, quia Ariſtoteles in 12. Metaph. c. 8. text. 47. cæleſtibus ſphæris circumuoluendis conſtituit Intelligentias, caſque non extra Mundũ, ſed in ipſo Mũdi ambitu collocauit; Vnde apparet aliqua in ipſo Ariſtotele contradictio. Neq; admittenda eſt opinio Auerrois putantis, Ariſtotelem de Intelligentijs loquentem, vſurpaſſe numerum pluriũ Intelligentiarum, pro numero vnius; id enim palàm aduerſatur eiuſdem Philoſophi pronunciatis, ſed ſatius eſt affirmare, Ariſtotelem non ſatis firmum, & conſtitutum habuiſſe, quid de numero Intelligentiarum decerneret, vt obſeruauit Io. Picus lib. 3. contra Aſtrologos cap. 4. & alias Intelligentias extra cælum, alias intra cælorum complexum recepiſſe.

Expoſitio Alexandri de ſupradictis verbis reprehenditur.

Recipitur expoſitio Simplicij, & Diui Thom. de Intelligẽtijs extra cælum.

Aliæ Intelligẽtiæ ab Ariſtotele celorum motibus intra cælum aſſignantur.

Reiecta Ariſtotelis ſententia, vera Philoſophia, & ſacra Theologia docet; omnes Angelos intra Mundum contineri, vti partem præcipuam ipſius Vniuerſi, ad cuius perfectionem requiritur, quòd ſint aliquæ creaturæ intellectuales, inter quas Angeli primum obtinent locum. Neq; ſufficit, quòd detur anima humana, ſpiritualis, & intellectualis, quæ eſt forma hominis, nam ad complementum Vniuerſi exiſtere debent ſubſtantiæ incorporeæ, intellectuales, completæ, quarum eſſentia ita eleuata ſit ſupra corpus, vt nec ipſa, nec eius operatio, per organum corporeum exerceatur, & hæ ſubſtantiæ ſunt Angeli.

Ad perfectionem Vniuerſi requiritur ſubſtantia angelica.

Præterea Angelus eſt in loco, non quidem circũſcriptiuè, vt corpus, quod commenſuratur loco, ſed definitiuè,

Ratio, ob quam Angelus extra Mundum exiſtere non poſſit.

quia ita eſt in vno loco, vt non exiſtat in alio; Eſt autem in loco, ex doctrina D. Thom. prima parte quæſt. 52. art. primo, per applicationem, & contactũ ſuæ virtutis; Ideò, cùm Angelus extra cælum, & in nihilo ſuam nequeat applicare virtutem, limitatam ad aliquem locum, extra Mundum exiſtere non poteſt. Et quemadmodum falſa eſt opinio aliquot Græcorum, putantium, Angelos ante Mũdum viſibilem creatos fuiſſe, cõtra quos diſputat D. Thom. in Quæſtionibus diſputatis, quæſt. 3. de creat. art. 18, alioquin, vt ipſe docet, Angeli Vniuerſum proprium ſibi conſtituerent; ita veritati, & chriſtianæ Fidei conſonum eſt decretum de creatione Angelorum, vnà cum cęteris creaturis. Propterea in Decretalibus de ſumma Trinitate, & Fide Catholica, cap. *Firmiter*, habetur, *quòd Deus ſua omnipotenti virtute, ſimul ab initio temporis, vtramq; de nihilo condidit creaturam, ſpiritualem, & corporalem, angelicam videlicet, & humanam*. Ideò Angeli ſunt pars vniuerſi, & intra ipſius complexũ comprehenſi. Hinc docet D. Thom. p. parte quæſt 61. art. 4. Angelos creatos fuiſſe in cælo Empyreo; ſiquidem conueniens fuit, Angelos in ſupremo corpore creari, tanquam toti corporeæ naturæ præſidentes, & eorum creatio in ſacro Moyſis codice, per cælum intelligitur, ſicuti per terram, corporalis natura indicatur, vt Auguſtin. interpretatur initium Geneſis. *In principio creauit Deus cælum, & terram*. Quapropter, ſi cælum Empyreum nõ extra Mundũ, ſed intra limites Vniuerſi creati collocatur, etiam Angeli in Empyreo creati, ſunt inter ſubſtantias, & cauſas Mundi internas enumerandi. Quibus conuenit quidem negatio temporis, & loci ab Ariſtotele definiti, vti Intelligentijs extra cælum exiſtentibus negauit Ariſtoteles. Nam in Empyreo propriè nõ eſt tempus, neque locus, eo modo, quo deſcribitur ab Ariſtotele, ſed quidem adeſt extenſio partium corporis, intra ſpatia cæli Empyrei, ex tenuiſſima ſubſtantia, vel ex igne purgatiſſimo conflati; vnde nomen deduxit; Quare corpora Beatorum, quæ ibi nunc ſunt, vt corpus Sanctiſſimæ Virginis, & ex aliquorum Doctorum ſententia, corpora Enoch, & Eliæ, ſunt ibi localiter deſcripta à continentia illius ſpatij, quod ipſa corpora complectitur; Corpus autẽ glorioſiſſimum Chriſti Redẽptoris noſtri eſt in ſuprema Empyrei parte, & extra illud cælum extenditur, ibique realiter eſt præſens, abſque corpore circũſcribente, & replet corporaliter illud ſpatium, quod occupat, non quia ſpatium illud, prout condiſtinctum à corpore Chriſti, ſit aliquid reale, ſed quia per ipſius corporis præſentiam, fit corporale ſpatium, & reale, quod de ſe vacuum, & nihil erat, vt docet Suarez tom. 2. Metaphyſ. diſputat. 30. n. 37. Quamobrem patet ex dictis, Intelligentias, ſiue Angelos intra Mundum eſſe; Beati quidem in Empyreo potiſſimùm reſident, praui autem, & damnati Dæmones, tum in iſto caliginoſo aere, tum in Inferno includuntur, & torquentur. Itaq; iuxtà propoſitam ab Ocello argumentationem, quærendum eſt, vtrum Angeli intra Mundum comprehenſi, ſint cauſæ potẽtes Mundum demoliri.

Angeli nõ fuerũt creati ante mundũ viſibilem, ſed vna cum cæteris creaturis.

Angeli creati in cælo Empyreo.

Corpora beatorum in empyreo, quomodo locentur.

Corpus Chriſti glorioſiſſimum eſt in ſuprema empyrei parte, & extra.

CAPVT SECVNDVM.

Vtrum Angelus poſſit Mundo finem imponere.

Negatiuè ſtatuendum eſt, ſcilicet, quòd Angelus, vel bonus, vel prauus Mũdo finem inferre nequit, atq; id rationibus demonſtrabitur. Non eſt quidem deducenda ratio à negatione creatricis potentię, quę, ſi Angelo non conuenit, nec etiam ipſi competet poteſtas res deſtruendi; Non enim valet hæc illatio, quoniam vera, & formalis ratio, propter quam virtus creandi non eſt communicabilis creaturæ, eſt, quia infinita vis requiritur ad creandum, quæ ſi non requiritur propter perfectionem termini producti, vt

aliqui

aliqui autumant, neceſſaria tamen eſt, propter modum producendi ex nihilo; Quocirca doctrina eſt Damaſceni primo de fide orthodoxa, cap. 3. Auguſtin. 3. de Trinit. cap. 8, Angelum non poſſe creare, quia infinita caret virtute. Hinc tamē nō deriuatur negatio, quòd Angelus non poſſit res deſtruere, quia deſtructio, quæ fiet de Vniuerſo, non eſt annihilatio, oppoſita creationi, itaut contrariorum eadem ſit ratio, & idem ferendum ſit iudicium; qui a Deus Mūdo finem impoſiturus, & omnia mixta deſtructurus, nullam rem annihilabit, vt in ſequenti capite indicabo.

Angelus non poteſt creare, quia caret infinita virtute.

Ex hoc non infertur Angelum non poſſe Mūdum finire.

Neq; deducēda eſt ratio ab hoc principio, quòd materia corporalis non ſeruit ad nutum Angelorum, vt tradit S. Auguſtinus 3. de Trinit. & confirmat, & explicat S. Thom. p. par. queſt. 110 art. 2. Namq; vt ibi exponit Caietanus, hoc accipiendum eſt in eo ſenſu, quòd materia corporalis, immediatè ad trāſmutationem formalem non obedit Angelo, qui non poteſt immediatè, v. g. calorem, aut frigus in aliquod corpus inducere, ſed tantum applicando actiua paſſiuis, & multò minus poteſt formam ſubſtantialem immediatè producere. Quare, cùm in fine Mundi, non producendæ; ſed deſtruendæ ſint formæ, videtur quòd angelica potentia tali deſtructioni ſufficiat. Confirmatur, quia corpora obediunt Angelis, ad motum localem, vt docet S. Thom. ſupradicta quæſt. art. 3. & mediante motu locali ipſorum corporum, quæ ab Angelis agitari poſſunt, multum damni vniuerſo Mundo, & quaſi perniciem inferre poſſe videtur. Nihilominus hęc ratio non eſt adæquata, & non probat in Angelis virtutem deſtruendi Mundū inferiorem.

Angelus immediate formas non producit.

Prima ratio, quæ probabilis eſt, deducitur ex gubernatione, quam habent Angeli beati rerum mundanarum; Nā ſacri Doctores conueniunt, quòd ipſis Angelis demandata eſt a Deo aliquo modo cura huius Vniuerſi; Siquidem mouent corpora cæleſtia; diuerſas rerū ſpecies cuſtodiunt; & varias Orbis regiones tuētur. Quod tradiderunt Clemens Alexandrin. lib. 5. Stromat., & Damaſcen. lib. 2. Fidei cap. 3. his verbis; *Porrò à ſupremo illo opifice Angeli deſtinati, & collocati ſunt, certas terræ partes cuſtodiunt; gentes, & regiones tuentur; ac res noſtras gubernant, nobiſq; opem ferunt.* Quod confirmat S. Auguſtin. 3. de Trinitat. cap. 4. & 8. in Geneſ. c. 24. vbi affirmat, vnicuiq; rei viſibili angelicam poteſtatem eſſe præpoſitam. Quamobrem cùm Angelis rerum mundanarum cura incumbat, implicat quodammodo contradictionem aſſerere, vltimam Mundi perniciem ab ipſis Angelis infligendam eſſe.

Angeli curā habent rerū mundanarū.

Dices, Concedendum vtique eſt, Angelum beatum non habere propenſionem ad Mundum turbandū, & cladibus afficiendum; ſed quidem id dæmones effecturos eſſe propter odium, quo proſequuntur homines, ad cuius beneficium procreatū eſt Vniuerſum. Cæterùm reſpondendum eſt, exploratiſſimum eſſe, Angelum beatum virtute ſupernaturali poſſe mouere & detinere dæmonem, etiam natura ſuperiorem, ſicuti è contra, ex eodem ordine ſupernaturali fit, vt prauus Angelus nō poſſit mouere, vel detinere bonum, etiamſi in natura Angelus bonus ſit inferior malo Angelo, vnde ſi praui Angeli conarentur Mundum turbare, & è ſuis ſedibus diuellere (quod tamen, vt mox dicam, præſtare nequeunt) Angeli beati impedirent ipſos dæmones, ac detinerent.

Dæmones impediuntur, & detinentur ab Angelis beatis, etiam natura inferioribus ipſis dæmonibus.

Secunda ratio demonſtratiua petenda eſt à doctrina D. Thom. queſt. 110. art. 4. vbi aſſerens cauſam, ob quam Angelus non poſſit facere miracula, docet, quòd miraculū propriè dicitur, cùm aliquid fit præter ordinem naturæ, non quidem particularis, ſed totius naturæ creatæ, atq; hoc ſolum facere poteſt Deus, Quamobrem, cum finis Mundi ſit præter ordinem totius naturæ creatę, materialis, & corporeæ, quoniā cæli inhibēdi ſunt à ſuo curſu, ignis in alia agere debet elementa, atq; deſtruere tunc viuentes homines, & omnia animalium genera, cunctaq; mixta; atq; hæc omnia euenire debeant præter ordinem, quem nunc habet hæc vniuerſa materialis rerum machina; non poſſunt Angeli ſua naturali virtute hęc perpetrare, ſed quidem exhibebunt mini-

Vera ratio, ob quā Angeli non poſſunt turbare ordinem Vniuerſi.

ni-

niſterium in miraculis, quæ à Deo tunc fient, vel in Elementis, vel in corporibus cæleſtibus, vt in diſputatione Aſtronomica patefaciam, explicando verba ſacri textus. *Et virtutes calorum mouebuntur.* Quin ſuã præſtabunt operã in reſurrectione defũctorũ, colligẽdo pulueres,& alia mirabilia agẽdo,vt miniſtri diuinæ omnipotentiæ, & iuſtitiæ.

Confirmatur doctrina D. Thom. in quæſtionib.diſputatis quæſt. 15. de dæmonibus art. 10. in rep. ad 7. vbi hæc habet. *Etiamſi Angeli per intellectum,& voluntatem moueant, non tamen ſequitur, quòd poſſint aliter mouere,ſed ſecundum modum proportionatum naturæ ipſorum; Angelus enim non eſt ſua voluntas, ſicut Deus, ſed habet voluntatem in natura determinata,& ſecundum modum,eius voluntas effectũ ſortitur; Deus autem, qui eſt ipſa voluntas,indifferenter poteſt facere omne illud, quod poteſt cadere ſub voluntate.* Hæc S. Thomas. In quibus notanda ſunt ea verba: *Non tamen ſequitur, quòd poſſint aliter mouere*, vnde arbitror, ex ſententia D. Thomæ, non poſſe Angelum, primũ mobile, quod mouet ab Oriente in Occidentem, contrario motu ciere, imò non poſſe cælum tardiùs, aut velociùs circumuoluere, ergo multo minus poterit cælorum curſum ſiſtere, & terminare.

Angeli Mundũ euertere nõ poſſunt, ex D.Tb.

Præterea idem S. Doctor eadem quæſt. art 10. reſp. ad 8. ita loquitur: *Nam eadem vis ſufficit, ad mouendum totum, quæ mouet partem; vnde licet dæmones poſſint mouere partem aliquã terræ non ſequitur, quòd poſſint mouere totam terram, quia hoc non eſt proportionatum naturæ ipſorum, vt mutent ordinem Elementorum Mundi.* Quoniam verò, quãdo Vniuerſum finem habebit, mutabitur ordo, & conſiſtentia ipſius, turbabitur connexio, & ſubordinatio rerum, & vniuerſa Mundi facies nouam induet formam, id ab Angelis naturali virtute præſtari non poteſt. Quòd ſi Angelus non poteſt efficere vacuum, quamuis poſſit aërem de loco tollere, vbi eſt, non poſſunt tamen omnes Angeli obſiſtere, quominus alius aer ſuccedat in locum prioris, vt obſeruat Victoria Relect. 1. de arte mag. n. 33. multò minus poterit Angelus vniuerſum naturæ ordinem præuertere.

Angelus non poteſt inducere vacuum, ergo nec etiã Mũdi ordinẽ præuertere.

His de cauſis non adhæreo ſententiæ Suarez 2. tom. Metaph. diſput. 35. ſect. 3. num. 26. ſcilicet, quòd nudè conſiderata virtus intelligentiarum, ſufficiens eſt, per motum localem ad euertendum totum Vniuerſum, quantùm ad ordinem,& compoſitionem ipſius, ſed conſiderata potentia angelica, vt ſubiecta diuinę prouidentię legibus, non poteſt eum ordinem immutare. Quæ opinio non cohæret cum doctrina D. Thomę, neq; conſona eſt rationi; Nam euerſio Vniuerſi nõ eſt obiectum proportionatum naturæ, & potentiæ angelicæ, quæ eſt naturaliter determinata ad mouendum, iuxta ordinẽ, connexionem, & iura Vniuerſi. Igitur, abſtrahendo à diuinis legibus, quibus ſubijcitur Angelus, id ſua naturali virtute perpetrare nõ poteſt. Illud certum eſt, prauos Angelos tẽpeſtates in damnum hominum excitare, maria turbare, excutere fulmina, mouere grandines, agitare tonitrua, & multa Meteorologica miſcere,& in fine Mundi hęc, & ſimilia, imperante Deo, à dæmonibus efficientur, ſed mutatio ordinis, cõnexionis, & præſentis ſtatus vniuerſi, ab ipſorum dæmonũ naturali poteſtate profiſci non poteſt. Vide Victoriam loco citato, & Martin Del-Rio lib. 2. Diſputationum magic.

Suarez non rectè putat, Angelos naturaliter poſſe euertere vniuerſum.

Id totum confirmatur teſtimonio D. Pauli ad Hebr. cap. 2. verſ. 5. vbi hæc habentur: *Non enim Angelis ſubiecit Deus orbem terræ futurum.* Quæ verba tametſi diuerſam recipiant interpretationem, quemadmodum adnotauit Corn. à Lapide in Comment. in ep. Pauli, tamen mihi magis arridet, meoq; ſuffragatur argumento expoſitio D. Thom. & Lyrani, ſcilicet, quòd Apoſtolus verba facit de orbe futuro poſt reſurrectionẽ, & Iudicium generale; quem orbem Deus Pater in ſuo decreto, & prædeſtinatione ſubiecit, & actu re ipſa ſubijciet Chriſto in fine Mundi. Propterea aſſerit Apoſtolus, orbem futurum non eſſe Angelis ſubiectum; Quorum verborum ſenſus eſt, quòd Angeli non habebunt tantam poteſtatem in orbe terræ, vt poſſint illum immutare, & ad ſtatum futurum noui orbis redigere. Sed hæc

D. Paulus cõfirmat, Mũdum ab Angelis euertĩ non poſſe.

hæc poteſtas adſcribenda eſt Chriſto Domino, ſupremo Iudici, & Authori orbis renouandi; Qui Dominus, ſicut in fine ſæculorum totũ iudicaturus eſt Mundum, ita Angelis demandabit, vt in orbe reparando multa exequantur, quæ non propria, ſed diuina virtute, & tanquam adminiſtratores omnipotentiæ diuinæ, præſtabunt.

Cõſonant huic expoſitioni, quæ tradita ſunt à Io. Apocalyp. 7. his verbis. *Poſt hæc vidi quatuor Angelos ſtantes ſuper quatuor angulos terræ, tenentes quatuor vẽtos terræ, ne flarent ſuper terram, neque ſuper mare, neque in vllam arborẽ. Et vidi alterum Angelum aſcendentem ab ortu ſolis, habentem ſignum Dei viui, & clamauit voce magna quatuor Angelis, quibus datum eſt nocere terræ, & mari, dicens: Nolite nocere terræ, & mari, neq; arboribus; quoadusque ſignemus ſeruos Dei noſtri in frontibus ſuis.* Arethas Cęſareæ Cappadociæ Epiſcopus, vt obſeruauit Blaſius Viegas in ſupradicta verba comment. viſionem hanc exponit de Mundi fine, quo tẽpore Chriſtus Dominus, qui eſt Angelus aſcendens ab ortu ſolis, vt conſentiunt D. Ambroſius, Ropertus, Riccardus, Dionyſius Carthuſianus, & alij, cõprimet Angelos malos habitantes in quatuor Mundi partibus, quas angulos terræ S. Io. appellat; qui praui Angeli nitentur cohibere ventos, ne ſuper terram, ſuper mare, & in vllam arborem ſpirent, ob quam inhibitionẽ neceſſe eſſet, vt omnia interirent, quia ventorũ flatus multum conducit ad vitam, & conſeruationem animantium, necnon ad arborum fęcũditatem. Quapropter Chriſtus Dominus clamabit voce magna quatuor Angelis, ideſt ſumma, & efficaci poteſtate imperabit dęmonibus, ne noceãt terræ, & mari, neque arboribus, quouſque ſerui Dei in ſuis frõtibus ſignentur; Quoniam Chriſtus ſua ſententia iudiciali declaraturus eſt electos, & prędeſtinatos, qui in frõtibus, nempè in ipſis corporibus (adhibita ſinecdoche) ſuæ beatitudinis ſigna, ſcilicet dotes corporis glorioſi oſtẽtabunt; Ex quibus verbis perſpicuum fit, Chriſtum Redemptorẽ in orbe futuro totum habiturum eſſe dominium, atq; futurum eſſe proprium ipſius poteſtatis excitare, vel cohibere dæmonum malitiam, & odium erga res creatas, quorum tamen opera vtetur ſupremus ille Iudex, dum calamitatibus Mundum pereuntem afficiet; Etenim, quamuis Deus ſupplicia interdum per bonos Angelos inferat, vt ſcripſit D. Auguſt. lib. 9. de Ciu. cap. 5. & id comprobatum fuit in illis Angelis, qui ad excidendas Sodomorũ vrbes venerunt, & Abrahæ aperuerunt Gen. 19. nihilominus per malos Angelos id Deus pręſtare conſueuit, quemadmodum tradiderunt Clemens Roman. lib. 4. Recognit. & S. Hieronym. lib. 6. in Iſaiam. Quocirca verba S. Io. apertè indicant, dæmones in fine Mundi multa quidem aggreſſuros eſſe, vt Mundi ſtatum labefactent, & euertant, ſed quoniã id non eſt dæmonũ naturali poteſtati proportionatum, vt ſupra docuit D. Thom. idcircò Chriſtus ſua diuina virtute imperabit dæmonibus, vt hæc tantum, & non illa efficiant, & vt penitus ſuæ obediant, & obſequantur voluntati.

Apocalypſis teſtimonium, quod dæmones Mundũ deſtruere nequeant.

Deus vtetur Dæmonum opera in affligẽdo Mũdum.

Angeli boni, & mali adhibẽtur à Deo in ſupplicijs afferendis

Quæ cùm ita ſint, Ocello Pythagorico cogimur aſſentiri, quod neq; à cauſa interna materiali, neq; à cauſa incorporea, & immateriali, intra Vniuerſum comprehenſa, poteſt ipſe Mundus excidium reportare. Itaque, ad diluendam penitus argumentationem Ocelli, vnica ſupereſt inquiſitio, nempè, an detur cauſa extra Mundum, potens ipſum ad occaſum redigere; Quod ſanè ignorauit Ocellus, qui non cognouit Deum infinita virtute pollere, & immenſitate gaudere, & quod ſupremum Numen eſt cauſa intra Mundum, & extra Mundum, potens ipſi finem imponere; Propterea hac de re poſtremum huius Diſputationis argumentum eſt inſtituendum.

CA-

CAPVT TERTIVM.

Deus eſt cauſa interna, & externa Mundo, ſoluſq; poteſt Mundum finire.

PRimo loco demonſtro, Deum eſſe cauſam intra Mundum; quod indicant verba Cypriani lib. de vanitate Idolorum: *Dei Templum totus eſt Mundus*. Hilarij pronunciatum lib. 1. de Trinitate: *Nullus ſine Deo locus eſt*; & doctrina D. Tom. p. p. quæſt. 8. art. 2. in corp id manifeſtè declarat his verbis: *Deus eſt in omnibus rebus, non quidẽ, ſicut pars eſſentiæ, vel ſicut accidens, ſed ſicut agens, adeſt ei in quod agit, oportet .n. omne agens coniungi ei, ad quod immediatè agit, & ſua virtute illud contingere*. Caietanus hęc verba exponens, animaduertit, quòd agens dupliciter poteſt dici immediatum, ſcilicet immediatione virtutis, & immediatione ſuppoſiti. Immediatione virtutis, quando virtus agentis coniungitur effectui, non accipiendo coniunctionem ab alia virtute, ſicut Deus coniungitur effectui, non accepta aliundè virtute. Immediatione verò ſuppoſiti, quando inter ſuppoſitũ agens, & effectum non intermediat aliud ſuppoſitum, ſubordinatum coagens, quale ſuppoſitum immediatum eſt Deus. Qui ita eſt propinquus rebus, vt inter Deum, & rem nullum intermedict ſuppoſitum agens illam; idcircò Deus intimè eſt in omnibus rebus; Et quemadmodum eſſe intimum eſt vnicuique rei, cuius eſt eſſe, ita Deus eſt intimus omnibus rebus, dans ipſis eſſe participatum, & communicatum. Quapropter, cùm res in Vniuerſo comprehendantur; rectè dicitur in hoc ſenſu Deus eſſe intra Mundum, non quia Mundus contineat Deum, vt ipſum Vniuerſum cætera comprehendit, ſed quia Deus continet Mundum; Siquidẽ hæc eſt natura rerum ſpiritualium, vt corpora contineant, ſicuti corpus humanum non continet animam, ſed potius anima continet ipſum corpus.

Duplex agẽs immediatione virtutis, & ſuppoſiti.

Deus eſt ſupradictũ agens.

Deus continet Mũdũ, & eſt intra Mũdum.

Præterea id declaratur communi Theologorum pronunciato, ſcilicet, quòd Deus eſt in omnibus rebus, per eſſentiam, præſentiam, & potentiam. Per præſentiam, intuendo omnia clariſſimè, iuxtà Pauli oraculum, ad Hebræos 4. *Non eſt vlla creatura inuiſibilis in conſpectu eius, omnia autem nuda ſunt, & aperta oculis eius*. Per eſſentiam eſt in rebus, ideſt per indiſtantiam eſſentiæ ſuæ ab omnibus rebus creatis, quæ dicitur præſentia ſubſtantialis in omnibus illis. Tandem per potentiam eſt in rebus, quatenus virtute ſua, & actione omnia continet, & conſeruat, & cum omnibus actu operatur, iuxta illud Actor. 17. *In ipſo viuimus, mouemur, & ſumus.*

Deus eſt in omnibus per eſſentiã, præſentiã, & potentiã.

Accedit, quòd Deus eſt vbique, & in omnibus Mundi locis; & quoniam omnia loca ſunt intra Mundum, Deus pariter eſt in Mundo; Quæ vbiquitas Dei, ſiue exiſtentia in rebus, quatenus locantur, non addit Deo aliquam perfectionem, vel modum realem, ſed ſolum addit concomitantiam quandam rerum exiſtentium, quæ eò ipſo, quòd ſunt, habent intra ſe diuinam ſubſtantiam præſentem; Itaque Deus eſt in omni loco, non ſolùm, quia virtutem locãdi dat rebus, ſed etiam quia locus, vt entitas vera, & realis, habet ſuum eſſe participatum à Deo. Hæc non cognouit Ocellus, nam intellexiſſet etiam cauſam, quamuis internam Mundo, potentem eſſe ipſum demoliri.

Vbiquitas non addit Deo perfectionẽ, vel modũ realem.

Addo, quòd Ocellus fortaſſe putauit, Deum eſſe cauſam agentem neceſſariam; & conſequenter non cognouit ipſius Dei in omnibus locis exiſtentiam, quæ à ſua libera voluntate dependet; Quocirca docent Scholaſtici, quòd vbiquitas propriè, & actualiter non conuenit Deo ex neceſſitate, ſed dependenter à ſua libertate, quia eatenus eſt vbique, quatenus res omnes, & omnia loca liberè creauit; Vnde ſi nõ creaſſet, vbique non eſſet; Ideo

Vbiquitas Dei ab ipſius libertate depẽdet.

vbiquitas Dei differt ab immenſitate, etiam ſi ab illa deriuetur; Nam immẽſitas neceſſariò immutabiliter, & ab æterno conuenit Deo, qui ſemper fuit, & fuiſſet immenſus, quãuis nihil creaſſet; At vbiquitas Dei in rebus connotat rem extra Deum actualiter exiſtentem, quæ à Deo in tempore fuit creata; Quare immenſitas eſt attributum, quod neceſſariò conuenit Deo neceſſitate abſoluta, vbiquitas autem conuenit neceſſitate conditionata; ſcilicet, ſi res eſt alia præter Deum, oportet, vt Deus ſit in illa ratione ſuæ immenſitatis.

Vbiquitas Dei differt ab immẽſitate.

Ocellus autem ignorauit vbiquitatem, & immenſitatem ipſius Dei. Nam ſi vbiquitas dependet à libera Dei voluntate omnia creante, Ocellus conſtituit Mundum numquam interiturum, principio, & fine carentem, igitur non concedit creationem. Præterea negat, cauſam extra Mundum eſſe, ergo non percipit Dei immenſitatem; Propterea non intellexit exiſtere cauſam intra Mundum, & extra Mundum, ad cuius imperium totum Vniuerſum finiri poterat.

Ocellus nõ cognouit vbiquitatem, nec immenſitatẽ Dei, ipſumq; eſſe cauſam extra Mũdum.

Porrò Deum eſſe cauſam extra Mundum, ſuadet ipſius immenſitas, propter quam Mundi interuallis non coarctatur; atq; id apertè ſignificant Sacræ Scripturæ teſtimonia Iob 11. *Excelſior cælo eſt.* Et 22. *Nonne cogitas, quòd Deus excelſior cælo ſit, & ſuper ſtellarum verticem ſublimetur?* 3. Reg. 8. *Si cæli cælorum te capere non poſſunt, quantò minus domus hæc?* Confirmant SS. Patres; Dionyſ. cap. 9. de diuinis nom. *Deus,* inquit, *extrinſecus ſuper omnem magnitudinem funditur, & ſupra expanditur,* Greg. Nazianz. Apolog. 1. *Deus eſt in Vniuerſo, & extra Vniuerſum.* Hilarius lib. 1. de Trinit. *Ineſt interior, excedit exterior,* Quare Deus non ſolum eſt in Mundo, ſed extra Mundum, quia Mũdus eſt locus finitus, nec poteſt eſſe adæquatus Deo, qui eſt infinitus; Hinc Scholaſtici excitant controuerſiam, Vtrũ Deus ſit in ſpatijs, ſeu locis imaginarijs extra Mundum.

Deus eſt extra Mundũ ex Sacra Script. & Ss. Patrũ teſtimonio

De qua controuerſia, duæ ſunt contrariæ ſententiæ, Altera negans, & eſt Scoti, in 1. Diſt. 37. quæſt. vnica. Capreoli ead. diſt. quæſt. vnic. art. 2. ad 4. Marſilij in 1. quæſt. 39. art. 2. ad 8. qui Authores negant, Deum in locis imaginarijs extra Mundum exiſtere; Altera ſententia eſt affirmatiua, & eſt Alex. Alenſis 1. p. quæſt. 10. membro 1. Io. Maioris in 2. Diſt. 1. quæſt. 2. ad 8.

Contraria ſententia de ſpatijs, ſeu locis imaginarijs.

Cæterùm exiſtimo hanc quæſt. eſſe potius de nomine, quam de re. Nam ſi ſenſus quæſtionis eſt, Deum reuera eſſe extra Mundum in aliquibus rebus, ſeu locis, actu exiſtentibus, rectè inficiatur prima ſententia, quoniam extra Mundum nulla res eſt, nullus locus; & illa loca, vel ſpatia eatenus imaginaria dicuntur, quatenus ſolo animo concipiuntur, quaſi quoddam interuallum, & vaſtitas, non autem quòd ſit aliquid actu poſitiuum extra Mundum, in quo ſit Deus; Si autem ſenſus eſt, Deum eſſe extra Mundum eo modo, quo Deus in ſeipſo entitatem habuit, antequã eſſet in hoc Mundo, quem in tempore creauit, rectè dicitur Deus in locis imaginarijs eſſe extra Mundum, quod nihil aliud ſignificat, quàm Deum eſſe in ſeipſo nullo termino coarctatum.

Explicatur, quomodo Deus ſit in ſpatijs imaginarijs.

Quod egregiè declarauit Suarez to. 2. Metaph. Diſput. 30. num. 36. & 37. cuius præclariſſimi Doctoris verba licet deſcribere. *Quoniam ergo dicitur Deus eſſe extra Mundum, aut in ſpatijs imaginarijs, ſi intelligatur ibi eſſe, quaſi cum habitudine ad aliquid aliud, quod cõtingit, eſt planè falſum, & impoſſibile. Si verò intelligatur Deus eſſe extra Mundum, ſolùm per realem præſentiam ſuam, ſine habitudine actuali, ad aliquam rem, extra ipſum, ſic negari non poteſt Deum eſſe extra Mundum.* Ita Suarez; Quamobrem ſpatium illud nõ eſt aliquid præter Deum ipſum, qui eſt in ſeipſo extra Mundum, ſcilicet à Mundo non comprehenſus, non incluſus, non circumſcriptus; In quo immenſo ſpatio poteſt Deus aliud Vniuerſum creare, & poteſt Deus per illam conceptam vaſtitatem totum hunc Mundum mouere, non mouendo Deus ſeipſum ad illam vaſtitatem, in qua iam eſt; Et quamuis ſubtiliſſimus Vaſquez comment. in primam partem D. Thom. quæſt. 8. art. 2. Diſput. 29. art. 2. neget exiſtentiam

Suarez confirmatio ſupradicta explicationis.

Vaſquez contrarium ſentit.

Dei

Dei in ſpatijs imaginarijs, ego tamen libenter adhæreo contrariæ ſententiæ Suarez, loco allegato, & Greg. de Valentia in primam partem quæſt. 8. puncto 3.

Greg. de Valentia admittit ſpatia imaginaria.

Quibus poſitis, ſtatuendum eſt, Deũ eſſe cauſam & intra, & extra Mundũ. Cui aſſertioni egregiè fauet doctrina S. Thomæ 1. p. quæſt. 103. art. 2. quo loco quærens, an finis gubernationis Mundi ſit aliquid extra Mundum, docet, quòd finis, & bonum particulare alicuius rei eſt intra Mundum, finis autem, & bonum totius Vniuerſi oportet, quòd ſit extrinſecum à toto Vniuerſo, & hoc bonum, & finis vniuerſalis, eſt ſolus ipſemet Deus, igitur ex doctrina D. Thom. Deus eſt extra Mundum.

Deus eſt cauſa extra Mundum ex D. Thom.

Quod prorſus ignorauit Ocellus, exiſtimans, nullam cauſam extra Mundum reperiri, & propterea argumẽtatus eſt, quòd Vniuerſum interfici nõ poteſt à cauſa interna, quę inferior virtute eſt ipſo Mundo, neq; à cauſa externa, quæ nulla eſt extra Mundum; At ſi cõpertam habuiſſet Dei immenſitatem, cognouiſſet etiam ipſius virtutem infinitam, & potentiam, qua poteſt Mundum finire; Nam quemadmodum omnes creaturæ indigent diuina conſeruatione, quia ſic dependent à Deo, vt nec ad momentum ſubſiſtere poſſint, imò ad nihilum redigerentur, niſi operatione diuinę virtutis conſeruarentur ex doctrina D. Thom. 1. p. quęſt. 104. art. 1. Ita ſi Ocello perſpicua fuiſſet hęc dependentia omnium rerum à Deo, intellexiſſet etiam, Deum poſſe à rebus ſubtrahere ſuum concurſum, eiſque non influere, vnde deſiſterent, atque in nihilum redigerentur. Sed quoniam, vt ſupra indicaui, putauit fortaſſe Ocellus, quòd Deus ſit cauſa agens, neceſſitate naturæ, arbitratus eſt quoque, pro ſua voluntate, res ipſas non poſſe corrumpere, & tamẽ ſacra docet Theologia, & præſertim S. Doctor quæſt. ſupradicta art. 3. in reſp. ad ſecundum, quod bonitas Dei eſt cauſa rerum, non ex neceſſitate naturę, ſed per liberam voluntatem, ideò etiam liberè ceſſans ab agendo in ipſam rem, redigeretur res ipſa in nihilum.

Ocellus non cognouit cauſã extra Mũdum.

Explicatur rerum dependentia à Deo.

Notandum tamen hìc eſt cum D. Thom. art. 4. præfatæ quæſtionis, quòd Deus aliquam rem non annihilat, iuxta illud Eccleſiaſtici 3. *Didici, quod omnia opera, quæ fecit Deus, perſeuerant in æternum*; atq; etiam id alibi repetemus; Vnde Deus finem Mundo impoſiturus, nullam rem ad nihilum rediget; Non res immateriales, nempè animam humanam, & Angelum, quia iſtæ ſubſtantiæ ſunt immortales, & toto æuo perſeuerant; Non res materiales, quia licet ipſas ignis deuaſtaturus ſit, exceptis cęleſtibus corporibus, ac elementis, nihilominus mixta ab igne comſumpta, reſoluentur in elementa, & remanebunt ſecundùm materiam, quę eſt, & erit incorruptibilis; quamuis poſt Mundi finẽ non futura ſit amplius ſubiectum generationis, corruptionis.

Deus rem non annihilat.

In fine Mundi Deus nullam rẽ annihilabit.

Iam verò præcipuæ, magiſque nodoſæ Ocelli argumentationes pro Mũdo nunquam interituro, diſſolutę ſunt; Aliæ remanerent diſcutiendæ, ac diluẽdæ, ſed quoniam, vel præſeferunt leuitatem, vel in eaſdem proſtratas relabũtur, Diſputationi Pythagoricæ hìc metam ponimus.

TRA-

TRACTATVS
DE FINE MVNDI.

INTRODVCTIO
Ad Platonicam Diſputationem.

MIrabitur fortaſſe Lector, me, qui diuturnam ſacrarum litterarum ſtudijs operam nauaui, in hac Tractatione de fine Mundi inſtituenda, longiori, quàm par ſit, mora, in veſtibulis humanæ doctrinæ, ac Phyſiologiæ immorari, antequam ad diuinæ ſapientiæ, ac Theologiæ ſacrarium accedens, ſacræ Scripturæ lumine poſtremas Mundi perituri tenebras illuſtrem. Verùm amicus Lector tot prædias ab humanis diſciplinis ductas Diſputationes æquiſſimo feret animo, & iucundo percurret oculo, ſi illud Philonis monitum memoria repetat, ſcilicet, quòd ſicut in domibus limina ſunt ante ianuam, & vrbes ſua habent, per quæ adeuntur, ſuburbia; ita ante Theologicam ſapientiam, Phyſiologia, omneſq; artes liberales locatæ ſunt, vt per iſtarum atria humanus intellectus ad magnificentiſſimum ſacræ Veritatis templum progrediatur. Hinc Clemens Alexandrinus, allegoricum pandens velamentum, ſcitè conſiderauit, quòd quemadmodum Sara ſterilis Abrahę vxor, ancillam ſuam Aegyptiam, nomine Agar, ad filiorum ſuſceptionem, ipſi Abrahæ permiſit; ita Philoſophica eruditio tanquam Agar, humano intellectui ancillatur, & Catholica veritas côcubitum cæterarum diſciplinarum cum eodem intellectu non renuit, ad ſobolem humani ingenij amplificandam. Id etiam fuit myſticè, vt interpretatur Philo, à ſacra indicatum Scriptura, quæ traditum eſt, Patriarchis tributam, vel coniugem, vel pellicem, aut plures coniuges; Soli autem Iſaaco, non plures côiuges, non pellicem cum coniuge, ſed vnicam tantum vxorem datam fuiſſe; Siquidem hunc refert intellectum diuinitus illuminatum, quales fuerunt Apoſtoli, igneo Spiritus Sancti fulgore perciti, qui propria ingenia, non pellicibus, vel vxoribus artium humanarum iunxerunt, ſed vnicam diuinam veritatem ſuis intellectibus maritarunt; Cætera verò ingenia prolis cupiditate flagrantia, ſciendiq; luxurie laceſſita, cum liberalibus artibus, vel uti cum pellicibus, aut pluribus vxoribus, quaſi connubio congrediuntur, vt tandem in cæleſti doctrina contêplanda, tanquam in vxoris legitimæ complexu, conquieſcât. Et quamuis Moyſes cæleſti doctrinæ radio fuerit illuminatus, tamê Baſilius, & Cyrillus ipſum Ægyptiorum diſciplinas optimè calluiſſe, teſtantur, tantaq; Philoſophiæ ſuppellectile ſua monumenta inſtruxiſſe, vt Clemens Alexandrinus Moſaicam Philoſophiam qua-

Lib. de cõgreſſu quærenda eruditionis.

Li.1.Stromatum.

Homil. In Prolegomenis contra Iulianum.

Li.1.Stromat.

quadripartitam diuiſerit; Nimirùm hiſtoricam, legitimam, ad ſacrificia pertinentem, & Theologicam. Ideò ex Moyſis libris omnigenam arbitror profectam eſſe doctrinam, quoniam non ſolùm ipſe multis ſæculis Græcorum diſciplinas anteceſſit, quæ poſt Cyrum Perſarum Regem in Græcia floruerunt, ſed etiam vixit ante Cadmum, qui primus Græcis litteras tradidit, Cadmus autem poſterior fuit Ogyge, cuius temporibus Moyſen ex Aegypto Hebræos eduxiſſe, à Iuſtino Martyre, & Euſebio Cæſarienſe proditum eſt: Quare cùm per Moyſen, Epiſcopi figurentur, ego qui licèt indignè hoc ſacro efferor charactere, culpandus non ero, ſi ad Moyſis exemplar, plurima philoſophica in hoc Tractatu congeſſi, vt tandem purior, & clarior cæleſtis veritas effulgeret. Idcirco in hunc meę Tractationis, vt ſic dixerim, theatrum, Philoſophos Pythagoricos, Platonicos, Peripateticos, Stoicos, nec non Aſtronomos, & Aſtrologos vocaui, vt hi veluti Proci Catholicæ doctrinæ, tamquam caſtiſſimæ, nulloq; corruptæ crimine Penelopi deſeruirent. Poſt Pythagoreos occurrit Philoſophorum Homerus, & antiquæ Sapientiæ anteſignanus, Plato, in cuius monumentis tãta eſt cum ſacris litteris conſonantia, vt Numenius Pythagoricus, referente Euſebio, Moyſen Atticũ appellauerit, Propterea D. Auguſtinus affirmauit, duplici via ad veritatem nos duci, Authoritate videlicet, ac Ratione, Authoritatem Chriſti Seruatoris noſtri ſe omnibus anteponere aſſerit; Rationes verò, quæ huic potiſſimum conſonant, ſe apud Platonicos inueniſſe, fatetur, quorum pietatem adeò celebrat, vt quemdam Platonicum, Initiũ Euangel. D. Ioannis narret commendaſſe, & aureis litteris conſcribendũ eſſe, dixiſſe. Platonicos, addit, paucis mutatis, Chriſtianos abſq; controuerſia futuros. Porrò hanc Platonicæ doctrinæ cum Sacro Codice harmoniam luculẽtiſsimè demonſtrant Euſebius, Ficinus, & Cardinalis Beſſario, qui multas ſacræ Scripturæ ſententias cum Platonis comparat pronunciatis. Præſertim verò conſenſionem Platonis cum Moyſe in Mundi creatione explicanda, celebrat

In admonitorio ad Gen.

Lib. 6. de præparat. Euang.

Lib. 1 cõtra Academicos.

Lib. 10. de Ciuit. cap. 29.

Lib. de vera Relig. cap. 13.

Lib. 11. 12. & 13. de præpar. Euang.

Tom. 2. ep. ad Braniũ Martellum.

Lib. 2. c. 3

Euſebius, animaduertens, Platonem protuliſſe à Mente diuina Solem, & Lunam, & quinque ſidera, cognominata erratica, vniuerſumq; Cælum, ad generationem temporis, fuiſſe producta. Atq; in Protagora loquitur Plato de homine è terra efformato, gratia quadam exculto, in qua ipſe permanens, cunctis animi, corporis, & fortunæ bonis fruebatur; In viridarijs quoque, ſub vere perpetuo, collocatus fuit, vbi exigua pomorum deguſtatione, vitam felicem erat prorogaturus, circumſepto illo horto, ne quid noxium ingrederetur; verùm à diuinis ad terrena diuertens, legibus non obtemperans, diuina orbatus eſt gratia, & in corporis morbos, labores, & ſollicitudines grauiſſimas impegit. Quibus omnibus, veluti penicillo exprimere Plato videtur ea, quæ à Moyſe de felici Adami ſtatu, nec non de ipſius in culpam lapſu, diuinitus ſunt conſcripta. Vnde autem hæc Plato didicerit, monet his verbis D. Ambroſius: *Diſcite vnde Plato ea ſumpſerit; Eruditionis gratia in Ægyptum profectus eſt, vt Moyſis geſta, leges, oracula Prophetarum dignoſceret.* Et ſanè potuit in Aegypto cũ Iudeis cõſuetudinẽ habere, qui ob diſperſionem ex tranſmigratione ſecutam, in ea regione frequentes degebant Auguſtinus quoq; indicare videtur, quòd cùm Plato acerrimo ſtudio, ingenioq; polleret, ſicut Ægyptiorũ diſciplinas, per interpretem feliciter accepit, ita etiam hebrea dogmata ſacris monumẽtis comprehenſa, Iudæos alloquendo, percepit; Vel dicendum eſt, Socratem, & Platonem multa ex Pythagoræ doctrinæ penu retuliſſe, qui Pythagoras fuit Iudæi cuiuſdam Nazaræi diſcipulus, vel, vt putauit Ambroſius, fuit genere Hebræus, quique (Clementi Alexandrino ſit fides) fuit etiam circumciſus; Platonem autem non ad Ægyptũ duntaxat, ſed etiã ad eã Italiæ orã, quæ quõdam Magna Græcia appellabatur, ad audiendos Pythagoreos, Philolaum, & Architam Tarentinum laborioſiſſimè peragraſſe; S. Hieronymus eleganti epiſtola conſignauit, *vt qui Athenis* (ipſius vtor verbis) *magiſter erat, & potens, cuiuſque doctrina Academia*

Vide Mazzonium in comparat. Platonis ſect. 5. cap. 20. & 21.

Ioſephus lib. contra Appionẽ.

Ep. ad Pammachium.

mia gyſinnaſia perſonabant, fieret peregrinus, atq; aiſcipulus, malens aliena verecundè diſcere, quàm ſua impudenter ingerere. Itaq; ex Hebręis quidem, eorũq; traditionibus multa deſũpſiſſe Platonẽ putandum eſt, nõ tamen ex ipſis Moyſis libris dogmata in ſuos dialogos deriuauit, quandoquidem nullibi teſtatum habetur, Platonem hebraicæ linguæ gnarum fuiſſe, vel Moſaica volumina, ante Alexandrum, atq; ante Perſatum Imperium, in Græcum idioma fuiſſe translata; Quæ poſtea græco donata fuere ſermone, iuſſu Ptolomæi Philadelphi Ægypti Regis, qui ſcripturas Propheticas, & ſacra Hebræorum volumina de Iudæa popoſcit, & per ſeptuaginta viros hebræos, qui græcam linguam apprimè nouerant, interpretanda curauit. Quapropter, cùm Plato octuaginta, & vnum exegiſſet annum, fermè intercurrunt anni ſeptuaginta, ab ipſius obitu, ad tempus, quo Ptolomæus illam æternis præconijs euehendam prouinciam ſuſcepit. Atq; ex his colligit Auguſtinus, Platonem non ſolùm Ieremiam nòn audiuiſſe, vt olim ipſemet falsò opinatus, ſe retractauit, quoniam Plato poſt fermè centum annos natus eſt à tempore, quo Ieremias prophetauit, ſed nec etiam Moyſis codicem, ſacraſq; Scripturas luſtrauit, quę nondum in græcam dictionem erant commutatæ. Quo factum eſt, vt cùm Plato ſacra dogmata, non à puriſſimo diuinarum fonte paginarum hauſerit, ſed à cænoſis Iudæorum lacunis; multa protulerit, quibus aliqui polluti potius, quàm imbuti, in Chriſtianam religionem deteſtanda crimina inuexerunt; Siquidem ab ea mortifera radice ſecundi Principij Platonici, quod Mẽtem, & Verbum Academici appellant, & quod ſubſtantia diuiſum à prima aſſerunt Mente, exuxit venena iniquiſſimus ille Arius, quę à Conſtantino Magno, & Nicæno Concilio non ita feſtinanter extincta fuerunt, quin Aſiæ, Africæ, & multas Europæ oras calamitosè inuaſerint. Quare iure meritò Tertullianus, cæteroquin Platonis ſtudioſiſſimus, de ipſo ita conqueritur: *Doleo, & bona fide aoico, Platonem hæreſum condimentarium factum*. Ob id reprehendit

Lib. 2 Retractationum.

Lib. de Anima.

ipſum Epiphanius, quòd multitudinem Deorum poſuerit; primam, ſecundam, & tertiam ſubſtantiam, natura, ac tempore diſtinctam, vnde Arianorum, vt dixi, hæreticæ prauitates fluxerunt. Increpat ipsũ Chryſoſtomus, quòd Pythagoricam animarum tranſmigrationem approbarit; quamuis aliqui Platonicæ alumni familiæ, vt Alcinous, & Carpentatius, illam tranſmigrationem allegoricè interpretentur. Carpit illum Cyrillus, quòd Dijs minoribus facultatem creandi committat. Accuſat ipſum Auguſtinus, quòd poſuerit animas humanas multo tempore corpora antecedentes, & per ingreſſum in eadem corpora, propter culpam ab ipſis perpetratam, ſcientias, quibus, priùs erant imbutæ, obliuiſcentes, & per reminiſcentiam, rerum notiones adipiſcentes. Damnant tandem Platonem Io. Damaſcenus, & Euſebius Cæſarienſis, quod in 5. dialogo de Repub. mulieres, & vxores communes omnibus ciuibus fecerit, pariterq; liberos, ad vnionem, & concordiam in Ciuitate cuſtodiendam, cùm potius ex illo communi mulierum commercio, & libererum vniuerſali participatione, omnis amor in vxorem, & in natos deferueſcat, & extinguatur; quippe ardentiùs id, quòd eſt proprium diligitur, quàm illud, quod omnibus communicatur. Quapropter iure meritò hoc nefarium Platonis dogma in lib. Polit. ab Ariſt. impugnatur, & ab omnibus græcis, ac latinis Patribus, tamquam à noſtra fide alienum, reijcitur, & exibilatur. Itaque acerrimus Platonis propugnator Cardinalis Beſſario, non contendit hęc inuenta, vti reluctantia noſtræ Religioni, tueri; ſed potiùs excuſar Platonem, vt Gentilem Philoſophum, illuni nocte, per cæcas Gentilitatis caligines labantem, adducens ipſe mulierum cum viris communionem, apud aliquos populos veteri conſuetudine receptam. Propterea apud Garamantes, Africæ populos, quia nemini eſt certa coniux, ex his, qui tam confuſo parentum coitu incerti naſcuntur, quos pro ſuis colant, & agnoſcant formæ ſimilitudine vtũtur, vt ab Ariſt., & Pomponio Mela traditum eſt; Quam defenſionem

Lib. 1. cõtra hæreſes.

Hom. 4. in Acta Apoſt.

Lib. contra Iulianum.

Lib. 11. de Ciu. c. 31.

Lib. de hæreſibus.

Lib. 13. de præpar. Euang. cap. 8.

Lib. 4. c. 3. aduerſ. calumn.

Pla-

Lib. 1. Polit. cap. 2.
Lib. 1. de ſitu Orbis cap 8.
Lib. 3. Stromatũ.
Lib. 1. de Regim. Princ. cap. 15.
Quod li. 4.
Lib. 2. cõtra hæreſes.
Orat. de moderation. in diſp. haben.

Platonis, tanquam Ethnici Philoſophi ſpectati, etiã Clemens Alexandrinus, Ægidius Romanus, & Io. Gandauenſis ſuſceperunt. Cùm igitur dogmata deteſtanda ſuis dialogis ingeſſerit Plato, meritò eiuſdem libros imperitiæ fontes appellat Cyrillus, & per Platonis eloquentiæ præſtigias, nec non Ariſtotelis prauũ artificium, Ægyptiacas plagas in Eccleſiam irrepſiſſe, Nazianzenus affirmat, & D. Auguſtinus aureis Retractationum libris ingenuo, cordatoq; ſapiente verè dignis, recantat alibi decantatã Platonis doctrinam, in illis præſertim, quę religioni Chriſtianæ, & Catholicæ ſapientiæ aduerſantur. Recenſere prætermitto innumeros propemodum errores, quos in Platonicis libris nimis anxiè conquiſiuit Georgius Trapezuntius venenato ſtomacho, & non æſtu diſputandi, ſed libidine contradicendi debacchando. Contra quem Platonici exercitus dux ſtrenuiſſimus pugnaciter dimicauit, indutus galerum pro galea, Cardinalis Beſſario Nicænus.

Quæ cùm ita ſint, quis mihi vitio vertet, quòd de occaſu Mundi Platonicam opinionem in accuratum, & copioſum examen reuocauerim? Quandoquidem, ſi Plato ex diuinarum litterarum promptuario multa delibauit, ſuperuacanei certè operis non eſt perquirere ſeduló, an inter illa, ipſius de excidio Mundi ſententia recenſeatur; Quæ ſi erit monumentis ſacris conſentanea, recipienda erit, & laudanda, ſin minus, accuſanda, & explodenda; Siquidem decet, chriſtianũ Philoſophũ, noſtræ Fidei dogmata cũ Ethnicis conferre pronunciatis, vt Catholica veritas validior exurgat, ſolidior conſiſtat, clarior rutilet, præſtantior emineat. Verùm in Academia Platonica verſaturus, non eſt, quòd Platonicam eniter dicendi copiam imitari, quæ tanta in ipſo enituit Platone, vt Romanæ eloquentiæ parens affirmauerit, Iouem humanitus locuturum, Platonica eloquentia vſurum fuiſſe; Propterea in Platonis infantis labijs ſuauiſſima apes ſtipaſſe mella, ad facundiæ ipſius dulcedinem præſagiendam, fabulatur antiquitas; Mihi enim nõ vberem, & ſuauem Platonis orationem, ſed doctrinam in propoſito argumento examinare curæ eſt, Vnde Platonis, vti fertur, caſtitatem æmulatus, caſto, puroque dicendi vtar genere, non Veneribus Atticis, non verborum lenocinijs expolito, ſed quidem nitido, facili, & ad ſeria pertractanda, vti ego interpretor, accommodato.

DISPVTATIO PLATONICA.

ALiqui ante Platonem Philoſophi de Mũdi Ortu, & Occaſu loquuti ſunt, quorum Placita traduntur à Plutarcho lib. de Plac. Philoſ. atq; à nobis in Diſputatione Philoſophica, & Stoica referentur; Quoniam verò, exceptis Stoicis, aliorum Sententiæ ieiunæ prorſus, & anguſtæ ſunt, nulloq; ferè nixæ fundamento, Platonis autem opinio ſatis laxa, & fuſa hac de re vagatur, in harum Diſputationum ordine, ſecunda ſedes Platonicæ Diſputationi æquiſſimo iure defertur; In qua contexenda, quamquam aliqua Stamina longiùs ducta videbuntur, attamen omnia ad materiam, de qua agimus, explicandam, plurimùm conferre demonſtrabimus. Prologuij autem loco repetendum eſt M. Tullij de Platone iudicium, de quo lib. 1. *Acad. quæſt. ita loquitur:* Plato varius, & multiplex, & copioſus fuit. *Et paulò poſt,* Siquidem Platonem ex illa vetere Academia numeramus, cuius in libris nihil affirmatur, & in vtramq; partem multa diſſerũtur, de omnibus quæritur, nihil certi dicitur. *Quare ex Platonis varia, & inconſtanti doctrina, incerta etiam videtur eiuſdem opinio de Fine Mundi.*

M. Tullij de Platone iudiciũ.

Verùm, vt ſententia Platonis de Mundi occaſu accuratiùs indagetur, à nobis primò quærendum eſt, quid ipſe ſentiat de Mundi vel ortu, vel æternitate; Etenim ſi Mundum genitum eſſe fatebitur, magis conſonum eius doctrinæ erit pronunciatum de Mundi Fine; ſi verò Mundum genitum eſſe inficiatur, non facilè aſſentietur, Mundum eſſe corruptibilem; In quibus explicandis, ipſum ferè ancipitem, & ambiguum reperiemus.

CAPVT PRIMVM.

Afferuntur Platonis teſtimonia pro Mundi ortu, & æternitate, atq; Platonem conſtituiſſe magis Mundi generationem, & finem, quàm æternitatem, authoritate Ariſtotelis, & SS. Patrum, demonſtratur; & declaratur Ariſtotelis dictum, quo æternitatem Mundi Problema Dialecticum appellat, atq; accuſatur expoſitio Mazzonij, & Pererij.

PLotinus, Porphyrius, Iãblicus, Syrianus, Proclus, Taurus, familiæ Platonicæ proceres, putarunt, Platonem Mundum æternum conſtituiſſe; Alij pariter Platonicæ doctrinę fautores, Seuerus, Plutarchus, Atticus, Mundum fuiſſe productum, arbitrati ſunt.

Prodeat primo loco effatum Platonis 6. de Legibus, vbi hæc habet. *Scire omnes oportet; hominum generationem, vel nullum vnquam habuiſſe principium, neq; terminum habituram, ſed fuiſſe omnino ſemper, & fore; aut ſi cæpit, inæſtimabili ante nos temporis interuallo incæpiſſe.* Quibus verbis incertitudo ortus, & occaſus Mundani demonſtratur.

Platonis teſtimoniũ incertum; de ortu, & æternitate Mundi.

In 10. de Repub. aſſerit, vitam hominum ad vniuerſum tempus relatam nihil eſſe; Quibus Mundi, & temporis æternitatem indicare videtur.

Oppoſitum autem, ſcilicet Mundum eſſe productum, colligitur ab eodem Platone, in Euthydemo ita loquente, *Conſtat itaq; quod puer ſciebas, & quando genitus es, & quando natus, imò & antequam naſcereris, & ante cæli, terræq; ortum ſciuiſti omnia, ſi modò ſemper ſcis.*

In Charmide apertè aſſerit, homines ex terra procreatos eſſe, & videtur deſcribere primum hominis ſtatum, & prima Mundi incunabula; *Deus*, inquit, *paſcebat*

bat eos, ſicut nunc homines nonnulla alia animalium genera; nulla tũc erat Reſpublica, nec liberorum procreatio. A terra enim homines emergebant, & hæc omnia, quę modò ſunt, habentes, magna opimorum copia fructuum facillimè, atque optimè viuebant, quos non culta, ſed ſponte terra edebat, nudi, ſine aliqua erant moleſtia, viciſſitudines enim temporis ſumma temperie connectebantur.

In Theæteto Hoſpes ita alloquitur Theætetum; *Animalia cuncta mortalia, plantaſq; & quæcumq; terra ex ſeminibus, radicibuſq; naſcuntur, & quæcumq; inanimata in terra conſiſtunt, ſiue liquefieri poſsint, ſiue non poſsint, numquid alio quodam Opifice fabricata, quàm Deo facta eſſe, cùm prius non fuiſſe dicimus?*

In Timæo de Origine Mundi ità loquitur. *Hanc de Origine Mundi ſententiam potiſsimùm à prudentibus traditam rectiſſime amplecteris, Volens enim Deus omnia bona, nihilq; quantùm omninò fieri poſſet, malum eſſe, omne id, quòd cernitur, aſſumens, non quietum, & tranquillum, ſed temerè agitatum, & fluitans, id ex inordinata iactatione redegit in ordinem, hoc enim iudicabat eſſe præſtantius;* Quę verba, quamuis referantur potiſſimum ad materiam fluctuantem, à Deo ordinatam, ex mente Platonis, tamen indicant Mundi genarationem, & exordium.

Verùm ad finem Mundi negandum, clariſſima ſuppetunt verba eiuſdem Platonis in Timæo. *Dicamus*, inquit, *quam ob cauſam ille rerum Author generationem, & hoc Vniuerſum conſtituit, Bonus erat; Bonum autem nulla vmquam Dei inuidia tangitur. Ergo cùm liuor ab eo alieniſsimus eſſet, omnia ſibi, quantùm fieri poterat, ſimillima fieri voluit.* Ex quibus verbis infertur, Mundum fine carere, quia Deus voluit, mundana ab ipſo producta fore æterna, vt ſimiliora eſſent Opificis naturæ, quæ eſt æterna. Addenda ſunt eiuſdem Platonis verba, quibus in Timęo inferiores Deos, ideſt, vt aliqui interpretantur, cælicolas, & cæleſtia corpora ita alloquitur. *Dij Deorum, quorum pater, & Opifex ego ſum, hæc attendite. Quæ à me facta ſunt, me ita volente, indiſſolubilia ſunt; Quapropter, quia generati eſtis, immortales quidem, & indiſſolubiles omninò non eſtis, nec tamen vmquam diſſoluemini, nec mortis fatum ſubibitis, quia voluntas mea fortius eſt vinculum, quàm illud, quo ligati eſtis, dum gignebamini.* Hæc Plato; Cuius ſermo demonſtrat, corpora cæleſtia ſuapte natura eſſe corruptibilia, & diſſolubilia, nihilominns Dei Opificis volũtate, numquam eſſe diſſoluenda, perpetuoq; tempore permanſura.

Sed quamuis hucuſq; nullum extet Platonis de fine Mundi teſtimonium, non ſunt tamen prætermittenda ea, quę ab eodem traduntur Platone in Dialogo, qui Ciuilis, vel de Regno inſcribitur, quando in corporibus cæleſtibus, & elementis ea indicatur mutatio, quæ in fine Mundi continget. Hæc habet inter cętera. *Vniuerſum hoc alias Deus ipſe regit, agitatq; atq; rotat; aliàs vero dimittit, cùm Mundi circuitus competentia ſibi curricula temporis expleuerunt. Tunc ſanè Mundus vltrò, ac libero motu contra reflectitur, & totius Mundi machina, tum ita vt nunc, tunc contra reuoluitur; Mutationem hanc exiſtimare oportet omnium cæleſtium alternationum maximam, extremamq; eſſe; quamobrem conſentaneum eſt, tunc maximas circa nos intra Mundum viuentes mutationes fieri.* Subiungit, quòd tam animæ, quàm corpora habitum ſubeunt puerorum, & quòd in vtriſq; volutionibus, Scilicet ſub Iouis, & Saturni Regno, mutationes Solis, reliquarumq; Stellarum contingunt. Quę adumbrare videntur ea, quę in Mundi Fine euentura eſſe ſacra teſtantur monumenta; Quoniam autem Plato hæc ab ipſo enarrata fabuloſa æſtimare videtur, non eſt quòd multifaciamus hoc Platonis teſtimonium ad Mundi occaſum comprobandũ, quamuis mos inoleuerit apud Platonem, quòd ipſe fabularum tegumentis ſua inuoluat arcana.

Indicantur à Platone. quæ in fine Mundi eueniẽt.

Ideo in eodem Dialogo clariora hæc verba facit. *Mundus in contrarias partes vltro circumducitur, vt qui vitam, atq; intelligentiam nactus ſit ab eo, qui ipſum conſtruxit. Porrò ipſi retrorſum ire, ob id neceſſario inſitum fuit, quod tale quidem ſemper in iiſdem eſſe, & eodẽ modo ſe habere, atq; permanere omnium maximè diuinis naturis ſolis conuenit, Corporis au-*

M 2 tem

tem naturæ non huius eſt ordinis. Quod igitur cælum, ſeu Mundum nũcupauimus, per multa, ac præclara munera à Creatore ſuſcepit, corporis tamen factus eſt Mundus particeps; Vnde fieri non poteſt, vt ipſe in omni tempore ſit mutationis expers.

Quænam autem mutationes futuræ ſint in Mundo, explicat Plato in Timæo, Ægyptium quemdam Sacerdotem, Solonem de Mundi conflagratione, & illuuione alloquentem ita inducens.

Maxima Mundi mutationes ex Platone, illuuio, & conflagratio.

O Solon, Solon, Græci pueri ſemper eſtis, nec quiſquam è Græcia ſenex, quia iuuenis ſemper vobis eſt animus, in quo nulla eſt ex vetuſtatis commemoratione priſca opinio, Nulla cana ſcientia, quòd ideò vobis contingit, quia multæ, & variæ hominum exitia fuerunt, eruntq; maxima quidem, aut ignis conflagratione, aut aqua inundatione prouenire neceſſe eſt. Minora vero alijs quibuſlibet calamitatibus fieri; Nam quod apud vos fertur, Phaetontem quondam ſolis filium currus aſcẽdiſſe paternos, nec patris aurigatione ſeruato, exuſsiſſe terrena, ipſumq; flammis cæleſtibus conflagraſſe, quãuis fabuloſum eſſe videatur, verum quodammodo eſſe putandum eſt; ſit enim longo tẽporis interuallo Cæleſtis circuitus permutatio quædam, quam inflammationis vaſtitas neceſſario ſequitur. Tũc ij, qui edita, & arida incolunt loca, magis pereunt, quam mari, fluuijſq; vicini, nobis porrò Nilus cùm in pleriſq; rebus ſalutaris eſt, tùm huiuſmodi à nobis arcet exitium; Quando verò Dij aquarum colluuione terræ ſordes diluũt, opiliones, atq; bubulci, qui iuga montium habitant, periculum illud euadunt. Quamobrem antiquiſſimarum rerum apud nos monimenta ſeruantur. Hactenus Plato; Quibus indicatur aliquando illuuiones, aliquando verò conflagrationes obruere terrena. Et quamuis à Platone prolata in aliqua dumtaxat prouincia, & Mundi parte locum, & veritatem obtineant: attamen ad vniuerſalẽ Mundi conflagrationem facilè poſſunt extendi.

Equidem exiſtimo Platonẽ de Mũdi ortu, & de interitu ambiguũ, & incertũ exhibiſſe; quamuis ad Mundi generationem, & interitum promptior videatur. Qua de re multa fides adhibenda eſt Ariſtoteli, qui cùm tot annos auditor Platonis, & Diſcipulus fuerit, eius ſententiam de Mundi ortu ingenuè, vt decet Philoſophum, retuliſſe putandum eſt. Ariſtoteles igitur veterum Sapientum animis de Mundi principio inſediſſe opinionem, primo de Cælo text. 102. teſtatur his verbis. *Omnes quidem Mundum generant.* & in fine 1. lib. De Cælo, diſputans aduerſus Platonem, oſtendit, improbabile eſſe illud, quod eſt genitum, eſſe incorruptibile, ad redarguendam Platonis ſententiam, qui, vt interpretatus eſt Ariſtoteles, putauit Mundum quidem eſſe genitum, ſed incorruptibilem eſſe. Et clariſſimum extat eiuſdem Ariſt. teſtimonium 8. Phyſ. text. 10. *Omnes tempus natum eſſe negãt, ſolus autem Plato, ipſum eſſe ortum, aſſeuerat. Vnà enim cũ cælo ortum eſſe, cælum verò factũ fuiſſe, affirmat.* Atqui Platonem exiſtimaſſe, Mundum, quamuis ortum, æternum eſſe, fidem facit Ariſt. 1. lib. de cælo text. 102. *Genitum igitur omnes eſſe dicunt, ſed genitum, hi quidem ſempiternũ, alij verò corruptibilem.* Et ſubiungit; *Genitum igitur eſſe, ſempiternum tamen eſſe dicere impoſsibilium eſt.* Quæ verba exponens Alex. inquit, ſententiam Plãtonis ab Ariſt. reprehendi, vt etiam adnotauit Pererius de principijs rerum natural. lib. 15. cap 5.

Antiqui ſapientes, Ariſt. referente, Mundum genitum putarunt.

Verùm poſt Ariſt. Mundi principium adſcripſere Platoni viri ſapientiſſimi, noſtræq; Religionis Dynaſtæ; Ambroſius, Auguſtinus, Cyrillus, Iuſtinus, Tertullianus, Lactantius, Euſebius, Theodoretus, Clemens Alexandrinus, & Philo Lib. de Mundi Incorruptibilitate, Platonis adeò amicus, & imitator, vt dicterium ſit vulgatiſſimum, *Aut Plato Philonizat, aut Philo Platonizat.* Quare nõ mihi probatur expoſitio viri eruditiſſimi Iacobi Mazzonij lib. de Comparat. Platonis, & Ariſt. cap. 1 ſect. 5. qui interpretans verba Ariſt. lib. 1. Topic. cap. 9. vbi æternitatẽ Mundi Problema Dialecticum appellat, aſſerit, Ariſt. conſilium ibi fuiſſe indicare, ſe variam, & incertam in Platonicorum ſchola de Mũdi Ortu reputaſſe ſententiam; Quæ etiam fuit interpretatio Benedicti Pererij lib. prænotato cap. 1. obſeruantis Ariſt. nõ appellaſſe Mundi æternitatem Problema Dialecticum, quia putauerit, ipſum in vtramq; partem

Authores tribuentes Platoni Mundi principiũ.

Falſa interpretatio Ariſt. appellãtis æternitatẽ Mundi Problema Dialecticum.

tem

Digitized by Google

tem poſſe defendi; Nam Ariſt. conatus fuit Mundi æternitatem demonſtrare, eamq; tanquam ratum, & inconcuſſum decretum conſtituere, ſed potius cum relatione ad ſententiam Platonis, æternitatem Vniuerſi Dialecticum Problema nuncupauit. Quæ interpretatio nullo pacto eſt admittenda, vt pote repugnans Ariſtoteli clariſſime aſſerẽti, Platonem, Mundum fuiſſe genitum, affirmaſſe. Quamobrem acceptanda eſt expoſitio Pendaſij in ſua Textura Phyſica, in lib. 8. phyſic. part. 11. quo loco docet, Problema Dialecticum illud eſſe, de quo quæritur aliquod dubium; *eſſe autem poſſumus dubÿ*, inquit ipſe, *vel quia neutrius partis opinionem habeamus, vel quia licet opinionem habeamus, extare tamen diſſidium noſcamus de illa re, vel inter viros ſapientes, vel inter vulgares, vel tandem; quia pro vtraq; parte vigent rationes difficiles.* Itaq; docet, Problema de Mundi æternitate Dialecticum ab Ariſtotele appellari, non quia certitudo haberi non poſſit, vel quia in contrarias ſententias defendi queat, ſed quia putauit Ariſtoteles eſſe difficile habere propter quid de Mundi æternitate, & in hoc ſenſu Mundi æternitatem Problema dixit Dialecticum, non quia exiſtimauerit, vt putarunt Mazzonius, & Pererius, hoc Problema dubium eſſe, & incertum in Platonis Schola, cùm Ariſtoteles Mundi principium, & ortum à Platone conſtitutum fuiſſe, conſtanter affirmet.

Vera expoſitio Ariſt. nuncupantis Problema Dialecticum Mũdi æternitatem.

Cæterùm in Platonica Academia ad tuendam Mundi æternitatem, multum negotij faceſſere videtur Materia, quæ ab ipſo dicitur præceſſiſſe Mundi productionem.

CAPVT SECVNDVM.

Inueſtigatur ſenſus Platonis de Materia præcedente Mundi productionem, & approbatur Expoſitio Cardinalis Beſſarionis, Ficini, Pendaſij, & Mazzonij.

Apulei dictum de Materia.

DE Materia à Platone improducta, & incorruptibili conſtituta, ita loquitur Lucius Apuleius Platonicus lib. de Dogmate Platonis; *Materiam verò improcreabilẽ, incorruptamq; commemorat Plato; non ignem, neq; Aquam, nec aliud de principÿs abſolutis elementis eſſe, ſed ex omnibus primam figurarum capacẽ, factioniq; ſubiectam adhuc rudem, & figurationis qualitate viduatam, ſed neq; corpoream, neq; ſanè incorpoream eſſe concedit.*

Materia, ex Platone, præceſſit Mundum infinitis ſæculis.

Cæterùm Plato clariſſimè in Timæo affirmauit, Materiam rerum generationem præceſſiſſe, atq; hùc illùc fluctuantem inordinatè, & tumultuariè, fuiſſe à ſuprema Cauſa in ordinem redactam; Quare cùm Materia Mundi, ex Platonis placito, infinitis ſæculis præceſſiſſe dicatur, conficitur, Mundum etiam, ſaltem quoad materiam, iuxta ipſius mentem, æternum eſſe.

Equidem fateor, rationẽ hanc apud Platonicos maximi eſſe momenti ad Mundi æternitatem aſtruendam, eò magis, quia materiam coæternam fuiſſe Deo, videntur ſenſiſſe aliqui Philoſophi, quos hæreticorum Patriarchas appellat Tertullianus lib. contra Hermogenem cap. 8. Quem errorem Hæretici multi ſunt amplexati, ſcilicet Hermogenes, aſſerens, vt teſtatur idem Tertullianus, eodem lib. cap. 1. & 8. Materiam eſſe æternam, & ex ipſa Deũ omnia feciſſe, Manichæi, Seleuciani, & alij, referentibus Gregorio Nyſſeno lib. de Opif. Hom. cap. 23. & Euſeb. lib. 7. de præparat. Euang. cap. 8. & 9. Itaq; placeat Platonis ſententiam hac de re explanare, & quid intelligat pro Materia infinitis ſæculis Mundum præcedente.

Expoſitio Ficini de Materia præcedente Mundi ortum.

Marſilius Ficinus cap. 9. & 12. ſui compendij in Timæum, Platonis ſententiam interpretans, aſſerit; Materiam non eſſe æqualem Mundi fabro; non eſſe ante Mundum vllo temporis interuallo, licet origine quadam, & ordine;

non

non iactari inordinatè ante ordinem, ſed erraturam fuiſſe procul ab ordine, quantùm in ſe eſt, niſi ſtatim deſuper fuiſſet ordinata. Ex quibus colligitur, Materiam non duratione, ſed tantum prioritatis ordine, & Naturæ præceſſiſſe.

Pendaſij de eadem Materia ingenioſa interpretatio.

Cui Ficini interpretationi conſona eſt Expoſitio Federici Pendaſij Philoſophi eximij in lib. 8. Phyſic. part. 26. quo loco examinans hanc difficultatem, obſeruat, non eſſe contradictionem in Platone affirmante, Mundum eſſe ortũ, & Materiam antea fuiſſe ordinatam, quia tantùm ſignificare voluit Plato, Materiæ ordinem mente conceptum, non quia ex parte rei præceſſerit actu Materia illa fluitans, ac inordinato motu lata, ſed quia in naturę operibus, imperfectio primum intelligitur, & inordinatio, deinde ordo, atq; perfectio; propterea Plato mente ſeparans Mundi confuſionem à Mundi ordine, dixit, ipſum ex inordinata, & fluitante Materia genitum fuiſſe, non quia talis fluctuatio Mundum actu præceſſerit, ſed natura tantum, & origine.

Vera Beſſarionis de eadem Materia explicatio.

Quam interpretationem deſumpſit Pẽdaſius à Cardinale Beſſarione lib. 2. aduerſ. Calumn. Plat. cap. 9. ita loquẽte. *Qui putant, materiam ante Mundi originem præceſsiſſe, intelligant, hæc non re ſeparari, vt alterum præcedat, alterũ ſequatur, ſed cogitatione, ſeu ratione generationis ſeiũgi, vt Deus ſimul producit partes & totũ, ſed ratio diſtinguit, quæ ſimul conſtituta ſunt, & alterum prius, alterum poſterius dicit.*

Subtilis Ficini ſpeculatio de præceſſione Materię.

Ficinus autem aliam nõ minus ſubtilem adhibet interpretationem; ſiquidem conſiderat Materiam iuxta Platonem creatam fuiſſe à Deo, formatam verò, ſeu formis exornatam fuiſſe à Mente Mundi Opifice, eamdemq; Materiam ab Anima Mundi fuiſſe motam. Etenim à Platonicis Deo attribuitur productio rerum ex nihilo; Menti verò, quæ eſt ſecunda ſubſtantia Platonica, adſcribitur generatio rerum ex Materia. Itaq; iuxta hanc interpretationem, Materia, ex ſententia Platonis, præceſſit actionem, non Dei, ſed Mentis Opificis, ideſt præceſſit formarum productionem; Atq; hinc non infertur ipſam Materiam eſſe ingenitam, improductã, & Deo æqualem, infertur quidem ipſam Materiam veluti ſubiectum, ſubſtratam fuiſſe operationi Mentis ipſam ordinantis, & varijs formis exornantis; Propterea Plato in Philebo Materiam infinitudinem, Formam verò terminũ appellauit; Atq; in hoc ſenſu aſſumenda ſunt verba Apuleii ſupra relata, aſſerentis, Materiam eſſe improductam, ſcilicet ipſam non fuiſſe productam à ſecundo Principio Platonico, quod eſt Mens Opifex Vniuerſitatis.

Accurata Mazzonij declaratio de Materia præcedente Mundum.

Hũc difficultatis nodũ animaduertit quoque vir eruditiſſimus Iacobus Mazzonius in Comparat. Platonis & Ariſt. cap. 1. ſect. 5. adnotans enim cum Theodoreto, & alijs contradictionem in Platone, nempe quòd dixerit, Deum eſſe materiæ auctorem, & quòd pariter affirmauerit, illam eſſe Deo coæternam, eamq; pręſupponi productioni Mundi, componit contradictionem eadem conſideratione ex Ficino deſumpta, Nimirum quòd Deus, ex Platonica doctrina, dupliciter conſiderari poteſt, vel vt per ſe agit, & ſecundùm energiam propriæ potentiæ, ſecundùm quam ex nihilo materiam produxit; Vel vt agit, non immediatè, ſed per primam Mentem, quam Platonici appellant Verbum, Filium Dei, Prolem ipſius Boni, & iuxta hanc Dei operationem non immediatam, Deus ipſe ſupponit Materiã, quoniam nimirum Materia præſupponitur à Mente Formarum Opifice.

Rationes demõſtrãtes, Materiam Mundi ortum non præceſſiſſe.

Hoc autem crimen de Materia antegrediente infinito tempore Mundum, ſatis, ni fallor demonſtrabunt rationes philoſophicæ, quas ſubnectam. Quęro, an Materia, quæ temerè, inordinatèq; mouebatur, id haberet ſecundum naturam, vel præter naturam. Non primum dicendum eſt, quia ſi natura eſt cauſa ordinis, eaq; inordinatè agitatur, nequit dici ſecundùm naturam cieri; Si verò aſſeratur ſecundum, ſcilicet Materiam præter naturam ita ſe habuiſſe, ſequitur, ſtatum præter naturam tempore anteceſſiſſe ſtatum ſecundùm naturam, quod eſſe improbabile, demõſtrat Ariſtoteles 2. de Cælo textu. 18. his verbis, *Poſterius autem eſt, quod præter naturam exiſtit, eo quòd eſt ſecundùm Naturã.*

Imò

Imò magis abſurdum eſt, eumdem ſtàtum præter naturam tempore infinito conſtitiſſe,& ſempiternum fuiſſe,vt demonſtratum eſt ab Ariſtotele eodem lib. text.38. *Nihil enim*, inquit, *eſſe videtur infinito tempore præter naturam*; Quare ſi infinita ſæcula præceſſerunt Mundi ortum, ſequitur quòd infinito tempore materia in eo ſtatu præter naturam permanſit. Quod ſi dicant Platonici, Materiam ita temerè agitatam infinitis ſæculis non præceſſiſſe, ſed ad certos,determinatoſq; motus redactam fuiſse, ita vt illa corpora Materiam cõſtituentia, cérta, definitaq; loca peterent,nulla afferri poteſt ratio,ob quam eadem corpora eiſdem motibus agitata, eademq; loca petentia,Mundum potius hoc, quàm alio tempore, conſtituerint.

Accedit, quòd ea corpora debuiſsent eſse ſimplicia;At ſimplicium corporum ſimplices eſse motus, oſtendit Ariſtoteles primò de Cælo text.7. Quare mota fuiſset, vel latione recta,vel in orbẽ; Verùm motus in orbem agitur circa Mundi medium,& centrum,& recta latio fit à medio, aut ad medium. Itaq; ſi Mundus infinito tempore præcedente non exiſtebat, neq; etiam eius centrum, vel eius medium exiſtebat,& cõſequenter talis motus ante Mundi fabricam eſse non poterat.

Efficax Ariſt. ratio, euertens præcedentiã Materia. Neq; eſt prætermittẽda ratio ex Ariſtotelica deprompta doctrina, ſcilicet quòd ea Materia, vel erat induta forma, vel abſque forma.Non fuiſse abſq; forma, demonſtrat Ariſtoteles lib. 1.de gener.& inter.text.29.aſſerens,materiã abſq; forma,& paſſione exiſtere non poſſe. Nam cùm exiſtentia, ſit vltimus rei actus, attribuendus tantum eſt enti integro, & perfecto, non dimidiato, & potiùs inchoationi entis, qualis eſt materia. Si verò habebat formam coniunctam, igitur erat Corpus, ergo Mundi corpus factum eſt ex corpore, & tamen idem Ariſt. 1. Phyſic. oſtendit, quòd omne, quod fit, ex contrario fit, vt calidum ex non calido. Ita corpus debet fieri ex non corpore; Igitur ea Materia non debuit eſſe corporea, vt propterea neq; corpoream, neq; incorpoream ipſam, ex mente Platonis, appellauerit Apuleius. Quare hæ rationes conuincunt, Materiam infinito tempore non præceſſiſſe Mundum, ſed tantum natura, & ordine; Cum verò prioritas naturæ nullo tempore menſuretur, dictum fuit à Platonicis, Materiam infinitis ſæculis, ideſt abſq; vlla temporis menſura, tantum ſecundùm naturæ ordinem præceſſiſſe.

Hæc à me tradita ſunt, iuxta Platonis doctrinam,eiuſq; Interpretes;Quod ſi ad Theologicæ Sapientiæ regulam res exigatur, aſſerendum eſt,Materiam totam ſimul à Deo creatam fuiſſe, ex pronunciato Salomonis; *Qui viuit in æternùm, creauit omnia ſimul*; Dein ſex dierum interuallo omnium rerum formas à Creatore Deo productas fuiſſe, vt habetur ſacro lib.Genes. Cap.1. Itaque Lectorem ſemper admonitum volo, vt me cum Platonicis congredientem, Platonicè loquentem conſideret, & cum Ariſtotele diſputantem,Peripatetica vtentem argumentatione. Cùm autem hucuſq; incertus ſit ex Platone finis Mundi, quærendum à nobis eſt, an ex eiuſdem Platonis principijs, & dogmatibus aliqua de Vniuerſitatis occaſu cognitio poſſit hauriri.

CA.

CAPVT TERTIVM.

Triplici Subſtantiæ Diuinæ Platonicæ Mundi finem repugnare; Mentem ſecundùm Platonis principium non eſſe Intellectum aſſiſtentem, neque Colcodeam, neq; Animam Mundi in Medio poſitam, cuius Medij ratio explicatur. Non eſſe Spiritum Sanctum; & Triadem Platonicam à Sanctiſſima Triade longè differre, demonſtratur.

Plato tres ſubſtãtias diuinas cõſtituit.

PLotinus, Porphirius, Iamblicus, Proclus, & alij Academici tres ſtatuerunt gradus Diuinitatis, vel tres Diuinas ſubſtantias poſſuerunt; ſcilicet Deum, ſupremum Diuinitatis gradum obtinẽtem; Mentem Diuinam, cui ſecundum aſſignant gradũ; Animam Mundi, cui tertium gradũ attribuunt. Deum appellarunt ipſum Vnum, ipſum Bonum, ipſum Pulchrum; ſiquidem, vt animaduertit Plotinus, Lib. Quod Intelligibilia non ſint extra Intellectum, Deus dicitur ipſum Bonum, non autem Bonus, quia cùm ſit omnis expers compoſitionis, non componitur ex Bonitate, & ex habẽte Bonum; Ideò non dicitur Bonus, Vnus, Pulcher, ſed ipſum Bonum, & ipſum Pulchrũ, quia hæc nomina, veluti formæ abſtractæ in Deo concipiuntur, & perindè eſt, ac dicere, Deus eſt Bonitas, Vnitas, Pulchritudo; Idcircò ad Deum, cùm ſit ipſum Bonum; omnia habent ingenitam propenſionem, ita vt munus, vt ſic dixerim, Dei ſit omnia ad ſeipſum allicere.

Deus eſt ipſũ vnũ, ipſum Bonũ, ipſum pulchrum.

Finis Mũdi repugnat primo Principio Platonico reſpectu Vnitatis.

Huic primo ex Platonica Doctrina principio Mundi finis repugnat; Etenim cùm ab hoc principio Vnitas proueniat, atq; Vnitas à partium ſeparatione diſrumpatur, quoniam in fine Mundi animalia, & quæcumq; alia mixta deſtruentur, & ab Vniuerſitate ſeparabuntur, Vnitas ipſa in Mundo deficiet; Quæ deficientia Vnitatis non cohæret cum primo Principio; ſeu ſubſtantia Platonica.

Prẹter Deum aliam ſubſtantiam Diuinam Academici conſtituerunt, affirmantes, ipſam à Deo fluere, quam Mentem, Verbum, filium, & Imaginem Dei, ſiue Boni nuncuparunt, eamque Mundi Opificem, & Creatorem dixerunt, & etiam Mundum Archetypum, ſiue Intellectualem, ſeu Idealem nominarunt. Hæc Mens, ex ipſorum ſententia, nõ penitus perfecta à Deo emanat, ſed in primo ſuo ortu, eſt inſtar Materiæ, quæ multam in ſe continet imperfectionem; Quoniam verò omne genitum appetit genitorem, quem imitando, perficitur, Mens ex Deo genita ad Deum conuertitur, à quo ſuſcipiens rerum omnium formas, omniformis euadit, & perfecta; formæ autem ſunt Ideę, ideſt Res veræ, pulchræ, bonæ, & prorſus neceſſariæ in Mente opifice exiſtentes; Quãdoquidem Academici aſſerunt ea, quæ ſenſibus comprehẽduntur, Res veras non eſſe, ſed rerum vmbras, & ſimulachra, Res autem veras eſſe Ideas.

Nõ cohæret Mundi occaſus cum ſecundo Principio Platonico, Opifice Vniuerſitatis, & ordinis.

Finis Mundi repugnat huic Menti; Quoniam, cùm hæc ſit Opifex Vniuerſitatis, & Auctrix ordinis, in Fine Mundi auferẽdus ab Vniuerſitatè eſt ille ordo, quo nunc Mundus eſt præditus in ordinata ſerie mixtorum. Addo, quòd aduerſatur Cauſæ Opifici deſtructio illius Opificij, quod ab ipſa fuit productum.

Obſtat ſimiliter Menti à Platonicis inuectæ Mundi exitium, ſi Mens Platonica, iuxta Simplicij Interpretationem, eſſet primus Motor ab Ariſtotele in 8. Phyſic. demonſtratus; Etenim cùm ille primus Motor ſit æternus, æternoque tempore moueat, huic Menti repugnat finis motus, atq; adeò Mundi occaſus; Sed grauiter hallucinatur Simplicius, quia Mens Platonica non eſt Deus; Primum autem Motorem eſſe Deum, colligitur ex diſcurſu Ariſtotelis, quo contendit primum Motorem immobilem inuc-

Mẽs, quæ eſt ſecundum Principium Platonicũ nõ eſt primus Motor ab Ariſt. indagatus cõtra Simplicium.

inuenire, qui eſſe non poteſt niſi Deus. Prærerea in 8. Phyſic. text. 37. commẽdat Ariſtoteles Anaxagoram, qui dixit, Mentem eſſe impatibilem, & immixtã, quoniam cùm poſuerit Mentem eſſe primum Motus Principium, hæc immobilis exiſtens, ſine labore mouebit, cùm ſit immixta, & impatibilis. Ex quibus conſequitur, primum Mouens immobile ab Ariſtotele inueſtigatum, eſſe Mentem Anaxagoræ; Hæc verò, cum ſit Summus Deus, planè conficitur, primum Motorem ab Ariſtotele demõſtratum, eſſe Deum, & non Mentem Platonicam, ſecundum principium in ſubſtantijs diuinis à Platone poſitum.

Mens Platonica non eſt Intellectus aſſiſtens ab Auerroe poſitus.

Neq; hæc Mens Platonica eſt illa, quæ pluribus locis inducitur ab Auerroe, ſed præſertim lib. 3. de Anima, comment. 5. nimirum Mens, humanæ ſpeciei addicta, quæ eſt Intellectus aſſiſtẽs, & in omnibus hominibus vnicũ intelligendi Principium, quia talis Mens, ſeu Intellectus aſſiſtens, non ponitur ab Auerroe Mundi Opifex, qualis eſt Mẽs Platonica.

Mens Platonica non eſt Colcodea ab Auicenna inuecta.

Neq; hæc eſt Mens ab Auicenna excogitata Tract. 9. primę Philoſ. vbi præter primam Mentem, quæ eſt Deus, decem alias Mentes conſtituit, ita inter ſe ordine digeſtas, vt vna ſub altera poſita ſit, & ex altera pendeat, quarum nouem ſuperioribus cæleſtibus ſphæris præſides poſuit, decimam autem huic Mundo elementari præſidem cõſtituit, quam appellauit Colcodeam, ſcilicet Datricem formarum, quia tribuit omnes formas materiatas materiæ, & omnes formas intelligibiles noſtræ Animę intelligenti, ſe ad illam conuertenti. Cui doctrinæ adhæret Algazeles lib. 1. Philoſophiæ tractatu 5. & Alpharabius in lib. de Intelligentijs.

Mundi excidium repugnat Intellectui aſſiſtenti, & Colcodea.

Verùm, quamuis ſupponatur, Platonis Mentem eſſe, vel intellectum aſſiſtẽtem, vel Colcodeam, nihilominus aſſerẽdum eſt, Mundi excidium huic Menti penitus aduerſari; Quoniam Intellectus aſſiſtens, Mundo deſtructo, fruſtrabitur ſuo munere, & amplius ſpeciei humanę non aſſiſtet; ſimiliter Colcodea, Diſpenſatrix formarum, ſuo munere feriabitur, Quare finis Mundi vtriuſq; Mentis actioni, & naturæ reluctatur.

Tertia ſubſtãtia, & principiũ Platonicum eſt anima Mundi, eiuſq; origo.

Tertium Principium, ſeu Diuinam ſubſtantiam Platonici poſuerunt Animam Mundi, omnia formantem, animantem, viuificantem, quam produci à Mente Opifice arbitrantur. Imò antiqua eſt ſententia Philoſophorum, quæ potiſſimum, Thalete Florente, Floruit, Mundum eſſe magnum animal Anima præditum. Hinc Zeno, Strato, Chryſippus, & cæteri ex Stoica familia, hanc opinionem adamarunt, quamquam inter Platonicos, & Stoicos hoc intercedit diſcrimen, quod Stoicorum ſententia fuit, ipſum Deum eſſe Animã Mundi. Quod pronunciatum ex Pythagora deſumpſerunt; Platonici autem nefas cenſentes, Deum Animæ munia obire, conſtituerunt Animam Mundi Deo inferiorem, imò inferiorem Menti, quæ ex Deo oritur; Propterea opinati ſunt Academici, vnam eſſe Animam Mundi omnia formantẽ, cuncta inter ſe vnientẽ, & conciliantem; Cui concinit Virgilius his carminibus Aeneid. 6.

Deus non eſt Anima Mũdi, qua Deo, & anima creata eſt inferior.

Spiritus intus alit, totoſq; infuſa per artus
Mens agitat molem, & magno ſe corpore miſcet.

Cur Platonici cõſtituerint Animam Mundi, & ex qua natura conſtantẽ.

Ratio potiſſima, qua ſuadentur Platonici ad inducendam hanc Mundi Animam, eſt, quia in hac rerum vniuerſitate continentur ſubſtantiæ corporeæ, & incorporeæ, quæ cùm ſimul iungantur, neceſſe eſt ponere vinculum, quo adeò diſſimilia copulentur; Hoc autem vinculum eſt Anima Mundi, participans cum Mente Creata Opifice, Naturam ſpiritalem, & immaterialem, cum Materia autem corporea, naturam ſenſibilem, mobilem, & corpoream. Hinc Iamblicus, Proclus, & Chalcodius in comment. Timæi affirmarunt, Animam Mundi ex diuidua, indiuiduaq; natura eſſe compoſitam, atq; ſubſtantiam eſſe mediam inter naturam corpoream, & incorpoream collocatam. Clariſſimum eſt de hac Anima Platonis teſtimonium in Timęo his verbis expreſſum. *Animam in eius medio collocauit, per totumq; tetẽdit, atq; ea corpus ipſum etiam extrinſecus circumtexit, Mundumq; hunc, & ſolum, ſolitariumq; & circularem volui in circulum ſtatuit.* Et paucis interiectis, ſubdit. *Atq; illa à medio per omne, vſq; ad Cæli*

extrema ſe applicans, eiq; extrinſecus circumfuſa, ſeq; in ſeipſam conuertens, ita ſempiterna, ſapientiſq; vita in vniuerſum tempus Diuinum dedit exordium.

Quod ſit medium, in quo dicitur Anima Mundi habitare.

Quod verò ſit illud medium, in quo Anima à Platone locatur, cõtrouerſum eſt inter Platonicos. Quidam per mediũ, cẽtrum Mundi intellexerunt, Alij Animam in cæleſti regione collocantes, putarunt medium eſſe Lunam, vt Ioannes Picus, quoniam Luna media eſt inter corpora cæleſtia, & elementaria. Alij poſuerunt Animam in ſuprema ſphæra, quam Naturæ medium eſſe dixerunt, quæq; primum animatur ab hac Anima, quæ inde diſtribuit Animationem ad reliquas Vniuerſi partes. Chalcidius, Solem medium, in quo Anima habitat, exiſtimauit, quoniam Sol eſt inſtar cordis Mundi, à quo, tamquam à corde, vita in hæc inferiora diffunditur. Non prætermittam nonnullos Platonicos exiſtimaſſe, animã Mundi eſſe animam Octauæ Sphæræ, adductos verbis Platonis in Phædro ita loquẽtis. *Magnus vtique. Dux in Cælo Iuppiter citans, alatũ currũ, primus incedit, exornans cuncta, prouidèq; diſponens. Hunc ſequitur Deorum, Dæmonumq; exercitus, per vndecim partes ordinatus. Permanet autem Veſta in Deorum æde ſola*; Quibus verbis Magni Ducis nomen tribuitur Animæ Mundi, quam ſequitur exercitus per vndecim ſphæras ordinatus, ſcilicet corpora cæleſtia, & elementa, quibus dicuntur ſeruire Dæmones, ipſius Iouis, ideſt Animæ Mundi, mandata exequentes. Veſta eſt Terra, vel centrum Vniuerſitatis immobile, ſuo loco firmiter fixum, circa quod ſphæræ circumrotantur.

Aduerſatur occaſus Mundi Anima Mundi.

His ita conſtitutis, aſſerendum eſt Animę Mundi maximè aduerſari rerum Vniuerſitatis Occaſum. Etenim, cum ex hac Anima vis quędam vegetalis, rerum omniũ productrix emanet; Ex hac, vegetantia, & animalia, quæ præſertim ex putri materia naſcuntur, iuxta Platonicorum placita, ſua deducãt primordia, & generationes destructa hac rerum inferiori Vniuerſitate, tales deficient generationes, & cõſequenter Anima à ſuo munere vacabit. Atq; cùm ipſa reſideat, vel in Octaua Sphæra, vel in Luna, vel in Sole, ceſſantibus cæleſtium Orbium motibus, occidente Mundo, ipſa Anima è ſuis ſedibus deturbabitur, in quibus eatenus habitat, quatenus motu cęlorum ad omnes Mundi partes ducta, ipſas fouet, animat, & viuificat. Tandẽ, cùm Animæ propriũ ſit rem animatam conſeruare, & cuſtodire, deſtructionem Vniuerſi ipſius Animæ Mundi penitus inimicam eſſe, nemo non videt.

Opinio putantiũ tres Diuinas Platonicas Subſtãtias eſſe Sanctiſſimã Triadem.

Non me latet, Euſebium Cæſarien. lib. 11. de præparat. Euangelic. Theodoretum lib. 2. De curat. græc. affect. Cyrillum Alexandrin. lib. 8. aduerſus Iulianum, Auguſt. Steuchum lib. de perenni Phil. & alios Platonicæ doctrinæ cum noſtra Religione Conciliatores, putaſſe has tres diuinas Platonicas Subſtantias, re, & eſſentia nequaquam inter ſe differre, & interpretatos eſſe Platonem, vocaſſe ipſum Bonũ, quem nos dicimus Æternum Patrem: Mentem, quem nos filium, Verbumq; appellamus: & Animam Mundi, quem nos Spiritum Sanctum nuncupamus. Quamobrem ſi Triades Platonica eſſet vna, & eadem cum Sacroſancta Triade, quam chriſtiana Religio, & Theologica docet doctrina, ſequitur, quòd quemadmodum Mundi excidium, iuxta Sacræ Theologiæ pręſcripta, prorſus conſentaneum eſt Decretis Sanctiſſimę Triadis, tamquam opus ad extra, ex vulgato pronunciato, Opera Trinitatis ad extra ſunt indiuiſa; Ita etiam non repugnet triplici Subſtantiæ Platonicæ. Iamq; pateat ex Platonis doctrina Mũdi interitum eſſe admittendum.

Refellitur ſupradicta opinio.

Sed, vt verum fatear, abſurdum penitus eſt aſſerere, Platonicas Subſtantias eſſe illas tres, quas adorandas noſtra iubet Religio; Imo ab hac Platonis explicatione abhorrent Academici ipſi, affirmantes Subſtantias tres à Platone inuectas, inter ſe differre, & alteram alteri inferiorem eſſe. Quod potiſſimum indicat celebre illud dictum Platonis Epiſt. 2. ad Dioniſium ita ſcribentis. *Circa omnium Regem, omnia ſunt; Ipſiusque gratia ſunt omnia, Ipſe pulchrorum omnium Cauſa, Circa ſecundum ſecunda, Circa tertium tertia*; Quæ verba, ex communi Platonicorum interpretatione, hunc habent ſenſum, In Deo omnia ſunt per Eſſentiam; In Mente per Ideas;

In

In Anima per Notiones;addunt aliqui, In Materia per Vmbras.Quare,cùm inter has Subſtantias reperiatur ordo primi, ſecundi,& tertij,& omnia nõ æqualiter, ſed diuerſo modo in ipſis tribus Subſtatijs reperiãtur collocata,omnino cõſtat, in his ſubſtantijs Platonicis non eſſe illam omnimodã vnitatem,& identitatem Eſſentiæ Diuinæ, illã Potentiæ, Sapientiȩ æqualitatẽ,quȩ in tribus Sanctiſſimis Perſonis pfectiſſimè reperitur.

Animam Mũdi nõ deſumpſit Plato ex ſacris Geneſis verbis: Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas.

Hinc improbãdi ſunt illi,qui Animã Mũdi arbitrati ſunt Platonem deſumpſiſſe ex libris Moyſis Cap. 1. Geneſis: *Spiritus Domini ferebatur ſuper Aquas.* Etenim, aiunt ipſi, cum Ægyptij per aquas interpretentur Materiam, & per ſpiritum Animam,Plato ex illis verbis, huius Animæ Mundanæ cognitionem deduxit. Imò putarunt nonnulli, Platonem obſcuram,& imperfectam de Sanctiſſima Trinitate habuiſſe notitiã, cùm ibi nomine Spiritus, ex Chryſoſtomi, Baſilij,Ambroſij,Bedæ,Theodoreti interpretatione, Spiritus Sanctus indicetur. Sed turpiter decipiuntur qui tantum Platonicæ adſcribũt Doctrinæ. Etenim Deus cognoſci non poteſt naturaliter, niſi à poſteriori, ideſt ab effectibus,vt eſt Cauſa,& Principium verũ omnium, & licet virtus creatiua Dei communis ſit toti Trinitati, pertinet tamen ad vnitatem eſſentiæ,non ad diſtinctionem perſonarum; vt expreſſis verbis docet D.Thom. 1.p.quæſt. 32. art.1. Hinc conficitur, Platonem naturali lumine non potuiſſe aliquam de diuina Triade cognitionem adipiſci.Et

Plato de diuina Triade nõ habuit cognitionem.

quamuis prænotati grauiſſimi Patres verba Moyſis de Spiritu Sancto interpretentur, aliæ tamen non deſunt diuerſæ expoſitiones. Caietanus enim per ſpiritum intelligit Angelos, per

Diuerſæ expoſitiones in prædicta verba Geneſis.

Aquas cæleſtia corpora, ita vt ſenſus ſit, Angelos cæleſtia corpora mouiſſe; Tertullianus per ſpiritum exponit aerem,& ventũ, qui dicitur Spiritus Domini, quia à nullis cauſis naturalibus ventus ille excitabatur; Valleſius Lib. 1.Sacræ Philoſophiæ per Spiritũ intelligit ignem, qui omnia dicitur permeare. Pererius Comment. in illum locum, per Spiritum exponit vim, & efficaciam Cauſæ agentis, nimirum Dei. Quæ Interpretatio antea probata fuit Ioanni Pico Cap. 1. Epthapli,vbi per aquas intelligit dimenſiones interminatas, quæ ſunt coæuæ materiæ, per tenebras,quæ erant ſuper faciem abyſſi, exponit priuationem coniunctam materiæ,quæ dicitur abyſſus, propter interminatas dimenſiones, quæ terminantur à forma, per lucem exponit formam, & ea verba, *Factum eſt veſpere,& mane dies vnus*, interpretatur, quòd ex materia, & forma factũ eſt compoſitum. Quare, cùm diuerſæ ſint interpretationes verborum Moyſis, non eſt opinandum. Platonem ex illis verbis aliquam de Spiritu Sancto notitiam deſumpſiſſe, maximè cùm nobis compertum non ſit, Platonem Hebraicæ linguæ ignarum, librũ Moyſis legiſſe, ſed potius ex Aegyptijs aliqua didiciſſe, quæ ipſimet Ægyptij ab Hebræis acceperant, cum quibus conuerſabantur. Et quamuis Iuſtinus Martyr, & D. Auguſt. aſſerant, Platonem Animam Mundi ex allatis Moyſis verbis decerpſiſſe; nihilominus idem Auguſt. longè,lateq; differre à Spiritu Sancto, & alias ſubſtantias Platonicas à ſubſtantijs diuinis penitus diuerſas eſſe in Libris; De Ciu Dei;ſapientiſſimè demonſtrat. Imò Card. Beſſario, acerrimus Platonicȩ doctrinæ defenſor, lib.2. cap. 4. hæc habet. *Plato multa certè de Trinitate loquutus eſt, ſed longè aliter, quàm noſtra Religio doceat*; & ſubiungit: *Quamuis Plotinus ſcripſerit librum de tribus perſonis principalibus, in quo primùm notandus eſt titulus,cùm & Perſonas nominet, & ſecundùm ritum noſtræ Religionis trinas conſtituat; tamen ait, quod æternum illud, atq; perfectum, æternum ſemper, perfectumq; generat, minuſq; eſt quod generatur,quàm quod generat; quod repugnat omnino æqualitati ſubſtãtia, quæ ſecundùm fidem, & doctrinam Theologicam in Perſonis diuinis reperitur.* Hactenus Beſſario.Quamobrẽ, cùm repugnet tribus Diuinis ſubſtãtijs Platonicis finis Mundi,vt à nobis demonſtratũ eſt, nulla profectò ex hac Platonica Doctrina de Fine Mundi obtineri poteſt cognitio. Ideo remanet perquirendũ, An ex eiuſdẽ Platonis Doctrina de Animabus humanis aliqua de Mundi occaſu hauriri poſſit notitia.

Digitized by Google

CAPVT QVARTVM.

De numero determinato Animarum, de ipſarum exiſtentia ante corpora, & diſtributione per ſidera, de vehiculis ipſarum, & qualis ſit Animarum tranſmigratio, & perpetuum non eſſe earumdem ad corpora circuitum declaratur; Ex quo finis Mundi colligitur.

HVmanas animas in ortu Mundi ex cratere, ſiue patera ſupremi Numinis, quæ ſignificat animæ rationalis Ideam in Mente Opifice exiſtentem, certo, determinatoque numero prodijſſe, ſententia eſt Platonicorum ſatis celebris. Et ipſas quidem ante corpora extaſſe, apertè fatetur Plato in Phædone his verbis. *Dictū eſt animam noſtram ita eſſe alicubi, priùs etiam quàm laberetur in corpus, vt illa ipſius Eſſentia habeat eius, quod verum eſt, cognomentum.* Id quod repetit. 10. de Legibus; & in Phædone. Hancq; fuiſſe opinionem Academicorū de ſtatu animæ ante corpora, teſtatur D. Auguſtin: De Eccleſ. Dogmat. cap. 17. *Animas hominum*, inquit ipſe, *non eſſe ab æterno inter cæteras intellectuales naturas, vt Academici quidam finxere, nec ſimul à conſtitutione Mundi creatas, vt Origenes; ſed ſimul creando infunduntur, & infundendo creantur;*

Authoritates Platonis de exiſtentia Animarum rationaliū ante corporis informationem.

Reprehendit D Auguſtin. Platonis opinionem de animabus antecedētibus corpora.

Et ſane deplorandus eſt Origenes, qui in hunc errorē impingit, quē tamquam falſum, & impium dogma ſecuti ſunt Priſcillianiſtæ, & reprobatur à Concilijs Conſtantienſi, & Bracarenſi, & à Patribus, tùm Græcis, tùm Latinis, Animę igitur à Platone initio Mundi à Mente Opifice emanantes, per Stellas firmamenti fuere diſtributæ; Ideo Plotinus putat Orbem, qui à Græcis Aplanes dicitur, & eſt Octaua ſphæra, felicium Animarum ſedem, & patriam eſſe. Hinc aliæ Matriales, aliæ Iouiales, Venereæ, & Mercuriales dicuntur animæ, per Sphæras Planetarū diſtributæ. Ex quo etiam apparet, certum eſſe illud, quod apud aliquos Platonicos videtur incertum, nimirum Platonem numerum determinatum animabus ſtatuiſſe; Nam Stellę, quamuis infinitæ, & innumerabiles ęſtimentur, ſunt tamen in numero determinato, & numerabiles, ſaltem ab Angelo, quamuis Aſtrologi ſolum viginti duas ſupra mille enumerent. Ideò conficitur, vt etiam Animę per Stellas diſtributæ, numerum habeant determinatum, quamuis dicendum ſit, ſententiam Platonicorum non eſſe, ſingulis Stellis ſingulas animas adhærere. Deſcendunt autem in humana corpora animæ è ſtellis multis de cauſis; Vel vt informent, & regāt hęc Corpora, quod ſibi lucro ducunt, vt aſſerit Author myſticæ Philoſophiæ ſecundùm Aegyptios lib. 7. cap. 1. quia videlicet earum virtutes ignotas in corporum informatione patefaciunt; Vel deſcendunt, vt ornatum magis, & cultum faciant hunc inferiorem Mundum, vt opinatus eſt Plotinus lib. 8. Ænead. 4. Vel vt ſingularum rerum ſenſibilium cognitionem obtineant, quam notitiam rerum materialium in Cælo degentes, non habent, vt putauit Ficinus lib. 16. Theolog: Vel tandem deſcendunt ad luendas pænas culpæ à ſe ipſis in Cælo cōmiſſę, quando nimirum generationis, & rerum humanarum amore captæ fuerunt. Quæ animarū culpa, & calamitas inde etiam indicatur, quia migrantes in corpora, dicuntur deguſtare vndam fluminis Amelitæ, ideſt negligentiæ, eò quia ſuprema, & diuina neglexerūt; Et eo tempore, quo manent in corpore, dicuntur dormire in Lethæo campo, ſeu bibere flumen Lethis, ideſt obliuionis, quoniam obliuiſcuntur earum rerum, quarum notitiam apud ſuperos habebant; Ideo ab obiectis ſenſibilibus excitatæ, obliuionem paulisper expellentes, incipiunt reminiſci, & per reminiſcētiam, ſcien-

Reprehēditur Origenes, & alij ſupradicti erroris.

Cauſa, propter quas, iuxta Platonicos animæ humanę deſcendunt in corpora.

ſcientias acquirunt. Huc ſpectant ea, quæ Platonici aſſerunt de tonitruis, & terræmotibus conſequentibus animarum deſcenſum ad ærumnas earumdem indicandas. Imò aſſerunt, animas deſcendere per ſignum Cancri, quod eſt domicilium Lunæ, quæ rerum inferiorum generationi præeſt; & quia Cancer ſuo retrogrado motu regreſſum à perfectione ſignificat, quemadmodum animæ ad aſtra reuertentes, per ſignum Capricorni aſcendunt, quo ſignificatur ipſas ad ſupernas perfectiones ſubleuari, cùm Capricornus ſuo cornu ſidera petat, & ſit domiciliũ Saturni, qui prę eſt contemplationi.

Animaduertendum eſt obiter, hanc animæ miſeriam, & antiquum errorem ab ipſa perpetratum, dum habitaret in Cælo, induxiſſe Originem, & Priſcillianiſtas in grauiſſima errata, quoniam putarunt, animas ante corporis ingreſſum peccaſſe, illudq; peccatum fuiſſe Originale; Quæ hęreſis impugnatur à Concilijs, & Patribus, à D. Auguſt. 12. de Ciu. Dei. Cap. 26. à Tertullian. lib. de Anima; à D. Thom. 1. p. quęſt. 45. art. 2. & à Concilijs, Bracarenſi, & Conſtantinopolitano ſexto.

Error Origenis de peccato Animæ ante ingreſſum corporis.

Cum verò Anima ſit mediæ Naturæ inter intelligibilia, & æterna, ac materialia, & caduca; proptereaq; Horizon, ſiue terminus inter ipſa appelletur à Plotino, fit, vt vinculo indigeat, quo corpori copuletur; Hinc tria Vehicula animæ aſſignarunt Platonici; Æthereũ, ſiue igneũ, quod deſumit anima à Stella, cui applicatur, & dicitur animæ currus, atq; in hoc Vehiculo perpetuò anima inuoluitur, & tandem cum hoc Vehiculo à corporibus remeat ad ſtellas, vbi harmoniam cælorum intelligit, & coniungitur Menti per comtemplationem Idearum, in qua contemplatione felicitas Platonica eſt collocata. Secundum Vehiculum circa animam componitur ab aere, ideò dicitur Vehiculum ſpirituoſum, purum, & tenue, quo vtitur anima in corpore, & quo implicatur, ex Platonis placito, per illud tempus, quo apud Inferos culparum pœnas perſoluit. Tertium tandem Vehiculum eſt corpus quatuor elementis cõflatum, quodque à Platone in Cratylo Sepulchrum animæ nuncupatur; Secũdo autem, & tertio Vehiculo depoſito, remanet in primo quoad Stellas reuertitur, vt dixi, de quo Vehiculo cecinit Virgilius Æneid. 6.

Tria animarum vehicula à Platone excogitata.

Donec longa dies perfecto temporis orbe,
Concretam exemit labem, purumq; reliquit
Æthereum ſenſum, atq; aurai ſimplicis ignem.

Ex quo etiam patet, animam humanam è corpore Solutam immortalem eſſe, vt conſtans eſt Platonis ſententia demonſtrata in Timæo in Menone, in. 10. de Repub. in Epiſtolis, in Phædro, in Apologia Socratis, & ex profeſſo in Phædone; Nam cùm hæc ſit producta à Mente, ab ipſa immortalitatem nanciſcitur; Cum verò Animæ brutorum Animalium à Dijs ſecundis, & minoribus producantur, ſunt mortales, & non animæ, ſed potius Vitæ, & ſimulachra animarum à Platonicis appellantur.

Anima humana immortalitas Platoni probatur.

Qualem verò ſtatum ſortiantur animę humanę à corporibus ſeiũctę, Academici inter ſe cõtrouerſantur. Memini me apud Auguſtinum legiſſe. lib. 22. c. 28. de Ciuit. Varronem. lib. de Gente Populi Romani prodidiſſe Genethliacos quoſdam ſcripſiſſe, in renaſcendis hominibus dari παλιγγένεσιαν quam longo annorũ ſpatio confici aſſerebant, adeò vt eædem animæ, quæ corporibus nectebantur, aliquando rurſus redeant in coniunctionem. Hinc Plato in lib. de Regno indicat, futuram Palingeneſiam in fine mundanæ reuolutionis, iubente Deo, & dæmonibus miniſtrantibus. Refert Lactantius lib. 7. cap. 23. Chryſippum in libris, quos de Prouidentia conſcripſit, exiſtimaſſe impoſſibile non eſſe, vt poſt exceſſum noſtrum, rurſus ſpatijs quibuſdam reuolutis temporum, in hunc ſtatum, in quo nunc ſumus, reſtituamur; Quæ opiniones ab vno fluxerunt Pythagora, qui putauit migrare animas de corporibus iam morte confectis, & inſinuare ſe nouis, recenſq; natis, ac eaſdem iugiter nunc in homine, nunc in pecude, in volucre, & in alia belua renaſci. Ideo cecinit Auſonius Gallus Epigram. ad Pythagoram de Marco, qui dicebatur Pullaria.

Tranſmigratio animarũ diuerſo modo explicatur.

Pi-

Pythagora Euphorbi, reparas qui ſemina rerum,
Corporibuſq; nouis das reduces animas.
Dic, quid erit Marcus, iam fata nouiſſima functus,
Si redeat vitam rurſus in aeream?

In hac verò tranſmigratione animarum explicanda Pythagorici, & Platonici diſcrepant inter ſe. Etenim Numenius, Arpocratius, Boethus, (quæ fuit opinio Pythagoræ) putant animã exutam humana figura, inſerere ſe ſe fœtui ferino, eiuſq; beſtiæ animare corpus, cuius vitia, & mores antea imitatione expreſſerat; Proclus autem, & Syrianus exiſtimant, animam ferinæ ſe iungere ſubſtantiæ, & ferarum ſociam fieri; Quæ eſt etiam ſententia Beſſarionis lib. 2. cap. 5. ita ſcribentis. *Ea quæ dicta ſunt de transmigratione animarum in beluas, vel ad deterrendos homines dicta, vel indicare animam inſinuare ſe Spiritu imaginario bruti, atq; ita exercitam plecti, & pœnas ſoluere.* De hac transmigratione ſacri Patres loquentes, vnanimi approbant conſenſu tranſmigrationem interiorem, & ſpiritualem, quæ conſiſtit in imitatione morum, & vitiorum illarum ferarum, quas homines vitijs coinquinati imitantur, quæ eſt etiam aliquot Platonicorum interpretatio. Videatur inter cæteros Boethius lib. 4. de Conſolat. & D. Chryſoſtom. homil. 4. in Gen. Hæc, inquam, Palingeneſia animarum, nõ allegorice, ſed litterali ſenſu accepta, falſa, & hæretica eſt, quemadmodum accepta fuit à Simone Mago Hæreticorum Corypheo, vt teſtatur Irenæus lib. 1. aduerſus Hæreſes; Ideò ipſam damnant Origenes in Periarcon; & Epiſt. ad Romanos; Athanaſius lib. 6. de Beatitudine; Auguſt. contra Manichæos cap. 63. & 10. de Ciuit. cap. 30. idemq; Auguſtin. narrat, Manetis impiam ſectatricem turbam, hanc improbam ſententiam de tranſmigratione animarum in beluas ſecutam eſſe.

Beſſarionis interpretatio de trãſmigratione animæ.

Vera explicatio tranſmigrationis Animarũ

Sed quoniam iuxta dogmata Platonis in præſentia philoſophamur, obſeruandum eſt, Platonicos aliquos infinitum, & æternum poſuiſſe recurſum animarum ad Corpora, vt Mundi æternitatem tuerẽtur; Etenim, ſi perpetuus eſt aſcenſus, & deſcenſus animarum, vt ipſi loquuntur, perpetua quoque erit hominum generatio, perpetua ſpecies humana, & Mundus, cuius finis homo eſt, nunquam finem habebit. Hũc perpetuum animarum recurſum approbauit Cardinalis Beſſario, qui ſuppoſita animæ immortalitate, & Mundi æternitate, ne daretur Infinitum actu, aſſerit, neceſſe fuiſſe in hunc errorem impingere, ſcilicet admittere tranſmigrationem nouam, & perpetuam animarum in corpora humana.

Circuitus animarũ ad corpora finitus, & infinitus à Platonicis cõſtituitur.

Porphyrius inter cæteros Academicos putauit circuitum animarũ infinitum, & perfectum eſſe non poſſe, cui conſentiunt Caballiſtę, cenſentes Animas ter tantum in Corpora reuerti, quòd hi regreſſus ſufficiant ad purgationem animarum. Ratio autem potiſſima Porphyrij eſt, quia anima beatitudinem adepta, non amplius hęc Mundi damna, & calamitates ſubire curat; Cuius Porphyrij rationem ita explicat D. Auguſt. lib. 10. de Ciuit. cap. 30. *Merito,* inquit, *diſplicuit hoc Porphyrio, quoniam reuera credere ſtultum eſt, ex illa vita, quæ beatiſſima eſſe non poterit, niſi de ſua fuerit æternitate certiſſima, deſiderare Animas corporum corruptibilium labem, & inde ad iſta remeare, tanquam hoc agat ſumma purgatio, vt inquinatio requiratur,* & pluribus alijs Porphyrij ſententiam proſequitur, quę, ne longum faciam, prætermitto.

Pro explicanda igitur hac re controuerſa, tamquam cõpertiſſimum in Platonica doctrina recipiendum eſt, plura reperiri receptacula, in quibus animæ à corpore ſeparatæ conſtituuntur; Obtinent enim locum, vel miſerum, vel felicem, iuxta ea, quę vel benè, vel malè geſſerunt in corpore. Adſunt hac de re clariſſima Platonis teſtimonia in Phædone, Idem exprimitur in Gorgia circa finem his verbis. *Quod tunc temporis extabat lex quædam iure ſancita ſub Saturno, & nunc etiam extat apud Deos, vt quicumq; homines iuſte, pièq; vitam egiſſent, cum è vita emigrarent, ad Beatorum inſulas profecti, in omni felicitate viuerẽt à malis longè ſeiũcti, qui verò iniuſte, impieq; vixiſſent, in punitionis, iuſtiq; ſupplicij carcerem (quod appellãt Tartarũ) irent.*

Animarũ extra corpus diuerſa receptacula.

Quæ

Quæ cum ita ſint, hæc ratio confici poteſt, ad demonſtrãdum finem Mundi, ex circuitu animarum humanarum. In numero determinato animæ fuerunt ab initio Mundi productæ, quæ rerum terrenarum amore delinitæ migrant in corpora; Corrupto vero corpore, & vehiculo oſtraceo, vel remeant ad Stellas, vel in Tartaro dant pęnas. Si reuertuntur ad Stellas, ibi, ex Porphyrij ſententia, iam factæ beatæ, toto permanent æuo. Si verò ad Tartara detrudũtur, ibi quoque tamquam in carcere perpetuò detinentur; Si autem migrant in alia corpora, quoniam hic circuitus non eſt infinitus, & perpetuus, ſed temporaneus, & finitus, quia tandem anima, vel inter Stellas, vel in Tartaro ſuum ſiſtet circuitum, eueniet tandem, vt animæ non amplius migrãtes ad corpora, multiplicationem hominum impediant, adeout deficiant humanæ generationes, humana deſit ſpecies, quæ eſt finis Mundi, & tandem hæc rerum vniuerſitas deleatur.

Ratio deducta ex circuitu Animarũ, ad finem Mũdi indicãdum.

Quanto verò tempore duratura ſit ſpecies humana, quod eſt perinde ac quærere, quanto tempore duraturus ſit animarum circuitus, indicat Card. Beſſario lib. 4. cap. 2. his verbis. *Nullum animum, Plato ait, niſi poſt decem millia annorum, inſtaurato alarum remigio, eodem, unde venerit, redire, præter eius animam, qui digne philoſophatus ſit, aut amori pulchritudinis, vt Philoſophum decet, indulſerit, Tales enim animos tribus annorum millibus recuperatis alis, euolare eò poſſunt, vnde deſcenderint.* Hęc Beſſario, loquens iuxta Zoroaſtri ſententiam, putantis, animam eſſe alatam, & confractis alis, præcipitẽ in corpus delabi, & rurſus plumas induentem, ſuperna petere; Incertus tamen eſt numerus annorum, quibus anima à ſordibus in corpore contractis purgatur. Ideò apud Platonicos legere eſt, animam vti ad ſui purgationẽ triplici numero, denario, centenario, & Millenario; Hinc Virgilius, loquens de illis animabus, quæ mille annorum ſpatio pro purgatione indigebant, ita cecinit Aeneid. ſexto.

Tempus diuerſum, iuxta Platonicos, reuerſionis animæ ad corpora.

Has omnes, vbi mille rotam voluere per annos,
Lethæum ad fluuium Deus euocat agmine magno.
Scilicet immemores, ſupera vt conuexa reuiſant,
Rurſus & incipiant in Corpora velle reuerti.

Et quemadmodum determinatus annorum numerus ad purgandas animas requiritur, ita antiqui Sapientes numerum determinatum ſtatuerunt animabus pro ipſarum habitatione in corporibus. Ideò Ægyptij putarunt, cauſam mortis non ſolum referendam eſſe in laſſitudinem, ac defatigationem animæ in corpore, ſed etiam in expletionem numeri annorũ, quibus in corpore anima permanere debebat. Qua de re diſſerunt Macrobius lib. de ſomno Scipionis, & Cælius Rhodigin. lib. 22. cap. 6. Perſtringamus igitur hucuſq; tradita, & aſſeramus, purgationes animarum tandem compleri, & abſolui, quod clariſſimè demonſtrauit Card. Beſſario lib. 2. cap. 5. his verbis. *Sententia certè Platonis eſt, animam ſi ex loco intemerata, ac virtute prædita abierit, ſedem ſupernæ immortalitatis recipere, vt felix, & diuinitatis compos ſapientior degat, ſin minus pœnas luere; pœnis autem delegata ſunt loca hac natura inferiora, & hominum corpora; Itaq; redit Anima, quæ ſuperiori illa ſede digna non eſt, ad generationis labem, corpuſq; aliud induit, vt vita altera melius agat, quò poſſit Deorum ſedem, vnde profecta eſt, purificata repetere.* Hæc Beſſario. Quibus indicatur, purgationem animarum ita fieri, & compleri, vt tandem animæ rurſus ad corpora animanda non remeent. Igitur, abſolutis purgationibus animarum, generatio humana terminum habebit, & Mundus ad finem deducetur. Propterea arbitror, hanc ſatis validam eſſe rationem, quæ pro Mundi fine in Platonica ſchola elaboraretur.

Ratio deducta à purgatione animarũ, quæ cõpleta, & abſoluta, deſinit recurſus animarũ ad corpora, & cõſequenter humana generatio.

Non enim Platonis opinioni de interitu Mundi fidem conciliant omnia, quæ conſiderantur ab Euſebio lib. 11. cap. 17, & 18. Affert ſiquidem verba Platonis in Timæo dicentis. *Tempus igitur cum Cælo factum eſt, vt ſimul facta ſimul etiam diſſoluantur, ſi quando ſolutio quædam ipſorum fiet.* In quibus verbis animaduertenda eſt illa conditio. *Si;* quæ

Loca Platonis ab Euſebio allata, Mũdi occaſum non probant.

quę non infert abſolutam Mundani excidij ſolutionem, ſed eſt loquutio ex hypotheſi. Et poſt pauca ſubijcit Plato. *Quod ligatũ eſt, ſolubile eſt, quãuis ſi benè aptatũ, benèq; ligatum ſoluere vult, bonus non ſit.* Hic innuit Plato, Mundum potius non eſſe ſoluendum, quando ipſius ſolutio bonitati opificis reluctetur.

Ex lib. p. de Republica colligit Euſebius cap. 8. teſtimonium Platonis de mortuorum reſurrectione, & de vltima circulatione cęlorum, in qua homines morientur, & innuit, quod tandẽ Deus à Mundo omni expulſa turbatione, ipſum immortalem, & inſeneſcentem efficiet. Quæ fanè maximi ponderis eſſe videntur, præſertim ſi addantur ea, quę in eodem Dialogo de Republica habẽtur à Platone ita loquente: *Vniuerſum aliquando quidem ipſe Deus conuoluit, aliquando autem dimittit, cùm circulationes conuenientis menſura tempus habuerint.* Ecce Plato ſatis euidẽter exprimit finem motus cælorum aliquando euenturum, & circuitu cælorum deſinente, poſt aliqua ſubiungit: *Maximas igitur tunc mutationes fieri putãdum eſt ac multas corruptiones animalium, interitus hominum, & alia noua, atq; inaudita.* Hæc certè adducunt Platonem in ſentẽtiam de Mundi occaſu.

Alia Platonis teſtimonia clariora de Mũdi occaſu.

Corroboratur hæc aſſertio Platonicę doctrinæ illis, quæ tradita ſunt ab ipſo Platone in Politico, de retroacto Cęli curſu. Etenim non ſolum videtur admittere in rebus à Deo creatis potentiam, quam Theologi obedientialem appellant, ſed etiam indicat, quod ſacris litteris conſignatum eſt, de conuerſione, ſeu retroactione Solis, per decem lineas in horologio Achaz, adeò vt vna quæq; linea vnam horam deſignaret, & propterea eo tempore dies plus minus decem horis terminatus ſit, cùm enim Sol ſtatim ad occaſum vergeret, per decem horas relapſus eſt ad ortum, & ab ortu denuò per alias decem horas ad occaſum ſe reuocauit. Quamobrem, ſi Platoni compertum fuit hoc miraculũ, quòd Deus potuerit Solis habenas cõpeſcere, & ipſum retrotrahere, etiam ſibi perſuadere potuit, à Dei potentia Solis circuitum, aliorumq; ſiderũ poſſe penitus inhiberi; Quod erit in occaſu Mundi præſtandum. Si verò aſſeramus, Platonem loquutum eſſe de Sole, qui ad Ioſue mandatum ſtetit, quãdo Dies fuit per ſpatium vnius diei prorogatus, diei, inquam, naturalis, includentis ſpatium vigintiquatuor horarum, hinc patet etiam Platoni notum fuiſſe imperium ſupremi, & ęterni Numinis in periodum Solis, adeò vt ipſum poſſit pro libito mouere. Vnde cognouit Plato Deum aliquando, vt ipſius vtar verbis, dimiſſurum circulationes cælorum, quando conuenientis temporis menſuras habuerint.

Cõſideratur ſenſus Platonis de retroacto cæli curſu, & ex hac quã habuit notitia, infertur, ipſũ cognoſcere potuiſſe cælum in ſuo curſu deſiturum in fine Mũdi.

Sit pro coronide huius Diſputationis conſideratio Platonicæ ſententię de Mundi ortu, de quo ſupra allata ſunt aliqua, dubitationis potius, quam concluſionis gratia. Verùm cùm ex mente Platonis perſpicuum ſit Mũdi primordium, ſpectanda ſunt hæc, quæ ab ipſo exarata ſunt in fine 6. de Repub. *Atq; ita dicas bonum ijs, quæ cognoſcuntur, dare, non modo vt cognoſcantur, ſed eſſe inſuper, & eſſentiam elargiri, cum ipſum eſſentia non ſit, ſed ſupra eſſentiam dignitate ipſam, & potentia ſuperans.* Senſus Platonis eſt, quòd eſſe rerũ à Deo emanat, tamquam veſtigium diuinæ eſſentiæ, vt loquitur Plotinus ænead. 5. lib. 5. cap. 5. Quæ productio, vel emanatio rerum non ſit, ex ſententia Platonis, ſecundùm generationem, quam Chalcidius in Timæum cauſatiuam appellat, & eſt rerum omnium ab æterno emanatio, ſed ſecundum productionem, quam Porphyrius, Plotinus, Taurus, Proclus, Simplicius Iamblicus temporariam dixerunt, ideſt in aliquo temporis principio productionem. Itaq; poſita creatione Mundi, cognita Platoni, maxima conficitur argumentatio de Mundi occaſu, iuxta ipſius placitum; Quoniam ſi Mundus in tẽpore eſt productus à Deo, quidni etiam ipſum in tẽpore corrũpere poterit, & deſtruere?

Si Plato cognouit generationẽ Mũdi productiuã à Deo factam, potuit etiam cognoſcere in Deo potentiam ipſũ Mũdum deſtruendi.

Calculum huic Platonicæ doctrinæ adiecit Marſilius Ficinus cap. 14 ſui compendij in Timęum, vbi animaduertit, Platonem affirmaſſe, Mundum ex ſe non exiſtere, ſed ex cauſa, non fortuita, ſed certa, non naturali dumtaxat, ſed intellectuali, non ex illa per modum naturæ determinato, ſed potius voluntariò,

Marſilij Ficini teſtimoniũ de Mundi creatione, ex quo deducitur poſſibilis Mũdi deſtructio iuxta Platonem.

tariò, non voluntate, ex naturali quodam inſtinctu compulſa, ſed libera; ergo ſi Deus liberè Mundum produxit, ex Platone, ſequitur, quod etiam pro ſuo libito, & voluntate eumdem Mundum poterit demoliri. Addit Ficinus, mundanum opus, ad mentem Platonis, non ſemel tantùm proceſſiſſe à Deo, ſed aſſiduè procedere, ac ſeruari. Inhibeat igitur Deus, vti poteſt, hanc rerum proceſſionem, à ſe ipſo, quod perinde eſt ac ſuum negare cõcurſum, planè rerum omnium deſtructio conſequetur.

Hæc ex Platonica Academia depromenda erant, ad diſcutiẽdam eiuſdem Platonis opinionem de Mundi interitu. Cui cohæret M. Tullius, qui ſuam Philoſophiam vberrima explicatam eloquentia ex Platonis fonte hauſit, & lib. de Vniuerſitate luculentiſſimis verbis ita de Mundo loquitur. *Itaque ab ijs rebus numero quatuor, & Mundi corpus effectum, ea constructũ proportione, quam dixi, ex quo ipſe ſe concordi quadam amicitia, & charitate complectitur, atque ita aptè cohæret, vt diſſolui nullo modo queat, niſi ab eodem, à quo eſt colligatus.* Itaque innuere videtur Cicerò, in poteſtate, & manu opificis poſitum eſſe Vniuerſitatem diſſoluere, atq; idem conſtitutum fuit à Platone. Sed quoniam ſatis in Academia Platonica verſati ſumus, & diù ſub Platano conquieuimus, iam tempus eſt, vt in Lyceo cum Ariſtotele deambulemus, ad examinandam ipſius de interitu Mundi opinionem.

TRACTATVS DE FINE MVNDI.

ANTILOQVIVM

Ad Ariſtotelicam Diſputationem.

OMnes antiquas Philoſophorũ ſectas, Pythagoricam, Platonicam, Ariſtotelicam, Stoicam, multis erroribus affluxiſſe, chriſtianæ doctrinæ proceres ſapientiſſimi, priſcum illud philoſophandi genus damnantes, luculentiſſimè teſtantur. Audi Lactantium. *Faceſſant omnes iſti* (Philoſophos accipit) *qui vitam humanam nõ inſtruunt, ſed turbant*. Hinc Gregorius Nazianzenus protulit, in Eccleſiam, veluti quaſdam Aegyptias plagas, Philoſophos irrepſiſſe; Certatim Tertullianus, Hieronymus, Ambroſius, Philoſophos conuinciantur, quos tum Hæreticorum patriarchas, tum ſapientiæ, & fæcundiæ caupones, tum illos, de quorum ingenijs omnis hęreſis animatur, appellat Tertullianus; A quo Hieronymus transferens illuſionem, Phyloſophum, animal, gloriæ cupidum, & popularis auræ vile mancipium depinxit. Acri quidem, ſed æqua manu Ambroſius hæc ſpicula in veteres Philoſophos contorquet. *Phalerata*, inquit, *magis quã vera ſapientia, quæ aliena quærit, cùm ſua neſciat, cæli plagas ſcrutatur, & Deum ignorat, quem ſolum noſſe deberet*. Verùm ſi aliquis ex Philoſophorum choro culpandus eſt, is dubio procul eſt Ariſtoteles, cuius minutiloquam ſagacitatem, & artificium abijciendum, multaque dogmata ablegãda, Gregorius Nazianzenus admonuit; Propterea Lactãtius de ipſo hæc habet. *Ariſtoteles de Deo ſecum diſsidet, & repugnantia ſentit*. Similia contra ipſum Philo Iudæus ita eiaculatur: *Ariſtoteles numquàm piè, aut ſanctè doctus*. Atque ſummæ ſanctitatis exemplar, Vincentius Ferrerius, Ariſtotelicam Philoſophiam phialam iræ Dei, ſuper aquas Eccleſiæ diffuſam nuncupauit. Et ſanè, vt ex animo fatear, Peripateticorum Princeps multis abundat erroribus, noſtræ fidei penitus aduerſantibus; Siquidem, ex aliquorum interpretatione, Deum agere neceſſitate naturæ arbitratur; Humanas animas, vt nonnulli ipſius aſſeclæ commentantur, morti obnoxias opinatur; Nullum præmium, nullamq; pœnam poſt mortem probis, aut prauis conſtituit; Dæmones non conſiderat, aliaq; pronunciata ſacræ doctrinæ diſſona inuexit; Itaut ex ipſius pſeudoſapientia, tãquam ex iniquo armamentario, Porretani, Carpocratiani, Theodoſiani hæretici, referente Cardinale Baronio, arma deſumpſerint. Neque mirandum eſt, Ariſtotelis doctrinam tot fætam erroribus in maiori honore, ac pretio, quàm Platonicam, iam octingentos an-

Tome 2.

nos à multis ſapientibus, & præſertim à chriſtianę doctrinæ Coriphæis habitã eſſe. Etenim cauſam affert Fonſeca, celeberrimus è Soc. Ieſu Ariſtotelicæ Metaphyſicæ interpręs, ſcilicet aſſerit, Ariſtotelis errores adeò patentes, & claros exiſtere, vt quiſque facili negotio poſſit illos euadere; Platonis verò dogmata, quaſi Syrtes in inſidijs latentes, multorum ingenia deterruiſſe. Addit, Ariſtotelis phyſiologiam clariori methodo, magiſq; ad docendum accommodato traditam eſſe; Propterea Albertus Magnus, S. Thomas, Scotus, cæterique primi ordinis ſapientes, Ariſtotelis libros Commentarijs illuſtrare, eiuſque doctrinam in germanam, & rectam interpretationem adducere non recuſarunt. Ego quoque tot inſignium virorum ſubſcribens ſententiæ, Philoſophię palmam Ariſtoteli adiudico, ipſum omnium Græcorum ſapientum anteſignanum ſummo proſequor honore, necnon ægerrimè illorum fero petulantiam, qui abſq; delectu, cuncta Ariſtotelis effata carpunt, & ſugellant, imò ipſum probris, atq; calumnijs proſcindunt; Quos cum Eroſtrato conferre ſoleo, qui Templo Epheſi Dianæ dicato, immenſis extructo opibus, & ingenti arte elaborato, flammas iniecit, vt ex illo incendio claritatem nominis ſibi vindicaret; Nam qui vbique ſpectatiſſimum iugulant Stagiritam, ex illius vulneribus, vitam proprijs comparare diſceptationibus, & ex illius ruinis, ſibi ipſis aſſurgere præconja, inani ſpe deliniuntur. *Tom. 1. quæſt. 1*

Equidem non quaſi lymphatus, inſtar Auerrois, in Ariſtotelis laudes feror, qui nullum errorem in ipſius ſcriptis deprehendit, illumq; regulam, & exemplar naturæ, cæleſtibus æquandum, putauit. Etenim non me latet, Ariſtotelẽ, non ſolùm in præfatis dicterijs, ſed etiam in ſolis naturæ arcanis indagandis, à recto veritatis tramite deflexiſſe; Quãdoquidem decipitur, exiſtimãs motum in inſtanti fieri in vacuo; Lumen in vacuo diffundi non poſſe; Proiecta à Motore ſeiuncta, ab aere interiecto promoueri; Galaxiam in ſuprema aeris regione, non in octauo cæleſti orbe, denſatã eſſe; Cometas ſub ſphæra lunari accendi tantum, & ſpatiari; Zonam torridam inhabitabilem eſſe; Sidereum Cælum eſſe primum mobile; Solùm tot eſſe intelligentias, quot cęleſtibus ſphæris aſſiſtunt; Solem ſuapte natura non eſſe calidum, ſed calorem cæleſtem produci ab aere, motu Solis attrito; Vnde ipſũ reprehendit Ambroſius his verbis. *Tãtum ineſt illi impugnandæ ſtudium veritatis, vt Solem ipſum neget calidæ eſſe naturæ, eò quòd albus ſit, non rubicandus, aut rutilus in ſpeciem ignis*. Cælum tamdem eſſe quintã illã eſſentiam, quam tumidis buccis ipſius iuratiſſimi iactant ſectatores. Hæc, & ſimilia errata mihi perſuadent, intellectum humanum, cui cæleſtis gratiæ radius non illuceſcit, etiam in naturalibus rimandis, cæcutire; Etenim, cùm gratia diuina humanam perficiat naturam, dubio procul intellectus chriſtianus, cæleſti gratia illuſtratus, aptior, & validior erit, ad veritatem naturalem perſcrutandã, quàm ſit ethnicus, lumine fidei, & ope gratiæ deſtitutus. Quò fit, vt ſolo naturę ductu, & induſtrię adiumento perfectè veritas nequaquam poſſit comparari. Quod Eccleſiaſtes luculenter his verbis ediſſerit. *Ego Eccleſiaſtes fui Rex in Hieruſalem, & propoſui in animo meo, quærere & inueſtigare ſapienter de omnibus, quæ fiunt ſub Sole; Hanc occupationem peſſimam dedit Deus filijs hominum, vt occupparentur in ea*; Atq; alibi ita proſequitur; *Mundum tradidit diſputationi eorum, vt non inueniat homo opus, quod operatus eſt Deus ab initio, vſque ad finem*; Quibus conſonat illud Dauidicum. *Narrauerunt mihi iniqui fabulationes*, atq; illud Pauli; *Quia cum cognouerunt Deum, non ſicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum, dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt*. Quapropter Concilium vltimum Lateranenſe infectas radices diſciplinarum, ideſt ipſarum principia decreuit. Vnde à nobis, Chriſtianæ veritatis profeſſoribus, non ſunt antiqui Philoſophi, tamquam magiſtri, ſed tamquam teſtes, ſi quæ vera protulerint, admittendi, iuxtà illud Auguſtini proloquium. *Philoſophi, ſi quæ vera dixerunt, ab illis, tamquam ab iniuſtis poſſeſſoribus ſunt vindicanda, & in noſtrum vſum conuertenda*, Propterea

In Proœmio lib. 1. Phyſicor. & in lib. de Anima cap. 14.

Hexam. lib. 2. ca. 2

Cap. 1.

Cap. 3.

Ad Roman. 1.

2. de Doctr. Chriſt.

In pri. par. quæſt. pri. art. 3.

Caietanus docuit, quòd argumentari ex ſacris litteris, eſt demonſtratiuum; ex Doctoribus ſacris, probabile; ex rationibus Philoſophicis, extraneum; ex authoritate Philoſophorum, nullum; Idcircò noua cudenda eſt Philoſophia, quæ veram de rebus phyſicis doctrinã, ex pretioſiſſimis ſacrarum litterarum fodinis educat. Quod potiſſimum inſinuat, & demonſtrat Io. Franciſcus Picus, qui multa Ariſtotelis errata collegit, & nobis cognoſcenda propoſuit;

Lib. de ſtudio diuinæ & humanæ philoſophiæ; & li. de examine vanitatis diſciplinæ Chriſtianæ lib. 4. 5. & 6.

Quod opus philoſophicum ex ſacris paginis depromptum incæpit; ſed non abſoluit vir eruditiſſimus Franciſcus Valleſius in ſua ſacra Philoſophia. Sed vt ad Ariſtotelem reuertar, fateor, ipſum vniuerſam Philoſophiæ ſegetem accurata ingenij falce demeſſuiſſe, & manipulos ſedula manu collegiſſe; Quod cæteri non præſtitere Philoſophi, per quorum monumenta nutanti greſſu Philoſophia euagatur, cuius dogmata ipſe Ariſtoteles diſperſa coegit, congeſta digeſſit, confuſa diſtinxit, & mirabili adhibito ordine, ſua veluti ſede collocauit; Quãuis in reddendis naturæ cauſis, atq; in ipſis exprimendis, tantam adamauerit obſcuritatem, dicendi genere preſſiore, quam Attico vſus, vt merito Sepiæ nomen obtinuerit, quaſi atramenti fuſione veritati caliginem offundens; Quod ipſe fatetur, monens Alexandrum Macedonem diſcipulum, neminem commentarios illos, quos Rex conquerebatur euulgatos, percepturum eſſe, niſi qui ipſum docentem audiuiſſet; Quocirca factum eſt, vt in tanta dictionis caligine Ariſtotelis ſententia plerumque ab interpretibus in diuerſas, & contrarias expoſitiones flectatur. Cæterùm, cùm Ariſtoteles in multis à Chriſtiana doctrina diſſentiat, ab ipſa in ijs potiſſimũ recedit, quæ 8. lib. phyſicæ auſcultationis, de Mundi æternitate conſignauit. Quod dogma deſumpſit ab Ocello Lucano Pythagoricæ ſectæ alumno, in ſuo Opere à nobis in Diſputat. Pythagorica conſiderato. Itaque cùm à me poſitum ſit in primis Mundi excidium, declinare nequeo in hac Diſputationis arena, cum Ariſtotile acerrimum certamen, in quo ipſius argumentationes, de Mũdi perpetuitate, langueſcent, imò in occaſu Mundi tumulatæ iacebunt; Et quoniam, non tantùm rationibus, commemorato libro allatis, ſed etiam alijs Ariſtotelicis pronunciatis Mundi perẽnitas fulciri videtur, aliqua ipſius dogmata euoluam, excutiam, atq; vt opus erit, vel amplectar, vel reijciam. Interea, amice Lector, venerabundo ſupercilio Ariſtotelem inſpice, quamuis in hac mea Diſputatione in pluribus labantem offendas.

DI.

DISPVTATIO ARISTOTELICA.

PLatonica Diſputationi immediato vinculo copulatur Diſputatio Ariſtotelica de Mundi fine, tum quia præſtantiſſimo magiſtro ſucceſsit diſcipulus celeberrimus Ariſtot. tum etiam quia Peripatetica doctrina ex Platonica ſapientia ſinu natalia duxit, itaut libeat poſt Matrem facūdiſſimam, filiam ſpecioſiſſimam intueri. In hac autem Peripateticæ Diſputatione contexenda, quædam diſcutiemus, quæ primo adſpectu extra limites propoſiti argumenti euagari videbuntur; attamen ſi attento ſpectentur ſupercilio, omnia in materiam ſuſceptam confluere, fateamur neceſſe eſt. Interea Peripateticæ doctrinæ amatores enixè rogamus, ne grauiter ferant ea, quibus Ariſtotelis pronunciata quædam refellemus. Quemadmodum enim eiuſdem Ariſtotelis doctrinam ſumma proſequimur veneratione, ita ingenui, & liberi Philoſophi, quem agimus, partes. ſunt, modò cum Ariſtotele deambulare, modò ab ipſo pedem referre, ità exigente Theologica veritate, quæ omni veritati, & ſapientiæ ducatum præſtat. Hac igitur Diſputatio aliquot Capitibus conficietur, in quorum frontibus intus comprehenſa legentur, vt Lector vno intellectualis oris hiatu totam deglutiat ſegetem dicendorum.

CAPVT PRIMVM.

Oſtenduntur inanes Ariſtotelis rationes pro Mundi æternitate à parte poſt, quæ ſunt; Quod, ceſſāte motu Cæli, daretur motus poſterior vltimo; Quòd in æternis eſſet potentia ad eſſe, & nō eſſe; Quo primus Motor non eſſet ſua ſubſtantia actio; Quòd motus Cæli non poteſt eſſe irregularis; Quòd daretur tempus, finito tempore. Zabarellæ expoſitio examinata reprehenditur, & indicatur opinio Gregorij Ariminenſis, de neceſſaria Dei operatione.

ARiſtotelem Mundi finem, atq; interitum nō cognouiſſe, ſatis ſuadere poteſt ipſius conſtantiſsima de Mundi æternitate ſententia; Nam cùm omne ingenitum ſit incorruptibile, quemadmodum omne genitum corruptibile, vt ab ipſo demonſtratum eſt ſub exitum lib. 1. de cælo, neceſſariò conſequitur, Mundum, quem ipſe conſtituit æternum, numquam eſſe deſiturum; Etenim nullum eſt in Ariſtotelis doctrina adeò firmum, & inconcuſſum decretum, quàm Mundi æternitas, pluribus in locis ab Ariſtotele repetita, & confirmata, & præſertim 8. lib. Phyſic. toto conatu demonſtrata; Siquidem non eſt ibi Philoſophi conſilium, vt placuit Alberto Magno in 8. lib. Phyſ. tract. 1 cap. 10. & D. Thom. p. 1. quæſt. 46. art 1 probabilem, atq; ſuaſoriam de Mundi perpetuitate diſputationem inſtituere, vt ſolùm veterum Philoſophorum inſectaretur placita, qui Mundum medio motu ortum, & productum eſſe aſſeuerabant. Sed Ariſtoteli eo loco propoſitum eſt ſententiam de Mundi æternitate ab Ocello Lucano Pythagoricæ diſciplinæ alumno acceptam, promulgare, ac mordicus defendere. Quare cùm Peripatetico conſenſu firmatum ſit, Mundum numquam incępiſſe, eumdem quoque perpetuis ſæculis duraturum, ac nūquam interiturum, Ariſtoteli arbitror probatiſsimum.

Ariſtot. 8. Phyſic. ſibi perſuadet Mundi æternitatē deſumptā ab Ocello Lucano.

Ve-

Verùm in hac Quæſtione dabo operam, vt examinentur dumtaxat illa Ariſtotelis argumenta, quibus oſtendere conatur, Mundum numquam habiturũ eſſe finem; Namque, cùm inter rationes de Vniuerſi æternitate ab Ariſtotele adductas, aliæ eò colliment, vt Mundi ortum impoſſibilem conſtituant, aliæq; eò dirigantur, vt finem impoſſibilem demonſtrent, eas potiſſimum in medium afferam, quæ vniuerſitatis finem auferre nituntur. Et quoniam Ariſtoteles Vniuerſi ęternitatem à parte ante ex motus perpetuitate, in ſuperioribus textibus 8. Phyſic. deduxerat, ęternitatem pariter à parte poſteriori conatur in textibus 12. & 13 eiuſdem libri oſtendere; ratione non quidem noua, ſed eadem ſuperius adducta, accommodata tamen ad æternitatem motus à parte poſt demonſtrandam. Enimuerò ſicut antiquos, contra quos diſputat, adduxerat in illud abſurdum, quod daretur motus prior, ſi Mũdus eſſet genitus, ac incæpiſſet, ita eoſdem trahit ad hoc inconueniens, quòd daretur motus poſterior vltimo, ſi motus ceſſaret. Propterea, quemadmodum ſupra ſuppoſitum ab ipſo fuit, motorem, & mobile præcedere motum, ita in hac conficienda ratione ſupponit, motorem, & mobile remanere poſt motum.

Rationes Ariſtotel. contra finem, non contra initium Mũdi afferuntur.

Prima igitur ratio ita aſtruitur; Motor, & mobile remanent poſt motum. At ſi motor, & mobile corrumpantur, cùm corruptio ſit mutatio, dabitur motus poſterior vltimo, quod prorſus non eſt dicendum. Itaque ſibi perſuadet Ariſtoteles probaſſe, motum ceſſare non poſſe, & conſequenter Mundum in continuo motu poſitum interitui obnoxium non eſſe. Quamuis enim hęc conſequentia ab Ariſtotele non inferatur expreſsè, tamen ex allata ratione euidentiſſimè elicitur.

Inualiditas primæ rationis Ariſtolicæ contra Mũdi finem oſtenditur

Verùm, vt ingenuè fatear hæc ratio nullius eſt roboris, & in pluribus deficere videtur. Deficit primò Ariſtoteles in ratione hac conſtruenda, quia tantùm verba facit de mobili corruptibili, quod remanet poſt motum, non autem aſſumit mobile ęternum; Quod certè præſtare debebat, vt hæc ratio correſponderet rationi, qua probauit motus æternitatem à parte ante, qua nimirum conſtituit, quòd mobile præcedens motum, vel factum eſt, vel eſt æternum. Hic verò aſſumit tantum mobile factum, & cõſequenter corrumpendum, atque infert, quòd ipſo corrupto, daretur motus poſterior poſtremo. Quæ illatio non deduceretur ex hypotheſi, quod mobile ſit æternum. Nam cùm mobile æternum nequeat corrumpi, non conſurgit hęc conſequentia; Igitur datur motus poſterior vltimo.

Zabarella in comment. text. 12. ſupracitati obſeruauit hunc defectum in Ariſtotelis argumentatione, & dixit ipſum non aſſumpſiſſe mobile æternum, neq; deduxiſſe conſequentiam ſupradictam, reſpectu ipſius, quia breuitati ſtudens prætermitit, & à nobis erat ſubintelligenda Imò ſubtili quadam conſideratione conatur oſtendere Zabarella, quòd poſito mobili æterno, & remanente poſt motum, eadem illatio ſequatur de motu poſteriore poſtremo. Itaq; enim Author iſte ratiocinatur. Si motor, & mobile, vtrumque æternum, remanent abſoluto motu, cùm deſinente actu, non deſinat potentia ad actum, remanebit in motore ęterno potentia ad mouendum, & in mobili æterno potentia ad recipiẽdum motum; ſed hæ potentiæ reduci nõ poſſunt ad actum, abſq; mutatione. Ergo ſi poſt vltimum motum ſequatur motus, admittetur alius motus, qui erit poſterior vltimo. Hæc ſpeculatio Zabarellæ mihi ſemper inanis viſa eſt; Quoniam eſto quòd in motore æterno rurſus incipiẽte mouere, & in mobili æterno rurſus recipiẽte motũ, cõtigat mutatio, dico, quòd mutatio, ex parte motoris æterni, qui etiã, ex Ariſtotelis ſententia, eſt abiunctus à materia, & ſeparatus à magnitudine, non eſſet mutatio phyſica, de qua loquitur Ariſtoteles, cũ infert, quòd daretur mutatio poſterior vltima; loquitur enim de mutatione phyſica, vt præſefert nomen corruptionis, quo vtitur. Si verò ſumatur mutatio ex parte mobilis ęterni, quod de nouo incipiat moueri, dicendum eſt, quòd quando interceſſit quies alcuius temporis, & ceſſatio à motu, certè motus, qui ſequitur, vel potius renouatur, non dicitur motus poſterior illo motu, qui deſijt, ſed rectiùs apppellatur nouus motus

Inanis defenſio Zabarellæ p Ariſtoteli ca ratione

tus, qui ab applicatione noua motoris, incipit habere principium; Propterea ſi ſequatur alius motus, poſt quietẽ prioris motus, vel dicendum eſt, præcedentem motum iam ceſſatum, non fuiſſe vltimum, vel motum ſubſequentem de nouo emergere, atque eſſe recentem mutationem. Quocumque modo dicatur, inefficax eſt, & inualida deductio Ariſtotelis, reſpectu motoris, & mobilis æterni; Quæ abſurda cùm fortaſſe præuideret Ariſtoteles ſilentio prætêrijt, mobile æternum, remanens poſt motum, & tantùm mẽtionem fecit de mobili corrumpendo.

Sed arctiori vinculo etiam Ariſtotelis rationem perſtringamus. Motus, qui vt ſupponitur ab antiquis Philoſophis, contra quos diſputat Ariſtoteles, ceſſare poteſt, vel eſt motus vniuerſalis totius Vniuerſi, itaut omnem ſpeciem motus comprehendat, vel eſt motus particularis, ſcilicet motus Cæleſtis. Si primo modo ſumatur motus, videtur aduerſari intentioni Ariſtotelis, quæ eſt per motũ æternum, non quẽcumque, ſed per motum æternum corporum cæleſtium, perpetuum indagare motorem. Quare communis interpretum expoſitio eſt, quòd Ariſtoteles loquatur de motu circulari cælorum; Sed quis non videt, Ariſtotelis rationem inuolui ambagibus, propoſitum ſuum non probantibus? Nam ſi ceſſaret motus cælorum, ſequeretur ne, quòd cæleſtia corpora duratura poſt motum, eſſent corrumpenda, itaut mediante corruptione, daretur motus poſterior vltimo? Sanè in doctrina Ariſtotelis firmiſſimum eſt decretum, cælum indiſſolubile eſſe, & incorruptibile; Igitur ſi remaneat poſt ſuum motum, vt verè remanebit in fine Mundi, non ſequitur deductio; ergo dabitur motus poſterior vltimo, quia deductio fundata eſt in hoc, quòd mobile remanens, definente motu, corrumpi poſſit; At cælum, ex ipſo Ariſtotele, corruptioni non eſt obnoxium, igitur conſequentia inanis eſt, quòd daretur motus poſterior vltimo. Pretermitto alia abſurda, quæ à Simplicio, & Ioanne Grammatico conſiderantur in diſcuſſione huius rationis Ariſtotelicæ; Quod ſcilicet faciat mentionem de corrumpente corruptibile, quod corrumpens corrumpetur poſterius ab alio corruptiuo. Id enim falſum apparet de cælo, à quo licet multa corrumpantur, ipſum tamen eſt corrumpens incorruptibile. Omitto etiam, quòd exemplũ allatum de combuſtibili, quod remanet poſt combuſtionem, non integram continet veritatem; Si enim ſtupa ab igne comburatur, quæro quid remaneat ſtupæ poſt combuſtionem, niſi elementa ipſa, in quæ reſoluitur ſtupa, quæ præſertim mutatur in ſubſtantiam Ignis, qui non eſt combuſtibilis, itaut falſum ſit, poſt quamcumque combuſtionem remanere ſubiectum combuſtibile. Hæc de prima Ariſtotelis ratione dicta ſufficiant.

Oſtẽditur contra Ariſt. quod quamuis motus cælorum ceſſaret, non tamen cæleſtia corpora eſſẽt corrumpẽda.

Secunda Ratio petitur ex Ariſtot. lib. 9. Metaph. tex. 17. vbi demonſtrat, non eſſe timendum, quòd extimeſcebat Antiqui, & præſertim Empedocles, ſcilicet quòd quieſcat motus cæli. Ratio, quę ab ipſo adducetur, eſt, quia in æternis non eſt potentia contradictionis adeſſe, & nõ eſſe; Quare cùm mobile, nimirum corpus cæleſte ſit æternum, eſt quidem in potentia ad aliquod vbi, ad quod tendit per motum, & ab Ariſtotele dicitur ſecundùm potentiam moueri, vnde quò, id eſt, vt ab hoc in id transeat, vt ibi exponit D. Thomas, non tamen eſt in potentia ad ipſum moueri, itaut poſſit aliquando non moueri, quia cùm in æternis non ſit potentia ad eſſe, & non eſſe, neceſſariò ſemper mouebitur, neque fatigabitur in motu; Quare ex Ariſtotelis diſcurſu conficitur, cælum nunquam à motu ceſſaturum. Cui rationi ita occurrendum eſſe exiſtimo. Vtiq; verum eſt in cælo non adeſſe potentiam naturalem ad non moueri, ſuppoſito, quod ipſum cælum ſit æternum, & motus pariter æternus; Sed eſt quidem in cælo potẽtia obedientialis ad non moueri, quatenus Creator Deus, qui cælum libere mouet, Miniſterio Angelorum, vt ſacra tradunt monumenta, liberè poteſt ipſius cæli motum compeſcere, vt faciet in fine Mundi, & conſtabit ex ijs, quæ à nobis dicenda erunt de ſtatu corporum cæleſtium poſt Mundi finem.

Cælũ non habet potentiã naturalem ad nõ moueri, ſed obedientialem ſecundum quam in fine Mundi ceſſabit à motu.

Tertia Ratio deſumitur ab Ariſtotele 12. Metaph. cap. 4. vbi oſtendens præter ſubſtantias naturales vnam eſſe, quæ ſem-

ſempiterna eſt, actu ſemper mouens, & omnino immaterialis, & immobilis demonſtrans, quòd debet eſſe ſemper in actu mouens, inquit, quòd ſi eſſet in potentia ad mouendum, motus non eſſet ſemper in actu, & æternus. Propterea perſtringens, & repetens ea, quæ in 8. Phyſicorum ab ipſo de motus æternitate tradita fuerunt, oſtendit, quòd ſubſtantia immobilis, & ſeparata à materia, eſt ſua ſubſtantia actio, hiſce conceptis verbis; *Oportet igitur eſſe tale principium, cujus ſubſtantia actus ſit;* Ex quo deducunt nonnulli Peripatetici, in Deo non eſſe potentiam, ad non agendum; Etenim ſi actu ſemper eſt mouens immobile, & ejus ſubſtantia actio eſt, planè ſequitur, quòd non poſſit non agere, alioquin eius ſubſtantia deſtruetur; Igitur cùm eius actio potiſſimùm in motu Cæli verſetur, neceſſe eſt aſſeuerare, Deum non poſſe non mouere cælum, & conſequenter motum cęli deſinere non poſſe, ne Dei ſubſtantia, quæ in hac potiſſima actione conſiſtit, deſtruatur. Quæ ratio quamuis aliquod videatur faceſſere negotium, breuiter tamen, & facilè ità diluitur. Conſentaneum omnino eſt veritati, & à noſtra chriſtiana doctrina penitus comprobatum, quòd Deus eſt ſua ſubſtantia Actio. Hinc tamen non infertur, quòd non habeat potentiam liberã ad agendum, & non agendum, Sed ſolum infertur quòd cùm agit, illa actio eſt ipſamet diuina ſubſtantia operans, & agens. Hæc verò quamuis deſiſtat ab actione externa, & à motu celorũ, nõ tamen ſubſtantia diuina aliquod patietur detrimẽtum, quoniam in perfectiſſima actione verſabitur, nimirum in contemplatione ſui ipſius, in qua per totum æuum, ex teſtimonio eiuſdem Ariſt. feliciſſimè perſeuerat.

Deus eſt ſua ſubſtãtia actio.

Actio Dei non conſiſtit in motu calorũ, ſed in contemplatione ſuæ eſſentiæ.

Quarta Ratio aſtrui poteſt ex ijs, quæ traduntur ab Ariſtotele lib. 2. de cælo text. 36. & 37. quo loco oſtendens Philoſophus, Cæli motum ſemper eodem modo fieri, nec velociorem, nec tardiorem eſſe poſſe, refert cauſam in corpus cæleſte, quod eſt inalterabile, & immutabile, & in primum mouens immobile; Vnde Gregorius Ariminẽſis lib. 1. ſent. diſtinct. 42. quæſt. 3 art. 1. deſumpſit occaſionem attribuendi Ariſtoteli ſententiam de neceſſaria operatione primi motoris; Quoniàm ſi liberè moueret, vtique in eius poteſtate eſſet interdum celeriùs mouere, interdum tardiùs; Sed cæli motus ſemper regulariter procedit, & impoſſibile eſt, ipſius lationem irregularem eſſe; Ergo multo minus à motu ceſſare poterit. Reſpondendum tamen eſt, quòd quemadmodum in liberam Dei actionem referenda eſt cauſa, ob quam motus, qui dicitur raptus cæli, eſt ab Oriente in Occidens, & non potius ab Occidente in Oriens, de qua re diſputat Ariſtoteles ſecundo cæli text. 33. & eidem primo motori liberè agenti, & mouenti adſcribendum eſt, quòd alia cęli circulatio ſit prior, alia poſterior, & quòd diuerſis temporum ſpatijs, & curſibus cæleſtes orbes reuoluantur, quoniam nulla de ipſis afferri poteſt cauſa, non video cur eiuſdem motoris libertati, & prouidentiæ ità diſponenti adſcribi non poſsit, & debeat, quod cæleſtia corpora in fine Mũdi ceſſare poſsint à motu, imò de facto ceſſatura ſint, iuxtà Dei beneplacitum, ac infinitam poteſtatem. Quare concedatur Ariſtoteli cælum regulariter, & eodẽ modo ſemper moueri; ſed quemadmodum hoc à libera Dei pendet motione, ità liberè poterit, non ſolùm ordinẽ motus cæleſtis mutare, ſed ipſum motum, pro ſua infinita Poteſtate cohibere. An verò ex Ariſtotelis ratione rectè inferat Gregorius Ariminenſis, Deũ ex ſententia Ariſtotelis, neceſſariò agere, mox diſputabimus.

Tota ratio, & diuerſitas motus Cælorum adſcribitur liberæ Dei poteſtati, cui etiam attribuendus eſt finis motus cæleſtium orbium in fine Mũdi

Quinta Ratio non eſt prętermittenda, petita à tempore, quod ſemper concomitatur motum, & ab Ariſtotele, ipſius menſura ſecundùm prius, & poſterius appellatur. Qua ratione in 8 Phyſ. text. 10. expreſſa, quemadmodum contendit Ariſtoteles probare, motus, & temporis æternitatem à parte ante, ità etiam demonſtrari poteſt eiuſdem motus, & temporis perpetuitas à parte poſt. Ratio autem ita conficitur. Si motus incæpit eſſe, antequam non eſſet, ità vt prius non eſſet, & poſtea cæperit eſſe, cum prius, & poſterius ſint temporis differentiæ, ſequitur tempus fuiſſe, antequam eſſet, ſcilicet in illa differentia prius, in qua non erat motus. Sed

impli-

implicat contradictionem, aſſerere tempus fuiſſe, cum reuera non erat, igitur motus non incæpit eſſe, cùm prius non eſſet. Eadem ratione probari poteſt, motum non poſſe finire. Nam ſi motus finem habebit, verum erit dicere, motum poſtea non eſſe, cùm antea eſſet. Sed poſtea eſt differentia temporis, Ergo tunc erit tempus, & conſequenter erit motus, cuius tempus eſt menſura. Infirma prorſus, & captioſa argumentatio; Nam differentiæ temporis concipi poſſunt, vt temporis imaginarij; & prioritas, & poſterioritas apprehendi poſſunt, non vt aliquod poſitiuum, ſed negatiuum, ita vt ſenſus ſit, motus incæpit eſſe, cùm prius non eſſet, intelligẽ, non in priori poſitiuo, ſed negatiuo, vt cum dicimus, Extra cælum nihil eſt, non ponimus aliquod poſitiuum, nam hoc modo poneremus locum extra cælum, ſed tantùm aliquod negatiuum ſignificamus; Ita cùm in fine Mundi dicetur motum, vel tempus poſtea non eſſe, cùm prius eſſet, illud poſtea, vel poſterius, non erit differentia poſitiua temporis, ſed negatiua.

Tempus nõ erit poſtea, cum prius eſſet, quæ differentia tẽporis conſiderãtur, non vt poſitiua ſed vt negatiue.

Eadem facilitate refellitur alia ratio, ſiue vt ego interpretor, extenſio, & expreſſio allatæ rationis, deſumpta ex nunc temporis, quod putauit Ariſtoteles 8 Phyſ. textu 11. eſſe ſemper finem præteriti, & initium futuri. Propterea ita argumentatur. Si tempus in aliquo Nunc incæpit eſſe, quoniam Nunc eſt finis præteriti, & principium futuri, Ergo ante principium temporis, præceſſerat aliud tempus, ſcilicet illud tempus, cuius eſt finis Nunc, in quo tempus incæpit. Pari ratione dicendum eſt, quòd ſi tempus in aliquo Nunc terminabit, cũ Nunc ſit finis præteriti, & principium futuri, ſequetur aliud tempus, poſtquam finitum erit tempus, quod repugnantiam inuoluit. In hac ratione ſupponit Ariſtoteles, vnum, quod ipſi erat probandum, ſcilicet Nunc eſſe finem præteriti, & initium futuri temporis. Etenim de Nunc relato ad tempus diſcurrendum eſt, vt de puncto relato ad lineam. Verùm, quemadmodum, non eſt de ratione puncti in linea, quòd ſit medium, ſeu copulatiuum partium antecedentium, & conſequentium, ſed ex ſua natura punctum eſt principium lineę, & finis eiuſdem; Ita Nunc temporis, non eſt coniunctiuum præteriti, & futuri ex ſua natura, quamuis in tempore decurrente, & fluente verè copulat partes pręteritas cum labentibus, & futuris; Sed Nunc temporis, hoc habet, vt in ipſo incipiat tempus, & in eodem deſinere poſſit tempus, nulla habita ratione ad tempus, vel præteritum, vel futurum, vt euenit in Creatione Mundi, & continget in fine eiuſdem Mundi. Nam quemadmodum in Creatione, in primo Nunc temporis incæpit tempus, cùm antea non fuiſſet, ita in fine Vniuerſi, in vltimo Nunc deſinet tempus, quod poſtea amplius non erit, atque ita vltimum Nunc temporis nõ erit principium futuri temporis. Hæ ſunt præcipuæ Ariſtotelis rationes, quibus probando motus cæleſtis æternitatem, tùm a parte ante, tùm à parte poſt, conſequẽter oſtendit, rerum generationem æternam fore, & Mundum nunquam eſſe finem habiturum. Quarum rationes, cum aliquę a nobis ſolutæ ſint veritate allata de libera Dei operatione in mouendo Cælum, vocant nos ad eam diſcutiendam quæſtionem, Quænam fuerit Ariſtotelis ſententia de Dei Actione; Itaut iuxta Ariſtotelis hac de re doctrinam, magis appareat, quid ipſe ſenſerit de Mundi fine.

Nunc tẽporis eſt vt partium in linea, cuius non eſt copulare partes, ſed eſt principiũ lineæ, & finis eiuſdem.

Nunc, ſeu inſtans tẽporis habet vt in ipſo incipiat tempus, & in eo poſſit deſinere.

In fine Mundi, in vltimo inſtāti temporis finiet tempus, & amplius non erit.

CAPVT SECVNDVM.

Ariſtotelis rationes pro neceſſaria Dei operatione examinantur, Expoſitio Toleti approbatur; Affertur ratio Scoti pro neceſſitate operationis diuinæ, Quam neceſſitatem operandi non conuenire cum Dei infinita virtute demonſtratur. Ambiguus, & Incertus in hac re apparet Ariſtotel. & ex Dei operatione, iuxtà ipſius Doctrinam, nullam de fine Mundi haberi poſſe notitiam oſtenditur.

ARdua Quæſtio eſt, diūq; inter Philoſophos exagitata, quænam fuerit opinio Ariſtotelis de Supremi Numinis operatione. Etenim multi Peripatetici, vt Ammonius, Simplicius, Alexander lib. de fato putauerunt, Deũ in ſuis effectionibus verſari per modum naturæ, non quidem, quia cognitionis ſit expers, perfectiſſimo enim fruitur intellectu, ſed quia, quæ facit, ita faciat, vt nequeat non efficere, ſuãq; inhibere operationem, adeo vt in actionem externam non libero arbitratu, ſed impulſu naturæ incurrat. In hanc ſententiam præter allatos Peripateticos, duxerunt Ariſtotelem Scotus in 2. ſent. diſt. 8. quæſt. 1. §. de intentione, & quodlibeto quæſt. 7. Gregorius Ariminenſis lib. 1. ſent. diſt. 42. quæſt. 3 ar. 1. Heruæus Quodlibet 2. quæſt. 4. & in Tract. de Mundi æternitate quæſt. 4. Ferrarienſis 2. contra Gentes cap. 23. Ex recentioribus verò Philoſophis ad ſtipulati ſunt huic ſententiæ, Piccolomineus lib. de cælorum motoribus cap. 23. Bonamicus lib. 10. de motu cap. 36. Pędaſius lib 8. Phyſicæ texturæ part. 36. Cremoninus de motoribus abſtractis ſect. 4. cap. 2. Hæc Philoſophorum Ariſtotelicæ doctrinæ interpretatio, duobus potiſſimum eiuſdem doctrinę nititur fundamentis. Quorũ primũ cõſtitutũ eſt in ratione, quã 8. Phyſ. tex 8. cõficit Ariſt. ad probandũ, q̃ poſito motore, & mobili æterno, ſecutus ſit motus ab æterno, Nã ait ipſe; Si primum interceſſit quies, & poſtea ſucceſſit motus, quies erat cauſata ab aliquo impedimento, quod remotum fuit per aliquam mutationem; Igitur datur mutatio prior prima, ſcilicet illa mutatio, qua ablatum fuit impedimentum, ante motus principium; Quod cùm ſit penitus abſurdum, & inuoluat contradictionem, infertur neceſſariò, motum nunquam incæpiſſe. Hæc Ariſtotel. ratio ſupponere videtur, Deum primam cauſam mouentem, agere, atq; mouere neceſſariò, etenim ſi Ariſtoteli compertũ fuiſſet, Deum liberè operari, & pro ſuo arbitratu, occurrebat ea conſideratio, quòd ſi non mouit ab æterno, id à nullo oriebatur impedimento, ſed à propria voluntate, qua nimirum noluit mouere; Verum cùm totã cauſam quietis antecedentis motum referat in impedimentum, hoc clariſſimo argumento eſſe videtur, Ariſtotelem putaſſe, Deum quamuis præditum perfectiſſimo intellectu, ac voluntate, agere neceſſariò ex impulſu naturæ, & nõ poſſe non operari, & non mouere.

Authores attribuentes Ariſt. quod Deus agat ex neceſſitate naturæ.

Prima ratio Ariſt. de operatione neceſſaria Dei.

Secundùm fundamentum, quo ædificatur in doctrina Ariſtotelis operatio neceſſaria ipſius Dei, aſtruitur ex ratione depromptaab eodem Philoſopho 8. Phyſ. text. 79. quo loco propoſitum habens demonſtrare primum motorem eſſe à magnitudine ſeiũctum, vtitur tali medio; Virtus infinita coniuncta magnitudini, mouet in nõ tempore; Primum mouens pollet virtute infinita; ergo ſi eſſet iunctum magnitudini, moueret in inſtanti; ſed videmus eum mouere in tempore; Igitur primus motor ab omni magnitudine eſt ſegregatus. Quæ ratio nullius eſſet momenti, ſi Ariſtoteles non ſupponeret, Deum neceſſario operari; Nam infinita potentia liberè agens

Secunda Ariſtot. ratio falsò putantis actionem Dei ad extra eſſe neceſſariam.

gens poteſt ſuſpendere ſuam actionem, eamque totam ſubiecto non communicare; Propterea data hypoteſi, quod potentia liberè agat, non ſequitur, quòd quamuis ſit in magnitudine, ipſam magnitudinem agitet in momento; nam cohibere pro libito poteſt ſuam virtutem, atque actionem; Sed ſi potentia infinita poſita in quantitate, ſit potentia agentis neceſſarij, planè conficitur, ipſam in momento moturam eſſe mobile; Quare, cùm Ariſtoteles deducat motionem inſtantaneam, poſita infinita potentia in magnitudine, videtur indicare, Deum ad actionem externam, & ad motum neceſſariò concurrere. Aliæ ſunt pro hac ſententia rationes, quas recenſere ſuperuacaneum exiſtimo, cùm præſertim, & rationes, & Ariſtotelis teſtimonia videri poſſint apud Cardinalem Beſſarionē lib. 3. contra Calumniatorem Platonis cap. 21. vbi conatur Ariſtotelem in hanc flagitioſam de neceſſaria Dei operatione ſententiam trahere. Itaque ſuppoſito, quòd talis fuerit mens Ariſtotelis de Dei actione, planè conſtat, quantum Ariſtotelicæ doctrinæ repugnet Mundi finis; Etenim ſi Deus neceſſariò mouet cælum, ſequitur, ipſum non poſſe cæli motum cohibere, & conſequēter in fine Mundi cæleſtes motus defecturos non eſſe, vt ſacra teſtantur eloquia.

Beſſarionis opinio, quod Ariſt. perperā ſētiat de actione Dei neceſſaria.

Alij verò Philoſophi contrariam interpretationem ſequuti, nolentes tanto crimine Ariſtotelem damnare, conantur oſtendere Deum non neceſſariò, ſed liberè in externis operationibus verſari. Non me latet Auerroem in Diſp. tertia aduerſus Algazelem, in ſolutione primi dubij tradidiſſe Deum, neque neceſſitate naturali, neque libera voluntate agete, ſed ſua munera obire, ratione quadam ſingulari, & præſtantiſſima, nobis omnino ignota, & ipſi ſoli cognita. Verùm cùm Auerroes nulli adhæreat parti, non eſt hac in re eius Teſtimoniū magnifaciendum; Sed quidem pro hac ſententia acerrimè militat Toletus in 8. Phyſ. quæſt. 3. & Suarez Tom 2. Metaph. diſp. 30. ſect. 16. affirmans, lubricum eſſe, ac incertum ſtatuere, quid decreuerit Ariſtoteles de operatione Diuina, & ſtudet in ſuam ſententiam de libera Dei operatione trahere Auerroē;

Authores pugnantes pro Ariſt. & negātes ipſum operationē neceſſariām Deo attribuiſſe.

Toletus vero, examinans rationem Ariſtotelis in primo fundamento ſuperius allatam, oſtendit ex ipſa non elici neceſſariam actionem primi Motoris; Cū enim Philoſophus diſputat aduerſus Anaxagoram exiſtimantem in Chaos multo tempore antea præceſſiſſe quietem, affert rationem petitam ab impedimento, & ducentem ad contradictionē, In qua ratione aſtruenda, inquit Toletus, abſtrahit ab hoc, quòd cauſa mouens, liberè, vel neceſſariò agat; Imò idem Toletus ea dem quæſt. §. 5. docet quod illi, qui putarunt Ariſtotelem Deo prouidentiam attribuiſſe, fateantur etiam neceſſe eſt, Deum ipſum eſſe cauſā liberam; Etenim prouidentia non poteſt eſſe ſine libertate, nec haberi de rebus liberis à cauſa omninò neceſſaria; Imò impoſſibile eſt, cauſam liberam ſecundam eſſe liberam, prima exiſtente neceſſaria; Nam ſequeretur cauſam ſecundam poſſe operari ſine prima, quia nimirum poſſet efficere id, quod non poſſet prima, nempe liberè operari; Et proinde ſecunda cauſa reijceret concurſum primæ, & ſuperior ipſa eſſet; Vel cauſa ſecunda ſua libertate nolens operari, fruſtraret concurſum cauſæ primæ; Quæ omnia ſunt abſurdiſſima, Ideo ſuppoſita neceſſaria Dei operatione, ita argumentatur Scotus, primo ſententiar. diſt. 2. quæſt. 2. Deus ex Ariſtotele agit ex neceſſitate naturæ, Ergo omnia, quæ eueniunt, neceſſariò eueniunt; Probatur conſequentia, quia Deus mouet cauſas ſecundas eo modo, quo ipſe operatur, ſed operatur neceſſitate naturæ; Igitur tribuit etiam cauſis ſecundis neceſſitatē operandi; Quod tamen vti falſum, non eſt admittendum, cum inter cauſas, aliæ ſint liberæ, aliæ contingentes, aliæ neceſſariæ.

Toletus interpretatur primā rationem Ariſt. ſupra allatā, oſtendens ex ipſa non deduci neceſſariam Dei actionem.

Ratio Scoti, ob quam Deus non agit ex neceſſitate naturæ.

Præterea obſeruo Ariſtotelis ſententiā de neceſſitate operationis diuinæ, non cohærere cum virtute infinita, quam primo cōceſſit Motori; Illud enim, quod habet virtutem infinitam intenſiuè, non eſt ita determinatum ad vnum, vt infra certos, & præſcriptos limites cauſalitatis, & efficientiæ contineatur; Alioquin non eſſet virtute infinitum. Scio magnam eſſe controuerſiam inter Peripateticos. An Deus habeat virtutem infini-

Repugnat neceſſitati operationis virtus infinita ī Deo

Controuerſia īter Peripateticos de virtute infinita Dei intenſiua, vel extenſiua, in mouendo Cælum.

nitam, durationis tantùm, & temporis infiniti, quæ dicitur virtus infinita extenſiuè; an verò habeat virtutem infinitam intenſiuè, & ſimpliciter, quæ dicitur virtus roboris infiniti, ſecundum ſe totam collecta. Scotus q. 7. Quodlib. putat Ariſtotelis ſententiam fuiſſe, primã cauſam habere virtutem infinitam intenſiuè; Nam Ariſtoteles in 8. Phyſ. cõſtituit has duas conſequẽtias. Prima eſt, ſi mouet tempore infinito, ergo nõ eſt Virtus finita. Altera eſt; Si eſt virtus infinita, Ergo alligata magnitudini mouebit in non tempore. Vtraque conſequẽtia ſupponit Dei virtutem eſſe infinitam intenſiuè, & in vigore; Nam, quoad primam conſequentiam, ſi ſenſus Ariſtotelis fuiſſet, mouet infinito tempore, Ergo non eſt virtus finita, id eſt Ergo non exiſtit finito tempore, eſſet ridiculus ipſius diſcurſus. Quis enim ignorat, quòd illud, quod infinito tempore debet mouere, debet etiam infinito tempore exiſtere? Neque obijcies, quòd ſi ex motione facta in tempore infinito, colligitur virtus infinita intenſiuè, etiam eamdẽ virtutem habeant cætera Intelligentiæ mouentes tempore infinito, ex ſententia eiuſdem Ariſtotelis, quia hæ mouent dependenter à prima, quæ mouet finaliter, & efficienter. Quare illud tantùm, quod infinito tempore mouet à ſe independenter, & vt primum, habet virtutem infinitã intenſiuè, non verò illud, quod mouet, motum ab alio, vt ſunt Intelligẽtiæ, aut Animæ cælorum.

Scotus attribuit Ariſt. virtutem intenſiuam infinitã ĩ Deo

Intelligentiæ, ex Ariſt. mouẽt infinito tẽpore caleſtes orbes, non tamen habẽt virtutem infinitam intenſiuè.

Altera verò conſequentia ſupponit, & ipſa infinitatem virtutis intenſiuè, Etenim mouere in non tempore, non dependet à virtute infinito tempore perdurante; Nam idem inferendum eſſet de Intelligentijs, vel de Animis cælorũ; Quoniam, & ipſæ, ex opinione Ariſtotelis infinito tempore mouent, atque infinito tempore exiſtunt. Itaque conſequentia de motu inſtantaneo oritur ex ſuppoſita virtute ſimpliciter infinita in primo mouente, vt colligitur ex 8. Phyſ. text. 69. Quod ſi obijcias, virtutem primi motoris infinitam ſimpliciter importare motionem momentaneam, & conſequenter primum motorem de facto debere mouere in non tempore, Dico, quòd, ſi illa Virtus infinita eſſet materialis, aut alligata materiæ, & corpori, ageret, quantum poſſet, & ſecundum vltimum ſuæ potentiæ moueret, ideoque moueret in non tempore; Verùm quoniam virtus infinita motoris eſt ſegregata ab omni materia, & agit ex electione, hinc fit, vt non moueat in non tempore, ſed motu proportionato ad ipſum mobile, & vt illius natura requirit, & quantùm conuenit orbi mobili, & rerum vniuerſitati; Atque hinc etiam remaneat demolitum ſecundum fundamentum pro neceſſaria Dei operatione, iuxtà Ariſtot. mentem; Siquidem Philoſophus in ea conficienda ratione indicat primum motorem non eſſe alligatum magnitudini, & conſequenter demonſtrare videtur, ipſum nõ agere more naturę, quemadmodum, ſi coniunctus eſſet magnitudini, ageret, ſecundùm vltimum ſuum poſſe, & moueret in non tempore. Sed eò ipſo, quod primus motor oſtenditur ſegregatus à magnitudine, & mouens non in inſtãti, ſed in tempore, apparet eius infinita virtus intenſiua, atque etiam libertas in operando.

Virtus Dei infinita, quia agit ex electione, non mouet Cælum in inſtãti, ſed in tempore.

Iuxtà hanc Ariſtotelicæ mentis interpretationem, aſſerendum eſt etiam, finem Mũdi Ariſtotelicæ doctrinæ aduerſari; Quandoquidem eſto, quod Deus primus motor liberè moueat Cęlum, tamen quia Ariſtoteles demõſtrat motum cæli eſſe æternum, neceſſariò conſequitur, ex ipſius doctrina, nunquam motum cæli habiturum eſſe finẽ, & rerum generationem perpetuam fore; Quamuis enim Deus liberè moueat cælũ, nihilominus data hypoteſi, quod ab æterno moueat, & moturus ſit liberè ab æterno tempore, planè conficitur, quòd etiam liberè nolit Mundi occaſum. Atque hæc neceſſitas dicitur, non coactiua, ſed immutabilitatis; Itaut quod facit, immutabiliter faciat; Quæ neceſſitas hoc modo expoſita, non ſolũ non arguit imperfectionem, ſed potius eſt argumentum perfectiſſimæ naturæ, nulli mutationi ſubiectæ. Quare ſi auctores primæ ſententiæ pro neceſſitate operandi in Deo, intelligunt neceſſitatem immutabilitatis, itaut non poſſit Deus mutari in tempore, de volente

Suppoſita motus æternitate, ex Ariſt. ipſo; approbante Dei libertatem in mouẽdo, Mundus eſt æternus iuxtà Ariſtot.

Neceſſitas in Deo, quæ dicitur immutabilitatis non dicit imperfectionem, vt coactiua.

in

in volentem, rectiſſimè loquuntur, & conſonant cum doctrina à Theologis tradita, vt inter cæteros animaduertit Raphael Auerſa prima p. ſuæ Theologiæ quæſt. 19. ſect. 8. §. Verumtamen. Quocirca vel dicendum eſt, hanc quæſtionem de operatione Dei nullum habere locum in doctrina Ariſtotelica, vel quia ipſe Ariſtotel. nunquã expreſsè de libera, vel neceſſaria actione Dei eſt loquutus, Vel quia cùm Deus in Peripatetica doctrina ex aliquorum ſententia ſit tantum cauſa finalis, & nõ efficiens, nullum onus incumbebat Ariſtoteli de actione Dei verba facere; Et hæc eſt interpretatio Thomæ Giannini Conciuis mei, præſtantiſſimi Peripatetici tract. de Dæmonibus, & Mentibus à materia abſtractis ca. 25. quo loco ſe propenſum oſtendit in ſentẽtiam aſſerentium, Deum liberè operari. Quibus ita conſtitutis, dicendum eſt, Quòd ſi Dei operatio eſt neceſſaria, ex Ariſt. non poteſt Deus cæli motum inhibere, & conſequenter non poteſt Mundi finẽ inducere; Illud enim, quod neceſſariò agit, & per modum naturæ, ſemper eodem modo agit; Si verò libera ex eodẽ Ariſtot. eſt Dei actio, data hypoteſi, quòd Mundus ſit æternus, vt idem Ariſtoteles probare contendit, Deus non deſtruet Mundum, quia liberè voluit, ipſum æternum fore; Igitur ex dictis quoquo modo ab Atiſtotele actio Dei ſuſcipiatur, vel neceſſaria, vel libera, nulla infertur de fine Mundi cognitio. Sed quoniam Mundi interitus ad prouidentiam diuinam ſpectat, vt dicemus in diſputatione Stoica, inſtitutæ diſputationis ratio poſtulare videtur, vt inquiramus, An diuina prouidentia, iuxta Ariſtotelis doctrinam, Mundi occaſum admittat.

Giannini ſententia laudatur de operatione Dei.

Actio Dei vel ex Ariſtotele ſit neceſſaria, vel ſit libera in mouẽdo Cælum, cõſequitur in doctrina Peripatetica Mũdum fore æternum.

CAPVT TERTIVM.

Ariſtoteles prouidentiam diuinam non ad ſolam Lunam, ſed ad omnia extendit, Error à Theodoreto de neceſſitate fati falsò adſcribitur Ariſtoteli; Cuius de fato ſententia indicatur. In quo conſiſtat prouidentia diuina, ex mente Ariſtotelis, explicatur; Eius doctrina examinatur de cognitione; quam habet Deus rerum extra ſe, & accuſatur expoſitio Cremonini. Mundi finem repugnare diuinæ prouidentiæ ab Ariſtotele conſtitutæ, oſtenditur.

Variæ de ſententia Ariſtotelis circa prouidentiam diuinam extitere opiniones, quas breuiter Ariſtotelicæ doctrinæ trutina expendemus, vt quid ex ipſis de Mundi occaſu coniectandum ſit, aperiamus. Plutarchus, Chalcidius, Iuſtinus Martyr, Clemens Alexandrinus, Nazianzenus, qui in oratione prima de Theologia Ariſtotelicã prouidentiam ieiunã, & anguſtam vocauit, putarunt Ariſtoteli probatum fuiſſe ſola cęleſtia corpore Dei prouidentia gubernari. Cui opinioni adſtipolatur Cardinalis Beſſario lib. 3. aduerſus Calumn. Platonis c. 29. vbi affirmat Ariſtotelem non extendiſſe diuinam prouidentiam, niſi vſque ad Lunam; Idque confirmat iudicio Græcorum Philoſophorum, Ariſtotelis interpretum, nec non Plutarchi, & Auerrois, & negat omninò prouidentiam Dei, ex mente Ariſtotelis, rebus generabilibus, & corruptibilibus conſulere; Id quod primum affirmauerat lib. 2. cap. 8. his verbis. Ita corpus Lunæ, & quodcunque cæleſte, ſubiectum vnum, ac ſolum, ſententia Ariſtotelis erit, cui prouideatur.

Authores putantes Ariſtotelẽ Dei prouidentiam ſolum ad cæleſtia corpora coarctaſſe.

Iuxtà hanc de Ariſtotelica prouidẽtia interpretationem, aſſerendum eſt, cæleſtia corpora, quæ prouidentia reguntur, nunquam eſſe diſſoluenda;

pro-

prouidentis enim rectoris munus eſt, illa ab interitu immunia cõſeruare. Quamobrem, cùm hæc inferiora nulla prouidentia, ex iſtorum placito, regantur, affirmandum eſt, illa facilè abſque rectore in perniciem, & excidium eſſe lapſura, quemadmodum in Ciuitate deſtituta Gubernatore, omnia peſſundari videmus.

Theodoretus falsò attribuit Ariſtoteli, quod multa, & etiā virtutes, et vitia fato ſubiecerit.

Theodoretus lib. 5. de curat. Græc. affect. exiſtimauit, fatorum neceſſitati tantùm ab Ariſtotele fuiſſe tributum, vt non ſolùm diuitias, paupertatem, pacē, bella, bonam, & aduerſam valetudinē ineuitabili fatorum neceſſitate agi putauerit, ſed etiam virtutes, & vitia; itaut Ariſtoteles Chaldæorum, & Stoicorum fatū approbauerit; Quod omninò Ariſtotelicæ reluctatur doctrinæ, quoniam ipſe ſecus ſenſit de fato, exiſtimās fatum nihil aliud eſſe, quàm naturam, vt latè demonſtrabimus in Diſputatione Stoica; Quare ſi fatum, ex ſententia Ariſtotelis, eſt natura, aſſeuerandum eſt, fatalem non futurum eſſe Mundi interitum, rerum naturis repugnantē, & hallucinatum eſſe hac in re Theodoretum, Ariſtotelis mentem ita exponentem.

Fatum ex ſententia Ariſtotelis eſt natura.

Ariſtoteles docuit rerum omniū à Deo dependentiam.

Porrò Ariſtotelis ſententiam eſſe, Dei prouidentiam omnes gradus entiū, ſupernos nimirum, & inferos complecti, clariſſimum eſt teſtimonium lib. de Mundo ad Alexandrum: *Ibi enim definitur Mundus, ordo, & digeſtio vniuerſorum, quæ à Deo, & per Deum aſſeruantur.* Et in fine eiuſdem libri ita loquitur. *Vetus ſermo eſt à maioribus productus, inter omnes homines, Vniuerſa tùm ex Deo, tū per Deū conſtituta eſſe, atque coagmentata, nullamque naturam per ipſam ſufficere ad permanendum, quæ citra Dei præſidiū ſua ipſa tutela permiſſa ſit.*

Addi poſſunt teſtimonia Ariſtotelis lib. 7. Moralium ad Eudemum c. 18. vbi aſſerit, moueri omnia ab inexiſtente nobis Numine, hoc eſt à Mente, non ſecus ac cuncta in Vniuerſitate moueātur à Deo, atque regantur; Et lib. 10. Ethicorum ad Nicomachum cap. 8. hęc habet. *Vt autem quiſque mentem vitæ, actioniſque ducem maximè ſequitur, & colit, eſtq; optimo animo conſtitus, Ita eſt Deo chariſſimus; Etenim ſi Dij res curant humanas, ſicuti curant, profectò illud conſentaneum eſt, vt re delectentur optima, & quæ generis ſocietate cū ipſis eſt coniunctiſſima, qualis Mens eſſe videtur, ijſque hominibus, qui eam rem maximè ament, & colant, benefitia reddat; Quod eas res curent illi, quas habent charas, rectèq; ac præclarè facta ſequantur. Nec verò dubium quin hæc omnia inſint ſapienti; Ergo Deo chariſſimus eſt, idemque beatiſſimus eſſe debet, ita ſapiens maximè eſt beatus futurus.* Quid clarius Ariſtotelis verbis de prouidentia Dei circa hominem, & præſertim ſapienter afferri poteſt? Quòd ſi aliquis dubitet, Librum de Mundo ad Alexandrum in Ariſtotelis officina non fuiſſe elaboratum, & in libris Ethicorum, non ex animi ſententia, ſed ex vulgari opinione eſſe locutum; quid dicendum erit de teſtimonio deprompto ex lib. 12. metaph. textu 48. Quo loco aſſerit, ex Deo cælum, & naturam pendere, quæ dependentia diuinam prouidentiam, ipſiuſque Dei regimen includit, & in calce eiuſdem libri faſſus eſt, vnum eſſe totius Mundi Principem, quoniam ea, quæ ſunt, nolunt malè gubernari, & bonus non eſt plurium Principatus.

Ariſtoteles Dei prouidentiam de homine ſapiente potiſſimum indicauit.

Verum Ariſtotelis ſententia de prouidentia diuina circa omnia, ea potiſſima fulcitur ratione, quòd naturam agere propter finem demonſtrauit ſecūdo Phyſicorum. Quod pronunciatum, magnam habere vim ad prouidentiam inducēdam, exiſtimauit Auerroes. Lib. ſecundo Phyſic. comment. 75. Illa enim, quæ agunt propter finem, non caſu, & temerario mouentur tumultu, ſed ordine digeſta, in ordine verſantur, & ordinatim mouentur, qui eſt pręcipuus effectus prouidentiæ; Et quamuis dirigere ad finem propriū ſit intellectualis naturæ, quæ delectu, & arbitratu ſuo agit; tamen omnia dicuntur tendere in finē, quamuis aliqua cognitione careant, quia diriguntur in finem à Motore primo, à prima Intelligentia, quæ eſt Deus, eo modo, quo ſagitta fertur in ſcopum à iaculatore directa; Vnde opus Naturæ dicitur opus Intelligentiæ, Quare cùm omnia ab Intelligentia non errante ad finem dirigantur, & Ariſtotelis doctrinæ conſentaneum

Ariſtoteles demonſtrat naturam agere propter finē, ex quo deducitur prouidētia in omnibus naturæ operibus.

neum

neum ſit, naturâ agere propter finem, conſequitur neceſſariò, naturam vniuerſam à Deo regi, moueri, & prouidentiæ legibus gubernari. Hancque fuiſſe Ariſtotelis mentem, teſtantur inter cæteros Peripateticos Ammonius in comment. lib. Catheg. cap. de Relat. & Simplicius in comment. lib. 2. de Cælo textu 56 Itaque & Ariſtotelis, & Peripateticorum conſenſu firmatum eſt, eũdem Ariſtotelem Dei prouidentiam per omnia diffudiſſe; Hinc tamen non elicitur, Mundi interitum Ariſtoteli fuiſſe compertum; Etenim cùm ductus fuerit ad prouidentiam cõſtituendam, ea potiſſima ratione, quòd Natura agat propter finem; certè in diuinam prouidentiam, ex ſententia ipſius, Mundi deſtructio non cadit, qua deſtructione tantum abeſt, vt ordinetur natura ad ſuum finem, vt potius à proprio fine reuocetur, & diſtrahatur. Imò, cum Ariſtoteles ſuperioribus traditis locis affirmarit, Deos de rebus humanis curã habere, non facilè potuit ſibi perſuadere, eoſdem Deos, non ſolùm hæc humana nõ eſſe aliquando curaturos, ſed deſtructuros, & euerturos. Quare, ex ſententia Ariſtotelis de prouidentia, Mundi nullum de ipſius Occaſu veſtigium apparet.

Prouidentia diuina ſupponit Deum cognoſcere alia extra ſe, de qua cognitione lis inter Peripateticos.

Hæc Ariſtotelis ſententia de prouidentia diuina hucuſque explicata, ſupponit, Deum cognoſcere alia extra ſe; Nam cùm prouidentia ſine cognitione conſtitui nequeat, ſi Deus de omnibus habet prouidentiã, de omnibus etiam habere ſcientiam neceſſe eſt. Verum quia plerique Peripatetici exiſtimant, Ariſtotelem conſtituiſſe Deum ſui ipſius dumtaxat intelligentem, & nullam rem aliam extra ſe ipſum cognoſcere, quoniam dedecet Deum, quo nihil eſt præſtabilius, materiata, & viliſſima quæque cognoſcere, ex horum interpretatione conficitur, Deum materiata, tanquam vilia, ignorantem, de ipſis nullam habere prouidentiam. Cardo verò huiuſce difficultatis potiſſimùm vertitur circa Ariſtotelis pronunciatum 12. Metaph. textu 51. vbi agens de perfectiſſima Dei intelligentia, videtur innuere Deum quædam, vtpote vilia, & deteriora non intelligere, ita enim loquitur: *Quædam melius eſt non videre, quàm videre, alioquin non fuerit quid optimum intellectio.*

Examinãtur verba Ariſtotelis de intellectione diuina rerum extra ſe.

His tamen non obſtantibus, patet, Ariſtotelem putaſſe, Deum præter ſuam ſubſtantiam, cætera omnia comprehendere. Occurrit teſtimonium lib. 3. Metaph. 15. vbi reprehenditur Empedocles, quòd opinetur Deum, qui omniũ eſt beatiſſimus, minus eſſe, quàm cæteros, prudentem, neque omnia cognoſcere; Quæ reprehenſio nullius eſſet momenti, niſi putaſſet Ariſtoteles Deũ extra ſe omnia intelligere. Hanc fuiſſe ſententiam Simplicij, conſtat ex Digreſſione 2. lib. 8. Phyſic. aduerſus Philoponum, vbi ſcribit, Deum futurorum, & omnium eſſe comprehenſorem. Idem dogma Themiſtius in paraph. lib. 12. Metaph. & Ammonius in lib. de Interpret. ſunt amplexati, ſtatuentes, Deum extra ſe poſita intelligere, quatenus intelligit, ſe eſſe cauſam, & principium rerum omnium; Imò hanc fuiſſe ſententiam Auerrois, tradidit Ioannes Bacconius lib. 1. ſent. diſtinct. 39. quæſt. 1. quo in loco ſcribit, Auerroem ſentire, Deum in ſe ipſo cuncta, quæ Mũdi amplexu coercẽtur, certiſſimè cognoſcere.

Scriptores Ariſtotelis ſententiã interpretantes de intellectione Dei rerum extra ſe.

Interpretatio verborũ Ariſtotelis, quoa intellectus Diuinus intelligendo extra ſe alia, quãuis vilia, non vileſcit.

Neque obſtant Ariſtotelis verba in Metaphyſic. ſuperiùs tradita; Etenim diſcurſus Philoſophi per modum dubitationis in eo loco hic eſt; Si intelligentia eſſet, quid optimum, nullum intelligere eſſet vitandum; Sed cùm aliquod intelligere ſit vitandum, propter indignitatẽ intelligibilis, relinquitur, quòd nobilitas intelligentiæ dependeat à nobilitate intelligibilis. Quare concludit, Deum intelligere ſeipſum, & quod in eo ſit idem intellectus, & intellectum. Intelligendo autem ſeipſum, intelligit alia à ſe; Quod licet expreſsè non pronuncietur ab Ariſtotele, attamẽ ex eius diſcurſu clariſſimè conijcitur. Nam ſi intelligit ſe ipſum, Ergo ſe ipſum intelligit tanquam principium, à quo cælũ, & natura dependet; Verùm tantò perfectius aliquod principium intelligitur, quantò magis intelligitur in eo effectus eius. Quamobrem, ſi Deus intelligit ſe perfectiſſimam cauſam, tum efficientẽ, tum finalem rerum omnium, conficitur planè, vt omnia intelligat in ſe ipſo, quæ

quæ ab ipſo dependent. Et quamuis inter ea obiecta, quæ intelligit, aliqua ſint vilia, & materiata, tamen non in ipſis rebus, aut ab ipſis cognitionem accipit, ſed illas intelligit, ſuam contemplando ſubſtantiam; Neque melius eſt, Deum illa non videre, & neſcire; Nam tunc melius eſt, quædam neſcire, quando in aliquo indigniſſimo obiecto Intellectus in eo ſiſtit, & cum actu illud intelligit, retrahitur à dignioribus obiectis intelligendis; Quòd ſi intelligendo aliquod digniſſimum, etiam vilia intelligantur, vilitas intellectorum intelligentiæ nobilitatem non tollit; Quod prorſus euenit in diuina cognitione, & intellectione, qua intelligēdo ſe ipſum, eodem actu alia intelligit, quantumuis vilia, & materiata. Atque hæc eſt explicatio D. Thomæ in comment. allegati textus; Ex quibus omnibus cōſtat, Deū habentem de rebus omnibus perfectiſſimam cognitionem, de rebus etiā omnibus optimam habere prouidentiam.

Quare iuxta D. Thomæ interpretationem exponēdum eſt Ariſtotelis pronunciatum, cum tamen Ariſtoteles non afferat expreſsè, Deum non intelligere alia à ſe, ſed ſe ipſum ſolum, quatenus obiectum intellectum, eſt perfectio intelligentis, & intellectionis; Hoc enim eſt in Deo improbabile, quòd ſcilicet intelligat aliquid extra ſe, quod ſit perfectio ſui intellectus, & ſuæ intellectionis; Propterea Ariſtoteles non abſolutè inficiatur, Deum intelligere alia extra ſe. Ideo reprehendenda eſt omninò interpretatio Cæſaris Cremonini ſect. 3. de Motoribus cæli abſtractis cap. 5. exponentis, dictum Ariſtotelis, quouis modo eſſe intelligendum negatiuè, reſpectu cognitionis cæterarum rerum, refellendo omnes gloſſas à D. Thoma, & ab alijs adhibitas. Non potuit autem hic Philoſophus percipere, Deum vna intellectione ſimpliciſſima, & indiuiſibili intelligere dependens, & independens, mutabile, & immutabile, abſolutum, & relatiuum; Nam Deus ſe ipſum intelligendo, independentem, & immutabilem ſubſtantiam contemplatur, cætera verò extra ſe, mutabilia, & dependentia intelligit; Auget hic Author difficultatem, quia ratio, cur in primo intellectu ſint vnum, & idem, intellectus, intellectum, & intellectio, eſt, quia vnica eſt ratio formalis intelligibilitatis, quia Deus intelligit ſe ipſum, vt eſſentiam abſolutam, cætera verò intelligens in propria Eſſentia, contemplatur ſuam Eſſentiam, vt relatiuam, & aliarum rerum repræſentatiuam; Attamen perperam hallucinatur Cremoninus; Nam quemadmodum verum eſt, rationem formalem non variari reſpectu Dei intellectionis, quæ eſt vnicus actus, & ſimpliciſſimus; Ita verum eſt obiectiuè multiplicari, ratione diuerſitatis obiectorum, quæ ipſe cognoſcit. Et ſicuti ex doctrina Theologorum, attributa diuina non faciunt cum diuina Eſſentia compoſitionem, quamuis, vel formaliter, & ex natura rei, vel ratione ratiocinata, inter ſe diſtinguantur, quia diſtinctio ſpectatur, non penes Deum, ſed penes obiecta, & qualitates Attributorum; Haud ſecus quamuis Deus multa, ac diuerſa intelligat, vtique rationes formales diuerſæ ſunt, reſpectu diuerſorum obiectorum, non autem reſpectu ipſius Diuinæ intellectionis.

Refellitur interpretatio Cremonini in verba Ariſt. quod Deus non intelligat alia extra ſe, & eius rationes conſiderantur, & enodantur.

Quamobrem, cū ex hactenus diſputatis compertum ſit, ad Ariſtotelis aures, accipiendam eſſe diuinam prouidentiam per omnia diffuſam, Deumq; omnia, quantumuis vilia, & abiecta cognoſcere, non tamen hinc elicitur, eidē Ariſtoteli Mundi occaſum fuiſſe perſpectum; Etenim prouidentia ab ipſo conſtituta, in eo duntaxat poſita eſt, vt omnia ad ſuos fines peculiares, & tandem ad vltimum finem reducantur. Demolitio autem huiuſce inferioris Mundi repugnat ordinationi rerum ad finē proprium, & naturalem, ſibiq; peculiarem, cùm, rebus ipſis deſtructis, talis debeatur ordinatio, neceſſe ſit; Propterea ſtatuendum eſt, nullam ex hoc fonte diuinæ prouidentiæ emanare in Lyceum de Mundi interitu cognitionem.

Nec eſt, quòd aliquis vrgeat, Mundi finem inter effectus diuinæ prouidentiæ à Theologis recenſeri; & propterea, tanquam effectum eiuſdem diuinę prouidentiæ ab Ariſtotele conſtitutæ, ponendum eſſe. Nam Ariſtoteles non cognouit Deum, vt finem ſupernaturalem rerum creatarum, ſed tantùm, vt naturalem;

Finis Mūdi inter effectus diuinæ prouidentiæ reponitur, ordinantis Mūdi interitū ad finem ſupernaturalē ignotum Ariſt.

ralem; Occaſus autem Mundi ad ipſum Deum refertur, vt finem ſupernaturalem, quia tunc, ex communi Theologorum placito, abſoluetur, & complebitur Mundi curſus, quãdo impletæ erunt illæ ſedes Beatorum, ex quibus Lucifer cum ſectatoribus ſuis delapſus eſt; Ideo deſtructio rerum inferiorum relabitur in diuinam prouidentiam, quæ cùm ſit ratio ordinis rerum in finem, in Mente diuina præexiſtens, ordinat ipſum Mundi interitum ad Dei Gloriam, & ad Beatitudinem inducendam, tùm in animis humanis, tũ in corporibus Beatorum; Quod prorſus in fine Mũdi pręſtabitur, & complebitur; Atque, cùm Deus, vt docet D. Thomas prima parte Quæſt 22. art. 2. ſit vniuerſalis prouiſor totius Entis, ad ipſius prouidentiam pertinet, vt permittat quoſdam defectus eſſe in aliquibus particularibus rebus, ne impediat bonum Vniuerſi perfectum; Quamobrem concurret Deus ſua maxima prouidentia ad finalem interitum rerum multarum in Mundo, ne impediatur maius bonum, & maior eiuſdem Mundi perfectio; Quoniam vt in 2. parte huius Tractatus demonſtrabimus, elementa, & cæleſtia corpora, quæ poſt Mundi finem remanebunt, maiori donata erunt perfectione. Nunc autem gradum faciamus ad Dei cauſalitatem, iuxta mentem Ariſtotelis indagandam, vt nimirum perquiramus, an diuina cauſalitas aliquam Ariſtoteli de Mundi termino, & excidiò ſuppeditauerit cognitionem.

CAPVT QVARTVM

Primò afferuntur teſtimonia Ariſtotelis, & rationes pro Dei cauſalitate finali. Secundò adducuntur teſtimonia pariter, & rationes pro cauſalitate efficienti; & oſtenditur vtraque cauſalitate Deum cauſare. Tertiò refellũtur rationes pro ſola cauſalitate finali. Quartò demonſtratur, Deum, ex ſententia Ariſtotelis, neque vt cauſam finalem, neque vt efficientem deſtructurum eſſe Mundum. Quintò, ſuppoſito Mundi Fine, quæritur, quomodo Deus, ex Ariſtotelis mente, poſſit ad ipſum concurrere.

CElebris eſt in Lyceo diù, multùq; exagitata Quæſtio, an Deus moueat cælũ, & per ipſius motum cætera moueat, tanquam cauſa finalis, an verò tanquam cauſa efficiens; ſiue moueat per modum vtriuſque.

Philoſophi adſcribẽtes Ariſtoteli, Deum mouere cælum ſub ratione tãtum cauſæ finalis.

Primam mentem à materia ſeiunctam mouere cęlum, ſub ratione tantum cauſæ finalis, eſt ſententia Alexandri ſummi Peripatetici lib. 1. quæſt. natural. cap. 1. & 25. & lib. 12: Metaph. comment. 35. Auerrois lib. de Subſt. Orbis cap. 5 & 6. & lib. 12. Metaph. comment. 41. & tractatu 4. Epitom. Metaph. & lib. de Subſtant. Orbis cap. 4. & 6. Quod etiam ſenſit Auicennas Tractatu 9. primæ Philoſophiæ cap. 2. quẽ ſecutus eſt Algazeles lib. 1. Philoſophiæ Tractatu 4. cap. 2. Inter recentiores autem defendunt mordicus hanc ſententiam Cęſar Cremoninus de Motoribus cæli abſtractis ſect. 4. cap. 1. & 2. Raguſeus Diſp. 7. cap. 18 Thomas Gianinius Tractatu de Dæmonibus, & Mẽtibus à materia ſeparatis cap. 9 & 10.

Teſtimonia Ariſt. quod Deus moueat Cælũ ſub ratione cauſæ finalis.

Fundamenta huius ſententiæ ſunt, tùm Ariſtotelis teſtimonia, tùm rationes, quæ afferuntur contra illorum opinionem, qui exiſtimant Deum eſſe cauſam efficientem, ad mentem Ariſtotelis; Ideò inſtitutæ diſputationis ratio poſtulare videtur, vt Ariſtotelis loca, nec non rationes pro hac ſententia afferamus.

Et primò occurrit euidentiſſimum Ariſtotelis teſtimonium lib. 12. Meta-

phyſic. textu 36. quo aſſerit, primam cauſam mouere vt appetibile, & amatum, quod eſt, perinde ac dicere, mouere ſub ratione finis, quia, vt notum eſt, appetibilitas, & amabilitas eſt ratio, ſub qua finis mouet.

Alterum Ariſtotelis pronunciatum habetur 2. de Anima textu 34. *omnia*, inquit Ariſtoteles, *illud appetunt, & illius cauſa agunt omnia, quacumque agunt ſecundum naturam*; Loquitur autem de primo Mouente, & diuino, quòd ſecundum quòd poſſunt, omnia participant. Hinc fortaſſe hauſit occaſionem Ioãnes Bachonius 2. ſentent. diſt. 3. Queſt. 1. art. 4. exiſtimandi & ſuſtinendi, quod cauſa finalis dat eſſe, & nobiliori modo, quam efficiens; & ait, modum hunc dandi eſſe excellẽtiſſimum prorſus exiſtere; Nam cùm Ariſtoteles aſſerat loco citato, de diuino illo primo, quod eſt Deus, (quamuis aliqui interpretentur cælum) omnia participare, illudq; mouere, vt appetibile, videtur Bachonius rectè inferre, finem dare eſſe rei.

Rationes autem quoniã multæ ſunt, breuiter perſtringentur, & ſunt potiſſimùm ordinatæ ad improbandam contrariam ſententiam, quæ pugnat pro Dei efficientia ex mente Ariſtotelis.

Rationes pro eadē opinione.

Prima ratio. Nihil poteſt mouere per modum efficientis, niſi tangat id, cui tribuit motum. lib 3. Phyſic textu 16. lib. 8. textu 37. lib. p. de Cælo textu 72. Tactus autem eſt corporum, lib. 1. de generat. & interitu cap. de Tactu. Verùm cùm Deus ſit ab omni magnitudine ſeiunctus, vt probat Ariſt. de primo Motore lib. 8. Phyſic. ſequitur primum Motorem nõ mouere Cęlum, ſub ratione cauſæ efficientis.

Secunda. ſi Motor mouet cælum efficienter, vel adhibet in mouendo, virtutem finitam, vel infinitam; Non finitam, quia cùm cælum æterno tempore moueatur, virtus finita non poteſt æterno tempore mouere; Non infinitam, quia hæc virtus, vel mouebit in non tempore, vel in tempore. Primum non eſt aſſerendum, quoniam repugnat naturæ motus, qui habet partium ſucceſſionem; Non ſecundum eſt admittendum, quia virtus infinita, & finita mouebũt æquali tempore, quod eſt abſurdum; Quoniam, quò maior eſt virtus, breuiori tempore mouet, & facilius.

Tertia, Deus non poteſt eſſe cauſa efficiens rerum æternarũ, quales ex ſententia Ariſtotelis ſunt Intelligentiæ, materia prima, & cæleſtia corpora; Nã cauſa efficiens debet tempore antegredi id, cuius eſt cauſa, vt tradidit Ariſt. 12. Metaph. textu 16. At in eo, quod eſt æternum, non poteſt aſſignari temporis prioritas; igitur Deus, reſpectu horum, non poteſt eſſe cauſa efficiens.

Quarta ratio; Cauſa efficiens definitur ab Ariſtotele 2. Phyſic. textu 23. Principium vnde motus, & 9. Metaph. textu 13. Potentia actiua definitur principium tranſmutandi aliud, quatenus aliud. Ideò primo de Generatione textu 45. oſtenditur nullam actionem dari abſq; mutatione; Igitur ſi cælum habuit cauſam efficientem, factum eſt cum aliqua mutatione; Repugnat autẽ, quòd illud, quod eſt æternum, ſit factum; Igitur cælum non habuit cauſam efficientem; Idem patet de Materia; Etenim ſi materia facta eſt, ex aliquo facta eſt; Illud aliquid, ex quo facta eſt, vel eſt æternum, vel eſt factum; Si factum, ergo ex aliquo alio, quod materiæ habeat rationem; Atq; ita admittetur proceſſus in infinitum; Vel igitur dicendum eſt, materiam non fuiſſe factam, & æternam eſſe, vel aliquid fieri poſſe ex nihilo, quod prorſus aduerſatur Ariſtoteli lib. 1. de Phyſico Auditu textu 33. Intelligentias autem, nequaquam factas eſſe, demonſtrat Philoſophus 12. Metaph. oſtendens, ipſas eſſe ſubſtantias ab omni materiæ concretione abiunctas. Quare, cùm omne id, quod fit, Ariſtotele docente, ex ſubiecto, & materia fiat, cõpertiſſimum eſt, Intelligentias immateriales minimè factas eſſe, & conſequẽter non habere cauſam veram, & efficientem. Confirmatur, quia cum cauſa agens nihil aliud intendat, quam educere formam de poteſtate ad actum; atq; in ęternis eſſe, & poſſe, minimè differant, ex Ariſt. 3. Phyſicorum text. 32. quia potentia eſſendi in æternis ſemper eſt cum actu coniuncta, conficitur res ęternas cauſam efficientem habere non poſſe.

Quinta ratio colligitur ex Achillino

quo-

quodlibet 2. vbi loquens de Intelligentijs, aſſerit, Ariſtotelem non concedere Intelligentias, neq; alia entia neceſſaria, à prima Intelligentia conſeruari, ſed quod ipſæ Intelligentiæ ſeipſas conſeruant, laborando, vt illi primæ ſe aſſimilent, ſicut illa prima intẽdit operari id, in quo conſiſtit eius perfectio. Et hanc ſententiam, ſeu potius turpiſſimum errorem ſecuti ſunt inter recentiores Frãciſcus Bonamicus lib. 10. de motu cap. 25. vbi concedit, Intelligentias habere eſſe à ſe. In quem errorẽ lapſus eſt Raguſeus Diſput. 7. cap. 18. exiſtimans Intelligentias, tametſi ſecundùm ſuam ſubſtantiam ſint à ſe, nihilominus ſecunduùm propriam operationem ad finem præcipuum, & vltimũ referri. Imò idem Raguſeus videtur adhęrere falſiſſimo pronunciato Bonamici putantis, quod per impoſſibile, amoto Deo, adhuc Intelligentię conſeruarentur in eſſe. Fundamentum autem erroneæ huius opinionis, eſt, quod res æternæ, vt Intelligentiæ, Cælum, & Materia prima, ſunt entia neceſſaria, quæ non poſſunt eſſe, & non eſſe, ſed neceſſariò ſunt, ad differentiam entis contingentis, quod poteſt eſſe, & non eſſe. Quare ſi æterna à Deo dependerent in conſeruari, dependerent etiam in eſſe, quoniam conſeruatio eſt continua exiſtentiæ communicatio. Verùm illud, quod dependet ab alio in eſſe, non habet eſſe neceſſarium, ſed poteſt eſſe, & non eſſe, illo poſito, vel illo remoto, à quo dependet. Quamobrem cum Ariſtoteles poſuerit ſupradictas ſubſtantias æternas, conſtituit etiam neceſſarias, & omnino independentes. Hæc ſunt præcipua fundamenta, quibus fulcitur hæc ſententia de primo mouente, in ratione cauſæ finalis.

Error Achillini, Bonamici, & Raguſei, putantiũ Intelligẽtias ſecundas à ſe ipſis habere eſſe, & conſeruari.

His tamen non obſtantibus, aſſerendum eſt cum D. Thoma 1. parte quæſt. 44. art. 1. & lib. 2. contra Gentes cap. 15. & cum Toleto 8. Phyſic. quæſt. 6. Deum, ex ſententia Ariſtotelis, mouere, non ſolum ſub ratione cauſæ finalis, ſed etiam per modum cauſæ efficientis. Cuius ſententiæ inter antiquos, propugnatores fuere Simplicius, & Ammonius, contra quos diſputat Cremoninus loco citato. Placeat autem hanc ſententiam Ariſtotelis authoritatibus, & rationibus communire; Authoritates præcipuæ ſunt depromptæ ex lib. 1. de Cælo tex. 32. vbi aſſerit Deum, & naturam nihil fruſtra facere. Ex 2. de generat. & corrupt. textu 59. vbi inquit, quòd cũ caduca nequeant fieri, vt eadem numero conſequantur perpetuitatem, *Deus eo, quo reſtabat modo, compleuit hanc Vniuerſitatem, perennem faciens generationem*; cuius opera, quæ numero eadem non poſſunt ſempiternis ſęculis manere, ſpecie conſeruantur perpetua. Clariſſimum tandem hac de re extat teſtimonium primo de cælo textu 100. ex quo habetur, *Deum communicare eſſe, & viuere, his quidem clariùs, his autem obſcuriùs*; Verum quis non videt, quòd communicare eſſe eſt proprium cauſæ efficientis, non autem finalis? Non me latet, Alexandrum interpretatum eſſe hunc locũ, non de Deo, ſed de cælo, per Deum ſignificans ipſum cælum; quoniam à veteribus Philoſophis, cælum Dei nomine appellabatur, vel quòd ad Dei naturam proximè accederet, vel quòd eſſet Animal diuinum, vt ipſi putabant; ſed hæc extorta interpretatio penitus eſt reijcienda.

Oſtenditur, Deũ mouere ſub ratione non ſolum cauſæ finalis ſed efficientis, ex ſententia Ariſtotelis.

Teſtimonia Ariſtotelis p̃ ſupradicta ſententia.

Non eſt prætermittendum teſtimonium Ariſtotelis 2. Phyſic. textu 73. docentis, duplicia eſſe principia mouẽtia phyſicè, quorum alterum non eſt phyſicum; quoniam non habet motus principium in ſeipſo. Cùm autem ibi loquatur de principio effectiuo, ſeu de cauſa efficiente, & appellet principium non phyſicum illud, quod mouet immotum, qualis eſt primus motor, patet Ariſtotelem aſſerere, primum motorem eſſe cauſam efficientem. Propterea 2. phyſic. textu 67. cùm in præcedentibus textibus docuiſſet caſum, & fortunam eſſe cauſas per accidens, ſubiungit, quod cũ cauſa per accidens ſit poſterior cauſa per ſe, planè conſequi intellectum, & naturam, quæ ſunt cauſæ per ſe, antecedere cauſas per accidens; Subdit autem intellectum, & naturam eſſe, & aliorum multorum, & huius Vniuerſi cauſam; Vbi nomine cauſæ loquitur de cauſa efficiente, in quo genere cauſæ iam collocauerat textu 65. caſum. & fortunam; Nomine autem intellectus intelligit

Deum, iuxta Dogma Anaxagoræ ab eodem Ariſtotele comprobatum, aſſerentis intellectum, ideſt Deum, rerum Vniuerſitatis opificem fuiſſe.

Tandem id euidentiſſimè colligitur ex Ariſtotelis argumentationibus in 8. phyſic. aſtructis, ad probandum, dari primum Motorem immobilem; Etenim ille diſcurſus totus innititur motioni, per modum cauſæ efficientis; quoniam ne detur proceſſus in infinitum in mouentibus, & mobilibus, infert Philoſophus, deueniendum eſſe ad aliquod primum mouens immobile. Quis verò non intelligit totam ratiocinationem verſari, circa Motores mouentes, efficienter, & non finaliter? Imò omnia attributa, quæ de primo Motore ab Ariſtotele demonſtrantur, ſcilicet, quod ſit Mouens immobile, vnum, & ſeparatum à magnitudine, ex hoc potiſſimùm emanant fonte, quod primus motor ſit cauſa efficiens, vt philoſophanti, & argumenta illa accuratè perſcrutanti patebit. Ex quibus omnibus apparet, Deũ ex ſententia Ariſtotelis non ſolum mouere, per modum cauſæ finalis, ſed etiã efficientis, quæ aſſertio, vt validiùs corroboretur, euertendæ ſunt oppugnantes rationes ſuperius allatæ, ex quarum euerſione aſſertæ Concluſionis veritas clarior illuceſcet.

Reſponſiones ad ſupradictas rationes, & primò quod Deus mouet Cælũ per contactum virtualẽ, non corporeum.

Ad primam igitur Rationem reſpõdetur, Duplicem eſſe tactum; Alterum corporeum, alterum virtualem; Vtiquè verum eſt, Primam Intelligentiam, non ſe applicare ad mouendum cælum per contactum corporeum, ſed per virtualem, eo modo, quo etiam prima cauſa concurrit cum actione ſecundarum Cauſarum, ipſas non corporeo contactu, ſed virtuali tangendo, & mouendo.

Virtus primi Motoris, in mouendo Cælum eſt infinita intẽſiue applicans ſe, iuxta exigentiã mobilis, & mouens in tempore.

Ad ſecundam dicendum eſt, primum Motorem in mouendo, adhibere virtutem infinitam, non infinito modo, ſed potius finito, ideſt accomodato proportionaliter ad mobile, & iuxta ipſius indigentiam; Nam, vt demonſtrat Scotus, Quodlibeto 7. ad 1. Deus eſt infiniti vigoris, ſecũdum Ariſtotelem, non quidem, quòd ſit omnipotens illa omnipotentia, quam Deo Theologi tribuunt, quæ eſt vis efficiendi quodcunq; factibile, etiam immediatè, ſine cauſis ſecundis; Nam ex mente Scoti, poſuit Ariſtoteles neceſſariam connexionem cauſæ ſecundæ cum prima, & primæ cum ſecundis, & talem omnipotentiam conceſſit, quæ quamuis ex ſua natura ſit infinita, in efficiendo tamen eſt cauſis finitis alligata, Quamobrem, etiã ſi Deus in mouendo cælum, ſua infinita virtute vtatur, quæ eſt non ſolum infinita extenſiuè, ſed intenſiuè, vt ſupra traditum eſt; attamen, quoniam mobile, nimirum Cælum, poſtulat ſua natura, vt moueatur in tempore, & non in inſtanti, virtus diuina infinita ſe ſe accommodans naturæ Cæli, illud mouet in tempore, quantumuis propter infinitatem ſui roboris, illud inſtantanea vertigine circũrotare poſſet.

Ad tertiã reſpondet Heruæus quodlibet 2 queſt. 5. Duplex eſſe agens; Alterum, quod præcedit tempore ſuam actionem, quodq; agit per motum, & mutationem, cuius actio eſt cauſare cum nouitate eſſendi, vt ſunt agentia particularia; Aliud eſt agẽs, quod non præcedit ſuum effectum tempore, imò ſimul eſt duratione cum ipſo. Concedendum eſt, Deum non eſſe cauſam efficientem rerum æternarum efficientia, quæ præcedit tempore ſuum effectum, & conſiſtit in motu, & mutatione, ſed quidem eſſe cauſam efficientem rerum æternarum, per emanationem, quæ ſimul eſt cum re producta, & antecedit tantum prioritate naturæ ſuum effectum. Quod agens per ſimilitudinem, & analogiam, & minus propriè cauſa efficiens appellatur. Quemadmodum ſol dicitur agẽs per emanationem luminis, quod ab ipſo fluit; ſol autem non tempore, ſed natura ſolum lumen præcedit. Hinc deducitur, quod cùm Ariſtoteles probat, Mundum eſſe æternum, non intendit probare, ipsũ à nulla cauſa efficiente eſſe productum, ſed tantum non eſſe factum media generatione, & motu; Repugnat enim æterno, hoc modo fieri, ſed quidem admittit Ariſtoteles æterna à Deo emanare, iuxtà illud ab ipſo pronunciatum 12. Metaphyſic. textu 38. *A prima causa, tum cælum, tum natura dependet*, Quod clarius infrà patebit, atq; etiam in Queſtione ſequenti.

Ariſtoteles admiſit, æterna à Deo depẽdere tanquam à Cauſa efficiente per emanationem.

Quar-

Quarta Ratio ſatis eneruatur reſpõſione præmiſſa; Nihilominus animaduertendum eſt, ad magis diluendam rationẽ, admitti æquiuocationẽ à nonnullis Philoſophis, in conſideratione definitionis cauſæ efficientis ab Ariſtotele traditæ; Nam non accipit ipſe principium motus pro principio durationis, ſed pro principio effectiuo eiuſdem motus, cùm aſſerit, cauſam efficientem eſſe principium, vnde motus. Et hoc modo, ſicut mouens per vnam diem ſe habet ad motũ vnius diei, quia eſt cauſa efficiens totius illius motionis diurnæ; Ita mouens ab æterno ſe habet ad motum æternum, vt eſt principium effectiuum motus. Cõfirmatur, quoniam fieri, dupliciter accipitur; Vno modo pro eo, quod eſt habere eſſe ab alio effectiue, cum nouitate eſſendi; atque iſto modo, nec motus æternus, nec aliquod æternum poteſt dici fieri. Contradicunt enim hæc ſibi inuicem, Eſſe æternum, & habere eſſe ab alio cum nouitate eſſendi.

Dilucidatur ſupradicta reſponſio cum explicatione definitionis cauſæ efficientis ab Ariſt. traditæ.

Alio modo accipitur fieri pro eo, quod eſt eſſe ab alio effectiuè, non includendo nouitatem eſſendi, & iuxta hũc modum Ariſt. poſuit motum æternum, & Deum cauſam efficientem, ſcilicet per emanationem reſpectu rerum æternarum.

In quinta Ratione expugnanda, oportet diutiùs immorari. Multa enim amplectitur, accurato digna examine; Ideo duas, vel tres Theſes, ſeu Concluſiones pro maiori explicatione conſtituam.

Omne, quod habet finem, habet etiã Cauſam efficientẽ.

Sit prima Cõcluſio, Omne id, quod habet finem, habet etiam cauſam efficientem, vt ſubtiliter probat Heruæus loco ſuperiùs allegato. Nam in eo, quod tendit ad finem, neceſſe eſt, vt ſit impreſſa quædam inclinatio, bonitas, & amabilitas, ſecũdum quam ordinatur ad finem. Illud autem, quod talem imprimit bonitatem, & amabilitatem, eſt cauſa efficiens; Cuius cauſalitas conſiſtit in hoc, quod effectiue mouet, & ordinat ſuum effectum ad finem, quemadmodum ratio finis conſiſtit in tractatione, & motione metaphorica, qua ſecundum bonitatem, & appetibilitatem, quam habet in ſeipſo, mouet ordinata à cauſa efficiente. Obſeruandum præterea eſt ex eodem Heruæo, §. *Secunda autem Concluſio*, Quòd primum agens, & vltimus finis ſunt vnum, & idem; Nam inquit ipſe; primum agens vel agit amore ſui, vt vltimi finis, vel non. Si agit, habetur intentum; ſi non agit, ergo dependet ab eo, cuius amore agit; Sed primum agẽs eo ipſo quod eſt primum, nõ poteſt ab alio dependere, igitur agit amore ſui ipſius, ergo primum agens, & vltimus finis ſunt vnum, & idem.

Primum Agens, & vltimus finis ſunt vnum, & idem.

Secunda Concluſio, omne quod ſibi derelictum, eſt non Ens, habet Cauſam efficientem, ſed omne, quod dependet ab alio eſt huiuſmodi, Igitur habet Cauſam efficientem. Verum cælum, & natura, fatente Ariſtotele, à Deo dependent; Igitur habent Cauſam efficiẽtem, Ita vt ipſa poſita, ponantur, & illa ablata, auferantur; Quare cælum, & natura non ſunt dicẽda entia neceſſaria ſimpliciter, ſed neceſſitate, ſeu æternitate ab æterno motore participata; Etenim ſolus Deus, ex mente Ariſtotelis eſt ens neceſſarium per ſe à nullo dependens; cætera verò entia ſunt neceſſaria ſecundum quid, & dicenda ſunt contingentia; Ideò dicuntur ex ſe, & natura ſua contingenter, ad eſſe, & ad non eſſe ſe habere, quia dependent ab illa prima cauſa, quæ prioritate naturæ præueniens æterna ab ipſa emanantia, illis largita eſt eſſe, quod dicitur dependens, & mutuatum à prima cauſa, atq; æternum, non per ſe, ſed per aliud, nimirum æternitate à primo motore participata.

Cælum, & natura, ex Ariſt. non ſunt entia neceſſaria ſimpliciter, ſed ſecundum quid.

Tertia Concluſio colligitur ex D. Thoma in Quæſt. diſputatis, quæſt. 5. de Potentia, art. 1. ſcilicet Deum eſſe cauſam conſeruantem, & efficientem cæli, & Intelligentiarum; Nam quod dependet à Deo, vt à cauſa conſeruante, ab ipſo dependet, vt a cauſa efficiente, quia Nihil aliud eſt conſeruare, quàm continuò efficere, ſeu producere, ſed æterna dependent à Deo, per Ariſtotelem vt à Cauſa efficiente, ergo etiam, vt à cauſa conſeruante; Quia, vt docet idem D. Thom. eadem quæſt. art. 2. implicat contradictionem, aſſerere, quòd Deus faciat aliquid, quod ipſius conſeruatione non indigeat; Omnis enim effectus à ſua cauſa dependet depẽdentia

Quod dependet à Deo, vt à Cauſa cõſeruante, ab ipſo etiam dependet, vt à Cauſa efficiente.

Conſeruare eſt continuò producere.

tia

tia conſeruatiua. Et ſicut, ceſſante actione cauſæ efficientis, quæ agit per motũ, in ipſo inſtanti ceſſat fieri rerum generatarum; Ita ceſſante actione agentis vniuerſalis, & ſupremi, nimirum Dei, ceſſat ipſum eſſe rerum ab eo productarum. Itaque, vel amoto Deo, per hypotheſim impoſſibilem, vel diuina ceſſante operatione, omnes res eodem momento in nihilum lapſuras eſſe, diſertiſſimè docet D. Thomas; Qui pluribus rationibus 2. contra Gent; cap. 15. demonſtrat, omnia in eſſe à Deo dependere; Tum quia, vt maximè calidum eſt cauſa caloris in omnibus calidis; Ita Deus maximè ens eſt cauſa omnium Entium; Tum quia, ſicut effectus proprij ad cauſas proprias reducuntur; Ita effectus omnes, vt ſunt gradus eſſendi, rediguntur ad cauſam vniuerſalem, quæ eſt Deus; Tùm quia, cum ens, quod eſt ſuum eſſe, non poſſit eſſe niſi vnum, & hoc ens ſit Deus, cætera ſunt entia per participationem ab ipſo primo ente dependentia, & cauſata. Concinit huic veritati pronunciatũ Ariſtotelis 9. Metaph. text. 17. *Si prima nõ eſſent, nihil eſſet profectò*. Quod de Deo interpretantur Piccolomineus lib. 1. de Creat. cap. 4. & Alij.

Ceſſante diuino cõcurſu, in nihilum omnia ruerent, quia in eſſe à Deo depẽdent.

D. Thomas probat, omnia à Deo dependere in eſſe.

Hiſce ita conſtitutis, facile eſt omnia demoliri, quæ in quinta ratione fuere constructa, & primũm falſum eſt, quod aſſeritur ab Alexandro Achillino, Intelligentias ſeipſas conſeruare poſſe; Quia cum habeant eſſe participatum à primo ente, & conſeruatio ſit continua exiſtentiæ participatio, non poſſunt abſque prima Intelligẽtia conſeruari. Præterea falſum eſt id, quod à Bonamico, & Raguſeo prolatum fuit, ſcilicet Intelligentias ſecundum ſuam ſubſtantiam eſſe à ſe, at ſecundum propriam operationem ad finem præcipuũ, & primùm referri. Etenim, cùm modus operandi ſequatur modum eſſẽdi, & iuxta Ariſt. axioma, Vnaquæque res ſit propter ſuã operationem 2. de cælo text. 17; ſi Intelligentiæ ſecundum operationem, referuntur ad Deum, ergo etiam ſecundum eſſe; & hæc eſt ratio, qua Toletus in lib. 8. Phyſic. queſt. 6. concludit, Intelligentias ita à Deo pendere, vt amoto Deo per impoſſibile, amitterẽt ſuum eſſe. Quod ſi, remoto Deo, permanerẽt, ſequeretur, quòd ad Deum, tanquam ad finem vltimum, nõ referrentur, quia ordinari ad finem dicit eſſentiam ad ipſum finem ordinatam, & ab ipſo dependentem in eſſe, & conſeruari; Quare, cùm Bonamicus, & Raguſeus defendãt, Deum, ad mentem Ariſtotelis, eſſe tantùm cauſam finalem, ad quam omnia referuntur, coguntur concedere etiam, quòd excluſo, & amoto Deo, omnia ruerent in nihilum, quia huiuſmodi operatio, qua res omnes ordinantur ad finem, connotat ipſam eſſentiam ita ordinatam, & à fine dependentem.

Refelluntur falſæ opiniones Bonamici, & Raguſei quòd Intelligentiæ à ſe ſecundum ſuam ſubſtantiam ſint à ſe, ſecũ à Deo, & in eſſe, & in operari, & conſeruari depẽdeant.

Ratio adducta à Toleto, pro cõfirmatione ſupradictæ veritatis.

Ad illud verò, quod in quinta ratione affertur de neceſſitate rerum æternarum, quæ vt entia neceſſaria nõ dependent ab alio, ſatis reſponſum eſt in ſuperioribus Concluſionibus, nimirum entia æterna ab Ariſtotele poſita, eſſe neceſſaria ſecundum quid, non abſolutè, & eſſe æterna per æternitatem à cauſa prima agente per emanationem participata, quæ eſt primum agens, & vltimus finis rerum omnium.

Hæc à nobis hucuſq; diſputata ſternunt viam, & aperiunt aditum, ad demonſtrandum, nullam proficiſci notitiam de Mundi fine à cauſalitate Dei, ad mentem Ariſtotelis: Enimuero, ſi Deus eſt tantùm cauſa finalis, dubio procul poteſtas deſtruendi Mundum non eſt in ipſo admittenda, tùm quia deſtruere importat actionem, quæ propriè, & formaliter non conuenit fini; Tum quia proprium eſt finis conſeruare, fouere, & cuſtodire res, quæ ad ipſum diriguntur. Mundi verò occaſus, & deſtructio pugnat cum rerum cuſtodia, & conſeruatione. Itaque ſi ad aures Ariſtotelis admittatur tantum cauſalitas in Deo, per modum cauſæ finalis, non eſt ambigendum, Deum nullo modo concurrere poſſe ad rerũ vniuerſitatis demolitionem; Concurreret enim, quaſi ad deſtructionem ſuæ cauſalitatis, rebus nãque deletis, in hoc Mundi theatro, nõ remaneret amplius in Deo cauſalitas finalis, propter quam res mundanæ ad ipſum Deum referuntur. Et quamuis, iuxtà doctrinã Theologicam, Deus ſit etiam cauſa finalis deſtructionis Mundi, quæ cadit in ipſius prouiden-

Cauſalitati finali in Deo ab Ariſtotele aſſerta repugnat finis Mundi.

dēt iam, imò eiuſdem diuinæ prouidentiæ eſt effectus; attamen ſpectatur Deus non ſub ratione cauſæ finalis naturalis, ſed ſupernaturalis, excidij, & occaſus Mundi. Quoniam verò Ariſtoteles ſub nulla alia ratione, Deum finem rerum omnium conſtituit, niſi quatenus eſt finis vltimus rerum naturalium, planè infertur, & neceſſariò concluditur, Deo, vt cauſæ finali naturali rerum omnium naturalium, nullam competere vim res ipſas naturales conſumendi, & euertendi.

Deus eſt finis ſupernaturalis Mundani excidij. At Ariſtoteles nõ cognouit Deum, niſi, vt finem naturalẽ rerũ omnium.

Si verò ſpectetur Deus, quatenus ex doctrina Ariſtotelis, eſt cauſa non ſolum finalis, ſed etiam efficiens, & dicitur cauſa agens, per emanationem rerum æternarum, cæli, materiæ primæ, & Intelligentiarum, eo ipſo, quod iſta ab Ariſtotele ponuntur æterna, & dependentia æterna emanatione ab ipſo Deo, numquam ex ipſius ſententia poſſunt deficere, numquam deſtrui, & corrumpi.

Ex ſententia Ariſtotelis; ſuppoſito, quod Deus ſit cauſa efficiens rerum æternarũ, Mundus non poteſt deficere.

An autem, & quomodo, ſuppoſito Mundi interitu, Deus concurrere debeat cum cauſis ſecundis, nimirum cum Angelis, cæleſtibus corporibus, & elemento ignis, ad efficiendas mutationes in hac rerum vniuerſitate, & ad omnia mixta deſtruenda, non eſt, vt pluribus hoc loco diſputemus, cum hæc releganda ſint in Diſputationem de igne, qui hæc inferiora in fine Mundi depopulabitur; Sed quantum ſpectat ad doctrinam Ariſtotelis, non eſt ab re perſcrutari breuiter, quomodo Deus, ad ipſius Philoſophi mentem, ſuppoſito Mundi fine, ad eundem concurrere poſſit interitum.

Examinatur quomodo cauſa prima, ex ſententia Ariſtotelis, cõcurrat cum cauſis ſecundis.

Sententia fuit nonnullorum, qui aſſeuerarunt, cauſas ſecundas nihil prorſus moliri, & producere, ſed Deum ſolum omnium effectuum eſſe cauſam, ipſumq; agere omnia, cauſis ſecundis nihil conferẽtibus. De quorum errore ab ipſo refutato mentionem facit D. Thoma 1 part. quæſt 105. art. 5. ad primum. Et in quem errorem lapſi ſunt Petrus Alliacenſis lib 4. Sententiarum diſt. 1. quæſt. 1. & Gabriel Biellius 4. pariter Sentent. diſt. 1. quæſt. 1. & 5.

Error putantium Cauſas ſecundas nihil operari.

Cuius erroris falſitas loco citato demõſtratur à D. Thom. tum quia ſequeretur, quod ignis non calefaceret, ſed Deus in igne; tũ quia ſubtraheretur ordo cauſæ, & cauſati à rebus creatis; tum quia virtutes operatiuæ fruſtra eſſent rebus creatis attributæ, ſi per eas nihil operarentur, & propria operatione deſtituerentur, cum omnes res, vt aliàs ex Ariſtotele adnotauimus, ſint propter ſuam operationem. Sed quemadmodũ falſiſſimum eſt, Deum immediatè omnia operari ſine cauſis ſecundis, ita protius à veritate aliena æſtimanda eſt ſententia Durandi in 2. Sentent. diſt. 1. quæſt. 5. qui putat, ſolas cauſas ſecundas per ſe effectus ſuos producere, neq; aliter cum ipſis Deum ad illos effectus edendos concurrere, quàm conſeruando illam vim, & virtutem, quàm ab initio cauſis ſecundis eſt impartitus. Sed falſitas huiuſce ſententiæ ſatis oſtenditur rationibus à D. Thom. allatis, in art. citato, quo loco probat, Deum in omnibus intime operari; Quoniam cùm agentia ſint inter ſe ordinata, ſemper ſecundum agens agit in virtute primi agentis, primumq; agens mouet ſecundum ad agendũ, ideò non ſat eſt, quòd Deus præſtiterit cauſis ſecundis formã, ſecundum quam operantur, ſed neceſſe eſt, vt in quacumq; ipſarum operatione, idem Deus concurrat cum actione cauſarum ſecundarum, adeò vt vna, & eadem actio procedat à primo, & à ſecundo agente, vt docet idem Angelicus Doctor eodem art. in reſponſ. ad 2.

Rationes eundem errorem oſtendentes.

Opinio falſa Durandi putantis cauſas ſecundas ſolas per ſe effectus producere.

Quare conſtantiſſima eſt aſſertio, Philoſophorum, & Theologorum comprobata conſenſu, primã cauſam, tanquam cauſam vniuerſalem, cum omnibus cauſarum ſecundarum operationibus concurrere. Diſſentiunt quidem Theologi inter ſe, numquid Deus vim ſuam imprimat in cauſis ſecundis, an potius in eo, quod efficitur, & ſi in cauſis ſecundis, quærunt an ipſis tribuat virtutem, qua complentur, & aptè conſtituuntur ad ſua munia obeunda, an verò tribuat actum, ſiue motum, quo ipſemet ad ſua opera exequenda excitantur. Si verò imprimit ſuam virtutem in eo, quod efficitur, cõtrouerſantur etiam, numquid eius actio ſit diuerſa ab actione cauſæ ſecundæ, an huius, & illius ſit vna, eademq; actio, quæ quatenus exiſtit ex cau-

Prima cauſa cõcurrit cũ omnibus cauſarum operationibus.

Cõtrouerſia inter Theologos de modo, quo Deus concurrit cum cauſis ſecundis ad operandum.

cauſa prima, vocatur generalis primæ cauſæ influxus, & quatenus ex cauſa ſecunda procedit, influxus ſecũdæ cauſæ particularis nuncupatur; De quibus modis cauſandi, & rationibus concurſus ipſius Dei, non eſt hic locus diſputandi. Hi tamen modi a nobis indicati conſoni ſunt Theologorum communi proloquio, Deum agere cum omni agente creato, immediatione virtutis, & ſuppoſiti; Verùm quoniam hoc pronunciatum ſupponit, Deum vbique eſſe, per eſſentiam, præſentiam, & potentiam, vt Theologi loquuntur, in diſcrimen vocari poteſt, an Dei concurſus hoc modo explicatus, ſit Ariſtotelicæ doctrinæ cõſentaneus; Quæ diſquiſitio petit quæſtionem illã à Piloſophis in 8. lib. Phyſic. exagitatam, an Deus ſecundum Ariſtotelem ſit vbique; Etenim, cùm ipſa cauſa prima, primuſq; motor poſitus fuerit ab eodem Ariſtotele in circumferentia cæli 8. Phyſic. textu 48. & 1. de Cælo textu 22. affirmet, Antiquos in hoc conuenire, vt Deus ſit in cælo, arripuit hinc occaſionem Auerroes diſput. 14. Metaph. dubio vltimo impiè pronunciandi, puerile effatum eſſe dicere Deum vbique, & omnem rem tangere; Attamẽ contraria eſt ſententia ſummorum Peripateticorum exiſtimantium, Ariſtotelem Deum vbique eſſe, cognouiſſe; Alexandri nimirum Aphrodiſ. 2. de Anima cap. 23. Simplicij in 8. Phyſic. in textum 84. Themiſtij in paraph. 12. Metaph. Philoponi in primum de Anima textu 4. D. Thomæ in 8. Phyſic. in text. 84. Et hoc idem ex ſententia Ariſtotelis alij præſtantiſſimi Philoſophi tuentur, vt Steuchus Eugubinus 4. de perenni Philoſophia cap. 7. Marſilius Ficinus lib. 2. de Theologia Platonis cap. 6. & 7. Quare dictum Ariſtotelis ſupra allatum, de exiſtentia Dei in circumferentia cæli, exponendum eſt, cum D. Thoma, quod ibi exiſtit, non per determinationem ſuæ ſubſtantiæ, ſed per efficaciam motus, qui maximè ibi viget, & quia eminentiori quodam modo, in illo primo mobili apparet Motor, participans primum motum eidem mobili.

Deus agit cum omni agente creato, immediatione virtutis, & ſuppoſiti.

Quæritur, an Deus, ſecundum Ariſtotelis doctrinam, ſit vbiq;

Peripateticorum meliorum ſententia eſt, Deum vbique eſſe, contra Auerrois interpretationem.

Exponitur dictũ Ariſtotelis de exiſtentia primæ cauſæ in circumferentia cæli, ſcilicet nõ per determinationẽ ſubſtantiæ, ſed per efficaciam motus.

Itaq; ex dictis colligitur, quòd ſi Ariſtoteles finem Mundi cognouiſſet, dubio procul ipſi quoque compertum fuiſſet, finem Mundi à cauſis ſecundis, cum immediato Dei concurſu ipſas concomitante, efficiendum fuiſſe; ſed quoniã à cauſalitate diuina, ad mentem Philoſophi, nulla proficiſcitur cognitio de Mundi interitu, remanet diſquirẽdum, an Ariſtoteles diuinã cognouerit creationem; Ita vt, ex cognitione creationis, quæ productio eſt rei ex nihilo, notitia aſſequi potuiſſet, rerum vniuerſitatem ad nihilum quoque redigendam eſſe.

CAPVT QVINTVM.

Creationis definitio, & diſtinctio explicatur. Creatio cum nouitate eſſendi non fuit comperta Ariſtoteli, quia naturæ lumine comprehendi non poteſt. Reprehenditur Piccolomineus. Duo inſignia Ariſtotelis loca explicantur. Improbatur expoſitio Gianninij. Admittitur ab Ariſtotele creatio ſine nouitate eſſendi, ipſaq; declaratur. Ex dictis infertur, Ariſtotelem finem Mundi non cognouiſſe.

Definitio creationis examinatur.

Dvplex creatio ab vniuerſa Theologorum ſchola conſtituitur. Altera, quæ dicitur cum nouitate eſſendi; Altera verò ſine nouitate eſſendi, & ſimplex emanatio à cauſa efficiente nuncupatur. Vtriq; tamen, ſecundùm diuerſas acceptiones, competit definitio creationis, quæ eſt productio rei ex nihilo. Quamuis enim D. Thomas 2. Sentent. diſt. 1. quæſt. 2. afferat, creare, eſſe producere rem in eſſe, ſecundum totam ſuam ſubſtãtiam, &

& ſimiliter Scotus 2.Sẽtent.diſt. prima, quæſt.5 definiat creationem productionem totius creati in eſſe, non preſuppoſita aliqua eius parte; tamen hæ deſcriptiones in hanc vnã coincidunt, & perſtringuntur, tanquam in æquipollentem, & eumdem continentem ſenſum, quod ſit productio ẽtis ex nihilo. Hinc allatas à D. Thoma, & Scoto definitiones iniuſtè reprehẽdit Piccolomineus lib.1. de creatione cap. primo, quia conueniãt etiam generationi, in qua forma ita producitur, vt nihil ſui eſſe anteceſſerit; Nam formæ dicuntur habere inchoationem in materia, & aliquid ipſarum dicitur præxiſtere, quia præcedit ſubiectum, & materia, ex qua educuntur. Quod non euenit in creatione, in qua creabile nullam ſupponit materiam, ſeu potentiam, niſi poteſtatem illam non repugnantiæ, quam obiectiuam appellant. Ex quo patet, creationem propriè dici non poſſe mutationem, nec motum, quoniam motus eſt actus imperfectus tendẽs ad perfectionem acquirendam, & mutatio denotat tranſitum ex vno in aliud. Creatio verò, neque eſt via ad perfectionem, ſed in ſe totam rei creatæ perfectionem includit; Nec ratio viæ illi competit, quæ connotat tempus, cùm ipſa fiat in inſtanti; Neq; eſt tranſitus de vno eſſe ad aliud eſſe, ſiue à potẽtia reali ad actum, vel à re, quę prius habuerit eſſe in materia, & poſtea ſub forma, ſed res per creationem primò recipit totum eſſe, tranſiens non à priuatione, vt euenit in mutatione, & motu, ſed à negatione ad eſſe reale. Quomodo autem creatio non ſit mutatio, latè proſequitur D. Thomas in Quæſt. diſput. queſt. de creatione.

Malè Piccolomineus extendit definitionẽ creationis ad generationem.

Hiſce præhabitis, dico primò, Ariſt. nullam habuiſſe cognitionem de creatione cum nouitate eſsẽdi, quæ eſt productio illius entis, quod antea nullum habebat eſſe, & ſecundum quam creationem noſtra christiana fides, & Theologica doctrina docet, hanc rerum vniuerſitatem à Creatore Deo ex nihilo fuiſſe productam, Hanc, inquam, creationem Ariſtoteli prorſus ignotam fuiſſe, antiquiores Peripateticæ doctrinæ expoſitores vna manu tradiderunt. Auerroes, Simplicius, Philoponus; Inter quos etiam enumerantur Landunus lib. 2 Metaph. quæſt.5. Henricus Quodlibet 8. quæſt. 9. eamq; Ariſt. ignoraſſe, pluribus demonſtrat Card. Beſſario aduerſus Calumn Platonis lib.2.cap 6 & lib 3. cap 13

Ariſt. non cognouit creationẽ cum nouitate eſſendi.

Inter recentiores autem, duo, vel tres potiſſimùm Authores, quos viderim, exiſtimarunt, Ariſtotelem hanc creationem cum nouitate eſſendi compertam habuiſſe. Suarez Diſput. 20. Metaph. ſect. prima, in qua cùm primum attulerit rationes ſuadentes, Philoſophum ignoraſſe creationem, dein ſub. num. 26. putat, veriſimiliorem eſſe ſententiam, ipſum exiguam de hac re cognitionem habuiſſe; ideoq; perpauca de hac efficientia creandi tractaſſe; Et Suarez opinioni adſtipulatur, Raphael Auerſa tom. 2. ſuæ Philoſophiæ quæſt. 31 ſect.6. de creatione Mũdi §. quarto,

Opinio Suarez, & Auerſæ quod Ariſt. cognouerit Creationẽ cum nouitate eſſendi.

Verum, vt ingenuè fatear, hæc creatio, iuxta Ariſtotelis doctrinam, non eſt admittenda, cùm omnia Peripatetica labefactet, & euertat fundamenta, omneſq; Ariſt. doctrinę artus, & neruos elidat; Tum, quia repugnat vulgato axiomati ab Ariſtotele vſurpato, quod ex nihilo nihil fit; Repugnat materiæ, vt ſic dixerim, ingenerabilitati, quam primo Phyſicorum demonſtrat; Aduerſatur motus, & Mundi æternitati, quam pluribus rationibus lib. 1. de cælo, & 8. de Phyſic. Auditu demonſtrat; Tum quia ex Peripatetica doctrina, nullum eſt agens, ad quod patiens aliquod non aſſignetur, imo poteſtas agendi, & patiendi ita ſunt inter ſe connexæ, vt altera ab altera nequeat ſeparari; Cum vero in creatione agens ſit abſq; patiente, creatio neque propriè eſt actio, neque mutatio, ideoq; Ariſt. prorſus ignota.

Rationibus ab Ariſt. petitis demõſtratur ipſi ignotam fuiſſe creationem cũ nouitate eſſendi.

Scio, Piccolomineum lib. primo de creatione cap. 6. multas afferre rationes, ad probandum creationem Ariſtotelicæ doctrinæ reluctari, quas omnes non admitto, vt illam petitã à Dei ignoratione rerum particularium, & à neceſſaria ipſius operatione; ſupra enim à nobis demonſtratum eſt, Deum habere cognitionem rerum omnium, & liberè operari. Neq; etiam admitto rationem depromptam a negatione potentiæ infini-

Refelluntur, tanquam inualide rationes Piccolominei, quibus probat creationem Ariſt. doctrinæ repugnare.

R

finitæ in Deo, quoniam ſatis, ſuperq; oſtendimus ipſimet Deo conuenire, ex mente Ariſtotelis, infinitam virtutem vigoris,& mouẽdi intenſiuè Sed quamuis Ariſtoteli cognitum fuerit hoc antecedens, ſcilicet, Deum eſſe virtute infinita præditum, non tamen neceſſariò debebat cognoſcere omnes conſequentias ab hoc antecedente emanantes, inter quas hæc eſt potiſſima, quòd Deus ſit creator creatione cum nouitate eſſẽdi; Etenim eſto, quod creatio, ſuppoſita virtute infinita Dei, innato naturæ lumine, abſq; diuino afflatu cognoſci queat, ex ſententia Conimbric. quęſt. 2. in 8. Phyſic. & Suarez Diſputat. allegata ſect. 4 Quod tamen in hac Quęſtione nos inficiabimur ad mentem D. Thomæ; Non propterea potuit Ariſt. cognoſcere hanc concluſionem deductam ex virtute infinita Dei, quod nimirùm ipſe ſit creator cum nouitate eſſendi. Non ſolum, quia talis concluſio ipſius principijs penitus repugnabat, ſed etiam, quia conſiderauit Deum, vt primum mouens,& agens naturale, non verò, vt agens ſupernaturale, qualis in creando eſt ipſemet Deus.

Quamuis Ariſt. cognouerit Deum habere infinitam potẽtiam, non tamen cognouit, ipſum eſſe Creatorẽ.

Illi autem, qui Ariſtotelem adducere conati ſunt, ad probandam, & cognoſcendam creationem, de qua loquimur, adhibuerunt potiſſimùm duo Ariſtotelis teſtimonia, quę à nobis non ſunt prætermittenda.

Conſiderãtur teſtimonia Ariſtotelis perperam adducta pro creatione ab ipſo cognita.

Primum eſt, ex 9. Metaph. cap. 1 vbi tradidit, *Actum, & Poteſtatem latius patere, quàm vt in quibus eſt motus.* Ex quo colligunt, Ariſtotelem cognouiſſe actionem,& potentiam actiuam abſq; motu, Cum verò vtrumq; in creatione appareat, inferunt ipſi, creationem perſpectam habuiſſe Qui verba Ariſtotelis attẽtè conſiderabit, Philoſophi conſilium eſſe eo loco cognoſcet, docere poteſtatem,& actum reperiri, non ſolum in ijs, quæ mouent,& mouentur, ſed etiam in ijs, in quibus non eſt motus, vt ſunt viſio, & actus intelligendi; Quę functiones non ſunt motus, & tamen in his eſt potentia, & actus. Quare ille locus nullam de creatione ingerit cognitionem. Alterum verò teſtimonium habetur lib. 2. de Generat. Anim cap 3. in quo ſcripta ſunt hæc verba *Reſtat igitur, vt mens ſola extrinſecus accedat, eaq; ſola diuina ſit, nihil enim cum eius actione communicat actio corporalis.* Quæ verba exponentes illi, qui creationem Ariſtoteli cognitam fuiſſe opinantur, aſſerunt ipſum nomine mentis intelligere animam rationalem, quæ eatenus dicitur extrinſecus accedere, quia vnà cum cæteris formis non educitur ex potentia materiæ, ſed à Deo creatur, & in corpore infunditur. Ex quo inferunt ipſi, patere notitiam de creatione ab ipſo Ariſtotele habitam Propterea operæ pretium eſt hæc Ariſtotelis verba accurato examine explicare.

Ariſt. verba difficilia explicantur, de mente humana extrinſecus accedente.

Occurrit primò interpretatio Auerrois accipientis hæc verba, non per modum aſſeuerantis, ſed potius ambigentis, adeò vt ſenſus ipſorum ſit, cum non omnes animæ poſſint extrinſecus accedere, reſtat vt ſi aliquod principiũ nobis extrinſecus contingit id eſſe ſolam mentem, atq; hanc ſolam diuinam eſſe Quare cùm ex Auerrois interpretatione, dubiosè potius, quam aſſertiuè loquatur Ariſtoteles, non eſt hinc deducẽdum, ipſum admiſiſſe rationalis animæ creationem

Subſequitur expoſitio Alexandri, nomine mentis interpretantis mentem effectricem, ſeu intellectum agentem, cuius munus eſt, deducere intellectum patientem, ſeu poſſibilem de poteſtate ad actum, & illuſtrare phantaſmata, iuxta ea, quæ docentur ab Ariſtotele lib. 3. de Anima cap. 3. text. 17. Hanc interpretationem, conſonam eſſe verbis Ariſtotelis ex multis coniici poteſt. Primò, cùm antea dixiſſet animam ſenſualem, qua animal eſt animal, & rationalem, qua homo eſt homo, tempore procedẽte recipi, quia non ſimul animal fit, & homo, ſubiungit: *Quamobrem de mente etiam quo nam tempore, & quo modo; & vnde eam recipiant, qua principiũ id participant, plurimum dubitatur.* Quibus verbis, Ariſtoteles ſeiungit mentem ab anima rationali. Secundò, cùm Ariſtoteles dixerit, mentem extrinſecus accedere, quoniam cum huius actione non communicat corpus, continuò ita ſubiungit. *Sed omnis animæ, ſiue virtus, ſiue potentia corpus aliud participare videtur.* Igitur ſeparat animam rationalẽ à Mẽ-

Alexander exponit verba Ariſt. de mẽte effectrice, ſeu Intellectu agente, & Alex. interpretatio recte ex Ariſt. diſcurſu deducitur

te,

Digitized by Google

te, quod magis confirmatur, quia actus intelligendi, quæ eſt actio propria animæ rationalis, fit cum ſenſu, aut per ſenſum, ex Ariſtotele lib. 3. de Anima text. 39. Propterea fieri non poteſt vt cum ea non communicet actio corporalis. Quamobrem, cùm duæ ſint mentes in Ariſtotelica doctrina ſatis celebres, nimirum mens patiens, quæ materialis appellatur, cuius eſt omnia fieri, & altera mens efficiens, cuius eſt omnia facere, iure meritò Alexander lib. 2. de Anima ſcripſit, mentem, de qua hoc loco Ariſtoteles atteſtatur extrinſecus accedere, eſſe mentem effectricem, ſcilicet Deum ipſum, De qua etiam mente lib. 3. de Anima, text. 19. pronunciatum fuit, ipſam eſſe ſeparabilem, immixtam, impatibilem, ſolamq; immortalem, atque perpetuam. Itaq; non rectè interpretantur Ariſtotelem illi, qui ex verbis ſupra allatis inferunt, creationem eidem Ariſtoteli compertam fuiſſe.

Ex verbis Ariſt. de mente extrinſecus accedente non colligitur creatio.

Ideò ſatis mirari nequeo, Thomam Gianninium in Lyceo exercitatiſſimum lib. de mentis humanæ ſtatu poſt hominis obitum cap. 45. tradidiſſe Ariſtotelē non ignoraſſe, quædam fieri poſſe abſq; motu, & mutatione, & præſertim animam humanam, ex ipſius ſententia, creari. Quo loco inter cætera adducit teſtimonium Ariſtotelis ſect. 30. Problematum problem. 4. vbi quærit, *Cur Seniores amplius mente valeamus, & Iuniores ocyus diſcamus*, & affert rationem per ſimilitudinem deductā à manu, quæ eſt inſtrumentum corporis; quæ manus nō ſtatim ac nata eſt, acquirit perfectionem inſtrumenti, ſed progreſſu temporis. Ita mens, quæ eſt inſtrumentum animi, progreſſu temporis perfectionem adipiſcitur. Non video autem, vnde eliciat Gianninius, quod Ariſtoteles perſpicuè agnoſcat Deum tāquam animæ, mentiſq; noſtræ genitorem. Etenim ea verba, *Quia Natura, parens, & Author omnium, inſtrumenta nobis duo inſeruit*, non indicant Deum creaſſe animam, & mentem, ſed potius mentem eſſe opus naturæ, quod colligitur ex ſequentibus verbis, *Omnes ſcientia, artesq; noſtra opera ſunt, mentem ipſam eſſe opus natura fatendum eſt.* Vbi ſenſus Ariſtotelis eſt accipere mentem, non pro anima rationali, ſecundùm ſuam ſubſtantiam, & vt eſt pars quidditatiua ipſius hominis, ſed nomine mentis intelligit perfectionem intellectus, & actus perfectos ipſius mentis humanæ, qui progreſſu temporis, & præſertim, homine ſeneſcente, acquiruntur; Nam quemadmodum iuuenes velociùs diſcunt, tùm propter feruorem, & æſtum ſpiritus, tùm quia eorum Intellectus nulla adhuc forma eſt imbutus; ita mens, ideſt perfectio intellectus, habitu ſientifico exornati, ingraueſcente ætate, magis acquiritur. Propterea aſſerit, mentem eſſe opus naturæ, quatenus natura, per annorum ſpatia decurrens in homine, quoad intellectum, perficitur, vti etiam manus inſtrumentum corporis, tractu temporis, in corpore ipſo, magis ad operationes exercendas adaptatur, & perficitur.

Reprobatur Gianninij interpretatio verborum Ariſt. ex quibus ineptè colligit creationem.

Conſonum eſt huic interpretationi Ariſtotelis pronunciatum lib. 7. Politicorum cap. 15. vbi hæc habet. *Vt autem Corpus in generatione antecedit animam; ſic pars irrationalis antecedit eam partem, qua habet rationem. Patet id in pueris, quibus ſtatim ira, & voluntas, & concupiſcentia exiſtit; At ratio, & mens, procedente ætate, in illis fieri nata ſunt.* Ex quibus conſtat, nomine mentis, intelligi perfectionem illam ſcientiæ, ſeu prudentię, quæ progrediente ætate comparatur. Cum igitur Ariſtoteles loquatur de mente, quæ progreſſu temporis hominē ipſum quodammodo ſubſequitur, non eſt exponendus, quòd per mentem intelligat animam rationalem, formam hominis, vt loco citato interpretatus eſt Gianninius; quoniam forma numquam vel præcedit, vel ſubſequitur illud, cuius eſt forma, ſed eodem tempore eſt cum illo, cuius dicitur forma, ex Ariſtotele lib. 12 Metaph text. 16. Itaq; ſatis arbitror demonſtratum, ex nullo Ariſtotelis teſtimonio colligi poſſe notitiā ab ipſo habitam de creatione, ideſt de prima ipſius ſpecie, quæ dicitur creatio cum nouitate eſſendi.

Exponūtur verba Ariſt. quæ confirmāt per mentē intelligi perfectionem mētis, & non formā hominis.

Verùm, quemadmodum compertiſſimū eſt, ipſum hoc primum membrum creationis à nobis ſupra diſtinctę non agnouiſſe; Ita ipſius doctrinæ maximè congruum eſt aſſerere, ab eodem cognitam fuiſſe admiſſam, & approbatam ſecundam

Ariſtoteles cognouit creationem, ſine neceſſitate eſſentiæ.

dam creationis ſpeciem, quæ dicitur creatio ſine nouitate eſſendi, aut ſimplex emanatio æterna totius Vniuerſitatis à Deo, primo rerum omnium Authore, & cauſa efficiente; & quamuis Alexander, & alij id omninò inficientur; tamen Ammonius, Simplicius, & omnes fermè Latini id admittunt; Imò ipſimet Arabes, excepto Auerroe, de cuius ſententia eſt lis inter Aſſeclas. Propterea Zimara in Quæſt. de triplici Cauſa diſtinguit duplex agens. Alterum rerum, & formale, quod agit per motum, & definitur 2. Phyſic. text. 29. Alterum minus propriè, & per ſimilitudinem, & dicitur agens per emanationem; quòd ſcilicet eius actio non ſit verè, & formaliter actio, ſed habeat ſimilitudinem cum actione. Tale agens dicitur Sol reſpectu illuminationis, quæ ab ipſo effunditur. Et quemadmodum ſi fuiſſet Sol ab æterno, ſemper lumen effluxiſſet à Sole; ſi pes in arena fuiſſet ab æterno, ſemper veſtigium æternum hæſiſſet arenæ, Ita ab æterno rerum Vniuerſitas, ex Ariſtotele, emanauit à Deo; cui emanationi conuenit definitio creationis, quæ eſt productio rei ex nihilo. Etenim, vt animaduertit Scotus 2. Sentent. diſt. 1. quæſt. 2. Non eſſe, natura præcedere eſſe, intelligitur dupliciter, nempè poſitiuè, & priuatiuè. Poſitiuè non eſſe præcedit natura eſſe, quando aliquod ens in aliquo inſtanti naturæ poſitiuo habet non eſſe, & in alio inſtāti habet eſſe, ſcilicet in inſtanti, in quo fit; Priuatiuè autem non eſſe præcedit natura eſſe, quando aliquid in quocumque inſtanti naturæ habet eſſe, Tamen ſi aliud ens non eſſet, à quo ipſum eſſentialiter dependet, ipſum quoque non eſſet, & hoc pacto res emanans eſt creata à Deo ab æterno, ſine nouitate eſſendi, in ſe conſiderata, & ſibi relicta nihil eſt; & ipſi naturaliter ineſt primùm nihil, quàm Ens. Hinc, quando dicitur, creatura facta eſt poſt nihilum, hoc aduerbium, Poſt, dicit ordinem abſolutè, ſed duplex eſt ordo, alter durationis, alter naturæ. Non eſt neceſſe, vt creatura dicatur facta poſt nihilum, quod ipſa prius duratione fuerit nihil, & poſtea aliquid fuerit; ſed ſufficit, ſi priùs natura ſit nihil, quàm Ens, eo prorſus modo, quo res æternæ ita dependent, & emanant à Deo, vt ſi Deus non eſſet, ipſæ non eſſent, & ſi non emanarent, non haberent eſſe. Ideò ex ſe ipſis nihil ſunt, cùm totum eſſe, quod habent, hauriant participatum à Deo.

Zimara diſtinguit duplex agens, alterum agēs per motū, alterum per emanationē.

Creationi ſine nouitate eſſendi, conuenire definitionem creationis, ſcilicet productio rei ex nihilo, declarat egregiè Scotus.

Hanc verò creationem, ſeu emanationem æternam ita explicatam, Ariſtoteli compertam fuiſſe, non eſt quod aliqui inficientur; Nam cùm ipſe 12. Metaph. text. 38. clariſſimè aſſerat, Deum eſſe principium, à quo cælum, & natura dependet, & emanatio æterna nihil aliud ſit, quàm talis à Deo depēdentia, planè conficitur Ariſtotelem prorſus approbare hanc ſine nouitate eſſendi creationem. Confirmatur ex cōmuni Theologorum placito, qui loquentes de creatura à Deo producta cum nouitate eſſendi, vnanimi affirmant cōſenſu, quod creatio ſolum ſuperaddit ex parte Dei relationem rationis, ex parte autē creaturæ relationem realem, quæ à fundamento ſolum ratione, & formaliter diſtinguitur, vt tradunt Scotus in 2 diſt. prima quæſt. 4. Durādus ibidem quæſt. 2 Vaſquez in 1. partē Diſp. 173. quæſt. 55 cap. 3. Valentia in 1. partem Diſp. 3. quæſt. 2. puncto 1. Hæc enim relatio nil aliud eſt, quàm ratio dependentiæ rei creatæ à Deo. Hæc autem ratio eſſendi, & dependendi ab ipſomet Deo, eſt intrinſeca entitas creaturæ: Neq; hæc depēdētia, vt aliqui putarunt, eſt modus à creatura diſtinctus, ſicut inhærere eſt modus ab eſſentia accidentis diſtinctus, Etenim cauſa, ob quam inhærentia in accidente, eſt modus ab ipſius eſſentia diſtinctus, eſt, quia habemus argumentum, quo vnum ab altero ſeparatur, cùm per diuinam potentiā exiſtat accidens, abſq; inhærentia in Sanctiſſimo Sacramento Euchariſtiæ. Verùm, cùm impoſſibile ſit, quòd res creata exiſtat, & actualiter à Deo non depēdeat, ſit, vt hæc relatio tranſcendentalis creaturæ ad Deum ſolum ratione, vel formaliter ab ipſa creatura diſtinguatur, & ſit etiam, vt dependentia à Deo ſit intrinſeca entitas creaturæ. Quamobrem cum Ariſtoteles hanc agnouerit dependentiam, fateamur neceſſe eſt eognouiſſe etiam creationem, ſine nouitate eſſendi.

Teſtimonium Ariſtotelis de creatione, ſine nouitate eſſendi.

Creatio dicit relationem rationis ex parte rei, & ex parte creaturæ, relationē realem.

Authores ſupradictam doctrinam confirmātes.

Magis eſt intrinſeca depēdētia rei creatæ à Deo, quā inhærentia accidēti, & aſſertur ratio.

His

Si Ariſt. non comperta fuit creatio, cum nouitate eſſendi, nec etiam notum fuit res per ſubtractionē diuini cōcurſus poſſe deſinere.

His ita conſtitutis, colligitur euidentiſſima Concluſio, ſcilicet, eumdem Ariſtotelem nullam de fine Mundi cognitionē habuiſſe. Cùm enim eiuſdem ſit poteſtatis creare ex nihilo, prima ſpecie creationis, & rem annihilare, ſeu ad nihilum rem ipſam redigere, primo ignorato, ignoratur & alterum. Præterea verum eſt, quòd cum annihilatio, vt docet D. Thomas 3. parte quæſt. 13. art 2. ſit ſuſpenſio concurſus creatiui, ſeu conſeruatiui, cùm Ariſtoteles concurſum Dei cum cauſis ſecundis æternum poſuerit, non potuit admittere talis concurſus ſuſpenſionem, ita vt aliquando, dempto concurſu, res deſinant eſſe.

Sed aliquis fortaſſe vrgebit Ariſtotelem quòd finem Mundi cognoſcere debuiſſet, cùm creatio ab homine ſolis naturæ viribus, abſq; diuino lumine comprehendi poſſit, qua creatione cognita, facilè etiam finis Mundi innoteſcit. Quare ſi homo naturaliter hanc cognitionem aſſequi poteſt, maximo vitio, & defectui verti debet Ariſtoteli, quòd rem tanti ponderis ignorauerit, ex qua poterat interitum Mundi deducere. Hanc ſententiam quod creatio ſolo naturæ ductu cognoſcatur pugnaciter tuentur Conimbricen. in 8. Phyſic. cap 2. queſt. 2. art. 1. & in ſuum præſidium multos adducſit Sanctos Patres, nimirum Auguſtinum, Athanaſium, Theodoretum, Dionyſium, Damaſcenum, Gregoriū Nyſſænum, Originem, & D. Thomam. Cui ſententiæ adſtipulatur Pererius lib. 5. de principijs rerum naturalium cap. 7.

Controuerſia, an creatio lumine naturæ cognoſcatur, & Authores & rationes pro parte affirmatiua

Fundamenta præcipua ſunt, quia infinita virtus vigoris in Deo, lumine naturali nobis innoteſcit; Igitur eo ipſo quod eſt infinita, non eſt eius actio alligata materiæ, & conſequenter poteſt abſq; materia producere, quod eſt creare. Accedit, quòd modus agendi ſequitur rei eſſentiam; Propterea, cùm eſſentia diuina ab omni re independens lumine naturali cognoſcatur; ſequitur ipſius actionem ab omni ſubiecto independentem nihil aliud eſſe, quàm creationem.

Quibus non obſtantibus, illi adhæreo ſententiæ, quæ inficiatur, creationem cum nouitate eſſendi neutiquam ab homine ſolo natiuo ingenij lumine perſpici poſſe. Atq; hæc eſt doctrina D. Thomæ 1 parte quæſt. 46. art. 2. vbi docet, creationem ſola fide eſſe tenendam, nec demonſtratiuè probari poſſe; Quod antea dixerat de myſterio ſanctiſſimæ Trinitatis, & non approbat, rationes probabiles adducendas eſſe ad creationem inſinuandam, ne præbeatur materia nos deridendi Infidelibus, quod videlicet fidei aſſenſum præbeamus ijs. quæ tantùm probabiliter oſtēduntur. Ratio verò potiſſima, qua hæc fulcitur Concluſio, deducta eſt ex modo naturali humanæ cognitionis, quæ, cùm ortum ducat à ſenſu, adeò vt nihil ſit in intellectu, quod prius non fuerit ſenſu perceptum, cùm nihil, terminus à quo creationis, nullo queat attingi ſenſu, neque poteſt humana cognitio naturaliter trāſitum à nihilo ad eſſe percipere. Quamobrem, vt doctiſſimè animaduertit D. Thomas 2. Sentent diſt. 1. Quæſt. prima art. 2. in corp. & paulò ante fuit à nobis indicatum: Res creata dupliciter poteſt conſiderari, vel ita, vt naturaliter prius habeat non eſſe, quàm eſſe, vel ita, vt etiam duratione res creata prius non eſſe, quam eſſe habeat, & dicatur eſſe ex nihilo, quia in tempore creatur. Si primo modo ſumatur, concedit D. Thomas, creationem poſſe demonſtrari, atq; hoc modo Philoſophos creationem poſuiſſe. Si autem ſecundo modo accipiatur, aſſerit, creationem demonſtrari nō poſſe, neq; à Philoſophis concedi, ſed per fidem ſupponi. Ideò mirandum eſt, Conimbric. adducētes pro ſua ſententia teſtimonium D. Thomæ lococitato, ipſum accuratè non conſideraſſe, cum potius ipſorum officiat, quam ſuffragetur opinioni.

Recipitur ſententia D. Thomæ docentis creationem cū nouitate eſſendi ſola fide cognoſci poſſe: & ratio validiſſima aſſertur.

Neque vllam ingerunt difficultatem aduerſantis ſententiæ præſidia à Dei infinitate, & independentia deſumpta; Namquamuis humanum ingenium, ſola præambula naturæ face, ad infinitatem, & independentiam in Deo agnoſcendam peruenire queat, non tamen percipere poteſt naturaliter omnes effectus, omnes conſequentias, quę ex poſitione infinitatis, & independentiæ diuinæ proficiſcuntur, maximè, ſi hu-

Licet intellectus humanus naturaliter cognoſcat Dei infinitam virtutem, non tamē cognoſcit naturaliter creationem.

manum

Digitized by Google

manum longè ſaperent captum, & excedant, vt eſt doctrina de creatione Mundi à Theologis tradita, & à Philoſophis ignorata.

Obijcies antiquos Philoſophos, referēte Iuſtino Martyre in ſua Parenæſi, Auguſt. lib. 11. de Ciuit. Dei cap. 4. Lactantio lib 7. cap 3. Auguſt. Steuco lib. 7. perennis Philoſ. cap 3. & 4. creationē cognouiſſe. Quare ſi creatio Philoſophis comperta fuit, cur ab Ariſtotele omniū Philoſophorum facilè principe, de rebus omnibus tū naturalibus, tum diuinis ſummam profitente ſapientiam fuit neglecta?

Exponuntur dicta antiquorū Philoſophorū, de emanatione aterna rerum a Deo, non de creatione, cū nouitate eſſendi.

Ad elidendos huius obiectionis neruos, obſeruandum eſt cum D. Thoma loco ſupracitato, antiquos Philoſophos admiſiſſe illam creationem, quæ etiam Ariſt. probata fuit, ſcilicet productionem rerum ex nihilo, ſine nouitate eſſendi, vel dicendum eſt Philoſophorum opinionem fuiſſe, Mundum per creationem non incæpiſſe, ſed per generationem, & motum genitum fuiſſe, iuxta quem ſenſū loquitur Ariſtoteles 1. de Cælo, text. 102. cum ait; *Omnes quidem Mundum generant*, & contra ipſos præſertim diſputationem inſtituit lib. 1. de Cælo, & lib. 8. Phyſic contendens demonſtrare, Mundum non fuiſſe factum, neq; per motum incæpiſſe. Ideo priſcorum Philoſophorum opinio de Mundi creatione vtroque modo eſt interpretanda.

Ex dictis hæc argumentatio confici poteſt, ad demonſtrandum Ariſtotelem nullam de Mundi fine obtinuiſſe notitiam. Creatio cum nouitate eſſendi dicit productionem rerum ex nihilo, quæ antea non habebant eſſe, & poſtea incæperunt eſſe. Ideò, qui hanc rerum ex nihilo productionem cognoſcit, poteſt etiam facilè cognoſcere, res ad illud nihilum poſſe redigi, ex quo fuerunt productæ. Sed Ariſtoteles non cognouit hanc creationem cum nouitate eſſēdi, vt fusè demonſtrauimus, Igitur neque cognouit regreſſum ipſarum rerum in nihilum, qualis regreſſus continget in fine Mundi, dum ſpecies rerum omnium materialium, præter ſpecies cælorum, elementorum, & hominum deſtruentur. Creatio verò ſine nouitate eſſendi, quæ fuit eidem Ariſtoteli comperta, nullam ingerit de Mundi occaſu notitiam, quoniam cùm hæc ſupponat, res creatas ab æterno extitiſſe dependenter quidem, & emanatas à Deo, ſupponit etiam res ipſas perpetuo tempore permanſuras eſſe. Itaq; ſatis arbitror probatum, Ariſtotelem Mundi interitum, & excidium, iuxta ipſius principia, & dogmata, admittere nequaquam poſſe.

Cōficitur ex dictis ratio probās, Ariſt. non cognouiſſe Mūdi occaſū.

Explicatur Deū, res nō annihilare, ſed Authorē vulgari loquēdi modo, & pro maiori explicatione, aliquādo vſurpaſſe vocem nihili & annihilationis.

Illud autem in fine huius quęſtionis admonendum eſt, quòd quamuis pluries mentio facta ſit de rerum inferiorū annihilatione, tamen verè, & propriè annihilatio non eſt appellanda Mundi huius inferioris deſtructio, Etenim, quāuis Deus ſua omnipotenti virtute creaturas omnes in nihilum redigere poſſit, nihil tamen vnquam annihilat Deus. Vnde Eccleſiaſt. 3. dicitur. *Didici, quod omnia opera, quæ fecit Deus, perſeuerant in æternum*. Quæ verba explicans D. Th. 1. part. quæſt. 65. art. 1. ad primum docet, ideò vera eſſe, quia Deus nihil annihilat, & quæſt. 104. art. 4. diſertè probat, quod Deus nihil omninò in nihilum redigit, & S. Auguſtin. lib. 83. Quæſtionum quæſt. 9 ait, Deum non eſſe authorem tendendi in non eſſe. Idē docet Caietan. 3. p. quæſt 8. art 1 & q. 62. art. 1. Quare quamuis Mundus iſte, quoad creaturas corruptibiles, deſtruēdus ſit, annihilandus tamen dici non debet. Hæc indicaſſe volui, vt Lectori compertum ſit, me aliquando vſum fuiſſe, & vſurum nomine nihili, cum reuera non intelligam propriè annihilationem, ſed rerum excidium, & deſtructionem; Atq; tandem huic Ariſtotelicæ Diſputationi finem imponamus, & Stoicam aggrediamur.

Tra-

Digitized by Google

TRACTATVS
DE FINE MVNDI.

INTRODVCTIO
Ad Stoicam Diſputationem.

IN Platonica commoratus ſum Academia; Per Lyceum Ariſtotelis ambulaui, nunc hęreo in porticu Stoica. Mei, o Lector, cape conſilij rationem. Plures fuere ſectæ, & quaſi philoſophantium ſemitæ, in quibus plurimi ſapientiæ cultores, nullo obliteranda æuo veſtigia preſſerunt, ſed tamen cæteris iam palmam cedentibus, Tres de faſtigio, & principatu humanæ doctrinæ ſtrenuiſſimè inter ſe contendunt; Platonica nimirum, Peripatetica, & Stoica; Etenim Epicureorum familiã, ætate æqualem Stoicæ, immodica voluptas iugulauit, vno ſuperſtite Lucretio, Romano genere, & Poetica laude clariſſimo, qui totã Epicuri Phyſiologiam Latinis verſibus decantauit. Cyniſiſmus verò, quem ipſe Diogenes, Cynicus à Cane dictus, nimium momordit, & dilacerauit, in eiuſdem ſepulchro iacet, tumulatus; Et quamuis Cynicæ, & Stoicæ ſectæ dogmata ferè conueniant, tamen à Stoicis omninò ablegantur ſordes, eaque expellitur impudẽtia, propter quã, ait Tullius, Cynicorum oratio tota eſt eijcienda, vt inimica verecundiæ, ſine qua nihil rectum eſſe poteſt, nihil honeſtum.

1. de Off.

Quare cùm Platonica, & Ariſtotelica dogmata de Mundi interitu contẽplatus ſim, ſupereſt, vt Stoicum de hac ipſa re placitum euoluam, & diſcutiam. Quod libentiùs aggredior, quia nulla eſt ſecta, magis Catholicæ veritati conſona (excepto crimine de Fati immutabili neceſſitate) quàm Stoica; De qua hæc protulit Hieronymus: *Stoici noſtro dogmati in pleriſq; concordãt. Nec tantùm concordant*, inquit Lypſius, *ſed etiam occultè ad noſtrũ dogma, & ad pietatem manuducunt*; Quin narrat idẽ eruditiſſimus Author, D. Carolum Borromæum Purpureæ dignitatis, & Sanctitatis exemplar, ſæpè faſſum eſſe, Epitecti ſe libris motum, ac monitum ad rerũ humanarum contemptum, & diuinarum amorẽ.

In Iſaiam cap. 10.

In Manuduct. ad Stoic. Diſſert. 17.

Sed ad huius ſectæ amplitudinem, vnus ſufficit Zeno, ipſius ductor, & Anteſignanus, patria Cytticus, ideſt è Cyttio Cypri oppidulo ad mare ortus, auditor Cratis Thebani, quamuis dicatur etiam, Xenocrati, & Polomoni operam dediſſe; Qui duorum, & viginti erat annorũ, cùm Athenas conceſſit, vbi annis octo, & quinquaginta ſcholæ præfuit; Vir cõtinens vita, moribus, ſermone, habituq; ſeuerus, auſteritate, & inopia gaudens, quique multa ſibi ab Antigono Rege oblata, ſumma generoſitate recuſauit, vt propterea de ipſo defuncto idem Rex proclãmauerit: Quale ſpectaculum perdidi; Si quidẽ in ipſo admirabatur Rex

ni-

nihil elatum, nihil humile, verborum cum geſtibus conſonantiam, & ſemper eiuſdem animi tenorem, & æquilibriū. Tanto viro defuncto, cùm nonaginta & octo duxiſſet annos, nullo morbo conflictatos, ſucceſſit in ſchola Cleanthes, quem maiorum gentium Stoicum Cicero appellat, quiq; adeò inopiam coluit, & adamauit, vt nocte puteos exhauriret, ad quærenda ſibi alimēta pro die, quem ſtudijs impendebat. Huic autem ſubrogatus eſt Chryſippus, qui Stoicorum porticum humeris ſuis fulcire dictus eſt, quāuis ab alijs accuſetur, quòd virilem Stoicorū ſapientiam acutis quæſtionum ſpinetis eneruauerit. Volumina propè infinita conſcripſit, vnde perbellè Carneades eum paraſitum librorum vocabat, quoniam pleroſq; libros alienis teſtimonijs, & ſententijs compleuerat; Nullum tamen ex illis, Regi, aut Dynaſtæ inſcripſit, extra ambitionem poſitus, fructu proprij laboris, & famæ præmio contentus. Panætius Stoicus à Cicerone laudatur, vir in primis cordatus, grauis, & ingenuus, qui familiaritate Africani Scipionis, ac Lælij digniſſimus habitus eſt. Commemorabo etiam Poſſidonium Stoicum, quem Pompeius ille magnus tanti fecit, vt eius viſendi, audiendique cauſa è Syria rediens, & Rhodum deflectens, lictori vetuerit, ne poſtes eximij Philoſophi faſcibus de more percuteret, faſces, inquam, ianuæ ſubmittens ſtrenuiſſimus ille dux, cui ſe multæ Orietis, & Occidētis oræ ſubmiſerant. Huic tandem familiæ ex proceribus Romanis, nomen dederunt viri clariſſimi, Cato Vticenſis, & Brutus, qui Cæſarem interfecit. Cæterùm non eſt meum conſilium Stoicorum perſequi præconia, ſed ipſorum doctrinam experiri; Cuius præcipuùm munus eſt, animo erecto omnia mortalia calcare, hominem ſupra hominem efferre, ſalutaribus monitis, & medicamentis humanas mentes inſtruendo; Propterea illud de Stoicis audacter dicam, quod diuina prouidentia, antequam humanati Verbi vero ſapientiæ nitore Mundum illuminaret, Stoicæ diſciplinæ alumnos præmiſerit; vt facem quamdam præambulam cæleſtis illius luminis præſeferrent, & vitiorum tenebras honeſtiſſimæ vitæ ſplendore fugarent. Etenim Deus clariùs illuſtrat quaſdam æthereas mentes ſolo naturæ, & perfectæ rationis fulgore; Atque vt loquitur Hieronymus; *Eſt in animis noſtris quædam, vt ita dixerim, ſanctitas, quæ velute in arce animi præſidens, exercet boni, maliq; iudicium.* Hinc damnanda Manichæorum blaſphæmia, duplicem Deū conſtituentium, alterum bonum, alterū malum, illum homines ad bonum, hūc ad malum propellentem. Talis in Stoicis viguit ad bona propenſio. Nam ſi Chriſtiana mandat religio, vt affectus, ac paſſiones, adhibito rationis, & diuinę legis regimine, cohibeantur, quis ignorat, Stoicos Apathiam induxiſſe, atque in anguſtum paſſiones coarctaſſe, vt ſapientem ipſis carere decreuerint?

Ad Demetriad. de Virg.

Mens quidem ipſorum non eſt, ſapientē hominē ita affectu expoliari, vt nullum ſentiat affectum; ſiquidem hæc habet Seneca in hac familia educatus. *Non educo ſapientem ex hominum numero, nec dolores ab illo, ſicut ab aliqua rupe nullum ſenſum admittente, ſubmoueo; Memini ex duabus partibus illum fuiſſe compoſitum; Altera eſt irrationalis, hæc mordetur, vritur, dolet; Altera rationalis, hæc inconcuſſas opiniones habet, intrepida eſt, & indomita.* Et alibi idem Author. *Sentit itaque ſapiens ſuſpiciones quaſdam, & vmbras affectuum.* Quamobrem Stoica apathia non omnino eradicationem affectuum tollit, ſed moderationem eorumdem iniungit. Et quemadmodum chriſtianas mentes ſupremi Numinis inflammatas amore, paſſiones nullo horrore obnubilant, aut labe ſubuertunt, haud ſecus Stoica pectora nullis perturbationibus agitantur.

Ep. 61.

Lib. de Ira cap. 16.

Quid verò dicam de prouidentia diuina, quam nulla alia ſecta magis Deo adiciuit? Vnde fallitur Theophilus Antiochenus Patriarcha, Tertulliano ferè cōpar æuo, qui Stoicis affigit, quòd Deum in vniuerſitate negant, aut ſi exiſtat, aſſerunt eum nullius, quam ſui curam gerere, cùm tamen Stoici Deū vbiq; locēt, & totum in toto, & totū in partibus, partibuſq; partibus cōſtituant. Audi Tertullianū, magnū Eccleſiæ lumen, ac ſi veluti ſtella è Cælo cecidiſſet. *Stoici Deum extra Mundum nolunt, qui figuli modo extrinſecus torqueat molem hanc, Platonici autem extra*

Apologet. cap. 47.

Mun-

Mundum, inſtar gubernatoris in naui; Ideò Stoici Deum Mundi mentem vocarunt, ipſumq; omnia videre, curare, & cogitationibus etiam intereſſe affirmarunt. Quin putant, celeſte Numen tam exactam, & ſingularem de rebus omnibus prouidentiam habere, vt nihil fortuitum approbent, & totum illud ditiſſimũ fortunæ regnum peſſundare, & euertere videantur; Ideo prouidentiæ Diuinæ duas veluti ſorores, & gemellas instituunt, Neceſſitatem ſcilicet, & Fatum; quam neceſſitatem in tanto habent pretio, & amore, vt omnia neceſſariò fieri arbitrentur; Quod quàm falsò, & impiè prolatum ſit, & præſertim de fine Mundi, vberrimè demonſtrabo. Hæc eſt denſa erroris caligo, in quam Stoicorum oculi incurrunt. Hoc pelagus, & vortex, à quo ipſi abrepti fuerunt. Cum enim de ſcientia Dei perperam philoſophati ſint, in hoc Oceano ipſorum cymbula immiſſa fluctuauit, & demerſa eſt.

Atque vt de conflagratione Mundi aliquid de ipſorum penu iam depromã. Nonnulli ex ipſis conſentiunt Mundum per conflagrationem, ſeu exuſtionem purgandum eſſe, & effæta omnia inſtauranda. Atq; vt ego interpretor, de igne fortaſſe myſticè locuti ſunt, nimirum igne Deum indicantes, à quo Mundus deſtruendus, & expiandus. Hinc Plutarchus, & Stobeus apertè aſſerunt, Stoicos ignem Deum appellaſſe; Et Parmenides, & Heraclitus ignem eſſe principium rerum aſſeuerantes, quid aliud, quàm Deum ipſum ſignificarunt? Conſonãt ſacrę litteræ, in quibus à Moyſe, & Paulo traditum eſt. *Deus noſter ignis conſumens eſt.* Sed cauendus error Stoicorum, qui plures Mundos, alium poſt alium à conflagratione conſtituerunt. Duo verò maximè in hac ſecta fuere lumina, adhuc coruſcantia, Seneca, & Epictetus. Senecæ Nero Imperator diſcipulus fuit, & carnifex, atq; hic non ſolum monumentis clareſcit, ſed etiam familiaritate cum Apoſtolis illuſtratur. Obijciunt ipſi vitam à ſermone diſsonam; ego non eius mores, ſed pronunciata conſiderabo. Epictetus verò, fulgidiſſimum huius familię ſidus, emicauit tempore Neronis, & vſq; ad Marci Antonini tempora illuxit, vita emẽdatiſsima fuit, & experimento comprobauit ſuum dicterium. *Contine, & abſtine.* Cuius Enchiridion Simplicius commẽtarijs exornauit. Huius dicta in propoſita materia non ſuppetunt; Senecæ autẽ multa occurrunt examinanda, & multa etiam Stoicorum dicta refellenda; Non tamen eſt opus, vt elleboro purgemus ingenium, quod pręſtitiſſe dicitur Carneades aduerſus Stoicos diſputaturus; Sed ſat eſt, vt Thęologico fulgore ad Stoicorum tenebras de fatali Mundi interitu diſijciendas accedamus.

DISPVTATIO STOICA.

CAPVT PRIMVM.

Afferuntur Stoicorum, & præſertim Senecæ de Mundi interitu teſtimonia, mox de modo interitus, ſcilicet per conflagrationem; Et diſcrepantia inter Stoicos indicatur.

STOICOS Mundum interitui obnoxium exiſtimaſſe, multis ex Stoica familia repetitis teſtibus comprobatur. Seneca in primis. lib de conſolat. ad Polib. hæc habet. *Mundo quidam* (intellige Stoicos) *minantur interitum, & hoc vniuerſum, quod omnia diuina, humanaq; complectitur, ſi fas putas credere, dies aliquis diſſipabit, & in confuſionem veterem, tenebreſq; demerget.* Et quemadmodum hæc Senecæ verba nullum mundani excidij genus referunt, ſed tantùm vniuerſalem ipſius occaſum, ita idem demonſtrant, quæ ab ipſo tradita ſunt lib. 3. quæſt. natural. cap. 29. *Ergo quãdocumq; erit terminus rebus humanis, cùm partes terræ interire debuerint, abolerique funditus totæ, vt de integro totæ, rudes, innoxiaq; generentur, nec ſuperſit in deteriora magiſter.* Et poſt aliqua ſubdit, explicans eumdem interitum. *Vnus humanum genus condet dies; quicquid tam longa fortunæ indulgentia excoluit, quicquid ſupra cætera extulit, nobilia pariter atq; adornata, magnarum gentium regna pe ſſundabit.* Verum quidem eſt, quòd non vna eſt ratio, ſeu ſpecies mũdani interitus apud Stoicos; Etenim idem Seneca loco prænominato, & lib. de conſolat. ad Martiam cap. 26. duplicem Mundi cataclyſmum his verbis exprimit luculenter. *Omnia ſternet, abducetq; ſecum vetuſtas, nec hominibus ſolùm, ſed locis, ſed regionibus, ſed Mundi partibus ludet; tot ſupprimet montes, & alibi rupes in altum nouas exprimet, maria ſorbebit, flumina auertet, & commercio gentium rupto, ſocietatem generis humani, cætuſq; diſſoluet. Alibi hiatibus vaſtis ſubducet vrbes, tremoribus quatiet, & ex infimo peſtilentiæ halitus mittet, & inundationibus, quicquid habitatur obducet; necabitq; omne animal, orbe ſubmerſo, & ignibus vaſtis torrebit, incendetq; mortalia, & cùm tempus aduenerit, quo ſe Mundus renouaturus extinguat, viribus iſta ſe ſuis cadent, & ſidera ſideribus incurrent, & omni flagrante materia vno igne quicquid nunc ex diſpoſito lucet, ardebit.* His verbis non ſolùm ante oculos ponitur vniuerſa inundatio, qua Mundus demergetur, & obruetur, ſed etiam conflagratio, qua vniuerſa rerum moles abſumetur. Hinc Phylo Iudæus lib. de Mundi immortalitate, de Stoicorum opinione ita loquitur. *Poteſt, ſecundùm Stoicos, Mundus aliquis æternus dici, & aliquis corruptibilis, iuxta ornatum, vt nunc eſt; ille autem qui poſt exuſtionem iterum naſcetur, iterumq; certis periodis, & numquam deſituris.* Nimirum innuit Phylo, Stoicos Mundi quidem interitũ approbaſſe per exuſtionem, ſed etiam ipſius renouationem, & repetitam natiuitatem; Quod etiam indigitauit Seneca præhabitis verbis, dum ait, quòd ſe Mundus renouaturus extinguetur.

Quamuis autem ferè communis Stoicorum ſit opinio de Mundi occaſu, tamen non defuerunt ex illis, qui hoc Mundanum excidium penitus abnegarunt, vt teſtatur Phylo Iudæus lib. citato; *Boethus*, inquit, *& Poſſidonius, & Panætius, viri in Stoicis dogmatibus primarij, tamquam à Numine correpti, relictis exuſtionibus, ad diuinius dogma de immortalitate Mundi transfugerunt.* Propterea aliqua eſt inter Stoicos controuerſia, an Mundus per exuſtionem interitum ſubiturus *Aliqui Stoici negarunt Mundi finem per exuſtionẽ.*

ſit;

ſit; qua de re ita verba facit idem Phylo. *Hoc dogma de exuſtione, primi, & antiquiſſimi eius ſectæ tenuerunt, Zeno, Cleanthes, Chryſippus, & huius tamen diſcipulū, & ſchola ſucceſſorem Zenonem aiunt, dubitaſſe de vniuerſorum hac conflagratione.* De hac eadem controuerſia inter ipſos Stoicos fidem facit M. Tullius 2. de nat. Deorum. *Stoici putant id, de quo Panætiū addubitare dicebant, vt ad extremum omnis Mundus igneſceret.* Confirmatur Stobæi teſtimonio, apud quem hæc leguntur. *Panætius probabiliorem cenſet, & ſibi magis probatam æternitatem Mundi, quàm eius in ignem commutationem.* Nihilominus eruditiſſimi viri exiſtimarunt Stoicorum placitum fuiſſe, Mundum per incendium poſtrema fata experiturum eſſe; & quamuis M. Tullius inſectari potius, quam ſequi Stoiciſmum videatur, tamen lib. 4. Tuſculanarum quæſt. iuxta mentem Stoicam, putat Mundum per exuſtionem abſoluendum eſſe. *Stellas*, ait, *omnes, terram, mare, Deos eſſe, fore tamen aliquando, vt omnis hic Mundus ardore deflagret.* Repetit idem ſecundo de Nat. Deorum his conceptis verbis. *Poſt inflammationem nihil relinqui, præter ignem, à quo rurſum, ac de eo, renouatio Mundi fieret.* Quamobrem turpiter hallucinatur Philo Iudæus lib. præallegato, vbi tribuit quidē Stoicis Mundi excidium per incendium, ſed arbitratur, exuſtionem poſtremam, non à Deo efficiendam eſſe, ſed ab ipſa ignis potentia. Ita enim fatur. *Stoici cenſent, Deum quidem cauſam, authoremq; generationis Mundi eſſe, at non interitus, ſed eam, quæ in rebus eſt inſita, ignis potentiam, poſt longa temporum interualla omnia in ſe reſoluentem.* Hallucinatur hic author, quia tanta non poteſt eſſe ignis poteſtas, vt naturaliter totam Mundi machinam demoliatur, ſed quidem ignis, poteſtate recepta à ſupremo Numine, hanc rerum

Melior Stoicorū ſententia de Mundi fine per incendiū.

Error Philonis, quod ignis naturaliter deſtructurus ſit Mūdum.

deſtruet vniuerſitatem, vt fusè in 2. parte huius Tractatus diſſeremus.

Hoc idem Stoicorum placitum, quāuis in cæteris dogmatibus aduerſantes, approbarunt Epicurei, qui de Elementorū conflagratione, Mundique ruina eadem prorſus ſenſerunt. Itaq; mirandum prorſus eſt, Stoicos Philoſophos, ſine diuino afflatu, vniuerſam Mundi combuſtionē agnouiſſe, ſed putandum eſt, veteres Sapientes hoc pronunciatum ab Hebræis accepiſſe, qui multarum rerum notitiam ad Aegyptios tranſtulerunt, & ab ipſis ad Græcos plurima cognitio peruenit. Hebræi autem hauſerunt illam ab Adamo, perfectiſſima rerum omnium cognitione inſtructo, illaque præſertim, quæ ad Mundi ſtatum agnoſcendum requirebatur.

Stoicorū placitū de Mundi fine per incendium, eſt commune Epicureis.

Hæc Stoicorum vulgata, diuq; celebrata ſententia Poetarum carmina excitauit; Vnde Ouidius lib. 1. Metamor. ſimilia cecinit.

Eſſe quoque in fatis reminiſcitur adfore tempus,
Quo mare, quo tellus, correptaq; regia Cæli
Ardeat, & Mundi moles operoſa laboret.

Conſonat Lucanus lib. 7. Belli Ciuilis eādem Mundi extremam deſcribens vſtionem.

Hos, Cæſar, populos, ſi nunc non vſſerit ignis,
Vret cum terris, vret cum gurgite ponti,
Supremus Mundi ſupereſt rogus, oſſibus aſtra
Mixturus.

Prętermitto carmina Sybillina eamdem Mundi pyram decantantia, quæ non à Stoicorum porticu defluxiſſe, ſed deſuper emanaſſe, putandum eſt. Quæ carmina refert S. Auguſtin. lib. 8. de Ciu. Dei c. 23. & Syxtus Senenſis ſua Bibliot.

CAPVT SECVNDVM.

Affertur, & examinatur cauſa, à qua Stoici adducti fuerunt in ſententiam de Mundi incendio, eaque reprobatur.

Stoici exiſtimant, Stellarũ pabulũ eſſe vapores

QVemadmodum ſatis celebrare nequeo Stoicorum effatum de Mundi cataclyſmo per combuſtionem, vtpote ſacris litteris conſentaneum, ita ſatis mirari non poſſum illorum Philoſophorum Senatum ita deſipere, ac delirare, vt putet aſtrorum pabula eſſe vapores, ſuffitus aquarum, & expirationes, & per defectũ huius pabuli Mundum eſſe inflammandum ab aſtris, quorum ſubſtantia eſt ignea. Et hanc Stoicorum opinionem eleganter refert M. Tullius lib. 2. de Nat. Deor. *Sunt, inquit, ſtellæ, naturæ flammeæ, quò circa terræ, maris, aquarum vaporibus aluntur; his qui à Sole, ex agris tepefactis, & ex aquis excitantur, quibus altæ, renouatæq; ſtellæ, atq; omnis æther, refundunt eadem, & rurſus trahunt indidem, nihil vt ferè intereat, aut admodum paulum, quod aſtrorum ignis, & ætheris flamma conſumat; Ex quo euenturum noſtri putant, id, de quo Panætium addubitare dicebant, vt ad extremum omnis Mundus igneſceret, cum humore conſumpto, neq; terra ali poſſet, neq; remearet aer, cuius ortus, aqua omni exhauſta, eſſe non poteſt.*

Et quamuis hæc ita clarè à Cicerone tradita ſint, vt nullus dubitandi locus relinquatur, quod ſidera vaporibus nutriantur, ex quorum defectu Mundus ſit inflammandus, tamen placeat eumdem Ciceronem lib. 3. de nat. Deor. ita diſſerentem audire. *Quid enim, inquit, non eiſdem vobis placet, omnem ignem paſtu indigere, nec permanere vllo modo poſſe, niſi alatur? Alij autem Solem, Lunam, reliqua aſtra aquis ali dulcibus, & marinis, eãque cauſam Cleanthes affert, cur ſe Sol referat, nec longius progrediatur, ſolſtitiali orbe, itemq; brumali, ne longius diſcedat à cibo;* Atq; idẽ Cicero lib. 2. de nat. Deor. exiſtimans, ſidera eſſe ignea, & vaporibus nutriri, aſſerit, Cleanthem duorum ſenſuum teſtimonio, tactus, & viſus, ſtellas igneas eſſe, confirmaſſe; Subiungit autem hæc verba. *Cum Sol igneus ſit, Oceaniq; alatur humoribus, quia nullus ignis ſine paſtu aliquo permanere nequit, neceſſe eſt, aut ei ſimilis ſit igni, quem adhibemus ad vſum, atque ad victum, aut ei, qui corporibus animantium continetur.*

M. Tullij teſtimonia pro Stoicorũ opinione.

Homeri fabula pro eorumdẽ ſententia.

Hoc idem erratum emanauit ab Homero, qui ſtellas vaporibus nutriri, fabularum tegumento indicauit, ſcilicet Iouem cum cæteris Dijs, id eſt cum ſtellis, aliquando ad Oceanum perrexiſſe fabulatus eſt, Aethyopibus ad epulas inuitantibus, quam fabulam interpretatus eſt Macrobius lib. in ſomnum Scipionis, animaduertẽs hoc figmento demonſtrari, ſtellas natura eſſe flammeas, & humoris hauſtu nutriri. Hinc cecinit Anacreon Poeta, *Phœbus potat æquor.* Et tandem id putauit Plinius lib. 2. natural. hiſt. cap. 7. *Aſtra, inquit, natiuo alimento vaſti humoris igneam vim abundantia reddunt.*

Auguſtini Steuchi explicatio Stoicæ opinionis.

Magnam inſtituerem rationum excurſionem, ad hoc Stoicorum erratum profligandum, ſi mihi validiſſima non ſuppeditaret iacula, ad illud confodiẽdum, vir eruditiſſimus Auguſtin. Steuchus lib. de Mundi excidio contra Stoicos, ita doctè, & eleganter diſputans. *Auſerunt euenturam Mundi cõflagrationem Stoici, ſed ad naturales cauſas eam reuocantes, errabant; Quem errorem facilè meliores Philoſophi coarguent, partim probantes, nullam offenſam poſſe cæleſte corpus accipere, partim numquam futurum, vt omnis humor abſumatur, quod neceſſe ſit omnem aquam abſumptam, nõ in nihilum, ſed in nubes, ac vapores euaneſcere, quibus denuo coactis reparetur aqua, ſemperque is ordo remeet elementorum, nihil in nihilũ abire natura patiente; Numquam, ſi quis arcana naturæ contemplatur, eueniet, vt omnis aer, omnis aqua, cuncti vapores, humoreſq; in nihilum, aut igneam dumtaxat*

ma-

materiam diſſoluantur, eò quod ſimul ardore Solis humor exhauritur, ſimul aer frigidus, fæcundus humiditatis reparatur, ſimul in nubes imbriferas grauidatur, ſimul in cauernas ſubterraneas, in flumina, fonteſq; emanaturus recipitur, nec vlla ſit humoris exhauſtio, quin eadem opera fiat eiuſdem reparatio. Tanta Soli radianti, potenti, moles humorum per omnem Mundum obiecta eſt, vt eodem tempore, quo concoquit humores, & terras ardoribus torret, alio terrarum hemiſphærio regnet humorum copia vigens, & dominans, abſente Sole; Et cùm terras noſtras inflammant æſtiui dies, humorq; abſumitur omnis, eiſdem ſub Antipodibus ſæuit hyems, præcipiteſq; cadunt ex æthere nimbi. Semper hoc ordine vigente, quem nulla tollat diuturnitas, tanto contextu factis elemētis, vt alterū alterius pernicies nūquā eſſe poſsit; Tot ſunt, erūtq; ſemper in Mundo nubes, humoreſq; quantum Soles, & ignis, flāmæq; cæleſtes; Nec dabitur vnquam, vt abolere poſsit ignis aquam, tantam ſemper futuram, vt iugiter ardoribus Solis reſiſtat, omnemq; conflagrationem prohibeat; Sic ardor Solis diluuia prohibebit, dico autem non particulares, aut conflagrationes aut illuuiones; ſed vniuerſales, quales Stoici ſomniabant, naturæ legibus numquam euenturas, quod euenire non poſsit. Quid? Si vera dicerent, iam pernicies iſta, & humoris exhauſtio principium habuiſſet, aut ad medium adducta fuiſſet. Iam forent æſtates torrentiores, iam minus vbique vaporis, iam terras ſquallores preſsiſſent, iam torreri mortales cæpiſſent, exhauſta maria flumina, paludes, lacus, quorum nihil hactenus conſpicitur; Supereſt igitur vera quidem Stoicos tradidiſſe, de conflagratione, de nouo Mundo, ſed hoc vnum non vidiſſe, non rationibus naturæ, ſed illius nutibus hoc euenturum, qui cuncta creauit, potens eadem, qua creauit poteſtate, cuncta reſoluere, quem cùm bonitas impulerit ad creandum, quo conſilio, & poteſtate creauit, eadem pulchros ordines illos, vinculaq; tenacia rerum reſoluet.

Reprehendit Stoicos putantes natur aliter Mūdi occaſum cōtingere debere.

Hæc ſunt expreſſa verba Steuchi in hunc locum tranſlata, quia ab ipſis tam luculenter, & ſubtiliter, & efficaciter Stoicorum error retunditur, vt nihil neruoſius afferri poſſit.

Rationes Stoicorū ſententiā refellētes.

Rationes igitur huius Authoris eò collimare videntur, vt numquam admittendum ſit, tantum futurum aquei humoris defectum, propter quem ignes illi cæleſtes in hæc inferiora ardore ferueant, eaque deſtruant, & conſument. Non eſt prætermittendum humorem non ita excitari, & euehi ſurſum, vt ad ſidera nutrienda perueniat; quoniam vapores ad milliaria quinquaginta à terra ſupra aerem attolluntur; quibus igitur alis ad Solem, cæteraq; ſidera aduolabunt? Præterea ſi pabulum aſtrorum eſt humor, eodem modo nutrientur aſtra, quo lucerna vapore augetur, nimirum oleo nutritur, cuius flamma oleum in ſeipſam commutando, nō eadem ſemper remanet, ſed alia flamma, & lumen perit, & euaneſcit, alia autem ſuboritur, & ſucceſcit. Idcirco ardor lucernæ, & ſplendor eſt in continuo fieri, & fluxu, nec ſemper eadem eſt lucerna, ex quibus infertur, neq; flammam Solis vaporibus nutritam ſemper eamdem fore, ſed quotidie nouum Solem, quod Heraclitus opinabatur, conſtitui, quod certè prorſus eſt ſubſannandum. Confirmatur, quia vapor, vel exhalatio non eſt propriè pabulum ignis, qui verè, & propriè nutriatur. Siquidem quod nutritur, & augetur, ſemper manet idem, flamma autem, vt dixi, eſt in perpetuo fluxu, naſcitur ſemper, & moritur. Addo, quòd de vapore, reſpectu aſtrorum, illud affirmandum eſt, quod de ſuffitu, & expirationibus, reſpectu ignis docet experiētia; nam cùm ignis ſurſum eleuat vapores ex olla ad operculum, non alitur ipſis, ſed potius eleuatos vapores, & guttulas parum detentas conſumit. Ita par eſt, Solem euectos vapores, non in ſuam commutare ſubſtantiam, quod eſt proprium aliti, ſed ipſos in aere eleuatos, vel à Sole conſumi, vel aquea forma retenta, in imbres deorſum delabi. Quare ex dictis iam opinor ſatis patere Stoicorum pronunciata, quoad Mundi conflagrationem, eſſe veritati conſentanea, ſed quoad modum conflagrationis, ſcilicet propter defectum pabuli, quo nutriuntur ſidera, leuia prorſus eſſe, & nugas ineptas. Fateor quidem, ſidera ignea eſſe, & ſuo loco id mordicus tuebor, ſed ratio, qua Stoici contendunt id ſuadere, eſt prorſus, tamquam improbabilis, exibilanda. Propterea iure meritò accuſatur

tur Seneca Quæſt. natural. 2. cap. 5. hæc inania effutiens. *Ex Cælo, & terra alimẽta omnibus animalibus, omnibus ſatis, omnibus ſtellis diuiduntur. Hinc proferuntur quo ſuſtineantur tot ſidera, tam exercitata, tam auida, per diem, noctemq; vt in opere, ita & in paſtu*. Adhæſit huic errato Plinius Stoicus & ipſe lib. 2. cap. 9. *Sidera verò haud dubiè humore terreno paſcuntur*. Hinc Macrobius in ſomnum Scipionis diuina prouidentia factum putat, vt ſub Zona torrida locaretur Oceanus, vt Sol inde ſubiecti humoris alimoniã haberet. Idcirco cecinit Lucanus lib. 9.

Quod rapidus Titan ponto ſua lumina paſcens,
Aequora ſubduxit Zona vicina peruſta.

Et facetiſſimus Anacreon, vt ſupra retuli, Poeta ad potandum ſatis pronus, hæc eructauit.

Et potat æquor aquas,
Phœbuſq; potat æquor.

Sed quemadmodum à veritate aliena eſt Stoicorum opinio de poſtrema Mundi conflagratione, producenda à ſideribus igneis, quia deficient vapores, quibus earumdem ſtellarum flammę, & nutriuntur, & temperantur; ita non minus reprobandum eſt ipſorum Stoicorum crimen, quo neceſſitatem rebus omnibus afferentes, Mundi occaſum fatalem, ac neceſſarium fore affirmarunt.

CAPVT TERTIVM.

Examinatur Stoicorum ſententia de Fato, & reprobatur fatalis interitus Vniuerſi, ex ipſorum opinione.

HÆc fati Charybdis multorum abſorpſit ingenia, & Stoici præſertim in hoc freto natantes, diſputationum fluctibus abripiuntur. Ad explicanda ipſorum errata, memoria recolendum eſt, priſcos Sapientes tantam inter diuinam prouidentiam, & humani arbitrij libertatem pugnam animaduertiſſe, vt cùm neſcirent prouidentiam cum humana voluntate conciliare, vel diuinam prouidentiam abnegarunt, vel liberam humanæ voluntati poteſtatem ademerunt. Siquidem Epicurus, nimiũ humanæ libertati attribuens, prouidentiam, anum fatidicam iocosè appellatã, penitus exploſit. Ideò de Epicuro, & Cicerone à D. Auguſt. lib. 5. de Ciu. Dei cap. 9. traditum eſt, ipſos maluiſſe eſſe impios, quàm ſeruos. Et quamuis M. Tullius Epicuri opinioni aliquando adſtipulari videatur, tamen lib. 1. de Nat. Deorum contra prouidẽtiam negantes hæc habet: *Sunt enim Philoſophi, & fuerunt, qui omnino nullam habere cenſuerũt rerum humanarum procurationem Deos, quorum ſi vera ſententia eſt, quæ poteſt eſſe pietas? quæ ſanctitas? quæ religio?* Proſequitur idem Cicero. *Sin autem Dij neq; poſſunt nos iuuare, nec volunt, nec omnino curant, nec quid agamus, animaduertunt, quid eſt quod vllos Deis immortalibus cultus, honores, preces adhibeamus?* Quin idem Cicerò lib. 2. de Nat. Deor. fusè, & luculenter res omnes creatas perluſtrans, Mũdum diuina prouidentia gubernari demonſtrat, adeo vt mihi, qui eiuſdem libros de Nat. Deor. de diuinatione, & de Fato ſedulò peruolutaui, incertum ſit, quamnam ſententiam amplexatus ſit Cicero, videlicet, an cum Stoicis prouidentiam admiſerit, & humanam libertatem extinxerit, an cum Epicuro prouidentiam ſuſtulerit, & libertatem humanam vindicauerit.

Epicuri primi, quo negatur diuina prouidentia.

Stoici igitur diuinam prouidentiam magnificantes, eamq; in omnibus neceſſariam conſtituentes, cuncta, quæ fiunt, & ſunt, ex neceſſitate fieri, & eſſe cenſuerunt. Ideò liberum hominis arbitrium nomine quidem admiſerunt, ſed re ipſa euerterunt. Quare opinio Stoicorum de Fato in hoc cõſiſtit, quòd Fatum ſit neceſſitas rerum omnium, actionumq; quam nulla vis rumpat; Vel ſit ſeries cauſarum, & ordo à prima ad vltimam cauſam neceſſariò procedens; Vel, vt interpretatus eſt Chryſippus, Stoicę familię facilè primogenitus, ſempiterna, & indiſſolubilis cauſarum catena, ſeipſam, & cætera per æternos ordines

Stoicorum deſcriptiones de fato neceſſitatem inducente.

nes voluens, & implicans. Hanc fuiſſe Stoicorum opinionem de Fato, fidem facit Plutarchus lib. de Stoicorum repugnantijs, Fati neceſſitatem, iuxtà Stoica placita, his explicans verbis. *Cui fatale eſt in mari perire, quomodo fieri poteſt, vt ei mors contingat in terra? Et quomodo Megaris Athenas venire quit, quia Fato impeditur?* Ideò, referēte Plutarcho, Chryſippus cauſam inſuperabilē, quæq; impediri, aut mutari nullo modo poſſit, Fatū pronunciauit. Imò, teſte Plutarcho, aſſerebant Stoici, in noſtra poteſtate non eſſe, neque virtutes, neq; vitia, neque officia, neq; peccata. Hoc ſanè iniquum eſt, ſed magis impium, & deteſtandum eſt Senecæ crimen de prouidentia cap. 5. vbi de neceſſitate Fati hæc pronunciauit. *Quæ neceſsitas, & Deos alligat? irreuocabilis, & diuina pariter atq; humana curſus vehit. Ille ipſe omnium conditor, ac rector ſcripſit quidem Fata, ſed ſequitur.* Quæ non ſolùm parum decorè, ſed ineptiſſimè dicta ſunt de Deo, quamuis Lipſius lib. 1. Phyſiol. Stoic. cap. 12. extorta interpretatione, Senecæ verba ad verum, liquidumq; deducat ſenſum, nimirum Deum, ſemel ſtatuta non mutare.

Senecæ verba, de necessitate Fati, conſiderantur, & reprehenduntur.

Ratio potiſſima, qua adducebantur Stoici, ad affirmandum, omnia neceſſitate fieri, & ſempiternam cauſarum ſeriem à prima dependentem, indiſſolubilem eſſe, ita ab ipſis aſtruebatur. Vel Deus præſciuit contingens futurum, vel non præſciuit. Quod nō præſciuerit, nō eſt vllo modò aſſeuerandum, quoniam in Deum nulla rerum cadit ignorantia. Si præſciuit, ne ſcientia Dei ſit fallax, & mutabilis, neceſſario eueniet id, quod ſcitum eſt à Deo. Igitur nullum datur cōtingens, quod ſe habeat ad oppoſita, & quod æquè fieri poſſit, & non poſſit, ſed omnia inſuperabili neceſſitate contingent. Hęc argumentatio, vt ex animo fatear, tanti ſemper fuit ponderis, vt nō Stoicorum modo, ſed Theologorum etiam ingenia defatigauerit. Quocirca clarior Theologorum fax nobis eſt accēdēda, vt cognoſcatur modus, quo Deus futura cōtingentia cognoſcit, à qua notitia allatæ argumentationis nerui eliduntur.

Potiſſima ratio Stoicorum de neceſſitate Fati cōſideratur, & reijcitur.

D. Thomas prima p. quæſt. 14. art. 13 exiſtimat, ęternitatē, tāquā menſuram, abſq; mēſura, eſſentiā, & cognitionē Dei metiri; Quæ æternitas, teſte Boethio, eſt interminabilis vitæ tota ſimul, & perfecta poſſeſſio. Quare cùm æternitas omnes temporum differentias, ſcilicet tempora præterita, præſentia, & futura cōplectatur, fit, vt ab ęternò ſubijciātur diuino intuitui omnia, quæ in qualibet differentia temporis euenient.

Explicantur varij modi, quibus Deus futura cōtingentia cognoſcit.

Scotus lib. 1. Sentent. diſt. 3. quæſt. prima docet, ad futura contingentia, vt ipſa exiſtant, requiriri diuinæ voluntatis decretum, in quo, inquit ipſe, futura contingentia à Deo cognoſcuntur. D. Bonau. lib. 1 Sentent. diſt. 39. quęſt. 3. art. 2. exiſtimat, Deum in ſuis ideis futura cognoſcere; Sed qualis ſit Dei cognitio futurorum contingentium, non ab illa deducerent Stoici neceſſitatem euentuum, niſi adderent, Deum eſſe cauſam neceſſariam; Nam ſi talis cauſa eſt Deus, infertur, nullam dari contingentiam, cùm omne contingens à Deo dependeat, & producatur, tamquam à prima, & vniuerſali cauſa. Idcircò, ad euertendam Stoicorum argumentationem, reſpondendum eſt, Deum non eſſe cauſam neceſſariam ſimpliciter, neque contingentem, ſed ſuperiorem vtraq; & cauſam eſſe omnino liberam. Præterea animaduertendum eſt, motionem cauſæ primæ modificari in ſecunda, iuxtà modum, & naturam ipſius cauſæ ſecundæ; Quare eſto, quòd à prima cauſa moueatur neceſſariò ſecunda, recepta tamen motio in ſecunda, ſi ipſa ſit contingens, modificatur à contingentia recipientis. Et quoniam cauſa prima, prius natura modificatur, quàm excitet ſecundam ad mouendum, fit, vt motio illa iam modificata in cauſa contingente, moueat ſecundam cauſam, non neceſſariò, ſed contingenter. Cauſam verò primam mouere intrinſecè ſecundam iuxtà modum, & naturam ipſius cauſæ ſecūdę patet ex eo, quod de prima cauſa in ſacris eloquijs proditū eſt, ſcilicet, *Quod attingit à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter.* Quorum verborum ſenſus eſt, cauſam primam iuxtà modum, & naturam cuiuſcunque cauſæ ſecundæ, ipſi præſto eſſe, & cooperari. Propterea negandum eſt, nullā dari

Falsò putant Stoici, Deum eſſe cauſā neceſſariā.

Cauſa prima applicat ſuam cauſalitatem cauſæ ſecundæ, iuxtà naturam ipſius ſecundæ cauſæ.

Contingẽtia oritur à cauſa ſecunda, & proxima. dari contingentiam, vt aſſerebant Stoici, qui ſplendidum illud, & fallax fortunæ regnum conculcabant, quoniam cõtingentia ſe tenet ex parte cauſæ ſecundæ, & proximæ, non autem Dei, quem negat D. Thomas primo Sentent. diſt. 38. cauſare contingenter, docens, cauſam primam continere in ſe, non formaliter, ſed eminenter naturam, & modũ cauſarum, tùm neceſſariarum, tùm contingentium.

His ita conſtitutis, aſſero, contingentia futura, iuxtà duplicem rationem, cõſiderari, ſcilicet in actu, vel in potentia cauſarum. In actu, habent rationem præſentis, in potentia cauſarum, habent rationem futuri. In actu, habent rationẽ neceſſarij, & determinati ad vnum, quia res dum eſt, neceſſariò eſt, ex Ariſt. 1. Perhierm. In potentia, habent rationem contingentis ad vtrumque. In actu, ſubduntur certæ cognitioni, in potentia, ſubijciuntur coniecturæ. *Contingẽtia conſiderantur, vel reſpectu ſciẽtiæ diuinæ, vel reſpectu cauſæ proximæ.* Contingentia igitur, quæ in æternitate ſunt præſentia diuino conſpectui, & quæ infallibiliter cognoſcuntur à Deo, ſunt in actu, reſpectu diuinæ cognitionis ob rationem D. Thomæ iam allatam, nimirũ, quia ęternitas totum ambit tempus, & Dei congnitio ęternitate mẽſuratur. Ideo quæ in tempore nobis contingũt, Deo ab æterno ſunt præſentia, Propterea contingẽs ſcitur à Deo, ratione pręſentialitatis, non ratione futuritionis.

Soluitur ſupradict. argumentatio Stoicorum. Argumentatio igitur Stoicorum ita diluitur. Si conſiderentur contingentia, vt ſunt in actu, & quatenus ad diuinam ſcientiam referuntur, quia omne quod eſt, eo ipſo quòd eſt, neceſſariò eſt, & omne ſcitum à Deo, quatenus ſcitum, impoſſibile eſt aliter ſe habere, vtique verum eſt, quod contingentia, vt ſunt actu, & vt ſcita à Deo, ſunt neceſſaria, quod perinde eſt ac dicere, quòd contingens eſt tale in ſe, & vt relatum ad cauſas proximas, à quibus producitur, ſed quatenus eſt actu, præſens Deo, & ſubiectum diuinæ ſcientiæ, & intuitui, non dicitur contingens. Et hæc eſt doctrina tradita à D. Thoma p. 1. quæſt. 14 art. 13. & à doctiſſimo Caiet. comment. in eumdem artic. Qua doctrina argumentatio Stoicorum deſtruitur, hoc potiſſimo fulta præſidio, quòd omne ſcitũ à Deo, neceſſarium eſt eſſe. Hinc inferebant aliqui perperam; Si Deus præuidit, peccaturum me, nec falli præuiſio illa poteſt, ergò neceſſariò peccabo. Sed quis non cognoſcit, præuidiſſe Deum me peccaturum eo modo, quo pecco, ſcilicet non neceſſariò, ſed liberè, voluntariè, & contingenter. Quare ſcientia Dei non imponit neceſſitatem obiectis à ſe cognitis, vt ſunt in ſua cauſa, atque vt habent rationem futuri, & contingentis; Neq; motio cauſæ primæ excitans cauſas ſecundas ad operandum, infert ipſis aliquam violentiam, ſed eis vtitur, ſine ipſarum corruptione; Et quemadmodũ ſupremum cęlum inferiores orbes ſecũ trahens, proprium eorum motum non abrumpit, aut ſiſtit, ſic Deus omnia humana trahens, peculiarem ipſarum vim non eneruat, & motionem voluntatis nõ cogit, aut impellit.

Quibus præmiſſis, duplicem conſtruere poſſunt Stoici argumentationẽ, ad inſinuandam, vt ſic dixerim, Mundi occaſus fatalitatem. *Rationes Stoicæ pro fatali Mũdi interitu afferuntur, & diſſoluuntur.* Primam rationem ita conficient. Neceſſitate Fati abſumetur alimentum aſtrorum, ſcilicet humidum, quo deficiente ignea ſiderum natura extuberabit, & inferiorẽ comburet, ac demolietur vniuerſitatem. Negamus nos Fati neceſſitate id euenturum; nam cùm Fatum, vt mox dicemus, ex ſententia Ariſtotelis, ſit ipſa natura, quæ iugiter ſuam appetit, & molitur conſeruationem, haud dubiè non ſinet ipſa deſtrui illud humidum, quo aſtrorum ignes, ita loqui fas ſit, refrigerantur, ne ſublunarem Mundum inflammatione perdant. Igitur fatalis non erit deficientia vaporum, vt nugantur Stoici. Altera verò ratio, ex dictis, ſic efformari poteſt, Finis Mundi eſt à Deo cognitus; Igitur ne fallax ſit eius cognitio, eueniet neceſſariò. Reſpondendum eſt, iuxtà tradita, occaſum Mundi, vti præſentem Deo, in ambitu æternitatis, & vti ſcitum ab ipſo, non eſſe contingentem, ſed vti relatum ad nos, & ad cauſas ſecundas, nimirum elementa, & cæleſtia corpora, quæ in fine Mundi magnas ſubibunt mutationes, vel etiam relatum ad Angelos, quibus vtetur Deus in illa formidabili cataſtrophe. Itaque interitus Mundi non fatalis, non neceſſarius, ſed infallibilis,

con-

contingens tamen eſt appellãdus. Quoniam verò Stoicorum error de Fato à Platonica doctrina effluxiſſe perhibetur, quærẽdum nobis incumbit, an hoc Stoicorum placitum ſit, vel conforme, vel diſſimile Platonis opinioni.

CAPVT QVARTVM.

Diſputatur, an Mundi interitus à Stoicis fatalis conſtitutus, Platonicæ doctrinæ ſit conſentaneus. Examinatur Platonis ſententia de Fato, & iucunda aſpergitur eruditione.

FRanciſcus Piccolomineus inter recẽtiores primę notæ Philoſophus, in ſua morali Philoſophia grad. 2. de principijs virtutum cap. 33 refert, opinionem virorum ſapientum fuiſſe, Platonem exiſtimaſſe cuncta neceſſariò euenire, Fatoq; ſubiecta eſſe, præter ea, quæ ratione fiunt, & conſilio. Verùm ad Platonis placitum hac de re explicãdum, præmittendũ eſt, omnes Platonicæ doctrinæ aſſeclas affirmare, Fatum eſſe immutabilem in anima Mundi, rerum mobilium diſpoſitionem; Quam animam appellãtes Platonici Deam neceſſitatis, aliquam ingeſſit ſuſpicionem, quòd tribuant Fato neceſſitatem illam, quam Stoici conſtituerunt: ſed ab ipſis anima Mundi Dea neceſſitatis nuncupatur, non quia ſingula ab illa dependentia ſint neceſſaria, ſed quoniam anima operatur vbique eodem modo, & eadẽ lege, quæ ſibi à Mẽte opifice indita fuit, & quia omnia in ſuo conuenienti ordine, vti fuerunt à primo opificio conſtituta, conſeruat. Conſonant cum Platonis doctrina quæ tradita fuere à Plutarcho libello de Fato, vbi nonnulla affert Platonis teſtimonia de Natura Fati, & præſertim authoritatem eiuſdem Platonis, ex 10. de Repub. petitam, quo loco appellat Fatum orationem Virginis Lacheſis, quæ Neceſſitatis eſt filia; & in Phædro deſcribit Fatum eſſe diuinam orationem, quam non audire nefas eſt, & quæ à cauſa dependet, nullo irretita impedimento; atq; ita loquitur Plutarchus. *Fatum eſt vniuerſa Mundi anima in tres partes quaſi diſtributa; Harum ſuprema Cloto appellatur, proxima Atropos, infima Lacheſis, quæ ſororum ſuarum cæleſtes actiones excipiat & in terreſtria, quibus præſidet, diuidit.* Proſequitur Plutarchus, & appellat Fatum, ex mente Platonis, legem Adraſteæ, & Lacheſim filiã Neceſſitatis. Verum coniunxiſſe Platonem cum Fato contingentiam, declarat idem Plutarchus eodem Lib. de Fato, aſſerens, contingens eſſe illud, quod & ipſum, & eius contrarium fieri poteſt.

Explicatur ſententia Platonis non eſſe, tribuere Fato neceſſitatem ineuitabilem.

Inſuperabilem Fati violentiam, & neceſsitatem à Stoicis inuectam, exprimere videtur fuſus adamãtinus, quo ex Platonicis figmentis Parcæ dicuntur rerum humanarum ſtamina ducere, quæ Parcę appellantur etiam animę Mundi, & Parcæ dicuntur, vel quia nemini parcunt, vel quia cùm nemo ſit ſua ſorte contentus, Parcæ, id eſt auaræ ab omnibus appellantur. Hæ igitur tres fœminę, fila trahentes, vtuntur fuſo adamante compoſito, quæ materia indicat ſtabilẽ, & inexpugnabilem Fati efficaciã à Stoicis prædicatam. Iſtæ verò fœminę munera Fati explentes, Cloto, Lacheſis, Atropos, vt ſupradixi, nominantur, æquali interuallo in throno ſedentes, veſtibus albis inductæ, capite coronatæ, ad Sirenarum canentes harmoniam. Quare cum Parcæ, quæcumque in Ideis in Mente creata inſitis, vt Platonicè loquar, quaſi in glomo inuoluta explicẽt, & reuoluant, videntur in hoc inferiori Mundo, & adamantinum tractare fuſum, & neceſſario filo rerum omnium ducere euentus. Nihilominus hæc à Platonicis tradita, ſi myſticè, & allegoricè, vti par eſt, exponantur, nullam præſeferunt Fati neceſſitatem. Etenim fuſus, ex quo ſtamina ducunt fęminæ, eſt vniuerſi Cæli axis, ſuper quo cæleſtes reuoluuntur ſphæræ, qui ex adamante conſtare dicitur, vt ipſius immobilitas, & perpetua conſiſtentia demonſtretur. Lacheſis Cloto, & Atropos varia ſignificant tempora,

Explicatur allegoria fuſi adamãtini, & ſimul allegoricè exponũtur Parcæ, earumq; conditiones explicantur.

pora; ſi quidem Lacheſis præterita, Cloto præſentia, Atropos futura indicat; & ducere ſtamina è cælo, à cuius motu oritur tempus, nil aliud eſt, quàm varia tempora, cæli motu metiri. Quod certè nullam affert rebus neceſſitatem. Vel aſſeramus ſtamen, quod trahunt Parcæ, prænotare cęleſtes influxus, qui inſtar fili exigui in hac inferiori Mũdi plaga recipiuntur, & propter cęlorum maximam diſtantiam fracti, tenues, imbecilli, ad hæc inferiora deſcendunt. Fingũtur illæ fæminę in ſolio ſedẽtes paribus inter ſe diſtantes interuallis, quoniam iuſta eſt Fati diſtriburio in illis rebus, quæ Fato ſubijciuntur. Cãdidą ſunt amictæ veſte, & in capite coronatæ, ad præmonſtrandam naturam Fati integram, puram, efficacem, imperiũ aliquod in rebus habentem, non tamen violentiam inferentem. Canunt ad harmoniam Sirenarum, quæ ſunt cæleſtium ſphærarũ animæ, vt per cãtum demonſtretur, Cauſas ſecundas miniſtras diuinæ prouidentię, & Fati executrices, ſingula efficere, iuxta harmoniam, & conſonantiam, quam habẽt cauſæ ſecundæ, cum mente opifice, ipſas mouente, ac dirigente.

Plato non tribuit Fato neceſſitatem.

Ex Platonicis igitur fabulamentis nõ elicitur Platonem aliquam Fato neceſſitatem tribuiſſe; & quamuis in Phędro ipſum Fatũ appellauerit legem Adraſteæ, nempè legem ineuitabilem, & immutabilem, atq; in Timæo nomine legis illas dixerit qualitates, quibus Mundana cõnectuntur, tamen hæc non præſeferunt neceſſitatem, ſed tãtum ordinem, & rerum ſeriẽ rectè ab anima Mundi adminiſtratam. Præterea conſtat, Platonem à Stoicis diſſentire, in collocandis animis humanis ſub Fato, cui ſine controuerſia ipſos ſubegerunt Stoici; At Plato in Dialogo de Regno docet alia in prouidentiam, alia in Fatum cadere: quod potiſſimum de animabus humanis pronũciatũ eſt, quippe quæ, quandoq; ſub Fato, & quandoq; ſub Prouidentia conſtituuntur. Etenim cùm animæ ſunt à corpore diſiunctæ, ante ipſarum ingreſſum in corpora, vt fabulantur potius quam philoſophantur Platonici, vtiq; à Fato ſunt liberæ, & prouidẽtiæ ſubijciuntur. Cum verò rerum terrenarum amore capiũtur, & propenſionem ſentiunt ad corpora, Fato ſubduntur. Propterea Plato in Timæo affimauit, animas tunc primum Fatales leges expertas eſſe, cum fuerunt vehiculis adiunctæ, ex quibus Fati exordia ducuntur. Cum verò coniunctæ ſunt corpori, non omninò Fato ſubijciuntur, ſed partim ſupra Fatum, partim in Fato, & partim ſub Fato collocantur. Nam anima iũcta corpori duabus viribus prędita eſt, nimirum facultate intellectiua, & ſenſitiua. Per intellectiuam anima hominis eſt ſupra Fatũ, per ſenſitiuam, eſt in Fato. Quoniã verò anima per hanc facultatem vtitur corpore, ipſiq; vitam ſenſitiuam tribuit, quam Platonici veſtigium, & vmbram vitæ appellant, quatenus vita ſenſitiua corporis eſt ſub Fato, anima etiam ſub Fato dicitur conſtituta.

Quomodo anima humana tum ſub Fato, tum ſub Prouidentia, ex Platone conſtituantur.

Quamobrem cum Chryſippus, & Cleãthes, Stoicæ ſectæ Dynaſtæ, Fatum, & Prouidentiam confundant, itaut quæ prouidentia eueniunt, etiam Fato contingere arbitrentur, hac etiam de cauſa Academici à Stoicis diſſentiunt, aſſerentes, aliqua ſubijci ſolum prouidentiæ, vt animam Mundi, animas ſphærarum cæleſtium, humanas animas corpore ſolutas, & Dæmones ipſos; cætera verò Fato eſſe ſubiecta. Dęmones prouidentiæ, & non Fato ſubiecerunt Platonici, qua in re omninò aduersãtur Peripateticis Dæmones negãtibus, quippe qui omnes effectus Dęmonibus adſcriptos, cęleſtibus attribunnt corporibus, vt non minus impiè, quàm falsò, conatur oſtẽdere Pomponatius lib. de Incantationibus. Platonici autem Dæmones adducunt, vt ſubſtãrias aërео corpore præditas, & paſſionibus ſubiectas. Ideo ipſi Dęmones, quatenus habent corpora coniuncta, ſubtilia quantumuis, & tenuiſſima, ſubijciuntur Fato. Quoniã verò noſtra religio, & ſacra docet Theologia, Dęmones eſſe ſubſtantias intellectuales, ab omni materiæ concretione ſeiunctas, aſſerendum eſt, ipſos Fato non eſſe ſubiectos.

Quomodo Dæmones, ex Platone, ſint ſub Fato.

Accuſatur Pomponatius negãs, Dæmones. & ipſorum opera cæleſtium corporum viribus attribuens.

Ex dictis firmum, & inconcuſſum conſtituamus dogma: Mundi interitus, ex ſententia Platonis, fatalis non eſt dicendus. Etenim ſi Fatum eſt, ex ipſius mente, diſpoſitio reſidens in anima Mũdi, cum hæc anima non moliatur perniciem huiuſce magni corporis, ſiue animalis, quod animat, & informat, vt demon-

Iuxta Platonis doctrinam, Mũdi occaſus non eſt fatalis

monſtrauimus in Diſputatione Platonica; Igitur neque Fatum, quod reſidet in anima Mundi, ad excidium ipſius Mundi conſpirabit. Sed quoniam in Diſputatione Platonica ſatis oſtendimus, occaſum Mundi ſupremę cauſæ libertati à Platone adſcribi, conſequitur, vt iuxtà illius Philoſophi ſententiam, Mundi interitus nullo modo fatalis ſit cenſendus. Quamobrem Stoicorum errata de fatali vniuerſitatis cataſtrophe, non ſolum cohærent cum Platonica doctrina, ſed hæc potius illis acerrimè aduerſatur. Verùm quoniam non deſunt alij, qui ſtudent Ariſtotelem in Stoicas de Fato ſyrtes adducere, diſquirendum breuiter eſt, an Stoicus fatalis Mundi occaſus cum Ariſtotelica doctrina conſentiat.

CAPVT QVINTVM.

Affertur germana Ariſtotelis ſententia de Fato. Explicatur quid ſit fatale, quid fortùitum, quid caſuale. Defenditur Ariſtoteles ab accuſatione Theodoreti, & laudatur Piccolominei interpretatio. Statuiturq; Mundi finem, iuxta Ariſtotelis pronunciata, non eſſe fatalem appellandum.

Demonſtratur. Ariſt. pro Fato intelligere naturam.

FAtum, & Naturam eſſe vnum, & idē in Peripato demonſtrat Alex. Aphrod. lib. de Fato, & omnes Peripatetici conſentiunt, excepto Pompónatio, qui lib. de Fato in Stoicorum crimina turpiſſimè labitur. Id colligitur ex Ariſtotele 5. Phyſ. 57. vbi generationes violentas, & non naturales vocauit non fatales; Igitur cùm fatale opponatur violento, & non naturali, id quod eſt fatale, erit pariter naturale, ideſt prouenięt ex paſſione materiæ, ex actione formæ, ex qualitatibus primis agentibus, & ex qualitatibus patientibus. Ideò Fatum, & Natura pro eodem ſumuntur; In hoc etiam ſenſu acceptum fuit Fatum à Poeta, qui de morte Didonis cecinit. *Nam quia nec Fato debita nec morte peribat*; ideſt illius mors, neque cauſam habuit à natura, neque debito naturæ contigit ordine.

Explicantur ea, quæ Fato non ſubijciuntur.

Hinc ea non ſubijciuntur Fato, quæ ſemper eodem modo fiunt, vt ſunt defectus, ſeu Eclypſes Solis, & Lunæ. Nomine enim Fati intelligimus vim quamdam verſantem circa illa, quæ contrario modo poſſunt euenire, adeò vt viribus Fati redigantur ad illam partem, cui Fatū ipſum præeſt, & ſuffragatur; Quoniam verò Solis, & Lunæ deliquia aliter contingere nequeunt, Fato non ſubijciuntur. Neque etiam ſubduntur Fato, quæ poſſunt eſſe, & non eſſe, quemadmodū ſunt ea, quæ ab intellectu, & voluntate humana proficiſcuntur, & qualia ſunt artificiata, quæ ab opifice, & condi poſsūt, & non efformari. Itaq; Fatum ea dumtaxat comprehendit, quæ plerumque fieri ſolent eodem modo, & talia ſunt ea, quæ à natura producuntur. Idcircò Fatum, iuxtà Ariſtotelis doctrinam, definiendū eſt; Series cauſarum ſecundarum natura agentium, quę non impeditæ, certo tempore, & ſtatuto modo ſuos producunt effectus, eoſque ad proprios dirigunt fines. Ex quibus colligitur, iuxtà Ariſtotelis mentem, Fati energiam, non tantū cauſis efficientibus ineſſe, ſed etiam materiæ, ſine qua ipſæ nequeunt operari. Vnde cum duplex ſit Natura, Materia, & forma, illa paſſiuum, hæc actiuum principium, initio lib. 2. Phyſic., Fatum eſt attribuendum materiæ, ſpectata inclinatione, quam habet, ad ſuſcipiēdam cauſalitatem efficientis cauſæ, agentis virtute formæ, quæ dicitur principium actiuum, & cui potiſſimum conuenit nomen, & ratio Fati. Contingit verò, quod naturales cauſæ aliquādo impediantur, ne poſſint ſuos producere effectus, iuxtà modum, & ordinem conſuetum. Quare effectus, qui tunc eueniunt, non fatales, ſeu naturales dicuntur, ſed fortuiti, vt ſunt monſtra, quæ definiuntur defectus naturæ aberrantis à fine. Impeditur enim natura, tum actiua, tum paſſiua, quando animal monſtrum producitur; Im-

Definitio Fati, ex Ariſtot.

Effectus fortuiti quinam dicuntur.

peditur actiua, à qualitate ſeminis, quod erit, vel nimis calidum, vel nimis frigidum, vel ſiccum; vel à quantitate eiuſdē ſeminis, quod erit in maiori, ſiue in minori, quàm deceat quantitate. Impeditur etiam natura paſſiua, reſpectu virtutis formatricis in fæmina, in cuius matrice contingit aliquis defectus, propter quem fætus, iuxta conſuetũ naturæ modum, non elaboratur.

Explicantur differentiæ fatalis, fortuiti, & caſualis.

Sed ne oratio noſtra ambiguitatibus, & æquiuocationibus laboret, explicãda eſt breuiter differentia inter id, quod dicitur fatale, fortuitum, & caſuale. De fortuna, & caſu egregiè diſputat Ariſtoteles ſecundo Phyſic. 52. & diſtinguens fortunam à caſu, aſſerit, quod fortuna eſt cauſa per accidens eorum, quæ rarò fiunt cum electione; Caſus autem, ſine electione; Propterea fortuitus euentus eſt, cùm aliquis fodiens terram, inuenit theſaurum, quandoquidem inuẽtio theſauri non erat finis fodientis terram; Caſus autem eſt, cum equus currens impingit in puteum, in quem ſe præcipitẽ agit, & perit. Quare fortuna eſt reſpectu hominis, Caſus autem reſpicit bruta, & etiam inanimata. Animaduertendum eſt, hos effectus dici fortuitos, & cauſales, reſpectu cauſarum particularium, à quibus producuntur, non reſpectu primæ cauſæ mouentis ſecundas, vt infra dicemus. Quare fatalis effectus, ad differentiam fortuiti, & cauſalis, ex Ariſtotele, eſt ille, quem natura per ſe intendit, & quem ſolet plerumq; eodem modo producere.

Defenditur Ariſtoteles à calũnia ſibi à Theodoreto illata.

Hinc apparet calumnia à Theodoreto lib. 6. de curandis Græcor. affect. illata Ariſtoteli, cuius etiam meminimus in Ariſtotelica Diſputatione. Putauit Ariſtotelem in poteſtate Fati, nõ ſolum rerum naturalium generationem collocaſſe, ſed etiam diuitias, paupertatem, felicitatem, & virtutes, & vitia; Quæ certè cùm non habeant principia fixa, & determinata in natura, quam Ariſtoteles conſtituit Fatum, ſed dependeant à principio electionis, & à nobis liberè operantibus, non poſſunt ab Ariſtotele ſub Fato collocari. Verba Theodoreti in diſputat. Ariſtotelica prætermiſſa hìc non ſunt reticenda. *Nicomachi filius Ariſtoteles*, ait ille, *Luna tenus putauit Dei prouidẽtiam rebus præeſſe, & ideò omnia, quæ infra Lunam continentur, minus Deum curare, ſed eorum gubernationem tradidiſſe Fatorum neceſſitati, cui quidem tantum tribuebat, vt non ſolùm diuitias, paupertatem, proſperam valetudinem, morbos, bellum, pacem, ſed virtutem quoque, & vitium ab hac diceret mortalibus diſpenſari.* Hunc errorem adſcripſit etiam Ariſtoteli Pomponatius lib. de Fato, vnde ſatis mirari nequeo, virum Peripatetica doctrina cęteroquin excultum, hęc falſa aduerſus Ariſtotelem pronunciaſſe.

Exponitur, & laudatur ſententia Piccolominei de Fato.

Contrà verò eruditiſſimus Peripateticus Franciſcus Piccolomineus grad. 2. Philoſoph. moral. cap. 34. docens, Fatum à natura ſolum ratione diſtingui, & dici naturam, vt eſt rei eſſentia, & operis principium, dici autem Fatum, vt ordinem prouidentiæ ſubiectum includit, oſtendit actiones liberas ab homine productas, iuxtà Ariſtotelica dogmata, à Fato non prouenire; & præſertim ab illo Fato cum quo Stoici ineuitabilem neceſſitarem copularunt; Compertiſſimum eſt multis in locis, Ariſtotelem humanam extollere libertatem, & præſertim lib. 3. Ethic. cap. 3. vbi tradidit, nos de his rebus conſilium capere, quæ in noſtra poteſtate conſtituuntur, & capite 5. aſſerit, nos pro libito poſſe honeſta, & turpia ſectari; & cum Virtus definiatur habitus cum recta ratione electiuus, quis non videt à Peripato alieniſſimum eſſe illud, quod à Theodoreto obijcitur, ſcilicet Ariſtotelem voluntarias actiones, vel à virtute, vel à vitio emanantes Fato ſubegiſſe?

Teſtimonia Ariſtotelis excludentia humanas actiones liberas à Fato.

His ita conſtitutis, affirmandum eſt, Mundi interitum, qui tamen ab Ariſtotele non conceditur, vt in diſputatione Ariſtotelica oſtẽdimus, iuxta ipſius doctrinam de Fato, dici fatalem non poſſe; Etenim ſi Fatũ, & natura vnum, & idẽ exiſtunt, atq; ratione tantùm inter ſe diſtinguuntur, Mundi finis, cum reſpectu ipſius Mũdi, futurus ſit omnino violentus, vtpote rerum naturalium corruptiuus, nõ poteſt, naturalis, nec conſequẽter fatalis appellari. Præterea Fatum cõſtituitur ab eodẽ Ariſtotele in materia, varias induente formas, & hęc materia nil aliud eſt, quàm compago, & vnio elementorum, quæ cupiunt ſe in mixtis ad-

Ex Ariſt. mẽte finis Mundi non poteſt dici fatalis.

admiſcere, ipſaq; componere; Quoniam verò, poſt Mundi finem, elemēta priuata erūt vſu, & exercitio qualitatum actiuarum, & paſſiuarum, vt ſuo loco dicam, neque amplius mixta conficient, fit, vt ille ſtatus elementorum, iuxta Ariſtotelis mentem, non ſit naturalis, neq; fatalis. Accedit quòd ſeries Fati poſita eſt in cauſalitate ſecundarum cauſarum, tendentium ad generationem eorum, quæ vt plurimum, eodem modo producūtur, quales ſunt rerū inferiorum generationes. Quare poſt Mundi finem, ceſſante motu Cæli, omnes deficient generationes, omniſq; cauſalitas, & virtus cauſis ſecundis, ideſt cæleſtibus corporibus, & elemētis adimetur. Igitur neq; finis Mūdi, neq; ſtatus, quem poſt finem Mūdus ſuperſtes aſſequetur, ex Ariſtotelis mēte, fatalis eſt nuncupandus, ſed potius cōtingens; quoniam tunc cauſæ naturales à ſuprema diuina poteſtate impeditę, à proprio recedent fine, nec cōſuetos poterunt effectus producere; Quapropter illud, quod ex tali reſultabit impedimēto, erit contingens, reſpectu rerum materialium, & cauſarum ſecundarum operantium. Quare Ariſtotelis doctrina de Fato, non ſolum nō ſuffragatur Stoicorum placito de Fatali Mūdi excidio, & incendio, ſed potius ipſum deſtruit, & Stoicorum falſitati vehementer reluctatur. Quoniam verò veritatis regula eſt Theologica doctrina, vt magis Stoicorū errata reijciātur, falſaq; cognoſcātur, ſtatuēdum eſt, quid Theologicè ſentiēdum eſt de Fato, & de fatali Mundi interitu.

CAPVT SEXTVM.

Explicatur vera Fati definitio, & natura, & aperitur iuxta quem ſenſum poſſit Mundi occaſus, tum fatalis, tum contingens appellari.

Hæretici ineuitabilem neceſſitatem Fato attribuentes.

THeologi Fatū abhorrent, ſumpto tamen Fato in ea ſignificatione, qua accipitur, pro ineuitabili rerum omnium, & etiam actionum humanarum neceſſitate, vt ſumpſerunt Stoici, & Chaldæi. Et Simon magus, qui, referente S. Clemente lib. 3. recognit. liberum negauit arbitrium, omniaq; Fato ſubiecit. Hunc errorem amplexatus eſt, ex hæreticis, Bardiſſianus quidam, putans etiam hominum cōuerſiones, quæ immediatè à Deo proficiſcuntur, ſub Fato comprehendi. De qua hæreſi mentionem facit Auguſtinus lib. de hæreſibus, hæreſ. 35. & idem crimen ſequuti ſunt Priſcillianiſtæ, ex eodem Auguſtino hæreſi 70. & ex Alphōſo à Caſtro, verbo, *Fatum*; Quæ hæreſis Priſcilliani in Concilio Bracharenſi primo cap. 9. damnata fuit.

Manichæi, & alij hæretici neceſſitatem rebus humanis attribuentes damnātur

In hanc eamdem foueam lapſi ſunt Manichæi, liberum arbitrium auferentes, neganteſque, in homine aliquam eſſe facultatem, qua indifferenter bonū, & malum elicere poteſt. Ideò delirantes dicebant, in ipſomet homine duas eſſe animas, alteram à Deo bono principio emanatā, quam etiam Dei particulam, & ſubſtātiam impiè appellabant, & qua mediante, homo ſolum bonum, ex neceſſitate tamen appetebat, & operabatur; Alteram verò partem malam eſſe, & ex malo principio delibatam, cuius ope pariter homo, ſolum ex neceſſitate malum exequebatur; De quo crimine loquitur Auguſt. hæreſ. 46. & fatetur, ſe aliquādo hoc nefario flagitio confœdatum fuiſſe, quod teſtatur Epiſt. ad Honoratum; Porrò fidei chriſtianæ lumine illuſtratus, aduerſus hoc ſcelus libros de libero arbitrio exarauit, & acriter Diſputationis arma contra Manichæos commouit. In hoc eodem freto naufragium fecit Petrus Abaillardus, referente Alfonſo de Caſtro, lib. aduerſus hæreſ; verbo: *Libertas*, & verbo: *Futurum contingens*; & propter hanc hæreſim in Cōcilio Conſtantienſi, ſeſſ. 8. art 27. damnati fuerunt Vuiteleffus, & Io. Hus; & tādem propugnatores huius hæreſis fuerunt Lutherus, Philippus Melancthon, & Caluinus, ab Eccleſia damnati.

Hac

Hac igitur acceptione Fati neceſſitatem inducente ab Eccleſia profligata, & SS. Patribus, nimirum à Leone Pont. ep. 95. & Gregorio Pontif. homil. 10. in Euangelia, Theologi ſub duplici acceptione Fatum admittunt, ſcilicet ſi pro Dei voluntate, & poteſtate ſumatur, Vnde Auguſt. lib. 5. de Ciu. Dei cap. 1. hęc protulit: *Si propterea quiſquam res humanas Fato tribuit, quia ipſam Dei voluntatem, vel poteſtatem, Fati nomine appellat, ſententiam teneat, & linguam corrigat*; Idcirco, iuxta hanc acceptionem, finis Mũdi, qui à Dei voluntate, & poteſtate profecturus eſt, & cuius Mundi renouatio erit diuinæ potentiæ effectus, hoc modo fatalis poteſt nuncupari.

Sub quibus acceptionibus Fatum à Theologis admittatur.

Finis Mundi quomodo fatalis appelletur.

Præterea cõſiderant Theologi, Deum ab æternitate, ante Mundi creationem, cuncta diſtribuiſſe, omnibuſq; leges indidiſſe, quibus ad proprios fines dirigerentur; quam rerum diſpoſitionem in mente æterni Opificis exiſtentem, ipſius Dei prouidentiam appellant Theologi, cuius munus eſt omnia in proprios fines ordinare; Expletio autem, & executio illius æternæ diſpoſitionis, locis ſtatuta, & temporibus diſtributa, & executioni demandata, per cauſas ſecundas, ideſt per cælos, per Angelos, per dæmones, & per homines, Fatum appellant Theologi, affirmãtes, omnia ſubijci fato, præter humanam voluntatem, in quam aliqui ex ipſis aſſerunt, non directè, ſed indirectè tantum, & per accidens agere corpora cęleſtia. Hinc Fatum relatum ad diuinam mentem, dicitur prouidentia, relatum verò ad cauſas ſecundas, Fatum nuncupatur; Quod definitur à Boethio lib. 4. de conſol. philoſoph. proſa 6. *Inhærens rebus mobilibus diſpoſitio, per quam prouidentia ſuis quæque nectit ordinibus.* Quorum verborum ſenſus eſt, Fatum eſſe ſeriem, ordinemq; cauſarum ſecundarum, ſub diuina prouidentia conſtitutum, cum quo ſtat libertas humana, & rerum contingentia. Iuxta hanc acceptionem Fati, dicendum eſt quòd finis Mundi dupliciter ſpectari poteſt; Vel vt ipſius deſtructio ordinatur à Deo, ad fines ab ipſomet Deo prædefinitos, qui ſunt implemenrum ſedium cęleſtium, ex quibus lapſi fuerunt rebelles Angeli, glorificatio corporum beatorum, cruciatus corporum damnatorum, vno verbo, præmia, & penæ; & hac ratione conſideratus finis Mundi, dicitur effectus diuinæ prouidentiæ, ita ordinantis res creatas in proprios, & vltimos fines. Si verò conſideretur finis Mundi, vt eſt exequẽdus, medijs cauſis ſecundis, quæ erunt Angeli, dæmones, aſtra, ignis, qui, iubente Deo, hanc inferiorem Mundi plagam depopulabitur, interitus Mũdi appellandus eſt fatalis, quatenus nimirum illa æterna diuinæ prouidentiæ diſpoſitio, de Mundo, ob indicatos fines, deſtruendo, cauſis ſecundis exequenda committetur.

Explicatur quid ſit prouidentia, & quid ſit Fatum.

Definitio Fati à Theologis approbata.

Finis Mundi, quomodo dicatur effectus diuinæ prouidentiæ, & ſimul fatalis.

Vtique verum eſt Mundi occaſum hoc modo ſpectatum, ineuitabilem, & infallibilem eſſe; nihilominus etiam cõtingens, & accidẽtalis nominari poteſt. Etenim, ſi conſideretur, reſpectu voluntatis diuinæ, determinantis interitum Mundi tali tempore, & cum talibus circumſtantijs, & quatenus eſt effectus à Deo præuiſus, & volitus, non eſt ambigendum, ipſum omninò ineuitabilem, & infallibilem eſſe. Si verò ſpectetur Mũdi interitus per ſe, & in ordine ad cauſã præcipuam ipſum deſtructuram, quæ erit ignis, haud dubiè dicendus eſt contingens, quia accidet Mũdo deſtructio, & pariter, continget igni ſuperius data tanta poteſtas, vt Vniuerſum demolia: tur; nam ſi conſideretur ignis, ſecundum ſuam naturam, & ordinariam cauſalitatem, prorſus accidet ipſi tantis pollere viribus, vt in omnia miſta agat, imò in cætera elementa, ad illa deſtruenda, ad hæc purganda. Si verò ſumatur ignis, vt eſt inſtrumentum diuinæ potentiæ, & vt per facultatem obedientialem dirigetur ad exuſtionem Mũdi, non dicetur ignis operatio contingens, & accidentalis, ſed ineuitabilis, & infallibilis actio diuinæ poteſtatis. Itaque finis Mundi dicitur immutabilis, & ineuitabilis ſimpliciter, abſolutè, non reſpectu fatalis neceſſitatis, vt falsò arbitrati ſunt Stoici, ſed reſpectu diuinæ voluntatis, & prouidentiæ. Dicitur verò contingens, reſpectu ſui ipſius, cui accidit talis deſtructio, & reſpectu cauſarum materialium, & immaterialium, quæ ad illam, iubente Deo, conſpirabunt deſtructionem. Conſonat hæc aſſertio cum doctrina D. Th.

Finis Mundi ineuitabilis, & infallibilis, vnaq; cõtingens dicendus eſt.

1. p.

1. p. quæſt. 116. art. 4. docentis, fatale illud eſſe, quod cauſis ſubditur ſecundis, vnde infert, creationem, & glorificationẽ nullatenus Fato eſſe ſubiectas, quia immediatè à Deo, & nulla ratione à cauſis ſecundis proficiſcuntur. Quapropter cum Mundi vniuerſalis pernicies, ita diſponente Deo, cauſis ſecundis demandanda ſit, & ſubijciẽda, poſſumus in hoc ſenſu Mundi finem fatalem appellare, cũ qua acceptione cohæret contingẽtia excidij Mundani, quod reſpectu ipſius Mundi, & cauſarum ſecundarum, contingentis nomen nanciſcitur. Et quoniam hoc Theologico fulgore Stoicorum caligines, de neceſſaria, & fatali Mundi ruina penitus diſiectæ ſunt, ad aliam Diſputationem conficiendam tranſeamus.

Digitized by Google

DISPVTATIO ASTRONOMICA.

IN hac Diſputatione duo prçmittenda ſunt; Alterum, quod certum eſt, alterum, quod prorſus incertum, & dubium. Pro comperto habetur Cæli motum, poſt diem Iudicij, & Mundi finem vacationem perpetuam habiturum eſſe; Quod indicatur ab Iſaia cap. 6. his verbis. *Non occidet vltra Sol tuus, & Luna tua non minuetur;* Quod certè euenire non poteſt, niſi luminaria vacent à motu; Idem fas eſt, ex Io. cap. 10. Apocalyp. argumentari, quo loco Angelus per viuentem in ſæcula ſæculorum iurat, quod poſt diem Iudicij, hominumq; reſurrectionem, tempus non erit amplius, quod cum ſit ipſi Cælo cõnatum, ceſſante tempore, ceſſet etiam motus Cæli neceſſe eſt. Hùc ſpectant verba cap. 4. Deut. quibus aſſeritur, Solem, Lunam, & Aſtra in miniſterium cunctis gẽtibus eſſe creata; Quare cum poſt diem Iudicij, gentes motu Cæli indigere non debeant, eiuſdem Cæli motus omninò deficiet. Suadet id ratio adducta à D. Thoma 4. Sentent. diſt. 48. & pri. par. quæſt. 91. art. 2. vbi docet, motum circularem Cæli pertinere ad perfectionem ipſius Cæli, ex prçſenti ſtatu generationis, & rerum corruptionis; Quoniam cum Cælum ſit cauſa vniuerſalis generationis rerum ſublunarium, mediante motu circulari, ſuam in hæc inferiora exercet cauſalitatem; Verum poſt diem Iudicij, hominumque reſurrectionem, inducto altero Mundi ſtatu; hæc inferior rerum moles cęlorum vertigine non indigebit; Quæ propterea tunc, non ſolum ad ipſius perfectionem non pertinebit, ſed etiam omninò inutilis erit, & ſuperuacanea; Neq; putandum eſt, Cælum eo tempore paſſurum violentiam, quaſi extra naturalem ſtatum poſitum, quia videlicet feriabitur à motu; Etenim Cælum non habet ex ſe tam intrinſecam inclinationem, & naturalem ad motum circularem, vt ipſo deficiente, in violento ſtatu exiſtat, quieſcendo, ſed Cælum ſuapte natura eſt indifferens ad motum, & quietem, ſolumque habet propenſionem naturalem ad circularem motum, propter figuram, qua præditum eſt, globoſam ad motũ circularẽ prorſus idoneã. Addo, quod Cęlum carens omni grauitate, & leuitate, à quibus qualitatibus elementa vel ſurſum euehuntur, vel deorſum feruntur, in orbem reuoluitur, quãuis ęqualiter aptũ ſit ad motũ, & quietẽ accipiẽdam, neq; violenter ſe habeat, vel motu priuetur, vel in orbem agitetur. Conſentiunt Auicennas, Scotus, Albertus, Durandus, aſſerentes motum circularem, nec naturalem, nec violentum eſſe Cælo; ſed de hac re fuſius in ſecunda parte huius Tract. diſputantes de ſtatu Orbium Cæleſtium, poſt Mundi finem.

Illud, quod incertum prorſus, & dubium habetur in hac Diſputatione, eſt Quæſtio, à nonnullis excitata, An conſummatio Mundi futura non ſit, niſi primùm omnium Cælorum conuerſiones abſoluantur, & ſidera redeãt ad eamdem poſitionem, quam in exordio Mundi habuerunt, cum à Deo fuere creata; Id ve- *Primum quæſitum.*

rò

iò potiſſimum diſputatur de motu Cæli ſiderei, videlicet, an cōpleto motu octaui Orbis, quo motu ad idem punctum redeat, à quo, initio Mundi, & ſui curſus diſceſſit; & quæ rotatio ab Occaſu ad Ortū multis ſæculorum myriadis completur, dies Iudicij futurus ſit, & Mundus ſuum finem habiturus. Nam Cæli ſtellati vertiginem annum magnum Platonici appellarunt, in quo anno magno aliqui turpiſſimè errantes putarūt, quod renouabitur Mundus, & eadem redibunt, & reuertentur, quæ antea fuerunt, ducentes in prauū ſenſum verba Eccleſiaſtis cap. 1. *Quid eſt quod fuit? Ipſum quod futurum eſt*, quæ verba interpretatur D. Auguſtin. lib. 12. de Ciu. cap. 13. ſcilicet quod de generationibus, alijs euntibus, alijs venientibus intelligantur; quare Auguſtinus reprehendit eos, qui putant eadem poſt multa ſæcula redire his verbis. *Abſit, inquit, à recta fide vt his Salomonis verbis, illos circuitus ſignificatos eſſe credamus, quibus illi putant, ſic eadem temporum, temporaliumq; rerum volumina repeti, vt v.g. ſicut in iſto ſeculo Plato Philoſophus in vrbe Athenienſi, in ea ſchola, quæ Academia dicta eſt, diſcipulos docuit, ita per innumerabilia retro ſecula, multum prolixis quidem interuallis, ſed tamen certis, & idem Plato, & eadem Ciuitas, eademque ſchola, ijdemq; diſcipuli repetiti, & per innumerabilia deinde ſecula repetendi ſunt. Abſit, inquam, vt nos iſta credamus.*

Ad hæc ſpectant ea, quæ tradidit Ficinus in Plotinum lib. 7. cap. 1. de anno magno, ita loquēs. *Finita forma in anno Mundi magno gignuatur, in ſequenti verò eadem reuertuntur, cauſis eiſdem videlicet reuertentibus.*

Tota ſeries huius Aſtronomicę Diſputationis in 4. Sectiones diuidetur. In prima diſputabitur, an abſoluto motu octaui Orbis. ſæculorum eueniet conſummatio; Qua occaſione aliqua ſcitu digna de motu Cælorum, & præſertim octauæ Sphæræ referentur. Secunda Sectio continebit diſputationem aduerſus Thomam Campanellam, putantem Solem telluri ita appropinquare, vt aliquando futurū ſit tempus, quo approximatus, vniuerſam hanc inferiorem Mundi molem abſumat incēdio. Tertia Sectio explicabit, qualis futura ſit obſcuratio Solis, & Lunæ, & quæ iuxta ſacræ Scripturæ pronunciata, ante Mundi finem euenient. Quarta, lapſum, & ruinam Stellarum è Cælo comprehendet.

SECTIO PRIMA.

QVÆSITVM PRIMVM.

Explicatur iuxta communem Aſtronomicam doctrinam triplex octauæ Sphæræ motus: accuſatur Clauius: approbatur noni Cæli deferentis inferiores Orbes ab Occaſu ad Ortum: ſtatuitur vnicum eſſe motum omnium Cælorum ab Ortu ad Occaſum: recenſentur opiniones diuerſæ complementi motus Firmamenti, & tandem demonſtratur, quod ipſius motu abſoluto Mundus non interibit.

VVlgatum Aſtronomicæ doctrinæ pronunciatum eſt, triplici motu cæleſtes Orbes cieri; Alter dicitur motus raptus, alter naturalis, alter acceſſus, & receſſus. Primum motum communem eſſe Firmamento, atque cæteris cæleſtibus Sphæris, tamquam exploratiſſimum, cum ab antiquis, tum ab aliquis recentioribus ſupponitur: eſt quidem controuerſia inter ipſos, quidnam ſit Cælum, quod Orbes inferiores ab Ortu ad Occaſum circumuoluit: Etenim Ariſtoteles Cælum eſſe ſydereum putauit: Quam aſſertionem ſequtur Cremoninus lib. de motu Cæli, ſect. 2. cap. 13. Ruuius de Cælo cap. 5. quæſt. 2. Auerſa de Cælo quæſt. 32. Hurtadus de Cælo diſput. 1. ſect. 1. Arriaga diſput. vnica ſect. 4.

Ego tamen adhæreo opinioni eorum, qui ſentiunt cum Ptolemæo primum mobile eſſe diſtinctum à Firmamento, tum quia, cum motus, qui dicitur raptus, ex eorum ſentẽtia, qui ipsũ admittunt, ſemper appareat in firmamento, non eſt putãdum, hãc ſphęram violẽter hoc motu rapere ſe ipſam; ſed quidem à Cælo ſibi ſuperiori rapi, & agitari; tũ quia motus primi mobilis ab Oriente ad Occidẽtem, ſpatio 24. horarum, debet eſſe inuariabilis, & menſura certiſſima, cum verò motus octauæ Sphæræ varietur, vt mox dicemus, quoniam Cælum ſtellatum non complet perfectè ſuum circulum, ſpatio 24. horarum, ſed paulũ retrò manet; & per trepidationem, vel librationem inflectit ad Polos, vt cõmunibus vtar Aſtronomicis verbis, fit, vt alterum Cęlum ſit ſupra ipſum, quod motũ inuariabili, & ſemper vniformi, aliorum eſt menſura certiſſima 24. horarum ſpatio ſuam rotationem abſoluens.

Alter verò motus, qui dicitur Naturalis, exiſtimatur ille, quo cæleſtes Orbes ab occidentali ad oriẽtalem plagam mouentur; Quem motum contrariũ eſſe motui, quò eædem Sphęræ ab Oriẽte ad Occidẽtem mouentur, aliqui arbitrati ſunt, alij verò opinantur, hos duos motus verè, & formaliter inter ſe contrarios non eſſe, tum quia fiunt ſuper diuerſos Polos, nam motus raptus fit ſuper polos Mundi, motus autẽ naturalis fit ſuper polos Zodiaci, tum quia conficiuntur per diuerſas lineas circulares, ſiquidem ille, qui dicitur raptus, per circulum Æquinoctialem; naturalis autem per circulum Zodiacum peragitur; Ideò cum motus contrarij tantum ſint illi, qui ad vnum punctum fixum referuntur, ita vt vno motu ad illum accedatur, & altero motu ab illo recedatur, fit, vt hi duo motus non ſint propriè contrarij, quoniam Planetæ, qui mouentur à primo mobili ab Oriente ad Occidẽtem, non recedunt ab Occidente, & ipſum deſerunt; vt ad Orientem reuoluantur, ſed dicuntur dirigi ab Occidente in Orientẽ, quia mouentur in ſigna oriẽtalia percurrenda, vt ſubtiliſſimè interpretatus eſt P. Clauius in Sphæra de Sacrobuſco. Quin Alpetragius Arabs in ſuis Theoricis putauit, quòd verè, & realiter vnus eſt motus omnium Orbium, ſcilicet motus ab Oriente in Occidentem, factus a primo mobili, tamen multiplex motus dicitur, reſpectu plurium mouentium; Nam vnus motus fit à primo mobili, alter ab eccentrico Circulo, qui retardat motum planetarum ab Oriente in Occidentem. Idcircò Cęli inferiores ab Ortu in Occaſum, à primo mobili mouentur, ſed cum hoc diſcrimine, quod primum mobile complet ſuum motum diurnum, ſpatio 24. horarum, & tranſit à puncto Orientis ad punctum Occidentis, at Orbes inferiores retardant ſuos motus, ſed diuerſis modis, ex qua diuerſa retardatione, oriuntur diuerſa temporum interualla, quibus Planetæ, & Firmamentum dicuntur ſuas abſoluere periodos, & de quo interuallo potiſſimùm, reſpectu octauę Sphęræ, mox dicemus. Circa quem motum diuerſę extitere Aſtronomorum ſentẽtiæ, nam Ptolomæus putauit octauam ſphæram ſingulis annis centum, gradum vnum conficere, atque ita ſuam abſoluere reuolutionem in annis 36000. Albatenius in annis 66. arbitratus eſt, firmamentum conficere vnum gradum, & ipſius motum compleri in annis 23760. Tycho Brahe putauit, idem Cælum vnum gradum percurrere in annis 70. menſibus 7. & integrum curſum abſoluere in annis 25200. Solus Alphonſus Rex Hiſpaniarũ, neſcio qua ductus ratione, arbitratus eſt, hunc motum compleri in annis 49000. Hinc ſatis mirari non poſſum P. Clauiũ, qui putauit decem eſſe Orbes cęleſtes, decimũ eſſe primum mobile, deferens Planetas, & firmamentum ab oriente ad occidentem, nonum verò Orbem reuoluere ipſos Planetas, & firmamentum ab occidẽte in oriẽtem; Quæ etiam fuit opinio Alberti Magni libr. 2. de Cælo tract. 3. cap. 11. & tale Cælum chryſtallinum fuit appellatum, quamuis alij inuexerint Cælum chryſtallinum, propter motum trepidationis, ſiue acceſſus, & receſſus, tum Cælo ſydereo, tum Planetis competentem. Quin Maginus lib. 1. cap. 2. & 3. Theoric. Planet. talem motum putauit perfici per duos Cælos diſtinctos. Sed quicquid ſit de numero Cælorum, aſſero motum nullum eſſe, ſed tantum apparenter, ideoque Clauium cęteroquin pręſtantiſſimum Mathematicum decipi ponentem pro tali motu nouum Cælum.

Diuerſa tẽpora motus firmamenti inducũtur.

His explicatis, quæſtio eſt, de motu,

quo

Digitized by Google

quo firmamentum redit ad primum punctum Orientis; à quo initio Mundi diſceſſit, & diſputatur, an completo interuallo annorum vel 36. mill. vel 23770. vel 25200. vel 49. mill. qui ſunt termini ipſius circumrotationis, naturaliter finis Mundi, & ſeculorum conſummatio euenire debeat. Non enim ſermo eſt de motu acceſſus, & receſſus, ſeu trepidationis, quem octauæ Sphæræ, & cæteris conuenire Planetis communiter aſſeritur, & quo motu Aplanes, nunc accedit ad polum Arcticum, & ab Antarctico remouetur, nunc à polo Arctico diſcedit, & ad Antarcticum accedit, quam latitudinem, & periodum nõnulli aſſerunt compleri ſpatio 7. mil. annorum, ſed ſolum, vt dixi, quæſtio eſt de motu naturali ipſius octauæ Sphæræ, quo abſoluto, aliqui perperam putarunt, Mundi conſummationem futuram eſſe.

Primo loco animaduertendum eſt hãc opinionem falſo niti fundamento, nimirum, quod Sidera, quæ mouentur proprijs conuerſionibus ad eamdem omninò poſitionem redire poſſint, quam habuerunt in Mundi primordijs, cum à Deo creata fuere. Etenim Aſtronomi vnanimiter docent, orbium cæleſtium motus inter ſe prorſus incommenſurabiles eſſe, & per anomaliã, ſeu motus irregularitatem, vel Cælum ſidereum, vel cæteros Errones numquam ad idem punctum, & poſitionem, quã ſemel tenuerunt, poſſe reuerti. Sed eſto quod idem attingant punctum, à quo in principio ſui motus, & creationis diſceſſerunt, quæro, an Firmamentum, poſtquam reuolutum fuerit ad idem punctum, proſequetur ſuum motum, vel ipſum interrumpet, & quieſcet. Si dicatur, ipſum non vacaturum eſſe à motu ſed rurſus renouaturũ eſſe ſuum curſum; peto cauſam, propter quam, non ceſſante motu Firmamenti, nullaque exiſtente in ipſo mutatione contingere debeat, adeò ingens in Mundo ſuperiori, & inferiori, cataſtrophes, vt ſuperior Mũdus, nimirũ cœleſtis in alijs orbibus ferietur à motu, inferior verò in interitum delabatur, & poſtea in meliorem formã reparetur. Quare cum nulla, nec vera, nec probabilis afferri poſſit cauſa, ob quam reuertente octaua Sphæra ad primum pũctum, à quo ſuum inchoauit motum, finis Mundo ſit imponendus, id prorſus inane figmẽtum æſtimandumm eſt; Si verò aſſeratur, Cælum ſidereum, poſtquam aſſecutam eſt primum punctum, à quo ſui motus primordia duxit, quieturum eſſe, aſſerenda eſt cauſa, propter quam illa Sphæra, ſua completa circumrotatione, ceſſare debeat à motu. Etenim Corpus mobile deſinit moueri, vel quia ceſſat influxus, & efficientia cauſæ mouentis, vel quia patitur in ſeipſo aliquod impedimentum, & alterationem, propter quam deſinit moueri. Vel tandem, quia reperit reſiſtentiam in medio, per quod mouetur. Sed propter nullam, ex tribus his cauſis, Firmamentum, completa ſua circumrotatione, naturaliter quieſcere debet: igitur ex negata ipſius quiete, & motus vacatione, tanta in vniuerſo Mundo mutatio contingere nequit. Ipſum autem Firmamentum cõpleto motu quieſcere non debere ita demonſtratur. Cauſa mouens Firmamentum, quod ab Ariſt. æſtimatum fuit primum mobile, eſt primus Motor, ideſt prima Intelligentia, & Deus ipſe, à quo æterno motu cæleſtem illum veri orbem perperam ipſe Ariſt. putauit. Hæc prima cauſa, cum liberè agat, vtiq; poteſt à motu Firmamenti ſe abſtinere; ſed quoniam Ariſt. exiſtimauit, primam cauſam æterno tempore mouentem, agere, quod impium eſt, ex neceſſitate Naturæ, vt in diſputatione Peripatetica fuit à nobis diſputatum, ſequitur iuxta Ariſt. ſententiam, cauſam primam, numquam non moturam eſſe; Quoniam verò ſententia, & veritati, & Theologicæ doctrinæ cõſona eſt, quod non Deus immediatè, ſed quidem ſecunda Intelligentia, vel Angelus mouet orbem ſidereum, quemadmodum cæteri orbes ab Angelis reuoluuntur, dicendũ eſt, Angelum numquam deſiturum eſſe mouere octauam Sphæram, niſi prima Intelligentia iubeat firmamentũ nõ quieſcere, reſpectu cauſæ mouentis vacãtis à motu, vnde quietem ſtatuere cœlorum, eſt extra limites Naturæ, & noſtra quæſtio eſt, an naturaliter quieſcente octaua Sphæra, Mundus habiturus ſit finem; nam ſicuti finis Mundi eſt ſupernaturalis, ita etiam ſupernaturalis erit ipſorum cœlorum quies; ergo naturali lumine quietem cœlorum attingere non potentes, fautores huius ſententiæ, nequeunt etiam aſſerere, ex

quiete octauę Sphęræ, propter reuolutionem, & recurſum ad primam poſitionem, profecturam eſſe Mundi conſummationem. Neq; reſpectu ipſius mobilis deficiet motus Firmamenti, eo quia in ſeipſo aliquod impedimentũ, ſiue alterationem patiatur, quia non eſt admittenda, iuxta Ariſt. placita, aliqua paſſio, & alteratio in corpore cæleſti, cuius alterationis omnino expertes Ariſtoteles cæleſtes orbes conſtituit; præterquam quod concipi, aut fingi non poteſt, quænam futura ſit alteratio inducta, vel impedimentum, adueniens Cælo ſtellato, poſtquam ſuũ abſoluerit curſum; Neq; tandem per reſiſtentiam aut repugnantiam in medio repertam quieſcere poteſt naturaliter Aplanes, quoniam medium, quod percurrit ſuo motu, vt infrà clarius explicabo, eſt expanſum quoddam, ferè immenſum, plenum ſubtiliſſima, & peruia ſubſtantia, quæ aura ætherea à recentioribus nuncupatur, quæq; nullam repugnantiam inferre poteſt, vel ipſi Cælo ſidereo; vel planetis, qui per ipſam reuoluũtur, quandoquidem ſuapte natura eſt rara, permeabilis, fluida, nec poteſt ita cogi, vel condenſari, vt reſiſtentiam faciat orbibus, per ipſam vel ſe mouentibus, per ſcientiam motus inditam, vt loquitur Tycho, vel vt verius, & ſatius dicendum eſt, per ipſam motis, à proprijs Intelligentijs aſſiſtentibus. Itaq; ex dictis patet, quod, vel octaua Sphæra, abſoluta ſua periodo quieſcat, vel non, contingere nequit tam magna in Mundo cataſtrophes, vt inferiori Mole deleta, nouus Mundus renaſcatur. Quæ omnia cum eleganter, ex more, confirmata ſint à Pererio comment. in Geneſ. lib. 2. cap. 1. quæſt. 6. placet eius verba hìc referre. *Quod autem nonnulli dixerunt, non prius fore conſummationem Mundi, quàm proprijs omnium cælorum conuerſionibus abſolutis, ad eadem ſidera omnia poſitionem redeant, quam habuere olim in exordio Mũdi, cum ſunt à Deo creata, duplici argumento refellitur; Nam compluribus viris doctis fit admodum veriſimile, & Nicolaus Copernicus Mathematicis, nec dubijs, vt credit ipſe, rationibus probauit, motus orbium cæleſtium eſſe inter ſe prorſus incommenſurabiles, vt nec ſimul omnes vnquam perfici, nec ad eamdem poſitionem, quam ſemel tenuerunt Aſtra, reuerti queant; Deinde proprius octaui Cæli ab Occaſu ad Ortum motus, non ante ſex, & triginta annorum millia, ſi quidem creditur Ptolemæo, compleri poteſt: Non eſt autem credibile, nec dum exactis ab orbe condito, vſq; ad huc ſex mille annis, reſtare etiamnum ad diem vſq; Iudicij triginta annorum millia, præſertim, cum manifeſtè doceat Sacra Scriptura, Dominum noſtrum eſſe incarnatum, extrema Mundi ætate, & in nouiſſimis diebus, atq; vt Paulus ait; in fine ſeculorum, quia etiam, ſicut loquitur Io. In nouiſſima hora:* Hæc Pererius, qui ſubdit, Cæli motum à Deo inſtitutum fuiſſe, non vt per eum, aut, quod deeſt Cælo, acquiratur aut quod ineſt, conſeruetur, ſed propter hominum generationem, potiſſimè autem Electorum, qua generatione in die Iudicij completa, cæleſtis motus, tamquam inanis, & ſuperuacaneus, vlterius non producetur. Id autem non eueniet ex cauſa naturali, ſed ex completo numero electorum, quæ prorſus eſt cauſa ſupernaturalis. Quò fit, vt intellectus humanus, vel ex abſoluta reuolutione ad primum punctum octauæ Sphæræ vel ex ipſius quiete, & motus vacatione, occaſum Mundi, eiuſq; renouationem nequeat argumentari.

QVÆ-

QVÆSITVM SECVNDVM.

Diſputatur aduerſus Campanellam, quod falſa ſit appropinquatio Solis ad Tellurem, propter præcedentiam Æquinoctiorum, de qua, necnon de varietate ipſorum diſſeritur, & allata vera cauſa anticipationis Æquinoctiorum, explicatur modus, quo ab Aſtronomis rectè dicitur Sol appropinquare Telluri, & ab ipſa elongari, qua occaſione tractatur de eccentricis, & epiciclis, & multa Aſtronomica pronunciata conſiderantur, atq; obiter expenditur cauſa renouati anni à Gregorio XIII. Et tandem concluditur, catachlyſmum per ignem naturaliter ſecuturum non eſſe, propter Solis proximitatem.

FR. Thomas Campanella Calaber ex S. Dominici Familia, lib. de Sẽſu rerum, & Magia, cap. 13. referẽs ſuam ſententiam explicatam in 4. libris, quos de re Aſtronomica contra Ariſtot. Teleſium, Ptolemæum, & Copernicum ſe aſſerit ſcripſiſſe, & Corteſio diſcipulo indicaſſe, affirmat, ſe in illis libris oſtendiſſe perpetuò Solem deſcendere deorſum magis, ad cremãdam Tellurẽ, ideòq; non ſemper ab Æquatore ad Tropicos excurrere grad. 23. & min. 28. ſemperq; obliquitatem defecturam; quoniam propè terram arcus eſt anguſtior, nec ſurſum reuerſurum eſſe aliquando, vt Copernicus ſentit; Numquam enim, ait ipſe, obſeruatũ eſt, ipſum aſcendere, ſed deſcenſum modo tardare, & à Ptolemæo ad nos deſcendiſſe 31. parte, ac dimidia ferè, eaſdemq; ob res anticipari Solſtitia, & Æquinoctia, quæ in antecedentia feruntur. Vnde infert, quod ipſe prædixit, Mundi mortem per ignem, ſicut Heraclitus ſenſit, & S. Petrus prophetauit. Hæc ſunt ferè ipſius verba lib. commemorato relata, quæ etiam fermè repetit lib. 1. Aſtrologicorum cap. 5. art. 1. vbi tradit, Solem præuenire Æquinoctia, vel quia fixę Stellę in poſteriora etiam tardiſſimo feruntur motu, vti placet Ptolomaicis, aut quia Æquator eſt in Tellure, & inclinatur ad Zodiacum, vt Coperniceis videtur, aut quoniã Sol anguſtiores circulos propinquior telluri factuş deſcribit, & idcircò præuenit ſectionẽ Æquatoris; Quare ex ipſius pronunciatis, addita ignea caliditate, quam idem Campanella lib. 3. de ſenſu rerum cap. 1. ſoli attribuit, contendit inferre, Solem naturaliter terram comburendo, catachlyſmum per ignem productũ eſſe.

Hæc ſententia, quamuis falſa, eſt tamen viri acri ingenio, & omni ſcientiarum genere cumulatiſſimi, quem Romæ agnoui, & ſepè allocutus ſum, admirans vberrimam, qua rerum omnium affluebat, cognitionem; Idcò prouinciã ſatis dignam me aggreſſurum puto, ſi huius Doctoris ſententiã ad accuratam diſputationis trutinam reuocabo. Et primùm quidem miror, ipſummet, pro confirmatione ſui pronunciati, non attuliſſe illud, quod traditum fuit à Cæſalpino lib. 3. quæſt. Perip. ſcilicet in campo Martio olim fuiſſe obeliſcum, cui Auguſtus addidit mirabilem vſum, ad deprehendendas Solis vmbras, & dierum, ac noctium magnitudines; Verum non multa poſt tempora, cæpit ea dierum obſeruatio minus congruere; quod indicare videtur mutationẽ factam in curſu Solis, quamuis Cæſalpinus eam mutationem attribuat cuidam motui terræ perperam ab ipſo excogitato.

Tota vis mũdani incendij, ex Campanellæ ſententia, naturaliter euenturi, in approximatione Solis ad tellurem poſita eſt; quam propinquitatem vnico veluti præſidio, ideſt præcedentia Æquinoctiorum, & Solſtitiorum communire conatur; Quapropter hæc præcedentia à nobis accuratè eſt examinanda, cum ab ipſius recta notitia appropinquantis Solis vaniſſima, & falſiſſima aſſertio deprehendatur. Et quoniam fundamentum hypotheſis Campanellæ, eſt æquinoctiorum præceden-

dentia, primò loco quærendum eſt, an verè talis præcedentia ſit admittenda: Pro qua re Tycho Brahe Danus præſtantiſſimus Aſtronomiæ inſtaurator lib. 1. Progymnas; varios Solis ingreſſus in ęquinoctialia puncta recenſet, quæ talem habent inter ſe diuerſitatem, vt æquinoctia modò præcedere, modò tardare videantur. Etenim obſeruat anno Domini 1584. Vernale æquinoctium contigiſſe die 9. Martij h. 21. m. 30. Anno ſequenti 1585. factum fuiſſe, die 10. Martij h. 3. m. 19. An. 1588. rurſus factum fuiſſe die 9. h. 20. m. 45. Eadem varietas eſt ab ipſo obſeruata in Autumnali æquinoctio, quod incidit anno 1584. die 12. Septembris h. 16. m. o. & anno 1586. die 13. hora 3. m. 38. & anno 1588. rurſus die 12. h. 15. & m. 15.

Obſeruat idem Tycho, Annum tropicum inæqualitatem quandam præſeferre, propterea ab Hipparcho ad Ptolomæum, alia huiuſce anni apparet magnitudo, quàm à Ptolomæo ad Albatenium, & ab vtriſq; ad noſtra tempora, vt videre eſt in tabella ab eodem Tychone efformata; Adſunt nimirum varietates, non quidem in diebus, cum omnes dies anni tropici, vel ſolaris ſint 365. neq; in horis, cum ſemper fuerint quinque, ſed diuerſitas eſt in minutis, & ſecundis, cuius variationis, & inæqualitatis cauſa ab Aſtronomis cōſideratur; Etenim annus ſolaris eamdem non habet magnitudinem, & in ſuis circuitibus variatur, modo diminutus, modò auctus, iuxta irregularem motum Solis in Eccentrico, quem motum vocant Aſtronomi argumentum medium, vel mediam anomaliam Solis annuam, & iuxta etiam inæqualem motum Sphæræ inerrantium. Hinc licet cum Copernico diuidere annum in Sidereum, & Tropicum, ſeu temporalem. Sidereus annus eſt illud ſpatium temporis, quo Sol ſuo integro curriculo abſoluto reuoluitur ad eādem Stellam fixam, à qua primum diſceſſerat; Cuius anni variatio tribus cauſis attribuitur à Magino lib. 1. cap. 10. Theoric. Planet; ſcilicet Apogæo medio extremi orbis, quod Apogæum progreſſu temporis in diuerſas fertur Zodiaci partes; ſimiliter adſcribitur Apogæo vero, quod ſingulo anno inæqualiter mutatur, propter annuum motum anomalię ipſius Apogæi; & tandem cauſa eſt permutatio Eccentricitatis Solis, quæ eſt variatio Centri eccētrici, propter motum orbium anomaliæ Apogæi. Quare, propter has cauſas, editus Solis ad aliquam Stellam fixam, à qua diſceſſerat, continuò variatur. Conſpicitur in anno Tropico, ſeu Temporali eadem varietas, ab eiſdem cauſis producta. Nam cum annus Tropicus ſit ille, quo Sol totum percurrens Zodiacum, reuertitur ad idem punctum Æquinoctij vernalis, à quo annus ſumpſit initium, & hic annus ſemper minor ſit anno ſidereo, fit vt hæc inæqualitas referatur ad motum octauæ ſphæræ, relatum ad puncta æquinoctialia, & ſolſtitialia, propter æquinoctiorum librationem, ob quam octauus orbis, modò citius, modò tardius ab ęquinoctijs, & ſolſtitijs apparentibus progredi videtur.

Neq; prætermittenda eſt ad variationem in motu Solis indicandam, alia Tychonis obſeruatio, qua animaduertit, Solem ab initio Arietis ad medium Tauri progrediendo, conficere dies 46. horas 3. m. 35. Præterea à medietate Leonis vſq; ad principium Libræ abſoluere dies 46. h. 8. m. 50. & tamen cum ſigna Zodiaci ſint æqualium partium, ſcilicet habeāt triginta gradus longitudinis, idem tempus impendere debet Sol à principio Arietis ad medium Tauri, quale inſumit à medietate Leonis ad principium Libræ; Nihilominus apparet differentia in itinere Solis horarum 5. & min. 15. ab vno ad alterum ſignum. Ex quibus apparet Solem in ſuo motu, modo velocem, modo tardum eſſe. Et hæc prænotaſſe volui, vt ſternerem mihi viam, ad veram aperiendam cauſam, propter quam præcedūt Æquinoctia; Quorum differentias obſeruauit etiam Chriſtianes in ſua Aſtronomia Danica lib. 1. Theoric. cap. 2. in examine æquinoctiorum Hipparchi, de quibus tabellam efformat, qualem etiam conſtituit in examine ęquinoctiorum autumnalium Ptolomæi. Notandum tamen eſt; varietatem ab Hipparcho conſideratam, non eſſe ſemper referendam in anomaliā Solis, ſed in refractionem eiuſdem Solis in Alexandrino Horizonte, quæ Autumnale æquinoctium retardabat, Vernale verò promouebat in eodem examin. num. 2. Hinc ipſe compoſuit tabellam ingreſſuū Solis in ſingula eclypticæ dodecatometria,

ria; & in 4. puncta cardinalia, ad initium trium ſæculorum, ſcilicet 1500. 1600. 1700. ex qua tabella apparet Solis ingreſſum in ſigna Zodiaci, & præſertim in cardinalia, velóciorem fore vltimo ſeculo, quam fuerit in præcedentibus; atque hinc inferre poſſet Campanella verè Solem appropinquare telluri, breuiores circulos circa ipſam efformare, & tandem ſua propinquitate eamdem tellurem inflammaturam eſſe; Quod prorſus à veritate alienum demonſtrabimus, ſi veram cauſam præcedentium Æquinoctiorũ indagabimus, necnon modum, quo Sol in ſuis motibus modò præcedere, modò tardare videtur, abſq; eo, quod motus à ſua ſede, vt putat Campanella, telluri appropinquetur.

Atq; vt hinc exordiar, ſi Æquinoctia ſpectãda eſſent ex poſitione Circuli ęquinoctialis in tellure conſtituti, vt ſupra innuit Campanella, facilè eſſet cauſam afferre varietatis Æquinoctiorum; etenim id ſupponit falſam opinionem Dominici Mariæ Ferrarienſis, Magiſtri Nicolai Copernici; quod moueatur æquinoctialis circulus in tellure, quemadmodum Poli mouentur; Etenim Ferrarienſis reprehendens Ptolomæi ſentẽtiam in ſua Geographia aſſerit, ſe inueniſſe eleuationes Poli borealis à Ptolomæo poſitas gr. 1. & min. 10. ſuo tempore mutatas eſſe; Quam diuerſitatem adſcribit ipſorum Polorũ motioni, non Tabulis Aſtronomicis, in quibus aliquando contingunt errata, putat ſiquidem Polum Boreum verſus punctum verticale habitantium delatũ eſſe; Quod probat exemplo petito à freto Gaditano, vbi inquit, quod tempore Ptolemæi, Polus boreus ab Horizõte gr. 36. cum quarta eleuatus erat, poſtea verò gr. 37. ac duplici quinta eleuatus apparuit; Quare infert hic Author, quod ex hoc Polorũ motu, ea, quæ nunc habitantur loca, fient deſerta, & ſimiliter, cùm ad motionem Poli moueatur æquinoctialis, conſequetur aliquando, vt habitatores, qui ſub Zona torrida ſummo vrgẽtur æſtu, per aliquot annorum myriadas, ſumma frigiditate premantur. Itaq; ex motionẽ æquinoctialis, & polorum in globo telluris, ſi vera eſſet hæc ſententia, diuerſitas æquinoctiorum oriretur. Sed omnia de motu telluris, vel ſecundum totum, vel ſecundum partem, grauiſſima ſunt errata, tùm ſacræ Scripturæ, tum Sanctæ Eccleſiæ decretis reluctãtia. Vide hac de re diſputantem Gilbertum lib. 6. de Magnete cap. 2. qui cap. 9. de præceſſione æquinoctiorum verba faciens, aſſerit mutationem ipſorum, non ſemper æqualem eſſe, ſed modò celeriorem, modò tardiorem apparere; quoniã Poli telluris in circulo Arctico, & Antarctico inæqualiter incedũt, & à media via, vtrimq; declinant. Ideò acriter reprehendendus eſt Copernicus lib. 3. reuolutionum cap. 1. exiſtimans, per motum librationis terræ, alterabilem eſſe Eclypticæ, & Æquatoris obliquationem, conſtituens Æquatorem in tellure inclinatum ad Zodiacum; & quo motu librationis cenſet Polos terreſtres, circellis quibuſdam, longo temporis tractu circumlatis, obliquitatem æquatoris ab Eclyptica variare; atq; ita præcedere ęquinoctia; quæ omnia nullatenus ſunt admittenda, vt pote innixa falſæ mobilitati terræ, cui ipſe annuum, diurnum, & librationis motum attribuit, à ſacro Codice, & Eccleſiæ ſanctionibus profligatum.

P. Clauius comment. in 1. cap. ſphæræ de Sacroboſco attribuit anticipationem æquinoctiorũ motui trepidationis octauę Sphæræ; Nam poſito hoc motu, quo ſtellatus Orbis, modo à Septentrione in Auſtrum, modo ab Auſtro in Septentrionem declinat, fit vt duo Tropici patiantur & ipſi mutationem, & conſequenter in ipſis mutatio & æquinoctiorum, & ſolſtitiorum appareat. Quoniam verò obſeruatum fuit, æquinoctia accidiſſe, antequam Sol ad Arietẽ accederet, aut ad Libram; imo poſtquam aliquando iam percurrerat principium Arietis, aut Libræ, & eodem modo contigerunt ſolſtitia, etiàm ſi Sol non extiterit in principio Cancri, vel Capricorni, aliunde hæc diuerſitas non oritur, ait ipſe, quàm à motu trepidationis octauæ ſphæræ.

Sed nõ reprobata hac ratione viri de re Aſtronomica optimè meriti, aliam clariorem, ac magis adæquatam fas ſit cauſam perſcrutari. Aſtronomico calculo conſtitutum eſt, intercedere inæqualitatem inter annum Romanum, ſiue Iulianum, ſiue Ciuilem, & annum Aſtronomicum; Siquidem annus Iulianus à Iulio Cæſ. ita dictus, quia ipſe Cæſar illum inſti-

Dominici Mariæ opinio.

Gilberti opinio.

Copernici hypotheſis.

Clauij opinio.

Anni Iuliani differentia ab Aſtronomico.

ſtituit, opera Soſegenis Aſtronomi excellentiſſimi, quem ſecum ex Aegypto, circa annum ante natum Chriſtum 47. pro Kalendario ſuo efformando Romam adduxit, paulò maior eſt iuſto, & vero anno Aſtronomico; Quandoquidem annus ciuilis, prętcr dies integros 365. conſtat horis ſex; Aſtronomicus autem conſtat diebus 365. h. 5. m. 49. Quare cum annus ciuilis ſit paulò maior Aſtronomico, cōſequitur, vt citius abſoluatur Aſtronomicus, quam ciuilis, ideò Sol ſuo vero motu, paulò prius Æquinoctium tangit, quam idem æquinoctium per annum ciuilem denotetur; Et quemadmodum ſex horæ in anno ciuili, in quatuor annis cōputatæ, diem integrum conficiunt, vnde quolibet quarto anno intercalatur dies integer, & annus biſſextilis appellatur, ex diebus 366. cōflatus, ita additio vnius horæ, quæ in Aſtronomico non adeſt, facta in anno ciuili, quamuis ſingulis annis exigua ſit, tamen in pluribus ſimul collectis annis, ita augetur, vt illa hora 6. addita à Iulio Cæſare anno ciuili, in curſu annorum 134. conſtituerit integrum diē, & per plures 144. annos multiplicata, confecerat numerum dierum decē. Quare tempore Concilij Nycæni, anno Chriſti 325. celebrati, Vernale æquinoctium incidebat die 21. Martij, vt etiam à Iulio Cæſare in ſua anni inſtauratione fuerat inſtitutum; at tempore Pontificatus Gregorij XIII. inter quem Pontificatum, & Nycænum Concilium lapſi erant anni 1265. anticipabat æquinoctium ferè diebus decem, Vernale ſiquidem decurrebat die 11. Martij, & Autumnale die 14. Septembris, & ſolſtitiū Æſtiuum incidebat in diem 12. Iunij, & Hybernum in diē 12. Decembris; Vnde Pontifex accuratiſſimo Aſtronomorum, & præſertim P. Clauij adhibito conſilio, decem abſtulit dies ab anno 1582. & dies quinta Octobris illius anni vocata fuit dies decimaquinta; atque ita Æquinoctia, & Solſtitia ſequentis anni reuerſa ſunt ad priſtinas

Correctio anni Gregoriana.

ſedes, in anno Iuliano inſtitutas, ſcilicet quod æquinoctium Vernale contingat die 21. Martij, Autumnale die 24. Septembris, ſolſtitia verò die 22. Iunij, & Decembris. Quoniam verò adhuc annus Ciuilis, quo vtitur Eccleſia, ſuperat annum verum Solis min. 10. vnius horæ, & ſecundis 44. propterea totidem minutis, & ſecundis, quolibet anno, æquinoctia anticipant ſedes ſuas, nam quando Sol ad idem punctum æquinoctij, aut ſolſtitij reuertitur, deſunt ad annum Romanum cōplendum dicta min. 10. & ſecunda 44. Propterea in annis 400. Æquinoctia, & Solſtitia præcurrent ſedes ſuas, tribus integris diebus. Quapropter, ne Solſtitia, & Æquinoctia adnotatos in Kalendario Romano dies amplius impoſterum anteuertant, idem Summus Pontifex ſtatuit in annis quadringentis, tres annos Biſſextos omittendos eſſe, ideſt tres annos, qui deberent conflari diebus 366. æſtimandos eſſe pro annis conflatis ex diebus 365. Ex dictis apparet manifeſtò, quod ſi anni Romani quantitas adamuſſim, & adæquatè congrueret cum vero motu annuo Solis, nulla eſſet anticipatio Æquinoctiorū, aut Solſtitiorum, ſed ſemper eodem modo, & iiſdem anni diebus recurrerent; ex quo etiam patet, quod niſi Kalendarium Romanum, eo quo diximus modo, correctum eſſet, prorſus contingeret illud, quod P. Clauius animaduertit in cap. 2. Sphæræ, nimirum, quod in ſpatio annorum 24500. Æquinoctia, & Solſtitia ſedes inter ſe inuicem permutarent, adeò vt Vernale Æquinoctium incideret in Septembrem, Autumnale in Martium, Brumale Solſtitium in Iunium, Æſtiuum in Decembrem. Itaq; iuxta hunc primum explicationis modum, anticipatio Æquinoctiorum non eſt attribuenda, vt perperam exiſtimauit Campanella, propinquitati Solis ad tellurem, ſed inæqualitati, quæ inter annum Ciuilem, & Aſtronomicum intercedit.

Aequinoctiorum tempora.

Omiſſio Biſſeſt.

SECTIO SECVNDA.

QVÆSITVM TERTIVM.

Diſputatur de Eccentricis, & Epyciclis, & oſtenditur per motum Solis in ſuo Eccentrico Æquinoctia variari, & Solem per talem motum, Telluri quidem appropinquare, ſed non per mutationem ſui Orbis à propria ſede, vt ſenſit Campanella. Multa obiter aſtronomica dogmata explicantur.

OCcurrit alius modus ſubtilis quidem, & accuratus, quo tum anticipatio Æquinoctiorum, tum propinquitas Solis ad tellurem explicatur, diuerſa tamen propinquitas ab illa, quam falsò Campanella excogitauit. Pro cuius modi explicatione, ſupponendum eſt id, quod tradiderũt antiquiores Aſtronomi, Ptolemæus, Alphraganus, Thebit, & alij, ſcilicet vnumquodque Cælum tribus orbibus, ſeu circulis conflatum eſſe, duobus ſcilicet extremis, & vno medio, qui duo Orbes extremi, habentes vnam ſuperficiem, centro Mundi concẽtricam, & aliam eccentricam, appellantur eccentrici ſecũdum quid, Orbis autem medius habens ambas ſuperficies eccentricas, dicitur ſimpliciter eccẽtricus; Vnde in hoc Orbe, qui dicitur deferens aſtrum, conſtituitur Planeta, & pariter ponitur Epyciclus, qui eſt Sphærula parua, immerſa in craſſitie circuli deferentis eccentricum, ita tamen, vt non ſit tali circulo alligata immobilis, ſed in ſeipſam circa proprium ſuum Centrum reuoluatur, ſuaſq; reuolutiones certo tempore perficiat; Propterea cum in latere Epycicli infixus ſit Planeta, fit vt reuolutione eiuſdem Epycicli, etiam varietas in motu Planetæ deprehendatur; nam dum Planetæ ſunt in auge, vel apogæo Epycicli, ſublimiores apparent, & à terra remotiores; cum verò ſunt in perygæo, vel in imo augis, humiliores videntur, & terræ viciniores. Notandum tamen eſt circa Epyciclum Lunæ, vt hæc obiter dicam, reperiri magnam diſcrepantiam inter doctrinam Copernici, & Magini; Etenim Copernicus putat ſphæram Lunæ ex quatuor orbibus eſſe conſtructam, quorum duo ſunt homocentrici, duo autem ſunt Epycicli in illorum ambitu deſcripti; primus dicitur circulus nodorum Lunæ; qui defert caput, & caudam Draconis, ſecundus qui infra hunc locatur, defert duos Epyciclos, in quorum primo, & maiori ponitur ſecundus Epyciclus, qui lunare corpus defert, & circumuoluit. Primus Epyciclus, ex ſententia Copernici, aduerſatur motui ſui deferentis, & mouetur ab Ortu in Occaſum; Secundus autem Epyciclus contrarius eſt motui Epycicli primi, & ab Occaſu in Ortum mouetur. Ego amplector ſententiam Magini lib. 1. de Theoric. Planet. conſtituentis ſolos eccentricos in lunari ſphæra, eò prorſus modo, quo in Sole poſuit, putans luminarium amborum ſphæras in circulorum ordinatione eſſe æquales, nec non à cæterarum errantium Sphæris eſſe diuerſas; Ideò excludit Epyciclos, non ſolum, quia ſi Luna in illo duplici Epyciclo volueretur, Lunæ maculæ aliquando viderentur, & aliquando occultarentur, viderentur quidem quando Perigeæ eſſent, occultarentur verò, quando factæ eſſent apogeæ, & tamen cum eędem maculę ſemper in corpore lunari in eodem ſitu exiſtant, fit, vt Epyciclus, ob hanc potiſſimam rationem, reijciatur, non ſolum, inquam, ob rationem allatam, ſed quia cæteri Planetæ habent Epyciclos, in quibus ſunt retrogradi; Luminaria verò per Zodiacum, ſemper iuxta ſignorum conſequentiam feruntur, & retrogradi non ſunt. Quare Maginus exiſtimat, eccentricum Lunæ obire munera Epycicli primi, à Copernico inuenti; nam, vt primus ab Ortu in Occaſum fertur, ita cẽſet Maginus eccentrico deferenti Lunam ineſſe motum contrarium eccentrico Solis,

Cælorum ex Orbib. compoſitio.

Epyciclus Planetarũ

Epyciclus Lunæ.

Lunaris hypotheſis Copernici.

Lunaris Theoria Magini.

Aſtronomis, ſcilicet, quod Sol perambulans ſemicirculum borealem, decurrit ab Ariete per Cancrum, vſque ad Libram. Vnde eo tempore Sol fit vicinior Cancro, in quo Eccetricus Solis ſuum habet Apogæum, ideſt punctum, quod longiſſimè abeſt à terra; Propterea maiorem partem eccentrici ibi percurrens, plus temporis conſumit, quam in ſemicirculo auſtrali, quem pertranſiens idem Sol, fit propinquior Capricorno, ideſt oppoſito augis eccentrici, quod eſt punctum maximè vicinũ terræ; Quare minorem partem eccentrici percurrit hic, quam ibi & conſequenter minus tempus abſumit; Quod ſi hæc varietas motus annui Solis adſcribenda eſt ipſius Eccentrico, & ex hac varietate deducitur maior, & minor diſtantia Solis à terra, cur à Campanella auferendus erit hic circulus eccentricus, quo talis vicinitas egregiè defenditur, & explicatur, abſq; illo abſurdo, & deteſtabili pronunciato, de propinquitate Orbis Solaris ad tellurem, per remotionem à proprio loco, & ſede?

Inæqualitas motus Solis anni.

Ex hac eadem cauſa oritur inæqualitas ingreſſus Solis in ſigna Zodiaci. Etenim ingreditur principium Arietis die 21. Martij, principium Tauri, die 21. Aprilis, Gemini die 21. Maij, Cancri die 21. Iunij, Leonis 24. Iulij, Virginis 24. Auguſti, Libræ 24. Septembris, Scorpionis 24. Octobris, Sagittarij 23. Nouembris, Capricorni 21. Decembris, Aquarij 21. Ianuarij, Piſcium 19. Februarij; Quare Sol tardius vnum ſignũ ingreditur, quam aliud, ob hanc rationem, quia maior pars circuli deferentis Aſtrum, magis correſpondet vni ſigno, quam alteri, Ideò breuius, vel tardius illud pertranſit.

Ingreſſus Solis in ſigna Zodiaci.

Similiter ex poſitione Eccentrici proficiſcitur maior, & minor apparentia Solis noſtris oculis exhibita; Siquidem deprehenderunt Aſtronomi, Solem exiſtentem in Capricorno, vel in alijs Auſtralibus ſignis maiorem apparere, quam cum Cancrum, vel alia ſigna borealia pertranſit. Non ignoro, hãc maiorem apparẽtiam Solis in Capricorno exiſtentis, à multis adſcribi, nõ ipſius ad terram propinquitati, ſed vaporibus inter Solem, & noſtrum viſum interiectis, qui diſgregantes radios viſuales, efficiunt, vt Sol maior videatur; Idcirco aſſerunt Solem orientem ampliorem apparere, quia vapores verſantur circa Orizontem, ad quem Sol aſcendit; In meridie autem minor apparet, quoniam diſiecti ſunt à ſuis radijs vapores, qui maiorem illam magnitudinem, per refractionem repreſentabant. Vt verum fatear, hæc conſideratio parui eſt momenti; nam Sol maior videtur in ſuo perigæo, & non ſolum, quando vaporibus aer verſatur, ſed etiam quando ſereniſſimum eſt cælum, & nullis fermè vaporibus occupatus eſt aer; Quod ſæpè hyberno tempore contingit, exiſtente Sole in Capricorno, cum à vẽtis, ac frigiditate immodica purgantur, exiccantur, & vt ſic dixerim, ſuffocantur vapores, ne aerem condenſent quando verò exiſtit Sol in Cancro, ſæpe ſæpius euenit, vt aer æſtiuis procellis repente excitatis, turbetur, ac denſetur, & tamen Sol tunc minor apparet, quam tempore hyemali; Igitur cauſa præcipua maioris, & minoris apparentiæ Solis, adſcribenda eſt maiori, vel minori diſtantiæ eiuſdem Solis à centro Mundi, quod eſt terra, & hæc diuerſitas diſtantiæ oritur ab eccentrico circulo.

Variatio Solaris diametri.

Cauſa huius variationis.

Alia ratione non minus valida demonſtratur vicinitas Solis ad Lunã, & ad Tellurem orta ab eodem eccentrico. Quod primum patet in Eclypſi Solari, quæ fit per interpoſitionem Lunæ inter Solem, & noſtrum aſpectum, & quæ Eclypſis, vno tempore maior eſt, & lõgius durat, quam alio tempore; id verò aliunde prouenire non poteſt, quam à maiori, vel minori diſtãtia Solis à Luna; Nam Sol propinquior Lunæ, magis, & vehementius illam illuminat, vnde ipſa, quæ eſt corpus opacum, omni lumine deſtitutum, præter mutuatum à Sole, minorem proijcit vmbram in Solem, & conſequenter breuior eſt Eclypſis; Quando verò Sol in coitu cum eadem Luna, eſt remotior ab ipſa, minus illam illuminat, & conſequenter Luna maiorem proijcit vmbram in Solem, & Eclypſis fit longior. Idem dicendum eſt de Lunari Eclypſi, quæ fit per interpoſitionem terræ, inter Solem, & Lunam, exiſtentem in Eclyptica; & in Nodis, vel circa, & fit quando Luna ingreditur vmbram terræ, incidẽs in conum ipſius vmbræ; in qua Eclypſi euenit, vt Luna modò magis, modò minus obſcuretur. Etenim tunc minori caligine offunditur Lu-

Variatio diſtantiæ Solis à Luna.

na, & breuior eſt Eclypſis, quando Luna per motum ſui Epycicli eſt remotior à terra: Sicuti enim quando eſt vicinior, magis implicatur, & inuoluitur in vmbra terræ, quæ latior eſt, & longiori tempore Luna debet ipſam pertranſire, ita quando Luna eſt remotior ab ipſa terra, tunc ipſius terræ vmbra, erga Lunam, eſt anguſta, & minus lata, eamque Luna debet minori tempore pertranſire, atque hinc oritur breuitas Eclypſis. Quamobrem ex propinquitate Solis per ſuum Eccentricum ad Lunam, & ex propinquitate Lunæ per ſuum Epyciclum ad terram, prouenit inæqualitas Eclypſis, & Lunaris, & Solaris; quæ inæqualitas, quamuis ex alijs cauſis proficiſcatur, vt infra dicemus, agentes de Sole, & Luna obſcurandis ante Iudicij diem, tamen hæc etiam cauſa allata conſideranda eſt, & adſcribenda eccentrico in Sole, vel eccentrico, vel Epyciclo in Luna, ex ſupra traditis. Cum igitur Stellæ in illo expanſo fluido non exiſtant ſuſpenſæ, abſque vllo circulo, cui ſint infixæ, veritati conſonum videtur pronunciatum de Eccentricis, & Epyciclis, quibus infixi planetæ, ab Intelligentijs cæleſtibus mouentur, & telluri modò propinqui, modò ab ipſa remoti apparent.

Ceſalpini opinio de vnico Cælo.

Non enim adhæreo ſententiæ Ceſalpini lib. 3. Peripatet. quæſt. quæſt. 4. quam ſecutus eſt P. Auerſa, tom. 2. Philoſophiæ quæſt. 32. ſect. 7. nimirum vnicum eſſe Cælum, intra quod exiſtunt peramplæ quædam zonæ, ſeu faſciæ, diuiſæ, & diſcontinuatæ à reliquo cælo, habentes ſuã longitudinem, & profunditatem, & in quibus, ſeptem ſunt infixi Planetæ; Nam eô ipſo, quod ſunt zonæ, & faſciæ, non videntur habere profunditatem; & tamen Ariſtoteles ſecundo Cæli text. 59. & alij Aſtronomi docent, Aſtra omnia eſſe ſolida, & plena corpora, & eſſe globos, non zonas, ſuam profunditatem habentes; Vt patet in Luna, quæ cum ſit globus rotundus, vna ſola medietas conuerſa ad Solem illuſtratur, dum verò reſoluitur, & coniungitur cum Sole, illa medietas, quæ eſt auerſa à noſtris oculis, illuſtratur quidem à Sole, ſed à nobis non videtur, quoniam Luna eſt corpus opacũ, & nõ tranſparens, vt infra explicabimus, agẽtes de obſcuritate Lunæ in fine Mundi. Hæc opinio de zonis videtur indicata ab Ægidio in Hexameron. part. 2. cap. 33. Quicquid ſit de zonis, patebit ſpeculanti ſententiam Ceſalpini, & Auerſæ harum zonarum officiũ ad munera eccentricorum reduci, & hos Authores, mutato nomine, eccentricos tandem conceſſiſſe.

Luna globus rotundus eſſe.

Sententia Auerſæ.

Neq; mihi probatur eiuſdem Auerſæ ſententia putans vnum eſſe ſidereum cælum, ipſumq; per ſe primò moueri ab Ortu in Occaſum, abſq; eo, quod rapiatur ab alio Cælo, dum ex alia parte mouentur ſingulæ Planetarũ zonæ ſuper polos proprios, & in obliquum ab Occaſu in Ortum; ſupra enim ſatis ſuperq; demonſtrauimus, neceſſarium eſſe Cælum, quod dicitur primum mobile, rapiens Planetas ab Ortu ad Occaſum, certa, & inuariabili menſura horarum 24. nec non demonſtrauimus, qualis ſit motus Planetarum ab Occaſu in Ortum, qui fit potiſſimum per ſuos eccentricos; Quos, licet multi refellant, inter quos eſt etiam Lucillus Philateus lib. 2. de Cælo, ponens alium motum proprium ipſius Planetæ, inſtar Helicis, tamen probabilius eſt, dari circulum eccentricum in Orbibus Planetarũ, præterquam in Venere, & Mercurio, qui cum ferãtur circa Solem, tamquam circa proprium centrum, ex ſiſtemate Tychonis, ſat eſt illis aſſignare Epyciclos, per quos circa Solem moueantur. Itaq; explodendum omninò eſt Aſtronomicum crimen Campanellæ, admittentis propinquitatẽ Solis fieri per ipſius mutationem, & deſcenſum à proprio loco, & ſede, & conſequẽter incendium Orbis inferioris naturaliter cõtingere poſſe, ex flammis Solis continuò ad Tellurem labentis, quoniam à nobis oſtenſum fuit, propinquitatem Solis ab eccentrico circulo prouenire, neq; talem eſſe, vt mediante ipſa, Sol comburere poſſit hanc rerum inferiorum molem, ſed quidem ex ipſa, diuerſitates Æquinoctiorũ, anticipationes, & Solſtitiorum varietates proficiſci; Addo, quod ſicuti ab Aſtris fixis non poteſt inflammari Terra propter maximam ab ipſis aſtris firmamenti diſtantiam, quoniã terra, ex Tychonica doctrina diſtat à fixarum cælo 14. millibus terræ ſemidiametris; Ita neq; Sol poteſt comburere terram, à qua diſtat 1142. terræ ſemidiametris.

Concluſio diſputationis aduerſum Campanellam.

Aſtronomis, ſcilicet, quod Sol perambulans ſemicirculum borealem, decurrit ab Ariete per Cancrum, vſque ad Libram. Vnde eo tempore Sol fit vicinior Cancro, in quo Eccẽtricus Solis ſuum habet Apogæum, ideſt punctum, quod longiſſimè abeſt à terra; Propterea maiorem partem eccentrici ibi percurrens, plus temporis conſumit, quam in ſemicirculo auſtrali, quem pertranſiens idem Sol, fit propinquior Capricorno, ideſt oppoſito augis eccentrici, quod eſt punctum maximè vicinũ terræ; Quare minorem partem eccentrici percurrit hic, quam ibi & conſequenter minus tempus abſumit; Quod ſi hæc varietas motus annui Solis adſcribenda eſt ipſius Eccentrico, & ex hac varietate deducitur maior, & minor diſtantia Solis à terra, cur à Campanella auferendus erit hic circulus eccentricus, quo talis vicinitas egregiè defenditur; & explicatur, abſq; illo abſurdo, & deteſtabili pronunciato, de propinquitate Orbis Solaris ad tellurem, per remotionem à proprio loco, & ſede?

Inæqualitas motus Solis annui.

Ingreſſus Solis in ſigna Zodiaci.

Ex hac eadem cauſa oritur inæqualitas ingreſſus Solis in ſigna Zodiaci. Etenim ingreditur principium Arietis die 21. Martij, principium Tauri, die 21. Aprilis, Gemini die 21. Maij, Cancri die 25. Iunij, Leonis 24. Iulij, Virginis 24. Auguſti, Libræ 24. Septembris, Scorpionis 24. Octobris, Sagittarij 23. Nouembris, Capricorni 21. Decembris, Aquarij 21. Ianuarij, Piſcium 19. Februarij; Quare Sol tardius vnum ſignũ ingreditur, quam aliud, ob hanc rationem, quia maior pars circuli deferentis Aſtrum, magis correſpondet vni ſigno, quam alteri, Ideò breuius, vel tardius illud pertranſit.

Variatio Solaris diametri.

Similiter ex poſitione Eccentrici proficiſcitur maior, & minor apparentia Solis noſtris oculis exhibita; Siquidem deprehenderunt Aſtronomi, Solem exiſtentem in Capricorno, vel in alijs Auſtralibus ſignis maiorem apparere, quam cum Cancrum, vel alia ſigna borealia pertranſit. Non ignoro, hãc maiorem apparẽtiam Solis in Capricorno exiſtentis, à multis adſcribi, nõ ipſius ad terram propinquitati, ſed vaporibus inter Solem, & noſtrum viſum interiectis, qui diſgregantes radios viſuales, efficiunt, vt Sol maior videatur; Idcirco aſſerunt Solem orientem ampliorem apparere, quia vapores verſantur circa Orizontem, ad quem Sol aſcendit; In meridie autem minor apparet, quoniam diſiecti ſunt à ſuis radijs vapores, qui maiorem illam magnitudinem, per refractionem repreſentabant. Vt verum fatear, hæc conſideratio parui eſt momenti; nam Sol maior videtur in ſuo perigæo, & non ſolum, quando vaporibus aer verſatur, ſed etiam quando ſereniſſimum eſt cælum, & nullis fermè vaporibus occupatus eſt aer; Quod ſępè hyberno tempore contingit, exiſtente Sole in Capricorno, cum à vẽtis, ac frigiditate immodica purgantur, exiccantur, & vt ſic dixerim, ſuffocantur vapores, ne aerem condenſent quando verò exiſtit Sol in Cancro, ſæpe ſæpius euenit, vt aer æſtiuis procellis repente excitatis, turbetur, ac denſetur, & tamen Sol tunc minor apparet, quam tempore hyemali; Igitur cauſa præcipua maioris, & minoris apparentiæ Solis, adſcribenda eſt maiori, vel minori diſtantiæ eiuſdem Solis à centro Mundi, quod eſt terra, & hæc diuerſitas diſtantiæ oritur ab eccentrico circulo.

Cauſa huius variationis.

Alia ratione non minus valida demonſtratur vicinitas Solis ad Lunã, & ad Tellurem orta ab eodem eccentrico. Quod primum patet in Eclypſi Solari, quæ fit per interpoſitionem Lunæ inter Solem, & noſtrum aſpectum, & quæ Eclypſis, vno tempore maior eſt, & lõgius durat, quam alio tempore; id verò aliunde prouenire non poteſt, quam à maiori, vel minori diſtãtia Solis à Luna; Nam Sol propinquior Lunæ, magis, & vehementius illam illuminat, vnde ipſa, quæ eſt corpus opacum, omni lumine deſtitutum, præter mutuatum à Sole, minorem proijcit vmbran in Solem, & conſequenter breuior eſt Eclypſis; Quando verò Sol in coitu cum eadem Luna, eſt remotior ab ipſa, minus illam illuminat, & conſequenter Luna maiorem proijcit vmbram in Solem, & Eclypſis fit longior. Idem dicendum eſt de Lunari Eclypſi, quæ fit per interpoſitionem terræ, inter Solem, & Lunam, exiſtentem in Eclyptica, & in Nodis, vel circa, & fit quando Luna ingreditur vmbram terræ, incidẽs in conum ipſius vmbræ; in qua Eclypſi euenit, vt Luna modò magis, modò minus obſcuretur. Etenim tunc minori caligine offunditur Lu-

Variatio diſtantia Solis à Luna.

na,

na, & breuior eſt Eclypſis, quando Luna per motum ſui Epycicli eſt remotior à terra: Sicuti enim quando eſt vicinior, magis implicatur, & inuoluitur in vmbra terræ, quæ latior eſt, & longiori tempore Luna debet ipſam pertranſire, ita quando Luna eſt remotior ab ipſa terra, tunc ipſius terræ vmbra, erga Lunam, eſt anguſta, & minus lata, eamque Luna debet minori tempore pertranſire, atque hinc oritur breuitas Eclypſis. Quamobrem ex propinquitate Solis per ſuum Eccentricum ad Lunam, & ex propinquitate Lunæ per ſuum Epyciclum ad terram, prouenit inæqualitas Eclypſis, & Lunaris, & Solaris; quæ inæqualitas, quamuis ex alijs cauſis proficiſcatur, vt infra dicemus, agentes de Sole, & Luna obſcurandis ante Iudicij diem, tamen hæc etiam cauſa allata conſideranda eſt, & adſcribenda eccentrico in Sole, vel eccentrico, vel Epyciclo in Luna, ex ſupra traditis. Cum igitur Stellæ in illo expanſo fluido non exiſtant ſuſpenſæ, abſque vllo circulo, cui ſint infixæ, veritati conſonum videtur pronunciatum de Eccentricis, & Epyciclis, quibus infixi planetæ, ab Intelligentijs cæleſtibus mouentur, & tellùri modò propinqui, modò ab ipſa remoti apparent.

Ceſalpini opinio de vnico Cælo.

Non enim adhæreo ſententiæ Ceſalpini lib. 3. Peripatet. quæſt. quæſt. 4. quam ſecutus eſt P. Auerſa, tom. 2. Philoſophiæ quæſt. 32. ſect. 7. nimirum vnicum eſſe Cælum, intra quod exiſtunt peramplæ quædam zonæ, ſeu faſciæ, diuiſæ, & diſcontinuatæ à reliquo cælo, habentes ſuã longitudinem, & profunditatem, & in quibus, ſeptem ſunt infixi Planetæ; Nam eô ipſo, quod ſunt zonæ, & faſciæ, non videntur habere profunditatem; & tamen Ariſtoteles ſecundo Cæli text. 59. & alij Aſtronomi docent, Aſtra omnia eſſe ſolida, & plena corpora, & eſſe globos, non zonas, ſuam profunditatem habentes; Vt patet in Luna, quæ cum ſit globus rotundus, vna ſola medietas conuerſa ad Solem illuſtratur, dum verò reſoluitur, & coniungitur cum Sole, illa medietas, quæ eſt auerſa à noſtris oculis, illuſtratur quidem à Sole, ſed à nobis non videtur, quoniam Luna eſt corpus opacũ, & nõ tranſparens, vt infra explicabimus, agẽtes de obſcuritate Lunæ in fine Mundi. Hæc opinio de zonis videtur indicata ab Ægidio in Hexameron. part. 2. cap. 33. Quicquid ſit de zonis, patebit ſpeculanti ſententiam Ceſalpini, & Auerſæ harum zonarum officiũ ad munera eccentricorum reduci, & hos Authores, mutato nomine, eccentricos tandem conceſſiſſe.

Luna globus rotundus eſſe.

Sententia Auerſæ.

Neq; mihi probatur eiuſdem Auerſæ ſententia putans vnum eſſe ſidereum cælum, ipſumq; per ſe primò moueri ab Ortu in Occaſum, abſq; eo, quod rapiatur ab alio Cælo, dum ex alia parte mouentur ſingulæ Planetarũ zonæ ſuper polos proprios, & in obliquum, ab Occaſu in Ortum; ſupra enim ſatis ſuperq; demonſtrauimus, neceſſarium eſſe Cælum, quod dicitur primum mobile, rapiens Planetas ab Ortu ad Occaſum, certa, & inuariabili menſura horarum 24. nec non demonſtrauimus, qualis ſit motus Planetarum ab Occaſu in Ortum, qui fit potiſſimum per ſuos eccentricos; Quos, licet multi refellant, inter quos eſt etiam Lucillus Philateus lib. 2. de Cælo, ponens alium motum proprium ipſius Planetæ, inſtar Helicis, tamen probabilius eſt, dari circulum eccentricum in Orbibus Planetarũ, præterquam in Venere, & Mercurio, qui cum ferãtur circa Solem, tamquam circa proprium centrum, ex ſiſtemate Tychonis, ſat eſt illis aſſignare Epyciclos, per quos circa Solem moueantur. Itaq; explodendum omninò eſt Aſtronomicum crimen Campanellæ, admittentis propinquitatẽ Solis fieri per ipſius mutationem, & deſcenſum à proprio loco, & ſede, & conſequẽter incendium Orbis inferioris naturaliter cõtingere poſſe, ex flammis Solis continuò ad Tellurem labentis, quoniam à nobis oſtenſum fuit, propinquitatem Solis ab eccentrico circulo prouenire, neq; talem eſſe, vt mediante ipſa, Sol comburere poſſit hanc rerum inferiorum molem, ſed quidem ex ipſa, diuerſitates Æquinoctiorũ, anticipationes, & Solſtitiorum varietates proficiſci; Addo, quod ſicuti ab Aſtris fixis non poteſt inflammari Terra propter maximam ab ipſis aſtris firmamenti diſtantiam, quoniã terra, ex Tychonica doctrina diſtat à fixarum cælo 14. millibus terræ ſemidiametris; Ita neq; Sol poteſt comburere terram, à qua diſtat 1142. terræ ſemidiametris.

Concluſio diſputationis aduerſum Campanellam.

ideſt moueri ab Ortu in Occaſum.

Prædictos tres Circulos, & Epyciclos admittunt ferè omnes Aſtronomi in Planetis, præterquam in Sole, quem negant habere Epyciclum. Acerrimus oppugnator horum circulorum eſt Hieronymus Fracaſtorius, vir omni ſcientiarum genere excultiſſimus, lib. de Homocentricis, qui reprehenditur à P. Clauio comment. in cap. 4. Sphæræ. Animaduertendum tamen eſt, aliquos negare hos circulos in Venere, & Mercurio, aſſerentes non habere proprios orbes, ſeu cælos totales, ſed omnia ipſorum Phænomena ſaluari per ſolos Epyciclos, quibus mouentur circa Solem; Non enim hi duo Planetæ ambiunt ſphæram Lunæ, & terram, vt faciunt etiam tres alij ſuperiores Planetæ, Saturnus, Iupiter, & Mars, qui habent vnà cum Mercurio, & Venere, Solem pro cẽtro, quemadmodũ ſidereum Cælum, Sol, & Luna habent pro centro ipſam terram, vt patet in ſyſtemate Tychonico, in quo Sol conſtituitur centrum ſphærarum cæleſtium, quas diximus; Et quamuis Sol ſit mobilis, ex ſententia Tychonis, ad differentiam Copernici ipſum immobile centrũ conſtituentis, tamen idem Sol habere poteſt rationem centri, ad cuius rationem conſtituendam, non eſt neceſſaria immobilitas ſimpliciter, ſed ſecundum quid, ideſt, quod centrum non moueatur eo motu, quo mouentur ea, quæ circa ipſum reuoluuntur. Propterea, reſpectu Veneris, & Mercurij, recentiores, in Cælo Solis collocarunt duos orbes eccentricos, vnum Veneri deſtinatum, alterum Mercurio, per quos orbes hi planetæ fiũt modo ſuperiores Soli, modo inferiores; ſed quemadmodum Epyciclos plurimi Aſtronomi admittunt in Planetis, ita, vt dixi, negant in Sole, exceptis Ceſalpino, & Chriſtiano Longomõtano in Aſtronomia Danica, qui Ceſalpinus lib. 3. quæſt. Peripat. quæſt. 3. contendit in Sole quoque Epyciclum demonſtrare, rationibus deſumptis à velociſſima Solis motione, à tremore vmbrarum, imo à tremore ſui luminis; Quod lumen, ſi per tecti ſpiraculum in ædem, & in parietem oppoſitum impingat, apparet lumen modò incitatius eſſe, modò tardius, modò ſtare, modò regredi, cuius motus inæqualitatem breuiſſimo factam tẽpore, attribuit Ceſalpinus minimo circulo celerrimè agitato, nimirum Epyciclo; Quæ tamen omnia non Epyciclo, ſed partim viſus humani imbecillitati, partim refractioni radiorum, adſcribenda ſunt. Siquidem lumẽ Solis plerumq; coniunctum, & mixtum eſt vaporibus, qui in aere mouentur continuò, & agitantur; hinc per refractionem euenit, vt vmbræ, & lumina quodammodo tremere videantur; Neq; eſt, quod citatiſſimus Solis motus epyciclo attribuatur; cum ſat ſit eccentrico circulo deferenti ipſum Solem, eiuſdem velocitatem, & motus varietatem, vt mox dicam, adſcribere.

Opinio Fracaſtory.

Sol centrũ planetarũ aliquot.

Ceſalpini opinio de Solis Epyciclo.

Tremor Solaris luminis per ſpiraculũ intrantis unde oriatur.

Scio tamen aliquos ſaluare anomaliam Solis per Epyciclum; quod perinde eſt ac ſi Sol haberet ſolũ excentricum, dummodo excentricitas ſit æqualis ſemidiametro epycicli, & moueatur cẽtrum epycicli in concentrico, vt optimè demonſtrat Petrus Erigonius in ſuis Theoricis. lib. 1. cap. 3. prop. 10.

Et vt ad ſupradictos circulos redeam; Confirmatur potiſſimum poſitio Orbis medij, ſeu deferentis ex eo, quod per hanc poſitionem optimè explicatur motus Planetarum ab Occaſu ad Orientem; Nam hic Orbis medius nõ mouetur cum velocitate primi mobilis, ſed ſe retardat in illo motu, & proprio motu conuertitur ab Occidente ad Orientem; Hinc fit, vt Planeta ſpatio viginti quattuor horarum, non complet integram reuolutionem ab Oriente ad Occidentem, vt præſtat primum mobile, ſed aliquanto remaneat retrò. Propterea diuerſus eſt motus, quẽ facit hic circulus medius in Planetis, à motu quem in eiſdem faciunt alij circuli, qui ſequuntur motum primi mobilis, hic verò defert Planetam ab Occaſu ad Ortum.

Motus deferentis ab Occaſu ad Ortum.

Non me latet poſitionem eccentricorũ, & epyciclorum à Peripateticis acriter impugnari, nam inter veteres, Auerroes contra hos circulos diſputat ſecundo de Cælo, comment. 35. & 12. Metaph. comment. 45. Inter recentiores verò Cæſar Cremoninus olim in Patauina Academia primarius, & celeberrimus Philoſophiæ profeſſor, ſect. 2. de motu Cæli, cap. 14. 15. & 16. Ariſtotelis, & Auerrois ſententiam mordicus, & ſtrenuiſſimè contra hos circulos defendit; Cuius, & aliorum rationes refellere non eſt huius loci, præter-

Impugnatores Eccentricorũ, & Epyciclorum.

Digitized by Google

terquam quod P. Clauius comment. in cap.4. Sphæræ, hanc prouinciam egregiè ſuſcepit. Quamobrem adhæreo Tychonis doctrinæ lib.1. Progymnaſmatum cap. 1. docentis, Solem non vndequaq; terrã in ſuo tramite, loco centri reſpicere, ſed aliud quoddam, extra hanc, ſui circuitus obtinere meditullium, ideò ipſum Solem conuolui ad terras, orbe eccentrico, tamquam exploratum habet, & indubitatum.

Terra non eſt cētrum motus Solis.

Aliqui Recentiores negantes circulos ſolidos, quibus circumdantur Planetæ, ſaluant egregiè, ac explicant ipſorum ſyderum Phænomena, neq; ego eorum reijcio opinionem, ſed quoniam iam explicatu mihi magis ſuffragatur ad Campanellæ Paradoxon euertẽdum, ideò eidem ſententijs libentius adhæſi. Quibus ita conſtitutis, facile eſt ſupra allata Campanellæ figmenta euertere; Etenim ſi Sol in ſuo eccẽtrico orbe mouetur ad terrã, eo ferè modo, quo cæteri Planetæ in ſuis mouentur Epyciclis, euenit profectò, vt Sol aliquando propior, aliquando remotior fiat terræ. Hinc prouenit illa Solis propinquitas ad tellurem, effecta à Campanella, propter quam putauit ipſe, fore vt aliquando Mundus abſumatur incendio. Reſpondendum enim eſt, Solem, non appropinquare terræ, vt ipſius Sphæra è ſuo loco deturbetur, & dimoueatur, quemadmodum Campanella concedere videtur, ſed quidem appropinquare terræ, per motum in ſuo eccentrico, per quem circulum idem Sol remotior eſt à terra in ſuo Auge, & vicinior ipſi in ſuo Perigæo; Ex qua motus varietate, & irregularitate oriuntur diuerſitates in annis, propter diuerſos ingreſſus Solis in ſigna cardinalia, de quibus ſupra diximus, imò ex motu Solis in hoc circulo, dependet acceleratio, vel retardatio Æquinoctiorum; Quæ præcedentia Æquinoctiorum erat Achilles, qui pro ſententia Campanellæ pugnabat, nunc à nobis Aſtronomicæ veritatis iaculis expugnatus, & profligatus.

Reſpondetur Campanellæ.

Equidem miror Campanellam Mundi incendiarium, ad fulciendam ſuam opinionem, non adhęſiſſe falſæ Copernici ſententię conſtituentis lib.1. reuolut. cap. 9. Orbem terrę inter Orbem Martis, & Veneris, putantis Orbem terræ cum Orbe Lunari circumuolui circa Solem, immobile centrum Planetarum. Nam hoc modo conſtituta terra, propinqua Orbi Martis, & circa Solem reuoluta, dubiò procul ex ardore Martis, & Solis facilius flammam conciperet, quàm ſi dicatur, quod Sol ad ipſam deſcendat, ad eam aliquando comburendam. Quoniam verò opinio Copernici, non ſolum aduerſatur Platoni, Ariſtoteli, Ptolemæo, & vniuerſæ Philoſophorum phalangi, collocanti terram in medio Mundi, tamquam Vniuerſi centrum immobile, ſed etiam (vt ſuperius dixi) repugnat ſacris monumentis, & Romanæ Eccleſię conſtitutionibus, idcirco ſatius arbitratus eſt Campanella, incendium naturale telluris, approximationi Solis adſcribere.

Syſtema Copernici ſententiæ Cãpanellæ accommodatum.

Cæterũ Campanella, contra quem huiuſq; diſputationis arma ſuſcepimus, facilè noſtrum eludet certamen, & ſpicula retundet negando, vt verè negat loco citato, Eccentricos, & Epycicl os. Ideò concedit quidem, & tamquam probatiſſimum putat, Solem aliquando viciniorẽ fieri terræ, ſed inficiabitur hanc vicinitatem contingere, propter eccẽtricum Solis, modo à nobis explicato. Propterea ad infringendã penitus ipſius opinionem & ne aliquod ipſi remaneat latibulũ, quò ſe recipiat, opus eſt vno, vel altero argumento neceſſariam circuli eccentrici poſitionem demonſtrare.

Prodeat primo loco obſeruatio ab Aſtronomis habita de itinere Solis, qui diuerſis temporum menſuris ſemicirculum borealem, & ſemicirculũ auſtralem percurrit: Quandoquidem dies, qui in curſu Solis intercedunt, ab æquinoctio vernali incidente, die 21. Martij, vſque ad æquinoctium autumnale, quod fit die 24. Septembris, ſunt dies 187. At reuerſio Solis à die 24. Septembris, vſq; ad diem 21. Martij, continet dies dumtaxat 178. Vel vt hac tempeſtate calculis exactioribus examinauit Argolus li.1. in Ephem. cap.8. primus circulus abſoluitur, diebus 186. hor. 18 $\frac{1}{2}$. & ſecundus diebus 178. hor. 11 $\frac{1}{2}$. itaut cadat inæqualitas dierum 8. & horarum 7. At quænam ſit cauſa, propter quam Sol maius tempus impendit, dum perluſtrat ſemicirculum borealem, quam auſtralem, hæc adducitur ab

Suſtinetur eccentrici contra Cãpanellam.

Aſtronomis, ſcilicet, quòd Sol perambulans ſemicirculum borealem, decurrit ab Ariete per Cancrum, vſque ad Libram. Vnde eo tempore Sol fit vicinior Cancro, in quo Eccetricus Solis ſuum habet Apogæum, ideſt punctum, quod longiſſimè abeſt à terra; Propterea maiorem partem eccentrici ibi percurrens, plus temporis conſumit, quam in ſemicirculo auſtrali, quem pertranſiens idem Sol, fit propinquior Capricorno, ideſt oppoſito augis eccentrici, quod eſt punctum maximè vicinũ terræ; Quare minorem partem eccentrici percurrit hic, quam ibi & conſequenter minus tempus abſumit; Quod ſi hæc varietas motus annui Solis adſcribenda eſt ipſius Eccentrico, & ex hac varietate deducitur maior, & minor diſtantia Solis à terra, cur à Campanella auferendus erit hic circulus eccentricus, quo talis vicinitas egregiè defenditur, & explicatur, abſq; illo abſurdo, & deteſtabili pronunciato, de propinquitate Orbis Solaris ad tellurem, per remotionem à proprio loco, & ſede?

Inæqualitas motus Solis anni.

Ingreſſus Solis in ſigna Zodiaci.

Ex hac eadem cauſa oritur inæqualitas ingreſſus Solis in ſigna Zodiaci. Etenim ingreditur principium Arietis die 21. Martij, principium Tauri, die 21. Aprilis, Gemini die 21. Maij, Cancri die 21. Iunij, Leonis 24. Iulij, Virginis 24. Auguſti, Libræ 24. Septembris, Scorpionis 24. Octobris, Sagittarij 23. Nouembris, Capricorni 21. Decembris, Aquarij 21. Ianuarij, Piſcium 19. Februarij; Quare Sol tardius vnum ſignũ ingreditur, quam aliud, ob hanc rationem, quia maior pars circuli deferentis Aſtrum, magis correſpondet vni ſigno, quam alteri, Ideò breuius, vel tardius illud pertranſit.

Variatio Solaris diametri.

Similiter ex poſitione Eccentrici proficiſcitur maior, & minor apparentia Solis noſtris oculis exhibita; Siquidem deprehenderunt Aſtronomi, Solem exiſtentem in Capricorno, vel in alijs Auſtralibus ſignis maiorem apparere, quam cum Cancrum, vel alia ſigna borealia pertranſit. Non ignoro, hãc maiorem apparẽtiam Solis in Capricorno exiſtentis, à multis adſcribi, nõ ipſius ad terram propinquitati, ſed vaporibus inter Solem, & noſtrum viſum interiectis, qui diſgregantes radios viſuales, efficiunt, vt Sol maior videatur; Idcirco aſſerunt Solem orientem ampliorem apparere, quia vapores verſantur circa Orizontem, ad quem Sol aſcendit; In meridie autem minor apparet, quoniam diſiecti ſunt à ſuis radijs vapores, qui maiorem illam magnitudinem, per refractionem repreſentabant. Vt verum fatear, hæc conſideratio parui eſt momenti; nam Sol maior videtur in ſuo perigæo, & non ſolum, quando vaporibus aer verſatur, ſed etiam quando ſereniſſimum eſt cælum, & nullis fermè vaporibus occupatus eſt aer; Quod ſępè hyberno tempore contingit, exiſtente Sole in Capricorno, cum à vẽtis, ac frigiditate immodica purgantur, exiccantur, & vt ſic dixerim, ſuffocantur vapores, ne aerem condenſent quando verò exiſtit Sol in Cancro, ſæpe ſæpius euenit, vt aer æſtiuis procellis repente excitatis, turbetur, ac denſetur, & tamen Sol tunc minor apparet, quam tempore hyemali; Igitur cauſa præcipua maioris, & minoris apparentiæ Solis, adſcribenda eſt maiori, vel minori diſtantiæ eiuſdem Solis à centro Mundi, quod eſt terra, & hæc diuerſitas diſtantiæ oritur ab eccentrico circulo.

Cauſa huius variationis.

Variatio diſtantiæ Solis à Luna.

Alia ratione non minus valida demonſtratur vicinitas Solis ad Lunã, & ad Tellurem orta ab eodem eccentrico. Quod primum patet in Eclypſi Solari, quæ fit per interpoſitionem Lunæ inter Solem, & noſtrum aſpectum, & quæ Eclypſis, vno tempore maior eſt, & lõgius durat, quam alio tempore; id verò aliunde prouenire non poteſt, quam à maiori, vel minori diſtãtia Solis à Luna; Nam Sol propinquior Lunæ, magis, & vehementius illam illuminat, vnde ipſa, quæ eſt corpus opacum, omni lumine deſtitutum, præter mutuatum à Sole, minorem proijcit vmbram in Solem, & conſequenter breuior eſt Eclypſis; Quando verò Sol in coitu cum eadem Luna, eſt remotior ab ipſa, minus illam illuminat, & conſequenter Luna maiorem proijcit vmbram in Solem, & Eclypſis fit longior. Idem dicendum eſt de Lunari Eclypſi, quæ fit per interpoſitionem terræ, inter Solem, & Lunam, exiſtentem in Eclyptica, & in Nodis, vel circa, & fit quando Luna ingreditur vmbram terræ, incidẽs in conum ipſius vmbræ; in qua Eclypſi euenit, vt Luna modò magis, modò minus obſcuretur. Etenim tunc minori caligine offunditur Luna,

na, & breuior eſt Eclypſis, quando Luna per motum ſui Epycicli eſt remotior à terra: Sicuti enim quando eſt vicinior, magis implicatur, & inuoluitur in vmbra terræ, quæ latior eſt, & longiori tempore Luna debet ipſam pertranſire, ita quando Luna eſt remotior ab ipſa terra, tunc ipſius terræ vmbra, erga Lunam, eſt anguſta, & minus lata, eamque Luna debet minori tempore pertranſire, atque hinc oritur breuitas Eclypſis. Quamobrem ex propinquitate Solis per ſuum Eccentricum ad Lunam, & ex propinquitate Lunæ per ſuum Epycicium ad terram, prouenit inæqualitas Eclypſis, & Lunaris, & Solaris; quæ inæqualitas, quamuis ex alijs cauſis proficiſcatur, vt infra dicemus, agentes de Sole, & Luna obſcurandis ante Iudicij diem, tamen hæc etiam cauſa allata conſideranda eſt, & adſcribenda eccentrico in Sole, vel eccentrico, vel Epyciclo in Luna, ex ſupra traditis. Cum igitur Stellæ in illo expanſo fluido non exiſtant ſuſpenſæ, abſque vllo circulo, cui ſint infixæ, veritati conſonum videtur pronunciatum de Eccentricis, & Epyciclis, quibus infixi planetæ, ab Intelligentijs cæleſtibus mouentur, & telluri modò propinqui, modò ab ipſa remoti apparent.

Ceſalpini opinio de vnico Cælo.

Non enim adhæreo ſententiæ Ceſalpini lib. 3. Peripatet. quæſt. quæſt. 4. quam ſecutus eſt P. Auerſa, tom. 2. Philoſophiæ quæſt. 32. ſect. 7. nimirum vnicum eſſe Cælum, intra quod exiſtunt peramplæ quædam zonæ, ſeu faſciæ, diuiſæ, & diſcontinuatæ à reliquo cælo, habentes ſuã longitudinem, & profunditatem, & in quibus, ſeptem ſunt infixi Planetæ; Nam eô ipſo, quod ſunt zonæ, & faſciæ, non videntur habere profunditatem; & tamen Ariſtoteles ſecundo Cæli text. 59. & alij Aſtronomi docent, Aſtra omnia eſſe ſolida, & plena corpora, & eſſe globos, non zonas, ſuam profunditatem habentes; Vt patet in Luna, quæ cum ſit globus rotundus, vna ſola medietas conuerſa ad Solem illuſtratur, dum verò reſoluitur, & coniungitur cum Sole, illa medietas, quæ eſt auerſa à noſtris oculis, illuſtratur quidem à Sole, ſed à nobis non videtur, quoniam Luna eſt corpus opacũ, & nõ tranſparens, vt infra explicabimus, agẽtes de obſcuritate Lunæ iu fine Mundi. Hæc opinio de zonis videtur indicata ab Ægidio in Hexameron. part. 2. cap. 33. Quicquid ſit de zonis, patebit ſpeculanti ſententiam Ceſalpini, & Auerſæ harum zonarum officiũ ad munera eccentricorum reduci, & hos Authores, mutato nomine, eccentricos tandem conceſſiſſe.

Luna globus rotundus eſſe.

Sententia Auerſa.

Neq; mihi probatur eiuſdem Auerſæ ſententia putans vnum eſſe ſidereum cælum, ipſumq; per ſe primò moueri ab Ortu in Occaſum, abſq; eo, quod rapiatur ab alio Cælo, dum ex alia parte mouentur ſingulæ Planetarũ zonæ ſuper polos proprios, & in obliquum, ab Occaſu in Ortum; ſupra enim ſatis ſuperq; demonſtrauimus, neceſſarium eſſe Cælum, quod dicitur primum mobile, rapiens Planetas ab Ortu ad Occaſum, certa, & inuariabili menſura horarum 24. nec non demonſtrauimus, qualis ſit motus Planetarum ab Occaſu in Ortum, qui fit potiſſimum per ſuos eccentricos; Quos, licet multi refellant, inter quos eſt etiam Lucillus Philateus lib. 2. de Cælo, ponens alium motum proprium ipſius Planetæ, inſtar Helicis, tamen probabilius eſt, dari circulum eccentricum in Orbibus Planetarũ, prælterquam in Venere, & Mercurio, qui cum feratur circa Solem, tamquam circa proprium centrum, ex ſiſtemate Tychonis, ſat eſt illis aſſignare Epyciclos, per quos circa Solem moueantur. Itaq; exploden-dum omninò eſt Aſtronomicum crimen Campanellæ, admittentis propinquitatẽ Solis fieri per ipſius mutationem, & deſcenſum à proprio loco, & ſede, & conſequẽter incendium Orbis inferioris naturaliter cõtingere poſſe, ex flammis Solis continuò ad Tellurem labentis, quoniam à nobis oſtenſum fuit, propinquitatem Solis ab eccentrico circulo prouenire, neq; talem eſſe, vt mediante ipſa, Sol comburere poſſit hanc rerum inferiorum molem, ſed quidem ex ipſa, diuerſitates Æquinoctiorũ, anticipationes, & Solſtitiorum varietates proficiſci; Addo, quod ſicuti ab Aſtris fixis non poteſt inflammari Terra propter maximam ab ipſis aſtris firmamenti diſtantiam, quoniã terra, ex Tychonica doctrina diſtat à fixarum cælo 14. millibus terræ ſemidiametris; Ita neq; Sol poteſt comburere terram, à qua diſtat 1142. terræ ſemidiametris.

Concluſio diſputationis aduerſum Campanellam.

ttis. Ex quibus omnibus inferri nequaquam poteſt, naturaliter Mundi incendiũ aliquando futurum, vt perperam exiſtimauit Campanella, cui perſtrepenti ſono iam tempus eſt, vt aures obturemus.

SECTIO TERTIA.

De Sole, Luna, & Stellis in fine Mundi obſcurandis.

Afferuntur ſacræ Scripturæ teſtimonia de obſcuritate Luminarium, & Siderum in fine Mundi. Expoſitiones ipſorum indicantur, & præſertim exponuntur verba S. Ioan. in Apoc. cap. 6. & Matthæi cap. 24.

PRimo loco petenda eſt à Lectore venia euagandi libero, ſed breui greſſu extra Aſtronomicæ ſcientiæ confinia, per amœniſſimos ſacræ Scripturæ campos, ex quibus ea colligã pronunciata, quæ mihi ſuppetent ſegetem, ad Aſtronomicam diſputationem de propoſitis argumentis inſtruendam. Et quidem in conſummatione ſeculorum, aliquo tamen tempore, ipſum præcedente, obſcuranda eſſe Cæli luminaria, Solem, Lunam, & Sidera, non eſt prorſus ambigendum, quia eſt dogma de fide, pronunciatum à Prophetis, & à Chriſto Domino declaratum. In hanc ſiquidem aſſertionem conſpirant ora Prophetarum. Occurrunt primò verba Iohelis cap. 2. *Et dabo prodigia in Cælo, & in terra, ſanguinem, & ignem, & vaporem fumi. Sol conuertetur in tenebras, & Luna in ſanguinem, antequam veniat dies Dom ini magnus, & horribilis.* Quę verba non . unt exponenda cum D. Hieronymo de paſſione Chriſti; Nam, vt animaduertit Ribera, indicat Propheta ſequentibus verbis, aduentum Spiritus Sancti præce ſſurum eſſe illa ſigna; At Chriſti paſſionem, vt notum eſt, effuſio Spiritus Sancti non præceſſit, ſed & paſſionem, & ipſius reſurrectionem ſubſecuta eſt, igitur non ſunt exponendã de paſſione Domini, eò magis, quia dies reſurrectionis Domini incongruè vocatur dies magnus, & horribilis; Quare non admitto aliam interpretationem, quòd tropologicè ſint ea verba exponenda, ſed aſſero explicãda eſſe de ſignis, & prodigijs euenturis in fine Mundi, maximè quia hæc verba referuntur in Actibus Apoſtolorum cap. 2. verſ. 20. & ipſa interpretatur Io. Lorin. de ſignis ad diem Iudicij pertinentibus.

Luminariũ, & ſtellarum obſcuratio.

Expoſitio Prophetiæ Iohelis.

Huc ſpectant verba Iob cap. 9. *Qui præcipit Soli, & non oritur, & Stellas claudit, quaſi ſub ſignaculo.* Olympiodorus refert hæc verba ad Dei potentiam, qui ſi velit, poteſt viciſſitudinem Ortus, & Occaſus tollere; atq; Soli præcipere, vt in quadam certa regione commoretur, neq; exoriatur, aſtra etiam obſcurare, ne luceant. Pineda accommodat hæc verba ſignis, & prodigijs futuris, ante Mundi conſummationem, ita loquens. *Et ſi ludere licet in ipſis ſignaculi, & ſigni vocibus, & latinis ſignificationibus, illa profectò ſigna, quæ erũt in Sole, Luna, & Stellis, erunt ſignacula quædam, ſub quibus illorum ſplendor continebitur, & abſcondetur.*

Prophetia Iob exponitur.

Ita exponẽda ſunt verba Iſaiæ cap. 13. verſic. 10. *Quoniam ſtellæ cæli, & ſplendor earum non exp andent lumen ſuum; Obtenebratus eſt Sol in ortu ſuo, & Luna non ſplendebit in lumine ſuo.* Cornelius à Lapide obſeruat, quod præfata verba ſunt hyperbole, & hypallage, qua Prophetæ ſolent ſignificare extremam calamitatem, cladem, & afflictionem, quoniam afflictis, ob ſpirituum vitalium, & animalium debilitatem, atq; ob capitis deliquium, & vertiginem, omnia caliginoſa videntur. Propterea cum his verbis prædicare contendat Iſaias, quam terribilis futurus eſſet ille dies, quo Deus Cyrum, & Perſas contra Babylonem erat excitaturus, ea verborum

Prophetia Iſaiæ.

borum energia, ingentes illas ærumnas Propheta ante oculos exhibuit. Sed quoniam graphicè non ſolum depixit Babylonis excidium, ſed etiam ſub eius typo diem Iudicij, & totius Orbis occaſum explicauit; idcircò dicendum eſt, Iſaiã prophetico oculo inſpexiſſe obſcurationes Luminarium, in fine Mundi euenturas.

Alia prophetia Iſaiæ. Ad idem ſignificandum referũtur verba eiuſdem Prophetæ cap.24. verſ.23. *Et erubeſcet Luna, & confundetur Sol, cum regnauerit Dominus exercituũ in monte Sion, & in Hieruſalem, & in conſpectu ſenum virorum fuerit glorificatus*; Et ſupra verſic. 21. ait Propheta. *In die illa viſitabit Dominus ſuper militiam Cæli in excelſo, & ſuper Reges Terræ, qui ſunt ſuper terram.* Quæ verba ita exponit S. Hieronymus. *Stellas quaſi ægrotantes Deus viſitabit, & ferro, & cauterys inuret, vt fiat Cælum nouum, & terra noua.* Stellæ enim, vt ait Iob cap.25. *non ſunt mundæ in conſpectu eius*. Subdit P.Cornelius. *Maximè cum iam Idololatria alyſq; ſceleribus culta, aut polluta ſunt. Propterea Deus viſitabit; ideſt obſcurabit, imo Cælo deturbabit*. Circa verò erubeſcentiam Lunæ, & Solis à Propheta indicatam, quamuis Theodoretus, Euſebius, *Erubeſcentia luminarium.* Vatablus, & alij interpretentur erubeſcẽtiam Luminarium, de excidio inuecto Iudæis, poſt Chriſtum crucifixum, pro quo ſcelere Planetæ erubuerunt, ideſt obſcurati ſunt, tamen eadem luminaria erubeſcentiam paſſura eſſe, in fine Mundi, ex eo patet, quod obſtupeſcent, & quodam rubore ſuffundentur, cum videbunt tantam reproborum damnationem, & pœnam, & ſimul tantam beatorum gloriam, & maieſtatem, quod ſignificant verba illa. *Et in conſpectu ſenum virorum fuerit glorificatus*. Porrò ruboris, & confuſionis *Interpretatio Hieronymi, & Cornelij.* Planetarum dat Hieronymus cauſam, ſcilicet; *Erubeſcet Luna, & cõfundetur Sol, cernens homines, qui ſuo fruebantur lumine, nihil dignum Dei bonitate feciſſe. Erubeſcent aſtra*, ait Cornelius à Lapide, *quod luxerint homini impio, qui hac luce abuſus eſt, ad multa, & nefanda ſcelera perpetranda*. Itaq; verba Iohelis relata à S. Petro Act.2. *Luna vertetur in ſanguinem*, à prefato Authore ita exponuntur, erubeſcet Luna, inſtar ſanguinis colore ſuffuſa, quæ omnia tandem indicant obſcurationem luminarium in fine Mundi futuram.

Ezechielis prophetia. Ezechielis teſtimonium cap.32. eamdem confirmat luminarium obſcurationem his verbis. *Et operiam, cum extinctus fueris, Cælum & nigreſcere faciam Stellas eius, Solem nube tegam, & Luna non dabit lumen ſuum, omnia luminaria Cæli mærere faciam ſuper te, & dabo tenebras ſuper terram tuam*. Animaduertit Cornelius Prophetam his verbis vſum eſſe hyperbole, & hypallage poetica, ad explicandam cladem inferendam à Domino, Pharaoni Aegypti regi, tamen cum nomine Pharaonis, quilibet impius intelligatur, obſeruat idem Author hæc verba exponenda eſſe de prodigijs antecedentibus Iudicij diem in quo impius dicitur extinctus, ideſt perpetuæ morti apud inferos damnatus.

Amos prophetia. Prætermitto verba Amos cap.8. Occidit ei Sol, cum adhuc eſſet dies, confuſa eſt, & erubuit. Quibus vêrbis, dum Hieroſolymis intenduntur minæ, etiam ſub typo, & figura calamitates in conſummatione ſeculi prænotantur.

Alia Iſaiæ prophetia. Omitto etiam explicationem verborum Iſaiæ cap.34. verſ.4. *Et tabeſcet omnis militia Calorum, & complicabuntur ſicut liber Cæli, & omnis militia eorum defluet, ſicut defluit folium de vinea, & ficu*, vbi per militiam Cæli intelliguntur Sol, Luna, & Sydera, vt interpretantur S.Thomas, Hugo, Vatablus, & Lyranus. Et quod omnis militia defluet, inſtar folij de vinea, vel de ficu, intelligunt aliqui, quod Stellæ fixæ, propriè ex Cælo in Terrã decident, vt arbitrati ſunt Chryſoſtomus, & Maldonatus in cap.24. Matthæi, qui ait; *Magis Chriſto id affirmanti, quam Ariſtoteli id fieri poſſe neganti, aſſentior*. Nam infra in expoſitione verborũ D.Ioannis Apoc. 6. exponam quid ſignificet complicatio Cæli, tamquam libri, & in quæſt. peculiari diſputabo, An aſtra verè lapſura ſint de Cælo in terram. Idcirco ſuperſedens nunc ab expoſitione verborum Iſaiæ, me transfero ad explicationem verborum Io. loco commemorato.

Prophetia Ioannis. D. Io. in Apocalyp. cap. 6. hæc habet: *Et Sol factus eſt niger, tamquam ſaccus cilicinus, & Luna tota facta eſt ſicut ſanguis, & Stellæ de cælo ceciderunt ſuper terram*. D. Ambroſius, & Rupertus hæc verba retulerunt ad populi Iudaici reprobationem, & excidium regni Iudaici, factum à Tito Im-

Interpretatio Ioan.

Imperatore, ob impiam Chriſti Domini necem,& Chriſtianorum perſecutionem: Ita vt ſenſus ſit; Sol Iudaici populi, qui primùm obſeruatione ſuæ legis, & amore in Deum efferueſcens, emicabat, obſcuratus eſt, & tamquam ſacco cilicino indutus, propter ſcelera grauiſſimà, quæ ipſum denigrarunt. Luna obſcurata eſt, vel non dedit lumen ſuum, & facta eſt ſanguis, quia ſynagoga inſtar Lunæ, Chriſti ſanguine ab ipſa enecati perfuſa, omnibus fuit horroti, & deſpectui; Et Stellæ ceciderunt de Cęlo ſuper terram, quia principes Sacerdotum, & Scribæ, & Phariſęi, qui veluti Stellę refulgebant, de Cælo veræ doctrinæ, & obſeruantiæ legis, in multa crimina ceciderunt. Hæc expoſitio ſubtilis, & ingenioſa reprobanda non eſt; Illud ſolum præ oculis eſt habendũ, quod verba Io. ſunt prophetica, & præſignant facienda ignota, non facta, & comperta; Conſtat autem aliquot annis ante Io. viſionem, excidium Hieroſolymitanum à Veſpaſiano, & Tito Romanis Imperatoribus illatum eſſe, & per totum terrarum Orbem peruulgatũ; propterea exiſtimo, verba Io. magis propriè, & congruenter conſummationem ſæculi; & euentura in ipſa prænotare.

Dionyſij Carthuſ. interpretatio reiecta.

Neq; putandum eſt cũ Dionyſio Carthuſiano, & alijs, quod Ioannes nigredinem Solis, & ſaccum cilicinum, & Lunam conuerſam in ſanguinem, & Stellas cadentes de Cęlo enumerans, non propriè, ſed metaphoricè, & per hyperbolem loquatur, more Prophetarum, qui res graues exagerare ſolent, vt fecit Iſaias cap. 13. excidium Babylonis vaticinando, vt antea retulimus; Quod præſtitit etiam Ezechiel, maximã Ægypti Regi cladem inſligendam prænunciando; Et quemadmodum Iohel cap. 2. hyperbolicè deſcripſit magnitudinem malorum, quibus Iudaicus populus ab exercitu Chaldæorũ obruendus erat; nã quamuis Io. pronunciata eò potiſſimum referantur, vt ante oculos proponant grauitatẽ calamitatum, quibus afficiendi ſunt homines in fine ſęculi, tamen obſcuratio Solis, & Lunæ, & Siderum caſus, non ita debent exponi, vt per nimium timorem viſura ſint ipſis hominibus luminaria obſcurari, & Aſtra commoueri; Nam reuera per iſtas inſignes, & veras Stellarum mutationes voluit Deus indicare extremas calamitates, quibus homines in fine Mundi opprimentur.

Verba Chriſti Domini litteraliter intelligenda.

Verba Saluatoris Matthæi cap. 24. Marci 13. Luc. 21. clariſſimè demonſtrant obſcurationem Solis Lunę, & caſum Stellarum de Cęlo, nõ myſticè, vel metaphoricè, ſed ſecundum ſenſum litteralem intelligi, Et prætermiſſis verbis eiuſdem Domini Saluatoris, quæ ab alijs Euangeliſtis tradita ſunt, & quæ eamdẽ referunt ſententiam, verſabor dumtaxat in explicatione verborum, quæ ipſe habuit, referente Matthæo, loco pręnotato. *Statim autem poſt tribulationem dierũ illorum Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuũ, & Stellæ cadent de Cælo, & virtutes cælorum commouebuntur.* In quorum verborum explicatione conſiderandum eſt, Chriſtum Dominum, in eò ſermone, quem habuit ad ſuos Diſcipulos, promiſcuè loquutũ fuiſſe de euerſione Hieruſalẽ, & de Mundi occaſu, vt patet ex interrogatione ab Apoſtolis ipſi Chriſto facta, his verbis. *Dic nobis, quando hæc erunt, & quod ſignum aduentus tui, & conſummationis ſæculi?* Ideò Redemptor noſter referens primùm diuerſas ærumnas; quibus torquendi erunt homines in conſummatione ſęculorum, & præſentans ſæuiſſimam Antichriſti perſecutionem, ſubdit prodigia, quæ in luminaribus, & Stellis apparebunt; Propterea non eſt omninò admittenda eorum interpretatio, qui putant Solis, & Lunæ obſcuritatem euenturam in fine Mundi, repræſentare cæcitatem mentis eorum, quos Dominus iudicaturus in ira ſua comprehendet, & Stellarũ caſus præmonſtrare illos, qui doctrina, & morum ſanctimonia eminentes ſupplicijs Antichriſti fracti, & territi, decident in perfidiam. Ita interpretantur Primaſius, Beda, & Haymo, & conſentit etiam Auguſtinus epiſt. 80. ad Eſychium, ſcilicet, quod per ſolem obſcuratum intelligatur potentia, & doctrina Chriſti, tenebris inuoluta, & per Lunam caliginoſam, deſignetur Eccleſia, ſeu congregatio fidelium, cladibus, & perſecutionibus Antichriſti obſcurata. Nam quamuis verum ſit hæc verba myſticè poſſe exponi, & Eccleſiam in fine ſæculi obſcuratam iri, impijs perſecutionibus Antichriſti in ipſam ſæuientibus, tamen prodigia

in

Digitized by Google

in Sole, Luna, & Stellis, ſub finem Mundi futura, ſunt corporaliter, & viſibiliter intelligenda. Etenim tribulatio, quam paſſura eſt Eccleſia, ſub illud tempus, & per quam tribulationem ipſa myſticè dicitur obſcuranda, eſt deſcripta apud Matthæum in enarratione antecedenti, & ſeparata ab enarratione prodigiorum, quæ videbuntur in luminaribus, & Stellis; Propterea ita Dominus loquitur. *Statim autem poſt tribulationem dierum illorum Sol obſcurabitur &c.* Igitur cum diuerſæ ſint expreſſiones, prodigia in Cælo non ſunt extorquenda, ad ſignificandas ærumnas, quibus Chriſti fideles ab Antichriſto vexabuntur. Quamobrem cum fundamentum explicationis verborum Chriſti Domini apud Matthæum, nitatur veritate, ſcilicet, quod verè, & realiter ſecutura ſit obſcuratio in Sole, Luna, & Stellis, aliquot expoſitiones breuiter afferam, & conſiderabo, vt deinde magis pateat modus, quo luminaria tenebroſo implicabuntur velamine, & Stellæ de cælo labentur.

Aliorũ Patrum ſententiæ.

Chryſoſtomus, Hieronymus, Hilarius exiſtimant Solem, Lunam, & Sidera non emicatura eſſe, quia per exuberantiam luminis, quod afferet Dominicum corpus, non apparebunt, quoniam lumen maius, minus ità obruere ſolet, vt non conſpiciatur. Hæc interpretatio non mihi probatur, quia Dominus Chriſtus, obſcuratione luminarium, & decidentia ſtellarum vult indicare inſolita prodigia, & horrifica, quæ in fine Mundi contingent; At quæſo, quodnam prodigiũ eſt lumem maius offuſcare minus? Id enim quotidie videmus in Sole, ad cuius pręſentiam ſidera non conſpiciuntur, & quaſi obtenebrata videntur. Addo, quod ſigna in Luminaribus, & Stellis euenient, ante Chriſti aduentum, ergo à Domini corpore glorioſo, tamquam à nimio ſplendore, ſiderum nitores non infringentur. Patet id ex relatis verbis Matthæi ita loquentis, *Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuum, & Stellæ cadent de Cælo, & virtutes cælorum commouebuntur, & tunc parebit ſignum filij hominis in Cælo, & tunc plangent omnes tribus terræ, & videbunt filium hominis venientem in nubibus Cæli cum virtute multa, & maieſtate.* Etenim hæc verborum ſeries demonſtrat, caliginem, qua operienda ſunt Sidera, præceſſuram eſſe Domini aduentum, neq; futuram eo præciſo tempore, quo Dominus ad iudicandum venerit.

Obſcuratio Stellæ à nimio Chriſti corporis fulgere non proueniet.

Confirmatur verbis Luc. cap.21. quibus teſtatur, quod homines, viſis prodigijs in Cælo, & audito maris horrifico ſtrepitu, horreſcent præ timore, & expectatione ingentium malorum; *Et erunt ſigna in Sole, & Luna, & Stellis, & in terris preſſura gentium, præ confuſione ſonitus maris, & fluctuum, areſcentibus hominibus præ timore, & expectatione, quæ ſuperuenient vniuerſo Orbi, Nam virtutes cælorum mouebuntur, & tunc videbunt filium hominis venientem in nube, cum poteſtate magna, & maieſtate.* Hæç verba ſignificant ſigna in Cælo præceſſura eſſe iudicium, & aduentum Iudicis; Quod etiam indicauit Iohel cap.2. Sol conuertetur in tenebras, & Luna in ſanguinem, antequam veniat dies Domini magnus.

Horrores mortalium in Stellarum obſcuratione.

Neq; dicendum eſt, vt refert ex aliorum opinione, Origenes Homil. in verba Matthæi ſupra allata, luminaria, & aſtra obſcuranda eſſe, ex maximo incendio, quo Mundus inferior conflagrandus eſt, & ex magna fumi copia, quæ ex illo incendio in ſublime per aerem euehetur, adeò vt fumoſis voluminibus, Solis aſpectus, Lunæ, & ſiderum inuoluatur; Etenim vis conflagrationis mundanæ deuaſtabit Mundum in ipſo Iudicij die, & enecabit homines viuentes, qui ſtatim ad Iudicium reſurgent; Igitur ſi fumus illius ignis obſcuraret Solem, & Lunam, non poſſet talis obſcuratio ab hominibus videri, & tamen inquit ſacer textus, quod homines illa prodigia aſpicientes, magno timore corripientur, & plangent. Igitur illę tenebrę à fumoſis exhalationibus non inducentur.

Non futuram obſcurationẽ ex magno incendio.

Neq; putandum eſt, illam obſcurationem faciendam eſſe per mutationem intrinſecam Solis, ſcilicet, quia Sol amittet eſſe corpus luminoſum; nam cum poſt caliginem illam, Sol ſplendere debeat in æternum, oporteret Deum rurſus reſtituere lumen Soli, quod fieret per miraculum, & tamen miracula non ſunt abſq; neceſſitate multiplicanda. Addo, quod ſi talis obſcuratio fiat, quia Sol priuetur totaliter lumine, vel lumen ipſum ſuſpendatur à Deo, non ſolum non videbitur obſcurus, ſed nullo modo videbitur, & tamen ex ſacro Codice colligitur, homi-

Nec per mutationẽ Solis intrinſecam.

nes aſpecturos eſſe ſigna in cæleſtibus illis orbibus; Propterea conſiderandi ſunt alij modi, quibus illæ caligines contingere poterunt.

QVÆSITVM QVINTVM.

Demonſtratur Solem in fine Mundi obſcurandum non eſſe à Luna, ſolita Eclypſi ſolari, qua occaſione aliqua ſcitu digna de ipſa Eclypſi ſolari edifferuntur.

REiectis aliquot modis, quibus in conſummatione ſæculorum luminaria ſunt tenebris obducenda. Primo loco examinanda eſt à nobis obſcuratio, quæ continget in Sole, & diſputandum eſt, an eo tempore fieri poſſit, vt Sol à Luna coniuncta cum eodem Sole obtenebretur. Atq; vt hæc non leui brachio, ſed medullitus perſcrutemur, opus eſt aliqua ab Aſtronomis tradita, de ſolari Eclypſi prænotare, quæ ſolum accidit in Nouilunijs, & ſolum quando Nouilunia contingunt propè alterum Nodorum, Borealem ſcilicet, & Euehentem, qui Arabicè caput Draconis dicitur, Vel Auſtralem, & Deuehentem, qui cauda Draconis appellatur. Et tunc coniunctio Lunæ cum Sole obſcurat maximè ipſum Solem, quando fit in ipſis Nodis, cum verò eſt intra limites nodorum, minus, & magis obſcurat, prout Luna propior eſt nodis, vel ab ipſis remotior, nullatenus autem obſcurat, ſi Luna exiſtens Borealis, diſtabit à nodis, pluſquam gradibus 15. & ½, & exiſtens Auſtralis, diſtabit pluſquam grad. 7. Cuius cauſæ diuerſitatem vide apud Aſtronomos, & præſertim apud Blancanum, part. 3. Sphæræ, cap. de Eclypſi Solari. Ratio verò ab Optica ducta, ob quam Luna interiecta inter Solem, & noſtrum viſum impedit, ne lumen Solis videamus, eſt quod ambo luminaria in vnam, eamdemque rectam lineam viſualem à noſtro emanantem oculo, per vtriuſq; luminaris centrum ductam, incidunt, ſiquidem tunc Luna exiſtens in eodem plano Eclypticæ cum Sole, impedit nobis aſpectum Solis, quia linea viſualis exiens ab oculo noſtro, tranſiens per corpus Lunæ ad Solem, ab ipſa Luna impeditur, quamuis ſit minoris quantitatis ipſo Sole, vt infrà dicemus; quoniam perſpectiui demonſtrant magnum corpus à paruo impediri, ne videatur, ſi corpus paruum ſit à corpore magno valdè remotum, & oculo valdè proximum; Atq; ita manus oculo vicina, ipſiq; obiecta aufert viſionem magni montis; Et id prorſus contingit in Luna, quæ oculo humano proxima, maiorem facit angulum viſionis, quam faciat remota. Ideò nobis vicina, & Soli copulata, tollit ne obiectum viſibile Solis perſpiciamus.

Eclipſis, quando accidant.

Ratio optica Solaris eclypſis.

Talis obſcuratio in fine Mundi non eſt in Sole admittenda, quoniam cum hæc ſit naturalis, & fiat ſolum in Nouilunijs, non eſt reſtringenda prodigioſa illa obſcuratio ad Nouilunia; Vnde æſtimaretur naturalis, & non prodigium, & ſignum, vt loquitur ſacer textus, *Erunt ſigna in Sole*. Quandoquidem nomine Signi intelligitur admirabilis, & inſolitus euentus, atq; prodigium, præter ordinem naturæ.

Obſcuratio in fine Mundi nõ naturalis, ſed prodigioſa.

Præterea cõſidero Eclypſim ſolarem, quæ fit à Luna, diu perdurare non poſſe, quia radij ſolares moram diuturnam non trahunt in ea vmbra Lunæ, quæ ad noſtros peruenit oculos, ſed ſtatim poſt caliginem incipit Sol ex parte Occidentis ſplendeſcere, quoniam cum Luna moueatur ſub Sole ab Occidente verſus Orientem, Solemq; motu proprio ſuperet, ſtatim relinquit Solem detectum, & à nobis conſpectum; Et ratio petita ab Optica eſt, quod inſenſibilis eſt differentia, quæ reperitur inter dimetientem viſualem Solis, & dimetientem viſualem Lunæ, propter quam paruam differentiam, Eclypſis Solaris plerumq; per duas vel tres horas durare ſolet; Quoniam autem probabile eſt, obſcurationem Solis, quæ in fine Mundi continget, non per duas, vel tres, ſed per plures horas perſeuerare debere, non ſolum, vt appareat caligo ſupernaturalis, ſed etiam, vt maiorem incutiat hominibus timorem, idcircò obtenebratio illa ſolaris à coitu Lunæ non efficietur.

Ob-

Obſeruandum eſt etiam, quod vmbra partis Lunæ noſtris oculis obuerſæ, & à Sole auerſæ, nequit eſſe tanta, vt acuminata, ad terram deſcendens, poſſit totam tellurem obſcurare; Etenim cum Luna ſit minor terra quadragies, fit vt eiuſdem Lunæ vmbra ſit gracilior terra, quæ in parte graciliori vmbræ Lunæ verſatur in Eclypſi Solari. Propterea ipſa vmbra Lunæ terram totam non poteſt caligine inuoluere. Exiſtimo autem tenebras, quæ ante Iudicij diem contingent, ſuper vniuerſam terram inducendas eſſe, eo ferè modo, quo in paſſione Saluatoris noſtri contigerunt, iuxta Sacræ Scripturæ teſtimonium; *Et tenebræ factæ ſunt ſuper vniuerſam terram*; Quamuis aliqui perperam per vniuerſam terram, dumtaxat Palæſtinam, & Iudæam ſint interpretati. Quare ſi vniuerſa terra, & primo loco totum noſtrum Hemiſphærium obſcurandum eſt, per defectum luminis Solaris, quemadmodum poſtea aliud Hemiſphæriũ apud Antipodas obtenebrabitur, ſanè id euenire non poteſt, per coitum Lunæ impedientis lumen Solis, & obſcurantis ſua vmbra terram, quia, vt diximus, vmbra Lunæ minoris quantitatis, quàm ſit terra, non poteſt totam ipſam terram tenebris inuoluere. Ex quibus ſequitur, quod multò minus Luna poterit totum contegere Solem, qui centies, & quadragies, ex Tychone, vel verius centies ſexagies, ex alijs Aſtronomis, maior eſt terra, vnde maior eſt Luna, quinquies millies, & ſexcenties, ergo Luna totum obruere tenebris nequit Solem. Quod demonſtrat egregiè Chriſtianus in ſua Aſtronomia Danica fol. 168. Duæ, inquit, lineæ rectæ ab extremitatibus diametri Solis ducantur ad ſuperficiem terræ, & Lunare corpus in tranſitu pertingant, patet partem circumferentiæ lucidæ corporis Solaris, ab obſcuratione intactam remanere, quoniam lineæ illæ lunare corpus, & occultationem ab ipſo inducendam prætereunt, & excedunt; Quare illi, qui degunt in terræ lateribus, ſubiectis lineis, ductis ab extremitatibus diametri Solis, ipſum in ea parte lucidum intuentur; Hinc fit vt Luna, quamuis Solem nobis occultet, minorem tamẽ ſe prodat; Et animaduertit P. Aquillonius lib. 6. Opticæ, quod anno 1567. facta eſt Eclypſis, in qua tametſi Luna eſſet directè interpoſita inter Solem, & humanum viſum, nihilominus totum non tegebat Solem, ſed relinquebatur circa Solem circulus quidam lucidus, qui inſtar coronæ, diſcum Lunæ ambiebat; Igitur ſi Luna nequit totum obſcurare Solem, planè conficitur, obſcurationem Solis futuram in fine Mundi, à Luna efficiendam non eſſe, nam ſacra Prophetarum oracula, à nobis ſupra relata, nec non verba Chriſti Domini Matt. 24. indicãt Soli totaliter tenebras offundendas eſſe. *Sol obſcurabitur*, hæc enim ſunt verba abſolutè, & ſimpliciter prolata, quæ totum indicant, quod indicare poſſunt, ergo ſignificant totalem Solis obſcurationem, quæ præſtari nequit à Luna coniuncta Soli, quamuis præcisè in Nodis reperiatur.

Tenebræ futuræ ſint per vniuerſam terrã.

Luna non poteſt tegere totum Solem.

Prætermittendum non eſt, naturalem defectum Solis, vel ipſius Eclypſim, alicubi terrarum apparere, & alicubi non, & aliquando Solem totum obſcuratum ab aliquibus conſpici, & aliquando partem ipſius; Ratio ducitur à differentia, quæ reperitur inter Eclypſim Lunarem, & Solarem, quoniam Eclypſis Lunaris eſt vniuerſalis, facta ab vmbra terræ, quæ in omni Climate eſt eadem, Eclypſis autem ſolaris non eſt vniuerſalis, & in vno climate apparet, & non in alio, & in hoc loco maior, & in illo minor conſpicitur; Quæ diuerſitas dependet ab aſpectu noſtro, qui diuerſus eſt ad Solem, propter diuerſos ſitus terræ, & climata, & dependet etiam à parallaxi Lunæ, quæ in diuerſis climatibus diuerſificatur. Vnde conſtat, quod Eclypſis Solaris, neq; eodem modo, neq; eodem tempore, & prorſus inæqualiter ab oculis humanis perſpicitur. Quoniam verò probabile eſt, & maximè veritati conſonum, quod Sol in fine Mundi obſcuratus, aſpiciẽdus ſit eodem ferè tempore, eodemq; modo ab omnibus gentibus noſtrum Hemiſphærium habitantibus, ne aliqui extimeſcant, alij verò nullo terrore turbentur, eo magis, quia excidium Mundi vniuerſale requirit etiam ſigna in luminaribus, & præſertim in Sole, non partialia, reſpectu alicuius gentis, & climatis, ſed totalia reſpectu totius humani generis, ideò ſtatuendum eſt, obſcurationem Solis euenturam in fine Mundi, nequaquã à coitu Lunæ cum eo-

Eclypſis Solis non vbiq; apparet.

eodem Sole poſſe contingere, aliumque excogitandum eſſe modum, quo Sol atra nocte obruetur.

Cæterum antequam id aggrediar explicare, grauiſſima expendenda eſt dubitatio, quæ noſtram vrget, hucuſq; explicatam, aſſertionem, & petita eſt ab Eclypſi Solari, quæ in funere Redemptoris noſtri vniuerſam terram contexit. Etenim illam contigiſſe, ex miraculoſa coniunctione Lunæ cum Sole, refert Dionyſius Areopagita epiſt.7. ad Polycarpum, & ep.2.ad Apollophanem Philoſophum, in qua enarrat, ſe vna cum Apollophane in Heliopoli Aegypti, Eclypſim illam admirandam obſeruaſſe, feria ſexta, & hora etiam penè ſexta, *quando Sol horribilius ſubito eſt tenebris obſitus, Luna ipſum intercurrente, & eum repurgatio, reſtitutioq; facta eſt luminis,* vt ipſius vtar verbis, *Luna ad Solis diametrum conuerſa, aufugit, & cum compertum eſſet eo tempore Solem Eclypſis moleſtias, laboreſq; minimè pati debuiſſe, nihilominus Luna ab Oriente Solarem ſplendorem, pullis nigricantibus velis obduxit, cum ſoleat ex Occiduâ parte Solem ingredi, & tamen tunc Solis radios, vſque ad occiduos fines peruagata, occultauit, cum Luna id tempus deeſſet, neque coitus tempus vicinum eſſe cognoſceretur.* Hæc ferè Dionyſius; qui narrat de illo admirando Phenomeno ſe interrogaſſe Apollophanem, qui diuino quodam afflatu reſpondit, has diuinas eſſe rerum viciſſitudines; Cuius Eclypſis miraculum à D. Paulo, audiente Dionyſio, aliquot inde annis prędicatum, Dionyſij animum ad chriſtianam fidem conuertit. Quamobrem, ſi ex verbis Dionyſij colligitur, Lunam in nece Saluatoris, ex oppoſito cum Sole adſpectu, progreſſam eſſe ad coniunctionem, contra ordinem proprij motus, & ipſum Solem in parte Oriētis obſcuraſſe, & non in parte Occidentis, vt naturaliter ſolet Luna obſcurare, imò putādum eſt, Lunam humilius ſolito, atq; infra ſuum Cælum inceſſiſſe, vt toti terræ totum Solem occultaret; nam quantò corpus opacum, vt ſupra dixi, oculis noſtris propius eſt, tantò maius ſpatium nobis occultat, vnde Luna à ſua orbita deflectens, facta propinquior terræ, Solem totum obſcurauit; quidni idem eueniet ante Iudicij diem? Igitur alius non eſt inquirendus modus, quo Sol tunc tenebris implicabitur, quando miraculosè, vt euenit in paſſione Domini, ab opacitate Lunæ ſit obtenebrandus.

Eclypſis Solis in Chriſti morte.

Lunam in paſſione Chriſti humilius deſcendiſſe.

In hac re prorſus ardua, & ſua magnitudine imbecillitatem humani ingenij obruente, afferri non poſſunt rationes demonſtratiuæ, docentes modum, quo Sol in fine Mūdi patietur Eclypſim, ſiquidem verus modus, vt nobis ignotus, ita ſolum Deo, & Angelis eſt compertus, ſed humanæ mentis tenuitati ſat eſt probabiliter de hoc myſterio diſceptare, & quemadmodum non eſt negādum obſcurari poſſe Solem miraculosè in fine Mundi, à coitu Lunæ, vt euenit in Occaſu Saluatoris noſtri, ita non eſt prætermittenda inquiſitio alterius modi, quo eadem pulcherrima Solis facies tenebris fœdabitur. Et quoniam miracula, abſq; neceſſitate, inducenda non ſunt, ſi aliquis modus inuehatur, non ita miraculoſus, qualis ille fuit, quo Sol paſſus eſt tenebras in funere Domini, & in quo Luna à ſua ſede, & curſu deturbata eſt, fortaſſe non erit reijciēdus, ſed tamquam probabilis recipiēdus; Ideò ad hunc modum explicandum, præmittēda eſt breuis conſideratio, de maculis Solaribus, quibus, miniſterio Angelorum congregatis, Solem in fine Mundi caligine obtegendum eſſe, demonſtrare conabimur,

QVÆ-

Digitized by Google

QVÆSITVM SEXTVM.

Proponitur tractatio de maculis: excluditur illorum error, qui putarunt, maculas Solares eſſe deceptiones viſus, & examinatur accuratè opinio præclariſſimi Viri Equitis Scipionis Claramontij, exiſtimantis maculas eſſe vapores in Atmoſphæra, & exploditur ſententia putantium eſſe Stellas.

DE maculis Solis accurata quidem, ſed breuis contexenda eſt diſputatio; Et quemadmodum maculæ hoc donatæ ſunt nomine, quia ſpecioſum Solis vultum commaculant, ita vmbræ nuncupantur; quia etiam intellectui humano tot ignorantiæ vmbras offundunt, vt quid de ipſis certò ſtatuendum ſit, adhuc humanum ingenium in ipſarum ſubobſcura luce caliget.

Solares maculas non eſſe ex vitri vitio. Primò quidem, tamquam tectum, ſartumq; experientia conſtituendum eſt, tales maculas non eſſe næuos, & labes vitrorum, & Telioſcopij, vel ludibria, & præſtigia oculorum, vel refractiones radiorũ ſenſum viſus ludificantes; Etenim præſtantiſſimorum Aſtronomorum laborioſis, ac diuturnis obſeruationibus receptum eſt, maculas non eſſe ludificationes viſus, quoniam diù, & in pluribus diſtantibus locis non fuiſſent eodem tempore ſpectatæ.

Claramõtij opinio. Præterea exploratiſſimum eſt, maculas ſolares nõ eſſe vapores in atmoſphæra coactos, qui ſeſe, tum aſpectui Solis, tum noſtris oculis obtrudendo, ipſius Solis lumen aliquando præripiunt; Quæ fuit ſentẽtia celeberrimi Philoſophi, & Aſtronomi, numquam ſatis dilaudati, Scipionis Claramontij in ſua defenſione Itala contra Galileum p. 4. cap. 19. vbi aſſerit, Solares maculas non eſſe cæleſtes; non propinquas Soli, non fictæ magnitudinis excedentis mare mediterraneum, & Africam, & Aſiam, vt putauit Galileus, ſed eſſe vapores in atmoſphæra, fumoſitates, & exhalationes, quæ propter denſitatem impediunt radios Solis, ſaltem quantum impediſit nubes, quamuis propter exiguitatem non videantur, vt nubes. Hinc ait, maculas aliquando non apparere, quia ſcilicet occurrunt, reuoluentibus annis, tempora, & conſtitutiones ſiccæ, vaporibus carentes; Vnde refert Piſis, & Romæ obſeruatum fuiſſe à die 12. Iulij, vſq; ad diem 14. Septembris, nullam maculam inſpectam fuiſſe, præ ſiccitate, qua tunc temporis tellus vrgebatur.

Macularum Solis duratio. Cogor ab hac ſententia recedere, quandoquidem mihi curæ eſt demonſtrare, Solem in fine Mundi totaliter, & per aliquod tempus à maculis ſolaribus, tenebris obducendum eſſe; Quod vaporibus in atmoſphæra congregatis neutiquam poteſt adſcribi; Siquidem halitus elementares, vel agitati à ventis, vel diſiecti à calore Solis, vel diſtracti à motu primi mobilis, ſecum rapientis aerem, & aquam, non poſſunt firmiter ſe ſe obijcere Soli, ipſumq; per aliquod temporis interuallum obſcurare; Quod ſi nubes pluribus diebus, hyberno tempore, in hac noſtra regione, ita Solem obumbrant, vt vix ſuos effundat radios, nihilominus inter nubes ſatis emicat, ad diem producendum, illa verò poſtrema Solis obſcuratio erit totalis ipſius luminis priuatio, Addo; quod ſi Luna, vt ſupra indicaui, eò quia minor eſt Sole, nequit in Eclypſi Solari, totum Solis diſcum naturaliter contegere, dubio procul id minus præſtare poterunt vapores, qui in tantam quantitatem, & extenſionem naturaliter extuberare nequeunt, vt Lunæ periferiam adæquent.

Solarium Macularum regularitas. Inſuper vapores non eum ſeruant tenorem, & regularem motum, qualem peritiſſimi Aſtronomi in maculis ſolaribus deprehendunt, nimirum quod dierum circiter quattuordecim ſpatio, Solis diametrum ex vno in aliud latus pertranſeunt. & quod diebus vel 26. vel 27. circa Solem reuoluuntur; nam vapores propter indicatas cauſas, neque regulariter mouentur, neq; obtinent conſiſtentiam, vt apparet in nubibus, quæ continuò exci-

ci-

citatæ, eodem non permanent loco; At ſecus de maculis obſeruatū eſt à P. Chriſtophoro Scheinero in ſua Roſa Vrſina lib.4. p.1. cap.1. referente, quod ſi quis à primo Solis ortu dirigat per tubum opticum in ipſum Solem obtutum, & aliquam maculam animaduertat, per totam diem inueniet eamdem maculā eumdem ad Solis adſpectum retinere, cum Sole mane quotidie oriri, cum eodem toto die conuerti, nec non veſpere cum ipſo occumbere; Quare ſi maculæ ſeruant in motu certas phaſes, periodos ordinarias, ſtatas zonas, flexuras, augmenta, & decrementa, & vno verbo, regulatiſſimas viciſſitudines, iure meritò concluſit Scheiner lib.3. demonſtrat.4. ipſas nō eſſe vapores.

Maculæ Solis non ſunt vapores.

Præcipuum fundamentum, quo nititur ſententia Claramontij, ab ipſo explicatum 1. parte ſuæ defenſion. cap. 7. eſt obſeruatio facta macularum, eadem hora, in diuerſis locis, vt in Caſtro Duranti, nunc Vrbania appellato, & in Ciuitate Ariminenſi, qua obſeruatione declaratum fuit, maculas Solis magnam habere inter ſe differentiam, quoad locum, in Diſcis ſolaribus in paginis notatum; Vnde argumentatur vir eruditiſſimus, maculas non eſſe cæleſtes, ſed ſublunares, quia phænomon cæleſte in parua diſtantia, triginta, vel quadraginta milliarium, quæ intercedunt inter Vrbaniam, & Ariminum, ſubire nequit vel minimam adſpectus diuerſitatem. Ambigo, cui maior fides ſit adhibenda, an Claramontio, an Galileo, & Scheinero, qui lib.4. p.1. cap.1. vnanimiter tradunt, maculas Solares in varijs, & maximè inter ſe diſtantibus prouincijs, eodem quaſi tempore viſas, & conſignatas, omni prorſus ſenſibili aſpectus diuerſitate caruiſſe; Vnde concludit Scheiner, quod maculæ in Italia, Germania, Polonia, Belgio, Gallia, Hiſpania, Nouo Orbe, & alibi obſeruatæ, omnem prorſus reſpuunt parallaxim; Idē docuit Galileus, nimirum maculas Solares vicinas eſſe, & contiguas Soli, argumento ducto à negatione parallaxis, quæ numquam potuit efformari in inſpectione ipſarum macularum, quoniam eędem in diuerſis regionibus valdè diſtantibus, eodem tempore, & eodem loco circa Solem extitere, vti in Germania, ad altitudinem poli 48. 20. & Florentiæ ad altitudinem poli 43. 40. Vide Galileum in fine epiſt. 2. ad Marcum Vuelſerum. Itaq; ſi æqualiter æſtimādæ ſunt obſeruationes Galilei, & Scheineri, & Claramontij, non rectè hinc ipſe Claramōtius deducit, maculas eſſe vapores. Qui etiam, ad demonſtrandum ſermonem de parallaxi, quoad maculas, omninò ſuperuacaneum eſſe, negat identitatem macularum, & aſſerit maculam non eſſe eandem, neq; in toto curſu vnius menſis, neq; in curſu quattuordecim; vel quindecim dierum, neq; in vnica die, & oſtendit maculas ſubinde continuò mutari, obſeruatione facta à ſuis amicis, & diſcipulis, in locis ab ipſo commemoratis, quam obſeruationem in ſchemate delineat, & ex qua aſſerit, compertum ſibi fuiſſe, maculas per tres horas identitatem non habuiſſe, vt ediſſerit p. 4. pag. 32. Cæterùm cum ſupra Scheineri teſtimonio relatum ſit, maculam eumdem ab Solem aſpectum, & tenorem, per aliquod tempus ſeruare, prorſus ambigendum eſt, quiſnam ipſorū hallucinetur.

Solares maculæ carent parallaxi.

Claramōtij obſeru. dubia.

Non eſt quidem diſſimulanda authoris clariſſimi ratio, qua potiſſimum probare contendit phęnomena non eſſe propinqua Soli, ſed eſſe ſublunares impreſſiones. Maculæ ſolares, inquit ipſe, proijciunt ad nos vmbram, quæ in diſcis ſolaribus expreſſis in paginis conſpicitur; ergo maculæ non ſunt contiguæ Soli, ſed telluri propinquæ. Antecedens firmatur experientia; Conſequens verò ita demonſtrat. Si macula Solaris debet ad ad nos ſuam traijcere vmbram, debet etiā in ſua longitudine, decem ſemidiametros terræ continere; ex quo ſequitur, talem maculam contegere poſſe, per longitudinem totum Diſcum Solarem, & per latitudinem, ſaltem tertiam Diſci partem; Vnde eueniret, quod Sol ſemper, aut totalē, aut partialem Eclypſim talibus maculis pateretur, & tunc totalem, quando macula eſſet æqualis longitudinis, & latitudinis. Hinc infert, quod vnica tantum eſſet macula, tantæ magnitudinis, & non non plures, cum tamen multæ in Diſco Solis appareant; Quamobrem cum aſſiduè non eclypſetur Sol, pluresq; maculæ conſpiciantur, deducit author ſpectatiſſimus, maculas non eſſe ingentis quantitatis, ſed paruę molis, neq; Soli propinquas, ſed nobis vicinas. Id confirmat vmbra

Claramōtij ratio.

pro-

proiecta à Luna ad tellurem in Ecypſi Solari, quæ vmbra magnum occupat ſpatium terreſtris ſuperficiei, quia eadem Luna eſt terræ propinqua.

Fateor hanc ſapiẽtiſſimi Matheſis Coryphæi meditationẽ plurimi æſtimandam eſſe, ſi æquiuocatione non laboraret; Etenim verum eſt, maculas Solares vmbras appellandas eſſe, propter opacitatem, & obſcuritatem, quam præſeferunt, ſed non eſt concedendum illas maculas proijcere vmbras in Diſcis Solaribus, in quibus notantur, quoniam ad tantam diſtantiam corpora illa opaca, quamuis ingentis magnitudinis, vmbram non proijciunt, ſed illæ, quas ipſe appellat vmbras, ſunt ſpecies emanãtes ex illis corporibus, & ſunt qualitates ſpiritales repræſentantes opacitatem eorum corporum, in momento temporis traiectæ per medium, & collectæ, vel per foramen rotundum feneſtræ, vel per tubum opticum in charta alba, vel in panno lineo, vel in pariete dealbato. Quamobrem ſi ſpecies à Philoſophis, nõ vmbræ, ſed rerum imagines, & ſimulachra nuncupantur, cur illæ ſpecies apparentes in charta, vmbræ illorum corporum dicuntur? Quocirca magna eſt differentia inter illas ſpecies, & Lunæ vmbram obſcurantem terram in Eclypſi Solari; Siquidem vmbra Lunę non reprę ſentat Lunam, neq; eſt ſpecies ipſius Lunæ, qualis eſt illa, quæ nocturno ſereno tempore fulget, vel in ſpeculo, vel mari, vel flumine, Luna ipſa illuceſcente.

Refutatio Claramõtij.

Diſcumen inter ſpecies & vmbras.

Confirmat hanc meam explicationem P. Scheiner lib. 4. p. 1. cap. 44. ita loquens: *Quando nubes, arbores, turres à Sole per Telioſcopium proijciuntur in chartam, faciunt quidem vmbras nigras, vmbræ tamen meræ in obiectis illis non ſunt, ſed colorum verorum ſpecies in chartam deferuntur, & hoc planum fit in ſpeciebus, per foramen in obſcuram cameram immiſſis, quæ maioris lucis præſentia fuſcantur.* Quibus ita conſtitutis, infirmatur ratio Claramontij, deducta ab incommodo vmbrarũ, quas proijcere non poſſent in chartam maculæ Solares, ſi propinquæ eſſent Soli, propter maximam diſtantiam. Etenim negandum eſt, ſpecies ab illis phęnomenis proiectas, eſſe veras vmbras, & aſſerendum eſt, ipſas eſſe qualitates ſpiritales, quas fundunt omnia corpora ad noſtros oculos, vt videantur. Illud verò, quod addit de magnitudine macularum, quę ſemper eclypſarent Solem, & aliquando totaliter, & quod vnica tantum, & non plures maculę eſſent, hoc loco non eſt diſcutiendum, quoniam infra enarrabo ingentem eſſe macularum quantitatem, perſimilem magnitudini Africæ, Aſiæ, Europæ, & tales maculas potuiſſe aliquando, tum partialiter, tum totaliter obſcurare Solem, repetitis hiſtorijs exploratiſſimum fiet. Hæc erant conſiderãda in ſententia præclariſſimi Claramontij, ſummis laudibus, & obſequijs digniſſimi, qui noſtræ Italiæ Aſtronomicam gloriam acutiſſimis, & elaboratiſſimis lucubrationibus contra Tychonẽ Keplerum, & alios exteros, vnaq; Ariſtotelicam doctrinam ſtrenuiſſimè tuetur, quiq; hoc tempore octogenarius, Studijs pietatis, & litterarum incumbens, feliciſſimo fruens æuo, ſuæ famæ immortalitatem odoratur.

Succedit alia opinio eorum, qui putarunt, maculas eſſe Stellas errantes, quarum aliquæ vagãtur inter Solem, & Mercurium, & inter Mercurium, & Venerem, Quæ fuit primùm opinio Apellis in Ep. ad Marcum Vuelſerum; neq; eidẽ Apelli inconueniens fuit, maculas ſidera æſtimata, figuras non rotundas habere, quia ipſe arbitratus eſt in Epiſt. commemorata, Stellas non eſſe penitus rotundas, ſed diuerſarum figurarum, & propter lumẽ, atq; diſtantiam rotundas, videri. Id quod apparet in candela accenſa, cuius flamma eminus conſpecta, Sphærica conſpicitur, cominus autem pyramidalis, ſiue conica. At contrarium Telioſcopio à recentiori obſeruatum eſt, qui vna cum antiquis Aſtronomis, Stellas omnes figuræ rotundæ conſtituerunt; Et ſanè multa inter Stellas, & maculas adnotantur diſcrimina; Nam Stellæ ſemper ſunt ſplendidæ, maculæ ſemper obſcuræ; Illæ vel immotæ, vel motæ, proprijs, & regulatis motibus cientur, hæ vt infra dicam, diuerſis, & irregularibus motibus excitantur; Illæ in diuerſis diſtantijs ſunt à Sole remotæ, hæ contiguæ Soli; Illæ non videntur, niſi quãdo valdè ſeparantur, & diſtant à Sole, hæ non apparent, niſi contiguæ, & propinquę Soli; Illæ conſtant materia denſa, & opaca, iſtæ rara materia, quaſi nebulæ; vel nubes, quibus ſæpiſſimè ſimiles facit Galileus.

Opinio Apellis.

Diſcrimẽ inter Stellas, & maculas.

leus. Itaq; mihi non probatur dicterium aſſerentium maculas eſſe Stellas, quæ reuoluuntur circa Solem, inſtar illorum ſiderum, quæ à Galileo inuenta, & Mediceea appellata, circa Iouem circumrotantur. Hinc etiam improbabile eſt pronunciatum illorum, qui maculas congeriem minutiſſimarum Stellarum poſuerũt, tum quia illæ Stellę diuerſos haberent motus, imo innumeros, ſibi inuicem contrarios, tumultuarios omnino, & irregulares, vnde incurrerent in ſeipſas, & quaſi ſeipſas penetrarent, dum omnes ſe circa Solem merere contenderent. In hoc placitum conſpirarunt doctiſſimi authores P. Bartholomæus Maſtrius Meldulenſis, & Bonauentura Bellutus in Diſputationibus in Lib. de Cælo, & Meteoris, qui arbitrantur, maculas eſſe Stellas quaſdam, veluti Solis aſſeclas, in quibuſdam circulis, ſeu epyciclis reuolutas; Quod magnis non caret incommodis; Nam ſi cuilibet maculæ epycicli gyrus attribuitur, abſq; dubio ſitum macula mutabit, & pars occidentalis, orientalis euadet, & è contra; At eum maculæ figuram, & ſitum ad eandem Solis partem ſemper habeant conuerſam, non mouentur per epyciclos, vt latè demonſtrat Scheiner lib. 4. p. 1. cap. 22. Difficult. 4. Porrò maculæ non ſunt ſphæricè rotundæ, & propterea parum congruentes epyciclis, in quibus debent moueri; Vel ſi ſingulis maculis epycicli tribuantur, dabitur mutua corporum, & motuum implexio, aut penetratio, & curſuum impedimentum, cum ipſæ maculæ non ſunt valdè diſtantes à Sole; ſed econtro Solis omnes propinquæ; & tandem, cum per epyciclos regulentur motus in Planetis, excepto Sole, carente epyciclo, & etiam Luna, cui ab aliquibus Aſtronomis negatur epycicLus, cõſtat ex Galileo; Epiſt. 2. ad Vuelſerum pag. 49. aliquas maculas habere motus indeterminatos, & irregulares.

Maculæ Solis non ſunt Stellæ.

Hanc opinionem libenter reijcio, quia non ſuffragatur jis, quæ à me ſtatuenda sũt de ſolaribus maculis obſcuraturis Solem in fine Mundi; quandoquidem ſi Stellæ ſunt lucidæ, ergo nequeunt Solem obumbrare, quod pluries præſtiterunt maculæ, vt infra enarrabo: Fortaſſe hæc ſententia fauet illis, quæ à me conſiderabuntur in expoſitione ſacri textus in illa verba. *Et Stellæ cadent de cælo*; Siquidem oſtendam, partes puriores ætheris ſimul collectas, & condẽſatas, ope Angelorum, Stellas eſſe cõſtituendas, quæ deinde eorumdem Angelorum miniſterio, rarefactæ, & diſſolutæ, noſtrum obtutum effugientes, de cælo labi æſtimabuntur.

Quomodo Stellæ ſint caſuræ de Cælo.

QVÆSITVM SEPTIMVM.

Referuntur ſententiæ Galilei, Kepleri, Auerſæ, Scheineri, & accuratè examinantur, & partim refelluntur.

Opinio Galilei.

SE ſe obijcit opinio Galilei, collecta, tum ex Epiſtolis Italis, ab ipſo ad Marcum Vulſerum conſcriptis, tum ex alijs eiuſdem ingenioſiſſimis lucubrationibus; ſcilicet; Maculæ ſolares ſunt aggregationes multorũ corporum, quæ opaca ſunt, ſimilia nubibus, figuræ irregularis, & diuerſæ, quam ſubindè mutant, vt etiam variant ſitum inter ſe, cum modò congregentur, modò diſſoluantur, & in vna macula, decem, vel plures enumerantur, quæ referunt globos lanæ, vel niuis. Addit ipſas eſſe Soli proximas, imò contiguas, atq; ob id ſuperficiem ipſius tangendo, ab ipſo Sole circumduci, & circa ipſum, tanquam proprium centrum moueri, non per lineam rectam, ſed aliquando per curuam, & circularem, neq; in circulis ab ipſa ſuperficie Solis remotis reuolui, vt Mercurius ac Venus circa Solem circumuoluuntur; Subdit ipſas produci, naſci, denaſci, breui tempore aliquando diſſolari, & quamuis ab initio, ipſarum motus inconſtans ſit, & irregularis, tamen intra tempus determinatum, circa Solem reuoluuntur, & vnica circulatione complent ſpatium, quaſi vnius menſis, iuxta motum, quem circa axem mobilem, ab Ortu in Occaſum, conuerſione, quaſi menſtrua habet Sol ſuper polos proprios, licet aliquando aliquæ ex ipſis maculis longiorem habeant

Reuolutio macularũ circa Solẽ.

Digitized by Google

beant durationem, & tandem adijcit maculas ſua magnitudine ſuperare Mare mediterraneum, & totam Africam, & Aſiam. Hæc eſt genuina Galilei opinio, quæ tamen non leuibus affluit dubitationibus; Namq; ſi maculæ non ſunt intra Solis ſuperficiem, neq; in ipſa ſubſtantia Solis immerſæ, ſed eidem Soli propinquæ, & contiguæ, non video quomodo rectè inferatur ab ipſo, maculas conſequi Solis motum; quo in ſeipſum reuoluitur; Etenim ſi Planetæ mouentur per illud ſpatium expanſum, quod fluidum eſt, quodq; æther, vel aura ætherea nuncupatur, ſi inquam, mouentur, vel tanquam aues in aere, vel piſces in aqua, ſequitur, quod ſicuti vel aer, vel aqua non concomitatur, aut piſces, aut aues, ſed ab ipſarum auium, & piſcium motu funditur aqua, & diſpergitur aer, haud ſecus maculæ, tametſi Soli contiguæ, ab ipſius motu per æthera diſpergentur, neq; Solis menſtruam conuerſionem conſequētur; vnde tollitur ea regularitas, & vniformitas motus, quæ ab eodem Galileo in maculis conſtituitur; Quæ ſanè regularitas rectè ſeruatur in illis ſpatijs, vel plateis, vt Galilei verbis vtar, quas ipſe aſſerit in ſuperficie Solis, atq; in ipſius facie reperiri, & quæ ſunt à maculis diſtinctæ. Vide ſuam Epiſt.3.ad Marcum Vuelſerum pag. 132. Hæc viri clariſſimi, & de Aſtronomica ſcientia optimè meriti ſentētia probabilior eſt, & minoribus inuoluitur difficultatibus mihiq; ſuppetit materiam affirmandi maculas Solares, tamquam aggregationes multorum corporum, quæ opaca ſunt, poſſe in fine Mundi ab Angelis coaceruari, ad tenebras Soli offundēdas. Deficit autem hæc ſententia, quia non explicat materiam, & ſubſtantiam macularum, & tantum ſimpliciter profert, ipſas eſſe corpora opaca; Ideò noſtræ partes ſunt earumdem macularum materiā declarare, exāminatis prius alijs opinionibus, Kepleri, Scheineri, & Auerſæ, vt polliciti ſumus.

Opinio Galilei difficilis.

Opinio Galilei probabilis, ſed manca.

Kepleri ſententia.

Sententia eſt Kepleri in Epitome Aſtronomico pag. 56. cui aſſentitur Glorioſus lib.5. de Cometis, & à qua parum diſtant opiniones Auerſæ, & Scheineri. Exiſtimatis maculas eſſe fumoſos halitus ex corpore Solis exhalantes, & ſicuti ex globo telluris fumoſæ exhalationes excernuntur, & à rebus combuſtis aſcendunt fumi, ita euenire idem putat in globo Solis, ex cuius intimis viſceribus, tanquam nubes atræ, aut fuligines expirant. Cēſet maculas hoc modo explicatas Solis vultū, aliquando partim, aliquando totaliter obfuſcare, atq; ab iſtis narrat profectam fuiſſe obſcurationem Solis, quæ euenit anno Iulij Cæſaris penè toto, & anno Chriſti 1547. cum quattriduo toto, ſanguinea Solis facies conſpecta fuit, nō in vno dumtaxat loco, ſed per Europam vniuerſam, & anno Domini 790. idem contigit per dies decem, quocirca infert, maculas non eſſe materiam humilem, & in aëre repoſitam, quoniam tam latè Solares radios impedire non potuiſſet, nec niſi in vno aliquo loco id prſtitiſſet, quin debuiſſet tegere Stellas longè à Sole diſtantes, & tamen refert hic Author, monumentis proditum eſſe, temporibus ſupradictis, die Stellas emicuiſſe, ideò ſtatuit materiam illam Soli adhæſiſſe.

Varia Solis offuſcationes.

Auerſa ſententia.

Similem Keplero ſententiā amplexatus eſt P. Raphael Auerſa Philoſophica, & Theologica laude ſpectatiſſimus tom. 2. Philoſophiæ quæſt.34.ſect.10. autumans Solem non eſſe corpus ſolidum, ſed fluidum; atque in ſeipſo, vt Authoris verbis vtar, inſtar metalli feruentis agitatum; Et quemadmodum in metallo ebullienti aliæ ſunt partes magis obſcuræ, aliæ minus, vnde modò illæ, modò iſtæ ſe exerunt; ita partes obſcuriores, & opacæ in globo Solis contentæ, ſubinde ad faciem externam Solis elatæ, nunc extra feruntur, nunc intra ducuntur, atq; ita maculæ prodeunt, & occultantur; Quæ aſſertio renouat placitum Anaxagoræ, Solem lapidem candentem appellantis; Et quoniam hoc fortaſſe proprio authori videbatur figmentum, addit maculas Solis eſſe opacitatem quandam in ipſo productam, virtute cauſarum cæleſtium, non explicans modum, quo producatur, neq; oſtendens Solem intrinſecè corpus lucidiſſimum, eſſe huic opacitati accommodatum.

Scheineri opinio.

Cohæret cum huius Authoris ſententia Scheineri opinio, putātis augmentum macularum fieri ex materia erumpente ex globi Solaris viſceribus, glomeratione quadam locali, & præuijs, & concomitātibus multis alterationibus phyſicis,

Z ad

ad exteriora propelli, atq; adeò partes illas conglobatas, in maſſam conſtipari, & maculas efformare.

Sententiarum conuenientia. Hæ tres ſententiæ ferè in vnam coeuntes, ſupponunt, Solem eſſe intrinſecè alterabilem, & tranſmutabilem, imò fluidum, ac liquidum, nec non ipſius materiam eiuſdem eſſe naturæ cum elementorum materia, ex qua ſicuti educuntur formæ, & accidentia, ita arbitrantur iſti ex materia Solis has maculoſas erui qualitates; Quod penitus aduerſatur incorruptibilitati ſyderum ab Ariſtotele conſtitutæ, & ab Angelico Doctore comprobatæ, 1. p. quæſt.67. art.2. in corp. vbi docet; non eandem eſſe materiam corporis cæleſtis, & elementorum, niſi ſecundum analogiam, & ſecundum quod in ratione potentiæ conueniunt.

Horum Authorum placita opinor fundamentum conſtituiſſe in opinione illorum, qui cenſuerunt lucem primigeniam à Deo primo die creatam fuiſſe quãdam nubem lucidam, quæ poſt modum, producto Sole, non in materiam præiacentem redijt, ſed remanſit, & Soli fuit coniuncta, nam dicere fortaſſe poſſunt prædictæ opinionis aſſeclæ, quod ex materia nubis, quæ in Sole remanſit, illæ exhalationes vaporoſæ, & fuligines prodeunt, quas ipſi commemorant; Cęterum S. Thom. 1. p. quæſt.67. art.3. ad tertium reprehendit aſſirmantes corpus Solis ex nube formatum fuiſſe, quia eſſet de natura quattuor elementorum, & haudquaquam incorruptibile, vt ipſe cẽſet S. Doctor, qui amplectitur opinionem S. Dionyſij de Diuin. nomin. cap.4. tradentis lucem illam primò creatam, fuiſſe lucem Solis, ſed adhuc informem, & habuiſſe virtutem illuminatiuam in communi, poſtea verò obtinuiſſe ſpecialem, ac determinatam virtutem ad effectus particulares producendos.

Opiniones de luce primigenia.

Refutatio prędictæ ſententiæ. Verum enim verò hæ ſententiæ non ſolum eo premuntur incommodo, quo admittunt fluiditatem, tranſmutationem, & corruptibilitatem in Sole, neq; afferũt cauſam, ob quam ex cæteris planetis, & præſertim ex Luna magis opaca, & quæ terra cæleſtis appellatur, talis fumoſitas non expirat, ſed conantur concedere, maculas eſſe in Sole, ipſarumq; locum, eſſe Solis ſuperficiem, vt multis argumentis nititur demonſtrare Scheiner lib. 4. à cap.55. vſq; ad cap.66. & 1. p. Roſæ Vrſinæ cap.7. oſtendit, maculas, & faculas, extra patentem Solis orbem, vel Diſcum neutiquam apparere. Quæ omnia multis implicantur difficultatibus, & repugnantijs; Enimuerò ſi maculæ ſunt in ipſo corpore ſolari, & ex ipſo emergunt, quæro cauſam, ob quam aliquando apparent, & aliquando non videntur, quandoquidem anno 1618. eo tempore, quo Trabs, & Cometa affulſit, nulla macula viſa eſt, neq; in anno 1634. à 19. Iulij, vſq; ad medium Septembris nulla pariter conſpecta fuit; vt refert Andreas Argolus ſe obſeruaſſe iñ ſuo Pandoſ. Spherico cap.44. Etenim ſi eadem eſt Solis facies, & ſuperficies, ſi ex illius viſceribus iugiter vaporoſa erumpit materia, cur ſemper maculæ in eius vultu non conſpiciuntur? Præterea ſi earum macularum qualitas eſt ſimilis vaporibus, vel exhalationibus, ex telluris gremio emanantibus, quemadmodum illæ nullam habent ſtatam in ſuis motibus periodum, ita maculæ non haberent certas phaſes, & regulatas viciſſitudines; nihilominus exploratiſſimum Aſtronomis eſt, eaſdem maculas, vt ſupra dixi, certis motibus cieri. Vlterius Scheiner lib.4. p.1. cap. 16. pronunc.9. affirmat, macularum itinera, primum rectilinea paulatim abire in curui linea, ita vt continenter incuruentur per tres menſes, Decembrem, Ianuarium, Februarium, & per tres alios menſes, Martium, Aprilem, & Maium in rectitudinem ſe recipiant, & poſt initium Iunij, rurſus inflectantur curui linea, donec paulò poſt initium Septembris, in æquilibrio conſtituta fuerint, ex quo rurſus per tres menſes, Septembrem, Octobrem, & Nouembrem, in rectitudinem ſe referunt; Quare ſi in ipſa ſuperficie Solis, atq; in ipſius ſubſtantia maculæ reperiuntur, quomodo tot figuras mutare poſſunt, permanente ſemper immutabili eadem Solis facie, & ſuperficie? Imo qui fieri poteſt, vt aliæ in orientali parte Diſci Solaris velocius moueantur, aliæ in medio Solis tardius agitentur, ſi ab eodem Solis corpore proficiſcuntur? Propterea Scheiner lib.4. p.2. cap.27. refellens ſententiam Auerſæ, & repetens maculas circa Solis centrũ ordinariè; viginti ſex,

Maculas Solis non ſemper apparere.

Motus macularũ Solis.

aut ſeptem diebus circumduci, oſtendit id nequaquam cohærere cum illo pronunciato, quod maculæ ex interno Solis meditullio in ſuperficiem externam deducantur, & poſtea ab hac iterum verſus interiora diſcedant.

Non concurrit maculas eſſe in Sole.

Nō ignoro Scheinerum adductum fuiſſe ad opinandum, maculas ineſſe Soli intrinſecus, ab hac potiſſimū ratione, quòd maculę ex vi parallaxeos, quę nulla in ipſis cernitur, nō Solum ſupra Lunam, Mercurium, & Venerem extolluntur, ſed etiam in Cælum vſq; Solis euehuntur, & in ipſo Sole collocantur, vt oſtendit lib. 4. p. 1. cap. 55. namq; exiſtimo, ob hanc rationem, minimè aſſerendum eſſe maculas in Sole contineri, ſed quidem à Sole tantum non diſtare, vt parallaxim ſenſibilem efficiant, quæ ſentiri nequit, propter diametri terrenæ inſenſibilitatem, ad maximam Solis diſtantiam, & negatio parallaxis conuincit quidem, maculas à Sole nō abeſſe, tantum, quantum abſunt ab eodem Luna, Venus, & Mercurius, ſed non cogit intellectum ad affirmandum, maculas in ipſo Sole reperiri. Vnde Galileus negando in maculis parallaxim, concedit, ipſas non eſſe in ſuperficie Solis, ſed eidem propinquas.

Doleo, me non poſſe horum Authorum adſtipulari ſententiæ propter abſurda, quibus inuoluitur, nam cæteroquin iuxta hanc de Solaribus maculis explicationem, facilè demonſtrarem, Solem in fine Mūdi intrinſecus, & in ſua ſubſtantia obſcuratum iri, propter coaceruationem exhalationum, ſeu fuliginū ex ipſo erumpētium, quia videlicet Angelorum miniſterio, tales fumoſitates in Sole collectæ, & conglobatæ, eius faciem offuſcarent; Quin veroſimile videtur, obſcurationem euenturam in Sole, non futuram eſſe extrinſecam, & ſolum reſpectu impedimenti, quo efficietur, ne radij Solis ad humanos oculos peruenirent; Nihilominus, quia illorum non adhæreo ſententiæ, qui arbitrantur mutationem ſubſtantialem, & intrinſecam faciendam eſſe in corporibus cæleſtibus, in fine Mundi, vt diſputabo contra Molinam præſertim, in ſecunda parte huius tractatus, & cenſeo ſolum mutationem accidētalem in cæleſtibus ſphæris euenturam, cogor etiam affirmare maculas non eſſe intrinſecas corpori Solari, ſed extrinſecus aduenire, & ex alia materia quàm ex globo Solis cōflari; Qualis autem ſit illa materia in ſequenti quæſito explicare ſtudebo.

QVÆSITVM OCTAVVM.

Oſtenditur teſtimonijs Sacræ Scripturæ, & Patrum maculas Solares eſſe tum halitus efflatos ex aquis ſupra cęlos conſtitutis, tum partes denſiores ſubſtantiæ æthereæ, in creatione Mundi ex aquis à Deo productæ, & aliqua ſcitu digna indicantur.

Authoris opinio de ſolaribus maculis.

EXploſis aliorum opinionibus dē macularum Solariū natura, opus eſt, vt propriā proferamus ſententiam quæ cum nouitatem quandam præſeferre videatur, vt maiorem ſibi fidem conciliet, firmiſſimis Sacræ Scripturæ, & Patrum dogmatibus aſtruetur. Ideò opinionem noſtram duobus pronunciatis explicabimus, quorum primum eſto. Maculæ Solares ſunt halitus aquarum, quæ ſupra cælos collocatæ ſunt, quiq; halitus diffunduntur per ſpatium, quod æther appellatur, & Soli potiſſimum, & non alijs adhærent Planetis, & Syderibus, quia Sol igneis radijs in aquas penetrans, illos habitus ad ſeipſum trahit; Et quoniam proprium ignis eſt denigrare illa, in quæ agit ſubiecta, vt apparet in ligno nigricante quando ab igne diſponitur ad formam ignis recipiendam in charta, & palea, quæ combuſtæ nigreſcunt, & in lychno à flamma nigro colore ſuffuſo, ideò Sol ſua ſubſtantia igneus, vt infra indicabo, nigrum inurit halitibus illis colorem: ſed quoniam hæc nonnullis referta ſunt dubitationibus, placet per ſingula ire, & dubitationum nucleos euoluere.

Aquas ſupra cælos eſſe, conſtat ex verbis 1. cap. Geneſ. à Deo prolatis, & à Moiſe deſcriptis. *Fiat firmamētum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis, & fecit Deus firmamentum, diuiſitq; aquas,*

quæ erant ſub firmamento ab his quæ erant ſuper firmamentum. Variæ ſunt expoſitiones de voce Firmamenti allatæ, nam vel intelligitur cælum corporeum, ad differentiam creaturæ ſpiritualis primo die à Deo factæ, iuxta Auguſtinum, vel intelligitur, ſecundum Bedam, Cælum ſydereum, ad differentiam Empyrei primo die facti, vel accipitur, ſecundum Damaſcenum, cælum ſydereum, ad differentiam primi-mobilis carentis Stellis prima die facti; vel per Firmamentum intelligitur ſpatium aeris, in quo nubes condenſantur, quod dicitur firmamentum, propter ſpiſſitudinē aeris in illa parte, nam quod eſt ſpiſſum, & ſolidum, dicitur eſſe corpus firmum; Quam interpretationem approbat S. Thom. 1. p. quæſt. 68. art. 1. & ſequitur Suarez lib. 2. de opere ſex dierum cap. 4. & tandem firmamentum intelligitur pro illo ſpatio, in quo poſita fuerunt ſydera, iuxta illud à Moyſe traditū: *Dixit autem Deus fiant luminaria in firmamento Cæli.* Hinc firmamentum hebraicè dicitur Rakiah, quæ vox ſignificat extenſionem, ſeu expanſionem; Quam interpretationem ſequuntur Molina, Pererius, & Martinus Delrius. Itaq; nomine firmamenti accipienda eſt aggregatio corporum interiectorum inter aquas terreſtres, & cæleſtes, quæ aggregatio includit omnes cælos mobiles, & ipſum æther. Et hæc eſt expoſitio Molinæ lib. de opere ſex dierum, diſput. 2. In qua tamen explicatione decipitur vir doctiſſimus. Etenim ſi prima die creata fuit tota ſubſtātia corporum cæleſtium, vt habetur ex initio Geneſ. *In principio creauit Deus Cælum, & terram*, quomodo pro verbis; *Fiat firmamentum in medio aquarum*, prolatis ſecunda die, accipienda eſt complexio, & collectio corporum interiectorum, quæ ſunt Cæli.

Expoſitiones variæ de voce Firmamenti.

Molinæ expoſitio improbatur.

Rectè quidem hic Author aſſerit Firmamentum non ſignificare regionem aeris, vt putat Suarez loco commemorato, tum quia ex cōmuni Theologorum conſenſu, Elementa fuerunt ſimul creata cum Cælis prima die, & Firmamentum fuit ſecunda die productum, tum quia luminaria, quæ poſita fuerunt in firmamēto, non fuerunt in aere conſtituta, tum etiam quia aer non potuit ſecunda die diſterminare aquas ſuperiores nubium ab aquis inferioribus, quæ faciem terræ contegebant; nam ſecunda die, in media regione aeris, nubes coactæ non fuerunt, & præ temporis breuitate, ob quam calor Solis non potuit eleuare vapores, & nubes efformare in ſublimi aeris parte, & etiam quia in ſecunda die nondum erat data actiuitas, & curſus Soli, & vtrumq; impoſitum fuit quarta die; Idcirco Moyſes cap. 2. teſtatur, quod, condito iam Paradiſo, nondum pluerat ſuper terram: Ad hæc: Aquæ in nubibus collectæ nō ſunt formaliter aquę ſed materialiter tantum; nimirum habent materiam, & ſubſtantiam aqueam, ſed carent proprijs qualitatibus aquæ, nempe frigiditate, denſitate, & grauitate; Ideircò à calore Solis vapores attenuati, in ſublime feruntur, cum verò omnes aquæ qualitates acquiſierunt, naturali pondere ad ima detruduntur; Itaq; verba Moyſis de aquis, eodem prorſus modo ſunt accipiēda, ne ambiguitate, vel æquiuocatione laborare dicantur; Et ſicuti aquæ, quæ erant ſub firmamento, verè, & formaliter erāt aquæ, ſuis natiuis prædita qualitatibus, ita fas eſt dicere, tales debuiſſe eſſe aquas, quæ ſupra firmamētū erāt; ſed tales nō poterant eſſe aquæ pluuiales in media regione aeris collectæ, igitur terminus, qui diuiſit aquas ſuperiores ab inferioribus, non fuit aer, in quo etiamſi nubes fuiſſent coactæ, erant tantum materialiter aquæ; iuxta quem ſenſum explicantur verba Iob. cap. 28. Qui ligat aquas in nubibus, vt non erumpant pariter deorſum; Ex quibus deducitur, quod cum aquæ pluuiales, vel non fuerint ſecunda die in media aeris regione collocatæ, vel aquæ veræ nō ſint, non poterant per Firmamentum ſeparari ab aquis inferioribus, tegentibus ſuperficiem terræ, quæ aquæ erant veræ, & realiter extabant. Neq; admittendum eſt id, quod ingerit Pererius, ſcilicet ſecunda die aſſignatum fuiſſe locum, in quo aquæ pluuiales erant adunandæ, quamuis tunc non exiſterent.

Aquas non eſſe formaliter in nubibus.

Pererij opinio improbatur.

Nam hæc interpretatio eſt violenta, & prorſus diſſona verbis ſcripturæ, aſſerentis quod aquæ erant. *Fecit Deus firmamentum diuiſitq; aquas, quæ erant ſub firmamēto ab his quæ erant ſupra firmamentum*; itaq; illa vox: *Erant* non denotant ſpatium, vbi reponēdæ erant aquæ, vt cenſet Pererius, ſed deſignat veras aquas exiſtentes, tum ſupe-

ſuperiores, tum inferiores. Ex quibus ita declaratis, liquet firmamẽti nomine accipiendum eſſe non totum ſpatium, quod amplectitur cæleſtia corpora in parte ſuperiori, & in parte inferiori recipit ignem, & aerem, ita vt aquæ ſuperiores intelligantur pluuiales, & inferiores terreſtres; Quæ eſt expoſitio Perrerij lib. 1. in Geneſ. cap. 1. verſ. 6. §. Non igitur æſtimamus; ſed Firmamentum ſignificat tantum illud interuallum, vel interſtitium, quod patet inter cælum ſupremum, quod primum mobile dicitur, & infimum cælum, quod eſt Luna, in quo interuallo fuerunt, referente Moyſe, luminaria, & cætera ſydera collocata, licet luminaria tantum, veluti aſtra præcipua, ſint à Moyſe commemorata, & ſupra quod firmamentum collocatæ fuerunt aquæ, quæ ſupra cælos eſſe dicuntur; nam ſi ſunt ſupra firmamẽtum, haud dubiè ſunt etiam ſupra omnes cęlos contentos in firmamento, ideſt in illo ſupra explicato interuallo; Itaq; aquæ illæ non ſolum ſunt ſupra Cælum aſtriferum, quod communiter Firmamentum nuncupatur, ſed etiam ſupra primum mobile, quoniam credibile non eſt inter primum mobile, & inferiores cælos aquas interpoſitas eſſe, quia circumferrẽtur, & raperẽtur à motu primi mobilis, quod nõ poſſet ſecũ rapere inferiores cælos, impeditum ab aquis inter ipſum, & cælos inferiores interiectis, vel ſaltem ab aquis ita interpoſitis motus primi mobilis valdè retardaretur. Addo id, quod tradidit Salazar comment. in Prouerb. Salamon. cap. 8. verſ. 27. nu. 345. qui putat aliquam ſubſtantiam liquidam poſitam eſſe inter Empyreum, & primum mobile, ne hæc ſphæra ſuo motu Empyreum globum rapiat, & commoueat. *Enimuerò*, inquit ipſe, *cum rotam aliquam gyramus, non ſolum ea, quæ intra illius ſphæram cadunt, ſecum ferre ſolet, ſed etiam, quæ extra proximè illi adhærent.* Ergo ſi cælum empyreum, quod hic Author ſolidiſſimum exiſtimat; primo mobili contiguum hæreret, ſanè velox iſtius motus, illud ſecum pariter traheret, ac circumferret; Quapropter neceſſe eſt, vt inter vtrumq; magnum aliquod interſtitium conſtituatur, non quidem vacuum, quod intra Mundum eſſe non poteſt, ſed corpore aliquo liquido repletum, quod vim, impetumque primi mobilis hæbetet, ac eludat, ne ad Empyreum orbem perueniat; ergo liquidum iſtud corpus ſcriptura, ait Author, aquas appellat, quæ ſuper cælos ſunt, non quia exiſtimet ipſe eſſe veras aquas, ſed quia cum liquidum ſit corpus, haud immeritò aquarum nomine donatum eſt; ego autem ab ipſo diſſentio, ſtatuens, aquas veras, & reales eſſe ſupra omnes cælos mobiles collocatas; Neq; ibi violenter conſiſtunt, ſed ſuo gaudent naturali ſtatu; ſiquidem ille dicitur alicuius rei ſtatus naturalis, quem Author naturæ ab initio creationis impertitus eſt illi rei; Quare cum Deus à Mundi incunabulis, aquas ſupra cęlos conſtituit, talis ſtatus ipſis cõnaturalis eſt adſcribendus; Et quemadmodum naturalis locus aquarum inferiorum, eſt ipſarum receptaculum ſub elemento aeris, & ſupra terram, neq; contra naturam, & miraculosè aquę in media aeris regione conſiſtunt, ita aquę illę ſuper cęleſtes, ſupra cęlos, naturali ordine, ſibi à prępotenti Deo indito conſiſtunt, & ſicuti miraculoſa non eſt conſtitutio telluris in medio Mundi collocatę, nullo nixę fundamento, ſed ſupra nihilum fundatę, iuxta pronunciatum Iob. cap. 26. *Qui appendit terram ſuper nihilum, & oraculum.* Iſaię cap. 40. *Qui appendit tribus digitis molem terræ*, ita non miraculoſa, ſed naturalis eſt conſtitutio aquarum ſupra cæleſtes orbes.

Firmamẽtũ quid ſit.

Magnum interſtitiũ inter aquas & Cælum.

Supra Cælos eſſe veras aquas.

Id confirmat teſtimoniũ Pſaltis Pſalm. 103. *Extendens cælum, ſicut pellem, qui tegis aquis ſuperiora eius*, vbi cælum non ſumitur pro aere, cuius pars non tegitur aqua, nec etiam pluuiali, quia nubes non in vltima aeris regione, ſed in media continentur, ſuperiora autem aeris teguntur non aquis, ſed igne, cui eſt aer attiguus, licet Suarez interpretetur; quod ſat ſit aquas non tegere ſupremam totius expanſionis partem, alioquin etiam ſupra cælum empyreum eſſent reponendæ, ſed tegere tantum aliquam ſupremam aeris partem, quæ eſt media regio; at hæc interpretatio vim facit ſcripturæ accipiendo ſuperiora aeris, non abſolutè, & ſimpliciter, ſed ſecundum quid. Idem inſinuatur ex Pſal. 148. Laudate eum cæli cælorum, & aquæ omnes, quæ ſuper cælos ſunt, laudent nomen Domini; & Danielis 3. in Cantic. trium puerorum habetur,

Teſtimonia ex Pſalmis.

betur, Benedicite aquæ omnes, quæ ſuper cælos ſunt Domino, & tandem id colligitur ex hebraica voce, qua cælum appellatur Naſſamaim, quod ſignificat; Illic aquæ.

Auctoritates pro aquis ſuper cælos.

Præterea corroborant hoc pronunciatum ſuis calculis, & ſuffragijs plurimi SS. Patres Chryſoſtom. homil. 4. in Geneſ. & ſuper Pſalm. 148. Ambroſ. lib. 2. Hexameron cap. 3. Baſil. hom. 3. Hexameron, Damaſcenus de fide Orthodoxa cap. 9. Auguſtin. lib. 2. ſuper Geneſ. cap. 5. cuius hæc ſunt verba: *Quomodo, & quales libet aquæ ibi ſint, eas eſſe minimè dubitādum, maior eſt quippe huius ſcripturæ authoritas, quam humani ingenij capacitas.* Conſentiunt cum his Hilarius in Pſalm. 135. Hieronymus epiſt. 83. ad Oceanum, Cyrillus Hieroſolymitanus catecheſi 9. Anſelm. lib. 1. de Imaginibus cap. 25. Rupertus in Geneſ. lib. 1. cap. 24. his verbis. *Vnum hoc vt certum teneamus, cameram huius mundi poſitam eſſe in medio aquarum, quis videlicet firmamentum, quod quaſi tectum eiuſdem cameræ eſt, vndique ambiens, auctoritate Sacræ Scripturæ factum eſt in medio aquarum.* Subſcripſit Beda lib. de rerum natura cap. 8. ita loquens. *Aquas ſuper firmamentum poſitas cælis quidem ſpiritalibus humiliores, ſed tamen omni natura corporali ſuperiores, quidam ad inundationem diluuij ſeruatas, alij verò rectius, ad ignem ſiderum temperandum affirmant.* Cui dicto, quantum ſpectat ad temperandas flammas ſidereas, repugnat Suarez lib. 2. de opere ſex dierum cap. 4. quia cum cælum, inquit ipſe, ſit natura incorruptibile, eſt etiam incapax alterationis, & elementaris caloris, & propterea non indiget aquis reſiſtentibus, ne conſumetur; Supponit autem Suarez, cælum eſſe natura incorruptibile, & ab intrinſeco, quod negari poſſet cum Molina, & Delrio, affirmantibus eſſe tantum incorruptibile ab extrinſeco, & per Dei voluntatem; ſed potius dicendum eſt, illas aquas ibi locatas fuiſſe, ob finē humanis ingenijs ignotum.

Aquæ ſuper cælos an diuerſæ ſpeciei ab elementaribus.

Porrò illas aquas non eſſe eiuſdem ſpeciei cum elementaribus, ſuadere conatur S. Bonauentura lib. 2. ſentent. diſtinct. 14. art. 1. quæſt. 1. ita ſuam exprimens ſententiam. *Patet, quod ſuper firmamentum veræ ſunt aquæ, ſicut dicit Scriptura, & authoritates Sanctorum, qui illud intendunt perſuadere. Patet etiam, quod non ſunt ibi aquæ elementares, ſiue eiuſdem naturæ, cuius ſunt aquæ iſtæ, nec quantum ad corruptibilitatem, nec quantum ad grauitatem, nec quantum ad ignobilitatem, nec quātum ad groſſitiem, quantum enim ad naturā grauitatis ſimpliciter differunt, illæ enim aquæ nullo modo ſunt graues, nec appetunt deorſum. Quantum verò ad naturam frigiditatis, partim conueniunt, partim differunt. Conueniunt enim in hoc, quod vtraque ſunt frigida effectiuè, differunt autem in hoc, quod iſta ſunt frigida formaliter, illæ verò minimè.* His tamen non obſtantibus, ſequor Molinæ interpretationem, aſſerentis aquas eſſe eiuſdem ſpeciei cum elementaribus; nam ſi conſiderentur verba à Deo pronunciata: *Fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis,* & alia verba ſequentia: *Fecit Deus firmamentum, diuiſitq; aquas, quæ erant ſub firmamento, ab his quæ erant ſuper Firmamentum,* dubiò procul nomen aquæ, vtrobique accipiendum eſt ſecundū eumdem ſenſum, & tenorem, ne ſcriptura ambiguitatibus inuoluatur; Igitur ſi aquæ terreſtres, & inferiores ſunt vnius ſpeciei, & habent grauitatem, frigiditatem, & alias natiuas qualitates, igitur etiam illas habebunt aquæ ſuperiores, & conſequenter diuiſio illa fuit homogenei corporis partitio, & in geminam partem diſiūctio. Id quod etiam recipit Hurtadus in ſua Philoſophia Diſp. 3. ſect. 3. §. 43.

Ratio pro identitate ſpeciei aquæ caleſtiū, & ſublunariū.

Aquas nō eſſe cælum cryſtallinum.

Neq; valet ſubterſugium illorum, qui ad explicandas cæleſtes aquas, dicunt ad eſſe ibi cælum cryſtallinum, quod propter tranſparentiam, & facultatem, quam habet refrigerandi, perſimile aquis videtur; Quod admittit S. Bonauentura lib. 2. ſentent. diſt. 14. quæſt. 2. putās ipſum cælū habere in ſe aliquas aquæ proprietates; nā vt inquit Pererius, nimis inſolens eſt in Scriptura Sacra, per aquas cælos intelligere, & illud cælum aqueum glaciale, & cryſtallinum eſt figmentum, quoniam nouem tantum ſunt cæleſtes Sphæræ, & non decem, & antiquis illud cælum fuit ignotum; Quapropter ſicuti exiſtimo, illas aquas veras eſſe, & reales, & eiuſdem ſpeciei cum elementaribus, ſic non adhæreo opinioni Bedę lib. de rerum natura cap. 7. cenſentis aquas illa eſſe glaciales, & con-

ſoli-

Digitized by Google

ſolidatas, ne deorſum labantur, vt etiam ſenſit D. Tho. 1. p. q. 68. art. 2. ad 2. ſcilicet illas aquas quaſi glaciali ſoliditate, extra cælum eſſe firmatas; Id quod tradidit Magiſter ſentent. lib. 2. diſt. 14. his verbis. *Sed glaciali ſoliditate aquæ ſuſpenduntur, ne labantur, quales autem, & ad quid conditæ ſint, ipſe nouit, qui condidit;* Etenim cum naturaliter non conueniat aquæ glaciatã eſſe, & conſolidatam, ſed eſſe liquidam, & fluidam, putandum eſt illas aquas non eſſe in ſtatu ipſarum naturis haudquaquã accõmodato. Cauſa autem, ob quam non labantur deorſum, eſt Dei omnipotentia, qua ipſe intra ſuos cancellos, ſupra primum mobile collocatæ continẽtur. Quod eleganter expreſſit S. Ambroſ. lib. 1. Hexameron cap. 6. *Quo verbo*, ait, *terra ſuſpenſa, & immobilis in medio manet, cum vtiq; grauior ſit, quam aqua, ita dicendum eſt non præcipitare aquam orbis illius cæleſtis conuerſione, quæ ſuper cælos eſt, & aſſerit, diuinam prouidentiam neceſſariò conſpexiſſe, vt intra orbem cæli, & ſupra orbem redũdaret aqua, quæ illa feruentis axis incendia temperaret.* Et ſi aliquis dubitet, qui fieri poſſit, vt ſidera ignea cum aquis coaleſcãt, audiat Cyrillum Hieroſolymitanum catecheſi 9. ita de hac materia diſſerentẽ. *Si verò quis ob ignis, & aquæ contrarias naturas dubitet, is ignis meminerit, qui tempore Moyſis in Aegypto flammas fundebat in grandine, & ſapientiſſimam omni ex parte Dei fabricationem conſpiciat.*

Quomodo aquæ ſuper Cælos conſiſtant.

Quibus ita prænotatis, alienum à veritate non eſt, affirmare, ex illis aquis vaporoſos halitus à ſiderum æſtibus educi, inter quæ primum ſibi vendicans locum Sol verè igneus, compertiſſima hinc oritur cauſa, ob quam potiſſimum circa Solem huiuſmodi halitus conſpiciuntur; Nã calor, & lumen Solis, quod illuminat, & calefacit Planetas, & ſidera octauæ ſphæræ infixa, & illuſtrat etiam primum mobile, ſolidum quidem, ſed inſtar cryſtalli, tranſparens, ac noſtram nõ terminans viſionem, peruenit ad illas aquas, inter Empyreum, & primum mobile interpoſitas, & ex illis extrahit halitus, & ad ſe rapit; Et quamquam illę aquæ puriores ſint terreſtribus, terra mixtis, & ex quibus magna vaporũ copia, calore Solis euchitur in ſublime, attamen illæ quoque aquæ à caliditate Solis attenuatæ in vaporoſam commutãtur materiam, quæ maculas Solis efficere poteſt.

Maculas Solis eſſe vapores ab aquis Cæleſtibus aſtru ctos.

Hæc mea explicatio, veluti firmiſſimo clypeo, & ferè Achillæo, teſtimonio Magiſtri ſentent. lib. 2. diſt. 14. communitur; Cuius verba hic libet referre: *Vtrum verò nomine Firmamenti, Cælum, quod excedit aerem, an ipſe aer hic intelligatur, idem Auguſtinus quærit, nec ſoluit Magis tamen approbare videtur Cælum illud hic accipi, quod ſpatia aeris excedit. Aquas autem, quæ ſuper illud cælum ſunt, dicit vaporaliter trahi, & leuiſſimis gutti ſuſpendi. Sicut aer iſte nubiloſus, exhalatione terræ aquas vaporaliter trahit, & per ſubtiles minutias ſuſpendit, & poſt corpulentius conglobatas pluuialiter refundit; ſi ergo poteſt aqua, ſicut videmus, ad tantas minutias peruenire, vt feratur vaporaliter ſuper aerem, aquis naturaliter leuiorẽ, cur non credamus etiam ſuper illud leuius cælum, minutioribus guttis, & leuioribus emanare vaporibus? Sed quoquo modo ibi ſint, ibi eſſe non dubitamus.* Hactenus Magiſter ſentent. Qui non ſolum admittit aquas ſupra aerem, & ſupra cælos conſtitutas, ſed etiam ex illis leuiores emanare vapores, ex quibus nos Solis maculas conflari affirmamus. Neq; timendum eſt, ne aquæ illæ decreſcant, & tandem Solis æſtu abſumantur, quandoquidem ſicuti mare nõ imminuitur, quamquam ex ipſo iugiter magna vaporum copia educitur, ita non deficient illæ aquæ, quæ immenſæ ſunt quantitatis, & quæ totius maris magnitudinem infinito propemodum ſuperant interuallo; Præterquam quod adnotauit Baſilius hom. 3. in Hexameron, quod Deus ſciens Mundi durationem, tantam ibi aquarum copiam refudit, quanta ad Mundi conſeruationem erat neceſſaria.

Auctoritas Magiſtri ſent.

Cur aquæ ſuper Cælos non ita minuantur.

Sed quoniam ſupradicti primi pronunciati præſidium, in eo præcipuè poſitum eſt, quod Sol igneæ ſit ſubſtantiæ, hic breuiter aliqua pro hac materia comprobanda ſubnectere ſtudebo cum alibi fuſius hac de re diſputauerim: Solem igitur eſſe igneum, & Eccleſiæ, & Patrum placito receptum eſt. Nam feria 4. ad Veſperas canit Eccleſia: *Quarto die, qui flammeam Solis totam conſtituens*; Et Sabbato ad Veſperas. *Iam Sol recedit igneus*. Fauet Pſalm. 18 *Nec eſt, qui ſe abſcondat à calore eius*; Indicat Eccleſiaſticus cap. 43. verſ. 2. *In meridiano exurit terram, & in conſpe-*

ctu

Æſtu ardoris eius quis poterit ſuſtinere? Fornacem cuſtodiens in operibus: tripliciter Sol exurens montes, radios igneos exufflans, & refulgens radijs ſuis obcæcat oculos. Conſentiunt Tertullianus, Ambroſius, Cyrillus, Iuſtinus, Auguſtinus, Theodoretus, Gregorius Niſſænus, Chryſoſtomus, Damaſcenus, Athanaſius, Baſilius, qui homil. 1. in Hexameron deliras, & aniles eorum appellat opiniones, qui Solem calidum, & calida natura præditum inficiantur, atq; ita Peripateticos carpit, qui duplex calidum, formale, & virtuale diſtinguunt, & aſſerunt, Solem non formaliter, ſed virtualiter calefacere; Quod omninò abhorret à veritate, quia Sol eſt ſubſtantiæ, & naturæ igneæ, ac formaliter calefacit, neque calorem in hoc inferiori Mundo productum, alteri cauſæ efficienti, quam calori formali ipſius Solis attribuendum eſſe, alibi latè fuit à nobis contra Ariſtotelem demonſtratum. Hinc Sol duplici voce hebraica nuncupatur, Clamabo, quæ ſignificat caleſcere, & Cheres, quæ importat ardorem. Quapropter cum in Sacra Scriptura voces impoſitæ ſint, non ad arbitrium, ſed ad rerum naturas exprimendas, patet Solem verè, & formaliter eſſe ignem. Ex quibus iam clareſcit veritas primi pronunciati, nimirum quod maculæ Solares ſunt halitus aquarum cæleſtium, educti ab ignea Solis natura, & qui ipſius Diſcum ambiunt, eiuſq; faciem commaculant.

Anilis opinio de Sole virtualiter ſenſum calido.

Hebraica Solis nomina.

Materia ætheris.

Secundum pronunciatum eſt, quod æther, ſiue aura ætherea, per quam expatiantur Planetæ, fuit à Deo educta ex elemento aquarum, quæ vniuerſam abyſſi faciem occupabant, & ſupra quas ſpiritus Dei ferebatur. Ita ſenſit Steuchus in ſua Coſmogræia, & clarius declarat Ludouicus Molina, de op. ſex dierum diſputat. 10. vbi habet, quod in medio aquarum elementarium, quæ implebant interſtitium totum, quod eſt inter terram, & Cælum empyreum, fecit Deus ſecunda die firmamentum de materia earumdem aquarum; Etenim aquæ, quæ replebant ſpatium firmamenti, non fuerunt à Deo annihilatæ, quippe qui, ex communi Theologorum placito, nihil annihilat, ſed conuerſæ fuerunt in firmamentum; Quod pariter factum fuiſſe ex aquis confirmat Becanus in p. 1. Theolog. Scholaſticæ, de operibus ſex dierum; Fauet huic hypoteſi teſtimonium Cyrilli Hieroſolymitani catecheſi 9. ita loquentis. *Quid enim habent quod criminentur in hoc maximo Dei opificio, qui deberent ad conſpectum cælorum admiratione percelli, & eum adorare, qui cælum ſtatuit, quaſi fornicem, qui de aquarum fluxa natura, firmam, ac ſtabilem cæli naturam conſtituit;* Vbi nomine Cæli, intelligitur firmamentum, quamuis aliquorum, & præſertim Molinæ, & Cornelij à Lapide ſit opinio, nõ ſolum firmamentum, ſed omnes etiam cæleſtes orbes ex aqua productos eſſe, quod à nobis non admittitur, conſtituẽtibus naturam, igneã in Sole, & aſtra ignea aſſerentibus cum Baſilio in homil. 3. in Hexameron, Theodoret. quæſt. 9. in Geneſ. Auguſt. lib. 2. in Geneſ. cap. 3. Ambroſ. lib. 2. hexameron. Itaq; dicendū eſt, quod tale interſtitium, vocatum firmamentum, non fuit vacuum à principio creationis cæli, & terræ, vſq; ad ſecundam diem, in qua ipſum firmamentum fuit factum; atq; cum non detur aliud corpus, quod in eo ſpatio fuerit, præter aquas, quas ſcriptura à principio, vna cum Cælo, & terra creatas commemorat, rectè infertur à Molina, in eo ſpatio fuiſſe aquas, & ex eis fabricatum fuiſſe firmamentum. Idcircò cum ſecunda die impletum fuerit illud ſpatium ſubſtantia tenui, & ſubtili ex aquis educta, puto falſum aſſertum Pererij loco ſupra commemorato, quod ſecunda die, ex materia nebuloſa factus fuerit aer, ſcilicet ex parte leuiori, ac tenuiori ipſius nebulę, vt etiam ignis extractus ex parte ſicciore; nam, vt ſupra indicaui, omnia elementa, ſecundum ſuam ſubſtantiam, vna cum corporibus cæleſtibus prima die creata fuere, & verba Eccleſiaſtici cap. 24. allata à Pererio. *Ego feci in Cælis, vt oriretur lumen indeficiens, & ſicut nebula texi omnem terram;* intelligenda ſunt de illa caligine, quæ in tertia die poſt congregationem aquarum in terra remanſit, & quæ ſolet ſuper aquis apparere, iuxta dictum Iob cap. 38. loquens de mari. *Cum ponerem nubem veſtimentum eius, & caligine illud, quaſi pannis infantiæ obuoluerem.*

Cyrilli authoritas.

Pererij confutatio.

Cohærẽt cum hac hyppoteſi pronunciata illorum, qui cælum naturæ fluidæ, & liquidæ conſtituunt, inter quos primum obtinet locum Tycho Brahe, ex cuius

au-

Tychonis ſententia de Cæli ſubſtantia. auctoritate alij plures recentiores, non ſolum Aſtronomi, ſed etiam Philoſophi in eamdem venerunt ſententiam, ab ipſo expreſſam in Epiſt. tomo, cum Rothmanno diſputante, & cæli liquiditatem fortiſſimè tuente, tametſi neget cælum eſſe ſubſtantiæ aereæ, ſed nobilioris cuiuſdã, quaſi liquidæ quintæ eſſentiæ, non autem Ariſtotelicè; idcirco putat cælum eſſe tenuem, & depuratum ætherem,& loquitur de Firmamento ſupra explicato,Solemq; natura igneum, atq; incombuſtibilem facit. Defendunt acriter hanc opinionem *Huius ſententiæ ſectatores.* Io.Keplerus in ſuis Paralipomenis in Hyperaſpiſte, in epitome Aſtronomica, & fuſiſſimè in Marte; Galileus in ſuo Nuncio,in hiſtoria de maculis Solaribus,& alibi; Cornelius Gemma; Michaël Mæſtlinus, Chriſtophorus Rothmanus, Origanus, Scheiner, & Blancanus. Horum Anteſignanus eſt D.Bonauent. lib.2. diſt. 14. art. 1. quæſt. 1. Qui primum, hæc habet; *D.Bonauentura ſententiæ huius anteſignanus.* *Sicut aues ſunt producta ad ornatũ aeris, ita luminaria ad ornatum Cæli, ſed vnum eſt corpus aeris, quod omnibus auibus ornatur, ergo pari ratione vnum corpus cæli, quod omnibus luminaribus ornatur*, quibus verbis indicat,quod luminaria cæli in eodem continuo locentur,quod continuum,cum vacuum eſſe non poſſit, id enim abhorret natura, putandum eſt plenum ſubſtantia liquida, & fluida, per quam poſſint ſidera permeare. Et infrà idem S. Doctor hæc clarius tradidit; *Secundum hanc igitur poſitionem dicendum eſt luminaria cæli poſita eſſe in pluribus orbibus, in corpore tamẽ vno continuo, quod ſcriptura vocat nomine Firmamenti, & ideò dicit omnia luminaria poſita eſſe in Firmamento cæli*;Conſidero ego ea verba, *In corpore vno continuo*, & infero, quod ſi illud ſpatium eſt corpore plenum, ſanè corpore ſubtili, & ſubſtantia liquida à Tychone,& Keplero expreſſa, repletum eſt; Talem verò ſubſtantiam probabiliſſimum eſt à Deo ſecunda die ex aquis productam eſſe. Vrgent hanc hypotheſim quædam dubitationes breuiter diluendæ.

Prima obiectio. Primò obijcies. Illud interuallum ſubſtantia ætherea, liquida,& fluenti repletũ, quod nomine Firmamenti donatum eſt, tale nomẽ neutiquam promereri videtur, quia ſubſtantia illa liquida, & fluxilis omni caret Firmitate. *Reſponſio.* Reſpondetur, Firmamentum eſſe dictum, quia eſt terminus ſemper ſtabilis, fixus, & immobilis, ſeparans aquas ſuperiores ab inferioribus.

Secunda obiectio. Secundò obijcies. Si Firmamentum fuit creatum ex præiacente materia, nimirum ex ſubſtantia aquea, ergo non fuit productum ex nihilo. *Reſponſio.* Nihilominus reſpondeo cum Baſilio homil.1.in Hexameron Firmamentum fuiſſe productum ex quadam tenui, & ſubtili materia, nam explicans verba Iſaiæ c. 51. *Cælum ſicut fumus firmatum eſt*, ita ipſa interpretatur, *Qui tenuem, & non ſolidam, neq; craſſam naturam ad cæli compagem, & ſubſtantiam produxit*. Neq; obſtat, quod firmamentum, ex tenui ſubſtantia productum, non videatur creatum; nam veriſſimum eſt axioma, communiter à Theologis receptum,& præſertim à Suarez lib.2.de opere ſex dierum cap.5. nu.5.Deum poſt primam corporum creationem, nullum nouum corpus, ex nihilo creaſſe, ſed ex aliquo prius creato illud efformaſſe, quæ formatio dicitur creatio,quia & materia, ex qua fit, ab eodem Auctore creata eſt, & quia tunc fiebat per actionẽ propriam Actoris naturæ, diſtinctam à communi modo generationis, quæ fit per cauſas ſecundas.

Tertia obiectio. Tertiò obijcies. Si ex aquis producta fuit ſecunda die ſubſtãtia tenuis implens illud ſpatium, ergo in aquis facta eſt mutatio, non tertia, ſed ſecunda die, & tamen enarrat ſcriptura, tertia die aquas in vnum locum fuiſſe congregatas. *Solutio.* Reſpondetur, quod vtique in aquis, etiam ſecunda die, facta fuit mutatio, non quidem per collectionem ipſarum, quæ tantum tertia die euenit, *ſed per attenuationẽ, ſeu exiccationem factam à Spiritu Domini, qui ſuper aquas ferebatur*; Quem ſpiritum Tertullianus lib. aduerſus Hermogenem aſſerit ventum, & adhæret Theodoretus quæſt.8. in Geneſ. & id non reprobat Baſilius in Hexamer. Vel ſi accipiatur pro ſpiritu, vis, & efficacia agendi ipſius Dei, vt placet Chryſoſtomo homil.3.in Geneſ. affirmandum eſt,hãc ſpiritus efficaciam in ſecunda die, aquas in illo ſpatio contentas, attenuaſſe, & ex ipſis liquidam ſubſtantiam productam in illo interuallo collocaſſe.

Ex quibus conſtitutis Secundum Pronunciatum ita conficitur: Maculæ Solares

res *præter halitus aquarum iam explicatos,* ſunt partes impuræ ætheris ex aqua efformati. Enimuerò probabile eſt, quod quemadmodum in aere noſtrate remanſerunt, poſt creationem, partes puræ, & impuræ, magis, & minus claræ; ſimiliter in illo æthere, quamquam puriore, & ſubtiliore aere elementari, remanſerunt partes puræ, & impuræ magis, & minus claræ. Ideo P. Ioſephus à Coſta lib. 1. hiſt. Indiarum cap. 2. refert ſe in parte Auſtrali conſpexiſſe partes quaſdam nigras, & obſcuras in æthere, quales numquam vidit, dum in Europa degeret; Quoniam verò calidi eſt attrahere, Sol ſua caliditate, partes impuriores illius auræ ætheree trahit ad ſuum Orbem. Hinc illæ partes ſua dẽſitate, & natiua obſcuritate offuſcantes, vel leuiter, lucidiſſimam Solis faciem, iure meritò maculæ nuncupantur. Confirmatur id ex eo, quod infra explicabo, in declarandis verbis ſacri textus. *Et Stellæ cadent de cælo*; ſiquidem oſtendam, partes puras ætheris condenſari in Stellas, ſicut impuræ ſpiſſantur in faculas, conglobantur in Cometas, & commutantur in maculas; & quando puræ rarefiunt, & diſſoluuntur, videntur Stellæ deficere, & pati deliquia, atq; id potiſſimum eueniet in fine Mundi, vnde Stellæ cadere videndæ ſunt.

Partes nigræ, & obſcuræ in æthere.

Stellæ quomodo cadãt de Cælo.

Deſiderabit fortaſſe Lector, vt huic meæ explicationi accommodem motus regulares, quos animaduerterunt in maculis recentes Aſtronomi, Galileus, & Scheinerus; ſed quoniam meum non eſt conſilium omnibus numeris abſolutam de maculis ſolaribus conficere tractationem, idcircò ſat eſt indicaſſe, talem eſſe macularum naturam, & qualitatem, vt ipſarum nucleis, & conglomeratione poſſint Angeli, in fine ſæculi, tenebras offundere Soli; nam hæc conſideratio de ipſarum motibus, nihil ad meum argumentum confert explicandum, & dumtaxat cum Galileo aſſirmandum eſt, ipſas eſſe vicinas, & contiguas Soli, ipſiuſque motum, quo in ſeipſum ſuper axem proprium reuoluitur, conſectari.

Ex maculis fieri poſſe Stellas.

His duobus pronunciatis nouiter inuectis, macularum Solarium ſubſtantiam explicare curaui, vt Lector eligat, & approbet ex ipſis illud, quod magis probabile videbitur, neq; meam culpet audaciam, ſed potius commendet induſtriam, qua factum eſt, vt hac duplici hypotheſi, Sacræ Scripturæ, & Sanctorum Auctorum oraculis firmata, ſubſtantia macularum innoteſcat, quæ Aſtronomis, ingentia volumina de ipſis maculis elaborantibus, adhuc fuit obſcura, & ignota, & in ſequenti Quæſito, mea ſententia lumine Hiſtoriæ, quæ eſt magiſtra vitæ, & lux veritatis, magis dirigetur, & illuſtrabitur.

Auctoris excuſatio.

QVÆSITVM NONVM.

Recenſentur multæ Solis obſcurationes, quæ à maculis fuerunt productæ, vti etiam obſcuratio Solis in funere Domini, tum à Luna, tum à maculis effecta, de quarum magnitudine breuiter agitur; Idem eueniet in obſcurando Sole in fine Mundi, reiectis alijs modis, quibus poſſet obtenebrari, & obiter de Aegyptiorum tenebris aliqua differuntur.

Eclypſes prodigioſæ à maculis prouenientes.

CVrſim recenſebo præcipuas Solis obſcurationes, quæ diuerſis ſæculis euenerunt, non ob Eclypſim, ſiue ob coitum Lunæ cum Sole, cum enarrandæ ſolares caligines neutiquam ſolitis Eclypſibus, ſed maculis vmbrantibus Solem, ſunt attribuendæ, & propterea in ſummam admirationem homines illius æui excitati fuere, quia ignotum tunc temporis erat macularum phænomenon; Et quemadmodum tunc humanum ingenium, præ tanta rerum nouitate, tum caligine ignorantiæ, tum ſententiarum confictationibus premebatur, ita fæliciore ſæculo, hæ maculæ imperitiam ab humana eliminant mente, & diem inferunt veritatis. Itaq; aliqua ex ſcriptoribus depromam de tenebris Solis offuſis, quæ fabulam, vel hyperbolem confingere viderentur, ſi macularum veritate con-

E Solis maculis eruditionem prouenire.

ſoli-

ſolidata non eſſent.

Prodigioſi Solis defectus Cæſare occiſo.

Atque vt hinc exordiar C. Plinius lib. 2. cap. 30: refert prodigioſos fuiſſe, & longiores defectus Solis, penè continuo anno, pallore ſuffuſi, occiſo Dictatore Cæſare, quod ita cecinit Virgil.

Ille etiam extincto miſeratus Cæſare Romam,
Cum caput obſcura nitidum ferrugine texit,
Impiaque æternam timuerunt ſecula noctem.

Idem refert Platonicus in vita Cæſaris his verbis iam iubaris Solis occœcatio: Nā toto illo anno orbis eius pallidus, ſine fulgore emerſit, debilemq; & tenuem demiſit calorem; At quis ſibi non perſuadet diuturnum illud Solis deliquium, atq; impalleſcētem vultum à maculis fuiſſe productum? ſimile prodigium in Sole contigit ſub Auguſto. Et Tertullianus ad Scapulam ita ſcribit. Nam & Sol ille in conuentu Vticenſi, extincto penè lumine, adeò portentum fuit, vt non potuerit ex ordinario deliquio hoc pati, poſitus in ſuo ipſomate, & domicilio. Igitur ſi ex non ordinario deliquio prodigioſa Solis caligo euenerat, ergo ex maculis ipſum offuſcantibus.

Eclypſis Solis ſub Auguſto.

Macula nigra in Sole viſa.

Ex annalibus Francorum, in vita Caroli Magni habetur anno 807. paruam maculam nigrā fuiſſe viſam in Sole, quam aliqui exiſtimarunt Mercurium, & de qua mētionem facit Ioſephus Scaliger exercitat. 72. quam tamen maculam non fuiſſe Mercurium, patet ex mora, quam ipſe fecit in Sole, ibi namq; ſcriptum eſt, octo dies, à Francis eſſe conſpectam, quod nequit affirmari de Mercurio, qui ſub Sole tanto tēpore conſiſtere non poteſt, quiq; pertranſit Diſcum Solis ſex horarum ſpatio, vt monet Galilæus epiſt. 1. de maculis ſolaribus, ergo fuit vna ex maculis, quæ octo dierum curſu Solis vultum cōfædauit.

Obſcuratio Solis dierū 17.

Georgius Cedrenus in annalibus Conſtantinopolitanis, anno Chriſti 786. Solem per decem, & ſeptem dies obſcuratum fuiſſe narrat, nullos radios emiſiſſe, & vulgo æſtimatum id eueniſſe, propter excæcationem Imperatoris Conſtantini, inſidijs matris Irenes, oculis orbati; Quod etiam refert Zonardas in vita Conſtantini, ac Baronius ſub anno Domini 797. cum aliquo diſcrimine inter tempora ab ipſo, & Cedreno notata. Sed quæſo cuinam cauſæ tam longa Solis caligo, quam maculis adſcribi poteſt?

Similiter in annalibus Frācicis, parte poſteriore libri, anno Lotharij Regis tertio, & Dominicę Incarnationis 955. teſtatum habetur, Solem decimoquinto Cal. Ianuarij, magnam paſſum eſſe Eclypſim, & Stellas à prima hora, vſq; ad tertiam apparuiſſe, quæ caligo iubar Solis hebetans, vaporibus, vel atmoſphæræ tranſcribi nequit; Nam ſi tanta fuiſſet vaporum denſitas, vt Solem humano viſui eriperet, etiā Stellarum viſionem abſtuliſſet, quæ cum per tres quaſi horas emicauerint, clariſſimo eſt argumento, cælum ſudum, & ſerenum fuiſſe, atq; adeò in atmoſphæram illius caliginis cauſam reijciendam non eſſe, ſed quidem in maculas Solis conijciendam.

Apparitio Stellarum in Eclypſi per horas duas.

Eclypſis Solis ſub Theodoſio.

Baronius anno trecenteſimo nonageſimo tertio, Theodoſio imperante, refert ex Socrate lib. 5. cap. 24. ex Proſpero in Chronic. & Marcellino in Chron. circa ſacros dies Pentecoſtes, quarta hora diei, eclypſato mirificè Sole, tātas tenebras factas eſſe, vt omnes iam iam venturum Iudicem formidarent; Quod confirmat S. Hieronymus in Epiſt. ad Pammachium; At quis non intelligit Solis tenebras à conſueta eclypſi nequaquam productas eſſe, tum quia tantò terrore correpti homines non fuiſſent, quippe qui cognouiſſent, id media naturali eclypſi contigiſſe, tum quia illud verbum, mirificè, indicat tunc non fuiſſe tempus Eclypſis Solaris, & propterea ſumma cum omnium admiratione Solares tenebras acciduſſe. Igitur illa Solis obtenebratio à maculis profecta eſt.

Tenebræ diuturna in oriente.

Idem Baronius anno 746. narrat à die quarta Auguſti vſq; ad Octobris Calendas, in Oriente factas fuiſſe tenebras caliginoſas, quas ſecuti ſunt terræmotus prodigioſi in Paleſtina, ac tota Syria, & ingens peſtis. Profecto tenebræ in Oriente aliunde prouenire non poterant, quam à conglobatis in eo loco maculis Solaribus, impedientibus ſolitam radiorum Solis tranſmiſſionem.

Refert pariter Baronius anno Chriſti milleſimo trigeſimo tertio accidiſſe Solis eclypſim tertio Cal. Iulij, ipſo die natali

S.S. Apoſtolorum, Petri, & Pauli, quæ Eclypſis ab hora eiuſdm diei ſexta, vſq; ad octauam perdurauit, quo tempore Sol factus eſt ſapphyri coloris, gerens in ſuperiori parte ſpeciem Lunæ, à ſua reilluminatione quartæ; Quid plura? Refert Patrius lib. 19. Pancoſmius, tempore Iuſtiniani Imperatoris, maiori anni parte ſereno aere, & ſine nubibus, Solem tam exili lumini luxiſſe, vt eius lumen vix Lunæ lumen ſuperaret. Quæ omnia adſcribenda ſunt maculis Solaribus.

Hebetatio Solaris luminis.

Eclypſis Solis totalis diuturna.

Idem iudicium ferendum eſt de Eclypſi, quam narrat P. Clauius in cap. 4. ſphæræ, viſam fuiſſe anno Domini 1560. & ab ipſo obſeruatam Conimbricæ in Luſitania, cum circa meridiem interponebatur Luna directè inter viſum, & Solē ita vt totum Solem, non modico temporis interuallo contegeret eſſentque tenebræ quodammodo maiores, quam nocturnæ, neq; enim ipſo teſtante, vbi pedem quis poneret, videre poterat, & clariſſimæ Stellæ in cælo apparebant, & aues ex aere in terram præ horrore tam tetræ obſcuritatis decidebant, quam Eclypſim narrans Scheiner, addit id ſibi Romæ relatum fuiſſe à P. Emmanuele Vega Luſitano Societ. Ieſu, qui aſſeruit vniuerſam Eclypſeos durationem, vltra tres horas fuiſſe extenſam, & occultationem Solis, & Stellarum conſpectum horæ ſpatium adæquaſſe, adeò vt multi aduentaſſe diē Iudicij lamentarentur, & quamuis ex obſeruationibus & tabulis Aſtronomicis pateat aliquando Lunam poſſe totum Solem ad aliquod tempus tegere, tamen ingētis obſcuritatis Solis ſupra enarratio, & longitudo tēporis, in quo obſcuritas durabit, & denſitas ipſarū tenebrarum, mihi perſuadent illos euentus non ab Eclypſi Solari prouenire, ſed vel à Solis maculis, vel ab eclypſi vnita maculis, cùm euentum hoc Lunæ tantum Solem obuelanti, acceptum non ſit ferendum, quippe quæ, nec tanta caligine, nec tam diuturna ipſum nequit obtegere, quare cauſa releganda eſt in maculas, quæ vna cum Luna Soli iuncta, tanta caligine Solis vultum obcæcarunt.

Totalis eclypſis horaria duratio.

Alia multa prodigia inſolita de caligine Solis, non per eclypſim producta recenſeri poſſunt, quæ tacitus prætereo, cū ipſa legantur apud Abbatem Secundum Lancellotum Monacum Oliuetanum, virum omnigena eruditione cultiſſimum in ſuo Italo Libro, inſcripto. *Hoggidi p. 2. Diſinganno 49. & 50.* vbi in diuerſis ſæculis, abſq; Eclypſi Solari, magnas tenebras Solem occupaſſe, ex diuerſis promit Scriptoribus. Hoc ſolum pro confirmatione huius hypotheſis ingeram, ſcilicet, quod tanta eſt macularum magnitudo, vt facilè totum Solis iubar valeant obruere; Propterea P. Scheiner in Obſeruationum imagine 23. animaduertit à die 11. Maij, vſq; ad diem 19. eiuſdem, maculam in extenſione ſua arcuali, in ſuperficie Solis adæquaſſe milliaria Romana 1928. ideoq; illam maculam minorem quidem fuiſſe Europa, multò tamē maiorem Germania. Præterea in Obſeruationum imagine 21. docet aliam maculam ſe habuiſſe ad Solis diametrum, vt 1. ad 7. & feciſſe in arcu Solari milliaria Romana 2640. & Europam fermè æquaſſe, & in imagine 64. refert imaginem macularum, quæ in arcu Solari faciebant milliaria Romana 4419. cuius manipuli longitudo totius Africæ longitudinem ſuperabat; Et alium macularum congeſtū inſinuat in imagine 15. obſeruatum ad diem 24. & 25. Martij, qui continebat milliaria Romana 6292. & longitudine exæquabat Aſiæ longitudinem, & tandem ſe vidiſſe teſtatur maculam, ex vmbrarum, & facularum comitatu, adeò dilatatam, vt extenderetur per milliaria Romana 9640. Ex quo ipſe Author deducit, quod ſi talis macula in medio Sole, vndequaq; ex æquo, ſecundum talem longitudinem excurrat, terra habitabili non eſſe minorem, & fortaſſe maiorem terra ipſa habitabili euadere. Quapropter cum Luna coniuncta Soli, & ipſum eclypſans, non extendat vmbræ ſuæ diametrum vltra ſeptuaginta in terra milliaria Germanica, ſeu 350. Italica, & maculæ prædictam excedant magnitudinem, quis inficiabitur obſcurationes factas in Sole, extra tempora naturalium Eclypſium, à maculis prodiiſſe? atq; etiā Eclypſes Solares inſolitas ab iiſdem maculis auctas fuiſſe?

Magnitudo macularum totū Solem poteſt occupare.

Macularum magnitudinis varia à Scheinero prodita.

Ipſa admirabilis Eclypſis in funere Domini, tum à Luna, modo ſupra explicato, tum à maculis producta fuit, nam clariſſimè indicant Euangeliſtæ, Marcus cap. 15. Lucas cap. 23. Matthæus cap. 27. illum

Eclypſis in morte Domini.

illam fuiſſe vniuerſalem Solis defectum, per vniuerſum terrarum orbem; Neq; ſolum illæ Cimmeriæ, vt ſic dixerim, tenebræ à Luna prouenerunt, admirabili modo ſupra explicato, ex relatione S. Dionyſij, epiſt. 7. ad Polycarpum, ſed etiam ex maculis Solaribus profluxerunt, quoniam id totum interpoſitioni Lunari inter Solem, & viſum nequit attribui, ſiquidē defectio Solis tota, vltra ſeptuaginta milliaria Germanica, in diametro vmbræ, in ſuperficie terræ terminatæ, non excedit; Vnde manifeſtum eſt, illas tenebras aliunde, quam à Luna eſſe profectas, & à nulla alia cauſa, quam à maculis Solaribus, quæ multæ, & denſæ, inſtar vnius maculæ, ab Angelis congregatæ, Solem totum ab omnium mortalium eripuere cōſpectu; Etenim id vaporibus, vel atmoſphæræ adſcribi non poteſt, quia vbiq; ſerenitas cæli erat, qua factum eſt, vt Luna ad Solem accedere, & ab eodem recedere notata fuerit à S. Dionyſio, & Apollophane Sophiſta, vt ex commemorata Epiſt. habetur. Cur autem Deus lunari orbe, non ſufficienti obſcurare Solem vbique vſus fuerit, inde patet, quod nouum decreuerat inducere miraculum, quo Aſtronomiæ periti perſpicerēt, id factum non eſſe naturaliter, & à ſola Luna obuelante Solē, atq; vt Hebræi agnoſcerent, Dei filium eſſe illum, quem impiè neci tradiderant, videntes Lunam, contra naturæ leges, & extra tempora coniunctionis, ſubire Solem, totumq; obſcurare, non intelligentes, illas tenebras, nō quidem à ſola Luna, ſed etiam à materia denſa æthérea, ab Angelis eo tempore congregata, adductas fuiſſe.

Tenebræ in Chriſti morte non à ſola Luna profectæ.

Cur Deus Lunari orbe in miraculoſis Eclypſibus vſus fuerit.

Idem euenturum exiſtimo in fine Mūdi, dum Sol, vt loquitur ſacer Codex, obſcurabitur, ſiquidem continget id fieri mediante Luna, coeunte cum Sole; ſed aſſero obſcurationem illam vniuerſalem per totum terrarum orbem, profecturam etiam eſſe potiſſimum à maculis, Angelorum ope conglobatis.

Obſcuratio in fine Mundi tū à Luna, tū à maculis.

Atq; id magis demonſtratur, reijciendo alios modos, quibus ea Solis obſcuratio miraculosè fieri poterit; Etenim fortaſſe continget per priuationem luminis Solis, adempta luce, qua Sol ipſe lucet, vel, vt ſatius dixerim, ſuſpenſa eius illuminatione, qua res omnes illuminat. Quod fiet, ſi Deus ſua cauſalitate non concurret cum Sole ad illuminandum; Nam cum ſecunda cauſa nihil operari queat, abſq; concurſu primæ, ſi Deus ſuū ſuſpendat concurſum in Solis illumi[illegible]tione, Sol abſq; dubio lumen amitte[illegible] cut in Babylonico igne, Deus c[illegible]ctiuæ poteſtatis actum ſuſpendit, n[illegible] illos iuuenes hebræos vreret. Fat[illegible] hunc modum de radiorum Solarium retractione ab aliquibus, & præſertim à Caietano approbatum, eſſe valdè miraculoſum, & diuinæ potētiæ penitus congruum; Sed quæro, an lux Solis extinguenda ſit, vel ſeruanda in Sole; Si ſeruanda, ergo nulla ſequetur obſcuratio; Si aſſeritur extinguenda, igitur fiet mutatio eſſentialis in Sole, cuius forma ſubſtantialis, ex mente aliquorum, eſt ipſa lux, ergo nouo miraculo reproducenda erit lux Solis, qui multò clarior, poſt diē Iudicij, eniteſcet; Miracula verò non ſunt facilè, & abſq; neceſſitate inducenda.

Primus modus quo alitu contingere poſſet.

Primus modus refutatur.

Præterea occurrit alius modus, quo Sol obtenebrabitur, ſcilicet per maximam craſſorum, & nigrorum vaporum copiā, & nubium conſtipationem, quæ faciem Cæli operiens, humanis oculis aſpectum Solis abripiat; Sed neq; hic modus mihi probatur, quippe qui nec eſt prodigioſus, nec omninò admirandus; Naturaliter ſiquidem craſſi vapores, & denſæ nubes Solis aſpectum obumbrant, neq; vniuerſalis, & ab omnibus conſpecta Solis caligo contingeret, quandoquidem vapores, & denſæ nubes in omni climate non reperiuntur, nec in tanta eſſe poſſunt copia, & magnitudine, vt valeant totum Solis Diſcum obſcurare. Porrò ſi Stellæ lapſuræ ſunt è cælo, & ab hominibus cadere videndæ ſunt, eo tempore, quo Sol erit obſcuratus, nam coniunctim referuntur hæc ab Euangeliſtis; Et Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuū, & Stellæ cadent de cælo. Certè vapores, vel nubes ſua denſitate ita Stellarum viſum impedirent, vt officerent viſioni Solis; Quare potius aſſerendum eſt, ſudo cælo, luminaria fore obſcuranda; Ideo reijcienda eſt expoſitio Riberæ interpretantis illam Solis nigredinem, propter maximā nubium denſitatem euenturam.

Alter modus.

Secundus modus reijcitur.

Neque approbanda eſt expoſitio Pererij diſputat. 33. in Apocalypſ. putantis, non

Tertius modus refutatus.

non ademptam iri omnem lucem Solis, ſed tantum lucis remanſurum, vt faciat eum viſibilem quidem hominibus, ſed lumine diminutum repræſentet. Putat enim hic Author, homines Solem obſcuratum non eſſe viſuros, ſi totaliter obtenebretur. Qua in re vir grauiſſimus decipitur; Nam quemadmodum ex Eclypſibus, vel tenebris Solaribus ſupra commemoratis, compertiſſimum fit, totum Solem aliquo temporis interuallo obſcuratum fuiſſe, ac homines illum caligine obductũ ſpectaſſe; haud ſecus idem eueniet ante diem Iudicij, quo tempore credendum eſt in meridie Solem in tenebris verſaturum eſſe, & Stellas emicaturas, ac de cælo deinde lapſuras, eo modo, quo infrà explicabo. Quocirca non videtur rationi congruum aſſertum à Pererio, quod Sol partim obſcurus, & partim lucidus erit, nam hoc non eſſet ſignũ, quo humanum genus ingenti terrore corriperetur, & à ſacro textu abſolutè, & ſimpliciter dicente, Sol obſcurabitur, totalis obſcuratio Solis ſignificatur.

Quartus modus.

Remanet refellendus modus, quo aliqui cenſere fortaſſe poſſunt, tenebras Soli in fine Mundi offundendas eſſe; eo ſcilicet modo, quo Deus tenebras triduo in Aegyptios induxit. Atq; vt id accuratius præſtemus, hæc verba Domini Exod. cap. 10. relata ſunt afferenda; Dixit autem Dominus ad Moyſen. Extende manum tuam in Cælum, & fiant tenebræ ſuper terram Aegypti, tam denſæ, vt palpari queant. Extenditq; Moyſes manum in cælum, & factæ ſunt tenebræ horribiles in vniuerſa terra Aegypti, tribus diebus nemo vidit fratrem ſuum, nec mouit ſe de loco, in quo erat; vbicumq; autem habitabant filij Iſrael, lux erat. Ex verbis Sacri textus patet, tenebrarum palpabilium inductionem ortam non eſſe ex retractione radiorum Solis, & aliorum ſyderum, vt ſenſit Abulenſis in expoſitione illius loci, putans illam caliginem ex duobus cauſatam fuiſſe, ſcilicet ex priuatiuo, & expoſitiuo. Priuatiuum, inquit, fuit retractio radiorum Solarium, & omnium aſtrorum, quæ ad illa loca, in quibus manebant Aegyptij, nullos radios dirigebant, ad partem verò, in qua manebant Hebræi, ſolitum lumen diffundebant; Poſitiuum autem fuit vaporum

Abulenſis expoſitio de tenebris Aegyptijs reijcitur.

ſupernaturaliter eleuatorum condenſatio, ita magna, vt tactum afficerent, quod numquam in tali denſitate viſum eſt. Hęc Toſtatus: Quibus vnum ferè imperceptibile profert, receptum tamen à Caietano, videlicet Solem, & aſtra potuiſſe retrahere ſuos radios eodem tempore ab Aegyptijs, ne viderent, & eoſdem radios porrigere hebræis, vt clarè conſpicerent; Enimuerò ſi filij Iſrael erant in terra Geſſen, in qua erant etiam Aegyptij, hebræis mixti, imò ſi vnus hebræus apud vnũ manebat Aegyptium, quomodo percipi poteſt, radios Solares illuminaſſe hebręos, & Aegyptios obcæcaſſe? Vtiq; verum eſt, quod ipſe author aſſerit .ſ. Deum rebus omnibus ad nutum ſuum vti, omniaq; ei in potentia obeditiuâ ſubeſſe, ſed hæc ferè ſibi repugnant, & aduerſantur. Eò magis, quia non eſt admittenda Ianſenij ſententia in cap. 17. Sapientiæ, innuentis tenebras illas non fuiſſe factas in Sole, vel in aere, ſed in oculis tantum Aegyptiorum, quos æquè vt Sodomitas Geneſ. 19. percuſſerit Deus cæcitate; Quod etiam de militibus Regis Syriæ 4. Reg. cap. 6. tradit Scriptura, adeò vt vel Deus non concurreret cum ipſis, ad viſionis actum eliciendum, vel aliquod impedimentum ſuper ipſorum oculis imponeret; ſiquidem neutrum congruit cum ſacro textu, aſſerente, quod tenebræ ita denſæ erant, vt palpari poſſent, igitur non erant tantum in oculis Aegyptiorum, ſed à parte rei. Itaq; admittendum eſt ſolum illud poſitiuum indicatum ab Abulenſi, ſcilicet, quod propter vaporum ſupernaturaliter eleuatorum magnam condenſationem factæ fuerunt illæ tenebræ; quibus potuit Deus lumen Solis Aegyptijs, & nõ hebræis eripere; nempe cõdenſando aerem, & vapores, in locis, in quibus manebant Aegyptij, & aerem non condenſando, vbi degebant hebræi. Quapropter commẽdãda eſt expoſitio Philonis, Burgenſis, Abulenſis, Pererij in Exodum & Cornelij à Lapide, quod cauſa illarum tenebrarum fuerint nubes, & nebulæ denſiſſimæ, conſtipatioque aeris tanta, vt nullo lumine, nec radijs quidem Solis, eſſet penetrabilis, iuxta teſtimonium Sapientiæ 17. Nec ſiderum limpidæ flammæ illuminare poterant noctem illam horrendam.

Ianſenius reijcitur.

Vnde prouenit Aegyptiaca tenebra.

Ta-

Diſcrimen inter tenebras in fine Mūdi, Aegyptias.

Tales tenebræ futuræ non ſunt in fine Mundi, quia Scriptura ſacra loquitur ſolum de obſcuratione luminarium, & non de tenebris, quæ palpari poſſint, nam tametſi tenebræ ſint priuationes luminis, neq; obiectum tactus, ſed viſus, tamen à ſacra Scriptura palpabiles dictæ fuere, propter maximam aeris,& vaporum condenſationem, quæ palpanda ſenſui tactus ſubijciebatur; Id quod non legitur futurum in occaſu Mundi. Præterea Aegyptij tunc temporis,omni Solis,cæli,ignis, candelæ, lumine orbati erant, vnde ait Philo; Ignis, quo vtimur, vel aere turbato extinguebatur, vel à craſſiſſimis tenebris vincebatur; & Sapiens cap.17. ait: Et ignis quidem nulla vis poterat illis lumen præbere. Quare Caietanus hallucinatur, exiſtimans Aegyptios fuiſſe tantū lumine cæleſti,non autē domeſtico ignis, aut cādelæ priuatos,hoc enim reijcit ſcriptura, aſſerens, illas tenebras fuiſſe palpabiles; Quo indicatur nullum lumen ipſis affulſiſſe, quod certè à craſſitie, & denſitate tenebrarum, ſcilicet vaporum extinctum fuiſſet. Rurſum neminem vidiſſe alium, neminem mouiſſe ſe loco, & ſolos Iſraelitas poſitos eſſe luce ſignificat, omne lumen Aegyptijs ereptum fuiſſe; Etenim ſi domeſtico igne,vel alio lumine vſi fuiſſent,non tot pænis, & calamitatibus afflictati prædicarentur, nam multi, qui ad polum vergunt, lumine Solis naturaliter,ad medium annum orbantur, & natura illis lumen domeſticum, ex ligno oleato ardenti,inſtar candelæ,ſubminiſtrat, vnde parua,vel nulla pæna torquentur.

Aegyptij etiam lumine ignis priuati.

Hæc omnia de Aegyptijs tenebris relata, non eſt putandum in fine Mundi euentura, ita vt motus progreſſiuus hominibus impediatur, neq; alter alterum aſpicere poſſit, ſiquidem id non innuit ſacra Scriptura,neq;minus indicat tales futuras eſſe tenebras, vt omni lumine priuandi ſint homines, ſed tantum commemorat ſigna, & prodigia in luminaribus, & aſtris efficienda. Quare Sol obſcurabitur, eò quo ſupra diximus modo, ſcilicet conſtipatis, ope Angelorum,maculis Solaribus, Solem ipſum contegentibus; Quod confirmare videtur S.Io. Apocalypſ.cap.6.Sol factus eſt niger, tamquam ſaccus cilicinus, quibus verbis ſignificatur, tenebras Solis futuras eſſe ipſi extrinſecas, neq; efficiendas eſſe per retractionem radiorum, qui modus intrinſecè afficeret ipſum Solem, ſed ſicuti cilicium, quod homines ad pœnitentiam agendam induunt, eſt indumentum extrinſecum, & accidens, quod hominis ſubſtantiam non mutat; ſimiliter tenebræ, quæ obuenient Soli, teſtè Io. tamquam ſaccus cilicinus erunt extrinſecæ ipſimet Soli; Hic autem modus extrinſecus metaphoricè explicatus à Ioanne, erit per Eclypſim miraculoſam,concurrente Luna,& ſimul cum Luna,maculis,ideſt ſubſtantia æthera Angelorum miniſterio cōgregata, & conſtipata.

Tenebras Solis futuras illi extrinſecas.

Noui equidem in hac operoſa materia nihil certi proferri poſſe, quando hominum ingenia ad tantæ molis vaſtitatem complectendam nimis deficiunt.Ego tamen ſemitæ à pleriſq; protritæ adauctim pedem ſiſtere non renui,vt meum de Solaribus tenebris, diſputando, conſilium proderem, aliorum ſententias non reſpuens, ſed diſcutiens. Imo quicquid in hac tractatione ſentire, & explicare decreui, doctiorum placitis, & Catholicis Eccleſiæ dogmatibus prorſus ſubijcienda profiteor.

Auctoris proteſtatio.

QVÆSITVM DECIMVM.

De obſcuratione Lunæ in fine Mundi.

Quomodo obſcurāda ſit Luna.

LVna non habet lumen à ſe, & lumen, quod amittit, eſt lumen Solis; Lux verò ſubobſcura,quæ apparet in ipſa eclypſata, falcata, & quadrata, non prouenit à reflexione luminis terræ ad ipſam Lunam, ſed à Sole illuminante partes ætheris, Lunæ propinquas; Quæ non eſt tranſparens, ſed totaliter opaca. Non obtenebrabitur à fumoſis exhalationibus productis à conflagratione Mundi inferioris, & ad Lunam aſcendentibus, aut per defectum alimenti, aut per nebuloſos vapores, aut per complanationem ſui orbis, ſed per Eclypſim

non

non naturalem, multis intercedentibus differentijs, inter deliquia naturalia Lunæ, & illa, quæ eo tempore ſequentur, multa, & frequentia, neq; ab Aſtronomis prædicenda, & quorum colores nō erunt conſiderandi, nec alia Aſtrologicè de Eclipſibus pronunciata.

Obſcuratio Lunæ noctu futura.

Obſcurationem Solis in Occaſu Mundi futuram ſubſequitur obſcuratio Lunæ, quæ quidem nō intelligitur obtenebranda diurno, eoq; tempore, quo Sol obſcuratus apparebit, ſed nocturno tempore, & fortaſſe in nocte ſuccedēte diei, in qua fuerit Sol obſcuratus. De qua lunaris luminis priuatione ita loquitur facer textus. *Et Luna non dabit lumen ſuum*. Pro quorum verborum explicatione, repetendum eſt illud, quod à peritioribus Aſtronomis traditum eſt, videlicet, Lunā eſſe corpus opacum, & à ſe lumen non habere, ideò terra cæleſtis, ad ipſius naturalem obſcuram denſitatem indicandā, fuit teſte Plutarcho, ab Antiquis appellata, & multæ ſimilitudines inter tellurem, & Lunā à præſtantiſſimo huius æui Aſtronomo cōſiderantur, quare omne lumen, quod habet, à Sole receptum, & mutuatum eſt; Lumen autem, vt tradunt Perſpectiui, duplex eſt, primarium, & ſecundarium. Primarium eſt illud, quod emanat ex radjs immediatè prouenientibus à corpore luminoſo, ad corpus viſibile: Secundarium autem lumen, eſt reuerberatum, & reflexum, medio primario lumine, extra incidentiam primariorum radiorum, itaq; Luna habet lumen primarium ſibi à Sole impertitum, & hoc eſt illud lumen, de quo ita loquitur Euangeliſta: *Luna non dabit lumen ſuum*. Ideſt non reddet terræ illud lumen, quod accipit à Sole, & dicitur ſuum, quia in ipſa recipitur, vt euenit in Eclypſi Lunari, in qua Luna primario quidem lumine orbatur, non tamen ſecundario, confecto à primarijs radijs Solis, percutientibus partes circumuicinas corpori Lunari, à quibus, quamuis ſint diaphanæ, nihilominus aliqua primariorum Solis radiorum fit repercuſſio, per quam Luna ſecundario lumine illuſtratur, & hoc eſt illud lumen, quod apparet in extimis partibus circumferentiæ Lunæ eclypſatæ, & pariter illud, quod videtur in parte non illuſtrata a Sole Lunæ adoleſcentis, ſiue falcatæ, & etiam quadratæ; Etenim illud lumen non eſt in partem illam ſubobſcuram Lunæ repercuſſum, & reuerberatum à terra, vt putauit Galileus, ſed eſt lumen Solis reflexum à partibus ætheris illuminatis, & Lunę circumuicinis, vt egregiè tuetur Fortunius Licetus lib. inſcripto, De Lunę ſubobſcura luce propè coniunctiones, & in Eclypſibus obſeruata. Hinc non eſt probanda opinio P. Chriſtophori Scheiner in ſuis mathematicis Inquiſitionibus, & in Epiſt. ſub nomine Apellis, ſcilicet Lunam eſſe corpus ſemidiaphanum, ideſt, nec omnino opacum, nec penitus tranſparens, vnde fit, vt Luna Solis lumine imbibatur, eoq; lumine fiat conſpicua pars, quæ a Sole eſt auerſa; & antiquitus ſemidiaphaneitatē in Luna poſuerunt Poſſidonius Cleomedes, & poſt illos, Vitellio, & Eraſmus Reinoldus, & P. Aguillonius in ſuis opticis; nam ſequeretur Lunam non eclypſare Solem, ideſt non impedire ipſius lumen, ne ad terram tranſmittatur; ſi ipſamet Luna, iuncta Soli, eſſet aliqua ex parte trāſparens; ſiquidem lumen Solare permearet, penetrando profunditatem corporis lunaris, & terram illuminaret; Sed quoniam de hac materia dabitur locus opportunus diſputandi in ſecunda parte Tractatus, agentes de ſtatu corporis Lunaris, poſt Mundi finem, in explicatione dicti Iſaiæ cap. 30. Erit lux Lunæ ſicut lux Solis, & lux Solis ſeptempliciter, ſicut lux ſeptem dierum; ideò ſat eſt nunc ad hanc opinionem refellendam, Lectorem remittere ad Galileum in ſuis Epiſt. Italis ad Marcum Vuelſerum de maculis Solaribus, aduerſus tranſparentiam Lunæ ſubtiliter differentem. Obſeruandum quidem eſt, quod quando Luna eclypſatur, quamuis lumine Solis priuetur, omni tamen lumine deſtituta non apparet, vt dixi; nam ſi abſq; omni lumine eſſet, dubio procul nō videretur, cum nulla res viſibilis, abſq; lumine ipſam illuminante videri poſſit, vt demonſtrāt Perſpectiui, & Vitellio prop. 1. lib. 3. atq; ideo Lunæ corpus, cum eclypſatum eſt, coloratum videtur, à quo colore Ptolomæus, & Aſtrologi vaniſſima præſagiunt; Quocirca dicendum eſt affuturum eſſe lumen circa Lunam, quando obſcurabitur in fine ſæculorum, quo lumine mediante, obſcurata ab hominibus

Luna Terra cæleſtis.

Lumē primarium & ſecūdariū.

Lumen ſecundarium a vicinis Lunæ partibus in ipſam repercuſſum.

Scheineri opinio improbatur.

Luna eclypſata non omni lumine priuatur.

vide-

videbitur, & tale lumen, erit Solis illuſtrantis partes vicinas ætheris Lunæ proximi.

Origenis opinio de luminis Lunaris amiſſione refutata.

Difficultas vertitur circa modum, quo lumen Lunæ à Sole mutuatum eripietur. Origenes exiſtimat, ex conflagratione rerum inferiorum, ad Lunam obſcuras, & fumoſas exhalationes euehendas eſſe, quibus obtenebretur, quod protulit etiã de Sole obſcurando, vt ſupra meminimus. Hæc interpretatio duplici de cauſa non eſt admittenda; Prima eſt, quia huiuſmodi Lunæ obſcuratio non eſſet ſupernaturalis, & prodigioſa, quandoquidem ita natura comparatum eſt, vt denſi, & fumoſi vapores lumina inumbrent, & impediant. Secunda cauſa eſt, quia Vniuerſi conflagratio nõ eſt futura ante prodigia in luminaribus, & ſideribus apparitura, ſed poſtea, quia incendium Mundi inferioris enecabit homines eo tempore viuentes, qui ſtatim reſurgent, vt coram Iudice ſe exhibeant, qui homines non adeſſent tempore conflagrationis, eripientis fumoſitate, ab ipſorum aſpectibus lumen Lunæ, & ob id illa ſigna, cum non incuterent hominibus timorem, ad quem erunt ordinanda. Neq; placet interpretatio eiuſdem Origenis, & Rabani arbitrantium, Lunam obſcurandam eſſe, propter defectum alimenti, ſcilicet vaporum, quibus alitur, quod etiam aſſerit de Sole, quandoquidem hoc Stoicum figmentum à nobis fuit in diſputatione Stoica exploſum.

Aliorum opinio.

Alij verò dixerunt in conſummatione ſæculi complanandam eſſe à Diuina potentia ſphæram Lunæ, in qua aliæ ſunt partes eminentes, aliæ depreſſæ; Propterea nonnulli arbitrantur, inter quos præcipuus eſt Galileus, in ipſa eſſe valles, & montes, ideſt partes vallibus, & montibus perſimiles; Itaq. ſicuti partes depreſſæ, Solis lumen minus recipiunt, ex quo fit, vt maculæ in Luna appareant, ita in fine Mundi, Lunæ orbis complanatus, euadet totus maculoſus, & abſq; lumine. Equidem non renuo maculas Lunæ eſſe partes ipſius magis diaphanas, & raras, à quibus lumen non reflexum, ſed penetrans, nobis occultatur, vt putauit Io. Baptiſta Benedictus in ſuis Epiſtolis, quemadmodum via lactea nil aliud eſt, quam pars octaui orbis magis opaca, à qua lumen Solis reflexum, ſe ſe nobis oſtendit; Poſitio verò montium, & vallium in Luna ſupponit magnã in ſuo corpore craſſitiem, & tamen Aſtronomis compertum eſt, Ptolomæum, quem ſecuti ſunt Copernicus, & Tycho, & totam cœlorum fabricam, per ſolas lineas, circulos, & centra, abſq; vlla eorum craſſitie, atque duritie tradidiſſe; Vnde exiſtimant aliqui, Lunam non eſſe integram ſphæram, ſed tantummodo hemiſphærium, quod ſemper videmus, & in quo ſunt maculæ, quas Luna in omnibus ſuis circulationibus nobis obuertit, & exhibet, quod non eueniret, ſi eſſet integra ſphæra, quia per conuerſionem alterius partis ſpheræ, vel maculæ nobis occultarentur, vel ſaltem eædem, atq; in eodem loco non apparerent. Quod argumentum tanti fecit Blancanus p.3. ſuæ ſphæræ cap.2. vt putarit Lunam nullis epycicli vinculis conſtrictam agitari, ſed liberè circumuolui.

Error aſtronomicus.

Secunda opinio reijcitur.

Verum, vt eò redeamus, vnde migrauimus, aſſero, hanc opinionem, de complananda Luna in fine ſæculi, eſſe prorſus reijciendam, nam ſicuti nunc ſuperficies ſphærica Lunæ, non eſt perfectè rotunda, neq; terſa, & læuigata, ſed aſpera, & inæqualis, inſtar ſphęræ terreſtris, vt Telioſcopio perſpicuè oſtenditur, ita opinandum eſt Deum, ope Angelorum, in fine Mundi haudquaquam mutaturum eſſe eiuſdem Lunæ ſphæricitatem, quia, vt fusè dicemus, in 2. parte huius Tractatus, non fiet ſubſtantialis, ſed tantum accidentalis mutatio in cæleſtibus orbibus, ſubſtantialis autem fieret, ſi figura inæqualis lunaris ſphæræ, quam in creatione Deus opifex ipſi Lunæ impertiuit, mutaretur. Eſto tamen, quod mutetur, non proinde ſequitur, Lunam obſcurandam eſſe, ſed ſolum minus lumen ad terram eſſe reuerberaturam; Enim verò, ſi non haberet concauitates, & eſſet Geometricè rotunda, lumen Solis æqualiter, & vniformiter in ea reciperetur, atq; inſtar ſpeculi clarius colluceret, nec non imaginem Solis exiguam, ac ferè punctualem reflecteret, quod eſt proprium ſpeculi conuexi, vt catoptrica docet diſciplina. Hinc pallæ vitreæ, vel æneæ exactè terſæ, leuigatæ, & rotundæ, ſi ſuper faſtigio turrium collocatæ, illuſtrentur à Sole, emicant quidem perſpicuè, & præ

magno lumine ferè noſtrum effugiunt obtutum, at non tantum luminis reflectunt, tantaq; vehementia, quantum faciunt partes aſperæ,& non lęuigatę Turris illuminatæ. Propterea hæc ſpeculatio, cōcludit quidem Lunam complanatam, & elaboratè læuigatam, magis collucere,ſed minus lumen ad terram proijcere. Itaq; cum Luna antecedenter ad Mundi occaſum ſit penitus tenebris implicanda, hæc opinio cum ſacro textu, & veritate non cohæret.

Tertius modus refellitur. Breuiter refellam illum modum, de quo etiam in obſcuratione Solis aliqua prælibaui, ſcilicet Lunam obſcurandam eſſe per ſubtractionem generationis radiorum, quos ad terram emittit, nam quemadmodum id de Sole aſſerendum non eſt, qui habet lumen proprium, eo quia auferretur ſpecies Solis è Mundo, ſi ipſius lux intrinſecè adimeretur, cum de ſubſtantia Solis, ſit eſſe luminoſum, proinde nouo miraculo, nouaq; reproductione eſſet ipſi à Deo lux reſtituenda, quando Sol, peracto die Iudicij, lucidior ſit emicaturus, Ita hoc de Luna diſputari non poteſt, quæ proprium non habet lumen, vnde nequit ipſius lux intrinſecè reprimi, ſuſpendi, vel extingui.

Quartus modus Toſtati. Neq; mihi arridet alius modus à Toſtato indicatus in cap. 24. Matthæi, nimirum à nebuloſis vaporibus Lunam iri offuſcatam, nam hic modus non eſt prodigioſus, ſed conſuetus, ac naturalis, neq; eodem modo omnibus hominibus Luna obſcurata repræſentabitur, quoniam probabile eſt vapores in diuerſis partibus, cum denſiores, tum tenuiores exiſtere. Remanet igitur explicandum, an per Eclypſim, vel alium modum Luna ſit denigranda.

Luna Eclypſim miraculoſam futuram. Sit igitur Pronunciatum; Luna propè Occaſum Vniuerſi, non per naturalē, ſed per miraculoſam Eclypſim in tenebris detinebitur; Ad quod Pronunciatū aperiendum, perſtringenda ſunt ea, quæ de Lunari deliquio ab Aſtronomis traduntur, & per ſemitas Aſtronomicæ doctrinæ ad veritatē Pronunciati aſſequendam procedemus: Lunaris Eclypſis eſt defectus luminis Solaris in Luna, qui ei accidit, quando Luna vmbram terræ conicam incurrit, quæ vmbra conica dicitur, quia quando Sphæra illuminans eſt maior orbe illuminato, vt euenit reſpectu Solis illuminantis terram, centies quadragies ex Tychone, vel centies ſexagies ſex, ex Magino, telluris magnitudinem ſuperantis; tunc vmbra fit corpus oblongum rotundum, & acuminatum; In quam vmbram terræ incidit Luna, quando eſt ex ea terræ parte, quæ Soli eſt auerſa, & quando ipſamet Luna diametraliter opponitur Soli, percurrens ſub Eclyptica punctum Soli oppoſitum, quod Arabicè dicitur Nadir; Enimuerò terra eſt in centro Eclypticæ quod eſt centrum totius Vniuerſi, & ab eadem Eclyptica centrum Solis non deflectit. Proinde ſi Luna ab obiectu, & intercapedine terræ eſt obſcuranda, oportet, vt Sol, Luna, & Terra, in eadem diametro collocentur; Itaut terra oppoſita Soli, & interiecta inter Solem, & Lunam, impediat deflexum radiorum Solarium ad ipſam Lunam, quæ incurrens vmbram terræ, ab ipſa obruitur, & Solari lumine orbatur; Id autem contingit non in omni plenilunio, ſed dumtaxat, quando Luna in capite, vel cauda Draconis, vel propè exiſtit; Namq; ſi oppoſitio Lunæ ad Solem fiat non præcisè, & directè in Capite, vel cauda, ſed propè, ita tamen, vt aliqua pars vmbræ terræ ad Lunam pertingat, tunc partim Luna obſcurabitur, & non tota, quod eueniet, quando præcisè eſt in Nodis, & partiliter opponitur Soli, quia vmbra pyramidalis telluris lōgè craſſior, & amplior eſt in tranſitu Lunæ, quam ſit diameter ipſius Lunæ; Vnde fit vt cum obſcuratio in alterutrum Nodorum incidit, non ſolum totale Lunæ deliquium ſequatur, ſed aliqua etiam mora intercedat, donec ſcilicet Luna poſſit ſuo prępeti motu ab vmbra, in qua inuoluitur, ſe expedire.

Quomodo naturales Eclypſes contingāt.

Lunam obtenebrādam extra pleniluniū. His præmiſſis, dico primùm; Lunam in fine ſeculi non eſſe obtenebrandam, cum erit in Plenilunio; & diametraliter oppoſita Soli; Moueor ad id aſſerendum, quia talis obſcuratio haberetur naturalis, non prodigioſa, & hominum corda timore vehementi non percuteret; Adijcio, quod de ea Lunæ caligine ſimilia pronuncianda ſunt ijs, quæ in Eclypſi ſolari in nece humanati Dei contigerunt, quando erat dies quinta decima menſis primi hebræorum, & Luna pariter quin-

tadecima, & quando naturaliter impoſſibile erat Lunam Eclypſare Solem; ſimiliter congruum veritati eſt affirmare, Lunam propè excidium mundanum nõ obſcurandam eſſe in in plenilunio, neq; in vna, vel altera dictarum interſectionum, & in eo interuallo, vel quindecim graduum ab alterutra parte vtriuſq; nodi, vt autumant aliqui, vel minorum graduum, vt alij ſentiunt; Sed tunc Luna offuſcabitur, quando erit in alijs aſpectibus, præter aſpectum oppoſitionis cum Sole, puta in quadrato, vel trino, & quando erit extra omnes terminos Eclypſis, vt tanta ſpectaculi nouitate conſpecta, confundantur illius æui, & obruantur ſapientum, ac Aſtronomorum ingenia; Quapropter exiſtimo, tunc Angelum, vel Intelligentiam, vt loquuntur Philoſophi, præſidentem Lunæ moturam eſſe Lunarem orbem, eumq; collocaturum in loco oppoſito Soli, cum præciſa, & partili oppoſitione, in ſigno, & gradu oppoſito ſigno, & gradui Solis, vt ibi per vmbram terræ celebretur obſcuratio totalis Lunæ, quæ erit quidem facta à poſitu Terræ inter Solem, & Lunam, ſed modo ſupernaturali, & miraculoſo, nempè adiumento Angeli mouentis Lunã, & configurantis eam cum Sole, eo tempore, quo tales luminarium Syzigię naturaliter non contingebant; Plura igitur erunt diſcrimina inter illam Eclypſim, & alias, quæ Aſtronomia duce, obſeruatæ, ac obſeruandæ erunt.

Eclypſim Lunæ futuram extra terminos Eclypticos.

Modus Eclypſis Lunaris futuræ.

Primum diſcrimen eſto; Deliquium Lunæ extendi poſſe vſque ad vigeſimos tres digitos notauit Origanus, licet enim diameter Lunæ in duodecim tantummodo digitos, vt etiam diameter Solis ab Aſtronomis diuidatur, attamen propter craſſitiem ingentem vmbræ terræ afficiẽtem Lunam in tranſitu, fit vt vmbra multum ſuperet Lunam, eaq; interdiu in vmbra moretur; Cenſeo autem, quod ſicut eo tempore multæ, erunt anomaliæ in motu Lunæ, præter ſuum ordinem, & curſum ab Angelis motæ, ita Luna tardius detinebitur in vmbra terræ inuoluta, vt longior ſit obtenebratio.

Primum diſcrimen inter Eclypſim finalẽ, & alias.

Secundum Lunares Eclypſes vniuerſales ſunt, & eiuſdem quantitatis, & durationis eueniunt vniuerſis, ſupra quorum Orizontem Luna exiſtit; Verum quidem eſt, quod Eclypſes lunares Orientalioribus tardius apparent, quam Occidentalioribus, quoniam hi pauciores horas à ſuo Meridiano ad Eclypſim enumerant. Puto autem Eclypſim illam ſupernaturalem, non tantum futuram vniuerſalem, & ab omnibus viſam, ſed etiam ab omnibus æqualiter, ac eodem tempore conſpiciendam eſſe, quoniam fiet non initio, vel fine noctis, ſed in media nocte, in medio cælo, & curſu Lunæ; Ita vt æqualiter ab Orientalibus, Occidentalibus, Meridianis, & ab his, qui vtrumq; habitant polum, cernenda eſt.

Secundum diſcrimen.

Notandũ hoc, inter cætera, ab ſurdum.

Tertium: Eclypſis partialis Lunæ eſt maior, vel minor, tum in obſcuratione, tum in duratione, iuxta maiorem, & minorem Lunæ à Nodis prædictis diſtantiam, & tunc aliqua pars Lunaris corporis, extra vmbram remanet, atq; illuſtrata apparet, dum alia pars obſcuratur; Sed in conſummatione ſæculi, vt dixi, totalis erit, & non partialis eiuſmodi Lunæ obfuſcatio, quia ita conſtituetur ab Angelo, vt nullam nanciſcatur à Nodis diſtantiam.

Tertium diſcrimen.

Quartum: Eclypſis non poteſt in eodem prorſus contigere loco, niſi quando circulus deferens nodos ſuum compleuit ſpatium, quod præſtat annis 18. Aegyptijs, cum diebus 223. & horis 6. & m. 12. Arbitror eandem pluries ante occaſum Mundi repetendam eſſe in eodem loco Eclypſim, modo explicato, abſq; eo quod expectetur complementum motus circuli deferentisnodos.

Quartum diſcrimen.

Quintum: quando Luna eſt in apogęo vel primi Epycicli, iuxta Copernicum, vel eccentrici, ſecundum Maginum, minus Eclypſatur, magis verò obſcuratur in longitudine media, & plurimum in perygæo. Etenim, quando Luna eſt in apogæo, vmbra terræ, quæ ad ipſam peruenit, longius à Terra recedit, & conſequenter diameter eius, eſt minor, ac breuior, cum verò Luna eſt in perygæo, vmbra contrarium operatur. Quare, vt omnia in illa finali Lunæ obtenebratione ſupernaturaliter eueniant, aſſero ipſam ſecuturam eſſe, Luna in apogæo naturaliter exiſtente, & tunc Angelus motor ipſam adducet ad perygęum, vt in maiori obſcuratione, longiori tempore commoretur; Atq; id ſignificant verba Saluato-

Quintum diſcrimen.

toris noſtri cap.24. Matthei: *Virtutes cælorum commouebuntur*, quod idem ſignificant ac illa S. Petri epiſt.2. cap.3. *cæli magno impetu tranſient*, nam vtriuſq; pronunciati ſenſus eſt, quod illæ Angelicæ hierarchiæ, quæ Virtutis nomine donantur, & quæ aſtris, ex communi Theologorum conſenſu, præſident, cœlos magno impetu mouebunt, à curſu naturali ad non naturalem, conſtituendo ipſam Lunam in oppoſitione cum Sole, & in proprio perygæo, quando naturaliter talis non erit ipſius configuratio, & ad Solem habitudo; ſed ea verba; Virtutes cęlorum commouebuntur, inferius accurato examine perpendentur.

Et quoniam attulimus differentias ex Aſtronomia petitas, intercedentes inter Eclypſes naturales Lunæ, & illas ſuper naturales, quæ fient ante Iudicis ſupremum aduentum, libet, antequam huic Quæſito finem imponamus, aliqua indigitare diſcrimina ex Aſtrologia deprōpta, quibus clariſſimè indicabitur, Eclypſim illam Solarem, & Lunarem à cauſis naturalibus profecturam non eſſe.

Figura cęleſtis in Eclypſibus erigenda.

In primis Aſtrologi ſequentes Ptolomæum lib.2. Quadripart. cap.5. tradunt de Eclypſi Solari, & Lunari erigendam eſſe figuram, ſeù thema cœli, in quo inſcribantur loca Planetarum inuenta, & Stellæ fixæ nonnullæ, præſertim quæ oriuntur, aut culminant, & quæ apud Eclypſim, & dominum eius reperiuntur. Monent, diligenter conſiderandum eſſe locum deliquij, & quæ in ſequenti cardine Stella dominium habeat, ſequentem verò cardinem dicunt eum, qui locum Eclypticum motu ſequitur quotidiano. Addunt, vtrumq; angulum Horoſcopi, & cordis cæli eſſe animaduertendum, vt ex hac, & aliarum rerum ſerie, & combinatione, efformetur de Eclypſi iudicium, Quis verò dubitare poteſt, hæc omnia vaniſſima non fore ſpectanda in Eclypſibus pręcedētibus Mundanum excidium? quoniam in ipſis nullam vim obtinebunt Planetæ, nullam inerrantia ſydera, & dominus Eclypſis non erit aliquis ex Planetis, ſed ipſe verus, ac ſupremus Dominus Deus, qui illis Eclypſibus non naturalibus vniuerſalem Mundi interitum præmonſtrabit, qui certè à nullo Planetarum poteſt neq; indicari, neq; produci.

Aſteriſmi in Eclypſibus ſpectādi.

Præterea docent ſpectandos eſſe aſteriſmos, ſiue in Eclyptica, ſiue extra, prope quos, ſiue in quibus celebrātur Eclypſes, & præſertim Zodiaci ſigna eſſe conſideranda, & in primis, quæ in angulis aſcendentis, ac medij cæli reperiuntur. Adducunt pro ratione, quod effectus Eclypſis efficacius patientur vrbes, & regiones, quibus ea ſigna dominantur. Et pariter illos effectus ſubibunt ij, qui cum illis ſignis, illaq; cæli conſtitutione habebunt in propria Geneſi colligationem, & conſenſum; Ideò commenta figmentis cumulando, arbitrantur, quod ſi Eclypſis fiat in ſignis Equinoctialibus, de ſacris, & Religione faciendum eſt iudicium. Si in Tropicis, & Solſtitialibus, de Repub. Legum ſtatu, & mutatione præſagiendum eſſe, Ita Cardanus 2. Aphor. 163. vbi habet; ſigna bicorporea, in quibus celebrantur Eclypſes, de hominibus, & ipſis Regibus prognoſtica ſuppeditare. Quæ omnia ſuaptè natura leuiſſima ſunt, nulloq; rationis, & veritatis ſuſfulta præſidio, eoque magis deridenda, cum loquimur de vltimis Eclypſibus, quæ mundano occaſui propinquæ contingent. Siquidem cum ruitura ſit, in melius deinde reparanda, Mundana moles, quodnam obſecro eſt ſignum Zodiaci, quod vel ipſis Aſtrologis fatentibus, pręſideat Vniuerſo, demoliendo? & in ipſo excidio habeat dominium? Quamnam colligationem, & ſimilitudinem habere poſſunt omnes Mundi partes, omnes homines tunc viuentes ad illum cæli poſitum, & thema, in quo Eclypſis conficietur, ita vt illa conſtitutio ſiderum omnium hominum interitum, & rerum naturalium demolitionem valeat præſagire? & præſertim rerum politicarum, Legum, & Chriſtianæ religionis maximam turbationem præmonſtrare, quæ non à naturalibus cauſis non ab influxu ſiderum, ſed ab Antichriſto, omni Dæmonum conatu vndiq; communito efficietur: Quapropter exiſtimo Eclypſes naturaliter contingentes, nullum habere influxum in hanc inferiorem Mundi plagam, ſi per ſe, & ſimpliciter conſiderentur, quatenus ſunt priuationes luminis Solaris, vel lunaris, & nihil aliud operari, quam infrigidationem, per accidens tamen, ſcilicet per vtriuſq; luminis impedimen-

Eclypſes naturales carere influxibus.

dimentum, vt nox infrigidat aerem, terram, & aquam, propter abſentiam Solis. Neque approbo rationem adductam ab Origano p. 3. de effectibus cap. de Eclypſi, ſcilicet, Deum molitum eſſe, vt certis temporũ interuallis Eclypſes recurrerent, quo Mundum refrigeraret, quippè qui ſatis à Saturno, inter erraticas Stellas frigido creato, non poteſt refrigerari, nam hic non eſt finis proprius Eclypſium, ſed accidentalis, & ſufficiunt diſtantiæ Solis ad Mundum refrigerandum; nihilominus pro certo habeo, poſtremas illas Solis, & Lunæ obſcurationes, nullum alium effectum in Mundo naturaliter producturas, quam aliquam infrigidationem, quoniam experientia comprobatum eſt, ex multiplicatione Eclypſium plerumq; ſterilitatem ſecutam eſſe, terra videlicet refrigerata, & exiccata.

Eclypſes an ſint adnata, ſed mundum refrigerandum.

Colores Eclypſium

Non erunt conſiderandi in illis obtenebrationibus colores, quibus induuntur in Eclypſibus, luminaria, de quibus coloribus verba facit Ptolomæus lib. 2. Quadripart. cap. 9. & qui ab Aſtrologis ſeruantur, non ſolum in luminaribus deficientibus, ſed etiam in ijs, quæ circa luminaria conſiſtere poſſunt, vt ſunt virgulæ, areæ, & ſimilia meteora, ex quibus coloribus dominia Planetarum in Eclypſibus Aſtrologi demonſtrare conantur; Proinde color niger, & ſubliuidus Saturninos effectus ſignificat candidus Iouiales, rutilus Martios, flauus Venereos, varius Mercuriales, & talis color per tota luminarium corpora diffuſus, aut per totam in cælo vicinam regionem, pluribus prouincijs effectus Eclypſis decernit, & præſertim ei parti, in qua color cõſtiterit. Sed reuera tales colores non ſunt in luminaribus, ſed in atmoſphæra, & oriuntur à qualitatibus vaporum, qui ſunt magis, & minus perſpicui, & ex illis nullum aliud iudicium confici poteſt, quam de ventis, de imbribus, de ſerenitatibus. Verum colores, qui in extremis Eclypſibus apparebunt, non erunt naturales, ſed ab Angelis efformati, vt ad terrorem humani aſpectus excitentur, propterea Iohelis 2. habetur: Sol conuertetur in tenebras, & Luna in ſanguinem; Quod certè non eſt intelligendum de Martis dominio, quo in Eclypſi Lunari præſidente, ait Cardanus, Lunam ſanguineo colore perfuſam apparere, ſed ille color ſanguineus dictus à Propheta, vel erit rubedo quædam naturalis, refracta à vaporibus in aere exiſtentibus, vel ab æthere proximo Lunæ, & à Sole illuminato, vel, quod ſatius duco, ille color ſanguineus ab Angelis inducetur in Luna, ad indicandam iram Iudicis aduentantis, & vltionem ab ipſo de humano genere ſumendam; ſimiliter color niger, qui conſpicietur in Sole, qui tamquam ſaccus cilicinus, teſte Io. noſtro objicietur obtutui, non proueniet à Saturno, coloris plumbei, & ſubfuſci, iuxta fabulas Aſtrologorum, ſed à maculis Solis, ab Angelis cõdenſatis, & opacitate donatis.

Colores Eclypſiũ in atmoſphæra.

Color ſanguineus Lunæ.

Inſuper Cardanus tradit ſeptimo Aphoriſm. 75. & eſt vniuerſale Aſtrologiæ proloquium, quod horæ, quibus Sol patitur deliquium, ſignificant annos, ſicuti horæ, quibus deficit Luna, indicant menſes, quæ gratis dicta ſunt, & figmenti loco à viris ſapientibus habentur, nam ſatis percipi non poteſt, quomodo ſi duret Eclypſis Lunæ tres horas, effectus ipſius ad tres menſes extendatur, & duratio Eclypſis Solaris vnius horę, afferat quoq; durationem effectus per integrum annum; nam quæro, vbi effectus Eclypſis tamdiu latent, vt poſt tantum tempus ſeſe exerant? quandoquidem rationi conſentaneum eſt, Eclypſim ſtatim operari, dum eſt, neq; effectus ſuos ad alia tempora, in quibus non eſt, propagare: Vt vt res eſt, hæc certè non conueniũt Eclypſibus in fine Mundi euenturis, quoniam ſi tales obſcurationes pluribus, vt infrà dicam, durabunt horis, nequaquam poterunt illæ horæ, vel menſes, vel annos futuros ſignificare, quia ex ſacro codice habetur, ita propinquas Mundi excidio caligines in luminaribus fore, vt non ſuperſint vel anni, vel menſes, in quibus adimpleantur effectus, ab illis Eclypſibus prænotati.

Duratione Eclypſium non indicare effectuum durationem.

Neq; prætermittam in illis Eclypſibus non euenturum illud, quod Haly, Iulius Firmicus, & alij affirmant de naturalibus luminarium deliquijs, nimirum Eclypſim aliquando beneficia conferre, non ratione ſui, ſed dominantis in Eclypſi Planetæ, qui ſubit vices luminaris obſcurati, quiq; Planeta, ſi erit beneficus, commoda,

Eclypſes fauſta, & infauſta.

da, ſi maleficus, detrimenta ingeret; nam obtenebratis luminibus, vel Solis vel Lunæ, nullus Planeta beneficia præſtabit facultate, ſed omnes in perniciem Mundi, iubente ſupremo Numine, conſpirabunt.

Eclypſes quibus officiant.

Subdunt, Eclypſim nihil officere illis, in quibus non cernitur, regionibus, quãquam vnum afferant, quod repugnãtiam inuoluit, nimirum ipſam Eclypſim Solarem in quarta domo, iuxta cæli imum, in quo loco à nobis non videtur, validiorem eſſe, quam in octaua, vel duodecima domo; Cæterum Eclypſis lunaris, & Solaris poſtrema, vt explicabo in ſequẽti Quæſito, ab omnibus cernetur hominibus, quibus illud afferet damni, quod Iudicem iam iam proximum indicabit, & humana pectora ingẽti cõplebit terrore,

Eclypſes in fine mundi non poſſint ab Aſtronomis prædici.

Quapropter cum illa Solis, & Lunæ deliquia prorſus ſupernaturalia futura ſint, neq; ab Aſtronomis prædici, neq; ab Aſtrologis conſiderari poterunt; Et Anaxagoras Clazomenius, qui primus Lunares defectus prædixit, quiq; ab Rege Syracuſano talento donatus fuit, tales obſcurationes præmonſtrare non poſſet, ſicut Thales Mileſius, qui primus, referente Plinio, Solarem Eclypſim pronunciauit, in illa poſtrema Solari prænotanda penitus deficeret, & cæcutiret; Sed quemadmodum Columbus, eiuſq; Socij, in Americæ mediterraneis degentes, inter homines barbaros, & Ethnica ſuperſtitione immerſos, ſeipſos mortis periculo liberarunt, & Dij habiti ſunt, narrante Mapheo in hiſtorijs Indicis, ita ego opinor, quod ſi poſtremis Mundi diebus, Eclypſes à viris ſanctimonia excultis, & diuino afflatu percitis prædicentur, ſummi illis honores ſint deferendi; Exiſtimo autem propè Mundi occaſum magnas, & frequentes, tùm Solis, tum Lunæ non naturales futuras Eclypſes, vt tunc temporis Idolatræ, Solem, Lunamque colentes, agnoſcant proprios languere Deos, interire, & extingui, vt olim exiſtimarunt Gentes, teſte Plutarcho, in vita P. Aemilij, quæ propterea vario tinnitu, tympanis, & cytharis ad ſidera elatis, ac pulſatis opem ferre ſideribus laborantibus contendebant; Quod etiam à C. Tacito memoriæ traditum eſt luculenter. Neq; vt fabulati ſunt Poetæ, Luna tunc temporis, carminibus; aut incantationibus, & veneficijs è cælo ducetur, ſed ſolum diuina potentia, & Angelorum opera, horridæ illæ obtenebrationes humanos incurrent obtutus.

Columbus Deus habitus ex Eclypſium præuiſione.

QVÆSITVM VNDECIMVM.

De duratione obſcurationis Solis, & Lunæ, & de loco cœli, in quo luminaria obſcurabuntur in fine Mundi. Refellitur ſententia Toſtati; examinatur Eclypſis Solaris in morte Chriſti. Conciliantur dicta Euangeliſtarum, & iuxta locum, & durationem Eclypſis Solaris in funere Domini, decernũtur obſcurationes luminarium in fine Mundi, & aliqua ſcitu digna, & iucunditate, traduntur.

Tempus, & duratio Eclypſium finalium incerta.

NEque ex ſacra Scriptura, neq; ex aliquo ſpectatæ fidei teſtimonio deſignari poteſt tempus, & duratio Eclypſium luminarium, ante Iudicis aduentum, & ſæculi conſummationem, quoniam id non prouenict ex principijs naturalibus, ſed ex ſola Dei voluntate, cuius nulla ratio humanitus poteſt aſſignari; Sed quemadmodum ſupra à nobis oſtenſum eſt, vtramque Eclypſim, extra tempora naturalis Eclypſis euenturam, quò prorſus ſupernaturalis, & miraculoſa iudicetur; ſic vtriuſque duratio, & magnitudo videtur ex ceſſura limites naturales durationis Eclypſis, vt id etiam concurrat ad celebrandum miraculum, & diuinam poteſtatẽ in Eclypſibus prædicandam. Neq; concedendum eſt illud, quod etiam refellit Abulenſis in cap. 24. Matth. quæſt. 161. nimirum ſufficere, quod per mediam horam, quælibet illarum obſcuratio perſeueret, eò quia, cum vtraq; futura ſit ſignum acceſſus Iudicis, & conſummationis ſæculi, ſat erit, vt bre-

Duratio Eclypſium futura prodigioſa.

ui

ui tempore, ad id ſignificandum, conſpiciatur; Nam ea ſigna manifeſtanda ſunt omnibus hominibus, in omni Mundi climate exiſtentibus, quia erunt ſigna Iudicis aduenientis, & Mundi finis, atq; omnes homines à Iudice ſupremo iudicandi ſunt, & mundani occaſus debent eſſe ſpectatores, illiſq; datis ſignis, vt loquitur Scriptura, plangẽt omnes Tribus terræ; Propterea ſigna fient in Cælis, quia alia ſigna, quæ in Terra, Mari, & Aere cõſpicientur, vti terræmotus, ſonantes, & procelloſi fluctus, maris, & diræ peſtes, æſtimabuntur ſigna particularia, & effectus peculiares prouinciarum, at cæli prodigia erunt omnibus communia, vti cælum eſt vniuerſale omnium ſpectaculum; Non ſufficit autem mediæ horæ ſpatium, ad talem viſionem, & notitiam omnibus hominibus eo tempore exiſtentibus, communicandam; Namq; ſicuti propter terrę rotunditatem, non eodem tempore, in vno climate illuceſcit dies, quam in altero, imò climata diſtinguuntur, propter diuerſitatem ortus dierum; ſic neceſſe eſt, Solem, & Lunam obſcuratos remanere, non media hora, ſed tribus, vel quattuor horis, vt habita ratione ad rotunditatem terræ, & mediante ipſorum luminarium motu, poſſint obſcurati in omnibus regionibus apparere.

Eclypſis dimidium Lunam exceſſiuos.

Animaduertendum eſt, à veritate alienum eſſe illud, quod probatur Toſtato, loco commemorato, nimirum, quod ſi illa obſcuratio per dimidiam horam duret, poterit in vniuerſa terra videri, eò quod terra non habitetur tota in circuitu, neq; in longitudine, neq; in latitudine, quia ipſe cenſet, Indos eſſe extremas gentes verſus Orientem, & Hiſpanos verſus Occidentem, Ideo omnes homines capi poterunt, inquit ipſe, vbicumq; habitent, ſub vno horizonte, & conſequenter Sol in puncto medij cæli obſcuratus, poterit in media hora, ab omnibus hominibus videri; Id inquam, falſum eſt, quia nauigationum experientia exploratiſſimum eſt, tellurem in latitudine habitatam eſſe, ferè ad extremas partes poli Arctici, quamuis in Antartico adhuc multa ſit terra ignota, & per totam longitudinem habitatam eſſe, quoniam extant Antipodes noſtra prementes veſtigia, qui oppoſito ſitu, noſtris regionibus correſpondent; Quare tum propter rotunditatem terræ, fermè vbicumq; habitatæ, tum propter montium prominentias, fieri nequaquam poteſt, vt Sol in aliquo medio puncto cæli, per dimidium horæ obſcuratus, ab omnibus habitantibus medium terræ orbem, diuiſum ſuo finitore ab altera medietate orbis, videatur. Enimuerò ſuperuacaneum prorſus exiſtimo, commemorare, Solem obſcuratum in vno Hemiſphærio, vel ſupra altera orbis terræ medietate, videri poſſe ab illis, qui alteram medietatem orbis habitant; Nam terræ opacitas id prorſus impedit, vt patet in nocte, in qua Sol illuminans alterum Antipodũ hemiſphærium, in noſtro non conſpicitur. Propterea neceſſe erit, vt Sol, & Luna in vtroq; hemiſphærio obſcurentur, ſi ab omnibus hominibus videndi erunt, vel oportebit vt per viginti quatuor horas obſcurati, totum circuitum cæli peragant, vt ab vtraque orbis medietate obtenebrata luminaria cernantur, vel ſaltem duodec im horis in vtroq; hemiſphærio, Sol caligine inuoluatur, ideſt ſtatim ac ſupra horizontem emerſerit, obſcuretur, vſque ad occaſum; Attamen melius conſultus, puto ipſum Solem, & Lunam in medio cæli, nimirum Solem in meridie, & Lunam in media nocte obſcurandos eſſe, ferè in puncto medio cæli, æquidiſtante ab extremis partibus Orientis, & Occidentis, in quo loco videbuntur ab habitatoribus Orientis, Occidentis, Meridianis, & incolis vtriuſq; poli; Et quamuis reuera ad id præſtandum ſufficeret breue temporis ſpatium, nihilominus, quia debet illa obſcuratio eſſe ſignum rei magnæ, admirabilis, & inſolitæ, ſed paruæ, & conſuetæ videretur argumentum, ſi parum duraret, idcirco puto, cum eodem Toſtato, quod tempus erit trium, vel quattuor horarum, vt omnibus terris tenebræ manifeſtentur. Id quidem hæc mihi potiſſima ſuadet ratio, quod eſto luminaria futura ſint in ſitu cæli, in quo poſſint ab omnibus obtenebrata videri, tamen id fortaſſe impedient montium celſiſſima iuga, vnde obſcuranda erunt in loco parum à medio cæli diſtante, vt ante medium cæli poſita, ab orientalibus videantur; Procedent autem obſcurata tribus horis verſus occaſum, vt ab incolis vtriuſq; poli,

Toſtati error.

Solem eodem tempore ab omnibus vide ri non poſſe.

Solem in meridie, Lunam in media nocte obſcurandum.

&

& ab Occidentalibus cernantur. Motus enim luminarium pauliſper antecedens medium cęli, & deinde progrediens verſus occaſum ſuperabit impedimenta, quæ à prominentijs montium prouenire queunt; ne videantur.

Solē æquinoctiorum tēpore obſcurandū. Hic non eſt prætereundum, quod cum aſſero, Solem ferè in meridie obſcurandum eſſe, & fermè in puncto æquidiſtante ab extremis partibus Orientis, & Occidentis, & Polorum, ſuppono obſcurationem faciendam eſſe tempore æquinoctiorum, nam ſicuti grauiſſimorum Authorum eſt opinio, Mundum in altero æquinoctio, vel vernali, vel autumnali à Deo creatum eſſe, & compertiſſimum eſt Eclypſim Solarem, in nece Domini, tempore æquinoctij vernalis contigiſſe, ſiquidem Paſcha tunc erat, dies 15 menſis Martij, quo tempore vel circiter illo climate in æquinoctium celebratur; Ita probabiliſſimum eſt, Mundum finiri in vno æquinoctiorum, in quibus cum dies artificiales ſint noctibus æquales, & duodecim horis conſentur, fit vt Sol in meridie collocatus, æqualiter ab oris Orientalibus, & Occidentalibus, ſex horarum curſu diſtet, & poſſit ab illis caligine tectus videri.

Eclypſim non duraturam dies integros. Et quantum ſpectat ad durationem trium, vel quatuor horarum, quas conſtituo menſuras vtriuſq; obſcurationis in luminaribus, conſidero illa per dies integros obtenebranda non eſſe, quia diuturna ipſorum deliquia multum damni omnibus viuentibus afferrent, & fortaſſe multi homines, & animalia perirēt, abſq; ſolito luminarium influxu, & ſplendore; At cum non ſit finis illarum tenebrarum mortem afferre viuentibus, ſed Iudicis acceſſum, & Mundi exitium prænunciare, conſentaneum rationi videtur afferere, non ad dies, ſed ſolum ad horas, illas tenebras extendendas eſſe; Id circò non aſſentior Baradæ tom. 3. lib. 9. cap. 10. de ſignis Iudicij opinanti, tenebras duraturas eſſe per aliquot dies; & ſaltem quantum durauerunt tenebræ, quibus oppreſſa fuit Aegyptus: Ratio enim ab ipſo adducta, ſcilicet, quod omnia portenta in fine Mundi, mortem allatura ſint hominibus, & pariter id faciendum ſit a tenebris, parui eſt momenti, quia reuera non à tenebris, neq; ab alijs prodigijs, ſed ab igne extinguendi ſunt homines, & tota mundana moles deſtruenda. Et quamuis naturaliter Eclypſis Lunæ longior, ſit ea, quæ durat horis 4 min. 4. circiter, Solis verò, quæ durat ſpatio 3. horarum, cum dimidia circiter, vt tradidit Cardanus, & colligitur ex multis Eclypſibus ab Origano, & Magino deſcriptis, tamen arbitror illas Eclypſes, quantumuis ſupernaturales, tempus trium horarum non exceſſuras. *Eclypſes non exceſſuras ſpatium trium horarum.* Adducor ad id opinandum ab Eclypſi Solari, quæ miraculosè in morte Domini facta eſt, quæq; conſtitit tribus circiter horis, Euangeliſtis teſtantibus, ab hora ſexta vſq; ad horam nonam, tenebras ſuper vniuerſam terram factas eſſe; Ideo ſi illa Eclypſis Solaris, ad demōſtrandam Chriſti Saluatoris mortem, tribus fuit horis contenta, quid ni etiam ad deſignandum eiuſdem Chriſti Domini finale Iudicium, & ſæculi conſummationem, trium horarum ſpatium poſtremis illis Eclypſibus ſufficiet? Pro qua re lucidius explicanda, placeat tantiſper immorari in explicandis tenebris, quæ Chriſti mortem declararunt.

Dierū noctiumque diuiſiones in quatuor partes. Sciendum eſt, ab antiquis diuiſam fuiſſe noctem, referentibus Vegetio, & Modeſto, in quattuor vigilias, ſeu cuſtodias, & diem in quattuor pariter ſtationes partitum fuiſſe; qui vſus, non à Romanis dumtaxat, ſed etiam ab Hebræis fuit vſurpatus, vt colligitur ex S. Hieronym. in Pſalm. 89. *Nox*, inquit, *in quattuor Vigilias diuiditur, quæ ſingulæ trium horarum ſpatio ſupputantur*, & Plin. lib. 10. loquens de Gallis, ita de illorum vigilijs mentionem facit: *Cum Sole eunt cubitum quartaq; caſtrenſi vigilia ad curas laboremq; reuocant*, itaque iuxta hunc militarem vſum horæ, diuiſi fuerunt dies in quattuor ſtationes, ſcilicet in primam, tertiam, ſextam, & nonam. Continebat prima ſpatium trium horarum, vſq; ad tertiam, hæc, tres alias horas, vſq; ad ſextam, hęc tres alias, vſq; ad nonam, & hæc totum reliquum diem comprehēdebat; Quare, iuxta hunc ſenſum, vltima pars horæ tertiæ eſt principium horæ ſextæ, quę eſt hora meridiei; Atq; hac conſideratione, apparens contradictio inter Euangeliſtas conciliatur; ſiquidem Marcus ait: *Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum*; quod non conſonat cum alijs dictis Euangeliſtarum *Euangeliſta conciliantur.*

rum

rum aſſerentium à ſexta hora, vſq; ad nonam factas fuiſſe tenebras ſuper terram, indicunt enim in hora ſexta ipſum Chriſtum fuiſſe crucifixum, atq; eo tempore, vel parum poſt crucifixionem, tenebras terram occupaſſe; Quæ repugnantia diſſoluitur, conſiderando vltimam partem horæ tertiæ fuiſſe initium horæ ſextæ, vnde rectè loquitur Marcus dicens: *Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum*, ideſt vltima pars horæ tertię, & initium horæ ſextæ: Et rectè pariter loquitur Lucas: *Erat autem ferè hora ſexta*; Siquidem hoc verbum, *ferè*, connotat, illud tempus fuiſſe intermedium inter poſtremũ ſpatium horæ tertiæ, & initium horæ ſextæ. Prætermitto hic expoſitionem moralem allatam à Nicolao Lyrano, & deſumptam à S. Auguſtino lib. 3. de conſenſu Euangeliſtarum cap. 13. nimirum, hebræos hora tertia cæpiſſe acriter vrgere Pilatum, pro crucifixione, & linguis primum, & probris Chriſtum cruci affixiſſe, quam ferro.

Repugnantia Euangeliſtarum conciliata.

Auguſtini expoſitio.

S. Auguſtin. loco citato exponens verba Io. *Erat autem Paraſceue Paſchæ hora quaſi ſexta, & dicit Iudæis Ecce Rex veſter.* ſic interpretatur; *Non enim*, inquit Auguſtinus, *iam plena ſexta erat; ſed quaſi ſexta, ideſt peracta quinta, & aliquid etiam de ſexta eſſe cæperat*, nunquam enim iſti *dicerent, quinta, & quadrans, aut quinta, & triens, aut quinta, & ſemis, aut aliquid eiuſmodi, habẽt enim iſtum morem Scripturæ, vt à parte totum ponãt, vt peracta quinta, & inchoata ſexta gererentur hæc, quæ narrata ſunt in crucifixione Domini noſtri; donec completa ſexta, illo pendente, fierent tenebra* ...

Sed quoniam meum non eſt conſilium hunc difficultatis nodum accuratè explicare, ſed tantum indicare, quatenus meo deſeruit argumento, dico, quod eclypſis Solaris in funere Domini, iuxta præmiſſam horarum diuiſionem, per tres horas durauit, ſcilicet ab hora ſexta, vſque ad horam nonam; Hinc patet, intra limites horæ ſextæ, Chriſtum crucifixum fuiſſe, nimirum circa meridiem, & ea hora, qua Adamus peccauit, vt notarunt Origenes, & Theophylactus, vel illa hora, qua ipſemet Adam è Paradiſo eiectus fuit, vt Chriſti mors occluſam Paradiſi ianuã reſeraret, ſicuti Beda, & Teophylactus interpretati ſunt; Et obſeruandum eſt, Euangeliſtas ſextam horam, ideſt meridianam exprimere, in qua cæperunt tenebræ, vt inde maius miraculum appareat, quod Sol medio cæli curſum agens, caligine obductus fuerit, ſicuti Amos prædixerat cap. 8. *Occidet Sol in meridie*; Etenim magis mirabile eſt, vtpotè contrarium naturali illuminationi Solis, quòd ipſe in meridie occidat, & obtenebretur; Quod etiam voluit Diuina Omnipotentia præſtare, ne, ſi tenebræ, aut matutino, aut veſpertino tempore accidiſſent, naturales habitæ eſſent, quoniam ſurgente, & occidente Sole, plerumq; in finitore grandiores apparent vapores, quorum obiectu ſolet inumbrari.

Cur in meridie fuerit Solis obſcuratio.

Talis igitur obſcuratio luminarium apparebit in fine Mundi, qualis viſa eſt in funere Saluatoris, ex mente Auguſtini, epiſt. 80. ad Heſychium ita ſcribentis: *Quare ſic apparebunt etiam talia, & apparebunt, quando finis, ſic appropinquabit, vt debeant apparere*; Talia verò ſunt illa, quæ ſupra de Eclypſi in nece Domini protulerat. Igitur ſi illa miraculoſa Solaris Eclypſis trium horarum ſpatio permanſit, redarguendus non erit is, qui affirmet, poſtremam Solis obſcurationem, ante Iudicij diem, tres pariter horas duraturam; Quoniam verò hoc tempus ſufficere non videtur ad manifeſtationem obſcurationis vtriuſq; luminaris faciendæ ſuper vniuerſam terram, operæ pretium eſſe duco, breuiter differere, an obtenebratio Solis in nece Domini, in terra vniuerſa contigerit, quandoquidem ex hac dilucidatione compertum fiet, an per vniuerſum Orbem poſtrema caligo luminarium diffundenda ſit.

Obſcuratio Solis in fine Mundi trium horarum.

Prorſus in re difficili, & Sanctorum Patrum, aliorumq; Authorum teſtimonijs, hinc inde certantibus, obſita verſamur. Chryſoſtomus, Theophylactus, Eutymius opinati ſunt, tenebras toto terrarum orbe, pereunte Redemptore, extenſas fuiſſe; Id primum patet ex Euangeliſtis conſentientibus, tenebras ſuper vniuerſam terrã factas fuiſſe; Idq; cõfirmatur authoritate Dionyſij ſcribẽtis, ſe in Ægypto, vna cum Apollophane Sophiſta illas vidiſſe; Ægyptus autem longè diſtat à Hieruſalẽ, in qua Chriſtus crucifixus fuit, & ad quod ſcelus excrãdum Soli radij adempti fuere. Origenes autumat ſolam Iudæam tenebras inuaſiſſe, quia propter ſolos Iudæos,

Tenebræ in Chriſti morte fuiſſe vniuerſales.

eorumq; impietatē deteſtandam à Domino Deo factæ fuerunt. Id quod ita expreſſit D. Hieronymus in Matthæum: Videtur mihi Sol retraxiſſe radios ſuos, ne aut pēdētem Dominum videret, aut impij blaſphemantes, ſua luce fruerētur; & Cyprianus de bono patientiæ ait: Cum Sol, & radios, & oculos ſuos ſubtrahat, ne Iudæorum facinus aſpicere cogatur; Idcircò Origenes, expendens verba ſacri Codicis; *Per vniuerſam terram*, inquit, vniuerſalem illam particulam intelligendam eſſe accommodatè ad locum, de quo agebatur, quoniam verò res in Iudæa gerebatur, ſuper vniuerſam terram, ideſt ſuper vniuerſam Iudæam tenebræ fuerunt dilatatæ. Equidem fateor, fieri non potuiſſe, vt per vniuerſam terram, ideſt per totum terrarum Orbem amplectentem Antipodas, hora ſexta, tenebræ factæ ſint, per Solis obſcurationem, quia in altera media terrarum orbis parte nox tūc erat, ſed mirari ſatis non poſſum, Origenem ſuam ſententiam in re tam graui, & Euangeliſtarum oraculis prædicata, ad ſolam Iudeæ prouinciam coarctaſſe; Cui opinioni incautè ſubſcribens Maldonatus in cap. 27. Matth. nititur ipſam aliquot rationibus conuallare; Prima eſt, quod hora ſexta, ideſt meridiana, in diuerſis locis, diuerſo tempore eſſe non potuerit, quia, vt Aſtronomis, & Geographis exploratū eſt, diuerſi ſunt locorum Horizontes, ac Meridiani, & Euangeliſtis curæ fuit, non ſolum narrare miraculum de tenebris factis, ſed etiam ipſas in meridie, & hora ſexta contigiſſe; Vnde infert in illis locis, vbi talis nō erat meridies, miraculum nequaquam cognitum fuiſſe; Quæ ratio facilè diluitur; Nam Euangeliſtæ loquentes de tenebris factis ab hora ſexta vſq; ad horam nonam, nolunt indicare horam ſextam in omnibus regionibus, neq; præcisè meridiem, ſed quidem tempus illud, in quo tenebræ euenerunt. Quoniam non adæquatè in hora ſexta, ſed ipſa labente, non autem completa, contigerunt; Propterea ait Marcus: *Et facta hora ſexta tenebræ factæ ſunt per totam terram, vſq; in horam nonam*. Atq; in illo ſextæ horæ ſpatio, in quo Chriſtus pendebat in cruce, & nondum factæ erant tenebrę, potuerunt milites veſtimenta diuidere, & ſortes mittere, potuerunt prætereūtes Chriſto illudere, & potuit Dominus Matrem, Diſcipulū, & Latronem alloqui, quæ omnia in tenebris non fuerunt facta. Igitur præcisè primum punctum horæ ſextæ nō eſt accipiendum, in quo tenebræ euenerint; Et obiter notandum eſt, quòd quando milites acetum Chriſto obtulerunt, antequam traderet ſpiritum hora nona, illud dederunt non in tenebris, quia id præſtare non potuiſſent, ſed iam redeunte Solis ſplendore, qui redijt hora nona, ideſt in fine Eclypſis, minoribus iam tenebris exiſtentibus, & iam incipiente lumine Solis clareſcere. Cæterum eſto, quod voluerint Euangeliſtæ indicare meridiem, vel Iudeæ, vel Ciuitatis Hieruſalem, non ob id tamen conficitur Ciuitates, quę ſub eodem meridiano non erant, tenebras illas non agnouiſſe; Etenim Ægyptus, quæ longè diſſita ab Hieroſolyma, eumdem non habebat meridianum, inſpexit Eclypſim, teſte Dionyſio, tunc temporis Heliopolim Ægypti vrbem incolente; Quo circa decipitur Maldonatus, putans tenebras magnas fuiſſe in Iudæa, minores verò in Ægypto, ab vrbe Hieruſalem longè remota; ſiquidem Dionyſius refert, ſe tenebras ingentes vidiſſe, à quibus ſimul cū Apollophane in magnā ductus eſt admirationem. Neq; approbo opinionem Baradij tom. 4. lib. 7. cap. 20. exiſtimantis, tenebras illas trium horarum, nō adeò fuiſſe craſſas, vt Iudæos, qui in Monte Caluariæ erant, impedirent facere, quæ fecerūt; Nam tenebrę nomen totalem luminis priuationem ſignificat, ad differentiam eclypſis, quæ tantam luminis orbitatem non importat; Ideò tenebræ Ægyptiæ hoc nomine appellatæ fuerunt, ad explicandam ipſarum denſitatem, & omnium luminum priuationem, vt ſupra fuit à nobis demōſtratum. Præterquam quod Dionyſius teſtatur, tenebras illas fuiſſe ingentes, ſcilicet denſas, & craſſas, & totalem luminis priuationem attuliſſe.

Secunda ratio Maldonati vertitur circa ſilentium vniuerſale Scriptorū de tam prodigioſa Eclypſi, quoniam veriſimile non eſt, inquit ipſe, neminem ex multis Græcorum, & Latinorum hiſtoricis rem tam mirabilem, tam vniuerſalem memoriæ non prodidiſſe, ſi toto terrarum Orbe facta, & cognita fuiſſet. Cui reſpondeo, negando euentum illum adeò inſignem neuti-

Origenis expoſitio.

Maldonatus Origenis ſectatur.

Prima Maldonati ratio diluitur.

Operationes factæ ante, & poſt tenebras.

Baradij opinio refellitur.

Secunda Maldonati opinio refutatur.

neutiquam litteris cõſignatum fuiſſe, hæc enim ſcribit Georgius Cedrenus in annalibus Conſtantinopolitanis, ad annum Tiberij Imperatoris 19. *Dominus noſter*, inquit ipſe, *Ieſus Chriſtus ſupplicium adijt, ſicut de eo Vates prædixerant, quo tempore in Græcis commentarijs annotata, ipſis verbis referemus.*

Quæ ſic reddita ſunt ab Interprete. *Solis extitit defectus, omnibus prioribus maior, noxq; diei hora ſexta oborta eſt, itaut & ſtellæ in Cælo conſpectæ ſint, Terramotus quoq; ingens in Bithynia fuit, qui magnam Niceæ partem proſtrauit. Ita Phlegon: Africanus quoque narrat, quo die Chriſtus eſt ſupplicio affectus, tenebras admodum terribiles per totum Mundum obortas, terræmotus, ac ſaxa dirupta, multumq; terræ proſtratum.* Hæc Cedrenus. Similia retulit Euſebius in Chronic. anno 33. hæc habens: *Phlegon, qui Olympiadum egregius ſupputator eſt, lib. 14. ita dicit. Quarto autem anno ducenteſima ſecunda Olympiadis magna, & excellens inter omnes, quæ ante eam acciderãt, defectio Solis facta eſt; Dies hora ſexta ita in tenebroſam noctem verſus, vt ſtellæ Cæli viſæ ſint, terræq; motus in Bithynia Nicenæ multas ædes ſubuertit*; Quare ſi Cedreno fides nõ eſſet adhibenda, hęc ſanè nõ eſt abroganda antiquiſſimo, & eruditiſſimo Euſebio; Quin Oroſius lib. 7. cap. 4. teſtatur, aliquos Græcorum libros huius miraculoſæ defectionis meminiſſe; & Origenes in Matth. cõfirmat, Phlegontẽ Ethnicum Tiberij Imperatoris libertũ de hac Eclypſi ſcripſiſſe. Cur autem à pluribus Scriptoribus hac de re mentio facta non fuerit, rationem ingerit D. Thom. 3. p. quæſt. 44. art. 2. his verbis. *Potuit hoc contingere, quia Aſtrologi vbiq; terrarum tunc temporis exiſtentes, non ſollicitabantur de obſeruanda Eclypſi, quia tunc tempus non erat, ſed illam obſcuritatem ex aliqua paſſione aeris accidere putauerunt. In Aegypto autem, vbi raro nubes apparent, propter aeris ſerenitatem, permotus eſt Dionyſius, & Socij eius, vt prædicta circa illam obſcuritatem obſeruarent.*

Conueniens erat, inquit Barradas loco citato, *generalem Eclypſim in morte Domini factam fuiſſe, quia generalis totius Orbis erat redemptio, & generalis totius Orbis Dominus mortem ſubibat.* Igitur mirabilis illa obſcuratio totalis fuit, per vniuerſum Orbem dilatata, aduerſus ſententiam Maldonati; neq; fuit ab Authoribus omnibus, præterquam à ſacris, ſilentio inuoluta, ſed à Græcis Scriptoribus exarata; Qua de re legendus eſt Baronius tom. 1. Iacobus Gretſerus tom. de Cruce lib. 1. cap. 31. Ianſenius in concordia Euangeliſt. cap. 143 Barradas in Euangel. tom. 4. lib. 7. cap. 20. Itaque affirmandum eſt, Sole vndequaque tenebris obſito, eam caliginem diffuſam fuiſſe, non per Iudæam Solum, aut Paleſtinam, ſed per medium terrarum Orbem, atque ipſius Solis radios ereptos fuiſſe Aſiæ, Africæ, & Europæ, non autem Americæ, & Antipodis, vt infra dicam; Quo circa verba ſacri textus. *Et tenebræ factæ ſunt ſuper vniuerſam terram*, exponenda ſunt pro medio Orbe terrarum, ſuper quo tunc temporis Sol erat; Id quod egregiè expreſſit Tertullianus in Apolog. cap. 21. his verbis, loquens de Chriſti paſſione: *Suffixus multa mortis illius propria oſtendit inſignia, nam ſpiritum cum verbo ſponte dimiſit, præuento carnificis officio; eodem momento dies, medium Orbem ſignante Sole, ſubducta eſt; Deliquium vtiq, putauerunt, qui id quoque ſuper Chriſto prædicatum non ſcierunt, & tamen eum Mundi caſum relatum in archiuijs veſtris habetis.* Ex quibus verbis duo animaduerſione digniſſima ſpectanda ſunt; Alterum eſt, Romanos Pontifices in ſuis Faſtis illum admirabilem euentum tunc temporis conſignaſſe, quem Mundi occaſum appellat Tertullianus, quò vniuerſalis indicetur, tali enim nomine donandus non erat, ſi vniuerſalis non extitiſſet; hincq; magis apparet falſitas Aſſertionis Maldonati, nempè miraculoſam illam Eclypſim à nemine fuiſſe traditam monumentis; Alterum conſiderandum eſt, quod, inquit Tertullianus, *Solem medium orbem ſignaſſe*; Nomine autem medij Orbis nõ intelligit medium Orbis Solis, adeò vt medietas Orbis, vel Diſci Solaris tenebris obducta fuerit, ſiquidem id repugnat verbis Dionyſij epiſt. 7. ad Polycarpum ita ſcribentis: *Offuſi enim tenebris ipſi eramus, orbem Solis vndequaq; & ex æquo occupante caligine.* Propterea verba Tertulliani, *Medium Orbem ſignante Sole*, exponenda ſunt de media terræ ſphæra, quæ tunc caligine impleta fuit. Ad quod clarius explicandum, repetendum eſt miraculoſam Eclypſim factam fuiſſe

in meridie Hieroſolymæ, cuius circulus meridianus vergit ad Orientem, quoniam Hieroſolyma in oris orientalibus polita eſt, neq; enim collocata eſt in medio Orbis, vt putauit D. Hieronymus, ſed quidem in medio Iudææ, vel Paleſtinæ, quæ fortaſſe dici poterat medium terræ, Dauidis tempore, ideſt, terræ notæ, & habitabilis, quia eſt in finibus Africæ, Aſiæ, & Europæ; Quam interpretationem recepit Valentia, & ſecutus eſt Bellarminus in expoſitione Pſalmi 73. *Deus autem rex noſter ante ſecula, operatus eſt ſalutem in medio terræ.* Vel hæc verba accipienda ſunt de Inferno, qui eſt in medio terræ, in quo operatus eſt Dominus ſalutem, quando Sanctos Patres ab Inferis eduxit, vel ſignificant publicam, & notoriam omnibus redemptionem à Chriſto Domino factam, ac ſi in medio totius Mundi fuiſſet perpetrata, vt interpretati ſunt Caſſiodorus, Caietanus, Agellius; Idcirco Eclypſis facta ſupra Ciuitatem regionis Orientalis, ab Aequatore diſtantem ferme grad. 32. fuit viſa à partibus extremis Orientis, & ab illis, qui erant in confinio illius horizontis, diuidentis alteram orbis partem; Quoniam verò Sol obſcuratus non ſtetit a curſu, ſuum non cohibuit, vel retardauit motum (de hac enim re ne verbum quidem in ſacra Scriptura) ſed obtenebratus, & Lunæ comunctus ſuum proſecutus eſt iter ad occaſum, factum eſt, vt tribus horis, quibus obſcuratus remanſit, non ſolum pertranſierit innumeros circulos meridianos, multarum vrbium, ſed etiam appropinquauerit occidenti, cum ab hora nona, in qua tenebræ ceſſarunt, ſuperfuerint tres horæ ad diei complementum; Igitur in illo tranſitu, à circulo meridiano Hieruſalem, per alios cæterarum vrbium meridianos, vſq; ad partes proximas Occidentis, viſus fuit Sol obſcuratus, à media ſphæricitate ipſius terræ; Quapropter verificantur oracula Euangeliſtarum dicentium, tenebras ſuper vniuerſam terram factas eſſe.

Opinio de loco, ſuper quo Sol, & Luna obſcurabũtur in fine Mundi, & de motu ipſius Solis obſcurati.

Idem prorſus dicendum eſt de Sole, & Luna obſcurandis in fine Mundi, nimirum, quod tenebris obducentur, primum ſuper medio orbe, in quo Chriſtus habitauit, Eccleſiam ſuam fundauit, & vbi tot Sancti martyrio, doctrina, ſanctimonia inſignes, hanc Mundi partem illuſtrarunt; Exiſtimo autem, quod Sol obſcurabitur in circulo meridiano, æquidiſtanti à partibus extremis Orietis, & Occidentis, nec non ab vtroq; polo, vt ab omnibus videatur, & tribus illis horis obſcuratus mouebitur ad plagas Occidentales, ad quas antequam perueniat, vt magis clareſcat miraculum, à caligine liberabitur; Quoniam vero in altera Mũdi parte, ſeu altero medio orbe, nunc partim prædicatum eſt Euangelium, tunc verò temporis totaliter erit annũciatum, vt latè in diſputatione ſcripturali explicabimus, ideò ad præmonendas illas gentes de Iudicis aduentu, & vniuerſali excidio, in illo quoque orbe luminaria per idem tempus vmbroſo tegumento implicabuntur.

Rationes ad probanda ſupra aſſerta.

Dixi per tres horas luminaria in fine Mundi obſcuranda fore, quia idem mihi videtur ferendum eſſe iudicium de Eclypſi finali, ante Mundi Occaſum, ac de Solari Eclypſi in morte Chriſti; Si enim ſufficit ſpatium trium horarum deliquij Solaris, vt præter ſacræ Scripturæ oracula, teſtantur Chryſoſtomus homil. 89. in Matth. & D. Antoninus p. 1. hiſt. tit. 5. cap. 6. §. 6. ad annunciandam Saluatoris noſtri mortem, cur idem tempus conueniens non erit, ad prædicandum eius aduentum, quo totum terrarum orbem iudicabit?

Dixi, in meridie, Solem tenebris fore circumfuſum, & propter congruentiam, quam hoc miraculum habere debet cum miraculo Eclypſis Solaris, in funere Domini, & quia cum in meridie Solare iubar magis ſplendeſcat, & efficacius vapores diluat, & nubes, maiorem eiuſdem obſcuratio excitabit terrorem, & admirationem, videbuntq; omnes gentes, non ab aliqua nube fuiſſe caligine circũſeptum, vt de Sole obtenebrato, patiente Domino, perperam ita cecinit Sedulius.

Sol nube coruſcos
Abſcondens radios, tetro velatus amictu,
Delituit, triſtemq; infecit luctibus orbem;

Sed ſupernaturaliter id eueniſſe, perſpicuum erit.

Cenſeo etiam, quod ſicut in Eclypſi Solari, moriente Domino, non incæpit Luna, iuxta morem ſuum naturalem, ab Occidentali parte Solis, ipſum obtegere,

per-

perueniens vſq; ad Orientalem, propter motum proprium Lunæ tendentis ab Occidente ad Orientem, & ſe ſubijcientis ex parte occidentali Solis; ſed miraculosè retrò rediens, ab oppoſita regione Solis, in qua erat, cæpit obſcurare Solem, ex parte Solis orientali, tendens in occidentem, vt ex S. Dionyſio egregiè notauit S. Thom. 3. p. quæſt. 44. art. 2. qui eſt omnino videndus; ſimiliter Luna in eclypſi finali Solari incipiet Solem in ſua parte Orientali contegere; Et quoniam Luna generalem Eclypſim Solis efficere nequit, vt ſupra demonſtrauimus, Luna obſcurabit eam Solis partem, quam poterit, & reliquum caliginis conficient maculæ, ideſt ſubſtantia ætherea ab Angelis condenſata, vt explicauimus.

Tandem dixi in altera quoque orbis terrarum parte ſcilicet in America, & nouo orbe, & prorſus apud Antipodas luminaria obſcuranda eſſe, propter rationē allatam, quamuis id factum non fuerit in morte Domini, quia de ipſius doctrina, miraculis, & nece nulla tunc extabat notitia apud illas gentes, magna autem erat cognitio, & fama in noſtro orbe; Vnde ſuperflua fuiſſet nouo illi orbi talis obtenebratio, quæ rudes illas gentes de tanto myſterio ipſis penitus ignoto non potuiſſet erudire.

Videbor fortaſſe Lectoribus à congruo ſuſceptæ Tractationis argumēto deuium curſum egiſſe, de cæleſtibus tenebris, quę Chriſtum in patibulo ſuſpēſum circumierunt, prolixiori vſus ſermone; At cum ſupremæ Mundi Eclypſis ratio cum Solari defectu, qui Domini mortem pullato prodidit amictu, adamuſſim eſſet comparanda, hæc appoſitè, nec ſine Lectorum vtilitate, cenſui ſubnectenda; vnde huiuſmodi tenebrarum prodigio, prodigioſæ ante Iudicij diem, caligines lucidius illuſtrarentur. Hac igitur expleta Tractatione, me confero ad diſcutienda reliqua ſacræ paginæ, de Siderum caſu vaticinia, ita à D. Matthæo prolata: *Et Stellæ cadent de Cælo*.

Iuxta diuerſam horum verborum interpretationē diſtincta à nobis conficientur Quæſita, in quibus ſingulæ expoſitiones adamuſſim expendemus. Et omiſſis interpretationibus myſticis, & allegoricis, quæ noſtro nihil fauent argumēto, aggrediamur primam interpretationem illorum, qui putarunt, Stellas infixas cælo, atq; adeo ipſius cæli partes cōtinuas verè, & realiter cadere poſſe de cælo in terram; quæ primum fuit interpretatio Origenis Tract. 30. in Matth. vbi Platonizans ait, Stellas lumen ſuum amiſſuras, & quod in eis terreſtre erat, caſurum in terram, quod ex Platonis doctrina in Timæum deſumpta eſt, ex quatuor elementis cælos, & aſtra conſtante. Hanc opinionem ſecutus eſt Antonius Zara Epiſcopus Petinen. ſect. 4. lib. 12. putans per motum localē ſidera, cęloſq; ad ima membratim caſuros eſſe, igne conflagrationis in ipſos diuinitus agēte, eoſq; annihilante, & putat omnes cælos, Empyreo excepto, totumq; hunc ſublunarem orbem, reſeruato Inferno eſſe igni tradendum & annihilandū, & alterum per nouum Cælum alterum per nouam Terram intelligit; Nō recedit ab hac ſentētia Maldonatus comment. in cap. 24. Matth. & adducit pro ſua ſententia Chryſoſt. & Eutymium his verbis, Itaq; Chryſoſtomo, & Eutymio libenter aſſentior, qui verè Stellas caſuras putant, magis enim Chriſto id affirmanti, quam Ariſtoteli neganti fieri poſſe credendum eſſe arbitror.

Aſſeruntur & examinantur interpretationes aliquorum de Siderum caſu in terram.

Secunda interpretatio eſt eorum, qui putant verè Stellas non eſſe caſuras, ſed obſcurandas eſſe, vel à Chriſti aduenientis ſplendore, vt putarunt Hieronymus, & Beda, vel eſſe obſcurādas à vaporibus, & denſiſſimis nubibus qualis eſt ſententia Riberæ ſuper cap. 6. Apocalypſis, & antea fuit expoſitio Rabani in Manum explicantis illa verba: Stellæ erunt decidentes, ideſt ſuo lumine carentes. Probant id per coniunctionem, quam habent hæc verba cum antecedentibus. Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuū, & Stellæ cadent de cælo; Ita vt ſenſus ſit, & Stellæ obſcurabuntur, quia metaphoricè caſus Stellarū eſt ipſarū obſcuratio.

Tertia expoſitio eſt, Stellas eſſe caſuras à Cælo, quia poſt Iudicium nulla erit nox (in qua luceant) & hunc ſenſum attribuit Barradas Chryſoſtomo to. 3. lib. 9. cap. 10. quia Stellarum poſt Iudicium nullus erit vſus, quia nulla erit nox, in qua luceant. Adducit hic Author pro confirmatione huius ſententiæ verba Iſ. 34. iuxta verſionem ſeptuaginta: Tabeſcent

omnes

omnes virtutes cælorum, & complicabitur Cælum, ſicut liber, & omnes Stellæ cadent, ſicut folia ex vite, & ſicut cadent folia de ficu, quibus cōſonat ſermo Apocalypſ.6. Stellæ de cælo ceciderunt ſuper terrā, ſicut ficus emittit groſſos ſuos, cū à vento magno mouetur, & adducit teſtimonium Chryſoſt. tom.5. homil. ad Neophytos: Quid, inquit, ſibi vult, ſicut cadunt folia de vite, cadent Stellæ de cælo? Sicut enim vites, cū vuarum fructibus prægrauantur, foliorum expoſcunt auxilium, neceſſarium, vt protegantur, cum autem depoſuerint fructum neceſſe eſt, vt folijs nudentur; Sic ſe habet hoc ſeculū, quamdiu habuerit in ſe humanum genus, tenebit & cælum Stellas, ſicut & vitis folia; nam, nocte pereunte, ſine dubio Stellarū vtilitas ſimul cum nocte deficiet; Ideo ex his concludit Barradas, quod non cadent aſtra, ſed cadet aſtrorum lux quia non fulgebit.

Quarta interpretatio eſt, quod nomine Stellarum intelligātur exhalationes Stellarum formam referentes, quas tunc temporis è cælo interram Angeli eiaculabūtur, vt Stellæ ipſæ mere videantur, & quia ſæpius in ſcriptura ſacra cæli nomine intelligitur aer, idcirco de cælo cadere dicuntur, quam interpretationem ſecutus eſt Barradas loco citato, & Perer. diſp.33. in cap.6. Apocalypſ. cuius verba placet referre: Dictum igitur Domini, inquit, verè licet intelligere, commodoq; interpretari de Stellis in ſuprema aeris regione generatis, & quantum ad lumen, & quantum ad figuram non paruam cæleſtium, verarumq; ſimilitudinem habentibus, iſtiuſmodi verò Stellæ ſub finem Mundi multò plures erunt, multòq; maiores, quam antea vnquam fuerant, & inſolita, & prodigioſa multitudine, & ſpecie, ac motu, & magnitudine, caſuq; in terram, ingenti admiratione, ſimulque pauore, ac terrore mortalium oculos, & animos implebunt. Iſtæ porrò Stellæ dicuntur caſuræ tunc de cælo, tum quia veris tunc Stellis in cælo non lucentibus, videbuntur hominibus de cælo propriè dicto extinctis carū luminibus cecidiſſe, tum quia cadent de ſuprema regione aeris, cui nomen cæli in ſacris litteris ſæpè tribuitur. Hæc Pererius. Cui ſententiæ adhæret Toſtatus quæſt.63. in cap.24. Matt. his verbis. Eſt ergo dicendum, quod Stellæ cadent, ideſt Stellæ comatæ, vocamus enim cometas comatas Stellas, & vulgus eas abſolutæ Stellas vocat; Chriſtus autem ſequitur modum loquendi vulgarium in plurimis, ideò Stellas vocauit eas, quæ non ſunt Stellæ, ſed cometæ, & de illis verum eſt, quod cadent de cælo, ideſt de aere, quem vulgus, & Scriptura ſacra cælum vocat. Et infrà idem Toſtatus hæc habet: Veriſſimilius eſt quod circa diem Iudicij cadent multæ de his exhalationibus ignitis, quales, & in quanto numero numquam ante hoc ceciderant, vt non putetur naturaliter hoc euenire, ſed ex voluntate Dei ad aliquid magnum ſignificandum.

Quæ ſint Stellæ caſuræ de cælo in fine Mundi.

DI-

DISPVTATIO ASTROLOGICA.

CAPVT PRIMVM.

Aſſertur ſententia Origenis, quod Aſtra ſint Signa, & non Cauſæ; Stellæ non ſunt Signa rerum per accidens, neque actionum liberi arbitrij, neq; Diuinæ operationis, ſi naturaliter conſiderentur; ſed ſunt tantum Signa rerum naturalium; Ideò non poſſunt eſſe Signa Occaſus Mundi.

QVamuis Origenes Adamantius Platonicę doctrinæ alumnus multis imbutus fuerit erroribus, vt oſtendunt Baſilius lib. de Spiritu Sancto ca.30. & Epiphanius lib. de hæreſibus; Tamen omnem actiuitatem ſyderibus occultam negaſſe, & Stellas non cauſas effectrices rerum mirabilium, ſed potius fuiſſe ſigna exiſtimaſſe atteſtatur Euſebius lib. 6. de Pręparat. Euang. cap. 9. Inter cętera autem verba, quibus ſententia aſtruitur Origenis, ſunt hęc relata ab eodem Euſebio.

Origenis ſententia. Nam quemadmodum poteſtas humana minimè tollitur, quamuis Deus quæcumq; facturi ſumus præuideat, ſic etiam ſigna, quæ ad ſignificandum diuinitus ordinata ſunt, libertati noſtræ nequaquam officiunt, ſed eſt vniuerſum Cælum quaſi liber apertus, omnia futura in ſe conſcripta continens; Et paulò infra. Verùm cum multæ præuidendi vię ab hominibus excogitatæ ſint, vt augurium, auſpicium, ſomniorũ interpretatio, neſcio cur alias omnes vias ſignificare tantum: Genethlealogiam verò efficere putarunt. Hæc Origenes, ex quibus colligitur, ipsũ exiſtimaſſe Stellas eſſe ſigna, non cauſas, maximè cum Origenes redarguat veterum errorem putantiũ Stellas in noſtras actiones neceſſitatem inducere. Eidem ſententiæ adhæſerunt Porphyrius, teſte Euſebio, eodem lib. cap. 4. Plotinus lib. Vtrum Stellæ aliquid agant cap. 2. & 7. & Ficinus in Comment. eiuſdem lib. vbi cauſam referens, cur cæleſtia corpora valeant futura ſignificare, ait: Quoniam cæleſtes animæ in ſe deſcriptam habent rerum futurarum ſeriem, quam nobis quandoque Stellarum, veluti oculorum nutibus aperiunt.

Redarguitur ex parte hæc ſententia à D. Thoma in 2. 2. quæſt. 95. Art. 5. vbi docet ſydera non eſſe ſigna, niſi rerum, quæ naturaliter, & ex cauſis naturalibus procedunt, vt ſunt Eclypſes, Siccitates, Imbres, & alia id genus, quæ Aſtrologi ex corporum cęleſtium inſpectione pręcognoſcunt. Verum contingentium duplicis generis neutiquam Aſtra poſſunt eſſe ſigna; Nimirum rerum, quæ per accidens fiunt, & actionum à libera hominum *D. Thoma ſententia.*

num voluntate emanantium. Non Entiū per accidens, quia non habent cauſam propriam, & determinatam in natura, ex Ariſt.6.Metaph.Textu 4.Siquidēm quod fodiēte homine terrām, inueniatur Theſaurus, nulla determinata cauſa poteſt aſſignari:Ideo huiuſmodi euentuum nulla hauriri poteſt, ex Syderum inſpectione notitia; Neque minus Aſtra prænotare queunt liberi arbitrij operationes; Nā vel huiuſmodi ſigna ſemper vera, & nūquam fallacia eſſe debent, vel non. Si hoc admittatur, non erunt verè, & propriè ſigna, ſed deceptiones inanes, non ſpectandæ,ſed deteſtandę.Si autem ſemper vera debent eſſe, ergo neceſſariò homo operabitur illud, quod indicabitur à Stellis; Quod prorſus eſt empium aſſerere.

Altera ratio. Præterea cum ſignum ſit alicuius cauſæ operantis ſignum, ſi aſtra eſſent ſigna futurarum operationum prodeuntium à libero hominum arbitrio, vtique præſignificarent etiam cauſam immediatè, & directè agentem in humanam voluntatē, qualis eſt ſolus Deus; Quare ne falſa ea ſigna apparerent, vel Deus impotens, aut fallax, aut ignarus humanarum operationum æſtimetur, planè ſequitur, neceſſariò euentura ea, quæ ab humanis arbitrijs dependent, & à Stellis prænotantur. Accedit, quod ſi Stellæ indicarent cauſalitatem diuinam, vel alterius ſuperioris cauſæ in actiones humanas liberas, Deus flagitiorum Author, vel Angelus criminum perpetrator ſtatuatur, neceſſe eſt; Nam ſi ex Aſtrologica vanitate Mars, & Venus in ſigno fœminino coniuncti concubitus adulterinos, in maſculino verò nefandos coitus ſignificant; Si Mars in nona domo indicat viros irreligioſos, & ſi alij planetarum poſitus, furta, homicidia, aliaque ſcelera præmonſtrant; tamquam ſigna ſuperiorum Cauſarū, dubio procul huiuſmodi crimina in cauſas ſuperiores erunt referenda, quod quam iniquum ſit, neminem latet.

Cardani opinio. Hinc Cardanus animaduertens fortaſſe hæc abſurda comment. in cap.4.lib. 3. Apotelcſmatum aiebat, Aſtra ſignificant, vt Cauſæ, & non vt Signa. Quamobrem nulla ratione eadem aſtra conſtitui poſſunt naturaliter ſigna Mundi interitus. Dixi eſſe non poſſe ſigna naturalia, ad excludenda ea ſigna, quæ diuina virtute, & Angelorum miniſterio apparebunt in Sole, Luna, & Stellis, iuxta illa, quę à Seruatore noſtro Ieſu Chriſto prænunciata fuere Lucæ cap.21. Erunt ſigna in Sole, Luna, & Stellis; Siquidem illa erunt ſigna ſupernaturalia à diuina poteſtate producta, vt timor incutiatur hominibus Iudicem expectantibus, quemadmodum ſuo loco fusè diſputabimus. *Aſtra in fine mundi ſigna ſuper naturalia.* Et ſanè cum ſigna naturalia non poſſint præſignificare, niſi ea, quæ à Naturæ prodeunt viribus, & Mundi finis, & deſtructio inferioris naturæ, à natura ipſa reluctante produci nequeat, neque etiam ſydera poterunt eſſe naturaliter ſigna cauſæ naturalis Mundum euertētis. Euerſio quippe à ſolo Deo, cauſa ſupernaturali potentiſſima, dependet.

Obiecti ſolutio. Non ſuffragantur ſententiæ, quam retulimus, dicta Moyſis cap. 1. Geneſ. ita verba Dei Creatoris referentis: Fiant luminaria in Firmamento, & ſint in ſigna, & tempora, & dies, & annos. Etenim appellantur ſigna, non prognoſtica Aſtrologiæ iudiciarię de Rebus humanis, ſed ſint in ſigna, ſcilicet prognoſtica pluuię, ſerenitatis, gelu, ventorum, & ſimilium, quemadmodum eleganter edisserit D. Baſilius homil.6. Hexameron. Luna, inquit, ſi tertio die à Nouilunio tenuis ſit, puroque nitore fulgeat, ſerenitatem conſtantem prænunciat; ſin craſſa cornibus, ſubrubicundaque cernatur, vel impetuoſam, & immodicā è nubibus aquam, aut horrendam Auſtri cōcitationem minatur. Hæc Baſilius. Et ratio eſt, quia ex vaporibus, & Halitibus regionem aeris minus, vel magis copiosè occupantibus, Lunæ lumen purius, vel impurius apparet, ex qua luminis diuerſitate nunc ſerenitas, nunc imber prædicitur: Atque dicuntur ſigna ex Theodoreto Quæſt.15. in Geneſ. quibus cognoſcuntur tempora ſerendi, patandi, ligna cædendi. Id confirmato D. Chryſoſtomus homil.7. in cap.1. Geneſ. vbi hæc habet. Quid eſt in ſigna, & tempora, & in dies, & in Annos? Docere nos vult Diuina ſcriptura, quod horum curſus ſcientiam nobis concedit temporum, & viciſſitudinis verſionum, numerum dierum, Anni curriculum; Et ex his poſſumus dignoſcere omnia. Etenim Gubernator ad horum curſum ſpectans,

ſtans, & in Cęlum videns, diligenterque diſcens omnia, nauigare incipit, maria tranſit, & in denſiſſima nocte viſa Stella, nauim dirigere, & ſua arte ſalutem nauigantibus dare ſolet; Sic & Agricola ex illis diſcit, & videt, quando falcem acuat, vt fænum deſecet, & in ſumma nō paucas vitæ huius commoditates, temporum ſcientia, dierum numerus, & anni circulus afferunt. Hactenus Chryſoſtomus.

Alter modus, quo aſtra ſunt in ſigna. Addit ſacer textus Moyſis; In ſigna, & tempora, & dies, & annos, nempè in ſigna annorum, & dierum, Annus quippè deſcribitur vno Solis per obliquum circulum curſu, duodecim verò lunationibus, Luna enim dum Zodiacum duodecies percurrit, annum complet. Atque etiam per tempora intelliguntur Ver, Aeſtas, Hyems, & Autumnus, vel tempora ſicca, calida, humida, procelloſa, ſalubria, & inſalubria, quæ ab acceſſu, & receſſu Luminarium, à diuerſitate luminis, & motus ipſorum dependent. Itaque verba opificis Dei indicant ſolum, Luminaria eſſe ſigna demōſtrantia effectus naturales, à cauſis naturalibus producendis, neque indicantur eſſe ſigna, vel humanarum operationum à voluntate prodeuntium, vel actionum Cauſæ ſupremæ Diuinæ; Multò minus poterunt eſſe ſigna naturæ diſſoluendæ à Cauſa ſuperiori, quæ omnes naturales vires infinito antecellit interuallo.

Placeat tamen peculiari conſideratione verba Creatoris expendere, itaut ipſorum ſenſus ſit. Fiant Luminaria in firmamento Cæli, & diuidant diem, ac noctem, & ſint in ſigna, id eſt ſint ſigna dierum, & noctium. Sol ſit ſignum diei artificialis, eo tempore, quo ſupra Hemiſphæricum fulgebit; Noctis ſignum ſit Luna, quando & ipſa ſuper finitorem coruſcabit; Cum enim ſigni duplex ſit munus, ſignificare, & diſtinguere, ex D. Bonauentura lib. 2. ſent. diſtinct. 14. in Solut. dubit. 4. vtraque ſignificatione ſigni, acceptio à Creatore Deo vſurpatur; Et Tempora, & Dies, & Annos, ſupple, diuidant, cum à Luminarium curſu, & tempora, & dies, & Anni ſtatuantur, annum ſcilicet ſuum peragit, & conficit Luna diebus 355. maximè ab Hæbreis obſeruatum. Quo circa ex verbis opificis Dei apparet, luminaria non eſſe ſigna, niſi effectuum naturalium, & nullam aliam cauſalitatem, præter motum, Lunam habere, ad excludendas arcanas virtutes, & occultos influxus ab humana mente incaſſum excogitatos. Cum igitur ex dictis pateat, ſydera rerum humanarum ab hominibus dependentium, neq; minus diuinarum, ſigna eſſe non poſſe, inquirendum eſt, an, & quomodo poſſint eſſe Cauſæ. *Auctoris expoſitio.*

CAPVT SECVNDVM.

Teſtimonio Platonis, Chalcidij, Plotini, Ariſtotelis, Auerrois, Mercurij Triſmegiſti, Procli oſtenditur Cælos nō eſſe cauſas alicuius mali, neque naturalis, neque moralis; Refelluntur Aſtrologi, & Auicenna peſtem, & bella Cælo attribuentes; Præſertim authoritate D. Auguſt. à ſyderibus bella non oriri demonſtratur; Et ſtatuitur ab ipſis Stellis Mundi excidium pendere non poſſe.

Cæleſtia corpora nō eſſe cauſas mal. Occaſus Mundi naturaliter ſpectatus eſt malus, ac pernicioſus; Ideò cū à nobis primò demonſtrandum ſit, cæleſtia corpora non eſſe cauſas alicuius mali, ſiue damni naturalis, conſtabit poſtea, neq; poſſe eſſe cauſas excidij mundani. Occurrit primo loco teſtimonium Platonis in Epinomide, vbi Aſtrorum cōſtituit naturam viſu pulcherrimā, progreſſu, choreaq; inſignem, animalibus cunctis commoda prębētem, cuius verba ſunt hæc.

Alterum animaliū genus ſtatuendum, quod etiam & gignitur, & cerni poteſt, & Ignis quidem plurimum, Terræ quoque, & Aeris, cæterorumque omnium paruas particulas habens, variaq; omninò hinc animalia, & viſibilia generari dicendum. Hæc cæleſtia exiſtimamus animalia eſſe, Diuinum Aſtrorum genus, corpore quidem *Aſtra Platonis ds ∗ animalia.*

Dd

dem pulcherrimo, Anima autem tum beatiſſima, tum optima conſtitutum. His vtiq; animalibus è duabus ſortibus, alteram tribuendam putamus; Nam aut abſq; pernicie immortalia, atque Diuina neceſſariò ſingula ſunt, aut vitam longæuam agunt, ſingulis adeò ſufficientem, vt longiore non egeant. Hæc Plato; In quibus verbis expendo illa verba (abſque pernicie immortalia) quæ indicant non ſolum ipſamet corpora cæleſtia omni pernicie in ſe ipſis carere, ſed nec etiã inferioribus aliquã impertiri perniciem. Si enim talia ſunt in ſe ipſis, omnis expertia damni, & corruptionis, quomodo detrimenta inferioribus communicabũt? Subſequitur idem Plato, hanc eſſe aſtrorum naturam, vt cũctis animalibus commoda præbeant, nempè generandi vim, alimentorum opem, quæ omnia benefico, & vitali calore Aſtrã elargiuntur.

Aſtra benefica non pernicioſa.

Stellæ omnes ſorores.

Præterea idem Plato in eodem dialogo, Solis, & Lunæ, & cæterorum Planetarum, & Stellarum poteſtatem, atque naturam conſiderans, Stellas omnes ſorores appellat, & nefas ducit dicere, ſyderum alia legitima eſſe, alia illegitima, hoc eſt mala. Quare ſi omnia ſydera, ex Platone, ſunt legitima, & bona, quomodo immittent in hæc inferiora mala, & damna vi ſua planè benefica, & ſalutari?

Chalcidij argumentum.

Chalcidius in Timæum interpretans ea, quæ in Epinomide tradita fuerunt, ſcilicet à Stellis nullum deriuari malum, nullas maleficas ipſis in eſſe qualitates, ità luculenter teſtatum reliquit, Aut omnes Stellę diuinæ ſunt, & bonæ, nec quicquam faciunt mali, aut quædam maleficæ, ſed maleficas eſſe in illo ſancto, & pleno bonitatis loco, quatenus cõuenit? cumque omnia Sidera plena ſint cæleſtis ſapientiæ, malitiam porrò ſciamus, ex dementia naſci, quatenus conuenit, maleficas eſſe ſtellas, dicere? Niſi fortè id, quod fas non eſt, interdum eaſdem bonas, interdum malignas eſſe exiſtimãdum, propterea; promiſcuè beneficia, & maleficia præbere; ſed hoc abſurdum eſt putare, cæleſtem ſubſtantiam vna, eademque natura præditam non in omnibus ſtellis eamdem eſſe, ſed pleraſque tamquam à propria degenerare natura. Hactenus Chalcidius, qui teſtatur, omnes ſtellas ex æquo diuinas eſſe, & bonitate præſtare, neq; maleficas vllas eſſe in pleno illo bonitatis loco, nimirum Cælo. Quonam igitur pacto maleficij intimulare eas aliquis audebit?

Plotini auctoritas.

Plotinus ſummus Platonicæ doctrinæ interpres eo libro, quo inquirit, Num Aſtra aliquid agant, firmiſſimis demonſtrat rationibus ab Aſtris mala in hæc inferiora delabi non poſſe, vt videre eſt in 1. 2. 3. 5. 6. ſed præſertim 11. & 13. cap. illius libri, quæ Marſilius Ficinus, & Platonis, & Plotini accuratiſſimus interpres, non minus doctè, quam copioſè explicauit.

Ariſtot. ab Auerroe expoſitus.

Ariſtoteles verò lib. 9. Metaph. cap. 10. docuit in his, quæ ſempiterna, atq; ætherea ſunt, neq; malum, neq; errorem, aut corruptionem inueniri; Quæ verba exponens Auerroes comment. 9. in illum text. Sic ediſſerit, Manifeſtum eſt, quod in rebus, quæ non ſunt poſt potentiam, & ſunt illa, quæ ſunt æterna, ſed eorum eſſentia eſt principium in his, neq; malum eſt omninò, neq; error, neque corruptio; Corruptio enim eſt ex rebus malis. Et ex hoc cognoſcitur impoſſibile id eſſe ſcire, quod Aſtronomi docent, ſtellas quaſdam fortunatas eſſe, alias infortunatas. Idem alibi confirmat, afferens aliena credere ab omni Philoſophia, qui crediderit Martem, aut Sydus aliud, quoquomodo diſpoſitum, corporibus nocere.

Alia Auerrois ratio ex Ariſt.

Idem Auerroes lib. 3. de Cælo, text. & Comment. 25. docuit, malum in eorum albo non eſſe, quæ ordinata ſunt; Omne autem diuinum, antiquum, & ordinatum appellat, qualia ſunt corpora cæleſtia. Non igitur, infert ipſe, in diuinis malum erit, ſed in natura mortalium, neq; ab illis diuinis corporibus aliquid manare mali conſentaneum eſt. Idem Auerroes 1. de Cælo Comment. 24. teſtatur, corpora cęleſtia conſeruare Elementa, & continere ipſa, & vniuerſaliter eſſe eis, quaſi formã. Quare cũ id, quod conſeruat, & continet, & eſt veluti forma, deſtruere nequeant, planum fit, corpora cæleſtia nullum in hac inferiori materia malum producere poſſe.

In quod pronunciatum conſpirarunt præclariſſimi ſapientes; In primis Mercurius Triſmegiſtus in Aſclepio. Quicquid de alto deſcendit generans eſt, inquit ipſe; Quare ſi generat, quod è Cælo ad nos labitur, quomodo corrumpere poterit, & de-

Procli auctoritas. & demoliri? Adſtipulatur Proclus lib. de Anima, & Dæmone, inquiens. Superi harmonica ratione mundana omnia continent, atque perficiunt, & inuicem accommodant, & ad Mundum. Itaq; ſi harmonico concentu, atque motu cæleſti, ſuperna corpora, mundana hæc interiora continent, accommodant, perficiunt; Qua ratione deſtruere, incommodare, perdere prauis poterunt qualitatibus?

Concluſio contra Aſtrologos. Quamobrem impium eſt maximèque Cælo iniurioſum, indigniſſima quæque accepta Stellis referre, clades, peſtes, bella, alluuiones, vno verbo Mundi excidiũ, contra Ptolomæum, Alcabitium, & cæteros Aſtronomos, immò contra Auicennam Fen. 1. Tract. 4. cap. 1. magnis Planetarum Coniunctionibus, & Complexionibus peſtilentis febris cauſas attribuentem; Quemadmodum enim peſtem, & contagionem concedendum eſt cum Galeno lib. 1. de differẽtijs febriũ cap. 4. à tetris ſpirationibus aeri circumfuſis, & ab impuris terræ locis manantibus produci; Sic certè à Cælo huiuſmodi mala defluere, nullo pacto eſt admittendum; Neque vllam eſſe ſyderum poſitionem, & congreſſum, qui peſtem immittere in inferiora poſſit. Ita enim maligna, & malefica eſſent corpora cæleſtia à ſua natura prorſus degenerantia, vtpotè quæ ad ſummi boni exemplar ſunt diuino artificio conſtructa, atq; à tali bonitate, vti à propria pulchritudine, aſpectu, lumine, & motu, totque dotibus inſignibus diſcedere nequeunt. Mala igitur, quæ in hunc locum, quem nos mortales colimus, delabũtur, vt bella, peſtes, & id genus alia, ſummi Dei arcana voluntate, atq; imperſcrutabili conſilio eueniunt, & à diuina immittuntur iuſtitia ad puniẽda hominum ſcelera, & à corruptela morum homines reuocandos ad Deum. Quare cum à Syderibus neque contagium, neq; bellum, neque aliquod inferatur malum, dubiò procul neque ab ipſis Mundi vniuerſale incendium, & excidium omnium malorum pernicioſiſſimum proficiſcetur.

Auguſtini ſententia. In hanc ſententiam aurea protulit D. Auguſt. lib. 5. de Ciuit. Dei cap. 1. hæc verba. Illi verò, qui poſitionem Stellarum, quodãmodo decernentium, qualis quiſq; ſit, & quid ei proueniat boni, quidue mali accidat ex Dei voluntate ſuſpendunt, ſi eaſdem Stellas putant habere hãc poteſtatem traditam ſibi à ſumma illius poteſtate, vt volentis iſta decernant, magnam Cælo faciunt iniuriam, in cuius veluti clariſſimo ſenatu, ac ſplendidiſſima curia opinantur ſcelera facienda decerni, qualia ſi aliqua terrena Ciuitas decreuiſſet genere humano decernente, fuerat euertenda. Et quod attinet ad bella, audiendus eſt Auguſt. 5. de Ciuit. Dei cap. 22. vbi refert varia bella, quæ modo citiùs, modo tardiùs abſoluta fuerunt, & ait loquẽs de Deo. Sic etiam tempora ipſa bellorum, ſicut in eius arbitrio eſt, iuſtoque iudicio, & miſericordia, vel atterere, vel conſolari genus humanum, vt alia citiùs, alia tardiùs finiantur. Deinde ſubiungit. Hæc ideò commemoro, quoniam multi præteritarum rerum ignari, quidam etiam diſſimulatores ſuæ ſcientiæ, ſi temporibus chriſtianis aliquod bellum paulò diutius trahi vident, illicò in noſtram Religionem proteruiſſimè inſiliunt exclamantes, quod ſi illa non eſſet, & veteri ritu Numina colerentur, iam Romana illa virtute, quæ adiuuante Marte, & Bellona, tanta celeriter bella confecit, id quoque celerrimè finiretur. Recolant igitur, qui legerunt quam diuturna bella, quam varijs euentibus, quam luctuoſis cladibus à veteribus ſint geſta Romanis, ſicut ſolet orbis terrarum veluti proceloſiſſimum pelagus varia talium malorum tempeſtate iactari. Hucuſque D. Auguſt.

Bella non à Marte procedere. Propterea riduculum eſt aſſerere, quod Marte excitante bilem, inſurgant inter Principes bella; Nam eſto Martis Stellam bilem commouere; Certè per pharmacum Rheobarbari poterit tota illa Regio, in qua bellũ æſtuat, purgari, & Principes digladiantes per talem, vel ſimilẽ purgationem pacis fœdere componentur; Quare bella ex alijs proficiſcuntur cauſis, quã à cæleſtibus corporibus. Quis .n. ſapiens vnquam affirmabit diuturna bella tot annos inter Hiſpaniarũ Regem, & Batauos ſequentia à Marte primordia duxiſſe, & ab eodem progreſſus, & incrementa ſuſcipere? Legantur eruditiſſima monumenta Eminentiſſimi Cardinalis Bẽtiuoli Italico eloquio mirificè exarata, & intelligentur non fictæ, & Aſtrologicæ, ſed veræ, & Politicæ Belgici Martis cauſæ, & progreſſus.

Aſtra non inclinare ad mala moralia.

Verùm ſi cæleſtes orbes ſuis qualitatibus ad mala phyſica, vti ſunt alluuiones, incendia, bella, peſtes non inclinant, multò minus inclinabunt homines ad mala moralia, quæ ab ipſorum proficiſcuntur voluntate, qualia ſunt deprauatæ paſſiones, & vitia. Pro qua veritate confirmãda, hæc validiſſima, ni fallor, aſtruitur Ratio à Io. Franciſco Pico lib. 5. de rerum prænotione cap. 9. Theologorum ſententia eſt primum hominem nullam ad malũ inclinationem ante peccatum habuiſſe; Creatus enim fuit iuſtitia originali, & perfectiſſima ornatus innocentia. Quare poſt peccatum ſecuta eſt rebellio ſenſus ad rationem, quia ſcilicet ratio ipſi Deo rebellauit; Et quo ortus eſt ille fomes, ſeu inclinatio ad malum, qua omnis ætas ab adoleſcentia ad malũ dicitur prona. Hoc poſito; Percunctemur ab Aſtrologis, An Cælũ in ſuo primo ortu, ſeu creatione inclinaret hominem ad malum. Si affirmẽt, fateantur etiam neceſſe eſt, quod ſi homo in innocentia perſtitiſſet, vana prorſus, & inanis Cæli fuiſſet inclinatio. Quoniam defluxus ille maleficus ad malum tendẽs, morale fruſtratus fuiſſet ſuo fine in homine iuſtitia originali exculto, nullamq; ad malum propenſionem habente. Itaque ſuppoſita perſeuerãtia hominis in gratia, malefici defluxus Stellarũ inanes fuiſſent; Neq; dicendum eſt, Deum indidiſſe poteſtatem Cælo, quam numquam exercere potuiſſet. Si verò aſſerant ſyderibus poſt Adæ culpam, maleficas fuiſſe tributas à Deo qualitates, quibus ad paſſiones, & vitia homines inclinentur, non inficias ibunt, mutationem aliquam poſt Cæli creationem in ipſomet Cælo factam fuiſſe propter additamentum noxarum qualitatum, quas ante a Cælum in ſua creatione tamquam ſuperuacaneas nõ habebat. Cęterum inconueniens, & abſurdiſſimum eſt, nouam mutationem, nouaſque qualitates præſertim malas in cæleſtibus corporibus concędere, cum Dei opus ſit potius perficere, quam maleficio res inficere creatas. Igitur cum Sydera neque ad mala phyſica, neque ad moralia concurrant; Ad finem autem Mundi vtrumque malum conſpirare debeat, ſcilicet malum morale, quia fine Mundi appropinquante, homines in deteriora vitia labẽtur, & flagitioſiſſima crimina perpetrabunt; Nec non phyſicum malum propter peſtes, bella, terræmotus, occiſiones, quæ antecedere debent diem Iudicij, vt Sanctorum Patrum, & ipſius ſacræ Scripturæ teſtantur eloquia; Et tãdem ſequi debeat incendium, & excidium Mundi, planè ſequitur, ſydera excidij mundani nullatenus cauſas eſſe poſſe.

Aſtra ad mũdi excidium non conſpirare.

CAPVT TERTIVM.

Examinantur ſententia Ptolomæi, & Cardani de qualitatibus Planetarum; Quos non ſpecie, ſed numero tantum inter ſe differre oſtenditur, ipſoſque ſimul cum Stellis fixis nonnihil propria luce lucere, principaliter autem lumine Solis, Lunamque ſolum mutuato lumine emicare, ſolutis difficultatibus circa alios Planetas. Lucem ſolam eſſe qualitatem calefacientem, demonſtratur, Lunamque non per ſe, ſed per accidens refrigerare. Maleficæ qualitates à Planetis reijciuntur; Et tandem concluditur, qualitates Planetarum Mundi excidium parare non poſſe.

Ptolomæi de Planetarum effectibus ſẽtentia.

PTolomæus Aſtrologorum Anteſignanus lib. 1. de Iudicijs cap. 3. Elementorum qualitates Planetis attribuit, duplici ſpectata ratione, nimirum prout Soli appropinquantur, & prout è Terra hauriunt vapores; Propterea ſtatuit Saturnum valdè frigefacere, quia à Solis calore longiſſimè diſtat, parum autem exſiccare, quia plurimum ab humido Terræ abeſt. Iuppiter calefacit mediocriter, quia medius eſt inter Saturnum, & Martem, & ob conuenientem à Sole diſtantiam, validos Solis radios mediocriter recipit; Humectat verò nõnihil,

nihil, quia longè à Terra abeſt, & ſuo plurimo lumine moderatè attrahit vapores; Martis eſt exſiccare, areſacere,& calefaciendo vrere, quia Soli vicinior eſt, & denſiore, ſeu craſſiore conſtat ſubſtantia, vt eius indicat rubedo. Solis natura eſt potenter calefacere, & moderati exſiccare, vtpotè qui vehementi præditus eſt calore. Veneris eſt temperatè calefacere, & minus quidem quam Iupiter; Quoniam ita Soli propinqua eſt, vt ex eodem Ptolomæo, per ſexaginta tantum gradus diſtet ab eo,licet verius aſſerant recentiores Aſtronomi diſtare per quadraginta octo gradus. Ideò vti vicina Soli calefacit, vti verò propinqua Terræ magnam humidarum exhalationum copiam attrahendo humectat. Mercurij tandem partes ſunt, indifferenter ſe habere, nempè modò exſiccare, modò humectare. Etenim Soli vicinus, à quo non diſtat, niſi per viginti octo gradus, exſiccat. Lunæ verò aſſiſtens humectat, & ſubitarum mutationum dicitur cauſa, quoniam ſitum, & motum variè, & velociter mutat. Hæc de qualitatibus Planetarum, iuxta Ptolomæi doctrinam.

Cardanus Ptolomæo repugnans.

Cardanus autem lib. de ſeptem Erraticis Stellis, putans omnia Aſtra eſſe calida, & humida, negat ipſe aduerſus Ptolomæum, Saturnum eſſe frigidum, & ſiccum, ſed calidum, & humidum conſtituit; Ideò arbitratur, ipſum naturæ plantarum conuenire, & benè diſpoſitum iuuare ad ſationem, atque inciſionem arborum; Quod ſi eſſet frigidus, & ſiccus, illis potius obeſſet, cum omnis vita in calido, & humido conſiſtat. Confirmatur ſententia Cardani ex eo, quòd Saturnus totos quindecim Annos conſummit, verſus Cancrum progrediẽdo, totidemque reuertendo ad Capricornum; Quare ſi eſſet frigidus, oporteret, vt quindecim Anni eſſent frigidiores, illi ſcilicet, quibus Saturnus ad nos accedit, & quindecim Anni calidiores, illi nimirùm, quibus à nobis recedit. At quis vnquam in Annis tam longam notauit diuerſitatem?

Solis oriẽtis ex occidentis effectus varij.

Præterea obſeruat Cardanus, Solem, quem putat eſſe calidum, & humidum, cum Oriens eſt, humectare radijs rectis, quorum proprium eſt humectare, & gignere, quando verò Occidens eſt exſiccare, quoniam irradiat lumine reflexo. Hinc infert Cardanus, cæteros omnes Planetas humectare, quando ſunt Orientales, exſiccare verò, dum ſunt Occidentales. Quare doctrina Cardani valde differt à tradita doctrina Ptolomæi, cum ex Cardano omnes Planetæ ſint calidi, & humidi, quamuis maiorem calefaciendi vehementiam adſcribat Marti, de quo ait, quod ſi ipſe ſteterit, aut retrocedat in Cancro, & latitudinem habeat Borealem, calorem indicat vehementem, qualem etiam præſefert, ſi in Leone fuerit ſub radijs Solis; Imò aſſerit Albumaſar, quod cum Mars fuerit in Cancro retrogradus, ſignificat non ſolum vehementiam caloris, ſed corruptionem aeris, & flatus ventorum venenoſorum; Et cum Ptolomæus qualitates Planetarũ, vt prænotauimus, ex parte deducat à Sole, itaut Sol propter maiorem, vel minorem diſtantiam à Planetis, ipſos magis, vel minus afficere, & corroborare videatur; Cardanus è contra putat, quod cum Planetæ Soli iunguntur, vim propriam amittant. Quare ſi Mars iungatur Soli, tãtum abeſt, vt augeatur ab ipſo furor Martis, quod potius imminuitur, & hebetatur. Ratio eſt, quia ſua maxima poteſtate vires cæterorum Planetarum exhaurit. Et tandem idem Cardanus de Luna affert illud, quod non ſolũ Ptolomæo, ſed cæteris Aſtronomis aduerſatur, videlicet ipſam eſſe calidam, & humidam, cum frigida, & humida communiter æſtimetur. Quamobrem ex dictis patet, quam ſit varia, & inconſtans conſtitutio qualitatum Planetarum.

Planetæ benefici, & malefici.

Ex qualitatibus à Ptolomæo Planetis attributis, alij amici, & benefici, alij exitiales, & malefici appellantur. Iuppiter, & Venus, quia ex ipſius ſententia, temperatè calefaciunt, & humectant, benefici dicuntur; Et quoniam in Ioue calor humido dominatur, dicitur Fortuna maior, & Venus ob ſimilem caloris, & humidi copiam Fortuna minor appellatur. Luna pariter, quamuis ob humidi copiam parum benefica cenſeatur, tamen, ſi lumine plena ſpectetur, benefica æſtimatur. Cardanus tamen aſſerit, Solem maximam omnium Fortunarum eſſe, neque vllum Planetam magis eſſe beneficum. Hinc dicebat Haly de Iudicijs Aſtrorum 1. parte cap. 4. Sol fortunat aſpectu, & coniun-

ctione

Sol malus cum bonis, & malis planetis. ctione corporali detrimentum affert, & infortuniũ. Ideò aſſerunt Aſtrologi, quod ſi Sol Planetis fortunatis iungatur, eoſdẽ comburit, & lumine ſuo impedit, ne beneficia diffundant, eorum ſcilicet radios occultando, & quaſi lucem extinguendo, & obruendo; Si verò maleficis copuletur, noxias ipſorum vires fouet, & intẽdit; Quæ omnia ſupponunt illud, quod à nobis negatur, ſcilicet præter lumen in Planetis mutuatum à Sole, adeſſe alias qualitates, vel bonas, vel malas, quæ tum augeri, tum retundi poſſunt à Sole.

Hinc alij ſunt Planetę, vt dixi, exitiales, & malefici, Saturnus nimirum, & Mars. Ille Infortuna maior, iſte minor dicitur, quoniam Saturnus nimium refrigerat, & Mars nimium exſiccat, atque ita principia offendunt vitalia. *Saturni horoſcopãtis effectus.* Quo fit, vt putẽt Aſtrologi, Saturnum horoſcopantem, vitalem non facere Natum, quia tantum caloris ipſi nequit impertiri, quantus ad diuturnas vitæ functiones obeundas requitur; De Mercurio autem affirmant, ipſum ancipitis eſſe naturæ, & pro vario poſitu, nũc malignos, nunc benignos inducere radios; Illius enim ea eſt natura, vt cuicumque Planetæ ſuas adiunxerit vires, eum in actionibus ſuis roboret, adeout cum bonis bonus, & cum malis malus habeatur.

Quamobrem cum meæ ſint partes demonſtrare ex qualitatibus Planetarum, *Ptolamei rationes reijciũtur.* nullum Aſtrologos deducere poſſe Iudicium de Mundi excidio, oſtendenda eſt primum à nobis falſitas poſitionis Ptolomæi conſtituentis in Planetis qualitates potiſſimum refrigerantes, & humectãtes; Et vt ingenuè fatear, ſatis deridere nequeo rationem ab ipſo allatam; nimirum vapores è Terra exſurgentes inducere qualitatem refrigerandi, vel humectandi in Planetis; Nam id non ſolum admittit corpora cæleſtia paſſibilibus affici qualitatibus, & conſequenter eſſe alterabilia, & paſſibilia, contra antiquiſſima Philoſophorum decreta, & præſertim Ariſtotelis, Cælorum ſubſtantiam inalterabilem, impaſſibilem, immortalem vbiq; clamantis, ſed etiam Ptolomæi aſſertio admittit, vapores ad tantam ſublimitatem aſcendere, vt ad Iouem ipſum parum humectandum poſſint peruenire; Quod ſanè omninò eſt improbabile; Neque id poteſt admitti, ex eorum ſententia, qui putant in Orbe magno adeſſe expanſionem aeris, ſiue ætheris, per quod feruntur Planetæ; Nam cum ibi aer, ſiue illud æther ſit purius, & ſubtilius aere noſtrate, in ſe ipſo colluuionem vaporum, & exhalationum recipere nefas eſt; Quare tametſi his ſolum conſideratis redarguatur euidenter error Ptolomæi de talibus qualitatibus Planetis attributis, & à vaporibus terræ, quoad humectationem Planetarum inductis; Nihilominus placeat ipſum Rationibus ab altiori principio repetitis refellere.

Scio, iucundã eſſe quæſtionem, Vtrum Cæleſtia corpora ſpecifica, an numerali differentia diſtinguantur; In qua re ex- *Vtrũ Cæleſtia corpora ſint eiuſdẽ ſpeciei.* plicanda, facienda eſt comparatio Stellarum fixarum cum ſuo Orbe, ideſt Aplane, vel Firmamento, Stellarum errantium cum ſuis orbibus deferentibus, & comparandi ſunt Cæli, vel Orbes deferentes inter ſe: Non me latet, aliquos putaſſe, Stellas inerrantes ſpecie inter ſe differre, quamuis multæ Claſſes ipſarum ſint eiuſdem ſpeciei, & ſolo numero differentes; Ita ſentit Molina 1. parte tract. de opinione ſex dierum diſp. 15. Differre autem eaſdem Stellas ſpecificè à ſuo Cælo, in quo ſunt fixæ. Cui opinioni non aſſentior, quia ratio, qua ducuntur iſti, deducta eſt à diuerſitate effectuum, quos Stellæ fixæ in Mundo inferiori producunt, quam diuerſitatem non admitto, cum in illis nullam aliam approbem qualitatem effectricem, quam lucem, habentem ſolam facultatem calefaciendi; Neque maior dẽſitas, quæ in Stellis reperitur, quam ſit in Cælo, in quo ſunt collocatæ, facit diſtinctionem ſpecificam inter Stellas, & Cælum; Cum maior, vel minor denſitas proueniat à multiplicatione maiori, vel minori materiæ, à qua non deſumitur ſpecifica differentia, quæ potiſſimum petenda eſt à forma. Neque Planetæ comparati com ſuis orbibus ſpecificè ab ipſis diſtinguuntur, quia Aſtra influunt, & non orbes; Nam præter influxum communem luminis, quod ſua natura in omnibus Planetis magis, & minus calefacit, iuxta minorem, vel maiorem ipſorum denſitatem, nego dari alias influentias. Ideo ſi dantur orbes deferentes Planetas, ſunt eiuſdem ſubſtantiæ cum ipſis, & ſolum differũt propter maiorem, vel minorem

norem Perſpicui denſitatem. Idem aſſirmandum eſt de Planetis inter ſe comparatis, ſcilicet ipſos eiuſdem eſſe ſpeciei; Nam diuerſitas magnitudinis in ipſis non valet conſtituere differentiam ſpecificam, eiuſdem enim ſpeciei eſt gutta aquæ cum ingenti fluuio; Neque id præſtat diuerſitas motuum, quia eodem modo mouentur motu naturali circulari ab Occidente in Orientem, quamuis ob maiorem, vel minorem magnitudinem, alij citiùs, alij tardiùs circumuoluantur.

Obiectio ex ſyſtemate Tychonico reſoluitur.

Nec obſtat, quod in Syſtemate Tychonico, quod prorſus admitto, Firmamentum, Sol, & Luna habeant pro Centro Tellurem, Saturnus autem, Iuppiter, Mars, Venus, & Mercurius habeant pro Centro Solem, quia diuerſitas Centri nō conſtituit diuerſitatem ſpecificam mobilium, quemadmodum neq; Identitas Cētri identitatem ſpeciei, vt patet in aqua, & terra ſpecificè differentibus, idemq; Centrum habentibus; Quare cum differentia ſpecifica à multis conſtituta in Planetis, ex eo deducatur, quod diuerſas producant operationes, & effectus in hoc inferiori Mundo; Ego, qui tantum vniuerſalem cauſalitatem primum Soli, deinde cæteris Planetis concedo, omnem aliam cauſalitatem, per occultas qualitates, & influentias reijciens, cogor aſſerere, tum Aſtra fixa, tum Planetas eiuſdem eſſe ſubſtantiæ, & ſpeciei cum ſuis orbibus.

Opiniones huic ſententiæ aduerſantes.

Quæ aſſertio aduerſatur quidem D. Thomæ Quæſt. Vnica de ſpiritualibus creaturis Art. 8. in Corp. & 2. Cæli lect. 10. Achill. lib. 1. de orbibus, & partim Conimb. 2. Cæli cap. 7. Quæſt. 1. explicantibus ſingula Aſtra eiuſdem eſſe ſpeciei cum ſuo Epiciclo, & Orbe deferēte, non autem cum alijs Orbibus eiuſdem Cæli, contra illud, quod tuetur Auerſa Quæſt. 33. de Cæleſt. Corp. Sect. 8. vbi oſtendere conatur, Cælos ſecundum ſe totos differre ſpecie ab Aſtris in ipſis Cælis infixis, Cælos autem inter ſe ſpecie non diſtingui; Et tandem mea aſſertio aduerſatur Hurtado Diſput. 1. de Cælo ſect. 3. & Ruuio 2. Cæli cap. 5. Quæſt. 4. Tamen eſt conformis Auerroi 2. Cæli Comment. 49. vbi de Stellis inter ſe determinatè loquens aſſerit, omnes eſſe eiuſdem ſpeciei. Quod Auerroem docuit Ariſtoteles, qui 2. Cæli Text. 19. probat, omnes alias Stellas eſſe ſphericas, quod vna quædam Stella, ſcilicet Luna ſit ſphærica; Quæ illatio ſupponit identitatem ſpecificam in Stellis, alioquin illatio nullius eſſet momenti. Atque idem Ariſtoteles 2. Cęli Text. 41. aſſerit Rationabiliſſimum eſſe vnumquodq; Aſtrum facere ex hoc corpore, in quo exiſtit, & mox ſubdit; Rationabile ſit vnumquodque conſtare ijs, in quibus vnumquodque eſt. Quod ſanè indicat, Aſtra eſſe eiuſdem ſpeciei cum ſuis orbibus, qui tamquam partes ad Aſtra veluti ad ſua tota referuntur, iuxta dictum Ariſt. 12. Metaph. Text. 48. Cæli; ſeu lationes ſunt propter Aſtra; & quamuis Cardanus lib. de 7. erraticis Stellis cap. de Saturno, aſſerat, ipſum eſſe coloris plūbei, & obtuſioris luminis quouis alio Planeta, id tamen nō arguit diuerſitatem ſubſtātiæ, ſed potius raritatem ipſius corporis, propter quam lumen Solis adeo tenaciter in ipſo nō imprimitur, vt euenit in Marte, qui rubro, & igneo colore ſuffuſus apparet. Atq; Stellæ fixæ ſunt eiuſdem ſpeciei inter ſe, & cum Planetis, ex ſententia etiam Aſtrologorum, qui aſſerunt Stellas fixas redolere naturam Planetarum. Hinc Regulus, ſeu Baſiliſcus, qui eſt cor Leonis, dicitur de natura Iouis, & Martis; Spica Virginis de natura Veneris, & Mercurij, quod ſanè confirmat ex Aſtrologorum placito inerrantia ſydera ſpecie non differre ab Erraticis.

Auerrois, & Ariſtotelis auctoritas.

In omnibus planetis eſſe lucem eiuſdē ſpeciei.

Suppoſita igitur numerica tantum differentia inter Planetas, aſſero cum D. Thoma in 2. Diſtinct. 44. Quæſt. 2. Art. 4. in Planetis omnibus eiuſdem ſpeciei lucem reperiri; Hęc autem cū ſit calida, vt patet in Sole, de cuius calore ſatis ſupra diſputauimus, planum videtur eamdem lucem in cęteris quoque Planetis calefacere. Ideò falſum erit, quod Saturnus refrigeret; Iupiter, Venus, & Luna humectent.

Reſpondent aliqui vtique verum eſſe, lucem, quam recipiunt Planetæ à Sole, calefacere, ſed quoniam Planetæ præter lumen à Sole mutuatum, aliam lucem ſibi peculiariter inhęrentem habent diſtinctam à luce Solis, ideo hac propria luce poterunt humectare, vel refrigerare, atque illos producere effectus, qui luci Solis attribui non poſſunt.

Pro

An aſtra proprio lumine luceant.

Pro huius dubitationis ſolutione excutiẽda eſſet illa Quæſtio, Num Aſtra de ſuo luceant lumine, vel potius omne lumen à Sole mutuentur; Quam Quæſtionem exagitant Conimb. lib. 2. de Cælo Quæſt. 4. Art. 1. ſtatuentes tùm Stellas fixas, tùm Planetas lumen à Sole mutuari, ita tamen vt aliquid ex ſe lucis propriæ poſſideant; Quæ primum fuit ſentẽtia Auerrois 2. Cæli Comment. 42. & lib. de Subſt. Orbis cap. 2. Alberti lib. 4. de Coæuis Quæſt 4. Art. 2. D. Thomæ 2. Cæli Text. 42. Scaligeri exerc. 62. Et ſanè neganda non eſt aliqua portio lucis peculiaris ſyderibus tum fixis, tum erraticis; Quia cum ſint Corpora conſpicua, condenſata ex ſua natuta lucent, vt videre eſt in multis gemmis, & in Catulorum oculis noctu micantibus, & de Tiberio Imperatore memoriæ proditũ eſt, ipſius oculos per tenebras lumen effudiſſe, & in tenebris vidiſſe. Exiſtimo tamen inter cæleſtes globos Lunam magis denſã, & opacam eſſe, non quidem aſperum, rudem, ac inæqualem globum, qualem ipſam repreſentat longo ſermone Galileus, ſed terſam, atque politam, pluſquã ſunt metalla, ac gemmæ, omni tamen lumine proprio deſtitutam, totumque lumen mutuantem à Sole; Quod cum manifeſtè appareat in omnibus Lunæ ad Solem poſitis, & configurationibus, euidẽtius tamen cernitur in ipſius Lunæ cum Sole coitu, & in lunari Eclypſi. Etenim quando ipſa in coniunctione per ſui orbis medietatem reſpicit Solem, lumenque ab ipſo recipit, per aliam medietatem nobis obuerſam, obſcura eſt, nihilque luminis ad nos tranſmittit. Quando verò poſt coitũ fit corniculata, per Exagonum aſpectum cum Sole, videmus in ea parte, quæ non illuminatur à Sole, lucem quamdam albicantem, & ſubobſcuram; Quæ non eſt lux naturalis, & propria Lunæ, vt aliqui exiſtimarunt, neque eſt lumen communicatum à terra per reflexionem luminis Solis terram illuſtrantis, vt Keplerus, & Galileus arbitrati ſũt, quia ad tantam ſublimitatem, & per tot milliariorum millia lumẽ illud reflexum aſcendere non poteſt, ſed illuminatur ea pars Lunę per reflexum lumen à partibus conuicinis, & circumfuſis Cæli, ſeu Ætheris à Sole illuminati; vt inter recentiores ſubtiliſs. aduerſus Galileum diſputauit vir eruditiſſimus Fortunius Lycetus lib. De Lunis ſubobſcura luce. Quod etiam euenit in Eclypſi lunari, in qua Luna fuſco quodam, & rubro lumine, præſertim in extremis ſui globi, & ſuperficiei partibus rubeſcit; Non enim tale lumen à terra ad ipſam diffundi poteſt, quia ea pars Terræ obuerſa Lunæ, & in cuius terræ conicam vmbram Luna incurrens eclipſatur, nullatenus illuſtratur à Sole; Vnde nec minus poteſt terra ſuum lumẽ reflexum Lunæ conferre, ſed ipſam illuſtrant, vt dixi, partes ætheris viciniores à Sole illuminatæ. Ex quibus conſtat, Lunam corpus magis denſum, & opacum, quam cæteros Planetas magiſque terræ ſimile, nullum ex ſe habere lumen, ſed totum à Sole recipere. Atque hinc apparet erratũ Baptiſtæ Benedicti lib. Epiſt. Epiſt. de luce, & lumine, & Tychonis in lib. ſuarum Epiſt. ſcilicet Lunam falcatam debile illud lumen recipere à Venere in altera ſui orbis parte; Nam cum Venus ſit ſemper Soli propinqua, reſpicit Lunæ faciem eo modo, quo ipſam reſpicit Sol, à quo cum Luna falcata in maiore ſui globi parte ſit auerſa, erit pariter auerſa à Venere, nec ab ipſa fuſco illo lumine illuſtrabitur.

Lunam totum lumen à Sole mutuari.

Luna magis opaca, quam Planeta cæteri.

Lux ſubobſcura Lunæ vnde procedat.

Obiter animaduertendum eſt, quod cum Luna non æquali prædita ſit denſitate, ſed quaſdam habeat partes denſiores, alias minus denſas, vel alias magis opacas, alias magis peruias lumini, & perſpicuas, ex hac diuerſitate ſuſcipiendi lumen Solis, ac reflectendi, apparet in Luna vallium, aggerum, antrorum, ſyluarum, montium, & fluuiorum aſpectus, vt fusè elaborat dipingere Galileus; Etenim partes Lunæ, quæ magis illuminantur, lumenque refundunt, quaſi montes eminent, & quaſi flumina niteſcunt; Quæ autem partes minus illuminantur, quaſi ſyluæ, antra, & valles ſubſidunt. Et hæ ſunt maculæ in orbe Lunæ, de quibus alias diſſeremus, cum ſcilicet erit diſputatio, An poſt finem Mundi Luna futura ſit maculoſa.

Non eſſe mentes in Luna.

Nunc verò ad propoſitum argumentum reuertendo, dico, quod quemadmodum Luna lumen recipit à Sole, ita idem lumen cæteri Planetæ ſuſcipiunt; Nec obſtat, quod ſuperiores præſertim Planetæ,

Vt etſuperiores Planetæ ſemper lumine pleni.

netæ, Saturnus, Iuppiter,& Mars ſemper pleni lumine refulgeant, non ſubeant mutationes incrementi, & decrementi, vt Luna,non eclypſent Solem,neque ipſi eclypſentur ab vmbra Terræ,quia Planetæ Sole ſuperiores ſemper illuminantur à Sole, etiam in ea parte, quæ eſt ad nos conuerſa, vnde ſemper pleni ſunt lumine, & cum ſub Sole non tranſeant, non poſſunt Solem occultare, ſiue eclypſare; Neque minus ipſi poſſunt eclypſari ab vmbra terræ,quæ ad illos excelſiores orbes non pertingit, quamuis Stellæ medicea, quæ voluuntur circa Iouem, ab ipſius Iouis vmbra aliquando occultentur, vt etiam Satellites, vel Latrones Saturni. Secus dicendum eſt de Venere, quæ inſtar Lunæ, modo falcata, ſemiplena, plenaque conſpicitur, quemadmodum etiam Mercurius Corniculatus, dimidiatus, & plenus appareret, niſi propter ſuum exiguum orbem id oculos noſtros effugeret; Ex quo conficitur, Venerem, & Mercurium circa Solem tamquam circa Centrum, ſupra, & infra agitari, indeque haurire lumen. Non poſſunt tamen hi Planetæ, quamuis ſub Sole tranſeant, ipſum occultare, tum propter ipſorum exiquitatem, tum propter paruam ab ipſo diſtantiam, cum ex ſententia Tychonis Venus,& Mercurius in eodem orbe, & Cælo ſiti ſunt, quo eſt infixus Sol, & ſunt affixi orbiculis immerſis in craſſitiæ deferentis Solis. Addo ex Perſpectiua Circulum viſualem Solis habere centuplam proportionem ad Circulum viſualem Veneris, vt propterea eclypſis Solis à Venere facta vix deprehendatur;Quod magis affirmãdum eſt de Mercurio,cuius Circulus viſualis longè minor eſt Circulo viſuali Veneris; Quamuis Scaliger Exerc. 72. referat, Mercurium viſum fuiſſe in Diſco, ſeu corpore Solari, tamquam maculam Solarem, ideoque aliqui putauerunt, maculas circa Solem viſas, eſſe Mercurium. Quod refellunt Galileus, & Pater Chriſtophorus Scheiner in Roſa Vrſina. Maneat igitur ſtatutum, & firmum Planetas, & Sydera fixa aliquid luminis habere ab intrinſeco principio, & à ſe; Quod præſertim de Aſtris inerrantibus affirmant recentiores, Galileus epiſt. 3. de maculis Solis, atque in ſuo Nuncio Sydereo, & alibi; Et Io. Camillus Glorioſus lib. de Cometis cap. 1. maiorem tamen luminis copiam accipere, tum errantes, tum inerrantes Stellas à Sole, adeo vt lux, ſeu lumen ab omnibus Stellis participate, ſit eiuſdem naturæ, ac ſpeciei, itaut non producat frigiditatem, vt eſt inſtrumentum vnius Syderis, vel pariat caliditatem, vt eſt alterius Syderis inſtrumentum, ſed ſemper caliditatem efficiat. Quod potiſſimum comprobatur à Io. Pico lib. 3. aduerſus Aſtrol. cap. 4. hac ratione.

Iouis, & Saturni ſatellites eclypſibus obnoxij.

Veneris, & Mercurij ad Solē comparatio.

Argumentum Io. Pici.

Illud, quod genericè conuenit alicui, non debet pugnare cum illo, quod de ipſo ſpecificè prædicatur, exempli gratia ſi homini, qua animal eſt, competit eſſe participem ſenſus, dubio procul non conuenit homini, qua homo eſt, ſenſus expertem eſſe; Differentia enim genericã repugnare non debet ſpecificę, neque ſpecifica debet deſtruere genericam; Quo circa cum Lux ſit qualitas vniuerſaliter ab omnibus Aſtris participata, & virtutem habeat calefaciendi, non eſt Planetis, vti Saturno, Ioui, Veneri, & Lunæ aſſignanda alia lux propria, quæ facultatem habeat humectandi, ſeu refrigerandi; Quoniam hæc facultas vniuerſali lucis qualitati aduerſatur; Hinc temporum varietates, & mutationes dominijs Planetarum non ſunt adſcribendæ, v. g. Quod Aeſtas non torreat, quia dominatur Saturnus, quod hyems non rigeat, propter dominium Martis, ſed hæc potius referenda ſunt in materiam proximam, & ſublunatem, quæ hyberno tempore non fuit in tanta copia, vt valde refrigeraret; Aeſtate verò non tanta fuit calida, & ſicca materia, vt vehementer calefaceret. Quæ omnia adſcribenda ſunt potiſſimum actioni Solis, & qualitati, ſeu quantitati materiæ in quam agit.

Opinio de eminentia caleſtis virtutis.

Aliqui, vt huiuſmodi qualitates contrarias in Planetis tuerentur, arbitrati ſunt lumen Planetarum, & Syderum eminentiſſima ratione omnes in ſe qualitates continere; Itaut quemadmodum Cælum eminenter perfectiones corporum inferiorum amplectitur; Ita etiam lumen cæleſte omnes in ſe perfectiones Elementorum comprehendat, adeo vt cum cauſis frigidis refrigeret, & cum humectantibus humectet; Sed quid abſurdius in Philoſophię ſchola dici, vel fingi poteſt?

Etenim cum Natura comparatum ſit, vt vnaquæque cauſa vnum per ſe determinatum, & non contrarios producat effectus, qui à cauſis contrarijs proficiſcuntur, quia Vnum, dicebat Auerroes, non producit niſi vnum, non eſt huiuſmodi multiplex, & contraria cauſalitas in lumine cæleſti admittenda.

Alius modus explicandi occultas qualitates. Confugiunt alij pro conſeruandis cōtrarijs in Cælo qualitatibus ad diuerſitatem caloris cæleſtis à noſtrate; Exiſtimant enim calorem cæleſtem, vtpotè vitalem, Mundoque inferiori vitam impertientem, variaque mixta generantem, quæ frigida, calida, humida, & ſicca ſunt, diuerſæ rationis eſſe, & ſubſtantiæ à calore Elementari; Quam opinionem accuratè examinaui in Appendice de calore innato, & quam refellit grauiſſimus Philoſophus Iacobus Zabarella lib. de calore cæleſti cap. 11. vbi docet, non duos eſſe calores, ſydereum, & elementarem, ſed vnum, & eundem ſe, & ſubſtantia, & quatenus eſt Principium actiuum cæleſtis corporis, producit animam, quatenus verò eſt Principium Ignis, formam Elementarem producit. Sed quoniam de hac materia ſatis ſuperque egimus in Diſputationibus ſupradictis; Sit Concluſio. Lumen per omnes Planetas diffuſum virtutem ſolum calefacientem habere.

Verum quoniam contrarium apparet in Luna, quæ communiter dicitur refrigerare, libet tātiſper digrediendo oſtendere, Lunam per ſe calefacere, & per accidens tantum refrigerare. Humectat inquam Luna, quia calor ipſius debilis, & imbecillus reſpectu caloris Solis euocat humiditatem à partibus internis, ad externas, & cum præ caloris exiguitate conſumere nequeat humiditatem, fit, vt humiditate in partibus externis remanēte, videatur Luna humectare; Secus euenit in calore Solis, quia cum robuſtior ſit, euocatas è corporibus humiditates abſumit, ſed dicitur etiam ipſe per accidens refrigerare, quando per receſſum à nobis, tempore hyemis, ſua debilitate caloris, non potens conſumere humiditates, nos frigore, & humiditate affectos derelinquit. Hinc decreſcens, ſeu ſceneſcens Luna, quando nimirum properat ad coitum cum Sole, refrigerare dicitur, & in ipſo coitu viget humiditas, non

Quomodo Luna refrigeret, & humectet.

quia re vera Luna eo tēpore habeat virtutem aliquam refrigerandi, ſed quia cum debilis ſit, & exiguus eo tempore ipſius calor à Sole mutuatus, & ſub noſtro finitore per maximam partem noctis ipſa deliteſcat, frigori nocturno minus ſuo calore reſiſtit, ideoque humiditas materiæ inferioris exultat; Adoleſcens verò Luna, & in Plenilunio calefacere dicitur; Idcircò Ariſtoteles lib. 4. de Part. Anim. cap. 5. aſſeruit, in Plenilunio noctes eſſe tepidiores, quia tunc Luna maiori copia Solis lumine repleta, vberiorem etiam calorem in Aerem diffundit. Propterea eo tempore Animalia exanguia, & frigidæ naturæ, vt Conchilia, Echinni, & id genus viuentia pleniora ſunt ſucco, quia tacta vberiore lumine Lunæ, & calore, melius aluntur, vitalius inualeſcunt, & roborantur. Ob id creſcente Luna melior, & ſalubrior eſt miſſio, & euocatio ſanguinis, quare Luna ſeneſcente, quia ſuo viuifico calore iuuat euocationem à Partibus internis ad externas, à Centro ad Circumferentiam. Hinc etiam experientia compertum eſt longiores, & ſæuiores eſſe morbos, qui inuadunt initio menſis, quam illos, qui in Plenilunio aggrediuntur ægrotos.

Luna creſcentis, & decreſcentis effectus varij.

Cur autem decreſcente, vel ſilente Luna, arbores cædantur, cauſa eſt, quia tunc minoribus prædita viribus, & calore, minorem euocat ab arboribus humiditatem, ideoque eo tempore deciſas arbores minus ſentire cariem affirmant.

Verum quidem eſt, quod in Plenilunio Lunatici magis vexantur, imò arreptitij, & à Dæmone obſeſſi, quia à calore Lunæ commouetur humiditas cerebri, in quo animales functiones perficiuntur, & cerebrum humoribus refertum, aptius à Dæmone vexatur; Vide Delrium lib. 3. Diſquiſ. Magic. par. 2. Quæſt. 4. ſect. 5. Conimb. lib. 2. de Cælo cap. 3. Quæſt. 8, Art. 2. Hurtad. Tomo 3. Diſput. 2. ſect. 6.

Propter hanc eamdem cauſam, ſcilicet propter calorem exiguū Lunæ, dormientes ſub radijs Lunæ torpeſcunt, & frigeſcunt. Etenim cum debilis calor Lunæ aperiat corporis poros, & meatus, nocturna penetrat frigiditas, & torporem in corpore inducit. Ex quibus omnibus infertur, Lunam non humectare per ſe, ſed per accidens, calefacere autem ſem-

Concluſio huius diſcurſus.

per,

Effectus, qui Lunæ tribuuntur vnde procedant.

per, & per ſe calore à Sole recepto. Imò omnia, quæ Lunæ attribuuntur, vt Maris æſtus, & reciprocationes, atq; dies Crytici, & Decretorij, ipſius Lunæ minori, vel maiori calore à Sole recepto ſunt referenda, vt diſputabimus in ſecunda Parte huius Tractatus, quærentes, An poſt finem Mūdi Mare fluxu, & refluxu aquarum ſit agitandum; Propterea dixit Ptolomæus, quod quemadmodum Sol per totum Anni curſum Ver, Aeſtatem, Autumnum, & Hyemem facit; ita Luna id efficit per menſem, non ſuo acceſſu, & receſſu, vt Sol, ſed ſui luminis à Sole mutuati incremento, vel decremento. Dicitur tamen Luna vulgariter habere vires humidas, & in humida mixta dominium, quia cum exiguus ſit eius calor, non conſumit, ſed tantum mouet, & excitat natiuam corporum humiditatem.

Idem dicendum eſt de Saturno, in quo non eſt qualitas frigida poſitiuè, ſed quia ad menſuram luminis Solaris in ipſo non copioſi, parua etiam eſt portio caloris. Idcircò dicitur minorē habere, quam Animali conuenit, caliditatem, iuxta Ptolomæum lib. 1. Quadrip. cap. 4. & Cardanū Comment. in eumdem locum.

Mundus à qualitatib. Planetarū nō deſtruendus.

His ita conſtitutis planū videtur, Mundum à qualitatibus Planetarum per excidium vſtionis deſtrui non poſſe. Etenim cum omnia Aſtra tum inerrantia, tum erratica, & à ſe ipſis, & à lumine recepto à Sole habent facultatem calefaciendi, ſequitur, quod ſi Sol comburere nō poteſt Mundum, vt ſupra latiſſimè demonſtratum eſt, multò minus id poſſint efficere ſydera lumen, & calorem à Sole mutuantia. Solum effingi poteſt aliqua ſuſpicio de Marte, Stella ſubrubra, & igneum colorem vehementius præſeferente, ſed quoniam, & ipſa ſuum lumen, & calorem magna ex parte recipit à Sole, valida eſt cōſequentia, quod ſi Sol vniuerſum Mūdum inflammare non poteſt, nec minus id præſtabit Stella Martis.

Ridiculum ſcomma in Copernicū.

Non prætermittendum eſt, quod periculum de accendenda Tellure à Marte difficulter euadere poteſt Nicolaus Copernicus, qui lib. 1. Reuolut. cap. 9. in ſuo cœleſti Syſtemate conſtituit orbem Terræ inter orbem Martis, & Veneris, exiſtimans orbem terrę circumuolui circa Solem immobile Centrum terrę, & Planetarum, excepta Luna, quæ circa terrā tamquam circa Centrum reuoluitur; Etenim ſi terra propinqua eſſet orbi Martis, & circa Solem rotaretur, tum propter calorem Martis, tum propter ardorem Solis, ipſa facile Tellus abſumeretur incendio. Sed quoniam hæc opinio non ſolum aduerſatur Platoni, Ariſt. Ptolomæo, & vniuerſæ Philoſophorum Phalāgi collocanti terram in medio Mundi tamquam Vniuerſi Centrum immobile, ſed etiam repugnat Sacroſanctis Eccleſiæ Decretis, quibus mobilitatem terræ, tamquam ſacræ Scripturæ repugnantem damnauit; Idcirco opinio Copernici nullum infert hucuſq; à nobis explicatis præiudicium, vt propterea ſtatuēdum ſit à qualitatibus Planetarum, quę ſunt calefactiuæ dumtaxat, Tellurem non poſſe comburi.

Obiectio introductoria ad caput ſequēs.

Obijciet aliquis, quod etiam ſi à manifeſtis qualitatibus Planetarum, & Syderum deſtrui non poſſit Mundus, tamen ipſius excidium fortaſſe prouenire poterit ab occultis qualitatibus, quas influentias vocant, præſertim Saturni, & Martis, qui exitiales Planetæ æſtimantur; Et quemadmodum peculiaria funera, & quicumque infelices euentus à malo poſitu, & infortunatis aſpectibus horū Planetarum, cum Horoſcopo præſertim Sole, & Luna proueniūt, ex communi Aſtrologorum axiomate; Ita fatalis Mundi occaſus, & exitium ab ipſis fortaſſe cauſabitur. Quæ obiectio excitat arduam illam, & celebrem quæſtionem, An in Aſtris præter Lumen, ſint aliæ qualitates beneficæ, vel maleficæ, quæ occultæ Influentiæ, & proprietates communiter appellātur. Et quamuis in ſuperiori capite traditum ſit, cæleſtia corpora non eſſe cauſas alicuius mali, vel damni in hanc ſublunari plaga; Nihilominus operæ pretiū eſſe duco, id validioribus rationibus demonſtrare, omnes qualitates occultas, & influentias ab Aſtris eijciendo, & præcipua Atologicæ loquacitatis fundamēta labefactando, quod in ſequenti capite maiori qua potero breuitate propter laxitatem materiæ præſtabo.

CAPVT QVARTVM.

In quo occultæ Cælorum qualitates reijciuntur; Rationibus ad ipſas euertendas allatis; D. Thomæ de ipſis ſententia expenditur, & præſertim de influentijs Cæli Empyrei,& argumentationibus pro contraria ſententia occurritur; quarum explicatione agitur de Cælorum actione in animam humanam, ſcilicet in intellectum,& voluntatem, & falſam eſſe partem Aſtrologicæ diſciplinæ de Interrogationibus, & Electionibus conuincitur. De cauſis varietatis temporum; de partu octimeſtri; de diebus Decretorijs; de generatione mineralium; de attractione Magnetica, nec non de magnetis conuerſione ad polum; De Electrica facultate, de Echeide piſci, de medicamenti purgantis attractiua virtute, de occultis facultatibus Alexipharmacorum, & quod occultæ cælorum proprietates non concurrunt ad magica opera; & tandem exploditur impia Pomponati ſententia; quod à cæleſtibus orbibus tamquam organis Intelligentiarum mirabilia officiantur: Quæ ſunt præcipua fundamenta occultarum in Cælo virtutum.

Occultas qualitates à primis qualitatibus differre.

OCcultas qualitates in Cęleſtibus corporibus à nonnullis excogitatas nō eſſe primas illas qualitates, quas, vt ſupra relatum fuit, ipſis attribuit Ptolomæus, nimirum frigiditatem, caliditatem, humiditatem, & ſiccitatem patere poteſt, tum ex inalterabili ſubſtantia Cæli, quinta ſubſtantia, & eſſentia ab Elementis diſtincta, à Peripateticis æſtimata, cui repugnant huiuſmodi qualitates actiuæ, & paſſiuæ, ſe inuicem deſtruentes, tum quia modus, quo tales qualitates à Ptolomæo Cælis adſcribuntur, eſt prorſus reijciendus, ſcilicet, quod Saturnus ſit frigidus, & ſiccus, propter diſtantiam à Sole, caloris fonte, & diſtātiam pariter à terra, vaporum generatrice; Si enim talis cauſa frigiditatis, & ſiccitatis in Saturno eſſet admittenda, dubio procul omnes octaui Orbis Stellæ potiori iure eſſent frigidæ, & ſiccæ, propter maiorem diſtantiam, quam habet Aplanes à Sole,& à terra; Et tamen communi Aſtrologorum calculo firmatum eſt, Stellas fixas diuerſas habere naturas, & cōditiones, & redolere naturas diuerſorum Planetarum; Hinc Pleiades, ſeu Vergiliæ, iuxta Ptolomæum, Iouis, ac Lunæ naturam imitātur, & ſecundum alios, etiam Martis. Regulus, qui eſt Stella in corde Leonis, Martem, & Iouem refert, Spica Virginis Venerea,& aliquantulum Martia eſt, vt fusè oſtēdit Ptolomæus lib. 1. Apotelem. cap. 4. Atq; ita Stellarum fixarum aliæ appellantur igneæ, aliæ terreæ, aliæ aqueæ. Præterea Luna dicitur humida ab eodem Ptolomæo, quia vel humida qualitate eſt affecta, vel quia humidos trahit vapores, vt Cardanus,& alij interpretantur, ſed hoc conuenit etiam Soli, qui efficaciori modo trahit vapores, quam Luna, vt propterea à Cardano calidus,& humidus appelletur; ſed re vera humiditas Lunæ produci non poteſt à vaporibus terræ, vt putauit Ptolomæus, ita loquens de ipſa; Cum Luna terræ eſt finitima, & illius exhalationibus impleatur, humida eſt; nam Albumaſar, caſtigās Ptolomæum, aſſerit, vapores è terra elatos, neutiquam ad Lunā aſſurgere poſſe, cum non aſcendant, ex ipſius ſententia, ſupra decem, & ſex ſtadia. Quare cum ab Aſtrologis de qualitatibus præfatis in Cælo aſſignetur cauſa non vera, ſed fictitia,& imaginaria, putandum eſt ipſos nomine occultarum virtutum cæleſtiū non intel-

Præcipuarum Stellarū qualitas.

intelligere primas qualitates iam exploſas, ſed aliud præter ipſas.

Auerroes à D. Thoma refutatus.

Hinc Auerroes Comment. ſuper lib. 1. de Cælo, conſiderans quædam aſtra dici infrigidare, vel humectare, tradidit, hoc nō eſſe per ſe, ſed in quantum agunt per calorem proportionatum, vnde Saturnus poſitiuè non refrigerat, ſed minùs calefacit, quam Iuppiter. Quam reſponſionem Auerrois redarguit D. Thomas lib. 2. de Cælo, lect. 10. quia inquit ipſe ſi hoc vniuerſo ſunt formæ mixtorum eſſentialiter frigidæ, igitur virtute cæleſtium corporum producuntur, cum vniuſcuiuſq; rei generatio, Cælo, tanquam primæ cauſæ efficienti naturali adſcribatur. Igitur cæleſtia corpora non per accidens, ſed per ſe, tanquam Cauſæ poſitiuæ frigidæ ſunt frigidorum efficientia. Ideò concludit D. Thomas tum loco citato, tum alibi, vt mox dicam corpora cæleſtia ſecundum virtutem luminis calefacere, ſed ſecundum alias proprias virtutes ſingulis corporibus attributas, etiam infrigidare, & omnes alios effectus corporales in iſtis inferioribus producere. Animaduertendum tamen eſt, quod in corporibus cæleſtibus non ſunt primę qualitates tangibiles, eo modo, quo in Elementis, & inferioribus corporibus reperiuntur, ſed per modum eminentiorem, non eſt enim ibi calidum, vel frigidum, humidum, vel ſiccum, ſed virtus, quæ horum eſt cauſatiua, ita enim exponenda eſt ſententia de primis qualitatibus in Cælo poſitis; Quā ego tamen non admitto, & pace D. Thomæ dixerim, non eſſe neceſſe, vt in Cælo reperiatur hæc virtus cauſatiua refrigerandi, vel humectādi, vt Cælum dicatur cauſa vniuerſalis rerum omnium inferiorū, & conſequenter cauſa mixti frigidi, & humidi, ſat enim eſt, ſi dicamus, Cælum ſua virtute calefactiua agere in Elemēta, quæ mixtum componunt; Quoniam verò in Elementorum miſcella euenit, vt aqua, vel virtus aquæ, quæ eſt frigiditas, magis dominetur, fit vt mixtum ſit frigidū; Itaq; prædominium frigiditatis in mixto non prouenit à Saturno, vel à Luna, ſed ab ipſis Elementis, vi caloris cæleſtis concurrentibus ad mixtionem, in qua præcellit aqua, quæ ſua natiua qualitate pugnante cum cæteris Elementis, & quia in maiori erat quātitate, frigiditatem ſuam impreſſit, & mixtum frigidum conſtitutum fuit.

Qualitates tangibiles in cæleſtibus corporibus nec ſunt eminentem.

Argumentum contra Aſtrologos.

His prænotatis indaganda à nobis eſt eſſentia, & natura arcanarum virtutum, quæ ab Aſtrologis cæleſtibus corporibus adſcribuntur. Ideò ab ipſis quærendum eſt, an illa qualitas occulta, ſit corporea, vel ſpiritualis, ſit ſubſtantia, an accidens. Si dicatur primum, quod ſit vel ſubſtantia, vel qualitas corporea, à Cæli ſubſtantia prodiens, ſequitur, quod ipſa iugiter emanante à Cælo, tandem ipſummet Cęlum contabeſcat, & diſſoluatur, propter perennem eductionem entitatis corporeæ ab ipſo corpore. Si verò aſſeratur qualitas ſpiritualis, ſiue intentionalis, quæro an tranſeat de ſubiecto in ſubiectum, an potius propagetur, & multiplicetur in medio; Primum non eſt admittendum, ſiquidem abhorret à Philoſophia affirmare, accidens de ſubiecto in ſubiectum migrare; Non ſecundum eſt aſſeuerandū, ſcilicet ipſas in medio propagari, quia quemadmodum lumen emanans à Sole eſt in continuo fluxu, & fieri, & propagatur in medio, præſente tamen ipſomet Sole, ita etiam iſtæ qualitates intentionales non poſſunt propagari, niſi præſente ipſo Planeta, à quo producuntur; & tamen aſſerunt Aſtrologi, quod etiam Planetæ operantur per has occultas qualitates, quando ſunt ſub terra, & ſub noſtro finitore, verbi g. quando ſunt in quarta domo, ſiue in imo Cæli conſtituti.

Alterum argumētū.

Præterea ſuſcitandum eſt ab Aſtrologis, quanam ratione fieri poſſit, vt ę tam remotis regionibus, quales ſunt cæleſtes virtutes illæ, & qualitates ſpiritales proficiſcantur, & in medio tranſitu nō euaneſcant, & diſſoluantur in nihilum. Nam quemadmodū ſenſu compertum fit, ſpecies ſpiritales viſibiles è lōginquis obiectis emanantes per longum ſpatium traiectas, tandem ita fatiſcere, vt ad oculum non perueniant valde diſtantem; ſimili prorſus ratione philoſophādum eſt de illis arcanis qualitatibus cæleſtibus, quæ propter ampliſſimum, quod permeant interuallum, tamquam exiguæ, & exiles ad terram non pertingunt. Non me præterit id, quod tradunt Aſtrologi, nimirum occultas illas qualitates ad tellurem medio lumine, tamquam vehiculo, deferri; Sed poſtulandum ab ipſis eſt, quonam

lumi-

lumine in ſui delatione vtantur; Etenim non poteſt ipſis eſſe vehiculum lumen, vel Stellarum fixarum, vel Planetarum, à quibus deſcendunt, quandoquidem lumen inerrantium Stellarum noctu Cælo emicantium ad terram nõ peruenit, alioquin ipſam illuni nocte illuſtrarent, & vmbra terræ, quæ eſt nox, à Stellarum lumine diſijceretur, & tamen ſenſata experientia contrariũ apparet. Igitur ſi lumen fixorum ſiderũ ad nos non peruenit, nec peruenient qualitates illæ occultæ iunctæ lumini. Idem dicendum eſt de ſuperioribus Planetis, Saturno, Ioue, & Marte, qui cum nocturno tempore ſæpè nobis effulgeant, non ita tamen ſuos radios ad terram effundunt, vt ipſam, nec ſecundum quid poſſint illuminare; Quare ſolum id concedendum eſſet, excepto Sole, & Luna, Venere, & Mercurio, qui Planetæ propter vicinitatem putantur eiaculari ſua lumina ad tellurem, quamuis id etiam valde dubium videatur propter allatam rationem, quia Venus, & Mercurius, ſilente Luna, noctu emicantes, terram non illuſtrant. Si verò loquãtur Aſtrologi de lumine Solis, quo vtantur Planetæ, & aſtra fixa ad ſuas arcanas effundendas qualitates, in magnas anguſtias conijciuntur, nam coguntur aſſerere, in illos dumtaxat, qui die naſcuntur, Sole noſtrum Emiſphærium illuſtrante, influere occultis qualitatibus Planetas, & Firmamentum, & tamen ab ipſis decantatum eſt, obſeruandas eſſe Natiuitates, tum diurnas, tum nocturnas, adeò vt in geneſi nocturna omnia Sidera, ex ipſorum placito, ſuas vires experiantur; Quare cum explicari non poſſit, nec concipi ab humani ingenio, quid ſit illud occultum, & arcanum, illud, ſi ita loqui fas eſt, admirabile, & diuinum, quo cæleſtes orbes præter motum, & lumen influunt in hæc inferiora, profectò ſatius eſt, occultas qualitates ignoratas è Sapientum choro eliminare, quam multa abſurda, & inania figmenta potiùs, quam philoſophica pronunciata approbare.

Inſtantiæ ſolutio.

Tædet me in hac, quam ſequor, ſententia, D. Thomam meum Anteſignanum deſerere, qui multis in locis inuexit occultas qualitates cæleſtes, quæ influentiæ dicuntur, diſtinctas à luce, non ratione ſolum, ſed verè, & realiter. Id quod tradidit S. Doctor 3. contra Gent. cap.84. & ibidem Ferrarienſis Quodlib. 6. art. 19. pri. parte Quæſt. 67. art. 3. & 2. Sentent. Diſt. 15. Quæſt. 1. art. 2. in reſp. ad 9. vbi ita loquitur. Lux quantum eſt de ſe, ſemper eſt effectiua caloris, etiam lux Lunæ, vnde Philoſophus 4. de Gen. Anim. cap. 5. dicebat, Noctes Plenilunij tepidiores eſſe, ſed præter naturam lucis, quæ communis eſt omnibus corporibus cæleſtibus, quælibet Stella habet virtutem determinatam, conſequentem ſuam ſpeciem, ratione cuius lux eius, & motus habent, vel infrigidare, vel humectare, & ſic de alijs, ſicut etiam præter motum communem habet quilibet orbis motum proprium. Hæc D. Thomas; Ex quibus apertè conſtat, ipſum admittere, præter lucem communem orbibus cæleſtibus, aliam propriam cuiuſcumque orbis qualitatem; Quam opinionem hauſit D. Thomas ab Alberto Magno ſuo Præceptore lib. 2. de Cælo, tract. 3. cap. 3. & 5. Scotus & ipſe ſecutus eſt hanc opinionem in 2. Ariſt. 14. quæſt. 3. Ideò Scotiſticæ doctrinæ ſectatores R. P. Bartholomæus Maſtrius, & Bonauentura Bellutus Diſputationibus in lib. de Cælo, & Meteor. Diſput. 2. Quæſt. 7. art. 4. affirmant, dari in Cælo qualitates quaſdam, & virtutes, quæ ſunt qualitates dimenſionatæ, vt ipſorum vtar verbis, & per medium extenſæ, & ſpiritualiores elementaribus qualitatibus; Idcircò aſſerunt, non impediri tales qualitates à craſſitie obſtaculi terræ, quemadmodum impeditur lumen ab eiuſdem terræ opacitate, & tandem definiunt, ipſas eſſe qualitates inſenſibiles in cælis exiſtentes, per quas effectus proueniunt, quorum non poteſt reddi ratio, ex cauſis per ſenſum notis. Sed re vera videntur hallucinari aſſerentes, ipſas eſſe ſpiritualiores lumine, quo nihil eſt ſubtilius, & cui lumini cum obſtet opacitas terræ, obſtabit etiam harum qualitatum, vt ſic dixerim, ſpiritualitati.

Occultæ qualitates à D. Thoma aſſertæ.

Alberti Magni, Scoti, Maſtrij, & Belluti conſenſus.

Inter recentiores hanc adamarunt opinionem Hurtad. tom. 2. Diſput. 2. ſect. 6. Ruuius de Cælo, & Mundo lib. 2. cap. 3. quæſt. 2. Raphael Auerſa tom. 2. ſect. 7. Conimbricen. verò lib. 2. de Cælo quæſt. 3. art. 3. quamuis admittant ſententiam de arcanis virtutibus, & influentijs; tamen in

fine articuli 3.probabilem putant contrariam ſententiam, multis præſtantiſſimis viris probatam, vt infrà dicemus.

Illud autem me potiſſimum ab hac reuocauit ſententia de influentijs occultis, quod in doctrina D.Thomæ,& apud alios Authores obſeruani etiam Empyreo Cęlo occultam quamdam qualitatem attributam; eſſe ideò operæ pretium eſſe duco hanc quæſtionem per ſectiones diuidere, & in prima de hac materia diſſerere. Sit igitur

SECTIO PRIMA.

In qua demonſtratur, Cælum Empyreum in inferiorem Mundum non agere.

D. Thomæ in hac quæſtione diſſonantia.

DIuus Thomas non ſibi conſtans videtur in hac Cæli Empyrei influētia; Etenim 2. ſent. diſt.2. quæſt.2. art.3. in corpore ſtatuit conclu-

Prior eius ſententia.

ſionem, quod Cælum Empyreum nullam habeat ſuper alia corpora influentiam, ductus hac ratione, quod nullum corpus habeat ſuper aliud influentiam, niſi per motum, vnde Cælum per motum ſuum cauſat generationem,& corruptionem in ipſis inferioribus; Propterea octauo Phyſ. motus ipſius eſt, ſicuti vita omnibus exiſtentibus, & Rabbi Moyſis effatum eſt, quod Cælum in vniuerſo eſt ſicuti cor in animali, cuius motus ſi ad momētum quieſceret, vita deficeret; Vnde cum Cælum Empyreum conſtituatur immobile, infert D. Thomas, ipſum influentiam ſuper corpora non habere. Addit in reſp. ad ſecundum, quod lux Cæli Empyrei non eſt per modum fulgoris alia corpora irradiantis, nam ſi ita luceret, cum ſit omnium corporum, vt ipſius vtar verbis, virtuoſiſſimum,& maximum, omnia ab ipſius lumine ita illuſtrarentur, vt lumen Solis prorſus eſſet ſuperuacaneum.

Conſidero etiam id, quod docet D. Thom. eadem quæſt. art. 2. ſcilicet hoc Cælum non dici propriè Ens naturale, ſed diuinum, vtpotè ordinatum ad gloriam bonorum, propter quam factum eſt, ideò non habet materiam determinatam ad motum, ſed ad ſuum finem; Propterea in art. 3. in reſp. ad 4. redarguit opinionem eorum, qui putarūt, hoc Cælum diſponere materiam ad animam rationalem, quemadmodum dicebant lucem Cæli ſiderei diſponere materiam ad animam vegetabilem, lucem Cæli cryſtallini diſponere ad animam ſenſitiuam, cum omnis hæc diſpoſitio fiat virtute Solis, iuxta illud Ariſt.2. Phyſic.Sol, & homo generant hominem.

Idem D. Thom. Quodlib. 6. art.19. ſuam mutauit ſentētiam,& tradidit Cælū *Poſterior D. Thomæ ſententia.* Empyreum influere in hæc corpora inferiora, quoniam, inquit ipſe, totum vniuerſum eſt vnū vnitate ordinis, ex Ariſt. 12. Metaph. text.52. hæc autem vnitas ordinis attenditur ex eo, quod ordine quodam reguntur corporalia per ſpiritualia, & inferiora corpora per ſuperiora; Vnde concludit, quod ſi Cælum Empyreum non influeret per corpora inferiora, non contineretur ſub vnitate Vniuerſi. Explicans verò quid influat, aſſeret, ipſius proprium effectum eſſe influere perpetuitatem, & permanſionem in corporibus inferioribus. Pro cuius rei explicatione obſeruat duos eſſe in Cælo motus, quorum vnus eſt ab Oriente in Occidentem, qui vocatur diurnus, & fit ſuper polos Æquinoctialis, & quoniam eſt ſemper vniformis, cauſat perpetuitatem in inferioribus motibus. Alius verò eſt motus Cæli ab Occidente in Oriētem, quo Sol, & alij Planetæ ſuper polos Zodiaci mouētur, per quem motum Sol accedens, & recedens à nobis, eſt cauſa generationis,& corruptionis in rebus inferioribus. Vnde continuitas motus cauſatur à primo motu, differentia autem,& contrarietas in rebus inferioribus, quæ ſpectatur in generatione,& corruptione, cauſatur à ſecundo motu. His poſitis, docet S.Doctor, Cælum Empyreum ſingulariter per ſuā quietem influere .ſ. impartiendo cæleſtibus Orbibus vniformitatem motus, quam appellat perpetuitatem,

tem, & permanentiam.

Fas mihi ſit S.Doctoris ſententiã æqua veritatis lance perpendere, atque conſiderare hoc fixum,& ſtabile,quod cæteris Cælis à Cælo Empyreo communicatur, aliud quidem non eſſe, quam, vel virtutem cauſandi, vel perpetuam rerum ſeriem,& ordinem,qui ſemper firmus conſiſtit; Quæ ſanè attribuenda non ſunt Cælo Empyreo,ſed authori Cæli, & Naturæ, qui ita condidit Cælos, vt diurno motu ab Oriente in Occidẽtem circumuoluantur, nec non peculiari motu,inuariata vniformi, ſtabiliq; vertigine ab Occidente in Orientem circumrotentur. Quare, cum Cælum Empyreum ſit immobile, ex communi Theologorum placito, non ſatis intelligo, quomodo ipſum Cælum vniformitatem motus inferioribus Cælis, quos non mouet, impertiatur, neq;minus perpetuam rerum ſeriem conſeruet, quando hæc ab ordine, & nexu, quo res conditæ, & collegatæ ſunt à ſupremo artifice, dependeat.

D.Thomæ ſententia reijcitur.

Neque obſtat, quod ſi non influat Empyreum, ſequatur, ipſum non contineri ſub vnitate Vniuerſi; etenim Vniuerſum, ſi philoſophicè verba facimus, eſt compages è Cælo, terraq; coagmentata, ex Ariſt. lib. de Mundo ad Alexand. nomine autem Cæli intelligitur Cælum mobile, & corpus naturale. Ideoq; excluditur Cælum Empyreum, vt ſubſtantia non naturalis, & potius diuina; Si verò Theologicè de Mundo loquamur, compertiſſimum eſt, Mundum comprehendere etiam Mentes Beatas ab omni concretione materiæ ſeiunctas; & pariter Cælum Empyreum feliciſſimum Beatorum Spirituum domicilium, in quo, vt ait Propheta, habitabunt recti cum vultu tuo, ideſt ſupremi Numinis viſione fruẽtur. Idcircò Empyreum in latitudine Vniuerſi continetur, & ſub ipſius vnitate comprehẽditur, quamuis careat influentijs;quia ad Vnitatem cõſtituendam Vniuerſi ſufficit per continentiam, & contiguitatem ſui ipſius primo Mobili copulari.

Inſtantia ſolutio.

Confirmatur id teſtimonio D. Thomæ 1.parte Quæſt.66.art.3. in reſp. ad 2. ita loquentis. Satis probabile eſt, quod Cælum Empyreum ordinatũ ad ſtatum gloriæ, non habeat influentiam in inferiora corpora, quæ ſunt ſub alio ordine, vtpotè ordinata ad naturalem rerum decurſum. Hæc D.Thom. Ibidem tamen probabilius putat, ipsũ Empyreũ habere influẽtiam ſupra corpora,quę mouentur, & influere in primum Cælum, nõ aliquid trãſiens, & adueniens per motum,ſed aliquid fixum, & ſtabile, ſcilicet virtutem continendi, & cauſandi, vel aliquid huiuſmodi ad dignitatẽ pertinens; Verum cum talis virtus nequeat participari ab Empyreo, niſi mediante ipſius luce, ſubiungit D. Thomas eodem art. in reſp. ad 4 quod Empyreum habet lucem, non condenſatam, vt radios emittat, ſicut corpus Solis, ſed magis ſubtilem, & habet claritatem gloriæ,quæ nõ eſt conformis claritati naturali; Quare nullũ agnoſcitur inſtrumentum in ipſo, quo talis influentia participetur, ſed ſolum in ſeipſo lumen producit, vt etiam ſenſit Durandus in 2. Ariſt. 2. Quæſt.2. Quamobrem cum D.Thom. hac in re dubiæ, & incertæ ſententiæ videatur, põtius, quam firmi, & conſtituti decreti, placet mihi ab hac opinione de Influentia Cæli Empyrei penitus recedere; Neq; etiã approbo aſſertum à D.Bonauentura lib.2. ſent. diſtinct.2.Quęſt.2.vbi diſputans in vtramq; partem, An Cælum Empyreum influat in hæc inferiora, tandem in reſolutione ſtatuit,non habere influentiam ſuper humana corpora, ſed quidem ſuper cætera corpora inferiora, tamquam primum creatum ſuper ſequentia.

D. Thomas in hac quæſtione dubius.

Nec etiã recipienda eſt doctrina Suarez, idem aſſirmantis lib. 1. de Oper. ſex dier. Cap. 5. num. 8. & Molin. de op. ſex dier.Diſput.3.Cęlo Empyreo influentias attribuentium.

Hinc etiam accuſanda eſt ſententia P.Clauij in cap.1.Sphærę §.de num.Orb. cæleſtium, arbitrantis Cælum Empyreum operare peculiares quoſdam effectus in terra, qui ſemper determinatæ in certis terræ regionibus producuntur, vt quædam metalla, plantæ,animalia, quia, inquit ipſe, cum eodem modo contingant illa opera, cuidam Cælo immobili ac ſemper eaſdem partes terræ eodem modo reſpicienti ſunt attribuenda. Hæc inquam inania ſunt,& nulla fulta ratione, quoniam ſicuti effectuum productio, & diuerſitas refertur ad diuerſitatem ipſius ter-

Clauij opinio reijcitur.

terræ, & ad diuerſas, quas habet, diſpoſitiones; ita continua rerum in eodem loco generatio attribuenda eſt feminibus ab initio telluri inſitis, & in ipſius viſceribus conſeruatis à calore Solis, à quo, vt infrà dicemus, omnia foſſilia producuntur.

Continua rerum in eodem loco generatio vnde.

Statuamus igitur, Empyreum nullam, neq; in corpora cæleſtia, neq; in humana, neq; in alia inferiora corpora influentiam habere; quam veritatem inter recentiores tradidit Hurtad. quamuis nimis ieiuna oratione, tom. 3. Diſp. 2. ſect. 6.

Concluſio.

Exploſa autem influentia Cęli Empyrei, explodendi etiam ſunt occulti afflatus Stellarum errantium, & inerrantium; Et quoniam ſuperiori capite, atq; in præſenti allatæ ſunt validæ rationes ad ipſos refellendos, aliarum argumentationum loco, ſint teſtimonia grauiſſimorum virorum arcanas Cæli vires negantium; De his enim nullam mentionem ingeſſerunt illa nitidiſſima Græcæ ſapientiæ lumina, Plato, & Ariſtoteles, qui cum pluribus locis de temporum viciſſitudine, ac varietate verba faciat, non cæleſtibus arcanis virtutibus, ſed motui Solis varias temporum vices adſcribit, vt infrà clariſſimè pateſaciā. Porrò Interpretes ſpectatiſſimi eiuſdem Ariſtotelis, & Peripateticæ doctrinæ iuratiſſimi aſſeclæ has influentias non agnouerunt, dico Auerroē, Landunum, Alexandrum Achillinum, Zabarellam, & alios; inter quos connumerandi ſunt Antonius Mirandulanus Epiſcopus Caſertanus de ſingulari certamine ſect. 22. 23. & 24. vbi aduerſus occultas Cæli proprietates acerrimè pugnat, Michael Medina lib. 2. ſuæ Parenesis cap. 5. Gianin. de nat. Cæli cap. 5. Quorum Anteſignanus eſt Io. Picus, Ingeniorum Phænix in 12. libris aduerſus Aſtrologos, in quibus paſſim Aſtrologiæ fundamenta conuellit, & præſertim vires occultas Cælorum lib. 3. cap. 5. & 6. quem deinde ſecutus fuit Pererius tom. 1. Geneſ. lib. 2. Diſp. aduerſus Aſtrologos cap. 3. Alex. de Angelis lib. 1. cap. 5. aduerſ. Aſtrologos, licet in fine capit. admittat, & moneat Aſtrologos, vt illis qualitatibus moderatè vtantur. Hi cordati, ac ſapientes viri vnanimi tradunt conſenſu, Cælum eſſe cauſam vniuerſalem, agere per modum naturæ vniformiter, difformiter, iuxta diſpoſitionē materiæ, eiuſq; influxum ſolo medio motu, ac lumine participari; lumine, tanquam cauſa præcipua inſtrumentali; motu, tamquam conditione, ſine qua non poſſet influere. Itaq; irrident hi Authores Aſtrologos aſſerentes, Cælū in altero eſſe cauſā felicitatis, in altero infelicitatis, in vno ſanitatis, in altero ægritudinis, cum hæc attribuenda ſint cauſis proximis, vel naturalibus, vel moralibus, non autē cauſæ vniuerſali, quale eſt Cælum. Quoniam verò pro hac ſententia de arcanis Cælorum viribus non infirma rationum aſtruuntur præſidia, placeat ipſa conſtituere, & ſigillatim euertere.

Authores occultas Cæli virtutes non admittentes.

Cælū quomodo agat.

SECTIO SECVNDA.

Demonſtratur, Cælum non per ſe, ſed per accidens, atque indirectè agere in intellectum, & voluntatem humanam, ac ingenij, & voluntatis operationes à Siderum aſpectibus nullo modo pēdere.

Ptolomæi pronunciatum à D. Tho. acceptum.

Diuus Thomas 2. contra Gentes cap. 84. affert, & approbare videtur pronunciatum Ptolomæi in Centiloquio, dicentis: Cum fuerit Mercurius in Natiuitate alicuius in aliqua domorum Saturni, & ipſe fortis in ſuo eſſe, dat bonitatem intelligentiæ medullitus in rebus. Fundamentum huius pronunciati eſt, quia putant Aſtrologi Mercurium præſidere ingenio, ac menti humanæ, quemadmodum Luna præſidet humoribus, ac phantaſiæ; Ideò, ſi Mercurius feliciter cum Luna collocetur, vt in proprio Lunæ domicilio, vel fauorabili cum ipſa aſpectu, validius influit in ingenium; ſi verò in Saturni ſigno reperiatur, & in eiuſdem radio felici, ſextili, vel trino, egregia facit ingenia, ad omnes ferè

Effect. Mercurio tributi.

diſciplinas capeſſendas idonea, præſertim ſi in decima domo reperiatur, in qua ferè diuinum facit ingenium, omnibus artibus, ac negotijs accommodatū; Quod etiam facit in vndecima, licet non adeò feliciter. Hinc Genethliaci figmentis addendo figmenta, aſſerunt, quod cū Mercurius aſſumat naturam illorum Planetarum, quibus adiungitur, ſi copulatur Ioui, facit Legum peritū, cum Iuppiter præſit Iuſtitiæ; ſi Marti, bellica diſciplina facit præſtantem; ſi Soli, facit Arithmeticæ, & totius Matheſis ſtudioſum; ſi Veneri, Picturæ, Eloquentiæ, Muſicæ, & Poeſis facit cultores, atque idem operatur benè configuratus cū Luna, trigono, vel ſextili.

Modus quo multa qualitates aſtruuntur.

His prænotatis, hæc ab Aſtrologis cōficitur ratio pro arcanis qualitatibus conſtruendis. Mercurius, Saturnus, & Luna, ſuis radijs, & configurationibus conferūt ad ingenia, & diſciplinarum præſtantiam. Hoc non prçſtant medio lumine, vel proprio, vel à Sole mutuato; quoniam tale lumē omnibus hominibus eſt commune, & æqualiter ab omnibus participatur; ergo id faciunt peculiari afflatu, & qualitate; quæ vires, & incrementa accepit à iam prænotatis aſpectibus, & quæ conſtituit ingenia præclara idem affirmant de influxū occulto Cçlorum in humanam voluntatem, & eò audaciæ, & temeritatis adegerunt, vt arbitrati ſint religionem, ac pietatem, quæ eſt effectus, & ſoboles Diuinæ gratiæ à cæleſtibus aſpectibus proficiſci. Propterea nonam Domum in Geneſi, attribuunt Religioni, quæ domus ſi fuerit Iouis, Veneris, Solis, vel Lunæ receptaculum, ſi Planeta ſit præſertim in ſignis Religionis, Libra, Tauro, Piſce, Natus piiſſimis moribus præditus erit, ſuæque legis accuratiſſimus obſeruator. Contra verò ſi Mars in nona collocetur, quia præſidet bellis, & nulla, vt prouerbio iactatum eſt, & experientia quotidiana comprobatum, pietas caſtra ſequitur, facit parum religioſos, niſi fortioribus ſignificatis hoc malum minuatur. Addunt Spicam Virginis in nona domo affulgentem multū religioſis actionibus prodeſſe; Quç omnia indicantur à nona domo, & ab huiuſmodi Stellarum poſitu arcanos afflatus in virtutem religionis deſcendere. Quæ non minus falſa, quam impia errata,

Aſtrologorum temeritas.

vt à nobis conuellantur.

Auicennæ opinio.

Notādum eſt cum D. Thom. 3. contra Gent. cap. 87. perperam ſenſiſſe Auicennam, putantem Cælum eſſe animatum anima rationali, ipſaq; mediante, influere in animam humanam, quia videtur proportio inter agens, & patiens, nimirum inter animam Cçli ſpiritualem, & inter animam humanā pariter ſpiritualem. Ideò D. Thomas demonſtrat, quod etiam ſuppoſito, quod Cçlum ſit animatum anima rationali, tamen non ſequi animam Cæli agere in animam humanam, quoniam hæc actio fieri non poteſt, niſi mediante motu Cæli, tamquam animæ cæleſtis inſtrumento; & quoniam ex Ariſt. 8. Phyſic. corpus non poteſt agere, niſi per motum in aliud corpus, quod motui ſubijciatur, conſtat, animam humanam non eſſe capacem motus veri, & realis à Cælo in ipſa producti; Ideò à nobis remanet explicandum, qnænam ſit actio, qua Cælum in anima humana operetur.

Actiones directa, & indirecta.

Pro qua difficultate enodanda, occurrit doctrina Ferrarien. lib. 3. contra Gentes c. 84. §. ad euidentiam, vbi conſiderat, quod vnum agere in aliud dupliciter cōtingit, vno modo directè, alio modo indirectè; Dicitur illud in aliud directè agere, quando actio eius, & influxus ad ipſum, tamquam ad paſſum pertingit, aliquid in ipſo cauſando; Indirectè autem dicitur agere, quando eius actio non pertingit ad ipſum, cauſando aliquid in eo, ſed pertingit ad aliquid aliud, ex quo in ipſo aliquid reſultat.

Prima cōcluſio.

His præhabitis, Dico 1. Cæleſtia corpora indirectè agunt in intellectum, quia nimirum agunt in phantaſiam, quç eſt potentia organica ipſius intellectus miniſtra, adeò vt ſi phantaſia deprauetur, etiam intellectualis operatio deprauata remaneat neceſſe ſit. Quapropter, qui per maximum caloris æſtum, vel à Sole, vel ab alia cauſa productum, in phrenitidem per inflammationem in capite inciderunt, deprauatam facultatem imaginatricem habent, & conſequenter perperam ratiocinantur, ideò ſidera per accidens agunt in intellectum, quatenus exercent ſuas vires in facultate corporea, quæ eſt imaginatiua.

Aduertendum verò eſt actionem Cælorum

lorum magis pertingere ad intellectum, quam ad volũtatem, vt explicat Caietan. in pri. part. quæſt. 105. art. 4. quia videlicet ſidera agunt in ſenſum, & intellectus, neceſſariò ſequitur ſenſum, vel vim apprehẽſiuam. Ideò phantaſma ſe habet ad intellectum, teſte Ariſt. 3. de Anima, vt color ad viſum, & quemadmodum propoſito colore, viſus in debita diſtãtia poſitus, neceſſariò fertur in ipſum; ita propoſito obiecto intelligibili, quale eſt phãtaſma, neceſſariò intellectus ad ipſum protendit; Ideò non rectè intelligimus, quia volumus, ſed quia agentia ad intellectionem rectè diſpoſita ſe habent, nimirum phantaſma intellectus agens, & poſſibilis. Minus autem dicitur Cælum agere in voluntatem, quia quamuis agat in humores ipſos commouendo, & ad quorum commotiones paſſiones inſurgunt, tamen voluntas nõ ſequitur neceſſariò paſſiones, ſed turbato appetitu ſenſitiuo, ipſamet voluntas, tamquam libera poteſt non turbari; Quare cum intellectus neceſſariò diſpoſitionem ſenſitiuã ſequatur, in quam Cælum agit, voluntas verò ſenſum non ſequatur neceſſariò, ſed pro libito, fit, vt Cælum dicatur indirectè magis operari in intellectum, quam in voluntatem.

Sidera magis intellectũ, quam volũtatem afficiunt.

Quibus præiactis, allata ratio de influxu occulto Cælorum in facultatem intellectiuam diſſoluitur; Etenim Mercurius, Saturnus, & Luna, qui Planetæ benè configurati in Geneſi concurrunt ad perfectionem intellectus, non attingunt directè, & immediatè ſua actione Intellectiuam potentiam, ſed ſenſitiuam, nimirum phantaſiam, quam vel lumine proprio, vel mutuato à Sole poſſunt alterare, quoniam alia qualitate id agere non poſſe demonſtratum eſt; Ego tamen ſequor ſententiam Pici exiſtimantis, præter Luminaria, præter ſidera, vel nullam, vel exiguam in hiſce inferioribus actionem exercere; Sed eſto, quod alterent phantaſiam, id preſtant lumine, tãquam inſtrumento vniuerſali, quo omnes hominum phantaſiæ æqualiter afficiũtur. Non enim dicendum eſt, æqualem non eſſe ſupradictorum Planetarum actionem in phantaſiam, propter diuerſitatem eiuſdem organi, modò rectè, modò malè diſpoſiti; nam ſtatim inferam ego; Ergo præſtantia intellectus, ſeu phantaſiæ non oritur à ſupradictis configurationibus Planetarum, ſed à diuerſitate materiæ, ſeu temperamenti, vt in diſputatione Philoſophica fusè à nobis diſputatum fuit. Neq; affirmandum eſt, ſupradicta ſidera influere in phantaſiam, non lumine, tamquam inſtrumento vniuerſali, ſed peculiari radio, occultarum qualitatum vehiculo; Namq; petendum eſt, quænam ſi iſta qualitas, quæ à Planetis imaginationi imprimitur; ſiquidem, vel eſt materialis, vel immaterialis, ſi prima afferatur, ſequitur, rem materialem imprimi in ſubſtantia immateriali, qualis eſt vis intellectiua, quæ vtitur organo phantaſiæ, quod ſanè eſt abſurdum; ſi verò dicatur immaterialis, ſequitur qualitatem ſpiritualem produci à ſubſtantia materiali, & corporea, quod à Philoſophia abhorret, cum omnis productio, ſeu generatio naturalis fiat per motum phyſicum, cuius non eſt capax qualitas incorporea, & ſpiritualis. Et hæc quoad primam partem obiectionis de influxu Planetarum in intellectum.

Quomodo Planeta ad intellectus perfectionẽ concurrãt.

Quod ſpectat ad voluntatem; Dico ſecundo: Sidera errantia, & fixa etiam indirectè agere in voluntatem; Pro quare explicanda, ſciendum eſt, à Cæleſtium corporum congreſſione in nobis non excitari aliquam paſſionem, vel iræ, vel amoris, ad quam paſſionem deinde concurrat voluntas, & fiat electio de aliquo obiecto; Etenim cæleſtes orbes immediatè non excitant paſſiones, ſed ſuo calore commouent v.g. bilem, quæ eſt calida, & ſicca, ex cuius motu conſurgit ira, quæ materialiter ſumpta, eſt efferueſcentia ſanguinis circa cor, ita excitant ſanguinem, in cuius moderato motu, & incaleſcentia appetitus concupiſcibilis conſiſtit, & præſertim ipſius præcipua affectio, quæ eſt Amor; Ideò tempore Veris, quo ſanguis, ad nos accedente Sole, incipit incaleſcere, excitatur tum in hominibus, tum in brutis animalibus amoris paſſio, hepate videlicet calefacto, in quo Plato amoris domicilium conſtituit, quemadmodum in corde iræ receptaculum; Et tandem cum mores ſequantur corporis temperamentum, iuxta doctrinam Galeni, lib. de hac mat. inſcripto, compertiſſimum eſt, cæleſtia corpora, quę concurrunt ad efformandum tempe-

Secunda concluſio.

Quomodo cæleſtes orbes paſſiones excitẽt.

ramentum, concurrere etiam remotè quidem, & indirectè ad paſſiones, quæ temperamentum conſequuntur; Loquor de paſſionibus naturalibus, nam de illis, quæ temporis progreſſu acquiruntur, vel bonæ, vel prauæ ſint, non ſatis intelligo ipſas à ſideribus deriuare, quando producuntur ab habitibus, vel vitioſis, vel virtuoſis, habitus autem à repetitis actibus generantur; Quæ cum ita ſint conſtat, ſidera in appetitum rationalem nequaquam agere, quoniam ſi immediatè non producunt paſſiones, ad quas aliquando ſequitur voluntas, multò minus concurrent ad productionem actus voluntatis, quæ ſi virtutis habitu prædita ſit, obſiſtit, & reluctatur paſſionibus, quæ turbare voluntatem, & è ſuo deijcere ſolio ſæpè conantur. Et vt ſigillatim reſpondeam ad ea, quæ de virtute Religionis, & pietatis obiecta ſunt, dico ipſius vſum ab humano pendere arbitrio, diuina gratia concurrente, & tamquam principali cauſa excitante, ac mouente voluntatem; Itaq; non eſt attribuenda Religio poſitis ſiderum in nona domo, quia ſidera agunt ſolum in materiam corpoream, ſcilicet in temperamentum, humores, ac paſſiones per accidens, non in partem ſpiritualem, quæ eſt voluntas, & cuius ſunt electiones bonæ, vel prauæ, & quæ electiones ſæpiſſimè nullam habent connexionem cum temperamento, vel humoribus, vel paſſionibus, vt euenit in illis, qui ſummam religionem, ac pietatem elegentes, ieiunijs, alijſq; caſtigationibus corpora macerant, & affligunt, in maximum detrimentum temperamenti, iam proſtratis, ac debellatis paſſionibus. Ex dictis igitur patent Aſtrologorum figmenta, ſatius dixerim deliramenta, putantium intellectiuam, & appetitiuam hominis facultatem oculis ſiderum afflatibus agitari. Hac prima funditus euerſa ratione, ad alia pro occultis Cælorum viribus propugnacula demolienda properemus.

Sidera in appetitum rationalē non agere.

Quoad religionem.

Hinc patebit, quam inania ſint, & fallacia, quibus nugiuendum Aſtrologorum genus ludificat imperitos, dum ſcilicet Genethliaci perſuadēt ſe patefacere poſſe rei, vel præteritæ, vel præſentis, vel futuræ euentum, ſi interrogentur ab aliquo, qui ipſos interroget, non in electione, ſed naturali impetu motus, aſſerunt enim, obſeruandam eſſe cōſtellationem, & efformandam figuram de conſtitutione Cæli in illa hora, imò in eo momento, in quo ille alicuius ſciendæ rei deſiderio inſtigatus Aſtrologum interrogat; ſiquidem putant imaginationem, vel intellectum interrogantis moueri à cōſtellatione cæleſti, quæ ſi accuratè obſeruetur, portendit de re illa, quam ſciſcitator ſcire deſiderat. Non conueniunt tamen Diuinatores inter ſe de tempore, quo notanda eſt conſtellatio; nam aliqui putant, conſiderandum eſſe poſitum ſiderum in eo momento, in quo primum inceſſit cupiditas ſciendi de illa re; Alij verò autumãt, ſpectandam eſſe Stellarum diſpoſitionem eo tempore, quo Aſtrologus interrogatur, & alij illas ſiderum animaduertēdas eſſe ſygizias, quæ configurantur eo tempore, quo à Genethliaco fit conſultatio, erigitur figura, & redditur reſponſum. Vtcumque ſit, nihil eſt, inter nugas, & fallacias huius artis, quod magis ipſi detrahat, quã hoc delirium, quod ſanè præſupponit, phantaſiam, vel intellectum ſciſcitantis moueri in eo quæſito à conſtellatione, quod iam falſum eſſe demonſtrauimus. Prætermitto id, quod tradidit Lucius Bellantius Quæſt. 14. art. 7. de conditionibus Canonicæ interrogationis, ſcilicet interrogationem, vel nũquam, vel rarò à Cælo moueri. Etenim quærens moueri poteſt à naturali inclinatione in rem delectabilem, aut odibilem à frequenti cogitatione illius obiecti, à rememoratione multarum inferiorum cauſarum, ab intuitu ſenſibilium inferiorũ ſimiliter mouentium; Quibus caſibus, inquit Bellantius, nihil veritatis in ſe continere interrogationis figuram, quoniam motio non fit à Cælo immediatè.

Contra interrogationes aſtrologicas.

Lucius Bellantius de interrogationibus.

Sed demus Aſtrologis aliquam interrogationis impetum à Cælo prouenire. Quæro ab ipſis, quænam competentia, quæ fœderatio, quæ coniunctio eſt inter conſtellationem intellectum interrogantis mouentem, & rem, de qua fit conſultatio, adeout conſtellatio, quæ me mouet poſtulantem, indicatura, imò paritura ſit rem, quam peto. Eſto tamen, quod eadem ſiderum poſitio mouens me interrogantem, producat rem, quam quæro, qui fieri poteſt, vt producat præterita, quæ

iam

iam producta ſunt, quorum cauſæ cæleſtes præteriere, & nullæ ſunt, cum de præteritis etiam interrogationes ab Aſtrologis admittantur? Imò qua ratione talis conſtellatio ea futura producet, quorum exiſtentia in longum tempus differetur, quando cauſa operari nõ poteſt, niſi dum actu eſt, & conſtellatio non erit, cum res eueniet? His rationibus motus Io. Picus lib. 4. aduerſ. Aſtrolog. cap. 13. tales interrogationes exibilat, & reijcit, tamquam fortuitas, & ex aſtris nullas cauſas ducentes, quamuis contrarium acerrimè tueatur Bellantius loco citat. & in reſp. ad prææallegatum Pici teſtimonium.

Contra electiones Aſtrologicas. Iiſdem rationibus vrgẽtur, & refelluntur electiones, quæ ab hominibus fiunt circa res morales, & operationes à libero dependentes arbitrio, quas non dubitant Aſtrologi ita Stellis ſubijcere, vt moneant, ſpectanda eſſe Sidera, antequam homo opus aliquod aggrediatur; De quibus tum interrogationibus, tum electionibus fusè diſputant inter Arabes Miſehella, Alchindus, Aomar, & apud Latinos inter recentiores F. Thom. Campanella lib. 6. Aſtrolog. vbi multa de electionibus ab ipſo fabuloſa potius, quam viro philoſopho, & religioſo digna traduntur. Propterea Cardanus, licet Aſtrologorum Coryphæus, electionum vanitate ſpectata præfat. comment. in 3. lib. Quadrip. Ptolomæi eas ſortilegas, atque indignas vocat, non ſolũ Chriſtiano, ſed viro bono, Quocirca Ptolomæus neq; de interrogationibus, neq; de electionibus tractationem inſtituit, tamquam de re, falſo, nulloq; nixa fundamento, quamuis in Centiloquio multa ad hanc materiam ſpectantia legantur, cuius libri Authorem multi negant Ptolomæum. Illæ verò electiones, quæ habet principium non à nobis liberè operantibus, ſed à natura non reijciuntur, ſed laudantur à Cardano, ſi fiant cum Stellarum cõſenſu, quales ſunt electiones ſumendi pharmacũ, mittendi ſanguinem, ſerendi agros, nauigandi, & ſimilia gerendi, de quibus hic differere non eſt opus, cum tantum mihi propoſitum ſit, demonſtrare, Stellas in interrogationibus non agere in humanam phantaſiam, aut intellectum, neq; in electionibus humanam mouere voluntatem. Quare hac prima funditus euerſa ratione, ad alia pro occultis Cælorum viribus propugnacula demolienda properemus. *Cardanus electionum reiector.*

SECTIO TERTIA.

In qua explicatur, temporum varietatem non Planetis, ſed alijs cauſis adſcribendam eſſe.

Decreta de temporum varietatib. SI Planetarum occultæ vires admittantur, nulla poteſt afferri ratio (ita argumentantur Aſtrologi) propter quam hyberno tempore aliquis repentinus tepor ſentiatur, aut æſtiuo vrgente calore, frigus quandoque corpora afficiat; Id enim attribuunt ipſi coniunctioni Solis cum Saturno, vel oppoſitioni, aut quadrato cum ipſo, maximè adiuuante ortu fixarum Stellarum, quæ ſunt ventoſæ, vel pluuioſæ, quales Delphin, Orion, Præſepe, Arcturus, Hyades, Pleiades, Corona, Aquila, & aliæ. Augent etiam frigiditatem ſigna Zodiaci frigida, & humida de Trigono aqueo, vt Cancer, Scorpius, & Piſces, quando in illis congrediuntur Planetæ, quemadmodum è contra, media hyeme temperatur frigus, propter coniunctionem Solis cum Marte, vel cum Ioue, aut Venere, aut ipſius Martis cum Ioue, vel propter ortũ Stellarum, quæ æſtuoſæ putantur, vt ſunt anteriores partes Leonis, & Canes: Verum quidem eſt, quod hæc Aſtrologiæ decreta præſupponunt qualitates primas Elementares in Planetis, vel ipſæ reperiantur actu, & formaliter in ipſis, vt cenſuit Ptolomæus, ſupra relatus, vel virtualiter tantum, & eminenter in ipſis comprehendantur, vt eſt D. Thom. ſententia. Vtrumque verò à nobis ſupra reiectum eſt, & adhuc validius refellitur, quia cum virtus calefaciendi emanet ab eſſentia vniuſcuiuſq; Planetæ, propter lumen, quod omnibus eſt commune, dubio procul ab eadem eſſentia prodire non poteſt vir- *Reijciuntur huiuſmodi decreta.*

virtus infrigidandi virtuti calefactiuę cõtraria; Duo enim principia inter ſe pugnantia ab eadem eſſentia nequeunt proficiſci, iuxta illud vulgatiſſimum effatum, Idem manens idem nõ producit niſi idẽ. Quare quamuis Sol media æſtate cum Saturno coniungatur, non eſt putandum à frigiditate Saturni, quæ nulla eſt, & omninò fictitia Solis ardorẽ temperari, neq; media hyeme coniunctio Solis cũ Marte poteſt ingeminare calorem, quia, vt alibi demõſtrauimus, Sol, fons lucis, & caloris, eſt calidior Marte, cui lumen, & calorem communicat. Multò minus præfatæ mutationes temporum acceptæ ferendę ſunt ſideribus fixis, quorum lumẽ eſt eiuſdem rationis, & qualitatis; imo quorum lumẽ propter remotiſſimam diſtantiam, ad tellurem non pertingens, non poteſt actionem Solis augere, vel imminuere; Itaque totum prædictæ varietatis fundamentum in occultis Stellarum qualitatibus poſitum eſt, adeò vt cogantur Aſtrologi aſſerere, Solem coniunctum Saturno, propter ipſius Saturni qualitatem, quam neſciunt explicare, in ſuo calore temperari. Hæc tamen diuerſitas cauſis inferioribus eſt concedenda, vt compertiſſimum eſt in Ariſt. doctrina, qui lib. 2. Meteor. ſumma 2. Cap. 2. agens, quod ad ortum Orionis, vſq; ad Etheſias, & Prodromos tranquillitas generatim contingat, non dat cauſas occultis Cælorum viribus, ſed illas affert cauſas, quæ à nobis recenſitæ fuerunt in diſputat. Philoſoph. agentes de Ignea natura Solis, & Siderum.

Quibus cauſis temporũ mutationes ab Ariſt. tribuãtur.

Præterea idem Ariſt. ſect. 26. Problematum 14. adducens, cauſam, ob quam Orione oriente, dies maximè variantur, hanc eſſe animaduertit, quia ſcilicet contingit exortus, quando naturaliter maxima eſt in Elementis mutatio; Nam Orion oritur, ineunte Autumno, & occidit hyeme, in quibus temporibus magnæ fiunt mutationes.

Idem ſect. 20. Problem. 12. quærens, cur Auſter, Canicula oriente, moueatur, non in Aſtrum, ſed in calorem Solis id refert; Ita enim loquitur; Regio inferior Orbis, Sole ſcilicet remoto, minus calida eſt itaque vapor inde largè emigrat; Tandem eadem ſect. Probl. 13. quærens cauſam cur omnibus aſtris, tum oriẽtibus, tum occidentibus, & Cane præcipuè, aer mutetur, refert in actionem Solis, à cuius acceſſu, & receſſu omnes dependent mutationes; Et de ventis, oriente Canicula, ſpirantibus, ait, cauſam eſſe, quia, æſtu vigente, ſpiritus calidiſſimos oriri, congruum eſt, ideò cum Sol ad meridiem vergit, Auſtros euocat, etiam dic', poſt brumam, quinto decimo, vt ibi Ariſtoteles obſeruauit.

Hunc pariter teor fuiſſe ſenſum Hippocratis, & Medicorum, aſſerentium per Solſtitia, & vernum, atq; autumnale æquinoctium, maximas fieri morborum mutationes; Atq; ita loquitur Hippocrates lib. de aere loc. & aquis: Oportet obſeruare temporum mutationes, vt neq; medicinas in illis, niſi coactè, exhibeamus, neq; vramus, neq; ſecemus, priuſquã prętereant dies decem, aut plures, & non pauciores, & addit, periculoſiſſima eſſe Solſtitia, & vtrũq; æquinoctiũ, ſed præſertim autumnale, & monet, conſiderandos eſſe exortus, præſertim Canis, Arcturi, & Pleiadum occaſum; morbi enim in his diebus maximè ſpectantur. Quæ omnia vera ſunt, non tamen inferunt, occultas vires Aſtrorum, ſed dumtaxat iudicant, in his temporibus magnas ob acceſſum, & receſſum Solis cõtingere mutationes, à quibus humana corpora alterantur, & fiunt morboſa. De Luna pariter idem iudicium eſt ferendum, tamquam de altero Sole, vel de ipſius Solis vicaria, & de qua ita loquitur Ariſtoteles lib. 4. de Generat. Animal. cap. 2. Sol per totum annum hyemem, atq; æſtatẽ facit, Luna per menſem id agit, quod fit non acceſſu, aut receſſu Lunæ, ſed ipſa creſcente, vel decreſcente, propter maiorem, vel minorem luminis, & caloris Solaris participationem.

Medici de temporum, & morborum mutationibus.

Effectus Lunares admittuntur.

Attribuunt Aſtrologi varijs conſtellationibus, quod ſæpè hyems valdè frigida ſequatur æſtatem valdè calidam, ſed vera cauſa eſt, quia calor terræ, aquæ, aeris non eſt naturalis horum corporum, vt eſt frigus; Quare cum Sol transmigrãs ad aliam partem Æquatoris, à nobis recedit, terra, aqua, & aer ad ſuas redeunt qualitates maiori cum impetu, eo modo, quo res naturales motibus violentis agitatæ, dum proprio appropinquant centro, velocius mouentur, & ob hanc cauſam aqua calefacta, ſi congelatur, frigidior fit alia aqua, & glacies in ea diutius

Queſtiones aliquot male ab Aſtrologis reſolutæ.

per-

perſeuerat. Eodem modo philoſophandum eſt de æſtate non admodum cali da, ſequente hyemem valdè frigidam, quia videlicet Sol, inueniens contraria impedimenta valdè potentia, non poteſt illa facilè depellere, vnde etiam ſi in Geminis, Cancro, & Leone moram trahat, non ſufficit aliquando ad magnum calorem imprimendum; Vna verò æſtas eſt calidior altera, non propter dominium Martis, ſed quia Sol minora inuenit impedimenta, & liberiore radio, ac calore percurrit. Ratio ſerenitatis, quæ contingit tempore hyemis, & aliquando menſe Ianuarij, non eſt referenda conſtellationibus, puta benigno aſpectui Solis cum Ioue, ſed frigori, quoniam tunc temporis, frigore ſuffocante vapores, non poteſt Sol ipſos excitare, imò qui nocte attolluntur, à frigore ſtatim congelati, ratione grauitatis decidunt, vnde remanet aer clarus, & purgatus, & hyemali nocte apparent Stellæ minutæ, & Cælum ſerenitate perfuſum.

Rationes nubiloſi temporis. Quid dicam de nubibus, & tempore nubiloſo, quod varijs conſtellationibus attribuunt Aſtrologi, vti aſpectui coniunctionis, vel oppoſitionis Lunæ cum Saturno, vel Mercurio; Quod tamen adſcribendum eſt Soli, qui ſuo calore eleuat vapores, non tamen detinet ſuſpenſos, alioquin nubes, recedente Sole, nocturno tempore diſcederent, & tamen noctis tẽpore magis nubiloſum eſt Cælum, ſed nubes in aere ſuſpenduntur, propter earum raritatem, cum rariores ſint aere ſubiecto; propterea ſupra ipſum natant, eò quia corpora rariora poſita in medio, non tam rarò, aſcendunt, & denſiora in medio minus denſo deſcendunt; Et aduerte, quod licet nubes obſcuræ videantur, non ſunt omninò tamen opacæ, ſed quidem denſæ, quia valdè diuerſa eſt denſitas ab opacitate, ſicut raritas à diaphaneitate, quamuis re vera non ſit negandum, adeſſe aliquid opaci in nube, lumen Solis ad terram traiectum impediente.

Cauſa caloris, & frigoris. Contingit etiam multoties; poſt calorem ſequi frigus, & poſt frigus calorem ferè eadem die. Rationes ſunt Phyſicæ, non Aſtrologicæ, nam calor rarefacit aerem, vel aquam, vel terram, quia caloris eſt rarefacere, vt frigoris denſare, aer vero rarefactus, & calefactu à radijs Solis, deficiente calore, ſeipſum colligit, & denſat, præſertim in locis vmbroſis, ad quæ reflexus Solis radius non peruenit, ille autem frigidus aer in locis remotis conſeruatus, communicat ſuam frigiditatem aeri proximo, qui parte poſt partem infrigidatur; Contra, quando per frigus aer eſt denſatus, vel leuis ſuccedens calor ipſum rarefacit, ideoq; poſt frigus ſequitur calor.

De frigore in media æſtate. Quibus ita præmiſſis, facilè ſoluitur nodus propoſitæ difficultatis de frigore, media æſtate aliquando ingruente, cuius rei cauſa eſt media elementaris frigida, quæ cum non potuerit à Sole ſuperari, in aliqua noſtri Hemiſphærij parte, puta in ſeptentrionalis plagæ frigidioribus partibus, vel producit frigidos afflatus, quales ſunt boreales, vel excitata in occidentaliora generat ventos humidos, qui noſtris regionibus perflantes, in medio æſtu aliquam pariunt frigiditatẽ; vel ſi venti non aſſurgunt, ea materia concreſcit in pluuias, quæ aerem, & terram infrigidãt, vel tandem frigida illa materia alicubi turgens, ſuam proximo aeri cõmunicat frigiditatem, adeò vt aeris parte poſt partem refrigerata, noſtri climatis aer aliquo frigore corripiatur.

De hybernæ tempe rie. Similiter ratiocinandum eſt de repentino tepore hybernos algores temperante. Id enim prouenit à materia calida, & ſicca, cuius exhalationes per aerem diffuſæ, ipſummet aerem dulci quodam afficiunt tepore; Talis autem materia calore Solis, quamuis tunc temporis exiguo, & imbecilli iuuatur, & attenuatur; Quod potiſſimum euenit ſerenis diebus hyemalibus, in quibus craſſi vapores aerem non turbant, nec humectant. Si verò quæras, cur potius hac, quam altera die huiuſmodi contingant mutationes; Reſpondendũ eſt, id prouenire, non ab aſpectibus Siderum iam relatis, ſed à materia tumultuante, nullo ordine ſe mouente, modò frigida, modò calida, quæq; ſine vllo delectu circumcurſat; Et cum varia, & incerta ſit rerũ viciſſitudo in illis, quæ ſub orbe Lunari comprehenduntur, ab hac varietate, & inconſtantia, non à Stellarum congreſſibus prædictæ mutationes oriũtur. Nunc verò ad aliam pro occultis afflatibus expugnandam rationem progrediamur.

SE-

SECTIO QVARTA.

Quæ continet partum Octimeſtrem non eſſe vitalem, propter malum Saturni influentiam, quam rationem nullius eſſe momenti demonſtratur, allata vera cauſa de morte partus Octimeſtris.

Aſtrologi credũt ideò natos octauo menſe nõ viuere, quia ſinguli s vteri gerẽdi mẽſibus ſinguli Planetæ præſint, & propterea, qui primò, idem octauo menſi Saturnus dominetur, Planeta frigidus, & ſiccus, hoc eſt prædictis qualitatibus vitæ contrarijs. Ita refert Aſtrologorum rationem Io. Picus lib. 3. aduerſus Aſtrolog. cap. 17. ſed aliam ſubtiliorem commentus eſt Cardanus in lib. 3. Ptolomæi de aſtrorum iudicijs, vbi tradidit cauſam, cur partus octimeſtris non vitalis, petendam eſſe ab axiomate Ptolomæi, quod Natiuitas eſt ſimilis generationi, ſiue conceptioni, quia nimirum natura emittit fætum in ea conſtitutione Cæli, quæ ſimillima eſt conſtitutioni generationis; ſimilitudo verò in hoc conſiſtit, quod Sol eſt, vel in ſeptimo ſigno, vel in nono, vel in decimo, vel in vndecimo in tempore natiuitatis, ab eo, in quo erat tempore generationis; Quare ſi Sol in conceptu fuerit in Aquario, naſcetur neceſſariò infans, ſi viuere debet, poſtquam Sol fuerit in Leone, vel Libra, vel Scorpione, vel Sagittario; Et quia Leo reſpicit Aquarium de oppoſito, partus ſeptimeſtris viuet quidem, ſed cum difficultate. Si erit Sol in Scorpione, tẽpore natiuitatis, erit in quadrato adſpectu ſui loci prioris, tempore conceptionis, vnde etiam partus decimi menſis erit cum magna difficultate vitalis. Si verò Sol tempore natiuitatis, erit in Sagittario, reſpiciet de ſextili Horoſcopũ Geniture, atq; conſtituit inter initium Genituræ, & Natiuitatem, ſpatium vndecim menſium, atq; ita erit vitalis partus vndecimi mẽſis, ſed cum difficultate, quia radius ſextilis eſt debilis. Si verò Sol in Natiuitate ſit in Libra, erit in trino aſpectu cum ſigno Genituræ, & conſtituitur nonus menſis; atq; ita fætus noni menſis propter bonitatem, & validitatẽ aſpectus, eſt maximè vitalis. Si verò naſcatur fætus, Sole exiſtente in Virgine, & conſtituente curſum octaui menſis, non eſt vitalis partus octimeſtris, quia nullũ tunc facit aſpectum cũ ſigno, in quo erat tempore Genituræ, & hæc eſt ratio potiſſima à Cardano allata, qui tamen obſeruat cõtingere, partũ octimeſtrem viuere, quando Sol hora Generationis fuerit à principio in Piſcibus, vel in Virgine, vel Geminis, vel Sagittario. Deinde tempore natiuitatis ſit in octauo ſigno, quod imperet, vel obediat, iuxta numerũ graduum. Propter allatam cauſam, qui naſcuntur duodecimo menſe non ſunt vitales, quia tunc Sol nullum facit aſpectum cum ſigno horoſcopante Genituræ.

Pici, & Cardani aſtrologicæ rationes octimeſtris partus.

Exceptio in regula Cardani.

Compertũ mihi eſt, Hermetem aliam de vita Nati rationem afferre, putantem Lunam tempore natiuitatis eſſe in ſigno, quod aſcendebat tempore generationis, & aſcendens tẽpore natiuitatis eſſe idem ſignum, vel eius oppoſitum, in quo erat Luna tempore generationis.

Hermetis ratio.

Neq; me prçterit Cardanum aliam adducere cauſam de vita nati, ſcilicet, quod poſt Solis concordiam cum ſignis ſupra relatis, Luna, vel aliquis Planeta, dominus coniunctionis, vel oppoſitionis, præcedentis generationem, perficiat circuitum, vel commutetur, cum altero Luminarium, vel per directionem perueniat ad locum Luminaris, vel quod Mars perueniat ad locum oppoſitum, in quo erat in genitura, quia Mars, inquit Cardanus, propriè ſignificat partum, eique præeſt, quoniam partus fit cum maximo dolore, multaq; effuſione ſanguinis, ac diſcrimine vitæ Matris, quæ omnia ſunt Martis opera. Nihil tamen, vt ingenuè fatear, magis Aſtrologicæ vanitati aduerſatur, quã dicere Martem maius infortunũ concurrere ad partum, tãquam cauſam in ipſius vitã influentem, quando Mars, ex Aſtrologico pronunciato, habet virtutem, non generandi, & conſeruãdi, ſed interficiendi, ac deſtruendi. Hæc pro Aſtrologis.

Alia cauſa vitalis partus ex Cardano.

Hip-

Hippocrates ratio de partu vitali.

Hippocrates lib. de Septimeſtri partu aliam conſiderat cauſam, ſcilicet Quadragenarias, pares, & impares, & obſeruat, quod Nati in imparibus, ſunt vitales, in paribus, non. Propterea Decimeſtres, qui naſcuntur in fine ſeptimæ Quadragenariæ, tangentis Octauam parem, malè ſe habent, & plerique ex illis moriuntur. Qui verò naſcuntur nono menſe, facilius viuunt, & minus affliguntur, quia totus menſis nonus incipit cum ſeptima quadragenaria dierum, ducenti enim quadraginta dies ſunt octo menſes Solares ad vnguem, & ſex quadragenariæ pares. Ideò in hac paritate quadragenarum partus non eſt vitalis, nonus autem menſis totus oritur cum ſeptima quadragenaria, & eſt ſecuriſſimus menſis, & natus in eo, eſt vitalis.

Hippocratis rationũ habere cauſam occultum in natura.

Hæc Hippocratis doctrina, tamquam ſapientiſſimi ſenis, &, vt ſic dixerim, Oraculi Naturæ, eſt recipienda, ac veneranda, non quidem quod ipſe admittat aliquam vim eſſe in numero quadragenario, quatenus numerus eſt, adeò vt habeat aliquam actiuitatem, vel malam, vel bonam in fœtum, aut partum; Nam, vt alias adnotaui, numerus eſt ſpecies quantitatis diſcretæ, quæ ſuaptè natura non eſt actiua, ſed paſſiua. Imo, cum numerus formaliter ſumptus diſtinguatur ratione à re numerata, completur per intellectũ, & ſuum eſſe habet ab intellectu, ita vt nullo intellectu cogitante, numerus in rerum natura non exiſteret; Quare ſi partus haberẽt aliquam bonitatem, vel malitiam à numero, ipſam obtinerent ab intellectu numerante, quod ferè ridiculum eſt, & abſurdum. Idcircò ſententia Hippocratis eſt, naturam occultis viribus à nobis ignoratis in numero quadragenario facere mutationem, adeò vt ſi pares ſint quadragenariæ, parum felices æſtimẽtur, ſi impares, magis probæ; Id quod etiã idem Hippocrates tradidit de morbis, nimirum in diebus imparibus iudicari, & quemadmodum ab ipſo pronunciatum fuit, Naturam ſeptenario numero gaudere, pueros infantes poſt ſeptem menſes emittere dentes, & de ſeptennio in ſeptennium naturam mutari; Ita etiam magnas conſtituit vires eiuſdem naturę, in quadragenis paribus, vel imparibus; Cauſam tamen huiuſce rei non rimatur, quia eſt inter arcana naturæ, quæ à nobis ignorantur. Propterea ſatius eſt, aſſerere cum Hippocrate ſextam parem quadragenã, in qua naſcitur partus octimeſtris eſſe ipſi noxiam, & lethalem, quam dicere cum Aſtrologis ipſum octimeſtrem partum haudquaquam eſſe vitalem, quia ſignum Zodiaci, in quo naſcitur, nullum facit aſpectũ cum ſigno, in quo fuit conceptus; nam, vt à nobis infra demonſtrabitur, nulla eſt virtus in ſignis Zodiaci, nullaq; validitas in aſpectibus. Ideò ad diſſoluenda Aſtrologorum obiecta in hac parte, afferenda ſunt verba Hippocratis lib. de octimeſtri partus, qui ita loquitur; Impoſſibile eſt, vt duas cõſequenter ſuccedentes afflictiones pueri ferre poſſint, & proptcrea octimeſtres non ſuperſtites manent; Contingit enim ipſos conſequenter affligi, tum ea, quæ in vtero fit afflictione, tum ea, quæ in partu accedit, & ob id nullus octimeſtris vitalis eſt. Io. Picus loco citato obſeruat ex Hippocrate, cauſam, cur plerumque octimeſtris non viuat, eſſe, quia eo menſe difficilis eſt vteri geſtatio, tunc enim grauius ſe habent prægnantes, & in matrice grauia incommoda patiuntur. Et ſi pariant, duplici labore oppreſſas, & partus, & ægritudinis infirmiſſimas fieri, vnde neceſſariò contingere, vt ipſe quoq; fœtus imbecillior factus, rarò diù viuat. Libeat tamen huiuſce rei cauſam latius explicare; Fœtus, cum ſeptimo menſe omnium membrorum, & partium diſtinctionem, ac perfectionem acceperit, eius loci pertæſus anguſtiam ſe ſe huc, atq; illuc voluntans, & à ſecundina, qua vtero materno conſtringitur, ſe explicare contendens, ſe ipſum defatigat, ac debilitat; Itaq; ſi octauo mẽſe è materni vteri ergaſtulo erumpit, ita ferè fractus, & debilitatus, vitam ducere nequit; Sciendum tamen eſt, vegetiores fœtus, quamuis octimeſtres, aliquando eſſe vitales, & vegetiores fæminas ipſos vitales producere, vt in Aegypto cõtingere ſcripſit Ariſtoteles, & Auicenna in Hiſpania. Hanc igitur puto eſſe veram, & germanam cauſam de morte octimeſtris nati, quam propterea non arbitror, aſſignandam eſſe cum Aſtrologis, vel Saturno, qui primo, & octauo menſi prægnantis dominetur, quod omninò fictitium eſt, & gratis dictum, vel diuerſis

Hippocrates de octimeſtri partu à Pico illuſtratus.

Vera cauſa mortis octimeſtris partus.

Siderum aſpectibus, & Solis configurationi inſignis, quæ habeant inter ſe connexionem; Sed quoniam hoc petit altiorem indaginem de inualiditate aſpectuũ, ad aliam tranſeamus diſſoluendam rationem, pro Cælorum afflatibus occultis ab Aſtrologis adductam.

SECTIO QVINTA.

Reijciuntur occultæ Cælorum virtutes, tamquam cauſæ efficientes metallorum, & vera cauſa tum materialis, tum efficiens ipſorum explicatur.

Conimbricenſes 2. Cæli Quæſt. 3. art. 2. & Rouius lib. 2. Cęli cap. 3. Quæſt. 2. putarunt, calorem Solis profundiores terræ meatus penetrare non poſſe, atq; cum metalla in viſceribus terræ gignantur, arbitrati ſunt, ipſorum cauſam efficientem non eſſe calorem Solis, ſed occultas influentias Cælorum, quibus non obſiſtit craſſities terrę, quemadmodum lumini, & calori Solis eſt impedimento. Author huius opinionis fuit Hermes Triſmegiſtus, Sacerdos, Philoſophus, & Rex, qui ortum gemmarum Stellis fixis, & metallorum errantibus attribuit, vt teſtatus eſt Albertus Magnus lib. 3. mineralium tractat. 1. cap. 6. & hanc eſſe Aſtrologorum opinionem nemo nõ videt; Ideò Triſmegiſtus, & Aſtrologi exiſtimant, vnumquemque Planetam ſibi certam metalli generationem adſciſcere; Saturnum numirũ generare plumbum, Iouem ſtannum, Martem ferrum, Solem aurum, æs Venerem, Hydragyrum Mercurium, Lunam argentum. Imò Chymici hanc opinionem ſequentes, vocant aurum, non aurum, ſed Solem, & argentum, non argentum, ſed Lunam.

Hermetis de gemmarum, & metallorũ ortu ſententia.

Hæc certè apud vulgus plauſibilia ſunt, ſed ſpecioſis referta figmentis, & neniæ, ac feniles fabulæ à vaniloquis adductæ à ſapientibus viris æſtimantur. Propterea dicendum eſt, quod quemadmodum Opifex Deus in prima rerum creatione tot animalium, & plantarum ſpecies produxit, ipſiſq; indidit ſemen, vel virtutem ſimilia producendi, ac propagandi, ita Deus creationis primordio varias metallorum ſpecies procreauit, ita exigente ornatu, & pulchritudine naturæ, ac Vniuerſi, & telluris diuerſis partibus tribuit facultatem producendi metalla, non quidem ipſa animandi, vel viuificãdi, cum omninò exibilanda ſit ſententia Cardani lib. 5. de ſubtilitate, putantis, & pluribus rationibus probare conantis, metalla, plurimaq; mixta eſſe animata.

Vera ratio generationis metallorum.

Hãc verò virtutem à ſupremo Authore naturæ telluri communicatam fuiſſe docet Magnus Albertus lib. 3. mineralium tract. 3. cap. 5 tradens cauſam effectricem metallorum eſſe motorem orbis explicantem formas naturales per motum Cæli, & qualitates Elementorum; Conſenſit Scotus 1. Sent. Diſt. 37. docens mineras generari à Cælo in viſceribus terrę. Quare ſicuti veriſſimum eſt à Mundi incunabulis ab Opifice naturæ collatam fuiſſe virtutem generatiuam metallorum telluri, ita prorſus rationi, & veritati conſentaneum eſt hanc virtutem à cælico influxu, non per occultas qualitates ipſius Cæli, ſed per motum, lumen, & calorem Solis cõſeruari; Hinc in Ilua, vulgò Elba, Tyrrheni maris inſula, in qua ſunt ferri fodinæ, ſi ex ipſis eruatur ferrũ, denuò poſt viginti circiter annos renaſcitur, quod teſtatur Maginus tabul. 12. Geograph. Georgius Agricola lib. 5. de Ortu, & Occaſu ſubterraneor. & Conimbricenſes tract. 13. Meteorologiæ cap. 1. & 2. Quod clariſſimum argumentum eſt in illius terræ matrice impreſſam fuiſſe à Deo virtutem gignendi ferrum; & quod aſſeritur de illa terra, affirmandum eſt de cæteris terræ fodinis, è quibus metalla eruuntur, & denuò poſt aliquos annos generantur. Hinc idem Agricola putauit cauſam proximam efficientem metallorum eſſe virtutem, ſeu ſuccum lapideſcentem, Albertus illam virtutem appellauit mineralem,

Alberti Magni, & Scoti ſententia.

Ferri generatio in Elba.

Cauſa proxima metalla efficiens.

& ego reuera exiſtimo præter frigus, & calorem, quæ, vt mox dicam, ſunt cauſæ proximæ efficientes metallorum, adeſſe aliquam virtutem peculiarem telluri inſitam ab authore Naturæ, cuius vi metalla gignuntur.

Frigus, & calor foſſilium cauſa.

Quod verò frigus, & calor ſint cauſæ foſſilium, quæ ſunt gemmæ, lapilli, metalla, præter clariſſimum Ariſtotelis teſtimonium lib. 3. Meteor. cap. vlt. teſtantur Fonſeca lib. 1. Metaph. cap. 2. Quæſt. 6. ſect. 3. Suarez diſp. 28. Metaph. ſect. 3. Conimb. 2. Phyſ. Cap. 7. Quæſt. 18. art. 3. Ruuius 2. Phyſ. Quæſt. 4. Itaq; docet Ariſtot. halitum humidum intra terræ viſcera incluſum, à ſiccitate, & frigiditate coagulatum, eſſe materiam, ex qua conficiuntur metalla, vnde non conſtituit ſolum vaporem materiam metallorum, ſed halitum ex vapore, & exhalatione conflatum. Hinc metalla propter ſiccitatem igniuntur, & propter humiditatē liqueſcunt, & ex his duobus in vnam molem concretis, denſitatem, & grauitatē acquirunt. Quare, vt dixi, concurrit calor, attenuando, & expirationem gignēdo, cōcurrit verò frigus, cogendo, & denſando. Propterea metalla magna ex parte in locis montoſis, & ſyluarum opacitate veſtitis generantur, quia in ipſis adeſt ſiccitas cum aliquæ humiditate coniuncta, calorem autem ineſſe terræ, docet Ariſt. 2. Meteor. cap. 3. cauſas ſaporum in fontibus, & fluminibus conijciens in ignem; Et cap. 4. ventorum explicans cauſas, aſſerit, terram multum ignis, & caliditatis in ſe continere, & cap. 8. affirmat, ab igne terram calefactam, multos ſpiritus extra, & intra generare; & tandem ignem in terra comprehendi demonſtrant aquæ calidæ thermarum erumpentes ex terra, quæ etiam recenti fuſione fumant, & aquæ calidæ, vt dixi, hyberno tempore hauriuntur ex puteis, quia calor eſt vegetus in terra, ob ipſius denſitatem, & ambientis frigiditatem.

Cur metalla in locis mōtoſis, & opacis generentur.

Metallorū in aere generatio.

Non eſt tamen prætermittendum metalla etiā in aere ab iiſdem cauſis generari, quādo memoriæ proditū eſt lapides, ac metalla ab aere in terram decidiſſe; Neq; putandum illa corpora huc illuc turbine, ventorumq; impetu fuiſſe delata, ſed in aere generata; Ideò Conimbricen. tract. ſupra relato referūt ex halitibus in ſublime euectis gigni interdum in aere ferrum, æs, aliaque huiuſmodi, atq; in Perſide ænea corpora hamatis ſagittis ſimilia, cælo coruſcante, defluxiſſe, & delapſam eſſe etiam molem quinquaginta librarum, quæ præ maxima duritie frangi non poterat, & in Hiſpania, in Valentiæ Regno ſuperiori ætate decidiſse è nubibus maſſam lapideā metallicis venis infectam; Ergo lapides, & metalla generantur in aere; Neque aliam cenſeo eſſe cauſam generātem fulmina in aeris gremio, quibus, vt cecinit Poeta, Iuppiter rubente dextera, ſacras iaculatus arces, terruit Vrbem.

Fulminum generatio.

Materia metallorū ex Chymicis.

Conſona eſt prędictę metallorum materiæ, quæ eſt exhalatio vapori mixta, ſententia Chymicorum, conſtituentium pro materia metallorum ſulphur, & argentum viuum, aſſerentes in metallorum venis vtrumq; reperiri, tamquam materiam, ex naturæ inſtituto, ibi collocatam, vt ex ipſa gignantur metalla. Etenim ſulphur correſpondet exhalationi, & argentum viuum, quod ſemper eſt liquidum in viſceribus terræ, correſpondet vapori, quamuis, vt verum fatear, foſſores metallorum, vt tradidit Agricola, teſtati ſint non ſemper in metallicis venis ſulphur, & argentum viuum reperiri. Sed vtcumque ſit, ſulphur à calore cum maximè ſit ſiccum, argentum viuum à frigore, cum ſiccitate, & humiditate conſtet, licet non penitus condenſata, generantur.

Antiperiſtaſis foſſilium cauſa.

Addo etiam Antiperiſtaſim numerandam eſſe inter foſſiliū cauſas, quæ, vt alibi adnotaui, eſt intenſio qualitatis proueniens ex contrarij circumobſiſtentia, ſiquidem partes contrarij obſeſſi coram aduerſario refugientes hoſtilē impetum, ſe ſe colligunt, vt ſe melius tueri queant, vnde virtus vnita fit fortior; Quam antiperiſtaſim pollere in natura indicat Hippocrat. ſect. 1. Aphoriſm. 25. de ſthomacis, Vere calidioribus, & melius concoquētibus. Idcircò Ariſt. 1. Meteor. ſumm. 3. cap. 1. teſtatum reliquit grandinem fieri tempore calidiore, quia guttæ aquæ deſcendentes in infimam regionem, æſtu inſiſtente, in globum ſe glomerant; Eadem de cauſa aquæ puteales hyeme ſunt calidiores, tum quia frigus obturat meatus terræ, ne ab ipſis ſpiritus calidi euolent, tum quia parte calidæ terræ augentur, propter frigus circumſtans. Propte-

Grandinis concretio.

Aquæ puteales cur hyeme calidæ.

Cur calida magis incaleſcant ad vmbrã, quam ad Solem.

rea tradidit Ariſt. ſect. 24. Problem. 13. res calidas magis incaleſcere ad vmbrã, quam ad Solem, quia nimirum frigiditas vmbræ auget calorem obiecti, quod obſidet; Sol verò ſuo maximo calore euocans à materia partes calidas, ipſam aliquando minus calidam efficit. Simili igitur ratione philoſophandum eſt de generatione metallorum, quorum productio in viſceribus terræ plurimum ab antiperiſtaſi iuuatur.

Productionem metallorũ à planetis non fieri.

Nunc ſupereſt, vt Hermetis, & Aſtrologorum rationem refellamus, negantes metallorum productionem fieri à Planetis, adeò vt cuiq; Planetæ ſpecies metalli ſubijciatur, quia contra hanc opinionem valet ratio adducta à Conimbric. & Ruuio; Nam quemadmodum ipſi putant calorem Solis non pertingere ad viſcera terræ, propter ipſius impedientem opacitatem, ita multò magis exiſtimandum eſt, exiguos calores cæterorum Planetarũ internos telluris meatus non permeare; Neque afferant, foſſilia non produci à manifeſtis qualitatibus, ſed ab occultis Planetarum, quia contra ipſos hæc pugnat ratio meo iudicio inuictiſſima. Si Chymica arte aurum conficitur, vt plurimi probant, & teſtantur Sapientes, eatenus ars Chymica aurum conficit, vel metalla tranſmutat in aurum, quatenus imitatur naturam, eligendo materiã proportionatam, & communẽ metallis, quæ ex ipſorum placito, eſt ſulphur, & hydragyrium, & imitando gradus caloris Solaris, quibus in terræ viſceribus generatur aurum;

Argumentum ab arte Chymica.

Quoniam autem ars Chymica nõ poteſt imitari occultas virtutes Cælorum, quæ prorſus ignorãtur ab humano ingenio compertiſſimum fit, non ab arcanis Planetarum afflatibus, ſed à calore Solis metalla generari;

Quomodo generentur metalla.

Qui calor attingens ſuperficiem terrę ipſam peruadit, & calefacit, illaq; pars calefacta communicat ſuum calorem proximæ parti, atq; ita ſucceſſiuè calor Solis propagatus peruenit ad eam partem telluris, cõſtantem ex matrice, & virtute metallica, qua, vt ſupra dixi, ipſa metalla ex exhalationibus, & vaporibus gignuntur. Itaq; non eſt neceſſe innehere occultas virtutes Cælorum pro foſſiliũ generatione, quando ipſa in telluris gremio ſufficienter à calore Solis, tamquam à cauſa vniuerſali, generentur; Quod ſi gemmæ, lapides, metalla, habent occultas quaſdam vires, quibus morbis medentur, & admirabiles pariunt effectus, id non hauriunt à cælico occulto influxu, ſed à propria forma, & ſubſtantia, vt tradidit Alex. de Angelis lib. 1. in Aſtrolog. cap. 17.

SECTIO SEXTA.

Diſputatur de diebus Criticis, eoſq; à motu Lunæ non dependere demonſtratur.

PRopugnatores occultarum in cæleſtibus orbibus virtutũ magnum ſibi firmarunt præſidium in diebus Criticis, quos à Lunæ motibus proficiſci arbitrantur. Ideò ad ipſorum propugnacula demolienda, meæ ſunt partes, non quidem integram, & completam de diebus Criticis tractationem inſtituere, quam præſtantiſſimi Medicæ diſciplinæ profeſſores egregiè confecerunt, ſed dumtaxat iu hoc articulo verſari, quod dies Critici non proficiſcuntur à Luna; In qua Diſputatione hac methodo incedam.

Præſentis diſputationis diuiſio, & ordo.

Primò oſtendam, Lunam ſuis phaſibus, & configurationibus ad Solem, dies Criticos non producere; Secundò idem demonſtrabo de Lunæ aſpectibus ad ſeipſam; Tertiò conſiderabo Lunam cum habitudine ad alios Planetas, neq; à tali habitudine dies Criticos ſuſcipere vires indicabo; Quartò veram, & germanam cauſam dierum Criticorum enucleabo; Quintò explicabo qua ratione intelligenda ſunt multa, quæ Lunæ, ac Soli attribuuntur; Et hæc omnia in Puncta diuidam, & digeram.

PVNCTVM PRIMVM.

De Luna ad Solem habitudine.

Lunæ phaſes.

LVnam variam habere cum Sole habitudinem, & configurationem, ſenſu ipſo compertiſſimum eſt omnibus. Hinc ipſa apparet cornicularis, vel falcata, diuidua, plena, & tumida, & gibboſa, propter maiorem, & minorem Solaris luminis participationem; Idcircò aſſerunt Aſtrologi, quod in ſeptima die, quo Luna tetragona radiatione illuminatur à Sole, natura mutatur; In decima quarta, quo die aſpectu diametrali ab eodem Sole illuſtratur, contingit pariter in humoribus alteratio, atq; idem dicendum de reliquis Lunæ ad Solem phaſibus, & aſpectibus. Hæc opinio nullo alio nititur fundamento, quam quod omnes morbi incipiant in Nouilunio, adeò vt ſupradictæ configurationes ordinatim procedentes, ordinatim etiam producant dies Indicatorios, & multò magis Decretorios. Verum cum ægritudinis incipiant, non ſemper in Nouilunio, ſed in diuerſis Lunæ ad Solem aſpectibus, non poteſt, tamquam regula dierum Criticorum, Lunæ habitudo ad Solem ſpectari. Etenim quæro ab Aſtrologis, ſi aliquis ægrotet ſecunda die Lunæ, quiſnam erit dies ſeptimus in eo morbo conſiderandus? Certè, ex ipſorum dictis, ille dies, qui eſt ſeptimus à coitu Solis cum Luna; At ille idem dies, habita relatione ad principium morbi, erit ſextus, & non ſeptimus, igitur non in ſeptimo die morbi, ſed in ſeptimo die Lunæ fiet Criſis; Quod tamen aduerſatur vniuerſæ Medicæ facultati, affirmanti, Criſim fieri in die ſeptima morbi.

Lunarium phaſiũ naturæ ex Aſtrologis.

Lunæ velocitas, & tarditas.

Præterea, ex Aſtrologorum communi doctrina, Luna in Zodiaco mouetur modò citatiori vehiculo, modò tardiori, quatenus in Epycicli parte ſuperiori, aut inferiori raptatur; in parte enim ſuperiori tardius, in inferiori celerius mouetur. Propterea cum Luna velociori motu cietur, citius ad aſpectum ſuum quadratum perueniet; Si verò raptetur ſegnius, in eundem configurationem tardius impinget; Hinc Quadratura cadet aliquando ſexta die, aliquando octaua, igitur dies Criticus erit modò ſextus, modò ſeptimus, modò octauus, quod eſt, vt infrà dicam, Medicæ artis pronũciatis non conſentaneum.

Duplex Lunæ motus.

Lunæ verò motum, modò tardiorem, modò velociorem eſſe, ſupponẽdum eſt ex Aſtronomiæ decretis; ex quibus patet, & præſertim ex Tychonis doctrina, duplicem in Luna ſpectari motum; Verũ ſcilicet, ſeu rectum, medium porrò, ſeu æqualem. Luna verò motu aliquando vno die gradus quindecim, minutaq; decem & ſeptem abſoluit, qui citiſſimus eſt motus, aliquando verò gradus vndecim, miraſque quadraginta octo minutorum, qui tardior perhibetur; & qui termini variæ à Ptolomæo, Alphonſo Caſtellæ Rege, & Copernico ſtatuuntur; Motus verò medius ſolum ab Aſtronomis eſt excogitatus, quippe qui eſt imginarius, vt adhibitis æquationibus, quæ ex Eccentrici, ac Epycicli irregularitatibus deſumũtur, verus demum motus exurgat; Hunc verò motum medium vnanimiter Aſtronomi conſtituunt, graduum tredecim, minut. decem, ſecund. trigintaquinque, & medium inter velocem motum, ac tardum ponunt. Iam ad rem noſtram. Si Luna per ſuum verum motũ in ſuo Eocentrico, & Epyciclo aliquando anticipet Quadraturam cum Sole, atq; illam faciat in die ſexta, vel propter ſuum tardiorem motum, faciat quadraturam in die octaua, eueniet, vt illæ, qui ægrotauit in Nouilunio, patiatur aliquando Criſim in die ſexta, vel in die octaua, igitur dicendum eſt, quod dies ſexta ſit verè Critica, & poſſit eſſe Criſis in ipſa facta, vel bona, vel mala; Attamen hoc aduerſatur Hippocrati, & Galeno, atq; vniuerſæ Medicorum phalangi docenti mutationem factam in die ſexta nõ eſſe verè Criticam, ſed ſymptomaticam; Hinc dies ſexta ſemper mala prædicatur, & dies tyrannus à Galeno appellatur, ad differentiam diei ſeptimi, qui dicitur dies regius. Propterea Hippocrates in Coacis prænot. & 4. Aphoriſm. 29. & 62. habet; Quibus rigores in ſexta die fiunt malum, ſudores in ſexta die peſſimi ſunt; Icterus ſexto die, lethalis; In Epidem. Vxor Dromeadæ ſexto riguit, & interijt; & 3. Epid. Hippocrates, & Galen. 1. de Diebus Decretorijs cap. 4. perniciem huius diei ſexti enarrant. Itaq; ſi à velociori motu Lu-

Motus Lunæ ratio aliquãdo dierum Criticorum rationi repugnans.

næ in die ſexta dicatur fieri Criſis, hoc aduerſatur Medicinæ, tradenti diem ſextam, & ſemper eſſe malam, & ſymptomaticam.

Pici obſeruatio de criſibus Lunæ apogææ, & perigeæ.

Adnotandum eſt etiam cum Io. Pico lib. 3. aduerſus Aſtrologos cap. 6. quod quando pigra eſt Luna in Apogæo, ſæpius ſeptima dies, imò ſexta eſt Decretoria, & quando eſt velox in Perigæo, perſentitur humorũ agitatio in die octaua, vel nona. Igitur Criſes non fiunt à motu Lunæ, quia Criſes deberent anticipare, quando Luna velocior mouetur, & tamen tardant, & deberent retardare, quando tardior mouetur, & tamen anticipant. Quoniam verò hæc de inæquali motu Lunæ non ſolum conueniunt ipſi per habitudines, quas habet ad Solẽ, ſed etiam per configurationes, quas habet ad ſeipſam, & eadem ſequuntur abſurda, deueniemus ad ſecundum Punctum, in quo conſiderantur adſpectus Lunæ ad ſeipſam.

PVNCTVM SECVNDVM.

Dierũ Criticorum Aſtrologica ratio.

Conſiderantes Aſtrologi, dies Criticos ſaluari non poſſe per motus Lunæ ad Solem, propter rationes à nobis ſupra allatas, aliam viam excogitarunt, qua dies Critici, tãquam veram, ac germanam Lunæ ſobolem conſtituerunt. Idcircò aſſerunt Lunam, initio morbi, quod deſumitur à Decubitu, vel à læſis actionibus ægroti, ſpectandam eſſe in illo ſigno, in quo reperitur; Itaut Criticorum primus dies fiat, quando Luna à principio ægritudinis quartam Zodiaci partem occupauerit, quæ cõſtituitur ex grad. 90. Secũdus Decretorius eſt decimus quartus, quando videlicet Luna peruenerit ad diametrum, ſeu oppoſitionem, cum illo ſigno, in quo erat initio morbi, & percucurrit grad. Zodiaci 180. atq; ita dicendum eſt de cæteris diebus, tum indicatorijs, tum iudicatorijs, tertius enim dies decretorius eſt, cum Luna ad alium ſuum tetragonum peruenit, & abſoluit in Zodiaco grad. 270. à morbi initio, & nouem ſigna compleuit, & fit Criticus, modò dies vigeſimus, modò vigeſimus primus, atq; etiã vigeſimus ſecundus, propter Lunæ tarditatẽ, & celeritatem, quem motum ſequitur dies indicatorius vigeſimæ, qui poteſt eſſe nõ ſolum decimus ſeptimus, ſed etiam decimus octauus; Vltimus tandem dies Criticus eſt, quando Luna ad ſuam epocham, & locum radicalem, ſeu eundem Zodiaci gradum reuertitur, quod vigeſimo ſeptimo, aut vigeſimo octauo die poteſt contingere.

Difficultates in hac ratione.

Hæc conſideratio adſpectuum Lunæ ad ſeipſam ſubijcitur eiſdem difficultatibus, quibus obnoxia eſt Lunæ habitudo ad Solem, nimirum quod propter velociorem, vel tardiorem ipſius Lunæ motum, dies Criticus aliquando fit dies decimus tertius, aliquando decimus quintus, atq; ita modò fit vigeſimus, modò vigeſimus primus, modò vigeſimus ſecundus; Quod, vt ſupra adnotaui, non rectè conſonat cum Medica arte, & cum doctrina Hippocratis ſtatuentis lib. 1. Epidem. dies decretorios, ſeptimum, decimum quartum, vigeſimum, vel vigeſimum primum, vt etiam tradidit Galen. 3. de diebus decretorijs. Igitur vel falſa ſunt Pronunciata Medica, vel Aſtrologica; Etenim qua ratione fieri poteſt, vt dies decimus tertius, vel vigeſimus ſecundus per Aſtrologiæ regulas ſint dies decretorij, ſi ijdem per Medicinę dogmata iudicatorij nequaquam cenſeantur?

Dies ſeptimus efficaciſſimus.

Obſeruo inter dies Decretorios primum locum, propter vires, & efficaciam diem ſeptimum obtinere, vt tradidit Galen. lib. 1. de diebus decret. cap. 4. quem comparat Regi Clemẽtiſſimo, vt ſextum Tyranno; Et huic veritati fauet maxima dignitas ſeptenarij, in quo Hippocrates in lib. de principijs hominis; ætatem ſeptimo numero conſtare affirmauit, & Ariſtoteles lib. 5. de hiſt. Animal. cap. 28. ſeptenario hoc tribuit, quod in ſingulis ſeptenarijs mutationes fiant. Quare ſi dies ſeptimus inter Criticos dies validior eſt, ſequitur, quod quando per tardiorem motum Lunæ, vel per velociorem fit motus in natura, & mutatio in morbo in die, vel ſexta, vel octaua, non fit verus, & Criticus ille motus, ſed ſolum quando contingit in ſeptimo, igitur Luna non eſt dicenda vniuerſaliter cauſa dierum Criticorum.

Addo, quod primus dies ſeptimus cenſetur inter Decretorios primus, & validior. Hic prouenit, ex Aſtrologis pronunciatis, à quadratura Lunæ, vel cum Solæ,

Quadratura tamẽ haud efficaciſſimus.

Sole, vel cum Signo, in quo erat à principio morbi, igitur quadratura erit efficacior oppoſitionẽ, in qua contingit dies decimus quartus Decretorius, & tamen communi Aſtrologorum cõſenſu firmatum eſt, & præſertim doctrina Cardani ſtatutum, oppoſitionem inter aſpectus validiorem eſſe, ergo vel falſa eſt doctrina Medica, quæ tradit primum diem ſeptimum decretorium eſſe efficaciorem, vel falſa eſt propoſitio Aſtrologica aſſerens oppoſitionem, in qua contingit ſecundus ſeptenarius validiorem eſſe. Fortaſſe Aſtrologi obijcere poſſent diẽ decimũ quartum inefficacẽ eſſe, reſpectu ſeptimi, non propter oppoſitionẽ Lunę, ſed propter paritatẽ dierũ, quia natura magis in imparibus, quam in paribus mouet, ſed dicam decimum quartum diem eſſe imparem, non prout eſt compoſitus ex duobus ſeptenarijs paribus, ſed quatenus decimus quartus dies eſt dies ſeptimus ſecũdæ ſeptimanæ, ideò eſt ex numero imparium, & perfectè Criticus, & natura mouet in ipſo, teſte Hippocrate docente morbos acutos 14. diebus iudicari.

Vana obiectio Aſtrologorum.

Efficacia 4. & 11. dies non reſpõdet ſextili, & trino.

Noto etiam, quod quartus inter dies indicatorios primum habet locum, & præfertur vndecimo, qui eſt quartus ſecundæ ſeptimanæ; Hoc verò admittit abſurdum in Aſtrologia; Nam quarta die Luna facit aſpectũ ſextilem cum ſigno, in quo erat, initio morbi; Vndecima verò die facit trinum, igitur ſi ex Medica arte, quartus eſt efficacior vndecimo, ſequitur ſextilem aſpectum eſſe efficaciorem trino, quod negant Aſtrologi, aſſerentes, inter aſpectus Hexagonum debiliorem eſſe.

Dies 22. medicè nũquam Criticus, Aſtrologicè Criticus.

Inſuper conſidero diem vigeſimum eſſe magis decretoriũ, quam vigeſimum primum; Igitur illæ dies, qui magis accedet ad vigeſimum, erit pariter decretorius, vt vigeſimus primus, & minus Criticus erit ille, qui magis recedet à vigeſimo, ergo vigeſimus ſecundus ſtatui non poteſt Criticus, & tamen cum ſecunda quadratura Lunæ decreſcentis poſſit cõtingere in vigeſima ſecunda die, vt obſeruat Maginus de dieb. Decret. cap. 9. ſequitur, diem vigeſimum ſecundum, ex Aſtrologia, Criticum eſſe poſſe, cum tamen ex medica facultate Criticus non decernatur.

Galeni cõmentum de 20. die Critico.

Vigeſimum primum diem decretorium eſſe, non eſt probandum Galeni doctrina lib. 3. de Criticis diebus, vbi ad conſtituẽdum Criticum vigeſimũ diem, menſem medicinalem inuenit, tamquam portentum in Medica, & Aſtronomica facultate; Etenim triplex menſis Lunæ ſpectatur, periodicus, ſynodicus, & Apparitionis. Periodicus eſt curſus Lunæ à puncto Zodiaci, à quo diſcedit ad punctum, ad quod reuertitur, & conſtat diebus 27. & horis 8. ſeu horis 7. & min. 40. vel 43. Synodicus eſt illud temporis ſpatium, quo Luna à coitu Solis digreſſa, rurſum ad congreſſum cum ipſo redit, & abſoluitur diebus 29. horis 12. min. 44. & hic menſis ſynodicus duodecies repetitus conſtituit annum Lunarem conflatum ex diebus 354. Menſis Apparitionis, ſeu illuminationis, eſt illud tempus, quo primum Luna incipit apparere poſt coitum, vſq; ad illud tempus, quo ſub radijs Solis occultatur, quod tempus à Galeno putatur eſſe triduum. His præhabitis, Galenus ex menſe periodico, & menſe illuminationis compoſuit mẽſem medicinalem, conſtitutum ex diebus 26. & horis 22. vt diuiſione facta horum dierum, conſtitueret vigeſimũ diem Decretorium, magis quam vigeſimum primum ad tuendam doctrinam Hippocratis tertio Prænot. vigeſimum diem Criticum decernentis. Qui menſis medicinalis ab omnibus tamquam commentum reijcitur, & præſertim à Io. Manardo Conciue meo peritiſſimo, qui lib. 15. Epiſt. Ep. 5. acriter reprehendit Galenum, & de diebus Decretorijs Lunæ adſcriptam ſententiam redarguit; Quem ſecutus eſt Thomas Eraſtus lib. 1. Epiſt. de Diuinat. Aſtrologic. Ep. 1. Maginus verò comment. in lib. 3. Galeni de diebus Decretorijs conatur aliqua ex parte ipſum defendere, & interpretans Galeni dictum de Luna triduo deliteſcente ſub Sole, oſtendit mentem Galeni eſſe non ipſam ſemper per triduum Solis radijs occultari, quando propter varias cauſas ab ipſo allatas cap. 2. Luna à coitu, modò poſt vnum diem, modò poſt duos, modò poſt tres, & etiam quattuor à coitu cum Sole dies poſſit apparere; Ideo, inquit Maginus, Galenum longiſſimos occultationes limites exprimere voluiſſe, adeò vt in tota

Triplex lunæ mẽſis.

Mẽſis medicinalis Galeni.

ta temporis latitudine, in congreſſu cum Sole poſſit Luna triduo deliteſcere, cum reuera occultatio poſſit eſſe nonnumquā vnius diei, ſæpius duorum, & perrarò quattuor.

Galeni figmentū inane. Sed quoniam Galenus in ſuo menſe Medicinali conſtituendo grauiter eſt hallucinatus, etiam ipſius doctrina de diebus Decretorijs ad Lunam relatis nō eſt conſona veritati, & ſanè ſuperuacaneum fuit ipſi ad vigeſimum diem Criticū ſtatuendum, ſuum illum menſem fictitium inuehere, quando ex motu periodico Lunæ pateat vigeſimum, & vigeſimum primum eſſe Criticos. Siquidem ille motus perſoluitur, vt diximus diebus 27. & horis 8. qui dies, & horæ ſi in quatuor diuidantur partes, quælibet pars conſtabit ex diebus 6. & horis 20. quæ horæ ſi triplicantur, faciunt dies 20. & horas 12. Vnde dies vigeſimus poteſt dici Criticus, & per horas 12. quæ ſunt partes vigeſimi primi, etiam vigeſimus primus eſt Criticus.

Cæterum, his prætermiſſis, indico controuerſiam eſſe inter Medicos, quiſnam dies ſit magis Decretorius, nimirum vigeſimus, an vigeſimus primus; Nam Celſus lib. 3. cap. 4. vigeſimum primum facit Criticum, quia conſtat tribus ſeptenarijs perfectis, vt vigeſimus imperfectis, imò Hippocrates 1. Epid. 4. Aphoriſm. 36. & lib. de dieb. Decret. & de morbis vulgarib. ſect. 3. & lib. de ſeptimeſtri partu, vigeſimum primum Criticum declarauit; Ego tamen ſequor opinionem Iulij Cæſaris Claudini Bononienſis lib. de Dieb. Criticis ſect. 3. cap. 1. vigeſimum diem verè, & magis propriè Decretorium ſtatuentis; Quod probat allatis multis Hippocratis teſtimonijs, & ratione adducta à motu naturali, qui eſt velocior in fine, ex Ariſt. 8. Phyſ. text. 5. Ideò cum Criſis ſit motus naturalis, & natura in expellendo, primos ſeptenarios compleuerit, per coctionem, & ſecretionem, celeriùs properans ad finem, tertium ſeptenarium non complet, & Criſim in vigeſimo celebrat. Quibus omnibus præiactis, hāc aduerſus Aſtrologos conficio Argumentationem; Ille eſt dies Criticus, qui vel eſt vigeſimus, vel participat de vigeſimo: ſed dies vigeſimus ſecundus, in quo die, ex Magino, lib. de dieb. Decret. cap. 9. incidere poteſt ſecunda quadratura Lunæ, eſt Criticus per Aſtrologorum decreta, & non participat de vigeſimo, ergo vel falſa ſunt dogmata Medica, vel Aſtrologica.

Diſſenſio inter Medicos circa diem 20. & 21.

Animaduersò etiam, quod eò minus dies ſexta dicitur dies Decretorius, quia Medicorum axioma eſt diem ſeptimum Criticum eſſe diem ſeptimum completè, adeò vt enumerandi ſint dies ſeptem integri, ab initio morbi: Verum quidem eſt, quod cum Criſis non fiat in inſtanti, ſed in ſenſibili temporis ſpatio, poteſt incipere aliquot horis ante diem ſeptimum completum, & extendi in octauum, ſed non fit in die octaua, ita vt illa dies critica cenſeatur; ſimili ratione dies vigeſima prima poteſt eſſe dies Critica, & de facto ſæpè eſt, ſed motus criticus non poteſt ita differri, vt ad vigeſimum ſecundum diem extendatur, atque dies vigeſima ſecunda dies verè critica appelletur, quamuis in ipſa poſſit perſeuerare aliqua commotio facta in die antecedenti verè Critico. Ex quibus omnibus colligo, dari Quadraturam Lunæ in vigeſima ſecunda die, & tamen ipſam verè, & propriè non eſſe criticam, iuxta Medicæ artis dogmata; Quibus, tamquam veris regulis, atq; experientia comprobatis Aſtrologica pronunciata conſona eſſe deberent.

Conſideratio habitudinis Lunæ ad ſigna Zodiaci, & ad ſe ipſam. Age porrò conſideremus habitudines Lunæ ad Signa Zodiaci, & ad ſeipſam. Exempli g. Aliquis ægrotat exiſtente Luna in Tauro, continget Quadrata irradiatio Lunæ die ſeptima, quando ipſa perueniet ad ſignum Leonis, & compleuerit nonaginta gradus Zodiaci, ex qua diſtantia conſurgit aſpectus tetragonus, qui malus ab Aſtrologis cenſetur, vt potè conſtitutus ex ſignis diuerſæ qualitatis, & naturæ; Quare cum Luna percurrit ſignum Leonis, habens qualitates contrarias Horoſcopo, nimirum Tauro, in quo morbus incepit, natura ab aſpectu quadrato, & à qualitate contraria ſigni Leonis excitata, aduerſus morbum inſurgit; Si valida eſt natura, & præualens humoribus noxijs, & morbo, fit bona Criſis, & mutatio ad bonum; Si verò imbecillis eſt natura, & viribus morbi inferior, magis vellicata in ipſa, & irritata humorum noxia qualitate, dat inditium ſuccumbentiæ, & fit mala criſis, ideſt mutatio ad malum. Quod dixi de Quadrato proprio Lunę ad

ſeipſam

ſeipſam conſtituente ſeptimam diem criticam, idem repetendum eſt de aſpectu diametrali, ſeu oppoſito, conſtituente decimam quartam criticam; Quæ quidem omnia inania ſunt. Primò, quia ſupponitur, inter ſigna Zodiaci intercedere contrarietatem, quæ cum à contrarijs elementorum qualitatibus petatur, & tales in Cælo, & ſignis cæleſtibus non exiſtant qualitates; dubio procul commentitia eſt in ſignis Zodiaci contrarietas. Sed demus Aſtrologis, talem extare inter Signa contrarietatem, interrogandi ſunt, cur non fiat mutatio in humoribus, tertia die morbi, Luna ad Geminos perueniente; Etenim Taurus, qui eſt ſignum frigidum, & ſiccum, magis contrariatur ſigno Geminorum, quod eſt calidum, & humidum, quã aduerſetur Leoni, quod eſt calidum, & ſiccum; Taurus enim conuenit cum Leone in qualitate paſſiua, nimirum ſiccitate, & pugnat cum Signo Geminorum in qualitate actiua, nimirum caliditate. Præterea eſto Lunam facere mutationem in corpore ægri, cũ peruenit ad oppoſitum aſpectum, ſcilicet ad Scorpium in die decima quarta; cur non agitat etiam humores in die duodecima, & decimatertia cum ad Libram peruenit? quæ magis aduerſatur Tauro, quam Scorpius, qui conuenit cum Tauro in frigiditate, & Libra diſſentit à Tauro in caliditate, & humiditate. Imò cur in decima quinta die, percurrente Luna Sagittarium, non fit maior humorum commotio? quando Sagittarius, ſignum igneum, magis pugnat cum Tauro de trigeſimo terreo, quam Scorpius de trigono aqueo. Quæro rurſus ecquid cauſæ ſit, cur morbus non confirmetur in vndecima; Nam quemadmodum tetragoni aſpectus diſcordant, ita trigoni concordant; Si igitur, quando Luna eſt, vel in quadrato, vel in oppoſito aſpectu excitat humores, & facit dies criticos, quanam de cauſa, Luna conficiente trigonum in vndecima die, morbus non inualeſcit, non confirmatur, non augetur, quando trigonus habet congruentiã cum ſigno, in quo morbus incepit, & tamen communi Medicorum conſenſu decretũ eſt, diem vndecimam non eſſe noxiam, ſed decimæ quartæ indicatoriam, in qua ſi fit aliqua commotio, indicans qualitatẽ diei decimæ quartæ, non ea tamen eſt, qualem exigit vis aſpectus Trigoni: Tandem percunctabor ab Aſtrologis, ſi concordantia Signa concordes operantur actiones, & effectus, cur contraria Signa contrarios non efficiunt euentus? Si diametralis aſpectus ex ſignis cõtrarijs conficitur, Luna perueniente ad oppoſitum ſignum illi Signo, in quo morbus inuaſit naturam, non ſoluitur morbus? Itaque in maximas anguſtias coniecti Aſtrologi ſibi quærunt perfugium, negantes, aliquã fieri in corpore à Luna mutationem, niſi quando reperitur in ſignis, quæ habent collegationẽ, ſeu configurationem cum illo ſigno, in quo morbus incepit; Quæ colligatio, cum fiat tantum in exagono, tetragono, trigono, & diametro, nulla eſt colligatio Tauri cum Geminis, vel eiuſdem Tauri cum Libra, itaut in illis diebus, in quibus Luna percurrit ea ſigna non colligata cum ſigno, quod fuit morbi principium, nulla excitatur à Luna in humoribus ægri agitatio.

Rationes aſtrologicæ reijciuntur.

Aſtrologi hoc aſſerentes, proprijs ſe iugulant gladijs; Etenim commotio in humoribus, quæ fit in quadratura, & in oppoſitione Lunæ ad horoſcopum morbi, vel prouenit à cõtrarietate ſignorum, vel à figura aſpectus; ſi primum dicatur, ſequitur, quod quotieſcunque Luna percurrit ſigna contraria ſigno horoſcopante, quod præſtat, dum in tertia die peruenit ad ſignum Geminorum, & in vndecima ad Libram, efficiet mutationes in humoribus; Si verò ſecundum affirmetur, cum aſpectus nihil aliud ſint, quam relationes figuratæ diſtantiæ inter ſigna, ſequitur, quod nullius ſint efficaciæ, quoniam relatio, vt vulgatiſſimum axioma eſt philoſophicum, ex ſua natura nõ eſt actiua, ſed ſterilis; Figura verò exagona, quadrata, trigona, diametralis eſt ſpecies quantitatis, ex Ariſt. cui quantitati, & figurę nulla conceditur actio; Igitur aſpectus illi quocumq; modò conſiderati, ſunt inefficaces, nullamq; valent in humoribus facere mutationem, & conſequenter nequeunt dies criticos conſtituere. Igitur hucuſque conſtat, Lunam, neq; per configurationes ad Solem, neque ad ſeipſam dierum criticorũ cauſam eſſe dicendam; & vtroq; puncto abſoluto, tertium aggrediamur.

Aſtrologorum cõtradictiones.

PVNCTVM TERTIVM.

Luna configurata Planetis, præter Solem, dies criticos non producit.

RAdix, ex qua Aſtrologorum egerminat aſſertio, qua ſtatuunt, dies criticos produci à Luna, præter Solem, cæteris configurata Planetis, hæc eſt. Arbitrantur ipſi, Planetas humani corporis humoribus præſidere. Iactant enim Saturnum excitare atram bilem, cui præeſt; Iouem commouere ſanguinem, cui dominatur, Martem flauam bilem, cui imperat, & Lunam tandem pituitam, in quam præcipuè ſuas exerit vires. Commenta hæc ſunt, nullus fulta rationibus; Enimverò ſi humores à Planetis dependerent, vtiq; eorum commotio eorumdem Planetarum motus conſequi, atq; imitari deberet, & iuxta Planetarum tarditatem, aut velocitatem in motibus, citiùs, & tardiùs humores eſſent commouendi. Experientia tamen contrarium apparet; nam ſanguis, cui dominatur Iuppiter, ſtatim putreſcit, vel ſi febris accendatur in ſpiritibus, quæ ſunt partes puriores ſanguinis, & Eſſimira eſt, breui tempore tranſit, & tamen Iouis motus, excepto Saturno, tardior eſt cæteris Planetis, duodecim enim annorum curriculo abſoluitur; flaua bilis, quæ ſi ſincera ſit, & accendatur, conſtituit febrem tertianam, paucis horis deferueſcit, & comparata flauæ bilis inflammatio ad atram bilem, quæ pariter inflammatur, & facit febrem quartanam à Saturno productam, parum diſtat tempore ab inflammatione atræ bilis, & tamen Martis motus velociſſimus appellari poteſt, vt potè, qui duobus completur annis, reſpectu Saturni, qui triginta annorum vertigine circumrotatur. Quid dicam de quotidiana febri? in qua putreſcit pituita, quam dicunt Lunam ſuſcitare. Hæc febris plerumque horis quadraginta octo terminatur, & tertiana horis triginta ſex, & tamen Luna, vt ſupra diximus, curſu periodico mouetur diebus 27. & horis 8. & Mars duobus annis. Igitur febris ex pituita citiſſimè terminare deberet, propter motum Lunæ, cæteris Planetis velociorem; conſtantiſſimum ſiquidem eſt Aſtrologorum axioma, quod tardiores Planetæ diuturnas efficiũt operationes, velociores minus diuturnas, & magis breues. Quapropter, cum humorum commotio nullam videatur habere cum Planetarum motibus connexionem, iam futile, & inconſtans Aſtrologorum apparet fundamentum.

Planetarū in humores prædominium reijcitur.

Motū humorum planetarū motum non imitari.

Accedat, quod ſi motiones humorum Planetis attribuantur, oportet etiam aſſignare cauſas, reſpectu Planetarum, ob quas periodi, ſeu paroxyſmi in febribus ſtatutis temporibus occurrant, adeò vt in pituitoſis fiant recurſus ſingulis diebus, in tertianis, alternis diebus, in quartanis, quarto quoque die; Et quamuis Petrus Aponenſis, conciliator appellatus Different. 88. huiuſmodi ordinem circuituum in aſtra referat; cui ſententiæ videtur adhærere Daniel Sennertus tract. de febr. intermitt. cap. de cauſ. periodorum in febribus; Tamen exiſtimo, febrium periodos petendos eſſe à fermento putredinali humorum, quod fermentum iuxta copiam, & qualitatem vel tenuem, vel craſſam, denſam, calidam, vel frigidam diuerſi fiat curſus, & periodos febrium, quæ rurſus efferueſcunt, quando materia, quæ antea in ſuo, quaſi foco coercita quieſcebat, rurſus ſurgit, & exardeſcit, ex ſe tetricum vaporem diffundens. Cur autem ſtatis diebus id fiat, non eſt facilè Medicis ſtatuere, neq; huius loci eſt diſputare.

Febrium periodi vnde proueniant.

Placeat autem pro huius rei validiori euerſione conſiderare illa, quæ tradita ſunt à Manardo lib. 15. Epiſt. Ep. 1. vbi hæc habet expreſſa verba. Ex hoc enim plerumq; euenit, vt laudati ab Hippocrate dies maligni ſint, & quos ipſe vituperat, boni. Declaro hoc dictum. Euenit, vt initio morbi, Luna ſit copulata cum malefico Planeta, Marte, vel Saturno, & in quarta die euenit etiã, vt eadẽ Luna faciat aſpectum malum, puta quadratum, vel oppoſitũ cum malefico, certè, cum dies quarta ſit indicatoria ſeptimę, præſagiendum eſt diem ſeptimam futuram eſſe malam; Cõtingit autem die ſeptima bonus aſpectus Lunæ cum benefico Planeta, Ioue, vel Venere, ergo tunc dies ſeptimus, qui malus eſſe deberet, ita indicatus à die quarta, ſit bonus, & dies quarta, quæ erat mala, & indicabat malum, ſit bona. Hic eſt vnus ex ſenſibus Manardi, vt ego interpretor. Ex quo ſenſu apparet, quam in-

Manardi ſententia.

Digitized by Google

inconſtans, & incerta ſit indicatio diei quartæ, & quam facilè permutetur conditio diei ſeptimæ, quæ iuxta regulam Medicam, deberet eſſe mala. Præterea eſt alter ſenſus Manardi, ſcilicet diem ſextum malignum ab Hippocrate, & Galeno prædicari; Si autem die ſexta morbi contingat aliquis aſpectus bonus Lunæ cum benefico, dies ſexta, quæ eſt maligna, fiet bona; & ſi in die ſeptima, quæ tamquam Critica, laudatur ab Hippocrate, contingat malus aſpectus Lunæ cum malefico, dies ſeptima erit mala. Itaq; ſapientiſſimè ſcripſit Manardus, quod, admiſſis Aſtrologis pronunciatis de diebus Decretorijs, pendentibus à configuratione Lunæ cum Planetis, dies ab Hippocrate laudati erunt maligni,& quos ipſe vituperat, erunt boni.

Manardi cenſura in Aſtrologos.

Magini reſpōſio ad Manardum.

Maginus comment.in lib.3. Galeni de dieb.decret.cap.6. affert textum Manardi in prænotata Epiſtola, & conatur ipſius obiectis occurrere, quamuis, tanti viri pace dixerim, non ſatis eneruet à Manardo propoſitas difficultates; Quin aliqua tradidit, quæ neq; veritati Medicæ, neq; Aſtrologicæ doctrinæ vndequaque conſentanea videntur. Ait vir præſtantiſſimus, Lunaris circuitus dies à cæleſtibus cauſis nequaquam impediri, atq; ita loquitur. Non ſemper Lunæ congreſſus cum maleficis dies infelices efficit; nam ſi Luna à malefico aliquo impedita morbum concitauit, dum eadem deinde cum alio malefico alterius ab illo naturæ congreditur, non auget morbum, nec immutat, ſed in eodem relinquit ſtatu.Sit ex.g.ægritudo bilioſa,qualis à Marte excitatur, iam verò dum Luna Saturno pituitoſos humores fouenti copulatur, non ſentiet ægrotus alterationem, ſicq; etiam contra decumbens pituitoſa ægritudine, Saturnina ſcilicet, Luna accedente ad Martem, non ſentiet ille mutationem in peius; nam qua ratione Mars igneus pituitoſas fouebit ægritudines? Hucuſque Maginus; Cuius dicta libet æqua veritatis trutina penſitare. Certiſſimum, & notiſſimum eſt in tertianis febribus ſinceris ſolam bilem, in quotidianis ſolam pituitam, in quartanis ſolam melancholiã, vel inflammari, vel putreſcere; In his febrium typis non obſeruantur dies critici, ſed in febribus continuis, vel intermittentibus,vel non,in quibus dicendum eſt,quod,cum humores in venis ſint mixti, vno putreſcente, alter quoque vel putreſcere, vel ſaltem inflammari; Quare ille,qui decumbit febre cõtinua à Marte excitata, propter materiam calidam inflammatam putreſcentem,quando Luna, quæ initio morbi erat copulata Marti, perueniet ad quadratum Saturni, æger perſentiet damnum, & incommodum, propter humores frigidos, à Saturni adſpectu excitatos, qui permixti cum materia calida puta cum bile, augent morbum; Igitur falſum videtur illud, quod aſſerit Maginus, Saturnum,pituitoſos humores fouentem, non alterare ægrotantem ex humore calido accenſo, & putreſcente. Addo, quod quemadmodum aſpectus boni Saturni, vt exagonus, & trigonus non iuuant corpora, ſed minus nocent, quia Saturnus eſt ſuaptè natura maleficus, ita quicumq; malus aſpectus, vel Saturni, vel Martis cum Luna, quantumuis Saturnus non præſit humori cauſanti febrim, tempore, quo Luna malè affecta excitauit morbum, tamen ſemper eſt noxius humano corpori, & præſertim ægro, in quo humores concutiuntur, & agitantur. Quæ cum ita ſint, patet, Aſtrologos non ſatis tueri criticos dies proficiſci à Luna configurata cum Planetis. Remanet igitur quartum à nobis propoſitum, quod eſt veram, & germanam criſis cauſam explicare.

Reſponſio Magini expenditur.

Saturnus ſemper maleficus.

PVNCTVM QVARTVM.

Aperitur vera cauſa Criſis.

INitio Diſputationis proteſtatus ſum meum non eſſe conſilium integram de diebus Criticis pãgere tractationem. Idcircò prætermittam hìc refellere opiniones eorum, qui varias de diebus Criticis cauſas attulere; aliqui enim Pythagoricam doctrinam ſectãtes, cauſam numeris adſcripſerunt, inter quos ſeptenarius primum obtinet locum, & hanc opinionem Hippocratem amplexatum eſſe aliqui ex Medicis opinantur.Amatus Luſitanus conſonantiæ, & diſſonantiæ dierum cauſam critici motus attribuit. Hieronymus Fracaſtorius, vir omni litterarum genere excultiſſimus, humori me-

Variæ opiniones de cauſis Criſium.

lancholico, qui de quarto in quartum mouetur, cauſam criſis aſſignauit; Quæ opiniones, quoniam recenſentur, & ad examen reuocantur à Claudino tract. de diebus decretor. idcircò, illis omiſſis, breuiter ſtatuo, cauſam criticorum dierum immediatam, & proximã eſſe facultatem expultricem, conantem noxia expellere, præcedente humoris concoctione, quæ, cum aliquod temporis ſpatium requirat, euenit, vt talis ſtimulus naturæ incidat in dies illos, qui critici, ideſt iudicatorij appellantur, quia in illis natura dat materiam iudicandi, qualis ſit ipſius conatus in expellendo noxium humorem. Propterea, ſi valida ſit virtus expultrix, & regulata concoctio, bona ſit criſis; ſi verò facultas expultrix humorũ copia, & contumacia obruta, deficit, vnaque facultas concoquendi ſuum non obeat munus, mala ſit criſis. Ratio verò, ob quam natura ſtatis diebus criticis nõ ſemper moueat, ſed aliquando, vel ante, vel poſt, attribuenda eſt materiæ inordinatis motibus commotæ, quæ propter ſuam ſubtilitatem, furentem, & concitatam naturam antecedit diem ſeptimum in morbis acutis, vel propter craſſitiem, & lentorem tardius mouetur. Quare, cum natura irritata à varijs cauſis tum externis, vt à victus ratione, ab animi accidentibus, tum internis, vt à cauſa morbi, modò ſit velocior, modò tardior in expellendo, facit in diebus criticis varietatem. Quamobrem ſatis mirari nequeo Claudinum lib. de diebus criticis cap. 4. vbi propriam de hac re profitetur explicare ſententiam, afferre cauſam principalem criticorum dierum Lunam, cauſam verò, ſine qua non, naturam, & acceſſionem, ſeu parociſmum excitantem, & irritantem naturam, quæ profectò non promeretur nomen cauſæ acceſſoriæ, & vt ipſe loquitur, cauſæ ſine qua non, cum ipſa ſit cauſa principalis omnium mutationum naturalium in corpore, iuxta pronũciatum Hippocratis. Naturæ ſunt morborum medicatrices, Medicus autem miniſter Naturæ; Miror etiam ipſum ſecutum fuiſſe opinionem adſcribentium criſes motui Lunæ, tum quia hoc numquam probatum fuit Hippocrati, qui de diebus criticis diſputans, de motu Lunę nullam fecit mentionem, tum quia hæc non fuit vera ſententia Galeni, qui lib. 3. de diebus decret. cap. 10. teſtatur, à ſe ipſo inuito ſententiam de motu Lunæ in criticos dies fuiſſe explicatam. Ita enim loquitur. Nos quidem hæc paucis planè iiſq; inuitos ſcripſiſſe affirmamus; Vos, ò Dij immortales, nouiſtis, vos in teſtimonium voco, Hæc me amicorum quorumdam precibus vehementer adactum ſcriptis mandaſſe. Ex quibus verbis patet, Galenum agnouiſſe vanitatem Aſtrologicæ opinionis, quæ etiam eo tempore vigebat, de motu Lunæ, criticos dies producente. Quoniam verò adhuc multa de mutationibus in morbis tum Soli, tum Lunæ adſcribuntur, ne aliqua animis Lectorum inſideat de hac materia dubitatio, non erit ab re ipſa recenſere, & germana Interpretatione explicare.

Vera cauſa Criſiũ. *Cauſa variationis dierum criticorum.* *Cenſura in Claudinũ.* *Galeni doctrina contra ſuam ipſius mentem.*

PVNCTVM QVINTVM.

Aliqua Soli, & Lunæ adſcripta ad ægritudines ſpectantia explicantur.

Andreas Argolus, vir noſtræ ætatis Aſtrologica, & Aſtronomica doctrina ſpectatiſſimus lib. 1. de Diebus criticis, & ægrotorum decubitu cap. vltimo, affert cauſam morbi cronici ipſi Soli, à cuius motu tales morbi alterantur, quemadmodum valetudines iſtæ, ac ſubitaneæ à Lunæ motu dependent; ideò, inquit ipſe, in longioribus morbis obſeruandum eſſe ipſum Solem, cum ad ſuas peruenit quadraturas, vel ad oppoſitos aſpectus in Zodiaco. Propterea cum ad aſpectum quadratum à loco, in quo initio morbi radiauerat, peruenit, diem conſtituit criticum, eodem modo, quando ad oppoſitum, ſimiliter, quando ad quadratum ſecundum, ac ſiniſtrum à loco radicali ægritudinis labitur, alios decretorios dies demonſtrat, & tandem, quando ad epocham primam, ac locum radicalem ab initio remeat, facit mutationem in morbis annum non excedentibus.

Argoli ſententia de cauſa morbi Cronici.

Id totum Argolo cæteriſq; Aſtrologis libenter eſt dandum, non quia Sol habeat aliquam peculiarem influentiam in morbos cronicos, ſed quia ſuo acceſſu, & receſſu cauſat temporum mutationes, propter quas in morbis etiam mutationes cõtingunt. Ex. g. Aliquis decumbit, Sole

Vera cauſa morborum cronicorum.

Li-

Libram luſtrāte, & primam Autumni partem conſtituente; Idem Sol ad primum gradum Capricorni peruenit, & quadrantum ſiniſtrum conſtituit, & brumale affert tempus; tunc ægrotus vel peius, vel melius ſe habebit, ſi exigui ſit caloris, quales ſunt ſenes, ab ingreſſu Solis in Capricornum dicitur lædi ab Aſtrologis, at non à Sole recipit læſionem, ſed ab hyberno tempore, & à frigore ingruente, Sole Capricornum percurrente, adeò vt exiguus calor à frigore facilè in ægrotante ſene, vel maciato corpore extinguatur, & æger pereat. Porrò ſi iuuenis initio Libræ ęgrotauerit, Sole Capricornum ingrediente, ſentiet in ægritudine mutationem, & forſitan liberabitur à morbo, quia calor natiuus vegetus in iuuene propter frigus circumobſtans augetur, & ſuperat morbi reliquias. Idem dicendum eſt de Sole ad ſuum oppoſitum perueniente, nempè ad primum gradum Arietis, quia tunc, florēte Vere, propter acceſſum Solis, humores alterantur, vel ad bonum, vel ad malum exitum, iuxta qualitatem morbi, complexionem, ſiue temperamentum ægroti, nō quia Sol faciat mutationem in ægro, propter aliquam influentiam, quam habet in primum gradum Arietis, tamquam oppoſitum primo gradui Libræ, in quo inchoauerat morbus, ſed quia, vt dixi, per ſuum acceſſum ad noſtrū verticem, ſeu Zenith, facit in aere, & in corporibus animatis mutationes; Atque, iuxta hanc interpretationem, intelligenda ſunt verba Hippocratis ſupra allata; æſtiuæ ægritudines hyeme terminantur, hyemales æſtate.

Cur ortus, & occaſus Stellarum in morbis obſeruandi.

Iuxta hunc ſenſum Antiqui, & præſertim Hippocrates monebant exortum, & occaſum Stellarum inſignium obſeruandum eſſe, non quia in Stellis fixis aliqua ſit virtus mutans hæc inferiora, ſed quia præcipuus ortus, & occaſus illarum Stellarum, quas ipſi obſeruabant, erat cōiunctus cum quattuor anni temporibus; Et quemadmodum nos quattuor anni tempora ducimus ab ingreſſu Solis in quattuor puncta cardinalia, æquinoctialia, & tropica; ita ipſi ducebant ab ortu, & occaſu Stellarū. Siquidem hyemem inchoabant à Vergiliarum, ſeu Pleiadum occaſu matutino, vſque ad æquinoctium vernale; Ver autem ab æquinoctio, vſque ad exortum Pleiadum matutinum; Aeſtatem

Quatuor anni tempora quomodo antiquitus definita.

inchoabant ab exortu Pleiadum, vſq; ad Arcturi matutinam apparitionem, & tandem Autumnum ab hoc termino vſq; ad Pleiadum occaſum matutinum. Quare, ſicuti & nos fatemur, ingreſſum Solis in quattuor pūcta cardinalia facere in Mundo inferiori mutationem, non propter influentiam, quam habeat in illa puncta, vel quod ex illis punctis aliquam hauriat virtutem, ſed ſimpliciter propter acceſſum, & receſſum à nobis, ita concedimus in exortu, & occaſu Stellarum fixarum multas fieri mutationes, non quia ipſæ ſint talium mutationum cauſæ, ſed potius ſigna indicantia illa tempora, in quibus, Sole accedente, vel recedēte, mutationes contingunt. Quibus ita explicatis, competiſſimum eſt, Solem non habere peculiarem influxum in morbis cronicis, vt opinatur Argolus, & cum eo tota Aſtrologorum caterua.

Lunā non imitari Solis effectus in anni ætatibus.

Idem dicēdum eſt de Luna; propterea non approbo pronunciatum Aſtrologicum, cui videtur conſentire Ariſt. lib. 4. de Gener. Animal. cap. 2. & Galenus lib. 3. de dieb. Decret. ſcilicet Lunā ſuo curſu hyemem, & æſtatem facere, non aliter quam Sol per annuum motum; Vnde iactant Aſtrologi, primum Lunæ quadrantem eſſe hyemalem frigidum, & ſiccum; ſecundam quadraturam, quæ eſt oppoſitio, eſſe vernalem, calidam, & humidam; tertiam à Plenilunio ad ſecūdam quadraturam, æſtiualem eſſe, calidam, & ſiccam, & ab hac quadratura ad Interlunium, Autumnale eſſe tempus frigidum, & humidum; Etenim nimis breuis eſt motus Lunę in ſuis quatuor quadraturis, vt nequeat mutationes parere, aliqua ex parte reſpōdētes mutationibus, quæ fiunt in quatuor ſolis quadraturis ſupra relatis. Addo experientiam ſæpè ſæpius contrarium indicare, quādo vel in duabus Lunæ quadraturis idem ferè temporis tenor ſeruetur, vel primus quadrans aliquando ſit calidus, & ſerenus, referens Aeſtatem, ſecundus frigidus, & humidus, referens Autumnum. Quare cum omninò inconſtans, & varia ſit temporum conditio in Lunæ quadraturis, nulla ratione ſunt cōparandæ Solis quadrantibus, in quibus ſtabiles, & diuturnæ fiunt mutationes. Hæc indicaſſe volui, vt demonſtrem, Lunā in menſe, ſuo curſu nō habere illam efficaciam,

quam

quam habet Sol ſuo motu annuo, adeò vt, quemadmodum Sol in diuerſis quadrantibus conſideratus facit mutationem in morbis, ita etiam poſſit facere Luna, cui tamen, vt mox ſubdam, aliqua cõcedenda eſt vis, & facultas humores mutandi.

Cur luminariũ coniunctio ſit noxia.

Aſſertum Aſtrologicum eſt, quod Solis, & Lunæ coniunctio ſemper noxia eſt, & præſertim partilis, vel ſi Luna combuſta à Sole nõ diſtet plus gradibus ſex, aut dimidio ſuæ lucis orbe; Ideò ſi aliquis ægrotat in cõiunctione Luminarium, morbus lethalis cenſetur. Id aliquando viſum eſt verum, & euentu comprobatum. Cauſa verò non eſt Aſtrologica, ſed Phyſica; Etenim lumen Solis, & lumẽ Lunæ, quamquam ſint duo lumina, vnum tamen eſt putandum, ſcilicet lumen Solis Lunæ mutuatum; Itaq; lumẽ Lunæ eſt Solis lumen ingeminatum; Luna igitur ſilẽte, vel cum Sole coeunte, tellus eſt priuata illo lumine Solis, quod à Luna in ipſam deriuatur. Hinc materia frigida, & humida exorbitat, exultat, & dominatur. Hinc, Luna ſilente, maiores fiunt mutationes in aere, & maria turbantur, non propter aliquam vim occultam inſitam coniunctioni luminarium in Elementa deſcendentem, ſed quia Elementa, aer, aqua, & terra non tantam in ſe recipiunt Solaris caloris virtutem, quanta requiritur ad reprimendam materiam humidam exurgentem. Quare propter nimiam humiditatem in coitu Lunæ cum Sole dominantem, in ægrotis fit mutatio, & propter hanc eamdem cauſam fortaſſe verũ eſt, quod iactant Aſtrologi, natum in coniũctione Luminarium, vel in Nouilunio morbis eſſe obnoxium, & rarò vitalem.

Nati in luminariũ coitu cur morboſus, aut breuis vita.

Similiter dicendum eſt de Plenilunio, ſeu de oppoſitione Lunæ ad Solem, quo tempore in ægris corporibus ſentiuntur mutationes, & efficaciores eſſe deberent; tamen minus efficaces ſunt, quia breuius eſt tempus oppoſitionis, quam nouilunij, quod ante, & poſt coniunctionem operatur, cum Luna deliteſcat ſub Sole, etiam poſt coniunctionẽ. Cauſa verò mutationis diuerſa eſt; nam Luna plena lumine excitat humiditatẽ in corporibus, ipſamq; trahit à centro ad circumferentiam, quam cũ non poſſit præ ſui caloris imbecillitate ſuperare, ipſa humiditas commota noxam affert ægroto; Idcircò traditum eſt, Lunaticos magis vexari tempore Plenilunij, & nomine Lunatici comprehẽduntur etiam Epileptici, vt habetur apud D. Matthaum cap. 4. & 17. & ſunt illi, qui morbo comitiali laborant, qui morbus magis ſæuit, tempore Plenilunij, quia tunc à pleniore lumine Lunæ cerebri humiditas magis commouetur, quoniam illud lumen eſt tale, vt non poſſit ſua imbecillitate humiditatem ſiccare; Et hæc eſt communis, & vera Philoſophorum doctrina, tradita à Valleſio de ſacra Philoſophia cap. 7. à Delrio lib. 3. Diſquiſ. Magic. 1. p. Quæſt. 4. ſect. 5. à Conimb. lib. 1. de Cælo, cap. 3. Quęſt. 8. art. 2. ab Hurtado tom. 3. diſput. 2. ſect. 6. Non eſt igitur, quòd occultis Lunæ viribus mutationes in morbis adſcribamus, quando compertiſſimum ſit, tales mutationes fieri à lumine Lunæ, Sole ipſi communicato, & contingere propter maiorem, vel minorem participationem caloris à Lunæ lumine prodeuntis.

Causa mutationũ in plenilunio.

Mutationes à luminè, non ab occultis qualitatib.

Dum agimus de Luna aliquis fortaſſe deſiderabit hic Diſputationem de fluxu, & refluxu maris, Lunæ occultis qualitatibus à multis adſcripto, vt docet Scotus in 2. diſt. 14. quæſt. 3. & videtur commune placitum Philoſophorum, ita atteſtante Conimb. lib. 2. de Cælo cap. 3. quæſt. 3. art. 2. vbi obſeruat fluxum ſæpè fieri non lucente Luna in noſtro hemiſphærio, atq; adeò putat hunc effectum per aliam vim occultam, quàm per lucẽ fieri; Qnoniam verò hæc tractatio tranſcendit limites Diſputationis de dieb. criticis; Atq; de Maris æſtu, & reciprocatione agendum à nobis eſt in 2. Tomo, in tract. de Mari, ab hac Diſputatione hoc tẽpore ſuperſedimus, & huic Diſputationi finem imponimus; animaduertentes, quod ſi critici dies in ægritudinibus microcoſmi, qui eſt homo, non producuntur ab occultis qualitatibus vel Solis, vel Lunæ configuratæ cũ Sole, vel per aſpectus ad ſeipſam, ſiue Lunæ configuratæ cum Planetis, à quibus morbi nullatenus dependent, etiam affirmandum eſt, poſtremam, & vniuerſam Mundi criſim, in qua ipſius continget Interitus, nullatenus, aut à Sole, aut à Luna, aut à Planetis dependere.

Argumentum à ſimili.

SE-

SECTIO SEPTIMA.

Diſputatur de Magnetica virtute, qua conuertitur ad polos, & ferrum rapit; primum de prima proprietate, mox de ſecunda.

Diſputationis occaſio.

DEfenſores occultarum in cæleſtibus orbibus qualitatum magnum ſibi in Magnetico lapide condiderunt aſylum, & quaſi Magneticam arcem, quo ſe reciperent, conſtruxerunt; putarunt ſiquidem duas præcipuas Indici lapidis operationes, ſcilicet conuerſionem ad Polum, & ferri raptum ab occultis aſtrorum virtutibus deſcendere, atq; hoc lapide Herculeo difficultatum monſtra ſuperaſſe crediderunt; Mihi verò cum hoc Hercule lapideo ſuſcipiendum eſt certamen, ac demonſtrandum, vtramque admirandum Magnetis actionem Cælum cauſam peculiarem non agnoſcere.

PVNCTVM PRIMVM.

De Conuerſione Magnetis ad Polum.

Magnetica hæc proprietas cui cauſa tribuatur.

PRimò igitur loco diſſerendum à nobis eſt de admiranda, & quæ diù Philoſophorum ingenia defatigauit, Magnetis ad polos cõuerſione; Circa quam vulgatiſſimum eſt Piloſophorũ, & Aſtrologorum effatum Directionem Magnetis ad polos Septentrionalem, & Auſtralem à cæleſtibus influentijs vires, & motum recipere; Ideò putant, polos Magnetis, de quibus infrà dicam, ad polos cæli dirigi, vt ad ſibi ſimiles; quin arbitrantur, in toto magnete adeſſe partes reſpondentes toti cælo, quod cum motu continuo agitetur, non poſſunt partes magnetis ita ad eas partes cæli determinata vertigine, & poſitione dirigi, vt diriguntur ad polos cæli, qui ſtabiles ſunt. Hinc Marſilius Ficinus lib. 3. de vita cælitus comparanda putauit, à Stellis minoris Vrſæ, vel à cynoſura prouocari magnetem ad inſpectionem poli. Quam opinionem adamauit Cardanus lib. 3. de ſubtil. exiſtimans magnetem trahi ad polum à cauda minoris Vrſæ; quem refellit, & deridet Scaliger exercit. 131. appellans hoc vetus ſomnium.

Marſilij, & Cardani ſententia.

Magnetẽ non prouocari à Cynoſura.

Et ſanè hoc pronunciatum nullo fulcitur fundamento; Etenim afferenda eſt ratio, propter quã facies Septentrionalis in magnete potius reſpiciat Vrſam, quã facies meridionalis. Addo, quod illa Stella Vrſę perpetuò circa verum Mundi polum rotat, cum nulla ſit Stella, quæ præciſè, & exactè teneat polum; imò quę maximè accedit polo, diſtat ab ipſo per tres gradus circiter ex doctrina Tychonis. Quare ſi Stellam ſequi debet magnes, debet etiam ſemper in declinatione variari, quoniam illa Stella perpetua vertigine agitata, modò ſupra, modò infrà polum reuoluitur. Præterea terminos magnetici motus non eſſe in Cælo inde patet, quod facies magnetica reſpiciens Septentrionem non eleuatur, ſed deſcendit, & tamen deberet eleuari ſupra Orizontem, quanta eſt exaltatio poli, & nihilominus videmus tum magnetem, tum ferrum magnete excitum deprimi infrà Orizontem, igitur hoc nobis argumento eſſe debet, magnetem non ſequi polum. Tandem animaduertit Scaliger loco prææallegato, quod cum fixæ effectionis fixam quoque oporteat eſſe cauſam, & Stella polaris Arctica nullatenus fixa ſit, & immobilis, non poteſt eſſe cauſa fixæ, & eodem modo ſe habentis effectionis; Et hæc eſt prima, & magis celebris opinio de magnetica ad polum conuerſione, cuius falſitas ex dicendis clarius apparebit.

Agricolæ ſententia.

Georgius Agricola lib. 5. de nat. foſſilium putauit non dirigi magnetem ad polos, quia ipſos amet, ſed vt ſe reſtituat ad illum ſtatum, quem in fodinis obtineba. Vnde ſupponit hic Author, magnetem in fodinis ita à natura efformatum eſſe, vt vtrumq; polum reſpiciat; Cæterum hic author debuiſſet afferre rationem, cur alij lapides, vel metalla non ita ſe moueant, vt ſe reſtituant ad ſuum ſtatum; quoniam fautores huius ſententiæ admit-

admittunt venas terræ, præſertim in montibus excurrere à polo ad polum, & explicare deberent, quænam ſit hæc virtus, à qua mouetur magnes, & ad ſuum ſe dirigit ſtatum.

Fracaſtorij ſententia reijcitur.

Fracaſtorius, qui, vt teſtatur Scaliger, in omni Philoſophiæ, ſtudiorumq; humanorum iudicio ſuperioris ſeculi facilè eſt princeps, lib. de ſymp. & antipat. cap. ſeptimo videtur, tamquam bonus Homerus, dormitaſſe, adſcribens cauſam magneticæ conuerſionis ad polum fictis montibus magneticis hyperboreis, quibus ait, tantam vim ineſſe trahendi ferrum, vt prætereuntes naues, aut ſiſtant, aut vi auulſis ferramentis reſoluãt. Quod certè figmentum eſt cachinno dignum, & miror, virum cæteroquin eruditiſſimum hæc fabulamenta approbaſſe; Etenim ſi id proueniret ab illis mõtibus ferreis, certè, quò magis magnes ab illis diſtat, minus illuc raperetur; At videmus pyxides nauticas circa æquatorem pari celeritate ad Septentrionem moueri, nec minori efficacia dirigitur in partibus Auſtralibus. Verum magnetem à magneticis, vel ferreis montibus non acquirere verticitatem illud clariſſimè demonſtrat, quod verſoriũ, ſiue nautica pyxidula nullam facit peculiarem inclinationem verſus Iluam, inſulam poſitam in mari Tyrrheno, quando propè ipſam nauigia feruntur, cum tamen ipſa inſula magnetum ferax ſit. Quare cum naues, dum eidem inſulæ ſe applicant, dum in anchoris ſtãt, dum diſcedunt, nullam ſentiant in pyxide mutationem, & ferrum à ſyderitide illius loci tractum non ad inſula, ſed ad polum conuertatur, conuincitur euidentiſſimè, magneticam verticitatem à ferreis montibus, vel fodinis non dependere. Reſpondent aliqui, magnetem Iluanum in ſua fodina, ac matrice, non habere vires; ſed nulla eſt reſponſio, quoniam res maioribus viribus pollet in ſuo natiuo, quam in peregrino ſitu.

Scaligeri ſententia refellitur.

Propterea Scaliger exercit. præcit. ſubſannauit hanc opinionem, & propriam explicans ait, terrarum omnium omnes ſubſtantias, facies, vires, à ſimili cæli pendere vultu; ideò potentia Sideritica dependet ab illa cæli parte, quæ ſeptentrionali imminet puncto, & hic author, qui Aſtrologicam ſupra relatam reiecit opinionem, tãdem in eam incautus labitur, aſſerendo hanc virtutem à cæli parte proficiſci.

Thaletis Mileſij opinio.

Superuacaneum exiſtimo, refellere opinionem Thaletis Mileſij, exiſtimantis magnetem eſſe animatum, vt refert Ariſtoteles 1. de anima; Siquidem Thales, Heraclides, Plato, Platonici omnes, ſeniores Græci, Aegyptij, & Chaldæi Mundum anima præditum conſtituerunt; Ariſtoteles ſolos cæleſtes globos animatos putauit, non autem Elementa, & conſequenter tellurem inanimem poſuit. Cardanus in libris de ſubtilit. conſiderans cæleſtia corpora ex ſententia Platonis, & Ariſtotelis eſſe animata, putauit animam non eſſe denegandam telluri, in qua tot animata producuntur; Nam, inquit ipſe, ſi plantis, quæ filiæ terræ ſunt, conceditur anima, cur matri negatur? Neq; officit, quod terra ſit corpus homogeneum, organis carens, quæ organa, ex ſententia Ariſtotelis requiruntur ad animam ab ipſo definitam, actus corporis organici; nam ad omne animatum talia inſtrumenta non ſunt neceſſaria, neq; in aſtris, quæ animata ſunt, ex Ariſtotele, & viuũt, organa reperiuntur; quin in ſtirpibus quibuſdam, ac vegetabilibus vix organa percipiuntur. Non eſt igitur, inquiunt authores huius opinionis, philoſophicæ rationi diſſonum aſſerere, tellurem eſſe animatam, & terrellam, ſeu magnetem globoſum, habere verticitatem ad polos, tamquam partem attractam, à vigore emanente à tota tellure, cuiuſuis, & anima præſertim in polis ipſius reſidet, tamquam in punctis, & extremitatibus, in quibus reſidet virtus vnita telluris.

Terrã non eſſe animatam.

Hæc opinio veræ Philoſophiæ, & Chriſtianæ religioni non cohæret, quoniam ſi anima informatur tellus, facilè infertur ab anima moueri motu locali circumrotationis, qui omninò repugnat ſacræ Scripturæ, & Sanctæ Eccleſiæ decretis; Addo, quod quemadmodum attribuunt animæ telluris conuerſionem terrellæ, ſeu magnetis ad polum, ita etiam eidem animæ adſcribunt tractationem ferri; Quare magnes eſſet animatus, ipſius anima nobilior eſſet anima hominis, cuius anima non agit extra corpus, & tamen magnes ageret extra, trahendo ferrum; quæ fuit animaduerſio Scalig. exercit. 102.

Gulielmus Gilbertus Anglus tract. de

ma-

magnete lib.3.cap.1.& lib.2.cap.2. nouam inuexit opinionem, ſcilicet, quod tellus vniuerſa eſt magnus magnes, & quod telluris ſituatio eſt à polo ad polum. Quare cum magnes ſit primigenia pars telluris, & terra ſit coagmentata, & quaſi compoſita per ordinem ad polos, Mundi, fit, vt eadem diſpoſitio communicetur à tota forma terræ particulæ eius magneticæ, quandoquidem pars recipit ſuam virtutem à forma totius, cuius eſt pars; & quemadmodum ſi ex Luna, vel Sole extraheretur fruſtulum Lunæ, vel Solis, illud fruſtulum ſe diſponeret eo modo, quo totus globus Lunæ, vel Solis ſe habet; ſic fruſtulum telluris, quod eſt magnes, eo modo ſe habet, quo tota tellus, magnus magnes, qui cum ſuum ordinem habeat ad polos, eumdem ordinem participat lapidi magnetico.

Difficultates contra naturã terra magneticam.

Hæc ſententia multis fæta eſt difficultatibus; Etenim ſi tellus eſſet magnus magnes, numquam ferrum manibus teneremus, ſed ſemper tellus ſua magnetica virtute illud à nobis eriperet, & ab ædificijs extraheret. Præterea verſorium pyxidis, non tam ad polos, quã ad quamcumque telluris partem ſe conuerteret, atq; vt ad polos ſe dirigeret, oporteret pyxidem è tellure remouere, & verſorium ad concauum Lunæ deferre, ne à tota tellure attractum, à polis diuerteret, ſed ad illos dirigeretur. Addo, tellurem non eſſe magnum magnetem, inde patere, quod tellus non eſt lapidoſa, vt magnes, ſed multis in locis argilloſa, & haberet etiam virtutem magneticam in ſuperficie, quam tamen vel nullam, vel ſanè imperceptibilem non ſentimus. Et quamuis concedendum ſit ferramenta longo annorum tractu recipere verticitatem à terra, & hanc quidem non à partibus eiuſdem internis, ſed externis; attamen hoc non arguit totam tellurem eſſe magnetem, ſed quidem virtutẽ magneticam ineſſe telluri, quod à nobis demonſtrandum erit.

PVNCTVM SECVNDVM.

In quo rationibus, & experimentis demonſtratur virtus magnetica in tellure, & vera cauſa magneticæ directionis ad polos explicatur.

Directionis magneticæ fundamentum.

FVndamentum præcipuum directionis magnetis ad polos, eſt vniuerſum terræ globum vim magneticam obtinere, ideſt habere virtutem, qua ex ſe totum, & omnes ſuas partes, quibus integratur, dirigat ad polum, qui ſunt naturales totius terreni globi termini; Quare ſi per impoſſibile terra moueretur violenter à ſuo loco, non ſolum rediret ad proprium locum, ideſt ad centrum Vniuerſi, ſed ſe diſponeret ad polos eo modo, quo nunc eſt diſpoſita; Ita partes, quæ ſunt ſub polis, non eſſent ſub æquatore, ſed redirent ad eoſdem polos. Quare quemadmodum terra reuerteretur ad ſuum locum per ſuam naturalem grauitatem, ita ſe diſponeret ad polos per virtutem magneticam, quam ineſſe telluri pluribus rationibus oſtendit Gilbertus lib.1.cap.vltimo, quas ſuperuacaneum eſt referre, cum apud ipſum ſpectari poſſint. Non ſunt tamen prætermittendæ aliquæ rationes, quæ in re tam ardua, & obſcura non leuis eſſe momenti videntur.

Virtus terra magnetica comprobatur.

Et primò quidem terram virtutem habere magneticam probatur ex eo, quod ipſam communicat cancellis ferreis, quibus feneſtræ muniuntur; Vnde bacilla ferrea in longum erecta, quæ manſerunt perpendiculariter ad terram, vel fuerint fixa ſub linea meridiana, vel non, dummodo ibi permanſerint ſpatio quindecim, aut viginti annorum, prædita eſſe virtute magnetica experientia ipſa demonſtrat; Siquidem pars inferior bacilli ferrei, reſpiciens terram, ſua cuſpide trahit partem meridionalem verſorij, & fugit oppoſitam, pars verò ſuperior, quæ reſpicit cælum, trahit partem ſeptentrionalem verſorij, & oppoſitam propulſat, quod P. Nicolaus Cabeus è Societate Ieſu Conciuis meus, & dilectus amicus lib.1.de Philoſophia magnetica cap.17. teſtatur ſe experientia comprobaſſe, vbi addit, quod in ignis inſtrumentis id manifeſtum fit; Nam ſi adhibeantur inſtrumenta domeſtica, quibus ignem ſollici-

tamus, vt ſunt bides, batillum, forcipes, apparet eam partem inferiorem, qua ſollicitatur ignis, trahere partem verſorij auſtralem, manubrium verò, & partem ſuperiorem trahere partem verſorij ſeptentrionalem.

Ratio magneticæ virtutis in terra. Ratio verò potiſſima, qua prædictus author exiſtimat, virtutem magneticam ineſſe terræ, conficitur ab ipſo lib. 1. cap. 18. ad quam aſtruendam præmittit primò terram medium Mundi, ſiue centrum ipſius Mundi obtinere, & per centrum Mundi intelligitur illud punctum, quod ſe habet æqualiter ad omnes Mundi partes, quemadmodum centrum grauitatis eſt illud punctum, à quo ad partes oppoſitas æqualia ſunt pondera. Terra igitur in medio Mundi collocatur, ob hanc potiſſimam cauſam, vt ipſam æqualiter circumambiat Cælum, & æqualiter ipſi communicet influentias; Etenim ſi in medio non conſiſteret, adeò vt vna pars ipſius propinquior eſſet cælo, quam altera, illa, quæ propinquior eſſet, magis à cælo afficeretur, minus autem illa, quæ longius diſtaret; Et quamuis hoc eueniat in terra, in qua vna pars magis participat influentias cæli, quam altera, id tamen non contingit propter maiorem propinquitatem ipſius terræ cælo, ſed propter maiorem diſtantiam Solis ab illis partibus, qui non per medium Cælum ſuum peragit iter, ſed per obliquum tramitem Zodiaci intra duos Tropicos, à quibus eum partes polares remotæ ſint, minus afficiuntur cæli influentia, & minus productiuæ ſunt. Natura igitur ita comparatum eſt, vt tellus ex ſe ad Cæli influentias æqualiter recipiendas in medio ſit collocata, vbi detinetur à propria grauitate, ne ſcilicet fluctuet, & exeat, extra locum, & centrum proprium; Grauitas ſiquidem æqualiter conueniens toti terræ globo efficit, vt non magis moueatur ad vnam partem, quam ad aliam, ſed vt cecinit ille, Ponderibus librata ſuis in medio conquieſcat.

Motum fluctuationis terræ non competere. Hinc deridenda eſt eorum ſententia, de qua latius dicam in ſecundo Tomo agens de terræ ſtatu poſt finem Mundi; qui putant, terram habere quemdam motum fluctuationis, quem acquirit, ſi aliquod graue alicui parti terræ ſuperimponatur, & qua fluctuatione euenit, vt continuò terræ centrum mutetur, & centrum grauitatis in centro Vniuerſi ſemper idem non conſiſtat; Nam huic fluctuationi ab ipſis confictæ non ſolum repugnat grauitas naturalis globi terreni, ſed repugnat etiam reſiſtentia aeris ex illa parte, in quam terra fluctuaret. Enim verò quemadmodum ſi alicui naui onerariæ aliquod pondus ex aliqua parte ponatur non magnæ grauitatis, videmus nauem illam non fluctuare, neq; moueri reſiſtente non ſolum grauitate nauis, ſed etiam obſiſtente aqua, in qua eſt nauis, quæ aqua ab illo pondere debet ſuperari; Ita neceſſe eſt, quod ſi terra fluctuare debet, propter aliquod pondus in aliqua ſui parte poſitum, illud pondus non ſolum habeat virtutem ſuperandi totam grauitatem terræ, ſed etiam ſuperandi reſiſtentiam aeris circumambientis terram; Vtrumq; autem eſt impoſſibile, idcircò terra propter grauitatem ſuam naturalem, neq; dimoueri poteſt loco, neq; in ſe ipſa fluctuare.

Motũ verticitatis terræ non competere. Præterea negandus eſt alius motus terræ, qui dicitur motus verticitatis, & circumrotationis in ſeipſam, vel circa proprium centrum; Contrarium enim philoſophandum eſt de terra, ac de Sole; Nam quemadmodum Sol expers omnis grauitatis, vt de cæleſti corpore demonſtrat Ariſtoteles lib. 1. de Cælo, ab Oriente ad Occidentem, à primo mobili circumuoluitur viginti quattuor horarum ſpatio, & proprio motu ab Occidente in Orientem annuo curſu reuertitur, ita circumuoluitur in ſeipſum, & vno anno circa ſuum centrum decies, & ter circũuertitur, vt ſubtiliſſimè ediſſerit Chriſtophorus Scheiner Roſa Vrſina lib. 4. part. 2. cap. 10. & putat ſpatio viginti ſeptem dierum circumuolutionem in ſeipſum, & ſupra proprium axem cõficere; Quod ſanè concedẽdum eſt Soli, propter ſuam naturam leuitatis, & grauitatis expertem; Verum terra à propria grauitate naturali habet, quod neque moueatur à ſuo loco; neq; in ſeipſum circumuoluatur; Negationem autem huius ſecundi motus putat P. Cabeus prouenire à virtute magnetica terræ, qua ita ſe diſponit ad polos Mundi, vt numquam partes polares terræ vertantur ad Orientem, vel ad Occidentem, ſicuti verterentur, ſi tellus in ſeip-

Motus verticitatis Solis.

Cabei ſententia de Virtute magnetica terra reijcitur.

ſeipſam circumrotaretur; Virtus igitur, qua terra ſe in tali continet ſitu, ab ipſo virtus magnetica appellatur, adeò vt quemadmodum data eſt terræ grauitas ad impediendum motū, extra proprium locum, nec non motum fluctuationis, ita data eſt magnetica vis eidem telluri, ad impediendum motum rotationis in ſeipſam. Fateor equidem hanc ſubtilem eſſe ſpeculationem; ſed ſatis non percipio, quomodo ex ipſa virtus magnetica in tellure colligatur, quoniam negatio terræ motus in ſeipſam adſcribenda eſt eidem grauitati, propter quam tellus in proprio loco immobilis manet, cū enim ma or ſit motus, qua terra extra ſuam ſedem moueretur, quam ſit motus, quo ipſa in ſeipſam circumduceretur, ſi primus motus negatur telluri propter natiuam ipſius grauitatem, cur etiam eadem grauitas ſecundo motui non repugnat, & ipſum impedire non poteſt? Accedat, quod reſiſtentia aeris circumambientis terram, & eminentiæ montium, grauitateſque ipſorum impediunt naturaliter volutationem terræ in ſeipſam, quæ fortaſſe non impediretur, ſi tellus eſſet in vacuo, & eſſet ſphæra mathematica, non phyſica, habens partes inæquales. Quare hæc ratio, quam magnifacit P. Cabeus, & quæ eſt ipſius Achilles, pro defenſione magneticæ virtutis in terra, mihi, pace eruditiſſimi viri dixerim, non ſatis conſtans, & firma videtur.

Virtus terra magnetica quæ?

Et quamuis allata ratio non cōuincat, aſſerendum tamen eſt cum Gilberto, & eodem Cabeo, virtutem magneticā conuenire terræ, & ſecundum totum, & ſecundum partes, adeout terra dirigat ſeipſam, & ſuas partes, ad polos, non Cæli, ſed ipſius telluris; Quare, cum terrella, ſiue magnes, ſit pars terræ, maternam virtutem imitando, quam à ſinu matris recepit, ad polos terræ dirigitur; Non eſt tamen putandum, terminos, ſeu polos terræ, ad quos dirigitur magnes, omninò fixos, & ſtabiles eſſe, quoniam, vt infra dicemus, maguetes motum variant, & declinant à polis; Quod certè oſtendit non eſſe in terra fixos omninò terminos, ad quos collimeut; Etenim, vt obſeruatum eſt à Nauigantibus, in Meridiana fortuuatarum Magnetica pyxis in polum verum directè collimat, inde procedens

Declinatio magnetica.

ad Occidentem, pariter verſoriū ad Occidentalem plagam deflectit; Imò obſeruatum eſt, quod in Meridiano Azorico non congruit perpetuo verſorium cum meridiano vero, ſed propè regionē Braſiliam deflectit verſus Occidentem; igitur termini magnetici motus non ſunt puncta fixa in Vniuerſo, ideſt in tellure, ad quæ nullo errore vbiq; gentium conuertantur magnetica; Ideò aſſerendum eſt, tellurem habere ſuos polos cum aliqua latitudine, ideſt habere extrema, quę non ſunt ma hematica puncta, ſed phyſicè ſunt accipienda, itaut ſi pyxis nautica declinet, vt diximus, vel ad Occidētem, vel ad Orientem, non ob id dicenda ſit non reſpicere polum, quamuis huiuſce variationis alia à nobis ſubtilior cauſa, & verior infra ſit aſſerenda.

Telluris polos latitudinem habere.

Sicut igitur terra habet polos, ita ipſos habet magneticus lapis, cuius poli ſunt puncta terminātia axem lapidis, qui ſi perforetur in medio, polos habet virtutis in partibus circumfuſis, & hi poli vocantur facies magnetis, quorum altera in Septentrionem dirigitur, altera in Auſtrum, vel potius vnica eſt virtus in lapide ſe diſponendi ad meridionalem lineam, quod præſtat per faciem, vel partem vergentem ad Septētrionem, & per aliam partem vergentem ad Meridiem, vel Auſtrum; Quare cum in magnete per medium ipſius excurrat linea, quę appellatur axis, ad quam lineam reliquæ lapidis partes ſuam virtutem dirigunt, extrema huius lineæ, poli lapidis dicuntur, in quibus præcipua virtus magnetica conſiſtit.

Facies magnetis.

Axis magneticus.

Confirmatur experientia, nam ſi ſuſpendatur magnes iuſto æquilibrio, ſtatim vnam faciem ad Septentrionem, alteram ad Auſtrum dirigit, ſequens nimirū polos telluris, cuius magnes eſt pars. Hāc eamdem verticitatem communicat magnes ferramentis, quæ à magnete excita ad polos diriguntur, & hac arte inſtruuntur pyxides nauticæ, & verſoria horologiorum Solarium. Præcipuam autem virtutem magnetis ineſſe polis conuincitur experientia, qua ſi magnes ferreo puluere, vel ſcobe aſpergatur, videmus ſcobem, vel ramentū in medijs partibus magnetis, quaſi proſtratum iacere, in extremitatibus verò, ſcilicet in polis

Experimēta magnetica.

erigi, & extendi, inſtar pilorum, qui præ timore in hominibus aliquando inhorreſcunt; Quod certè nobis oſtendit, ibi polos adeſſe.

Illud verò admirabile à Gilberto lib. 1. cap. 5. obſeruatum eſt, & profitetur à ſeipſo inuentum, & antea ignoratum, quod facies in magnete meridionalis polum meridionalem refugit, & facies ſeptentrionalis refugit ſeptentrionalẽ; Hinc magnes, qui in terra, vel minera conuerſam partem habebat in auſtrum, dum eſt ſeparatus à terra, illam conuertit in ſeptentrionem, ſi liber ſuſpenſus pendeat; Itaq; magnes, qui ferro cõmunicat vim conuertendi ſe ad polos terræ, extremitatem, quam tangit, ſemper dirigit in oppoſitum polum ab eo, qui reſpicitur ab ea extremitate ſui, ſecundum quam tangit extremitatem ferri, atq; ita contrarij poli contrarios alliciunt, & ſeptentrionalis polus in magnete fugat ſeptentrionalem polũ in verſorio, & allicit meridionalem, & è contra meridionalis polus in magnete fugat meridionalem in verſorio, & allicit ſeptentrionalem; & tandem experientia compertum fit facies cõtrarias in magneticis corporibus ſe mutuò coniungere; ſimiles verò ſemper ſe fugere. Cuius admirabilis operationis cauſa à nobis quærenda eſt, ne hic admiratione dignus effectus in occultas cælorum qualitates referatur, vt imperiti mirabilia plerumq; ſolent referre.

Facierum magneticarũ determinatio.

Contrariarum facierum coniunctio.

PVNCTVM TERTIVM.

Explicatur vera cauſa, ob quam in magneticis corporibus contrariæ facies ſe iungant, & ſimiles ſe fugiant.

AD hanc rem explicãdam inter omnia naturæ arcana difficillimam, ſciendum eſt virtutem, vt ſic dixerim, radioſam magneticam, effluẽtem à polo B, qui in magnete eſt polus ſeptentrionalis, non ſolum eſſe virtutem dirigendi polum ſeptentrionalem magnetis, vel polũ ſeptentrionalem in verſorio à magnete excito ad polum ſeptentrionalem terræ, ſed etiam eſſe virtutem dirigendi ad polum auſtralem, quoniam tota virtus reſidet in toto lapide, & excurrit viciſſim à polo ad polum, non tamquam ad punctũ virtuoſum, & actiuum, quod ſit principium virtutis, & actionis magneticæ, ſed tamquam ad terminum radiationis, ac propagationis totius virtutis in toto lapide reſidẽtis, atque ita omnes radij, qui ab A polo auſtrali in magnete propagantur ad B; & effluunt ab ipſo B, non ſolum ſunt radij dirigentes ad ſeptentrionem, ſed etiam dirigentes ad auſtrum, quia à polo auſtro etiam proueniũt, & ſimul vniti, ex B, tamquam ex cõmuni oſtio prodeunt, & quod dico de B, polo ſeptentrionali in magnete, idem repetendũ eſt de A polo auſtrali.

Virtus radioſa magnetis.

Hoc explicato, offeratur polus ſeptentrionalis verſorij polo ſeptentrionali magnetis, videmus illicò verſorij polũ ſeptentrionalem fugere ſeptẽtrionalem polum magnetis, & polo ſeptentrionali magnetis verſorium ſuum vertere polum, ſeu faciem auſtralem; Vnde hoc admirabile, & inter ſecreta naturalia omninò prodigioſum? Forſitan ab occultis aſtrorum qualitatibus id prouenit? Apage hoc aſylum hominum imperitorũ, qui rerum cauſas ignorantes, ad Cælorum arcana, ab ipſis pariter ignorata confugiunt.

P. Cabeus ex Soc. Ieſu, qui ſua magnetica Philoſophia in ſui admirationẽ eruditiſſimorum hominum trahit ingenia lib. 4. cap. 2. ſubtiliſſimè huius effectus cauſam rimatur, atq; hanc putat eſſe his verbis expreſſam. Magnetica ſe inuicem diſponunt, & per motum ſe tali ratione cõformant, vt accommodent ſuam qualitatem, quam iam habent in ſe illi, quæ in medium diffuſa eſt, vt iuuent ſe inuicem potius, quam ab inuicem patiantur; Quibus verbis explicat qualitatem, ſeu virtutem tum ſeptentrionalem, tum auſtralem à polo verbi gr. B deriuare, & in medio propagari, ac diffundi, cùm hoc tamen diſcrimine, quod radius in remotiori parte ab ipſo B propagatus, & diffuſus, faciem habeat ſeptentrionalem, radius verò diffuſus in parte aeris propinquioris polo, faciem habeat auſtralem, quia videlicet qualitas, quæ eſt in medio, recedendo à B, polo ſeptentrionali, reſpicit ſeptẽtrionalem, qualitas verò, quæ accedit ab A, polo auſtrali ad B, polum ſeptentrionalem reſpicit Auſtrum. Ideò cum facies ſeptentrionalis verſorij applicatur polo ſeptentrionali magnetis, refugit, & ipſi vertit faciem auſtralem, quia intendit ſe

Cabei ratio.

ac-

accommodare illi Virtuti ſeptentrionali, quæ diffuſa eſt per aerem in parte magis remota à polo B, quando virtus auſtralis eſt magis propinqua eidem polo per aerem pariter diffuſa.

Cabeus refutatur. Hæc, vt verè fatear, ſubtiliſſima ſpeculatio duo ſupponit, quæ indigerêt aliqua probatione; Alterum eſt qualitatem, ſeu virtutem ſeptentrionalem longius à polo ſeptentrionali diffundi, quam auſtralem, quod ab Authore eſt gratis dictum. Imò cum polus ille ſit ſeptentrionalis, magis congruum videtur, quod virtus ſeptentrionalis ipſi polo ſit propinquior. Propterea putauit ipſe, quod verſorium vertat, & accommodet faciem auſtralem illi polo, & obuertat ſeptentrionalem, quærendo qualitatem ſeptẽtrionalem in parte aeris remotiore à polo ſeptentrionali magnetis. Alterum, quod ſupponit eſt, quod illę duę virtutes ſint quodammodo diuiſæ, ac ſeparatæ in medio, ita vt ſeptẽtrionalis ſit remota à polo ſeptentrionali, auſtralis verò ipſi polo ſeptẽtrionali proxima; quod gratis pronunciatur; Nam ſi tota virtus eſt in toto lapide, & ab ipſo exeurrit per B, tamquam per oſtiũ commune, ipſo authore fatente, nulla eſt ratio, cur vna propagetur, & ſpargatur longius, altera verò remotius, & quod vna ab altera, quaſi in eodem medio ſeparetur. Itaq; fas ſit in re, tam obſcura, & difficili aliam proferre ſententiam.

Propria ſententia. Puto, quod virtus magnetica in facie ſeptentrionali verſorij impreſſa cupit naturaliter ſe conſeruare, & naturaliter fugit illud, quod ſibi eſt contrarium, ac noxium, & quod poteſt eamdem faciem impreſſam ſeptentrionalem lædere, atq; deſtruere. Propterea, cum à polo B, ex ſuppoſitis, effluat non tantum virtus radioſa ſeptentrionalis, quantum auſtralis, ſi polus ſeptẽtrionalis verſorij applicatur polo ſeptẽtrionali magnetis ſentit virtutem ſibi contrariam, ſcilicet auſtralem ab eodem polo prodire, & timens ne talis virtus ſuam natiuam qualitatem ſeptentrionalem lædat, refugit, & faciem auſtrinam illi offert.

Obiectio. Dubitabis, ſi facies ſeptẽtrionalis verſorij fugit faciem ſeptentrionalẽ magnetis, quia timet, ne virtus ſeptentrionalis magnetica impreſſa in facie ſeptentrionali verſorij lędatur à virtute magnetica auſtrali effluente ab eodem polo ſeptentrionali, igitur pari ratione facies auſtralis verſorij fugiet faciem ſeptentrionalẽ magnetis, ne à virtute ſeptentrionali virtus auſtralis impreſſa in facie auſtrali verſorij deſtruatur, militat enim vtrobique eadem ratio; nihilominus dicendum eſt diuerſam eſſe rationem, quia virtus ſeptentrionalis *Solutio.* in polo ſeptentrionali magnetis debilior eſt, quam virtus auſtralis in eodem polo; Et ratio eſt, quia virtus ſeptentrionalis educitur à magnete à polo ſeptentrionali terræ, maiori impetu, & maiori copia, quam exeat virtus auſtralis, quæ hãc non patitur paſſionem à polo ſeptentrionali terræ. Ideo virtus ſeptentrionalis magnetis non eſt valida ad lædendam virtutem auſtralem impreſſam in ferro, aut verſorio, quemadmodum virtus auſtralis exiẽs ab eodem polo valida, vtpotè nõ educta vehementer, & diſſipata à polo ſeptẽtrionali terræ, valet conſeruare virtutem auſtralem in verſorio impreſſam. Quare ſi magnes vim habet attractiuam, mirũ non eſt, ſi humana trahat ingenia, & in diuerſas rapiat meditationes, quæ non tãquam demonſtratiuæ, ſed tamquam probabiles ſunt excipiendæ.

Maneat igitur ex dictis firmum, & inconcuſſum, non eſſe polum ſeptentrionalem lapidis magnetici, qui vergit ad ſeptentrionem, ſed meridionalem, & vergẽtem ad meridiem eſſe ſeptentrionalem, recurrunt namque à poſitione contraria, itaut ſi ſeptentrionalem ſeptẽtrionali, aut meridionalem meridionali apponas, lapis lapidem fugat. *Faciem meridionalem ad ſeptentrionalem polum conuerti, & e contra.* Admirabilem tamen effectum ſupra explicandũ, illud ſemper memoria retinendũ eſt, quod virtus magnetica eſt tota in toto, & tota in qualibet parte, inſtar animæ, quod præbuit materiam Thaleti, & Cardano appellandi magnetem animatam; *Magnetis analogia ad animam.* Itaque duplex virtus ſeptentrionalis, & auſtralis non ita diuiditur per lapidem, vt facies ſeptentrionalis occupet mediam partem lapidis, & facies auſtralis alteram partem, ſed tota virtus, tum ſeptentrionalis, tum auſtralis eſt diffuſa per totum magnetem, ita tamen diſpoſita, vt altera ipſius pars, ſeu facies, reſpiciat ſeptentrionem, altera auſtrum; neq; hæc virtus eſt in ſuperficie magnetis,

Digitized by Google

tis,ſed totam ipſius peruadit ſubſtantiam, adeò vt ſi reſecabis ſuperficies, ex facie vertente ſe ad auſtrum, reperies totam ſubſtantiam magnetis in ea parte ad auſtrum conuerti.

Verticitatem magneticam peruenire à polis telluris.

Quibus ita explicatis ſtatuendum eſt magneticum lapidem obtinere verticitatem erga polos à polis telluris,quæ cum ſit ſphærica, habet & ipſa ſuos polos, & cum virtutem habeat magneticam,vt demonſtratum eſt, hanc virtutem exercet potiſſimum in ſuis polis, à quibus tale effluuium, ſeu virtus exit, quæ habet facultatem trahendi lapidem magneticum ad polos,non quia terra ſit magnus magnes, vt putauit Gilbertus, & propterea magnes, tamquam pars, moueatur, vt ſuo toti iungatur, ſed quia re vera in polis terræ reſidet efficaciore virtus magnetica, qua lapis trahitur; Quem non trahi à polo cæli ſeptentrionali, hinc euidentiſſimè conſtat, quod ſi ferrum magnete excitum polum cæli ſeptentrionalem ſequeretur, tantum in ſuo motu eleuaretur ſupra Orizontem, quanta eſt poli exaltatio; At videmus potius ferrum magnete excitum de primi infra Orizontem, & obſeruat P. Cabeus lib. 1. cap. 15. ita ferrum deſcendere, atq; ita ad polos terræ collimare, vt cum Orizonte faciat angulum graduum circiter ſexaginta.

Non trahi à polo Cæli.

Gaurici ridicula ſententia.

Satius igitur eſt aſſerere, magnetem moueri à polis terræ, quam dicere cum Luca Gaurico Epiſcopo Ciuitarēſi, caudæ Vrſæ maioris ſubeſſe lapidem magnetem, qui magnetem trahit, vel affirmare cum Franciſco Maurolyco, magnetem verticitatem acquirere ab Inſula magnetica, vel à montibus magneticis, vt arbitratus eſt Fracaſtorius.

Ferrū verticitatem à Terra acquirere.

Compertiſſimum verò eſt, magnetem hanc verticitatem ad vtrumque polum ferro communicare,vt patet in verſorijs; Imò ferrum verticitatem acquirit à terra, vt ſupra dixi de ferreis feneſtrarum cancellis, quamuis requiratur longiſſimus temporum decurſus, vt terra verticitatem cælo communicet, experientia tamen comprobatum eſt, ferramēta non corroſa, ſed integra, neq; aliqua ex parte læſa, quantumuis vetuſta, ad aliquam diſtantiam verſorium pyxidis de ſuo ſtatu deturbare; Verum quidem eſt, quod ferrum, dum eſt ignitum, amittit verticitatem, quod à tellure recepit, vt etiam amittit, quod à magnete trahatur, quia, vt inquit Cardanus, ferrum ignitum non eſt propriè ferrum, & confuſam habet formam, ac perturbatam, quando verò poſt ignitionē ſuam recuperat formam, tunc vim antea acquiſitam recuperat ad differentiam magnetis, qui ſi diù in igne perſeueret, omnem amittit virtutem, & ratio eſt, quia ferrum in igne magis purgatur, & fit perfectius, magnes autem in igne læditur, & deformatur; Cauſa verò, ob quam magnes Soli ferro non rubigine confecto, vel alio defectu deformato verticitatem communicet,& non auro, non argento, non alteri metallo eſt, quia vt ex Alchymiſtis probari poteſt, ferrum inter omnia metalla eſt maximè terreum, tam in ſuo ſulphure, quam in mercurio, & terra proximè ad naturam ferri accedit, vt indicat eius durities, & nigredo, non tamen vera eſt opinio Cardani, quod ferrum ſit vera terra; Quare terra verticitatem ſoli ferro confert, vt eidem communicat magnes, & hæc communicata virtus à terra ipſi ferro,quamuis ſit in tota ſubſtantia terræ, & conſequenter in ſuperficie eiuſdem terræ,attamen ita exigua eſt in ſuperficie vt non ſentiatur, vel quia eſt communicata toti, & non partibus; Atq; adeò verum eſt effluuium magneticum à terra potiſſimum recipi in ferro, vt etiam recipiatur in lapidibus quibuſdam ferrignis in fornacibus decoctis, ferri colorem præſeferentibus, qui lapides, ſi à nimia humiditate ſub dio poſiti,non ſint deprauati, qualitatem habent magneticam.

Ferrum ignitū verticitatem amittit.

Cur non alijs metallis verticitatem communicetur.

Lapides qualitatē magneticam conſequuntur.

PVNCTVM QVARTVM.

De variatione verſorij, ſeu declinatione à polis.

Obiectio.

Illud aduerſus ea, quæ hucuſq; diſputauimus, plurimum faceſſit negotij, quod videmus verſorium magnete excitum à polis terræ declinare, vnde oritur variatio verſorij, quæ eſt mutatio, ſeu perturbatio diuerſionis, ſiue quidem cōuerſionis error. Igitur magnes non habet virtutem à polis telluris, quoniam illa,

la, quæ communicat verſorio, à telluris polis diuertit. Propterea variatio magnetis in ſeptentrionalibus terræ regionibus fit à ſeptentrione in Occaſum; In Auſtrinis verò regionibus fit ab Auſtro verſus Orientem, & etiam verſus Occidentem, & naucleri obſeruarunt, quod in regionibus auſtralibus, & in mari longo interuallo ab æquatore verſus polum Antarcticum frequentes ſunt, & amplæ variationes; & Gilbertus lib. 4. cap. 14. per multa capita demonſtrat variationes magnetici ferri in mari Aethiopico, & Americano, vltra æquatorem; oſtendit variationem in noua Zembla, in mari de Zur, & in mari Mediterraneo. Vnde, qui in nouiſſimis nauigationibus Indicis peragrant orbem, obſeruant in vnaquaque poli eleuatione inclinare magnetica; Ideò referunt magnetica ſemper minus, ac minus ſe vergere in ſeptentrionem, quò magis accedunt ad ęquinoctiũ. Quin animaduertit Gilbertus in æquinoctiali verſorium manſiſſe Orizonti paralellum, atque vltra æquatorem deſcendiſſe, partem vergentem ad auſtrum, ſemper magis, ac magis. Propterea in nonnullis locis verſorium prorſus congruit meridiano, nihilq; declinat ad vllam partem, vt in meridiano Azorico, & circa caput Bonæ ſpei, in alijs verò locis declinat modo plus, modo minus, modo ad Orientem, modo ad Occidentem.

Differentia declinationis magnetica

Cauſa variationis declinationis magnetica.

Cauſa igitur tantæ variationis eſt inæqualitas terræ, quæ cum vna cum aqua conficiat vnum globum, non eſt æqualiter rotunda propter ingentia maria, & propter ingentes montium eminentias; Quamobrem verſorium declinabit ad eam partem, in qua eſt plus terræ, & recedit ab ea parte, in qua eſt plus maris. Hinc, quia in Anglia ex parte orientali eſt tota Europa, & Aſia, & ex parte occidentali habet ea Inſula ingentia maria, verſorium in Anglia magis vergit ad Orientem, vbi reperit maiorem terræ partem; Quare, ſi ex parte Orientis non tanta adeſſet portio terræ directè ſe verteret verſorium ad ſeptentrionem, ſed a vi magnetica, quæ eſt in parte terræ orientali attrahitur verſorium, & cogitur nonnihil vertere ad orientem.

Terminus quem reſpicit magnes.

Terminus igitur præcipuus, ad quem mouetur magnes, eſt meridianum verum terræ, & telluris poli, tota ſcilicet promouente tellure, non puncto polari trahente; Quod ſi terra æqualiter eſſet fuſa, & vbiq; in omni meridiano, vtrimq; æqualiter iaceret, dubio procul magnetica ad meridianum dumtaxat ſe diſponerent; Cæterum, quia ſæpè contingit, vt plus terræ ſit, ex vna parte meridiani, quam ex alia, euenit, vt in illo meridiano verſorium declinet ad illam partem, in qua eſt plus terræ, quæ ſuo latiſſimo, & maximo tractu cõtinet virtutem magneticam; Hac de cauſa in hoc noſtro Hemiſphærio ſeptentrionali verſorium vergit ad Orientem, quia in Gallia noſtra Ciſalpina, quam nos colimus, maior pars terræ eſt verſus Orientem, & quò magis proceditur ad Orientem, eò magis verſorium deflectit; Quoniam autem in meridiano Azotico tellus eſt veluti æqualiter ab Oriente, & Occidente conſtituta, ibi verſorium non declinat, ſed eidem conformatur, & congruit meridiano; Naucleri autem obſeruant ipſum incipere declinare, cum acceſſit ad Mexicum, & illi, qui nauigant ad Caput Bonæſpei, vident verſorium declinare magnopere ad Orientem, ex ea videlicet parte Africa promouente, iuxta verò Braſiliam verſorium declinat ad Occidẽtem; promouente Petuuio. Cauſa igitur declinationis magneticorum ſunt magni telluris tractus, qui ex vna parte verſorij longè maiores ſunt, quam ex alia, qui tractus maiorem, & minorem habent vim cogendi ad ſe verſorium: ex quibus omnibus infertur, quod virtus magnetica reſidens in tota tellure mouet magnetica, & cum potiſſimum reſideat in polis, magnetica excitat verſus polos, quando alio non diſtrahuntur à maiori parte terræ; ex qua prodiens effluuium magneticum efficax, diuertit aliquantulum verſorium à polis; atq; ita, ni fallor, arbitror reſpondendum eſſe propoſitæ dubitationi, qua ſuperata, ſupereſt, vt de altera magnetica virtute attrahendi ferrum, breuiter diſputemus.

PVNCTVM QVINTVM.

Recenſentur diuerſæ ſententiæ de accurſu ferri ad magnetem; eadem refelluntur; Vera traditur cauſa; & occultæ Cælorum qualitates magis reijciuntur.

MArſilius Ficinus lib. de Vita cælitus comparanda, fabuloſa potius quam vera, ſed qualitatibus Cælorum occultis, & Aſtrologiæ conſona de magnete pronunciauit; Siquidem putauit magnetem, & ferrum ab Vrſa minori dependere, & vegetari; ac ferè cæleſti ſemine animari; Verum exiſtimauit aſtra erga magnetem ſuam magis oſtentare liberalitatem, quam erga ferrum. Propterea ferrum ad magnetem, tamquam egenum ad diuitem trahi; Ita fabulando arbitrabatur, quod ſi duo dependerent à Sole, ille cui Sol clarius luceret, dominaretur illi, cui luceret obſcurius. Idem aſſerit de duobus à Marte dependẽtibus, quorum ille eſt inferior, & obtemperat alteri, cui Mars magis feliciter dominatur. Hæc deliramenta à nobis ſubſannantur, tamquam Aſtrologicis ſomnijs innixa, & in his immorari ſuperuacaneum exiſtimo; Ideò exploſis viribus, quas magnes, vel in verticitate ad polos, vel in raptu ferri exercet, à cæleſtibus orbibus dependentibus, à nobis vera indaganda eſt cauſa, qua magnes magnetẽ, vel qua idem magnes ferrum trahit.

Magnetis à minori Vrſa depẽdere.

Porta opinio.

Io. Baptiſta Porta in lib. de Magia naturali, exiſtimat magnetem eſſe mixtum, ex ferro, & lapide, & vel ferrum lapidem, vel lapidoſum ferrum eſſe; Idcircò ferrum accurrit ad magnetem, vt ſibi adiungat illas ferri partes, quæ ſunt in magnete, & ſi aliquando magnes magnetem attrahit, non attrahit ob lapidem, ſed ob ferrum lapidi incluſum. Sed quid dicet hic author de ferro à ſideritide excito, trahente alterum ferrum? Non enim quærit partes ferri, quas in ſe ipſo habet.

Gilberti ſententia.

Gilbertus putat lapidem magneticum eſſe de natura ferri, & venam ferri à magnetica non differre, niſi quatenus vna eſt perfectior altera. Ideò ſideritis, & ferrum conueniunt in colore, & ambo ammittunt virtutes in igne, ſcilicet verticitatem ad polos, & vim trahendi ferrum; Propterea putat Gilbertus, magnetem in ferro ſopitam formam excitare effluẽte virtute ex magnete, non quidem quæ ſit aliquod corpuſculum, quod ferrum peruadat, ſed actu quodam immateriali, & incorporeo agit in ferrum, & illud attrahit.

Hieronymus Fracaſtorius lib. 1. de Sympath. & antipath. cap. 5 ſumma ingenij ſubtilitate, & doctrina acumine hanc materiam pertractans, multa protulit, quæ ſtrauere viam Gilberto, & P. Cabeo, ad inueniendam veram cauſam magneticæ attractionis, quæ omnia breui verborum gyro comprehendam.

D. Thomæ ſententia.

Sed illud maximè mirandum eſt, quod diuiniſſimum D. Thomæ ingenium comment. in 7. lib. Phyſicorum primus ante alios de hac materia ſcriptores ſtatuit fundamentum, ſuper quo vera de magnete pronunciata condita fuerunt. Alio, inquit, modo poteſt dici aliquid trahere, quia mouet ad ſeipſum, alterando aliqualiter, ex qua alteratione contingit, quod alteratum moueatur ſecundum locum, & hoc modo dicitur magnes trahere ferrũ; Sicut enim generans mouet grauia, & leuia in quantum ijs dat formam, per quam mouentur ad locum, ita, & magnes dat aliquam qualitatem ferro, per quam mouetur ad ipſum. Hæc D. Thomas; Quibus indicat, prouenire à magnete aliquid, vt ſic dixerim, ipſius ſatellitium, quod imprimitur in ferro; Sed quid ſit hoc effluuium, quod per medium à magnete effuſum, ad ferrum pertingit, quamuis corpus aliquod interponatur, non eſt facilè explicare, niſi nobis præſtet ſubſidium doctiſſimus Fracaſtorius loco citato; Qui primum obſeruat id, quod fuit in phyſicis demonſtratum, nullam actionem fieri poſſe, niſi per contactum. Quoniam autem aliquando corpora non ſe tangunt, & tamen vniuntur, & vnum ad aliud mouetur, vt euenit in magnete, & ferro, neceſſe eſt demitti aliquid ab vno ad aliud, quod proximè tangat, & eius applicationi ſit principium. Hoc autem non eſt aliquod corpuſculum, vel non ſunt effluxiones corporum, quas athomos veteres appellabant, vt putarunt Empedocles, Democritus, Leucippus, Epicurus, quos ſecutus eſt Lucretius Poeta, magis Philoſophus, quam Poeta; Nam concipi non po-

Contactus ad agẽdum requiſitus.

poteſt corpuſcula tenuiſſima emaanantia ex lapide ferrum duriſſimũ inter metalla peruadere; Quin ipſe lapis magneticus tanta corpuſculorum effluxione intimè exinaniretur; Et quoniam experientia compertum eſt, magnetem turbare verſorium, etiam duriſſimo interiecto corpore, ſcilicet, quando magnes capſula inclusus eſt, id certè prouenire nõ poteſt ex communicatione athomorum effluctium è magnete, quando ab interiecto corpore impedirentur. Itaq; dicendum eſt cum Fracaſtorio, quod à corporibus effluunt formæ ſimplices, ſcilicet qualitates ſpirituales eiuſdem rationis cum formis, quarum ſunt ſpecies, nec ab ijs differentes, niſi modo ſubſiſtendi; Atq; cum ingenitum ſit formis omnibus ſe ſe, quò magis poſſunt propagare, iſtæ formæ ſpirituales per quamdam generationẽ partis poſt partem momento factam, propagantur, non cũ motu locali, qui proprius eſt corporum, ſed per quamdam ſpiritualem propagationem ſimilem lumini, & radio; Ideò propter ipſarum tenuitatem, & quod momento gignuntur ſpirituales dicuntur, eiuſdem tamen rationis, & naturæ cum formis craſſis, & materialibus, ex quibus emanant. Quare tale accidens non tranſit de ſubiecto in ſubiectum, ſed per medium propagatur, & in ipſo medio producitur ab ipſo magnete per totam ſphæram ſuæ actiuitatis, adeò vt ferrum trahat, ſi ipſum ferrum ſit intra ſphæram actiuitatis magneticæ; Quæ virtus diffuſa agit vniformiter difformiter; & quò magis ferrum eſt propinquum magneti, magis ipſius magnetis virtutem ſentit, quia robuſtiores ſunt vires magnetis in minori diſtantia; Propterea aſſerẽdum eſt cum Fracaſtorio magnetem trahere alterum magnetem, & ferrum magnete excitum alterũ rapere ferrum propter motus ſympathicos, quæ ſympathia oritur ex ſimilitudine virtutis diffuſæ à magnete, vel cum natura alterius magnetis, vel cum ſubſtantia ferri conuenientis.

Qualitates ſpirituales è corporib. emanãtes.

Virtus ferrum attrahendi ſympathica.

Sed dices cur lignum non trahit lignum, argentum argentum, vel aurum ipſummet aurum? quamuis Porta in ſua Magia afferat, ſe vidiſſe argentum trahere argentum, quod etiam reſtatur Fracaſtorius lib. prææallegato cap. 7. Imò afferit ſe valdè miratum fuiſſe, dum vidit magnetem argentum trahere; Sed fides ſit apud authores. Ego interea affirmo magnetem trahere ferrum, quia hanc virtutem primò, & principaliter accipiunt à tellure, quæ magneti, & ferro communicat verticitatem, vt ſupra diximus, & ſimiliter communicat magneti virtutem actiuam, qua attrahat ferrum, & ferro paſſiuam, qua ducatur ad magnetem; Tales autem qualitates tellus cæteris non confert metallis, quia quamuis ſint halitus terræ, vt ad mentem Ariſtotelis ſupra retulimus, tamen non participant tantum de terra, quantum magnes, & ferrum, quæ cum terra ſimul conueniunt in colore, & pondere, & ambo, ſideritis nimirum, & ferrum rubigine contabeſcunt, & nimia humiditate labefactantur, & vt dixi, ex placito Chymicorum, eodem ferè conſtant ſulphure, & mercurio.

Cur alia corpora ſe mutuò non attrahant.

Hinc non eſt approbanda opinio Scaligeri exercit. 102. nu. 6. ſtatuentis magnetem non trahere ferrum, cum ab ipſo non poſſit perfici, ſed potius ferrum accurrere ad magnetem, tamquam ad matricem ſuam, cuius abditis principijs perficiatur. Hæc opinio longè diſtat à veritate, quia motus non apparet in magnete; ſed in ferro, ergo eſt aſſignanda diſtincta à ferro cauſa mouens, qua moueatur, nihil enim mouet ſeipſum, niſi animal, ex Ariſt. 1. de Cælo cap. 7. igitur cum ferrum nequeat ſeipſum mouere, aſſerendum eſt, virtutem motricem effluere à magnete, modo iam explicato; Quã qualitatem conſeruat magnes, donec aliqua externa cauſa, vel nimia vetuſtate corrumpatur; falſum enim eſt, magnetem allio illitum non amplius trahere ferrum, ſed in debita diſtantia, & intra ſuæ ſphæræ orbitam ſuam ſemper exerit virtutem.

Licet autem magnes cõnaturalius validiorem virtutem obtineat in ſe, quam ferro communicet, attamen affectus, ſeu armatus ferro, dum ferrum tangit, multò plus ponderis ferri retinet, quam faciat inermis. Ratio eſt, quia propagatur virtus, ſeu radius magneticus in ferro, & ſunt duo agentia, quæ in vnum coaleſcũt ad retinendum pondus; Ideò etiam in minori diſtantia armatus trahit, quam inermis magnes. Illud quidem obſeruandum eſt, quod ſi pagina, vel quodcumq;

Magnetis armati vis maior.

Digitized by Google

aliud corpus interponatur, inter magnetem armatum, & ferri pondus, imminuitur virtus radioſa magnetica; Nam cum radij deberent rectà ferri ad pondus ferri, refrangũtur in illo corpore intermedio, & diſiecti, decuſſati, & diuaricati debiliores perueniunt ad ferrum, eo prorſus modo, quo Solis radius refractus non eò peruenit, quò rectus perueniret.

Forma ſpiritales magnetica.

Amplector igitur in hac parte ſententiam Fracaſtorij, quod formas ſpiritales admitto effluentes è magnete, ſed non approbo id, quod ab ipſo affirmatur; ſcilicet ex forma ferri ſpiritali, & forma pariter ſpiritali magnetis fieri vnum, atque adeò ferrum accurrere ad magnetem, tamquam partem ad ſuum totum; nam hoc modo dicendum eſt, omnia corpora ſe inuicem ſequi, vel ſaltem alterum ad alterum accurrere, quando ex omnibus corporibus ſimiles effluunt ſpecies, quæ ex Fracaſtorio vnum efficiunt.

Alexandri opinio refutatur.

Nullo modo accipienda eſt ſententia Alex. Aphrodiſ. lib. 2. quæſt. nat. cap. 23. ſtatuentis ferrum à magnete trahi eo modo, quo animata à re appetibili trahuntur, vel ab alimento alliciuntur; Idcircò putat ferrum potius ſua interna virtute moueri ad magnetem, quam magnetem extrinſeca virtute ferro communicata ipſum trahere. Cæterum ſi ferrum moueretur ad magnetem, certè tunc moueretur tamquam ad appetibile, & proprium bonum, quando magis indiget perfectione, quod eueniret, quando rubigine exeſum eſt, & tamen experientia conſtat, tunc ferrum nullatenus ad magnetem accurrere. Præterea ferrum motibus contrarijs moueretur, quandoquidem ſi magnes ponatur, vel ſupra, vel infra ferrum, ipſum motibus contrarijs modo ſurſum, modo deorſum moueretur; & tamen, vt demonſtrat Ariſt. 1. de Cælo ab vna, & eadem forma, vel ab vno, eodemq; principio contrarij motus prouenire non poſſunt. Addo, quod ferrum moueretur à ſeipſo, quod ſolum conuenit animalibus, ex eodem Ariſtotele, & cum mouens debeat eſſe diuiſum ab eo, quod mouetur 8. Phyſic. text. 30. improbabilis omninò eſt opinio Alexand. cenſentis, ferrum moueri à ſe ipſo ad magnetem.

Plutarchi opinio refellitur.

Nec minus probabilis eſt opinio Plutarchi lib. de Quæſtion. Platonicis, vbi de magnetica attractione ferri interpretans placitum Platonis in Timæo, exiſtimat halitus graues emiſſos à lapide herculeo ita impellere aerem, vt detur aliquod vacuum, aere verò recurrente ad priſtinum locum, ad implendũ vacuum, ſecum trahere ferrum; quæ omnia falſa ſunt, & inania, quandoquidem effluuium illud halituum ex lapide prodeuntium eſt, vt dixi, ſpiritale, penetrat aerem, neq; in aere datur vacuum, adeò vt ad implẽdum vacuum debeat ferrum trahi. Adijcio, aerem ſuaptè natura tanto robore non pollere, vt in ſuo recurſu ſecum rapiat ferrum. Statuamus igitur hanc attractionem, vel magnetis ad magnetem, vel ferri magnete exciti ad aliud ferrum fieri per ſympathiam, & per ſimilia, ſcilicet per ſimiles effluxiones, ſimilitudinem habentes cum ferro, vel magnete moto. Idcircò Fracaſtorius lib. 1. de ſympat. & antip. cap. 7, teſtatur, ſe vidiſſe, quod fruſtrũ magnetis per vnam faciem magnetem attrahebat, non ferrum, per aliam ferrum, & non magnetẽ, per aliam vtrumquè; Quod inde proueniebat, quia in vna parte eſt plùs magnetis, in vna plus ferri, in altera vtrumque æqualiter, quod certè nobis indicat, id fieri per ſimilitudinem.

Attractionem magneticam per ſympathiam fieri.

Electrica facultas.

Sed antequam huic virtuti attractrici poſtremam operam nauemus, nonnulla breuiter ſubdenda ſunt de viribus, quibus electrica trahunt; Electrum, vulgò Ambra, à Latinis ſuccinũ dicitur, & creditur gumma, ſiue lachrima ex arboribus pinei generis profluens, & de ipſius natali laborant authores, alij aſſerentes oriri ad Padum fluuium ex populeis arboribus; ſed hodie notiſſimum eſt, electrum oriri in Inſula maris Germanici, non procul à littoribus Pruſſiæ; Ideò hæc materia primùm eſt liquidà, & eſt bituminis genus; Ideò cum primum ſit mollis, & viſcoſa, videmus in ipſa muſcas, vermiculos, formicas, quaſi in nobili ſepulchro, tumulatas. Porrò maris, aeriſq; frigiditate in eam, quam videmus duritiem concreſcit; Succinum autem feſtucas, & paleas trahit, quod etiam præſtat adamas, ſapphyrus, carbũculus, iris gemma, amethiſtus, berillus, & alia, quæ recenſentur à Gilberto, & à Cabeo lib. 2. cap. 17. Inter

ter quos attrahendi modos, & magneticos hoc primum intercedit diſcrimen, quod electra non communicant ſuam virtutem alijs corporibus, vt facit magnes, qui tangendo anulum, communicat per ipſum anulum virtutem alijs anulis, ab ipſo pendentibus. Præterea magnes ſolum trahit ferrum, electrum verò non ſolum paleas, pilos, feſtucas, & quæcumque arida corpuſcula trahit, ſed etiam dicitur trahere metalla, aliqui tradunt oleum etiam, & aquam trahere. Inſuper diſcrimen eſt, quod magnetica ad trahendum nulla egent præparatione; Electrum verò debet aliqua frictione incaleſcere, antequam trahat, & ratio eſt, quia ab electricis emanat effluuium ſiccum, quo corpuſcula ad ſe alliciunt, humido verò obturante porros electri, tale effluuium prodire non poteſt. Alij dixerunt ab electro emanare effluuium ſiccum, & calidum, & propter connaturalem ſimilitudinem cum aere, qui eſt calidus, ipſum mouere, & quodammodo rareſacere, aer verò rurſus ſe congregans, reuertens ad electrum, ſecum illa corpuſcula leuiſſima, vt paleas, & feſtucas, in medio poſitas defert; Ideò neceſſe eſt, vt electrum ſit terſum, nitidum, non obnubilatum, vt aer poſſit ipſi adhærere, & ſimul cum aere corpuſcula ab ipſo delata.

Diſcrimen inter vim magneticã & electricam.

His ita explicatis, ſatis arbitror compertum eſſe, virtutem magneticam, vel virtutem electricam non eſſe attribuendam arcanis cælorum virtutibus, quæ vt ait Fracaſtorius, ſunt imperitorum hominum perfugium; hi enim admirabiles effectus cauſis iam traditis adſcribuntur, & ſapientis eſt, non ad Sidera confugere, ſed in terris verſari, & terrenas cauſas perſcrutari. Remanent adhuc quædam receptacula, quò occultarum qualitatum fautores ſe recipiunt, euertenda.

Neutram virtutẽ ab arcanis cæli virtutibus proficiſci.

PVNCTVM SEXTVM.

Demonſtratur vim attractiuam medicamẽtorum à cælo non pendere, & de medicamentis electuis, & alexipharmacis breuiter diſſeritur.

CElebris eſt inter Medicos diſceptatio, an medicamenta per ſympathiam, vel per antipathiam purgent, & hinc inde ſunt rationum momenta. Ego tamen, qui ſolum animo propoſui occultas eliminare qualitates Cælorum, hanc materiam paucis complectar; & ſtatuam medicamenta trahere, atque mouere humores, potius per antipathiam, quam per ſympathiam: Etenim ſi per ſimilitudinem purgarent, ea quæ magis naturæ familiaria ſunt, magis purgarent, vt ſinæ folia, & eius folliculi, & mirabolani, & tamen experientia demonſtrat, ſcammonium elleborum, aut colocynthim, & deleteria medicamenta valdè purgantia, quæ venenoſam ſapiunt qualitatem, ita naturæ aduerſari, vt fiat purgatio ingenti cum moleſtia, & naturæ incommodo. Quod ſi medicamentum per ſimilitudinem traheret humores, certè ipſi accurrerent ad medicamentum, vbi reperitur. Vnde omnes ferè euacuationes fierent per os, quoniam medicamenta aliquo tempore in ventriculo commorantur. Quare aſſerendum eſt virtutem expultricem à medicamento incitari, & irritari, quod dum ventriculo continetur, ſeu vapore ab ipſo eleuato, ſeu vi aliter cõmunicata maioribus venæ portæ ramis, humores perſequitur, & expellit. Hinc clyſteres, qui, teſte Galeno, vix ad inteſtinum ieiunum aſcendunt, expultricem tamen vim ſollicitant, dum venarum meſaraicarum ora in ipſo tranſitu titillant. Quare ita natura à medicamento irritatur, vt ſi exhibeatur medicamentum ad melancholicum humorem purgandum, etiam cæteri purgantur humores à natura tali medicamento irritata, & maximè illi euacuantur humores, qui magis parati ſunt; Etenim natura, morborum medicatrix, nouit, quid agendum ſit, & ſublatis à Medico impedimentis, certo cum delectu humores noxios reijcit. Itaq; Medici potiſſimum munus eſt medicamento irritare naturam, vt ipſa humore, quo prægrauatur, exonerata, ſtrenuè agat in id, quod remanet; Quamuis eruditi Medici opus eſt plura miſcere medicamenta, plures humores purgantia, vt non ſolum vno purgato, ſed cæteris etiam euacuatis felicius ſubleuetur natura. Conſtanter igitur aſſeramus, medicamenta cathartica, non attrahere humores, ſed tantum [illegible] expellere. Quod cer-

Medicamenta per antipathiã trahere.

Clyſterum vis.

tè inde cognoſcitur, quod ſi medicamentum non reperit in corpore humorem ſibi aduerſantem, grauem noxam, & maximos cruciatus concitat in ipſo corpore. Vnde illud Hippocratis pronunciatum: Sana corpora non facilè ferunt medicamenta.

Qualitates occultas in rehobarbaro, & Agarico nõ eſſe.

Non ſunt igitur audiendi Medici, aſſerentes facultatem purgantem in rehobarbaro ab occulta prouenire qualitate, atq; idem dicunt de Agarico purgante pituitam; nam, vel dicendum eſt, rehobarbarum habere qualitatem aduerſantem bili, quam primum purgat, & ſecundariò purgat pituitam, vel melius aſſerendum eſt ipſum irritare naturam, ad expellendos illos humores, quæ ſibi ſunt noxij.

Maior difficultas eſt de medicamentis, quę alexipharmaca dicuntur, quorum qualitates venenis obſtant, quamuis Galenus lib. 1. de facultat. nat. cap. 4. putet, à quibuſdam alexiterijs trahi potius venena, quam fugari. Equidem puto, alexipharmaca agere per antipathiam aduerſus venena, & hoc ab omnibus Medicis receptiſſimum eſt; ſed difficultatis cardo in hoc vertitur, quod putant Medici id agere alexipharmaca, per occultas qualitates, quas tandem referunt in arcanas cælorum virtutes. Ita aſſerunt operari balſamum, quod naſcitur ſpatio quadragiota ſtadiorũ inter Syriam, Palæſtinam, & Aegyptum. Idem dicũt de cornu Vnicornis venenis contrario, imò cuicumq; veneno aduerſanti, quod animal in remotiſſimis regionibus, & ferè apud Antipodas generatur, non eſt enim Vnicornis idem cum Rhinocerote. Etenim Romæ in ludis Amphitheatri, præſertim imperante Domitiano, Rhinocerotes cum alijs Feris pugnauerunt, vt Martialis teſtatus eſt carminibus de Rhinocerotum pugna compoſitis, & tamen Romæ numquam viſus eſt Vnicornis; Idem referunt de lapide Bezohars, qui generatur in vẽtre cuiuſdam ceruicapri, vel ceruæcapræ in India, vel in Peruana regione. Idem aſſerunt de lapide Lazuli, de bolo Armenico, de auro potabili, de gemmis, & margaritis, de corallis, de cornu Cerui præparato, & de ebore ſimiliter præparato. Siquidem putant Medici, hæc omnia agere aduerſus venena occultis qualitatibus, quæ ſuas accipiunt vires ab occultis cælorum afflatibus. Augetur ab ipſis difficultas, quia putant, dari quædam alexipharmaca pugnantia contra quodcumq; venenum, quod certè aſſerunt, id prouenire non poſſe, niſi ab occulta qualitate. Equidem nolo hic diſputare, an tale antidotum dari poſſit, quod valeat aduerſus omnia venena; id enim olim ab antiquis Medicis, referente Galeno, diſputatum fuit; Nam vt de aliquo ſingulari præſidio, ſeu alexipharmaco loquar, v. g. de cornu Vnicornis, dico aduerſus omne venenum vim non habere; Nam aut operatur per qualitatem manifeſtam, aut per occultam; Si per manifeſtam, v. g. quia ſit calidum, ergo operabitur contra venenum frigidum, aut quia ſit frigidum, aget contra calidum; Si ab occulta qualitate operatur, id præſtat, vel per antipathiam, vel per ſympathiam, atq; ita habet, vel conuenientiam, vel diſconuenientiam cum aliquo veneno peculiari. Dicitur tamen cornu Vnicornis agere aduerſus omnia venena, quia ipſum corroborat virtutes cordis, illudq; magis validum reddit, ad reſiſtendum veneno. Hine theriaca, quę primum fuit compoſita ab Andromacho celeberrimo Medico, imperante Nerone, vim habet contra omnia venena, quia eius propria virtus eſt virtutem cordis corroborare; atque idem dicendum eſt de cæteris alexipharmacis, quæ exhibentur à Medicis in febribus malignis, & peſtilẽtialibus. Sed vndenam talia medicamenta ſuas deſumunt vires? Ab occultis, aſſerunt Medici, qualitatibus; ſecum aſſumunt explicare tales virtutes, et tandem adigũtur vt ipſas, tamquam primis principijs, arcanis Stellarum virtutibus ferant acceptas.

Alexipharmaca per antipathiã agere.

Alexipharmaca quomodo operentur.

Ad quam rem accuratius explicandam diuerſa ratione philoſophandum eſt de medicamentis purgantibus, & de alexipharmacis; Etenim Galen. lib. de acuti victus ratione cap. 12. docet, purgantium medicamentorum contrariam eſſe naturam naturis corporum, quæ expurgantur; Vnde 6. Epidẽ. tradidit, pharmaca purgantia notabili doſe exhibita lethalia eſſe; Quare hoc intercedit diſcrimen inter pharmaca purgantia, & alexipharmaca, quod illa ſunt contraria

cor-

Pharmacorum, & alexipharmacorũ diſcrimen.

corpori, quod purgant, quod etiam docuit Ariſt. 1. Problem. 12. aſſerens, talia medicamenta vincere calorem animalium, ideſt perdere, & corrumpere. Hinc videmus ipſa tranſmutare in ſui naturam humores, eoſq; putrefacere, cuius putrefactionis ſigna ſunt colliquatio, & fætor in euacuationibus; Hæc verò, nimirum alexipharmaca, ſunt ſimilia corpori animalis, cui maximum afferunt iuuamen, & in ipſis eſt ea ſimilitudo, præſertim cum humano corpore, quam mox ſubiungam.

Obiectio ex Galeno.

Obijcies plura Galeni loca, quibus indicare videtur etiam ſimilitudinem reperiri inter medicamentum, & humores; Ideò 5. de ſimpl. med. facult. cap. 8. aſſerit purgantia cum humoribus familiaritatem habere, Ipſos attrahendo; Quod repetit tertio eiuſdem voluminis cap. 24. & lib. de ratione curandi per ſanguinis miſſionem cap. 1. affirmat attractionem eſſe familiarium; Quæ teſtimonia Galeni torquent ingenia illorum, qui purgationem fieri per antipathiã medicamentorum tuentur. Ego tamen cenſeo, vel Galenum, quod ipſi ſæpè contingit, hac in re ſibi diſcordem eſſe, cum ſupra ex relatis eiuſdem teſtimonijs contrarium conſtet, vel dicendum eſt cum Andrea Cæſalpino 1. Quæſt. medic. lib. per hanc familiaritatem non intelligere Galenum affinitatem formarum, ſed conformitatem in materia, ideſt in accidentibus externis, quibus aliqua medicamenta humoribus ſimilia videntur.

Alexipharmacorum cum humano temperamento conuenientia.

Hæc verò ſimilitudo diuerſa eſt ab illa, quam habent alexipharmaca cum humano temperamento, quod vt in philoſophica Diſputatione à nobis indicatum fuit, eſt cæteris temperamentis nobilius, & præſtantius, & quamuis, vt ibi à nobis oſtenſum eſt, non detur corpus animatum, quod habeat temperamẽtum æquale ad pondus, ſed quidem datum fuit, & dari poſſit, temperamentum æquale ad iuſtitiam, tamen dixi, quod nullum eſt inconueniens, in re inanimata dari temperamentum ęquale ad pondus, ad quod alexipharmaca propius accedunt, quam cætera mixta, quoniam in ipſis primæ qualitates ita ſunt temperatæ, vt ſi non ſint æquales in pondere, & menſura, altera tamen alteram parum vincat, & excedat. Idcircò cum qualitate calida noxiam temperant frigiditatem, cum frigida calidam imminuunt, cum ſicca humiditatem coercent, cum humida ſiccam compeſcunt; Et quemadmodum ſi daretur temperamentum in animali æquale ad pondus, illud animal, vel homo numquam ægrotaret, ita hæc qualitatum temperies, vel illa, quæ proxima eſt tali temperiei, qualis reperitur in alexipharmacis, eſt contraria venenis, & febribus peſtilentialibus ex ſummo humorum inſultu, & putredine prouenientibus. Quemadmodum igitur temperamentum humanum eſt magis propinquũ temperamento perfectiſſimo, quod dicitur æquale ad pondus; ita alexipharmaca perfectiſſima prædita temperie maximè iuuant humanum temperamentum, vt potè ipſi quam maximè conſona, & ſimilia. Animaduertendum tamen eſt cum Galen. 3. de ſimpl. medic. facult. cap. 26. alexipharmaca duplicem habere facultatem, nimirum euertendi vires veneni, & confirmandi calorem animalis; ideò ab ipſo appellantur media inter venena, & corpora animantia. Quare temperamentum alexipharmaci non debet, vt colligitur ex eodem Galeno, ita eſſe inſtitutum, vt ſit in exceſſu contra venenum, ſed quidem ipſi contrarium, neq; adeò ſimile eſt temperamento humani corporis, vt ſi illud notabili doſe ſumatur, non lædat plurimum corpus humanum. Quare cum, ex doctrina Galeni, alexipharmaca ſint expulſioni venenorum accõmodata, aliqua ex ipſis per inſenſibilem tranſpirationem euacuant; pleraque verò ſunt etiam alimenta, & alterant ſuis manifeſtis qualitatibus; à tota verò ſubſtantia vincunt venena, ipſa non educendo è corpore, ſed robur addendo ſpiritibus animalium, quos ſubſtantia nutrimentaria ſibi inſita fouent, corroborant, & armant aduerſus venena.

Duplex alexipharmacorũ facultas.

Concluſio.

Ex quibus patet, alexipharmaca, non ab influxu cælorũ, ſed à propria ſubſtantia, & forma admirabiles illos edere effectus, quos aliqui occultis qualitatibus mixtorum, vel arcanis ſiderum virtutibus attribuunt.

PVN-

Digitized by Google

PVNCTVM SEPTIMVM.

Recenſentur alia, quæ occultis Cælorum influentijs adſcribuntur, atq; eorum vera cauſa inueſtigantur.

MVlta ſunt admiranda in rerum natura, quæ proprias, & naturales habent cauſas ſenſibus ipſis ſubiectas, & quę plerumq; à rerum conſenſu, vel ſympathia proficiſcuntur, quæ tamen ab hominum imperitia in occultas cęlorum vices referuntur, vt de vniſono aliud vniſonum commouere proditum eſt; Quandoquidem, ſi cythara æqualiter temperata pulſetur, & ſonum edat, altera cythara vniſona, & æqualiter accommodata ad ſonum, quamuis non pulſata, ſonum emittit. Fracaſtorius lib. 1. de ſympath. cap. 11. refert cauſam, ex ſympathia prouenientem, non quidem ex occulta ſimilitudine, ſed manifeſta; Id enim oritur, quia ſonus fit cum vibratione, ſeu motione aeris, in quo fit tremor per pulſatam chordam, & quia corda tenſa ad vniſonum concentum eſt apta tremere ſimili aeris incitatione, vel vndatione, idcircò aer ille tremens excitat chordam non pulſatam. Quod ſi fides ſimiliter tentæ non ſint, ſimiles aeris vndationes recipere non ſunt natæ, atq; adeò ſimilibus aeris circulationibus non mouentur.

Vniſonum aliud vniſonũ commouens.

Rurſus aſſerunt aliqui, quod propenſio ad concentus, & muſicam prouenit ab occultis aſtrorum qualitatibus, quod tamen à principijs humanæ naturæ proficiſcitur; quandoquidem ratio, propter quã ſenſus auditus diſplicentiam recipit, aut voluptatem à ſono, dependet à ſoni qualitate; etenim ſoni nimis acuti, nimis graues, aſperi, confuſi, inſoliti, ignoti, pariunt moleſtiam, & cõtrarij voluptatem; & ratio eſt, quia in ſonis iniucundis virtus ſenſitiua laborat, vim patitur organũ, & ingens ſonus nimis commouet organum, propter ingẽtes aeris circulationes virtutem organi ferè diſſoluentes, & animam confundentes, & terrentes. Hinc in acuto valdè, & ſtridulo ſono applicatio vim patitur, quaſi in anguſtum redacta, & membrana auditus, quaſi icta percutitur, & offenditur; Vnde membrana illa in acuto ſono contrahitur. Addo, quod aſper ſonus eſt ille, qui fertur per inæqualem ſuperficiem; Ideò non ſolum circulationes aeris confundit, ſed ſpeciem quaſi fractam ad ſenſorium defert, vnde ſenſatio fit confuſa, & cum moleſtia; Vniformis autem ſonus moleſtiam parit, quia nihil noui per ipſum addiſcit anima. Cur autem ſoni muſici delectent, ſi benè ſint temperati, non prouenit à numeris, qui ſunt ſpecies quantitatis, cui nulla danda eſt actio, neq; ab Anima, quoniã ſit conflata numeris, vt aſſerit Plato in Timeo, quod eſt poeticè dictum, ad indicandum ſolam animã maximis rerum perfectionibus conſtare. Sed dicitur ſonus ſuauis delectare, propter ordinem, & diſtinctionem, quam habet, quippè diſtinctionem, & ordinem anima humana naturaliter quærit, & amat. Cur autem alter magis, alter minus muſicis delectetur ſonis, eſt, quia vnus alio habet magis virtutem organicam diſpoſitam ad recipiendum ordinem, & diſtinctionem ſoni, & muſicæ, & quia etiam vnus magis, ac minus applicat altero; Quamobrem non eſt, cur ad ſidera cõfugiamus, & delectationem, ſeu voluptatem in muſicis, & ſonis attribuamus occultis Veneris influctijs, quæ, vt aſſerunt Aſtrologi, efficiunt Pictores, Muſicos, & Poetas.

Propenſio ad muſicã.

Anima vt conſtet ex numeris.

Admirabile etiam eſt illud, quod de piſce Echeneide, vulgò Remora, memoriæ proditum eſt, ab Ariſt. lib. 2. de hiſt. Anim. cap. 14. à Plinio lib. 32. cap. 1. à Plutarcho lib. 2. ſympoſ. quæſt. 7. ab Æliano lib. 8. cap 17. Nimirũ hunc piſcem remorari nauigium, & Caij Imperatoris quinque remes tenuiſſe, ac etiam tenuiſſe nauem, qua ferebantur legati miſſi à Periandro de pueris nobilibus caſtrandis, referente Plinio. Plutarchus huiuſce effectus affert cauſam, quod madida alga adhærens naui, fluctus ictum reddat obtuſiorem, & ſubinde carinam retardet. Quare cum inter muſcũ, & algam remora adhærens naui reperta fuerit, credita fuit cauſa tarditatis; ſed hæc nõ eſt ratio, ob quam remora ſiſtat nauem, vt aſſerit Plinius, ſed tantum vt retardet, non quidem per ſe, ſed per accidens.

Remora proprietas.

Fracaſtorius lib. prællegato aliã molitus eſt cauſam, imò duplicem, inanem vtramque, & nulla fide digna; Altera eſt, quia ex ſcopulis, in quibus degunt hi piſces, ſpecies quædam ad nauigia mittuntur,

Fracaſtoriũ comentum.

tur,

tur, quæ habent facultatem firmandi nauigia, vel ipſa attrahendi eo modo, quo ferrei montes ſub polis attrahunt magnetem, ſed quemadmodum iſtos montes ſupra deriſimus, ita ſubſannādæ ſunt ſpecies ex ſcopulis prodeuntes, habentes vim ſiſtendi nauigia. Alia cauſa ab ipſo allata eſt, quod Echeneis arctiſſimè affigitur nauigia, à quo euelli non poteſt, niſi multa vi, quoniam verò ſi euelleretur, daretur vacuum, quod ſemper abhorret Natura, fit, vt nauis firmetur, aut ſaltem retardetur; Quod certè rejciendum eſt, quia cum talis piſcis, ex Ariſtotelis teſtimonio, ſit exiguus propter ipſius cum naui connexionem, tam parua nauis particula occcupatur, vt ad ipſius auulſionem ſtatim ſuccedat aqua, & ſtatim vacuum impleat. Quamobrem cum ſcriptores differant in deſcribenda ipſius piſcis quantitate, & nullam de hoc admirabili effectu afferant cauſam, libenter in hanc venio opinionem, quod hoc inuentum ſit fabuloſum, & philoſophicam non requirat indaginem.

Torpedinis vis. Secus de Torpedine piſce dicendum eſt, quæ tantam vim ſtupefaciendi habet, vt è longinquo capta, fuſcinam, hamum, arundinem contingendo, Piſcatoris manus, & artus obtorpeſcant, & piſces ipſos ſtupore afficiat, capiti tamen admota, dolorem leniat, & compeſcat; Etenim huiuſce ſtupefactionis cauſa attribuenda eſt ſummæ frigiditati huius piſcis, cum frigoris vehementis ſit ſtuporem inducere, ſpiritus animales quodammodo cohibēdo, ne ſolito motu per animalis membra labantur, & cum dolor capitis aliquando ex immodico calore proueniat, cuius caloris eſt dilatare, & cerebri mēbranas extendere, ſi piſcis frigiditas admoueatur capiti, dolorem lenit.

Longum eſſet ſingulos Naturæ admirabiles recenſere effectus, quorum cauſę ignorantur, & de quibus longam, & iucundam contexit narrationem Io. Baptiſta Porta in ſua Magia natur. à cap. 8. vſq; ad cap. 11. apud quem multa digna ſcitu leguntur, & quorum cauſæ prorſus occultæ ſunt; Fateor enim multa eſſe in naturæ penetralibus occulta, quorum cauſas indagare humanæ mentis imbecillitas non valet, & quæ admirari potius, quā ſcire fas eſt; Vnde aiebat Teophraſtus; Qui de omnibus rationem quæritat, ſimul cum ratione ſcientiam tollit, & Alexandri Aphrodiſ. effatum eſt, multa eſſe, quorū nulla ratio reddi poteſt; Sed cauſam ignotam non refero cum Aſtrologis in occultas cælorum virtutes, ſed in occultas qualitates illius mixti, ex quo mirabiles prodeunt effectus. *Multas cauſas in natura nos latere.* Ita aſſero peoniam collo appēſam comitiales morbos curare; polipodium atram bilem purgare; corallum pellere timorem, ex proprijs occultis qualitatibus, & ex propria forma, quam ignoramus; Ideò ego quoque occultas admitto rerum proprietates, eaſque plurimi facio, ſed puto illas prouenire à tota ſubſtantia, & forma mixti, emergente ex tali temperie quatuor primarum qualitatum elemētarium, vt rerum admirabilium ſit cauſa productrix; *Occulta qualitates in tota rerum ſubſtantia.* Et quemadmodū ab Alex. Aphrodiſ. quamuis impiè, & deteſtando in noſtram fidem flagitio, conſtitutum fuit, humanam animam ſubſtantiam prorſus admirabilem ex temperamento elementorum educi, quod omninò hæreticum eſt, & abominādum, ità minus inconueniens eſt aſſerere, multa admirabilia naturæ opera, non ex remotiſſimis arcanis cælorum afflatibus, ſed ex propria mixtorum forma humanis abdita ingenijs proficiſci.

Sed antequam huic Tractationi poſtremam manum admoueam, operæ pretium eſſe iudico, aliud præſidium euertere, quo occultarum in aſtris qualitatum defenſores tuentur cælorum virtutes occultas magicis operationibus prodeſſe.

PVNCTVM OCTAVVM.

Demonſtratur occultas Cælorum virtutes præſto non eſſe Magicæ arti in operationibus magicis edendis.

MVlta ſunt à Magis flagitioſè perpetrata, quibus cæleſtes influentias tribuere vires, ab Aſtrologis, & Negromāticis firmatum eſt. *Operationes magicæ* Tales ſunt motus, & loquelæ, quæ rebus inanimatis aliquando ab ipſis Magis tribuuntur, vt locutiones ſtatuæ, & reſponſa ab ipſa reddita interrogantibus. Quocirca Hermes Triſmegiſtus, referente D. Auguſtino 8. de Ciu. Dei, putabat, quod quemadmodum

dum ſummus Iuppiter cæleſtes efformauit Deos, ita homines ſub tali ſiderum poſitu effingere poſſint ſtatuas, quæ inſtar

Oracula.

terrenorum Deorum ſe moueant, & loquantur. Hinc apud Gentiles erant oracula, quæ reſponſa dabant, & huc referuntur incãtationes ad varia prodigioſa cõmittenda. Idcircò cenſent Magi, quod ſi condantur annuli, vel fabricentur figu-

Annuli, & figura magica.

ræ ex auro, vel argento, vel cera, ſub tali conſtellatione, valeant, vel ad hoſtes vincendos, vel ad morbos depellendos, vel ad gratiam Principis, vel amaſiæ conciliandam, vel ad reddendum hominem inuiſibilem, vti de Gige Lydorum Rege monumentis conſignatum eſt habuiſſe annulum, in quo erat lapis è Draconis capite exemptus, quo inaſpectabilem ſe reddebat; imò addunt, quod ſi verba ſub talibus Stellarum Sygizijs proferantur, poſſint mirabiles producere effectus, vti fluxum ſanguinis compeſcere, feras reſerare, homines allicere, vel ipſos, & animalia obſtupefacere, aliaque multa à Negromanticis enarrantur, quibus cæleſtia corpora ſuis arcanis virtutibus opem ferre arbitrantur; Quamobrem nos rationum, & veritatis pondere ita hanc falſitatem opprimemus, vt compertum fiat nullas habere vires, quibus aſſurgat, & inualeſcat.

Et in primis manifeſtum eſt, quod ex corporeis principijs aliquid intellectuale cauſari non poteſt, quoniam intellectus eſt virtus immaterialis, & organo non alligata; Conſtat autem quædam

Magorum opera à potentijs rationalibus.

Magorum opera eſſe creaturæ rationalis opera, vt ſunt locutiones, & reſponſa, quæ indicant potentiam rationalem, à qua producuntur. Igitur prouenire non poſſunt à corporeis cælorum principijs.

Neque aliquis dicat huiuſmodi locutiones à ſtatuis emiſſas non eſſe veras vo-

Obiectio.

ces, & locutiones, ſecundum exteriorem ſenſum auditus, ſed tantum ſecundum imaginationem, quæ ipſas vti voces ſignificatiuas concipiat; Etenim formæ imaginatæ nõ poſſunt alicui ſe tamquam veras exhibere, niſi in illo contingat alienatio ab exterioribus ſenſibus, vt patet in ſomnijs, in quibus imagines ab imaginatione excitatas, tamquam veras apprehendimus, dum ſomniamur. Cæterum cum homines audiũt voces à ſtatua prolatas, non habet ligatum naturalem ſenſum iudicij, atq; vtuntur liberè ſenſibus exterioribus; Ideò non ſunt collocationes imaginatæ, ſed veræ, quæ indicant potentiam diſcurſiuam, & quæ propterea non poſſunt à corporea virtute orbium cæleſtium cauſari.

Præterea illa, quæ virtute cæleſtium corporum fiunt, ſunt effectus naturales, vt potè producti à cauſa naturali, quale eſt Cælum. Itaq; id, quod alicui rei non poteſt eſſe naturale, nequit à corporum cæleſtium virtute produci; Talia ſunt reſponſa ſtatuarum, vel quod ipſe moueantur, vel quod aliquis inuiſibilis efficiatur. Etenim ſi ſtatua mouetur à ſe ipſa, ergo eſt animata anima ſenſitiua, ſiquidem animalium proprium eſt mouere ſeipſa; impoſſibile autem eſt, corpora cæleſtia ſenſitiuam animam producere, ergo impoſſibile eſt ab ipſis ſtatuas motũ recipere.

Non me præterit, viuentia perfecta generari ex ſemine, & ex virtute cæleſti,

Quomodo Sol ad generationes concurrat.

iuxta pronunciatum Ariſt. 2. phyſic. Sol, & homo generant hominem; Cæterum Sol, cauſa generationis efficiens, agit in materiam diſpoſitam, & aptam ad concipiendam animam, quæ virtualiter in ſemine continetur, atq; hoc modo generantur animalia ex putredine virtute cæleſti, ſcilicet ex materia virtualiter animam continente. Verum ſtatua lignea, vel ænea nullam habet potentiam, neq; proximam, neq; remotam ad animam ſenſitiuam ſuſcipiendam, & ad vitæ munia obeunda, quæ proueniunt à forma ſubſtantiali ex Ariſt. 2. de Anima aſſerente, Viuere eſt eſſe viuentibus; Et quomodo in ſtatua duplex poteſt eſſe forma ſubſtantialis, nimirum forma ligni, qua conſtatu eſt, ſtatua, & forma animæ ſenſitiuæ, qua ſtatua ſeipſam mouet? Quandoquidem receptiſſimum Philoſophorum eſt pronunciatum, ſubiectum duplici forma ſubſtantiali completa præditum eſſe non poſſe.

Accedat, quod ſi in ſtatua, virtute cæleſti, tale vitæ principium produci poſſet, oporteret vt haberet ſenſum, quoniam motus ſenſum, vel intellectum ſequitur, ſenſus verò non eſt, vbi non eſt tactus, nec tactus eſt ſine organo mediè temperato, talis autem temperies non reperitur in lapidea ſtatua, vel cerea,

vel

Digitized by Google

vel lignea, igitur Cælum occultis virtutibus nullo modo poteſt concurrere ad ſenſum, ad motum, ad locutionem ſtatuę. Ferrarienſis comment. in cap. 104. 3. contra Gent. docet, quod ſi Magi efficiant imagines, quibus prædictos producant effectus, id non habere imagines ex aliqua virtute, ſibi à corporibus cæleſtibus indita, & impreſſa, vt aſſerunt Magi, quia formæ, quæ à corporibus cæleſtibus in his inferioribus producuntur, non ſunt formæ artificiales ab arte productæ, ſed naturales de potentia materiæ eductæ, atq; hæ ſolæ formæ in virtute cæleſtium corporum continentur.

Peculiaris imago magica.

Non minori reprehenſione digna ſunt illa, quæ à nonnullis ſcriptoribus traduntur, quod nimirum figura Scorpionis, v.g. impreſſa in cera, vel lapide, ſub tali conſtellatione valeat ad Scorpionis morſus ſanandos, atq; ita figuram Canis ad rabidos morſus canis, quia videlicet tales imagines habẽt ſimilitudinem cum imaginibus cæleſtibus Scorpionis, & Canis; Quis enim ignorat imagines, quas in cælo comminiſcuntur Aſtrologi eſſe fictitias? neq; ibi eſſe Scorpionem, neque Canem, & rerum fictarum nullam eſſe efficientiam. Prætermitto non eſſe commune Aſtrologorum placitum, tales imagines cælo affulgere; Arabes enim humanas imagines in cælo non figurant; Hebræi non imagines, ſed litterarum elementa cælo attribuunt, aliter Perſæ, aliter Indi, imagines, & aſteriſmos efformant, Chaldæi ex libra, & Scorpione vnam conficiunt imaginem, Ptolomæus Hipparchi imagines mutauit; Quamobrem perperam aſſerunt Magi ab imaginibus cæleſtibus ipſos deducere virtutem, qua operationes magicas efficiunt. Propterea docet D. Auguſtinus lib. 10. de Ciuit. cap. 11. Magos euulgaſſe, figuras ab ipſis efformatas ad figuram Leonis, vel alterius figuræ Signiferi, validas eſſe ad magica opera, vt indicarent, aliquid numinis ineſſe Stellis, & homines ad Stellas adorãdas excitarent. Quocirca affirmandum eſt, Dæmones eſſe illos, qui huiuſmodi effectus operantur, imagines verò, & characteres in materia impreſſos nullam efficaciam agendi habere, ſed tantum eſſe ſigna ad aliquem intellectum, vel poteſtatem, nimirum ad Dæmonem, cui aut expreſſè, aut tacitè per huiuſmodi ſigna ſupplicatur.

Varij ſtellarum notandarum modi.

Operũ magicarũ cauſa.

Concluſio.

Maneat igitur ratum, & firmum, nullam materiam, & nullas imagines ab occultis cælorum afflatibus eas recipere vires, quæ ſuppetias ferre poſſint flagitioſis Magorum operationibus; Propterea Albertus Magnus lib. 2. Mineral. agens de lapide heliotropio, quem dicunt hominem inuiſibilem reddere, aſſerit, lapidem virtutem hanc neque ex ſe, neque à Cælo habere, ſed ipſum ſacrandum eſſe, & quibuſdam characteribus exornandum, quod ſanè argumentum eſt, illam virtutem, neque à natura, neque à virtute cæleſti inditam fuiſſe.

Obiectio.

Neq; aliquis obijciat, cælum mouere voluntatem hominis imprimentis figuram in cera, vel in auro, & quemadmodum cælum communicat peculiares influxus, eo tempore, hominis voluntati, ita eaſdem virtutes conferre imagini efformatæ ab homine à cælo moto, & excitato; Quandoquidem verum eſt, omnem motum naturalẽ dependere à cælo, tamquam à primo mouente, ſed falſum eſt motus voluntarios, quales ſunt motus artificiales ab homine prodeuntes à cælo cauſari; quod, vt ſupra demonſtratum eſt, non agit niſi indirectè, & remotè in hominis voluntatem; Quare ſi cælum nihil confert humanæ volũtati, nihil etiam conferet imagini ab homine liberè, & voluntariè efformatæ, Igitur ex dictis ſatis patet, nullam imagini, vel figuræ ineſſe virtutem, ab occultis cælorum qualitatibus communicatam.

Ferrariẽſis conſideratio.

Maius faceſſit negotium illud, quod traditum fuit à meo Ferrarienſi loco cit. §. Ad huius euidentiam, vbi conſiderat, quod in imaginibus à Negromanticis ſub tali ſiderum ſitu conſtructis duo ſpectanda ſunt, ſcilicet materia naturalis, ex qua fiunt, & forma artificialis, qua conſtant, & quæ ipſis eſt accidens. Si conſideretur forma, aut figura artificialis, aſſerit hanc nullam virtutem ex corporum cæleſtium impreſſione ſortiri, vt clariſſimè docet D. Thom. 2. 2. Quæſt. 96. art. 2. & Quodlib. 12. art. 14. quoniam forma artificialis nihil aliud eſt, quam compoſitio, ordo, & figura, quæ ex 2. Phyſic. text. 63. nullius actionis, aut paſſionis principium eſſe poteſt, & compertum

eſt, figuram ad quartam ſpeciem quantitatis ſpectare, ex Ariſt. in prædicamentis, cui quantitati nulla conceditur actio. Quamobrem id, quod non habet naturaliter ex ſe figura, ſcilicet principium agendi, nec etiam à Cælo poteſt obtinere. Si verò ſpectetur materia, ex qua tales imagines conficiuntur, puta aurum, vel argentum, vel lignum, non inconuenit, inquit Ferrarien. aliquam virtutem habere imaginem ex hoc, quod ſub tali ſiderum poſitione materia imaginis, trãſmutatur, & alteratur; Vndè certo quodam, ac determinato modo acquirit virtutem cæleſtem, quam non habet aliud indiuiduum, puta aliud aurum, vel argentum eiuſdem ſpeciei. Quare ſi aurum perfuſionem, & liquefactionem ſub aliqua ſiderum poſitione in talem figuram redigatur, exiſtimat Ferrarien. quod aliquid habeat virtutis, ad producendos effectus tali virtuti cæleſti proportionatos, adeò vt quamuis illud aurum talem figuram non haberet à Mago impreſſam, eadem tamen virtutem à Stellis nanciſceretur. Putat verò talem virtutem cæleſtem in materia, ſic dixerim, per ſe, & in imaginibus per accidens impreſſam, non eſſe perpetuam in materia, vel imagine, ſed tanto tempore durare, quanto durat influxus illius cæleſtis impreſſionis, ex qua fuit cauſata.

Ferrarienſis opinio de imaginibus magicis.

Fateor, me valde admirari virum ſapientiſſimum, & grauiſſimum tantæ rerum leuitati fidem aliquam adhibuiſſe; Etenim illa virtus cæleſtis, quæ, ipſo referente, imprimitur in auro liquefacto, vel cera, vel eſt corporea, vel incorporea; Si corporea aſſeratur, ergo materialis, cum nullum corpus, niſi mathematicum datur abſq; materia; ſi verò virtus corporea materialis à cælo infunditur auro, vel argento, ergo aurum, vel argẽtum poſt talem impreſſionem grauius erit; quod certè eſt abſurdum, & experientiæ contrarium; nam penderetur aurum ante liquefactionem, & poſt liquefactionem factam ſub quocumq; ſiderum poſitu, ruſus ad trutinam pendatur, eiuſdem ponderis inuenietur, ergo nulla addita eſt res corporea materialis; ſi verò talis virtus cæleſtis impreſſa in auro, eſt ſpiritalis, incorporea, & intentionalis, quomodo fieri poteſt, vt in materia corporea, nimirum in auro, tamquam in carcere perſtringatur, & detineatur res ſpiritalis, & incorporea, quæ cum ſua natura perfectione, & potentia rem corpoream antecellat, non poteſt à corporea materia captiuari, vt ſtatim non effugiat, & euaneſcat; quod ſi illicò, vt Ferrarienſis admittere videtur, talis virtus euadit in auras, ſequitur, quod tales imagines à Magis confectæ non ſint validæ, & efficaces, ratione virtutis è cælo effluxæ, niſi in eo puncto, & ſub ea ſiderum poſitione, ſub qua efformantur; Contrarium tamen perſuadent Magi, ſcilicet tales imagines diù retentas, eoſdem effectus producere; Quare nulla ratione defendi poteſt, materiam imaginum, quas effingunt Magi, talem virtutem ab aſtris recipere, qualis opem ferat effectibus, quos flagitiosè Magi moliuntur.

Ferrarienſis confutatur.

Quoniam verò demonſtratum hactenus eſt, occultos Orbium cæleſtium influxus ad magica crimina perpetranda nihil conferre; & viros magicæ arti mancipatos à Dæmonum poteſtate vires ſuſcipere ad opera ſuper naturæ mores efficienda, Eccleſiaſtici Doctoris, qualem ago, munus eſt impia Petri Pomponatij dogmata euertere. Hic Peripateticæ Philoſophiæ profeſſor cum multa egregiè ad mentem Ariſtotelis diſputaſſet, ſuam doctrinam lib. de Incantationibus edito labefactauit, quo in opere oſtẽdere contendit, ea, quæ naturæ limites excedunt, & naturalem ſuperãt poteſtatem, produci à cæleſtibus orbibus, quatenus ſunt inſtrumenta ab Intelligentijs mota; Quod argumentum, cum ſit proximum materiæ, de qua ſuperius diſſeruimus, ſequenti Puncto Pomponatij dicta falſitatis, atque impietatis accuſabimus, atq; damnabimus.

Diſputationis ſequẽtis occaſio.

PVNCTVM NONVM.

Admirabiles effectus ſupra vires Naturæ non producuntur à cæleſtibus orbibus motis ab Intelligentijs. Neq; ſpecies intentionales humanæ inſidentes phãtaſiæ poſſunt ope cæleſtium orbium imagines reales in aere efficere, neq; homo poteſt ab afflatibus cælorum talem recipere proprietatem, vt miracula operetur, neq; in homine, paruo Mundo, comprehenduntur virtutes

tutes integræ, & explicitæ, quæ in magno Mundo continentur. Errata Pomponatij, quæ refelluntur.

Pomponatij errores.

HOc loco ad Tribunal veritatis, non tantum Philoſophicæ, ſed etiam Chriſtianæ prouocanda eſt falſa, & impia opinio Petri Pompanatij Lib. de Incantationibus; In quo ad mentem Ariſtotelis demonſtrare contendit, nullos eſſe Dæmones, & cunctos effectus mirabiles referendos eſſe in Intelligentias, non eas quidem, quas noſtra approbat Religio, & Theologica doctrina quandoquidem putat ſufficere numerum ab Ariſtotelem conſtitutum, ſed in Intelligentias mouentes Cælorum Orbes, quorum motu, & lumine, tamquam inſtrumento ipſemet Intelligẽtię mirabilia in hoc inferiori Mundo producunt; Ideò miracula, quæ Dei omnipotentis voluntate, & efficaci Angelorũ miniſterio fieri noſtra docet Religio, & ſacra tradunt monumenta, corporibus cæleſtibus, vt Inſtrumentis Intelligentiarum ipſos mouentium, non minus flagitiosè, quam falsò ab homine nimis audaci adſcribuntur. Hinc Auguria, Incantationes, Locutiones puerorum recens natorum, Prophetiæ, & huius notæ admiranda, in Corpora Cæleſtia, vt Organa Intelligentiarum ab ipſo referuntur. Atq; inter cætera ipſius deliramenta, dum refert Beatum Petrum Cæleſtinum Aquilanæ Vrbis Patronum in aere Aquilanis apparuiſſe, ad fugandos imbres, & procellas expellẽdas, quibus ea Ciuitas vexabatur, exiſtimat figuram illam, & faciem D. Cęleſtini ab Aquilanis clariſſimè viſam, ab Intelligentijs, & Corporibus Cæleſtibus in aere fuiſſe productam. Exiſtimat enim ſpecies Intentionales producere poſſe aliquid reale, nempè id, cuius ſunt ſpecies, ſicut faciunt Ideæ in Mẽte Diuina. Itaq; ex Pomponatij ſententia D. Petri ſpecies impreſſa imaginationibus Aquilanorum, potuit ope Intelligentiarum, & adiumento Corporum Cæleſtium illam ſpeciem excitantium producere in aere formam realem D. Petri. Quid ineptius, ſiue vt verius loquar, quid magis deteſtandum in Philoſopho Chriſtiano dici, vel fingi poteſt? Quis enim vnquã ſomniabitur, ſpeciem intentionalem equi in Imaginatione humana impreſſam equum realem in aere poſſe producere? Ita enim cogitationes hominis, de auro efformando, iam aurum produxiſſent; Quod eſt ridiculum aſſerere. Neque par eſt ratio ſpeciei in phantaſia, & Ideæ in Mente Diuiną, in qua Ideę non diſtinguuntur realiter à Diuina eſſentia, & ſunt ſubſtantiæ, & non accidentia, quales ſunt ſpecies; & in infinitum perfectione excedũt ſpecies omnes intentionales, quarum natura eſt non effectiua, ſed ſolum repræſentatiua rerum, quarum ſunt imagines. Hinc apparet inſania Pomponatij putantis, acies in aere viſas, buccinarum ſonitus exauditos, equos armatos inſilientes, vt Machabæorum Libris proditum eſt, fuiſſe imagines ab Intelligentijs, medijs cæleſtibus orbibus, in aere productas, vel emanantes ab humanis imaginationibus illarum rerum imagines potuiſſe realia Corpora in aere efformare.

D. Petri Celeſtini apparitio.

Figmẽtorũ Pomponatij confutatio.

Sed vt breuiter hæc errata caſtigem, quì fieri poteſt, vt cæleſtia corpora, cauſę vniuerſales agentes ſolo motu, & lumine tot peculiares effectus mirabiles producant? Cur potius in vno, quam in altero loco, cum indifferenter ad omnia loca ſuos diſſundant influxus? Cur potius in aere Aquilanæ Vrbis, quam alibi D. Petri Cæleſtini imaginem efformant? Et quomodo, obſecro, producunt? Forſitan, educendo ſpecies intentionales ab imaginationibus Aquilanorum, quibus D. Petri forma repræsẽtabatur? Eſto, tales ſpecies, quod tamen inſanum eſt, per aerem euagari, nunquid ſunt aptæ ad reales formas producendas? Iam diximus, hanc cachinno digniſſimam eſſe ineptiam; forſitan condenſabunt aerem ad illud Corpus repræſentandum? At ſimplex aeris condenſatio non ſufficit, ad talem imaginem efformandam, fortaſsè vnient, & congregabunt ſpecies ſenſibiles effluentes à Corpore D. Cæleſtini per aerem effuſas? Eo prorſus modo, quo obiecta remotiſſima ſpeculo ingentis magnitudinis oppoſita poſſunt humanis oculis repræſentari: Verum cum D. Petrus, de quo loquimur, non habeat corpus ſuæ animæ beatæ coniunctum in Cælo Empyreo, ſed ſolum ibi adſit ipſius beata anima ſoluta corpore, non poteſt ſui imaginem ſenſibilem per aerem

Ll 2 dif-

diffundere; Ita vt in aere, tamquam in ſpeculo, virtute intelligentiarum, & Orbium cæleſtium illa imago colligatur, & ad oculos reflectatur. Sed demus etiam, corpora glorioſa è Cælo Empyreo ſuas ſpecies in inferiorem Mundum eiaculari, tanta tamen eſt diſtantia ab eo Cælo ad aerem noſtratem, vt in via diſpergantur, euaneſcant, & ipſorum Cælorum motu diſijciantur, & deleantur.

Neque obſtat id, quod aſſeritur à Pōponatio, ſcilicet imagines obiectorum imprimi in aere; quamuis difficilius, eo prorſus modo, quo imprimūtur in phantaſia. Nam ſimilitudines, quæ humanis inuruntur imaginationibus, ab externis obiectis proſiliunt ad ipſas, & in ſpiritibus animalibus imprimuntur. At, quanam ratione ſimulacra Diuorum, imagines exercitus pugnantis, Equi diſcurrentes, Buccinarum ſonitus, & alia admirabilia ſunt in aere imprimenda, cum neque in illo aere, neq; in proximo extiterunt antecedenter talia obiecta ſenſibilia, à quibus huiuſmodi imagines effluxerint, & ad aerem peruenerint? Præterea, Potentiam cognoſcentem, vel cognitione intellectiua, vel ſenſitiua, eſſe illam, quæ intentionales colligit imagines, eaſq; vnit, & componit, in aere autem non adeſt talis vis percipiens, atque vniens imagines; Igitur nulla eſt par ratio, & æqualitas inter aerem recipientem ſimulacra, & phantaſiam, ſiue hominum, ſiue brutorum.

Non ſicu impreſſiones obiectorū in aere.

Aſſerere autem, à proprietatibus peculiaribus hominum proficiſci virtutem efficiendi miracula, haſque proprietates haurire homines à corporum cæleſtium afflatibus, & conſtitutionibus, vt affirmat Pomponatius, adeò falſum, & impium eſt, vt ſuæ impietatis pondere ruat, & nullam aliam requirat caſtigationem. Illud tamen admonebo, quod cum cæleſtes orbes ſint Cauſæ vniuerſales agētes per modum naturæ, vt ſupra demonſtratum eſt, nequeunt in hominibus peculiares producere proprietates, maximè illas, quæ humanas excedunt vires, & rerum ſupranaturalium ſunt effectiuæ.

Pomponatii impietas.

Quod igitur Boues voce humana locuti ſint, & dixerint, Caue tibi Roma, vt terrorem Romanorum animis incuterēt; quod puer recens natus, vt refert Haly, locutus fuerit, quod edita ſint apud Gentiles vaticinia; quod alia mirabilia ab hominibus perpetrata ſint, vel falſa ſunt illa, quæ ab Hiſtoricis de his euentibus enarrantur, vel certè non ſunt referenda in operas intelligentiarum, quæ reuoluunt orbes Cæleſtes, vt opinatus eſt Pomponatius; Quæ etiam aliena ſunt ab Ariſtotelis, quam ipſe profitetur, doctrina; Etenim vaticinia hominum, Sybillarum, & Oraculorum ab Ariſtotele attribuunt habitui melancholico, vt videre eſt in Problem. 1. ſect. 30. Qua de re fusè locuti ſumus in Diſputatione de Temperamento ingenij humani.

Mirabilia perpetrata non eſſe à Cælo.

Decipitur etiam Pomponatius, dum exiſtimat in homine, qui Græcè dicitur Microcoſmos, omnes rerum proprietates contineri, eò quia, vt paruus Mundus omnia comprehendat, perindè ac ſi in homine ſint illæ mirabiles lapidum proprietates, de quibus mirāda potius quam vera, & fabuloſè potius, quam philoſophicè verba facit Albertus; adeò vt ſi reperiatur lapis potens talem ſanare languorem, vel tali reſiſtere morbo, & reperiantur ſimiliter herbæ potentes edere mirabiles effectus, eadem quoque virtus in homine, tamquam in paruo Mundo reperiatur; Nam demus, vera eſſe, quæ de lapidibus, & herbis ab Alberto Magno proprio ingenio magnæ ex parte inuenta fuere, aſſerendum tamen eſt, proprietates lapidum, & herbarum integras in homine non reperiri; & propterea in ipſo huiuſmodi mirabiles virtutes nequaquam comprehendi. Etenim, ſi Scammoneæ datum eſt purgare bilem, hoc non dandum eſt homini, quo poſſit ſuo temperamento, & virtute alterius choleram purgare; Proprietates enim, & virtutes herbis, & lapidibus attributæ, ex ipſorum oritur temperamento, & à tota ſubſtantia proficiſcuntur, quæ cum ſit ab humana ſubſtantia diuerſa, conſequitur animam humanam aliud toto genere diuerſum nactam temperamentum, hiſce qualitatibus præditam non eſſe, iuxta pronunciatum Ariſtoteles 1. de Anim. Text. 53. ſcilicet vnumquodq; propriam habere formam, & ſpeciem, & clarius 2. De Gener. Anim. cap. 3. ita loquitur; Sed omnis Animæ ſiue virtus, ſiue potentia corpus aliud participare videtur, idque

Pomponatii, & Alberti figmēta.

ma-

magis Diuinum, quam ea, quæ elementa appellantur. Hæc ſunt præcipua, quibus Pomponatius Peripateticã Doctrinam, de qua cæteroquin eſt optimè meritus, labefactauit; In quibus conuellendis non eſt, quod diutius noſtra defatigetur induſtria, cum Antonius Bernardus Mirandulanus Epiſcopus Caſertanus Lib. 29. De euerſione ſingularis Certaminis ſect. 4. & per reliquas ſectiones Pomponatij falſa dogmata euertere doctiſſimè ſtuduerit rerum mirabilium effectus, non in intelligentias mouentes orbes, non in cæleſtia corpora, ſed in Dei Potentiam, & in Angelorum, vel Beatorum, vel Damnatorũ opera Theologico referens calculo; Atq; de Pomponatij erratis hæc dicta ſint ſatis.

PVNCTVM DECIMVM.

Explicantur ſacræ ſcripturæ teſtimonia, quorum germana interpretatio occultas Cælorum admittit virtutes.

Obiectio à cauſa finali ſtellarũ.

PRo arcanis cœlorum viribus hęc primo loco à viris imperitis in arenam adducitur ratio; quam ego ipſe fateor à plebecula ſæpius audiuiſſe. Si ſtellæ fixę, & errantes nulla præter lucem virtutem haberent, quoniam hæc Soli tanquam fonti, & primo naturali inſit principio, ſuperuacanea, & inutilia cætera ſidera eſſent, quæ cum ab Opifice ſupremo tanta pulchritudine inſtructa, tanta varietate motus, tanto ordine diſtributa ſint, vt in admirationem humanos rapiant obtutus, dubio procul aſſerendum eſt, Stellas tum errantes, tum fixas, non fuiſſe à Deo productas, vt ſolum noſtris oculis ſpectandas ſe præbeant, & quaſi otio correptæ nihil efficiant, ſed vt ſumma actiuitate medijs proprijs virtutibus, & influentijs hunc inferiorem Mundum adminiſtrarent. Quare cum improbabile prorſus ſit tam ſpecioſam cohortem ſtellarum nihil aliud quam illuminationem prætendere, quæ ſatis à Sole omnium ſtellarum duce completur, peculiares ſtellarum influxus admittendi videntur.

Solutio.

Hæc ratio facilè dirimitur, ſi verba Moyſis ſpectentur cap. 1. Moyſis, hæc de ſideribus à Deo creatis verba facientis. Dixit autem Deus; Fiant luminaria in firmamento Cæli, & diuidant diem, ac noctem, & ſint in ſigna, & tempora, & dies, & annos, & luceant in Firmamento Cæli, & illuminent terram, & factum eſt ita; fecitq; Deus duo luminaria, luminare maius, vt præeſſet diei, & luminare minus, vt præeſſet nocti, & ſtellas, & poſuit eas in firmamento Cæli, vt lucerent ſuper terram, & præeſſent diei, ac nocti, & diuiderent lucem à tenebris; Hactenus Moyſes.

Siderum cauſa finalis.

Quibus apertiſſimè indicat diuerſos fines, propter quos ſummus rerum Opifex ſidera errantia, & inerrantia creauit; Etenim primus finis eſt, vt diuidant diem, & noctem, ideò ſubiungit, Deum feciſſe luminare maius, nimirum Solem, vt præeſſet diei, & luminare minus, ſcilicet Lunã, vt præeſſet nocti; & adnotandum eſt verbum additum à Moyſe (& ſtellas) vt ſignificaret ſidera fixa à Deo creata fuiſſe, vt etiam ipſa ſimul cum minore luminari nati præeſſet.

Quomodo ſtellæ ſint ſigna.

Secundus finis creationis ſtellarũ explicatur illis verbis (& ſint in ſigna, & tẽpora, & dies, & annos) quorum verborum ſenſum ſupra fusè explicauimus in 1. cap. huius Diſputationis Aſtrologicæ, atq; oſtendimus, ſidera non eſſe ſigna denotantia humanas actiones, ſed eſſe ſigna eff. ctuum naturaliũ, vt ſi Luna area quadam ſubpallida circumambiatur, futuram indicat pluuiam, vel ſi Sol veſpertinus inter nubes, vel inter rubros occidat vapores, modò imbres, modò ventos præſagire videtur; Præterea ſubdit Moyſes (& tempora, & dies, & annos) ad ſignificandum circumlationibus, tum Solis, tum Lunæ conſtituenda eſſe tempora ſacra, feſtiua, & cœremonialia ab Hebræis in lege obſeruanda, & dies quoſdam ſolemni ritu eſſe colẽdi; Porrò anni producendi erant, non ſolum à curſu Solis, ſed etiam à Lunæ circumrotatione; quoniam ex Lunæ curſu efformandus erat annus ab Hebræis obſeruandus, minor Solari vndecim diebus.

Cum igitur ex ſacro eloquio Moyſis pateãt fines, ob quos producta ſunt ſidera, inter quos præcipuus eſt, vt loquitur Moyſes, lucere ſuper terrã, cur mens humana, in ſtellarum nitore cæcutiens, imperitiæ caligine inuoluta alios quæritat, & ſomniatur fines? Non reticebo aliũ à Diuino Pſalte ſtellarum finem bis verbis ex-

pli-

plicatum. Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annũciat firmamentum. Voluit ſiquidem Creator Deus rectè digeſta ſtellarum ſerie, copioſa ſiderum phalange, ſpecioſo tot ſtellarum vultu ſui ipſius ſapientiam, potentiam, pulchritudinem patefacere. Decipiuntur igitur mortales arbitrantes puriſſima illa, ac luciðiſſima corpora ad ſolius telluris commodum, ad ſolum hominis beneficium fuiſſe producta; quando ad Dei gloriam enarrandam, tamquam aurei codices explicati fuerint, & tamquã igneæ linguæ amore Dei inflammatæ diuina celebrant præconia. Si igitur de innumeris ſtellis in firmamẽto emicãtibus Moyſes teſtatur, ipſa à Deo conditas fuiſſe, vt nocti præeſſent, vt nocturnas vmbras illuſtrarent, vt recedente Sole vna cum Luna vicem gererent ipſius Solis, vt illuni nocte terram illuminarent, cur hominum ingenia alios fines confingunt? Idem dicendum eſt de Saturno, Ioue, Marte, Venere, & Mercurio, de quibus expreſſam non facit Moyſes mẽtionem, quoniam hi Planetæ ſub nomine ſtellarum comprehenduntur, atq; ipſis conuenit illud, quod à Moyſe aſſertum eſt, ſcilicet Deum in firmamento Cæli luminaria collocaſſe, quia nomine firmamenti non ſolũ in ſacro textu intelligitur Aplanes, ſeu octauus orbis, ſed intelligitur etiam expanſio illius ſpatij, quod intercedit à ſuperficie terræ vſque ad octauam ſphæram, hebraicè enim firmamentum ſonat Raquha, quod verbum ſignificat expanſionem, vt animaduertit Pererius, exponens præfata ſacri Codicis verba; Itaque, cum Planetæ in tali expanſione, ſeu ſpatio, à Deo creati ſint, & conſtituti, de ipſis etiam implicitam facit Moyſes mentionem; de luminaribus autem Sole, & Luna, potiſſimum verba facit, quia ſunt ſidera cæteris notiora, & illorum actiones in his inferioribus efficaciores ſunt magiſq; perſpicuæ. Vt igitur paucis rem complectar, aſſero, ſiderum illos duntaxat ſpectandos eſſe fines, quos veritatis magiſtra, ſacra indicat ſcriptura, non illos, quos humana ingenia nimio auſu, & temeritate commenta ſunt.

Stellæ non ad ſolum hominis cõmodũ productæ.

Firmamẽti nomen quid importet.

Cęterum magnum difficultatis nodum ad fauorem occultæ in Cælo virtutis cõponere videntur verba, quæ habentur in lib. Iudicum cap. quinto; ita enim loquitur ſacra ſcriptura. De Cælo dimicatum eſt contra eos; Stellæ manentes in ordine, & curſu ſuo, aduerſus Siſaram pugnauerunt. Quorum verborum litteralis ſenſus eſt, aduerſus Chananços, quorum dux erat Siſara, cælum decertaſſe, & ſuis ſtellis, quaſi inſtructo ordinatim exercitu, contra Siſaram dimicaſſe, qui in ea pugna vna cum exercitu in fugam coniectus eſt, & glorioſa exercitus Iſraelitica victoria ſuperatus; Igitur Stellæ in illum triumphum ſuis conſpiraſſe afflatibus videntur. Ergo hoc teſtimonium ſacræ paginæ arcanis cælorũ influẽtijs ſuffragatur.

Authoritas ex lib. Iudicum.

Multę à ſacris Scriptoribus afferuntur ad hæc verba interpretationes. Prima eſt Stellas adeò Chananæos inflammaſſe, adeòq; lutum accendiſſe, vt equorum vngulæ de pedibus caderent propter flãmas in luto impreſſas, & à pedibus equorum vngues extorquentes; Quæ expoſitio reijcitur, quia ibidem traditur cauſa, propter quam vngues ceciderunt, quia ſcilicet equi diſcurrebant per loca petroſa, & abrupta, ita vt de altiſſimis in præceps caderẽt; præterquam quod nõn tantus eſſe poteſt ſtellarũ æſtus, nec tanta luti inflammatio, vt vngues equis adimere valeant.

Interpretatio prima prædictæ authoritatis.

Alij interpretati ſunt, Stellas adeò Chananæos caleſeciſſe, vt coacti fuerint, ſeipſos ingurgitare in torrente Ciſon, in quo nimirum refrigerari perierunt, vel ipſo torrente obruti fuere. Neq; iſta probatur expoſitio; nam ſi propter torrentem Ciſon, ſcilicet propter eius frigiditatem, vel quia in ipſo extincti fuerunt Chananæi, dicitur cælum aduerſus ipſos pugnaſſe, perperam dicitur, quoniam non Cælum, aut ſtellæ, ſed ipſe torrens aduerſus hoſtes, & Siſaram dimicaſſet.

Secunda interpretatio.

Neque admittenda eſt alia explicatio, nempè, quod Deus præſidens Cælo, & Stellis, in fauorem Iſraelitici populi pugnauerit, idcircò dicantur Stellæ aduerſus inimicos Chananæos belligeraſſe, etenim, cum Deus præſit non ſolum cælo, & ſtellis, ſed elementis, ac omnibus rebus creatis, eadem ratione dicendum erat elementa, & cætera creata aduerſus Siſaram decertaſſe, quandoquidem contra ipſum bellauit ille Deus, qui omnibus dominatur.

Tertia expoſitio.

Neq;

Digitized by Google

Sacrũ textum nõ eſſe intelligendum de Cometis.

Neq; conſona ſacræ Scripturæ verbis eſt expoſitio allata de Cometis, ac de ignitis meteorologicis impreſſionibus, quæ inſtar ſtellarum de cælo, ideſt de ſuprema aeris regione, in qua elucebant ceciderunt, vt maximum timorem Chananæis incuterent, adeout præcipites ſe agerent, & ſemetipſos neci committerent; Etenim verba hæc; Stellæ manentes in ordine, & curſu ſuo, non conueniunt inflammatis impreſſionibus, de cælo cadentibus, quæ cum nullum habeant à natura, aut ordinem, aut curſum, tumultuariè decidunt è Cælo; Neq; id aptatur Cometis, quorum fulgor, vel Chananæorum oculos perſtringeret, vel timore afficeret, & in fugam impelleret; ſiquidem Cometæ non habent ordinem, licet habere poſſint curſum, ideſt motum, quo ab Oriente ad Occidentem, vel à Septentrione ad Meridiem mouentur. Præterea, cum Scriptura numero plurali de ſtellis loquatur, non ſolét plures Cometæ, vno, & eodem tempore, cælo coruſcare, & eò magis refellenda eſt hæc explicatio, quia ipſi obſtat translatio ex Hebræo S. Pagnini, quæ habet. De Cælo pugnauerunt ſtellæ, de gradibus ſuis pugnauerunt cum Siſara; nam gradus, quæ ſunt partes excogitatæ ab Aſtronomis in ſtellis, & ſignis Zodiaci, quæ triginta gradibus, ſeu partibus conſtituuntur, non conueniunt aut ignitis meteoricis impreſſionibus, aut Cometis, quorum gradus numquam fuerunt ab Aſtronomis conſiderati. Non prætereo ſilentio, quod interpretatio hæc de Cometis, vel de ſtellis cadentibus obtinere non poteſt veritatem, niſi in pugna nocturna, in qua, occidente Sole, cometæ, ac ſtellæ cadentes in aere conſpiciuntur; quare in certamine diurno, quo credibile eſt, acriter, & ſtrenuiſſimè in Chananæos pugnatum eſſe, nullum auxilium, nullas ſuppetias ſtellæ attulerunt copijs Iſraeliticis; Quod certè non eſt aſſeuerandum.

Vt verum fatear, nodus hic videtur Gordianus, & prorſus difficilis ad diſſoluendum, & ex hoc pronunciato Diuinatores, & aſtrologicæ leuitatis amatores arma deſumunt, ad aſtrologica dogmata propugnanda; Nihilominus exiſtimo ſententiam verborum, quæ ſupra retulimus veram, & à Spiritu Sancto traditam hanc eſſe. Habetur eo loco relatio ad pugnam, & bellum glorioſè confectum à Ioſue, relatum in Ioſue cap. 10. aduerſus Gabaon, quando, vt loquitur ſacra Scriptura, Ioſue locutus eſt Domino in die, qua tradidit Amorrhæum in conſpectu filiorum Iſrael, dixitque coram eis, Sol contra Gabaon ne mouearis, & Luna contra vallem Aialon; ſteteruntq; Sol, & Luna, donec vlciſceretur de inimicis ſuis. Stetit itaq; Sol in medio Cæli, & non feſtinauit occumbere ſpatio vnius diei, nõ fuit antea, nec poſtea tam longa dies, obediēte Deo voci hominis, & pugnante pro Iſrael. Quibus verbis clariſſimè apparet; Solem, & Lunam, quaſi inſtructa ſuorum Luminũ acie contra Hebræorum hoſtes dimicaſſe, ſuos cohibendo curſus, & diem in longius ſpatium protendendo. Vt igitur afferret ſacra Scriptura in lib. Iudic. differentiam, quæ interceſſit inter bellum Ioſue, & pugnam habitam contra Siſaram, ne idem eſſet iudicium de vtroque bello, quod Sol, & Luna vtrique pugnæ eodem modo fauiſſent, ſubiungit, de Cælo quidem dimicatum eſſe, non quia ſtellæ, ideſt Sol, & Luna, quæ præcipuæ ſunt ſtellæ, retardauerint ſuum curſum, & mutauerint ordinē eo modo, quo euenit in pugna Ioſue, ſed Sol, & Luna eumdem ordinem, & curſum ſeruantes, per gradus, & partes ſolitas in aſteriſmis Zodiaci decurrētes, pugnauerunt aduerſus Siſaram, non peculiari aliquo miraculo, quod euenit in bello ab ipſomet Ioſue cōfecto, ſed quia occultè Deus opitulatus eſt copijs Iſraeliticis aduerſus Siſaram, nullo adhito externo prodigio in principalibus ſtellis, Sole, & Luna. Itaut illa verba, de cælo dimicatum eſt, ſignificent peculiarem Dei fauorem in Iſraelitas; Sequentia autem verba (ſtellæ manentes &c.) indicent modum fuiſſe non inſolitum, non cohibendo curſus ſtellarum, vt alias fecit, ſed ipſaſmet ſtellas in ſuo naturali ordine, & curſu relinquentes. Hanc puto veram eſſe illius ſacri teſtimonij interpretationem comprobatam à Nicolao Lirano in Gloſſa, vbi teſtatur, hæc dicta fuiſſe ad differentiam illius victoriæ, quæ facta eſt à Deo per Ioſue, quia tunc Sol, & Luna ſteterunt, in hac autem victoria non ſteterunt, ſed in curſu ſuo proceſſerunt.

Verus ſenſus ſacrorũ verborum.

Confirmatio ex Lirano.

runt. Quare Aſtrologi perfricēt frontem, ſi quam habent, & rubore maximo ſuffundantur, dum ex ſacræ Scripturæ theſauris Aſtrologica ſterquilinia depromere conantur.

Hæc à me toto ingenij conatu diſputata ſunt aduerſus Planetarios, vt ipſorum inani de occultis influentijs euerſa doctrina totius Aſtromanticæ diſciplinæ concidat ædificium, atque ita fit, vt nequeant Saturnus, vel Mars, noxij Planetæ prædicati, ſuis maleficis qualitatibus ad Mundi exitium cooperare, atq; adeò probatiſſimum maneat id, quod cōtendimus demonſtrare, ſcilicet Aſtrologica diuinatione Vniuerſi excidium prænotari nō poſſe. Hac igitur quæſtione completa, in qua fortaſſe latius, quam par erat, luxuriante materia, euagati ſumus, iam diuiſum noſtræ Diſputationis filum connectamus.

CAPVT QVINTVM.

Afferuntur varij Planetarum motus, ſed ſolum conſideratur motus in Apogæo, & Perigæo, & præſertim Solis, à quo motu non dependere mutationes Regnorum demonſtratur, nullamque ex tali motu deduci poſſe notitiam de Mundi occaſu.

Singuli Planetæ, præter motum Raptus, vna periodica naturali reuolutione circumrotantur, quæ in ipſis diuerſa eſt, & diuerſis abſoluitur Annorū curſibus. Hinc iuxta Syſtemma Cœli Ptolomaicum, circa terram, vt Centrū, Saturnus circumuoluitur Annis 30. Iuppiter 12. Mars 2. Sol, Venus, & Mercurius vno; Quamuis iuxta Syſtema Copernicæum Venus 9. menſibus, Mercurius 80. diebus reuoluantur circa Solem, vt Centrum. Non quia ita in denſis orbibus moueantur, cum orbium denſorum in Cælo craſſities ſatis à recentibus obſeruationibus ſit excluſa, ſed quia mouentur per Æther illud immenſum, vel ab Intelligentia, vel ab Anima, ſeu propria forma, vel per ſcientiam motus inditam; Verum de his motibus non eſt ſermo; Quoniam magnæ rerum mutationes, & myſteria his motibus ſimpliciter conſideratis non adſcribuntur, ſed quidem verba facio de vno, aut pluribus in Cælo circuitibus, quos peragunt Planetæ pro Epicyclorum, quibus alligati ſunt connexione; Et hi motus ex Aſtrologorum placitis ad vniuerſa Mundi myſteria indaganda refe runtur. Sol cæterorum Planetarum Choragus præter maximum orbem, quo annua conficitur circumgyratio, Eccentrico cōtextus dicitur, quamuis etiam Soli vna cum Ceſalpino ſupra relato aſſignetur Epicyclus à Chriſtiano Longomentano in Aſtronomia Danica lib. 1. Theoricorum. Ex quo Eccentrico, vel, vt alij aſſerunt, Epicyclo, oritur Anomalia, ideſt inæqualitas motus Solis. Cæteri autem Planetæ præter primarios circulos ſuos, etiam duobus, vel pluribus circellis agitantur, quorum circulorum ratione, inuentæ ſunt latitudines, quibus Planetæ vltro citroque à via Solis, ideſt ab Ecliptica diſcedunt, in Capite Draconis, vel in Cauda conſtituti, qui appellantur Nodi, ſcilicet latitudines, vel Auſtrales, vel Boreales; Quod potiſſimum obſeruatum fuit in Luna, quæ per ſuos Eccentrici geminos circellos, ita ad diſpoſitionem Solis variatur, vt in quadraturis diſgreſſiones faciat maximas, & in locis medijs motum, modo acceleret, modo retardet, dum videlicet in Quadratura egreditur, vel dum reuertitur; Quam quidem in Nodis Anomaliam Tycho Brahe accuratiſſimè obſeruauit. Cum igitur Planetæ in Eccentricis, & Epicyclis aſcendunt, & deſcendunt, in Apogæo, & Perigæo, tardi, veloces, mediocres curſu, directi, ſtationarij, retrogradi dicuntur, & pro poſitus, & motus rationes vires immutant.

Planetarū periodi.

Virtutes calorū motrices.

Solis motus.

Aliorum Planetarū motus.

Lunæ motus.

Cōmune autem Axioma eſt Aſtrologorum, Planetas in Apogæo puriores & feliciores exiſtere, quia nimirum ſtellis fixis propinquiores ſunt, & ab octaua Sphæra puritatem hauriunt, & decus.

Quo-

Planetarũ vires reſpectu augium. Quoniam verò à terra remotiores ſunt, minorem habent efficaciam, minuſq; mouent inferiora, vt propterea in oppoſito Augis, quamuis deteriores ſint, robuſtiores tamen euadant. Quod quidem, excepta Luna, omnibus conuenit Planetis. Etenim cum Luna magnam habeat cum Terra cognationem, quando in Perigæo reperitur, & velocioris eſt curſus, & robuſtior, & melior, & purior etiam exiſtit, vt colligitur ex Ptolomæo lib. 1. quadrip. cap. 7.

Mutationes abſidũ quid portendant. His ita conſtitutis, Pronunciatum Aſtrologicum eſt, mutationes Abſidum Planetarum, quibus nempè Planetæ modo ſunt euecti, & à ſuo Centro, imò à terræ meditullio remoti, modò inclinati, & terræ propinqui; Quod nihil aliud eſt, quam Apogæi, & Perigæi conſideratio, magnas in Mundo efficere mutationes, & præſertim mutationem Abſidis Solis, cuius in terra maxima vis eſt, quam ſequuntur Venus, & Mercurius, qui in eodem orbe cum Sole reuoluuntur; Imò quam ſequitur reliquorum Planetarum mutatio in ſua Eccentricitate, cum motus illorum verum motum Solis reſpiciant, iuxta Tychonis obſeruationes, quia circa ipſum, excepta Luna, tamquam circa Centrum circumducuntur, indeq; menſurantur. *Rota fortunæ.* Propterea circulus Eccentricus Solis, vel, vt alij loquuntur, Circellus Epicycli, Rota fortunæ appellatur, cuius circumductu Mundi monarchias mutari iactant Aſtrologi.

Mutationem autem Apogæorum Solis accuratè conſiderant Aſtronomi, vt videre eſt in Aſtronomia Danica lib. 1. Theoricorum cap. 2. vbi efformatur Tabella de Apogæi Solis loco ab initio Mundi, & diuerſitate Apogæorum ſub diuerſis Aſtronomorum Ætatibus conſiderata, ſuppoſito, quod Sol in prima Mundi Creatione habuerit Apogæum in Ariete, & Perigæum in principio Libræ. Et obſeruatum fuit, quod cum Sol poſitus eſſet tempore Hypparchi in Apogæo in grad. 5 ½. Geminorum; Obſeruatum, inquam, eſt Apogæum locum Solis Anno Chriſti 1588. fuiſſe in grad. 5. m. 38. Cancri, nunc verò iuxta calculum Tychonicum in grad. 6. & m. 10. eiuſdem ſigni. Hæc igitur mutatio Abſidis in Sole fit in 1500 Annis, ſed in cæteris Planetis fit in diuerſis temporibus, vt Copernicus, & Tycho diligentiſſimè adnotarunt. *Mutatio abſidis Mercurij.* Propterea animaduertunt Aſtrologi, quod hoc tempore, quo intrauit Abſidis Mercurij de Scorpione in Sagittarium, cum ipſi Sagittario ſubiecta ſit Hiſpania, ingenium maximè, artes, & diſciplinæ, quibus præeſt Mercurius, apud Hiſpanos fl reant, imò cum Hetruria, & ipſa Sagittario ſit ſubiecta, propter Abſidem eamdem Mercurij in Sagittario, arripiunt inde occaſionem celebrandi nouam ſcientiam ſyderum in Hetruſco præſtantiſſimo Aſtronomo Galileo.

Mutatio obliquitatis eclipticæ quid portendat. Addunt, mutationem obliquitatis Zodiaci magnam quoque parere mutationem, tam in excurſu Solis, quam Planetarum; Quæ tamen cauſa cum præcedenti conſentit; Nam augetur, & minuitur obliquitas Zodiaci, cum Eccentricitate Solis, vt hac exiſtente maxima, vel minima, illa quoque maxima, vel minima conſtituatur. Quamobrem Campanella lib. 2. Aſtrologic. Art. 2. & Origanus de effectibus parte 3. memb. 2. cap. 1. in has mutationes Abſidum, & mutationem obliquitatis Zodiaci maximam rerum varietatem, & inconſtantiam referunt. Ex quibus omnibus hoc confici poteſt argumentum. Si mutationes Abſidum, & præſertim Solis maxima in Mundo producunt euenta, & præſertim Imperiorum mutationes, aliqua aſſequi poſſumus coniectura, talem aliquando propter mutatam Solis Abſidem futuram in Mundo mutationem, vt ad nihilum vergat, & declinet, vel talem in Chriſtiana Religione mutationem, ſeu extinctionem futuram, vt cum ipſa extinguenda, quæ tamen vſque ad conſummationem ſæculi perſeuerare debet, extinguatur etiam Mundus neceſſe eſt. Itaque noſtræ ſunt partes hanc qualemcumque diluere, & euertere dubitationem.

Primũ fundamentum. Primum ſit fundamentum; Solem imò vniuerſum Cælum vniuerſalem eſſe cauſam, & propterea ad producendos peculiares effectus requiri cauſam peculiarem, nec quicquam gigni à natura, quod præter Cælum particularem quoque in terris cauſam non habeat. Hinc ſyderei afflatus à proximis cauſis, & particularibus diſtinguũtur, & determinantur; Quare cum loquitur Ariſtoteles de influxu

 ſu-

Ariſt. au-ctoritas explicatur. ſuperiorum Corporum in inferiora, docetque, Mundum hunc inferiorem ſupernis lationibus eſſe contiguum 1. Meteor. cap. 2. loquitur de cauſalitate vniuerſali, quam exercent corpora cæleſtia in Elementis, quæ ſunt Cælo contigua. Quocirca ſtatuendum eſt, mutationes temporum, & varietates vtique referri in Cælum, tamquam in cauſam vniuerſalem, ſed concedendum pariter eſt, eaſdem mutationes diſpoſitioni inferioris materiæ, vt proximæ, & particulari cauſæ attribuendas eſſe. Quamobrem cum Aeſtates magis, minuſuè feruent, cum hyemes modò rigidiores, modò mitiores ingruũt, cum alij Æſtatis dies, alijs calidiores, hyemis dies, alijs frigidiores experiuntur, referendæ ſunt hæ mutationes in ſublunarem materiam, quæ ſemper in motu verſatur, & continuo quaſi fluxu tumultuat; Vnde poteſt alicubi, concurrentibus particularibus cauſis, quæ variæ, & innumerabiles eſſe poſſunt, generari materia, vel producendis ventis, vel imbribus idonea, alicubi verò non reddetur talis materia apta ex defectu cauſæ particulari, quæ non poterit materiam præparare. Quo fit, vt eadem hyeme, vel Aeſtate, imò eadem die, hic calor vrgeat ibi frigus; Itaut diuerſis mutationibus hæc inferioris Mundi plaga pro diuerſa cauſarum particularium qualitate aſſiduè ſubijciatur.

Cauſa irregulariũ mutationum.

Quod ſi rurſus vrgeas, Particulares cauſas hic mouentes, & alibi quieſcentes, ſuas è Cælo aſſumere vires, dabo manus, & libenter concedam, à Cælo, tamquam à Cauſa vniuerſali primas deducere vires, ac primum recipere motum, quo deindè particulari cauſalitate, & efficientia Cauſæ proximæ in ambientem agunt aerem, eumque diuerſis motibus, & qualitatibus afficiunt; Cum autem appello Cælum cauſam vniuerſalem, id potiſſimum deferendum eſt Soli, à quo veluti à Planetarum Centro, & à fontali principio communis vis illa deriuatur, non enim à particulari Syderis virtute aliquid efflũit, quod à Sole non emanet.

Quomodo particulares cauſa à Cælo moueantur.

Quibus ita conſtitutis palam fit à Sole, vel ipſe in Apogæo, vel in Perigæo conſtituatur, morales, & Politicas Mundi mutationes, ideſt Regnorum, & Monarchiæ varietates neutiquam dependere; Etenim Sol eſt cauſa vniuerſalis agens ad modum naturæ, quæ non poteſt concurrere niſi naturaliter, & eodem ſemper modo operari, cum cauſa naturalis ad vnum tantum ſit determinata; Itaque remotio in Apogæo, vel propinquitas Solis in Perigæo non poteſt ipſius naturalem, & vniformem cauſalitatem mutare, & nil aliud efficiet, niſi quod Sol magis remotus minus caleſaciet, propior autem maiori æſtu Mundum vrgebit; Hæc verò efficientia nullatenus eſſe poteſt cauſa euerſionis Regni, ac mutationis Monarchiæ; Nam quæ intercedit coniunctio inter caliditatẽ Solis, & Imperium? Inter cauſam à natura ordinatam ad generationes naturales producendas, & generationes, vt ſic dixerim, politicas Regnorum, & Monarchiæ? Quare cum hæc ab alijs proximis cauſis, vel ab auaritia hominum, vel à libidine dominandi, vel à prætenſa iuſtitia, vel tandem à varijs liberis hominum electionibus dependeãt non ſunt Soli adſcribenda. Quamuis cæleſtia corpora, ex Doctrina ſupra relata D. Thomæ, agant indirectè in humanam voluntatem, quatenus excitant paſſiones amoris, odij, iræ, quas non benè regulata electio ſępè numero ſectatur. Attamen Cæli non ſunt cauſæ per ſe, ſed per accidens humanarum Electionum, prout ipſæ à ſuperiori ratione non regulatæ excitatis à Cælo paſſionibus obſequuntur.

Effectus Solis quom. ſe extendant.

Supponitur autem affectus humanos a cæleſtibus corporibus directè, & per ſe promoueri, quod tamen à nobis ſupra conceſſum non fuit; Ideò inficiamur bella, vel à Saturno præ auaritia, vel à Marte præ ira cieri. Nam vt loquitur Io. Frãc. Picus lib. 5. de Prænot. Aduerſ. Aſtrol Ineſt animis Regum, vt ſic dixerim, probile Deus, nunc bonos exercens ad virtutem, nunc puniens malos miniſterio ſępè malorum, quos ille carnifices in Mundana Republica, & quaſi viſibiles Dæmones habet; Quapropter ſi hæc Cælo non ſunt adſcribenda, ſed liberis hominum arbitrijs, & varijs humanæ voluntatis mutationibus, planè ſequitur, non poſſe Aſtrologos, vel ex bellis, vel ex mutationibus Regnorum, vel ex alijs euentis, quibus humana Reſpublica concutitur, aliquam de fine Mundi præſentire notitiam. Si enim antecedentia à corporibus cæle-

Bella, quibus cauſis adſcribẽda

cæleſtibus nullatenus deriuantur, neque etiam conſequentia, nempè Mundi interitus, & excidium.

Res caſu contingentes à Cælo non dependent.

Secundum ſit fundamentum, Cælum non eſt cauſa rerum, quæ vel fortuna, vel caſu contingunt. Ratio eſt, quia cauſa naturalis non eſt determinata niſi ad vnum producendum; Ideò Cælum, quod eſt cauſa naturalis non intendit in ſua efficientia niſi vnum; Ens verò fortuitum non dicitur vnum per ſe, ſed per accidens, & conflatur ex pluribus rebus, quæ nullum inter ſe habent ordinem, ſeu connexionem; Exempli gratia inuentio theſauri cum foſſione terræ, quam facit Agricola, dum ſeminat, nullam habet coniunctionem; propterea Cælum non connectit hæc, neque ordinat ad vnum, ſed hoc ſpectat ad cauſam ſuperiorem intelligentem, vt ad Deum, vel Angelum; qui poteſt hæc pro ſua ſapientia ſimul vnire, & adducere Agricolam ad fodiendam terram eo loco, in quo occultatur theſaurus.

D. Thomas 1. 2. Quæſt. 95. Art. 5. in Corp. idem confirmat his verbis; Ens per accidens non habet cauſam, & præcipuè naturalē, cuiuſmodi eſt virtus cæleſtium corporum, quia quod per accidens fit, neque eſt ens propriè, neque vnum, ſicut quod lapide cadente fiat terræmotus, vel quod homine fodiente ſepulcrum, inueniatur theſaurus, hæc enim, & eiuſmodi non ſunt ſimpliciter vnum, ſed ſimpliciter multa. Hinc verum non eſt illud, quod aliqui iactant, ſcilicet fortunatum hominem eſſe eum, cuius imaginatio cælitus mouetur, vt propterea non profit fortunato conſilium, quo fortè diſtrahetur, & abducetur ab eo, ad quod impeditus ſyderum ipſum vocat, & trahit; Itaut ſtatim aggredi debeat illud, ad quod promotum ſe ſentit à Cælo. Puto enim falſum eſſe imaginationem à Cælo moueri, niſi quatenus Cælum agit in organa corporea, quibus alligata eſt Phantaſia; Ideò ex mala qualitate impreſſa in cerebro, vt ex inflammatione, furioſæ, ac deprauatæ prodeunt Phantaſiæ operationes. Verum ſi ſumatur Phantaſia eo modo, quo ſumitur ab Ariſt. id eſt pro motu à ſenſu ſecundum actum facto, hoc modo non concurrit Cælum niſi vt cauſa vniuerſalis, eadem ſemper operans ratione, vt propterea hominum Phantaſiæ eodem modo à Cælo moueantur, & proptereà omnes ſint æqualiter fortunati reſpectu Cæli; Quocirca exiſtimo cum Proclo Platonico in Comment. in Timæum, fortunam eſſe dæmonicam poteſtatem congregandi inuicem cauſas inter ſe diuulſas, vbi per dæmonicam intelligit ſapientem, & occultam vim, quæ eſt Dei Prouidentia, modo ad bonum, modo ad malum homines adducens, pro diuerſitate finis, quem ſibi proponit.

Imaginationem à Cælo non moueri.

Fortuna ſecundum Proclum quid ſit.

Mutationes Regnorum vnde.

Ex his apertè colligitur euerſiones Regnorum, mutationes Imperiorum, nouos Principatus, qui ex diuerſis euentis proficiſcuntur, eſſe entia non per ſe, ſed per accidens, nimirum Principatum ex pluribus rebus conſurgere, quæ nullam inter ſe habent connexionem, & ordinem. Alexander cognomento Magnus veneni hauſtu perijt, poſt quem in multos translatum eſt Imperium. Aegyptum Ptolomæus tenuit; Mecedonas Philippus Syciam Babilonem, & omnia Regna Orientis Seleucus Nicanor; Aſiæ regnauit Antigonus: Interrogandi nunc ſunt Aſtrologi, quomodo hæc diuerſa Imperia in diuerſos Principes diſperſa ab vna cauſa Cæleſti, quæ ſemper eodem modo agit, & quæ vnum ſemper per ſe intendit, emanare potuerunt. Quænam eſt connexio inter S. Cæſaris mortem, & vniuerſæ Reipublicæ Romanæ euerſionem? itaut cum Reſpublica, ob Cæſaris necem rurſus ad Ariſtocraticum dominatum redire deberet, inciderit in Tyrannidem M. Antonij, quo extincto, & bello ab Octauiano ſuperato, ipſe Cæſar Auguſtus Imperium quinquaginta ſex Annis feliciter geſſerit. Quamobrem ſtatuendum eſt cæleſtes afflatus, & defluxus non concurrere ad mutationes Regnorum, & ad Monarchias conſtituendas, quæ ſunt entia ex pluribus entibus conflata, entia potius ad artem, quam ad naturam reducenda, neque intenta à Cælo agente ſecundum naturam. Itaque eſto, quod deſtructiones Regnorum, tranſlationes Imperiorũ aliquam de proximo fine Mundi notitiam valeant præſtare, cum tamen hæc neque à Cælo in Vniuerſum, neque à motu Solis, vel in Apogæo, vel Perigæo dependeant, compertiſſimum eſt vanum, & futile eſſe Cardani pronunciatum 1. Aphoriſ. 35. his verbis. Mutatio-

nes Abſidium Regna, Regiones, & Religiones mutant. In ſpecie verò de mutatione Abſidis Solis loquitur 5. Aphoriſ. vbi putat, Abſidem Solis ab Ariete, ad Cancrum proficiſcentem inhabitabilem reddere Auſtrinam partem, Borealem autem habitabilem facere, cum tamen hæc non Soli ſint attribuenda, ſed hominum poteſtati, quæ maiorem, & faciliorem inuenit aditum ad Borealem, quam ad Auſtralem Regionem. Quare ſi Regna, & Imperia non dependent à Sole, cauſa inter cæleſtes præſtantiſſima, multò minus ab ipſo noſtra Chriſtiana dependebit Religio, quæ inſtar corporis myſtici à Spiritu Sancto tamquam à Corde, à Chriſto Domino tamquam à Capite dependet. Quare etiam ſi Chriſtiana Religio in fine Mundi magnas ſubitura ſit calamitates, tamen hæ non efficientur à Sole, vel à Planetis, ſed ab Antichriſto, ita Deo permittente, vt tandem ipſo extincto glorioſior Chriſtiana fides exultet, & in Cælis coronetur.

Effectus mutationis Solaris abſidis.

Chriſtiana religio à cæleſtibus influxibus in dependent.

CAPVT SEXTVM.

Ex aſpectibus Planetarum finis Mundi coniectari non poteſt, & præſertim ex Oppoſitione, Quadrato, & Coniunctione. Referuntur variæ ſententiæ Aſtrologorum finem Mundi Planetarum Coniunctionibus adſcribentium, & præcipuè ſententia Beroſij. Agitur de Maximis Coniunctionibus, earumque inefficacia demonſtratur. Perſtringitur Diſputatio aduerſus Beroſum, referentem Mundi Incendium in Coitum Planetarum in Cancro.

CVm in ſuperiori Capite demonſtratum ſit, à motibus Planetarum finem Mūdi nullatenus dependere, proximum eſt, vt idem ex Planetarum aſpectibus oſtendamus; Etenim, cum plerique Aſtrologi in varias Planetarum Coniunctiones Mundanum retulerint Occaſum, partes noſtræ videntur eſſe, ipſorum errata patefacere, & tam falſa dogmata euertere. Quod facili non præſtabimus negotio, niſi primum anguſtam quidem, ſed accuratā de cæleſtibus Aſpectibus tractationem cōficiamus; Ipſorum quippe ignorata natura, tota hæc Quæſtio caligine quadam obrueretur. Itaque perſpicuum Aſtrologis eſt Aſpectum nihil aliud eſſe, quam Radiationem, ſeu luminis Planetæ, atque virtutis propagationem in alium Planetam. Atque cū requiratur in hac Radiatione aliquod interuallum in Zodiaco, fit vt Coniunctio propriè aſpectus non ſit appellanda, vt animaduertit Origanus p. 3. de effectibus Cap. 6. Habet tamen Coniunctio inter Aſpectus maximam virtutem, quoniam corporalis Planetæ præſentia ſemper euidentius vel iuuat, vel affligit.

Aſpectus quid ſit.

Diuiditur Aſpectus in Sextilem, Quadratum, Trigonum, & Oppoſitum relictis aliquo alijs aſpectibus à Recentioribus cōſideratio, de quibus omnibus plura dicere ſuperſedeo, cum illis, qui vel limina Aſtrologiæ ſalutarūt, ipſorum natura, & qualitas compertiſſima ſit. Quoniam autem ſæpè accidit, vt Planetæ tanto interuallo ſub ſignifero inter ſe non diſtent, quantum requiritur ad exactam Aſpectus conſtitutionem, diuiduntur Aſpectus in Partiles, & Platicos; Etenim in Partilibus ipſa Planetarum ſe ſe mutuò aſpicientium corpora, & centra inter ſe agunt. In Platicis verò Planetæ intra quantitatem ſolum medietatis ſuorum Orbium vires communicant.

Aſpectuū diuiſio.

Aſpectus partiles, & platici.

Non prætermittam, alios aſpectus dici Dextros, alios Siniſtros; Dextri appellantur, qui tendunt contra ordinem ſignorum, vt ex. g. ex Leone in Taurum, Siniſtri, qui ſecundum ordinem ſignorum, & ſeriem nominantur, vt ex Tauro in Leonem; Et quamuis Ptolomeus appellet Dextros Siniſtris validiores, tamen abſolutè id verum non eſſe docet Cardanus, & Scheinerus. Nam radij, ſeu Aſpectus Planetarum ad Domos feruntur per motum Primi mobilis, mouentis Planetas

Aſpectus Dextri, & Siniſtri.

tas

tas contra Signorum ordinem, & dicuntur radij dextri, & potentiores ſiniſtris, non abſolutè, ſed in ordine ad Domos; Aſpectus autem, ſiue radij Planetarum ad ſe ipſos, vel ad Stellas fixas fiunt per motus proprios Planetarum iuxta ſignorum ordinem, & dicuntur Dextris validiores.

Antiſcia. Satis mihi perſpicuum eſt à nonnullis Aſtrologis inter Aſpectus Antiſcia enumerari, quæ ſunt quæcumq; gradus æquè diſtant à Tropicis punctis; Imò ſigna directè aſcendentia dicuntur ſe ſe intueri, cum tortuosè aſcendentibus, & Antiſcia illis eſſe, atq; è contra, vt patet in Tabella de Antiſcijs ab Aſtrologis compoſita; Inter quæ Antiſcia alia ſunt odioſa, alia non, Illa, quæ hoſtili radio, vt potè quadrato, ſe feriunt, odioſa ſunt, vt Leo, & Taurus, Scorpius, & Aquarius.

Aſpectus alij recentiter introducti. Neque eſt, quod in præſentia diſputemus, An cum priſcis Mathematicis Octagonus Aſpectus ſit admittendus, qui efformatur, cum Luna poſt Coniunctionem, à Sole diſcedit, & in 45. grad. reperitur; Vel An admittendus ſit cum nonnullis recentioribus Aſtrologis Aſpectus duodecimus, qui continet 30. gradus, putaturq; efficax, quaſi ſemiſextilis; Vnde Campanella in ſuis Lib. Aſtrolog. Lib. 1. Cap. 10. Art. 1. exiſtimat, vtrumque Aſpectum eſſe efficacem, præſertim in rebus velocibus, & facilis paſſibilitatis. Propterea in peracutis morbis, in mutationibus aeris, & aquarum, vtrumque Aſpectum cenſet non eſſe contemnendum, Imò putat innumeros eſſe Aſpectus ab Aſtrologis non animaduerſos. Conſonat obſeruatio Cardani lib. 3. de Iudicijs, Text. 38. referentis Ptolomæum putaſſe duodecim Signa ita in Aequatore, ſicut in Zodiaco efformare Aſpectus; Quod poſtea aliqui ſecuti ſunt Recentiores, conſiderantes etiam Aſpectus in Aequatore, & præſertim Maginus præſtantiſſimus Aſtronomus.

Aſpectus cum fixis. Notandum eſt, quod non conſiderantur Aſpectus inter Stellas fixas, & Planetas, præter Aſpectū Coniunctionis; Quod ſanè euenit propter tardiſſimum motum ipſarum Stellarum fixarum, & ob eamdem rationem non obſeruātur Aſpectus inter Stellas fixas; Quæ tamen poſſunt eſſe corporaliter cum Planetis coniunctæ; Atq; id euenit, quando Planeta non diſtat à Stella fixa, niſi per 5. gradus; ſi autem per plures elongetur ab ipſa, non partiliter, ſed platicè coniunctus dicitur. Conſiderant etiam Aſtrologi latitudinem Planetarum, vel Auſtralem, vel Borealem, propter quam latitudinem ita aliquando Planeta diſtat à Stella, vt nullo modo ab ipſa afficiatur, conſideratur etiam declinatio Planetæ, & circulus Poſitionis, propter quarum rerum diuerſitatē magis diſtare Planeta à Stella videtur.

Aſtrologorum error in vſu aſpectuum. Silentio diſſimulare nequeo grauiſſimum Aſtrologorum errorem, qui in Directionibus conſtituunt Aſpectum Trigonum inter Venerem, & Mercurium, cum tamen hi Planetæ plus gradibus 79. circiter ab inuicem nequeant elongari. Sic Trigonum, & Sextilem inter Solem, & Venerem conſtituunt, licet eadem Venus vltra gradus 48. à Sole numquam poſſit diſtare, imò Mercurij cum Sole Quadratum, Trigonū, & Sextilem Aſpectum admittunt, cum tamen Mercurius à Sole plus grad. 28. non expatietur. Scio Reſponſionem allatam ab Aſtrologis, quod aliud eſt Aſtrologicè, aliud Aſtronomicè loqui. Nam Aſtrologia docet, Planetas omnes à loco Radicali in Natiuitatibus, per Annum, ad gradum in Directionibus promoueri. Aſtronomia verò oſtendit diuerſos eſſe Planetarum motus; Quare cū Aſtrologia cum Aſtronomiæ veritate non concordet in Aſpectibus Planetarum inſtituendis in Directionibus, patet euidenter, Aſtrologorum inuenta, nugas eſſe, & figmenta.

Aſpectuū efficacia. Sed antequam demonſtremus, nullum Cæli Aſpectū concurrere poſſe ad Mundi exitium, operæ pretium eſſe duco Aſpectus efficaciam rimari, quam aliqui putant à numeris pendere, vt Pythagorici; Alij à ſignorum natura, vt plurimi Mathematicorum; Quapropter boni, & felices dicuntur Aſpectus, Sextilis, & Trigonus, quia ex ſignis eiuſdem naturæ formantur; Tetragonus verò Aſpectus, & oppoſitio praui, & infelices prædicantur, quia ex ſignis naturæ contrarijs conſtant; Alj fortaſſe figuræ Triangulari, vel Quadrangulari efficaciam adſcripſere, & alij tandem diſtantiæ, ſeu Interuallo determinato intercedenti inter vnum, & alterum Planetam, Aſpectus vim attribue-

buerunt; Quæ omnia abſurda ſunt, nullique conſentanea Rationi; Vaniſſimum, inquam, eſt numeris aliquam vim concedere, cum numerus ſit quantitas diſcreta, quæ ſuaptè natura non eſt Actiua, vt infra diſputabimus, agentes de Numeris Annorum indicantibus Mundi finem. Improbanda poſtea omninò eſt diuerſitas naturarum, ſeu qualitatum in ſignis Zodiaci, itaut ex vniformi, vel diuerſa natura proficiſcantur Aſpectus, modò praui, modò felices; Id enim admittit qualitates varias, & noxias in cæleſtibus Corporibus, quod in ſuperioribus Capitibus fuit à nobis exploſum; Neq; figuræ, diuerſitas Aſpectuum, & efficacia eſt attribuenda, quia figura ex ſua natura non eſt Actiua, niſi ratione Corporis, cui ineſt, & Planetæ per Aſpectus non mutant figuram Orbicularem. Præterea, quando Radij emanantes à Corporibus Cæleſtibus in Terra commiſcentur, non ſeruant illas figuras, ſed promiſcuè vniuntur alterati, & mutati; Neque tandem vis oritur à diſtantia, ſiuè interuallo interiecto inter vnum, & alterum Planetam, quia ſpatium non eſt actiuum, & diſtantia eſt mera Relatio, quæ nullius rei eſt productiua: Illud ſanè non ſatis derideri poteſt, quod ab Aſtrologis vnanimiter affirmatur, ſcilicet Planetas in ſignis propinquis nihil inter ſe operari, vt ſi Iuppiter in Ariete, & Mars in Tauro collocentur, non communicant ſibi inuicem ſuas vires, quales communicant, dum ſunt propinqui, per 60. partes Zodiaci, ideſt diſtantes per duo ſigna, quibus ſextilis Aſpectus conſtituitur; Tunc enim Iuppiter parum læditur à Marte, propter Aſpectus bonitatem. Hoc Pronunciatum Vniuerſæ reclamat Philoſophiæ, docentis Cauſas, quo magis propinquas efficacius inter ſe agere; Planetæ autem in proximis ſignis nihil agunt, ex ſententia Aſtrologorum; Igitur Aſpectus Planetarum nihil aliud videntur eſſe, quam ipſorum Aſtrologorũ nugamenta, qui varietates Aſpectuum in Planetis deduxerunt à varijs Configurationibus, quas Luna habet ad Solem, eaſque varietates perperam ad cæteros Planetas tranſtulerunt, quoniam cæteri Planetæ præditi ſunt proprio, & immutabili lumine, vt ſupra oſtenſum eſt, neque habent ad Solem, præſertim ſuperiores Planetæ eas viciſſitudines, quas habet Luna, quæ mutuato tantum lumine à Sole refulget.

Qualitatũ diuerſitas in Zodiaco nulla.

Figura aſpectuum inefficax.

Aſpectuũ efficacia Philoſoph. repugnant.

Sed quoniam meum nõ eſt conſilium quodcumq; Dogma Aſtrologicum conuellere, verſabor in inquirendo, quiſnam Aſpectus ex enumeratis, ad Mundi perniciem poſſit concurrere. Et quidem obſeruandum eſt cum Cardano, oppoſitionem inter Aſpectus maiorem vim obtinere, quippe quæ in Diametrali configuratione radios Planetarum conſtituat, qui tranſeunt per Centra ipſorum Planetarum, & fortius in ipſis vniuntur. Præterea animaduertendum eſt, commune Aſtrologorum eſſe effatum, Aſpectus, qui minus manent, maiores effectus, & efficaciores producere, quam qui diù conſiſtunt; Hinc Coniunctiones pluribus diebus manent, oppoſitiones verò vnica tranſeunt die. Propterea oppoſitiones, & Quadrata mortes repentinas, & ſubitas faciunt mutationes, quia ſunt cum motu veloci. Quare ſi Mundi Incendium à Configurationibus Planetarum producendum eſt, oportet vt mali ſint Aſpectus, ſcilicet vel Oppoſitus, vel Quadratus, potiuſquam Coniunctio; Sed talis Aſpectus deberet eſſe Martis ad Solem, quoniam Mars, vt fabulantur Aſtrologi, ſuo genio maleficus hauriens maximam copiam caloris à Sole, vna cum Solis calore Mundum inflammabit. Verum, quoniam ſupra ſatis demonſtratũ eſt, Solem, quamuis natura, & ſubſtantia igneum, comburere inferiora naturaliter nõ poſſe, conſequens eſt, vt nec etiam id præſtare poſſit Mars, qui longè ſuperatur à Sole, tum magnitudine Orbis, tum efficacia caloris. Addo infinitus à Mundi primordio factos fuiſſe Aſpectus Quadratos, & Oppoſitos Martis cum Sole, & tamen nullum Vniuerſale hucuſq; ſecutum eſſe incendium.

Oppoſitionis vis.

Quibus aſpectib. mundi incendium tribui poſſit.

Vt verum fatear, Aſtrologi Coniunctionibus magis, quam alij Planetarum Aſpectui Mundi incendium, & exitium adſcribunt. Atque hæc Aſtrologorum opinio initium duxit à Beroſo Chaldæo, de quo ita loquitur Seneca lib. 3. Nat. Quæſt. cap. 29. Beroſus, qui Belum interpretatus eſt, ait curſu iſta ſiderum fieri, & adeò quidem affirmat, vt Conflagrationi, atque Diluuio tempus aſſignet; Arſura enim

enim terrena contendit, quando omnia Sidera, quæ diuerſos agunt curſus, in Cancro conueniunt, ſic ſub eodem poſita veſtigio, vt recta linea exire per Vrbes omnium poſſint. Inundationem verò futuram, cum eadem ſiderum turba in Capricornum conuenerit. Illic ſolſtitium, hic bruma conficitur; Magnę potentiæ ſigna, quę in ipſa mutatione Anni momenta ſunt; Et iſtas ego receperim cauſas; neq; enim ex vno eſt tanta pernicies; Et illa, quæ in Conflagratione noſtris placent, huc quoque transferenda puto, ſiue Anima eſt Mundus, ſiue corpus Natura gubernante; Vt arbores, vt ſata, ab initio eius vſque ad exitum quicquid facere, quicquid pati debeat, incluſum eſt; Vt in ſemine omnis futuri ratio hominis cōprehenſa eſt, & legem barbæ, & canorum nondum natus infans habet (totius enim corporis, & ſequentis ætatis in paruo, occultoq; lineamenta ſunt); Sic origo Mundi non minus Solem, & Lunam, & vices ſiderum, & Animalium ortus, quam quibus mutarentur, terrena, continuit. In his fuit Inundatio, quæ non ſecus quam hyems, quam æſtas lege Mundi venit. Hactenus Seneca; Ex quibus patet, Beroſi ſententiam fuiſſe, Planetas omnes in Cancro coeuntes vniuerſale Mundi Incēdium producturos, quemadmodum in Capricorno coniunctos Diluuium effecturos.

Beroſi ſententia de cauſis inundationis, & naufragationis.

Cæteri verò Aſtrologi à Beroſo verius dixerim decepti, quam edocti maximi æſtimātes Planetarum Coniunctiones in eoſdem lapſi ſunt errores, exitiū Mundi varijs Planetarum Coniunctionibus attribuentes. Ideò Abulenſis in cap. 22. Matthæi, Quæſt 231. refert, nonnullos retuliſſe finem Mundi in Annum à Chriſto nato 1148. propter Coniunctiònem Saturni, & Iouis factā Anno 1144. Menſe Iunio in fine Cancri.

Aſtrologorum vairæ de Mundi fine opiniones.

Arnoldus Mundi finem retulit in Annum Chriſti 1355. ob Coniunctionem trium Planetarum Superiorum in Aquario. Vel in Annum Chriſti 1464. ob Coniunctionem Saturni, & Iouis in Piſcibus.

Leouitius Bohemus Mundi Occaſum retulit in Annum 1584. ob magnam Planetarum Coniunctionem in Tauro.

Ioannes Regiomōtanus, Ioannes Stofflerus, & Henricus Ranzhouius Aſtrologi celeberrimi affirmarunt Annum 1588. futurum fuiſſe fatalem Mundo, & exitialem. Huc referuntur ea, quæ de Congreſſionibus Planetarum afferētibus Antichriſtum ab Aſtrologis ſomniata fuerunt; etenim Arnoldus de Villanoua putauit Antichriſtum propter quemdam ſyderum coitum veriturum anno Chriſti 1326. vt Sanctus Antoninus refert 3. p. ſummis tit. 22. cap. 2. §. 1.

Petrus Aliacus Card. & Epiſc. Camerarienſis lib. de concord. Aſtronom. & hiſt. cap. 60. & 61. ex Aſtrologicis indicijs, & coniunctionibus putauit Antichriſtum exoriturū anno Domini 1289.

Hieronymus Cardanus lib. vniuer. cap. 2. arbitratus eſt ex Aſtrologicis coniecturis fore Antichriſtum anno. 1800.

Superiora tempora confutauit euentus, etiam Cardani deliramentū à tempore refelletur. Quare cum Aſtrologi tanti faciant Coniunctiones magnas Planetarum, vt ipſis potius, quam alteri Aſpectui Mundi perniciem adſcribant, noſtræ Diſputationis ratio poſtulare videtur, vt de varijs ſpeciebus Coniunctionum breuiter diſſeramus, earumq; inefficaciam euidentiſſimè demonſtremus.

Coniunctiones Trium Planetarum ſuperiorum Iouis, Saturni, & Martis diuerſas nanciſcuntur denominationes, ſiquidem aliæ vocantur Maximæ, aliæ Magnę, aliæ Mediæ, ſeu Minores.

Coniunctionis maxima, magna, media, minus.

Appellatur Maxima Coniunctio Saturni, & Iouis, cum Martis Concurſu, quando hic ſaltem platicè coniungitur cum ipſis intra limites decem graduum, quem terminum appellant Decanum.

Magna Coniunctio dicitur illa, qua Saturnus, & Iuppiter ſolum iunguntur. Media eſt Coniunctio Saturni, & Martis. Minor Coniunctio eſt Iouis cum Marte.

Hæc diſtinctio non approbatur a Cardano lib. 1. Aphoriſmorum, Aphoriſ. 64. neque ab Origano parte 3. de effectibus cap. 1. Ideò Coniunctiones Planetarum Maximæ, Mediæ, & Minores alio modo ſunt explicandæ.

Maxima igitur Coniunctio tunc erit, quando Saturnus, & Iuppiter diſcedentes à Triplicitate aquea coniungentur in ſigno Triplicitatis Igneæ; Hinc non approbo opinionem aſſerentium, tunc ſolum

lum

Coniunctio maxima. luni fieri Coniunctionem Maximam, quando ſupradicti Planetæ, Saturnus, & Iuppiter cõiunguntur in principio Arietis, intra ſex gradus, quoniam quotieſcunque fiet Coniunctio horum Planetarum in aliquo ſigno igneo, quæ sũt Aries, Leo, & Sagittarius, dicetur Coniunctio Maxima. Non eſt tamen negandum, Coniunctionem eorumdem Planetarum in principio Arietis, æſtimari ab Aſtrologis maioris roboris, & efficaciç; Ita etiam adhæreo opinioni eorum, qui exiſtimant, Coniunctionem Maximam tunc futuram, quando cum Ioue, & Saturno coniungetur etiam Mars in triplicitate Ignea, fortiores enim tunc producentur effectus à virtute Planetarum, quæ dubio procul maior eſt in tribus, quam in duobus.

Coniunctio media. Media Coniunctio erit Saturni, & Iouis, quando videlicet in ipſa Coniunctione fit mutatio Triplicitatis, vt quando tranſeunt ab ignea ad terream, aut ab iſta ad aeream, aut ab aerea ad aqueam. Quæ Coniunctio fit, quando ijdem Planetæ ſucceſſiuè coniuncti fuerunt duodecim vicibus in ſignis vnius Triplicitatis.

Cõiunctiones minores. Minores Coniunctiones ſunt illæ, quibus Saturnus, & Iuppiter iunguntur in Iiſdem ſignis, ideſt in ſignis eiuſdem Triplicitatis. Et Coniunctiones Saturni, & Martis, vel Iouis, & Martis vocãtur Coniunctiones minimæ.

Interualla maximarũ coniunct. Coniunctiones Maximæ, iuxta opinionem Alcabitij, & Alliacenſis in ſuo Elucidario Aſtronomico, fiunt ſpatio Annorum 960. ſed eorum ſententia à modernis Aſtronomis reprobatur, qui computantes medios motus Planetarum, aſſerunt, Coniunctiones Maximas euenire Annorũ curſu 794. aut 795. diebus 331. hora 15. min. 35. vt animaduertit Origanus p. 3. de effectibus Memb. 2. cap. 1. §. Quarta tandem Cauſa.

Interualla mediarum & minorũ. Coniunctiones Mediæ contingunt in Annis 240. quæ Media Coniunctio eſt replicatio Minoris Coniunctionis, per duodecim vices, ex quibus duodecim vicibus repetitis reſultat numerus Annorum 240. Et minores contingunt ſpatio 20. Annorum, quamuis reuera non ſemper vniformia ſint ſpatia temporum, quæ intercedunt inter Coniunctiones omnes ſupradictas, vt patet euidenter in Coniunctione Minori, quæ ſequetur Anno futuro 1643. In quo deberet ſuccedere Coniunctio Minor Saturni, & Iouis in grad. 7. & min. 4. Arietis; Et tamen eueniet in grad. 25. & min. 29. Piſcis; Quæ Coniunctio variat à Coniunctione ſimili facta viginti ab hinc Annis, ſcilicet Anno 1623. quando Iuppiter, & Saturnus coniuncti fuerunt in Leone, variat, inquam ſpatio, quoniam non intercedunt 20. Anni, ſed tãtum Anni 19. dies 3. m. 13. Quod conſonũ eſt doctrinç Cardani 1. Aph. 64. aſſerẽtis, Minorem Coniunctionem non habere pro integro ſpatio curſum viginti Annorum, ſed fieri ſingulis Annis 19. diebus 315. horis 19. Apparet etiam alia variatio in Coniunctione Minori celebrãda in Piſce Anno ſequenti 1643. quoniam talis Coniunctio fieri deberet in ſigno Igneo, ſcilicet in Ariete, & tamen fit in Aqueo. Id euenit potiſſimum ex inæqualitate motuum Planetarum, quæ inæqualitas prouenit à ſuis Eccentricis, à Retrogradationibus, & Stationibus, ideò Planetæ aliquando præcedunt, aliquando poſtponunt ſpatia temporum ſupradicta. Addo, quod nondum ſatis compertum eſt, An tempus harum Coniunctionum ſpectetur ratione, medij motus, an veri motus Planetarum. Quare ſi aliquis accuratè conſiderabit Coniunctiones Minores factas Annis præteritis, vt Coniunctionem Saturni, & Iouis in grad. 21. Piſcis Anno 1583. die 8. Maij; Et Coniunctionem in grad. 9. & min. 36. Sigittarij factam Anno 1603. die 24. Decembris, & Coniũctionem in grad. 5. min. 35. Leonis factam Anno 1613. & Coniunctionem faciendam poſt hanc proximam Anno 1663. die 21. Octobris in grad. 13. Sagittarij, animaduertet Mutationes aliquas in temporibus interiectis euenire, Ita vt ſemper eadem prorſus tempora non recurrant propter Anomaliam, ſeu motus inæqualitatem Planetarum.

Interuallũ inæqualitas.

Vide Keplerum de Trigono Igneo.

Coniunct. ſpecies duæ ſubordin. Notandum eſt cum Iouiano Pontano, duas ſpecies Coniunctionum Medias, & Minores quodammodo famulari Maximæ Coniunctioni, vt potè magis, ac magis in lucem proferentes, & confirmantes ea, quæ veluti per nebulam quamdam à Maxima Coniunctione fuerũt adumbrata, & ſignificata.

Propterea iſtæ Coniunctiones, quaſi ancillæ, vt dixi, deſeruiunt Maximæ, quæ fit

fit in Trigono igneo,& pręſertim in Ariete primo Zodiaci Signo. Quare cum in Coniunctionibus Maximis fiat tranſitus ex Trigono Aqueo in igneum, quod ſuis qualitatibus aduerſatur aqueo, hinc arripiunt occaſionem Aſtrologi decantandi, maximas mutationes in Mundo euenturas, propter Maximas Cõiunctiones, quas dicunt præſagire mutationes Regnorum, Legum, Bellorum, & aliarum rerum maximi momenti in hoc inferiori Mundo.

Contra ſubordinationem minimarum Coniũctionum.

Atq; vt hinc exordiar fictas Coniunctionum vires refellere, aſſero Coniunctiones Minores non famulari, ſeu opitulari Coniunctionibus Medijs,&Maximis, quaſi ipſarum vires conſeruando, ſeu diſpoſitiones iam introductas cuſtodiendo. Nam à tempore, quo facta fuit Coniunctio Maxima, vt de hac potiſſimum loquar, vſque ad Annos viginti, quibus fit Coniunctio Minor, diſpoſitiones illæ, ſeu effectus, qui iam erant introducti, & præparati à Maxima Coniunctione, euaneſcunt, & extinguuntur, quoniam eo tempore intermedio nulla eſt cauſa conſeruans diſpoſitiones introductas à Maxima, imò adeſt aliquando cauſa contraria ipſas corrumpens, quemadmodum ſunt Coniunctiones Martis, & Iouis, quæ fiunt ſingulis 27. menſibus, aut Coniunctio Solis cum Marte, quæ fit in 26. menſibus, aut Coniunctio Martis cum Saturno, quæ fit in 25. menſibus, aut Coniunctio Solis cum Ioue, quæ fit ſingulis 14. menſibus, aut Coniunctio Solis cum Saturno, quæ fit ſingulis 13. menſibus, aut Coniunctio Veneris cum Sole, quæ fit in 10. menſibus circiter, aut Coniunctio Mercurij cum Sole, quæ fit in 2. menſibus, aut Coniunctio Lunæ cum Sole, quæ fit in diebus 29. & horis 10. vt latè proſequitur Cardanus lib. 2. de Aſtrorum iudic. Cap. 9. Quare cum iſtæ Coniunctiones habeant aliquando contrarias, aliquando diuerſas intentiones ab intentionibus, finibus, & effectibus intentis à Maxima, & Media Coniunctione, conſequitur, vt tales Coniunctiones non conſeruent, & foueant id, quod intenditur à pręcedentibus Coniunctionibus Maxima, vel Media, ſed potius deſtruant, & annihilent, aliamq; diſpoſitionem introducãt in materia iuxta diuerſitatem Cauſarum agentium, ideſt Planetarum coeuntium.

Nec coniunctiones medias maximis deſeruire.

Idem affirmandum eſt de Coniunctione Media, reſpectu Maximæ, adeò vt perſpicuum ſit ipſam nullatenus Maximę deſeruire. Etenim ſi Media Coniunctio fit in Trigono diuerſæ qualitatis ab eo, in quo fit Maxima, quoniam fit in Trigono, vt ſupra dixi, vel Terreo, vel Aereo, vel Aqueo, quomodo ex. g. ſi fiat in Trigono Terreo frigido, & ſicco conſeruabit, fouebit, reparabit effectus, qui emanare debent à Coniunctione facta in Trigono igneo, calido, & ſicco. Nam quamuis reperiatur ſimboleitas inter Trigonum igneum,& terreum, ratione ſiccitatis, quæ eſt qualitas paſſiua, adeſt tamen inter ipſos Trigonos contrarietas ratione frigiditatis, quæ eſt qualitas actiua; Vnde ſi aliquid ſpectans ad Coniunctionem Maximam per Mediam conſeruabitur à ſiccitate Trigoni, in quo erit, deſtruetur etiam à frigiditate eiuſdem Trigoni.

Contra magnarũ Coniũctionum efficaciam.

Sed Aſtrologi ſunt interrogandi à quonam fonte Maximæ, & ſupra omnes celebratiſſimæ, & eminentiſſimæ Coniunctiones vires obtineant. Ab Annis forſitan, ipſorumq; ſupradicto numero? Hoc ſanè non affirmabunt, quia numerus formaliter ſumptus nullam habet actiuitatem, vt alias adnotaui, cum ſit ſpecies quantitatis diſcretæ, quæ ſua natura eſt paſſiua. Non à tempore ſimpliciter ſumpto, qui eſt menſura motus, ſecundum prius, & poſterius, ex Ariſtotele, & eſt effectus motus cæleſtis, & præſertim motus Solis; Quare ſi Coniunctio acciperet vires à curſibus Solis annuis per Zodiacum repetitis, profectò Coniunctionis robur non eſſet in coitu Planetarum Iouis, & Saturni, ſed in itineribus Solis, tot viribus repetitis, quot requirunt Anni 795. ad Coniunctionem Maximam inducendam. Itaque remanet Coniunctionem Maximam totas haurire vires ab Arietis Aſteriſmo, in quo potiſſimum celebratur. De hoc autem Ariete ita philoſophandum eſt.

Contra Signorum vires.

Aut enim ſermo eſt de Ariete octauæ Sphæræ, aut de Ariete primi Mobilis. Si de hoc loquantur Aſtrologi, vel inuiti fateantur, neceſſe eſt Coniunctionem Maximam nullas inde deſumere vires; Nam cum Aries in primo Mobili nihil ſit aliud, quam pars immobilis illius orbis cõſtituta ex 30. gradibus, ſeu partibus nullis prædita Stellis, eoque tantum nitens ſplendo-

re, qui reſultat ex condenſatione perſpicui; quam, obſecro, influentiam communicabit pars illa non ſtellata, quas vires conferet Coniunctioni factæ ſub ipſa Iouis cum Saturno? Ergo ſupereſt, vt ab Aſteriſmo Arietis Firmamenti, & Stellati Orbis robur deducat. Sed neque ab hoc poteſt efficaciam ſuſcipere; Etenim in confeſſo eſt apud Aſtronomos Stellas Zodiaci ita moueri, vt Stellæ vnius Aſteriſmi alterius Aſtra ingrediantur; Quo fit, vt Stellæ Piſcium ingreſſæ ſint Arietem, quemadmodum Stellæ Arietis ingreſſæ ſunt Taurum. Vnde euenit, quod Coniunctio Maxima, quæ fuit facta Annis ab hinc 795. quando fiet in alio ſimili Annorum curſu, non inueniet eaſdem Stellas in Aſteriſmo Arietis. Propterea non poſſunt Aſtrologi, tamquam aliquod Decretum firmum, & ſtabile conſtituere; quod Coniunctio Maxima trahat robur ab Ariete Stellato, quoniam idem non eſt ſemper tenor, & poſitus earumdem Stellarum.

Refellitur Aſtrologorum ratio.

Non eſt prætermittenda, ſimulq; deſtruenda eſt potiſſima ratio, qua contendunt Aſtrologi demonſtrare per Coniunctiones Maximas ſecuturas eſſe mutationes in Imperijs, Regnis, & Legibus, quia nimirum aiunt ipſi, in maxima Coniunctione fit tranſitus à Trigono Aqueo ad Igneum, qui cum ſint inter ſe contrarij, ſignificant contrarias mutationes à Coniunctione Maxima producendas. Hinc non minus falsò, quam impiè tradidit Cardanus, quod Religio noſtra Chriſtiana maximè affligetur, quando fiet tranſitus à Trigono igneo, in quo incæpit ad aqueum, perinde ac ſi noſtra Religio, quæ ſolum à ſumma Dei Prouidentia dependet, à fabuloſis Syderum Trigonis incrementa, & decrementa ſuſcipiat. Mahumetti verò ſecta, inquit idem Cardanus, deſtruetur, quando fiet tranſitus, & mutatio à Trigono aqueo, in quo incæpit, ad igneum. Ex quibus patet, totam vim mutationis producendæ à Coniunctione Maxima in Regnis, & Legibus poſitam eſſe in contrarietate duorum Elementorum Aquæ, & Ignis. Sed quemadmodum nemo ſanæ mentis vnquam affirmabit, qualitates vel Ignis, vel Aquæ concurrere, vel ad conſtituenda, vel ad deſtruenda Regna, & leges; Ita nec etiam affirmabit Coniunctiones Maximas ſuas deſumere vires à contrarijs qualitatibus Trigoni, in quo fiunt, cum ſcilicet fit tranſitus à Trigono Aqueo ad Igneum. Quapropter, cum hæc ratio ab Aſtrologis adducta de efficacia talis Coniunctionis ſit ab Analogia petita, non eſt vera, & formalis, ſed nullius prorſus roboris, & momenti, niſi aſſerant Trigonos habere qualitates occultas, & influentias, ita vt ex qualitate occulta Trigoni ignei Coniunctio Maxima robur ſuſcipiat. Quod tamen abſque vllo fundamento dictum eſt, & fuit à nobis ſupra reiectum in Cap. de occultis proprietatibus; Itaque ex dictis patet euidenter, quam inania, & futilia ſint Aſtrologorum commenta de Coniunctionibus, vt iure merito eorum Coryphæus Cardanus affirmauerit, Coniunctiones adeò celebratas parui eſſe faciendas, & Ptolomæus doceat Coniunctiones habere vires ab Eclipſibus; Idcircò idem Ptolomæus, qui omnia ferè Aſtrologica dogmata in libris Apoteleſmatum perſtrinxit, non inſtituit tractationem de Coniunctionibus, tamquam rem inutilem, nulloque fultam præſidio contemnes.

Cardanus, & Ptolam. contra Cōiūctionum efficaciam.

Iam verò Aſtrologos in proprijs aggrediamur propugnaculis, proprijſq; iaculis confodiamus. Teſtatiſſimum omnibus Aſtrologis eſt, Coniunctiones præſertim maximas ad differentiam Oppoſitionis, & Quadrati non ſtatim producere, quos portendunt effectus, ſed ipſos in multum temporis differre; Quapropter Albumaſar in Tract. Magn. Cōiunct. Differentia prima Cap. 3. aſſerit, Coniunctionem Vniuerſale Mundi diluuium ſignificantem, ipſummet diluuium ducentis ſeptuaginta nouem Annis præceſſiſſe. Quemadmodum ipſo referente, Coniunctio, quæ Moyſis dominium prænunciauit, octuaginta annis antea præceſſit. Hinc etiam affirmant Planetarij Stellas, quæ in Cælo proximis elapſis temporibus apparuere, & præſertim Stellam, quæ Anno 1572. viſa fuit in conſtellatione Caſſiopeæ, poſt multum tempus ſuos effectus peperiſſe.

Coniūctionū ab aſpectibus differentia.

Sed percunctemur ab Arologis cauſam, ob quam Coniunctiones in tam longum tempus ſuorū effectuum productionem differant; Reſpondent, id prouenire ex materia, quæ per multas mutationes

acqui-

Trigonorū inefficacia

acquirere debet illam diſpoſitionem, quæ requiritur ad effectum, quem patere intendit conſtellatio Coniunctionis; Sed rurſus ab ipſis quærenda eſt cauſa diſponens, per multas mutationes, illam materiam. Hæc non poteſt eſſe Coniunctio, quæ iam pertranſijt, & quæ cum actu non fit, non poteſt ſuam actionem in materiam continuare, præparando ipſam, & diſponendo, iuxta axioma vulgatiſſimum philoſophicum, cauſa non operatur, niſi quatenus eſt actu; Quare aſſignanda eſt alia cauſa proxima in hoc inferiori Mundo, quæ tales conſeruet diſpoſitiones; Hæc verò cauſa vel recipit ſuam efficaciam à conſtellatione, vel non. Si recipit, ergo Conſtellatio continuat ſuam influentiam, & actionem; quod non eſt admittendum, quia Conſtellatio iam actu non eſt; Si verò non recipit vires à Conſtellatione, ergo operatur independenter ab ipſa; Igitur effectus, qui producetur, non erit effectus Conſtellationis, ſed cauſæ proximæ agentis in materiam.

Contra coniunctiones.

Cardanus de facultate coniunctionum.

Confirmatur id totum doctrina Cardani, qui facultatem Coniunctionum Magnarum conſiderans, aſſerit, quod vel eſt ſpectanda propinquitas quædam Saturni cum Ioue, vel exacta Coniunctio. Si primum conſideretur, cum talis propinquitas fiat per longum tempus, multæ variationes contingunt eo tempore, reſpectu Iouis, & Saturni. Si verò præciſa Coniunctio conſideretur, hæc citiſſimè tranſit, & oportet, quod tunc operetur mirabilia, quæ prædicantur, & in temporis diuturnitatem ſuas vires non extendat.

Obiectio ſoluitur.

Neq; eſt, quod veluti in aſylum ſe ſe recipiant Aſtrologi aſſerentes, diſpoſitionem iam eſſe introductam à Coniunctione Siderum in materiam, ex qua deinde, temporis decurſu, prodibit effectus; Etenim huiuſmodi diſpoſitio, quantumuis efficax, & valida, niſi foueatur, & conſeruetur, euaneſcet, atq; eo tempore non conſiſtet, quod intercedit inter Coniunctionem, & effectum producendum, maximè cum ex Aſtrologorum placitis inter præſagientia Sydera, & effectus integra ſæcula decurrant.

Præterea ab ipſis poſtulandum eſt, vbinam ſeruetur hæc diſpoſitio à Coniunctione impreſſa; Non in Planetis ſibi coniunctis, quia quando Aſtrologi conſiderant efficaciam Aſpectuum, non attendunt tales vires reſpectu Planetarum, ſed reſpectu noſtri, & materię, in quam agunt Sydera; Ideò neceſſe eſt aſſerere diſpoſitionem, ſeu virtutem occultam emanatam à Coniunctione conſeruari in Materia Elementari, vel in cauſis particularibus inferioribus; Cum verò tum materia Elementaris, tum cauſæ inferiores in continuo fluxu, & mutatione verſentur, non poſſunt diù talem virtutem, & Syderum influxum retinere, & conſeruare. Propterea non minus falsò, quam ridiculè tradunt ipſi Aſtrologi, Mahumetti ſectam præſignatam fuiſſe à Coniunctione Iouis, & Saturni cum Lunæ complexu, & Martis irradiatione in Trigono aqueo, & in ſigno Scorpionis Anno à creatione Mundi 4271. Quæ tamen ſecta ſua non habuit primordia, niſi Anno Redemptionis humanæ ſexcenteſimo vigeſimo primo. Ita teſtantibus Haly, & cæteris Arabibus Aſtrologis; Quare cum fiet tranſitus à Triplicitate Aquea ad Igneam, maximam perniciem, & exitium ominantur Aſtrologi ſectæ Mahumetti. Verum quod attinet ad propoſitum noſtrum, improbabile omninò eſt, Syderum phenomena tantò antea tempore in Cælo ſpectata, in tot Annorum ſæcula ſuam efficaciam, & virtutem protrahere.

Coniunctiones non poſſe effectum differre.

Coniunctionum ſignificationes exploduntur.

Hic verò afferendæ vnaq; ſingillatim ſunt Coniunctiones, quæ diuerſos admirandos effectus produxere. Iuppiter iunctus Saturno, aiunt Aſtrologi, ſectam Iudaicam conſtituit. Ideò Hebræi maximè obſeruant diem Sabbati. Quod ſanè ridiculum eſt, & impium, cum Hebraica lex à Domino Deo emanauerit, & obſeruatio Sabbati ab ipſomet Deo fuerit demandata. Sed magis impia ſunt, quæ ab ipſis proferuntur de Coniunctione Syderum, quæ tulit Ieſum Redemptorem noſtrum, delirantes enim, & blaſphemantes aſſerunt, Chriſtianam legem ortam eſſe, vel à Coniunctione Iouis, & Saturni in Arietis parte ſexta, quæ anteceſſit per annos ſex Chriſti Natiuitatem, vel quæ contigit in poſtrema Cancri parte, quæ antegreſſa eſt ſupradictam Natiuitatem Annis 20. vt refert, & refellit Picus lib. 5. aduerſus Aſtrol. Cap. 13. Hinc putauit Cardanus legem Chriſtianam pro-

mulgatum fuiſſe Coniunctione Maxima facta in Ariete. Propterea exiſtimat, eamdem Chriſtianam legem affligendam eſſe à Trigonis oppoſitis Coniunctioni, in qua nata fuit. Quare cum Trigonus Chriſtianæ Legis ſit Aries, Leo, Sagittarius, in Trigono oppoſito, nimirum Aqueo, multa patietur incommoda. Addunt, quod quemadmodum Chriſtus Dominus Saluator natus eſt, Sole in Libræ horoſcopo exiſtente, quæ eſt domus Veneris, & exaltatio Saturni, & ob id per Saturnum notatus eſt Rex Iudæorum, quia Saturnus præeſt Iudæis, & per Libram, quæ eſt ſignum Iudicij, denotatur Iudex; Ita aſſerunt Antichriſtum naſciturum, Sole aſcendente in Capricorno, domo Saturni, & exaltatione Martis, quorum Planetarum naturas participare debebit in malitia, & diſcordia. Aliqui verò ex ipſis retulerunt, quod Anno Domini 1315. vel 1454. ob Iouem, & Saturnum in Piſcibus iunctos, vt Hebræi Meſſiam viderunt, ita Chriſtianos Antichriſtum propter eamdem conſtellationem viſuros, vt Picus tradidit loco citato Cap. 16.

Cōtra eos, qui, ex coniunctionib. de Religionibus iudicant.

Et ſanè quantum ſpectat ad Religionem tum Hebræam, tum Chriſtianam, & ad myſteria Seruatoris Noſtri Ieſu Chriſti, flagitioſiſſimum eſt, hæc omninò ſupernaturalia viribus Planetarum adſcribere. Etenim, eſto quod aliqua naturalia, non tamen ad libertatem arbitrij ſpectantia, dependeant aliquo pacto à Syderibus agentibus in corpora, atque in materiam Elementarem; Tamen ea, quæ ſpectant ad myſteria ſupernaturalia noſtræ Religionis, & Fidei, & Diuinæ gratiæ, lethale peccatum eſt, & ſub anathemate prohibitum Aſtrologicis calculis ea demetiri. Videatur D. Thomas 2.2. Quæſt. 95. Art. 5. Toletus Lib. 4. Cap 15. Pererius Lib. de Magia Cap. 4. Caietanus in eamdem Quæſt. D. Thomæ, & in ſua Summa, verbo; Aſtrorum obſeruatio.

Supernaturalia ex aſtrologicis deducere non licere.

Hieronymus Sauonarola cōciuis meus immortali potius gloria, quam immani dignus ſupplicio in Tract. aduerſus Aſtrolog. Lib. 3. multa congerit mendacia Aſtrologiæ, quæ poſtea relata fuerunt à Pererio Lib. 2. in Geneſ. Cap. 3. vbi refert Albumaſar prædixiſſe Chriſtianam legem non amplius quam Annis millenis quadringentis, & ſexaginta duraturam; Quod euentus reprobauit. Abram Iudæus, eodem Sauonarola referente, prænunciauit Meſſiam ab ipſis Iudæis expectatum venturum poſt Chriſti ortum Anno 1464. hac deceptus ratione, quod tunc futura eſſet ea Stellarum Coniunctio, quæ fuit eo tempore, quo Moyſes ex Aegypto populum Hebræum eduxit. Coniunctio verò erat Iouis cum Saturno in Cancro, vt adonauit Sauonarola, quod cum euentu pariter reprobatum ſit, Meſſias enim Chriſtus Dominus iam venit, & nullus alius Meſſias eſt expectandus, ideò non eſt quod pluribus hæc impia Pronunciata reijciam.

Sauonarolæ aſtrologicarū prædictionū refutatio.

Non diſſimulabo tamen Cenſuram æquiſſimo iure inferendam in Petrum Aliacenſem, qui cæteroquin Philoſophica, & Theologica doctrina præſtantiſſimus, cum Aſtrologiæ operam in poſtremis ſuæ ætatis annis nauaſſet, compoſuit concordiam Aſtrologiæ cum Hiſtoria, in qua demonſtrare contendit, nihil vnquam magni momenti in Mundo contigiſſe, quod à præcedentibus coniunctionibus Syderum prænotatum, & productum non fuerit. Vnde Pererius Cap. ſupracitato ipſius errata refert, & reprehēdit, quæ primum fusè redarguerat, & euidentiſſimi mendacij conuicerat Picus Mirandulanus.

Petri Aliacen. cenſura.

Eodem modo deridenda ſunt, & explodenda, quæ traduntur à Cardano, Lib. 2. de Iudicijs Cap. 1. Text. 7. ſcilicet, quod poſt Annum milleſimum quingenteſimum octuageſimum tertium, vſque ad Annum milleſimum ſeptingēteſimum octuageſimum ſecundum, ante medium incipiet vnius Monarchia, & omnia regentur nutu vnius, quando videlicet Cōiunctiones Maximæ incipient redire ad primum Trigonum; Quæ partim præſenti experientia falſa cognoſcuntur, & labentibus ſæculis magis falſa, Deo dante, videbuntur.

Cardani inane iudicium.

His ità explicatis, patet, ni fallor, inefficacia, & vanitas virium Coniunctionum in genere. Ergo etiam ex hac doctrina generali ipſas Coniunctiones demoliente, remanet deſtructum pronunciatum Beroſi, ſupra traditum exiſtimantis, coitum Planetarum in Cancro vniuerſale Mundi Incendium, & exitium producturum. Ideò cum F. Thomas Campanella

Campanella cenſura.

Aſtrologicis deliramentis mancipatus Lib. 2. Cap. 3. Aſtrolog. agnouerit ex Coniunctionibus, vel alijs Planetarum aſpectibus Mundi finem præſagiri non poſſe, his verbis. præſagium de exitio Mundi ab Aſtrologia petitum ſubſannauit. Hoc tamen certo pronuncio falli Ptolomeum, & Copernicum, & Alphonſum, & omnes, qui cum Albumaſar Mundi finem poſt tot millia Annorum aſſerunt futurum; Nam Anomaliæ docent, Dei nutu, non noſtra menſura Cæli machinam moueri.

Meæ autem Diſputationis Inſtituto conſonum arbitror, peculiaribus rationibus Beroſi ſententiam ſupradictam euertere; Quod accuratius præſtabo, ſi primum ipſius fundamenta expugnabo.

Primũ Beroſi fundamentum.

Primum fundamentum eſt petitum ab vniuerſali dogmate Aſtrologorum, quod in Signis Tropicis Aſpectus Stellarum maximas in Mundo indicant mutationes, quia in iiſdem Signis Sol mouetur; In Capricorno enim incipit ad noſtrum verticem aſcendere, in Cancro verò recedere à vertice. Hinc per quamdam analogiam coniectura aſſequuntur Aſtrologi, mutationes eſſe faciendas potiſſimum in rebus humanis, propter aſpectus, & præſertim Coniunctiones in Tropicis Signis; Ideò Haly putauit non ſolum Signa Tropica, ſed etiam Aequinoctialia mutationes legum, Orbi præſagire, ea ductus ratione, quia Sol in Aequinoctijs, vt in Ariete, & Libra facit magnam mutationem, videlicet facit ſingulo die quindecim circiter minuta declinationis. Propterea, cum Cancer ſit Signum Tropicum, Beroſus ad indicandam poſtremam Mundi mutationem, Planetarum coitum in hoc Signo conſtituit; Cui errato Beroſi adhæſit Alliacenſis, Planetis in Cancro vnitis rerum finem vniuerſalem attribuens, hac ſuaſus ratione, quia deterior eſt Saturni, & Martis in hoc Signo, quam alibi Concurſus, quoniam Saturnus habet in hoc Signo ſuum detrimentum, & Mars ſuum caſum, & Saturnus corrumpit affectus Lunæ, quæ ibi habet domum, & Mars corrumpit effectus Iouis, qui ibi exaltatur.

Alterum fundamentum.

Secundum fundamentum, quo Aſtrologi aſſerſit poſtremum Mundi Catachlyſmum indicari à concurſu Syderum in Signo Cancri, eſt, quia hoc Signum eſt domicilium Lunæ, cuius Coniunctio cum Ioue aſſerunt indicaturam nouam Legem, quæ ab Antichriſto promulgabitur, quæ tamen lex breui tempore vigebit, quia motus Lunæ velox eſt, & ſua mutatione indicat, breuem fore poſtremam Mundi commotionem. Quin Albumaſar Tractatu 1. Different. 2. tradidit exaltationem Lunæ nimirum Taurum multum conferre ad falſos Prophetas producendos; Vnde colligunt delirantes Planetarij ex Signo Cancri, in quo Luna habet vires, falſum Prophetam præſignari, qui futurus eſt Antichriſtus. Hinc tamen apparet clariſſima inter iſtos Sicophantas, & nebulones contradictio. Nam Arnaldus Hiſpanus, referente Pico Lib. 5. contra Aſtrolog. Cap. 4. affirmauit, Antichriſtum naſciturum Anno tercenteſimo quadrageſimo quinto ſupra milleſimum; Qui tamen Antichriſtus nondum apparuit. Propterea iure merito ſtatuendum eſt, nec etiam appariturum eo tempore, quo Aſtrologi Mundi conflagrationem, & vniuerſam Orbis perniciem ex concurſu Syderum in Cancro prædicere conantur.

Primi fundamenti euerſio.

Ad euertendum primum fundamentum ſat eſt indicare, mutationem Ciuilem deſumptam à mutatione, quam facit Sol in Signis Tropicis, & Aequinoctialibus deductam eſſe per ſimilitudinem, quæ neceſſariò non infert talem mutationem, quæ cum prorſus Politica ſit, & à Cauſis liberè, & non ſecundum naturam operantibus dependens, non eſt adſcribenda mutationi Solis in Signis Tropicis, vel Aequinoctialibus. Cum verò poſtremum Mundi excidium ſit maxima omnium mutationum, non eſt referenda in coitum Planetarum in Signo Cancri, adeò vt talis Coniunctio ex hoc Tropico Signo aliquas vires ſuſcipiat.

Secũdi fundamẽti deſtruitur.

Eadem facilitate ſecundum deſtruitur fundamentum à Lunæ varietatibus petitum; Nam quemadmodum verum eſt à Luna altero Sole, vel Solis Vicaria maiores, quam à cæteris Planetis, excepto Sole, in hoc Mundo inferiori naaturales effici mutationes; Ita omninò abhorret à veritate mutationes Regum, Regnorum, & Religionis ab ipſo orbe Lunari poſſe produci, quæ cum ſuo motu peculiari, & varijs ad Solem configurationibus, & ſchematiſmis Solis lumen ad ſublunarem

defe-

deferat Orbem, ſicuti lumen Solis, vt ſupra oſtendimus, mutationes Politicas cauſare nequit, multò minus eaſdem producere poterit Luna ſuo mutuato lumine à Sole.

Sed iam cum Beroſo congrediamur, & rationibus, ni fallor, firmiſſimis aduerſus ipſum dimicemus. Scio me magnum allaturum momentum veritati confirmandæ aduerſus Beroſum, ſi demonſtratem Planetarum Coniunctionem alias in Cancro contigiſſe, & tamen ex ea neque partialem, neque totalem Mundi conflagrationem eueniſſe, ſed nolo hac in re me ipſum inani labore torquere; Etenim eſto quod alias talis Coniunctio facta ſit, ex qua vniuerſale non contigit incendium, reſpondebunt Aſtrologi, quod Coniunctiones prorſus eędem non fiunt, & recurrunt, & ſubnectent, quod ſi præterita Coniunctio non attulit combuſtionem, futura pariet, quia non erit omninò eadem cum præterita; Et ſanè concedendum ipſis eſt exploratiſſimũ Proloquium, ſcilicet Planetas eodem modo non recurrere, ideſt ad eadem quidam loca reuerti, ſed non ad eaſdem omninò partes, & minuta. Et Ratio ab ipſis allata eſt, quia in eadem parte Epyciclus, aut Eccentricus Planetę Abſidem habere non poteſt, in qua prius habebat, vnde Planta vel altior eſt, vel humilior, quam fuerit in priori Coniunctione. Adduni, quod poteſt habere diuerſam latitudinem ab ea, quam prius habebat. Quibus ita habitis, ſe proprio gladio confodiunt Aſtrologi, aſſerentes Conſtellationem ſimilem illi, in qua natus eſt Moyſes, tuliſſe Redemptorem noſtrum Mundo, qui ſolum apparuit propter Diuinam Miſericordiam, iuxta D. Pauli Pronunciatum, Apparuit benignitas, & humanitas Saluatoris noſtri Dei. Delirantur etiam affirmantes Coniunctionem ſimilem illi, qua Mahomettus ſuam inſtituit ſectam, alium falſum Prophetam allaturam, nam vt ipſi fatẽtur, tales Conſtellationes eædem omninò non recurrunt, & vel leuis mutatio maximam parit varietatem. Neque eſt reticenda aduerſus ipſos Aſtrologos animaduerſio Cardani 4. Aphoriſm. 79. ſcilicet nullius Planetæ cum altero exactam Coniunctionem, præterquam cum Luna, haberi poſſe; Quod etiam Keplerus Cap. 11. de Trigono Igneo comprobauit.

Planetarũ coniunctiones in Cancro Mundi exordium nõ inferre.

Inſtantia Aſtrologorum rejellitur.

Prætermiſſa igitur hac diſquiſitione, An omnium Planetarum Synodus anteactis ſæculis in Cancro facta fuerit, verſabor in cõſideranda imbecillitate talis Cõiunctionis in Cancro ad Mundi vſtionem præſagiendam. Et primum animaduerto, quod ſi Planetæ in Cancro vniti Mundi Incendium producere poſſunt, id præſertim efficient, mediante luce, & calore per omnes Planetas, & Stellas communiter effuſo à Sole; Verum ſupra oſtenſum eſt, & ſartis tectiſq; rationibus confirmatum, calorem cæleſtem, & præſertim Solis eſſe viuificum, ex ſua natura producentem, generantem, & perficientem Vniuerſum, Ideò Sol ab ipſis Aſtrologis Apheta appellatur, quomodò igitur calor ille cæleſtis ita in contrariam commutabitur naturam in Signo Cancri, vt combuſtiuus, & deſtructiuus euadat?

Imbecillitas ſignificationis cõiunctionum in Cancro.

Sed vide, quam abſurdum ſit aſſerere, Planetas in Cancro configuratos Mundi incendium producturos eſſe; Nam Cancer, ex fabulamentis Aſtrologicis, eſt Signum aqueum, domus Lunæ, & exaltatio Iouis; Quare Planetę in ipſo poſiti infirmarent potius ſuas vires, ad Mundum comburendum directas. Imò cum hæc combuſtio Marti potiſſimum omnium Planetarum calidiſſimo ſit adſcribenda, quænam eſt amicitia Martis cum Cancro, qui dicitur caſus eiuſdem Martis. Scio tamen Cancrum eſſe vnum ex Signis Triplicitatis Martis, cui pro Trigono conſtituunt Cancrum, Scorpionem, & Piſcem; Idcircò Pontanus Lib. de reb. Cæleſtib. Cap. 29. ſex partes, ſeu gradus Cancri attribuit Marti; Sed quemadmodum nulla eſt affinitas Martis cum hiſce Signis, Martis, inquam, ſuaptè natura calidi, & feruentis, cum hac Triplicitate Aquea frigida, & humida (ex quo appaţet contradictio in dictis Aſtrologicis) ita affirmandum eſt, Coniunctionem Martis cum cæteris Planetis in Cancro nullam inde reportaturam eſſe efficaciam.

Non me latet id, quod alij aſſerunt, nempè Martis in Cancro inualeſcere vires per Antiperiſtaſim, quia videlicet humiditas Cancri tamquam inimica Martis eſt in cauſa, vt ipſe magis ſuas corroboret vires, vt euenit etiã in ventriculis hyber-

Inſtantia redarguitur.

no

no tempore, in quibus propter externi frigoris obſidionem augetur calor, iuxta Hyppocratis Pronũciatum, Ventres hyeme, & vere calidiores; Hoc enim Aſſertum de Marte ſupponit qualitates Elementares tum in Planeta Martis, tum in ſigno Cancri, ſupponit, inquam, reperiri frigiditatem poſitiuam in Cancro, qua frigiditate, tamquam circumſiſtentia contrarij, caliditas Martis muniatur aduerſus hoſtem; ſed quia, vt ſupra demonſtrauimus, primæ qualitates Elementares à cæleſtibus exulant Corporibus, ſuperuacaneum eſt hoc Antiparistaſis figmentum in Marte refellere.

Coniũctionum vniuerſalium cum particularibus cõſpiratio.

Poſtrema ſit ratio aduerſus Beroſum deſumpta ex Pronunciato vulgatiſſimo Aſtrologorum, Coniunctiones nimirum vniuerſales, quales ſunt Coniunctiones ſignificantes ſuper Gentes, & Prouincias habere colligationem, ſeu connexionem cum ipſis Prouincijs, & Mundi partibus, in quibus debent operari; alioquin, vel nihil, vel parum efficiet in eo loco conſtitutio vniuerſalis; Ideò aliquando euenit, vt Stellæ verticales alicuius Prouinciæ, Signa illi dominantia, & Planetæ, & Domini Trigoni pugnent cum vniuerſali Coniunctione, ex quo eueniet, vt tunc infirmentur maximè in ea Prouincia, vel loco vires vniuerſalis Conſtitutionis; Hinc ille, qui naſcitur in aliquo loco, habet connexam Conſtitutionem ſuam peculiarem cum Conſtitutione illius Loci, Oppidi, vel Ciuitatis, quia Stellæ verticales, ſeu cuculi verticales nomine Arabico Azimut, & Altitudo Poli ſunt eadem ipſi homini nato, & loco; Propterea aſſerunt Aſtrologi, quod in morbis Epidemicis ortis ex conſtellationibus, illi euadunt morbum, qui non habent Geneſim colligatam cum vniuerſali conſtellatione. Animaduertũt præterea Coniunctionem ex. g Saturni, & Iouis non ſe habere eodem modo Orientalibus, & Occidentalibus, Borealibus, & Meridionalibus, quia diuerſus ipſis eſt Finitor, & Aſcendens; Ideò non poteſt Coniunctio eodem modo in omnes Orbis partes influere, & cauſare. Propterea iure meritò ſtatuit Cardanus, nullam Stellarum configurationem poſſe toti Orbi generaliter ſignificare; Quare cum prorſus impoſſibile ſit, omnes Mundi Prouincias habere colligationem, & connexionem cũ ſynodo Planetarum in Cancro, imò multæ Mundi partes habeant cum ipſa aliquam repugnantiam, conſequitur ex maxima Coniunctione Planetarum in Cancro vniuerſale Mundi incendium præſagiri non poſſe. Hæc ſunt potiſſima rationum momenta, quibus expenditur falſitas opinionis Beroſi, qui cum vniuerſale Noeticum Diluuium Planetarum Coniunctioni in Capricorno adſcribat, vt magis ipſius errata conſpiciantur, placeat tantiſper digredi, & Diluuiũ ex tali Conſtellatione neutiquam ortum eſſe demonſtrare; Quod ſi Aquarum Catachlyſmus à Stellarum fontibus non emanauit, euidentius patebit Ignis Catachlyſmum ab ipſis Stellis nequaquam poſſe produci.

Modus diuerſus operandi ex magnis Cõiunctionib.

CAPVT SEPTIMVM.

Diſputatur contra Beroſum Noeticum Diluuium Configurationi Planetarum in Capricorno adſcribentem. Explicantur verba Moyſis de Apertione Abyſſi, & Cataractarum Cæli. Oſtenditur Cauſas naturales à Deo adhibitas fuiſſe ad Diluuium afferendum, ipſumq; ſola Dei Omnipotentia, & non ex influxibus Siderum contigiſſe demonſtratur; Atq; infertur, idem eſſe aſſeuerandum de Catachlyſmo Ignis in fine Mundi.

Diluuium Planetarũ congreſſib. aſcriptum.

BEroſus Chaldæus, referente Seneca ſupra allato, Vniuerſale Diluuium retulit in Cõiunctionem Planetarum in Capricorno, ad differentiam Petri Alliacenſis, idem Diluuium Configurationi Stellarum in Cancro adſcribentis; Itaquè aliqui Beroſij impietatem ſectantes, affirmarunt Nohe ex contemplatione Siderum futurum Diluuium præuidiſſe, ad quod euadendum ſibi condidit

Arca Nohe.

didit Nauem in figuram Arcæ, cuius Nauis imaginem in Naui Argos in Cælo emicante inſpexiſſe, & tamquam Idæam ſibi ad imitandam propoſuiſſe, aliqui non minus fabuloſè, quam flagitioſè exiſtimatunt; Inter quos fuit Henricus Mechlinienſis Alberti Magni diſcipulus Cõmentatijs editis in Magnas Albumazaris Coniunctiones. Putauit enim ante Diluuium præciſſiſſe Coniunctionem Iouis, & Saturni, non in Capricorno, vt aſſerit Beroſus, ſed in fine Cancri, vt autumat Alliacenſis è regione Argolicę Nauis Arcam, vt ait ille Noeticam ſignificantis: Quæ Pronunciata adeò leuia, & falſa ſunt, vt potius deridenda ſint, quam longo refellenda ſermone. Equidem ſatis mirari nequeo, Gulielmum Pariſienſem Epiſcopum in hunc lapſum eſſe errorem, & verba Moyſis de apertis Cæli Cataractis interpretatum eſſe per illas Coniunctiones, & Aſpectus, quos Aſtrologi vocant Apertiones portarum, & qualia ſunt Sidera Aquatica pluuiam inducentia, vt Cancer, Piſces, Hyades, Orion, & Pleiades; Quæ omnia ad Diluuium efficiendum concurriſſe idem Author opinatus eſt. Hanc verò falſitatem acerrimè tuetur Petrus Alliacenſis Quęſt. in Geneſim, & Lib. de Concordia Theolog. & Aſtrologię cap. 1. vbi efformans figuram de Coniunctione Saturni, & Iouis Diluuium Generale ſignificante, coniunxit Iouem cum Saturno in primo gradu Cancri, in quarta Domo. Quare vt hæc impia conuellatur opinio, præmittendum eſt primò Diluuium, quod vniuerſam obruit Terram, poſt mille ſexcentos quinquaginta ſex Annos a Mundi Creatione, à ſupernaturali Dei Omnipotentia illatum fuiſſe ad Mundi crimina diluenda, & expianda, vt exprimit ipſimet Deus Geneſ. 6. Multæ tamen Cauſæ naturalis, tamquam Diuinæ poteſtatis pediſſequæ, & diuinæ iuſtitiæ inſtrumẽta, adhibitæ fuere, vt fuit Rũptio omnium fontium Abyſſi magnæ, Apertio Cataractarum Cæli, & continuatio pluuiæ per quadraginta dies, & noctes; Vbi per Abyſſum non intellexit Moſes barathrum, aut Tartarum, vel imminenſam Aquarum copiam circa Terræ Centrum conſiſtentem; De quo Tartaro verba facit Socrates apud Platonem in Phædone; Neque per Abyſſum intellexit Mare, vel Oceanum, adeò vt Mare tantum intumuerit, vt montium vertices quindecim cubitis exceſſerit, ſed per Abyſſum, ex ſententia Pererij, intelligit Moyſes Cauernas ſub terra poſitas, plenas aquarum, aut ſtagnantium, aut fluentium, quæ vel à Mari per occultos terrę meatus deferuntur, vel ibi generantur condenſatis, & refrigeratis vaporibus, qui facilè in cauernis coaleſcunt.

Interpretatio erronea de Cæli Cataractis.

Quid fuerit cataractarum apertio.

Neque per Cataractas Cœli accipit Moyſes Signa Cancri, vel Capricorni, vel Piſcis, vel alias Conſtellationes, inundationem influentes, ſed per Cataractas apertas, ſiue, vt hæbraicè habetur, per Cæli feneſtras reſeratas, non indicauit Moyſes apertionem aliquam factam in Cælo Sidereo; Ita vt aquæ, quæ, vt cecinit Pſaltes, ſupra Cælum ſunt, defluxerit ad Terram vniuerſam obruendam, vt fuit aliquorum opinio, referente Beda Lib. De Natura Rerum, & quam opinionem adamauit Steucus Eugubin. in Annotat. in Geneſ. ſed intellexit Moyſes apertionem factam à Deo, in media Aeris Regione, quam Deus tempore Diluuij aperuit, & quaſi diſcedit, vt conuerſis omnibus vaporibus, & imbribus in pluuias, illi per diei, & noctis decidentes, vna cum aquis irrumpentibus è viſceribus terræ, ipſam terram occuparent. Id clariſſimè colligitur Pererius Tom. 2. in Geneſ. Lib. 12. Cap. 8. Quamuis igitur Dominus Deus ad afferendum Diluuium adhibuerit Cauſas naturales, tamen abſq; ſupernaturali Diuina Omnipotentia adduci non poterat, vt clariſſimè colligitur ex tempore, quo Diluuium Terram inuaſit, nimirum ſexcenteſimo Anno vitæ Nohe, menſe ſecundo, non quidem Menſe ſecundo illius Anni ætatis Nohe, vt interpretatur Pererius, ſed Menſe ſecundo illius currentis Anni, & vt exponit Beda, Menſe Maio, iuxta eorum ſententiam, qui putant Mundum Verno tempore fuiſſe creatum. Quare inquit Beda, cum Diluuium factum ſit ferè æſtiuo tempore, & hyemali fuerit ſublatum, vtroque ſcilicet tempore tam producendo, quam abolendo Diluuio maximè contrario, clariſſimum hinc apparet argumentum, Diluuium non ex Cauſis naturalibus, ſed ex Dei Omnipotentia, cui naturales Cauſæ famulantur, productũ eſſe.

Diluuium ſupernaturale fuiſſe.

Et ſanè cum Diluuium vniuerſale totam

tam

Digitized by Google

tam obruens Terram naturaliter contingere nequeat, vt tradidit Ariſtoteles Lib. 1. Meteor. Cap. vltim, aſſerendum eſt ex naturalibus Cauſis, quales ſunt Siderum Configurationes, Noheticum Diluuium non effluxiſſe. Quod ſi vetera monumenta repetamus, illuuiones, ſeu inundationes peculiares plures fuiſſe alicuius Regionis, aut Prouinciæ reperiemus, non quidem totales, & Vniuerſales, & inter cætera Diluuium illud Deucalionis, vel aliud Ogygis, Deucalionis, inquam, in Theſſalia, Ogygis in Attica, Poetarum cantu celebrata fuere; Quæ ſanè Diluuia penitus diuerſa ſunt à Nohetico, quoniam Diluuium Ogygis, vel Agygis fuit poſt Noheticum plus quingentis Annis; & Deucalionis Diluuium fuit poſterius Ogygiano ducentis triginta Annis. De quibus, & alijs inundationibus legendus eſt Oroſius Lib. 1. Cap. 7. & D. Auguſt. Lib. 18. De Ciuit. Cap. 10. & 11. Animaduertendum quidem eſt, antiquos Scriptores in referendis Diluuijs Deucalionis, & Ogygis multa ex ſacris monumentis deprompta ad fabulas detorſiſſe, veramq; hiſtoriam ſacram admixtis commẽtis coinquinaſſe, cum mos eorum fuerit plus æquo fabulis laſciuire in rebus ſerijs deſcribendis; Ideò Plutarchus Deucalionem ex Arca Coruum, aut Columbam emiſiſſe refert, quod, vel falſum eſt, vel à ſacris litteris mutuatum; Neque licet ex eo inferre Diluuium Deucalionis fuiſſe Noheticum; Atq; idem affirmandum eſt de Platone, qui in Timæo, & alibi de maxima Aquarum Inundatione terram deuaſtante mentionem facit, quia vel hanc cognitionem ex ſacris hauſit monumentis, vel ex Aegyptijs accepit, apud quos diù Hæbrei permanſerunt, & cum quibus Aegyptijs Platonem conuerſatum eſſe veterum monumenta teſtantur.

Diluuia peculiaria.

Plutarch. & Plato de Diluuio.

Iam verò quid opus eſt plura afferre teſtimonia ad conuellendum Aſtrologorum errorem Diluuium Vniuerſale cæleſtibus Cauſis attribuentium; ſi Deus ipſe ore proprio Geneſ. 6. clariſſimè id atteſtatur? Ecce ego, inquit ipſe, adducam aquas Diluuij ſuper terram, vt interficiam omnem carnem, in qua Spiritus vitæ eſt ſubter Cælum, & vniuerſa, quæ in terra ſunt, conſumentur. Ex quibus liquidò conſtat, ſolum Deum fuiſſe Cauſam efficientem Diluuij, & cauſas naturales à præpotenti Deo adhibitas fuiſſe, non tamen modo naturali, ac vſitato.

Solus Deus efficiẽs cauſa Diluuij.

Non prætermittam, quod ſi Diluuium illud vniuerſale à præcedentibus Stellarum configurationibus indicatum fuiſſet, veriſimile eſt, quod alij præter Nohe eas obſeruantes Conſtellationes, vna cum Nohe Diluuium prædixiſſent, & vniuerſam internecionem extimuiſſent; Verum cum homines illius temporis, ſacra referente Scriptura, futurum non crederent Diluuium, & Nohe prædicentem ſubſannarent, ſtatuendum eſt, Diluuium à Cauſis cæleſtibus minimè dependiſſe. Quare, ſi ex dictis patet, Inundationis Catachlyſmum non à Siderum poſitu, ſed à ſola Dei Omnipotentia fuiſſe profectum, idem iudicium ferendum eſt de Ignis Diluuio Vniuerſum Orbem in fine Mundi deuaſtaturo; & conſtantiſſimè affirmandum eſt illud Incendium non futurum eſſe effectum Planetarum in Signo Cancri, ex ſententia Beroſi coeuntium.

Verum, vt Alliacenſis errata penitus conuellantur, de Coniunctione Planetarum præcedente, & præſagiente Diluuium placet hic figuram Cæli ante oculos ponere ab ipſo in ſuo Elucidario Aſtronomiæ Concordiæ cum Theologia Cap. 1. efformatam. Quæ figura non eſt de illo tempore, quo Diluuium vniuerſam Terram deleuit, ſed de illo tempore, quo contigit Coniunctio Saturni, & Iouis in Cancro; Ex qua Coniunctione infert ipſe præſagium de Diluuio, quod poſt multa tempora euenit; Ideò, quamuis talis figura accuratè examinata fuerit, & radicitus euerſa à doctiſſimo Io. Pico Lib. 5. aduerſus Aſtrolog. Cap. 11. attamen & nos ipſi deſtruendæ operam nauabimus.

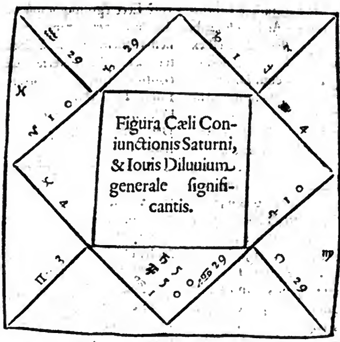

Figura Cæli Coniunctionis Saturni, & Iouis Diluuium generale ſignificantis.

Supponit Alliacenſis, ex ſententia Aomar Coniunctionem ob oculos verſantem Saturni, & Iouis in Cancro præceſſiſſe Diluuium Annis 279. vel iuxta mentem Albumaſari, anteceſſiſſe Annis 287. Cuius opinionem non amplectitur Alliacenſis, ſed potius adhæret ſententiæ aſſerenti anteceſſiſſe Annis 279. cum diebus 248. & hor. octo; Picus autem redarguens hæc tempora, arbitratur Coniunctionem præceſſiſſe Catachliſmum annis mille, adiectis duobus, & octuaginta. Vnde refert impoſſibile eſſe talem Coniunctionem ad tam remota tempora ſuas extendere vires potuiſſe; Et obſeruat idem Picus, quod eſto talem Coniunctionem preſagientem Diluuium factam fuiſſe in quinta parte Cancri, reſtabant adhuc Anni 110. ex medij motus cæleſtis ratione, vt ab aquea Triplicitate ad Igneam Saturnus, & Iuppiter conuerterentur; Quare ſi in Cancro copulatio Saturni, & Iouis 279. annis, vt putat Alliacenſis, preceſſit Diluuium, ſequitur factam fuiſſe Orbis inundationem in medio Triplicitatis Igneæ, ad quam, ex ſententia Pici, migrauerunt Saturnus, & Iuppiter Annis ante Diluuium 149. & permanſerunt in eapoſt Diluuium Annis 120.

Auctorum diſſenſus circa huius coniunctionis tempus.

Inſuper animaduertit Alliacēſis, quod in eodem Anno, in quo contingit ſupradicta Coniunctio in Cancro, repetita fuit in quarto gradu Leonis, ac renouata in grad. 28. Cancri; Quod euenit propter retrogradationem, & ſtationem Planetarum. Quare ex natura Coniunctionis, & ex duplicatione colligit ipſe vim Conſtellationis influentis Diluuium, redarguens etiam opinionem illorum, qui putarunt duobus ferè Annis ante Diluuium fuiſſe maximam Coniunctionem Iouis, & Saturni, cuius reprobatæ opinionis cauſam afferre ſuperuacaneum duco.

Eiuſdem coniunctionis replicatio.

Et ſanè quod attinet ad Coniunctionem ſupradictam in Cancro, & repetitam in Leone, abſurdum prorſus arbitror Coniunctionem in Signis contrarijs, ſeu contrariæ qualitatis, vt ſunt Cancer, & Leo, potuiſſe idem præſagire, vel ſaltem corroborationem afferre. Neq; reticendum eſt, rem prorſus improbabilem videri, quod Catachliſmus per Aquam indicatus fuerit eo modo, quo ex mente Beroſi præſagitur Catachliſmus per ignem, ſcilicet per Coniunctionem Planetarum in Cancro, contrariorum enim euentuum contrariæ ſunt cauſæ; Quare quemadmodum ſupradicta Coniunctio, vel falſa eſt, vel ſaltem Diluuium non indicauit; Ita de ſecunda futura Coniunctione in Cancro præenunciatura Finem Mundi, nullum adhibita in conſilium ratione efformari poteſt iudicium. Dixi incertam, & nullam fuiſſe præfatam Coniunctionem in Cancro; tum propter varios, & incertos computus Annorum à Mundi primordijs, tum quia Aſtrologi in calculo harum Coniunctionum ambiguitate laborant, & diuer-

Significationum contrarietas.

diuer-

diuerſitate calculi vtuntur, modo adhibentes motum verum Planetarum, modo vſurpantes medium motum; Quod ſanè maxima affert incertitudinem, & hoc prorſus modo deductam fuiſſe prænotatam Coniunctionem Alliacenſis ipſe teſtatur.

Coniunctionem non maximam non potuiſſe Diluuiũ ſignificare.

Verum eſt talem Coniunctionem verè contigiſſe prædictis Annis; nihilominus non erat illius roboris, vt ingentem, & vniuerſalem Mundi mutationem ad interitum portenderet. Nam ipſis Aſtrologis vbique inflatis buccis concrepantibus, id ſolum præſtare poteſt Maxima Coniunctio, quæ fit in Triplicitate Ignea, & in Capite Arietis. Hæc autem facta fuit in Triplicitate Aquea, & in Cancro, quæ Media dicitur, & non Maxima. Præterea talis Coniunctio fuit pluries poſt Diluuium in eodem Signo renouata, vt refert idem Alliacenſis in eodem Elucidario Cap. 33. & tamen Mundus altero Diluuio inundatus non perijt; Ergo ſignum eſt, ſimilem Conſtellationem haud poſſe talem mutationem efficere.

Quod ſi reſpondeant Aſtrologi, Diluuium rurſus Vniuerſitatem non deleuiſſe, ex fœdere inito inter Deum, & Noe, iuxta verba ab ipſo Deo prolata, Ponam arcum meum in nubibus Cæli, vt ſit ſignum fœderis inter me, & terram, certè ſe ipſos proprijs confodiunt iaculis; Nam hinc infertur, quod ſicuti rurſus non effuoderet Diluuium proficiſcitur ex Dei benignitate, cum Noe pacìſcente; Ita, quando contingit Diluuium, à Dei Iuſtitia, & non à ſupradictis fluxit Conſtellationibus.

Iam verò detur Alliacenſi, quod Coniunctio Saturni, & Iouis in Cancro in quarta domo figuræ ab ipſo erectæ Diluuium prænotaret, ecce ibi euidens repugnantia cum Aſtrologicis Pronunciatis, quibus ſtatutum eſt, Saturnum quidem in quarta domo non in proprio domicilio, ſeu exaltatione, ſed in Cancro, ſuo detrimento, pericula minari terræ, ſeminibus, ædificijs, & diſſipationem bonorum præ ſe ferre, qualia fortaſſe cum Diluuio vniuerſali concordant; Cæterum conſtitutio Iouis in eadem quarta domo in angulo, & in Cancro, ſua exaltatione, vtilitatem ex terra, & ſecuritatem à terroribus pollicetur. Quapropter ſi Saturnus in quarta domo minatur ex vna parte mala Diluuij, ex altera parte Iuppiter in eadem domo, & in Cancro imminuit calamitates, & bona prorſus adducit.

Repugnantia Aſtrologica.

Felices Planetarũ poſitus in figura Diluuij.

Præterea, quamuis Saturnus in Domo Lunæ, qualis eſt Cancer, infirmitates, & citam connotet mortem, qualis contigiſſe videtur Humano Generi per Diluuium, attamen Iuppiter in eadem domo Lunæ iunctus Saturno partialiter, fortunas, & diuitias Mundo impartiatur. Itaq; ſi Saturnus in hac figura, vt ſic dixerim, deſtruit Mundum, Iuppiter conſtruit. Ex quo apparent nugamenta Alliacenſis, & cæterorum Aſtrologorum inſaniæ. Prætermiſit ſtudioſè hic Author in ſuo Schemate poſitus aliorum Planetarum in cæteris domibus, quia ex ipſorum collocatione tota vis Coniunctionis fortaſſe hebetata fuiſſet, & extincta; Illud enim malum, quod à tali copula indicatur, abolitum fuiſſet vel à benignis cæterorum Planetarum adſpectibus, vel ab ipſorum poſitu in cæteris figuræ domicilijs.

Aliæ contradictiones Aſtrologicæ in ea figura.

Tacitus non prætéribo, Arietis Signum horoſcopans in hac figura, eſſe domum diurnam Martis, qui propterea æſtimari poteſt Dominus eiuſdem figuræ, à cuius dominio patet non influi Cataclyſmum per Diluuium, ſed potius per ignem, ſpectata natura Martis, calidi, & ſicci; Quod ſi dicatur, dominum figuræ eſſe Iouem in ſua collocatum exaltatione, multò minus à Iouis felicitate adeò calamitoſum prænunciatur infortunium; Quare quoquò ſe vertat Alliacenſis, in hac figura conſtruenda, ſemper contradictionibus vrgetur, & premitur falſitatibus. Atque, vt paucis rem perſtringam, meo inſtituto accommodatam, dico, quod ſi vaniſſima eſt Coniunctio Saturni, & Iouis in Cancro, ad prænunciandum Diluuium vniuerſale, inanis etiam erit Coniunctio omnium Planetarum in Cancro ad Cataclyſmum per Ignem præſagiendum. Quare, cum hucuſque demonſtratum ſit, ex Stellis errantibus, præſertim coniunctis, nullum de fine Mundi indicium poſſe deduci, proximum eſt, vt diſquiramus, An ex Signis Zodiaci aliqua de Occaſu Mundi coniectura poſſit efformari; Nam cũ in Diſputatione Aſtronomica fuerit à nobis inſtituta Tractatio de Stellis fixis, earumque virtute in his inferioribus, & ſatis demonſtratũ fuerit Solem ex Signis Zodiaci nullas ſuſcipere vires ad Mundum combuẽ-

Digitized by Google

dum, atq; oſtenſum ſit, Stellas fixas, & præſertim Caniculam nulla ſollere efficacia ad Mundi molem accendendam, nunc ſuſpicienda eſt Diſputatio de Aſteriſmis Zodiaci, & quærendum, an ex migratione Stellarum vnius Signi in aliud mutationes magnæ, ac admirabiles proficiſcantur.

CAPVT OCTAVVM.

Ex Tranſlatione Stellarum vnius Signi in aliud nulla infertur in Mundo inferiori mutatio Regnorum, & Imperij. Conſideratur cauſa Tranſlationis Imperij factæ ex Vrbe Romana in Byzãtium à Conſtantino Magno, quæ non adſcribitur mutationi Signorum Zodiaci, ſed veræ Cauſæ Politicæ; Idemque affirmatur de Caroli Magni Imperio. Afferuntur diuiſiones Ptolomæi de Trigonis Signorum, & Triangulis Terram diuidentibus, & Trigona, & Tirangulos nullos eſse diſputatur. Redarguitur etiam Campanellæ Diuiſio climatum per diuerſos Planetarum influxus. Et tandem, diluta Argumentatione à Trigonis, & Triangulis deſumpta, pro magna mutatione in Orbe facienda, demonſtratur ex Trigonis, & Triangulis nullum de fine Mundi conſtrui poſſe præſagium.

INter ſidera fixa conſiderantur præcipuè illa Aſtra, quæ Signiferi, vel Zodiaci Signa conſtituunt, quarum vires ad Regiones, & Prouincias mutandas, Regna, & Imperia transferenda maximè validas eſſe conſtantiſſimum eſt Aſtrologorum Pronunciatum. Etenim cum longitudinem in Zodiaco temporis progreſſu varient, vt in Diſputatione Aſtronomica Capite de Stellis fixis fuit à nobis demonſtratum, fit vt cum Stellæ vnius Signi aliud ingrediuntur Signum, magna eueniat mutatio in locis Signo mutato ſubiectis; & obiter animaduertendum eſt tranſlationem totalem Stellarum de Dodecatemoria in Dodecatemoriam fieri ſecundum Copernicum in Annis 1717. Talis verò mutationis duo afferuntur exempla; Alterum eſt de Oculo Tauri, qui homines inquietos, & turbulentos facit, & qui cum tempore Ptolomæi afficeret Cyprum, & maritima loca Aſiæ minoris, hoc tempore agit in Hyrcanos, & Aegyptum, quandoquidem ingreſſus eſt Geminos, ſub quo Signo illi populi collocantur; Alterum exemplum traditur de Corde Scorpionis, quod cum olim eſſet in Scorpione, Stella ex ſua natura Martia, & homines crudeles, & rapaces faceret, & Syrios, Cappadoces, & Mauros afficeret, nunc quia tranſijt in Sagittarium, Hiſpanos afficit, eoſq; ſubdolos, & dominandi cupidos efficit. Hinc aſſerit Campanella Lib. 2. Aſtrog. Art. 2. quod quando Stella Leonis, & præcipuè cauda tranſierunt in Virginem, Imperium, quod in Italia fulgebat, à Coſtantino tranſlatum fuit in Græciam; Italia enim Leoni, Græcia Virgini ſubeſt, iuxta Ptolomæi doctrinam; Atq; cum Stellæ Cancri in Leonem tranſierunt, Vandali, Gothi, Heruli, in Italiam peruenerunt. Imò addit idem Author, quod cum Baſiliſcus in Virginem tranſibit, quod eueniet poſt ſexcentos ferè Annos, Italiæ dominatus corruet, ſumetq; Barbaricum Imperium, quia Stellæ exteræ, inquit ipſe, exteros Dominatores inducunt, ibiq; varia affert exempla de mutationibus in Prouincijs, & Regnis propter fixarum tranſlationes de Signo in Signum.

Migrationes Stellarum ad alia ſigna quid effuiſſe cenſeantur.

Cãpanellæ prædictio.

Præterea conſiderandum eſt illud, quod tradidit Ptolomeus Lib. 1. Quadrip. Cap. 16. vbi duodecim loca, ſeu Signa Zodiaci in quattuor Triangulos æqualium laterum diuiſit; Quorum primus ducitur per Arietem, Leonem, & Sagittarium, & hunc Triangulum, qui dicitur Triangulus

Diuiſio Zodiaci in triangula.

lus Igneus, attribuit Soli, & Ioui, qui propterea Trigonæ crator is horum Signorum appellatur; Et quoniam hic Triangulus efformatur inter Septentrionem, & Occaſum, atq; componitur ex Aquilone, & Africo, ideò hic Triangulus gubernatur potiſſimum à Ioue propter Septentrionem, & à Marte propter Occaſum: Secundus Triangulus ducitur per Taurum, Virginem, & Capricornum, & appellatur Triangulus Terreus, huncq; attribuit Veneri, & Lunæ; & cum ſit inter Meridiem, & Ortum, propter Meridiem regitur à Venere, propter Ortum à Saturno. Tertius Triangulus ducitur per Geminos, Libram, & Aquarium, & attribuitur Mercurio, & Saturno, & dicitur Triangulus Aereus, & quoniam conſtituitur inter Ortum, & Septentrionem, gubernatur à Saturno propter Ortum, ſeu propter ſubſolanum, & propter Septentrionem, ſeu Aquilonem gubernatur à Ioue. Quartus Triangulus ducitur per Cancrum, Scorpionem, & Piſces, & eſt Triangulus Aqueus, quem attribuit Marti, & cum efformetur inter Occaſum, & Meridiem, & mixtus ſit ex Auſtro, & Africo, regitur à Marte ratione Occaſus, à Venere reſpectu Meridiei. Etenim decantatum eſt ab Aſtrologis, Saturnum præeſſe Orienti, Martem Occidenti; Iouem Septentrioni, Venerem Meridiei, Mercurius verò in medio poſitus à Ptolomæo, nullam habet propriam regionem; ſed omnibus admiſcetur. Neq; in partibus mundi prædominium datur a Ptolomæo Luminaribus, quia ſunt Cauſæ vniuerſales, vbiq; agentes, & per omnia ſuas facultates diſtribuentes.

Partes Mũdi triangulis ſubiecta.

Quibus ita conſtitutis, idem Ptolomeus Triangulis illis exterioribus, interioribus, & medijs, intra ipſa Triangula, ſubiecit partes Mundi, de quibus habuit notitiam, vt videre eſt apud ipſum Lib. 2. Quadrip. Cap. 2. vbi varias enumerat nationes ſupradictis Triangulis ſubiectas, & iuxta illas Triplicitates inter ſe diuerſas, diuerſas mores, & diuerſas mutationes in Prouincijs ſubiectis eiſdem Trigonis excogitarunt Aſtrologi; Imò conſiderantes Coniunctiones, de quibus fusè ſupra egimus, tradunt mutationes magnas fieri in illis partibus, quæ ſubiectæ ſunt illi Triplicitati, in quibus ſit Coniunctio. Conſiderant etiam magna indicari portenta, quando Stellæ, vel Cometæ accenduntur in aliquo Trigono, vt euenit Anno 1572. cum Stella Caſſiopeæ accenſa fuit in Trigono Igneo, vt animaduertit Aſtronomorum Princeps Tycho.

Effectus Stellarum triplicitates ingredientium.

Ex quibus omnibus (vt ad rem noſtram proprias accedamus) colligere poſſunt Aſtrologi, vel propter ingreſſum Stellarum vnius Signi in aliud Signum; vel propter mutationem aliquam factam in Triplicitatibus, ex quibus Trigono cratores ingentes deſumunt vires, & magnas pariunt mutationes in illis Prouincijs, quæ tali Trigono ſubijciuntur; contingere poſſunt inuſitati euentus, vt Bella, Peſtes, Inundationes, Terræmotus, & omnia illa horrifica, quæ Mundi Occaſus debent eſſe præludia, vt ſacra teſtantur eloquia. Quare cum ope Aſtrologicæ doctrinæ humanum ingenium aſſequi poſſit cognitionem de prodigijs, & Signis poſtremum Mundi diem antecedentibus, ſanè conficitur, coniecturam, & argumentum ab Aſtris fixis, & præſertim à Signis Zodiaci de fine Mundi conſtrui poſſe.

Iam verò diluenda ſunt hæc inania Aſtrologorum Pronunciata; Et quod attinet ad primum, ſcilicet mutationes magnas fieri in Prouincijs, Regnis, & Imperijs ex tranſitu Stellarum vnius Signi in aliud Signum, obſeruandum eſt illud, quod tradidit D. Auguſt. 5. de Ciu. Dei Cap. 1. vbi loquens de magnitudine Romani Imperij hæc habet. Cauſa ergo magnitudinis Romani Imperij, nec fortuitá eſt, nec fatalis; Prorſus Diuina Prouidentia Regna conſtituuntur humana, quę ſi propterea quiſquam fato tribuit, quia ipſam Dei voluntatem, vel poteſtatem fati nomine appellat; ſententiam teneat, linguam corrigat. Itaq; ex D. Auguſt. mente, humana Regna non ſunt fatalia, nimirum Aſtris dependentia, ſed ſolum à Diuina proficiſcuntur Prouidentia. Quamobrem ſi ex Aſtrologorum Pronunciatis fierent translationes Imperij, propter translationes Stellarum de altero in alterum Signum, aſſerendum eſſet, Stellas Leonis, cui ſubiecta eſt Italia, migraſſe tempore Caroli Magni in Stellas Arietis, ſub quo eſt Gallia, cum ipſe ſupremum Imperium, & Dominium habuerit,

D. Auguſ. de cauſa magnitudinis Romani Imperij.

Cauſa Aſtrologica refellitur.

rie in Gallia, & Italia; Et tamen nullus Aſtrologus hoc maximum abſurdum, & impoſſibile admitteret; Et ſanè ab ipſis Aſtrologis afferenda eſſet Cauſa, ob quã ob Auguſtolo, in quo deſijt Imperium Occidentale, vſq; ad Carolum Magnum lapſi ſint Anni 479. deinde Imperium Occidentale in Pipino, Carolo, & Ludouico Pio refloruerit; Cuius rei cauſa cum non ſit referenda in Stellas, ſed in humana accidentia, in rerum humanarum mutationes, in Pontificum Romanorum poteſtates, in Populorum ſubiectionem, & obedientiam, & tandem in Dei prouidẽtiam, vaniſſimum eſt, & temerarium hæc omnia translationi Stellæ vnius Signi in aliud adſcribere.

Trãslationis Imperij cauſa.

Et quoniam translatio Throni Imperialis à Conſtãtino facta ab Vrbe Romana in Vrbem Bizantij potiſſimum adſcribitur migrationi Stellarum Leonis in Virginem, detur mihi hæc venia, vt breuiter digrediendo, cauſam afferam illius mutationis traditam à Zoſimo Lib. 2. Illa nimirum fuit, quia cum dies quidam feſtus Romanis ſolemnis illuxiſſet, ritu vaniſſimo, & ſuperſtitioſo celebrandus, Imperator Conſtãtinus Chriſtianæ iam deditus, & conſacratus Religioni, celebrationem illius diei acriter deteſtatus eſt, quo factũ fuit, vt Senatus, Populiq; Romani acerbum incurreret odium, vtpotè Patriæ Legis, & Auitæ Religionis conculcator æſtimatus. Hinc Conſtantinus, vt à Romanorum odio declinaret, anſam arripuit alibi ſolium Imperiale collocandi, Vrbemque Regiam pro Solio ædificandi; Itaq; propè antiquum Ilium nouæ condendæ Vrbis fundamenta iecit Cæterum Diuino excitatus monitu, vt Sozomenus Lib. 2. Cap. 2 & Zonara in eius Vita tradiderunt, relicto opere apud Ilium inchoato, Bizantium Thraciæ Ciuitatem, rebus præclarè geſtis illuſtrem, ſed antiquitate ferè collapſam delegit, in qua domiciliũ Regium conſtitueret; In qua Vrbe reparanda, atq; ad Romæ ſimulachrum effingenda, dum Conſtantinus elaboraret, ipſi Mentem ſupernam quodammodo Architectum præſto fuiſſe, Author eſt Nicephorus Lib 8. Cap 4. Quam Ciuitatem primũ nouam Romam, mox Conſtantinopolim a ſuo nomine nuncupauit, Anno noſtræ ſalutis 332. Quare non ad Stellas, ſed ad Diuinam Prouidentiam, & ad peculiarem ſuperni Numinis afflatum referẽda eſt Imperialis Throni ex Romana Vrbe in Bizãtium translatio. Quocirca ſi tales mutationes Regnorum Aſtris non ſunt attribuendæ, corruunt ea omnia, quæ de Oculo Tauri mutato, & de Corde Scorpionis in Sagittarium translato ſuperius tradita fuerunt; Illa enim non ſunt adſcribenda Stellis, ſed humanis artibus, regnãdi Politiæ, ac Principum induſtriæ.

Trigonorũ inuentum inane.

Quantum verò ſpectat ad Trigonos Signorum Zodiaci, & Triangulos à Ptolomæo conſtitutos, intra quos diuerſas Mũdi regiones collocauit, omnia vaniſſima, abſq; vlla ratione efficta, & prorſus inaniter pronunciata putanda ſunt; Etenim in aſſignandis illis Trigonis, Aſtrologi vnicuiq; Elemento tria Signa tribuerunt, enumerantes à primo ad ſecundũ Signum; Ita vt primum, ideſt Aries, adſcribatur Igni; ſecundum, ideſt Taurus, Terræ, Gemini Aeri, Cancer Aquæ, & rurſus numerum incipientes ab Igne, cætera Signa per Elementa diſtribuunt, & ferè modo, quo maſculinum, & fæmininum ſexum in eiſdem Signis ſomniantur, cum primum maſculinum, ſecundum fæmininum appellant, ita proſequentes ordine ſucceſſiuo; Quare, cum tria Signa vnicuiq; Elemento attribuant, Arietem, Leonem, & Sagittarium Igni; Taurum, Capricornum, Virginem Terræ; Geminos, Libram, Aquarium Aeri; Cancrum, Scorpionem, & Piſces Aquæ cõſtituunt. Sed quis tam hebes eſt, qui non videat, hæc Signa Elementis aſſignata cum ipſorum Elementorum natura pugnare? Etenim Aries eſt Signum calidum, & humidum, & propterea Vernale, neq; conueniens cum Leone, calido, & ſicco, Signo æſtiuo, neq; congruens cum Sagittario frigido, & ſicco, Signo Autumnali. Idem dicendum eſt de alijs Trigonis, in quibus eadem apparet cõtradictio.

Dominia Planetarũ refutãtur.

Eadem ratione reijcienda ſunt ea, quæ de dominijs Planetarũ in partibus Mundi pronunciant Aſtrologi; Qua enim ratione Saturnus præeſt Orienti calido, cui potius deberet præeſſe Mars, qui præſidet Occidenti, frigido, & humido? Et quænam eſt proportio inter Septentrionem maximè frigidum, & Iouem magis calidum, & minus humidum, aut inter Meridiem ſummè calidam, & Venerem minus

calidam, & magis humidam?

Contradictionis confirmatio.

Quæ etiam contradictio patet ratione Ventorum, quoniam Venti Orientales calidi, & humidi cum Saturno frigido, & ſicco, conuenientiam non habent. Occidentales frigidi, & ex parte ſicci parum conueniunt cum Marte. Boreas frigidus, ſiccuſq; Ioui repugnat, Auſter ſolus calidus, & humidus aliqua ratione Venti cōgruere videtur.

Alia aſtrologica repugnantia.

Addo veteri fama decantatum eſſe, in Regione Gothorum, & Scytharum Martem dominari, quæ eſt pars Septentrionalis Ioui attribuia, ipſi parũ conſonans, niſi quatenus ille Planeta purum, & ſalubrem efficit aerem, qualis extat in aliqua parte Septentrionali. Et obſeruandum eſt Iouis dominatum (ſi tamen aliquis eſt in ea parte) vltra ſeptuaginta grados latitudinis Septentrionalis ſuas vires non extendere, quoniam exinde ſylueſtres ſunt homines, Iouis ciuilitati penitus aduerſantes, quemadmodum Venus nihil dominij habet ſub Tropicis, vbi mores vigent Saturni, vbi ſquallent omnia, & homines locuſtas, ciboſque nefandos manducant, ac delicijs, quas influit Venus, omninò carent, vbi etiam breuioris ſunt vitæ, ex intemperie Saturni, cum tamen Venus longam elargiatur ætatem; Itaque ſtatuendũ eſt, Ptolomæum non rectè quattuor efformaſſe Triangulos, Europam, Aſiam, & Africam continentes, prætermiſſa America, Mundi parte ſibi ignota, quaſi Tellus eſſet quadrangula, & quattuor veris angulis comprahenſa. Neq; conſiderauit eos, qui degunt ſub Aequatore, neq; qui in altero habitant Hemiſphærio; Etenim Ioui eſt aſſignanda potius Aequinoctialis plaga hominibus plena, optima tēperie, & moribus præditis, & vitam longæuam trahētibus. Quocirca hallucinati ſunt Arabes, & præſertim Haly, qui climata ſeptem Planetis aſſignauit, ordinem reſpiciens Planetarum, non Populorum mores, & cum Planetis colligationes; Ideò Aequatorem tribuit Saturno, Tropicos Ioui, cũ potius contrarium conſtituere debuiſſet; Ibi enim ponenda ſunt dominia Planetarum, vbi ipſorum qualitates, & influxus conſpiciuntur. Propterea clima Aequinoctiale, vt dixi, magis Ioui idoneum videtur, quam Tropicum clima, & extremum, quod potiori iure Saturno conuenit.

Arabum inania figmenta.

Alia diuiſio fortaſſe minus abſurda inuenta fuit à Campanella Lib. 2. Aſtrolog. Art. 2. vbi diuidens medium intercedens inter Tropicum, & Circulum Arcticum, quod continet ferè gradus 43. ita diuiſit, vt pars Meridiana, quæ eſt à Tropico ad grad. 15. ſubiaceat Veneri; Media vſq; ad alios grad. 15. detur Ioui, Extrema vſq; ad alios 13. gradus ſubdatur Marti, Et tandem Saturnus in extremis partibus dominetur. Quæ diuiſio, quantumuis ficta ſit, nulloq; Aſtronomico munita præſidio; nihilominus cum Populis eas regiones habitantibus aliquam habere congruẽtiam videtur. Nam cum à gradu 23. ab Aequatore vſq; ad grad. 38. regnet Venus, videmus Arabes, Mauros, Aegyptios, & Sineuſes in eo climate habitantes Venereis moribus præditos eſſe. Cum verò à gradu 38. vſq; ad 53. Iuppiter dominium ſuum extendat, videmus Italos, Hiſpanos, Græcos intra illos gradus habitantes Iouis mores referre; Atq; cum à gradu 53. vſq; ad 68. Mars dominetur, videmus Germanos, Anglos, Gallos Martiales eſſe, Et cum à gradu 68. vſq; ad 90. dominetur Saturnus, extremos illos Populos Saturninos eſſe comperimus. Cæterum, vt verum fatear, hæc diuiſio adaptat potius Populos Stellis, quam Planetas Populis, & ex moribus gentium Planetarum vires, influxus, & dominia coniectari contendit; Nullum enim aliud eſt fundamentum, quo Principatus, ſeu dominia Planetarum in ijs regionibus cōſtituantur, quam mores Populorum Planetarijs influxibus congruentes, cum tamen illi mores vel Iouem, vel Venerem, vel Martem, vel Saturnum referẽtes, non Planetis, Cauſis vniuerſalibus, quales etiam ſunt Sol, & Luna, ſed alijs Cauſis proximis, ſcilicet legibus, conſuetudinibus, diſciplinis, mercaturis, & alijs rebus accepti ſunt ferendi. Hinc animaduerto hanc diuiſionem Campanellæ iniurioſam eſſe Soli, Lunæ, & Mercurio. Etenim Sol, & Luna, quamuis communes vniuerſo Orbi Planetæ æſtimentur, attamen multi ex Aſtrologis vires Solis, & Lunæ maximè in Oriente dominari putarunt, Mercurij verò influxus in Germania, & Italia præſertim vigere exiſtimarunt.

Campanellæ diuiſio rationabilior.

Ex dictis conſtat, Triplicitates Signorum, ſeu Trigonos eſſe figmenta, diuiſio-

nes

nes Climatum, & Regionũ reſpectu Trigonorum eſſe nugamenta Trigonocratores vanos eſſe, & fictitios; Propterea patet, omnia, quæ ex his deducuntur, futilia eſſe, & inania. Quapropter ſtatuendum eſt, ex ſignis Zodiaci, vel per ſe ſpectatis, vel vnitis, & Trigona componentibus nullum colligi poſſe de Fine Mundi præſagium.

Ex ſignis Zodiaci nihil colligi de fine Mundi.

His propterea præmiſſis, & accuratè, ni fallor, conſideratis, reſpondendum eſt Argumentationi deſumptæ à Triplicitatibus Signorum, à Triangulis Mũdi partes, iuxta Ptolomæum complectentibus, à dominijs Planetarum in diuerſis Terræ regionibus, in quibus cum à Planetis, vel per ſe ſumptis, vel vt Trigonocratores ſunt, produci poſſint horrifica euẽta, qualia Mundi præcedent excidium, cõficitur ex tali Aſtrorum poſitu aliquam de Mũdi Fine conſtrui poſſe notitiam. Quæ ſanè Argumẽtatio nullius eſt roboris, tum quia, vt oſtendi, ſupradicta pro libito ab Aſtrologis ficta ſunt, nulloq; ſepta veritatis munimine, tum etiã quia, eſto quod in Regionibus Trigonis Signorũ ſubiectis, atq; in Triãgulis Mundi à Ptolomęo conſtitutis fieret aliqua ingens mutatio, vel ipſa produceretur à Planetis illis partibus dominantibus; Tamen huiuſmodi accidentia, & prodigia non inferunt mutationem vniuerſalem toto Orbe faciendam, cum ipſe ad ſuum finem perueniet, & multa huius generis euenta retroactis temporibus contigerunt, & nihilominus adhuc Mundi inferioris molem fatum poſtremum non inuaſit. Quocirca putandum eſt, præteritos euentus, atq; futuros non ab Aſtris deſumere vires, ſed ab Arcanis Diuinæ Poteſtatis, quæ non intra Trigonos, non intra Mundi Triangulos, non intra limites influxuum Planetarum cogitur, & coarctatur, ſed libera, & omnipotens vbiq; gentium ſuos admirabiles, & inopinatos parit effectum.

Reſponſio ad argum. Aſtrologicum.

CAPVT NONVM.

Diuiſio Domorum cæleſtium reprobatur; Et quatenus loca, ſeu ſpatia diſtincta ſint, nullam habere actiuitatem, ſeu influentiam oſtenditur. Examinatur Figura cæleſtis Petri de Alliaco de Initio Mundi. Errata Aſtrologica in ipſa accuſantur, & nihil ex ipſa Figura, & præſertim ex octaua Domo, quæ eſt Domus Mortis, de Mundi morte vniuerſali coniectari poſſe, demonſtratur.

Ad euertenda vniuerſa Aſtrologiæ fundamenta, quibus innixi Diuinatores Mundum eſſe cremandum præſagire contendunt, operæ pretium eſſe duco figuram Cæli de tempore Principij Mundi hìc exhibere, efformatam à Petro de Alliaco Cardinali Cameracenſi in ſua Concordia Aſtrologiæ cum Theologia verb. 19. Etenim quamuis hæc Figura reprobata ſit, & deſtructa à validiſſimis rationibus Ioannis Pici, Aſtrologorum Expugnatoris, Lib. 5. aduerſus Aſtrolog. Cap. 10. vbi ipſam non ſolum dubiam, aut falſam, ſed impoſſibilem Aſtrologico calculo exiſtimat; Tamen ego quoq; ipſam accuratè, ni fallor, conſiderando, oſtendam inane prorſus, & mendacijs refertum eſſe iudiciũ, quod de ipſa poteſt effingi. Quoniam verò eadem figura in duodecim Domos diuiſa eſt, antequam oculis ipſam ſubijciam, breuiter cauſam vaniſſimam diſtinctionis Domorum indicabo.

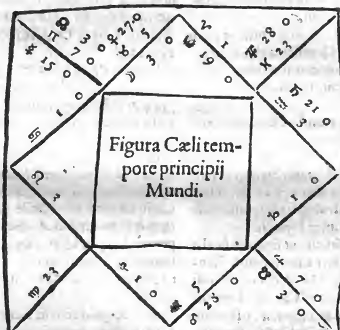
Pro qua re explicanda ſciẽdum eſt ab Aſtrologis excogitatos fuiſſe diuerſos modos, diuidendi Cælum in duodecim partes, quas Domos appellant, vt tradidit Origanus par. 2. de Motibus Cap. 11. & Ranzhouius 1. parte ſui Operis de duodecim Cæli domicilijs; Nos autem clariorem ſequentes diuiſionem, aſſerimus, cum aliquibus Aſtrologis, Cælum per ſex maximos Circulos diuidi, inter quos duo principales ſunt, Horizon, & Meridianus; Reliqui quatuor minus principales ſunt: Duo primi continent ſpatiũ Orientale ab Ortu ad Meridiem, & diuiduntur in tres partes continentes nonaginta

Domorum diuiſio Aſtrologica.

ginta gradus Eclypticæ. Duo ſecundi cõprehendunt ſpatium ab Ortu ad imum Cæli, & pariter continent tres partes, ſeu nonaginta gradus Zodiaci. Duo alij circuli à Meridie ad Occidens, & ab Occidente ad infimum Cælum continent ſex alias partes eiuſdem rationis, ita vt totũ Cælum in duodecim partes diuidatur. Hinc primum ſpatiũ inter Horoſcopum, & Medium Cælum dicitur Quarta Orientalis; ſecundum ſpatium, Quarta Meridionalis; tertium ſpatium, Quarta Occidentalis; quartum ſpatium, Quarta Septentrionalis; & hæc ſpatia ſimul collecta efformant duodecim partes Cæli, quas Domus, Manſiones, Domicilia, Loca, & Cuſpides dicunt Aſtrologi; Quamuis cuſpidis nomen potius cõueniat initio Domus, quam integræ Domui. Propterea aſſertum Aſtrologicum eſt, quod quinq; gradus præcedentes cuſpidem connumerandi ſunt ſequenti Domui, ver. g. poſteriores quinq; gradus duodecimæ, ad primam referuntur Domũ, & ſic de reliquis.

Non eſt mihi hoc loco propoſitũ conſiderare inanem, & ridiculam cuiuſcunq; Domus proprietatem, nimis enim longè à meo aberrarem inſtituto, ſed tantum in vniuerſali cæleſtes Domos, abſq; vllo crimine ſubuertam, & de octaua potiſſimum Domo, quæ ab Aſtrologis Contubernium Mortis appellatur, pauca ſubnectam, ad indicandum in hac figura ex Domo Mortis nequaquam colligi Vniuerſi Mundi mortem per Incendium euenturam.

Ad demoliendas igitur cæleſtes Domos, ſat eſſe affirmare, circulos illos, ex quibus reſultant, ab humana imaginatione in Cælo effictos eſſe; cum Cælum nullam patiatur realem partiũ diuiſionem, ſed tantum ab Intellectu efformatam; Ex quo datur intelligi, quod fictæ etiam, & imaginariæ prorſus ſunt Domus Cæleſtes in Cælo ab Aſtrologorum ingenijs extructæ; Sed demus illas Domus veras

eſſe, & non hominum figmenta, ſanè nihil aliud erunt, quam ſpatia, vel loca in Cælo diſtincta; Vnde ſequitur, illa domicilia nullam habere efficaciam; Etenim ſi locus eſt ſpatium, aut interuallum, vt aſſerebant Antiqui, ſpatium ſuaptè natura nulla efficacia, & actiuitate præditum eſt; Si verò locus eſt ſuperficies corporis ambiẽtis, vt docuit Ariſtoteles, quoniam Aplanes, ſeu Firmamentum, in quo huiuſmodi ædificantur Domus, non ambit, tamquam locus, Planetas, neque ipſos, inſtar loci, complectitur, planè ſequitur, locũ nullam locato vim impertiri, & Planetas nullam à Domibus, in quibus collocãtur, mutuare virtutem, & efficaciam.

Non me latet Aſtrologos, vel inuitos aliquam virtutem locis attribuere; Nam Caput, & Cauda Draconis, quæ ſunt latitudines Planetarum, excepto Sole, ab

Eclyptica ad Boream, & ad Meridiem, illud certè non ſunt, qoamimera puncta, ſeu loca, & ſitus reſultantes ex nexu duarum linearum, vel ex interſectione duorum Cirouloru. Quare, cum aſſerant Aſtrologi Lunam in capite Draconis fortiorem eſſe, in cauda verò debiliorem, quod etiam de alijs affirmãt Planetis, conantur aliquam loco attribuere virtutem; Quam etiã euidentiſſimè concedunt, conſtituentes alias domos cardines, & angulos, alias ſuccedentes, alias cadentes ab angulo; Ideò tradunt in angulis validiores eſſe Planetas, mox in ſuccedentibus, & parum, vel nihil in cadentibus, quia ſunt remotæ ab angulis, ſcilicet à prima domo, à decima, à ſeptima, & à quarta, quibus, propter angulos, validiores concedunt vires. Verumtamen angulos, qui eſt ſpecies quantitatis continuæ, nullam habet ex ſua natura actiuitatem: Nam, vt alias adnotauimus, quãtitas ſequitur naturam materiæ, quæ principiũ paſſiuum, & non actiuum ab vniuerſo Philoſophorum choro conſtituitur.

Præterea, quid eſt pars Fortunæ, niſi locus quidam in Geneſi inanis, & ineſſicax? Ecce tibi enumeratur diſtantiá Solis à Luna, & gradibus talem diſtantiam conſtituentibus; adduntur gradus Aſcendentis, in quibus omnibus ſimul ſumptis, aggregatum dicitur locus Fortunæ. Quid ineptius? Nam quam vim habet ille locus, vbi nulla conſideratur Stella, vbi nullum lumeo? Quæ virtus eſt in illo. Hinc patet vanitas Aſtrologorum ponentium partem Fortuoæ inter Hylegh.

Sed iam tempus eſt, vt figuram oculis propoſitam dilıgẽter examinemus. Conſtituit Alliacenſis Horoſcopum Mundi, Cancrum, & medium Cælum Arietem, in qua conſtitutione ſupponit, Mundum creatum fuiſſe in Aequinoctio Vernali; Et quamuis hæc fuerit grauiſſimorũ opinio Virorum, attamen adhuc incertũ eſt, an creatus fuerit Mundus, Sole exiſtente in Ariete, an in Libra, Autumnali tempore; Et huic ſecundæ opinioni ſuffragari videntur ſacræ Geneſis verba, quibus tellus fructibus repleta eo tẽporeſ, quo creata fuit, ante oculos proponitur. Itaq; primo adſpectu dubia, & incerta hæc Cæli apparet figura; Collocat ex conſequenti in quarta domo Libram, tamquam oppoſitam Arieti, & in ſeptima collocat Capricornum, è regione aduerſautem Cancro, à quibus quattuor angulis principalioribus cæteræ quoq; domus cum ſuis Signis, iuxta modum rationalem cõſurgunt. Ponit Solem in 19. grad. Arietis, & affert rationem, quia Sol fuit creatus propè Meridiem, tamquam in eá parte Cæli; in qua ſplendidior refulget, Sol enim in Oriente atmoſphæra, ſeu vaporibus terræ offuſcatur; Hinc Sol poſitus in culmine, ſeu corde Cæli, & in ſua exaltatione, ſcilicet in Ariete, apheta Mundi vocatur, eſt enim in loco hylegiali, & etiam poteſt appellari Alcochodon, ex ſentẽtia Arabum, ideſt Annorum dator, quamuis ex ſententia Ptolomæi, nulla ſit diſtinctio inter Hylegh, & Alcochodon, imò Ptolomæus numerom annorum, non ex natura Planetarum, ſed ex numero partium circuli Aequatoris metiatur, quæ tamen omnia vaniſſima ſunt; Ex quo ſequitur Mundum debuiſſe durare per Annos fridiarios, & maximos Solis, quod experientia clariſſima, & longiſſima Mundi duratione reprobatur; Anni ſiquidem fridiarij Solis ſunt 120.

Lunam deinde in tertio gradu Tauri conſtituit in vndecima domo, qua in re grauiter hallucinatur, putans Lunam non fuiſſe creatam in Coniunctione cum Sole, vt aliqui ſapientiſſimi Viri aſſerunt, vel in Oppoſitione, ſeu Plenilunio, vt alij affirmant, ſed exiſtimat Alliacenſis Lunam creatam fuiſſe in ſua Quarta, vel quaſi; Quod omninò impoſſibile videtur, nam cum ipſe ponat Lunam diſtantem à Sole per grad. 14. & Quarta Lunæ requirat diſtantiam graduum nonaginta, falsò aſſerit eam creatam fuiſſe in ſua Quarta, vel quaſi.

Addo, quod cum ex ſacra Scriptura Luminaria in quarta die creata fuerint, vel ſaltem, vt aliqui ex ſacris Scriptoribus ſunt interpretati, receperint proprium motum, & proprias qualitates, non potuit Luna creari, vel moueri diſtans à Sole per 14. gradus, quia fuiſſet poſt ipſum creata, vel mota ante ipſum pluſquam duobus diebus, ſi conſtituatur motus eius à principio Arietis.

Deinde Mercurium ponit in duodecima Domo in grad. 15. Geminorum, & afferens rationem, ob quam Mercurius in

Digitized by Google

Virgine, ſua exaltatione, non ſit collocatus, aſſerit, Mercurium non poſſe diſtare à Sole per duo Signa, cum tamen iuxta doctrinam recentiorum Aſtronomorum, nec per vnum Signum integrũ diſtet à Sole, à quo recedere poteſt tantũ per gradus 28. Quapropter Author ponens ipſum à Sole diſtantem gradibus 56. ſe omninò imperitũ Aſtronomicæ oſtẽtat facultatis.

His notatis, pluribuſq; relictis, quæ ex principijs Aſtrologicis huius figuræ falſitatem demonſtrant, ad id, quod eſt mihi propoſitum, accedo, ſcilicet ad inquirendum, an ex hac figura aliqua deduci poſſit notitia de Mundi fine per ignem. Conſtituũt Aſtrologi domum octauam domiciliũ Mortis, & ſi Iouianus, Pontanus, Cardanus, & alij ſeptimam domum, tãquam oppoſitam Orienti, primæ domui, & Horoſcopo, domiciliũ Mortis cõſtituunt. Ratio verò, ob quam 8. domũ Cõtubernium Mortis efficiant, eſt, quia ſecundum ordinem Signorũ in ipſam cadit Scorpius, qui eſt domus Martis, malefici Planetæ; ſed vide Aſtrologiæ fallaciam; quãdoquidem cum Saturnus ex huius artis decretis præſit primæ domui, tanquã primus Planeta, ſequitur Saturnũ præeſſe etiam octauis, atq; ita præſidere oppoſitis .ſ. vitæ, & morti, ſicuti etiã Venus, cum præſideat 5. domui, & duodecimæ apparet euidẽs repugnantia, quia quinta conſtituitur domus voluptatum, & duodecima carcerum, & clandeſtinorum hoſtium, cum tamen in ipſa ſit Piſcis, qui eſt domus Iouis, maioris fortunæ, & ſit contigua primæ domui, ideſt Orienti, quæ tamquam felicior pars vna cum Medio Cælo, ideſt decima domo, ab Aſtrologis prædicatur. Quare ex octaua domo, neque, vt domus eſt, neque vt in ipſa præſidet Saturnus ratione ſuæ Domus, ideſt Aquarij, qui ab Alliacenſi ponitur in octaua, aliquod de Mundi Occaſu per cõcremationem colligi poteſt iudicium. Commune Pronunciatum Aſtrologicum eſt, Saturnum carpentum habere in Aquario, in quo velut in ſolio reſidet, & Signo illo, velut regio vtitur curru; Hinc dicitur Planeta in ſuo Carpento maximam exercere potentiam, vnde diuerſa eſt ratio de exaltatione, ſeu carpento Planetarum in Signis, & de ipſorum Apogæis; Etenim de Apogæo agentes Aſtrologi, loquuntur de maxima diſtantia Planetæ à terra, tractantes autem de carpento, intendunt agere de dignitate, & viribus Planetæ in illo Signo. Propterea hic Author ad indicandam efficaciam mundanę Mortis conſtituit Saturnũ in octaua domo in Aquario, ſuo carpento; Sed obſecro, quænam eſt conuenientia, aut ſimilitudo inter Saturnum, & Aquarium? quod eſt Signum aereum, calidum, & humidum temperatum, conſtituẽs Trigonum aereum, nullum exceſſum caliditatis habens, ex quo inferri poſſit incendium Mundi, & potius ex tali poſitu Saturni in Aquario indicatur Catachiyſmus Mũdi ex frigidis Cauſis proueniens, propter frigiditatem Saturni in domo Mortis dominantis. Si autem Author voluiſſet Diluuium indicare per hãc Saturni conſtitutionem, oportebat in octaua domo, vna cum Saturno, aliquod Signum ex Trigono aqueo collocare.

Aggreditur demonſtrari nullo modo poſſe.

Neque prætermittam ad magis oſtendendam Authoris vanitatem, aſpectum ſextilem Solis ad Saturnum maximè in Medio Cęli non ſolum imminuere, & infirmare Saturni maleficium, ſed potius beneficum reddere, ac benignum; Quod etiam præſtat Venus Quadrata irradiatione percutiens Saturnum, in Signis breuium Aſcenſionum, qui aſpectus tamquã ſextilis reputatur, & propterea mitem, ac benignum Saturnum efficit.

Neque aliqua Incendij origo coniectari poteſt ab aſpectu Quadrato Martis ad Saturnum, eo quia Mars calidus, & ſiccus poſſit aliquam ſuæ excedentis caliditatis, & ſiccitatis portionem Saturno communicare. Verum ſi expendatur accidentalis ſtatus ipſius Martis, Scorpionis Signum inhabitantis, apparet, ex hoc Signo Martem frigiditatem potius, & humiditatem haurire, cum Scorpius ſit Signum Aqueum, & Planeta in loco, & Signo, in quibus reperitur, moderationem ſuſcipiat; Quare ſi aliqua qualitas ipſius Martis attribuenda eſt Saturno propter aſpectum, quem ad ipſum habet, erit influxus tẽperatus, & non in exceſſu calidus, qualis ad cõbuſtionem Mundi requiritur.

Neq; ex ſeptima domo, in qua Capricorni Signum reperitur, coniectari licet poſtremum Mundi fatum per Ignem, namq; hoc Signum ſua natura frigidum, & ſiccum eſt, & interitum Mundi potius per terræmotũ indicat euenturum, cũ tale Signũ Mortem ex ruina Terrę portendat.

DISPVTATIO
SCRIPTVRALIS.

EX impuris, atq; cænoſis humanæ ſcientiæ lacunis hactenus de cõſummatione ſęculi notitiam haurire ſtuduimus; Nũc eadem ex purioribus Sacræ Scripturæ, Sanctorumq; Patrum fontibus promenda eſt. Neq; quærendum an ſacri eloquij, & Patrum teſtimonijs cõmunis rerum interitus aſtruatur; Siquidem id in hac vniuerſa tractatione, tamquam baſis, ac fundamentum Orthodoxa fide teſtatiſſimum conſtituitur, ſed tantum diſſerẽdum eſt, An in Sacro Codice pateat tempus præſignatum, ac definitum, quo nouiſſima dies illuceſcet; Aliqui enim ex Sacris monumentis erepto lumine, poſtremum rerum tempus ita audacter indigitarunt, vt operæ pretium me facturum eſſe cenſeam, ſi in ipſorum ſententijs excutiendis nonnihil laboris impendam. Hanc verò Diſputationem per Quęſita, & Capita digeram, & per Sectiones diſtinguam.

Primò quæram, Vtrum ſex dies Creationis Mundi indicent ſex annorum milliaria, quibus opinio eſt multorum Mundum duraturum eſſe. *Ordo ab Auctore ſeruandus in Scripturali diſputatione.*

Secũdò, in examen reuocabo, An Danielis hebdomadę ad tẽpus excidij Mundani referantur, & alia ex Sacra Scriptura deprompta de tempore finali argumẽta expendam.

Tertium Quæſitum, & Caput erit de incertitudine nouiſſimi diei, Scripturæ, & Sanctorum teſtimonijs comprobata, cum expreſſione cauſæ, ob quam Deus Mundi finem incertum eſſe voluerit, & declarabo difficilia loca de proximitate vniuerſalis mutationis.

Quartum Quæſitum, & Caput erit de Prędicatione Euãgelij in Vniuerſo Orbe.

Quintum erit de bellis, & alijs infortunijs Mundi ſenectam præcedentibus.

QVÆSITI PRIMI
CAPVT PRIMVM.

Examinatur, an dies Creationis Mundi fuerint plures dies, an vnus, & recepta ſententia de pluralitate dierum oſtenditur, non inferri durationem Mundi futuram eſſe ſex millium annorum ſpatium ex falſa intelligentia verborum Pſaltis Pſal. 89. Quoniam mille anni ante oculos tuos, tamquam dies heſterna, quæ præterijt. Quæ verba iuxta veram expoſitionem vnà cum ſimilibus verbis D. Petri explicantur, & ſtatuitur nullatenus ſextum millenarium

rium poſtremam eſſe Mundi ætatem,& breui digreſſione aduerſus Chiliaſtas, conſtituentes ſeptimum millenarium pro Regno Chriſti, cum ſuis Sanctis in terra, ante finem Mundi, totum Caput abſoluitur.

CElebris, & peruulgata fertur traditio cuiuſdam Eliæ, non Theſbitis Magni Prophetæ, cuius præclara geſta in ſacris narrantur litteris, ſed Rabbini Thalmudici, ac Caballiſtici Mundum ſex millibus annorum duraturum eſſe. Quod pronunciatum conſignatum eſt in Thalmudicis voluminibus ord. 4. tract. 4. cui titulus eſt Sanedrin, hoc eſt Iudicium, & his verbis exprimitur. Sex millia annorum erit Mundus, duo millia inanitatis, duo millia legis, duo millia dierum Meſſiæ. Et ſanè cum Thalmudicum opus omnium planè mendaciſſimū ſit, huic dicto fides iam ſatis abrogatur, nihilominus cum hæc antiquorum Hebræorum opinio in ora Sanctorum Eccleſiæ Procerum irrepſerit, ſuperuacaneum non eſt hanc ſententiam diligenti trutina expendere. Id enim approbauit Irenæus lib. 5. aduerſus hæreſ. cap. vlt. ita loquens. Quotquot diebus hic factus eſt Mundus, tot & millenis annis conſummetur. Idem ſenſit Iuſtinus Philoſoph. & Martyr, lib. 5. ad Gentes, quæſt. 71. Conſenſit Hilarius in Matth. dictum cap. 17. Et poſt ſex dies transfiguratus eſt. Sex, inquit, millium annorum temporibus euolutis, Regni cæleſtis honor præfiguratur. Et S. Hieronym. in ep. expoſit. Pſalmi 89. elucidans verba; Quoniam mille anni ante oculos tuos, tamquam dies heſterna, quæ præterijt, hæc habet. Ego arbitror ex hoc loco, & ex epiſtola, quæ nomine Petri inſcribitur, mille annos pro vna die ſolitos appellari, vt ſcilicet, quia Mundus in ſex diebus fabricatus eſt, ſex millibus tantum annorum credatur ſubſiſtere, & poſtea venire ſeptimum numerum, & octonarium, in quo verus exercetur Sabbatiſmus. Quod etiam confirmat in comment. Micheæ cap. 4. & ſextam, atque nouiſſimam ſexti millenarij horam tempus fidei Gentium eſſe oſtendit. Confirmāt Genebrardus in principio ſuæ Chronologiæ; Galatinus lib. 4. cap. 20. Io. Picus in ſuo Heptaplo.

Multorū afferuntur ſententia circa numerum annorū Mundi.

Famigerata eſt etiam de hac re Lactātij Firmiani opinio pluribus expreſſa verbis lib. 7. cap. 14. cuius aliqua tantum referre verba non pigeat. Sciant igitur Philoſophi, qui ab exordio Mundi ſæculorum millia enumerant, nondum ſextū milleſimum annum eſſe concluſum, quo numero expleto, conſummationem fieri neceſſe eſt, & humanarum rerum ſtatum in melius reformari. Hæc Lactantius cum reliquis, quibus cum ſtatuiſſet, ſex mille annos ſęculi durationem fore, ſubdit cap. 25. Iam appropinquare terminum ſexti millenarij, & omnem expectationem non amplius eſſe, quam ducentorum annorū. Ideoq; lapſum, & ruinam rerum breui fore; Quod Lactantij pronunciatum refutauit euentus, & Lactantium calculus annorum fefellit, quandoquidem ipſe vixit anno Chriſti trecenteſimo, quo tempore falſum eſt ſextum millenarium annorum à Creatione Mundi ſuo fini proximum fuiſſe.

Lactantij Firmiani verba de Mūdi duratione.

Sed non eſt mirandum, Lactantium temporum calculo deceptum eſſe, quando S. Ambroſius lib. 7. in Lucam cap. 2. ſex millium annorum durationem Vniuerſi repudians, aſſerit, ætate ſua, ſcilicet, anno ortus Domini 376. quo ſcripſit cōmentarios in Lucam, pluſquam ſex millia annorum ab Orbe condito præterlapſa eſſe, ratione inita ſibi peculiari ex annorum ſupputatione, & tamen iuxta eam, quæ ab Hebræis tradita fuit, ab Ambroſij tempore nondum præterierant anni quattuor millia quadringenti, vt obſeruat Sixtus in ſacra Bibliot. lib. 5. annot. 190. Sed verius Card. Baronius in Martyrolog. 25. Decembris notauit Chriſtum natum eſſe, anno a Creatione Mūdi quinquies milleſimo centeſimo nonageſimo nono. Quare cum Ambroſius affirmauerit ſua ætate abijſſe à Mūdo cōdito ſexies mille annos, patet illi numero deeſſe pluſquam quingentos annos; Obijt enim Ambroſius anno Chriſti trecenteſimo nonageſimo ſeptimo, vt in ſuis Annalibus idē Baronius enarrat. Sed hæc obiter.

Verum S. Auguſtinus hanc opinionem

de

Digitized by Google

de ſexto millenario pro Mundi duratione modò refellit, modò tolerandam eſſe affirmat. Ipſam reijcit in Pſalm. 89. interpretans Dauidica verba commemorata. Mille anni &c. at lib. 20. de Ciu. Dei cap. 7. non improbat hanc ſententiam, in ò aſſerit, ſe id aliquando opinatum fuiſſe, & ſolum reprehendit in ea parte, quæ fauet errori Chiliaſtarum, de quo infra diſputabimus. Hæc animaduertens Card. Bellarminus lib. 3. de Romano Pontif. cap. 3. hæc ſcribit: Optima moderatio D. Auguſtini, qui hanc ſententiam, ſcilicet durationem Mundi, ſex millibus annorum futuram, probabilem putauit, & eam vti probabilem ſecutus eſt. Neq; hinc ſequitur nos ſcire tempus vltimæ diei, dicimus enim probabile eſſe, Mundum non duraturum vltra ſex millia annorum, non autem dicimus id eſſe certum. Hactenus Bellarmin.

Card. Bellarm. circa D. Auguſt. opinionem.

Probabilitates de ſexto millenario pro Mūdi duratione à ſacris litteris multa habentur.

Probabilitas autem huius ſententię inde oritur, quia multa de numero ſexenario ſacris litteris prodita ſunt, quæ referre videntur ſextum millenarium, quo conſumandum eſt Vniuerſum, & quieſcendum deinde in ſeptimo millenario. Sex diebus gloria Domini inclinauit ſuper montem Sinai, cooperiens illum nube Exod. 24. quo ſignificatur huius vitæ tempus. Arca Noe requieuit menſe ſeptimo. Ioſue oppidum Iericho ſexies circuiuit, ſeptimo autem die muri Ciuitatis corruerunt. Septem hebdomadæ datæ ſunt populo Iſraelitico ad metendum, Deuteron. 16. quibus magna ſeptem ſæcula deſignantur. Sex tribulationes apud S. Iob ſunt huius vitæ paſſiones, ſeptima verò, in qua malum non tangit iuſtos, erit poſt hanc vitam, quando Iuſti venient ad requiem Sabbati. Seruus Hebræus ſex annis ſeruit Domino ſuo, Exod. 21. Se diebus colligendum manna, & ſexta die duplum legendum Exodi 16. Septem tubæ, & ſepteni ſigilli in Apocal. cap. 8. repręſentant huiuſce numeri myſteria; Et hæc omnia eò collimant, vt Mundi ætatem in ſexto millenario conſtituant.

Præmiſſa reuerentia erga tot inſignes Doctores, qui huic ſententiæ adhæſerunt, aſſero, hanc opinionem incerto prorſus, ac nutanti innixam eſſe fundamento. Et quantum ſpectat ad dies, in quibus ſacra Geneſ. cap. 1. narrat, creatum fuiſſe Vniuerſum, ex quibus diebus fautores huius aſſertionis inferunt tot millibus annorum correſpondētibus ſex diebus Creationis permanſurum eſſe Vniuerſum, in memoriam reuoco Lectori S. Thomam pri. parte Quæſt. 64. art. 2. problematicè defendere Mundum, vel vnico momento temporis fuiſſe creatum, vel ſex diebus productum. Etenim ibi refert ſententiam D. Aug. lib. 4. ſuper Geneſ. cap. 22. ſcilicet, per diem intelligi cognitionē mentis Angelicæ, ita vt primus dies ſit cognitio primi Diuini operis, & ſecundus dies cognitio ſecundi, atq; ita diſtinguantur dies, nō ſecundum ſucceſſionem productionis rerum, ſed ſecundum cognitionem mentis Angelicæ, quum propriè, & verè appellādam eſſe diem, tradit S. Doctor.

Opinionem de ſexto Nonario aſſerit incertam.

Hanc Auguſtini ſententiam enarrans Molina tract. de opere ſex dierū Diſp. 1. putat, nomine diei, ex mente Auguſtini, intelligi cognitionem, qua Angeli in Verbo cognouerunt ea, quæ ſingulis illis diebus narrantur facta, & reſpectu cuius cognitionis plures dies diſtinguantur. Sed miror vehemēter, Molinam in exponenda Auguſtini ſententia, tum à veritate, tum ab interpretatione S. Thomæ recedere; Etenim S. Doctor illam exponens art. citato, ita loquitur; Et dicitur vnūquodq; opus eſſe factum in aliqua die, quia nihil Deus produxit in rerum natura, quod nō impreſſerit menti Angelicæ. Quibus verbis indicatur, non cognitio matutina, quā habuerunt Angeli beati in verbo, ſed veſpertina, quam habuerunt per ſpecies inditas ab inſtanti Creationis. Igitur nō eſt, quod Molina referat diſtinctionē dierum illorum in cognitionem, quam habuerunt Angeli in Verbo; nam Auguſtinus nō eſt locutus de tali cognitione habita ab Angelis in Verbo; Illa enim cognitio non eſt multiplex, ſed vna ſimpliciſſima, ideò fieri non poteſt, quod illa, per comparationem ad obiecta, tamquam plurificata per dies cenſeatur; Imò puto Auguſtinum accommodantem ſuam interpretationem verbis ſacræ Geneſ. putaſſe diſtinctionem dierum ex cognitione veſpertina petendā eſſe, quia in ſacro Codice, primū fit mentio de veſpere, quam de mane, ita enim habetur: Factum eſt veſpere, & mane dies primus, vbi nomine veſperis indicatur notitia veſpertina; De hac verò duplici ſcien-

Error Molinæ in D. Aug. ſententiæ expoſitione.

Suarez, & D. Thom. circa ſententiam D. Aug. ſcientia Angelorum multa congeſſit Suarez lib. 1. de opere ſex dierum cap. 11. examinans de hac duplici ſcientia ſententiam Scoti, D. Bonauent. Ægydij, Alex. Alenſis, & aliorũ, & ſtatuit, Auguſtinum ſenſiſſe, vnicam tantum eſſe ſciẽtiam matutinam Angelorum de rebus creatis, illamq; eſſe viſionem earum in Verbo; Quę eſt etiam interpretatio S. Thomæ pri. par. quæſt. 58. art. 6. & 7. & hæc ſcientia conceſſa fuit Angelis ſanctis à principio beatitudinis, non autem Angelis, qui peccauerunt, vt colligitur ex eodem Auguſtino lib. 11. de Ciuit. cap. 7. & lib. 2. Geneſ. cap. 8.

Quoniam verò hæc ad propoſitã materiam parum ſpectant, reuertens vnde diſceſſi, aſſero fuiſſe etiam opinionem Philonis Hebræi lib. 1. allegoriarum, legis ſex illos dies non fuiſſe ſex dies naturales; Cui adſtipulatur Procopius inter *Sententia circa ſex dies creationis.* Græcos, affirmans omnia à Deo facta ſimul fuiſſe, & Moyſen numero ſex dierum fuiſſe vſum, ob imbecillitatem intellectus noſtri, atq; vt erudiret, pingui (vt aiunt) Minerua Hebræas gentes rudes, & imperitas. Hinc Caietanus in expoſitione verborum Geneſ. teſtatur ſex illos dies eſſe vnum, & eumdem diem ſexies repetitum, per comparationem ad illa, quæ ſex illis diebus fuere producta, adeò vt putet Caietanus omnia fuiſſe creata, non ſolum eodem die naturali, ſed etiam in primo inſtanti illius diei; Atq; horum ſententiæ fauet teſtimonium Eccleſiaſtici cap. 18. Qui viuit in æternũ, creauit omnia ſimul, & Geneſ. 2. habetur: Iſtæ ſunt generationes Cæli, & terræ, quando creata ſunt in die, quo fecit Dominus Cælũ, & terram. Quare cum loquatur ſacra Scriptura de die, & non de diebus, vnica tantum videtur fuiſſe illa dies, qua Mundus fuit productus; Quoniam igitur ex horum Doctorũ opinione illi dies non fuerunt ſex dies diſtincti, ſanè eneruatur, eorum opinio, qui putant ſex millibus annorũ Mundum duraturum eſſe, quia ſex millia reſpondent ſex diebus Creationis Vniuerſi.

Sententia Auctoris. Nos verò amplectimur communem SS. Patrum intelligentiam, nimirum ſex dierum numerum verum, & realem fuiſſe, vt docent Baſilius, Ambroſius, Beda, in principio Hexameron, Nazianzenus orat. 43. Athanaſ. ſerm. 3 contra Arianos, Gregorius 32. Moral. cap. 9 & tradit Leo Papa epiſt. 79. & ex Concil. Trident. habetur ſeſſ. 2. Deum in Dominico die lucem condidiſſe, reſurrexiſſe, & Spiritũ Sanctum ad Apoſtolos miſiſſe; Nam ſi numerus ſex dierum non eſt verus, falsò aſſeritur Deum creaſſe Mundũ in Dominico die; neque dici poteſt requieuiſſe ab operibus ſuis in die Sabbati, quæ vocatur ſeptima dies; Quare ſi in vno die, vel in vno inſtanti diei, vt putauit Caietanus, omnia ſua opera perfeciſſet, in eodem inſtanti ab omni opere requieuiſſet, quod non eſt conſonum ſacræ Scripturæ.

Ad teſtimonium verò Eccleſiaſtici ſupra allatum reſpondet D. Thom. art. prænotato ad 2. quod Deus creauit omnia ſimul, quantum ad rerum ſubſtãtiam quodammodo informem, non verò quantum ad formationem, quæ facta eſt per diſtinctionem, & ornatum; Vel dicendum eſt verba Eccleſiaſtici intelligẽda eſſe de ijs, quæ producta ſunt ex nihilo, ſeu per creationem preſsè ſumptam, quandoquidem hæc omnia ſimul cum Angelis producta fuerunt initio, & primo inſtãti creationis; Nomine enim Cęli in primis verbis ſacræ Geneſis intelligitur Natura Angelica, & nomine Terræ, tota natura corporea exprimitur, reliqua verò, quæ poſtea ſex illis diebus facta recenſentur, nõ ſunt producta ex nihilo, ſed ex præſuppoſita materia, vt patet verba ſacri Codicis conſideranti. *Solutio argumenti.*

Ad teſtimonium verò Geneſis reſpondendum eſt Moyſen eo loco ſumpſiſſe diem pro tempore, cum talis vſurpatio vocis in ſacra Scriptura frequentetur, iuxta illud Deuteronom. 32. Iuxta eſt dies perditionis, ideſt tempus. Iſaiæ 9. Sicut in die Madian; & Io. 9. ait Chriſtus: Me oportet operari, donec dies eſt, ideſt donec tempus eſt. *Solutio argumenti.*

Nihilominus ex hac veritate de reali diſtinctione ſex dierum, quibus Mundus fuit productus, nõ rectè infertur, ſex millibus annorum totam Mundi durationem futuram eſſe; Nam fundamentum iſtius aſſertionis dependet ex praua intelligentia verborum Pſalm. 89. quæ mox ſubiungam. *Corollarium.*

SE-

SECTIO PRIMA.

Declarantur verba Pſalm. 89. quorum explicatione magis demonſtratur ſex mille Annos completam Mundi ætatem non eſſe.

OPinio illorum, qui exiſtimarunt, ſex mille annos reſpondere ſex diebus creationis Vniuerſi, dependet potiſſimum à falſa intelligentia verborum Pſaltis, ita loquentis: Quoniã mille anni ante oculos tuos, ſicut dies heſterna, quæ præterijt; Ita enim argumentantur. In oculis Dei mille anni pro vna die reputantur, ergo cum dies Creationis indicauerint Mundi tempus, ac ætatem, habendi ſunt mille anni pro vno die, atq; ſex millia annorum pro ſex diebus, atq; adeò Mundus non vltra ſextum millenarium perennabit. Sed quantum hallucinati ſint huiuſce ſententiæ fautores innixi praua interpretatione verborum Dauidis, patet primum ex D. Auguſt. in ipſorum verborũ expoſitione. Auſi ſunt, inquit ipſe, homines præſumere ſcientiam temporum, quod ſcire cupientibus diſcipulis Dominus ait. Non eſt veſtrum ſcire tempora, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate, & definierunt hoc ſæculum ſex annorum millibus, tanquam ſex diebus poſſe finiri, nec attẽderunt, quod dictum eſt, Tanquã dies vnus, qui præterijt; non enim quando hoc dictum eſt, ſoli mille anni præterierunt, & quod eos maximè debuit animaduertere, ne temporum luderentur incerto, illud eſt, ſicut vigilia in nocte, neq; enim ſicut de ſex diebus aliqui veriſimiliter vidẽtur opinari, propter ſex dies primos, quibus Deus perfecit opera ſua, ſic etiam ſex vigilias, ideſt horas decem, & octo poſſunt illi opinationi coaptare. Ita Auguſt. Quibus clariſſimè indicat, ſe nullatenus approbare mille annos pro vna die eſſe computandos. Quare dicendum eſt, quod cum menſura Dei ſit æternitas, mille anni in æternitate, quæ ipſos comprehendit, eſt illa differentia temporis, quæ verè eſt talis à parte rei, licet mille anni comparati ad æternitatem, non ſolum ſe habeant, inſtar vnius diei, ſed vel vnius momenti, vel nihili. Propterea Dauid, vt obſeruat Card. Bellarmin. in expoſit. huius Pſalmi, deſcribit abiectionem

Verba Dauidis male intellecta.

Expoſitio D. Auguſt.

Expoſitio Card. Bellarm.

generis humani poſt peccatum primi hominis, ex breuitate vitæ comparatæ cum æternitate Dei, quæ ita immenſa eſt, vt mille anni apud Deũ ſit vt vnus dies, vel vna pars diei apud nos. Quod confirmatur ſequentibus verbis. Et cuſtodia in nocte, quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt, ideſt vna nocturna vigilia, quæ tribus horis abſoluitur, erunt anni humanæ vitæ, qui tam breues erunt, vt in nihilum poſſint reputari. Concinit pronunciatum Iob cap. 7. Parce mihi, Domine, nihil enim ſunt dies mei; Et notandum, quod ad ſignificandam vitæ breuitatem, Pſaltes ipſam potius comparat diei heſterno, quam craſtino, quia ſemper tẽpus futurum videtur nobis longius, quam præteritum, vt animaduertit Iacob de Valentia in hunc locum.

Dicendum igitur eſt Prophetam pro mille annis ſumere temporis quantitatẽ, & ponere definitum pro indefinito, quod magis patet ex ſequentibus verbis, & cuſtodia in nocte, quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt, non enim amplius facit mentionem de mille annis, ſed de annis generatim ſumptis, ideò aſſerendum eſt, Prophetam locutione appoſitæ cohærẽti vtroq; loco accipere indeterminatum tempus; Atq; ita exponit Caietan. prædicta verba: Accipit, ait ipſe, annos mille pro ſupremo tempore humanæ vitæ, vtpotè quos nullus vmquam homo vixit, vt patet legenti ætates hominum ante Diluuium.

Sententia Auctoris.

Eodem modo exponenda ſunt verba D. Petri ep. 2. cap. 3. Vnum vero hoc nõn lateat vos chariſſimi, quia vnus dies apud Dominum, ſicut mille anni, & mille anni, ſicut dies vnus; Senſus enim eſt idem, ac præcedens Prophetæ; nimirum vita noſtra quamlibet longa, & cuiuſuis alterius rei maxima duratio perbreuis eſt apud Dominum, ſicut in oculis eius, æſtimatione, & comparatione ad æternitatem, ſemper enim eſt idem Deus, nec deficiunt anni eius, ſicut noſtri, & reliquatum creaturarum,

Expoſitio diuerſorum textuum.

rum, iuxta illud Iob 10. Non ſicut dies hominis, dies Dei, & anni eius ſicut humana ſunt tempora; Noſtra verò duratio nihil eſt, comparata ad æternitatem, quæ teſte Boetio lib. 3. de Conſolat. eſt interminabilis vitæ tota ſimul, & perfecta poſſeſſio. Hinc Paulus totum vitæ tempus appellat, hodie ad Hebr. 13. & Iſaias cap. 26. appellat momentum David Pſalm. commemorato Nihilum. Propterea Aggæus cap. 1. tempus quo prædicebat Aduentum Chriſti futurum, quod erat ſpatium ferè quingentorum annorum, appellauit modicum, & ſimiliter Paulus ad Hebr. 10. modicum aliquantulum dicit omne tempus, vſq; ad ſecundum Aduentum, & tandem Io. ep. 2. totum hoc tempus, quod antecedit finem Mundi, nouiſſimam horam nuncupauit; Quocirca loquens idem Ioan. Apoc. cap. 12. de toto tempore, quo nos tentationibus Dæmones impetunt, ante ſecundum Chriſti aduentum, aſſerit, quod Diabolus venit cũ magna ira, ſciens, quia modicum tempus habet. Itaq; Scholaſticè loquentes, aſſerimus quaſcumque durationes rerum, ac minimas ipſius partes, & momenta coexiſtere [redacted] Dei æternitati, quemadmodum omnia entia coexiſtunt Deo in æternitate, licet non per realem, vt aliqui Scholaſtici loquuntur, ſed per obiectiuam dumtaxat rerum exiſtentiam, ſcilicet quatenus obijciuntur cognitioni, ac potentiæ Diuinæ, adeò vt mille anni, & quælibet temporis duratio, momentum videatur reſpectu æternitatis. Quapropter ſententia David, & S. Petri eſt humanam vitam ad æternitatem relatam nihil eſſe. Quod egregiè confirmat S. Hephrem tom. 1. ſer. ad pia, & bona opera his verbis. Mille anni huius ſæculi in æterno, & incorruptibili illo Mundo tantam habent comparationem, quãtam minima arena maris cum tota eiuſdem arena.

Corollarium.

Moralis expoſitio Auctoris.

Obiter indicabo moralem expoſitionem, quæ à me afferebatur in hæc Pſalmi verba, dum munus Concionatoris indignè obirem, Concione in fer. 2. poſt Dominic. 3. Quadrageſimæ. Morale documentum petebam à Petro Damiano ep. 4. cap. 7. ad Deſiderium, ſcilicet peccatorem non deſperare debere, quaſi non ſufficiant ad pænitentiam mille anni, ſiue magna temporis longitudo, quia vnus dies cordatæ pænitentiæ ſufficit, quemadmodum breuis hora ſuffecit latroni, quia Deus pre ſua infinita miſericordia reputat vnum diem pænitentiæ pro mille annis eiuſdem pænitentiæ, ac doloris. Afferebam etiam documentum morale, quod mihi ſuppetebat Niſſænus tract. 1. in Pſalm. cap. 7. & illud erat, quod quamuis vita peccatoris infinitis ſceleribus plena eſſet, ſi ad Deum conuertatur, Deus pro nihilo habet totam illam congeriem criminum, & tot annos, quos in flagitijs contriuit, etiam ſi mille eſſent, reputat pro vno die, & reſpicit præſentem conuerſionem, ac dolorem de peccatis perpetratis. Si verò peccator præſentem malitiam non deteſtatur, Deus æſtimat longum tempus, & ſpatium multorũ annorum illud, quod à peccatore pro nihilo habetur. Ideò ſubdit Propheta, quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.

Niſſeni documentum.

Sed ad materiam propoſitam reuertentes aſſerimus ex Pſaltis, & D. Petri verbis nequaquam inferri ex mille annis diem magnum Dei conſtare, ita vt Mundus per ſex dumtaxat annorum millia ſit duraturus, quia ſex diebus à Deo Creatore productus fuit; & vt verum fatear, ex hac interpretatione allata de annis correſpondentibus diebus, adeò vt anni dies, & dies annos indicare videantur, non leues profecti ſunt errores; Etenim cum D. Hieronymus in Danielem cap. 12. affirmat dies quadraginta quinq; poſt Antichriſti mortem elapſuros ante Iudicium, aliqui putant ſignificari quadraginta quinque annos, imò ſi dies pro annis mille accipiatur, quoniam dies artificialis duodecim conſtat horis, ſingulis horis dixerunt reſpõdere octuaginta quattuor annos. Hinc dicente Ioanne Apoc. 8. Hora dimidia factum fuiſſe ſilentium in Cælo, ſigillo ſeptimo aperto, putant illud ſilentium duraſſe annis quadraginta duobus; & tamen verus ſenſus Io. eſt, ſumere mediam horam pro tempore breui indeterminato, atque indicare cælites admirantes magnitudinem ſuppliciorum, quæ reprobi extremis Mundi temporibus patientur, quaſi media hora præ ſtupore ſiluiſſe, quæ eſt expoſitio Viegas in hunc locum. Quamobrem ſtatuendam eſt in Scriptura Sacra incertum eſſe, an dies pro annis, vel menſibus, vel hebdomadis, vel pro vniuerſo tempore accipiantur, qua de re legendus

Sententia Auctoris.

Nonnullorum errores.

Verus ſenſus.

Concluſio.

eſt Lyranus in cap. 39. Ezechielis, & Perer. in cap. 12. Danielis.

Ex dictis igitur patet per ſex annos Creationis Vniuerſi nequaquam indicari ſex mille annos ætatis Mundanæ, ſed ſimilius verò erit aſſerere, quod per ſex dies ſignificentur potius ſex ætates, de quibus loquitur Auguſt. lib. 1. ſuper Geneſ. & Beda lib. de ration. temporum. Cuius verba cap. 66. referre placet. Intelligamus, inquit, ſyncerè, ac catholicè ſex illos dies, in quibus Mundi huius ornatum perfecit Deus, & ſeptimum, in quo ab omni opere ſuo requieuit, quem ob id perpetuæ quietis benedictione ſanctificauit, non ſex annorum millia, ſæculi laborantis, & ſeptimum Regni Beatorum in terra cum Christo, ſed potius ſex ætates ſignificare Mũdi labentis, in quibus Sancti laborant in hac vita pro Chriſto, & ſeptimam perpetuæ quietis in alia vita, quam ſolutæ à corporibus percipiunt animæ ſanctæ cum Chriſto. Hæc Beda. Qui cap. antecedenti 64. explicauit ſex ſæculi ætates, quarum prima eſt ab Adamo vſq; ad Noe, ſecunda à Noe vſq; ad Abrahã, tertia ab Abraham vſq; ad Dauid, quarta à Dauid vſq; ad tranſmigrationem Babylonis, quinta ad tranſmigratione Babylonis vſq; ad Aduentum Domini Saluatoris, ſexta, quæ nunc agitur ætas, nulla generationum, vel temporum ſerie certa eſt, ſed vt ætas decrepita, ipſa totius ſæculi morte conſummanda eſt. Itaq; minus errabit ille, qui ſex dies creationis Mundi pro ſex ætatibus interpretabitur, quam ille, qui pro ſex milliarijs annorum de Mũdi duratione exponet. Addo, quod omninò incerta eſt ſupputatio annorum à condito Mundo ad hæc tempora, vt inter cæteros oſtendit Maluenda de Antichriſto cap. 27. adeò vt ex triginta, aut quadraginta Chronologis, vix duos, aut tres reperias conſentientes in numerum annorum à condito Mundo ad Chriſtum natum; ſed ſuppoſita veritate ab Eccleſia Romana ſtatuta, quod Chriſtus natus eſt à Mundo condito anno quinquies milleſimo centeſimo nonageſimo nono, iã conſtat ſextum millenariũ non ſolũ elapſum eſſe, quod iuxta opinionem prædictam decernebatur Mundi duratio, ſed iam ſeptimum volui millenarium, imò de ipſo exactos eſſe annos octingentos quadraginta hoc tempore, quo hæc ſcribimus. Igitur euentus iam redarguit opinantes Mundi poſtremam ætatem ſextum fore millenarium.

Veriſimiliter ſententia de ſex diebus creationis.

Expoſitio Bedæ circa ſex dies.

Iudicium Auctoris.

Certus annorum numerus ab orbe cõdito ad Chriſtum natũ.

Non prætermittam, quod ex praua intelligentia, ſeu interpretatione de mille annis ex Sacra Scriptura accepta, egerminauit error Chiliaſtarum, quem breui digreſſione refellam. Neque à ſuſcepta digrediar diſputatione, quia magis apparebit ſex mille annos Mundi durationem non eſſe, ſi ex millenariorum fabulis, in ſeptimo millenario Chriſtus regnaturus eſt cum Sanctis in terra, & poſt ſeptimum milliarium futura eſt vniuerſalis corporum reſurrectio, & finalis Iudicij dies; Et quamuis ad redarguendam Chiliaſtarum falſitatem ſufficeret indicare hoc tempore ſeptimum agi millenarium, iuxta Decretum Eccleſiæ in Martyrologio, de tempore elapſo à Creatione Mundi ad Chriſtum natum, tamen operæ pretium arbitror me facturũ, ſi breui Diſputatione hunc errorem reijciam; Ita enim clarius apparebit mille annos in Sacro Codice non pro definito, ſed pro indefinito tempore ſumendos eſſe.

Digreſſio Auctoris circa errorem Chiliaſtarum.

Ratio confutans dictum errorem Chiliaſtarum.

SECTIO SECVNDA.

De ſeptimo millenario, quo iuxta aliquorum errorem, regnaturus eſt Chriſtus cum Sanctis in terra.

Error nonnullorum de ſeptimo millenario.

ALiqui antiquitus opinati ſunt, exactis ſex annorum millibus, conſtitutis pro duratione Vniuerſi, ſuſcitatũ iri ex mortuis omnes Sanctos, & Chriſtum in terras deſcenſurum, & regnaturum mille annis cum Sanctis ad nouam vitam reuocatis; Per id verò temporis putarunt Chriſtum Dominum, & Sanctos, glorioſiſſimo imperio, terrarum orbe vniuerſo ſubacto, bonorum omniũ affluentia vberrimam, & fæliciſſimam vitam ducturos, nec ſolum bonis ſpiritualibus,

bus, ſed corporalibus etiam cumulatam; Ita tamen, vt noo niſi moderatiſſimè Sao-ctis rebus potiantur, & ſumma ſanctimonia, atq; integritate vxores ducant, & ſanctitatis alumnos filios producant. Hãc appellarunt ipſi primam reſurrectionem, a qua omnes impij excluduntur; elapſo autem ſeptimo millenario, arbitrati ſunt Satanam, qui per mille annos ligatus fuerat, ſolutum iri, & ſæuiſſima perſecutione inuaſurum eſſe viros Sanctos, qui cum Chriſto regnarunt. Quo tempore omnibus hominibus ad vitam reuocatis, (quæ ab ipſis ſecunda reſurrectio dicitur) fiet generale Iudicium, quo ad Inferni pænas reprobi damnabuotur, & Sancti ad æternæ gloriæ fruitionem aſſumentur.

Papias Præſul Heroſopolitanus fuit Auctor huius erroris.

Refert D. Hieronymus lib. de Script. Eccleſ. Authorem huius ſententiæ fuiſſe Papiam Præſulem Heroſopolitanum diſcipulum Apoſtolorum, quod etiam atteſtatur Euſebius lib. 3. Hiſt. Eccleſ. cap. 33. Hic tamen error non eſt idem cum hæreſi Cerinthi, qui per mille annos conſtituit quidem in terris Regnum Chriſti, ſed ipſum in carnalibus voluptatibus flagitioſiſſimè collocauit; Chiliaſtæ verò, id-eſt millenarij Regnum fecerunt Chriſto in terra, in ſeptimo millenario, ſed plenum, vt dixi, ſanctitate, & cæleſtem beatitatem repræſentans. D. Auguſtinus lib. 20. de Ciuit. cap. 7. loquens de Millenarijs, hæc habet; Vnus dies apud Dominum, ſicut mille anni, & mille anni, ſicut vnus dies; Sex annorum millibus, tamquam ſex diebus impleti, ſequatur velut Sabbati ſeptimus, in annis mille poſtremis, ad hoc ſcilicet Sabbatum celebrandum reſurgentibus Sanctis; Quæ opinio eſſet, vtcumq; tolerabilis, ſi aliquæ deliciæ ſpiritales in illo Sabbato affuturæ Sanctis per Domini præſentiam crederentur; Nam etiam nos hoc opinati ſumus aliquando, ſed cum eos, qui tunc reſurrexerunt, dicãt immoderatiſſimæ carnalibus epulis vacaturos, in quibus cibus ſit tantus, ac potus, vt non ſolum nullam modeſtiam teneant, ſed modum quoque ipſius incredulitatis excedant, nullo modo iſta poſſunt, niſi à carnalibus credi. Hæc Auguſtinus; Qui damnat opinionem Cerinthi, tamquam turpiſſimum errarum, & hereſim nequiſſimam, ſed Chiliaſtarum opinioni ſe aliquando adhæſiſſe fatetur;

Hæreſis Cerinthi.

Error Chiliaſtæ.

Sententia D. Auguſtini de millenarijs

Qui fuerint ſectatores opinionis Chiliaſtarum.

Quam etiam ſecuti ſunt Irenæus lib. 5. aduerſus hæreſes, Iuſtinus Dialogo cum Tryphone, Lactantius lib. 7. Inſtitutionũ cap. 24. & Tertullianus, qui, vt obſeruat Pamelius in Paradoxis nu. 14. pro fabulis hanc opinionem habebat, ſed tandem in hoc & ipſe impegit erratum.

Qui ſcripſerint contra errorẽ Chiliaſtarum.

Non eſt meum conſilium longa, & accurata Diſputatione hoc Chiliaſtarum figmentum euertere; Id enim ſatis præſtitũ fuit ab Alphõſo à Caſtro lib. 3. aduerſus hæreſes Hæreſi ſecunda: à Peretio Cõment. in Daniel. lib. 8. A Ludouico ab Alcaſar in cap. 20. Apocalyp. Breuiter tamen dicam falſum penitus eſſe aliam Sãctorum Reſurrectionem futuram, quam illam, quæ facienda eſt in fine ſæculi, atq; in die Iudicij, quæ erit vniuerſalis, non Sanctorum modo, ſed etiam reproborũ, iuxta illud Iob. 19 In nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum, neq; Chriſtus deſcendet de Cælo mille annis, ante Iudicij diem, ſed ſolum eodem Iudicij tempore; ita teſtante Paulo ad Theſſalonic. 4. Ipſe Dominus in iuſſu, & in voce Archangeli deſcendet de Cælo. Neq; Sancti in eo ſomniato Regno, aut vxores ducent, aut filios generabunt, affirmante Chriſto Matthæi 22. loquente de ſtatu Sanctorum poſt Reſurrectionem his verbis, Tunc nec nubent, nec vxores ducent, ſed erunt ſimiles Angelis Dei. Addo Chriſti Regnum nomquam fuiſſe prædicatũ plenum delicijs terrenis, ſed potius ærumnis, & calamitatibus obſeſſum, ita habetur Io. 16. Mundus gaudebit, vos autem lugebitis, & Matthæi 24 In hoc Mundo oppreſſionem habebitis, & Luc. 18. An putas fidem reperturum filium hominis in reditu? Si verò illud Regnum effictum, ſolidum, ac verum eſſet, quis non videt magnam ſicẽ in reditu inuenturum eſſe Chriſtũ in Sanctis ſuis, cum quibus regnaret? Prætermitto D. Paulum indicare, quod mortui reſuſcitati, ac viui (& loquitur præſertim de iuſtis) in occurſum Domini rapientur in aere, & ſic ſemper cum Domino erunt, quare ſi ipſi cum Chriſto erunt in aere, ergo Chriſtus in terram ad illos non deſcẽdet, vt terrenum cum ipſis Regnum efficiat. Tandem non eſt reticendum, quod ſi poſt effluxum ſextum millenarium, duraturum eſſet Regnum Chriſti mille annis, ijſq; abſolutis, vltimus dies vniuer-

Vna tantũ erit reſurrectio vniuerſalis.

Confutatio nonnullorum errorum.

Digitized by Google

Vltimus dies vniuerſalis Iudicij ignotus.

ſalis Iudicij futurus eſſet, ſequeretur vltimũ diem ab hominibus ſciri poſſe, quod tamẽ Chriſtus negat Matthæi 13. vt fusè in Diſputat. Theologica explicabimus.

Aperitur origo, vnde fluxerit error Chiliaſtarum.

Hic error fluxit à praua interpretatione vocis (mille annis) qua vſus eſt D. Ioannes Apocalypſ. cap. 20. quæ verba opus eſt referre, & ipſis veram, & germanam interpretationem adhibere. Verba autem hæc ſunt; Et apprehendit Draconem Serpentem antiquum, qui eſt Diabolus, & Satanas, & ligauit eum per annos mille. Et poſt aliqua ſubdit, vt non ſeducat amplius Gentes, donec conſummentur mille anni. Rurſus fit mentio de mille annis hoc modo. Et vixerunt, & regnauerunt cum Chriſto mille annis; Sequitur Ioannes. Hæc eſt reſurrectio prima; Beatus, & Sanctus, qui habet partem in reſurrectione prima, in his ſecunda mors non habet poteſtatem, ſed erunt Sacerdotes Dei, & Chriſti, & repugnabunt cum illo mille annis; Et cũ conſummati fuerint mille anni, ſoluetur Satanas de carcere ſuo, & exibit, & ſeducet gentes, quę ſunt ſuper quattuor angulos terræ, Gog, & Magog, & congregabit eos in prælium, quorum numerus eſt ſicut arena maris. Ex his verbis Ioannis Chiliaſtæ deſumpſerunt materiam, aſſerendi Chriſtum mille annis regnaturum eſſe cum Sanctis ſuis in terra, & expletis mille annis, Satanam, qui fuit ligatus per mille annos, ſolutum iri, & præmiſsâ ſæuiſſimâ perſecutione Chriſtianorum, qua ipſos vrgebit Antichriſtus, tandem inſtituendum eſſe Iudicium finale, & finem Mundi futurum. Ex quibus verbis duplicem corporum reſurrectionem deduxere, alteram partialem corporum Sanctorum, qui mille annis cum Chriſto regnabunt in terris, alteram vniuerſalem omnium corporum, etiam impiorum, quã reſurrectionem Iudicium finale, & Mundi interitus ſubſequetur.

Nõ datur duplex corporum reſurrectio.

Quoniam verò Chiliaſtici criminis radices eliduntur, tamquam à falce à recta interpretatione verborum (mille annis) quas voces in ſuperiori textu D. Ioannes pluries vſurpat, idcircò libet animaduertere cum Viegas in expoſitione commemorati capitis Ioannem in phraſi illa, mille annis, variare, & prius quidem per annos mille ſignificare tẽpus à Chriſti paſſione, vſq; ad Antichriſtum, cum ſcilicet Ioannes aſſerit, Satanam ligatum eſſe per annos mille; Cum vero ab ipſo dicuntur Sancti regnare per mille annos, tunc ſermonem eſſe de æternitate per mille annos ſignificata, & ſanè, quod prima acceptio vocis mille annorum ſignificet totũ tempus, quod intercedit inter paſſionem Chriſti, & Aduentum Antichriſti, teſtatur D. Auguſt. 20. de Ciuit. cap. 9. in hũc modum; Interea, cum mille annis ligatus eſt Diabolus, Sancti regnant cum Chriſto, etiam illis mille annis eiſdem ſine dubio, & eodem modo intelligẽdis, ideſt iſto iam tempore prioris eius Aduentus. Conſentit Gregorius lib. 32. Moral. cap. 12. & Pererius lib. 15. in Danielem.

Euellitur fundamentum erroris Chiliaſtici.

Varia expoſitio circa illa verba D. Io. (mille annis).

Expoſitio Alcaſari.

Non me latet interpretationem Alcaſari eſſe pro mille annis, quibus ligatus eſt Diabolus, accipi illud tempus, quo Roma Ethnica, expulſa Idolatria, Religioni ſe conſecrauit, & per ligationem Dæmonis indicari ſecuritatem otium, & tranquillitatem, cuius potitur Romana Eccleſia, in publica Religionis Chriſtianæ profeſſione; Cui interpretationi conſonant verba Auguſtini prędicto lib. cap. 7. Ligatus, inquit, eſt Diabolus, & incluſus in abyſſo, vt iam non ſeducat Gẽtes, ex quibus conſtat Eccleſia, quas antea ſeductas tenebat, antequam eſſet Eccleſia; nihilominus mihi magis probatur expoſitio de mille annis pro toto illo tempore, quod interceſſit à Paſſione Chriſti, cuius efficacia ipſi Dæmoni erepta eſt poteſtas, vſque ad Aduentum Antichriſti, quo tempore, ita Deo permittente, Diaboli vires in vniuerſum Chriſti gregem graſſabuntur, modico tamen tempore, ideſt tribus annis cum dimidio, iuxta oraculum Danielis cap. 7. Tempus tempora, & dimidium temporis, quæ verba pro tribus annis cum dimidio communiter exponuntur, tanto enim tempore Antichriſti perſecutio in Chriſtianos ſæuiet acerbiſſima.

Qua expoſitio videatur magis probabilis Auctori.

Expoſitio Viega circa illa verba (mille anni.)

Quoniam igitur, vt interpretatur Viegas Comment. in cap. 20. Apoc. ſect. 2. §. Putamus, mille anni primo loco accipiuntur pro defluxu temporis à Paſſione Chriſti ad Antichriſtum, adeò vt ſenſus ſit, vt exponit Pererius in cap. 12. Danielis, Cum conſummati fuerint mille anni, tunc ſoluetur Satanas, ideſt propè finem ſæculi ſoluetur Diabolus, quia tunc operâ

Anti-

Antichriſti maximam habebit impugnandi, & expugnandi homines poteſtatem; In ſecunda autem acceptione, cum dicitur eos,qui non adorauerunt Beſtiam,nec imaginem eius, nec eius characterem acceperunt, vixiſſe,& regnaſſe cum Chriſto mille annis,ad æternitatem mille anni referuntur, ſignificando ſempiternam illam durationem, qua Sancti cum Chriſto in omnem regnabunt æternitatem,quæ millenario numero exprimitur, quo deſignatur multitudo, ac plenitudo temporum, & ipſa æternitas, vt exponit D. Auguſtinus lib. 20. de Ciuit. cap.7. & Greg. lib. 19. Moral. cap.1.

Expoſitio D. Auguſtini circa eadem verba.

Qua ſit prima reſurrectio ex D. Auguſtino.

Et vt aliquid ſubdam de prima, & ſecunda reſurrectione, de qua loquitur Ioannes, aſſerendum eſt cum D. Auguſtino lib.commemorato cap.6.& 7. primam reſurrectionem eſſe eam, qua quis à peccato ad ſtatum gratiæ reſurgit, quod ita expreſſit Auguſtinus. Reliqui eorum non vixerunt, inquit Io. donec finiantur mille anni, quoniam iſto toto temporis interuallo, quod mille annos vocat, quantumcumq; in eo quiſque eorum vixit in corpore, non reuixit à morte, in qua eum tenebat iniquitas, vt ſic reuiuiſcendo, primæ reſurrectionis particeps fieret, atq; in eo poteſtatem ſecunda mors non haberet; Ita Auguſtinus. Viegas verò reſurrectionem primam glorificationem animæ intelligendam eſſe putat, & mille annos eo loco accipiendos eſſe, non pro ſeptimo millenario, ſed pro toto tempore vſque ad Iudicium finale, quo tempore intermedio animæ Beatorum à corporibus ſolutæ perfruuntur beatitate, atq; in ijs, vt loquitur Ioannes, ſecunda mors non habet poteſtatem,quoniam iam liberi ſunt à damnatione ſempiterna,quæ mors ſecunda appellatur, comparatione mortis corporalis, qua ſicut anima ſeparatur à corpore, ita anima per peccatum ſeparatur à viſione Dei,eaq; priuatur.

Qua ſit prima reſurrectio ex Viega.

Corollariũ ex recta expoſitione illorum verborum (mille annis.)

Manet igitur firmum, & inconcuſſum in textu Ioannis mille annos,vel pro tempore indeterminato poni, & ſignificare ſpatium decurrens inter Chriſti paſſionẽ, & Aduentum Antichriſti, vel præ ſe ferre ſpatium immenſum, & indeterminabile æternitatis; Etenim ex Scriptura Sacra patet, numerum millenarium crebrò aſſumi,vt magna aliqua multitudo indicetur; Ita de Angelis dixit Daniel; Millia millium miniſtrabant ei. Et Dauid Pſalm. 104. Memor erit verbi ſui, quod mandauit in mille generationes; & Eccleſiaſt. cap. 17. Melior eſt vnus vir timẽs Deum, quam mille impij. Quo fit, vt tota Chiliaſtarum moles ruat, penitus innixa prauæ intelligentiæ vocis mille annorum, in textu prædicto Ioannis; Cum enim mille anni eas, quas attulimus, nanciſcantur interpretationes, perperam exiſtimarunt huiuſce errati aſſeclæ ſeptimum conſtituendum eſſe millenarium, in quo Chriſtus Dominus in terris cum Sanctis ſuis ſit regnaturus.

Secundum fundamentum erroris Chiliaſtarum deductum ex verbis Chriſti.

Euerſo autem primo Chiliaſtarum fundamento in verbis Ioãnis conſtituto, non eſt diſſimulandum aliud Sacræ Scripturæ, imò ipſius Seruatoris Chriſti teſtimoniũ, quod millenarijs fauere videtur; Si quidẽ Chriſtus Dominus, vt habetur Matthæi cap.26.poſtquam in Cœna vinum in ſuum Sanguinem commutauit, hæc adiecit, alloquens diſcipulos, cum quibus cænabat. Dico autem vobis, non bibam amodo de hoc genimine vitis, vſque in diem illum, cum illud bibam vobiſcum nouum in regno Patris mei; atq; idem repetitur Marci cap. 14. Quibus verbis indicat Redẽptor ſe rurſus cum Diſcipulis bibiturum eſſe vinum in regno Patris ſui; Quod certè non eſt intelligendum de regno Paradiſi, in quo compertiſſimũ eſt, Chriſtum, vel Beatos non aſſumere cibum, aut potũ; ergo id exponendum eſt de illo regno, in quo Chriſtus cum ſuis Sanctis in terra regnabit,& vinum illud nouum appellatur, quia, vt recenſet Lactantius loco ſupracitato, ibi ſumma erit affluentia bonorum omnium,quæ tellus parturit, atq; adeò vinum præ ſui maxima puritate, atq; præſtantia nouum dicitur.

Euellitur fundamentum Chiliaſtarum expoſitione Teophilati circa verba Chriſti.

Cæterum ſi hæc Chriſti verba vera, & germana expoſitione perpendantur, nihil Chiliaſtarum falſitati ſuffragari, perſpicuum fiet,quandoquidem Teophilatus illa interpretatur de tempore Reſurrectionis Chriſti Domini, quaſi diceret Saluator. Non bibam de vino vſque ad Reſurrectionem meam, quam vocat regnum Patris,vel Dei, vt loquitur Marcus, quia virtute diuina, ſibique à Patre tradita, tũc regnauit contra mortem, peccatum, & Infernum. Etenim Chriſtus verè poſt Re-

ſur-

Digitized by Google

ſurrectionem manducauit, & bibit cum Diſcipulis, oſtendens veritatem Reſurrectionis, & quod ille idem eſſet, qui paſſus erat; Nouum autē dicitur propter nouum modum, quo aſſumebatur vinum, non enim corpus Chriſti erat paſſibile, cibo, & potu indigens, ſed iam factum impaſſibile, immortale, & glorioſum; Et propterea aſſumptio vini, & cibi non conuertebatur in alimentum corporis Chriſti. Itaque, cum verè Saluator, poſt ſuam Reſurrectionem, cum ſuis Diſcipulis biberit, & manducauerit, cur ea verba non ſunt potius accommodanda illi tempori, quam vi extorquenda, & applicanda fictitio Chiliaſtarum regno?

Ratio, qua refellitur error Chiliaſtarum.

Porrò hic error euidenter refellitur ex eo, quod Chriſtus noluit exercere in actu ſecundo dominium in hoc Mundo; quamuis enim Chriſto concedendum ſit dominium Vniuerſi in actu primo, quod ipſi conuenit ex vnione hypoſtatica, ratione cuius, ſicut humanitati illi debentur aliæ excellentiæ, & priuilegia, vt poteſtas patrandi miracula, ſcientiarum plenitudo, & clara Dei viſio, ſic debebatur ipſi poteſtas, ac imperium in omnes creaturas; Quæ quidem poteſtas non fuit ipſi ſolum conceſſa poſt mortem; ſed ab inſtanti ſuæ Conceptionis, licet poſt mortem, & reſurrectionem dixerit Apoſtolis Matthæi vlt. Data eſt mihi omnis poteſtas in Cælo, & in Terra, & Paulus ad Romanos 14. In hoc mortuus eſt, & reſurrexit, vt viuorum, & mortuorum dominetur; quæ verba nonquidem ſignificãt Chriſtum tunc, vel de nouo accepiſſe ius, & dominium, ſed vſum, & exercitium; Nam quamuis primum haberet poteſtatem præcipiendi, tamen eius præcepta non acceptabantur ab hominibus, vt poſt reſurrectionem recepta fuerunt; Hoc eodem ſenſu oratione Dominica rogamus, vt adueniat regnum Dei, non quo ad Ius, quod habet ipſemet Deus, ſed quoad vſum, & exercitium, ideſt quod Deus regnet in nobis per noſtram obedientiam, & obſeruantiam diuinæ legis, ac mandati. Aſſerendum igitur, extra controuerſiam eſt, Chriſtum in actu primo habuiſſe dominium ſupra omnes Creaturas, ſed non in actu ſecundo, quoad vſum, & exercitium, quod Chriſtus noluit aſſumere; Ideò Luc. 12. petenti, Magiſter dic fratri meo, vt diuidat mecum hæreditatem, reſpondit. Homo, quis me conſtituit Iudicem, aut diuiſorem inter vos? ſcilicet quoad vſum, & exercitium. Hinc Io. 6. cum quærerent ipſum eligere, ac renunciare Regem, fugæ ſe dedit in montem, & iuxta hunc ſenſum reſpondit Pilato Io. 18. Regnum meum non eſt de hoc Mundo; Etenim ſe Regem non negauit, imò ſuppoſuit ſe eſſe Regem, ſed inficiatus eſt ſe regnare in hoc Mundo, quia ſcilicet non aſſumpſit munus, & officium regnandi. Quare affirmandum eſt, Chriſtum habuiſſe ſaltem indirectè ius, ac dominium Regnorum, ac rerũ temporalium, quatenus regimen ſpirituale animarum, quod potiſſimum à Patre ipſi commiſſum erat, requirebat, vt circa temporalia etiam diſponere poſſet. Propterea, tamquam falſa reijcienda eſt ſententia Bacconi prima Prolog. art. 2. concluſ. 2. & Quæſt. 11. Prolog. art. 3. & Abulenſis in cap. 21. Matthæi Quæſt. 30. nimirum Chriſtum iure ſucceſſionis habuiſſe ius temporale in regnum Iudæorum, quia erat ex familia, & domo Dauid; Nam Chriſto non competebat hoc ius, niſi ratione Mariæ Matris, quæ erat de ſtirpe Dauid, vel deſcenderet ex Dauid per Salomonem, vel per Nathan, vt aliqua eſt inter recẽtiores controuerſia. Quare, viuente Maria, tale ius Chriſto non competebat; Neque conueniebat ipſi ratione Ioſeph, deſcendentis ex familia Dauid, cuius Chriſtus erat filius adoptiuus; ſiquidem per adoptionem iura regnorum non transferuntur. Quod ſi in Sacra Scriptura dicatur Chriſtus regnaſſe, & ſediſſe ſuper ſedem Dauid, & regnum eius in æternum eſſe duraturum, id intelligendum eſt de regno ſpirituali, quod perſeuerat in æternum; Non tamen putandum eſt, Chriſtum ſolum fuiſſe Regem ſpiritualem, & non temporalem, vt ſenſit Franciſcus Victoria in Relect. prima de Poteſt. Eccleſ. Quæſt. 5. & Bartholomæus Medina Quæſt. 59. art. 4. Nam, vt dixi, Chriſtus fuit Rex temporalis in actu primo, quoad poteſtatem, non in actu ſecundo, quoad exercitium, & propterea non approbo ſententiam Vaſquez in 3. partem Diſp. 87 art. 2. quod non habuerit Chriſtus dominium in omnes Creaturas, ſed mihi magis arridet opinio Suarez in 3. part. Diſp. 48. ſect. 2. quod Chriſto cõueniat dominium ſuper omnes res creatas,

Chriſtus in inſtãti Conceptionis habuit dominium in actu primo vniuerſi, poſt mortẽ verò habuit quo ad exercitiũ.

Expoſitio nõnullorũ verborum orationis Dominicæ, & aliorum Sacræ Scripturæ.

Concluſio.

Opinio Bacconi, Abulenſis de dominio Chriſti, & eiuſdẽ confutatio.

Obiectio, & eiuſdem ſolutio.

Opinio Franciſci Victoriæ, & Medinæ de dominio Chriſti, & eiuſdem confutatio.

tas, quod etiam tradidit Molina Tom. 1. de Iuſt. & Iure tract. 2. Diſp. 8.

Expoſitio nonnullorũ verborum Apoc.

Quemadmodũ igitur verum eſt, Chriſto conuenire dominium in omnes creaturas, iuxta illud Apoc. 19. habet in fæmore, ideſt in humanitate Rex Regum, & Dominus dominantium, ita hoc intelligendum eſt de virtute, & poteſtate, non de actuali vſu, & exercitio. Sed quorſum hæc? vt crimen Chiliaſtarum funditus euellatur. Nam ſi ipſi concedunt Chriſto in ſeptimo millenario Regnum, quo vniuerſo Orbi dominetur, & in omnes homines, & Creaturas, quæ tunc temporis erunt in terris, pleniſſimũ dominium, & imperium, adeò vt, ex ipſorum placito, ſuæ poteſtati Chriſtus Dominus vniuerſum Orbem ſubijciat, quis non intelligit Authores huius falſæ opinionis admittere Chriſtum, non ſolum in actu primo, ſcilicet quoad potentiã, ſed quoad actum, & vſum habiturum eſſe dominium Vniuerſi? Quoniam verò ex ſacris litteris, nec coniectura aſſequi poſſumus, Regnum temporale, quod in primo Aduentu Chriſtus detrectauit in terris, in ſecundo aduentu aſſumpturum eſſe, eoq; pleniſſimè vſurum, fateamur neceſſe eſt, tale Regnum tamquam figmentum; nullo Sacræ Scripturæ fultũ præſidio eſſe prorſus reijciendum. Quod etiam patet ex abſurdis, quæ ſequuntur; Quandoquidem quæro à Chiliaſtis, an illa Chriſti, & Sanctorum congregatio futura ſit Eccleſia militans, an triumphans (nomine ſiquidem Eccleſiæ digna erit, quia congregatio fidelium erit ſub vno capite. Non videtur Eccleſia militans dicenda, quia animæ beatæ, quæ cum Chriſto in terris regnabunt) aſſumptis corporibus, eo ipſo quod ſunt beatæ, & viſione Dei fruuntur, carent fide, quæ eſt, vt ſic dixerim, anima Eccleſiæ militantis, quæ tota plena eſt viatoribus; At beati illi in terris cum Chriſto regnantes, non erunt viatores; ſed comprehenſores; Non acquirent noua merita, cum iam adepti ſint æternam gloriam, quæ eſt terminus meritorum; Igitur illa congregatio non erit militans Eccleſia; Neque minus erit Triumphans, quia triumphanti Eccleſiæ, tamquam Capitolium, non hæc infima tellus, ſed Empyreum Cælum in ſacris litteris conſtituitur. Itaq; quoquò ſe vertant Chiliaſtæ, coguntur fateri, ipſorum Regnum eſſe commentum; Imò hæreſim eſſe, quæ cum ab Apollinari fuiſſet pertinaciter propugnata, à Damaſo Papa damnata fuit. Non hac tamen hæreſi notandus eſt Papias, primus, vt diximus, huius ſententiæ Author, quem Sanctitate ſpectatum vitæ finem clauſiſſe, certam fidem faciunt Eccleſiaſticæ tabulæ, in Martyrolog. Romano 22. Februarij, in quo natalis eius dies anniuerſaria celebritate renouatur.

Corollarium, quo eliciturſ falſam eſſe opinionẽ Chiliaſtarum.

Abſurda, quæ emanant ex opinione Chiliaſtarum.

Opinio Chiliaſtarum à Damaſo Papa damnata.

Papias Inuentor huius erroris ſanctitate ſpectabilis perijt.

CAP. II. ET QVÆSITI II.

SECTIO PRIMA.

Res de quibus ſit diſputaturus Auctor.

Diſputatur de ſeptuaginta hebdomadibus Danielis; Quæritur, an ipſæ comprehendant tempus prædefinitum excidij Mundani. Examinatur numerus annorum in eiſdem hebdomadibus contentus. Agitur de initio, & fine ipſarum. Obiter de Chriſti Domini ortu, & morte aliqua indicantur. De Euerſione Vrbis Hieroſolymæ quædam commemorantur. Demonſtratur tandem, ab illis hebdomadibus tempus Mundani Occaſus non præſignari.

OPeroſam ſanè aggredior prouinciam, ſuſcipiens Diſputationem de ſeptuaginta hebdomadibus Danielis. Etenim Origenes in tract. 29. in Matth. aſſerit, ſermonem Danielis de ſeptuaginta hebdomadibus, prout conuenit manifeſtare, nullius eſſe, niſi Spiritus Sancti, qui Danielem hoc myſterium docuit,

docuit, & per eum litteris conſignatum Eccleſiæ tradidit; Quam difficultatem indicauit etiam S. Hieronymus in Comment. 9. cap. Danielis; Quare deberem ergo ab hac Diſputatione ſuperſedere, inſiſtens veſtigijs D. Auguſtini, qui lib. 18. de Ciuit. Dei cap. 34. ab hac tractatione quaſi declinauit, quia in ipſa eas reperit difficultates, quæ haud facilè poterant expediri. Atque, vt verum fatear, tanta eſt in hac Quæſtione ſententiarum varietas, tanta temporum, iuxta multiplicem chronologiam diuerſitas, vt quid certi, quid explorati in hac Quæſtone ſit, arduum prorſus eſt conſtituere. Quædam igitur dumtaxat potiora perſtringam, & ad ſoluendum propoſitæ difficultatis nodum magis accommodata.

Difficilis eum expoſitio ſeptuaginta hebdomadum Danielis.

Tempus, & cauſa vaticinij, quod Angelus Danielē edocuit.

Nobiliſſimum, vt hinc exordiar, omnium linguis celebratum, eſt Danielis vaticinium cap. 9. Daniel. expreſſum. Quod edocuit Danielem Gabriel Angelus in vno, ideſt in primo anno Darij Medi, poſtquam Chaldæorum imperium ſuſcepit; Cauſa autem viſionis fuit, quod cum Daniel ex Hieremiæ vaticinio accepiſſet, iam inſtare, & appropinquare finem ſeptuaginta annorum, quibus populus Hebræus Babylonica captiuitate detinebatur, Daniel ardentes Deo fudit preces, vt oracula Vatum in beneficium Hebraicæ gentis impleret. Igitur, dum Gabriel erudiebat Danielem de Hieruſalem inſtauranda, & ſua gente liberanda, monuit etiam, quod antequam præterirent ſeptuaginta hebdomades, venturus erat Meſſias toto ſæculis expectatus, qui cum bona omnia Hebraicæ genti allaturus eſſet, ipſa tamen eū non erat receptura, ſed morte crudeli enecatura; Propter quod ſcelus prædixit Angelus Hebræos Regno, ac Sacerdotio in omne tempus priuatum iri, & Vrbem Hieruſalem euertendam eſſe. Hęc eſt ſumma Oraculi Danielis, cuius verba præſtat hic apponere, quia ſæpè in hac tractatione ad ipſarum intelligentiam cōfugiemus. Septuaginta hebdomades abbreuiatæ ſunt, ſuper populum tuum, & ſuper Vrbem ſanctā tuam, vt conſummetur præuaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iuſtitia ſempiterna, & impleatur viſio, & prophetia, & vngatur Sanctus Sanctorum. Scito ergo, & animaduerte ab exitu ſermonis, vt iterum ædificetur Hieruſalem, vſq; ad Chriſtum Ducem hebdomades ſeptem, & hebdomades ſexaginta duæ erunt, & rurſum ædificabitur platea, & muri in anguſtia temporum. Et poſt hebdomadas ſexaginta duas occidetur Chriſtus, & non erit eius populus, qui eum negaturus eſt, & Ciuitatem, & Sanctuarium diſſipabit populus, cum Duce venturo, & finis eius vaſtitas, & poſt finem belli, ſtatuta deſolatio. Confirmauit autem pactum multis hebdomada vna, & in dimidio hebdomadis deficiet hoſtia, & ſacrificium, & erit in templo abominatio deſolationis, & vſque ad conſummationem, & finem perſeuerabit deſolatio. Hæc ſunt Danielis verba cap. 9.

Verba vaticiny.

Ratio verò, propter quam Angelus alloquens Danielem de liberatione captiuitatis Babylonicæ, ingerat mentionem de aduentu Meſſiæ, eſt quia captiuitas illa Hebræorum præſeferebat imaginem captiuitatis generis humani ſub Satana, & peccato, & ſimiliter libertas, quam conſecuturus erat populus Hebræus, repræſentabat eam libertatem, in quā Verbum humanum ſuo aduentu paſſione, ac morte humanū genus vindicaturus erat; Quæ annotauit Rupertus in Daniel. cap. 17.

Punctum quæſtionis.

Quæritur igitur, an hoc vaticinium Danielis extēdatur ad poſtrema Mundi tempora, & an ſeptuaginta hebdomades cōplectantur tēpus, quo duraturus eſt Mundus; Ita vt exactis ſeptuaginta ſeptimanis ab Angelo enunciatis, hæc rerum vniuerſitas terminetur; Et quamquam in præhabita oraculi narratione liber, vaticinium non protendi vltra deſolationem Hieruſalem, attamen aliqua ſunt non diſſimulanda argumenta, quæ ſuadere videntur ſeptuaginta Danielis hebdomadas vniuerſam Mundi ætatem prædefinire, ac præſignare. Ideò in his argumentis excutiendis, & dijudicandis noſtra immorabitur tractatio, vt ipſis accuratè examinatis, ſtatuatur, ſeptuaginta hebdomadas nullam de tempore Mundani excidij ſuppetere cognitionem.

Intentio Auctoris.

Sententia Origenis circa ſeptuaginta hebdomades Danielis.

Primum argumentum petitum eſt ab interpretatione Origenis, qui tract. 29. in Matth. de his hebdomadibus ſermonem habens, eas exponit non dierum, nec annorum, ſed decenniorum, ita vt vnaquæque hebdomada conſtet ſeptuaginta annis,

nis, & tempus ſeptuaginta hebdomadum contineat quattuor millia, & nongentes annos; Quem opinionem, ſaltem ex parte, adamauit Euſebius lib. 8. de Demonſtr. Euang.

Aliorum ſententia. Aliqui interpretati ſunt has hebdomadas pro annis Iubilæorum, quod tempus erat quinquaginta annorum; Quare vnaquæq; hebdomada Iubilæorum conſtat trecentis quinquaginta annis, & omnes ſeptuaginta hebdomades comprehẽdunt vigintiquattuor millia, & quingentos annos.

Alij verò arbitrati ſunt, has hebdomadas eſſe centenariorum, itaut vnaquæq; hebdomada contineat ſeptingentos annos, ſeptuaginta verò hebdomades comprehendant annos quadraginta nouem millia. De hac vtraq; opinione mentionem faciũt Nicolaus de Lyra ſuper 9. cap. Danielis, & Petrus Galatinus lib. 4. de arcan. Cathol. verit.

Corollariũ ex varijs ſententijs circa ſeptuaginta hebdomadas. Ex hac igitur diuerſa hebdomadum interpretatione, nempè, quod ipſę vel contineant quattuor millia, & nongentos annos, vel vigintiquattuor millia, & quingentos annos, vel annos quadraginta nouem millia, depromitur ſatis validum argumentum, quod cum nondum expletæ ſint hebdomades, ipſarum vltimum tempus poſtremam Mundi ætatem complectatur. Quare, cum in temporum diuerſitate, iuxta præhabitam diuerſam interpretationem, ipſæ hebdomades complendæ ſint, patet diuerſam etiam ſupereſſe temporis menſuram ad complendam vniuerſam Mundi ætatem, & vniuerſum ſuo fine claudendum.

Sententia Hippolyti Martyris. Secundum argumentum deſumitur à teſtimonio Hippolyti martyris, qui, referente D. Hieronymo, ſuper 9. cap. Daniel. exorſus eſt ſeptuaginta hebdomadas poſt ſolutionem Babylonicæ Iudæorum captiuitatis, & terminauit ſexaginta nouem hebdomadas in Chriſti natiuitatem, at vltimam hebdomadã retulit ad finem Mundi, eamq; diuiſit in prædicationem Enoch, & Eliæ, & in regnum Antichriſti.

Sententia relata à D. Auguſtino. Similem opinionem refert Auguſtinus in Ep. 80. ad Heſychium, nimirum fuiſſe quoſdam, qui duplices fecerunt ſeptuaginta hebdomadas; Priores dixerũt completas eſſe in primo Chriſti Aduentu, poſteriores verò in ſecundo Chriſti Aduentu, & in conſummatione ſæculi eſſe complendas. Itaq; tum ex horum, tum ex Hippolyti martyris ſententia, liquet vel totas hebdomadas, vel ſaltem partem ipſarum ad poſteriora Mundi ſæcula extendi, adeout ipſarum tempus, vel ex toto, vel ex parte ſæculi cõſummationem comprehendat, & indicet. *Corollariũ ex ſententijs proximis circa ſeptuaginta hebdomades.*

Sententia erecta ex ſacra ſcriptura circa ſeptuaginta hebdomades. Tertium argumentum, quod prædicta videtur firmitate antecellere, colligitur ex verbis D. Matth. cap. 24. quo loco Chriſtus Dominus adeò perſpicuè loquitur de ſæculi conſummatione, vt nullus dubitãdi locus relinquatur. Verba autem, quæ negotium faceſſunt, hæc ſunt. Cum ergo videritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt à Daniele Propheta, ſtantem in loco ſancto, qui legit intelligat &c. Quibus verbis, ſcilicet Abominatione deſolationis, indicatur mundanum excidium, & conſonant verba hæc cum ſermone Danielis cap. 9. & erit in templo abominatio deſolationis, & vſque ad conſummationem, & finem perſeuerabit deſolatio. Propterea eadem verba à Domino Chriſto prolata, referunt ad finem Mundi Irenæus lib. 5. cap. 25. Hilarius, & Auctor Imperfecti eo loco, quam opinionem Hieronymus, & Beda, & ſi non omninò amplectuntur, improbare certè non audent. Et ſanè quod verba & Danielis, & Saluatoris noſtri exprimentia abominationem deſolationis exponenda ſint de Antichriſto, & de Mundi cõſummatione, inde ſatis patet, quod tyrãnicum imperiũ Antichriſti, propter infinita eius ſcelera, planè abominanda, & execranda, iure merito abominatio appellatur. Et quoniam ipſius tyrannica poteſtas ſæuiſſima erit contra omnes Chriſti cultores, & excitata perſecutione, maxima clade ipſos afficiet, templaq; prophanabit, ac deſolabit, deſolatio nuncupatur. Verum poſt tribulationem dierum illorũ, inquit Chriſtus Dominus, præallegato Matth. loco, Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuum, & Stellæ cadent de Cælo, & virtutes Cęlorum commouebũtur, explicatur per hæc verba illa deſolatio, de qua loquitur ipſemet Daniel, cum habet, & vſque ad conſummationem, & finem perſeuerabit deſolatio. Quamobrem, cum Chriſtus referat ſermonem de fine Mundi ad oraculum Danielis, traditum in 9. cap.

Corollariũ ex proxima ſententia.

in quo commemorantur ſeptuaginta hebdomades, eaq; recenſentur, quæ intra ſpatium ipſarum hebdomadum ſunt perficienda, haud leuis prætexitur ratio, qua probatur, ſeptuaginta hebdomadas tempus non ſolum Hieroſolymitanæ deſolationis, ſed totius Mundani excidij continere. Hæc ſunt validiora pro hac ſententia propugnacula, quæ à nobis ſunt expugnanda, & euertenda.

Significatio nominis hebdomadæ.

Et primò notandum eſt, vocabulum hebdomadæ in Sacra Scriptura non adhiberi, niſi pro ſeptenario dierum, vel annorum, & cum hebdomades Danielis nequaquam accipi poſſint pro ſeptuaginta diebus; quoniam illa, quæ à Gabriele Angelo indicantur, non euenerunt intra ſpatium ſeptuaginta dierum, haud dubiè ſumendæ ſunt pro ſeptenario annorum. At quamnam ſummam annorum reddant hi ſeptenarij, non eſt facilè dijudicare; Controuerſia enim eſt inter grauiſſimos Authores, an Gabriel locutus ſit de annis Lunaribus, vel Solaribus. Et quidem quod in his hebdomadis anni ſint accipiendi Solares, ea potiſſimum ratio ſuadere videtur, quod exploratum eſt Hebræorum menſes fuiſſe Lunares, hoc eſt, lunationes, annumq; duodecim menſibus conſtaſſe; Annus autem Lunaris continens dies trecentos quinquaginta quattuor, & eſt vndecim diebus minor Solari; Quocirca quadringenti nonaginta anni Lunares, qui continentur in ſeptuaginta hebdomadis, ſunt anni Solares quadringenti ſeptuaginta quinque. Quare cum Angelus alloquatur Danielem Hebræum, congruum videtur, ipſum vſum fuiſſe computatione annorum Lunarium Hebræis vſitata; Et hoc ipſum confirmant verba illa Gabrielis. Septuaginta hebdomades abbreuiatæ ſunt ſuper populum tuum, & ſuper Vrbem Sanctam tuam; Etenim ſi hebdomades annis Solaribus conſtarent, longius tempus denotarent; Quoniam verò annis Lunaribus componuntur, ab Angelo abbreuiatæ dicuntur. Hæc opinio approbata fuit à Iulio Aphricano lib. 5. de tempor. apud Euſebium lib. 2. demonſt. Euang. cap. 2. & apud Hieron. in cap. 9. Danielis, à Theodoret. in idem cap. à Ruperto ſuper Daniel. cap. 16. & tandem probabilem æſtimat hanc opinionem Pererius lib. 10. in Daniel. Nihilominus ego adhæreo

Qui annus Lunaris, qui Solaris.

Variæ ſententiæ circa hebdomades Danielis an componantur annis Lunaribus an Solaribus.

Sententia, quam Author ſequitur.

ſententiæ Lyrani in cap. 9. Daniel. Galatini lib. 5. de arcan. Cathol. verit. aſſerentium, has hebdomadas annis Solaribus componi. Etenim, quamuis Hebræi vterentur menſibus Lunaribus, è quibus anni Lunares exiſtunt, illos tamen redigebant ad rationem, & menſuram curſus Solis, atq; annos Lunares cum Solaribus adæquatos in chronologiam inſerebant. Etenim tertio quoq; anno, & interdum ſecundo, quando vſus poſtulat, vt annus Lunaris Solari prorſus æqualis reddatur, Hebræi vnum menſem Lunarem, quem embolismum vocant, intercalant, illumq; annum tredecim Lunarium menſium conſtituunt, atq; ita æquatis annis Lunaribus ad Solares, vbi in Sacra Scriptura agitur de annis, intelligendum eſt de annis Solaribus, alioquin multa abſurda ſequerentur; Nam cum in Scriptura tradatur, Adam vixiſſe nongentos triginta annos, Hebræos quadringentos triginta annos peregrinatos eſſe in Ægypto, vel ab egreſſu Hebræorum ex Ægypto, vſq; ad Templi Salomonis ædificationem fluxiſſe octoginta, & quadringentos annos, certè non eſſent accipiendi tot anni, quot exprimuntur, ſed longè pauciores, videlicet anni Lunares, atq; ita vniuerſa Sacræ Chronologiæ ratio nutaret, & prorſus incerta, & obſcura redderetur.

Quid ſibi velit hoc nomen, anni, in Sacra Scriptura.

Solutio obiectionis, & explicatio argumenti.

Neq; verba prænotata: (Abbreuiatæ ſunt ſuper populum tuum) indicant abbreuiationem annorum, eò quod anni Lunares ſint accipiendi, vel quod dies earum hebdomadarum, vel omnes, vel aliqui breuiori curſu peragendi eſſent, quam dies naturales, qui viginti quattuor horis conſtantur, quemadmodum perperam aliqui expoſuerunt verba Domini, Matth. 24. aſſerentis perſecutionis Antichriſti dies propter electos abbreuiandos eſſe, ſcilicet breuiores fore ſingulos dies viginti quattuor horis, vt refert D. Auguſtinus ep. 80. ad Heſychium; Nam in Sacra Scriptura non conſtat dies, vel abbreuiatos eſſe, vel longiores eſſe factos, niſi tempore Ioſue, ac Regis Ezechiæ, quando longior factus eſt dies viginti quattuor horis, ſed nihil diminutionis in ſeptuaginta hebdomadibus factum fuiſſe, & ne vnum quidem diem minorem die naturali deprehenſum eſſe, non eſt prorſus dubitandum, cum nullum de hac re habeatur argu-

argumentum ex Sacra Scriptura; Etenim quemadmodū legimus in lib. Geneſ. cap. 6. Deum primò decreuiſſe hominibus ad pœnitentiam agendam centum viginti annos, vſque ad Diluuium, poſtea reciſis viginti annis, id temporis breuiaſſe; ita ſi aliqua dierum, vel annorum decurtatio facta fuiſſet in ſeptuaginta hebdomadibus, aliquod, de hac re indicium ex Sacris paginis haberetur. Cum igitur hebdomades nullo modo factę ſint breuiores, nec ſecundum dies, nec ſecundum annos, remanet interpretari abbreuiationem ipſarum, reſpectu temporis, quo venturus erat Meſſia, qui cum ab exordio Mundi ſemper per multa ſæcula, & myriadas annorum indicatus eſſet, Gabriel alloquens Danielem, pollicetur, quod poſt refectionem futuram Vrbis Hieruſalem, ſeptuaginta tantum annorum hebdomadæ ad Meſſiam decurrendæ erant. Quare idem eſt abbreuiare hebdomades, quod paucas conſtituere, comparatas ad priora tempora, quę effluxerant, quibus data fuere promiſſa generi humano de Chriſti Aduentu, & præſertim cum Deus promiſit Abrahę in eius ſemine omnes gentes benedicendas eſſe. Hac eadem ſignificatione verborū vſus eſt Chriſtus Dominus Matth. cap. 24. Niſi breuiati fuiſſent dies illi, non fieret ſalua omnis caro, verumtamen breuiabūtur dies illi propter electos; Quorum verborum ſenſus eſt, dies, quibus Antichriſtus perſequetur Chriſtianos, paucos futuros, iuxta oraculum Danielis, & D. Io. Tempus tempora, & dimidium temporis, nimirum Antichriſtum tyrannicè imperaturum eſſe tribus annis cum dimidio, quaſi diceret Chriſtus Dominus, ni breue futurum eſſet tempus illius perſecutionis, etiam electi animum deſponderent, & deficerent.

Quid ſit abbreuiare hebdomadas.

Confirmatio.

Corollariū.

Ex his igitur liquet, hebdomadas annis Solaribus, non Lunaribus conſtare, & iam dubitationi circa verba, Abbreuiatæ ſunt, ſatis occurritur. Atq; ita exploratum ſit, ſeptuaginta hebdomades cōtinere annos Solares quadringentos nonaginta.

Sententia Scaligeri, & Pererij.

Non me præterit, Scaligerum lib. 6. de Emendat. temporum exiſtimaſſe partitionem hebdomadum apud Danielem hanc eſſe. Dimidia, vna, ſeptem, ſexagintaduæ ſeptimanæ; Sunt igitur anni ex ipſius calculo 493 ½. Iſta dimidia ſeptimana, inquit ipſe, excurrens ſupra ſummā ſeptuaginta, omnium tam veterum, quam recentiorum oculatiſſimam vigilantiam effugit. Atq; hoc idem ſenſit Pererius 3. par. Diſput. de ſeptuaginta hebdomadis, §. Poſtremo; & putat re vera non fuiſſe ſeptuaginta hebdomades præcisè, ſed ſeptuaginta, & dimidiam, nec annos tantum quadringentos nonaginta, ſed quadringentos nonaginta tres. Cur autem Angelus ſeptuaginta tantum hebdomadas nominauerit, prætermiſſo minuto, & imperfecto numero dimidiæ hebdomadis, contendit Pererius demonſtrare id vſu Sacræ Scripturæ factum eſſe, in qua mos inoleuit minutos numeros in magna aliqua ſumma omittere; Hinc putat, hebdomadas terminatas eſſe, non in paſſione Domini Noſtri, ſed in quarto anno poſt ipſius paſſionem, & mortem. Radix, ex qua hoc Scaligeri, & Pererij errorum germinauit, eſt praua intelligentia verborum Gabrielis in hoc vaticinio, quæ ſic traduntur. Confirmauit autem pactum multis hebdomada vna, & in dimidio hebdomadis deficiet hoſtia, & ſacrificium; Itaq; Authores prædicti calculo conſtituerunt hebdomadas ſeptem, & ſexaginta duas, & vnam hebdomadam, quæ conſtituunt numerum ſeptuaginta hebdomadum, & deinde mediam hebdomadam conſiderarunt, in qua dictum eſt, defecturam eſſe Hoſtiam, & Sacrificium. Sed hallucinati ſunt in expoſitione verbi, In dimidia; nam ſenſus eſt, quod vltima ſeptimana diuidenda eſt in duas partes, ſeu medietates, quarum vtraq; tribus annis, & dimidio conſtat; In prima parte ſeptimanæ Chriſtus baptizatus eſt, poſt quem baptiſmum defecit Hoſtia, & Sacrificium, ideſt defecerunt legalia, non quoad vſum, ſed quoad argumentum ipſa defectura, & in ea parte hebdomadis Chriſtus prædicauit, & miracula fecit. In ſecunda verò parte hebdomadis mortuus eſt. Itaq; dimidium hebdomadę nō ſignificat tres annos cum dimidio, quæ eſt medietas talis hebdomadis à Daniele ſignificatæ, ſed refert vnam medietatem, & quidem poſteriorem eiuſdem hebdomadæ, in qua Chriſtus mortuus eſt, & in qua verè, & propriè dicitur defeciſſe Hoſtia, & Sacrificium, quia poſt mortem Chriſti Moſayci ritus, & legalia ſuas amiſerunt vires. Quare illud verbum, In dimidio

Fundamētum Pererij.

Radix erroris Scaligeri, & Pererij.

Confutatio huiuſmodi erroris, & difficultatis enodatio.

Corollariū.

midio hebdomadis, habet relationem ad primam dimidiam partem vltimæ hebdomadis, in qua Chriſtus baptizatus eſt, prędicauit ſuam fidem, & ipſam miraculis illuſtrauit.

Tranſitio. His explicatis, ad perfectã intelligentiam harum hebdomadum, ſupereſt, vt de ipſarum initio, ac fine diſputemus; Quemadmodum enim in capiendo initio harum hebdomadum eſt totum opere pretium, ita opera luditur in eius ignoratione.

SECTIO SECVNDA.

Variæ ſententiæ de initio, & fine hebdomadum.

Indicantur diuerſæ ſententiæ de initiò, & fine hebdomadum, & breuiter refelluntur, receptâ illâ, quæ hebdomadas auſpicatur à vigeſimo anno Darij Longimani Perſarum Regis, eaſque complet in morte Chriſti Domini; Ex quo infertur, hebdomadas iamdiu abſolutas nihil ad ſæculi conſummationem conferre.

Initium hebdomadum. VErba Gabrielis, quæ ſunt. Scito ergo, & animaduerte ab exitu ſermonis, vt iterum ædificetur Hieruſalem, indicant exordium hebdomadum capiendum eſſe ab exitu ſermonis de reficienda Hieruſalem; Qui ſermo ſignificare poteſt, vel promiſſum aliquod Dei, de ædificanda Hieruſalem, vel edictum alicuius Regis. Et ſanè non eſt ſpectandum promiſſum factum à Domino per Iſaiam cap. 45. ſcilicet, Deum per Cyrum Regem iugum ſeruitutis ablaturum Iudæis; nam à tempore illius promiſſi, quo Iudæi ſoluendi à ſeruitute, reſtauraturi erant Templum, vſq; ad finem hebdomadum, quæ terminarunt in morte Chriſti, vt infrà demonſtrabitur, fluxerunt non ſeptuaginta hebdomades, ſed quattuordecim, & centum, ideſt anni circiter octingenti. *Finis hebdomadum.* Addo, quod ſi initium hebdomadum ducatur, non à promiſſione prædicta, adimplenda per Cyrum, ſed à primo, vel ſecundo Cyri regnantis anno, exploratum eſt, ipſum regnare cæpiſſe Olympiade quinquageſima quinta, & Chriſti mortem incidiſſe in Olympiadem ducenteſimam ſecundam, cum eius ortus incurrat in Olympiadem centeſimam nonageſimam quartam. Quare inter ipſas Olympiadas *Olympias.* Cyri, & Olympiadas mortis Chriſti intercedunt centum quadraginta ſeptem Olympiades, ideſt anni quingenti octuaginta nouem circiter. *Error Maluendæ.* Vnde miror Maluendam lib. 1. de Antichriſto cap. 25. ipſum eſſe in hoc erratum, quod initium hebdomadum petendum ſit à Cyri regno. Prætermitto, quod Cyrus, vt proditum eſt in vltimis verbis poſterioris libri Paralipomenon, tradidit poteſtatem Hebræis ædificandi Templum, non Vrbem, vt patet etiam ex ipſius edicto memorato in 5. & 6. cap. Eſdræ; Et tamen ab ædificatione Hieruſalem, & non Templi aſſerit Angelus inchoandas eſſe hebdomadas.

Reijcitur opinio de fine hebdomadum. Neq; licet ipſas auſpicari ab edicto Darij Hyſtaſpis, qui fuit quartus Perſarum Rex, quo regnante, conceſſa fuit ædificatio Templi, Iudæis ad id temporis, vſq; à Cyro intermiſſa; nam hæc opinio Euſebij, Cyrilli, Ianſenij, & aliorum, eadem vrgetur difficultate, qua ſupradicta de Cyro ſentẽtia; ſcilicet à Dario Hyſtaſpe fuiſſe quidem traditam facultatem Hebræis reparandi Templum, ſed non Vrbem; cuius rei fidem facit Seuerus Sulpicius lib. 2. Sacr. Hiſt. his verbis. Sexto anno, quo Darius regnare cæperat, conſummatum eſt templum, idq; ſatis Iudæis viſum eſt, quia magnæ molis erat Vrbem̃ reſtituere, diffiſi viribus, opus multi laboris incipere non auſi, Tẽplo continebantur; Ex quibus verbis patet, regnãte Dario Hyſtaſpe, cõditam non eſſe Vrbem Hieroſolymam, ſeu reparatam, ſed Templum dumtaxat inſtauratum, & nihilominus Angelus affirmat, ab ædificatione Hieruſalem hebdomadas incipiendas eſſe.

Hunc verò Darium non fuiſſe Darium Hyſtaſpem, vt ego arbitror, quartum Regem Perſarum, ſed Darium nothum, ita appellatum, quod ex pellice genitus erat, putant Sulpicius loco cit. & Scaliger lib. 6. de Emendat. temp. Sed qualis fuerit ille Darius, patet ſub vtroque Dario, vel *Difficultas circa hiſtoriam.*

Hy-

Hyſtaſpe, vel notho Templum ædificatum non eſſe. Nam ſi conſtituatur ædificatio Templi, quæ eſt principium hebdomadum, ſub Dario Hyſtaſpe, eadet ipſa in Olympiadem ſexageſimam quintam, à qua vſq; ad finem hebdomadum, quæ eſt vel in Olympiade ducenteſima ſecunda, vt ego interpretor, vel in ducenteſima tertia, vt arbitratur Pererius, prætereunt anni plures quinquaginta ſuper quingentos, qui certè excedunt annos in hebdomadis contentos.

Sententia Sulpicij, & Scaligeri reijcitur. Neq; à Dario notho incipiendæ ſunt hebdomadæ, vt arbitratus eſt Sulpicius, quem ſecutus eſt Scaliger; Hic enim Rex fuit decimus Perſarum, Artaxerxis Longimani filius, ſub quo non eſt ædificatum Templum, vt falſo arbitrati ſunt Sulpicius, & Scaliger, quia Chriſto dixerunt Iudæi apud Io. cap. 2. Quadraginta, & ſex annis ædificatum eſt Templum, & tu in tribus diebus excitabis illud? Verum ſi talis ædificatio facta fuit ſub Dario notho, apparet, quod à ſecundo anno Cyri, quo Templum ædificari cæptum eſt, vſq; ad Darium nothum fluxerunt anni quadraginta & centum; Igitur dictum Iudęorum à vero aberraſſet, & tamē ſupponendum eſt ipſos in eorum verborum prolatione habuiſſe verā cognitionem de tempore inſumpto in ædificādo Templo. Cęterum ſi tempus inſtaurandi Templum referatur ad Darium Hyſtaſpem, planè conſtabit, quod à tempore Darij, quo ædificari cæptum eſt Templum, vſq; ad nonum Darij Hyſtaſpis annum, quo, referente Ioſepho, abſolutum eſt Templum, prætereunt anni 46. Nam Darius Hyſtaſpes regnauit quarto anno ſexageſimæ quartę Olympiadis, ex Hieron. in cap. 9. Daniel. Quare ab initio regni Cyri, qui regnauit exordio quinquageſimæ quintę Olympiadis, & imperauit triginta annis, ad principium regni Darj Hyſtaſpis interfuerunt anni triginta octo. Quare initio noni anni eius regni, in quo, vt diximus, completum eſt templum, decurrunt anni 46. quibus Iudæi dixerunt Chriſto, Templum eſſe ædificatum. Vnde clariſſimè liquet error & Sulpitij, & Scaligeri.

Sed initium hebdomadum non eſt ducendum, neq; à Cyro, neq; à Dario, vel Hyſtaſpe, vel notho, quia iſti non fecerunt edictum de ædificanda Vrbe, ſed Templo, cum Angelus affirmet inchoandas eſſe hebdomadas à ſermone facto, ideſt ab edicto, vel præcepto tradito de ædificanda Vrbe; quod euenit anno vigeſimo Artaxerxis Longimani, vt diſertiſſimè tradidit Beda lib. de tēperatione cap. 7. cuius verba præſtat hic apponere. *Initium hebdomadum.* Eſdra narrāte, didicimus, quod Nehemias, cum eſſet pyncerna regis Artaxerxis, vigeſimo anno regni eius menſe Niſan impetrauerit ab eo reſtaurari muros Hieruſalem, Templo multo ante, Cyro permittente conſtructo, ipſum quoque opus, vt dictum eſt, in anguſtia temporis perfecerit, adeò ſcilicet à finitimis gentibus impugnatus, vt ſtructores ſinguli gladio renes accincti, vna manu pugnaſſe, altera murum recuperaſſe narrentur. Ab hoc ergo tempore, vſq; ad Chriſtum ducem, hebdomadas ſeptuaginta computa. Hæc Beda. Sed clariſſimè id teſtatur Nehemias lib. 2. cap. 2. enarrans ſe ab Artaxerxe miſſum eſſe ad Vrbem Hieruſalem reparandam, atq; in ea reficienda multū elaboraſſe; quamuis enim, vt patet, ex verbis Nehemiæ, ante ipſum ędificata fuiſſet Vrbs Sancta, tamen imperfectè fuerat extructa, & adhuc præteritas oſtentabat ruinas; Vnde Nehemias à rege miſſus publica inſtructus poteſtate, refecit Hieroſolymam, ac ipſam poſt liminio mænibus communiuit, portis inſtruxit, vicis diſtinxit, plateis auxit, & varijs propugnaculis decorauit, Itaut ſoli Nehemiæ in ſacris litteris hoc magnum, & laudabile opus adſcribatur. *Cōfirmatio ab auctoritate.* Miſſum verò fuiſſe Nehemiam à Rege Artaxerxe Longimano anno vigeſimo ſui regni, ipſemet teſtatur initio cap. 1. lib. 3. & ab hoc tempore ducendum eſſe arbitror initium hebdomadum, ſecutus Pererium lib. 10. in Daniel §. Septimā opinionem, pro qua ſententia grauiſſimos affert authores D. Hieron. Chryſoſt. Theodoret. Dionyſium Carthuſian. Ioan. Zonar. D. Antonin. Petr. Galatin. locis ab ipſo Pererio prænotatis. Atq; hæc de initio hebdomadum dicta ſufficiant. *Sententia Auctoris, & aliorum de initio hebdomadum.*

Supereſt, vt finem hebdomadum indagemus. Tunc enim perſpicuè apparebit, ipſas iam eſſe prætcritas, nihilq; cum fine ſæculi habere commune. Proptcrea ſit cōcluſio. Septuaginta hebdomadæ ſuum nactæ ſunt exitum, & finem in Aduentu filij Dei, & vltimum complementum in *Finis ſeptuaginta hebdomadum.*

ipſius

ipſius nece ſuſceperunt. Quæ concluſio, vt clarior illuceſcat, præmittenda eſt breuis indicatio de tempore tum Natiuitatis, tum Mortis ipſius Chriſti.

Quo anno natus Chriſtus.

Et quod ortum, ſi Romanam ſpectemus chronologiam, ipſe natus eſt anno poſt Romam conditam ſeptingenteſimo quinquageſimo ſecundo; Roma verò fuit cōdita initio ſeptimæ Olympiadis, vt narrat Dionyſ. Hallicarnaſſeus lib. 1. nimirum decimo ſexto anno Regis Ezechiæ; Itaq; Chriſtus natus eſt anno ætatis Auguſti ſexageſimo ſecundo, & ipſius Principatus anno quadrageſimo ſecundo, tantum inchoato, computatis annis conſulatus, ac triumuiratus, vt teſtantur Beda lib. de 6. ætat. Mundi, & Euſeb. lib. 1. Hiſt. Eccleſ. cap. 5. Siquidem Auguſti Principatus intra quinquaginta ſex annos continetur, vt ipſius ætas, ac vita intra ſeptuageſimum quintum clauditur anū.

De tempore, quo natus Chriſtus.

Si verò Græcam ſequimur Chronologiam, patet Chriſtum natum eſſe in tertio, vel quarto anno centeſimæ nonageſimæ quartæ Olympiadis, vt Euſeb. in chronicis, & Beda lib. præallegato prodiderunt, ducto initio Olympiadum ab octauo anno Regni Achaz, vt communiter à Chronologis ſtatutum eſt; Etenim, cum Chriſtus baptizatus ſit, agens annum quaſi trigeſimum, ideſt per tredecim dies inchoatum, vt Pererius, & alij verba D. Lucæ interpretantur, baptizatus, inquam, fuerit anno 15. Tiberij Cæſaris, qui incidit in annum quartum Olympiadis ducenteſimæ primæ, & mortuus ſit anno quarto Olympiadis ducenteſimę ſecundę, vt mox dicemus, rectè infertur, ipſum natum eſſe anno tertio Olympiadis centeſimæ nonageſimæ quartę.

Tempus baptiſmi Chriſti.

Tempus natiuitatis Chriſti.

Si verò chronologiam Hebraicam excutiamus, aſſerendum eſt, Chriſtum natum eſſe anno poſt Orbem cōditum quatter milleſimo vigeſimo ſecundo, vt colligit hunc numerum Pererius lib. 11. in Daniel, quamuis iuxta interpretationem annorum, quem habent ſeptuaginta interpretes in ſactum Geneſis librum, & quam ſecuti ſunt multi, & cui Eccleſia in Martyrologio adhæret, ab exordio Mundi ad ortum Chriſti pluſquam quinque millia annorum numerentur, ideſt, referente Baronio in Martyrologio anno à creatione Mundi, quinquies milleſimo centeſimo nonageſimo nono.

De ætate, qua mortuus Chriſtus, variæ ſententiæ.

De morte verò Chriſti ita licet breuiter adnotare. Chriſtus non eſt mortuus anno quadrageſimo ſexto ſuæ ætatis, vt putarūt aliqui, referēte Aug. lib. 2. de Doctr. Chriſtiana, quod videlicet per tot annos ædificatum eſt Templū Hieroſolymitanum, ſimulachrum Corporis Chriſti, vt videtur approbare Irenæus lib. 2. aduerſus hæreſes. Similiter falſum eſt, ipſum mortuum eſſe anno ſuæ ætatis trigeſimo, vt ſenſerunt Lactantius lib. 4. cap. 10. Clem Alex. lib. 1. Strommatum, & Tertullian. lib. aduerſus Iudæos. Neq; perijt anno vno, & trigeſimo, vt arbitratus eſt Apollinaris Laodicenus Epiſc. tradente D. Hieronym. in cap. 9. Danielis; neq; perijt anno trigeſimo quarto ſuæ ætatis, vt placuit Bedæ lib. de rat. temp. cap. 45. Sed verior, & communior ſententia eſt, ipſum mortuum eſſe, expleto trigeſimo ſecundo anno, & paulò plus tribus menſibus. Itaq; mortuus eſt trigeſimo tertio anno, non completo, ſed inchoato, vt diſertiſſimè probat Pererius lib. 3. in Daniel. Perſtringamus igitur breuiter, & ſtatuamus, Chriſtum Dominum natum eſſe anno quarto Olympiadis centeſimæ nonageſimæ quartæ, & mortuum eſſe anno quarto ducenteſimæ ſecundæ Olympiadis, quod ſpatium temporis nō continet plus, quam triginta tres annos inchoatos, & de hac Olympiade, in quam incidit mors Chriſti probatiſſimi teſtantur Authores, & præſertim Euſeb. in chronicis, referens, eâdem Olympiade contigiſſe mirabilem illā Solis Eclypſim, quam, moriente Domino, accidiſſe Sacris Litteris proditum eſt.

Verior ſententia de ætate, qua mortuus Chriſtus.

Corollariū.

Eclypſis Solis quando contigit.

Dies mortis Chriſti.

Præterea Chriſtus mortuus eſt decima quinta Luna primi menſis, vt conſtat ex Euangelio, & feria 6. ſeu die Veneris, quia inquit D. Marc. cap. 15. dies mortis Chriſti fuit Paraſceues ante Sabbatum. Et notandum eſt, quod decima quinta Luna primi menſis in feria 6. non incidit niſi in anno trigeſimo tertio ætatis Chriſti; Nam in anno 31. Luna decima quinta primi menſis incidit in diem 27. Martij, & in diem Martis. In anno 32. eadem Luna incidit in 15. Aprilis, & in diem Martis. In anno 34. incidit in 23. Martij, & in diem Mercurij. In anno 35. incidit in diem 11. Aprilis, & in diem Lunæ. In anno verò 33. incidit in 3. diem Aprilis, &

Variatio decimæ quintæ Lunæ.

in feriam ſextam. Vide Pererium lib. 11. in Danielem.

Sententia Tertulliã. de die paſſionis Chriſti, & aliorum.

Non me latet ſententiarum diuerſitas de die Paſſionis Chriſti. Tertullian. lib. aduerſus Iudæos putauit ſanctiſſimum illum diem fuiſſe 25. Martij his verbis; Quę Paſſio huius exterminij intra tempora ſeptuaginta hebdomadarum perfecta eſt ſub Tiberio Cæſare, Conſulib. Rubelio Gemino, & Rufo Gemino menſe Martio, temporibus Paſchæ, die octauo Calendarum Aprilis, die primo Azymorum, quo, vt occiderent agnum ad veſperã, à Moyſe fuit præceptum. S. Aug. lib. 4. de Trinit. cap. 5 idem confirmat, ita loquens; Octauo enim Kal. Aprilis conceptus creditur, quo & paſſus. Adſtipulatur Chryſoſtomus Homil. de Nat. Io. Bapt. Cyrillus ep. ad Synod. Carthaginen. eodem die, quo Chriſtus conceptus eſt in vtero, mortuus eſt in Cruce; Et hanc eandem

Sententia Eccleſ. de die eiuſdẽ paſſionis.

opinionem ſecuti ſunt Beda, & Alb. Magnus, & cum hæc ab Eccleſia recepta ſit, & diutiſſimo tẽpore obſeruata, tamquam veriſſimam amplectimur; quamuis iuxta calculum Iudæorum affirmandum eſt, Chriſtum mortuum eſſe in decima quin-

Sententia Iudæorum.

ta Luna Martij, quæ in eo milleſimo fuit in die 6. Aprilis, & die Lunæ, vt apparet ab Aureo Numero illius anni, qui fuit 17. & ab Epacta, quæ fuit num. 7. vt eruditiſſimè oſtendit Iacobus Mazzonius lib. 1. in Danthem cap. 17. quamuis huic opinioni non ſit aſſentiendum, tamquam aduerſanti communi Sacrorum Doctorum placito, antiquæ traditioni, & Sacræ Eccleſiæ conſuetudini; Quæ mortem Chriſti nõ in die Lunę, vt arbitratur Mazzonius; ſed in feria 6. vel die Veneris luctuoſiſſima pompâ commemorat, & veneratur.

Tempus hebdomadum Danielis.

His præhabitis, ad rem noſtram propius accedentes, aſſerimus, quod à vigeſimo anno Artaxerxis Longimani, ita appellati, quia manum alteram longiorem habebat, & qui annus fuit 4. octogeſimæ tertiæ Olympiadis, vſq; ad mortem Chriſti, quæ ſucceſſit 4. anno ducenteſimæ ſecundæ Olympiadis, interceſſerunt illæ Olympiades, quæ conſtituunt annos quadringentos nonaginta, contentos in hebdomadibus Danielis; & propterea mors Chriſti non eſt accipiẽda pro morte Hyrcani, vt infrà latius adnotabo, quam ſcripſit Ioſephus contigiſſe in Olympiade centeſima octogeſima ſeptima, nam ab anno vigeſimo Longimani, vſque ad mortem Hyrcani fluxerunt anni quadringẽti ſexdecim, non quadringenti nonaginta, quales prætericrunt ab anno vigeſimo Longimani ad necem ipſius Chriſti Domini;

Hebdomadæ Danielis completæ Paſſione Chriſti.

Itaque firmiſſimè ſtatuendum eſt, hebdomadas Danielis completas eſſe in Paſſione Chriſti Domini, vt inter cæteros tradiderunt Petrus Galat. lib. 4. cap. 17. Nicolaus de Lyra in cap. 9. Daniel. Vatablus, & alij.

Obiectio contra tempus ſtatutũ hebdomadis Danielis.

Verum ex dictis oritur dubitatio non contemnenda; nam ſi ſeptuaginta hebdomades computandæ ſunt ab anno vigeſimo Artaxerxis Longimani vſq; ad mortem Chriſti, ſequitur, quod inter initium hebdomadum, & ipſarum finem fluxerint anni Solares non 490. quales, vt dixi, continẽtur in ſeptuagintà hebdomadibus; ſed anni 475. vt ex vera conſtabit ſupputatione; ergo hebdomades 13. annis citius ſunt inchoandæ, ideſt nõ à vigeſimo, ſed à ſeptimo anno Artaxerxis; Quod tamen aduerſatur ſcripturæ aſſerenti lib. 2. Eſdræ cap. 2. mandatum fuiſſe Nehemiæ ædificandæ Hieruſalem anno vigeſimo Artaxerxis Longimani. Nunc dubita-

Solutio obiectionis à Cornelio à Lapide.

tionis nodum vidit P. Cornelius à Lapide in cap. 9. Daniel.; cumque diſſoluendum eſſe putauit, ſi vigeſimus annus imperij Artaxerxis referatur ad imperium, quod ſimul cum Patre Xerxe tractauit; Etenim, cum Xerxes in Græciam ingentibus militum copijs expeditionem feciſſet, in partem Regni aſſumpſit Artaxerxem filium, qui abſente patre, regni habenas moderaretur. Itaq; putat hic Author annum vigeſimum Longimani ab Eſdra commemoratum, eſſe ſeptimum ipſius Longimani, quo poſt patrem regnare cœpit; Propterea P. Cornelius exordiũ hebdomadum computãdo ab anno ſeptimo Artaxerxis, hebdomadum finem redigit in annos 3. poſt Chriſti mortem.

Solutio obiectionis ex parte non diſplicet Auctori.

Non diſplicet mihi hæc ſententia, quamuis ipſi conſenſum non præbeam in ea parte, quia finem hebdomadum extendit vltra tempus mortis Chriſti Domini, quam eſſe hebdomadum finem ex ipſo Danielis oraculo fit perſpicuum. Et eſto quod per 3. annos vltra

Impugnationis ex parte eiuſdem obiectionis.

Chriſti necem hebdomades extenderẽt, dicendum eſt hoc parui eſſe momenti, quando tam exiguus annorum numerus excedens

Digitized by Google

dens hebdomadum curſum, non ſit conſiderandus, quoniam, vt animaduertit Pererius in expoſit. verbi Daniel, & in dimidio hebdomadis deficiet hoſtia, de re minima Scriptura non ſolet facere mentionem. Et ſi hoc, iuxta expoſitionem Cornelij, eſt admittendum, exponenda ſunt pariter verba, & in dimidio hebdomadis, pro tribus annis cum dimidio, excedentibus ſeptuaginta hebdomades; Quam interpretationem, quamuis ſupra reiecerim, & ſecus prædicta verba ſim interpretatus, tamen ipſam protſus non arbitror improbabilem, cum nullum ex ea ſequatur inconueoiens. Et fortaſſe tres anni cum dimidio ſuperexcedentes hebdomadas, indicant prima illa tempora, quibus Apoſtoli ſummo animi ardore Chriſti fidem, & doctrinam diſſeminarunt; Quod ſignificant ea verba; Confirmauit autem pactum multis, ideſt, vt interpretatur Galatinus, Chriſtus multis prædicationibus, & miraculis ſuam fidem cōfirmauit, quam deinde Apoſtoli multis pariter miraculis comprobarunt.

Expoſitio reiecta.

Quoniam verò fundamentum eorum, quæ à nobis hucuſque dicta ſunt, in hoc potiſſimum conſtitutum eſt, quod oraculum Danielis myſteria ad Chriſtum ſpectantia complectatur, id aliquot confirmandum eſſe rationibus videtur. Et primo quidē notat Alcazar in cap. 11. Apocalyp. verſ. 2. not. 4. hunc numerum 490. Hebræis fuiſſe celebrem, & ſacrum, quia eſt denarius Iubilæi, ſiue decimum Iubilæum, quod inchoabatur quolibet anno 49. Hic ſiquidem numerus eſt ſepties ſeptimus, multiplicato autem anno 49. per decem reſultat numerus 490. Itaque hoc numero ſignificatur Chriſtum allaturum eſſe plenum, atq; perfectum Iubilæum bonis omnibus cumulatiſſimum.

Numerus 490. Hebræis celebris.

Significatio numeri 490.

Præterea ad Chriſti aduentum approximatum tempore Danielis, referuntur verba, quibus ſeptimanæ abbreuiatæ dicuntur. Etenim quamquam, vt ſupra adnotauimus, hæc verba peræquè valent, ac ſonant, Conſtitutæ tamquam paucæ, non quod ſint annis Lunaribus conflatæ, tamen indicant propria abbreuiatione celeritatem aduentus Meſſiæ excitatam à precibus, & ſuſpirijs Danielis, Iſaiæ, atq; aliorum Prophetarum, de quibus Theologicum eſt pronunciatum, ipſos Prophetas, & Patriarchas de congruo meruiſſe, non quidē ipſam Domini Incarnationem, ſed eius accelerationem, aliaſq; circumſtantias. Id docent inter cæteros D. Bonau. in 3. ſent. diſt. 4. art. 2. quæſt. 2. Alenſ. 3. p. q. 8. memb. 3. art. 2. & ex recentioribus Suarez 3. p. quæſt. 2. art. 10. diſp. 10. ſec. 6.

Senſus illorum verborum; ſeptimanæ abbreuiatæ.

Prophetæ meruerunt de congruo accelerationem Incarnationis Chriſti.

Porrò ampliſſimam fidem, quod Danielis prophetia de Chriſto intelligatur, faciunt ea verba, & vngatur Sanctus Sanctorum, ſcilicet, quod Spiritu Sancto vngatur Chriſtus in Sacerdotē, Prophetam, & Regem, vt propterea, qui hebraicè dicitur Meſſias, græcè Χριστὸς .i. vnctus appellatur. Hebræi vertunt, quod vngatur Sanctitas Sanctitatum, vel Sanctum Sanctorum, vel Sanctuarium Sanctuariorum; Quæ omnia perbelle cadunt in ſolum Chriſtum Redemptorem; tum quia ex obſeruatione Petri Galatini lib. 4. cap. 17. nullus vmquam inuenitur in ſacra Scriptura Meſſias dictus, qui vel ſacro illo corporali oleo, quo Reges, & Sacerdotes vngebantur, vel ſpirituali ideſt Spiritus Sancti gratia vnctus ſit. Etenim corporali oleo numquam vncti fuerunt, neque Cyrus, neque Nehemias, neque Ioſue, neque Zorobabel, neque Agtippa, neq; alius illius temporis quiſquam vnctus dici poteſt, Ita loquitur Galatinus; tum quia verſiones ſupradictæ, quæ maximam reſonant ſanctitatem, ſoli Chriſto competunt adæquatè, duplici ſcilicet titulo, quatenus Deus, & homo eſt; Nam vt Deus eſt ipſa eſſentialis ſanctitas, quæ conſiſtit in adæquatione, & conformitate voluntatis, & operum cum lege æterna, quæ eſt in mente Dei. Vnde cum ipſemet Deus ſit ſibimet ipſi penitus adæquatus, & conformis, eſt eſſentialiter ipſa ſanctitas; Si verò conſideretur, vt Homo Deus, haud dubiè propter vnionem hypoſtaticam inhabitat in Chriſto, vt loquitur Paulus, tota plenitudo Diuinitatis, & Sanctitatis corporaliter, Ideò Sanctus dicitur, tum per gratiam vnionis, tum per gratiam habitualem animæ ipſius infuſam, ſummam, & quodammodo infinitam, comprehendentem omnem rationem, & efficaciam gratiæ, tum propter gratiam capitis, qua, vt ait Paulus ad Epheſios primo, conſtitutum eſt caput ſuper omnem Eccleſiam, & de cuius plenitudine omnes accepimus. Quamobrem

Senſus prophetiæ Danielis.

Confirmatio ſenſus prophetiæ Danielis.

Ratio Galatini.

Confirmatio ſenſus prophetiæ Danielis.

Duplici titulo Deus dicitur ſanctus.

ille

Digitized by Google

ille Deus homo, qui Sanctus in conceptione ab Archāgelo Gabriele dictus fuit, Quod naſcetur ex te Sanctum vocabitur filius Dei, eſt cauſa efficiens, meritoria, exemplaris, ac finalis omniū ſanctitatum;

Contra omnium ſanctitatum.

Quare flagitioſè errarunt aliqui ex Hebræis Doctoribus, qui, referente Galatino lib. 4. cap. 14. putarunt pro Sancto Sanctorum intelligendum eſſe Templum, & ſignificari durationem vtriuſque Templi Hieroſolymitani, habita relatione ad ipſius deſtructionem factam à Nabuchodonoſor, & terminatam in reædificationem peractam per Zorobabel,

Error nō nullorum Hebræorū.

ſed re vera hæc Templo nequaquam conueniunt, quod in fine hebdomadum, vel in tempore ipſarū fini propinquo, non ſolum fuit vnctum, & conſecratū, ſed à Romanis, & ab ipſorum Duce Tito prophanatum, atq; cōbuſtum, licet, inuito ipſo Tito, vt narrāt Ioſephus, & Baronius.

Confutatio erroris Hebræorum.

Addo, quod Templo non conueniunt ea, quæ à Daniele proferūtur, ſcilicet, quod adducat iuſtitiā, & aboleat peccatum, illudq; tamquam ſacrificium, & hoſtia valeat expiare.

Confutatio erroris Hebræorum.

Quod ſi hæc verba templo non aptantur, multò minus conueniunt Cyro, vt falsò cenſuit Rabbi Salomon, quia hic non fuit Sanctus Sanctorum, neq; conſummauit peccatum, neq; iuſtitiam adduxit ſempiternam.

Error Rabbi Salomō cōfutatus.

Hinc etiam grauiter deceptus fuit Aben Eſra, putans accipi hic pro Chriſto Nehemiam, vel Zorobabel, vel Herodem Agrippam iuniorem, quia nemo horum fuit occiſus, imò Agrippa confœderatus eſt cum Romanis, & ipſos ſecutus eſt, ita tradente Ioſepho lib. 3. belli Iudaici cap. 3. & 5. & Corn. Tac. lib. 5.

Error abē Eſra confutatus.

Similiter reprehendenda eſt eorum opinio, qui, referente Scaligero, lib. 6. de Emend. putant Danielis vaticinium de occiſione Chriſti impletum fuiſſe, cum Herodes patre Idumæo genitus inuaſit regnum Iudæorum, interfecto legitimo Rege Antigono, vltimo ſtirpis Haſmuneorum; annus verò initij Herodis in periodo Iuliana 4673. de quibus, ſi retrò retexis 490. annos, peruenies ad ſecundum annum Cambyſis, qui eſt in periodo Iuliana 4187. ſed quid habēt commune hebdomadæ Danielis, cum Cambyſe, vel cum Herode, cuius regni initium fuit annis 37. ante Chriſti ortumè & cum interfectio Antigoni Regis iam euenerat ante Chriſti ortum, non eſt ipſi Danielis oraculo hæc occiſio applicanda.

Error aliorum confutatus.

Neque minus verba Danielis, occidetur Chriſtus, ſunt adæquanda Hyrcano Pontifici, qui vltimus fuit legitimus Iudæorum Pontifex, vt perperam putauit Euſebius lib. 8. de denonſtr. conſentiente Theodoreto; Nam prætermiſſo, quod non cōueniunt Hyrcano ea, quæ de Chriſto hic à Daniele proferuntur, obſeruo Hyrcanum fuiſſe Pontificem Olympiade 179. ex Ioſepho lib. 15. Antiqu. Chriſti verò Pontificatus incidens in hebdomadam 69. incurrit in Olympiadem 201. quo tempore Chriſtus renūciatus eſt dux, & legiſlator; Ideò verba Danielis, vſq; ad Chriſtum ducem, referenda ſunt, non ad Hyrcanum, vel quemcumq; alium, ſed ad Chriſtum;

Error Euſebij confutatus.

Quæ cum ita ſint ſatis perſpicuum arbitror, Danielis oraculum ad Chriſtum Dominum, tamquam ad primum finem, & obiectū eſſe referendum, & conſequēter in ipſius morte terminādum.

Senſus verus prophetiæ Danielis.

Propterea obſeruandū eſt, vaſtationem Hieruſalem à Daniele commemoratam, nequaquam intra ſpatium, ſeptuaginta hebdomadum contineri; Etenim hę finiuntur anno 3. poſt Chriſti mortem, etiam cum dimidio, vt exiſtimarunt Ioſeph. Scalig. Pererius, & Cornel. à Lapide, vel terminant in morte Chriſti, vt cenſeo probabilius; Verum deſtructio contigit poſt necem Chriſti, vel annis 38. vt putat Cornel. vel 37. vt Scalig. vel 40. vt Peter. Vaſtationis verò Hieruſalem meminit Daniel, vt oſtenderet, quam graui vltione Deus vindicaturus eſſet Chriſti ſui filij necē ab Hebræis impiè perpetratā.

Tempus vaſtationis Hieruſalem.

Animaduerto etiam hæc, quæ de vaſtatione Hieruſalem dicuntur ſenſu litterali, allegoricè, ac typicè intelligi de Antichriſto, qui verè auferet Sacrificium Euchariſtiæ, & in templo ponet abominationem deſolationis, ideſt ſeipſum, & ſui Idolum, vnde cum Typus idem ſit cum Antitypo, non phyſicè, ſed repræſentatiuè, mirum non eſt, Chriſtum Matth. 24. & Marci 13. hæc ad tēpora Antichriſti, & finem Mundi retuliſſe per ea verba Matth. 24. Cum videritis abominationē filij hominis, &c. cum tamen Daniel hic litteraliter intendat deſcribere non excidium Orbis, ſed Vrbis; Verum quoniam Chriſtus apud Euangeliſtas vtrumq; commiſcet, & inuoluit, ſcilicet excidium Vrbis, & Orbis,

Senſus allegoricus circa vaſtationē Hieruſalem.

Ss eò

eò quia excidium Vrbis futurum erat præludium, & ſimulachrum excidij Mundani, dico, verba Christi vtrumq; repreſentare; Nam verbum; Abominatio deſolationis, varias ſortitum eſt ſignificationes, & Iræneus lib. 5. cap. 25. vna cum alijs putat, abominationem deſolationis indicare litteraliter tempora Antichriſti. Horum opinio innititur illis verbis; Et vſq; ad conſummationem, ac finem perſeuerabit deſolatio. Quin Chriſtus faciens mentionẽ de hac deſolatione Marci 13. ſtatim ea ſubdit, quæ in fine Mundi contingent, his verbis. Sed in illis diebus poſt tribulationem illam, Sol contenebrabitur, & Luna non dabit ſplendorem ſuum, & ſtellæ Cæli erunt decidentes &c. quæ omnia finem Mundi deſcribunt.

Varia ſignificatio vocis, Abominatio.

Vnum eſt animaduertendum cum Auguſtino ep. 90. ad Heſychium conſcripta, quod ſigna, de quibus loquitur Dominus in Euangelio Luc. Matth. & Marc. ſiquidem hi tres Euangeliſtæ narrant, quæ dixerit Dominus, cum interrogatus fuit à Diſcipulis ſuis, quando futura eſſent, quæ de templi euerſione prædixerat, & quod ſignum eſſet aduentus eius, & conſummationis ſæculi, ad tria pertinent, id eſt ad excidium Ciuitatis Hieruſalem, ad aduentum eius in corpore ſuo, quod eſt Eccleſia, & tandem ad aduentum ſuum in capite Eccleſiæ, quod eſt ipſe Chriſtus; Propterea monet Auguſtinus diligenti conſideratione obſeruandum eſſe, ne fortè, quod pertinet ad euerſionem Hieruſalem, ad finem ſęculi referendum putemus, aut è contrario, quod ad finem ſæculi pertinet, affirmemus ad Ciuitatis excidium ſpectare, aut quod reſpicit ipſius aduentum in corpore ſuo, quod eſt Eccleſia, dicamus ſpectare ad eius aduentum nouiſſimum, in corpore ſuo, quod eſt caput Eccleſiæ; In quibus omnibus, inquit Auguſt. ſunt quædam manifeſta, quædam verò ſic obſcura, vt vel laborioſũ ſit ea dijudicare, vel temerarium, quamdiù non intelligatur de his aliquid definite.

Obſeruatio S. Aug. circa loca ſacra Script.

His ita conſtitutis, facili negotio occurrendum eſt tribus ſupra allatis dubitationibus. Et primo quidem reſpondendum eſt, perperam putaſſe Origenem, Danielis ſeptimanas decennijs annorum eſſe compoſitas, quandoquidem hoc nomen ſeptimanæ in Sacris litteris tantum numerum ſeptenarium, vel dierum, vel annorum importat, vt tradidit Petrus Galatin. lib. 4. cap. 14. Etenim accipitur hebdomada pro ſeptem dierũ ſpatio Leuit. cap. 23. vbi dicitur, quod ſeptem hebdomadæ ſunt à Feſto Paſchæ accipiendæ; quæ quadraginta nouem dies conſtituunt, & quinquageſimus eſt dies feſtus Pentecoſtes. Sumitur verò hebdomada pro ſeptem annorum curriculo Leuit. cap. 23. vbi habetur. Numerabis ſeptem hebdomadas annorum, quæ faciunt annos nonaginta nouem, & quinquageſimus annus immediatè ſequens, Iubilæus eſſe percipitur, qui apud Hebræos erat annus remiſſionis; quod verò hebdomadæ iſtæ non ſignificent dies, ſed annos ſeptem pro ſingula hebdomada, ex eo conuincitur, quod ab Angelo prænunciata, infra annum, & dimidium completa fuiſſent, quod prorſus euentui, ac veritati aduerſatur. Quocirca accuſandus eſt Origenes, qui initium connumerandi ſeptuaginta hebdomades duxit ab Adamo, cum iam exploratiſſimũ ſit, ipſas auſpicandas eſſe à mandato Regis Artaxerxis Longimani, mittentis Nehemiam ad readificandam Hieruſalem.

Soluitur obiectio Origenis circa hebdomades Danielis.

Quod ſpatium temporis importet hoc nomen ſeptimana.

Simili prorſus ratione falſa eſt eorum interpretatio, qui ſeptimanas expoſuerunt, vel pro annis quinquaginta Iubilæis, vel pro centenarijs annorum, nam iuxta hæc commenta ab Angelo prædicta, nondum eueniſſent, & tamen ſatis apertè, ni fallor, monſtratum eſt, omnia adamuſſim impleta eſſe, atq; in nece Domini hebdomades finem, & complementum eſſe conſecutas.

Sententia nonnullorum impugnata.

Ad ſecundam dubitationem, deſumptam à teſtimonio Hippolyti Martyris ducentis exordium hebdomadum à captiuitate Babylonis, & terminantis hebdomadam ſexageſimam nonam in natiuitate Chriſti, vltimam verò hebdomadam extendentis, vſq; ad Antichriſti, & poſtrema Mundi tempora, reſpondendum eſt, dubitationem multa improbabilia continere; Siquidem, cum à nobis demonſtratum ſit, initium hebdomadum petendum eſſe ab anno vigeſimo Artaxerxis Longimani, qui fuit ſeptimus Imperij poſt Xerxis ipſius patris necem, & id contigerit decimo quinto, & centeſimo anno poſt ſolutam Babylonicam captiuitatem conuincitur tale hebdomadum exordium nequa-

Solutio obiectionis deſumpta ab Hippolyto Martyre de hebdomadis Danielis.

quam

quam eſſe admittendum; Separare autem à cæteris hebdomadibus vltimam hebdomadam, eamq; ad Antichriſti, & vltima Mundi ſæcula transferre, vti ſine aliqua ratione conſtituitur, ſic facilè, tamquam fictitium reijcitur.

Controuerſia circa ſenſum ſacræ Scripturæ.

In tertia verò dubitatione enodanda nonnihil operis inſumamus; Namque ſi prænunciata à Daniele fuerunt à Redemptore noſtro Marci 13. & Matth. 24. accommodata Antichriſti euerſioni, & Mũdi conſummationi, non leui aſſequimur coniectura, hebdomades vſq; ad Mundi occaſum referendas eſſe, earumq; tempus poſtremam Mundi ætatem præſignare.

Varij ſenſus circa Danielis verba, & illarũ confutatio.

Pro cuius rei explicatione, ſciendum eſt hæc verba: Abominatio deſolationis, de qua loquitur Daniel cap. 9. & Chriſtus Marci 13. & Matth. 24. multas habere ſignificationes. Et quidem non eſt accipienda abominatio pro illa, quæ facta fuit ab Antiocho Epiphanio, qui idolum Iouis collocauit in templo, quod à nomine Iouis Olympij appellauit, referente Ioſepho 12. Antiquit. quia hic Antiochus centum ſexaginta annis Chriſtum præceſſit; Et cum Saluator Dominus loquatur de hac abminatione, tamquam de re non præterita, ſed futura, non poſſunt hæc prædictæ abominationi coaptari.

Neque ſumenda eſt abominatio pro ſtatua Cæſaris, quam Pilatus noctu, & repugnantibus Hebræis, inuexit in tẽplum, ex traditis à S. Hieronym. & Theodoret. quia hoc iam contigerat, & Chriſtus Dominus de re futura verba facit. Prætérquamquod breui tempore ſtatua in templo permanſit, vnde tanta abominatio à Propheta expreſſa id deſcribere non videtur; Prætermitto Maldonatum arbitrari ſtatuam Cæſaris fuiſſe quidem in Vrbem, ſed non in templum illatam, & auctorem habet Ioſephum lib. 2. de bello Iudaico cap. 8.

Verus ſenſus verborum Danielis.

Mihi arridet interpretatio Maldonati in cap. 24. Matth. & aliorum, nempè per abominationem hanc ſumendum eſſe excidium Vrbis Hieruſalem, de quo verificantur omnia, quæ à Daniele, & à Chriſto Domino traduntur, vt mox demonſtrabo; Vnde rectè cenſent grauiſſimi Authores, Origen. Homil. 24. in Matth. Auguſt. Epiſt. 80. ad Heſychium; Perer. lib. 10. in Danielem; Maldonat. loc. cit. Suarez 3. p. quæſt. 59. art. 6. diſp. 54. ſect. 5. abominationem deſolationis ſignificare exercitum Romanorum, obſidentem Ciuitatẽ Hieruſalem, & conſonant quaſi gloſſa verba Lucæ cap. 21. vbi eadem Saluator noſter enarrans ait; Cum videritis ab exercitu circumdari Hieruſalem, tunc ſcitote, quia appropinquauit deſolatio eius.

Sententia Abulẽſis, & Baradij circa verba Danielis.

Et quantũ pertinet ad abominationem factam in templo, Abulenſis, & Baradius eam interpretantur de prophanatione facta à ſeditioſis Hebræis homicidis, qui Zelotes nominabantur, quiq; cum ſe in templum recepiſſent, in ipſo flagitioſa crimina cuiuſcumq; generis perpetrarunt. Id expreſſit Ioſephus lib. 5. de bello Iudaico his verbis; Templum Dei propriæ Iudæorum manus violarunt.

Expoſitio difficilis ſcripturæ.

Non leui carent difficultate verba, quæ ſubdit Dominus Redemptor noſter monens, fugam arripiendam eſſe tunc temporis ab illis, qui habitant Iudæam. Tunc, qui in Iudæa ſunt, inquit ipſe, fugiant ad montes. Pro quorum verborum explicatione notãdum eſt cum Baronio anno Chriſti 68. Chriſtum indicaſſe occiſionem Iudæorum, quæ facienda erat à Ceſtio Syriæ Præſide; Nam cum Iudæi Romanis rebellaſſent, Nero anno 12. ſui imperij miſit Ceſtium ad puniendos, ac debellandos Hebræos, qui Ceſtio in fugam coniecto, fuſoq; impulerunt Neronem, vt poſt ſex menſes Romani exercitus ducem mitteret Veſpaſianum, qui Galilæam, Samariam, & Iudæam, excepta vrbe Hieruſalem cæpit, ac deuaſtauit. Nerone occiſo, Veſpaſianus Imperator renunciatus, Romãm redijt, relicto in Iudæa filio Tito, qui Hieruſalem obſcedit in Paſchate, & poſt ſex menſes occupauit, & euertit; Templo expugnato, & incenſo, quamuis eodem Tito repugnante, vt refert Ioſehp. lib. 7. de bello Iudaic. Quare cum eo tempore, quo Ceſtius Præſes expugnatus eſt, ſapientes Chriſtiani, qui Hieruſalem colebant, vel cæleſti perciti ſpiritu, vel propria edocti prudentia futuram Hieruſalem vaſtationem extimeſcerent, ad loca tuta ſe contulerunt, vt ſcribit Euſebius lib. 3. Hiſt. Eccleſiaſt. cap. 5. Propterea Chriſtus huc alludens, inquit; Tunc, qui in Iudæa ſunt, fugiant ad montes; Non enim hæc verba vllo pacto ac-

Fuga Ceſtij.

Vrbium vaſtatio.

Euerſio Hieruſalem.

Corollarium.

commodanda ſunt fugæ, cui ſe dederint Hebræi in obſidione, & interfectione à Tito facta, quam nullus Hebræorum euaſit, adeò vt vndecies centena millia Hebræorum deleta ſint, & quamplurimi in triumphum adducti, vel tamquam ſerui, & mancipia pretio vendita.

Alia expoſitio ſcripturæ.

Neq; reticendū eſt, Chriſti verba reſpicere etiam tempora Hadriani, quo imperante, anno 64. poſt excidium Titi, ideſt anno Chriſti 104. Romanorum colonia in Hieruſalē deducta eſt, ipſaq; vrbs Elia Capitolina appellata, & Iouis templum in ipſa extructum, quo tempore, ſæuiente bello aduerſus Hebræos, ipſorum quingenta octoginta millia extincta ſunt, & penè tota Iudæa deuaſtata, ac deleta; Quoniam verò eo tempore cladis ab Hadriano illatæ, multi Chriſtiani euaſerunt periculum, ac necem, ſeſeq; in montes Iudeæ receperunt, Chriſtus Dominus de ipſorum loquitur fuga, ſubdens; *Et qui in tecto ſunt, non deſcendant aliquid tollere de domo ſua, & qui in agro ſunt, non reuertantur tollere tunicam*; Siquidē cum tecta domorum in Paleſtina eſſent superne plana, in quibus cœnare ſolebant Iudei; hæc verba ſignificant, nihil inde ab ipſis auferendum eſſe, ingruente calamitate; ne cupientes aliquid transferre, ipſa calamitate corriperentur.

Tecta Paleſtinorum erant ſuperne plana.

Expoſitio ſacræ Scripturæ.

Quare, vt paucis rem complectar, & difficultatem diſſoluam, dicendum eſt, Chriſtum commemorantem Matth. 24. abominationem deſolationis dictā à Daniele Propheta, indicare potiſſimū illam, de qua loquitur Daniel cap. 12. his verbis. *Et à tempore, cum ablatum fuerit iuge ſacrificium, & poſita fuerit abominatio in deſolationem, dies mille ducenti nonaginta; Beatus, qui hæc ſpectat, & peruenit vſque ad dies mille trecentos triginta quinque.* Quo loco Daniel loquitur de tempore Antichriſti, & ſæculi conſummatione, vt fusè à nobis infra demōſtrabitur.

Expoſitio ſacræ Scripturæ.

Si verò aſſeramus, Chriſtum ſuum referre ſermonem ad abominationem deſolationis à Daniele cap. 9. iactatam, fateamur neceſſe eſt id, quod ſupra cōceſſimus, ſcilicet euerſionem Hieruſalem à Daniele prænunciatam, eſſe imaginem deſolationis Vniuerſi; ideòq; Dominum Redemptorem de illa ſermonem habuiſſe, vti de ſimulachro præfigurante vniuerſam Mundi cladem, de qua ſuos alloquebatur diſcipulos; Non hinc tamen infertur, vel Danielis hebdomadas nō eſſe completas, vel tempus conſummationis ſæculi continere, quia ſi deſtructio templi, & Vrbis Hieroſolymitanę non comprehenditur intra hebdomadas Danielis, ſed fuit ab ipſo commemorata, ad præſagienda ſupplicia, quibus mulctandus erat Hebræus populus pro crudeliſſima nece, quam Meſſiæ erat illaturus, multò minus intra terminum earundem hebdomadum, vltima Mundi ætas coercetur, quæ nihil habet commune cum pœnis, quas pro parricidio gens Hebræa luere debebat.

Corollariū

Quamobrem cum omnia, quæ à Propheta cap. 9. prædicta ſunt iam implementum obtinuerint, quia nimirum defecerūt ritus, cæremoniæ, & ſacrificia veteris Legis, Hebræi priuati ſunt Templo, ſacerdotio, & hoſtijs, exilio perpetuò damnati, & tamquam vilia gentium mancipia contempti, occiſus eſt Chriſtus Dominus, plurimis miraculis ipſius Diuina lex confirmata, & tandem vetus Hieruſalem à Tito euerſa, nihil remanet, quod ad Danielis hebdomadas implendas referatur. Vnde tales Hebdomadæ iamdiu totq; ab hinc ſæculis tranſactæ, nullā habent cum fine Mundi, de quo nos diſputamus, connexionem. Itaq; hanc tractationem teſtimonio Auguſtini abſoluemus affirmantis; iam ipſas hebdomadas effluxas eſſe, & nihil ad ſecundum Chriſti aduentum, atq; ſęculi occaſum conferre; Ita enim loquitur Auguſtin. Ep. 77. *Ego enim maximè illud de hebdomadibus Danielis, ſecundum tempus, quod iam tranſactum eſt intelligendum puto; nam de Saluatoris aduentu, qui expectatur in fine, tempora dinumerare non audeo, nec aliquem Prophetam de hac re numerū annorum exiſtimo præfinire.* Hinc idem Auguſtin. prolixa ad Epiſc. Heſychium ſuum contemporaneum Ep. 80. in qua ad omnes coniecturas de appropinquante Mundi fine reſpondet, reprehendit eumdem Epiſcopum exiſtimantem, quod ſicut à tempore vaticinij Danielis ad primum Chriſti aduentum interceſſerunt ſeptuaginta ſeptimanæ, ideſt anni 490. ita à primo Chriſti aduentu ad ſecundum, totidem ſeptimanæ, totidemq; anni intercurrent, euentus verò hanc falſitatem refellit, cum

Vaticiniū Danielis de hebdomadis cōpletam.

Hebdomadæ Danielis nō conferunt ad cognoſcendū finem Mundi.

Confirmatio ex Auguſtino.

à pri-

Digitized by Google

Anno 1640. Auctor hoc opus exarabat.

à primo Chriſti aduentu iam fluant tempore, quo hæc ſcribo, ſexcenti quadraginta anni ſuprà milleſimum. Atq; hæc ſunt à nobis de ſeptuaginta hebdomadis, non quidem pro tantæ rei dignitate, ſed pro noſtra ingenij tenuitate declarata; In quibus explicandis non erubeſcimus fateri, nobis difficillimum prorſus fuiſſe tot Authorum ſententias excutere, tot chronologias euoluere, & vias vndequaq; dubitationum ſpinetis obſeſſas percurrere.

Auctoris calor circa præſentem difficultatem.

SECTIO TERTIA.

Loca ſacræ Scripturæ, quibus videtur notari finis Mūdi.

Afferuntur alia ſcripturæ teſtimonia, ſcilicet Danielis Prophetæ, Ezechielis, & Ioannis in Apocalypſi, quibus prænotatum videtur tempus Mundanæ euerſionis, & demonſtratur nullam inde prorſus colligi coniecturam.

Difficultas circa verba Danielis.

EVaſis ſcopulis, quas nobis ſeptuaginta Danielis hebdomades obijciebant, alias incurrimus ſyrtes in eodem Prophetico Danielis Oceano latitantes; Siquidem oritur difficultas ex verbis Daniel. cap 12. verſic. 11. quæ ita ſonant. Et à tempore, cum ablatum fuerit iuge ſacrificium, & poſita fuerit abominatio in deſolationem, dies mille ducenti nonaginta. Licet hæc verba aliqui ſint interpretati de tempore Antiochi, qui per tot dies ſacra Iudæorum ſuſtulit, & ſynagogam acerbiſſimè vexauit; & alij putent deſignari tempus, quo aduerſus Iudæos à Romanis dimicatum eſt, quod tempus fuit triū annorum cum dimidio, ſi ipſum computes ab anno decimotertio Neronis, quo bellum cæptum eſt, vſque ad ſecundum Veſpaſiani annum, quo debellata, & capta eſt vrbs; tamen communior, & verior interpretatio eſt his verbis Prophetam agere de fine Mundi, & de tempore, quo perſecutio Antichriſti durabit. Etenim ab ipſius initio, vſque ad finem, fluent dies mille ducenti nonaginta, id eſt tres anni cum dimidio; Quod eſt idem cum pronunciata Danielis cap. 7. Tempus, & tempora; & dimidium temporis, nimirum per tempus accipit annum, per tempora duos annos, & per dimidium temporis anni medietatem. Ita exponunt inter veteres Beda, Anſelmus, Richardus, Rupertus. Inter recentiores Pererius, Vegas, Bellarminus lib. 3. de Pontif. cap. 8. Atq; ita decet Antichriſtum diutius nō prædicare, quam Chriſtum, qui tribus annis cum dimidio, vel quaſi, ſuam Legem promulgauit. Aduerte tamen, quod tres anni cum dimidio præciſè faciunt dies 1278. vlterius verò excreſcet perſecutio per dies duodecim, ſcilicet vſque ad dies 1290.

Nōnullorum expoſitio.

Verior expoſitio.

Expoſitio aliorū verborū Danielis.

Prædicatio Antichriſti.

Tres anni cum dimidio efficiūt dies 1278.

Neque hi tres anni cum dimidio accipiendi ſunt pro annis Iubilæi, vt aliqui perperam ſenſerunt, quia conficerent 175. annos Solares, id enim repugnat verbis Chriſti, aſſerentis, abbreuiandos eſſe dies perſecutionis Antichriſti propter electos, hac autem ratione potius extenderentur, ſi per tot annos perſecutio deſæuiret.

Error nōnullorum reicit de tribus annis cum dimidio.

Hinc S. Io. Apocalyp. 11. verſ. 2. docet, Antichriſtum calcaturum eſſe Ciuitatem ſanctam menſibus quadraginta duobus, & quamuis P. Ludouicus ab Alcaſar duos & quadraginta menſes, quorum meminit Ioannes, applicet ad tempus illud, quo perſecutio Iudæorum in primitiuam Eccleſiam cohorta durauit, verè tamen Iudaicam perſecutionem plures annos naſcentem Eccleſiā afflictaſſe nemo ignorat.

Antichriſtus.

Primum igitur ex hoc tempore perſecutionis Antichriſti colligitur, quod ipſa terminata, futurum ſit Iudicium, & Mundi finis; Quare exactis tribus annis, cum dimidio, iam cognoſci poteſt Aduentus Iudicis, & Occaſus Mundanus, ergo in ſacra Scriptura reperitur argumentū certò coniectandi excidium finale. Augetur difficultas ſequentibus verbis cap. 12. verſ. 12. Beatus, qui expectat, & peruenit vſque ad dies mille trecētos triginta quinque; Quorum verborum ſenſus eſt, quod terminata Antichriſti perſecutione, ipſoq; extincto, refloreſcet Eccleſia, & Dei cultus renouabitur. Tunc ſiquidem Sacerdotes, & Concionatores è latebris procedun-

Cognitio finis Mundi ex ſacra Scriptura.

Argumentum ex ſacra Scriptura pro cognitione finis Mundi.

deuntes, in quibus prę timore deſiturerant, excitabunt fideles ad perſeuerantiam in Chriſtiana lege, & infideles iam à præſtigijs Antichriſti deluſi ad fidem cōuertentur; Vnde beatus, qui tunc ſuperſtes erit, quia poterit abſque timore Chriſtianam colere Religionem. Verum dies mille trecenti triginta quinque excedunt quadraginta quinque diebus dies iam prædictos 1290. quibus perſecutio Antichriſti fideles torquebit, & quibus diebus 45. dabitur requies, & tempus illis, qui ſub Antichriſto defecerunt à fide, adeò vt poſſint reſipiſcere, & pœnitere, atq; propriæ animarum ſaluti conſulere; Siquidem id temporis poſt necē Antichriſti à Deo conceditur, vt clariſſimum ſuæ pietatis argumentum; Ita exponentibus Lyrano, Peretio, Cornel. à Lapide, & alijs. Ergo hinc colligitur, quod poſt dies 1290 dies 45. qui ſuperfuturi ſunt, erit vltimum tempus mundanæ ætatis, & his diebus elapſis, immediatè euerſio mundana continget. Igitur certò, ac determinatè præfinitur dies Iudicij, quod repugnat ſententiæ Chriſti Matth. 24. De die illa, & hora nemo ſcit, neq; Angeli Cælorum, niſi ſolus Pater.

Tempus conceſſum hominibus à Deo poſt necē Antichriſti.

Nō me latet aliquos Authores per dies 45. accipere annos 45. quos concedendos eſſe putant illis, qui lapſi ſunt propter tyrannidem Antichriſti, vt poſſint poſt ipſius necem rurſus ad Deum ſe conuertere. Hæc opinio eo fulta eſt præſidio, quod quemadmodum Iudæis poſt mortē Chriſti fluxerunt anni, vel 37. vel 38. vel 40. iuxta diuerſam chronologiam, vſque ad excidium Hieroſolymæ factum à Tito, vt interiecto illo temporis interuallo Iudæi parricidium à ſeipſis impiè perpetratum agnoſcentes, & deteſtantes pænitentiam agerent; Ita æquiſſimum videtur, vt poſt crudeliſſimum Antichriſti imperium ſpatium quadraginta quinque annorum detur illis, qui à fide Chriſtiana deſiſcere coacti ſunt. Cæterum hæc opinio eſt omninò improbanda, quoniam ſi dies 1290. à Daniele accepti ſunt pro diebus, & non pro annis, ex vnanimi interpretum conſenſu, cur dies 1335. ſumendi ſunt pro annis, vel cur ſoli dies 45. pro annis ſunt computandi?

Expoſitio de Diebus 45. pro 45. annis, & eius confirmatio reijcitur.

Hæc dubitatio, quæ ex Danielis oritur Prophetia diluitur à Prophetia Ezechielis cap. 49. qui poſt necem Og, & Magog, qui cum Antichriſto cædentur, ponit tempus ſeptem annorum his verbis. Et egredientur habitatores de Ciuitatibus Iſrael, & ſuccendent, & comburent arma, clypeum, & haſtas, arcum, & ſagittas, & baculos manuum, & contos, & ſuccendent ea igni ſeptem annis. Quæ verba exponens P. Cornelius, aſſerit, quod cæſo Antichriſto Gog, omniq; eius exercitu extincto, tanta erunt cæſorum ſpolia, haſtæ, & arma, vt Iudæi ex omnibus vrbibus confluant ad ea decipienda; Ad quod præſtandum, indigebunt curſu ſeptem annorum, quibus ea igne comburent, & deſtruent; Ex quo apparet poſt mortem Antichriſti non ſolum ſuperfuturos eſſe 45. dies, vt ſupra ex Daniele retulimus, ſed ſeptem annos ad comburenda inimicorum ſpolia, & ad præſtandum tempus pænitentiæ hominibus, qui præ Antichriſti tyrannide à Chriſtiana lege receſſerunt. Vnde tradidit venerabilis Beda in cap. 21. Lucæ, quod tunc in Iudæa nouæ erigentur Eccleſiæ, & nouus Chriſtianæ legis cultus vigebit; Cui conſonat id, quod ſcripſit Lyranus in primum cap. ep. ad Theſſalonicen. in hæc verba. Doctores, & Sancti communiter dicunt, quod mortuo Antichriſto, & falſitate eius manifeſta detecta, omnes gentes ad Chriſtum conuertentur, quamuis id vndequaque veritati conſonum non arbitror; quandoquidem multi in ſua nequitia permanebunt, quos repentinus Chriſti aduentus, & Mundi interitus corripiet, & opprimet, non ſecus ac diluuium eos, qui fuerunt tempore Noe, ſicut Dominus teſtatur Matth. 24. & Luc. 17. At cum paucis diebus, vel annis agere non poſſint pænitentiam tot gentes, quæ ad Deum conuertentur, putat Sebaſtianus Baradas tom. 3. lib. 9. cap. 7. §. Non eſt à probabilitate alienum, aliquot annos ſuperfuturos eſſe à nece Antichriſti ad diem Iudicij. Quod autem ſolum 45. dies tranſigere non debeant, non ſolum apertè demonſtrat, tam exiguum tempus inſufficiens tot gentibus ad pænitentiam agendam, ſed etiam luculenter oſtendunt verba Ezechielis cap. præallegato, quibus affirmat Iudæos, & alias gentes, per ſeptem menſes à nece Antichriſti, & ab occiſione Gog quæſituras eſſe cadauera Gog ad ea ſepelienda. Et ſepelient, inquit, eos domus Iſrael,

Solutio difficultatis de tempore poſt necem Antichriſti.

Expoſitio P. Cornelij.

Tempus poſt necem Antichriſti.

Lyranus de ſtatu Mūdi poſt necē Antichriſti.

Sententia Lyrani reijcitur.

Sententia Sebaſtiani Barada de ſtatu rerū occiſo Antichriſto.

vt mun-

vt mundent terram ſeptem menſibus, id eſt vt eam liberent à fætore cadauerum; Quare cum in Sacra Scriptura numerus ſeptenarius ſumatur pro numero indeterminato ad ſignificandam copiam, & multitudinem, vel dierum, vel annorũ, reor Ezechielem per ſeptem annos, quibus hoſtium ſpolia ſunt comburenda, multos annos ſignificaſſe, & per ſeptem menſes, quibus ſepelienda ſunt cadauera pariter multos menſes indicaſſe. Itaq; iam exploratum eſt dies dumtaxat 45. à morte Antichriſti ad diem Iudicij non ſupereſſe; tum quia id repugnat euidẽter oraculis Ezechielis, tum etiam quia, vt animaduertit D. Hieronym. Daniel dicit poſt mortem Antichriſti futurum ſilentium, & pacem 45. diebus. Sed non negat plures fore dies; Quare à verbis Danielis tempus occaſus Mundani non præfinitur. Adde Sybillam lib. 3. oraculorum tradidiſſe, poſt mortem Antichriſti regnaturam fœminã Viduam, quæ aurum, argentum, æs, & ferrum in mare proijciat, tuncq; futurum finem Mundi, ac Iudicij diem; quod ſanè demonſtrat maiorem temporis longitudinem, quam ſit ſpatium ſeptem annorum. Quo Sybillino oraculo tametſi P. Cornelius vtatur, ipſi tamen puto multum fidei non eſſe adhibendum, quia nihil huic Sybillæ pronunciato conſonum in ſacris litteris reperio.

Homeri ſeptenarij ſignificatio in ſacra Scriptura.

Opinionis confutatio.

Vaticiniũ Danielis non præfinit finem Mundi.

Sybillæ oraculum de fine Mundi.

Non eſt reticenda explicatio verborum D. Io. quæ valdè cohærent ijs, quæ à nobis hucuſq; expoſita ſunt. Ioannes igitur cap. 11. Apoc. verſ. 3. mentionem facit de mille ducentis ſexaginta diebus, & aſſerit, Deum daturum hoc temporis ſpatium duobus teſtibus ſuis, ſcilicet Enoch, & Eliæ amictis ſaccis, ad prophetandum, & declamandum contra Antichriſtum; Quod temporis interuallum notant communiter Interpretes perinde valere, ac tres annos cum dimidio. Animaduertendum quidem eſt cum Ribera mille ducentis ſexaginta diebus, vt integrum ſpatium trium annorum, & dimidij compleant, deeſſe octodecim dies; Affert rationem, quia quo tempore Ioannes Apocalypſem ſcripſit, iam cõputabatur annus iuxta Iulij Cæſaris conſtitutionem, qui ſingulis annis trecẽtos ſexaginta quinque dies, & ſex horas adſcripſit; Quoniam verò congruum eſt arbitrari Io. Hebræorum more ſcripſiſſe, qui vnicuiq; menſi triginta omninò dies, anno verò trecentos ſexaginta tribuebant; ideò ad tres annos Iulianos conficiendos, addendos eſſe octodecim dies perbellè exiſtimauit Ribera, licet id non penitus approbet Alcaſar, qui animaduertens differentiam, quæ eſt inter Danielem, & Ioannem, quia Daniel enumerat annos mille ducentos nonaginta, quibus Antichriſtus perſequetur Eccleſiam, Io. verò mille trecentos ſexaginta, quibus contra Antichriſtum prædicabunt Prophetæ ſupradicti, notat, inquam, Alcaſar, quod Ioannes reſpicit ſolum tempus prædicationis Prophetarum, & Daniel tempus tum prædicationis, tum vitæ Antichriſti, qui vno menſe ſuperſtes erit poſt Enoch, & Eliæ interitum, & quo menſe computato, reſultat numerus dierũ 1290.

Tempus poſt necem Antichriſti ex Ioãne.

Enoc, & Elias.

Expoſitio Riberæ circa tempus præfinitũ à Ioan. de tẽpore per necem Antichriſti.

Expoſitio Riberæ nõ penitus approbatus.

Differẽtia inter Ioannẽ, & Danielem.

Antichriſtus ſuperſtes per Enoch, & Eliæ mortẽ.

Et animaduerto cum Alcaſar in caput 11. Apocalypſ. verſ. 2. not. 4. ſpatium trium annorum cum dimidio in Sacris litteris ſolemne eſſe ad multa indicanda myſteria, multoſq; Diuinę prouidentiæ effectus; Quocirca hoc tempore vſus eſt Antiochus, in perſequẽda ſynagoga. Elias per tres annos atq; dimidium clauſit Cælum, ne plueret ſuper terram, vt habetur ex 3. Reg. Tanto tempore Iudith pænitentiam egit, & ſuum corpus ieiunij maceratio, Iudith 8. Chriſti prædicatio tribus annis cum dimidio ferè durauit, vt perſecutio quã contra ipſum geſſerunt Iudæi; Neronis vexatio in Chriſtianos eodẽ tẽpore deſæuijt. Cæpit enim Neronis perſecutio, vt communis fert opinio, annò vndecimo ſui Imperij, & 14. tantum annis imperauit. Quare mirandum non eſt per hoc temporis ſpatium ſupradicta de Antichriſto fuiſſe indicata.

Expoſitio Scripturæ.

Neronis vexatio in Chriſtianos.

Conſonant huic Io. dicto ea, quæ ab ipſo pronunciata ſunt cap. 12. Apocalypſ. verſ. 6. de mulieris fuga in deſertum, vt ibi paſcant eam diebus mille trecentis ſexaginta. Et licet nomine mulieris aliqui, inter quos eſt Alcaſar, accipiãt primitiuã Eccleſiam, quæ tamquam in deſertum, ſe in gentilitatem recepit, & numerus prædictus myſticè ab eodem Authore accipiatur, attamen penitiſſimus Io. ſenſus eſt, Eccleſiam, contra quam pugnabit Antichriſtus, inſtar Draconis, fugituram eſſe in latibula, ne ipſius acerbiſſima ſubeat ſupplicia, quæ fuga durabit tribus annis cum

Textus cõcordes Ioã.

Eccleſiæ fuga timore Antichriſti.

cũ dimidio, quo tẽpore Deus ſpiritualibus conſolationum pabulis ipſorum fidelium cœtum paſcet, ac reficiet.

Finis Mũdi incertus.

His ita præſtitutis, compertiſſimum eſt, hinc non inferi tempus prædefinitum Mundanæ euerſionis, nam vel ſpectetur tempus, quò Prophetę prædicabunt aduerſus Antichriſtum, vel tempus, quo fidelium congregatio, veluti in deſerto latitans ipſius declinabit furores, vtrumq; enim tempus erit ſpatium trium annorum cum dimidio, vel ferè, numquam hoc tempus conſtituitur tale, quod vltra ipſum negatur futurum eſſe aliud tempus, vt ſupra cum D. Hieronymo adnotauimus.

Obiectio pro certitudine excidij Mundi.

Obijcies vnum, quod videtur ſupradictis non leuem offundere caliginem dubitationis. Saluator Dominus Matth. 24. ait ſtatim autem poſt tribulationẽ dierum illorum Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuum; & reliqua, ex quibus verbis hæc conijcitur ratio, qua tempus excidij Mundani indigitatur. Iam compertum eſt Antichriſti perſecutionẽ, quam Chriſtus tribulationem appellat, duraturam eſſe tribus annis cum dimidio, ſed ex Chriſti teſtimonio ſtatim poſt tribulationem illam Mundana continget euerſio, ab ipſo per oſcurationem Solis, & Lunæ per reliqua cæleſtia prodigia, deſcripta, igitur ſufficiens oritur argumentum probandi, Mundi finem eſſe certum, & determinatum poſt Antichriſti tribulationem, ego ipſa abſoluta, & expleta, iam homines de die Iudicij, & Mundi Occaſu certam, & infallibilem aſſequentur notitiam. Quod aduerſatur illis, quæ ſupra à nobis tradita ſunt, nimirum, quod non immediatè poſt necem Antichriſti, ſubſecutura ſit vniuerſalis deſtructio, & quod ignota ſit quantitas temporis, quæ intercurret inter Antichriſti mortem, & Iudicium extremum; Nam ſi ſtatim, teſte Redemptore, poſt tribulationem, hæc vniuerſa moles diſſoluetur, patet immediatè poſt perſecutionem Antichriſti ſecuturum eſſe Iudicium.

Confirmatio obiectionis.

Solutio obiectionis, & expoſitio vocabuli, ſtatim.

Nihilominus affirmandum eſt nullam vim ponendam eſſe in illo verbo: Statim autem, adeò vt quaſi continuò ſecuturus ſit finis Mundi; Etenim Lyranus verbum ſtatim interpretatur, Paruo tempore elapſo, poſt tribulationem Antichriſti, apparebunt ſigna manifeſta propinqui Iudicij; Quæ ſigna quãto tempore duratura ſint, obſcurum prorſus eſt, & incertum. Itaque hæc vox (ſtatim) in ſacris litteris nõ excludit aliquam temporis latitudinem; Hinc Malachiæ 3. habetur; Et ſtatim veniet ad templum ſuum Dominator, quem vos quæritis, & Angelus teſtamenti, quem vos vultis; Et tamen à tempore huius Prophetiæ vſq; ad Chriſti aduentum, de quo loquitur Propheta, non pauci effluxerunt anni; Itaque verbum, ſtatim, à Domino prolatum, indicat quidem propinquitatem Iudicij, ſed non immediatam ipſius ſubſecutionem, poſt diram Antichriſti cladem.

Confirmatio expoſitionis vocabuli, ſtatim.

Conſonat huic interpretationi verba Daniel cap. 7. Conſiderabam cornua, & ecce cornu aliud paruulum (intellige Antichriſtum) ortum eſt de medio eorum; Aſpiciebam donec throni poſiti ſunt, & antiquus dierum ſedit. Ecce coniungit aduentum Antichriſti cum Iudicio, per thronum ſignificato, & tamen ex eodem Daniele habemus quadraginta quinque dies à nece Antichriſti ſuperfuturos ad poſtremum Mundi tempus, quamuis non neget alios dies ſupereſſe poſſe. Et quemadmodum innumeris Patrum ſententijs firmatum eſt Antichriſtum circiter ſæculi clauſuram venturum eſſe; Ita nullus ex Patribus pronunciauit immediatè Iudicium futurum poſt Antichriſti perſecutionem. Hinc S. Irenæus lib. 5. cap. 30 hæc ait. Cũ autem vaſtauerit Antichriſtus hic omnia in Mundo, regnans annis tribus, & menſibus ſex, & tunc veniet Dominus de Cælis in gloria Patris. Illud aduerbiũ, Tunc, ſignificat non celerem, & quaſi coniunctũ Iudicis acceſſionem, poſt Antichriſti tyrannidem, ſed quod ipſa completa, Iudicium finale inſtituetur.

Expoſitio vocabuli, tunc.

Confirmat S. Cyrillus Catacheſi 15. veniet autem Antichriſtus, cum impleta fuerit tempora Imperij Romani, & Mundi conſummatio appropinquabit. Quare, ſi ex dicto Cyrilli, poſt aduentum Antichriſti, appropinquabit conſummatio, non erit ſtatim coniuncta eiuſdem Antichriſti perſecutioni. Cohæret Damaſcen. lib. 4. de fid. Ortod. cap. 27. Peculiari, & præcipuo modo Antichriſtus ille dicitur, qui ſub Mundi cataſtrophem venturus eſt. Non dixit in Mundi cataſtrophe, ad demõſtrandum Mundi euerſionem non eſſe ſtatim copulandã cum Antichriſti aduentu; Sed inter

cætera

Mors Antichriſti.

cætera inſignis eſt atteſtatio Bedæ lib. de temp. ratione cap. 68. cuius verba ſunt hæc. Percuſſo autem illo perditionis filio, ſiue ab ipſo Domino, ſiue à Michaele Archangelo, vt quidam docent, & æterna viſione damnato, non continuo dies Iudicij ſecuturus eſſe credendus eſt, alioqui ſcire poſſent homines illius æui tẽpus Iudicij ſi poſt tres ſemis annos inchoatæ perſecutionis Antichriſti confeſtim ſequeretur. Nunc autem, quia ante conſummatum tempus perſecutionis illius dies Iudicij non veniet, ſcire omnibus licet. Poſt quantum verò tempus conſummatæ eiuſdem perſecutionis venturus ſit, nemini prorſus ſcire conceditur. Hæc Beda. Et ſanè clariſſimè teſtatur poſt conſummationem perſecutionis aliqua temporis interualla ad diem Iudicij poſſe decurrere, eaq; prorſus humanã latere cognitionem.

Incertum tempus finis Mũdi.

SECTIO QVARTA.

Examinantur aliquæ opiniones, quæ ſacræ Scripturæ teſtimonijs malè innixæ tempus conſummationis ſæculi præſignant.

Sententia Heſychij de fine Mũdi reiecta.

EXordiar ab Heſychij Epiſcopi ſententia, qui fuit coætaneus Auguſt. & ad quem ſcribit idem Auguſtin. Epiſtolam 78. & 79. & 80. conſiderans ea omnia, quæ ab eodem Heſychio afferebantur pro definiendo tempore determinato Mundani excidij, & quarum Epiſtolarum argumentum infra paucis perſtringam, & explicabo. Heſychius igitur putauit finem Mundi, & extremi Iudicij annum inueſtigari poſſe per ſeptuaginta ſeptimanas Danielis ſupra à nobis relatas, & quemadmodum, inquit ipſe, à tempore vaticinij Danielis, ad primum Chriſti aduentum intercesſerunt ſeptuaginta ſeptimanæ, id eſt anni 490. Ita à primo Chriſti aduentu ad ſecũdum totidem annorum ſeptimanæ intercedent. Hunc calculum euentus refutauit, cum iam ſexcenti quadraginta ſupra milleſimum decurrant anni à Chriſti ortu.

Sententia Lactantij reiecta.

Lactantius multa de hac materia finalis excidij confixit, & cum vixerit anno Chriſti trecenteſimo, Mundi finem retulit ad annum à Chriſto nato quingẽteſimum. Omnis, inquit, expectatio non amplius quam ducẽtorum videtur annorum lib. 7. cap. 25. & hunc pariter calculum irridet euentus.

Sententia nonnullorũ reiecta.

Auguſtini temporibus quidam ab Aſcenſione Domini, vſque ad finem ſæculi, numerarunt annos 400. alij 500. alij 1000. vt refert lib. 18. de Ciuitate Dei cap. 53.

Alij, cum Politiam Iudaicam intelligerent duraſſe annis 1582. totidem quoq; annis regnum gratiæ circumſcripſerunt, & hoc refutauit euentus.

Alia ſententia reiecta.

Aliqui tot Iubilæi annis Mundum permanſurum in ſuo ſtatu prædixerunt, quot Chriſtus annos in terris vixit, qui cum exegerit annos triginta tres, Iubilæi triginta tres anni conficiunt annos nonaginta 1650. Itaque ex horum ſententia ad Mundi finem ſolum ſupereſſent decem anni à præſenti anno 40. in quo hæc ſcribo. Sed lubricum omninò eſt fundamentum, & gratis affirmant, ſpectandos eſſe Iubilæi annos in Mundi duratione, eoſq; computandos eſſe, iuxta Chriſti ætatem.

Alia ſententia reiecta.

Non defuerunt aliqui, qui Mundi finẽ retulerunt ad annũ à Chriſto nato 1670. Conferunt Authores huius ſententiæ vtriuſq; Adami primi, & ſecundi tempora, & quemadmodum primus Adam à ſuo inobedientiæ lapſu, vſque ad vniuerſale diluuium annos habuit 1656. Sic ab anno Chriſti decimo tertio, quo ſecundus Adã Redemptor noſter in templo ſedens Hieroſolymitano primum ſuæ obediẽtiæ actiuæ ſpecimen publicum præbuit, vſq; ad Annum Chriſti 1670. totidem anni euoluentur. Itaq; ex horum ſententia, triginta tantum anni ad finem Mundi ſupereſſent. Sed nihil ſolidi habet hæc opinio, & nullo firmata eſt ſcripturæ præſidio.

Alia opinio.

Non eſt prętermittenda eorum opinio, qui arbitrati ſunt, Mundum poſt Chriſtum natum tot annis duraturum eſſe, quot ante Chriſti natiuitatem durauit. Propterea iuxta diuerſam chronologiam annorum à creatione Mundi ad ortum Chriſti, diuerſam Mundi ætatem conſtituunt, & iuxta ſeptuaginta Interpretum calculum, quem

nos ſecuti ſumus, effluxerunt à Mundi creatione ad Chriſti natiuitatẽ anni quinquies mille centum nonaginta nouem; Quare ex hoc calculo iam reſtarent ad Mundi finem anni ter mille trecentum ſeptuaginta. Verum quod tot annis duraturus ſit Mundus à Chriſti ortu, quot anni præceſſerunt Chriſti aduentum, probant teſtimonio Habacuch cap. 3. vbi hæc habet Propheta. Domine opus tuum in medio annorum viuifica illud, in medio annorum notum facies. Hinc putantes his verbis ſignificari filium Dei in medio durationis Mundi carnem aſſumpſiſſe, cenſent tot exactè annos elapſuros à Chriſti ortu, vſque ad Mũdi interitum, quot anni Chriſti aduentum præceſſerunt; & hanc ſententiam recitat Finus lib. 4. flagelli cap. 8. & eam tuetur Antonius Zara Epiſc. Petinen. in ſua Anatom. Ingen. ſect. 4. membr. 12. Cæterum obſeruandum eſt, Prophetam pro medio annorum non ſumere exactum, & iuſtum medium, ideſt æqualem ab vtroq; diſtantiam, quam vocamus medium Geometricum, ſed in medio annorum idem valet, quod intra annos, vt Symachus tranſtulit; Ita medium vſurpatur Pſalm. 100. Non habitabit in medio domus meæ, qui facit ſuperbiam, hoceſt intra domum meam; Et 4. Reg. In medio populi mei habito, ideſt intra populum meum. Quare in medio annorum exponendum eſt in intimo, ſeu profundo annorum, vel poſt multos exactos annos. Quapropter vaticinium Habacuch, nihil huic falſæ opinioni ſuffragatur; tum quia incertus eſt numerus ab exordio Mundi, vſque ad Chriſti ortum, propter varias Chronologias, tum quia verbum illud, Medium, non importat exactum ſæculorum diuiſionem.

Confirmatio opinionis.

Expoſitio vocabuli, medium.

Confutatio opinionis.

Confutatio certitudinis finis Mundi.

Apparet autem incertitudo Mundi ætatis ex eo, quod refert Eſdra lib. 4. cap. 14. aſſerens ſibi diuinitus reuelatum fuiſſe, Mundi ætatem in duodecim partes diſtribui, addens ſuo tempore partes decem effluxas eſſe, & duas dumtaxat, & dimidiam remanere. Verba Eſdræ ſic ponuntur. Duodecim partibus diuiſum eſt ſæculum, & tranſierunt eius decima, & dimidium vndecimæ partis, ſuperſunt autem eius poſt medium decimæ partis. Eſdra verò, teſtante Euſebio, floruit Olympiade 80. anno à Mundi creatione 4740. Quare iam elapſa eſſet maiori pars annorum, quam requirant duę partes ſuperſtites, pro complemento duodecim partium. Itaque cum obſcura omninò ſit hæc temporum ſuppoſitio, planè ſequitur, nullo miti fundamento ſupradictam, quam redarguimus opinionem.

Addo, quod obſeruat Sixtus Senen. lib. 1. Bibliothecæ in lib. Eſdræ, quod oporteret iuxta Eſdræ dicta mundũ iam deſiiſſe annis ab hinc mille quingentis, nam ſi tempus, quod à creatione Mundi, vſque ad Eſdram interceſſit, iuxta Diuinę Scripturæ ſupputationem continet annos circiter ter mille quadringentos ſeptuaginta, & hæc annorum ſumma complectitur decem partes, & dimidium ex duodecim partibus totius Mundanæ ætatis, conſequens eſt, vt reſiduum temporis ab Eſdra ad finem ſæculi quingentorum annorum numerum non excedat, cum tamen ab Eſdra, vſq; in præſentem annum 1570. quo hæc ſcribimus, fluxerint anni fetè bis mille. Hæc Sixtus.

Caballiſtæ & ipſi, qui Scripturæ arcana ſũma temeritate indagare conati ſunt, putarunt ſex millibus annorum ab Orbe condito elapſis, homines cum omnibus animantibus eſſe delendos; Itaut in ſeptimo millenario nulla ſit futura ſpecies humana, neque animalium. In octauo autem millenario arbitrati ſunt rurſus homines renouandos eſſe, & animalia in ſtatu perfectiori conſtituenda, atq; ita de ſeptenario in ſeptenarium dixerunt, futurum eſſe proceſſum, vſq; ad quadraginta, & nouem annorum millia. Sed hactenus de hac materia.

Sententia Caballiſtarum.

CAPI-

CAPITIS III. ET QVÆSITI III.

SECTIO PRIMA.

Incertitudo nouiſſimi diei demõſtrat.

Sacræ Scripturæ, & Sanctorum Patrum teſtimonijs, nec non rationibus incertitudo nouiſſimi diei, & finalis Conſummationis demonſtratur.

QVoniam in anteacta Sectione ſatis, arbitror, oſtenſum eſt Sacrum Codicem nullum ſuppeditare argumentum, quo ſupremus dies certus, ac determinatus præſignetur, proximum eſt, vt eiuſdem diei incertitudinem; tum rationibus, tum Sacris Scripturæ, & Sanctorum Patrum authoritatibus comprobemus. Atq; vt à ratione exordiar, quam me docet D. Thom. in quæſt. diſput. quæſt. 5. de Conſeruat. rerum in eſſe à Deo art. 6. corp. eam ita conficio. Omne id, quod ſcitur, vel ſcitur naturaliter, vel per diuinam reuelationem; Illud, quod ſcitur naturaliter, ſcitur per cauſam, aut Aſtronomus ſcit naturaliter tempus Eclypſis Lunæ, per euenturam interpoſitionem terræ inter Solem, & Lunam, cuius interiectionis tempus calculis adhibitis aſtronomicis tenere poteſt; Vel aliquid impropriè ſcitur, non certa cognitione, ſed coniectura, vt Medicus dicitur ſcire, vel mortem, vel ſanitatem ægroti ex aliquibus ſignis, ex quibus, vt plurimum talis oritur notitia medica fallax tamen, & incerta. Primo modo obtineri non poteſt cognitio de Mundi exitio, quia nobis non innoteſcit, neq; naturaliter innoteſcere poteſt cauſa conſummationis Mundanæ; Siquidem cauſa eſt diuina voluntas, cuius imperio cæleſtes ceſſabunt motus, & hæc Mundi moles per igneum catachlyſmum diſſoluetur; Nam conflagratio ignium Mundanorum, vt tradit D. Thom. loc. cit. in reſp. ad 10. non creditur eſſe futura ex aliqua naturali cauſa, ſed ex imperio diuinæ voluntatis proueniet. Porrò coniecturis, aut ſignis determinatum talis conſummationis tempus aſſequi nequimus. Etenim, quamuis in Euangelio ponantur aliqua ſigna Aduentus Domini, qui erit in fine Mundi, & quæ habentur Matth. 24. & Luc. 21. & 1. ad Timot. cap. 4. & ad Theſſalonic. 2. tamen, vt docet S. Doctor in quæſt. & art. prænot. in reſp. ad 5. illa ſigna poſita ſunt ad manifeſtandum, quod Mundus quandoque finietur, non autem ad patefaciendum determinatum tempus, quo finietur; Quandoquidem ponuntur inter illa ſigna aliqua ſigna, quæ ferè à Mundi incunabulis apparuere, ſicut quod ſurget gens contra gentem, & quod terræ motus erit per loca; Sed inſtante Mundi fine, hæc abundantius euenient. Quæ autem ſit iſta menſura horum ſignorum, quæ circa Mundi finem erunt, compertam nobis eſſe non poteſt.

Cognitio duplex, naturalis, & ſupernaturalis.

Cognitio cõiecturalis.

Cognitio naturalis non habetur de fine Mundi.

Signa precedẽtia aduẽtum Domini non indicant certum tẽpus finis Mundi.

Per reuelationem autem hæc cognitio non conuenit niſi Chriſto Redemptori. Ratio potiſſima à S. Doctore adducta eſt, quia finis Mundi non erit, niſi completo numero electorum, cuius numeri completio, cum ſit executio totius prædeſtinationis, notitiam de tali complemento conuenit ſolum habere illum, cui de tota prædeſtinatione diuina ſit reuelatio, & per quem tota humani generis prædeſtinatio, quodammodo adimpletur, hunc verò eſſe Chriſtum Dominum, nemo non videt, de quo Ioannis 5. dictum eſt. Pater diligit filium, & omnia demonſtrat ei, quæ ipſe facit.

Cognitio per reuelat onẽ non habetur de fine Mundi.

Multa verò ſunt Sacræ Scripturæ, quibus hæc veritas corroboratur, teſtimonia. Et primum habetur vaticiniũ Daniel. cap. 12. vbi Propheta interrogans Angelum de tempore, quo eueniẽt illa, quæ ab Angelo nunciata erant, ſpectantia in primis ad venturum Antichriſtum, & ſęculi conſummationem; Et dixi, Domine mi, quid erit poſt hæc? Angelus reſpondit. Vade Daniel, quia clauſi ſunt, ſignatiq; ſermones, vſq; ad præfinitum tempus; Ex quibus patet tale tempus omninò incertum eſſe, ac ignotum.

Incertitudo finis Mundi, ex Daniel.

Chriſtus Dominus Matth. 24. ait. Sicut

Incertitudo finis Mundi ex Matth. in diebus Noe, ita erit aduentus filij hominis, & ſenſus eſt, quod ſicut Noe temporibus, præter impiorum expectationem, Diluuium venit, & omnia conſumpſit, ſic vltimum Iudicium veniet; præter hominum prophanorum expectationem.

Incertitudo eadem ex ſimilitudinibus S. Scripturæ. Id etiam per quaſdam ſimilitudines ſacra explicat Scriptura. Etenim 1. ad Theſſal. 5. habemus. Ipſi penitus ſcitis diem illum Domini, vt furem in nocte ita venturum eſſe. Luc. 12. proditum eſt. Hoc autem ſcitote, ſi ſciret Pater familias, qua fur veniret, vigilaret, nec ſineret perfodi Domum ſuam. Et vos igitur eſtote parati, quia qua hora non putatis filius hominis veniet. Idem reperitur Matth. 24. 2. ep. Petri cap. 3. Apocalyp. 3. cap. & multis Apoc. locis. Primo ad Theſſal. 5. Cum dicent pax, & tota omnia, tum repentinum eis imminet exitium, ſicut dolor partus mulieri vterum ferenti; & Matth. 24. ſcriptum eſt, ſicut fulgur exit ab Oriente, & apparet vſq; in Occidentem, ita etiã erit aduentus filij hominis. Luc. 21. Vt loquens inuadet in omnes, qui habitant in ſuperficie terræ. Quamobrem, cum ex his pateat, quam inopinatus, & improuiſus futurus ſit ſecundus Chriſti aduentus, liquet etiam, quam incertũ ſit tempus, quo Mundi conſummatio continget.

Incertitudo finis Mundi ex Sanctis Patribus, & primo ex S. Auguſtino. Concordant cum Sacræ Scripturæ teſtimonijs SS. Patrum pronunciata, & in primis D. Auguſt. qui ep. 80. ad Heſychiũ hæc tradidit. Quæro vtrum ſic ſaltem poſſe definiri tempus aduentus, vt eum aduenturum eſſe dicamus intra iſtos, v.g. vel centũ annos, vel quinquaginta, aut quodliber, ſeu minoris numeri, ſeu maioris annorum. Hoc autem omninò ignorantes ſumus. Ergo non poteſt ſciri quocumque numero annorum dato, vel decem millium, vel viginti millium, vel duorum, vel trium, vtrũ infrà illud tempus finis Mundi futurus ſit.

Teſtimoniũ D. Auguſtini. Et in eadem ep. hæc ponit verba. Ille, qui dicit ſe ignoraſſe, quando Dominus ſit venturus, vtrum ad breue tempus, vel ad magnum, Euangelicæ ſententiæ concordat; Inter duos autem, qui ſcire ſe dicunt, periculioſius errat, qui dicit, in proximo Chriſtum ṽturum, vel finem Mundi inſtare, quia hæc poteſt eſſe occaſio, vt omninò deſperaretur eſſe futurum, ſi tunc non erit, quando futuram eſſe prædicetur. Hæc Auguſt. Quæ ſanè temeritatis accuſant illos, qui vt ſupra retulimus, auſi ſunt determinatum tempus Iudicij præfinire. Si enim ipſis aliqua fides eſſet adhibenda, hoc inconueniens ſequeretur, quod ſi tempore ab ipſis prænunciato dies nouiſſimus non illuceſcat, facilè adducantur homines, ad opinandum, ipſum amplius non euenturum. *Inconueniens, quod ſequitur ex certitudine finis Mundi.*

Teſtimonium D. Auguſtini. Idem Auguſtin. lib. 83. Quæſt. q. 18. cap. 4. tradidit, quod vltima Mundi ætas comparatur vltimæ hominis ætati, quæ determinato annorum numero non definitur, ſicut aliæ definiuntur ætates, ſed quandoque tantum extenditur, quantum omnes aliæ, vel etiam longius protenditur. Quare iſta vltima Mundi ætas, ex mente Auguſtini, determinato annorum numero nequit definiri. Propterea ipſemet Auguſt. ep. 60. hæc habet. Tempora ergo computare, vt ſciamus, quando ſit finis huius ſæculi, vel Aduentus Domini, nihil aliud mihi videtur, quam ſcire verè, quod ipſe ait neminem ſcire poſſe, & in ep. 80. adeò incertum putat Auguſtin. Occaſus Mũdani tempus, vt exiſtimet, quod etiam quando Chriſtus, venerit ad iudicandum, immediatè non ſit ſubſecutura conſummatio ſæculi. Propterea conſiderans verba Chriſti Luc. 21. Videte ficulneam, & omnes arbores, cum producunt iam ex ſe fructum; ſcitis, quoniam propè eſt æſtas; Ita & vos cum videritis hæc fieri, ſcitote, quoniam propè eſt regnũ Dei; Ita exponit Auguſtin. Cum dicit: Cum videritis hęc fieri, quæ intelligere poterimus niſi ea, quæ ſupra commemorata ſunt? In his eſt autem etiam, quod ait, & tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum poteſtate magna, & maieſtate; Proinde etiam hoc cum viſum fuerit, non iam erit regnum Dei, ſed propè erit; Quibus verbis Auguſtinus oſtendit, immediatè poſt Iudicium non eſſe futuram ſæculi conſummationem, poſtquam erit Regnum Dei; Et tandem in ep. 79. exponens verba Matth. 24. de die illa, & hora nemo ſcit, hæc habet. Ego autem pro poſſibilitate intellectus mei dico, neque diem, neque menſem, neq; annum aduentus ipſius ſciri poſſe; Et cum in lib. de Ciuit. Dei 18. cap. 53. irrideat calculus eorum, qui præfinitum tempus Mundanæ euerſionis indigitare conantur, hæc ſcripſit. Fruſtra *S. Auguſtinus.* *S. Auguſtinus.* *S. Auguſtinus.* *S. Auguſtinus.* *S. Auguſtinus.*

igitur

igitur annos, qui huic ſæculo remanent computare, ac definire conamur, cum hoc ſcire non eſſe noſtrum ex ore Veritatis audiamus. Omnium verò de hac re calculantium digitos reſoluit, & quieſcere iubet ille, qui dicit: Non eſt veſtrum ſcire tempora, quæ Pater in ſua poſuit poteſtate.

Auctoritas Cyrilli de incertitudine finis Mundani. Præter tot Auguſtini teſtimonia, accedunt etiam dicta Cyrilli Hieroſolymit. catech. 15. ſic loquentis. Tempus nemo curiosè inquirat; Non eſt enim noſtrum ſcire tempora, quæ Deus poſuit in poteſtate ſua, neque audeas determinare, quando hæc fiant. Confirmat Beda de rat. temp. *Auctoritas Bedæ.* cap. 66. in hunc modum. Cunctis in commoni ſuademus, vt ſi quis ex hæbraica veritate, ſiue ex ſeptuaginta Interpretũ tranſlatione, ſiue, ex vtriſque commixto opere codicibus, vt ſibi viſum fuerit, temporũ curſum notauerit, ſiue prolixiora, ſiue breuiora tranſacti ſæculi tempora ſignauerit, aut ſignata repererit, nullatenus tamen ex hoc longiora, vel breuiora, quæ reſtant, ſæculi tempora putet, memor ſemper Dominicæ ſententiæ: De die autem illa, & hora nemo ſcit.

Auctoritas Concilij Lateranẽſis. Tandem extat Sacrum in Concilio vltimo Lateranen. ſeſſ. 11. promulgatum edictum, quo effrænis hominum temeritas in perquirendo nouiſſimo die proteritur, atq; inter alia hæc habentur. Mandamus omnibus, qui hoc onus prædicandi ſuſtinent, quiq; in futurum ſuſtinebunt, vt tempus quoque præfixum futurorum malorum, vel Antichriſti aduentum, aut certum diem Iudicij prædicare, vel aſſerere nequaquam præſumant, cum Veritas dicat; Non eſt veſtrum noſſe tempora, vel momenta.

Fateor equidem humana ingenia huiuſce inquiſitionis nouitate plerumq; deliniri, ac demulceri; Quod etiam tradidit *Deſideriũ innatum homini ſciendi.* Chryſoſtomus homil. 9. in primam ad Theſſalonic. Nihil ita, inquit, vt apparet, curioſum eſt, & auidum ad rerum obſcurarum, & reconditarum cognitionem, & humana natura. Properat itaq; animus noſter ad multa quidem iam cognoſcenda, & comprehendenda, maximè tamen ad ſciẽdum conſummationis tempus. Et quid mirum, ſi nobis hoc accidit? Ipſi namque Sancti illi, omnium puriſſimi, idem perpeſſi ſunt. Audi igitur, quæ idem B. Pau- *D. Paulus de fine Mundi.* lus dicat 1. Theſſal. 5. De temporibus autem, ac temporum articulis fratres, non opus habebitis, vt vobis ſcribam; Quod enim dicit, non opus habetis, tamquam ſuperfluum, & veluti inutile non permittit, vt quærant.

Quod ſi incertum prorſus eſt tempus conſummationis Mundanæ, ideſt incertũ eſt conſtituere annum, quo cõtinget, multò magis incertum eſt id, quod admittit Antonius Zara Episc. Petinen. op. ſupracit. ſect. 4. membr. 12. ſcilicet excidium vltimum, & incendium faciendum eſſe, vel die Sabbathi, quo die Mũdum Deus condere finiuit, vt ſimiliter eodẽ die deſtruere incipiat; Vel feria ſexta, ſcilicet die Veneris, quo Chriſtus ab impijs Iudæis iudicatus eſt, vt ipſe eodem die iuſtiſſimi Iudicis munere fungatur; Vel die Dominico, in quo, quemadmodum ipſe reſurrexit, ita reſurgere iubeat omnes, vt cum Beatis ad gloriam reuertatur. *Incertum tempus, annus, dies, hora de fine Mundi.* Cum hæc probabilia videantur, non eſt, quod vni potius diei, quam alteri vltimum excidium adſcribatur, ſed res omninò dubia, & obſcura relinquatur. Ita potiori iure obſcura eſt hora, qua id eueniet, & quamuis apud Matth. habeamus. Media nocte clamor factus eſt, ecce ſponſus venit, venite obuiam ei, & confirmat Lactant. lib. 17. cap. 19. Chriſtum intempeſtiua nocte aduenturum; Ta- *Solutio.* men pro nocte media imparatum tempus ponitur, quod patet ex verbis Chriſti Marc. 13. teſtantis. Neminem ſcire, venturuſne ille ſit veſpere, an medio noctis, an in gallicinio, aut diluculo.

Et ſanè, ſi huius rei notitia denegata fuit Adamo, omnigena rerum ſcientia inſtructiſſimo, iure meritò nobis hominibus ignorantiæ labe fœdatis non eſt concedenda. Ioſephus lib. 1. de Antiquit. Iudaicis cap. 4. aſſerit, Adam exterminationem rerum omnium prædixiſſe, alteram aquarum diluuio, alteram igne venturam eſſe. *Adam neſciit tempus ſtatutum finis Mundi.* Etenim, cum omnia noſcet, quæ ad vniuerſum ſpectabant, illuuionem, & conflagrationem Mundi cognouiſſe, maximè congruum eſt affirmare, ſed tempus vtriuſque, & præſertim conflagrationis, neque prædixit, neque demonſtrauit. Quod ſi Adam tanta prædıtus ſapientia, tempus incendij, & exitij mundani ignorauit, profectò de hac re nihil certi in Scripturis Sãctis, vel Sanctis Patribus explicatur.

Cauſa verò, ob quam Deus noluerit ignotũ eſſe nobis tempus mutationis Vniuerſi,

uerſi, eſt, vt incerti de tempore perpetuò vigilemus, & oremus, ne incautos non inueniat, & opprimat tremenda illa dies. Vnde Marci 13. Sic nos monet Dominus. Vigilate igitur, neſcitis enim, quando Dominus domus veniat, ſero, an in media nocte, an in gallicinio, an mane, ne cum repente venerit, inueniat vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico: Vigilate. Elegantibus verbis id expreſſit Hilarius lib. 9. de Trinit. Cur autem extremi diei ſcientia abſcondita ſit, non in obſcuro eſt; namq; dum monet nos intermiſſa fide intentos ſemper monere, ſecuritatem cognitionis ademit, vt pendulæ expectationis incerto mens ſollicitata feſtinans, & aduentus diem ſemper expectans ſperet, curamq; peruigilem incertum ipſum, non ambigendi tamen temporis detineret.

Cur incertum tempus finis Mundi.

Cur incertum ſit tẽpus finis Mundi ex Hilario.

Simili ſententia locutus eſt Hieronym. exponens verba Matth. Non eſt veſtrum noſſe tempora. Non expedit, inquit, nobis diem noſſe Iudicij, ſed ſemper incerti de aduentu Iudicis, ſic quotidie viuamus, quaſi die altera iudicandi ſimus. Quod praxi comprobabat Hieronym. his verbis, quæ frequenter proferebat. Siue comedam, ſiue bibam, ſiue aliquid aliud faciam, ſemper vox illa ſonare videtur in auribus meis. Surgite mortui, & venite ad Iudicium. Et quoties diem Iudicij cogito, totus corde, & corpore contremiſco; lib. de Regulis Monachorum. Agmen tot SS. Patrum claudat Auguſtin. in Ep. ad Heſychium. Si qua præſentis vitæ eſt lætitia, ita agenda eſt, vt numquam amaritudo futuri Iudicij recedat à memoria. Quare, ſi nobis ſuprema illa dies comperta eſſet, & tamquam remotiſſima haberetur, nullum nobis incuteret timorem, ſed cum incerta prorſus ſit, & continua viuimus triſtitia, & continuò bona ſpe nutrimur.

Ex Hieronymo.

Ex D. Auguſtino.

Magis verò conſpicua incertitudo Mũdanæ mutationis fiet in diſputatione Theologica; in qua explicabimus verba Christi Matth. 24. de die autem, & hora illa nemo ſcit, neque Angeli cęlorum, niſi ſolus Pater; & Marc. 13. De die autem illa, & hora nemo ſcit, neque Angeli cęlorum, neque filius, niſi Pater. Iuxta illud Zachar. 24. Et erit dies vna, quæ nota eſt Domino, non dies, neque nox.

Clariora argumenta afferens de incertitudine finis Mundi.

SECTIO SECVNDA.

Afferuntur, & declarantur aliqua ſacræ Scripturæ, & SS. Patrum pronunciata, propinquitatem Mundanæ conſummationis indicantia, & quomodo dies perſecutionis Antichriſti ſint abbreuiandi, explicatur.

NOndum mihi videtur in ſuperiori Sectione ſatis firmata diei nouiſſimæ incertitudo, cum ipſamet, tamquam propinqua, & in foribus, à D. Paulo, & Io. & à multis Patribus iactetur; Quamuis enim dies præſignata non conſtituatur, attamen cum proxima prædicetur, de ipſa certa, & conſtans notitia haberi videtur. Quamobrem ſuſcepti argumenti de incertitudine vniuerſalis mutationis ratio exigit, vt quid de ipſius propinquitate ſentiendum ſit aperiamus.

Propinquitas finis Mundi.

Extat primo loco teſtimonium Christi Matt. 24. verſ. 33. Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant. Loquitur Chriſtus Dominus de Iudicio poſtremo, & Mundi fine, & videtur indicare, quod præſentes homines non peribunt, donec adueniat dies Domini; Igitur Chriſtus hunc diẽ tamquam proximum, & ferè in ianuis pronunciauit. Pro quorum verborum explicatione repetendum eſt id, quod ſupra tradidimus, ſcilicet Saluatorem eo cap. promiſcuè agere de Hieroſolymitana vaſtatione, & de ſæculi conſummatione, vt diuerſis Apoſtolorum interrogationibus reſponderet. Itaq; ſi hæc verba ad Hieroſolymitani templi, & vrbis deſtructionem referantur, hunc habent ſensũ, quod præſens hominũ ætas deuaſtationem Hieruſalem ſpectabit. Quod fuit comprobatum euentu; nam, vt ſupra retulimus, in explicandis hebdomadibus Daniel; Hieruſalẽ euerſa eſt, iuxta

Varia expoſitio S. Scripturæ de fine proximo Mũdi.

mea-

Digitized by Google

mentem Pererij, poſt quadraginta annos à Chriſti nece; Vnde illa hominum ætas, ac generatio, quæ tunc viuebat, cum à Chriſto hæc verba fuere prolata, Hieruſalem euerſam vidit, ac deuaſtatam. Quin multi, qui morti Chriſti interfuerunt, vt notat Baronius, ingentem illam Hieroſolymam calamitatē perpeſſi ſunt. Si autem verba Chriſti ſpectant vniuerſalem Mundi cladem, aſſerendum eſt cum Chryſoſtomo, Theophylacto, & Euthymio, pro generatione intelligendum eſſe fidelium propagationem, ita vt ſenſus ſit, Eccleſia vſque ad finem Mundi non definet, donec eueniant ea, quæ Chriſtus prædixit, vel cum D. Hieronymo dicamus, Generationem accipi pro humano genere, cuius propagatio nō finietur, donec à Chriſto prænunciata contingant; Vel pro generatione totus Mundus ſumatur, qui non finietur, niſi à Chriſto prædicta compleantur.

Alia expoſitio ſacræ Scripturæ.

Non leuem difficultatem ingerunt verba Io. Ep. 1. cap. 2. Filioli, nouiſſima hora eſt, & ſicut audiſtis, quia Antichriſtus veniet, & nunc Antichriſti multi ſunt, vnde ſcimus, quia nouiſſima hora eſt. Quibus verbis Ioannes non ſolum propinquitatem, ſed aduentum Antichriſti indicare videtur, poſt cuius aduentum, cum futura ſit ſæculi conſummatio, ipſa pariter proxima ſignificatur; nihilominus: Venit Antichriſtus, inquit Ioannes, preſenti tempore vſus pro futuro, propter certitudinem aduentus futuri: Antichriſti multi facti ſunt, ſubdit Io. quia, vt Syrus vertit, multi Pſeudochriſti apparuerūt, & quemadmodum Io. per morum ſimilitudinem dictus eſt Elias, Iudas proditor, diabolus appellatus, ſic Irenæus Antichriſtos cognominat Valentinianos, & Marcionitas, Arianos Hilarius, Cyprianus Nouatianos, Origenes, & Hieronymus quoslibet hæreticos. Quamobrem, cum Antichriſtus multos habiturus ſit ſuæ iniquitatis miniſtros, quem ipſum præcedent, quales fuerunt Nero, Domitianus, Diocletianus, Iulianus Apoſtata, & alij, de his loquitur Io. Cuius ſenſus eſt; Scimus venturum Antichriſtum in fine Mundi, ſed nunc adſunt multi illius præcurſores, ergo ſignum eſt, hanc eſſe nouiſſimam horam, & ætatem. Sed paulò longior eſt iſta hora nouiſſima, dies, tempus, ætas, nec præcisè conſtat, quando poſtrema continget pars eius, qua verus veniet Antichriſtus; Ita exponit Io. Lorinius.

Productio verborum Io. de propinquitate finis Mūdi.

Expoſitio vocabuli, venit.

Qui ſint Antichriſti.

Et hæc eadem verba Io. conſiderans Auguſtin. Ep. 79. hæc habet. Si tunc eſſemus hoc audito, quantos crederemus tot annos poſtea tranſituros, ac non potius ipſo adhuc Ioanne in corpore conſtituto, Dominum ſpectaremus eſſe venturum, neq; enim dixit nouiſſimum tempus, aut nouiſſimus annus, aut menſis, aut dies, ſed nouiſſima hora, & ecce iſta hora, quam longa eſt, nec tamen eſt ille mentitus, ſed vtique intelligendus eſt, horam pro tempore poſuiſſe, quę hora, quā longa ſit ignoramus, quamuis eam nouiſſimam eſſe nouerimus. Quare ex hoc Io. dicto nihil de propinquitate Mundanæ euerſionis colligitur.

Senſus D. Auguſtini circa verba Ioānis.

D. Paulus ad Theſſalonic. 1. cap. 4. declarat, non ſolum aduenīſſe ſecundum Chriſti aduentum, ſed ipſimet aduentus corpore intereſſe, ita loquens. Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, quia nos, qui viuimus, qui reſidui ſumus in aduentum Domini, non præueniemus eos, qui dormierunt. Mox ſubiungit. Deinde nos qui viuimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Chriſto in aera, & ſic ſemper cum Domino erimus. Paulus ita de ſe loquitur ac ſi victurus eſſet vſque ad aduentum Chriſti, & ad diem Iudicij, non quod ita futurum putaret, ſed vt illius diei terribilis, & incertæ memoriam, & perpetuū hominibus timorem incuteret, vt ſemper ſuſpenſi illum diem expectent, & ad ipſum ſe parent. Itaque verba illa, Nos, qui viuimus, ſignificant illos, qui viuent, quorum perſonam induebat Apoſtolus, & de illis in ſua perſona loquebatur. Ita exponit Auguſt. lib. 20. de Ciu. cap. 20. Repræſentat igitur Apoſtolus perſonas illorum, qui tempore, vel die Iudicij vitali fruentur vſura, quos propterea viuos appellat, non quod morituri non ſint, antequam iudicentur; docet enim Auguſt. loco præcitato, & ſequuntur Anſelmus, & D. Thomas, omnes omninò homines morituros, illos etiam, qui tempore cladis vniuerſalis vitam ducent. Ita ſiquidem debitum perſoluent naturæ, & luent pœnam originalis peccati. Sed quoniam breuiſſimo tempore morientur, ſtatimq; à morte reſurgent, viui appellantur, quia vix mori viden-

Expoſitio verborum D. Pauli de propinquitate finis Mūdi.

Expoſitio S. Auguſt. circa verba D. Pauli.

videntur, cum tamen morituri ſint, non in aere, & raptu, ſed in terra, quæ locus eſt morientium, & iuxta hunc ſenſum, Chriſtus dicitur in Symbolo iudicaturus viuos, & mortuos; Quæ cum ita ſint, non ſolum Paulus, non ſe iudicat præſentem ſecundo Chriſti aduentui, ſed refert perſonas, quæ erunt præſentes, quando extremum Iudicium eueniet; quod neq; propinquum, neq; remotum eſſe, ex prædictis Pauli verbis deducitur.

Expoſitio verborum Pauli de propinquitate finis Mundi.

Digna quidem explicatu, ad hanc materiam maximè ſpectantia ſunt verba eiuſdem Pauli 2. ad Theſſal. cap. 2. Non citò moueamini à veſtro ſenſu, neque terreamini, neque per ſpiritum, neque per ſermonem, neq; per epiſtolam, tamquam per nos miſſam, quaſi inſtet dies Domini, ne quis vos ſeducat vllo modo. Origenes tract. 30. in Math. hæc Pauli verba reſpiciens, & explicans verba Chriſti. De die autem illa, & hora nemo ſcit, hæc ſcribit. Videntur hæc arguere eos, qui promittunt de conſummatione, & corruptione Mundi ſe comprahēdere, & pronunciant quaſi inſtet dies Domini, quales dicuntur fuiſſe quidam Theſſalonici in tempore Apoſtoli. Et quoniam apud Hebræos erant quidam ſiue per Scripturas profitentes, de temporibus conſummationis ſe ſcire, ſiue de decretis, ideò hæc ſcribit docens Chriſtus diſcipulos ſuos, vt nemini credant talia profitenti. Sed quod attinet ad rem noſtram, tantum abeſt, vt Paulus exiſtimet humanis ceruicibus Iudicij gladum imminere, vt aliquos Theſſalonicenſes id putantes redarguat; Quod verò Paulus dicat; Neq; per epiſtolam, declarat Origenes ad quoſdam amicos in Alexandria ita ſcribens: Nihil mirum mihi videtur, ſi adulteretur doctrina mea ab inimicis meis, & tali adulterio corrumpatur, quali adulterio corrupta eſt epiſtola Apoſtoli Pauli; Quidam enim ſub nomine Pauli falſam epiſtolam ſcripſerunt, vt conturbarent Theſſalonicenſes, quaſi inſtaret dies Domini, & ſeducerent eos. Hæc Origenes. Quæ indicaſſe volui, vt pateat, Paulum epiſtolam de propinquitate Iudicij ad Theſſalonicenſes non ſcripſiſſe, & numquam de tali proximitate ſententiam protuliſſe.

Origenes.

Origenis expoſitio circa verba D. Pauli.

Expoſitio Aug. circa verba D. Pauli.

Auguſt. Epiſt. 80. ad Heſychium verba Pauli pertractans, hæc tradit. Nolebat vtique, vt crederent eis, qui iam propinquare Domini arbitrabantur aduentum, nec etiam volebat, vt tamquam ſeruus ille, dicerent Luc. 12. moram faciet Dominus meus venire, & traderent ſe ſuperbiæ, luxuriæq; perdendos, ſed nec eos nolebat de propinquante die nouiſſimo falſis auſcultare rumoribus, vt tamen vellet eos paratos ad aduentum Domini ſui lumbis accinctis, ac lucernis ardentibus operiri. Quare non obſeruat Auguſtinus, Paulum proximitatem Iudicij, tamquam veram, & paulò poſt euenturam prædicaſſe. Animaduertit quidē ipſe Auguſt. quod Apoſtoli verba directa ad præparādos animos ad nouiſſimum diem, ordinantur etiam ad ſupremam diem humanæ mortis. Propterea ſubiungit, quod vnuſquiſq; debet etiam de die huius vitæ nouiſſimo formidare. In quo enim quemque inuenerit ſuus nouiſſimus dies, in hoc eum comprehendet Mundi nouiſſimus dies, quoniam qualis in die iſto quiſque moritur, talis in die illo iudicabitur.

Expoſitio aliorum verborum D. Pauli.

Neque propinquitatem poſtremæ conſummationis indicant verba Pauli ad Roman. 13. Nunc enim propior eſt noſtra ſalus, quam cum credidimus. Nox præceſſit, dies autem appropinquauit. Quandoquidem ibi non loquitur de ſecundo, ſed de primo Chriſti aduentu, qui humano generi ſalutem attulit, & caligantibus in nocte infidelitatis lucem peperit Euangelij.

Locus difficilis expoſitionis D. Pauli de propinquitate finis Mundi.

Fateor equidem ſermonem Pauli 2. ad Theſſalonic. cap. 2. non leuibus refertum eſſe difficultatibus. Non retinetis, quod cum eſſem apud vos, hæc dicebam vobis. Et nunc quid detineat ſcitis, vt reueletur in ſuo tempore; Nam myſterium iam operatur iniquitatis, tantum, vt qui tenet nunc teneat, donec de medio fiat, & tunc reuelabitur ille iniquus, quem Dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui; Hæc verba interpretans Auguſtin. ait. Ita ſanè obſcura ſunt, & myſticè dicta, vt tamen appareat Apoſtolum nihil de ſtatutis dixiſſe temporibus, nullumque eorum interuallum, ſpatiumq; aperuiſſe, ait enim, vt reueletur in ſuo tempore, nec dixit, poſt quantum temporis hoc futurum ſit. Nihilominus obſeruo verba illa, myſterium iam operatur iniquitatis tantum, vt qui tenet nunc teneat, donec de medio fiat; quæ

Expoſitio D. Auguſt.

indi-

indicare videntur eo tempore cæpiſſe Antichriſtum ſua flagitia perpetrare, ſed nōdum fuiſſe reuelatum. Sed breuiter ſenſus ipſorum eſt, quod Nero, & ſimiles Imperatores myſterium iniquitatis operaturi erant, tamquam typi, & figuræ Antichriſti, ideò ipſorum iniqua operatio myſterium appellatur, quemadmodum Apocalypſ. 17. Sacramentum, vel myſterium mulieris, quam Io. vidit, ſignificat arcanam repræſentationem mulieris, quæ Romam, & Romanum Imperium ſignificabat. Et quamquam, cum Paulus ſcribebat hanc Epiſtolam, nondum imperaret Nero, quippè Epiſtola ſcripta fuit anno Chriſti 53. quo adhuc regnabat Claudius, cui ſucceſſit Nero anno Chriſti 57. poteſt tamen accipi hic locus de Nerone, non vt actu regnante, ſed vt proximè regnaturo, & hic eſt mos Scripturæ ſacræ, præſens ponere aliquando ipſo futuro, vt alias memini, me obſeruaſſe; Vel dicamus, non ſolum intelligi Neronem, ſed alios Imperatores Romanos, qui Neronem, vel præceſſerunt, vel ſecuti ſunt, quique acerbiſſima tyrannide Chriſtianas gentes afflixerunt; quales fuere C. Caligula, Decius, Heliogabalus, Diocletianus, & alij. Præcipuè verò ab Apoſtolo intelligitur Nero, tamquam inſignis typus, & figura Antichriſti, quippè qui omnium vitiorum genere cumulatiſſimus fuit, & Simonem Magum, ſuoſque aſſeclas fauoribus proſequutus eſt; Vnde aliquorum eſt interpretatio, Paulum per myſterium iniquitatis Simonem Magum, tamquam præcurſorem Antichriſti, denotaſſe. Senſus igitur Pauli eſt. Tantum, vt qui tenet nunc, teneat; donec de medio fiat, ideſt neceſſe eſt, vt Nero, & ſimiles typi Antichriſti ipſum præcurrant, donec de medio tollantur, & Antichriſtus adueniat; Vel ſenſus eſt, quod Nero, & cæteri Romani Imperatores teneant Imperium, donec illud euertatur, & è medio tollatur; Nam, vt infrà dicam, Romanū Imperium prius deſtruetur, & poſtea Antichriſti erit acceſſus, atq; ita hunc locum interpretantur Chryſoſtomus, Theophylactus, & alij PP. Prudenter verò, & data opera, obſcuro ſermone vſus eſt Paulus, ne indicans Romani Imperij deſtructionem, aut Neronem, aut cæteros imperantes aduerſus Chriſtianos concitaret; Non hinc tamen putandum eſt, vt aliqui perperam ſenſerunt, vel Neronem à Paulo præcipuè indicatum, non eſſe mortuum, vel ſanè in fine Mundi reſuſcitandum, vt ipſe Antichriſti ſubeat officium, quemadmodum multi veterum autumarunt, teſtantibus D. Hieronymo in cap. 11. Danielis, & D. Auguſt. lib. 20. de Ciuit. cap. 19. cuius verba ſunt hæc. Nonnulli Neronem reſurrecturum, & futurum Antichriſtū ſuſpicantur, alij verò nec eum occiſum putant, ſed ſubtractū potius, cum putaretur occiſus, & viuum occultari in vigore eius ætatis, in qua fuit, cum crederetur extinctus, donec ſuo tempore reueletur, & reſtituatur in Regnum, ſed multum mihi mira eſt hæc opinantium præſumptio. Sic Auguſtinus. Vnde ſatis mirari nequeo tam falſam opinionem approbatam fuiſſe à Seuero Sulpic. lib. 2. Hiſt. cum certum ſit ex Suetonio, Tacito, & alijs Neronem fuiſſe occiſum, reſurrecturum verò, & Antichriſti partes acturum, neque Paulus, neque alius Propheta prædixit.

Sēſus verborū Pauli

Ponere tēpus præſens pro futuro mos cū ſacræ Scripturæ.

Expoſitio aliorū circa verba Pauli.

Sēſus verborū Pauli.

Alius ſenſus Pauli.

Cur Paulus obſcurè fuerit loquutus.

Error nonnullarum reiectus de Nerone.

Quoniam verò tota ſuſpitio de propinquitate conſummationis ſæculi oritur ex vſurpatione verborum, quæ in ſacris litteris adhibentur, nimirum, Nouiſſimum tempus, Nouiſſima hora, ſciendum eſt, tempus Euangelicæ legis vltimum eſſe, & aliud tempus poſt ipſum non eſſe ſucceſſurum. Etenim lex ſcripta ſucceſſit legi naturæ, & legi Moyſi traditæ ſucceſſit lex Euangelica, cui altera non ſuccedet; Ideò tempora Euangelicæ fidei appellātur nouiſſima, poſtrema, conſummatio ſæculorum; Quamobrem, cum finita hac ætate legis Euangelicæ, alia ætas ſuccedere nequeat, dicitur propinquus aduentus Chriſti, in ordine ad hanc ætatem, quæ eſt vltima, & poſtquam nulla eſt ſpes, vt Iudicium, & finis Mundi differatur; Quare cum nomine nouiſſimi diei, nouiſſimi temporis, & nouiſſimæ horæ deſcribatur tempus noui teſtamenti, & legis gratiæ, vt obſeruant Hieronym. Lyranus, & Rebera, rectè ſeculi conſummatio per hęc nouiſſima indicatur, quoniam tēpore Euangelij, & Chriſtianæ legis, & hoc gratię ſeculo debet ipſa conſummatio contingere, non quod vniuerſalis mutatio per hęc nomina nouitatem pręſeferentia, propinqua ſignificetur. Addo Apoſtolos, dies nouiſſimos vocare illa temporum ſpatia, quę poſt

Lex euangelica cum vltima.

Quid ſignificet tēpus nouiſſimū.

Quid ſint dies nouiſſimi apud Apoſtulos

poſt ſe ventura erant, iuxta illud Pauli 1. ad Timot.4. Spiritus manifeſtè dicit, quia in nouiſſimis temporibus diſcedent quidam à fide, ideſt poſt tempora Pauli, in quibus multi hæretici prauis opinionibus Chriſtianam fidem, & veritatem labefactare conati ſunt; Et hæc explicatio, tamquam regula adhibenda eſt, ad reſpondendum ijs, quæ ex ſacris litteris finalis conſummationis proximitatem demonſtrare præſumunt.

Expoſitio memoriæ tenenda.

Quomodo intelligendi Patres de propinquitate finis Mũdi.

Equidem inficiari non poſſum, multos ex SS. Patribus, & Scriptoribus Eccleſiaſticis Mundanæ euerſionis propinquitatem ſuis ſcriptis decantaſſe, quod tamen qua ratione ſit accipiendum, & interpretandum, infrà breuiter explicabo. Tertullianus lib. de fuga in perſecutione, quem, vt Annales Eccleſiaſtici adnotarũt, & Scholiaſtes Pamelius obſeruat, vltimo Seueri Anno conſcripſit, hæc cap.2. tradidit. Cum igitur nihil nobis Cæſar indixerit in hunc modum ſtipendiariæ ſectæ, ſed nec indici vmquam tale quid poſſit, Antichriſto iam inſtante, & in ſanguinem, non in pecunias, hiante Chriſtianũ; Qua loquẽdi ratione indicat Tertullianus, Antichriſti tyrannidem iam imminere, ſed re vera Tertullianus, quoniam tunc temporis hauſerit Montani venenum, iacula reprehenſionis aduerſus eos retorquet, qui perſecutionem data pecunia redimebant, quod tamen licuiſſe, & licitè compertiſſimum eſt. Atque vt negotium grauius conſtitueret, dixit, Antichriſtum inſtare; Vel dicendum eſt nomine Antichriſti iuxta ſenſum D. Pauli, & Io. ſupra traditum, intelligere præcurſores ipſius, & viros Eccleſiam perſequentes.

Expoſitio circa verba Tertulliani.

Quomodo intelligendus S. Cyprianus de propinquitate finis Mundi.

S. Cyprianus Ep.66. hæc ait: Scire debetis, & pro certo credere, ac tenere, preſſuræ diem ſuper caput eſſe cepiſſe, & Occaſum ſæculi, atq; Antichriſti tempus appropinquaſſe, vt parati omnes ad prælium ſtemus, & reliqua. Quæ conſignata fuerunt à Cypriano, diuino afflato ſpiritu, prȩuidente perſecutionis cladem ſub Gallo, Voluſiano, & Valeriano excitatam; Vnde, vt fideles ad martyrium ſuis præpararet hortamentis, propinquitatem Antichriſti, & Mundani Occaſus ante oculos proponit, vt ea fortitudine animos firmaret, quæ in certamine cum Antichriſto à fidelibus ſtrenuiſſimè eſt exercenda, non quod putaret præ foribus Antichriſtum eſſe, & ſæculi interitum impendere. Propterea ſubdit poſt plura; Venit Antichriſtus, ſed ſuperuenit Chriſtus, graſſatur, & ſæuit inimicus, ſed ſtatim ſequitur Dominus paſſiones noſtras, & vulnera vindicaturus. Ecce non appropinquantem Antichriſtum, ſed iam ipſius aduentum demonſtrat, intelligens nomine Antichriſti Gallum, & Voluſianum; Sed hoc vtitur nomine, vt milites Chriſti corroboraret, præpararet, & ad cȩleſte, ac ſpirituale certamen, vel ad ipſum martyrium, fortius animaret.

Quomodo intelligendus alius locus S. Cypriani.

Quomodo intelligendus locus S. Hilarij.

Eodem ſenſu loquutus eſt Hilarius Ep. ad fideles contra Auxentium, qua ſcripſit ſe in ætatẽ Antichriſti incidiſſe, ſiquidem Arium, Antichriſti præcurſorem deſignabat, qui tum temporis hæretica prauitate puriſſimam Chriſti fidem fædabat.

Quomodo intelligendus locus S. Hieronymi.

Porrò S. Hieronym Ep.11. ad Ageruchiam, hæc ſcripſit: Verum quid ago? fracta naui de mercibus diſputo. Qui tenebat, de medio fit, & non intelligimus Antichriſtum appropinquare, quem Dominus Ieſus Chriſtus interficiet ſpiritu oris ſui; Et quidem Hieronymus innumeras ſui ſæculi ærumnas contemplatus, hæc ſcripſiſſe videtur, & appropinquare Antichriſtum putauit, quia ſimilia perſpiciebat ſæcula illis temporibus, quibus ille filius perditionis ſumma clade vniuerſum Orbem afficiet. Igitur hæc appropinquatio à Hieronymo indicata, typicè, & per ſimilitudinem eſt intelligendam.

Quomodo intelligenda verba Io. de fine Mundi.

Hac eadem interpretatione legenda ſunt verba Chryſoſt. homil. 33. in Io. de fine Mundi iam aduentãte ſic declamantis. Non enim, longè à fine abſumus, ſed iam Mundus properát, hoc bella, hoc afflictiones, hoc terræmotus, hoc extincta charitas ſignificat. Prætermitto reliqua, quæ ipſe aureo eloquij flumine hominum animis inſtillabat, illud præ oculis potiſſimum habens, quod fideles animos præpararent ad diem Iudicij, tamquam certum, & proximè venturum, ſæcula ſimilia depingens illis, quibus crudeliſſimo dominatu Antichriſti immanitas in fideles debacchabitur.

Quomodo explicandus S. Bernardus de fine Mũdi

Quid dicam de S. Bernardi Declamatione, habita ſerm. 6. in Pſalm. 90. quo loco conſiderans ſui ſæculi corruptos, & depravatos mores, Antichriſtum non longè

abeſſe

abeſſe proloquitur. Ipſa, inquit, quoq; Eccleſiaſticæ dignitatis officia in turpem quæſtum, & tenebrarum tranſeunt negotium, nec in his ſalus animarum, ſed luxus quæritur diuitiarum, Eccleſiarum reditus in ſuperfluitatis, & vanitatis vſus diſſipantur. Supereſt, vt reueletur homo peccati filius perditionis. Hoc lachrymatum ſcilicet fonte caliginoſa illa Eccleſiæ ſæcula deplorans Bernardus, tantæ infelicitati nil aliud ſupereſſe putabat, quam Antichriſti Aduentum, non exiſtimauit tamen, proximum eſſe ipſius acceſſum, ſed quidem homines multa flagitia committentes, ipſi Antichriſto ſatis latam ſternere viam. Quare cum multi varijs temporibus præcucurrerint Antichriſti ante ambulones; dixerunt PP. non longè ſubſecuturam eſſe ipſius Antichriſti tyrannidem, non tamen certum, & præfinitum annum, aut diem Aduentus Antichriſti, & finalis deſtructionis deſignarũt; Vt perperam fecit quidam Fluentius Episc. Florentinus, qui ſuo tempore aſſerebat, Antichriſtum natum eſſe, cõtra cuius errorem anno Domini 1105. coactum fuit à Paſchali 2. Romano Pontif. Concilium Florentiæ; Vt fecit Abbas Ioachim, qui vixit circiter annos Domini 1200. & putauit Antichriſtum intra ſpatium ſexaginta annorum à ſuo tempore venturum. Vt errauit Petrus Alliacus Cardinalis lib. de Concordia Aſtronom. & Hiſt. cap. 60. & 61. qui ex Aſtronomicis calculis arbitratus eſt Antichriſtum affuturum anno Domini 1789. Vt grauiter hallucinatus eſt Nicolaus Cuſanus lib. de diebus nouiſſimis, auſus aſſerere Antichriſti aduentum futurum eſſe anno Chriſti 1700. Vt tandem in hunc erroris ſcopulum impegit Io. Picus in aſſert. 9. concluſ. coniectans, Antichriſtum affuturum, anno noſtræ ſalutis 1994. SS. Patres propria de Antichriſto pronunciata certi, & determinati temporis erratis non inuoluentes, ipſum ſolum appropinquare tradiderunt, vt inſtar ſolertium ſpeculatorum, ingruentes perſpicientes mala, animos fidelium in vera fide firmarent, & cũ animaduerterent ſuorum temporum improbitates, atroces in Chriſtianos perſecutiones, horrendas hæreſũ inuaſiones, & omnigena mala vniuerſum Orbem inundantia, veluti præludia, & ſigna venturi Antichriſti, & imminentis finis Mundi prædicarunt, vnde non culpandi, ſed potius excuſandi ſunt, & celebrandi, quemadmodum non accuſandus eſt S. Vincentius Ferrerius, qui Ep. ad Benedictum Pontif. ſcripta hæc habet. Tempus Antichriſti, & finis Mundi erunt citò, & benè citò, ac valde breuiter. Quæ verba expendens S. Antoninus monet conſiderandum eſſe, quod verba à D. Vincentio ſcripta, & prædicata, opinatiuè, & non aſſertiuè prolata fuerunt, nec propterea determinaſſe tempus aduentus Antichriſti, ſed ſub illo verbo, Citò, comprehendi poſſe tempus modicũ, & multum. Ita enim ſonant verba Aggæi Prophetæ, cap. 2. in perſona Dei loquentis. Adhuc vnum modicum, & ego mouebo Cælum, & Terram, & veniet deſideratus cunctis gentibus; Quod oraculum intelligitur de Chriſto, & tamen illud, Modicum, tulit ſpatium quadringentorum annorum, & vltra. Ita Io. in Apocalyp. cap. 22. Ecce venio citò, & merces mea mecum eſt, loquens de ſecundo Chriſti aduentu, nam aduerbium, Citò, in ſacris litteris temporis longitudinem importat, & ob id iuxta hunc ſenſum loquutus eſt D. Vincentius, qui ſpiritu diuino percitus, talia verba ad cõmouendas fidelium mentes proferebat.

Et quoniam propinquitati aduentus Antichriſti, necnon Mundani interitus, ſuffragantur verba Chriſti Matth. 24. Breuiabuntur dies illi, placeat Auguſtini expoſitionem ſuper illis verbis afferre, ab ipſo Ep. 79. expreſſam. Si hæc verba, inquit ille, intelligantur de hebdomadibus Danielis, quomodo falſa erit prophetia Danielis, quæ tanta diligentia hebdomadarum numerũ definire curauit, vel quomodo prophetia Chriſti prophetiam deſtruet Danielis; Quare Auguſt. ita interpretatur. Quod dies nouiſſimus venturus ſit intra illud tempus à Deo præfinitum, & vltra tale tempus venire non poſſit; Itaq; cum tempus Aduentus Domini, & antecedentes Antichriſti præfinitum à Deo habeat aliquam latitudinem, dicuntur breuiati dies illi, ideſt ita conſtituti, vt intra illud temporis ſpatium ſint incluſi, & non extra poſſint extendi. Vel aſſeramus cum eodem Auguſt. ep. 80. Illos dies breuiare dictos, vt Deo donante tolerantiam, minus ſentirentur, ac ſic, quæ magna eſſent, breuia forent.

Quomodo exponendi Sancti PP. loquentes de fine Mundi.

Error Fluentij Episc.

Error Ioachim.

Error Petri Alliaci.

Error Nicolai Cuſani.

Error Io. Pici.

Verus SS. Patrum ſenſus.

Quomodo intelligendus S. Vincẽtius Ferrerius.

Diſcrimen inter opinatiuè & aſſertiuè.

Quid ſignificet hoc vocabulũ, modicum, in ſacra Scriptura.

Quid ſignificet vocabulũ, citò, in Sacra Scriptura.

Expoſitio S. Auguſt. circa verba ſacræ Scripturæ.

Alia expoſitio S. Auguſtini.

Digitized by Google

Rationes, quibus Cornelius exiſtimat finẽ Mũdi eſſe proximũ.

Vous inter ¡ recentiores P. Cornelius à Lapide Comment. in cap. 20. Apocalypſ. hac oratione validis, vt ipſe arbitratur, rationibus communita vniuerſalis occaſus vicinitatem nititur perſuadere. Verba ipſius huc translata ligãtur. Ex dictis liquet, nos valdè accedere ad finem Mundi, eumque non longè abeſſe; Cuius rei multa

Ratio 1. ſunt ſigna. Primum, quod videamus Euangelium iam penè toto Orbe prædicatum, adeòq; ad extremos Sinas penetrari. Se-

Ratio 2. cundum, quod S. Vincentius Ferrerius, qui nuper vixit, mortuus eſt enim anno 1419. aſſeuerantur idipſum prædixerit, & prædicarit, idq; iuſſu Chriſti, vt habet vi-

Ratio 3. ta eius lib. 2. cap. 4. & 5. Tertium, quod apud Turcas cõſtans ſit oraculum, Mahomettis ſectam duraturam mille annos. Hi autem anni iam quaſi expleti ſunt; Huius enim ſectæ videtur vltima fore contra Ec-

Ratio 4. cleſiam perſecutio. Quartum eſt prophetia S. Malachiæ Archiepiſc. Hiberniæ, cuius vitam ſcripſit S. Bernardus, quæ extat apud Arnoldũ Vuion in Chronicis Ord. S. Benedicti, ſiue in Ligno vitę lib. 2. cap. 40. in fine, in qua S. Malachias omnes Romanos Pontifices à ſuo æuo, vſq; ad finem Mũdi futuros, ordine per ſymbola, & emblemata depingit, quæ ſymbola explicauit, & ſingulis Pontificibus vſque ad Clementem Octauum appoſitè adaptauit Alphonſus Ciaconius. In hac enim Prophetia poſt Gregorium Decimumquintum, qui modò præſidet Eccleſiæ numerantur tantum triginta duo Pontifices Romani, vltimuſq; dicitur fore Petrus Romanus. Si enim hæc prophetia vera eſt, tantumq; ſuperſunt 32. Pontifices Romani, ergo ſuperſunt duceoti circiter anni, vſq; ad finẽ Mundi. Quolibet enim annorum centenario facilè numerãtur ſexdecim, imò plu-

Numerus Pontificũ. res Pontifices. Vnde à S. Petro hucuſque, ideſt ad annum Domini 1623. numerantur Pontifices 238. quos ſi per annos Domini iam dictos diſtribuas, obuenient cuique Pontifici anni ferè ſeptem. Tot aſſigna cuilibet trigintaduorũ, adhuc futurorum, & inuenies totam eorum ſucceſſionem, & durationem explendam annis 224. Si cuique decem des annos, explendi reſtabunt anni 320. Sin ſeptenarijs des fore duplũ, explendi erunt anni totidem precisè, quot reſtant ad explendum ſextum Mundi millenariũ, nimirũ 430. Hactenus P. Cornel.

Solutio prima rationis ad aliũ locum remittitur.

Redigam huius Authoris ſermonem ad capita. Et quidem primum caput, quo appropinquantem Mundi interitum demonſtrare ¦contendit, eſt Euangelij in Vniuerſo Orbe prædicatio. Nos, qui ſequenti cap. de hac materia fusè agemus, compertum faciemus Euangelicam legem nondum per vniuerſum Mũdum eſſe diffuſam, hanc primam Authoris ſententiam in præſentiarum agitare prætermittimus.

Solutio ſecunda rationis.

Secundum Authoris caput eſt, S. Vincentij Ferrerij à nobis ſupra authoritas allata; de qua cum D. Antonino Florentiæ Archiepiſc. diximus nihil certi, ac firmi de tempore occaſus Mundani à S. Vincentio fuiſſe decretum, ſed tantum opinatiuè affirmatum, vel diuinitus inſpiratum ità locutum fuiſſe ad comminanda populorum peccata, de quibus cum gentes illius æui egerint pœnitentiam dilatum eſt comminatum ſupplicium extremæ deſolationis iuxta S. Ambroſij effatum: Nouit Deus mutare ſententiam, ſcilicet comminatiuam, ſi tu noueris mutare delictum.

Amplificatur tertia ratio.

Tertium caput eſt deſtructio Sectæ Mahomettanæ, quam citò futuram Author arbitratur ex prędictione Mahomettis, durationem mille annorum ſuæ ſectæ præſagientis. Lubet hanc rationem tantiſper amplificare. Mahomettes, ex aliquorum ſentẽtia ſpiritu diuinationis percitus fuit, vel vt alij ſanius autumant, Dæmone obſeſſus nonnulla ventura prædixit, quibus apud vulgares, & imperitos homines plurimum ſibi honoris, ac famæ comparauit; Qui deinde ope Sirij hæretici Neſtoriani legiſlator effectus Alchoranum extruxit; in quo mille annorum ſpatio ſuam ſectam feliciter duraturam prodidit, poſt quod temporis decurſum infirmandam, tandemq; delendam eſſe affirmauit.

Quandiu duratura ſecta Turcarum.

Initium verò Mahomettanæ ſectæ ducendum non eſt ab ortu Mahomettis, qui natus eſt anno Domini 591. ſed ab eo tempore, quo ipſe propriam ſectam tutari cepit, quod factum eſt anno à Chriſti ortu 630. & ſequẽti anno ſuæ ætatis quadrageſimo Mahomettes vita functus ad inferos ſui ſimiles detruſus eſt.

Initium ſectæ Turcicæ.

Quamobrem nunc temporis ſupra milleſimum decimus iam voluitur annus, quo Turcicam tyrannidem adhuc vigentem, atq; exultantem collachrymamur. Fuere ſani aliqui ex Aſtrologis, qui Turcarum Imperio cladem an-

Sententia nonnullorũ Aſtrologorũ de excidio ſectæ Turcicæ.

no 1648. minitati ſunt; poſtremum porrò excidium anno 1663. Sed quo veritatis fulcimento hæc effugiant non ſatis habeo compertum. Equidem non ignoro Aſtrologos quamdam contexere, & decantare fabulam, qua exitium Mahomettanæ tyrannidis præſagiunt, aſſerũt enim ſectam illam indicatam fuiſſe à Coniunctione maxima Iouis, & Saturni in Scorpione, cum Lunæ complexu, & Martis irradiatione, quæ contigit anno à Creatione Mundi 4272. Quare cum fiet tranſitus, inquiunt Aſtromantes à triplicitate aquea, in qua Mahomettica incepit ſecta, ad triplicitatem igneam, ipſa ſecta deſtruetur, quoniam triplicitas ignea aduerſans aqueæ contrarios producet effectus.

Ratio Aſtrologorũ de excidio Turcarũ.

Quoniã verò hæc Coniunctio ſuperiorum Planetarum Iouis, & Saturni poſt cæptum, & auctum Turcarum Imperium in triplicitate ignea iam facta eſt, quippè talis Coniunctio poſt octingentos circiter annos recurrit, vt in Aſtrologica Diſputatione latius explicaui liquet Aſtrologos propriam leuitatem, & mendacium ſatis diſſimulare non poſſe, cum adhuc Turcarum potentiſſimum ſtet Imperium, & ſuperioribus annis ingẽtem de Perſarum Rege victoriam reportauerit. Sed leuiſſimi aſtrorum inſpectores, cum ſuis abeant deliramentis, Noſq; aſſeramus nullam de fine Mundi imminente ex Ottomano Imperio, vel nutante, vel deficiente coniecturam confici poſſe.

Solutio rationis Aſtrologiæ de excidio Turcarũ.

CAPVT QVARTVM.

Varia quæſita, & diſpoſitio Auctoris.

Explicantur verba Chriſti Matthæi 24. Et prædicabitur hoc Euangelium Regni in Vniuerſo Orbe, in teſtimonium omnibus Gentibus, & tunc veniet conſummatio. Diſputatur, an tempore Apoſtolorum Euangelium in Vniuerſo Orbe fuerit prædicatum. Concluditur pars negatiua. Quæritur, an in veteris Orbis partibus, Europa, Aſia, & Aphrica, iam annunciatum ſit Euangelium, & concluditur affirmatiuè. Inueſtigatur, an in nouo Orbe, ſcilicet in America ſit prædicatum, adeò vt verum ſit iam in Vniuerſo Orbe eſſe annunciatum, & concluditur negatiuè. Quæ Diſputationes per ſequentes Sectiones diuiduntur.

SECTIO PRIMA.

VErſamur in perſcrutatione illorum ſignorum, ex quibus vniuerſalis rerum interitus innoteſcere poteſt; Et quoniam inter cætera ſigna à Chriſto Domino Matth. 24. explicata, Euangelij prædicatio per vniuerſum Orbem diffuſa, tamquam ſignum inſtantis conſummationis recenſetur, in hac Euangelica prædicatione interpretanda, aliquid operis impendamus neceſſe eſt. Et quidem non eſt dubitandum, quin Redemptor noſter per vniuerſum Orbem intelligat totam terram ab hominibus habitatam, ita vt per vniuerſas regiones, antequam Mundi finis adueniat, lex Euangelica promulganda ſit. Ratio verò, ob quam vbique terrarum diſſeminãdum ſit Euangelium ante Mundi conſummationẽ indicatur à Chriſto per ea verba; In teſtimonium omnibus Gentibus, ideſt, quemadmodum interpretatur Toſtatus, vt iuſtificetur apud omnes Gentes, ipſæq; doceantur, & ſenſus eſt Chriſti fidem omnibus omninò Gentibus annunciandam eſſe in toto ſimpliciter Orbe, ne aliquæ gentes poſſent ignoratione Euangelij excuſatione propriæ infidelitatis prætexere, ſi enim ad aliquas nationes prædicatio Euangelica non perueniſſet, poſſent ſe in ſupremo Iudicio defendere, ſe Chriſtiana myſteria non credidiſſe, quia ipſa non audierunt, idcirco antequam ſupremus

Quid ſignificant hæc verba, vniuerſus Orbis.

Cur vbiq; diſſeminãdum Euãgelium.

Iudicij

Secunda ratio prædicationis Euāgelicæ per vniuerſum Orbē.

Iudicij diei accedat, & Mundi exitium, indicat Chriſtus Dominus Euāgelicæ doctrinæ promulgationem per vniuerſum Orbèm. Adijcitur altera ratio, quia cum Chriſto, & ſub eius Imperio promiſſæ ſint omnes rationes, iuxta Pſalm.71. Dominabitur à mari vſq; ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terrarum; & Pſalm.85. Omnes Gentes quaſcumq; feciſti; venient, & adorabunt coram te Domine, & Pſal. 2. Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuā terminos terræ, neceſſe eſt, Euangelium vbique terrarum diffundi, & celebrari, vt media prædicatione Euangelica, omnes gentes imperio Chriſti ſubdantur.

Dubitatio circa ſacrā Script.

Sed dubitandum eſt, an hæc verba Chriſti ſignificent, poſt prædicationem Euangelij in vniuerſo Orbe ſecuturam, finalem conſummationem immediatè futuram eſſe, an verò poſt aliquod temporis interuallum; Etenim videtur hoc eſſe ſignum proximum, & demonſtratiuum finalis interitus imminētis; Siquidem Apoſtoli interrogarūt Chriſtum de ſignis conſummationis ſæculi his verbis. Quod ſignum aduentus tui, & conſummationis ſæculi? Et Chriſtus inter alia ſigna, Euangelij poſuit promulgatione. Quare ſi hoc ſignum non eſt immediatè executioni demandandum, ante ipſius aduentum, & ſæculi conſummationem, videtur inanis reſponſio, eò magis, quod ſi inter prædicationem Euangelij, & Mundi interitum intercedat tempus, non erit propriè ſignū, cuius natura eſt ſignificare rem quaſi cum ſigno coniunctam; Nihilominus cum Maldonato aſſerendum eſt, ſolum verba Chriſti ſignificare, non ante futurum Mundi interitum, ſi primum Euangelium in toto Orbe non fuerit annunciatum, non quod Euangelicam prædicationem factam in vniuerſo Orbe, immediatè ſubſecutura ſit conſummatio ſæculorum.

Prædicatio Euangelij eſt vnum ex ſignis indicātibus finē Mūdi.

Sententia Maldonati circa verba ſac. Script.

Et id mihi videtur hæc ratio conuincere; quod ſi poſt prędicationē Euangelicam in vniuerſis Mundi oris immineret, & inſtaret Mundi excidium Angeli, quibus compertum erit, vbique terrarum diffuſum eſſe Euangelium, ſcient certò, & infallibiter prædefinitum tempus conſummationis Mundanæ aduerſus verba Chriſti Domini Matth. 24. De die autem illa nemo ſcit, neque Angeli Cælorum; Quare poſt Euangelicam vniuerſalem prædicationem, adhuc incertum erit tempus, quo Mundana vniuerſalis clades continget. Conſonat teſtimonium Auguſtini Ep. 78. ita loquentis. Vnde ſi iam nobis certiſſimè nunciatum fuiſſet in omnibus gentibus Euangelium prædicari, nec ſic poſſumus dicere, quantum temporis remaneret vſque ad finem, ſed magis magiſq; iam appropinquare meritò diceremus, & fuſiùs idem Auguſt. in Ep. eadem exponens verba ſupradicta Matthæi, Et tunc veniet conſummatio, ita interpretatur. Tunc veniet; Quid eſt niſi ante non veniet? Quantò poſt ergo veniat, incertum nobis eſt, ante tamen non eſſe venturum dubitare vtique non debemus; Si ergo ſuſciperent hunc laborem ſerui Dei, vt peragrato orbe terrarum, quantum poſſent colligerent, quod remanſit gentium, vbi nondum eſt Euangelium prędicatum, hinc aduertere vtcumque poſſemus, quantum hoc tempus longè ſit à fine ſæculi; Quod ſi propter quædam loca inacceſſibilia, & inhoſpita fieri poſſe non creditur, vt à ſeruis Dei peragretur Orbis, & quot quantæq; ſint adhuc Gentes ſine Chriſti Euangelio fideliter renuncietur; multò minus exiſtimo in ſcripturis poſſe comprehendi, quanta vſque ad finem futura ſint tempora, quandoquidem in eis legimus; Nemo poteſt cognoſcere tempora, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate. Hactenus Auguſtinus.

Angeli ignorāt fine Mūdi.

Incertum eſt tempus finis Mūdi poſt vniuerſalem prædicationē Euāgelij.

Sententia S. Auguſt. circa verba Chriſti.

Non vbiq; eſt prædicatum Euangeliū.

Præterea ſciendum eſt, hanc Euangelij, de qua Chriſtus loquitur, promulgationē, non ita eſſe in toto Orbe adimplendam, vt antequam aduenıat Dominus, & Mundus pereat, vno & eodem tempore vniuerſus terrarum Orbis ſimul Euāgelicam Religionem amplectatur. Sed ſat eſt, vt in diuerſis temporibus Euangelica tuba inter nationes Mundi præcipuas inſonuerit, ne gentes poſſent ignorantiæ excuſationem obtendere, & adhærere Antichriſto, quia de Chriſto, vero Meſſia, & filio Dei, notitiam non habuerunt. Itaque non opus eſt, vt tunc temporis apud omnes Mūdi nationes Euangelica lex vigeat, ſed ſufficit, vt aliquando viguerit, quamuis per apoſtaſiam, paganiſmum, ſchiſmata, & hæreticas prauitates à fide orthodoxa multæ nationes defecerint, quæ non erunt excuſandæ, quoniam cum lumen ipſis præfulſerit, ſe tenebris inuolutarunt, & in lumine ipſo caligare ſtatuerunt.

Sēſus verborū Chriſti de vniuerſali prædicatione Euangelij.

SE-

Digitized by Google

SECTIO SECVNDA.

An prædicatum ſit Euangelium in vniuerſo Orbe Apoſtolorum tempore.

Explicatis Chriſti Domini verbis de prædicatione Euangelica, ante conſummationem ſęculi adimplenda, nec non explicato, an hoc ſit ſignum aduentus immediati ipſius Chriſti ſupremi Iudicis, proximè ſequitur, vt diſquiramus, *Quæſtio præſens.* an hoc Seruatoris noſtri oraculum ſit impletum, & præſertim an Apoſtolorū tempore, per vniuerſum Orbem prædicatum ſit Euangelium. *Ratio affirmatiua.* Et quidem affirmatiuam partem ſuadere videtur verba eiuſdem Domini Marci 16. ita ſuos Apoſtolos alloquentis, eiſq; præcipientis. Euntes in Mundum vniuerſum, prædicare Euangelium omni creaturę, vel vt eſt apud Matth. 28. Docete omnes gentes; Quamobrem credendum eſt ab Apoſtolis mandatum Domini impletum fuiſſe, & Apoſtolorum tempore, iam per vniuerſum Orbem denunciatū fuiſſe Euangelium: Confirmant *Ratio 2.* verba Pauli ad Roman. 10. Numquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Vult enim Paulus eo loco proteſtari nullum ſiue Gentilem, ſiue Iudæum poſſe cauſam ſuæ infidelitatis afferre, eò quod ad ipſum non peruenerit Euāgelium, afferens ad omnes omninò gentes iam perrexiſſe. Quæ Pauli Epiſtola ſcripta fuit, anno 4. Neronis, qui fuit quinquageſimus octauus à Chriſti ortu, & vigeſimus quartus à Domini paſſione. Huc ſpectant verba eiuſdem Pauli ad Coloſſenſ. *Tertia ratio.* cap. 1. In verbo veritatis Euangelij, quod peruenit ad vos, ſicut & in vniuerſo Mundo eſt, & fructificat, & creſcit; *Quarta ratio.* Et infra, immobiles à ſpe Euangelij, quod audiſtis, quod prædicatum eſt in vniuerſa creatura, quæ ſub cælo eſt; & ad Romanos cap. 1. Fides veſtra annunciatur in vniuerſo Mundo.

Innuunt vniuerſalem Euangelij prædicationem, Apoſtolorum tempore ea, quæ deſcribuntur in Actibus Apoſt. cap. 2. de miſſione Spiritus Sancti in Apoſtolos, cuius Spiritus Sancti linguæ, ita Apoſtolos docuerunt, vt omnibus linguis loquerentur, vel ſaltem infinitæ gentes ipſorum linguas intelligerent. Vnde hæc habentur: *Quinta ratio.* Nonne ecce iſti omnes, qui loquuntur Galilæi ſunt? & quomodo audiuimus vnuſquiſque linguam noſtram, in qua nati ſumus? Parthi, & Medi, & Helamitæ, & qui habitant Meſopotamiam, Iudæam, & Cappadociam, Pontum, & Aſiam, Phrygiam, & Pamphyliam, Ægyptum, & partes Lybiæ, quæ eſt circa Cyrenem, & aduenæ Romani; Iudæi quoque, & Proſelyti, Cretes, & Arabes audiuimus eos loquentes noſtris linguis magnalia Dei. Et quamuis hæc verba vniuerſas Mundi nationes non repreſentent, tamen magnam orbis partem ipſius Euangelij primordijs Chriſtianam fidem audiuiſſe declarant. Atq; vt rem propius attingamus; Illo eodem anno, quo Spiritus Sanctus in Apoſtolos cælitus miſſus eſt, ipſimet Apoſtoli Hieroſolymis profecti, in vniuerſū Mūdum abierunt, non ſortitione illicita, vt Socrates, *Error Socratis, & aliorum.* & alij perperam autumant, neq; pro ratione linguarum, prout nonnulli aſſeuerant, ſed peculiari inſtinctu Spiritus Sancti, Petro primarchio diſponente, & iubente. *Quæ loca inuiſerit Ioannes Zebedei filius.* Hinc Ioannes Zebedei filius in Aſiam minorem migrauit, vt teſtatur Euſebius lib. 3. eaſq; Prouincias, in quibus etiam Petrus Euangelium prædicauerat, pluresq; Eccleſias erexerat, prædicatione Euangelicæ veritatis excoluit; Inter illas ſeptem Eccleſiæ Aſianæ numerantur, quæ ſunt Epheſina, Smyrnenſis, Pergamenſis, Thiatyrena, Sardenſis, Philadelphia, & Laodicena, reliquas verò Eccleſias ipſe Ioannes *Mons Iacobi Zebedei.* fundauit. Nihil dicam de Iacobo Zebedei, qui ex Hiſpania redux, vbi Chriſtianam fidem prædicauit. Hieroſolymis ab Herode cæſus eſt, vt S. Lucas apertè teſtatur. *Quæ loca inuiſerit Thomas prædicans Euangeliū* Thomas Perſas, Brachmanas, Medos, Indos, aliaſq; nationes finitimas ad Chriſti fidem conuertit, referente Theodoreto lib. 9. de veritate Euangelica. Ad Æthyopiam perrexiſſe, Æthyopaſq; dealbaſſe, teſtis eſt Chryſoſtomus Hom. de duodecim Apoſt. & ad Taprobanam inſulam veniſſe, tradit

tradit Nicephorus lib. 2. cap. 40. & qui apud Indos reperti ſunt Chriſtiani in regione Narſingenſium, affirmant antiqua traditione ſtatutum eſſe, Thomam Apoſtolum in illis regionibus Euangelium prædicaſſe, Eccleſias erexiſſe, & multa ad Chriſtianorum inſtitutionem conſtituiſſe. Qua de re infrà aliquid ſubnectam. *Quibus locis prædicauerit Andreas Euangeliū Dei.* Andreas ad Scythas miſſus eſt, inde Græciā, & Epirum deſcendit; hinc Thraciam, Macedoniam, Theſſaliam, & Achaiam peragrauit, ibiq; prædicationibus, & prodigijs Chriſtum glorificans tandem à Proconſulæ Ægea in Crucem actus eſt. *Mors Andreæ.* Authores ſunt Origenes lib. 3. in Geneſ. Euſeb. lib. 3. cap. 1. Nazianzenus orat. in Arianos. *Loca, quæ inuiſum Philippus prædicādo.* Philippus Aſiam ſuperiorem, & aliquam partem Scythiæ Euangelij ſemine conſeruit, & vna cum Bartholomæo, aliquo temporis ſpatio prædicauit; Demum Hierapoli martyrium ſubijt. *Mors Philippi.* Bartholomæus verò in maiorem Armeniam profectus, Lycaonas eius Prouinciæ populos veritatem docuit Euangelij, Albanos etiā, Sophron citerioremq; Indiam penetrauit. *Loca Bartholomæi prædicantis.* Matthæus ad Æthyopiam acceſſit, *Matthæus* & Simon Chananæus in Meſopotamiam profectus, Euangelium ibi prædicauit, & in Perſidē quoq; penetrauit ex Theodoreto de curandis Græcan. affect. lib. 9. *Iudas Thadæus.* Iudas Thadęus, Edeſſenis, & Meſopotam js prædicauit, vt refert Hieronym. in Matth. cap. 10. *Matthias.* Matthias in locum Iudæ ſubrogatus Æthyopiam profectus eſt, & multas nationes Crucifixi leges induxit. *Iacobus Alphæi.* Taceo Iacobum Alphæi fratrem Domini, qui tamquam Epiſcopus Hieroſolymis remanſit. Miſit quoq; Petrus Apoſtolus diſcipulos in Aphricam, qui populum illum Euangelico dogmate inſtruerent. *Præfecti Eccleſiarū à S. Petro creati.* Teſtes ſunt Innocentius primus Papa, ep. ad Decentium, & Gregorius Magnus ad Dominicum Carthaginen. Epiſc. Et Petrus ſtatuta Romę Cathedra Antiochenę Eccleſię Euodium præficit, & diuerſis alijs vrbibus Epiſcopos inſtituit, vt Siciliæ Pancratium, Martianum, Berillum, & Philippum, Capuę Priſcum, Neapoli Aſpernatem, Terracinæ Epaphroditum, Æquicolę populis Marcum, alium tamen ab Euangeliſta, Nepe Ptolomæum, Fęſulis Romulum, Lucę Paulinum, Rauennę Apollinarem, Veronæ Eupropium, Patauio Proſdocimum, Ticino Syrum. *Gallia.* In Gallijs Lemouicenſibus, Thololanis, & Burdengalenſibus Martialem adſcribit. Tungrenſibus, Colonienſibus, Treuerenſibus, Maternum, & Valerium, Rhemenſibus Syxum, Arelatenſibus Trophimum, Senonenſibus Salonianum, Cenomanenſibus Iulianum, Viennæ, & Maguntiæ Creſcentem, Bituricenſibus Vrſinum, Aruernenſibus Auſtremonium, Hiſpaniæ Torquatum, Cteſiphontem, Secundum, Indolerium, Cæcilium, Heſychium, Euphratium, & alios. In Britanniam quoque Euangelium penetraſſe à Petri miſſione; *Britannia.* traditum eſt, quod facilè fuit anno ſuperiore Inſula ſubiugata à Claudio Imperatore, vt in notis ad Martyrolog. Romanum obſeruat Baronius, & aliqui aſſerunt ad Britāniam Inſulam Ioſephum ab Arimathia Euangelium detuliſſe. Quid verò dicam de Barnaba, & Saulo, *Barnabas, Saulus.* qui Hieroſolymis reuerſi Antiochiam ex monitu Spiritus Sancti ordinantur Apoſtoli, extra numerum duodecim, vt Chriſti fidem prædicarent. Hinc vnus Paulus tam longè, lateq; Euangelium diſſeminauit, *S. Paulus.* nempè ab Hieruſalem, & Syria, & circumadiacentibus regionibus, ad Illyricum, & Hiſpaniam vſq; & in alijs Orbis partibus. Barnabas verò, *Barnabas.* viſitatis, & confirmatis Cypri Eccleſijs, in Italiam venit., & in Liguria prædicauit Euangelium, & Eccleſiam Mediolanenſem erexit, & tandem ſeptuaginta duo diſcipuli, & eorum comites, & ſectatores per vniuerſum Orbem Chriſtianam fidem diſſeminaſſe, putandum eſt.

Auctoritates SS. Patrum probantes prædicationem Euāgelij per vniuerſum Orbem. Fauent huic opinioni de prædicatione Euangelij per vniuerſum Orbem Apoſtolorum tempore diffuſa Theodoret. lib. 9. de curand. Græc. affect. Beda in cap. 13. Marci, & Chryſoſtom. homil. 76. in Matth. oſtendit tempore Apoſtolorum vbique diuulgatum fuiſſe Euangelium, & ante euerſionem Hieruſalem vbiq; fuiſſe diffuſum; Quin addit maximum ſignum virtutis Chriſti eſſe, quod triginta annis, aut parum amplius Euangelicum verbum fines Orbis terræ impleuit.

Sententia Lyrani. Adhæret Nicolaus Lyranus in cap. 24. Matt. vbi affirmat promulgatum fuiſſe Euāgelium in toto Orbe ante euerſionem Hieruſalem, & præſertim in tribus partibus Orbis Aſia, Aphrica, & Europa; *Quæ loca audierint Euangelium viuēte Petro.* Etenim, viuente Petro, ait ipſe fides prædicata eſt in Italia non ſolum, ſed etiam in Gal-

Gallia, quia S. Sauinianus, qui fuit vnus de ſeptuaginta Diſcipulis miſſus à B. Petro in Galliam cum pluribus alijs Ciuitatem Senonenſem, quæ tum erat Metropolis Galliæ, & vocabatur Ciuitas aurea, cõuertit ad Chriſtum, vbi tribus Euangelijs ædificatis, vna ſcilicet in honorem B. Virginis, alia in honorem B. Stephani Protomartyris, & alia in honorem S. Io. Baptiſtæ, nec non quarta ædificata in honorem Apoſtolorum, quæ, quia viuente Petro, conſtructa eſt, ideò Eccleſia B Petri viui adhuc nominata eſt, vt ait ipſe Lyranus, vſque in hodiernum diem. Ex loco autem illo S. Sauinianus ſocios ſuos circa alias partes Galliæ miſit ad prędicandum; Ex quo patet, quod viuente Petro fidei prædicatio peruenit verſus mare Occidentale, vbi terminatur vltimum clima noſtræ terræ habitabilis, ex parte Galliæ; Ex parte verò Hiſpaniæ, vbi Paulus prædicauit, probabile, eſt, quod à Hieruſalem vſq; ad alios terminos terræ habitabilis, peruenit prædicatio fidei per alios Apoſtolos, & Diſcipulos ad hoc miſſos. Hæc deſumpta ſunt ex Lyrano, loco commemorato.

Sententia oppoſita S. Auguſtini de prædicatione Euangelij in vniuerſum Mundũ.

D. Auguſtin. contrariam iniuit ſententiam, & Ep. 80. reſpondens Heſychio putanti, Euangelium per vniuerſum Mundum prædicatum eſſe, ita loquitur. Quod enim putat Venerabilitas tua iam hoc per ipſos Apoſtolos factum, non ita eſſe certis documentis probaui. Sunt enim apud nos, hoc eſt in Aphrica Barbaræ innumerabiles gentes, in quibus nondum eſſe prædicatum Euangelium, ex ijs, qui ducuntur inde captiui, & Romanorum ſeruitijs iam miſcentur, quotidie nobis addiſcere in promptu eſt.

Sententia S. Auguſt.

Idem Auguſtin. ep. 78. indicat Euangelium vbique terrarum non eſſe diſſeminatum; ſed quidem breui tempore diuulgandum eſſe, niſi quia fortè reſpondeat, inquit ipſe, tanta celeritate, prædicato Euangelio, Romanas gentes, & pleraſq; barbaras occupatas, atq; ita nonnullas, non paulatim, ſed ſubitò ad fidem Chriſti fuiſſe conuerſas, vt non ſit incredibile paucis annis, & ſi non vitæ noſtrę, qui iam ſenuimus, certè iuuenum, qui venturi ſunt, ad ſenectam, vniuerſas omninò reſiduas gentes, Euangelio poſſe impleri.

Expoſitio S. Auguſtini via Scripturã Sacram.

Præterea idem Auguſtinus exponens verba Pſalm. 71. Dominabitur à mari vſque ad mare, & à flumine vſq; ad terminos Orbis terræ, ita interpretatur. A mari vſque ad mare totus eſt Orbis, cum omnibus Gentibus, quoniam mari Oceano cingitur Vniuerſus. Et à flumine, ſcilicet vbi baptizatus eſt, quia inde cępit Euangelium prædicare. Addit Auguſtin. Orbem terrarum Vniuerſum, tamquam omnium quodammodo maximam eſſe Inſulam, quia & ipſam cingit Oceanus, ad cuius littora in Occidentalibus partibus Eccleſiam perueniſſe iam nouimus, & quocumq; littorum eius nõdum peruenit, peruentura eſt vtique fructificando, atq; creſcendo. Quare compertiſſimum eſt, Auguſtinum exiſtimaſſe non ſolum tempore Apoſtolorum, ſed nec ſua ætate Euangelium vbique terrarum inſonuiſſe.

Duplex prædicatio Euangelij in Toſtato.

Toſtatus conſiderans cõtrouerſiam ſupra allatam inter PP. in cap. 24. Matth. quæſt. 92. diſtinguit duplicem prędicationem Euangelicam, ſcilicet alteram inquit factum eſſe non per præſentiam prædicantium in omni loco, ſed per famam, & rumorem, qui in omnibus locis percrebuit, celebratum miraculis inauditis, & prodigijs, quæ faciebant Apoſtoli, & diſcipuli Chriſti Domini, atq; hoc modo exiſtimat Euangelicam prædicationem ad omnia loca permeaſſe, & totum Orbem impleuiſſe ante deuaſtationem Hieruſalem. Altera verò prædicatio fit, inquit ipſe, verbis, & præſentia prædicantium, atq; hoc modo aſſerit diſſeminatam non eſſe prædicationem per totum Orbẽ, tum quia ad omnes Orbis partes prædicantes non perrexerunt, tum etiam, quia in omni parte Orbis nõ fructificat Euangelium; imò in multis partibus inter Chriſtianos ſunt Pagani, & Iudæi per Euangelicam prædicationem adhuc conuertendi, quod non complebitur vſque in finem ſæculi. Propterea concordat ſupradictas opiniones Patrum, & interpretatur ſententiam Auguſtini, & Origenis idem ſentiẽtis cum Auguſtino, non quod ad illas gentes barbaras, non peruenerit fama Euangelij, ſed quod ipſam prædicationem Euangelicam non receperunt, & apud illas gentes non fuerunt fundatæ Eccleſiæ; Vnde concludit, quod ante euerſionem Hieruſalem prædicatio Euangelij per famam vbique terrarum celebrata erat, atq; ita

impleatur verba Chriſti dicentis; & prædicabitur Euangelium regni in toto Orbe, & veniet conſummatio, quam conſummationem interpretatur Toſtatus Hieruſalem deſtructionem.

Reijcitur duplex prædicatio Euangelica Toſtati. Cæterum hæc duplex conſideratio, adhibita à Toſtato de prædicatione Euangelij non eſt admittenda; Ita vt vno ſenſu prædicatio conſumpta ſit ante Hieruſalem euerſionem, altero autem ſenſu ſit ante Mundi finem adimplenda; nam hoc modo expoſita verba Chriſti æquiuocatione, & ambiguitate laborant; Atqui verba ſacri textus attentè percurrat, clariſſimè proſpiciet, Apoſtolos interrogaſſe Chriſtum Dominum, non ſolum de tempore Hieroſolymæ deuaſtationis, ſed etiã de tempore aduentus Chriſti his verbis, Dic nobis, quando hæc erunt? Et quod ſignum aduentus tui, & conſummationis ſæculi? Quare reſponſio Chriſti de ſigno prædicationis Euangelicæ, quę præcedere debet, referenda eſt ad ipſius aduentum, & ſæculi conſummationem, non ad excidium Hieruſalem. Neq; vt verificetur prædicatio Euangelica, per vniuerſum Orbem à Chriſto prædicata, ſufficit prædicatio per famam, & miraculorum celebrationem; Nam iam conſummatio, & Mundi interitus contigiſſet, quoniam per vniuerſi partes iam hęc fama diuagata eſt, *Verus ſenſus verborũ Chriſti.* ſed ſenſus verborum Saluatoris coarctandus eſt ad prædicationem Euangelij, cum fructu ſæ[c]ũdam à præſentia Euangelizantium, & in illis locis Eccleſias conſtituentium; Quamobrem cum multis in locis hoc nondum aduenerit, vt infrà demonſtrabimus, remanet adhuc multum temporis ſæculorũ conſummationi cõplendæ.

Reijcitur ſententia Toſtati, & expoſitio verborum Chriſti. Perperã igitur exponit Toſtatus quæſt. 94. in cap. 24. Matth. quod prædicatio Euangelica à Chriſto prænunciata, completa ſit tempore Apoſtolorum, & nomine conſummationis intellexiſſe deſtructionem Hieruſalem, quia, vt ſubdit idem Toſtatus, ſi verba Domini referãtur ad Mundi finem, non faciunt ad propoſitum, neque vlla certitudo datur Apoſtolis, quia nemo ſcit, quando abſoluenda eſt prædicatio Euangelij. Sed hallucinatur Toſtatus, quia, vt dixi, hæc verba non reſpiciunt Hieroſolymæ deſtructionem, ſed Mundi interitum, & quamuis nulla poſſit haberi certitudo, de tempore, quo complenda eſt Euangelica prædicatio, tamen indicatur à Chriſto, hoc eſſe ſignum certũ proximi aduentus ipſius, qui, vt exponit Maldonatus, non veniet, donec Euangelium ſit prædicatum, non tamen completa prædicatione, certum eſt ipſum ſtatim eſſe venturum, ſed inter complementum prædicationis, & Chriſti aduentum intercedent dies, & tempora, quæ humanitus ignorantur. *Expoſitio Maldonati.*

Reſpõdetur argumẽtis contrariæ ſententiæ. Supereſt, vt reſpondeamus ſacræ Scripturæ teſtimonijs ſupra allatis, quibus indicatum eſt, Euangelij promulgationem Apoſtolorum tempore factam fuiſſe. Et quoad teſtimonium Saluatoris Domini Marc. 16. mandantis Apoſtolis, vt in Mundum vniuerſum irent, Euangelium omni creaturę prædicantes, & vniuerſas gentes docentes, dicendum eſt cum Tertulliano lib. 4. aduerſus Marcionem cap. 43. ea verba prolata eſſe à Chriſto, & ordinata, non ſolum ad Apoſtolos, ſed ad ipſorum ſucceſſores, & Chriſtianę fidei ſectatores, quorum opera ante Mundi finem Euangelica pręedicatio in toto Orbe complebitur.

Reſpõdetur ad argumẽtum ex D. Paulo ſumptum. Verba Pauli ad Rom. 10. Numquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exiuit ſonus eorum, &c. Quę verba ſunt Pſalmis Pſalm. 18. & adducit Auguſtinus, quod Pſaltes dixit: Exiuit ſonus eorum, vſus pręteriti temporis verbis, explicans illud, quod erat futurum, quod adeò certum eſt per certitudinem Prophetę, vt præteritum pro futuro ponatur, & hic eſt modus loquendi ſacrę Scripturæ, iuxta illud Pſalm. 21. Foderunt manus meas, & pedes meos, quod tam longè poſtea factum nouimus; Ita D. Paulus ad Timot. cap. 3. loquens de Eccleſia habet: *Tempus præteritum pro futuro ſæpe accipitur in ſacra Script.* Et ſine dubio magnum pietatis Sacramẽtum, quod manifeſtatum eſt in carne, iuſtificatum eſt in ſpiritu, apparuit Angelis, pręedicatum eſt in gentibus, creditum eſt in Mundo, aſſumptum eſt in Gloria. At *Probatio.* Eccleſia tunc temporis aſſumpta non erat in Gloria, ſed aſſumetur, quando dicetur. Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, & tamẽ, tamquam factum à Paulo denotatur, quia tamquam certum futurum ſciebatur. Similiter Paulus, quamuis Euangelium nondum Mũdum teneret vniuerſum, tamen quia id certò erat futurum, vſus eſt præterito tempore. Et quidem

ſcien-

Quomodo intelligendum oraculum Dauidis. ſciendum eſt, Dauid oraculum, à Paulo Apoſtolis accõmodatum, primo litterali ſenſu de cęleſtibus orbibus exponendum eſſe; Vnde hebraica lectio habet, atq; ita etiam interpretatur Aquila: filium pro ſono, & ſignificat illud perpendiculum, ſiue reſticulam menſoriam, ſeu menſorium funiculum, quo vtuntur Architecti ad ſua opera affabrè conſtruenda; Et quoniam verba Pſaltis primò, vt dixi, enunciantur de Cęlo, & poſtea allegoricè, & ſymbolicè de Apoſtolis Euangelium prædicantibus, eorum verborum ſenſus eſt, omnes nationes à Cęlo accipere filium, ideſt regulam, normam, & menſuram ſuarum operationum, non per Aſtrologicas vanitates, ſed quatenus ipſa cęleſtia corpora motu, & lumine influunt in hæc inferiora, & Sol, & Luna ſunt Planetæ moderantes diem, ac noctē, & Sol moderator dierum, & annorum diuerſa anni tempora conſtituens, & Luna indicatrix temporum ſerendi, & plantandi, & ligna cædendi. Allegorico verò ſenſu de ipſis Apoſtolis, & alijs Euangelij præconibus verba ſunt appoſitè exponenda, adeo vt ſenſus ſit Apoſtolorum, & cęterorum Chriſti Diſcipulorum doctrinam, ac prædicationem, veluti filium perpendiculum, vitam Chriſtianam, vbique terrarum ædificaſſe.

Senſus litteralis ſacra Script.

Senſus allegoricus.

Non eſt hoc loco pręteremittenda expoſitio Iacobi de Valentia in eadem verba Dauid, qui notat Apoſtolos non tranſiſſe ad Hunnos, & Gothos, qui habitabant in Orbe ignoto, & inacceſſibili vltra Męotidem Paludem, ſed in die Natiuitatis Domini omnia Idola clamarunt, Regem pacis, & Dominum totius Mundi in medio Mundi natum fuiſſe, & ſic congregati omnes Gothi, & Hunni duobus agminibus factis, & relictis ſedibus tranſierunt Męotidem paludem ſuper aquas glaciales, & peruenerunt ad partes noſtras, & per ſucceſſionem baptiſmum ſuſceperunt; Quòd factum eſt Diuina prouidentia, vt vocem Euangelij audirent, quod etiam euenit apud Aethiopes, vnde Virgilius in 6. cecinit:

Sententia Iacobi de Valentia.

Quomodo venerunt ad fidem nonnulla nationes.

Huius in aduentũ iam nunc & Caſpia regna
Reſponſis horrent Diuũm, & Męotica Tellus,
Et ſeptem gemini turbant trepida oſtia Nili.

Itaque ſi ex interpretatione Iacobi ſupradicti Apoſtoli ad Hunnos, & Gothos non peruenerunt, ſed per vniuerſum prædicatio fama dumtaxat, & rumore effuſa per orbem intelligenda eſt, noſtra confirmatur aſſertio nequaquam Apoſtolorum tempore, vbi vis terrarum cum fructu, & plantatione Eccleſiarum prædicatum fuiſſe Euangelium.

Non eſt reticenda interpretatio Caſſiodori exponentis ea verba; Et in fines orbis terræ verba eorum, pro Regibus ipſis terræ, qui, vt ipſe loquitur, quaſi termini, & fines agrorum ſua regna cuſtodiunt, ad indicandum, non ſolum ad humiles, ſed etiam ad Principes gentium, Euangelicæ tubæ ſonum perueniſſe; Quæ expoſitio conſonat noſtræ ſententiæ, quod tempore Apoſtolorum nequaquam Euangelium in vniuerſo Orbe fuerit promulgatū. Paulus igitur vſus eſt oraculo Dauid, vt demonſtraret, per rumorem, & famam Euangelium iam totum Orbem peruaſiſſe, ideò reprehendit Iudæos, & gentes per illa verba: Numquid non audierunt? Ideſt, quomodo fieri poteſt, vt gentiles, & Iudæi aliquam de Meſſia, & ipſius fide incredulitatis cauſam prætexant, cum iam Euangelium vbique perſonet, & per omnes terrarum tractus ipſius nomen, ac fama diuagetur? Ex quo Pauli dicto colligitur, Euangelium prædicandum eſſe, tum Gentilibus, tum Iudæis, quamquam prædicatio Euangelij facta Iudæis diſtinguatur à prædicatione facta Gētilibus, per ſequentia verba: Numquid Iſrael non cognouit? neq; ſolum Iudæis erat annunciandum, vt S. Petrus, & Apoſtoli Act. 10. dubitarunt, quia primò Abrahæ, & ſemini eius, non autem exteris promiſſus erat Meſſias, ſed omnibus, vel Gentibus erat prædicandum, in teſtimonium, vt ait Chriſtus, ideſt, vt teſtificaretur fidei veritatis, & filij Dei doctrina.

Expoſitio Caſſiodori.

Cur S. Paulus vſus fuerit oraculo Dauid.

Vel dicendū eſt, Paulum vtentem oraculo Dauid, intelligere pro omni terra illum Orbem, & terram, quæ erat Romano Imperio ſubiecta, vt in hoc ſenſu accipiuntur verba Luc. 2. Exijt edictum à Cęſare Auguſto, vt deſcriberetur vniuerſus Orbis,

Quid intelligã Paulus oraculo Dauidis.

Verba autem Pauli ad Coloſſenſ. 1. ſcilicet, quod Euangelium in vniuerſo Mundo fructificat, & creſcit, non repugnant

Solutio tacita obiectionis ex D. Paulo.

allatæ interpretationi; Etenim vt doctè animaduertit Bellarminius lib. 3. de Romano Pontif. cap. 6. non id aſſeruit Paulus, quaſi iam actu diffuſum ſit Euangelium, ſed virtute tantum, & potentia, quia Apoſtoli illud Euangelij ſemen diffuderunt, quod poſtea ſequentes Chriſti diſcipuli ita colere debebant, vt in toto Orbe creſceret, & fructum ferret; Et quod addit Paulus de prædicato Euangelio in vniuerſa creatura, quæ ſub cęlo eſt, exponit Caietanus, Euangelium vniuerſis hominibus commune eſſe, ac ipſis eſſe prædicandum ad differentiam hæreticorũ dogmatum, quæ non omnibus hominibus, ſed peculiaribus ſectis prædicantur.

Expoſitio Caietani.

Soluitur obiectio.

Neque obſtant verba eiuſdem Pauli ad Rom. 1. Pro omnibus vobis, quia fides veſtra annunciata eſt in vniuerſo Mundo; Etenim P. Cornel. à Lapide interpretatur ea verba, fama excellentia, & conſtantia Romanorum fidem diuulgatam eſſe, qui cum eſſent rerum Domini, credentes Euágelio, fidei Chriſtianæ famam per totum Orbem diffundebant, nempè per totum Orbem Romanorum imperio ſubiectum.

Solutio nõnullorum obiectionẽ.

Ad illa omnia, quæ ſupra allata ſunt de miſſione Apoſtolorum à Petro facta, per vniuerſas Mundi partes, vno verbo reſpondendum eſt, & concedendum Apoſtolos præcipuas Mundi oras peragraſſe, & in illis Euangelium ſemẽ diſſeminaſſe; Remanſerunt tamen multæ illarum regionum partes, ad quas præſentialiter non peruenerunt, neq; in illis Eccleſias ædificarunt, ſed tantum fama miraculorum, & Chriſtianæ fidei illuc peruenit, quod non ſufficit, vt ſupra dixi, ad adimplenda verba Chriſti de prędicatione Euãgelica, per vniuerſum Mundum facienda. Taceo, Apoſtolos ad Antipodes, neq; ad Americam, ſaltem vniuerſam, pertexiſſe, vt infrà demonſtrabimus, oſtendentes, maximam Occidui Orbis partem, & Poli Auſtralis oram ignotam eſſe, quæ prius detegenda eſt, & dein in ipſa prædicandum Euangelium.

Apoſtolis nõ fuerunt vbiq;

Soluuntur obiectiones deſumpta ex SS. Patribus.

Ad teſtimonia verò Theodoreti, Bedę, Chryſoſtomi, & Lyrani ſimili ratione prorſus reſpondendum eſt; Et quoad Chryſoſtomum, cuius authoritas eſt magnifacienda, reſpondet D. Thom. lect. 3. in cap. 10. Epiſt. ad Roman. his verbis; Tempore Apoſtolorum ad omnes gẽtes, etiam vſq; ad fines Mundi peruenit aliqua fama de prædicatione Apoſtolorum per ipſos Apoſtolos, vel Diſcipulos eorum; Matthæus enim prędicauit in Aethiopia, Thomas in India, Petrus, & Paulus in Occidente, & hoc eſt, quod Chryſoſtomus dicere intendit, non tamen ſic fuit impletum tempore Apoſtolorum, quod in omnibus gentibus Eccleſia ędificaretur, quod tamen implendum eſt ante Mundi finem. Hæc D. Thomas. Non propterea ex ipſius verbis infertur D. Thomã approbaſſe verba Chriſti duplicem habere ſenſum, qualem reprehendimus, iuxta Abulenſis interpretationem, ſed S. Doctor voluit exponere intentionem Chryſoſtomi de prædicatione Euangelij, fama diuulgata; Hactenus de primo Quæſito, quod erat de prædicatione Euangelij tempore Apoſtolorum.

Expoſitio S. Thomæ, & eius ſententia.

SECTIO TERTIA.

Sequitur Quæſitum, An prædicatum ſit Euanglium in Orbe Vetere, nimirum in antiquis Orbis partibus, quæ ſunt Europa, Aſia, & Aphrica, & quidem præter ea, quæ à nobis ſuperius tradita ſunt, de prædicatione facta ab ipſis Apoſtolis, vt habetur in Actibus Apoſtolorum cap. 2. & de miſſione facta à Petro primate Eccleſię eorumdem Apoſtolorum, & Diſcipulorum in partes Mundi nobiliores, extant teſtimonia Patrum, quæ mox ſubiungam, aſſerentiũ Euangelij promulgationẽ in Mundi oris inſignioribus.

Qui ſit vetus Orbis.

Sententia Tertulliani de regẽtibus, quæ receperunt Euangeliũ Dei.

Hinc Tertullianus, qui floruit tẽpore Seueri Imperatoris, aduerſus Iudæos cap. 7. teſtatur Getulos, Mauros, Hiſpanos, Britannos, Sarmatas, Dacos, Germanos, Scythas, Normandes, & abditarum multarum gen-

gentium Prouincias Chriſti nomen colere; Idem affirmat Origenes, Homil. 9. in Geneſ. qui tempore Decij, Galli, & Voluſiani vixit, nimirum ſemen Chriſti, & Chriſtianam Religionem propagatam eſſe ad Britannos, ad Mauritanos, & ad vniuerſos, qui ſub Sole degunt, quod tamen intelligendum eſt de illis, qui habitāt partes Mundi notas, quādo Origenes authoritas alibi exarata, affertur à Toſtato loco ſupra memorato pro ſententia illorum, qui autumant Apoſtolorum tempore, vbique Euangelium non fuiſſe prædicatū.

Sententia Origenis.

Sententia Arnobij.

Conſenſit Arnobius lib. 2. aduerſus Gentes, affirmans apud Alemanos, Perſas, Scythas, Syros, Aſianos, Hiſpanos, Aquitanos, Getulos, Gallos, Mauros, Chriſtianam religionem fuiſſe diſſeminatam. Quæ religio per vniuerſam Aſiam, tempore Conſtantini Magni, adeò creuerat, imò per Aphricam, & Europam, vt in Concilio Nicæno Oecumenico, tempore eiuſdem Imperatoris, & Silueſtri Papæ celebratum, conuenerint trecenti decem, & octo Epiſcopi, ex præcipuis quidem Orientalibus plagis, ſed etiam ex alijs, vt ex Occidente Oſius Cordubenſis Epiſcopus, Silueſtri Papæ Legatus. Porrò celebratum fuit anno 347. ab ortu Saluatoris Sardicēſe Concilium Generale, quod pro vno, & eodem cum Nicæno habetur, tum quia in hoc fuerunt ferè ijdem Præſules, qui in illo, tum etiam, quia Nicænam Synodum confirmarunt, & in ipſo præſidebat nomine Iulij Papæ Oſius ſupradictus; Quæ Synodus ex pluribus quam triginta quinque Prouincijs coacta eſt cōtra Arianorum malitiam; Tantus verò Prouinciarum numerus indicat tunc temporis Chriſtianam fidem maximè propagatam eſſe. Propterea S. Chryſoſtomus narrat, Iulianum Imperatorem, qui à Chriſtiana apoſtatauit fide, ægrè tuliſſe Chriſtianam religionem remotiſſimas Mundi partes occupaſſe, & Athanaſius de fide ad Iouin. Imperatorem, cuius tempore vixit, recenſet Eccleſias fundatas eſſe in Hiſpania, Britannia, Gallia, Italia vniuerſa, Dalmatia, Dacia, Miſia, Macedonia, vniuerſa Græcia, tota Aphrica, Sardinia, Cypro, Creta, Pamphilia, Lycia, Iſauria, Aegypto, Lybia, Ponto, Cappadocia.

Concilium Nicænum.

Concilium Sardicēſe.

S. Chryſoſtomus de Iuliano Apoſtata.

S. Athanaſius.

Nobile in confirmationem huiuſce veritatis extat teſtimonium Diui Hieronymi, qui vixit tempore Arcadij, ità loquentis in Epitaphio Neopotiani. Nunc totius Orbis homines ab India vſque ad Britanniam, à rigida Septentrionis plaga vſque ad feruores Athlantici Oceani, tam innumerabiles populi, & tantarum gentium Chriſtianæ ſunt multitudines. Beſſorum feritas, & Pellitorum turba populorum, qui mortuorum quondam inferijs homines immolabant, ſtridorem ſuum in dulce Crucis fregerunt melos, & totius Mundi vna vox eſt Chriſtus. Idem Hieronymus eamdem proſequitur ſententiam his verbis Epiſt. 7. ad Lætam. De India, Perſide, Aethiopia, Monachorum quotidie turmas ſuſcepimus; Depoſuit pharetras Armenius, Hunni diſcunt Pſalterium, Scythæ frigora feruent calore fidei, Getarum rutilus, & flauus exercitus Eccleſiarum circumfert tentoria, & ideò forſan contra nos æquali pugnant acie, quia pari religione confidunt.

Sententia S. Hieronymi de prædicatione Euāgelica.

Idē S. Hieronymus.

Memoriæ proditum eſt anno 179. à Chriſti natiuitate Lucium Britannorum Regem ad ſanctum Pontificem Victorem Legatos miſiſſe, per quos enixè petiuit Diuini Verbi miniſtros aliquos, & Sacerdotes, qui populos in fide, & moribus Chriſtianis inſtruerent. Hinc Sanctus Pontifex duos quaſi Apoſtolos, Domitianum, & Fugatium miſit, qui innumeras illas gētes ad Chriſti fidem conuerterunt: Atq; huc reſpexit Tertullianus lib. allegato aduerſ. Iud. cap. 7. ſcribens, Britannorum inacceſſa loca Romanis, Chriſto colla ſubdidiſſe, & per idem tempus Chriſtiana Religio feliciſſimè apud Indos propagata eſt, opera, & ſtudio Pantani Philoſophi Chriſtiani, Alexādriæ ſub Iuliano Epiſcopo docentis, vt narrant Euſeb. lib. 5. hiſt. cap. 10. & Hieronym. ep. 84.

Lucius Rex Britanniæ.

Scoti, & Hiberni acceperunt fidem à S. Palladio, & à S. Patrio, illo primo Scotorum, hoc primo Hibernorum Epiſcopo. Ruthenos, & Moſcouitas ab Apoſtolis Thadæo, & Bartholomæo Euangelium audiuiſſe, antiqua fama eſt.

Tempus quo nōnullæ Orationes acceperunt Euāgeliū Dei.

Poloni, dominante Mieziſlao anno ſalutis 965. Eccleſiæ ſunt aggregati; Vuandali, & Lechitæ ſub Io. 13. Papa baptizati ſunt; Dani, & Sclaui ſub Othone 1. & Agapito 2. Papa āno ſalutis 949. fidem receperūt. Hūgaria ſub Geiſca Principe S. Adalberti Ep. Pragēſis opera cōuerſa eſt.

De

Quando Abyſſini acceperunt Euangeliũ. De Imperio autem Chriſtiano Abyſſinorum, & de fide illorum, qui interiorem incolunt Aethiopiam, quid attinet plura dicere? Sat ſit illud recenſere, quod litteris conſignauit elegantiſſimus ſcriptor Io. Petrus Maffeus lib. 8. hiſt. Indicarum. Acceſſit inquit ab Aethiopico, ſeu Abaſſino Rege Legatus ad Luſitanum Regem nomine Zagazabus, itemq; cum donis, ac litteris ad Romanum Pontificem Franciſcus Aluarus, Rhoterici Comes. Is in Luſitania reuectus, Italiam deinde petijt, ac *Bononia.* Bononiæ in celeberrimo conuentu, cum Cæſar coronatus adeſſet, Clementi Septimo, vti vniuerſæ Eccleſiæ Paſtori, & ſummo in terris Vicario paratã ad omne obſequium voluntatem Abaſſini Regis, ac ſtudium ſolemni cum adoratione, & pedum oſculo detulit. Quo facto clariſſimè demonſtratur, Chriſtianam Religionem, tum antiquioribus, tum recentibus ſæculis apud Aethiopes floruiſſe. Commemoraui priſca ſæcula, quia proditum eſt Regnum illud recepiſſe fidem non ſolum à Thoma Apoſtolo, ſed etiam ab Eunucho Candacis Reginæ Aethiopum, qui à Philippo *A quibus Aethiopes acceperint Euangeliũ.* Diacono fuit baptizatus, vt fidem faciunt Iræneus, Cyrillus, Euſebius, Hieronymus epiſt. 103. ad Paulinam. Hæc promiſcuè de Europa, & Aſia prolata ſunt.

De Aphrica verò quid dicam? In cuius celeberrima Mundi parte ager Domini cultus vomere prædicationis, Euangelij *A quibus Aphrica acceperit Euangel.* ſemen ſuſcepit copioſiſſimum, & imbre ſacris baptiſmatis fuit irrigatus. Sanctum Simonem Chananæum Apoſtolũ Aphricanos Chriſtiana Doctrina inſtituiſſe, tradunt S. Auguſtinus de vnitate Eccleſ. cap. 15. & Saluianus lib. 7. de Prouidentia Dei, & S. Innocent. Papa Epiſt. ad Decentium ſcripſit à S. Petro miſſos in Aphricam Diſcipulos, qui terras illas Chriſtiana religione initiarent. Ideò tempore *Conſtantinus Magnus.* Conſtantini Magni Chriſtiana veritas per omnes Prouincias Aphricæ, Numidiæ, & Mauritaniæ amplificata eſt, referente Euſebio lib. 10. hiſt. cap. 6. Propterea ętate S. Auguſtini, quæ fuit ſub Imperio Honorij, & Theodoſij, extiterunt in Aphrica quadringenti, & ſexaginta ſex Epiſcopales ſedes Catholicæ, & centum quinquaginta nouem Donatiſtarum, & compertiſſimum eſt Traſamundum Vuãdalorum *Exilium Epiſcoporũ* Regem Hunnerici ſucceſſorẽ, relegaſſe in Sardiniã ducentos vigintiquinque Epiſcopos, inter quos erat S. Fulgentius Doctrinæ, & Sanctitatis fama conſpicuus. Superioribus verò ſæculis totis Aphricæ littoribus, atque adiacentibus Inſulis, per verbi Dei Legatos, & præcones Chriſtianam Religionem explicatam fuiſſe, non eſt quod referamus; Nimis enim prolixum opus conficeremus, ſi omnia ſingillatim perſequeremur.

SECTIO QVARTA.

Sequitur inueſtigandum, An in nouo Orbe prædicatum ſit Euangelium; & quemadmodum nomine veteris Orbis intelligendæ ſunt Zonæ temperatæ; ita pro nouo Orbe accipiendæ ſunt Zonæ ex- *Proponunt quæſita.* tremæ, & etiam Zona Torrida. Et quærendum eſt, An ſub Zona Septentrionali, Auſtrali extrema, & torrida, ſeu ſub Aequinoctiali Chriſtiana Religio inſtituta ſit. Et primum quidem in par- *Noua Gallia.* te Septentrionali noua Gallia inuenta eſt à Gallis, illuc nauigantibus, atq; ideò ad illam ingentem Prouinciam Gallos Chriſtianam fidem profitentes, Euangelicam cognitionem deportaſſe, affirmandum eſt. Inſula ipſa Groenlandia, quaſi ſub Septentrionis axe poſita fidem recepit, & in ipſa adeſt Monaſterium Fratrum ex Ordine D. Dominici, quamuis habitatores in parte Mediterranea eiuſdem Inſulæ Euangelium non cognoſcant. Verum per extremas Septentrionales plagas nequaquam diffuſa eſt Euange-

lica co-

lica cognitio, quoniam Septentrionalis oræ confinia nondum nota ſunt. Iacobus Quartierus ad illam vltimam partem peruenit, anno 1535. Scilicet vſque ad gradus quinquaginta Poli perrexit, & Gaſparus Cortercalis vſque ad gradus 60. nauigauit, vbi reperit immenſa figura, & flumina glaciata; Et Sebaſtianus Gabot, expenſis Henrici Septimi Angliæ Regis, vſq; ad grad. 67. progreſſus eſt, vltra quos gradus dicitur terra ignota. Quin in ea Septentrionali parte adeſt inter cæteras Prouincias illa, quæ Eſotilantes appellatur, quæ inuenta fuit ab Antonio Zeno Veneto, anno 1390. cuius Prouinciæ termini verſus Boream habentur ignoti. Quamobrem in vltimis Septentrionalibus oris Chriſtianam fidem ignotam eſſe, putandum eſt, quamuis ipſam rigentem Zonam Aquilonarem habitatam eſſe, dubitandum non ſit.

Iacobus Quartierus. *Gaſparus Cortercalis.* *Antonius Zenus Venetus.* *Fides christiana ignota in vltimis partibus Septentrionalibus.*

DE Zona Torrida non eſt quod hic multa diſputemus, cum in Philoſophica Diſputatione, nōnulla à nobis tradita ſint; Quamquam enim Zonæ torridæ habitationem impoſſibilem putauerint Ariſtoteles, M. Tullius, Virgilius, Ouidius, Plinius, Macrobius, & alij, tamen ipſis aduerſatur Ptolomæus, qui Taprobanę Inſulæ partem ſub Aequinoctio, & multas Aethiopum gentes collocauit; Imò nonnulli Paradiſum terreſtrem ſub ea Cęli parte ſitum crediderūt, quod difficile eſt ſacris literis conciliare, quæ Tigrim, & Euphratem fama notiſſimos omnes ex Paradiſo defluere commemorat, quos à Septētrionali plaga in Perſicum deuolui ſinum non ignoramus. Addo, maiorem Aphricæ partem Torridæ eſſe ſubiectam, & notum eſt Caput viride, Inſulam S. Thomæ, in medio Aequinoctiali poſitam eſſe, & Moluchæ Inſulæ, multo aromate, atque vnionibus Beatæ, ſub Aequinoctiali linea ſitæ ſunt. In hac Zona Chriſtianam religionem ędificatam fuiſſe teſtatur Nicephorus lib. 2. cap. 4. aſſerens in Taprobane D. Thomam Euangelium prædicaſſe; In qua Inſula eſt mons, in cuius faſtigio hominis apparent veſtigia, quem illæ gentes aſſerunt veniſſe ad reuocandos populos à falſo Deorum cultu ad veri Numinis cognitionem. Dixerunt aliqui illa veſtigia fuiſſe Eunuchi Candacis Reginæ Aethiopiæ, quia Dorotheus Tyri Epiſcopus, qui floruit, imperante Conſtantino Magno, refert, hunc Eunuchum Euangeliū prædicaſſe in Arabia felici, & in Taprobane. Ego tamen libentiùs adhæreo opinioni Nicephori ſupradictæ, aſſerentis illic Apoſtolum Thomam Euangelium celebraſſe.

Error nonnullorum de Zona Torrida. *Vbi ſit Paradiſus terreſtris.* *Nicephorus.* *Veſtigia hominis, quæ apparent in Monte.*

Nimis prolixa hæc duceretur tractatio, ſi omnes Prouincias perſequi vellem, quæ ſub Zona torrida collocatæ, Chriſtianam agnoſcunt, colunt, & venerantur veritatem. Intra hanc Zonam adeſt noua Hiſpania, quæ extenditur à florida, vſq; ad mare Californicæ, & à meridie terminat cum Guatimala, & Iucutan. In qua noua Hiſpania pręcipuè, & inſignis Ciuitas eſt Mexicana, à qua vniuerſum Regnum, & Prouincia denominatur, quæ diſtat ab Inſulis Fortunatis centum gradibus, & eſt antiquiſſima Prouincia, in qua iam prædicatum eſt Euāgelium, cuius prædicationis initio Gentiles illi, ac Idolatræ vſq; ad octo milliones ſacro baptiſmate initiati ſunt; Et licet Dæmon horrifico aſpectu illos à Religione ſuſcepta deterreret, tamen permanentes in vocatione, Dæmonem, præſidio Euchariſtici Sacramēti fugarunt.

Noua Hiſpania. *Ciuitas Mexicana.* *Numerus hominum baptiZatus*

Non me latet ab Antonio Speculari anno 1583. inuentum fuiſſe regnū quoddam mediterraneū, quod Hiſpani nouum Mexicum appellarunt, in quo pariter diſſeminatum eſſe Euangelium pro certo habeo.

Nouum Mexicū.

Porrò Prouinciam Mechiocam fidem Chriſtianam recepiſſe memoriæ proditum eſt, quippè Rex ille ſponte Corteſium pro Regem Hiſpaniæ, & celeberrimum Ducem adiuit, & ipſius opere baptiſmate ablutus eſt, atque in huius Prouincię

Baptiſmus Regi Prouincia Mechiocam.

uinciæ Vrbe dicta Paſcuara reſidebat Epiſcopus, qui ſedem Epiſcopalem tranſtulit ad Vrbem Valiadolit, & antequam viri Religioſi ex noſtratibus ibi Euangelium explicarent, fama eſt, ipſos populos aliquam de Chriſti fide habuiſſe notitiam, quia credebant Mūdum habuiſſe initium, hominem creatum fuiſſe ex terra, & aquas vniuerſum Mundum occupaſſe.

Regnum Peruanum accepit Euangeliū.

In Peruano Regno, ſub Zona torrida collocato Chriſtianam ardere fidem non eſt ambigendum; Etenim illa regio habitata eſt à naturalibus, ſeu proprijs ciuibus, ab Hiſpanis, & à Nigris, qui veniunt ex Congo, & Guinea, vt in fodinis elaborent; Vnde Hiſpani, acerrimi fidei noſtræ cultores, Ciues Peruanos ad fidem aſſiduè conuertunt; Hinc in Peruana regione eſt Ciuitas, nomine Lima, vbi vna cum Prorege reſidet Epiſcopus, qui multis præſidet Epiſcopis.

Molucha inſulæ acceperunt Fidem.

Molucas Inſulas fidem tenere Chriſtianam notum eſt, atque cum aromaticis affluant odoribus, abundant etiā odore illo diuino, de quo ſcriptum eſt. Curremus in odorem vnguentorum tuorum.

Braſilienſes.

Competentiſſimum etiam eſt, ad Braſilienſes, qui ſummoperè gaudent incantationibus, Euangelicam perueniſſe veritatem, illaſq; gentes Chriſtianæ Doctrinæ dulcedine illectas, naturalem aliqua ex parte exuiſſe immanitatem. Tamen Luſitani, qui noſtrates fructus illuc detulerunt, multum elaborant in inferendis fructibus Chriſtianæ ſapientiæ.

Regnum Tucumanum.

In Regno Tucumano vigere fidem Chriſtianam, teſtatiſſimum eſt; Etenim in Ciuitate, quæ dicuntur à S. Iacobo, & quę eſt pręcipua illius Regni vrbs, reſidet Epiſcopus, & apud Paraguaios populos, finitimos Tucumanis Thomam Apoſtolum prædicaſſe fama eſt, ibiq; in lapide pedum veſtigia impreſſa reliquiſſe.

Inſula Iaponij.

Quid dicam de Inſula vaſtiſſima Iaponij, quæ in quinquaginta tria regna, vel Principatus diuiditur? Iam potioribus illius Regni partibus fidem noſtram illuceſcere teſtantur locupletiſſimè tot Patrum Ieſuitarum Epiſtolæ, & apertiſſimè comprobarunt Legati, ſeu Oratores Regum Iaponiorum, ſcilicet Franciſci Regis Bungi, Protaſij Arimanorum, & Bartholomæi Omurenorum ad Gregorium Decimumtertium Summum Pontificem miſſi, anno 1585. poſt quam ſummus ille Pontifex, accuratiſſimus fidei propagator, Aegypti, Aethiopiæ, & Moſcorum Legatos pariter audiuiſſet.

Meaca Prouincia.

Meaca Prouincia eſt inter omnes Iaponius oras inſignis, & caput Regni, atq; in hac noſtram adoleſcere religionem monumenta teſtantur, quamuis innumera ſint Iaponenſium errata, & ſuperſtitiones, quas ipſos docent Sacerdotes Bonzij vocati, vt fusè enarrat Poſſeuinus in ſua Bibliothec. l. 6.

Si verò ad Braſiliam Iaponiam oram fides Chriſtiana peruenit, non eſt dubitandum, quin ipſa quoque perrexerit ad

Inſula Fortunata.

Inſulas Fortunatas, quæ à pręcipua Inſula, Magna Canaria dicta, Canariæ appellantur, in Atlantico Oceano poſitæ, per quas panditur iter ad Peruanas, & Braſilicas regiones, quæ Inſulæ poſt lapſum Imperij Romani abſconditæ fuerunt, donec à Ioanne Bontecor Gallo, anno 1405. inuentæ fuerunt, ad quas acquirendas Hiſpanię Regina miſit claſſem, anno 1444. S. enim Gallus vir in primis nobilis, & Chriſtianus illas reperit, & deinde claſſis magna ex parte, ex Chriſtiana gente compoſita illuc miſſa eſt, ſine dubio coniectandum eſt, illic quoque fidem noſtram cum armorum, & tubarum ſonitu inſonuiſſe.

Inſula Madera.

Quid cō memorabo de Inſula Madera in Atlantico Oceano collocata, quæ reperta fuit anno 1420. cuius Inſulę caput eſt Ciuitas nomine Funcalia, in qua reſidet Epiſcopus, eiuſdem Inſulę Primas.

Aliæ Inſulæ.

Tandem in Inſulis Noui Orbis iam Chriſtiana fides radices agit, vt in Inſulis, quæ Italicè appellantur Caribbi, & Boriquen, quæ partim habitantur à Chriſtianis, partim ab Indis, atq; in Inſula, quæ Hiſpanica dicitur, inter alias Vrbes eſt Ciuitas Sancti Dominici, in qua reſidet Archiepiſcopus.

Hæc à nobis tradita ſunt de illis regionibus, quæ partim ſub Zona torrida ſitæ ſunt, partim ipſi finitimæ, vt nimirum compertum ſit, Euangelicam religionem ibi vna cum Cęli ardore humana pectora inflammare.

China audijt Euangelium.

Antequam ad Zonam Auſtralem, ſeu Meridionalem, vel Polum Antarticum ſermonem conuertam, aliquid breuiter dicendum eſt de Sinarum regione, quæ vulgò dicitur China, in qua clariſſimum eſt ſuperioribus ſęculis Luſitanorum præ-

ſertim nauigatione ita ſinum, & aditum apertum eſſe, ſit illuc inferri Chriſtiana fides facilè potuerit. An verò antiquioribus ſæculis ante Luſitanorum nauigationes Chriſtiana Religio ad Sinas penetrauerit, incertum aliquibus videtur Scriptoribus; Ego tamen adſtipulor ijs, quæ à Maffeo tradita ſunt lib. 2. & 6. hiſt. Indic. nimirum Thomam Apoſtolum ad Sinas penetraſſe, ibique Euangelicam legem promulgaſſe, & cum multa à Maffeo afferantur argumẽta, ad probandum D. Thomam apud Sinas commoratum fuiſſe, ego quoque obſeruo id ſuadere dogmata à Sinenſibus obſeruata, Nam, vt de ipſis referunt hiſtoriæ, & præſertim Epiſt. Patrum ex Soc. Ieſu, Animorum Immortalitatem conſtituunt, admittunt locum, in quo animæ poſt corporis obitum luunt pœnas peccatorum, & deinde purgatis ſordibus ad beatas euolant ſedes. Fundunt preces pro Defunctis, & eleemoſynas, & alias expiationes; Quæ omnia indicant antè nouam Chriſtianæ fidei introductionem primum Sinas Chriſti Euangelium nouiſſe. Et tandem illud conuincere videtur, Tomam in India fidem prædicaſſe, quia cũ India ſit Sinis finitima, probabile eſt, vſque ad Sinarum regnum apud antiquos celebetrimum penetraſſe; In India verò Thomam Euangelicam legem promulgaſſe notius eſt, quam demonſtretur; Id enim Sacra Scriptorum caterua vnanimi tradit conſenſu; & in primis Gregorius Papa Homil. 17. in Euang. Greg. Nazianzenus orat. contra Arianos; qui Thomas deinde claro martyrio in Calaminia Indiæ Vrbe occiſus eſt, ibique ſepultus.

Thomas Apoſtolus.

India accepit euangelium à Thoma Apoſtolo.

Hinc certiſſimum eſt Chriſtiana Sacra in Inſulas Philippinas, à Philippo 2. ita appellatas, & ſua claſſe ſubiugatas, illata eſſe; Nam Philippinis victricibus armis inuẽtis, & ſuperatis faciliori negotio Sinarum gentes clarius apertæ, & patefactæ ſunt, apud quas cum nunciatum ſit Euangelium in ipſis quoque Philipinis Inſulis iam celebratum eſſe perſpicuũ eſt. Sed vt ad Sinas reuertar, earum conuerſionem putant aliqui indicatam fuiſſe à verbis Iſaiæ cap. 11. verſ. 15. quæ ita ſe habent. Et erit in die illa: Adijciet Dominus ſecundò manum ſuam ad poſſidendum reſiduum populi ſui, quod relinquetur ab Aſſyrijs, & ab Aegypto, & à Phetros, & ab Aethyopia, & ab Aelam, & à Sennaar, & ab Emath, & ab Inſulis maris. Etenim nomine Sennaar aliqui interpretati ſunt Sinarum regionem, & putarunt hoc Prophetæ oraculum Sinarum conuerſionem ad fidem ſignificare. Sed hęc verba Cornelius à Lapide interpretatur de Iudæis, quarum prima vocatio, & poſſeſſio fuit, quando Deus per Moyſen ipſos euocauit, & eduxit ex ſeruitute Aegyptiaca. Indicat verò Propheta Iſraelitas colligendos eſſe à præconibus Euangelij in fine Mundi, vt ad Chriſtum conuertantur, & fidelium Cõgregationi aggregẽtur. Ideò primò inquit Relinquetur ab Aſſyrijs, & ab Aegypto ad ſignificandum Prouincias Aſſyriacas, & Aegyptiacas, per quas ob bella, & clades diuerſas diſperſi fuerunt Iſraelitæ, quorum plurimi in Aegyptum cum Rege Ioachaz à Pharaone Nechao abrepti fuerunt, vt loquitur Scriptura 4. Regum cap. 23. Qui Iſraelitæ fugerunt etiam in Phetros, id eſt in Arabiam petreã, quæ ita appellatur, quia eius Metropolis erat Vrbs Petra; nomine verò Aelam ſignificantur Perſæ, Medi, Sogdiani, & Bactriani, & Aelam ſignificat Aelamitarum regionem, quæ ſupra Eulæum flumen ſita eſt; Sennaar autem non pro Sinis, ſed pro Babylonia exponitur, & nomen Emath ad Libanum ſpectat, non longè diſtans à Damaſco. Tandem Inſulæ maris, de quibus loquitur Propheta ſignificant Græciam, Italiam, Hiſpaniam, & totam Occidentalem plagam, quæ quaſi clauditur Oceani ambitu, & ſenſus Prophetæ eſt; quod vbilibet locorum, & gentium diſperſæ fuerint reliquiæ Iudæorum, inde à Deo euocabuntur, & ad Chriſtum conuertentur, atque ita hoc Prophetæ oraculum iterpretatur D. Hieronymus. Quare non eſt, quod hæc verba ad Sinarum populos retorqueantur.

Inſulæ Philippinæ acceperunt euangeliũ.

Senſus nominis Sennaar.

Expoſitio Cornely.

Fuga Iſraelitarũ.

Senſus vocabuli Aelam.

Senſus vocabuli Sẽnaar.

Iudæi diſperſi vbiq; locorum.

Hæc præſtita occaſſione, obiter dicam Iſaiæ verba, quæ traduntur cap. 8. non eſſe intelligenda de noui Orbis conuerſione ad fidem Chriſti, vt aliqui ex recentioribus expoſuerunt. Væ inquit Propheta, terræ cymbalo alarum, quæ eſt trans flumina Aethyopiæ, qui mittit in mare legatos, & in vaſis papyri ſuper aquas. Ite Angeli veloces ad gentem conuulſam, & dilaceratam, ad populum terribilem, poſt quem non eſt alius, ad gentem expectan-

Quomodo intelligenda verba Iſaiæ.

tem,& cõculcatam, cuius diripuerunt flumina terram eius. Et quamuis hæc verba Ludouicus Legionenſis, & Montanus interpretentur de Indijs, ac nouo Orbe, ſubiugando, & conuertendo, tamen ſatius eſt aſſerere Prophetam prędicere cladem Aethyopum inſtantem per Sennacherib,& futuram per Nabuchodonoſor, quam enim inchoauit Sennacherib, compleuit Nabuchodonoſor.

Expoſitio Ludouici Legionenſis. Senſus melior.

Ideò ipſos Aethyopes ad Dominum conuertendos eſſe, prædicit Propheta, qui ſimul ſignificat Aethyopes afflicturos eſſe Iudæos, quoniam cum Seſac Rege Aegypti contra ipſos Iudæos coniurarunt, vt legitur 2. Paralipom. 12. & Zaram Aethyopem cõtra Iudęos veniſſe cum exercitu decies cẽtena millia continente, & currus trecentos traditur 2. Paralipom. cap. 14. quamuis Aſa, qui tunc Tẽporis regnabat, ipſos Aethyopes, auxiliante Domino, vſque ad internecionem fugauerit, & Domino cædente contriti ſint in exercitu illo præliante.

Aethyopũ conuerſio ad Fidem, & eorum vexatio.

Exercitus Zaræ.

Illa verba, quæ eſt trans flumina Aethyopię, confirmant hanc expoſitionem, quia nõ ſignificant Aegyptum, quæ propriè nõ eſt trans, ſed intra riuos Nili, Aethyopia verò eſt trans ipſos Nili riuos.

Confirmatio veræ expoſitionis.

Subiungit Propheta; Et in vaſis papyri ſuper aquas, vt ſignificaret naues ex papyro frutice compoſitas, quarum vſus eſt tum in Aegypto, tum in Aethyopia. Per cymbalum verò alarum intelliguntur ipſæ naues Aethyopicæ, adeo veloces curſu, vt volitare videantur, & remigijs inſtar alis vti, iuxta illud Poetæ Remigio alarum; Cymbalum autem ſignificat, Aethyopes inter nauigandum lituis concrepare, vt ſolent etiam Aegyptij; Vnde Plutarchus in vita Antonij deſcribit nauẽ Cleopatrę, in qua remi ad tibię, fiſtulęq; modulos mouebantur, & perſonabant.

Explicantur nonnulla, verba Prophetæ.

Velocitas nauium.

Nauis Cleopatræ.

Porrò illa verba; Populus, poſt quem non eſt alius, indicant Aethyopicas gentes, quæ quaſi ſunt in fine Orbis verſus meridiem; pertingunt enim per regnũ Gongi, & Monomotapæ ad promptorium Bonæ ſpei, in quo videtur terra terminare,& vltra, non niſi Oceanus tranſcurrere. Quare hæc Prophetæ verba ſenſu litterali nihil habent commune cum noui Orbis cõuerſione; Inficiari tamen nequeo, Vatabli expoſitionẽ accuſandam non eſſe, qui ſenſu potius allegorico, & ſymbolico, quam litterali interpretatur de gentibus maximè remotis, quæ vocandæ ſunt ad Chriſti fidem, & ad eas mittendi Angeli, ideſt Apoſtoli, vt ipſæ iam à Dæmone conuulſæ infidelitatis, & Idolatriæ peccato, per Chriſti gratiam, & Euangelicam legem reſtaurentur, & ſaluentur. Itaque ſi litteraliter exponantur ſupradicta verba, non ſunt accõmodanda conuerſioni noui Orbis, ſi verò allegoricè, & ſymbolicè, nõ eſt prorſus redarguenda interpretatio.

Monomotapæ.

Verus ſenſus verborum Prophetæ.

Vatabli expoſitio.

Senſus litteralis, allegoricus.

Verum noſtra iam tempus eſt, vt reuertatur tractatio ad Prouincias, & Regna, quę Chriſti nomen, & inſignia receperunt in nouo Orbe; Et quoniam ſupra in America, Parte noui Orbis, luſtrauimus Prouincias, quæ tum in plaga Septentrionali, & Zona rigente, tum in Zona torrida collocatæ ſunt, reliquum eſt, vt illas percurramus oras, quæ in parte Auſtrali, ſiue Mediterranea Americæ conſtitutæ ſunt.

Propoſitio.

Si igitur loquimur de oris Auſtralibus, iam motis vetuſtioribus ſæculis, non eſt, quod multum immoremur in demonſtrãda promulgatione Euãgelica in illis partibus, in quibus iam omnibus eſt notiſſima; Non prætermittam quidem breuiter examinare, an conuerſio ad fidem illarũ regionum prædicta ſit à Propheta Abdia, cap. 1. verſ. 2. vt aliqui ſunt interpretati. Et Transmigratio Hieruſalem, quæ in Boſphoro eſt, poſſidebit Ciuitates Auſtri.

Conuerſio ad Fidem regionum Auſtraliũ.

Hæc ſunt Prophetæ verba, quibus Maluenda lib. 3. de Antichriſto cap. 17. contendit probare; Hebræos Hiſpanos, iam factos Chriſtianos nouum Orbem Chriſtianis doctrinis imbuiſſe; Nam vbi hebraica lectio ponit Boſphorum, alij legunt Sepharad, quam vocem dicunt ſonare Hiſpaniam, vt exponunt Lyranus, Burgenſis, & Vatablus; Et pro trãſmigratione Hieruſalem, iuxta hanc expoſitionem, intelliguntur Hebræi ex Iudęa in Hiſpaniam tranſlati; Quod factum eſt, quando Nabuchodonoſor ingenti exercitu ex habitatoribus terræ Hieruſalem, & Chanaam cõflato venit in Hiſpaniam, teſte Ioſepho lib. 10. Antiquit. cap. 11. & Strabone lib. 15. de ſitu Orbis.

Malachiæ expoſitio circa verba Prophetæ.

Boſphorus.

Præterea Titus Veſpaſianus ita appellatus, quia Veſpaſiani fuit filius, ex clade Hieroſolymitana multos Iudæos in Hiſpaniam captiuos extruſit, vt fidem facit Maria-

Iudæi in Hiſpaniã delati.

ria-

riana lib. 4. de rebus Hiſpanicis cap. 4. Hadrianus quoque, confecto bello Iudaico, ſuperſtites Iudęos in Hiſpaniam tranſtulit; Et ex Philone habemus, tempore Chriſti Domini in Aſiam, Aphricam, & Europam innumeras Hebręorũ colonias perrexiſſe, & vulgatiſſimum eſt Ferdinãdum, & Eliſabetã, Catholicos Reges anno Domini 1492. expuliſſe ex Hiſpanijs 124. millia familiarum Iudaicarum, quæ nolebãt Chriſtianam colere Religionem, cum tamen multæ remanſerint, Chriſtianam Religionem amplectentes. Itaque ſenſus Abdiæ eſt, ex Maluendæ, & aliorum expoſitione, Iudæos Hiſpaniam habitantes, poſtquam ſe Chriſtianæ Religioni dederunt, peruenturos eſſe ad Ciuitates Auſtri; & ad nouum Orbem Auſtralẽ, ibique Euangelium prædicaturos. Ego, qui hãc expoſitionẽ prorſus extortã, & diſſonam agnoſco, Lyrani expoſitioni ita interpretantis Prophetæ verba, libenter adſtipulor. Vtiq; admittit hic Author, vocem, In Boſphoro, in hebræo haberi in Sepharad, & accipit pro Hiſpania, ſed addit, oraculum Abdiæ impletum fuiſſe à Iacobo Apoſtolo, ac eius diſcipulis, in Hiſpania Chriſti fidem, primordijs Eccleſię, prædicantibus, & ſenſus eſt, Iacobum annunciaſſe Euangeliũ vſque ad terminum terræ; nam Sepharad D. Hieronymus obſeruat Chaldaicè terminum ſignificare. Itaque Iacobus Apoſtolus ex Hieruſalem diſcedens, in Hiſpaniam profectus eſt, & peruenit ad oppidum, quod finis terræ vocatur, propè Vrbem Compoſtellæ, quo in loco Antiquitas orbem cognitum, & ad Occidentem poſitum deſinere exiſtimauit. Quocirca Prophetia impleta eſt per prædicationem, factam à D. Iacobo in extremis partibus Auſtri cognitis, & habitatis. Non eſt igitur, quod hæc Prophetia ad partes Americæ Auſtrales transferatur; Nihilominus ſi ſupradicta verba, Ciuitates Auſtri, Americanis oris accommodemus, dicendum eſt, per Ciuitates Auſtri intelligi regiones torridæ Zonæ, eò magis, quia alij transferunt ex hebræo, Ciuitates ariditatis, quales ſunt illæ, quæ ſub Torrida collocantur, ſub qua, cum maior ſit pars Americæ, fortaſſe Abdiæ vaticinium applicari poteſt cõuerſioni factæ in illis partibus, ad quas cum peruenerint claſſes Hiſpanicæ primum ductæ à Chriſtophoro Columbo, poſtea à Ferdinando Magalanes, iure meritò dicuntur Hiſpani illas Prouincias ſuauiſſimo Chriſti iugo ſubieciſſe.

Vbi fuerint Coloniæ Iudæorum.

Expulſio Iudæorum.

Senſus verborum Abdiæ.

Significatio vocabuli, Boſphorus.

Expoſitio Lyran. circa verba Abdiæ placent.

Iacobus Apoſtolus.

Compoſtella.

Prophetia malè intellecta.

Expoſitio Abdiæ.

Chriſtophorus Colũbus.

Legendus eſt tamen in hæc verba Abdiæ Franciſcus Ribera, qui multis rationibus probat hebraicam vocem Sepharad Hiſpaniam non ſignificare, maximè cum Septuaginta legant, Ephrata, & alij codices habeant Apharatha, & præſertim conſiderat D. Hieronymum hebræorum arcana optimè callentem, atque in Iudæa ſuam vitam agentem nũquam Hiſpaniam Sepharad appellaſſe; Præterea redarguit hic Author illos, qui putarunt, à Nabuchodonoſor Hebræos in Hiſpaniam captiuos ductos eſſe, quoniam in vincula conjecti, non in Hiſpaniam, ſed in Babyloniam extruſi fuerunt, vt patet ex 2. Paralipom. cap. ſupra memorato. Inficiatur etiam alios Hebræos, euerſa Hieruſalem, à Tito in Hiſpaniam miſſos eſſe; neque id aſſerit Ioſephus teſtis oculatus lib. 7. de Bello Iudaico cap. 16. vbi narrat, latrones, & ſeditioſos omnes Hebræos Titi mãdato occiſos eſſe, iuuenes electos, procero, & formoſo corpore, triumpho ſeruatos, & maiores ſeptem, & decem annis vinctos ad Aegyptũ miſſos eſſe, laborioſis operibus deputatos, & plurimos tandem per Prouincias diſtributos, in ſpectaculis ferro, & beſtijs conſumendos. Propterea ex Ioſepho non conſtat, Hebræos à Hieruſalem in Hiſpaniam translatos eſſe. Itaque Ribera interpretatur, transmigrationem Hieruſalem ad Ciuitates Auſtri, ſignificare, illos captiuos, qui ex Hieruſalem in Babylonia migrarunt, & illa verba, quæ in Boſphoro eſt, ſonant, vt diximus in Sepharad, ideſt in extremis, & remotiſſimis Chaldęorum finibus, vbi detinebuntur Iudæi, qui tandem, fauente Deo, redibunt in Iudæam, & poſſidebunt Ciuitates Auſtri, nimirum tenebunt Vrbes ſuas, quaſi antea poſſedebant, quæ vocantur Ciuitates Auſtri; quoniam Iudæa ad Auſtralem plagam, vna cum terra promiſſionis poſita eſt; Ideò illi captiui redierunt ad vrbes ſuas, cum Zorobabel, & Ieſu filio Ioſedech, & cum Neemia. Cõfirmat Ribera ſuam interpretationem ex eo, quod Boſphorus, de quo loquitur Propheta, ſignificat anguſtum mare, quale nũc eſt fretum Conſtantinopolitanum, &

Senſus vocis Sepharad.

Quo abierint occiſi Iudæi.

Error nonnullorum.

Iudæi occiſi.

Sententia Riberæ circa Abdiæ verba.

Significatio vocis, Boſphor.

Reditus Iudæorum.

Boſphorus.

& quale eſt fretum propè Mæotidem paludē, quod Cimmeriū appellatur. Quamobrem ſenſus eſt, quod Iudęi relegati fuerunt in eam partem Babylonis, quæ erat in extremis Babyloniæ partibus, & propè fretum anguſtum. Itaque, ex interpretatione Riberæ, quam ego penitus approbo, nullatenus colligitur, ex oraculo Abdiæ, Hebræos in Hiſpaniam traductos, & Chriſtianos euaſos, in partibus Auſtralibus Euangelicam legem patefeciſſe.

Locus exilij Iudæorum.

Neq; recipienda eſt, vt hæc obiter dicam, opinio Gilberti Genebrardi Epiſcopi Aquenſis, viri cæteroquin eruditiſſimi, putantis, auolas Americæ eſſe ex tribubus Iſrael, & ex illis, quæ ſub Oſeę Rege Iſrael à Salmanaſare Aſſyriorum Rege captiuæ in Aſſyriam ductæ fuerunt; ex qua regione, quanam via ad nouas Americæ oras tranſierint, non ſatis explicat. Propterea hæc opinio prorſus à veritate diſſentire videtur, quoniam ſi Americani Iudaicæ eſſent proſapiæ, dubio procul apud illos aliqua recordatio Iudaicorum rituum ſeruaretur, & præſertim per aliquod tempus adhibita fuiſſet Circumciſio; Cæterum, cum apud Americanos nulla hebraicæ legis extet memoria, nullus Iudaicus ritus vigeat, explodenda eſt prorſus Genebrardi ſententia; Neq; ſuffragatur, vt ipſe obſeruat, quod in Inſulis Tertiarijs hebraici characteres, ſepulchris inſculpti, aliquando lecti fuerint; Nam eſto hoc verum eſſe, dicendum eſt, Inſulas Tertiarias non ita à veteri orbe diuulſas, & remotas eſſe, vt Iudæi, vel ex Gallia, vel ex Hiſpania ad ipſas pertingere nō potuerint, eo tempore, quo continens Americæ erat ignota; Itaque hinc nō infertur, Americanas gentes ex ſupradicta tribu Hebraica progenitas eſſe. Fateamur tamen neceſſe eſt, Americanos homines verè ex Adamo ſatos eſſe, & progenitos, & quomodo illuc peruenerint, non eſt certum, & exploratum; Putandum tamen eſt, Nepotes Noe, viros periti ſſimos, totius Orbis, & ſideralis ſcientiæ callentiſſimos, referente Ioſepho lib. 1. Antiquit. cap. 2. illas regiones propriæ ſcientiæ auxilio cognouiſſe, atq; illuc ſe ſe recepiſſe, vel medio aliquo continente, noſtrum veterem Orbem cum illo coniungente, vel mari aliquo anguſto, ſeu freto, cuius deinde continentis, vel freti memoria, cum ad habitatores noſtri

Sententia Gilberti reiecta.

Soluitur obiectio.

Nepotes Noe odierunt Americam.

Orbis propagata non fuerit, interclusus remanſit aditus ad illas extremas regiones Americæ, donec Columbus, & Magalanes ipſum aditum aperuerūt, & viam ſtrauerunt; Vel ſatius affirmandum eſt, viros illos ex Noetica ſtirpe progenitos nō minus doctrina, quam ſanctitate conſpicuos ab Angelis illuc delatos eſſe, vt etiā in illis partibus humanum genus propagaretur; & quemadmodum, ex aliquorum mente, Apoſtolus Thomas ad illas ignoti Orbis Inſulas ſe tranſtulit per mare, proprio pallio, tanquam nauigio, vectus, ita diuinitus Noe filij, & nepotes illuc ſe contulerunt ad humanam prolem multiplicandam.

Columbus, Magalanes.

Alia expoſitio.

Thomas vſus pallio pro nauigio.

An verò in nouo Orbe, quem Americam vocamus, antequam Columbus ad illas ignotas plagas puppim dirigeret, & ad eas accederet, Euangelica veritas illuxerit, dubia prorſus, & incertá res eſt; Siquidem aliqui autumant, vt ſupra dixi, ex ſententia Nicephori, & aliorum, tempore Apoſtolorum, vel Thomā Apoſtolum, vel aliquē ex diſcipulis prædicandi Euangelij cauſa ad illas Inſulas profectum eſſe, vel Angelorum miniſterio deuectum, & ibi ante Columbi nauigationem Chriſtianam veritatem explicaſſe. Ita tradidit P. Ioſephus à Coſta lib. 5. Indic. hiſt. cap. 27. vbi obſeruat multos Chriſtianos ritus à Peruanis ſeruari, & antiquitùs etiam ſeruatos eſſe. Hinc aliqui Indicarum rerum ſcriptores memorię prodiderūt, apud Braſilios à maioribus traditam conſeruari memoriam, S. Thomam Apoſtolum ad illas oras appuliſſe. Quid in hac re ſit ſentiendum, non habeo aliquid, quod tamquam firmum proferam, & inconcuſſum. Exiſtimo tamen, ad regiones Americæ ignotas, ante Columbi, & Magalanis nauigationes nullum Euangelicum officium peruaſiſſe; Atque in hanc opinionem me adducunt ingentes, quos adhibet Dominus Deus, Chriſti fidelium labores, & religioſorum hominum martyria, quibus in illis agris Chriſtiana ſeritur religio; Etenim, ſi aliquando ibi radius fidei emicaſſet, neceſſe non eſſet, vt tot martyrum ſanguinem ager ille Domini irrigaretur; Si quidem ſufficit, ad reddendas inanes excuſationes illarum gentium, quæ antea fidem Chriſti receperunt, certum eſſe illas aliquando voces Domini excepiſſe;

America dicitur nouus orbis.

Incertū an in Americam peruenerit euāgelium ante Columbi nauigationem.

Sententia nonnullorum.

Sententia ſcriptoris.

Ratio.

Non

Probabilior ſententia.

Non enim amplius propter ignorantiam inuincibilem ſuam infidelitas eſt culpanda. Quare probabilius arbitror ante apertionem, & curſum Columbi illis regionibus à noſtro Orbe penitus remotis, & diuulſis Euangelium non innotuiſſe. Neq; huic aſſertioni officiunt ea, quæ paſſim à ſcriptoribus noui Orbis enarrantur, vt à Petro Martyre Anglerio, Ferdinando Corteſio, Franciſco Gomara, Ioſepho à Coſta, & alijs, nimirum, Americanos vniuerſale diluuium noſſe, animam humanam immortalem declarare, præmia, & ſupplicia poſt hanc vitam bonis, & malis conſtituere, receptacula diuerſa probis, & improbis in altera vita decernere, quandoquidem hæc ferè omnia à Gentilibus approbātur, & commemorata ſunt à Platone pluribus in locis, cum tamen neque Plato, neq; cæteri Gentiles de Chriſtiana religione notitiam haberent; multa enim vel naturæ lumine, & quodam afflatu diuino humanis ingenijs innoteſcunt, vel per maiorum traditiones ab hominibus excipiuntur; Quamobrem cum Nepotes Noe ad oras Americanas, & ad Antipodes, vt infra dicam periexerint, ab ipſis Americanæ, & Antipodes gentes multas notitias antiquitus hauſerunt, & præſertim vniuerſalis Diluuij cognitionē, quam etiam illæ gentes experientia didicerunt, quando vniuerſum Orbem ingens ille, & communis aquarum catachlyſmus occupauit. Quamobrem ſtatuendum cenſeo, quod ſicuti Chriſti fides per totum veterem Orbem diffuſa fuit, nō quidem Apoſtolorum tempore, ſed ſucceſſiuis ſæculis, in quibus multi ſummi Pontifices ad diuerſas Orbis regiones verbi Diuini miniſtros miſerunt, vt inter cæteros Innocentius Quartus, Nicolaus Quartus, Ioannes vigeſimus ſecundus, Innocentius ſextus, Gregorius nonus, & alij, quos longum eſt referre; ita veritati conſentaneum puto, in illa noua Eccleſia, tamquam in noua vinea Chriſtianā doctrinam non egerminaſſe, ante Nauigationem Columbi, & tot Luſitanorum, & Caſtellanorum, qui per varios caſus, per tot diſcrimina rerum Euangelicos præcones illuc deferendo, Catholica dogmata traduxerunt; In quo opere elaborarunt, & aſſiduè defatigant viri ſanctitate, & doctrina præſtantes, ex ordine S. Dominici, Franciſci, Auguſtini, & præſertim Patres ex Societate Ieſu, qui tamquam vaſa pretioſa à Deo electa, D. Pauli æmulatores, ad illas barbaras, & immanes gentes nomē Ieſu ſumma cum admiratione detulerunt. Quoniam verò multæ regiones in America nondum patefactæ ſunt, quæ ingentes, & vaſtiſſimæ creduntur, vt ea Continens, quę ſupra fretū Magellanicum ab Oriente in Occidentem excurrit, & ille pariter terrarum tractus, qui ſupra Floridā in Aquilonem extenditur, & illa portio, quæ ſupra caput Mendozzinum, & Calephornias verſus Orientem, & Septentrionem diffunditur, cum inquam hæ ampliſſimæ terræ regiones, hoc ſæculo adhuc ignotæ ſint, ſtatuendum eſt Euangelium nōdum per vniuerſum terrarum Orbem diffuſam eſſe; Quamuis enim ſuperioribus annis Iacobus Le Maire ſoluens ex Colao Limo Prouinciæ Peruanæ verſus axem Antarticum prætergreſſus ſit fretum Magellanicum in Auſtrali Oceano ad quinquaginta ſex gradus, quo nullus adhuc peruenerat, tamen illarum terrarum nulla ad nos delata eſt notitia, & ſolum fretum illud à proprio Authore fretum Le Maire eſt nominatum. Coſmographi tamen opinantur, tum ſupra fretum Magellanicum, tum ſupra fretum Lamairum latiſſimam extendi continentem; Nam quemadmodum extremę partes zonæ frigidæ ſeptentrionalis ſunt habitabiles, in quibus potiſſimum iacent Scandia, ſeu Scandinauia, Iurna, Corellia, Biarmia, Lapia, Philandia, Phinmachia, Sricphinia, Iſlandia, Groenlandia, ſub ipſo penè axe poſita, ſimiliter putandum eſt extremas partes Auſtrales Poli Antartici habitari, & quoniam ad cingulum illum vltimum Auſtralem non extat memoria, aliquem progreſſum eſſe, aſſerendum eſt Euangelium in illis partibus nunciatum non eſſe, & conſequenter nondum impletum eſſe oraculum Chriſti dicentis. Prædicabitur Euangelium Regni in vniuerſo Orbe, in teſtimonium omnibus Gentibus, & tunc veniet conſummatio. Matth. 24. ſi enim illæ gentes nobis ignotæ, ex morte ad vitam ſupremo Iudicij die reuocandæ ſunt, & coram cæleſti Iudice ſiſtendæ, & de fide, vel ab ipſis non recepta puniendæ, vel pro Catholica religione excepta, & pro bonis operibus beatificandæ, nemo non

videt

Obiectio nonnullorum ſoluitur.

Nepotes Noe.

Concluſio.

Pater diſſeminantes euangeliū in America.

Nonnullæ regiones adhuc ignotæ.

Iacobus Le Maire

Sententia Coſmographorum.

Nomina nonnullarum Inſularum.

Nondum euāgelium prædicatum in vniuerſo orbe.

Ante iudiciū prædicantur vbiq; euāgelium.

videt illis gentibus primum annunciandum eſſe Euangelium. Quæ eſt ratio Soti in 4. Diſt.46. art.1. cum enim gentes reprobari debeāt, quod Fidem Chriſti non receperint, iuxta illud Matth. 16. qui verò non crediderit, condemnabitur, oportet ſine dubio, vt illis Chriſti fides innoteſcat, vt poſtea in rebelles, & infideles, iuſta Iudicis ſententia promulgetur.

Tametſi quę de America diximus, partim Antipodis conueniant, tamen aliqua breuiter de ipſis Antipodis adijcienda ſunt, & quærendum, An ipſis exploratum ſit Euangelium. Antipodes eſſe, hoc tempore ita notum eſt, vt nulla indigeat probatione, quamquam ipſos Lactantius, & D. Auguſtinus negarunt, vt à nobis adnotatum eſt in Diſput. Philoſophica. Qui negabant Antipodes hoc nitebantur fundamento. Quod Adam in hoc noſtro Hemiſphærio fuit creatus; Propterea, cum ab Adāmo deſcendentes ad illam Mundi ſphæram, in qua homines nobis aduerſa premunt veſtigia, nequaquam peruenire potuerint, ne daretur aliqua gens humana ab Adamo non genita, Antipodes negarunt. Cæterum cum falſum ſit immenſum, interfuſum Oceanum inter noſtrum Hemiſphærium, & illum permeari non poſſe, dicendum eſt, homines ab Adamo progenitos ad illas nobis contrarias oras migraſſe, ibique ſedem fixiſſe. Hinc Magalianes ad quaſdam Inſulas, quæ Deſertæ vocantur, perrexit, quas Italiæ Antipodes eſſe Coſmographi tradiderunt, &

Dantur Antipodes ſententia nonnullorum negātium eſt, eorū ratio.

Ratio negans Antipodes reijcitur.

Prouincia Florida longitudinis quattuorcentum milliarium, quæ Florida dicitur, vel quia tēpore Paſchatis Floridi fuit inuenta, vel quia maxima gaudet amænitate, omni genere fructuum opulentiſſima, dicitur iacere ſub paralello Mauritaniæ, ipſi ſimillima, & Antipoda; Neq; obſtat negatio Auguſtini, & Lactantij terræ figuram ſphæricam, & rotundam negantium, quæ etiam fuit opinio aliquot veterum Philoſophorum, referente Plutarcho de Placit. Philoſ. lib.2. Nam Peripatetica, & Mathematica doctrina exploratiſſimū eſt, Cælum, & quattuor Elementa eſſe ſphæricæ figuræ; Quare, cum vniuerſa terra, vt alias dixi, ſit magna Inſula, Oceano circumfuſa, & ad omnes ipſius partes nauigatione pertingere homines poſſint, aſſerendum eſt, ad ſupradictas oras Antipodum homines perueniſſe, ſed non ad omnes, ad quas conſequenter nondum traductum eſt Euangelium, abſque cuius notitia Antipodes in finale Iudicium non ſunt vocandi.

Magnitudo Prouinciæ Floridæ.

Ratio S. Auguſtini, eſt Lactātij ſoluta.

Antipodes tum peruij.

Iam verò noſtra oratio, vniuerſo terrarum Orbe emenſo, ex tam longo itinere defatigata, in hac demonſtrata veritate conquieſcat, nimirum, Euangelium vbique terrarum nondum eſſe prædicatum, neq; impletum Chriſti Domini oraculum de futura ſæculi conſummatione; Ideo, hoc expleto Quęſito, poſtremum aggrediemur, quod eſt de bellis, & cæteris infortunijs ſupremam Mundi diem præcedentibus.

Corollariū.

Tranſitus.

CAPVT QVINTVM.

Continet hoc Caput tria Quæſita per tres lectiones diuiſa; nimirum quæritur, An deſtruenda ſit Roma, ante Mundi conſummationem; Num euertendum ſit Romanum Imperium, ante eumdem Mundi finem; & quænam ſint bella Gog, & Magog, antecedentia Mundi occaſum. Omnia ex ſacra Scriptura, & ipſius Interpretatione diſputantur.

Quæſita diſcutiēda.

SECTIO PRIMA.

QVæritur an Romana Vrbs, ante Mundi interitum ſit deuaſtanda ſubeat Lectorum animos recordatio, noſtrum inſtitutum in hac ſuſcepta ſcripturali Diſputatione eſſe inueſtigare, num ex ſacris litteris ſigna aliqua colligantur, ex quibus Vniuerſalis rerum conſummatio certo tempore

Scopus cōtinus ſcriptoris.

pore

pore deſignari poſſit. Quoniam verò inter cæteras coniecturas, ſeu ſigna, approximationem ſupremæ diei pręcedentia, Chriſtus Dominus Luc. cap. 21. his verbis, prælia, & ſeditiones enumerat (Cum audieritis prælia, & ſeditiones, nolite terreri, oportet hæc primum fieri, ſed nondum ſtatim finis) incumbit nobis onus diſquirendi, de quibus prælijs, & ſeditionibus Redemptor noſter loquatur. Et quidem conſtat ipſum verba non facere de bellis, quæ præceſſerunt euerſionem Hieruſalem, quæ bella recenſentur à Toſtato, in cap. 24. Matth. vbi per Quæſtiones 59. 60. & 61. conatur omnia à Chriſto prænunciata referre ad euerſionem Hieruſalem; quæ certè, ſi rectè conſiderentur, non applicantur appoſitè Hieruſalem deſtructioni, ſed Mundi conſumationi; Etenim Luc. 21. & Marc. 13. præmittit Chriſtus hæc verba. Videte ne ſeducamini; multi enim venient in nomine meo dicentes, quia ego ſum, & tempus appropinquauit. Venire autem in nomine Chriſti, aliud certè non ſignificat, quam aduentum Antichriſti, qui ſe Chriſtum, & Meſſiam iactabit. Vnde verba, qui ſequuntur cum audieritis prælia &c. ſunt referenda, non ad Hieruſalem, ſed ad Mundi conſummationem.

Prælia sūt ſigna Vniuerſalis interitus.

Expoſitio circa verba S. Scripturæ.

Opinio Toſtati reÿcitur.

Neque Chriſtus ſermonem habet de ſeditionibus excitatis aduerſus Chriſtianos, & contra ſummos Romanos Pontifices, quia loquitur Chriſtus Dominus de prælijs, & ſeditionibus, quibus erit proxima vltima dies, vt indicatur illis verbis. Sed nondum ſtatim finis. Perſecutiones verò, quibus Romani Imperatores, Eccleſię primordijs, Chriſtianę fidei ſectatores acerbiſſimè affixerunt, non ſunt hoc loco recenſendę, quia cùm iam retrò multis ſæculis ipſæ contigerint, & nondum poſtrema dies appareat, de illis non loquitur Dominus, neque minus de perſecutionibus, quibus aliquando in ſummos Pontifices ſæuitum eſt, quæ à Cardinale Baronio in ſuis Annalibus explicantur: Hæ ſiquidem iam tranſactæ ſunt, & nondùm ſæculi finis acceſſit.

Expoſitio nonnullorū reÿcitur.

Alia expoſitio reÿcitur.

Neque Chriſti ſermo eſt de bellis, quę per vniuerſum orbem retrò exactis ſæculis, & etiam præſenti tempeſtate circum ſonant, etenim cum hæc, vel ſimilia bella ſemper Orbem vexauerint, nec tamen adhuc Mundi interitus aduenerit, patet ipſa non eſſe ſigna Mundanum exitium præcurrentia. Quare loquitur Chriſtus de ſeditionibus, & bellis, adeò ſæuis, & atrocibus, vt nūquam talia fuerint, & meo quidem iudicio, ad tria bellorum genera reuocantur, ſcilicet ad bellum, quo, ex aliquorum ſententia, Vrbs Romana deſtruenda eſt; ad bellum, quo Imperium Romanum eſt euertendum, & tandem ad bella Gog, & Magog, quibus Antichriſtus dicitur pugnaturus aduerſus Chriſtianos; Propterea de his tribus bellis à nobis eſt inſtituenda tractatio.

Alia expoſitio reÿcitur.

Sac. Scrip. intelligēda de tribus bellis.

Fundamentum deſtructionis Romanæ Vrbis, euenturæ, ante Mundi finem, conſtitutum eſt in vaticinijs D. Io. in cap. 17. & 18. Apocalypſ. in quibus, ex communi SS. Patrum, & Interpretum placito, loquitur de aduentu Antichriſti, & de illis, quæ ipſum aduentum præcedent; Inter quæ eſt deſtructio Romæ, quæ ſignificatur, & repręſentatur imagine Meretricis magnæ, ſedentis ſuper aquas multas, imò ſedentis ſuper ſeptem Montibus, quę ſeptem capita à Ioanne appellātur; Quæ Ciuitas Babylon dicitur, non quidem illa antiqua Chaldæorum Metropolis; nam cum in frōte ſua ſcriptum habeat nomen Myſterium, ſignificat myſticè, & allegoricè eſſe ſumendam. Hinc decem cornua, quæ apparent in beſtia à Ioanne viſa, quæ cornua pro decem Regibus exponuntur, Romam diuaſtabunt, quod indicat D. Io. his verbis: Et decem cornua, quæ vidiſti in beſtia, hi odient fornicariam, & deſolatam faciē illam, & nudam, & carnes eius manducabunt, & ipſam igni concremabunt; Quam deſtructionem proſequitur Io. cap. 18. atq; inter cætera ait: Cecidit cecidit Babylon magna, & paulò poſt. In vna die venient plagæ eius, mors, & luctus, & fames, & igne comburetur, quia fortis eſt Deus, qui iudicabit illam, & flebunt, & plangent ſe ſuper illā Reges terræ, qui cum illa fornicati ſunt.

Roma deſtructio.

Symbolum Romæ in S. Script.

Quid ſignificent cornua decem, penes Io.

Excidium Romæ.

Quod Roma Babylonis nomine ſignificetur, perſpicuum eſt ex verbis Petri ep. 1. cap. 5. Salutat vos Eccleſia, quæ eſt in Babylone. Hinc Tertullianus aduerſus Iudæos cap. 9. & lib. 3. aduerſus Marcionem cap. 13. teſtatur, apud Ioannem Babylonem Romanæ Vrbis figuram præſeferre, & S. Hieronymus præfat. in libros Di-

Roma ſignificat. nomine Babylonis, ex Tertull. & Hieron.

Didymi de Spiritu Sancto agens de ipſa Vrbe Roma hæc ait: Cum in Babylone verſarer, & purpuratæ meretricis eſſem colonus,& iure Quiritum viuerem,& idē Quæſt. 11. ad Algaſiam ſic habet. In Apocalypſi Ioannis in frōte purpuratę meretricis ſcriptum eſt nomen blaſphemiæ, ideſt Romæ æternæ; Quamuis idem Hieronymus lib. 2. contra Iouinianum ſit Romam alloquatur. Ad te loquar, quæ ſcriptam in fronte blaſphemiam, Chriſti cōfeſſione deleſti. Quare cum Ioannes deſcribat Romæ deuaſtationem, aliqui, & præſertim Ribera, & Viegas inter recentiores Romam ante finem Mundi, & aduētum Antichriſti deſtruendam putarūt. Hinc Viegas in cap. 18. Apocalyp. ſect. 4. aſſerit; Decem Reges Imperium Romanum euerſuros, primum ab ipſa Romana Vrbe auſpicaturos eſſe bellum, eique primum excidium, & vaſtitatem illaturos, tum conuerſuros arma in omnes Imperij Prouincias.

Sententia Ribera, & Viega de vaſtatione Romæ.

Et animaduerto inter Riberā, & Viegam hanc eſſe differentiam, quod Ribera aſſerit, Reges, à quibus eſt Roma comburenda, in eius incendio præ animi ſenſu, & commiſeratione lacrymas eſſe profuſuros, ſicut olim fecit Titus in Hieroſolymæ ruina, & ſibi perſuadet non alios eſſe poſſe Reges, qui Vrbis excidium lamententur; Viegas verò affirmat, alios, præter illos decem, multos Principes in Orbe fore, qui Romæ vaſtitatem deplorabunt, tamquam ſibi ſimilem timentes deſtructionem. Quoniam verò ſupplicia, quibus Babylon, teſtimonio Io. afficienda eſt, in Vrbem Romanā non quadtant, Chriſtianæ Fidei magiſtram, Catholicæ Religionis aſylum, ſupremum Romani Pontificis, Chriſti Vicarij ſolium, exiſtimant fautores huius opinionis Romam ipſam circa poſtrema Mundi tempora ad antiquam Idolatriam, & Imperij magnitudinem redituram eſſe, ſuum Pontificē expulſuram, & à Chriſtiana fide penitus receſſuram; Quin fideles diriſſimè perſecuturam, ac Martyrum ſanguinem effuſuram, quæ omnia mereri poterunt illa ſupplicia, quæ à Io. recenſentur. Hoc igitur modo Romam ſpectatam affirmāt ante ſæculi conſommationem decem habituram Reges ſuo ſubiectos imperio, qui poſtmodum ipſam rerum potiētem, è culmine fortunæ deijcient, funditus vaſtabunt, eiuſq; Imperium inter ſe partibus diuiſum rapient, & deripient.

Decē Reges flebūt in ruinis Romæ, ex Viega.

Diſcrimen inter Riberam, & Viegam.

Roma ſtatus circa finē Mundi ex aliorum ſententia.

Diuiſio Imperij Romani.

Hæc ſententia penitus improbanda eſt, cum improbabile, & à veritate alienum videatur, Vrbem à Deo electam, vt ſit fidei columen, ſedes Eccleſiaſtici Imperij, ampliſſimum Doctrinæ Catholicæ theatrum, ſit Martyrum, & præſertim Apoſtolorum Principium Sāguine conſecratam, tot Sanctorum reliquijs fultam, tot diuinis honoribus auctam, poſſit ante finem Mundi, Catholicam Religionem contemnendo, imò conculcando, & perſequendo, ad Idolatriam reuerti, in Chriſtianæ Religionis caput, quod eſt Chriſti Vicarius, acerbiſſimè graſſari; Et quamuis clariſſimæ notæ Theologi Sotus 4. Sentent. diſt. 24. quæſt. 2. art. 5. Bellarmin. de Romano Pontifice lib. 4. cap. 4. Suarez Tom. 2. Diſp. 56. Sect. 2. tradant fieri poſſe, vt Sedes Apoſtolica, omnium ſuprema, ab Vrbe Romæ in aliam Vrbem, aut Eccleſiam transferatur, & ſic, ſupremus Eccleſiæ Monarcha, ſucceſſor Petri, amplius nō eſſet, nec vocaretur Romanus Pontifex, ſed totius Eccleſiæ Catholicæ vniuerſalis Patriarcha; tamen exiſtimo id numquam eſſe euenturum, neque ante Mundi finem Romam à fide Catholica defecturam, quod mihi potiſſimum perſuadent teſtimonia Cypriani, & Hieronymi; Ille lib. 1. Epiſt. 3. ait: Ad Romanam Eccleſiam perfidia non poteſt habere acceſſum, & Hieronymus lib. 3. contra Ruffinum; Romana fides Petri auctoritate munita non poteſt mutari. Itaque eo, tempore non ſolum Romana Eccleſia in fide non deficiet, ſed erit firmiſſimum propugnaculum aduerſus iniurias, & impetum Antichriſti, qui cum in Babylone inchoaturus ſit Imperium, omnes deinde neruos contendet, vt Iudæam aggrediatur, & poſſideat, & in Hieroſolyma Vrbe regnet, ac dominetur, ſedens in templo Hieroſolymitano, cuius fabricam ſaltem inchoabit, ſe Meſſiam iacet, & venditet Hebræis. Ideò facili negotio non poterit per ſuos duces, & aſſeclas Romanam inuadere Ciuitatē, eamque non ad Idolatriam, à qua ipſe abhorrebit, ſed ad ſui ipſius adorationem compellere. Verum cum à nobis ſtatutū ſit Babylonem, de qua loquitur Ioannes, Romanam Vrbem referre, & negatum pari-

Roma non redibit ad Idolatriā.

Sententia nonnullorum Theologorum, de Sede Apoſtolica.

Opinio Auctoris & ratio.

Fides Romana qualis circa finem Mūdi.

Quo loci incipiunt Imperium Antichriſti.

Quomodo intelligendum vaticinia Ioãnis.

pariter à nobis ſit, à Ioanne pronunciata non eſſe intelligenda de Roma Chriſtiana in fine Mundi euertenda, infra explicabimus, omnia illa dicta appoſitè, & concinnè Romę veteri Ethnicę, & Idolorum cultrici, adaptari.

Expoſitio nonnullorũ D. Patrum circa idem vaticiniũ Ioannis.

Ad euadendam hanc interpretationem ab Authoribus clari nominis allatam de Vrbe Romana receſſura à fide Catholica in fine Mundi, & à Dei vltrice iuſtitia deſtruenda, amplecti poſſem expoſitionem à nonnullis traditam, & præſertim à D. Auguſtino in Pſalm. 26. à Ruperto in cap. 17. Apocalypſ. per meretricem, quæ ſedet ſuper montes ſeptem, & habet Regnum ſuper Reges terræ, intelligi cętum impiorum, & Diaboli Ciuitatem, quæ in Scriptura vocatur ſæpè Babylon, vnde ſeptem montes totam ſuperborum ſignificanr vniuerſitatem: Sed quoniam, quę à S. Ioanne traduntur, non cohærent, imò pugnant cum impiorum multitudine, idcircò libenter perſiſto in expoſitione, quæ habetur de Vrbe Romæ, non quidem Chriſtianæ, ſed Ethnicæ, vt infra clarius explicabo.

Expoſitio Ludouici ab Alcaſar circa vaticiniũ Ioannis.

Nolo hic prætermittere iucundam ſanè, & ingenioſam interpretationem Ludouici ab Alcaſar, qui exponens cap. 17. Apocalypſ. longo, & eleganti ſermone oſtendit myſteria illa intelligenda eſſe de Roma Ethnica, quæ ex Idolorum cultrice conuerſa eſt in magiſtrã Religionis;

Roma Ethnica.

Ideò Roma Ethnica dicitur fornicata cum Regibus terræ, qui de vino proſtitutionis eius inebriati ſunt, quia Idolatria in ſacris litteris fornicatio dicitur, & terræ Principes, & Reges, quos Romæ exemplum in eadem Idolatria illectos, & implicatos detinebat; magnæ meretricis amaſij appellantur.

Reges terræ.

Reges terræ vocantur ab hoc Authore Romani Senatores, qui Mundum ſuo imperio gubernabant, vel etiam intelliguntur illi Reges, & Principes, qui cum Romano Imperio fędus inierant. Dicitur mulier ebria de ſanguine Sanctorum, & Martyrum Ieſu, ad indicandas perſecutiones, quas Romæ

Ethnici Imperatores.

præſertim Ethnici Imperatores in Chriſtianam Eccleſiam commouerunt, qui Martyrum ſanguini adeò ſitienter inhiabant, vt crudeliſſima tormentorum genera molirentur.

Septẽ capita, & decẽ cornua.

Per capita ſeptem, quæ habet beſtia, exponit Author Imperatores, & per cornua decem Senatores Romæ, putans vtroque numero definito indefinitum ſignificare. Quocirca conſiderans multos Senatores primum Chriſtianæ Religionis acerrimos hoſtes, poſtea Chriſtianos effectos, eiuſdem Chriſtianę fidei propugnatores, interpretatur ea verba. Hi cum Agno pugnabunt, quatenus illi dum Gentiles erant, aduerſus Chriſtum bella, & perſecutiones excitarunt, ſed Agnus vincet illos, inquit Ioannes, quando nimirum ſuaui Catholicæ Religionis iugo illos ſubijciet. Porrò decem cornua, quæ viſa ſunt in beſtia, odient fornicariam, & deſolatam facient illam, & nudam, & carnes eius manducabunt, & ipſam igne concremabunt, quæ ſunt

Expoſitio continua vaticinij Ioannis.

verba Ioannis, Odient, inquam, fornicariam, quia Romani Chriſtianæ Religioni dediti Idolatriam odio proſequentur, & execrabuntur, quam deſolatam facient, & nudam, quia Roma accepta Religione, vel ipſa Idolatria, vel Roma Ethnica ſola, atque inops derelinquetur; carnes verò dicitur mãducaſſe Roma Chriſtiana, quia fornicaria illa meretrix infidelitatis membris compoſita, per nouam Chriſti Religionem diſcerpta, & dilacerata eſt, & tandem igne concremata, nimirum eo incendio, & igne amoris, & charitatis, quem Dominus Chriſtus venit mittere in terrã.

Expoſitio Alcaſar circa alia verba Ioã.

Proſequitur Author explicationem capitis 18. & nomine alterius Angeli deſcendentis de Cęlo habentis poteſtatem magnam, & terrã illuminantis à gloria eius, intelligit B. Petrum Apoſtolorum Principem, qui Eccleſiam Romanam fundauit, Idolatriã exterminauit, & ipſam Romam radio fidei illuminauit.

Itaque vindicta, quæ in eo capite exprimitur à Deo ſumenda, ab ipſo Authore exponitur myſticè, ſcilicet pro illa vindicta, quam Deus erat de Roma ſumpturus, ipſam de Ethnica in Chriſtianam commutando, adeò vt iuxta ipſius interpretationem, myſtica, & ſpiritalis, non

Euerſio Romæ non materialis, ſed ſpiritalis accipienda eſt.

materialis, & corporea ſit euerſio Romæ accipienda. Dum interpretatur verba Ioannis: Exite de illa populus meus, vt ne participes ſitis delictorum eius, & de plagis eius non accipiatis, docet Deum præmonere fideles, vt ex Ethnicorum commercio, & ſocietate euadant, non quidem, conſulendo ſibi corporea fuga,

Expoſitio Alcaſar circa alia verba. ſed ſeipſos manifeſtè prodendo, & Chriſti Religionem propalā profitendo. Verba: Reddite illi, ſicut & ipſa reddidit vobis, & duplicate duplicia ſecundum opera eius, explicat, quod cum Tyranni vitam Chriſtianis auferrent, ad Catholicā fidem deſtruendam, Prædicatores Euangelici ipſam Idolatriam extinxerunt, & duplo acrius bellum aduerſus infideles parauerunt. *Expoſitio Alcaſar circa alia verba.* Subdit Ioannes: Ideò in vna die venient plagæ eius, mors, luctus, & fames, & igne comburetur, & Author interpretatur, quod Roma Ethnica Idolatriæ peccato morietur, ecce mors. Priſtina deplorabit peccata, ecce luctus; Eſuriet, & ſitiet iuſtitiam, ecce fames; Tandem diuini amoris igne flammeſcet, ecce igne comburetur. *Senſus vaticinij Io. de Romæ euerſione circa finē Mundi eū myſticus.* Itaq; ſtatuit Author Ioannem in vtroque cap. 17. & 18. myſticè loqui de Roma Ethnica in Chriſtianam commutata. Propterea, inquit Propheta, Beſtia, quam vidiſti, fuit, & non eſt, quia Roma Idolatrix, excuſſa Idolatria, & Chriſtiana Religione iam non eſt, ideſt non eſt amplius Ethnica, & Gentilis. *Expoſitio Alcaſar circa alia verba Ioannis.* Ideò aſcenſura eſt de abyſſo propter falſam Idolatriam, & in interitum ibit, quando veram aſſequetur Religionem, & Doctrinam. Quocirca diuitiæ Babylonis quondam plurimi habitæ, ideſt in Roma Ethnica, per ſubitam Religionis mutationē deſertæ, & derelictę remanſerunt; Quod ſignificat diuitias à Chriſtianis fuiſſe deſpectas, & pro nihilo ductas, quia dum ab Idolorū ſuperſtitione recedebāt, iacturam diuitiarum faciebant, quæ à Tyrannis, eorumq; miniſtris vſurpabantur.

Expoſitio Alcaſar circa vaticinium Ioan. reijcitur. Hæc Authoris interpretatio, quantum noua, & ingenioſa eſt, tantum recuſanda videtur, vtpotè aliena à communi Interpretum conſenſu, & non adæquata ijs omnibus, quæ à Io. in vtroque capite referuntur; Multa ſiquidem adeò extorta, & veluti quadam violentia ducta ſunt, vt non Ioannem exponere, ſed ſuę ſententiæ Ioannem accōmodare videatur. Vtique verum eſt id, quod tradidit D. Paulus, in hominis flagitioſi conuerſione veterem hominem emori, & nouum alium condi. Sic etiam in Romæ conuerſione concedendum eſt Romam veterem interijſſe, & Romam nouam à Deo fuiſſe fundatam, Agni Sponſam, & Eccleſiarum omnium Reginam. Sed non eſt excludenda interpretatio de materiali, & corporea mutatione Romæ, de materialibus ſupplicijs ipſi illatis, de veris incendijs, quæ paſſa eſt, de veris Principibus, & Regibus, qui ipſam toties deuaſtarunt. *Expoſitio de excidio materiali Romæ tenenda eū.* Solum Author hac re laudandus eſt, quod & ipſe concinnè aſtruit Romam ad Idolatriam, in ſæculorum fine non eſſe reuerſuram, contra opinionem Riberæ, & Viegas, quos reprehendit. *Laus Alcaſar.* Etenim exponens verba capitis 18. verſic. 21. Hoc impetu mittetur Babylon Ciuitas illa magna, & vltra iam non inuenietur, exiſtimat, quod myſtica vindicta à Deo facta in Roma Ethnica erit æterna; propterea quod Romana Ciuitas numquam ad Idolatriæ vomitum reuertetur. *Expoſitio Alcaſar circa ſacrā Scripturā.* Ideò Angelus ingentem lapidem molarem arripuit, eumque in mare proiecit, nec aliquod illius ſuperfuit veſtigium, ad ſignificandum nullam amplius futuram eſſe ſuſpicionem, ſeu formidinem, quòd lapis inde emergat, ideſt Romana Ciuitas Idolatriā recipiat, quod omninò eſt conſonum veritati, & illis, quæ à nobis ſupra tradita ſunt. *Lapis molaris Angeli.*

Bellarmini ſententia de Sede Romana. Quibus addo, quæ docuit Card. Bellarminus lib. 4. de Pontif. Roman. cap. 4. nimirum, non eſſe de fide negare, Apoſtolicam Sedem à Romana Vrbe diuidi poſſe, atq; alio transferri, adeò vt hęreticum ſit affirmare, id contingere poſſe, ſed pijſſimum, inquit, eſt aſſerere, id numquā euenturum, & Eccleſiam Romanam numquam defecturam; tum quia D Petrus cæleſti afflatus Spiritu, & à Chriſto Domino, vel iuſſus, vel admonitus, Sedem ſuā ex Antiochia tranſtulit Romam, ibiq; ſemper permanſuram fixit; tum etiam, quia ſi voluntas Dei eſſet, alio Apoſtolicam Sedem transferendam eſſe, haud dubiè id præſtitiſſent Romani Pontifices, quando per multos annos ita à Romanis Ciuibus vexati fuere, vt ſæpiſſimè ab Vrbe exulare coacti fuerint. Vel quando à Gothis, à Vuandalis, ab alijs Barbaris, quos infra referam, Roma capta, ſpoliata, & euerſa fuit, vel quando, tempore Longobardorum, Romani Pontifices in ſummis calamitatibus verſabantur; *Roma capta.* Nec tamen ærumnoſis illis temporibus Sedem mutarunt. Quod ſi Romani Pontifices per ſeptuaginta annos in Gallijs habitarunt, non tamen illùc Sedem tranſtulerunt, & Epiſcopatum Romanum cum Aueniorenſi *Obiectio ſoluitur.*

com-

commutarunt, ſed per Vicarios, & Miniſtros Sedem Apoſtolicam Romæ retĕtam adminiſtrarunt. Ex quibus infert Bellarminus Eccleſiam Romanam, ideſt Populum, & Clerum Romanum non poſſe errore perſonali ita errare, vt omnes omninò errent, vt nulli ſint in Romana Eccleſia fideles, & Pontifici adhærentes, quod eſt dicere, totam Romanam Eccleſiam Apoſtaticam effici non poſſe. Quod confirmat teſtimonijs à nobis ſupra allatis, D. Hieronymi, & Cypriani, addita authoritate Nazianzeni in carmine de vita ſua, ante medium, ita ſcribentis. Vetus Roma ab antiquis temporibus habet rectam fidem, & ſemper eam retinet, ſicut decet Vrbem, quæ toto Orbi præſidet, ſemper de Deo integram fidem habere.

Tota Romana Eccleſia non poteſt Apoſtatica effici.

Ratio ex Nazianzeno.

Quæ cum ita ſint, perſpicuum eſt, falſam, ne dicam erroneam, illorũ eſſe opinionem, qui cenſent, Romam ante finem Mundi ita à fide Chriſtiana defecturam eſſe, & à Romani Pontificis poteſtate receſſuram, vt pro tantò crimine Diuina Iuſtitia de ipſa ſumptura ſit illã vindictam, quæ tot ſupplicijs exaggeratam à D. Io. Apoc. cap. 18. ante oculos exhibetur.

Error nonnullorum reycitur.

Quare cò res adigitur, vt vaticinia Io. aſtruantur de Roma veteri, Sanctorum debellatrice, & Chriſtianæ infenſiſſima religioni, de qua cum impleta ſint eiuſdem Ioannis oracula, non eſt, quod illa ad extrema Mundi tempora, propè adductum Antichriſti, in dedecus ipſius Romæ referantur. Conſideratur igitur Roma Ethnica, feruiens Idolis, nèlando impiorum Deorum cultui mancipata, quæ iure meritò dicitur meretrix vniuerſis populis proſtituta, habens poculum aureum in manu, quia omnibus Gentibus, quibus imperabat, falſorum Deorum impuriſſimas ſuperſtitiones, quaſi vinum è poculo propinabat. Hinc lapide pretioſo, & margaritis ornata depingitur, propter luxum incredibilem, & diuitias, quibus affluebat. Dicitur ebria de ſanguine Sãctorum, & Martyrum Ieſu, quia quotquot per terrarum orbem Chriſti Martyres necabantur, ipſius Romæ Imperio, authoritate, & exemplo mactabãtur; I nò memoriæ proditum eſt, numerum Martyrum Romæ interfectorum, trecenta Martyrum millia continere, præter viginti ſeptem Pontifices, qui martyrio occubuerunt. Vt igitur

Vaticiniũ Io. completum.

Vera expoſitio vaticinij Ioannis.

Numerus Martyrũ Romæ interfectorũ, & Pontificum.

Deus nõ ſolum de Idolatriæ crimine, ſed etiam de ſæuiſſima perſecutione Chriſtianis Romæ illata, iuſtas pœnas ſumeret, pluribus cladibus eamdem Vrbem afflixit. Et ſanè æquiſſimo iure Diuinæ iuſtitiæ gladius in Romanam Vrbem excitatus fuit à nefando Deorum cultu Romæ longo tempore habito, poſtquã in ipſam Crucis Vexillum, & Apoſtolicam Sedem Princeps Apoſtolorum inuexit. Etenim ſub Conſtantini Magni auſpicijs Romæ Chriſtiana Fides ampliore Theatro cæpit exultare; Non defuerunt tamen ibi Gentiles ritus, Patriæ ſuperſtitiones, & inania victimarum Sacrificia; Quo factum eſt, vt ea crimina ſenatui, & militibus Conſtantinus exprobrans, Senatorum indignationem incurreret, & coactus fuerit, primum inter Troadem, & priſcum iliũ inchoare Vrbem, in qua Imperialem Sedem conſtitueret, poſtea augurijs admonitus ipſam Byzantium transferre. Hinc ſub Valentiniano primo, & filijs Gratiano, & Valentiniano ſecundo aræ falſis Dijs erectæ frequentatæ ſunt, & nefarij ritus reperiti, vt in Epiſtolis Symmachi Vrbis Præfecti, gentilitiæ ſuperſtitionis propugnatoris, legere eſt, qui tunc temporis, Imperantibus Gratiano, Valentiniano, & Theodoſio, multos in Vrbe Romana Senatores Gentiles fuiſſe, non obſcurè demonſtrat. Quamobrem, cum à Conſtantino, vſque ad Honorium, ſuperſtitioſa turpitudo, Chriſtianæ Fidei pulchritudinem fœdaſſet, & Diuinam contempſiſſet Maieſtatem, ita vt ex vna parte Roma eſſet Babylon, propter abominanda Deorum, quæ in ipſa colebantur, ſimulachra, ex altera verò parte eſſet filia Sion, propter verum Dei cultum, cui multi fideles addicti erant, Deus non minus iuſtus, quam miſericors, tot iniurias vlciſcens, anno ſalutis 410. primam Romæ inuexit cladem, per Alaricum Gothorum Regem Arianũ, in qua obſidione peſtis ſimul, ac fames Vrbem afflixerunt, vt elegãter deſcribit D. Hieronymus Ep. 16. Propterea has primum Deus de Idolatria Romæ renouata pœnas ſũpſit; Quod argumentum in libris de Ciuit. Dei proſequitur Auguſt. oſtendens Romæ ſupplicia cęlitus illata eſſe, non propter veram, & Orthodoxam Fidem, vt Gentiles impiè blaterabant, ſed propter Idolatriæ

Fides Romæ qualis Conſtãtini tempore.

Vrbs inchoata à Conſtantino.

Varius ſtatus Romæ quo ad Fidẽ Catholicam.

Roma obſeſſa Alarico, Gothorum Rege, ſeſit pœnas Idolatriæ.

Attalus Imperator creatus, & eius mors.

impietatem. Quod certè demonſtrat Gentilium numerus eo tempore Romæ degentium, qui Attalum Imperatorem conſtituerunt, Honorio legitimo Imperatore repudiato, quamuis breui tempore idem Attalus fuerit interfectus. Porrò Vrbem ab Alarico inflammatam D. Hieronymus Ep. ad Gaudentium his eloquẽtibus lachrymis deplorat. Proh nefas! Orbis terrarum ruit, in nobis peccata non ruunt, Vrbis inclyta, & Romani caput Imperij vno hauſta eſt incendio; nulla eſt regio, quæ non exules Romanos habeat; In cineres, & fauillas ſacra quondam Eccleſiæ conciderunt, & nos ſtudemus auaritiæ? Hæc Hieronymus. Eo verò tempore impleta ſunt verba D. Ioannis. Exite de illa; populus meus, nã multi Chriſtiani, ne tantæ cladis ſpectatores eſſent, & ne tantas in ſeipſis ærumnas experirentur, fugam arripuerunt; Quod Hieronym. his verbis deſcribit Præfat. in Lib. 3. ſuper Ezechielem. Quis crederet, vt totius Orbis extructa victorijs Roma corrueret, & ipſa ſuis populis mater fieret, & ſepulchrum? vt tota Orientis, Ægypti, Africæ littora, olim dominatricis Vrbis, ſeruarũ, & ancillarum numero complerentur, vt quotidie S. Bethleem nobis quondam vtriuſque ſexus, atq; omnibus diuitijs affluentes ſuſciperet mendicantes. Ita Hieronymus; Quamuis Deus, cui proprium eſt miſereri, in Alarici animum induxerit lege cauere, ne aliquis offenderet eos Romæ Ciues, qui ad Sancta loca, & præſertim ad Baſilicas Petri, & Pauli confugerent, ita referente Oroſio, lib. 7. cap. 39. Ea clade (quæ fuit Dei miſeratio) Roma deleta non eſt, ſed ſe ipſam recuperauit, & reſarciuit, contemnens tamen reſipiſcere, & pænitentiam agere, rurſus Diuinam in ſeipſam prouocauit vltionem; Vnde exclamat Saluianus lib. 6. de Iudicio, & prouidentia. Obſeſſa eſt Roma, & expugnata; ergo deſierunt blaſphæmi, & furioſi eſſe Romani? Propterea Deus alio ſupplicio Romam contriuit, anno 455. per Geiſericum Vuandalorum Regem, qui opes innumeras rapuit ex Romana Vrbe, & in Africam tranſtulit, vna cum Eudoxia Auguſta, & duabus eius filiabus Eudocia, & Placidia captiuis, & Vrbem incendiſſet, niſi occurſu Leonis Papæ retardatus eſſet, qui in octaua Apoſtolorum ſermoni deplorat eas ærumnas, propter Idolatriam contigiſſe his verbis. Pudet dicere, ſed neceſſe eſt non tacere. Plus impenditur Dæmonijs, quam Apoſtolis, & maiorem obtinent inſana ſpectacula frequentiam, quam beata martyria.

Dolor Hieronymi in Roma conflagrata ab Alarico.

Vaticiniũ Io. impletũ.

Verba Hieronymi de Roma deſtructa.

Alarici reuerẽtia in loca ſacra.

Vrbs Roma iterum vaſtata à Vandalis, ſeu potius ſpoliata.

Leo Papa de Roma Idolatriæ ſectante.

Tertia Romæ vaſtatio ab Herulis.

Mox anno 476. Odoacer Rex Herulorum, exuto Momilo Auguſto, qui per cõtemptum Auguſtulus appellabatur, purpurea veſte, & Imperio Romam inuaſit; cæpit, deuaſtauit, & Auguſtulo in Lucullanum Campaniæ Caſtellum relegato, Imperium Occidentale extinctum penitus eſt.

Quarta deſtructio Romæ à Gothis.

Denique anno Chriſti 547. Totilas Gothorum Rex Romam obſedit, & incendio, & ferro ipſam penitus demolitus eſſet, niſi à litteris Beliſarij à tam prauo cõſilio reuocatus fuiſſet. Sed ab ipſo repetita inuaſione, anno 550. tam ingenti clade affecta eſt Roma, vt trucidatis Ciuibus, & alijs abire iuſſis, Roma per aliquot dies habitatoribus vacua permanſerit.

Vaticiniũ Io. intelligendum de Roma pagana.

Septẽ Reges qui ſint in vaticinio Ioanis.

Expoſitiones verborum exiſtẽtium in vaticinio Ioannis.

Adoptatio vaticinij ad res præteritas.

His igitur opportunè prælibatis de Romæ excidijs, ad inſtitutam materiam ſermonem reuocantes pronunciamus apertè ea, quæ à Ioanne cap. 17. & 18. prophetico exarata ſunt ſpiritu, de Roma Pagana, & de ipſius Idolatrico Imperio fuiſſe prænunciata; Siquidem præter ea, quæ Romæ appoſitè competere adnotauimus, ſeptem Reges, de quibus loquitur Euangelicus Propheta, ſunt, vt exponit Victorinus, & ſequitur Maluenda lib. 4. de Antichriſto cap. 20. ſeptem Romani Imperatores, excepto Nerone, a quo duxit initium beſtia coccinea, nempè tyrannica poteſtas, & dira Chriſtianorum perſecutio, nimirum Galba, Otho, Vitellius, Veſpaſianus, Titus, Domitianus, Nerua. Quinque, inquit S. Propheta, ceciderunt, & hi ſunt Galba, Otho, Vitellius, Veſpaſianus, Titus; Vnus eſt, ſcilicet Domitianus, quo imperante in Inſulam Patmos relegatus Propheta has viſiones exarabat. Pergit, alius nondum venit, & cum venerit, oportet illum breui tempore manere. Indicatur Nerua Domitiani ſucceſſor, qui cum annum vnum, menſes quattuor, & dies nouem imperauerit, dicitur breui tẽpore manere. Proſequitur his verbis. Et ipſa octaua eſt, & de ſeptem eſt, & in interitum vadit. Significatur Traianus octauus poſt Neronem Imperator, qui in interi-

teri-

teritum vadit, quia cum eo dominante, ſummo felicitatis apice opum amplitudine, gloriæ culmine, poteſtatis dilatatione Romanum potiretur Imperium, vt luculentiſſimè deſcribit Plinius in Traiani Panegyrico, atque Dio, & Spartianus teſtantur, poſt Traianum maieſtas Imperij labefactari, & ad diminutionem prolabi cepta eſt. Subdit S.Euangeliſta, & Propheta; Et decem cornua, quæ vidiſti in beſtia, hi odient fornicariam. Pro quibus decem cornibus exiſtimo, Ioannem non intelligere decem illos Reges, qui ex oraculo Danielis cap.7. imò eiuſdem Ioãnis, vt aliqui ſunt interpretati diuiſuri ſunt inter ſe Romanum Imperium, & illud penitus euerſuri, de quibus mox differemus, ſed denario numero plenitudinẽ, ac multitudinem in ſcriptura ſignificante variarum nationum, ac gentium Reges proponuntur, qui diuerſis temporibus, vt ſupra retulimus, Vrbem Romanam occuparunt, vaſtarunt, dilacerarunt. Tandem abſoluit Io. cap.17. his verbis. Deus enim dedit in corda eorum, vt faciant, quod placitum eſt illi, vt dent Regnum ſuum beſtiæ, donec conſummentur verba Dei, & mulier quam vidiſti eſt Ciuitas magna, quæ habet Regnum ſuper Reges terræ. Quibus verbis clariſſimè indicatur Alaricum, Geiſericum, Odoacrem, & Totilã ſæuiſſimos Romæ demolitores fuiſſe Dei flagella, & miniſtros, quibus vti placitum eſt Deo donec verba Dei, ideſt ipſius æterna decreta, de Romæ deuaſtatione complerentur.

Expoſitio aliorum verborum Vaticinij.

Accommodatio Vaticinij ad res præteritas.

Quamobrem ex dictis iam ſatis conſtare arbitror figmento ſimillimum eſſe aſſerere Romam circiter extrema Mundi tempora Ethnicam, atq; Idolorum cultricem euaſuram eſſe decem potentiſſimos Reges ſub ſuo dominatu habituram, qui tandem ipſam pertæſi, igne, ferroque demolientur, primum Romano fugato Pontifice, Chriſtianaq; extincta religione; Pro quibus flagitijs Deus in ipſam Vrbem acriter animaduertet; nam hæc nutanti prorſus, & infirmo iactantur ſermone, atq; à Ioanne Prophetico ſtylo pronunciata, rectè, vt explicauimus, Romæ Paganæ conueniunt. Itaque, cum ferè eadem, quæ à Ioanne exarantur, primum ab Iſaia cap. 47. & à Ieremia cap. 25. prædicta ſint haud diſſimili concepto ſermone fateamur neceſſe eſt cum D. Hieronymo in cap. 7. Iſaiæ de Vrbe Romæ ab Alarico deuaſtata prænunciata fuiſſe. Vnde culpanda eſt interpretatio Ludouici ab Alcaſar, qui in exponendis verſic. 10. 11. & 12. cap. 18. Apocalyp. exiſtimat illas, quas ipſe appellat Nenias, deſumptas fuiſſe ex Ezechielis cap. 27. Tyri ruinam deplorantis, & tamquam per elegantes fictiones additas fuiſſe à Ioanne ad ornatum potius augendum, quam ad veritatem amplificandam, quoniam non tamquam res fictæ ſunt à Io. allatæ, ſed tamquam veræ narrationes illarum cladium, quibus Romanam Vrbem oppreſſam fuiſſe, & deuaſtatam litteris conſignatum eſt. Cum igitur vaticinia Ioannis iam ſuum obtinuerint effectum, & ſortita ſint finem, Roma ante Mundi poſtrema tẽpora non delebitur, ſed quidem in communem Mundi exitiũ poſtremum illabetur, atque ipſius deſtructio neutiquam eſſe poteſt ſignum, quod antecedẽter Mundi interitum præſignet.

Reijcitur ſententia de Roma Ethnica.

Debilis ratio ſententiæ oppoſitæ.

Reijcitur expoſitio Alcaſari.

Deſtructio non eſt ſignum finis Mundi.

SECTIO SECVNDA.

An Romanum Imperium ſit ante Mundi finem deſtruendum.

Concordibus SS. Patrum ſuffragijs firmatum eſt, Imperium Romanum proximo tempore Antichriſti aduentui deſtruendum eſſe, & à decem Regibus obtinendum, qui ipſum inter ſe diuident, cum nullus tamen eorum Imperator Romanus ſit appellandus, atque ita re ipſa, & nomine Imperium Romanum delebunt. Hæc in primis eſt ſententia Irenæi lib. 5. quam accepit à præceptore ſuo Polycarpo Epiſc. Smyrnenſi, qui eamdem ab Euangeliſta Ioãne audire potuit, Cyrilli Catacheſi 15. Chryſoſt. Hom. 4. in 2. Epiſt. Pauli ad Theſſal. Auguſt. in eumdem Epiſt. locum, Anſelmi, Bedæ, D. Thomæ, Lyrani, Bellarmini lib. 3. de Roman. Pont. cap. 5. & tandem Riberæ, & Viegas in cap. 13. & 17. Apocalyp. Id deduxe-

Sententia nonnullorũ de diuiſione Imperij Romani.

Vaticiniũ Danielis expoſitum.

duxerunt SS. Patres præſertim ex Daniele, cap. 7. narrante, ſe vidiſſe quattuor beſtias, & beſtiam quartam regnum quartum habuiſſe in terra, maius omnibus regnis; Porrò cornua decem ipſius regni, decem Reges futuros, & alius conſurget, inquit, poſt eos, & ipſe potentior erit prioribus, & tres reges humiliabit, & Iudiciũ ſedebit, vt auferatur potentia, & conteratur, & diſpereat vſque in finem. Quod vaticinium interpretes communiter exponunt de quattuor Regnis, quæ adumbrātur per quattuor beſtias, ſcilicet Regnum Aſſyriorum, Perſarum, Macedonum, ſeu Græcorum, & Romanorum, & animaduertunt, quod huius quartæ beſtiæ ſpecies, & nomen reticetur à Daniele, cum ſpecies, & nomina aliarũ beſtiarum recenſeantur, quia Romanum Imperium multiplex, & varium fuit; Siquidem primò Reges illud adminiſtrarunt, ſecundò Conſules, tertiò Decemuiri, quartò rurſus Conſules, addito Dictatore, quintò Imperatores, Conſulibus, & Tribunis remanentibus. Itaq; monſtruoſum illud Regnum ex Ariſtocratia, Monarchia, Democratia, conflatum fuit; Et beſtia illa dicitur fortis nimis, dentes ferreos habens, ad indicandos magnos, & validos exercitus, quos Romana inſtruebat potentia, Beſtiæ enim arma ſunt dentes.

Qui adminiſtrauerit Imperium Romanũ.

Expoſitio vaticinij Danielis.

Habet Beſtia cornua decem, quia non decem quidem prædefinitè, ſed multi Reges, indicati numero denario, ſubijciebātur Imperio Romano, quos Romani, vel bello ſuperarunt, vel beneficijs, & patrocinijs ſibi deuinxerunt, quemadmodum erudi tè ediſſerit Pererius in hunc locum.

Expoſitio Cornelij circa vaticinium.

Propterea rectè putat Cornel. à Lapide comment. in cap. 7. Danielis, per decem Reges non accipi decem Imperatores Romanos, qui olim perſecuti ſunt Eccleſiā, ſcilicet Neronem, Domitianũ, Traianum, Antoninum, Seuerum, Aurelianum, Decium, Maximianum, Valerianum, & Diocletianum. Etenim hi decem Reges, de quibus loquitur Propheta, erunt in fine Mundi, & tres ex eis interficiet Antichriſtus, & reliqui ſeptem perterriti Tyranno ſe ſubdent. Quare, vel dicendum eſt cum

Expoſitio Auguſt.

Auguſtino lib. 20. Ciuit. cap. 23. decem Reges vocari omnes Reges, vt numerus hic ius ponatur pro indefinito, ne fortè, inquit ipſe, in hiſce decem Regibus eos expectantes falleremur, vel affirmandum eſt, ipſos decem prædefinitè futuros, vt infrà clarius explicabimus.

Expoſitio nonnullorũ circa verba Io.

Qui igitur exiſtimant Romanum Imperium à decem Regibus commemoratis à Daniele deuaſtandum eſſe, interpretantur beſtiam coccineam deſcriptam Apocalyp. cap. 17. Romanam Vrbem, & mulierem ſedentem ſuper eam Romanam Imperialem poteſtatem, & quæ in eo cap. & ſequenti traduntur, accōmodant Imperio Romano ab illis decem Regibus euertendo; Et conſonant ea, quę ſcribuntur cap. 13. Apocalypſ. quo loco narrant Ioannes ſibi oſtenſum fuiſſe draconem habentem capita ſeptem, & cornua decē; Nam primum erūt decem Reges, qui Romanum Imperium ſibi diuident, poſtremis Mundi temporibus, ſed ſeptem tātū remanebunt, quia tres ab Antichriſto conterentur. Quod fuit clariſſimè expreſſum à D. Hieronymo in præfatum 7. cap. Danielis; Ergo dicamus, ait ipſe, quod omnes Scriptores Eccleſiaſtici tradiderūt; in conſummatione Mundi, quando Regnum Romanorum deſtruendum eſt, decem futuros Reges, qui Orbem terrarum inter ſe diuident, cumque vndecimum Regem paruulum ſurrecturum, qui tres de illis decem ſuperaturus eſt, ſcilicet Regem Aegypti, Regem Africæ, & Regem Aethyopiæ, quibus interfectis, etiam reliqui ſeptem Reges illi victori colla ſubmittent. Idem Hieronym. quæſt. 11. ad Algaſiam, explicans locum Pauli, 2. Theſſalon. 2. hæc habet: Niſi venerit diſceſſio primum, ac omnes gentes, quæ Romano Imperio ſubiacent, recedant ab eis, & niſi fuerit Romanum Imperium antea deſolatum, & Antichriſtus præceſſerit, Chriſtus non veniet, tantum vt Romanum Imperium, quod nunc vniuerſas Gentes tenet, recedat, & è medio fiat, & tunc Antichriſtus veniet.

Tres Reges necandi ab Antichriſto.

Expoſitio Hieronymi.

Vaticiniũ Ioannis, & Danielis non probat Romanum Imperium deſtruetur ante finem Mundi.

Vt ingenuè fatear, hæc vaticinia Danielis, & Ioannis non me impellunt, ad aſſentiendum huic communi interpretum placito, quod Romanum Imperium, ante finem Mundi ſit deſtruendum; Siquidem non me latet, oracula illa Prophetarum varias nanciſci interpretationes, & in diuerſas ſententias deduci poſſe. Sed animum induxit meum ad id credendum teſtimonium efficaciſſimum Pauli 2. Theſſal. 2.

Verba Pauli probat euerſionem Romani Imperij. ſal.2. quod etiam à me ſupra explicatum fuit, vbi dicit Apoſtolus. Et nunc quid detineat ſcitis, vt reueletur in ſuo tẽpore, tantum vt qui nunc tenet, teneat, donec de medio fiat, & tunc reuelabitur ille iniquus. Quæ verba Patres communiter exponunt de Imperio Romano euertendo, ante aduentum Antichriſti: Ita Cyrillus Catacheſi 15. Veniet, inquit, prædictus Antichriſtus, cũ impleta fuerint tempora Romani Imperij; Chryſoſtom. in hunc locum. *Auctoritates Sanctorum.* Quando, inquit, è medio ſublatum fuerit Imperium Romanum, tunc veniet Antichriſtus; Auguſtin. lib. 20. de Ciu. Dei cap.19. ſic eadẽ verba exponit. Tantum, qui modo imperat, imperet, donec de medio fiat, ideſt de medio tollatur, & tunc reuelabitur ille iniquus, quem ſignificare Antichriſtũ nullus ambigit. *Sẽſus verborũ Pauli.* Paulus igitur illis verbis non auſus fuit apertè ſcribere de euerſione Romani Imperij, quod tamen illis populis oretenus apertè explicauerat, & ſenſus eſt. Vos ſcitis quid impediat Antichriſti acceſſum, nã explicaui vobis Romanum Imperium id impedire, quia non ſunt adhuc impleta eius peccata, & non ante veniet Antichriſtus, qui hoc Imperium propter ſua peccata è medio tollat. Ideò qui nunc tenet Romanum Imperium, teneat, ideſt regnet donec de medio fiat, ideſt aboleatur, & tunc reuelabitur ille iniquus, ſcilicet Antichriſtus. Ita exponit ſenſum Pauli Bellarminus, loco memorato.

Vaticiniũ Danielis. Congruũt cum his interpretationibus prędictę Epiſt. Pauli, quæ traduntur à Daniele cap. 7. his verbis: Conſiderabam cornua, & ecce conualida paruulum ortum eſt de medio eorum, & tria de cornibus primis euulſa ſunt à facie eius, & ecce oculi, quaſi oculi hominis erant in cornu iſto, & os loquens ingentia. Aſpiciebam donec throni poſiti ſunt, & antiquus dierum ſedit. *Vaticinij expoſitio.* Ex quibus verbis primum colligitur ex decẽ cornibus naſciturum eſſe Antichriſtum, qui cornu paruulo indicatur, vt mox ſubijciam. Deinde apparet id euenturum eſſe propè finalem Iudicium, quod indicatur illis verbis; Donec throni poſiti ſunt, & antiquus dierum ſedit; Thronus ſiquidem ſignificat regnum, & poteſtatem Iudiciariã, quæ data eſt Chriſto, & ab ipſo exercenda in die poſtremo Iudicij; Quandoquidẽ mihi non probatur expoſitio Cornel. à Lapide, putantis, hic ſermonem nõ eſſe de vltimo Iudicio, quo Chriſtus corporaliter, & viſibiliter iudicabit viuos, & mortuos, ſed de alio ſpirituali, & inuiſibili, quo Deus Pater ſub idẽ tempus Antichriſtum, omneſque eius aſſeclas Chriſti hoſtes conteret, & Chriſto ſubijciet. *Expoſitio Cornelij reijcitur.* Nam verba Danielis apertiſſimè deſcribunt Chriſtum Iudicem iratum, aſſimilatum fluuio igneo, qui à facie eius rapidus egreditur, & cui tot millia Angelorũ aſſiſtunt, eò magis, quia proſequitur Daniel: (Iudicium ſedit, & libri aperti ſunt;) Quo loquendi modo vniuerſale Iudicium à Chriſto faciendum repræſentatur.

Varia expoſitio vaticinij Danielis de Mahomette. Et de cornu paruulo equidem multa ab Interpretibus afferuntur, & aliqui illud exponunt de Pſeudopropheta Mahomette, qui dicitur paruulus, quia gente Agarenus, Arabs patria, genere obſcuro, & ignobili ortus eſt, & euellit tria cornua, quia tria viciniora Regna vexauit, & occupauit, Arabiæ ſcilicet, Aſſyriæ, & Aegypti, vel quia Turcæ trium Mundi partium magna ex parte Imperium poſſident, Aſiæ, Europæ, & Africæ, & habet oculos hominis, quia Mahomettes ſolertiſſimus, & ſagaciſſimus fuit ad fallẽdos homines, vt animaduertit Pererius in hoc caput 7. Prophetæ; *Expoſitio vaticinij reijcitur.* Tamen vt obſeruat idem Author hoc cornu paruulum non eſt exponendum pro Mahomette, quia quando cornu paruulum regnabit, iam Romanũ extinctum erit Imperium, & Mahomettes vixit circa annum Domini ſexcenteſimum, Romanum Imperium adminiſtrãtibus Heraclio, & Honorio. *Tempus, quo vixit Mahomettes.* Deinde, ait Propheta, cornu paruulum regnaturum eſſe per tempus tempora, & dimidium temporis, hoc eſt per tres annos cum dimidio; Clariſſimum autem eſt Mahometti ſectam, & Imperium non tantum tribus annis, & dimidio duraſſe, quin hoc quoque tempore Ottomanum Imperium ſuam tyrannidem exercere. Itaque cum cornu paruulum ſignificet Antichriſtum, ex vnanimi Interpretum conſenſu, & vt cęteris expoſitionibus reiectis, demonſtrat Cornelius loc.cit. apparet clariſſimè euerſionem Romani Imperij euenturam eſſe tẽporibus proximis Antichriſti aduẽtui, & conſequenter ſub finem, & conſummationem ſęculorum. *Euerſio Romani Imperij erit circa finẽ Mundi.*

Ani-

Extinctio Romani Imperij nõ eſt proximum ſignũ finis Mũdi.

Animaduerto tamen, quod euerſio Imperij Romani non erit ſignum proximum, vel coniunctum cum fine Mundi, adeò vt extincto Imperio, immediatè ſubſecutura ſit vniuerſalis cõſummatio, quia talis euerſio multis ante temporibus contingere poteſt; neq; D. Paulus aſſerit immediatè, & coniunctim venturum eſſe Antichriſtum, Romano Imperio è medio ſublato, vt obſeruarunt Anſelmus, & Caietanus, ſed genuina mens Apoſtoli eſt, ſignificare Antichriſtum venturum non eſſe, niſi primum Imperium deſinat Romanum, nihil indicans de præfinito tempore, quo poſt euerſionem Imperij regnaturus ſit Antichriſtus; Et quamuis Daniel affirmet, de medio decem cornuum, ideſt decem Regum, qui ſibi inter ſe diuiſuri ſunt Imperium Romanum, ſurrecturum eſſe cornu paruulum, ideſt Antichriſtum, tamen ex ipſo non infertur, quod ſtatim ac Reges illi Imperium Romanum inter ſe partiti fuerint, Antichriſtus ſurrecturus ſit, quia contingere poteſt, vt per multum temporis decem illi Reges dominentur, & fruantur Romani Imperij Prouincijs inter ſe diuiſis, & deinde de medio eorum; ideſt eo tempore, quo ipſi regnabunt, conſurgat Antichriſtus. Quare tametſi firmum, & inconcuſſum ſit, Imperium Romanum proſternendum eſſe ante aduentum Antichriſti, & ante Mundi finem, nihilominus hoc non eſt ſignum proximum, & immediatum, neque aduentus Antichriſti, neque vltimæ conſummationis. Quare omnia concinunt ijs, quæ à Chriſto dicta fuere Luc. 21. Surget gens contra gentem, & Regnum aduerſus Regnum; Quę potiſſimum ſignificant Regnum decem Regum, quos commemorauimus, ſurrecturum eſſe aduerſus Regnum, & Imperiũ Romanorum, prælia excitans, & ſeditiones; Sed inquit Chriſtus Dominus, oportet primum hęc fieri, ſed nondum ſtatim finis. Ergo, ex ipſius teſtimonio, colligi non poteſt tempus præfinitum, & certum Mundani excidij ex prælijs, & ſeditionibus, quæ ante contingent, & præſertim ex bellis, quibus Romanum Imperium contereretur.

Ratio ex Paulo.

Sẽſus verborũ Pauli

Expoſitio vaticinij Danielis.

Tempus præfinitum finis Mũdi non habetur ex bellis præcedentis: excidium Romani Imperij.

Et antequam huic ſectioni finẽ imponam, animaduerto me nullum reperiſſe Scriptorem, neque antiquum, neque recentem, qui huic priſcæ ſententiæ de Romano Imperio, ante finem Mundi deſtruendo libenter non adhæreat. Solum Dominicus Soto 4. Sentent. diſt. 46. art. 2. interpretans verba Pauli epiſt. 2. ad Theſſalonic. cap. 2. (Ne quis vos ſeducat vllo modo, quoniam niſi venerit diſceſſio primum, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis) conſiderat duplicem eſſe diſceſſionem, quarum alteram ciuilem, alteram ſpiritualem appellat. Ciuilem aſſerit iam aduenisse, quia amplius non extat ciuile Romanum Imperium, & fortaſſe voluit ſignificare, in Auguſtolo extinctum fuiſſe, & per trecentos vigintiquinque annos deuaſtatum reuixiſſe, quando à Carolo Magno Regem Galliæ renouatum fuit, qui à Leone 3. anno Chriſti 801. inauguratus, & declaratus fuit Imperator. Spiritualis verò poteſtas, in quam commutatum fuit Imperium Romanum, nondum ceſſauit; Sed tunc eueniet, inquit Author, quando Orbis à Chriſtiana Fide diſcedet.

Dominicus Soto de euerſione Romani Imperij.

Duplex diſceſſio Romani Imperij ex Soto.

In vtroque decipitur Soto; In primò, quia falſum eſt, Ciuilem Imperij Romani poteſtatem aliquando defuiſſe; Nam quamuis Imperium Occidentale penitus abolitũ fuerit in Auguſtolo, tamen Oriẽtale remanſit. Neque officiunt verba D. Hieronymi Pręfat in primum librum ſupra Ezechiel. ita loquentis. (Poſtquam verò clariſſimus terrarum omnium lumen extinctum eſt, imò Romani Imperij truncatum eſt caput, & vt verius dicam, in vna Vrbe totus Orbis interijt;) nam loquitur de clade ab Alarico Romæ illata, quam Romani Imperij caput appellat, nõ autem ſignificat Imperium Romanum penitus fuiſſe deletum.

Error Soti reijcitur.

Solutio obiectio deſumpta ex S. Hieronymo.

Neque opus eſt, vt Imperium Romanum ſit coniunctum cum Romę dominio, quoniam olim diuulſum, & ſeparatum fuit, quandoquidem Arcadius, Theodoſius iunior, Zeno, Valens, Anaſtaſius, Iuſtinus, Imperatoria dignitate, & poteſtate inſigniti fuerunt, & tamen Romana Vrbe non potiebantur, donec Iuſtinianus Imperator vtrumque Imperium Orientale, & Occidentale adminiſtrauit; Orientale nimirum per ſeipſum, & Occidentale per Exarchas Rauennæ degentes. Nunc verò temporis in Germania dominantur Imperatores, abſque eò, quod Romæ dominentur, in qua Romanus Pontifex, tot

Romanum Imperium diuulſum Roma dominio.

Exarcha Rauennæ.

ab hinc

Alter error Soti reijcitur.

hinc ſæculis temporalem, & ſpiritualem obtinet principatum. Præterea in ſecundo dicto decipitur Soto, quia numquam ab Eccleſia ſiet talis diſceſſio, & apoſtaſia Chriſtianorum, vt tota ſpiritualis poteſtas deficiat, licet enim in fine Mundi propter ſæuiſſimas Antichriſti perſecutiones multi fideles, vel bonis temporalibus ab ipſo Antichriſto profuſè iactatis allecti, vel nimio timore examinati à Chriſtiana Fide deſiſtere cogentur, tamen multi præſertim in Arabiæ deſertis latitantes ſe Chriſti aſſeclas profitebũtur, vel martyrio Chriſtianam Fidem tuebuntur, adeò vt Chriſtiana Religio labefactata quidem, & peſſundata futura ſit, numquã tamen deſitura, iuxta pronunciatum Redemptoris: Rogaui pro te, Petre, vt non deficiat fides tua. Quod non ſolum de fide Petri,& Succeſſoribus eius,ſed de tota fidelium congregatione, quæ eſt Eccleſia Dei, intelligendum eſt.

Numquã penitus deſinet Chriſtiana Religio.

Aſſeramus igitur, Romanũ Imperium ſemper permanſiſſe, vel in Oriente, vel in Occidente. Etenim, quando in Oriente defecit,ſub Conſtantio Vndecimo, propter captam Conſtantinopolim à Mahomette 2. anno Salutis 1453. 29. Maij, extabat in Friderico 3. Imperium Occidentale. Siquidem, extincta Caroli Magni ſobole, auctoritate Summi Pontificis Io. XII. ad Germanos, ſeu Saxones Imperiũ Romanũ trãslatũ eſt,& primus ex hac gẽte Imperator fuit Otho primus, & deinde à Gregorio 5. tributa fuit poteſtas Germanis Principibus Romanum Imperatorẽ deligendi, vt inter cæteros teſtatur Bellarminus de trãslatione Imperij l.3.c.1.& 2.

Conſtantinopolis capta à Mahomette 2.

Quando Imperium Romanum trãslatum ad Germanos.

Poteſtas Veardi Imperatorem penes Principes Germaniæ.

Statuamus igitur, quod Romanũ perſiſtet Imperium, donec decem potentiſſimi Reges in Orbe exiſtant, qui partiantur inter ſe Romani Imperij Prouincias, non illas, quas olim habebant Imperatores Romani, & quæ hoc tempore poſſidentur à Regibus Galliæ, Hiſpaniæ, Britanniæ, à Turcarum Imperatore, & ab Italiæ Principibus, ſiquidem hę non ſunt propriè Imperij Romani Prouincię; Vnde hallucinatur Maluenda lib.4. cap. 14. de Antichriſto, putans ſupradicta regna à decem Regibus diuidẽda eſſe; Sed potius putandum eſt, diuiſionem fore illarum Prouinciarum, quas hoc tempore Imperator poſſidet Romanus, cuius, vt dixi, poteſtas delebitur.

Imperium Romanum diuidetur à decẽ Regibus.

Error Maluẽdæ.

Sententia S. Auguſt. reijcitur.

Non admitto, rogata venia, interpretationem D. Auguſtini lib.20. de Ciuit. Dei cap.23. docentis decem Reges à Daniele,& Ioanne indicatos non ſignificare verum numerum denarium, ſed potius numero denario multitudinem indicari, quando ſolemne eſt in Sacris Litteris hoc numero multitudinem repræſentari, vt in Geneſ.31. Mutauit mercedem meam decem vicibus. Iob 19. En decies confunditis me. Eccleſiaſt.7. Sapientia confortauit Sapientem ſuper decem Principes Ciuitatis. In his enim locis vox decem ſignificat multos,& plures; Nam verba vaticiniorum Danielis, & Io. perſpicuè ſignificant, decem Reges in præfatis locis, pro numero definito decem tantum ſumi, nec plures, nec pauciores intelligẽdos eſſe. Quod ſanè demonſtrant verba de tribus interficiendis ab Antichriſto, & de ſeptem eidem victori ſponte manus daturos. Quoniam verò futuri ſint iſti decem Reges Romani euerſores Imperij, prorſus ignotum eſt, & obſcurum, & aliquid certi de hac re afferri nõ poteſt; Vnde non approbo Rabani ſententiam, opuſculo de Antichriſto aſſerẽtis, quod vnus ex Francorum Regibus Imperium Romanum vltimus obtinebit, id enim abſque vllo fundamento aſſeritur, ſed potius putandum eſt Principes, & Reges Chriſtianæ Religioni infenſiſſimos ipſum eſſe deſtructuros, quemadmodum, & anteactis, & præſentibus temporibus, aliqui hæretici Principes moliuntur, oppugnantes quidem, ſed non expugnantes Imperialem poteſtatem; Pro cuius conſeruatione Eccleſia S. in die Sãcto Paraſceues preces ad Deum effundit; Quod etiam conſueuerunt præſtare antiqui Chriſtiani pro diuturnitate Imperij Romani orantes, referente Tertulliano in Apologetico cap. 32. quod ſciebant illo Imperio euerſo ſummam calamitatem vniuerſo Orbi imminere. Quod etiam deplorat Lactantius lib.7. cap.15. Romanum, inquit, nomen, quo nunc regitur Orbis (horret animus dicere, ſed dicam, quia futurum eſt) tolletur de terra, & Imperium in Aſiam reuertetur, & rurſũ Oriens dominabitur, atq; Occidens ſeruiet. Ex quo infertur iuxta mentẽ Lactantij, Orientis Principes Romanum Imperiũ deuaſtaturos; At de re prorſus incerta non eſt, quod plura diſputemus.

Quid ſignificet numerus denarius in ſacra Script.

Senſus verus decem, penes Danielem.

Reges decẽ futuri euerſores Romani Imperij ignoti ſunt.

Sententia Rabani reijcitur.

In die Paraſceues Eccleſia peccatorũ pro conſeruatione Romani Imperij.

Sententia Lactantij non approbatur de Regibus Orientis.

DISPVTATIO THEOLOGICA.

CAPVT PRIMVM.

Beatus non videt in Deo tempus, quo Mundus deficiet. Hunc non cognoſcit Beatus, quemadmodum Anima Chriſti, omnia ad ſcientiam viſionis ſpectantia, quæ tamen cognoſcet poſt diem Iudicij. Beatus cognoſcit finem Mundi, vt contingens, non in ſe ipſo, ſed in ſua cauſa, quæ eſt Deus. Illa, quæ à Beatis temporis progreſſu cognoſcuntur, non viſione beatifica, ſed reuelatione Diuina innoteſcunt. Affertur cauſa, ob quam Beati tempus definitum finis Mundi ignorant.

Qualis cognitio Beati circa finem Mundi.

INtellectus Beati vniuerſa nō videt in Deo, neque intuetur ea omnia, quæ Deus, ſuam eſſentiam intelligendo, cognoſcit; Non enim videt omnia, quæ Deus facere poteſt, & numquam faciet, neque videt rerum omnium factarum rationes, & habitudines omnes, quas habent ad Diuinam Bonitatem, & Sapientiam; Nam hoc modo comprehenderet Sapientiam, Bonitatem, & Potentiam infinitam Dei, ſi ipſa intelligeretur à Beato ſub omnibus rationibus, quibus poteſt diffundi, vt docet D. Thomas 3. contra Gent. cap. 59. Neq; videt ea, quæ à ſola Dei voluntate dependent, qualia ſunt Prædeſtinatio, Electio, Iuſtificatio, & huiuſmodi; Videt tamen omnia genera, & ſpecies, & ordinē rerum in Diuina Eſſentia ſibi repræſentatum; Propterea Beati cognoſcunt quidditates ſpecierum perfectè, & ipſarum virtutes, & proprietates, & totam naturā Vniuerſi. Hinc cognoſcunt deſectibilitatem ſpecierum, & Mundi occaſum, cum ſit intrinſeca proprietas rerum mundanarum, & præſertim inferiorum, vt tandem deficiant.

Quæ videantur à Beatis in Patria, & quomodo.

Animaduertēdum tamen eſt cum meo Ferrarienſi Comment. in Summam contra Gent. loco ſupra allegato, Intellectum Beatum cognoſcere vtique rationes rerū, has autem eſſe in duplici diſcrimine; Quædam enim ſunt, quæ naturam rei, & quidditatem neceſſariò concomitantur, vt ſunt naturales virtutes, & proprietates rerum; Quædam verò ſunt rationes, quæ rebus conueniunt, prout Diuinæ Prouidentiæ ſubſtant, & tales non cognoſcuntur omnes, cognita natura, & quidditate rei; Inter iſtas enumeratur tempus Mundi deficientiæ, quæ ſubiacet immediatè Diuinæ Prouidentiæ; Quarè, cum dicuntur Beati videre omnia ad perfectionem Vniuerſi ſpectantia, intelliguntur ea, quæ ex naturalibus cauſis dependent; Nam quamuis

Rationes rerum ſunt in duplici differentia.

Mun-

Mundus, vt in 2. parte huius Tractatus diſputabimus, poſt ſuum finem in perfectiorem formam ſit redigendus; Tamen quia talis perfectio non orietur à cauſa naturali, ſed à ſuprema Dei Poteſtate, & voluntate, ideò talem Mundi perfectionem non cognoſcit Beatus in Deo.

Conſentanea huic veritati eſt doctrina D. Thomæ 3. ſent. diſtinct. 14. quæſt. 1. art. 1. quia conſtituit differentiam inter Animam Chriſti, & aliorum Beatorum Animas. Etenim Anima Chriſti omnia cognoſcit, vt infra latius dicemus, quæ ſcit Deus ſcientia viſionis; Nimirum cognoſcit omnia, quæ in aliqua differentia temporis habent eſſe, ſiue ad eſſe naturæ pertineant, ſiue ad eſſe gratiæ, & ordinẽ Diuinę Prouid. & Prędeſtinationis; Beati verò cognoſcunt tantũ ea, quæ ſpectant ad ordinem Vniuerſi, & ipſorum ſtatũ; Quare cum Beatus non attingat ea omnia, quæ Chriſtus cognita, à Chriſto Domino præ cæteris Beatis intelligit Scientia viſionis, inter quæ dubio procul eſt Mũdi exitium, & tempus finis eiuſdem, ſanè conficitur, tale tempus à Beatis neutiquam cognoſci.

Differẽtia animæ Xpi ab animabus Beatorum in cognoſcendo.

Imò Ferrarięſis loco ſupracitato refert ex D. Thoma Beatos poſt diem Iudicij cognoſcituros omnia prædicta, quæ Chriſtus ſcit ſcientia viſionis; Quare ſi Beati nunc tẽporis ea nõ percipiũt, quæ percipit Anima Chriſti, inter quæ eſt dies definitus finis Vniuerſi, planè ſequitur, quod hoc tempore Beati diem illum ignorent.

Cognitio Beatorum poſt diem Iudicij.

Præterea Mundi finis conſiderari debet, vt eſt futurum contingens; Quod dupliciter ſpectari poteſt, vel vt eſt in ſua cauſa, vel vt eſt in ſe ipſo. Ita tradit D. Th. prima parte quæſt. 14. art. 13. & 3. contra Gent. cap. 67. Cauſa finis Mundi nulla alia eſſe poteſt, niſi ſolus Deus, qui quamuis in Mundi deſtructione vſurus ſit Elemento Ignis, & Angelorum opera, vt ſuo loco dicemus, tamen iſtæ erunt cauſæ inſtrumentales, ipſe verò Deus cauſa principalis; Itaque, ratione cauſæ, poteſt Beatus cognoſcere, imò de facto cognoſcit Mundi finem in Deo, ſcilicet in Diuina eſſentia Mundi finem intellectui beato repręſentante, & Beatus cognoſcit Deum, tanquam cauſam hunc effectum operaturam; Atque ita dicendum eſt, Beatum cognoſcere Mundi finem, vt contingens eſt; Quamuis enim talis finis ad Deum, Cauſam principalem relatus, non ſit contingens, quia ſuppoſito decreto Diuino de Mundi deſtructione, & pręſuppoſita Sciẽtia Dei, qui ab æterno ſuo intellectu fertur in talem deſtructionem, infallibiliter eueniet; Attamen comparatus hic finis ad Mundum, & ad cauſas proximas inſtrumentales, quæ concurrent ad ipſum deſtruendum, dicitur effectus contingens, tum ratione ſubiecti, in quod cadet deſtructio, tum ratione cauſæ proximæ deſtruentis; Docet enim D. Tho. loco prænotato, quod quamuis contingens reſpectu ſcientiæ Diuinæ, cui ſubiacet, ſit neceſſarium, & vt relatum ad cauſam remotam, quæ eſt Deus; Tamen in ordine ad cauſas proximas dicitur contingens. Hinc cum Deus cognoſcat contingentia, etiam cum habitudine, & relatione ad proximas cauſas, dicitur contingens cognoſcere, etiam vt contingens; Quare Beatus cognoſcit finem Mundi in ſua cauſa, quę eſt Deus, & cognoſcit ipſum, vt contingens; Non autem cognoſcit hoc contingens, vt eſt in ſe ipſo; Nam hoc modo cognoſceret etiam tempus, quo debet contingere. Illud enim, quod cognoſcitur in ſe ipſo, debet eſſe actu, iuxta illud Philoſophicũ pronunciatum, Res cognoſcitur, quatenus actu eſt. Quamobrem, ſi tale contingens cognoſceretur in ſe ipſo à Beato, eſſet actu præſens intellectui ipſius Beati, & propterea ipſe Beatus apprehenderet tanquam præſentem differentiam temporis, in qua Mundi occaſus eueniet; Ex quo ſequitur, quod intellectus Beatus comprehenderet æternitatem, quæ continet in ſe, & ambit omnes temporum differẽtias, & ipſas habet, tanquam præſentes, cum in ipſa æternitate nulla ſit ſucceſſio, ſed ſit menſura tota ſimul; Quare hæc cognitio finis Mundi in ſe ipſo, ſi actu haberetur ab intellectu Beato, ſupponeret intuitum æternum, & talis notitia menſuraretur æternitate, quæ eſt propria Dei menſura. Quocirca docet Caiet. in Comment. quæſt. ſupra citatæ, Quod ad cognoſcenda futura contingentia in ſe ipſis, duo requiruntur, Intuitus æternus, & plenitudo rationis repræſentatiuæ, Vtrumq; verò includit infinitatem, cuius non eſt capax intellectus creatus Beati; Quo fit, vt ipſe nequeat Mũdi finem cognoſcere, vt eſt contingens in ſe ipſo, & propterea tempus definitum

Futurũ contingens duplex eſt.

Cauſa duplex.

Quomodo Beatus cognoſcat finem Mundi.

Res cõtingens eſt neceſſaria ſimul.

Quid ſit cognoſcere in ſua cauſa, & in ſe ipſo.

Cognitio comprehẽſiua.

Aeternitas menſura Dei.

Quid requiratur ad cognitionẽ futurorum contingentium in ſe ipſis.

Beatus nõ cognoſcit finẽ Mundi.

finis Mundi ignoret.

Obiectio de viſione Beatorum, & ſolutio.

Obijcies: Beati multa futura cōtingentia vident in Deo, Ergo etiam vidēt diem Iudicij, Vel aſſignanda eſt ratio, ob quam inter ea futura contingentia, dies Iudicij, & finis Mundi non enumeretur. Reſpondendum eſt, Beatos non videre aliqua futura contingentia, ex vi viſionis beatificæ, ſed potius per reuelationem ipſis à Deo factam; Etenim ex Doctrina D. Thomæ, aliorumque Theologorum, Beatorum viſio non eſt talis à principio, vt quædam nō videant, quæ poſtea progreſſu temporis videant, & cognoſcant in Deo. Igitur, ſi id proueniret à viſione Beata, in ipſamet viſione fieret alteratio, quod non eſt admittendum, quoniam Beati, tam clarè vident Deum à principio Beatitudinis, quam poſt multa ſæcula. Quinimò contingere poteſt, vt ille, qui eſt minus Beatus, ideſt minus Deum videt, plura tamen ſciat, & cognoſcat ſpectantia ad ſuum ſtatum, quam ille, qui eſt magis Beatus, & magis videt Deū; Ille enim, qui fuit fundator alicuius Ordinis Religioſi, ſi ſit Beatus, plura ſcit ſpectantia ad ipſum, tamquam caput, de regimine, & cōſeruatione ſui Ordinis, quam ſciat Beatior illo, qui Religioſam familiam non inſtituit. Quare aſſerendum eſt, quod in Beatis videre ea, quæ ſunt extra Deum, non oritur ex viſione beata, neque ex vi viſionis, ſed ex reuelatione, quam Deus pro ſua voluntate facit Beatis potius de his futuris, quam de alijs. Et hæc eſt Ratio potiſſima, ob quam cum Beati multa contingentia futura cognoſcant, tamen ipſos latet definitus dies Iudicij, & finis Mundi, ſcilicet, quia Deus nō vult illis talem diem ob ſua occulta arcana, & imperſcrutabilia Iudicia reuelare; Et ſi aliquam innuere placet cauſam, propter quam Deus huiuſmodi myſterium temporis occaſus Mundi deneget intellectibus Beatis, hæc fortaſſe afferri poteſt, quæ ex communi Thologorum conſenſu petita eſt. Beati vident omnia ſingularia, quæ pertinent ad ipſorum ſtatum, vt tradiderunt D. Thomas 3. parte, quæſt. 10. art. 2. Caiet. 2. 2. quæſt. 83. art. 4. Sotus in 4 ſent. diſtinct. 49. quæſt. 3. art. 3. concluſ. 10. Ideò cum ad ſtatum Beati non videantur pertinere circumſtantiæ finis Mundi, & præſertim tempus, affirmandum eſt ipſi Beato Deum non reuelare circumſtantiam temporis de fine Mundi.

In viſione Beatorū nō ſit alteratio.

Vnde ſit, quod vnus Beatus quandoq; plura videt, quā alter.

Ad ſtatum Beati non pertinent cognitio finis Mūdi.

Quomodo ſingularia, quæ accidunt, cognoſcuntur à Beatis.

Statuendum igitur eſt, Beatos ſingularia, quæ accidunt, non cognoſcere in Verbo ab initio ſuæ Beatitudinis, ſed temporis ſucceſſu illa cognoſcere, alia viſione, ac reuelatione peculiari, vt inter cæteros affirmant Vaſquez in primam partem diſp. 50. cap. 1. & Beccanus quæſt. 13. de Viſione Dei; Quare cum Beati ab exordio ſuę Beatitudinis cognoſcant quidem, Mundum aliquando defecturum, & ad exitium à Diuina Potentia perducendum eſſe, attamen non cognoſcunt multas circumſtantias ad finem Mundi ſpectantes, & præſertim definitum tempus, quo deſtruenda eſt hæc rerum Vniuerſitas cum Arcanum hoc in Theſauris Diuinæ ſapientiæ, in Chriſto habitantis, deliteſcat.

Ignota ſūt Beatis circumſtantia finis Mundi.

CAPVT SECVNDVM.

Series rerū tractādarū proponitur.

Quę futura contingentia cognoſcat Angelus; Finis Mundi quomodo ignotus ſit Angelo. Demonſtratur proportio Myſterij Incarnationis, & finis Mundi in ordine ad cognitionē Angelicam, & primus Aduentus Chriſti cum ſecundo comparatur; Declaratur quomodo naturaliter Angelus Mundi occaſum cognoſcat, & quomodo ſupernaturaliter. Diluitur dubitatio de notitia Angelorum, quoad tempus mundani excidij, & oſtenditur ipſos illud tempus ignorare Dauid, D. Ioan. D. Auguſt. & Gregorij ſententiæ explicantur de numero Electorum ab Angelis cognito, & de reparandis Angelorum ruinis per Electos. Beatam Virginem ſcire diem Iudicij eſſe probabile, ſtatuitur.

Fu-

Futura cõtingẽtia in triplici diſferentia.

FVtura Contingentia, quæ ab Angelis cognoſcuntur naturaliter, tũ Beatis, tum Damnatis ſunt in triplici differentia; Aliqua enim dependent à cauſis naturalibus neceſſariò operantibus, vt Eclypſis Lunæ proueniens ab interpoſitione Terræ inter Solem, & Lunã, & Eclypſia Solis proueniens à tali coniunctione Lunæ cum Sole. Hos effectus naturaliter contingẽtur perfectiori modo ſciũt Angeli, quam omnes ſimul ſapientes. Et quamuis Mundi finem præcedere poſſint Eclypſes, & alij effectus naturaliter producti; Tamen cum finis Mũdi à cauſis naturalibus neceſſariò operantibus non dependeat, quia nulla eſt cauſa naturalis, quæ poſſit Mundum euertere, conficitur ſanè, quod Mundi finis ſecundum hanc rationem ab Angelis certitudinaliter non cognoſcatur.

Futurum contingens à cauſis neceſſarijs.

Vel futura Contingentia ſunt ea, quæ vt in pluribus eueniunt, de quibus maiorem cognitionem habent Angeli, quam homines; Nam cum Angeli cognoſcant perfectius cauſas impedientes effectum, poſſunt de ipſo effectu certius prænũciare, quam homines. Propterea cum Mundi finis non enumeretur inter ea, quæ vt in pluribus eueniunt, profectò ab Angelo nequit cognoſci certa cognitione, quamuis poſſit ſuo Intellectu per coniecturas felicius procedere, quam homo ad Mundi finis notitiam aſſequendam.

Futura contingentia, quæ ſæpè eueniũt.

Vel tandem futura Contingentia ſunt illa, quæ raro eueniunt, & ſunt cauſalia, vel fortuita, v.g. quod aliquis effodiendo ſepulcrum inueniat Theſaurum; Angelus enim antequam ille fodiat terram, neſcit illum hominẽ inuenturũ eſſe Theſaurum, cum verò Terram fodit, ſcit Theſauri repertionem, quoniam notum eſt Angelo in eo loco abſconditum eſſe Theſaurum. Itaque Contingentia futura caſualia, vel fortuita latẽtia in ſuis cauſis fortuitis latent Angelos; Et quamuis finis Mundi relatiua ad Deum nõ ſit fortuitus, ſed ſummus ſuæ Diuinæ Prouidentiæ effectus; Tamen relatua ad Creaturas, quæ concurrent ad deſtructionem Mundi, erit vel caſualis, reſpectu Creaturæ irrationalis, vel fortuitus, reſpectu Creaturæ rationalis, iuxta illud pronunciatum Ariſt. 2. Phyſic. Fortuna eſt Cauſa per accidens eorum, quæ agunt per electionem, ad differentiam caſua, qui eſt in ijs, quæ agunt ſine electione.

Futura contingentia, quæ raro eueniũt.

Finis Mũdi fortuitus reſpectu creaturæ, nõ Dei.

Definitio Fortunæ.

Neque prætermittendum eſt, quod cognitio naturalis, quæ conuenit Angelo, habetur ab ipſo per ſpeciem intelligibilem in ipſius intellectu impreſſam, per quam ſpeciem non poteſt certo cognoſcere, niſi præſentia, & actu in rerum natura exiſtentia. Et ratio eſt, quia id, quod cognoſcitur ab Angelo, vt præſens, habet naturam ſimilem ſuæ ſpeciei intelligibili ipſum repræſentanti; Illud autem, quod non eſt actu, non poteſt talẽ habere ſimilitudinẽ. Quare cum Mundi finis nunc non exiſtat, nullamque propterea habeat ſimilitudinẽ cum ſpecie intelligibili Angelorum, planè conſtat, ab Angelis naturaliter non cognoſci. Nam hæc potiſſima intercedit differentia inter cognitionem Contingentium reſpectu Dei, & notitiam eorumdem reſpectu Angeli; Quod futura Contingentia coexiſtunt Deo, quia rationes rerum omnium præſentes habet apud ſe, ſiue ratione Idearum in Mente Diuina repræſentantium res cum conditionibus exiſtentiæ, ſiue ratione Diuinæ eſsẽtiæ repræſentatis, prædicta in ratione ſpeciei intelligibilis; Hinc Diuinus intuitus fertur ab æterno ſupra omnia, vt ſunt in ſua præſentialitate; Quæ eſt Doctrina D. Thomæ p. parte q. 14. Art. 13. & Caiet. ibidem. Cum autem Angelo futura Contingentia præſentia non ſint, niſi quatenus actu ſunt, propterea Angelus certa naturali ſua cognitione nequit attingere niſi ea, quæ actu exiſtunt. Nam futurum Contingens certa cognitione non eſt ſcibile, & quando ſcitur, non ratione futuritionis, vt ſic dixerim, ſcitur, ſed ratione præſentialitatis.

Quomodo cognoſcat Angelus.

Cur finis Mundi nõ cognoſcatur ab Angelo.

Diſcrimen inter cognitionẽ Dei, & Angelorum reſpectu contingentium.

Futurum Contingẽs non eſt ſcibile certa cognitione.

Addendum eſt, Angelos non cognoſcere naturaliter effectus proximè, vel remotè à libero arbitrio humano dependentes, quamuis per coniecturas, & per diuturnam experientiam conijcere poſſint, quid probabilius ſit in tali caſu euenturũ. Neque Angeli cognoſcũt cogitationes alterius Angeli, ex voluntate ipſius dependentes, vt docet D. Thomas 1. p. q. 57. art. 5. Multò minus poterunt cognoſcere ea, quæ à ſola Dei voluntate dependent, vt eſt finis Mundi, & ipſius tempus. Quod eſt conſonum Apoſtoli pronunciato prima ad Corint. 2. Quæ ſunt hominis nemo nouit niſi ſpiritus hominis, qui in ipſo eſt. Ita dicendum erit, quæ ſunt Dei, nemo

Quæ ab Angelis nõ cognoſcuntur.

nouit

nouit, niſi ſpiritus Dei.

Cognitio Angeli circa finem Mundi, & tempus.

Animaduertendum eſt diuerſo modo ratiocinandum eſſe de Mundi fine relato ad cognitionem Angelicã, & de tempore, quo Mundus finem ſortietur. Etenim ex dicendis conſtabit, Mundi finem notum eſſe Angelis cognitione ſupernaturali, tẽpus autem ignotum eſſe. Exiſtimo enim de notitia finis Mundi in ordine ad Angelos eo modo philoſophandum eſſe, quo diſcurrunt Theologi de cognitione myſterij Incarnationis, quod aſſerunt Angelis ab initio ſuæ creationis, dum adhuc erant in via, fuiſſe reuelatum, vt tradit D. Thomas 1. p. q. 64. art. 1. ad 4. Caietanus in 3. p. q. 7. art. 1. & fuit ſententia Ruperti in dictum Ioan. cap. 8. Ille homicida erat ab initio, & Catharini lib. de eximia Chriſti prædeſtinatione; Et ratio potiſſima eſt, quoniam huiuſmodi cognitio fuit impertita Adamo, ex D. Thoma 2. 2. q. 2. art. 7. & 3. p. q. 1. art. 3. ad primum; Cui conſonat Auguſt. lib. ſuper Geneſim cap. vltimo; Nam primus Parens in ſtatu innocentiæ habuit fidem explicitam Chriſti, & myſterij Incarnationis, & colligitur ex illo dicto Geneſis cap. 2. Hoc nunc os ex oſſibus meis; Quæ verba D. Paulus ad Epheſ. 5. interpretans ait, Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto, & Eccleſia; Tum quia maximè conſonum erat ſtatui Angelorum, vt tale myſterium in via perciperent, quoniam Angeli ſunt adminiſtratorij ſpiritus, Teſte Paulo, propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis. Cognouerunt igitur Angeli in via myſterium Incarnationis, non quidem quatenus hoc myſterium ordinãdum erat ad redemptionem generis humani, quia Adamo non fuit cognita in ſtatu innocentiæ ipſius ruina, ergo nec Angelis; Sed quatenus ordinandum erat ad conſummationem gloriæ, & Chriſtus debebat eſſe Caput hominum, & Angelorum, conueniens erat, vt Angelis in via Chriſtus verus Dominus reuelaretur. Imò ſunt nonnulli Theologi, qui aſſerunt Luciferũ, & eius ſectatores ex reuelatione Incarnationis ſumpſiſſe occaſionẽ rebellandi contra Deum, per ſuperbiam, & inobedientiam, ægrè ferentes Verbum, & filium Dei, non de Angelica, ſed de humana natura ſumpturum fuiſſe carnem. Quod ſi Angeli in via tale myſterium cognouerunt, clariorem deinde hauſerunt notitiam de eodem myſterio Angeli, qui confirmati in gratia Beatitudinem ſunt aſſecuti; Itaque à principio ſuæ Beatitudinis cognouerunt myſterium Incarnationis, & Chriſtum filium Dei conſtituendum eſſe Regem Gloriæ, Caput hominum, & Angelorum.

Myſteriũ Incarnationis reuelatum fuit Angelis.

Incarnatio nota fuit Adamo, & ratio aſſectas.

Expoſitio D. Pauli circa verba Scripturæ.

Conſona fuit Angelis cognitio Incarnationis.

Vnde ſumpſit occaſionẽ peccandi Lucifer.

Corollariũ

Verum quidem eſt, quod ipſis Angelis tum in via, tum Angelis Beatis in Patria ignotæ fuerunt quædam Incarnationis circumſtantiæ, vt Locus, Tempus, Mater, Modus, atque alia, quæ ex illo ineffabili myſterio derivata ſunt, vt reparatio generis humani, inſtitutio Sacramentorum, Modus vocationis Gentium, atque alia, quæ temporis progreſſu cognouerunt; De quibus Paulus ad Epheſ. 3. ait, Quæ ſit diſpenſatio Sacramenti abſconditi à ſeculis in Deo, qui omnia creauit, vt innoteſcat Principibus, & Poteſtatibus in cęleſtibus per Eccleſiam multiformis gratia Dei; Quare Angeli per ea, quæ facta ſunt in Eccleſia, acquiſiuerunt claram notitiã illorũ, quæ in Verbo de myſterio Incarnationis antea non viderunt; Non enim ex verbis D. Pauli colligitur, Angelis tunc innotuiſſe myſterium Incarnationis, quando prædicatum eſt, ſed quia ea prędicatio fiebat in conſpectu Angelorum, clariorem tunc obtinuerunt notitiam, & quemadmodum deinde, labentibus ſæculis, Deus reuelauit Archangelo Gabrieli Locum, & Tempus, & Matrem, in cuius ſinu eius filius erat concipiendus; Ita etiam potuit alia Angelis reuelare circa idem myſterium, quæ ab initio ipſiſmet Angelis ignota prorſus fuerunt.

Quamuis Angeli cognouerunt Incarnationem, non tamen cognouerunt omnes circumſtantias.

Quomodo Angeli cognouerint circumſtãtias Incarnationis.

Quibus poſitis dico, quod quemadmodum de primo Chriſti Aduentu multæ circumſtantiæ perſpectæ non fuerunt Angelis, neque in via, neque in principio Beatitudinis; Ita dicendum eſt, quod Angelis in via compertum non fuit Chriſtum futurum eſſe Iudicem in ſecundo Aduentu in fine Mundi, quia hoc ſupponit notitiam culpæ Adami, & aliorum actualium peccatorum, de quibus notitiam nõ habuerũt Angeli in via, cognoſcentes myſterium Incarnationis. Secus autem dicendum eſt de Angelis Beatis, qui quantumuis ab initio Beatitudinis omnia ad Chriſtum ſpectantia non cognouerint, cognouerunt tamen, poſt quam Adam peccauit, Chriſtũ redempturum eſſe Genus humanum, Iudicem

Angelus in via non cognouit Chriſtum futurũ Iudicem.

Cognitio Angeli poſt peccatum Adã.

dicem ſupremum in fine Mundi futurum, & conſequenter de fine Mundi notitiam habuerunt, vel in Verbo, per extenſionem viſionis, vel per reuelationem, & ſpecies à ſupremo lumine effluxas.

Obiectionis ſolutio, & ſacræ Scripturæ expoſitio.

Neque obſtat Angelos apud Iſaiã cap. 63. & apud Dauid pſalm. 23. quaſi ignorantes myſterium Incarnationis interrogare Chriſtum ad Cęlum aſcendentem. Quis eſt iſte Rex gloriæ? ait Dauid. Quis eſt iſte, qui venit de Edom? inquit Iſaias; Nam ea verba non ex ignoratione myſterij, ſed ex ſtupore inſoliti ſpectaculi profecta ſunt, & ſunt argumenta admirantis, & exultantis ſpiritus, & ex animo magnificantis Chriſtum; Vel dicendum eſt, quod fuerunt conceptus non Angelorum, & Chriſti, ſed ipſorum Prophetarum.

Qualis cognitio Angeli circa primũ aduentum Chriſti, & ſecundum.

Quemadmodum igitur Angelis fuit reuelatus primus Chriſti Aduentus, ſecundum ſuam ſubſtantiam, ſed non ſecundũ omnes circumſtantias; Ita dicendum eſt; Aduentum ſecũdum Verbi Incarnati Angelis reuelatum eſſe, nõ ſecundum omnes circumſtantias, præſertim temporis, ſed ſecundum ſubſtantiam tantum; Qui Aduentus, cum importet finale Iudicium, & connotet finem Mundi, aſſerendum eſt Angelis quoque innoteſcere finem Mũdi, ſed non tempus definitum, quo Mundus, ex occulto Dei decreto, terminare debet;

Angeli multa cognoſcũt decurſum tẽporis.

Et quemadmodũ Beati decurſu temporis ex D. Thoma parte 1. q. 18. art. 7. multa cognoſcunt, quæ in principio ſuæ Beatitudinis non viderunt; Ita affirmandum eſt poſſe Angelos habere, ſucceſſu temporis, reuelationem etiam de tempore exitij Mundi.

Quomodo Angelus non cognoſcit naturaliter finẽ Mundi, & quomodo dicendus eſt naturaliter cognoſcere.

Sit igitur concluſio, Angelos cognitione naturali finem Mundi non cognoſcere; Quod ita intelligendum eſt, ſcilicet in Intellectu Angelico non eſſe ſpeciẽ inditam præciſè, ac formaliter Mundi finem repræſentantem; Dicendum eſt tamen ipſum Angelum finem Mundi naturaliter cognoſcere, quatenus per ſpecies rerum naturalium ſibi congenitas cognoſcit rerum defectibilitatem, vnaque cõgnoſcit cauſam potentem Mundum deſtruere, quæ eſt Diuina Omnipotẽtia; Angelus verò, vt Beatus, ſua Beata cognitione cognoſcit; quemadmodum cęteri Beati in Verbo, Mundi finem clariſſima cognitione; Nam ſi ex oraculis Prophetarum, ex dictis Saluatoris noſtri, ex teſtimonijs Apoſtolorum nos habemus, & amplectimur, vt Articulum fidei, Mundi finem; Multò clarius, & perſpicacius vident Beati in Deo myſteria fidei, iuxta illud Pauli. Videmus nunc per ſpeculum, & in ænigmate, tũc autem facie ad faciem;

Quomodo Beati videt myſteria gratiæ.

Verum quidem eſt, quod Beati vident myſteria gratię in Verbo, non quidem omnia, neque ęqualiter omnes, neque ſimul, ſed prout Deus voluerit eis reuelare, & eo tẽpore, quo placuerit reuelare. Ita D. Thomas 1. p. q. 57. a. 5. Quare ſuperiores Angeli perfectius diuinam eſſentiam videndo, plura cognoſcunt myſteria, quam Angeli inferiores, quibus manifeſtant, eos illuminando.

Sententia D. Thomæ de cognitione Angelorum.

Et animaduertit D. Thomas, quod maximè noſtro deſeruit propoſito, & ſupra indicatum eſt, ſcilicet Angelos à principio ſuæ creationis, & Beatitudinis quædam myſteria cognouiſſe, & quædam poſtea ſucceſſu temporis comperta habuiſſe, iuxta ipſorum officiorum congruẽtiam. Quocirca videtur aſſerendum, Angelos, ab initio ſuæ Beatitudinis poſt cognitum peccatum Adæ cognouiſſe quidem hoc myſterium de finali Iudicio faciendo à Chriſto, & conſequenter cognouiſſe finem Mundi, tamen multas circumſtantias, & præſertim tempus ignoraſſe, quia hoc deinde reuelabitur ipſis à Deo, quando erit proxima Mundi deſtructio, in qua Angelorum miniſterium adhibebit.

Cognitio Angeli circa finem Mũdi poſt lapſũ Adæ.

Sententia Riccardi, & Auguſtini circa cognitionẽ Angelorũ.

Occurrendum eſt difficultati, quæ excitatur à Riccardo in 4. ſent. referente Soto in 4. diſtin. 43. q. 2. art. 3. Exiſtimat enim Riccardus Angelos diem Iudicij perſpectũ habere; Nam quamuis id non pertineat ad ipſorum gloriam eſſentialem, ſpectat tamen ad eorum gloriam accidentalem, quia res eſt digniſſima ſcitu. Videtur fauere D. Auguſt. in Enchiridio cap. 36. vbi aſſerit Sanctos Angelos numerum prædeſtinatorum hominum cognoſcere; ex quo dicto inferri poteſt, quod cum homines prædeſtinati ſint ad reparandas Angelorũ ruinas, quibus impletis, ceſſabit Mundus, ſi ipſis notus eſt numerus prædeſtinatorũ, videtur etiam notum tempus poſtremi termini ipſius Mundi.

Illuſio ex ſuperiori ſententia.

Confirmatio ex Dauide.

Verum quod abſoluto implemento Angelicæ ruinæ, terminare debeat Mundus, apparet ex verbis Dauid coniungentis Iudicium

dicium finale cum implemento ruinarum Angelicarum, dum ait; Iudicabit in nationibus, implebit ruinas, conquaſſabit capita in terra multorum.

Ex Ioanne.

Conſonat D.Ioan. Apoc.6. Et dictum eſt illius, vt requieſcerent, adhuc tempus modicum donec compleantur conſerui eorum.

Ex Gregorio.

Confirmat D. Gregorius Homil. 24. his verbis; Superna illa Ciuitas, & Angelis, & hominibus conſtat, ad quam credimus tantis generis aſcendiſſe, quantos illic contigit Angelos remanſiſſe.

Solutio obiectionis, & expoſitio.

Nihilominus ex dictis non colligitur, electos illos ſolum, euehendos eſſe ad Cælum, qui ſedes, & loca ab Angelis derelicta implere poſſunt; Nam eſto, quod Angeli cognoſcant tertiam partem ſtellarum cum Dracone, ideſt tertiam partem Angelorum cum Lucifero cecidiſſe; Tamē quia neſciunt numerum prędeſtinatorum, quo completo, finire debet Mundus, fit, vt diem Iudicij, ac finem Mundi ignorent.

Exponitur D. Auguſtinus.

Neque id intelligitur ex D. Auguſt. qui in Enchiridio cap. 61. aſſerit, Angelos non abſolutè cognoſcere numerum hominum electorum, ſed ſolum quot homines aſſumantur ad reparandas Angelorum ruinas;

Verba D. Auguſtini.

Et ipſius concepta verba hæc ſunt. Ex ipſa hominum retentione ruinę illius Angelicę detrimenta reparantur. Subdit; Et vtique nouerūt S. Angeli docti à Deo, cuius veritatis æterna contēplatione beati ſunt, quāti ſūt, quāti numeri ſupplementū de genere humano integritas illius ciuitatis expectet.

Sententia Suarez de Beatis.

Cęterum, vt animaduertit Suarez Tom. 2. in 3.p. q.59. diſp.13. ſect. 4. Homines nō ſolum aſſumuntur ad Beatitudinem, vt ſuppleant Angelorum ruinas, ſed etiam per ſe, ac ex primaria Dei Intentione; Quare plures fortaſſe erunt homines prædeſtinati, quam ad reparandas Angelorū ruinas aſſumpti; Ideò quamuis numerus talium hominum electorum, & reparantium ruinas Angelicas cognitus eſſet Angelis, non tamen abſolutè cognoſcunt numerum omniū hominum prædeſtinatorū, maximè cum ille ſolum dependeat ex libera Dei Voluntate;

Numerus omnium prædeſtinatorum ignotus Angelis.

Quamobrem, ſuppoſita deficientia Mundi, quando numerus prædeſtinatorum completus erit, hoc numero ab Angelis ignorato, ignoratur pariter definitum tempus finis Mundi. Neque teſtimonia Dauid, D. Ioan. & D. Gregorij demonſtrant, quod dumtaxat impletis ruinis Angelicis, faciendum ſit Iudicium, & renouandus ſit Mundus;

Obiectio ex ſcriptura ſolu tur.

De Beatiſſima autem Virgine, cum idem Suarez, ex aliorum Theologorum ſententia affirmet; ipſam videre ſcientia viſionis, quæ videntur ab Anima Chriſti exceptis quibuſdam, inquit Suarez, quod fortaſſe à Beata Virgine cognoſcitur illa dies; Et mirandum non eſt, Angelorum Reginæ concedi, quod Angelis denegatur.

Sententia Suarez de cognitione B.Virginis circa finē Mundi.

Ratio ex Scriptura, cur Angelus non cognoſcit finē Mundi.

Angelos autem diem Iudicij, & finem Mundi neſcire teſtatur ipſemet Chriſtus, Matthæi cap. 24. dum ait; De Die illa nemo ſcit, neque Angeli Cęlorum, niſi Pater ſolus; In quibus verbis explicandis obſeruat Toſtatus, id quod etiam ſupra à nobis indicatum fuit, nimirum, quod poſt diem Iudicij, quando conſummata erit felicitas cuiuslibet Beati, & nihil ei addetur, quilibet Beatus ſciet pręterita, pręſentia, & futura:

Ante diē Iudicij auget cognitio Angelica.

Ante diem verò Iudicij, cum poſſit ſemper augeri notitia, ac Beatitudo, nō eſt incōueniens, quod Beati, & Angeli aliqua ignorent, inter quæ eſt Dies Iudicij;

Qui ſint Angeli Cælorum.

Et animaduertendum eſt cum eodem Toſtato, particulam illam, Angeli Cęlorum, addere emphaſim, ſignificat enim Angelos non ſolum miniſtrantes id ignorare, ſed etiam Angelos aſſiſtentes; qui dicuntur Angeli Cęlorum, quia in Cęlis ſemper manent, & ſemper Deo deſeruiunt.

Ratio, cur Angeli nō cognoſcunt finē Mundi.

Confirmat id Cardinalis Bellarminus Tomo 1. lib.4. cap. 5. de Anima Chriſti §. Reſpondeo, vbi aſſerit, Angelos neſcire vllo modo diem Iudicij, tum quia non eſt eis neceſſaria hæc cognitio, tum quia, inquit ipſe, nunquam legimus, Angelos omnia noſſe. Adhæret Suarez Tomo 1. diſp.25. art.2. §. ſolum poteſt obijci. Et hæc de cognitione Angelorum circa Mundi finē, & Tempus dicta ſint ſatis.

An Dæmones cognoſcunt finem Mundi.

Quoniam verò hucuſque actum eſt de cognitione finis Mundi, & eius temporis, præſertim in ordine ad cognitionem Angelorum Beatorum, proximum eſt, vt breuiter perquiramus; An Angeli praui, ideſt Dæmones notitiam habeant de occaſu Mundi, nec non de ipſius tempore.

Cognitio naturalis Dæmonis.

Pro cuius rei explicatione afferenda eſt doctrina D.Thomæ 1.p. q.64. art.1. in reſp. ad 5. docentis Dęmones multipliciter aliquam cognoſcere veritatem. Primo modo ſubtilitate ſuæ Naturæ, ſiue intelle-

telle-

Digitized by Google

telkctus, quoniam cognitio naturalis in Dæmonibus per peccatum, neque ablata, neque diminuta eſt, iuxta illud D. Dionyſij, Dona naturalia in eis integra remanſerunt; Præterea habere poteſt ab ipſis cognitio, quæ verſatur circa ſecreta Diuina

Cognitio Dæmonis per reuelationem.

Dæmonibus reuelata; Atque hæc notitia, non eſt quidem ab eis totaliter ablata, ſed quidem diminuta; Nam de ſecretis diuinis, tantum Dęmonibus reuelatur, quantũ conuenit, vel mediantibus beatis Angelis, vel per effectus temporales diuinæ virtutis

Cognitio Dæmonis per gratiã.

Illa verò cognitio per gratiam, quæ dicitur affectiua, producens Amorem Dei, & quæ propriè appellatur Donum Sapientiæ, non participatur à Dæmonibus, qui vti charitate, ita hac cognitione orbati sũt.

Cognitio Dæmonis per experientiam.

Alia quidem cognitio competit ipſis per experientiam longiſſimi temporis, non quia à ſenſu cognitionem rerum accipiãt, vt homines, ſed quia in rebus ſingularibus ab ipſis ſpectatis toties cõpleta eſt, & vt ſic dixerim, exercitata, ſimilitudo illius ſpeciei intelligibilis, quam ſibi naturaliter inditam habent. Hinc D. Auguſt. lib. de Diuinatione Dęmonũ teſtatam reliquit hanc veritatem his verbis; Acceſſit etiam Dęmonibus per tam longum tempus, quo eorum vita protẽditur rerum longe maior experientia, quam poteſt hominibus propter breuitatem vitæ prouenire.

Dæmones cognoſcunt finẽ Mũdi cognitione naturali.

Per primam cognitionem Dæmonibus conuenientem, & à ſubtilitate ipſorum intellectus profectam ipſos cognoſcere finem Mundi, patet, quia proprio Intellectus acumine cognoſcunt rerum defectibilitatem, & vt dictum eſt ſupra de Angelis beatis, cognoſcunt etiam Deum eſſe Cauſam potentem Mundum deſtruere, quemadmodum ipſum cognoſcunt Creatorem Vniuerſi.

Dæmones cognoſcunt finẽ Mũdi per reuelationem.

Inſuper conuenit aſſerere Dæmonibus reuelatum fuiſſe Mundi finem, non vt acrius pro temporis auguſtijs vexarent homines, ſed vt ſciant, ſe tandem omnes in Tartareos carceres perpetuo eſſe conijciendos, ibique maiori ſupplicio poſt Mundi finem plectendos, iuxta ſententiã à Iudice ſupremo in damnatos atque in Dæmones inferendam.

Nota ſunt Dæmonibus ſacra teſtimonia.

Accedit, quod Dæmonibus nota ſunt ſacra teſtimonia ſecundum Chriſti aduentum, & Mundi occaſum annunciantia, quemadmodum notæ ſunt prædicationes quæ toties hac de re habitæ ſunt, & habentur. Quinimo notandum eſt cum Angelico Doctore 1. part. q. 46. a. 1. ad 4. Dæmones cognouiſſe in via, vt cognouerunt cæteri Angeli, ex ſupradictis, myſterium Incarnationis;

Dæmones cognouerũt in via myſteriũ Incarnationis.

Quod clariſſime reperit idem Doctor in 2. ſent. diſtinctione 11. q. 1. art. 4. Obſeruandum quidem eſt, quod talis cognitio de filio Dei carnem aſſumpturo Dæmonibus tradita, non ſatis fuit, vt ipſo adueniente, Dæmones eum certo cognoſcere poſſent, quia multa ſanè cognouerunt de Chriſto, & Meſſia, ſed ante ipſius mortem non eam

Qualis fuerit cognitio Dæmonis circa Incarnationem.

perfectam notitiam habuerunt de illo, vt verè ipſum cognoſcerent Deum, & hominem. Propterea magna Dæmones inuadebat ſuſpicio, & formido, vel quia ipſi pro malitia propria, coram tot miraculis, quæ Chriſtum Dei Filium prædicabant, ſe ipſos excæcarent, vel quia Deus illis cõcurſum generalem denegaret, nec multa clarè perſpiciẽtes myſterium Redẽptionis impedirent, iuxta illud D. Auguſt. 9. de Ciuit. Dei cap. 21. Chriſtus tantum innotuit Dæmonibus, quantum voluit. Quamobrem dicendum eſt, quod ſicut Dæmonibus primus Verbi incarnati Aduentus notus fuit, ita etiam compertus ſit ſecundus;

Dæmon cognoſcit finẽ Mundi, ſed non tempus.

Sed quemadmodum ille non quoad omnes circumſtantias notus fuit; Haud ſecus iſte, quoad multas conditiones ignotus eſt, & præſertim quoad temporis circumſtantiam.

Obiectio ſoluitur.

Obijciet aliquis; Tempus finis Mundi Dæmonibus per prophetiam innoteſcere poteſt; Etenim cum Dæmones multa prędicant, quæ futura ſunt, videtur ipſis conceſſa Prophetia. Hæc difficultas excitata eſt à D. Auguſt. lib. ſupra allegato de Dęmonum Diuinat. vbi ita loquitur; Hac, & huiuſmodi facultate multa Dæmones futura pronunciant, cum tamen ab eis longe ſit altitudo illius prophetiæ, quã Deus per Angelos Sanctos ſuos, & Prophetas operatur. Nam ſi quid de illa Dei diſpoſitione prænunciant, audiunt, vt prænuncient, & cum ea prædicunt, quæ inde audiunt, non fallunt, neque falluntur, veraciſſima enim ſunt Angelica, & Prophetica Oracula. Sic non indignanter accipiatur, quod aliqua etiam talia Dæmones audiant, & prædicant, quaſi aliquid indignum ſit, vt quod ideò dicitur, vt hominibus innoteſcat, hoc non ſolum boni, verum etiam mali non taceant; Cum in

Nõ eſt indignũ Dæmones prædicere aliquod futurum.

ipſis hominibus, etiam vitæ bonæ præcepta videamus pariter à iuſtis, & peruerſis cantari, nec obeſſe aliquid, imò etiam prodeſſe ad maiorem notitiam, famamq; veritatis, cum de illa etiam hi, quicquid nouerunt, dicunt, qui ei peruerſis moribus contradicunt. In cæteris autem prædicationibus ſuis Dæmones plerumque, & falluntur, & fallunt. Falluntur quidem, quia cum ſuas diſpoſitiones pronunciant, ex improuiſo deſuper aliquid iubetur, quod eorum conſilia cuncta perturbet. Hucuſque Auguſt. Propterea aſſerendum eſt prophetiam, quæ propriè, & ſimpliciter ſit per ſolam Dei reuelationem, non propriè afficere Dæmones; ſed cum aliqua reuelatio fiat per Dæmones, poteſt ſecundũ quid, & impropriè illa reuelatio appellari prophetia; Quare illi, quibus aliqua per Dæmones contingit reuelatio, non appellantur ſimpliciter Prophetæ, ſed pſeudoprophetæ, ſeu falſi Prophetæ, & Idolorum Prophetæ. Videatur D.Thomas 2.2.q.72. a.5.& 6. Quamobrem cum Prophetię non poſſit ſubeſſe falſum, quia prophetia eſt cognitio intellectiui Prophetæ impreſſa ex reuelatione Diuina, & cum ſcientia diuina neque falli, neque fallere poſſit, planè ſequitur, prophetiam non poſſe decipere. Itaque licet Dęmones aliquando vera dicant, vt ſua mendacia, inquit Chryſoſtomus, rara veritate commendent, tamen quia veris falſa intermiſcent, quia fallunt, ait Auguſt. ſtudio fallendi, & inuida voluntate, qua hominum errore lætantur, nõ poſſunt verè eſſe Prophetę, neque tempus finis Mundi cum veritate enunciare; Et quamuis Dominus Deus poſſit tale tempus alicui Prophetę reuelare, id tamen nõ faceret Dęmonibus propter multas rationes, quas referre ſuperſedeo, ſed ob hanc potiſſimum, ne maiori ſęuitia, prętemporis anguſtijs, homines, & rerum vniuerſitatem turbarent. Inconcuſſum igitur, & firmum ſit, Dęmonibus tempus excidij Mundani ignotum prorſus eſſe, & ab ipſis nullatenus firmiter, & certò poſſe pręnunciari.

Quando Dæmones fallunt, & falluntur in prædicendo futura.

Prophetia non propriè conuenit Dæmonib.

Quid ſit Prophetia.

Dæmones licet quandoq; vera pronuncient non ſunt veri Prophetæ.

Cur Deus non reuelet Dæmonibus finẽ Mundi.

CAPVT TERTIVM.

Aſſertur error hæreticorum Chriſti ignorantiam blaſphemantium. Oſtenditur Chriſtum ſcientia infuſa occaſum quidem Mundi cognoſcere, ſed non tempus, vtrumque autem, & Occaſum, & Tempus cognoſcere Scientia viſionis, de qua multa in ordine ad Scientiam Chriſti indicantur. Variæ expoſitiones afferuntur de verbis Chriſti, Matthæi cap. 24. & explicatur quomodo Pater ſolus dicatur noſſe diem Iudicij.

Contextus rerum tractādarum hoc capite.

FVerunt Hæretici, qui Chriſto tantam ignorantiam tribuerunt, vt putauerint ipſum didiciſſe alphabetũ ſub ferula Præceptoris; Qui Hæretici dicti ſunt gnoſtici, ideſt ſcientes, per antiphraſim ita appellati, eo quia eſſent ignari; De quibus narrat Irenæus lib 1. aduerſus hęreſes cap. 17. cuius hęreſis habetur etiam mentio à Cyrillo Alexandrino lib. aduerſus Antropomorphitas cap. 14. Qui Hęretici non diſtinguuntur ab Agnoitis, ſeu Ignoitis, qui ignorantes dicuntur à verbo Græco Αγνοῶ, quod ignorare ſignificat, ſiue à verbo latino ignoro. De quibus Agnoitis fusè ſcribit Nicephorus lib. 18. Hiſtoriæ cap. 50. teſtaturque dictos fuiſſe Themiſtianos à quodã Themiſtio, à quo originem traxere, & de quo Sophonius Patriarcha Hieroſolymitanus mentionem habet in Epiſt. ad Sergium, quæ eſt in Concilio 5. Conſtantinopolitano. Act. 11. vbi inter alios hæreticos anathematizat Themiſtium de eo ſic loquentem; Themiſtius, qui fuit ignorantiæ Pater, qui Chriſtum verum Deum noſtrum diem Iudicij neſcire delirabat. Quod tamen intelligebant hi hæretici de Chriſto, non ſecundum propriam naturam, & Diuinitatem Verbi, ſed ſecundum humanitatem ei vnitam; Quibus hæreticis acceſſerunt Eraſmus, Melanchton, & Lutherus, qui non ſolum impiè opinãtur Chriſtum ignoraſſe diem Iudicij, ſed etiam in pueritia communem cum alijs pueris ignorantiam habuiſſe,

Hæreticis circa ſciẽtiam Chriſti.

Hæretici Agnoiti vnde dicũtur.

Themiſtij hæreſis.

Eraſmi Melãchtonis, Lutheri Hæreſis.

buiſſe, & vt corpore, ita ſcientia,& Animi dotibus creuiſſe. Quorum impia errata refert,& refellit Caniſius lib.3.de Virgine Deipara cap.22.

Locus difficilis Sacrę Script.

Difficile hac in re eſſe fateor Teſtimonium Seruatoris noſtri, Matthæi cap.24. & Marci cap.13. De die autem illa,& hora nemo ſcit, neque Angeli Cęlorum,niſi ſolus Pater; Adeò vt aliquis ex Sanctis Patribus ignorantiam Chriſto de illo die, ſecūdum ipſius humanitatem adſcripſerint, inter quos fuiſſe Athanaſium,& Cyrillum contendit oſtendere Vaſquez Tomo 1. in 3.p. diſp. 51.c. 1.& Toletus in caput 2. Lucæ annot.86. quamuis Suarez in bonū ſenſum trahat hac de re ſententiam Cyrilli, & Athanaſij, vtpotè conformem Nazianzeno, Baſilio, Damaſceno, & alijs; Propterea contra ſentiunt ferè omnes Patres aſſerentes Chriſtū perfectam habuiſſe de die Iudicij notitiam. Hieronymus in illum locum Matthęi cap. 24. Chryſoſtomus homilia 68. in eadem verba Matthæi, Ambroſius lib. 5. de Fide cap.7. Nazianzenus Orat. 36. Baſilius lib. 4. contra Eunomium; Bernardus homilia 4 ſuper Euāgelium Miſſus eſt, Auguſt. lib. 1. de Trinitate cap.12. Gregorius lib.7. epiſtolarū epiſt. 42. affirmantes vnanimiter nullam Chriſto, neque ſecundum humanitatem, attribuendam eſſe ignorantiam, & diuerſo modo explicantes verba D Matthæi, & Marci; Quorum verborum explicationē infra accuratè afferemus, & expendemus. Primum autem neceſſe eſt, vt nonnullis concluſionibus firmetur hæc veritas,quod Chriſtus de die Iudicij habuerit cognitionem perfectam.

Quid ſenſerint Sācti Patres de ſcientia humana Chriſti circa finem Mundi.

Sententia maioris partis Sāctorum Patrum.

Chriſtus ſecundum humanitatem nullā habuit ignorantiā.

Sit igitur prima Concluſio: Chriſtus non cognoſcit diem Iudicij, & finem Mūdi, vt Homo per ſcientiam increatam; Nā hæc, quæ eſt communis tribus Perſonis, non poteſt communicari Animæ Chriſti, & Ratio eſt, quia ſcientia diuina eſt actus vitalis ſuppoſiti intelligentis; At ſcientia increata non poteſt eſſe actus vitalis Animæ Chriſti,nec actio vitaliter ab ipſa procedens; Ideò per ſcientiam increatam Chiſtus non cognouit diem, & horam finis Mundi; Et colligitur ex D.Thoma 3.p.q. 9. art. 1. ad 1. vbi docet Animam Chriſti nihil potuiſſe formaliter intelligere per ſcientiam increatam.

Chriſtus nō cognoſcit, vt homo finē Mundi per ſcientiam increatam.

Probatio.

Confirmatio ex S. Thoma.

Secunda Concluſio. Chriſtus cognoſcit diem, & horam finis Mundi ſcientia viſionis, qua clarius, & perfectius videt diuinam Eſſentiam, quam vllus hominū, & Angelorum; Imò perfectius videt, non ſolum quam ſinguli Beati, ſed quam omnes ſimul ſumpti, ex D.Thoma 3.p. q.10. art. 4. Ratio verò potiſſima, ob quam Chriſtus diem Iudicij hac ſcientia cognoſcit; eſt quia, cum ſcientia viſionis amplectatur omnes temporum differentias, itaut feratur hęc ſcientia in præterita,pręſentia, & futura, conficitur ſanè inter futura contentum diem, & horam finis Mundi à Chriſto tali ſcientia cognoſci.

Chriſtus ſciētia viſionis cognoſcit horam finis Mundi.

Probatio.

Ad confirmandam hanc Theſim adduci poſſunt ea, quę à Theologis docentur; nimirum Chriſtum ſcire quodāmodo infinita, quia ſcit omnia,quæ ſunt in potentia Creaturæ,quæ ſunt infinita,non autem ſcit omnia, quæ ſunt in potentia Dei, & quæ ſpectant ad ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, ex D.Thoma 3.p. q.10. art. 2.ad 2. Et quamuis Chriſtus ſciat ea omnia,quę ſunt in potentia Creaturæ, quæ ſunt infinita,tamen Anima eius non comprehendit infinitum, quia infinita, quæ ſcit, non ſunt talia, ſecundum rationem eſſentiæ, itaut eorum eſſentia ſit infinita; Quemadmodum ſi eſſent infiniti homines, non tamen qui illos ſciret,cognoſceret infinitum ſimpliciter, ſed ſecundum quid, quia eſſentia illorum hominum eſſet finita; Ita quamuis Chriſtus cognoſcat infinita in numero, non cognoſcit tamen, & comprehendit Eſſentiam infinitam, quæ ſola in Deo eſt. Propterea Anima Chriſti Deū non comprehendit; & tale infinitum à Chriſto cognitum dicitur infinitum, non omnibus modis, ſed in aliquo genere. Quare non repugnat ab ipſo cognoſci; Et rectè aſſeuerandum eſt,Chriſtum quadam ſcientia ſimplicis intelligentię cognoſcere ea, quæ ſunt in potentia Creaturæ. Verum quia finis Mundi, & ipſius tempus nullatenus dependent à poteſtate creaturæ, ſed ſolius Dei, conſequitur Chriſtum, hac ſcientia imperfecta, vt ſic dixerim ſimplicis intelligentiæ non attingere Diem termini Mundi.

Confirmatio concluſionis.

Quæ ſit ſcientia ſimplicis intelligentiæ.

Infinitum aliud ſimpliciter, aliud ſecūdum quid.

Chriſtus ſciētia ſimplicis intelligentiæ nō cognoſcit horā finis Mundi.

Ratio verò potiſſima à poſteriori deducta, propter quam Chriſtus ſciētia viſionis hoc tempus compertum habere debeat, hæc eſt. Beati, vt ſupra diximus, vident ea, quæ ſpectant ad ipſorum ſtatum. Igitur

Ratio, qua Chriſtus cognoſcat ſciētia viſionis horam finis Mundi, adducitur.

cum Chriſtus ſit caput Angelorum, & hominum, cum futurus ſit omnium Iudex, cum omnia ſubiecta ſint pedibus eius, debet omnia noſſe, quæ ad ipſius ſtatum pertinent, inter quæ cum ſit hora Iudicij, quę eſt finis Mundi, hæc quoque competta ſit ipſi neceſſe eſt, non ſolum quantum ad Diuinam Naturam, ſed quantum ad humanam. Nam vt argumentatur Chryſoſtomus; Si Chriſto homini datum eſt, vt ſciat qualiter oporteat iudicare; quod eſt maius, multò magis datum eſt ei ſcire, quod eſt minus, ſcilicet diem Iudicij. Tandē aſſerendum eſt, quod cum per Verbū diuinum facta ſint omnia, & ſine ipſo factum ſit nihil, etiam tempora per ipſum ſunt facta; Inconueniens autem eſt, Authorem temporum neſcire tempus, & horam Iudicij. Si verò Chriſtus perfectiſſimè nouit Patrem, vt ipſe toties clariſſimè teſtatus eſt, potiori iure diem nouit Iudicij. Et ſi Pater reuelauit Filio mortem, qua multis iniurijs erat aſficiendus; Certè denegare non debebat notitiam Filio diei Iudicij, quo erat ipſemet Filius glorificandus.

Alia ratio aſſertur eiuſdē viſionis circa horā finis Mundi.

Tertia Concluſio. Chriſtus per ſcientiam infuſam non cognoſcit diem Iudicij definitè; Cognoſcit quidem futurum eſſe finem Mundi, ac diem Iudicij, ſed non definitum tempus, quo eueniet. Nam Chriſtus ſcientia infuſa cognoſcit obiecta naturalia, quæ virtute intellectus agentis per ſcientias humanas cognoſci poſſunt. Cognoſcit, quæ pertinent ad naturalem ſcientiam Angelorum. Cognoſcit occultas Cordium cogitationes; Omnia Myſteria ſupernaturalia creata, & etiam futura contingentia, quę competta ſunt Angelis, & quæ Prophetis nota fuere. Quare dicendum eſt, Chriſtum ſcientia infuſa cognoſcere hoc futurum contingens, ſcilicet fore Mundi finem, ac diem Iudicij, ſed definitè tempus finis Mundi neutiquā cognoſcere; Etenim per ſpecies infuſas Animæ Chriſti non repræſentatur tempus finis Mundi, quia tales ſpecies infuſæ, vt euenit in Angelis, repręſentant tantum res exiſtentes, quoniā repræſentant per aſſimilationem; Ideò res exiſtentes aſſimilantur illis ſpeciebus, & per ipſas repræſentantur; Res verò non exiſtentes non poſſunt aſſimilari. Quare cum finis Mundi nondum habeat exiſtentiam, non poteſt

Chriſtus ſciētia infuſa nō cognoſcit diē determinatū finis Mundi.

Probatio 1.

Probatio 2.

Chriſtus per ſpecies infuſas talem cognoſcere finem ſub ſua exiſtentia, ideſt ſub temporis differentia, in qua eueniet. Præterea huiuſmodi ſpecies non repræſentant, niſi ea, quæ ſunt neceſſariò coniuncta cum ſuo termino, vt ſpecies Socratis repræſentat Socratem riſibilem, quia riſibilitas eſt neceſſariò coniuncta cum Socrate, non autem repræſentat Socratem ſedentem, quia ſeſſio poteſt ineſſe, & non ineſſe Socrati. Ita cum occaſus Mundi tali tempore euenturus, ſit accidens Mundo contingens, & neceſſariò cum ipſo non coniunctus, ſed ex ſola Dei voluntate, & decreto dependens, ſpecies infuſæ Mundi Vniuerſitatem intellectui Chriſti repræſentantes, non repræſentant tale accidens, ſub tali temporis conditione. Ideò dicendum eſt, Deum vtique infudiſſe Animæ Chriſti ſpeciem, quæ finem, & exitium Mundi repræſentabat, ſed non cum ea temporis differentia, qua Mundus finire debet, tum quia ſpecies ex ſe non repræſentant tēpus maximè futurum; tum etiā, quia ſuperuacaneum erat infundere ſpeciem de ea temporis conditione, quæ ipſi Chriſto per ſcientiā viſionis innoteſcebat.

Probatio 3.

Quid ſit neceſſarium, quid contingens.

Chriſtus nō habet ſpeciem infuſam determinati temporis circa finē Mundi.

Neq; obſtat, quod cum Chriſtus fuerit Propheta, & Prophetis videatur notum fuiſſe hoc tempus, Chriſtum etiam per prophetiam illud ſciuiſſe; Proptereaque Saluatorem noſtrum in hac re cognoſcenda, alia ſcientia fuiſſe vſum, præter ſcientiam viſionis. Etenim ſuppoſito, & non conceſſo, hoc tempus reuelatum fuiſſe Prophetis, de quo in diſputatione Scripturali diſſeruimus, dico, quod Prophetia, quæ fuit in Chriſto, non fuit per reuelationem, ſed per cognitionem claram beatificam Animæ Chriſti, fuit enim Propheta, quia fuit Comprehenſor, & Viator; Ideò fuit Propheta excellentiori modo, quam cæteri Prophetæ; Alij ſiquidem cognouerunt futura per reuelationem, Chriſtus autem per clarā in Verbo viſionem, quod eſt perinde ac dicere per ſcientiā viſionis, vt explicat D. Thomas 3. p. q. 7. art. 9. Idcircò non ſequitur, Chriſtum alia notitia diſtincta à ſcientia viſionis diem Iudicij cognoſcere.

Obiectionis ſolutio.

Qua Prophetia fuerit in Chriſto.

D. Thomas in quæſtionibus diſputatis quæſt. 5. de conſeru. rer. in eſſe à Deo art. 6. affert pulcherrimam rationem, propter quam congruum eſt, Deum ſolum reuelare

lare diem Iudicij homini Chriſto, quia videlicet finis Mundi non erit niſi completo numero electorum, cuius completio eſt quaſi quædam executio totius diuinæ prędeſtinationis: Vnde non competit reuelationem fieri de fine Mundi, niſi ei, cui fit reuelatio de tota prædeſtinatione Diuina, ſcilicet homini Chriſto, per quem tota diuina prædeſtinatio humani generis quodammodo adimpletur, vnde dicitur Io. 5. Pater diligit Filium, & omnia demonſtrat ei, quæ ipſe facit.

Sententia S. Thomæ de fine Mundi.

Præterea ibid. D. Thom. affert pulcherrimum teſtimonium Auguſtini Epiſt. 80. ad Eſychium. Ille, qui dicit ſe ignoraſſe, quando Dominus ſit venturus, verũ ad breue tempus, vel ad magnum, Euangelicæ ſententiæ concordat. Inter duos autem, qui ſcire ſe dicunt, periculoſus errat, qui dicit in proximo Chriſtum venturum, vel finem Mundi inſtare; quia hæc poteſt eſſe occaſio, vt omninò deſperaretur eſſe futurum, ſi tunc non erit, quando futurum eſſe prædicetur.

Quomodo diſcurrendum de fine Mundi ſine errore ex D. Auguſtino.

Quarta concluſio. Chriſtus non cognoſcit Diem Iudicij ſcientia experimentali, vel acquiſita, quia talis ſcientia comparata fuit à Chriſto ab obiectis ſenſibilibus per ſpecies ſenſibiles, & intelligibiles; De qua ſcientia intelliguntur illa Verba Lucæ 2. Ieſus proficiebat ſapientia, & ætate. Propterea dicitur ſcientia experimentalis, quia experimento comprobabat multa ex ijs, quæ per ſcientiam tum beatam, tum infuſam cognouerat. Quæ ſcientia experimentalis cum aliquando negata fuerit Chriſto à D. Thoma in 3. ſent. diſtinctione 14. quæſt. 5. tamen 3. parte quæſt. 9. art. 4. & quæſt. 11. art. 2. retractans ſuam ſententiam, admittit in Chriſto talem ſcientiam; Qua non cognoſcit finem Mundi, cum nondum aduenerit, ſed cum aduenerit, tunc dicetur hac ſcientia, & finem, & tempus finis cognouiſſe, quia opere experietur, quod iam per ſupradictas ſcientias cognoſcit. Ex quibus patet falſitas, & impietas hæreticorum, quos ſupra nominauimus, Chriſti ſapientiam probris proſcindentium, quoniam in ipſomet Chriſto non ſolum adeſt perfecta notitia temporis definiti occaſus Mundi, ſed etiam in ipſo, iuxta D. Pauli pronunciatum ad Coloſ. 2. ſunt omnes Theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ Dei abſconditi.

Chriſtus nõ cognoſcit diem Iudicij ſcientia acquiſita.

Quæ ſit ſcientia acquiſita.

Thomas retractans ſuam ſententiam.

Error conuictus hæreticorum.

Nunc autem explicanda ſunt verba ſupra allata D. Matthæi cap. 24. De die autem illa, & hora nemo ſcit, neque Angeli Cęlorum, niſi ſolus Pater. Multæ quidem ſunt interpretationes à ſacris Doctoribus adhibitæ circa præfata Matthæi Verba.

Explicatur locus difficilis S. Script.

Aliqui dixerunt ſenſum ipſorum eſſe, quod Filius ſumatur pro Filio adoptiuo, Quod non eſt admittendum; Tum quia ipſe Chriſtus non eſt Filius adoptiuus, ſed naturalis, & vnigenitus Dei Patris, & cum hoc modo ſe excuſet, non poteſt in illum talis cadere interpretatio; Tum quia etiã Filij adoptiui includuntur ſub eo verbo, Nemo ſcit.

Expoſitio nonnullorum, & cõfuſio.

Eadem reſponſione repellitur interpretatio affirmantium, quod hic Filius ponatur pro membris Eccleſiæ, cuius Pater cum ſit Chriſtus ſi Filij Eccleſiæ neſciunt, ideſt Fideles, videtur & ipſe Chriſtus neſcire; Etenim cum Fideles contineantur ſub illa particula, Nemo ſcit, ſuperuacaneum erat addere, Neque Filius, cum includeretur in illa particula; Nemo ſcit.

Expoſitio aliorũ, & confutatio.

Alij dixerunt, quod Chriſtus ſcit diem, & horam Iudicij, quantum ad Diuinitatem, non quantum ad humanitatem; Sed hoc eſt omninò improbandum, tamquam falſum, & hæreticum, quia quemadmodum id compertum habet, quantum ad Diuinitatem naturaliter, quia ſcientia eſt eius eſſentia, & natura, ita quantum ad humanitatem ſcit, ex communicatione, qua per vnionem Animæ Chriſti cum Verbo, communicata eſt eius humanitati ſcientia.

Tertia aliorũ expoſitio reijcitur.

Neque dicendum eſt, quod Chriſtus, quantum ad Deitatem id ſciat, quia accipit ſcientiam à Patre, à quo habet eſſentiam, iuxta verba Chriſti Ioan. 7. Doctrina mea non eſt mea, ſed eius, qui miſit me. Nam vtique verum eſt, quod omnia ſcit Filius à Patre, ſed hæc interpretatio non congruit Chriſti dicto; Nam omnia, quæ ſcit, eodem modo dicere poterat, ſe neſcire, eo quia accipit omnem ſcientiam à Patre, ſed cum de Die Iudicij hoc ſpecialiter affirmet, exiſtimandum eſt in alio ſenſu Chriſtum negaſſe, ſe Diem Iudicij ignorare.

Obiectionis ſolutio.

Alij dixerunt ſenſum fuiſſe, Chriſtum neſcire practicè Diem illum, ſcientia nimirũ experimentali, de qua ſupra dictum eſt,

Quarta expoſitio reijcitur.

eſt, quia ſcilicet nondum talem diem, & horam expertus erat, ſed iuxta hanc ſcientiam, neque Pater ſciebat, pręterquā quod Apoſtoli non cupiebant ſcire practicè, ſed theoricè; Propterea reſponſio non quadrat interrogationi Apoſtolorum; Ideò hanc interpretationem reprehendit Cardinalis Bellarminus Tomo primo lib. 4. cap. 5. de Chriſti Anima.

Verus ſenſus expoſitio Sacræ Scripturæ.

Senſus tandem illorum verborum, Neque Filius hominis ſcit, eſt, quod neſcit Filius ad dicendum, vel reuelandum alijs; Aliquando enim dicitur Deus cognoſcere aliquid, cum facit, vt cognoſcatur. Hinc Geneſ. 22. Abrahæ dixit. Nunc cognoui, quod timeas Deum, ideſt cognoſcere te feci; Ita è contra dixit, ſe neſcire, quia facit, vt aliqui neſciant. Et quamuis omnes ſupradicti ſenſus, & interpretationes grauiſſimos Authores inuenerint fautores, vt videre eſt apud Gregorium de Valentia Tomo 4. quæſt. 10. diſp. 1. Puncto 2. & apud Suarez Tomo 1. in 3. partem Diſp. 25. Sect. 1. Attamen hic vltimus verborū ſenſus eſt multorum Patrum, & ferè ab omnibus receptus, & præcipuè à D. Thoma 3. p. quæſt. 10. art. 2. in Reſp. ad primum, & approbatur à Cardinale Bellarmino loco prænotato, quo affert teſtimonium Ioan. 15. vbi Chriſtus ait Diſcipulis; Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcumque audiui à Patre meo, nota feci vobis; Et tamen non omnia ſimpliciter eis indicauerat. Nam cap. 16. ait, Adhuc habeo multa vobis dicere, ſed non poteſtis portare modò; Igitur Chriſtus dixerat Apoſtolis, quæcumque audiuerat à Patre ordinata ad dicendum illis, & reuelandum, & multa tacuit, quę non erant ordinata ad reuelandum ipſis Apoſtolis. Pari ratione dixit, ſe neſcire diem, & horam Iudicij, quia id ſciebat quidem, ſed non ad reuelandum Apoſtolis.

Omnes quattuor expoſitiones habent ſuos Auctores grauiſſimos, quinta expoſitio probabilior.

Probatio quintæ expoſitionis.

Toſtati expoſitio.

Et ſanè hic fuit ſenſus Chriſti, vt etiam animaduertit Toſtatus p. 6. in Matthæum in cap. 24. Matthæi Quæſt. 209. §. Aliter ergo dicendum; Scilicet, quod Chriſtus verè hoc ſciebat, ſicut cętera futura, dixit tamen, ſe neſcire, quia ad reuelandum nō ſciebat. Hinc poſt Reſurrectionem interrogatus ab Apoſtolis de hac die, non dixit, ſe neſcire, ſed retulit omnem ſcientiam in Patrem illis verbis. Non eſt veſtrum noſſe tempora, & momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate; Quorum ſenſus eſt, Dies Iudicij non me latet, ſed quidem expedit vos, ipſum ignorare, vt ſemper incerti de aduentu Iudicij ſic quotidie viuatis, quaſi illa die iudicandi ſitis. Verum quidem eſt, quod Apoſtoli audientes hæc verba ab Ore Chriſti, non intellexerunt ipſa eo modo, quo nos interpretati ſumus, nempè, quod Chriſtus neſciret ad reuelandum, quia ſi animo ita concepiſſent, numquam ceſſaſſent rogare Chriſtum, vt tandem illum diem ipſis reuelaret, & fortaſſe indignati eſſent, & ægrè tuliſſent Chriſti ſilentium, ſed putarunt Chriſtum ſimpliciter neſcire diem Iudicij, & cum multa ab eodem Chriſto prolata non intelligerēt, neque hoc ab eo pronunciatum rectè perceperunt. Hinc Chriſtus Ioan. 2. dixit; Soluite templum hoc, & in triduo ſuſcitabo illud, quod dicebat de templo Corporis ſui; Tamen Diſcipuli hoc non intellexerunt, niſi poſt Reſurrectionem, & multa alia ignorarunt, ante Aduentum Spiritus Sancti, & quamuis errarent ignorantias, non tamen peccabant; quia nondum ſatis edocti erant à Chriſto circa ea, neque planè erat ipſis declarata veritas fidei, quam perfectiſſimè cognouerunt per Aduentum Spiritus Sancti.

Expoſitio verborum Chriſti.

Apoſtoli non intelligentes verba Chriſti.

Apoſtoli errantes ignorantia non peccabant.

Conſonat huic expoſitioni cōſideratio Theophilati affirmantis, Chriſtum dixiſſe, ſe neſcire diem, & horam Iudicij, ad effugendam importunam Diſcipulorum interrogationem. Nam cum Chriſtus iam enarraſſet ſigna Aduentum ſuum præcedentia, remanebat Diem Iudicij definire, de quo cognouit, ipſum interrogaturos eſſe Diſcipulos, ſed ad impediendam eorum interrogationem dixit, ſe neſcire.

Expoſitio Theophilati circa eandē Sacrā Scripturam.

His ita explicatis, ſatis, ni fallor, remanet declarata particula, Neque Filius; hūc autem remanet explicare illam particulam, Niſi ſolus Pater, qua Chriſtus affirmat, ſolum Patrem noſſe diem Iudicij, non quia excluderet Filium, & Spiritum Sanctum, quia in Diuinis ea, quæ ſunt eſſentialia, cōmunia ſunt tribus Perſonis; Ideò cum ſcientia inter eſſentialia ſit, æqualiter tribus Perſonis conuenit; Propterea particula ea excluſiua, Solus, diſtinguit ſolum à creatura, & non à Perſonis diuinis, ita ut ſenſus ſit, diem Iudicij ignorare creaturas, non autem Deum. Itaque ibi nomen Patris non ſupponit perſonaliter, ſed eſſentialiter,

Expoſitio vocis excluſiuæ, Solus, in Sacra Scriptura.

Senſus varijs Patris.

tialiter, & totam ſignificat eſſentiam diuinam; Ita enim accipit Chriſtus Matthæi 6. cum dicit; Pater noſter, qui es in Cælis, vbi nomine Patris, non intelligitur ſolus Pater perſonaliter, ſed tota Eſſentia Diuina in tribus Perſonis ſuppoſita, quoniam non ad ſolum Patrem, ſed ad tres Perſonas Diuinas, quę ſunt vnus Deus], funditur oratio.

Toſtati expoſitio reijcitur. Hic animaduertendum eſt, falſum illud eſſe, quod tradidit Toſtatus in capit. 24. Matthæi quæſt. 211. ſcilicet, quod per ea verba, Niſi Pater ſolus, excludatur Spiritus Sanctus, quia verè ex rigore ſermonis Suppoſitum Patris non dicit Suppoſitum Spiritus Sancti; Tum quia, vt aſſerit idem Toſtatus, hæc fuit Chriſti intentio, excludere nimirum Spiritum Sanctum; Etenim quamuis Suppoſitum Patris ſit diſtinctum à Perſona Filij realiter, tamen, vt diximus, ibi nomine Patris Chriſtus accepit totam Deitatem; Propterea à Toſtato perperam dicitur, Chriſti intentionem fuiſſe excludere ab hac ſcientia Spiritum Sanctum, cui conuenit eadem ſcientia, quæ Patri, & Filio attribuitur. *Alia expoſitio Toſtati reijcitur.* Ratio autem, propter quam non ſubiunxit Chriſtus Dominus, Niſi ſolus Pater, & Spiritus Sanctus, Multiplex eſt. *Cur Chriſtus loquens de ſcientia diei Iudicij non dixit, niſi ſolus Pater, & Spiritus Sanctus.* Prima, quia viſus fuiſſet tacitè excludere ab hac ſcientia ſecundam Perſonam, nimirum Verbum, & ipſum facere minorem dignitate Spiritus Sancti. *Primò.* Secunda, cum Diſcipuli eo tempore, quo ad ipſos protulit Chriſtus hæc verba; non haberent niſi imperfectam notitiam de Spiritu Sancto, erat inconueniens aliquid ipſis innuere, quod omninò non percepiſſent. *Secundò.* Cum verò Chriſtus multa Diſcipulis prædicaſſet de præſtantia Patris, ſcilicet, quod Pater maior ipſo erat, Ioã. 14. Quod Doctrina ſua non erat ſua, ſed Patris, qui eum miſerat, Ioan. 5. Quod ipſe non quærebat gloriam ſuam, ſed Patris, Ioan. 8. Quod id, quod ei Pater dederat, maius omnibus erat, Ioan. 10. Quod Patrem orauit, ſuſcitando Lazarum, Ioan. 11. æquiſſimum erat animis Diſcipulorũ ingerere hanc opinionem, quod Dies, & hora Iudicij ſciretur à ſolo Patre, à quo Filius profitebatur accipere ſcientiam, & Doctrinam; *Tertiò.* *Quartò.* Verum incõueniens fuiſſet, ſi Chriſtus dixiſſet, quod Spiritus Sanctus etiam ſciret diem, & horam Iudicij, quia, vt dixi, indicaſſet ſe minorem Sp. Sanc. Atq; ita interpretati eſſent Diſcipuli, quod profectò videbatur contrariũ ijs, quę pronũciata ſunt à Chriſto de Sp S. Ioã. 16. ſcilicet, Cũ venerit Spiritus veritatis, docebit vos omnẽ veritatẽ, non enim loquetur à ſemetipſo, ſed quęcũq; audiet, loquetur. Omnia quæcũq; Pater habet mea ſunt; Propterea dixi vobis, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis. Ex quibus verbis colligebant Diſcipuli Filiũ non eſſe minorem Spiritu Sancto.

Obiectionis tacitæ ſolutio. Contrarium tamen putaſſent, ſi excluſa ſcientia à Filio de die, & hora Iudicij tributa fuiſſet Patri, & Spiritui Sancto; Et quamquam illa, quæ proferebat Chriſtus ſupra relata intelligenda eſſent ſecundum Diuinitatem de Filio, à quo, & à Patre ſimul Spiritus Sanctus procedit, non autem ſecundum humanitatem; Attamen Diſcipuli, qui ante Spiritus Sancti in ipſos Aduentum rudes erant, & tantam myſterij dignitatem non percipiebant, non erant tali locutione, difficultatibus, & æquiuocationibus detinendi. *Cur Chriſtus non dixit, Spiritus Sanctus ſolus cognoſcit finẽ Mundi.* Quare iuremerito Chriſtus non dixit, Spiritum Sanctum id ſcire; & multò minus debuit dicere, quod ſolus Spiritus Sanctus ſciret, quia, vt notat Toſtatus loco citato quæſt. 115. Spiritus Sanctus in opinione Diſcipulorũ fuiſſet maior Patre, & quod ipſe ſciret, quod Pater neſciebat, quod omninò eſt abſurdum, & impium; *Primò.* Nam cum Pater à nullo ſit, & Filius, & Spiritus Sanctus ſint à Patre, facilius Diſcipuli exiſtimaſſent, ipſum Filium minorem eſſe Spiritu Sancto, quam Spiritum Sanctum eſſe minorem Patre. Addo, quod ſi de Patre Chriſtus mẽtionem non feciſſet, indicaſſet, hoc arcanũ prorſus ſciri non poſſe, quia ab ipſo Chriſto ſæpè omnis ſapientia Patri attributa eſt, & re vera ſi Pater id neſciret à ſe, numquam poſſet ſcire, quia non accipit aliquid à Filio, neque à Spiritu Sancto, ſed potius Filius, & Spiritus Sanctus accipiunt à Patre; *Secundò.* Perfectiones enim in Diuinis communicantur Perſonis per hoc, quod vna Perſona eſt ab Altera. Pater verò non eſt ab alio, ſed eſt Fons, & Principiũ totius Deitatis; Ideò innaſcibilitas, & prioritas originis ſunt ipſius Patris peculiares notiones. Propterea rectè dixit Chriſtus, ſolum Patrem id ſcire.

Pauca hic deſiderantur, quia Auctor morte præuentus, non potuit, quæ in mente erant, calamo perficere.

Digitized by Google

INDEX
RERVM, ET VERBORVM
In hoc Opere contentorum,
ORDINE ALPHABETICO DIGESTVS.

Numerus Paginam; Littera, a, Columnam primam; Littera, b, Columnam ſecundam indicant.

A

ABaſſyni, quando, & à quibus Euangelium acceperint 350. a. Abaſſyni Regis Legati ad Pontificem Bononiæ ibid.
Abdiæ Prophetia de Tráſmigratione Hieruſalē Ciuit. Auſtri poſſeſſura explicatur 354.b.355.a.b
Abominationis variæ ſignificat 322.a.323.a b. Abominationis vocis in Euangelio verus ſenſus 324 a.
Abſidũ Planetarũ mutationes quid portēdant ex Aſtrol. 273.a. Abſidis mutatio in Sole quot annis fiat ibid.
Abulenſis varij errores reprehenduntur 190.a.
Abyſſus propriè quid 54. a. Abyſſi nomine in Geneſi quid intellexerit Moyſes 288 a.b.
Accidens per Diuinam potentiam exiſtit ſine inhærentia in SS. Euchariſtiæ Sacramento 132.b.
Actio nulla datur ſine mutatione, ex Ariſt. 122.b.
Actiones humanæ ſunt liberæ à fato, ex Ariſt. 148.b.
Actiones aliæ directæ, aliæ indirectæ 226.b.
Adami ætas 30.a.314.b. cur tam diu vixerit 31 a. qua hora diei peccauerit, & è Paradiſo expulſus 101. a. perfectiſſimè omnia ſciuit 139.b.
Adar quid Hebræis 42.b.
Ælam vocabuli ſignificatio 353.b.
Ægyptus antiquitùs mare, quóm. poſtea fuerit facta terra 58.b. in Ægypto cur raiò nubes appareát 203 a. tēpore Ptolomæi quáta tributa ſoluerit Romanis 12.a.
Æquinoctiorum acceleratio, vel retardatio vnde depēdeat 163.a. Æquinoctiorũ anticipationis cauſa ex P. Campanella, Gilberto, Copernico, & P. Clauio 157.a 159.b. vera cauſa 159.b. 160.a.b 165.b.
Æquinoctiorum tempora in Anno Gregoriano reſtitura 160.a.b. Eorundem tēpora tempore Concilij Nicæni 160.a. Æquinoct. varietatis cauſæ ex Dom. Mar. Ferrarienſi proponuntur, & refelluntur 159.a. de Æquinoctiorum Vernalium, & Autumnalium varietate Tychonis variæ obſeruationes 158 a.
Aera, quid Romanis, & cur ita dicta 45.a.
Aer à Vulgo, & S Scrip. vocatur Cęlum 206 b. aer an ſit calidus, & hum. 19.b. aer quot modis corrumpatur ib. cur nequeat inflãmari ad Cæli tactum 63.a aerem in fine Mundi non deſtruendum fore, quæ probent X.b. aeris media regio, qua rõne cal. ſit, & frig. 66.b 67.a.
Aeris mutat. cur fiant oriēte, & occid. Canicula 230.b.
Aeris partes tenues, & ſubtiles cur vocentur ignis 67.a.
Aeris maxima vis ad conſeruandam vitam 36. a.
Aeſtas vna cur calidior altera 231.a. Aeſtates duæ quolibet anno ſunt ſub Zona torrida 69 b. Aeſtatis initiũ vnde deſumebatur antiquitùs 245.a.
Aeſtus maioris cauſa in diebus Canicularibus 72.a.
Aetates æreæ vnde dictæ 45.a. ætatis longit. ante Diluuiũ cauſæ 30.b. ætatis Hom. antiq. longit. exēpla 30 a.
Aeterna quomodo dependeát a Deo iuxta Ariſt. 124.b. æternum non poteſt dici fieri 125.a.
Aeternitas quid Boethio 205.a.243.b.
Aeter ex qua materia à Deo eductus 184.a.
Aethiopes à quibus acceperint Euangeliũ 350.a. in qua mundi parte poſiti 354.a. cur nigri 69.a.
Aethnæ montis altitudo 18.a.
Afflictis cur omnia caliginoſa videantur 166 b.
Africa à quibus fidem Chriſtianam acceperit 350 b. in Africa tempore S. Auguſt. quot fuerint Epiſcopi ibi.
Agaricus, qua virtute & quos humores euacuet 260.
Agens duplex ex Haruæo 124 b. quid vtrumque, & in quo cōſiſtat ibid. Agens duplex ex Zimara 122. quid vtrumq; ibid. Agens immediatum quid, & quotuplex ex Caietano 83. a. Agentis primi, & ſecundi inter ſe ordinatio 127. b. Agens primum non poteſt dependere ab alio 125.b. cuius gratia agat ibid.
Agnoitæ Hæretici vnde dicti 378.a.
Agri cur inflammatione circumdentur 10.a.
Alberti Magni varia figmenta de virtutibus Herbarũ, & Lapidum refelluntur 268 b.
Alchochodon vox Arabica, quid 298 b.
Alexãdri Aphrodiſæi varij errores refellũtur 78 a.258.a.
Alexandri Magni opulentia 13. a quot mille Talenta ſingulis annis ex Aſia accipiebat ibid.
Alexipharmaca, qua ratione agant 260.a.b. eorũ virtus vnde proueniat ibid. Alexipharmacorũ, & Pharmacorum purgantiũ diſcrimen 260.b. 261.a. Alexipharmacor. cum humano temperam. conueniētia 261.a.
S. Ambroſius quo tempore mortuus 301.b.
Amelitæ fluminis vnda quid 100.b.
America quæ 356.b. erat ignota Ptolomæo 295.a. à quibus potiſſimùm ad Chriſti fidem conuerſa 355. a b. ad Americam ante Chriſtophori Columbi nauigationem Euág. nõ peruenit ex mēte Auth. 356 b 357.a.
Americani nõ ſunt ex ſtirpe Iudaica, contra Gilbertum Genebrardum 356.a.
Amoris paſſio cur potiſſimùm Veris tempore excitetur 227.b. Amoris ſedes ex Platone, quæ ibid.
Anaxagoræ Clazomenij peritia in prędicē. Eclip. 198.a.
S. Andreas Apoſt. quibus Gentibus Euãgelium prædicauerit 344.a. eiuſdem mors, & martyrium ibid.
Angeli mouentes corpora Cæleſtia cur non defatigentur 22.b. cur non poſſint ex ſeipſis infinito tempore Cælũ mouere ib. Angeli quales ſint ſubſtantiæ 78. b. Angeli omnes intra mundum cōtinentur 78. b. 79.b. Angeli inter Creaturas intellectuales primum locum tenent 78.b. Angeli quomodo ſint in loco 78 b. 79.a. Angelus cur extra mundum non poſſit exiſtere 79.a. Angeli quando creati 79. a. Angeli non fuere creati ante mundum viſibilem, cōtra ſententiam Gręcorum 79.a. Angeli creati fuere in Cælo Empyreo, & cur ib. Angelus cur nequeat creare, ex SS. Patribus 80.a. Angelus nequit producere immediatè formam ſubſtantialem ibid. Angeli an poſſint mundum deſtruere 80, a.b 81.a.b. Angelorum officium, & cura rerum mundanarũ 80.a.b. Angeli cur nequeant propria ſua virtute vniuerſi ordinem turbare 80.b. Angeli qua rõne moueant 81 a. Angelus cur nequeat inducere vacuũ 81.a. Angeli tum boni, tum mali adhibentur a Deo in inferēdis ſupplicijs 82 b. Angeli ſunt motores Orbiũ cæleſtium 155.b. Angelus quando deſineret mouere Cælũ ib. Angeli ex Hyerarchia Aſtris præſunt 196.a. Angelorum duplex ſcientia 302.b.303.a. Angeli ignorant finem mũdi 342.a. Angeli cur nequeant cognoſcere

ſcere certa cognitione mondi finem 373.a.b. 376.b. Angeli quæ poſſint cognoſcere, quæ non 373.b. Angelis quomodo mũdi finis ſit ootus 374.a Angelis cognitum fuit myſterium Incaroationis 374.a.b. Angeli non cognouerunt circumſtãtias Incarnationis 374.b. quomodo eaſdem cognouerint ib. Angelorũ cognitio circa 1.& 2. Chriſti aduentum, qualis 375.a.b. Angeli qua ratione naturaliter cognoſcere mundi finẽ, qua ratione non cognoſcere dicantur 375.a.b. Angelis eſt ignotus Prędeſtinarorum numerus 376.a. Angelorum quota pars cũ Lucifero è Cęlo cecidit 376.a Ex Angelorum de cęlo cum Lucifero lapſorum numero, non infertur numerus electorum 376.a. Angeli cęlorum, qui ſint 376.b.

Angolę Regis exercitus 28.b.a Paulo Dias Luſitano fuſus anno Domini 584. ibid.

Animę alię Iouiales, alię Martiales, Veneteę, &c. ex Platino 100.a. Animam alatam credidit Zoroaſter 103.a Animas Bonorum, & Iuſtorum poſt mortem ad Beatorum Inſulas, impiorum verò ad tartarũ migrare teſtatur Plato 102.b. Animę brutorum cur mortales à Platonicis dicantur 101.b. Animarũ circuitus ad corpora infinitus à Platonicis cõſtituitur, & cur 102.a.b. de Animarũ circuitu variæ variorum opiniones 102.b. Ex animarum circuitu indicari mundi finem rationes probantes 103.a. Animæ quæ citius, quæ tardiùs, & quanto tempore ad ſua corpora redibũt iuxta Platonem 103.a. Animæ in corpore manentes cur dicantur dormire in Campo Lethæo, vel flumen Lethis bibere 100.b. Animæ per quæ ſigna deſcendant in corpora, & per quæ ad Aſtra reuertantur ſecundùm Platonicos 101.a. Animarum deſcenſum conſequi tonitrua, & terræmotus putabãt Platonici 101.a. Animarum fælicium ſedes, & Patria, iuxta Plotinum 100.a. Animam humanam corpore ſolutam, immortalem cenſuit Plato 101.b. Anima humana ſeparata à corpore cur naturaliter nequeat mouere aliquod corpus 77.a. Anima humana eſt vltima inter motores ſpirituales 77.b. Anima humana in mundi ortu vnde prodierit iuxta Platonicos 100.a. Animæ humanæ propter quas cauſas ex Stellis deſcendant in corpora ſecundum Platonem, & alios 100.b. Animæ humanæ quomodo ſub fato, & Prouidẽtia conſtituantur à Platone 146.a.b. Anima mundi Tertium principium Platonis 97.b. eiuſdem origo ibid. Anima mundi non eſt Deus, & cur ibid. Animam mundi cur conſtituerint Platonici 97.b. qua natura conſtet ibid. & 98.a. Animæ mundi medium io quo habitat, quale 98.a. Anima mundi cur nequeat deſtruere mundum 98.a.b. Anima mundi cur à Platonicis Dea neceſſitatis dicta 145.a. Animam mundi ex S. Scriptura Platonem deſumpſiſſe aliqui putantes falluntur 99.b. Animarum numerum determinatum ſtatuiſſe videtur Plato 100.a.b. Anima ad ſui purgationem quotuplici numero vtatur ex Platone 103.a. De animarum purgatione teſtimonium Beſſarionis 103.b. Animæ quot ſint in homine 41.a. Anima rationalis immediatè creatur à Deo, & infunditur in Embrione 41.a. Anima rationalis quando infundatur iuxta D. Auguſtinum 100.a. Animas rationales ante corpora extitiſſe credidit Plato 100.a. reiicitur dicta opinio à D. Auguſtino ibid. Animæ extra corpus receptacula, & loca, alia inferna, alia fælicia, ex Platone 102.b. Animarum reuerſionis ad corpora diuerſum tempus iuxta Platonicos 103.a. Anima ſeparata cur nequeat naturaliter mundo excidium afferre 77.b. Animarum tranſmigratio, ex Pythagora 101.b. de animarum tranſmigrat. varię opiniones Pythagoreorum, & Platonicorum 102.a. Animæ tranſmigrationis vera explicatio ex SS. Patrib. 102.a. Animarum tria vehicula à Platone excogitata 101. quid ſint illa vehicula, & ex quibus compoſita ibid.

Animalia Bruta ex quo producta 6.a. Animalia frequẽtius coitina cur ſint vitæ breuioris ex Ariſt. 37.a. Animalia exanguia cur ſint breuioris vitæ, quàm ſanguine prædita 37.b. Animalia exãguia, & frigidæ naturæ cur in plenilunio ſint ſucco pleniora 218.a. Animalia cur nõ poſſint generari in igne 40.b. Animalia quom. in igne viuant ibid. Animalia quom. generentur ex putri materia 264.b. Animalium ex putri materia naſcentium primordia, iuxta Platonem 98.a.

Annihilatio quid, ex D. Tho. 133.a. Annihilationis vocem quo ſenſu vſurpauerit Author 134.b. Annihilatio eſt oppoſita creationi 80.a.

Annus ab Adamo inſtitutus, & ab Hebræis vſurpatus, quanto tẽpore fuerit obſeruatus 42.b. Annus Adami ab Hebræis qñ mutatus ib. Annus Aegyptiorũ quot menſib. conſtabat 43.b. Anni Antiqui ſimiles fuerũt noſtris 30.a. Anni Ciuilis ab anno Aſtronomico differentia 160.a. Anno Ciuili vtitur Eccleſia 160.b. Anni Clymacterici qui, & cur ita dicti 45.b. ex quib. numeris conflati ib. eorundem vis ib. qui magis, qui minùs periculoſi ib. Annus Climactericus 63. cur periculoſus ex Raguſæo, & Gianinio 46.b. Anni Clymacterici cur priſcorum ſæculorum hominib. non fuerint exitioſi 47.a. cur noſtri ſęculi hominib. periculoſi ib. Annorum diuerſitates vnde naſcãtur 163.a. Anni duplex diuiſio ex Copernico 158.a. Anni varia diuiſio, & diſpoſitio ab Adamo facta 42.a. Annus Emboliſmalis qui 45.b. Anni ſidiatij Solis quot, & qui 298 b. Annos Græcorum à quo principio enumerabatur 45.a. Anni Gręcor. Hebręor. & Romanorũ differentia 45.a. de anno Hebreor. teſtimonium S. Aug. 43.b. Annus ab Hebręis qualis obſeruatus 42.b. Annus Hebræorum antiquus dupl. ib. quot menſib. vterq; cõſtabat ib. & 43.a. Annus Hebręor. eiuſd. quãti. erat cum noſtro 43.b. de Anno Hebręor. & Romanor. varię cõſiderat. 44.a.b. Annus Iulianus cur ita dictus 159.b. Annus Latinus quot dieb. conſtabat ex Scalig. 44.a. Annus Lunaris verus quot diebus conſtet 44.a. 314.a. Annus Magnus Platonicor. 152.a.b. in anno magno Platon. mundum renouari eſſe, & oĩa poſt multa ſęcula reditura putantes reprehendit S. Aug. 153.a. Annum vnum de noſtris non cõponi ex 10. annis antiquor. probatur 43.a. Anni nomine in S. Scrip. ſemper eſt intelligen. Solaris 314.a.b. Anni Principiũ duplex apud Hebręos 43.a. vtriuſq; principij ratio ibid. Anni Principium vnde ſumatur à Romanis, & Hebr. 44.b. 45.a. Annus plenus abundans Adami qui 42.b. quot dies continebat ibid. Annus plenus ordinarius, qui, & quot dies continebat 42.b. Anni quat. tẽpora quom. antiquitùs definita 245. Annus quando primò reformatus 42.b. Annus Romanor. quot menſib. conſlatus 43.b. Anno Romanor. 10. menſib. conſtanti quis alios duos menſes addiderit 44.a. Annum Romanorũ 12. menſibus conſtitiſſe quomodo probet Scaliger 44.b. *Anni ſeptuaginta dies annorum noſtrorum* &c. quomodo intelligendi ex Belarmino 32.a. Annus ſexageſimustertius cur magis periculoſus 45.b. Annus ſydereus qui 158.b. Anni ſyderei variationis cauſæ ex Magino 158.a. Annorum trium cum dimidio in Prophetia Danielis explicatio 325.a.b. & ſeqq. eorundem verborũ frequens vſus in S. Scriptura 327.b. Annus Tropicus quis 158.b. eiuſdem variationis cauſæ ibid. Anni Tropici inæqualitas ex Tychone 158.a. cur ſemper ſit minor anno ſydereo 158.b.

Anomalia quid.

Antichriſtum quo tempore naſciturum aliqui Aſtrologi credebant 279.b. 284.a. Antichriſti perſecutiones in Chriſti fideles 168.b. eiuſdem perſecutiones in Chriſtianos quamdiù durabunt 308.b. 315.a. 325.b. Antichriſti potentia 196.b. eiuſdem Tyrannicum imperiũ cur merito abominatio dicatur 313.b. Antichriſti comparatio cum deuaſtatione Hieroſolymæ 321.b.

Digitized by Google

INDEX.

321.b. quādiù prædicabit 325.a. quamdiu poſt Eliç, & Enoch mortem ſuperuiuet 327.b. poſt Antichriſti necem quantum temporis concedetur hominibus ad agendam pœnitentiam 326.a. de Antichriſti aduentu Prophetia Danielis 328.b. De Antichriſti aduentus tempore varij variorum errores damnantur 339.a. De Antichriſti propinquitate varia S. Patrum loca explicantur 338.a. b. & ſeqq. Antichriſti qui ſint 335.a. Antichriſti Typi, & figuræ 337.a. eiuſdem præcurſores 338. b. Antichriſtus in qua Babylone imperium ſuum inchoabit 360.b. 361.a.

Antidoti variæ ad prolongandam Vitam 35.b.

Antipodas cur negauerint S. Auguſtinus, & Lactantius 56 a.b. 358.a. Antipodas eſſe demonſtratur 56.b. 192. a. 358.a. eorundem origo, & quomodo illuc peruenerint ibid. Antipodas negantium rationes 358.a. diluitur ibid. Antipodes an acceperint fidem Catholicam 358.b. Antipodas aſſerens Virgilius Epiſcopus Salisburgenſis hæreſis accuſabatur 56.b.

Antiperiſtaſis quid 235.b. eius via ibid.

Antiſcia quid 277. a. quæ ordinſa, quæ non ibid.

Antonij Zaræ opinio de igne à Deo in fine mundi excitando refellitur VI. a. b. eiuſdem opinio de igne Cæleſtia corpora, & ſydera combuſturo VII a.

Apellis opinio de maculis ſolaribus reijcitur 175. b.

Aplanes quid 100.a. 114.b. 117.b. eius motus qualis, & quo tempore abſoluatur 155.a. cur naturaliter quieſcere nequeat 156.a.

Apogæum, quid, & quotuplex 158.a. cur ſingulo anno inæqualiter mutetur ibid. Apogæorum Solis variæ mutationes diuerſis ſæculis obſeruatæ 273.a.

Apoſtoli ad Antipodes peruenerunt 57. a. Apoſtolorum aduentus in Braſilo, Mexico, & Peruuio monumenta extant ibid. Apoſtoli ſinguli in quibus mundi partibus Euangelium prædicauerint 343.b. 344.a. b. Apoſtoli multa à Chriſto prolata non intelligebant 382.b. eorundem ignorantia excuſatur ibid.

Appetibilitas, & amabilitas ſunt rationes, ſub quibus moueat finis 122 a.

Appetitus Concupiſcibilis in quo conſiſtat 227.b.

Apuleij dictum da materia 93 a.

Aqua an ſit altior Terra 51. a. b. Aquam eſſe altiorem Terra opiniones variorum Authorum ibid. Teſtimonia ax S. Scriptura idem probantia 52. a. ad eadem Teſtimonia reſpondetur ibid. Aquarum ſuper Cęlos conſtitutio an ſit naturalis 181.b. Aquas veras ſuper Cælos eſſe Teſtimonia S. Scripturæ 179. b. & ſeqq. Aquas ſuper Cęloa eſſe teſtimonia SS Patrum 182. a Aquæ cur ſuper Cælos poſitæ ex Beda ibid. an ſint diuerſæ ſpeciei ab Elementaribus 182. b. cur nec poſſint, nec debeant eſſe glaciales, & conſolidatæ ibid. & 183.a. Aquæ ſuper Cælos quomodo conſiſtant 183.a. cur non labātur deorſum ibid. cur non imminuantur 183. b. Aqua calefacta ſi congelatur, cur frigidior ſit, quàm alia aqua 230. b. In aquis ſecūda die creationis qualis facta fuerit mutatio 185. b. Aqua à Deo tertia die creationis congregata, fuit condenſata 57.b.

Aquæ, & Terræ commune Centrum 50.b. Aquam non deſtruendam fore in fine mundi, quæ probent X. b. Aquas ſuper firmamentum poſitas in terram ruiſſe tempore Diluuij, ſunt qui aſſerant 54.b. Aquæ non ſunt formaliter in Nubibus 180.b. Aqua hyberno tempore à quo in glaciem concreſcat 19. b. Aquam eſſe inferiorem Terra rationes ſuadentes 52.b. Aquæ Maris naturalis propenſio 52.b. Aquæ Maris, & fluminū cur deficiant 19.a. Aqua an ſit maior quàm Terra 48.a. b Aquam eſſe minorem Terra Teſtimonia S. Scripturæ 49 a. Aquæ minor eſt quantitas reſpectu Terrę ex Scaligero 49.a. Aqua nō in nihilum, ſed in nubes, & vapores euaneſcit 140.b. Aquæ pluuiæ cur magis fœcundent terram, quam aquæ irriguæ, & fluuiæ 9 b. Aquæ cur putreſcant 19.a. Aquæ Putealcs cur hyeme calidæ 235. b. Aquæ profunditatem eſſe minorem profunditate Terræ demonſtratur 51.a. Aquæ profunditas in varijs locis 49 a.b. Aquæ quomodo ſeparentur 19. a. Aquæ, & Terræ rotunditas dupliciter conſideratur 50 b. Aquas ſuperiores nubium cur aer non potuerit diſterminare ab aquis inferioribus ſecunda die creationis 180. b. Aqua, & Terra vnum efficiunt globū 50.a.b. Aqua cur naturaliter nequeat obruere Terram 51.b. 58.b. 60.b.

Aquileia ab Attila deſtructa 27.a.

Arabia Petræa vnde dicta 353.b.

Arbores cūr cædendæ decreſcente Luna 218. b. Arbor mirabilis in Inſulis Maldiuis 16.a. Arbores quædam cur à cineribus appoſitis fęcundentur 10.a.

Arboris Vitę in Paradiſo poſitę Virtus 34.a. vnde eandem virtutem acceperit ibid. Arboris Vitæ virtutem fuiſſe naturalem cur cenſuerit Pererius 34 a. Arbor Vitæ non faciebat hominem immortalem ibid. cur tantum vnica fuerit, cur à Deo creata, & poſtea in diluuio deſtructa 34.b.

Archimedis Laus ex Liuio 73.a. Archimedes ſpeculis Romanam Claſſem incendit ex Galeno, & Zonara 73.a.b. Archimedis ſpeculum vſtorium fuit parabolicum, ex P. Caualerio 75 a. Archimedes quo fundamento dixerit ſe auſurum totam Terram è Sede ſua commouere 76.b.

Argentifodinæ Poteſis agri in Sinarum Regione 14.b.

Argentum viuum eſt materia metallorum ex Chymicis 235.b.

Argoli opinio de cauſa morbi Chronici refellitur 244 b. 245. b.

Argumentandi varij modi ex Caietano 108.a.

Arietis ſigni Zodiaci natura, & qualitates 294.b. eiuſdem duplex conſideratio 281.b.

Ariſtotelis Teſtimonium de Actione Dei 7.b. Ariſtotelis rationes falsò putantis Dei actionem ad extra eſſe neceſſariam 114.b. Ariſtoteles argumēta pro probanda mundi ęternitate ex Ocello ſurripuit 2.a. 109. b. Ariſtoteles à multis carpitur 106.b. Ariſtotelici Cenſores ab Authore reprehendūtur 107. a. Ariſtotelis multi, & clariſſimi Commentatores 107.a. Ariſtoteles, plus, quàm alij Philoſophi, culpandus 106. a. b. Ariſtoteles in quibus præcipuè Libris à veritate Catholica declinauerit 108. b. cur non potuerit cognoſcere Deum eſſe Creatorem cum nouitate eſſendi 130.a. Ariſtotelem non tribuiſſe Deo neceſſariam operationem qui exiſtiment 115.a. b. Ariſtoteles rerum omnium depēdentiam à Deo docet 118. a. Ariſtotelis verborum explicatio de Dei intellectione rerum extra ſe 119. b. Ariſtoteles an cēſuerit Deum agere ex neceſſitate naturæ 114.a.b. 115.a.b. Ariſtotelis diligentia 108. a. Ariſtotelicam Diſputationem cur immediatè poſt Platonicā poſuerit Author 109. a.b. Ariſtotelis doctrina cur in maiori honore habeatur, quā Platonica 106.b. 107.a. Ariſtotelia multa dogmata Gregorius Nazianzenus ablegauda ſuadet 106. b. eiuſdem dogmata plurima fidei noſtræ contraria ibid. Ariſtotelis multa dogmata erronea ab Authore proponuntur, & damnantur 107. a. b. Ariſtotelis errata plura collegit Io. Frāciſcus Picus 108. a. Ariſtotelis textus de Intelligentiarum exiſtentia extra Cælum examinatur 77.b. varię eiuſdem textus explicationes 78. a. quæ recipienda, ibid. Ariſtotelis contradictio de Intelligentijs 78. b. De Ariſtotele Iudicium Authoris 107.a. Ariſtotelis opinio de Maris Semine non concurrente ad fœtum efformādum reprehenditur 40 b. Ariſt. præcipuæ rationes mundi ęternitatē probantes proponūtur, & refelluntur 109. a. 110. a.b. 111.a.b. Ariſt. nō potuit cognoſcere Mundi finem ex Diuina Prouidentia 120.b. Ariſt. verba, de mente extrinſecus accedente, explicantur 130.b.

INDEX:

Ariſt. cur nullam habere potuerit cognitionẽ de Mundi fine 133.a. Ariſt. dictum, ex Nihilo nihil fieri, redarguitur 4.b. Ariſt. ipſe fatetur, ſe eſſe obſcurũ. 108.a.b. De Ariſt. ſententia circa Prouidẽtiam Diuinam variæ variorum opiniones 117.a. Ariſt. an Prouidentiam Diuinam ad ſola corpora Cæleſtia coarctauerit 117.a. Ariſtotelica Philoſophia Phiala iræ Dei à S. Vincentio Ferrerio vocatur 106.b. Ariſt. fuit Auditor, & Diſcipulus Platonis 92.a. Ariſt. ſententiæ cur plerumque ab Interpretibus diuerſimodè exponantur 108.b. Ariſt. cur Sepiæ nomine cognominatus 108.a.

Arrius vnde multa hæretica hauſerit 88.a.b. à D. Hilario Antichriſti præcurſor dictus 338.b.

Artaxerxes Longimanus cur ita dictus 319.a.

Aſpectus, quid Aſtrologis 241.b. 276.a. Aſpectus alij noui ab Aſtrologis inuenti, & introducti 277.a. Aſpectus boni, & fælices, qui ex Aſtrologis 277.b. Aſpectuum variæ diuiſiones, & ſubdiuiſiones, ſingulorumq; explicatio 276.b. de Aſpectuum efficaciæ cauſa variæ opiniones 277.b. Aſpectus qui fortiores, qui debiliores 239.a. 278.b. Aſpectus cur inefficaces, & inualidi ad faciendam mutationem in humoribus, & conſtituendos dies Criticos 241.b. Aſpectus eſſe omninò inefficaces quomodo probetur 278. Aſpectus mali, & infælices, qui 277.b. 278.b. Aſpectus pro comburendo Mundo quales eſſe deberent 278.b. Aſpectus Planetarum ad Domos, quo motu ferantur 276.b. Aſpectus Stellarum fixarum cur non conſiderentur ab Aſtrologis 277.a.

Aſtra non poſſunt inclinare hominem ad mala moralia 212.a. Aſtrorũ ſubſtãtia, & figura, qualis ex Ariſt. 165.a. Plura de Aſtris quære in titulo Stellæ, & Sydera.

Aſtrologica Diuinatione nequit prædici Vniuerſi excidium 272.b.

Aſtrologorum opinio de numeri Septenarij Virtute refellitur 46.b. Aſtrologi reprehenduntur, Stellis malos effectus tribuentes 211.a. eorundem occultæ Cæli qualitates exploduntur 225.b. Aſtrologorum temeritas de Religione reprehenditur 226.a. Aſtrologorum Interrogationes, & Electiones reijciuntur 228.b. 229.a.b. Aſtrologorum rationes Lunam cauſam eſſe Dierum Criticorum probantes ventilãtur, & refelluntur 238.a.b. 239.a.b. & ſeqq. Eorundem opinio de ſimilitudine quadraturarum Lunarium cum quadraturis ſolaribus refellitur 245.b. Eorundem errores in vſu aſpectuum reprehẽdũtur 277.b.

Aſtrologorum figmenta de vicinitate, & diſtantia Planetarum refelluntur 278.a. Aſtrologorum diuerſorũ variæ opiniones de fine Mundi ob Coniunctiones Planetarum futuro 279.a.b. Aſtrologorum multa alia impia pronunciata de Coniunctionum Significationibus damnãtur 283.b. 284.a.b. Aſtrologorum variæ opiniones de Planetarum dominijs examinãtur, & reijciuntur 294.b. 295.a.b. 296.a.

Aſtronomicæ Diſputationis in hoc Opere Series, Ordo, & Diuiſio 153.b.

Athos montis ſitus, & ſublimitas, ex Solino 18.b.

Atlantis Inſulæ magnitudo 59.b. vnius diei, noctiſque ſpatio ſubmerſa ibid.

Atlantis montis altitudo ex Plinio 19.a.

Attilæ Regis Gotthorum exercitus, & Socij 27.a.

Auerrois varij errores reprehenduntur 7.a. 115.a. 128.a. 221.a.

P. Auerſæ variæ ſententiæ reijciuntur 165.b. 177.b.

S. Auguſtini teſtimonium de Mundi creatione naturaliter cognita 5.a. eiuſdem verba explicantur ibidem. S. Auguſtinus acerrimus contra Manichæos diſputator 149.b. eiuſdem Teſtimonia probantia, bella nõ poſſe prouenire à Syderibus 211.a.b. S. Auguſtini teſtimonia de incertitudine finis Mundi 332.a.b.

Auicennæ Colcodea, decemq; aliæ mentes reijciuntur 97.a. Auicenna reprehenditur, aſſerens Cælum eſſe animatum anima rationali 226.b. reprehenditur 40.a. 211.a.

Auri copia hoc noſtro tempore decreuit 13 b.

Aurifodinæ variæ antiquitus ditiſſimæ 13.a.

Aurifodinæ primæ, vbi, & à quibus in India Occidentali primo repertæ 14.a.

Aurum, qua ratione conficiatur ab Arte Chymica 236.a.b.

Auſonij Galli Epigramma de Marco Pullaria 102.a.

Auſter cur moueatur Canicula oriente 230.a.

Auſtralis Terra eſt adhuc ignota 53.a.

Auſtrina Orbis pars cur inhabitabilis 276.a.

Auſtri Ciuitates in Prophetia Danielis, quæ ex Ribera 355.b.

Authoris intentio, & ordo in hoc Opere I.a.b. II.a.b. Author cur in hoc Opere agat magis Philoſoph quã Theologum III.b. eius Proteſtatio ibid. cur de hac Materia ſcripſerit II.a.b. cur nõ tractet in hoc Opere de ſtatu Animarum Beatarum, & Damnatarum poſt Mundi Occaſum II.b. cur diſputauerit in hoc Opere an Mundus inferior poſſit comburi à Speculis Vſtorijs 76.b. cur in hoc Opere multa Philoſophica congeſſerit 87.a. quo anno hoc Opus conſcripſerit 325.a.

Autumni Principium, quando conſtituebant antiqui 245.b.

Axis Magneticus, qui 251.b.

B

Babylonis ſignificatio in Apocalypſi 359.b 360.a.

Bacchoni rationes probantes cauſam finalem dare eſſe nobiliori modo, quàm efficientem 122.a. eiuſdem error de Chriſti dominio refellitur 310.b.

Baccillorum ferreorum terræ infixorum vis magnetica ex Gilberto Anglo 249.b.

Badurij Cambaiæ Regis exercitus numeroſiſſimus ex Maffeio 29.a.

Balſamus vbi proueniat, eiuſq; vis alexipharm. 260.a.

S. Barnabas vbi Euangelium prædicauerit 344.b. Mediolanenſem Eccleſiam erexit ibid.

Barradæ opinio de tempore durationis Eclipſium, & tenebrarum in fine Mundi, reijcitur 200.a. Eiuſdem opinio de tenebris in morte Chriſti refellitur 202.b. Eiuſdem interpretatio de Stellis in fine Mundi de Cælo caſuris 206.a.b.

S. Bartholomæus quibus Populis Euangelium prædicauerit 344.a. 349.b.

Bartholomæi Maſtrij opinio de maculis Solis refellitur 176.a.

Bartholomæi Perini Cadegorienſis ætas 33.b.

Baſiliſci Stellæ tranſlatio in Signũ Virginis, quid portendat ex Campanella 292.b.

Baſilius Imperator quo tempore vixerit 13.b. eius immenſæ diuitiæ ex Zonara ibid.

Beatorum cognitio qualis, & quæ cognoſcant 370.a.b. Beati qua ratione dicãtur cognoſcere ea omnia, quæ ad vniuerſi perfectionem ſpectant 370.b. Beatorum cognitio poſt diem Iudicij, qualis 371.a. Beatus qua ratione poſſit cognoſcere finẽ Mundi 371.a.b. Beatos Mundi finẽ cognoſcere rationes probãtes 372.a. Soluuntur ibid. Beati cur nequeant præuidere finem Mundi 371.a.b. 372.a.b. qua ratione videant futura contingentia 372.a. quomodo videant ſingularia, quæ accidũt 372.b. quomodo videant myſteria gratię 375.b. Beatis cur deneget Deus cognitionem finis Mundi 372.b. Beatus vnus cur quandoq; plura poſſit videre, quàm alter 372.a. in Beatorum viſione nõ fit alteratio ibid. Beatorũ corpora quomodo in Cælo Empyreo locentur 79.b.

Bedæ opinio de cauſa poſitarum aquarum ſuper Cælos refellitur 182.a. eiuſdem opinio dictas aquas glaciales, & conſolidatas conſtituens exploditur 182.b.

Bella

INDEX.

Bella à quibus cauſis proueniant 274. b. non poſſunt produci à Planetis, & Syderibus 211. a. b. Bella Múdi proximum finem indicantia, quæ 359. b. vanæ de eiſdem expoſitiones refelluntur 359. a.

Belluti opinio de maculis Solis reijcitur 176. a.

Bentiuoli Cardinalis Hiſtoriæ de Bello Belgico 21 t. b.

D. Bernardi locus de propinquitate Antichriſti explicatur 338. b. 339. a.

Beroſi opinio de cauſa diluuij. & finalis Mundi incendij 279. a. refellitur 204. b. eiuſdem fundamenta, & rationes quibus probat Mundi finem futurū in coniunctione Planetarum in Cancro, proponuntur, & reijciuntur 285. a. b. & ſeqq. eiuſdem opinio de cauſa diluuij Noetici proponitur, & reijcitur 287. a. b. & ſeqq. Beroſi teſtimoniū de incendio Phaetontis 72. a.

Beſſario Card. acerrimus Platonis defenſor 88. b 89. a. 99 b. eiuſdem vera explicatio materiæ Platonicæ 94. a. eiuſdem interpretatio de tranſmigratione animarum 102. a. b. eiuſdem opinio de perpetuo Animarum recurſu 102. b. eius teſtimonium de Animarum purgatione 103. b.

Beſtiarū 4. in Prophetia Danielis explicatio 366. a. b.

Bezohar lapidis generatio 160. a.

Biellij error de cauſis ſecundis nihil operātibus exploditur 127. a. b.

Bilis qualitas, & natura 227. b. Bilis atra quas febres generet 242. a Bilem atram qua ratione purget Polypodiū 263. b. Bilis flaua quales efficiat febres ibid.

Biſſextilis annus, quis, & ex quot diebus conficiatur 160. a. Biſſextus annus cur dicatur 44. b.

P. Blancani opinio de defectu montium 16 b. refellitur 17. a. Blancanus reprehenditur credens nullius montis altitudinē ſeſquimilliare tranſcendere 19 b. eiuſdem opinio dicentis, mundum naturaliter per vniuerſalem inundationem interire poſſe 55. a. b. explicatur ibid. refellitur 57. b. b. 58. a. 60. b. Eiuſdem rationes, montes aliquando non eſſe futuros 58. a.

Bonamici error putantis intelligentias ſecundas à ſe ipſis habere eſſe, & conſeruari 123. a eiuſdem fundamenta, & rationes probantes, intelligentias, amoto etiam Deo per impoſſibile, adhuc conſeruari poſſe ibid. refelluntur 126. a.

S. Bonauenturæ rationes, quibus probat aquas ſuper Cælos eſſe diuerſæ ſpeciei ab elementaribus 182. a. b eiuſdem teſtimonium de Cæli liquiditate, & fluiditate 185. a.

Bonzij Sacerdotes Iaponenſium 352 b.

Borealis Mundi plaga cur habitabilis 276. a.

Boſphori vocis ſignificatio 355 b. Boſphorus Thracius cur noſtro tempore ſit factus anguſtior 58. a. b.

Boues voce humana loquuti 268. a.

Braſiliæ habitatores cur nocte ad ignem accurrant 70. a. fidem Catholicam acceperunt 352. a.

Breuiario dierum, & hebdomadum in S. Scriptura, quid 315. a.

Britannia à quo Euangelium primò audiuerit 344. b.

Bruta animantia ex quo producta 6. a.

Brutus, Cæſaris interfector, fuit Stoicus 136. a.

Byzantium nunc Conſtantinopolis vocatur 28. a. Byzantium Thraciæ Ciuitatem cur Conſtantinus Imperator Thronum Imperialem ab Vrbe Roma tranſtulerit 294. b. 363. b.

C

CAbaliſtarum opinio de circuitu animarum ad corpora 102. b. eorundem error de Múdi durationis, finis, & renouatione refellitur 330. b.

P. Cabei opinio, Terræ fæcunditatem effluuijs tribuēs proponitur, & exploditur 9. a. b. eiuſdem conſideratio de Montium defectione ventilatur, & refellitur 16. b. 17 a. eiuſdem opinio de Virtute Magnetica terræ reijcitur 25 t. a.

Cadmus primus Græcas litteras tradidit 87. a.

Cælum quomodo agat in elementa 221. a. quomodo agat in hæc inferiora 225. b. quomodo agat in volūtatem hominis 265. b. 274. b. Cælum quo mediante exerceat ſuam cauſalitatem in hæc inferiora 145. a. Cælum cur habeat cauſam efficientē 125. b. quomodo cauſet generationem, & corruptionem 225. a. Cælum, vt dicatur cauſa vniuerſalis rerum inferiorum, quid requiratur 221. a. Cæli nullius mali poſſunt eſſe cauſæ 209. a. b 210. a. b. 212. a b. Cæleſtia corpora qua ratione agant in intellectum 226. b. Cælum Chryſtallinum quid, & cur ita dictum 154. b. Cæleſtium corporum influentiæ ceſſabunt in fine Mundi VIII I. a. Cælum non eſt obnoxium corruptioni ex Ariſt. III. a. Cæleſtia corpora an ſint eiuſdem ſpeciei 214. b. Cæli, & cordis animalis comparatio 223. a. Cælum cur à veteribus Dei nomine appellabatur 123. b. Cælū dependet à Deo ex Ariſt. 128 b. de Cælorum, & Aſtrorum inter ſe differentia variç opiniones 215. a. b.

Cæli in duodecim domos diuiſio Aſtrologica 296. b.

Cælum Empyreum in fine Mundi nulli mutationi futurum eſt obnoxium VIIII. b. Cælum Empyreū cur non dicatur propriè ens naturale ex D. Thoma 223. a. Cælum Empyreum cur factum VIIII. b. Cælum Empyreum influere, & non influere in hæc inferiora quomodo probet D. Thomas 223. a. b Cælum Empyreum an habeat influentiam ſuper humana corpora 224. b. partem affirmatiuam quomodo probet D. Thomas 223. b. refellitur ibid. & 224. a. Cælum Empyreum non agit in Mundum inferiorem 223. a. b. & ſeqq. contrariæ opiniones diluuntur ibid. Cæli Empyrei lux qualis ex D. Thoma 223. a 224. b. Cælū Empyreū cur nequeat impertiri vniformitatem motus inferioribus Cælis 224. a.

Cælum quale ens ex Ariſtotele 125. b. Cæli figura qualis 358. b. Cælum eſſe naturæ fluidæ, ac liquidæ nonnulli aſſerunt 185. a. Cælum qua ratione aliquo modo poſſit mouere imaginationem 275. b. Cælum an ſit inalterabile, & incorruptibiles 22 a. Cæli quomodo incorruptibiles XI. b. Cælū eſt indifferens ex ſua natura ad motū, & quietē 152. b. Cæli inferiores quomodo, & à quo moueātur 154. b. Cælorū motu ceſſāte an corrūperētur Cæleſtia corpora 111. a. Cæli motū ſēper eodē modo fieri, quomodo probet Ariſt. 112. a. Cęlorū motus diuerſitas cui adſcribenda 112. b. Cæli motū nō poſſe deſinere quomodo probet Ariſt. 212. a. Cæli motus à quo dependeat 112. b. de Cælorū motu aliquando ceſſaturo teſtimonium Platonis 104. a. Cęlum à Deo moueri ſub ratione tantum finali, qui aſſerant 121. a. b. quibus teſtimonijs, & rationibus id probent ibid. & 122. a. b. eorumdem rationes refelluntur 124. a. b. 125. a. b. Cæli motum poſt Mundi finem ceſſaturum teſtimonia ex S. Scriptura, & rationes probantes 152. a. Cælorum motus, an, & quomodo inter ſe diſtinguantur 154. a. Cæli motus cur à Deo inſtitutus 156. b. Cæli motus duplex, & quid vterq; 223. b. Cæli octaui motus proprius qualis, & quanto tempore cōpleri poſſit ex Ptolomæo 156. b.

Cæleſtium orbium triplex motus ex Aſtronomis 153. a. Cæleſtes orbes in fine Mundi à motu ceſſaturos, authoritates, & rationes ſuadentes VIIII. a. Cæleſtes orbes, & ſydera cur non comburentur in fine Mundi VI. b. VII. a. Cæleſtes orbes quomodo paſſiones animi excitent 227. b. Cæleſtes orbes nunquam poſſunt redire ad idem punctum, ſeu poſitionem, quam habuerunt à Mundi exordio 155. a. quomodo id probet Pererius 156. b.

Cæli potentia ad non moueri qualis 111. b.

Cælum eſt principium vitale rerum inferiorum 68. a.

Cæli quies poſt diem iudicij an erit naturalis VIIII. b. X a. Cælum quodlibet ex tribus orbibus eſt compoſitum, iuxta antiquos Aſtronomos 161. a. Cęlum Stellatum

Digitized by Google

latum quanto tempore motum ſuum abſoluat 154.a. eiuſdem motus qualis ibid. Cælum vnicum eſſe qui aſſerant 165. b. Cælorum virtutes occultæ, quibus Teſtimoniis S. Scripturæ probentur 269 a.b.270.a.b. Cælum qua ratione ſub vnitate Vniuerſi contineri dicatur 24. a.

Cæſalpini rationes de Solis Epicyclo 162. a. eiuſdem opinio de vnico Cælo proponitur, & reijcitur 165. a. b. eiuſdem error de calefactione luminis exploditur 64. a.

Cæſar Auguſtus, quot annis regnauerit 275.b.

Caietani expoſitio verborum Geneſis de Spiritu Domini ſuper aquas.

Eiuſdem conſideratio de termino Vitæ humanæ 70. & 80. annorum 32. b.

Caliditas Solis vnde proueniat, ex Simplicio 64.a. refellitur ibid.

Calida cur magis incaleſcant ad Vmbram, quàm ad Solem 236.a 99.a.

Calidum innatum ex quo generetur 39.b.

Caliginoſa omnia cur videantur afflictis 166. b.

Calor cur nonnunquam eodem die ſequatur poſt frigus 231 a.b. Calor cur tam æſtate, quam hyeme ſentiatur 63. b. 65.b.

Calor Cæleſtis nõ eſt diuerſus ab elemẽtari 39.a.218.a.

Calor duplex in corpore humano à quibuſdam ponitur 39.a.

Calor implantatus quando generetur 40. b.

Calor influens vnde ſuam vim habeat 41.a.cur ſemper fuerit idem, ac eiuſdem vigoris permanſerit in genere humano ibid. Caloris influentis fontes 40. b. quomodo per omnes corporis partes deferatur ibid.

Calor innatus, quid Galeno 38. a. non eſt ſola qualitas ibid. Calor innatus duplex 40. b. quid vterque, & vtriuſq; officiũ ibid. Calor innatus eſt eiuſdem ſpeciei cum calore elementari 39.a.b. quomodo inter ſe differre dicantur ibid. Caloris innati, & influentis diſcrimen 38.b. Calor innatus in humana ſpecie paulatim flaceſcit 41.b. 45.a. Calor innatus cur à quibuſdam ſpiritus vocetur 38.b.

Calor natiuus à quo ſuſtineatur 38.a. cur indigeat calore influente ibid. cur non poſſit eſſe anima 38. b. Calor naturalis a quibus potiſſimùm conſeruetur 36.a. Calore naturali imbecillo, aut valido qui præditi 36. b. Calor in ſemine exiſtens an ſit calor ignis 39.b.

Cambalu Ciuitatis ſitus, ambitus, & maxima habitantium copia 28.a.

P. Campanella refellitur credens ignem eſſe humidum 21.a. eiuſdem opinio de Sole ſemper magis telluri appropinquante proponitur, examinatur, & refellitur 157.a.b.158. a.b.163.a.b.

Cancri ſigni Zodiaci natura, & qualitas ex Aſtrologis 286.b. eius motus retrogradus quid ſignificet 101.a.

Canicula Stella eſt maior Sole 70. a. eiuſdem nomina ibid. Caniculæ maxima vis, & qualitas malefica ibid. an mundum queat inflammare 70. a.b. Canicula cur non poſſit mundum inferiorem comburere 71. a. b. 72.b. Caniculę non ineſſe ingentem illam calefaciendi facultatem, quæ arguant 72. b. Sub Canicula cur difficiles ſint purgationes ex Hippocrate, & Gal. 70.a.

Cantan Ciuitas Sinarum pro Vectigali Salis quantum ſoluat Regi ſingulis annis 14.b.

Capitis doloris cauſa 263.a. cur dolorem capitis auferat Torpedo piſcis ibid.

Capricornus Saturni domicilium 101. a. quid ſignificet ibid.

Cardani opinio de Eclipſium naturalium influxu reprobatur 196.b. Eiuſdem opinio de natura, temperamento, & effectibus Planetarum 213. a.b. eiuſdem doctrina de natura Planetarum contraria eſt Ptolomæo ibid. eiuſdem opinio de cauſa conuerſionis magnetis ad polos refellitur 247.b. Cardanus reprehenditur credẽs Terram poſſe eſſe animatam 248.b eiuſdem variæ opiniones Aſtrologicæ reijciuntur 275.b. 276.a. 284.b.

Carneades contra Stoicos diſputaturus, Elleboro cerebrum purgauit 137.b.

Carnium vſus, & eſus quando introductus 31.a.

S. Caroli Borromæi teſtimonium de Epicteti Stoici Libris 135.b.

Carolus Magnus Galliç Regnum renouauit 368.b. quãdo Imperator inauguratus ibid.

Carolus Emman. Vizanius Bonon. Ocelli interpres 2.a.

Caſij Montis ſitus, & altitudo ex Plinio 18.b.

Caſus quid, & quæ reſpiciat 148.a. ſub quo genere cauſæ ponatur ab Ariſt. 123.b. Caſuales effectus qua ratione dicantur 148.a.

Cataractæ Cęli quid propriè 54.a. Cataractarum nomine in diluuio, quid intellexerit Moyſes 288.b.

Catorum oculi cur noctu luceant 216.a.

Caucaſi Montis ſublimitas 18.a. de eiuſdem altitudine teſtimonium Ariſt. ibid. Eiuſdem ſitus ibid. eum eſſe altiſſimum quomodo probet Ariſt. ibid.

Cauſa per accidẽs eſt poſterior cauſa per ſe 123.b. Cauſæ efficientis definitio ex Ariſtotele 122. b. eiuſdem definitionis explicatio 125. a. Cauſæ efficientis proprium eſt communicare eſſe 123.b. eius cauſalitas in quo conſiſtat 125.a. Cauſam efficientem, quid habeant 125.b. Cauſa efficiens quale ſit principium 125.a. Cauſa efficiens rerum æternarum, quæ, & quotuplex, & in quo conſiſtat 124.b. Cauſa extra mundum Ocello fuit ignota 85.a. Cauſa finalis an det nobiliori modo eſſe, quàm efficiens 122. a. Cauſæ particulares qua ratione à Cælo moueantur 274.a.

Cauſa prima quomodo applicet ſuam cauſalitatẽ cauſę ſecundæ 143. b. Cauſa prima mouet ſecundam intrinſecè ex S. Scriptura ibid. Cauſa prima concurrit cum omnibus cauſarum ſecundarum operationibus 127.b Cauſæ primæ exiſtentia in circumferentia Cœli quomodo intelligenda 128.b.

Cauſa ſecunda cur nequeat eſſe libera, prima exiſtente neceſſaria 125. b. Cauſarum ſecundarum variæ ſpecies ex Scoto ibid. Cauſas ſecundas nihil operari authores putantes refelluntur 127. a. b. Si nihil operarentur, quæ abſurda ſequerentur ibid. Cauſæ ſecundæ non producunt ſolæ per ſe effectus, contra Durãdum ibid. Cauſæ ſecundæ poſt Mundi finem priuabuntur omni virtute, & cauſalitate 149. a.

Cauſa Vniuerſalis eſt Deus 126. a.

Cedreni Hiſtorici Græci teſtimonium de Eclipſi in Chriſti morte 203. a.

Centrum aquæ, & terræ eſt idem 51.a. eiuſdem identitas non tollitur à Montium, Vallium, & aquarum inæqualitate ibid. Centri Mundi nomine quid intelligendum 250.a.

Ceſtius à Nerone miſſus à Iudæis fugatus 323. b.

Chalcidij rationes quibus probat Stellas non eſſe maleficas 210.a.

Chiliaſtarũ error de Chriſto cum Sãctis in terra ſeptimo millenario regnaturo damnatur 306.a.b. & ſeqq. eiuſdem erroris origo 308.a. eorũdem præcipua fundamenta proponũtur, & explodũtur 308.a.b. & ſeqq. eiuſdem opinionis primus author 307.a.311.b.

Chriſnarai Regis exercitus potu flumina exiccauit 28.b.

Chriſtophori Columbi laus 14.a. primus Indiam Occidentalem inuenit ibid. & 255.b.

Κρεὸς quid 320. b.

Chriſti Redemptoris Corpus eſt in ſuprema Cæli Empyrei parte, & extra 79.b. Chriſtus qua diei hora crucifixus 200 b. 201.a.202.a. Chriſti dominiũ in Creaturas quale 310.a.b. 311.a. Chriſto perſpectum fuiſſe tempus finis Mundi, quæ ſuadeant ex D. Hieronymo 380.a. cur nequeat cognoſcere finem Mundi ſcientia infuſa 380.b. qua ſcientia cognoſcat horam finis Mundi,

Digitized by Google

mundi, & cur 379.b. 380.a.b. cur nôn cognoſcat horam finis mundi ſcientia ſimplicis intelligentiæ 379. b. Chriſtus, vt homo, cur non cognoſcat finem Mũdi per ſcientiam increatam 379.a. De Chriſti Humana ſcientia circa finem mundi quid ſenſerint S. Patres ibid. Chriſtus in qua mũdi ætate incarnatus 156. b. Chriſti incarnationis accelerationem quomodo meruerint Prophetæ 320.a.b. Chriſtus quomodo cognoſcat Infinitum 379.b. Chriſtus cur non cognoſcat diem Iudicij ſcientia acquiſita 381. a. Chriſtus cur dixerit Apoſtolis ſe neſcire diem, & horam Iudicij 382. a. b. quo ſenſu dixerit ſe ignorare diem Iudicij 381.b. 382. a.b. variç de hac re opiniones ibid. Chriſtus loquens de notitia diei Iudicij cur nõ dixerit, *niſi Solus Pater, & Spiritus Sanctus* 383.a. quo ſenſu dixerit Apoſtolis ſe illis omnia nota feciſſe, quæ à Patre audierat 382.a. Chriſtus cur, & quo ſenſu dixerit, ſolum Patrem noſse diem Iudicij 382. b. 383. a.b. variæ horum verborum expoſitiones DD. 381.b. 382.a. partim reijciuntur, partim approbantur ibid. eorundem verborum verus ſenſus 382.a.b. Chriſti mors in quã Olympiadem inciderit 316. a. 318.b. 319.a. Chriſtus quo ætatis anno mortuus 318.b. De Chriſti mortis ætate variorum opiniones refelluntur ibid. qua die mortuus 318.b. 319.a. Chriſto tribuenda eſt poteſtas mundum deſtruendi 82.a. Chriſtus ad deſtruendum Mundum, quorum opera vtetur 82.a.b. Chriſtus quo tempore, & quo anno à creato mundo natus 301.b. 306.b. 318. a. quo tempore baptizatus 318. a. Chriſti nomen cui propriè tribuendum 320.b. Chriſti nomine in Prophetia Danielis quid intelligendum 321.a. b. Chriſtus cur excellentiori modo fuerit Propheta, quàm cæteri 380.b. in Chriſto qualis fuerit Prophetia ibid. Chriſtus qua ratione Rex tẽporalis vocari poſſit 310.b. Chriſti variæ ſcientiæ 379 a.b. 380.a. 381. a.b. Chriſtus ſcientia infuſa, quæ videat, quæ non 380.a. in Chriſto ſunt abſconditi omnes theſauri ſciẽtiæ ex D. Paulo 381. a. Chriſti verborum de Prælijs, & Seditionibus mundi finem indicantibus variæ expoſitiones reijciuntur 359. a.b. Chriſti verborum de Prædicatione Euangelij per vniuerſum Orbem ante finẽ Mundi explicatio 342.b. 346.a. Chriſti verba de Solis, & Lunæ obſcuratione, & Stellarum de Cælo lapſu explicantur 168.a.

Chryſippus Stoicus 136. a. quamplurima conſcripſit volumina ibid. cur à Carneade librorum Paraſitus dictus ibid.

Chymica præſidia pro prolonganda vita examinantur 36. a.

Ciborum delicatorum, & arte conditorum mentio in Geneſi 31.a. Ciborũ defectus cur vitã abbreuiet 37.a.

Cicero vnde Philoſophiam ſuam hauſerit 105. b. eius teſtimonium de mundo diſſoluendo, & per ignem interituro ibid. & 139.a. eiuſdem teſtimonia probantia Stellas Vaporibus nutriri, iuxta Stoicos 140. a.b. Ciceronis ſententia de Diuina Prouidentia 142. a.b.

Cina, ſiue Sina 28.a. 352.b.

Cineres ad quaſdam arbores poſiti cur eas fæcundent 10.a. Cineres poſt Sacrificia in Monte Olympo relicti, nec à ventis difflabantur, nec imbribus eluebantur 19.a.

Circuitum animarum ad corpora infinitum cur conſtituerint Platonici 102. a. de eodem circuitu opinio Porphyrij, & aliorum 102.b.

Claramontij opinio de maculis Solaribus refellitur 173 b. 174.b. 175.a. Eiuſdem obſeruatio macularum Solarium eadem hora in diuerſis locis facta examinatur 174. a.

Claudini rationes probantes diem vigeſimum eſſe magis Criticum, quam vigeſimum primum 240.a. eiuſdem error in conſtituenda cauſa dierum Criticorum 244. a.

P. Clauius reprehenditur, decẽ conſtituens Cælos 154. b. eiuſdẽ opinio de cauſa anticipationis æquinoctiorum 159.b. refellitur Cælo Empyreo quoſdam peculiares effectus in terra tribuens 224.b.

Cleantes Stoicus mortuo Zenoni ſucceſſit 136. a. ſummus inopiæ amator ibid.

Clymateras quid Chaldæis 45. b.

Clymenes quid 72. b.

Clyſterum vſus, & vtilitas 259.b.

Cognitio duplex 331. a. quid vtraq; ibid.

Cognoſcere in ſua cauſa, & in ſeipſo, quid 371.a.

Coitus frequentior cur vitam abbreuiet 37. a.

Colcodea Auicennæ quid 97. a.

Coloniæ Agrippinæ maxima Diæceſis 27.b.

Colores in Eclipſibus vnde generentur, & quid indicẽt 197.a. Colorum varietas varios ſignificat Planetarũ effectus ex Aſtrologis ibid.

Cometæ ex qua materia generantur 286.a.

Concauitas multum iuuat ad recipiendos ſonos 76.a.

Conchilia cur in plenilunio ſint pleniora 218. b.

Concilium Nicænum quo anno celebratum 160.a. 349. a. quot in eo ex diuerſis mundi plagis Epiſcopi conuenerint 349.a.

Coniunctio nõ eſt propriè aſpectus 276.a. eius ab aſpectibus differẽtia 282.b. Coniunctionum variç denominationes, diuiſiones, & ſpecies 279.b. 280.a Coniunctiones quando effectus ſuos producant ſecundũ Aſtrologos 282.b. cur in tam longum tempus effectus ſuos differant ibid. & 283.a. non poſſe in tã longum tempus differre eoſdem effectus quomodo probetur 283. a.b. Coniunctionum inæqualitas ratione temporis 280 b. eiuſdem cauſa ibid. Coniunctio maxima, quæ, & quando fiat 279 b. 280.a. quot annorũ ſpatio contingat, ibid. in quo potiſſimum aſteriſmo accidat 281.b. Coniunctionibus maximis cur Aſtrologi maximas mutationes tribuant 281.a.b. 282.a. earundem maxima vis, & efficacia exploditur 281. b. 282.a.b. Coniunctiones mediæ, quæ, quando, & quãto annorum curſu fiant 280. a. Coniunctiones mediæ, & minores cur non ſint vocandæ ancillæ coniũctionum maximarum contra Aſtrologos 280.b. Coniunctiones minores, & minimæ quæ 280. a. Coniunctiones magnæ, & vniuerſales, vt operentur, quid requiratur ex Aſtrologis 287. a. cur nequeant eodem modo in oẽs Mundi partes influere 287. b. Coniunctiones variæ variorum Planetarum quãto temporis interuallo fiant 281.a. Coniunctiones variæ diuerſis ſæculis obſeruatæ, ob quas, iuxta Aſtrologos, mundus iam vel interijſſe debuiſſet, vel adhuc perire debebit 279.a.b. Coniunctio Saturni, & Iouis, ex mente Petri Alliacenſis diluuium generale ſignificans, quot annis idẽ diluuium præceſſerit 290. a. eiuſdem coniunctionis replicatio cur eodem anno facta ex d. Alliacenſi 290. b. eadem coniunctio cur nequiuerit indicare diluuium ſecundùm doctrinam Aſtrologicam 291.a.b. Coniunctionis ſupradictæ figura Cæleſtis examinatur, & refellitur 290.a.b. 291. a. b. Coniunctionum variæ ſignificationes explodũtur 283.b. Coniunctionũ Solis, & Lunæ noxæ, & damna 246.a

Conſeruare, quid 125.b.

Conſeruatio rerum quomodo differt à Creatione 5. b.

Conſtantinopolis vnde dicta 294. a quando à Mahomete capta 369.a. eius ambitus, & ingens habitatorum numerus 28.a.

Conſtantinus cur, & quando Byzantium Imperialem Thronum ab Vrbe Roma tranſtulerit 294.a. 363.b.

Conſtellatio non poteſt mouere intellectum, vel phantaſiam interrogantis 228.b. de Conſtellationis notandæ tempore variant inter ſe Genethliaci 228.b.

Contactus ad agendum neceſſarius 256.b.

Contingens quid 380.b. Cõtingens quid Platoni 145 b. Contingens qua ratione ſciatur à Deo 144 a. Contingen-

gentia à qua cauſa oriatur ibid. Contingentiam cum fato coniungit Plato 145.b. Contingentia caſu cur nō dependeant à Cælo 275.a. Contingentia futura dupliciter conſiderantur 144.a. Contingentia qua ratione neceſſaria dici poſſint 144.a.

Conymbricenſium rationes probantes mundum non eſſe obnoxium interitui 3.a. Conymbricenſes refellūtur 133.b.

Copernici error de æquinoctiorū anticipatione 159.b. Eiuſdem opinio de Lunæ Epicyclis 161.a.b. Eiuſdem error de Terræ circumuolutione cum Lunari Orbe circa Solem refellitur 163.b. 219.b. eiuſdem opinio de motu, & ſyſthemate Terræ reprobatur 8.a.

Corallorum vires in pellendo timore vnde proueniant 263.b.

P. Cornelij à Lapide rationes, quibus mundi finis propinquitatem perſuadet 340 b. eiuſdem expoſitio de Cornu paruulo in Daniele reijcitur 367.b.

Cornua decem in Apocalypſi quid ſignificent 365.a. Cornu paruuli nomine in Daniele quis intelligendus 367.a.b.

Corpora cæleſtia localiter cientur 78.a. cur impropriè dicantur viuere ibid. Corpora ſola cæleſtia Diuina prouidentia gubernari cenſuiſſe Ariſtotelem, qui authores putent 117.a.b. Corpora cæleſtia ex Ariſtotele cur nunquàm diſſoluenda 117.b. 118.a. Corpora cæleſtia qua virtute calefaciant, refrigerent, alioſq; effectus producant in inferioribus, ex D. Thoma 221.a. in Corporibus cæleſtibus quomodo qualitates primæ ſint tangibiles 221.a. Corpora quæ comburentur in fine Mundi VII.a.b. Corporum inferiorum cum Ciuitate deſtituta Gubernatore comparatio 118.a. Corpus magnū quomodo impediatur à corpore paruo ne videatur 170.a. Corpus mobile quas ob cauſas deſinat moueri 155.b. Corpora pinguia cur vt plurimùm ſint longioris vitæ 36.a. Corpora ſana cur non facilè ferant Medicamenta 260.a. Corpus animę ſepulchrum à Platone dictum 101.b.

Corruptibilitas vnde oriatur 34.b.

Craſſi Diuitiæ, & Opes 11.b.

Crater Supremi Numinis, quid Platoni 100.a.

Ad Creandum, quæ vis requiratur 79.b. 80.a.

Creare quid ex D. Thoma 128.b. 129.a.

Creatio quid, & quotuplex 6.a. 128.a.b.

Creationis definitio malè à Piccolomineo ad generationem extēditur 129.a. Creationis definitio ex Scoto 129.a. eandem definitionem conuenire creationi ſine nouitate eſſendi, quibus rationibus probet idem Scotus 132.a. Creatio quomodo demonſtrari poſſit, & nequeat ex D. Thoma 133.b Creatio cur fato non ſit ſubiecta, ex eodem D. Thoma 151.a. Creationis, & Generationis inter ſe differentia 129.a. Creatio nō poteſt dici propriè mutatio, nec motus, & cur 129.a.b. Creatio an naturæ lumine cognoſci poſſit 133. rationes pro affirmatiua ſententia, & fundamenta proponuntur, & refelluntur 133.a.b.

Creatio cum nouitate eſſendi, quæ 5.a. 129.a. incognita fuit Ariſtoteli ibid. & 131.a. eandem ei incognitā fuiſſe rationibus ab ipſomet petitis conuincitur 129.b. eandem Ariſtoteli cognitam fuiſſe quomodo probent aduerſarij ibid. & 130.a.b. refelluntur ibid. Creatio cum nouitate eſſendi cur ſola fide cognoſci poſſit, ex D. Thoma 133.b.

Creatio ſine nouitate eſſēdi Ariſtoteli fuit cognita 131.b. 132.a.b. cur Ariſtoteli nullam potuerit dare notitiam de Mundi interitu 134 b.

Creatio qualis antiquis Philoſophis nota fuerit 134.b.

Creationis relatio ex parte Dei, & Creaturæ 132.b. Creatio non repugnat doctrinæ Ariſtotelicæ, contra Piccolomineum 129.b.

Creatrix Potentia cur non ſit communicabilis Creaturæ 79.b.

Creaturam factam fuiſſe poſt nihilum, quomodo intelligendum 132.a.

Cremonini interpretatio verborum Ariſtotelis, quòd Deus non intelligat alia extra ſe, refellitur 120.a.b. eiuſdem rationes examinantur, & enervantur, ibid.

De Criſium cauſis variæ opiniones 243.b. earundem vera cauſa proxima, & immediata 144.a.b. Criſis bona, vel mala quando fiat 240.b. de Criſibus in Luna apogæa, & perigæa varię obſeruationes Io. Pici 238.a

Cyclus quid 42.a.

Cynicorum oratio à Cicerone damnatur 135.a.

D. Cypriani querelæ de terræ decremento, & infæcunditate 12.a. eiuſdem locus de propinquitate finis mūdi exponitur 338.a.b.

Cyrus Rex quo tempore, & quamdiu regnauerit 317.a.

Cythara vna ſonante, cur altera cythara æqualiter temperata ſonet etiam non pulſata 262.a.

D

DÆmonum cognitio circa Incarnationē Verbi qualis fuerit 377.a. Dæmones qua cognitione cognoſcant Mundi finem ibid. quot modis aliquid poſſint cognoſcere 376.b. 377.a. qua ratione futura poſſint prædicere 377.b. quando fallant, & fallantur in prædicendo futura 378.a. Dæmones quomodo ſint ſub fato ex Platone 146.b. Dæmonibus cur Deus non reuelet tempus finis Mundi 378.b. Dæmones nequeunt Mundum deſtruere ex Apocalypſi 82.a. eorum opera vtetur Deus in affligendo Mundo ibid. Dæmones negabāt Peripathetici 146.b. Dæmonibus obſeſſi cur magis vexentur in plenilunio 218.b. Dæmonibus nō conuenit propriè Prophetia 378.a. Dæmonum ſubſtantia qualis Platonicis 146.b. eorundem ſubſtantia qualis iuxta Theologos ibid.

Dæmonicæ Virtutis nomine, quid intelligendū 275.b.

Danielis Prophetia de aduentu Antichriſti 328 b.

Danielis 70. hebdomadum expoſitio 311.a.b. & ſeqq. quando, & cur ab Angelo dictum vaticinium fuerit edoctus 312.a.b. eiuſdem Danielis verba ibid. variæ eorundem interpretationes ibid. eiuſdem Prophetia de abbreuiatione hebdomadum explicatur 314.b. eiuſdem Prophetiæ de mundi excidio, earumque expoſitio 325.a.b. 326.a. Danielis Vaticinium de quatuor Beſtijs, & decem Regibus explicatur 366.a. 368.a. Eiuſdem aliæ variæ Prophetię explicantur 320.a.b.

Darius Hyſtaſpis 316.b.

Darius nothus cur ita dictus, 316.b. quis fuerit 317.a.

Dauidis 70. anni in pſalmis explicantur 32.a. Dauidis Verborum de filo perpendiculo ſenſus allegoricus, & litteralis 347.a. eiuſdem verba, *& in fines Orbis terræ verba eorum*, explicantur 347.a.b.

Decreta Aſtrologorum reijciuntur 229.b.

Delus Inſula olim ſub mari latebat ex Philone 59.a.

Denarij numeri frequens vſus in S. Scriptura 369.b.

Dens miræ magnitudinis à S. Auguſtino viſus 23.b.

Denſitas differt ab opacitate 231.a.

Dependentia Creaturæ à Deo non eſt modus diſtinctus à Creatura 132.a.b. Dependens à Deo, ſub qua ratione cauſæ ab eodem dependeat 125.b.

Deucalionis Diluuium 53.a. 289.a. quo tempore acciderit ibid.

Deus ſua ſubſtantia eſt Actio 112.a. Dei actio in quo conſiſtat ibid. Deum ex neceſſitate naturę agere Ariſtotelem cenſuiſſe, qui authores exiſtimēt 114.a. Deū ex neceſſitate naturæ agere, quæ rationes probare videantur 114.a.b. Deus qua ratione agat, ex Auerroe 115.a. Deum non agere ex neceſſitate naturæ quomodo probet Scotus 115.b. Deus antequam mundū conderet, quid ageret 7.b. id perſcrutari eſt impium 8.a. Deus poſt Mundi finem quid acturus 8.a. Deus qua ratione agat, cum omni agente 123.a. Deus cur non ſit anima Mundi ex Platone 97.b. Deus nihil

vnquam

Digitized by Google

vnquam annihilat 134.b. Deus in fine Mundi nullam rem annihilabit, & cur 85.b. Deus cur ab Academicis dicatur ipſum bonum, non autem bonus 96.a. Deus eſt cauſa intra, & extra Mundum 83 a. 85.a. Deus eſt cauſa conſeruans, & efficiens cæli, & intelligentiarum 125.b. Deus ſi eſſet tantum cauſa finalis, cur non poſſet deſtruere mundum 126. b. Deus ſecundùm Theologos eſt etiam cauſa finalis deſtructionis mundi ibid. Deus non eſt cauſa neceſsaria contra Stoicos 143.b. Deus eſt cauſa vniuerſalis 126. a. Deus qua ratione cognoſcatur 98. b. Deus de omnibus rebus perfectiſſimā habet cognitionem, & prouidentiam 120.a. Dei, & ſupremi Cæli inter ſe cōparatio 144. b. Deus quomodo, & cur concurret ad Mundi finalem interitum 121. b. Dei ſecundùm Platonicos duplex conſideratio 94.b. Deus continet mundum, & eſt intra mundū. 83.a.b. Deum omnia ſimul creaſſe, quom. intelligendum 303.b. à Deo res omnes dependere docet Ariſt. 118.a. à Deo res omnes dependere quomodo dicātur 85. a. à Deo omnia dependent in eſſe iuxta D. Thomam 126.a. Deus cur permittat quoſdam defectus in aliquibus rebus particularibus 121.b. Deus vt liberè mundum creauit, ità ad libitū eundē poteſt deſtruere 105.a cur in fine Mundi omnes plantas, ædificia, & animalia omnia ſit deſtructurus 10.b. Deum eſſe extra mundum authoritates ex S. Scriptura, & SS. Patrib. 84.a. Deum ſub cuius finis ratione cognouerit Ariſt. 120.b. 127. a. ad Deū vt finem ſupernaturalem refertur mundi occaſus 121.a. 127. a. Deus quomodo futura contingentia cognoſcat 143.b. per Deos inferiores quid intelligat Plato 91.a. Deus qua ratione ſit intimè in omnibus rebus 83.a.b. 127.b. in Deo intellectus, & intellectum eſt idem 119.b. 120. b. Deus multa, ac diuerſa intelligendo, cuius reſpectu rationes formales ſint diuerſæ 120.b. Deus ſeipſum intelligit tanquam principium 119.b. Deum non alia à ſe, ſed ſeipſum ſolum intelligere, quomodo intelligendū 120.a. Deum ſui ipſius ſolùm intelligentem nullam aliam rem extra ſe cognoſcere cur cenſuerint Peripathetici 119. a. Deus ſeipſum intelligendo, quomodo etiam materiata, & vilia intelligat 120. a. Deus an materiata, vtpotè vilia intelligat 119. a. de eadem intelligentia Ariſt. teſtimonium ibid. Deus quomodo materiata, & Vilia intelligere dicatur 120. a. Deum mouere Cælum ſub ratione tantum cauſę finalis, qui exiſtiment 121.a.b. ad idē probandum teſtimonia Ariſtot. & quinque rationes 121.b. 122.a.b. eædem rationes refutantur 124. a.b. 125 a.b. Deus ſub cuius cauſæ ratione Cælum moueat 123.a.b. Deum non ſolum mouere Cælum ſub ratione cauſæ finalis, ſed & efficientis teſtimonia Ariſtot. 123.b. 124. a. Deus quo contactu moueat Cælum 124. a. Deus qua ratione moueat orbē Sydereum 155.b. Deus etiamſi in mouendo cælum ſua vtatur infinita virtute, illud tamen mouet in tēpore 124.a.b. Deus Cælum inſtantaneo motu circūrotare poſſet 124 b. Deus mundi mēs dictus à Stoicis 137.a. Deus mundum reparando ad meliorem formā redigens non mutabitur in ſeipſo 7.a. Deus rerum vniuerſitatem creās nullam in ſeipſo acquiſiuit mutationem ibid. Deus non poteſt mutari in tempore de nolente in volentem 116.b. 117.a. Deus quomodo ex nihilo rerum vniuerſitatem produxerit 5.a. Dei omnipotens omnipotētia quid Theologis 124.a. Deus non erit otioſus finito mundo 7. b. Deus quomodo præuideat hominem peccaturū 144.b. Deus eſt primus motor ex Ariſtot. 96.b. 97.a. Deus quid Platoni, alijſq; Academicis 96. a. Deus an ſit in ſpatijs imaginarijs, & quomodo 84. a. b. Deus dupliciter Sanctus vocatur 320. b. Deo qua ratione conueniat vbiquitas 83. b. Dei vbiquitas differt ab eiuſdem immenſitate ibid. Deum vbiq; eſſe cognouit Ariſtot. 128.a. Dei Virtus Creatiua non ad diſtinctionem perſonarum, ſed ad vnitatē eſſentiæ pertinet 99.a. Dei Virtus infinita repugnat neceſſitati operationis 115. b.

Deitatis totius fons, & principium 383. b.

Deſidia in Regione Sinarum publicis legibus plectitur 14. b.

Deſtructio mundi non eſt annihilatio 80.a.

Diuina attributa non faciunt cum diuina eſſentia compoſitionem 120. b.

Diuino concurſu ceſſante rerum omnium deſtructio conſequetur 105.a. eodem ceſſante cur omnia in nihilum ruerent 126.a. b.

Diuini concurſus ſuſpenſio cur non debeat cenſeri cauſa obſcurationis Solis in fine mundi 189. b.

Diuinus Intellectus intelligendo extra ſe alia, quamuis vilia, non vileſcit ex Ariſt. 119.b.

Diuina ſubſtātia triplex ex Platone, Porphyrio, alijſq; Academicis 96. a. Diuinas tres ſubſtantias Platonicas eſſe SS. Trinitatem, qui exiſtiment 97. b. exploditur dicta opinio ibid. & 99.a. in Diuinis perſonis qua ratione cōmunicētur perfectiones 383. b.

Dianæ Epheſię Templum à quo incenſum 107. a.

Dicæarchus montes dimenſus, altiſſimum inuenit Pelion 18.a.

Diei acceptiones variæ in S. Scriptura 302.b. 303. a. b.

Dies Caniculares ſæpè varij; & inſtabiles 72.a. in ijs cur maior ſit æſtus ibid.

Dierum Criticorum cauſa, ex Aſtrologis 238.a. reijcitur ibid. Dies Critici, qui, & quibus diebus fiant iuxta Aſtrologos ibid. Dierum Criticorum variationis cauſa 244.a.b de eadem cauſa opinio Claudini refellitur ibid. Dies Critici cur Iudicatorij vocentur 244.a. Dies Criticos non dependere à motu Lunæ, quibus rationibus demonſtretur 236. a. b. 237. a. b. & ſeqq. eos contra ſuam mentem Galenus tribuit motui Lunæ 244. b. de Diebus Criticis Diſputatio, eiuſdemq; diuiſio, & ordo 236. a. b.

Dies decimus quartus cur, & qua ratione dicatur dies impar 239.a.

Diei diuiſio in quatuor Stationes 200.b.

Dies cur non illuceſcat eodem tempore in vno clymate, ac in altero 199.a.

Dies naturalis quot horis conſtet 104. b.

Dies nouiſſimi qui ſint apud Apoſtolos 337. b.

Dies perſequutionis Antichriſti qua ratione abbreuiandi dicantur ex D. Auguſt. 339. b.

Dies Quartus inter dies indicatorios primum habet locum 239.a. præfertur vndecimo ibid.

Dies Septimus inter Criticos eſt efficaciſſimus 238.a.b.

Dies Sextus cur à Galeno dicatur Tyrānus 237.b. eiuſdem pernicies, ex Hippocrate, & Galeno ibid.

Diem Vigeſimum eſſe Criticum quomodo conetur probare Galenus 239 b. qua ratione poſſit dici Criticus 240.a. De diebus vigeſimo, & vigeſimoprimo diſſenſio inter medicos ibid. dies Vigeſimus an magis ſit Criticus, quàm viſimus primus 240.a.

Dies XXI. qua ratione poſſit dici Criticus 240.b.

Dies XXII. cur nequeat dici Criticus 239.a. 240.a.b.

Dies Vndecima eſt diei 14. index 241.a.

Diem Vniuerſalis iudicij certò præſciri poſſe, quæ ſuadeant 326.a. reijcitur dicta opinio ibid. & 327.a.

Differentia ſpecifica vnde deſumenda 214.b.

Diluuium ex quibus aquis factū 55.a. 288.b. Diluuium ſolum mundum ſublunarem inuaſit VI.b. quę damna Terræ intulerit 10. a. Diluuium non poteſt dari naturaliter ex Ariſt. quod totam terram obruat 55. b. Diluuia quædam particularia, eorumq; cauſæ 53. a. 289.a. Diluuia particularia non inferunt inundari poſſe naturaliter totam terram 53.a.

Diluuium vniuerſale, ſeù Noeticum, quo anni tempore incæperit 43.a.288.b. quo anno ab Orbe condito acciderit 54.a.288.a. cur non potuerit eſſe naturale 54.b.55.a.b. fuit ſupernaturale 53.b.54.a.288.b. rationes id probantes ibid. Diluuium vniuerſale ſolus Deus fecit 289.b. ad idem concurrerunt etiã aliquæ cauſæ naturales 54.a.b.288.a. Diluuij Vniuerſalis cauſæ Aſtrologicæ ſecundùm aliquos adducuntur, & exploduntur 53.b.54.a.
Diogenes Cynicus cur ita dictus 135.a.
Dionyſij Areopagitæ teſtimoniũ de miraculoſa Eclipſi in Chriſti morte 172.a.201.b. 202.b.
Dionyſij Carthuſiani interpretatio Verborum Apocalypſis reprobatur 168.a.
Dionyſij Petauij error reprehenditur 42.a.
Diſputationis de Diebus Criticis diuiſio, & ordo 236.a.b.
Diſputationum de Fine Mundi Ordo, & Series II.b. III.a.b.300.
Diuitiæ in America Prouincia inuentæ, ſunt nouæ, nec Salomoni cognitæ 15.b.
Diuitiæ an ad nouum Orbem ſint tranſlatæ 14.a.
Domus Cæleſtes quid ſint 297.a. cur inefficaces cenſendæ ibid. & 298.a.
Domorum Cæleſtium diuiſiones, & ſubdiuiſiones Aſtrologicæ proponuntur, & reijciuntur 296.a.b.
Domus Mortis ex Aſtrologis, quæ 299.a.
Donum Iuſtificationis, quid 34.b.
Dona aliqua ſupernaturalia poſſunt eſſe cum peccato 34.b.
Dormientes ſub Lunæ radijs cur torpeſcant, & frigeſcant 218.b.
Draconis Caput, & Cauda, quid Aſtronomis 170.a. 297.b.
Durandus perſtringitur, putans cauſas ſecundas ſolas, per ſe effectus producere 127.b.

E

ECcentricorum Circulorum Solis neceſſitas, quibus rationibus probetur contra Campanellam 163.b. 164.a.
Eccentricos, & Epicyclos negat Auerroes, & Cremoninus 162.b. Eccentricos, & Epicyclos habent Planetæ 163.a. Eccentricus Lunæ obit munia primi Epicycli Copernicani 161.b. Eccentrici Lunæ motus est contrarius Eccetrico Solis 161.b. 162.a. Eccentrici Orbes in Cælis, qui 161.a.
Eccleſiæ fuga ob timorem Antichriſti 327.b.
Eccleſiæ variæ a S. Ioanne in Aſia erectæ 343.b.
Eccleſiarum variarum Præfecti, & Epiſcopi a S. Petro creati in Hiſpania, Italia, & Gallia 344.a.
Echeneidis piſcis mira proprietas 262.b.
Echinni cur pleniores ſucco in Pleniluuio 218.b.
Echo vbi potiſſimum audiatur 76.a.
Echo Nympha cur à Poetis nemorum incola dicta 76.a.
Eclipſes quomodo beneficę dici queant 197.b.
Eclipſium duratio non poteſt indicare durationem effectuum, contra Cardanum 197.b. Eclipſium effectus qui magis ſentiant 196.b.198.a. Eclipſes aliæ fauſtæ, aliæ infauſtæ 197.b. Eclipſes vt fiant, quæ requirantur 194.b.
Eclipſes in Mundi Fine cur nequeant præuideri ab Aſtronomis 198.a. Eclipſium finalium tempus, & duratio eſt ignota ibid. eas media tantum hora duraturas exiſtimantes reprehenduntur 198.b. 199.a.b. Pro Eclipſium finalium duratione cur nequeat ſufficere media hora 199.a. ad eandẽ durationem tres horæ ſufficere videntur 199.b. rationes id probantes ibid. & 200.a.b.201.b.204.b. quo anni tempore futuræ 200.a. cur non ſit neceſſe eas durare per integros dies ibid. Eclipſis finalis ſuper quo loco futura 204.a.b. Eclipſis finalis cum Eclipſi in Chriſti morte facta comparatio 204.b. 205.a. Eclipſes in fine mundi non profecturas à Cauſis naturalibus, quibus rationibus probetur 196.a.b. Eclipſis finalis in mundi excidio, aliarumq; Eclipſium, naturalium, varia inter ſe diſcrimina 195.a.b. Eclipſis Lunaris in fine mundi quo tempore noctis accidet 195.b.199.b. Eclipſis Lunaris in fine mundi futuræ modus 195.a. 105.a.
Eclipſis Lunaris cauſæ 164.b.165.a eiuſdem definitio ibid. in Eclipſi Lunari cur Luna modò magis, modò minùs obſcuretur 164.b.165.a.194.b.195.b. Eclipſis Lunaris longitudinis, & breuitatis cauſa 165.a.195.b. Eclipſis Lunaris, & Solaris differentia inter ſe 171.b. Eclipſes Lunares cur Orientalioribus tardius appareant, quàm Occidentalioribus 195.b. Eclipſis Lunaris, & Solaris figura cæleſtis quomodo erigenda 196.a. quæ in eius erectione conſideranda 196.a.b. Eclipſes Lunares, & Solares cur non vbiq; & ab omnibus videantur æqualiter 56.a.171.a. Eclipſis Lunaris quot horis ad ſummum duret 200.
In Eclipſibus miraculoſis cur Deus vſus fuerit Orbe Lunari 189.a.
Eclipſes naturales quomodo, & quando contingant 194.a.b. an careant influxibus 196.b.
Eclipſes non naturales tum Solares, tum Lunares propè finem mundi frequenter futuras, quæ ſuadeant 198.b. De Eclipſium operationibus, & effectibus varia proponuntur, & reijciuntur figmenta 197.b. 198.a.
Ob Eclipſium præuiſionem multi in magno honore habiti, & plurima pericula euaſerunt 198.a.b.
Eclipſes prodigioſæ à Maculis Solaribus ortæ 186.a.b. 188.a.b
Eclipſes ſterilitatis ſunt cauſæ 197.a.
Eclipſis Solaris cauſę 164.b.170.a. eiuſdem ratio optica 170.a. cur modò breuior, modo longior ſit 164.b. cur modò magis, modò minùs obſcura videatur 170.a Eclipſis Solaris facta à Luna cur diù durare nequeat ibid. Eclipſis Solaris cur in quibuſdã locis videatur, in alijs verò non 171.b. cur vbiq; nõ appareat eodem tempore ibid. Eclipſis Solaris figura cæleſtis quomodo erigenda, & quæ in eius erectione obſeruanda 196.a.b. Eclipſis Solaris cur plerumq; duabus, vel tribus horis duret 170.b. quot horis ad ſummum duret 200.b. Eclipſes Solares variæ totales à varijs obſeruatæ 188.a.
Eclipſis Solaris in Chriſti morte obſeruata a Dionyſio Areopagita 172.a.201.b.202.b. fuit miraculoſa 172.a. quo anno acciderit 318.b. qua diei hora, quo anni tempore apparuerit, & quot horis durauerit 200.a.b. in quibus Terræ partibus viſa 204.a. cur ſpatio trium horarum in diuerſis Terræ plagis videri potuerit 204.a. cur non fuerit viſa in America, & ab Antipodis 205.a. eius mentionem varij hiſtorici fecerunt 203.a.b. cur de ea pauci ſcriptores egerint ex D. Thom. 203.a Eclipſis in Chriſti morte vnde producta 188.b. Eclipſis Solis facta a Venere vix depræhenditur 117.a.
Effectus fortuiti qui, eorumq; cauſa 147.b.
Effectus omnes, vt ſunt gradus eſſendi, ad quam cauſam redigantur 126.a.
Ad effectus peculiares producendos, qualis cauſa requiratur 273.b.
Effectus proprij ad proprias reducuntur cauſas 126.a.
Effluuia P. Cabæi, quid ſint, & quotuplicia, eorumq; virtutes 9.b. cur nequeant fæcundare terram ibid.
Effluuium Magneticum, quid 256.b.257.a.
Elba Inſula ferri ferax 234.b. Magnetem lapidem producit 248.a.

Electiones Aſtrologorum reijciuntur 229. a. b. qualesnam admittantur ibid.
Electionum humanarum cauſæ qua ratione ſint Cæli 274. b.
Electrum quid, & varia eius nomina 258. b. eiuſdem ſubſtantia qualis, & vbi generetur ibid. eius vis attractiua palearum, aliorumq; corporum ibid. & 259. a.
Electricæ facultatis diſcrimen à vi magnetica 259. a. non prouenit à qualitatibus occultis 259. a.
Elementorum æquilibrium ex Ariſtotele 61. b. 62. a. eiuſdem cauſa 62. a. b.
Elementorum conſonantia, & harmonia 61. b.
Elementa quomodo corruptibilia XI. b.
Elementa quando creata 180. a. 184. b.
Elementa in Mundi fine non deſtruentur, ſed immutabuntur, & perfectiora reddentur, X. a. rationes id probantes X. b. ſeruabunt ſuum locum, & ſuas qualitates actiuas, & paſſiuas X. a. b. in iiſdem cur non ſit admittenda ſubſtantialis mutatio X. b. Elementa poſt Mundi finem erunt priuata vſu, & exercitio qualitatum actiuarum, & paſſiuarum 149. a.
Elementa cur nequeant deſtrui à Sole, & Aſtris 68. b.
Elementa cur tantum duo Moyſes commemorauerit 60. b.
Elementa vnde ſurſum, & deorſum ferantur 152. a.
Elementorum figura qualis 358. b.
Elementa qua ratione incorruptibilia dicantur 21. b.
Elementa mixtorum iuxta Chymicos, quæ 61 a.
Elementorum decupla proportio ex Ariſt. quomodo intelligenda 51. b.
Elementa quæ poſſunt putreſcere, quę non 21. a.
Elementa quatuor in Mundi creatione à Deo producta 60. b.
Elementum quintum in animalibus ſecundùm aliquos authores 39. a.
Eliæ, & Enoch prædicationes I. a. 327. a. b. poſt eorũ mortem quamdiù Antichriſtus ſuperuiuet ibid. eorundem corpora quomodo in cælo empyreo collocentur 79. b.
Eliæ cuiuſdam Pſeudoprophetę Vaticinium de fine Mundi 301. a.
Elixiria varia à Chymicis inuenta 36. a.
Emanatio æterna quid 132. b.
Empyreum Cælum vnde dictum 79. b. in Empyreo propriè nec tempus eſt, nec locus ibid.
Entia æterna, qua ratione æterna dicantur 126. b. ſunt neceſſaria ſecundùm quid ibid.
Entium extra Cælum poſitorum attributa 78 a.
Entia qua ratione coexiſtant Deo in æternitate 305. a.
Entia alia neceſſaria ſimpliciter, alia ſecundum quid 125. b. entia omnia, excepto Deo, ſunt neceſſaria ſecundũ quid ibid. cur contingentia dicenda ibid.
Ad Entis Particularis, & Vniuerſalis factionem quid requiratur 4. b.
Epictetus Stoicus quando floruerit, eius vita, & mores 137. b.
Eiuſdem Enchiridion à Simplicio commentariis illuſtratum ibid.
Epicureorum Secta, Stoicæ ætate æqualis quomodo interierit 135. a. eorum opinio de Mundi fine per incendium conuenit cum Stoicis 139. b.
Epicurus negauit Prouidentiam Diuinam 142. a. Epicurus Prouidentiam iocosè appellauit Anum fatidicam ibid.
Epicycli Lunæ ex Copernico proponuntur, & reijciũtur 161. a. b. Epicyclos cur Lunæ denegauerit Maginus 161. b.
Epicyclus Planetarum, quid 161. a. Epicycli reuolutione cur varietas deprehendatur in motu Planetæ ibid.
Epiſcopi plurimi in Aphrica tempore Sancti Auguſtini 350. a. b. Epiſc. plurimi à Traſamundo Vandalorum Rege in Sardiniam relegati 350. b. Epiſcopi plurimi à S. Petro pro Hiſpania, Italia, & Gallia creati 344. a.
Epiſtola ad Theſſalonicenſes de propinquitate vniuerſalis Iudicij non fuit ſcripta à S. Paulo 336. a.
Eraſti opinio de Calore naturali 39. a.
Eridanus cur à Poetis antiquis Phaetontis ſepulchrũ vocabatur 73. a.
Eroſtratus Dianæ Epheſiæ Templum incendit 107. a.
Erubeſcentię Luminarium cauſa in die Iudicij 167. a.
Eſdra quo tempore floruerit 330. b. eius vaticinium de Mundi durationis tempore ibid.
Eſotilantes Prouincia quando, & à quo inuenta 351.
Eteſiæ Venti quando ſpirent 71. a. qualesnam ſint venti, & cur ita dicti ibid. cur poſt diſceſſum Solis à Cancro, & poſt Canis ortum ſpirent, ex Ariſtot. 71. b.
Euangelij prædicatio per vniuerſum orbem, eſt vnũ ex Signis mundani excidij 341. a. 342. a. 346. b. an poſt prædicationem Euangelij per vniuerſum orbẽ immediatè ſequuturus ſit Mundi finis 341. a. b. Euãgelium cur ante Mundi finem vbiq; diſſeminandũ 341. b. 342. a. b. Euangelij vniuerſalis prædicatio quomodo intelligenda 342. b. Euangelij duplex prædicatio ex Toſtato 345. b. refellitur ibid. & 346. a. Euãgeliũ quę loca audierint viuẽte S. Petro 344. b. Euangelium tempore Apoſtolorum in vniuerſo Orbe prędicatum fuiſſe, rationes, & authoritates ex SS. Patribus, & alijs probantes 343. a. b explicantur 346. a. b. & ſeqq. De Euangelio in varijs Mundi plagis prædicato Teſtimonia SS. Chryſoſtomi, Athanaſij, Hieronymi, & aliorum 349. a. b. de Euangelio nondum per vniuerſum Orbem prædicato teſtimonia S. Auguſtini 345. a. b. Euangelium nondum per vniuerſum Orbem prædicatũ fuiſſe quæ ſuadeant 357. b.
Euangelij varij textus de fine Mũdi explicãtur 322. a. 323. a. b. 324. a. b. 328. a. b. 334. a. b. 335. a. Euangelij Verbotũ *De Die autẽ illa, & hora nemo ſcit, neq; Angeli Cælorum, niſi ſolus Pater*, variæ expoſitiones, quæ partim reijciuntur, partim approbantur 381. b. 382. a. b. Euangelij textus de obſcuratione Solis, & Lunæ, explicatur 168 b.
Euangeliſtæ conciliantur ſibi contradicentes de hora Crucifixionis Chriſti 200. b. 201. a.
Euphratis fluminis origo 69. a.
Euſebij Chronologi Teſtimoniũ de Eclipſi in morte Chriſti 203. a.
Exarchæ Iuſtiniani Imperatoris Rauennæ degentes 368. b.
Exercitus varij copioſiſſimi in Sacris, & prophanis Litteris 25. a. b. 26. a. b. 28. b. 29. a.
Exhalationum extinctionis cauſa 71. b. Exhalatio non eſt propriè pabulum ignis 141. b.
Exiſtentia quid 95. a.
Experimenta Magnetica 251. b.
Ezechielis Prophetia de obſcuratione in Mundi fine futura explicatur 167. b. Eiuſdem Prophetia de tẽpore Status Mundi poſt necẽ Antichriſti 326. b.

F

Facultas expultrix eſt vera cauſa Criſium 244. a.
Fæmina an concurrat actiuè ad generationem 40. a.
Fæmina Gigantea 24. b.
Fętus materia, ex qua componitur, quæ 40. a. Fœtus cur aliquando nullam Matris referat in ſeipſo ſimilitudinem ibid.
Fatum quid Ariſtoteli 118. a. 144. b. eius nomine quid intel-

INDEX.

intelligat idem Ariſt, 147. a. Fati definitio Ariſtotelica 147. b. eiuſdem vis, & Energia, quibus inſit iuxta Ariſt. ibid, in qua materia conſtituatur ab Ariſtotele 148.b. Fato quæ non ſubijciantur ex eodem Ariſtotele, & cur 118. a. 147. a.

Fati nomine quid intelligat D. Auguſtinus, 150. a.

Fati definitio ex Boeth. a Theologis approbata 150. a.

Fatum quid Chryſippo 142. b. 143. a. Fatum, & Prouidentiam confundebat Chryſippus, & Cleanthes 146. b.

Fatum quid Platoni 146.b, Fati variæ appellationes, & deſcriptiones ex eodē Platone 145.a, b. cum fato coniunxit contingentiā idem Plato ibid. Fato nullam tribuit neceſſitatem Plato 146. a.

Fatum quid Platonicis 145. a.

Fatum quid Stoicis 142.b. eiuſdem vis, & origo 137. a. Fato cur tantam neceſſitatem tribuebant Stoici 143. a,

Fatum quid propriè Theologis 150. a. eiuſdem duplex acceptio ibid. fatum qualenam à Theologis explodatur 149. a. Fato quæ ſubijciantur iuxta Theologos 150. a

De Fati natura varia Teſtimonia Plutarchi 145.a.b,

Fatum qua ratione dicatur natura 148. b. qua ratione a natura diſtinguatur ex Piccolomineo ibid.

De Fati neceſſitate variæ variorum hæreticorum opiniones damnantur 149. a. b.

Fatum qua ratione Prouidentia, qua ratione fatum dicatur 150. a.

Fatale quid Ariſt. 147. a. b, fatale quid D. Thomæ 151. a. Fatalis effectus, qui 148. a. quomodo à fortuito, et caſuali diſtinguatur ibid. Fatale opponitur violēto, & non naturali ex Ariſtot. 147. a. Fatalis cur nequeat eſſe Mūdi interitus, ex Ariſt. & Platone 118. a. 146. a. b. 148. b,

Febris quid Galeno 39. b.

Febris Ephemeræ cauſa 242. a.

Febrium Periodi vnde proueniant 242. b.

Febris Quartana à quo humore generetur 242. a.

Febris quotidiana à quo humore producatur 241. a, b. quot diebus duret ibid.

Febris Tertianę cauſa 242. a. quot horis terminetur ib.

Fernelij opinio de duplici calore in nobis exiſtente, 39. a.

Ferrarienſis perſtringitur 266. a.

Ferrifodinæ in Elba Inſula 234. b.

Ferrum ignitum cur propriè non ſit ferrum ex Cardano 254. b. cur poſt ignitionē vim magneticā denuò recuperet ibid. Ferrum magnete excitū quomodo attrahat alterum ferrum 257. a. 258. b.

Ferrum non poteſt accurrere ad magnetem 257. b. 258. a. contrariæ opiniones Alexandri, Plutarchi, aliorumq; refelluntur ibid. de Ferri ad Magnetem accurſu variæ variorum ſententiæ 256. a. b,

Ferri natura, & ſubſtantia, qualis 254. b.

Ferrum vt à Magnete verticitatem accipere poſſit, quale eſſe debeat 254. b.

Ferrum vt à Terra verticitatem acquirat, quid requiratur 254. a. ſoli ferro cur Terra verticitatem communicet 254. b. ferrum ignitum cur eandem verticitatem amittat 255. b.

Ficini opinio de Phaetontis incendio 73. b. eiuſdem expoſitio de Platonis materia Mundum infinitis ſeculis præcedente 93. b. 94. a. b. eiuſdem opinio de cauſa conuerſionis magnetis ad Polos reijcitur, 247. a. eius opinio de cauſa attractionis ferri ad Magnetem refellitur 256. a.

Fides Catholica eſt adhuc ignota in vltimis Partibus Septentrionalibus 351. a. b. in plurimis Noui Orbis Regnis, & Prouincijs plantata 350. a. b. 351. a. b. 352. a. b,

Fieri dupliciter accipitur 125. a. quid vtrumq; ibid.

Figura qua ratione actiua poſſit appellari 278. a.

In figura Cæleſti Eclipſis Solaris, & Lunaris erigenda, quæ conſideranda 196. a.

Figura Cæleſtis coniunctionis Saturni, et Iouis diluuiū generale ſignificantis, à Petro Alliacenſi cōfecta proponitur, examinatur, et refellitur 190. a, b. 291. a. b.

Figura Cæleſtis tempore principij Mundi à Petro Alliacenſi erecta examinatur, et refellitur 296. a. b. 297. a. b. & ſeqq.

Figuræ peculiares magicæ ſub diuerſis conſtellationibus factæ reijciuntur 265. a.

Figurarum Magicarum vires cur nequeant adſcribi occultis Cælorum influxibus 265. b, 266. a, b, figuræ Magicæ in quo ſenſu dicantur à Ferrarienſi, acquirere virtutes à Cælis 266. a. reijcitur dicta explicatio ibid.

Fili Perpēdiculi In Dauidis Pſalmis explicatio 347. a.

Filiorum ſimilitudinis cum parentibus cauſa 40. a.

Finis ſub qua ratione moueat 122. a.

Finis proprium eſt conſeruare, & cuſtodire res, quæ ad ipſum diriguntur 126. b. Finis ratio in quo conſiſtat 125. a. Finis vltimus, & primum agens ſunt vnum, & idem 125. b.

Finem quidquid habet, habet etiam cauſam efficientem 125. a.

Finis Terræ, Oppidum 355. a.

Finis Mundi, quære Mundi finis.

Firmamenti Cauſa mouens, quæ 155. b. Firmamentū quando creatum 180. a. Firmamentum cur ita dictū 185. b. ex qua materia productum 184. b. 185. b.

Firmamentum à primo mobili diſtinguitur 154. a.

Firmamento qualis motus conueniat 153. a,

Firmamenti nomine in S. Scriptura quid intelligendum 180. a. 181. a. 183. b. 270. a. Firmamenti nomine quid intelligat Magiſter Sententiarum 183. b. quid Ariſt. 155. b.

Firmamentum, etiam completo ſuo motu, quieſcere non debere quomodo probetur 155. b.

Firmamenti Reuolutionis tempora varia, et termini ex Ptolomæo, Albaten. Tychone, et alijs 154. b. 155. a,

Firmamenti variæ ſignificationes 180. a. 181. a.

Firmamenti ſubſtantia qualis 156. a.

Firmamentū non fuiſſe productum ex ſubſtantia fluida, et liquida rationes probantes proponuntur, et ſoluuntur 185. a. b. 186. a.

Flamma eſt in continuo fluxu 141. b.

Floridæ Prouinciæ magnitudo, & ſitus 358. b. vnde ſic dicta ibid.

Flumina a copioſis exercitibus potu exhauſta, et exiccata 26. a. 28. b. cur in fine Mundi deficient XI. a,

Fontes cur in fine Mundi deficient XI. a,

Foreſtes Eſtenſis contra Attilam pugnauit 27. a.

Forma artificialis, quid 265. b. nullius actionis, aut paſſionis poteſt eſſe principium ibid.

Forma quomodo dicatur educi de potentia materiæ 4. b. forma eſt principium actiuum 147. b. qua ratione ei conueniant nomen, & ratio Fati ibid.

Formæ Spirituales è Magnete effluentes 258. a.

Fortuiti effectus qui, eorumq; cauſa 147. b. qua ratione fortuiti dicantur 148. a.

Fortuitus euentus qui 148. a.

Fortunæ definitio 373. a. Fortuna quid Ariſtot. 148. a. eius a Caſu differentia ibid. & 373 b. ſub quo genere cauſæ ponatur ab Ariſtot. 123. b. Fortuna quid Proclo Platonico 275. b.

Fortunæ Rota cur dicatur Solis Circulus Eccentricus 273. a,

Foſſilium cauſæ, quæ 235. a. b.

Fracaſtorij opinio de Circulis, & Epicyclis 162. a. eiuſdem ſententia de cauſa conuerſionis Magne-

us

tis ad polos, exploditur 248. a. eiuſdem opinio de cauſa proprietatis Remoræ reijcitur 262.b.
Fretum Lamairum vnde dictum 357. b.
Fretum Megallanicum vnde dictum 49. a. b. 356. b. eiuſdem longitudo, latitudo, & profunditas 49.a b.
Frigiditatis prædominium vnde prouenıat in mixtis 221. a.
Frigoris in media æſtate cauſa 231.b. Frigus cur quandoq; corpora æſtiuo tempore afficiat ſecundùm Aſtrologos 229.a.b. Frigus cur aliquando ſequatur poſt calorem eodem die 231. a. b. Frigus cur media æſtate temperetur, iuxta Aſtrologos 229. b. reijciuntur rationes eorundem id probantes ibid.
Frigus cur ſit maius in vltima hyemis parte 71. b.
Frumenti annui Romæ olim illati copia 11. b. frumenti antiqua copia 11.b.
Fulgurum cauſa 67. a.
Fulminum cauſa, & materia ex qua generantur 67.a. 235. b.
Fuſus Adamantinus Parcarum 145. b. eiuſdem allegorica explicatio ibid.& 146. a.
Futurum contingens duplex 371. a. qua ratione neceſſarium, qua ratione contingens dicatur 371.b.
Futurorum contingentium triplex differentia 373. a. quid ſingula ibid. Futura contingentia quomodo Deus cognoſcat 143.a.b. ea cur non poſſint cognoſci ab Angelis 373.b.

G

GAlenus ab iniuſta Cremonini cenſura defenditur 38.b. idem à Magino vindicatur 239. b. Galenus refellitur, diem vigeſimum criticum eſſe ſtatuens 239.b.240.a.
Galilæi opinio de Maculis Solaribus 176. a.b. examinatur 177.a. eiuſdẽ error de cauſa ſubobſcuræ lucis in Luna poſt Eclipſim 216. a.
Gallia quot milliones olim Romanis ſoluerit 12.a. cui Planetæ ſit ſubiecta 295.b. cui ſigno Zodiaci ſubſit 293.b. Galliæ variæ Prouinciæ, & Ciuitates à S. Petro Epiſcopos acceperunt 344.b. 345. a. Eccleſiæ variæ in Gallia extructæ à S.Sauiniano ibid. Gallia miſerè ab Attila afflicta 27. a.
Gallia noua cur ita dicta, & à quibus inuenta 350.
Garamantes Populi non babent certam coniugem 88.b. quomodo filios ſuos eſſe cognoſcant ibid.
Gaſpari Cortereali nauigatio in orbem nouum 351.
Geminorum Signo qui Populi ſubiecti 292. a.
Gemmæ variæ, feſtucas, & paleas attrahentes 258. b. Gemmarum occultæ qualitates vnde proueniant 236. b. Gemmarum generationis cauſæ ex Triſmegiſto 234. b.
Generationis acceptiones variæ in Euangelio 335. a.
Generationis, & Creationis inter ſe differentia 129.a. Generatio continua rerum in eodem loco, vnde oriatur 225.a.
Generationis, & Natiuitatis ſimilitudo 232. a.
Generationes Violentæ, & non naturales ab Ariſtot. non fatales dicuntur 147. a.
Geneſis verba de morte eſum ex arbore boni, & mali ſcientiæ ſubſequuta explicantur 35. a. alia eiuſdẽ verba declarantur 208.
Genethliacorum error de effectibus Mercurij in humano ingenio reijcitur 226. a.
Geographorum Veterum, & recentiorum error de Aqua 47. a.
Germania populatiſſima, & bellicoſi Populi ferax 27. b. cui Planetæ ſit ſubiecta 295.b. ad Germanos quãdo tranſlatum Romanum Imperium 269. a. Germani Principes a quo poteſtatẽ acceperint eligendi Imperatorem ibid. Germanus Imperator Primus fuit Otho, ibid.
Giannini opinio de numero intelligentiarum 22. b.
eiuſdem interpretatio de operatione Dei ex mente Ariſtot. approbatur 117. a. eiuſdem error putantis Ariſtot. notam fuiſſe creationem cum nouitate eſſendi, refellitur 131. a.b.
Gigantes quales fuerint homines 24. b. Gigantes, homines Staturoſi à D. Auguſtino dicti 24.a Gigantes olim in mundo erant, & quomodo geniti 24. a. b. quomodo dicantur generati à filijs Dei 24.b. Gigãtes non ſunt nati ex coitu Dæmonum, contra Valeſium, & Franciſcum Georgium ibid. cur monſtra dicantur 25. a. ante, & poſt diluuium fuere 24.b. propter Gigantes Deus potiſſimum immiſit diluuium ex Salomone ibid. Gigantum modicus numerus non arguit defeciſſe humanam ſtaturã 25.a.
Gilberti Genebrardi error de origine Americanorum reprehenditur 356. a.
Glandes non erant cibi antiquorum hominum 30. a.
Globus vnus conficitur ex aqua, & terra 50.a. b.
Gnoſtici hæretici vnde dicti 378. a.
Gothi quales Populi 26. b. cui Planetæ ſubſint ex Aſtrologis 295. a. quomodo ad fidem Catholicam peruenerint 347. a. b.
Græcia cui Signo Zodiaci ſubiecta 292.b. Græcis qui primus Litteras tradiderit 87.a.
Grandinis cauſa, & generatio 235. b.
Grauidæ quo menſe pluribus incommodis obnoxiæ 233. b.
Grauitatis Centrum, quale 250.a.
Gregorius XIII. Papa quibus rationibus motus, annum correxerit 160. a. in eius correctione quorum opera vſus ibid.
Groenlandiæ Inſulæ Situs 350.357. b. fidem Catholicam accepit 350. in ea extat Monaſterium Ordinis S. Dominici ibid.
Gulielmi Gilberti Angli opinio de vi Magnetis proponitur, ventilatur, & refellitur 249.a.
Gulielmi Pariſienſis Epiſcopi interpretatio erronea de cataracthactis Cæli reijcitur 53.b.288.a.
Guſtaui Adolphi Sueciæ Regis exercitus 27. b.
Gygis Lydorum Regis annuli Vires 264.a.

H

HAdriani Imperatoris Bellum contra Hebræos 324. a.
Hæretici plurimi ab Ariſtotele plurimas hæreticas opiniones hauſerunt 106.b. Hæretici ineuitabilem Fato neceſſitatem tribuentes 249. a.b Hæreticorum variorum errores de Chriſti ſcientia damnantur 378. a. b.
Hannibalis numeroſiſſimus exercitus 26.b.
Hebdomadæ vocabuli ſignificatio in Sacra Scriptura 314. a. 322. b.
Hebdomadum 70. Danielis variæ variorum interpretationes 312.a.b. 313. a.b. dictæ hebdomadæ an conſtent annis Solaribus, vel Lunaribus 314. a.b. annis Solaribus cõſtare quibus rationibus probetur 314.b. 315.a. quot Solares Annos contineant 315. a. eędẽ Hebdomadæ quot ſint Anni ex Scaligero, & Pererio 315.a. b. eorumdem opinio refellitur ibid. earũdem initium vnde ſumendum 316.a. 317. a. b. 322. b. variæ hac de re opiniones proponuntur, & refelluntur 316 a.b. & ſeqq. eas non eſſe intelligendas de Mundi excidio quomodo probet S. Auguſtinus 324.b.
Hebræorum anni 42. a. b. ad Lunæ motum cæremonias, ferias, & feſtiuitates inſtituebant 42. b. Hebręi quo tempore à Moyſe ex Ægypto educti 87. a. Hebraici populi propenſionem cur Deus noluerit eſſe habitare loca maritima 15. a. Hebræorum maxima ſtrages ſub Hadriano 324.a.
Heliacus Ortus, & Occaſus, quid 70.b.
Heliotropij Lapidis Vires ex Alberto Magno. 265. b.

Hera-

INDEX.

Heraclitus Stoicus Ignem rerum omnium principium ſtatuit 157.b.
Herbarum proprietates vnde oriantur 268.d.
Hermetis Triſmegiſti opinio de cauſa efficiente Metallorum 214.a.
Heſichij Epiſcopi opinio de Mundi fine exploditur 359.a.
Hetruria, cui Zodiaci ſigno ſubiecta 573.b. cur Hetruſcorum Ingenia præcipuè diſciplinis Mathematicis clara ibid 113.
Hiberni, quando, & a quo fidem Catholicam acceperunt 349.b.
S. Hieronymi Teſtimonium de Secta Stoica 155.b. eiuſdem verba diem Iudicij extimeſcentis 335.b. eius exclamatio de Roma ab Alarico deſtructa 364.a.
Hieroſolymæ Vrbis Exeidium, quo tempore acciderit 351.b. 353 b. 335.a. Hieroſolymæ Vaſtationis Comparatio cum Antichriſto 321.b. quando, & á quo denuò reſtaurata 357.a.b. Eiuſdem ſitus, & Circulus Meridianus 204.a.
S. Hilarij verbá de Antichriſto explicantur 338.b.
Hippolyti Martyris error de hebdomadibus Danielis perſtringitur 352.b.
Hippocratis opinio, & rationes de Partu Vitali 533.a.
Hiſpania olim ditiſſimas habebat Aurifodinas 13.a. Hiſpaniarũ Rex quantum pro tributo ſpatio 40. annorum ex Agro Potæſi in Sinarum Regione acceperit, ex Botero 14.b. Hiſpania cui Zodiaci ſigno ſubiecta 573.b. cur in ea floreant ingenia, Artes, & Diſciplinæ ibid. in Hiſpaniam plures Epiſcopos miſit S. Petrus 344.b. in ea quis primus Euangelium prædicauit 343.b.
Hiſpani cur ſubdoli, & dominandi cupidi 592.b. eorũ cura, & diligẽtia in enucrtendis Peruanis 355.a.
Hiſpania noua ſub qua Zona poſita 351 b. eiuſdem præcipua Ciuitas ibid. infinitus hominum numerus in ea baptizatus ibid.
Hiſtoria eſt Magiſtra Vitæ, & Lux Veritatis 186.b.
Hiſtorici varij tùm Græci, tum Latini, eclipſis in morte Chriſti mentionem fecerunt 203.a.
Holofernis copioſiſſimus exercitus 26.a.
Homeri fabula de Ioue cum cæteris Dijs ad Oceanũ pergente explicatur à [illegible] Homerus Stellas vaporibus nutriri fabularum tegumentis indicat 140.b.
Hominum longiſſimæ Ætatis exempla 33.b.
Homines quomodo Corruptibiles X.b. Homo in quo ſenſu dicatur generare hominem 41.a. Homo ante peccatum ad nullum malum habuit inclinationem 212.a. Hominis inclinatio ad malum, quando, & qua cauſa orta ibid. Homo cur abſolutè, & ſua natura dicatur mortalis 35.a. etiam in ſtatu Innocentiæ mori poterat 35.a. Hominum copioſa multitudo in nouo Orbe, non tollit deficientiam eorundem in noſtro 29.b Hominum multitudinem decreuiſſe, quæ ſuadeant 26.a.b. 27.a.b. 29. hominũ numerum non decreuiſſe teſtimonia probantia afferuntur, & refelluntur 57.b. 29.b. Hominum maxima multitudo, ex Sacris prophanisq; litteris 25.a.b. 26.a.b. Homines Senes Arimini, et Bononiæ reperti ex Plinio 32.a. Hominis iuſta ſtatura, quæ erat tempore Augusti 24.b. Homines ante vniuerſale Iudicium mortui, qua ratione viui dicantur à D. Paulo 335.b. 336.a. Homo in ſtatu Innocentiæ quot annis vixiſſet, ſecundum Pererium 34.a. Homines cur ante, et proximè poſt diluuium diu vixerint 32.b.
Horologium Achaz 104 a.
Humanæ Actiones ſunt liberæ à fato, ex Ariſt. 148.b.
Humanum ingenium non poteſt cognoſcere naturaliter creationem, licet cognoſcat naturaliter infinitam Dei virtutem 133.b.
Humanus Intellectus, nec ex abſoluta reuolutione octauę Sphærę ad primum punctum, nec ex quiete eiuſdem, mundi occaſum, et renouationem argumentari poteſt 156.b.
Humanam Staturam mutatam fuiſſe labentibus ſęculis authoritates, et rationes probantes 23.a.b. 24.a.b. 55.a.b. ſoluuntur 25.a.b.
Humidum quid Ariſtot. 20.a. Humidum quale aptius pro longitudine Vitæ 36.a.
Humidum innatum ex quo generetur 39.b. cur dicatur Radicale, cur Primigenium 38.a. Humidum Radicale in humana ſpecie paulatim imminuitur 41 b. 45.a.
Humores varij varias excitant Febres 543.a. Humorum motus nõ imitatur motum Planetarum 242.a.
Humores peccantes qua ratione à Medicamentis purgantibus euacuentur 259.b.
Hungaria quando, et à quo ad fidem Catholicam conuerſa 349.b.
Hunni quales Gentes 56.b. eorum vaſtiſſimus exercitus ibid. et 27.a quomodo ad fidem Chriſtianam peruenerint 347.a.b.
Hyberno tempore cur repentinus tepor ſentiatur, ex Aſtrologia 559.a.
Hyemes duæ ſunt quolibet anno ſub Zona Torrida 69.b. Hyems valde frigida cur ſequatur æſtatem multùm calidam 230.b. Hyemis principium vnde ſumebant antiqui 545.a Hyemis vltima pars cur frigidior præcedentibus 71.b.
Hyerarchiæ Angelicę Aſtris præſunt 596.a.

I

S. Iacobus Apoſtolus peruenit ad oppidum, quod vocatur Finis Terræ 355.a.
S. Iacobus Zebedęus vbi Euangelium prædicauerit 343.b. 355.a. eiuſdem mors 343.b.
Iacobi Quarterij nauigationes ad Orbẽ nouum 351.
Ianſenij opinio de cauſa tenebrarum Ægypriacarum refellitur 190.b.
Iaponij vaſtiſſima Inſula 355. Fidem Catholicam accepit ibid. à Regibus Legati ad Pontifices miſſi ibid.
Ignis quid Ariſt. 61.a. Ignis cur aſcendat ſurſum 61.a.b. Ignis duplex conſideratio 66.a.b. Ignis cognatio cum Lumine ex Valleſio refertur, & refellitur 65.a. Ignis in fine mundi cur non ſit corrumpendus X.b. Ignis Centrum ſecundùm Pythagoricos 60.b. Ignis à Stoicis Deus vocabatur 137.a.b. Ignis cur minùs duret in Sole, quã in Vmbra 20.a Ignis Elementaris, quid 61.a. Ignis quomodo eliciatur ex Chalybe, & Silice 63.a. Ignem humidum eſſe quomodo nonnulli probent 20.a. refellitur dicta opinio 21.a. Ignis non habet locum determinatum in natura, contra Ariſtot. X.a. Ignis in Concauo Lunæ à Peripatheticis poſitus, qualis 61.a. Ignis in Cõcauo Lunæ poſitus cur non poſſit inferiorem mundum comburere 61.b. Ignis in Concaua Lunæ ſuperficie incluſus cur nequeat deorsũ detrudi 63.a.b. Ignis ſi motu Cæli ad inferiora proijceretur, quæ abſurda ſequerentur 65.b. Ignis munera, quæ 65.b.
Ignis an naturaliter poſſit Mundum deuaſtare 60.a.b. 61.a.b 62.a.b. Ignis Mundanę mutationis erit Inſtrumentum V.b. 8.b. 150.a.b. authoritates idem probantes V.b. 8.b. idem ignis an ſit futurus eiuſdẽ ſpeciei, & cur ibid. vnde generandus VI.a. an velociter, an ſucceſſiuè ſit combuſturus Mundũ ibid.
Ignis Elementum qui negent 60.a.b. Ignis pabulum propriè non eſt vapor, vel exhalatio 141.b. Ignis à quibus Rerum omnium Principiũ credebatur 137.b. Ignis proprium eſt denigrare 179.b. Ignis cur nõ poſſit putreſcere 19.b. 21.b. Ignis per aquam extinctus, aut per defectum pabuli marceſcens, non di-

citur

INDEX.

citur formaliter putreſcere 19.b. Ignis cur in Pyramidali figura eleuetur 61.b. Ignis ſedes, quæ 60.b. Ignem eſſe in Terra, ex quibus arguatur 235.a.
Ilua Inſula, aliàs Elba 234.b.248.a.
Imaginaria Spatia quę dicantur 84.b. in eis, an, & quomodo ſit Deus ibid.a.b.
Imaginatio non mouetur à Cælo 275.a.
Imaginum impreſſiones non poteſt recipere aer, contra Pomponatium 268.a.
Imagines Magicæ quære figuræ Magicæ.
Imbres ſoli non ſufficiunt ad inundandam terram 55.a.
Imbres immodici cur noceant Terræ 9.b.10.a.
Imperiorum tranſlationis cauſæ 294.a.b.
Incarnationis Myſterium fuit reuelatum Angelis, ex mente D.Tho. 374.a. cognitum fuit Adamo ibid.
Incendia varia in Italia tempore Phaetontis 73.a.
Incendium Mundi non poteſt eſſe cauſa obſcuratio- nis Luminarium, & Syderum 169.b.
India à quo Euangelium acceperit 353.a.
Indiam Occidentalem qui primus inuenit 14.a. eiuſdem auri, & argenti fodinæ ibid.
In Indijs multi ad 100.annos viuunt 33.b.
Infernus eſt conſtitutus in Centro Terræ 8.a.204.a.
Infinitum quid, & quotuplex 379.b.
Ingeniorum clarorum cauſæ ex Aſtrologis 225.b.
Ingenio præſidet Mercurius, ex Ptol. 225.a.b.
Inhærentia in accidente cur ſit modus diſtinctus ab ipſius eſſentia 132.b.
Inſulæ S.Dominici Opulentia 14.a.
Inſulæ Fortunatæ quondam abſconditæ, quando, & à quo iterum repertæ 352.b.
Inſularum plurimarum inuentio 59.b.60.a.
Inſula Madera quando reperta 352.b.
Inſulæ Maldiuæ 7000. ex Botero 60.a.
Inſularum plurimarum nomina in extremis partibus Zonæ frigidæ Septentrionalis 357.b.
Inſula in Oceano Peruano, vnionum variorum feraciſſima 14.b.
Inſulæ plurimæ in nouo Orbe ad Chriſti fidem conuerſæ 352.a.b.
Inſularum origo 60.b.
Inſulæ 11000. in Oceano intra nouam Hiſpaniam, & Sammatiam, ex Botero 59.b.
Inſulæ Philippinæ vnde dictę 353.a. fidem Catholicam acceperunt ibid.
Inſula Teprobana olim nota, poſtea ex hominum memoria quaſi deleta, denuo innotuit 15.b. eiuſdem fæcunditas 16.a. cur Paradiſus Terreſtris dicta ibid.
Inſulæ Variæ noui Orbis, in quibus Incolæ diutiſſimè viuunt 36.b.
Inſulę Zeneriphes Mons Summmæ altitudinis 60.a.
Intellectio Dei eſt Actus vnicus, & Simpliciſſimus 120.b. Intellectionis nobilitatem non tollit intellectorum vilitas 120.a.
Intellectus Chriſtianus cur aptior, & validior ad veritatem naturalem perſcrutandam, quàm Ethnicus 107.b. ad Intellectus perfectionem quomodo concurrant Planetę 227.a. Intellectus, & Phantaſię præſtantia vnde oriatur 227.b.
In Intellectu Primo cur ſint idem intellectus, intellectum, & intellectio 120.b.
Intellectus cur magis afficiatur à Syderibus, quàm voluntas 227.a.
Intellectus eſt Virtus immaterialis 264.a.
Intelligentia, & Angelus ſunt idem 77.b.
Intelligentiæ ſunt Animæ Cęlorum 116.a.
Intelligentiæ aliæ extra, alię intra Cęlum Cælorum motibus ab Ariſt. aſſignantur 78.b.
Intelligentię dependent à Deo, nec à ſeipſis habent eſſe, & conſeruari, contra Achillinum &c. 123.a 126.a.b.
Intelligentię ita dependent à Deo, vt eo per impoſſibile amoto, amitterent ſuum eſſe 126.a.b.
De Intelligentiarum exiſtentia extra Cęlum textus Ariſtot. examinatur 77.b.
Intelligentia Prima per quem contactum Cęlum moueat 124.a.
Intelligentię non habent virtutem infinitam intenſiuè 116.a.
Interrogationes Aſtrologorum exploduntur 228.b. 229.a.b.
D.Ioannis verba in Apocalypſi de fine mundi 82.a. interpretatio eorundem verborum ex varijs Doctoribus ibid. eiuſdem verba de propinquitate finis mundi explicantur 335.a.b. eiuſdem Prophetia in Apocalypſi declaratur 167.b.168.a. eiuſdem verba in Apocalypſi de ſilentio media hora in Cælo facto explicantur 305.b. eiuſdem Verborum de mille annis variæ explicationes 308.a.b.309.a.b. Eiuſdem Prophetia de Romæ deuaſtatione 359.b. 361.a.b. variç eiuſdem expoſitiones ibid. idem Vaticinium quando impletum 363.a.365.a. S. Ioannis verba in Apocalypſi de fuga Cæli, & Terræ explicantur V.a.
S.Ioannes cur dictus Elias 335.a. in quibus Partibus Euangelium prædicauit 343.b.
S. Iob de Terræ comſumptione loquens explicatur 58.a.
Iohelis Prophetæ verba de obſcuratione Luminarii, & Syderum in fine mundi explicantur 166.a.
Ira materialiter ſumpta, quid 227.b. eius receptaculum, & ſedes ibid.
Iſaaco ſoli cur vnica tantùm vxor conceſſa 86.b.
Iſaiæ Prophetia de conuerſione Sinarum, ſecundùm aliquos 353.a.b. explicatur ibid. Iſaiæ verborum de conuerſione Æthiopum variæ expoſitiones 354.a. Eiuſdem verba quomodo poſſint intelligi de conuerſione noui Orbis ad Chriſti fidem 354.b. Iſaiæ Prophetia de obſcuratione Solis, & Lunę in fine Mundi explicatur 166.b.167.a.b.
Iſraeliticus Populus quomodo Mare rubrum tranſierit 50.a.
Italiæ variç Ciuitates, quæ à S.Petro Epiſcopos acceperunt 344.a.b. Italiæ Dominatum corruiturum ex quibus conijciat Campanella 292.b Italia olim fæcundiſſima erat metallorum 13.a. cui Planetæ ſubſit 295.b. cui Signo Zodiaci ſubiecta 292.b. 293.b.
Iubilæum Hebręorum quotis annis celebrabatur 320.a.322.b.
Iudæa ad Plagam Auſtralem ſita 355.b. cur Dauidis tempore medium Terrę vocabatur 204.a.
Iudęorum varię Colonię poſt deuaſtationem Ieruſalem 355.a. Iudęorum vbiq; locorum diſperſio 353.b. Iudæi quando in Hiſpaniam migrarunt 354.b. Iudæorum plurimę familię tempore Ferdinandi, & Eliſabethę Regum ex Hiſpania expulſę 355.a Iudęi à Tito Veſpaſiano quorſum relegati, & quibus operibus deſtinati 355.b. Iudęorum Politia quot annis durauerit 329.a.
S.Iudas Thadeus quibus Gentibus Euangelium prædicauerit 344.a.
Iudicium vniuerſale quę ſigna precedent 169.a.b.
Iulius Cęſar Anni inſtaurator 44.b. quo tempore, & cuius opera Kalendarium ſuum confecerit 160.a.
Iuppiter quot annis curriculum ſuum abſoluat 242.a. quouſq; Dominium ſuum extendat 295.b. eius dominio quę potiſſimùm Nationes ſubiectę ibid. Iupiter fortuna maior dicitur à Ptolom. 213.b. eius Qualitates, & effectus 212.b.213.a.
Iuſtinianus Imper. quomodo, & Imperium Orientale, & Occidentale adminiſtrauerit 368.b.
Iuuenes cur citiùs diſcant 131.a.b.

Kalen-

K

Kalendarium Iulianum vnde dictum 159. b. quo anno, & cuius opera confectum 160. a.
Kalendarij Romani correctionis neceſſitas 160.a.b.
Kepleri opinio de materia, & ſubſtantia Macularum Solarium 177. a.b. eiuſdem error de cauſa ſubobſcurę lucis Lunæ poſt Eclipſim 216.a.

L

Labor immodicus cur vitam reddat breuiorem 37.a. Labor moderatus quibus proſit ibid.
Lacheſis Neceſſitatis filia, ex Platone 145. a.
Lactantij opinio de figura terræ reprehenditur 56. a. eiuſdem Teſtimonium de principio, & fine Mundi 5.a. eiuſdem teſtimonium de erroneis antiquorum Philoſophorum Stellis 106. a. eius opinio de tempore finis mundi reijcitur 329.a.
Lactea Via, quid 193.a.
Langobardorum origo 26.d.
Lapides in aere generati, & in terram delapſi 235. b.
Lapis Molaris ab Angelo in mare proiectus quid ſignificet 362. b.
Lapides varij Magneticam qualitatem poſſunt acquirere 254.b.
Lapidum proprietates vnde oriantur 268.b.
Leonis Papæ Querelæ de Roma Idolatra 364. b.
Lethis flumen bibere, quid 100. b.
Lex Adraſteæ, quid Platoni 145.b.146.a.
Liberum hominis arbitrium, nomine tantum admiſerunt Stoici 142.b.
Liberi arbitrij operationes cur nequeant prænotari ex Stellis 208. a.
Liber de Mundo ad Alexandrum non eſt Ariſtot. ſed potiùs Poſſidonij. IV.b.
Lineæ an plus diſtent à Centro, ductę ad montes, quàm ad Valles 50.b.
Linea Vitoria in infinitum Io. Bapt. Portæ examinatur, & refellitur 74. b.
Lipſij Teſtimonium de commutatione Terræ, & Maris 59.b. Eiuſdem explicatio verborum Senecę de fatu neceſſitate 143.a.
Lucani Carmina mundi exuſtionem teſtantia 139.b.
Lucernæ ardor, & ſplendor eſt in continuo fieri, & fluxu 141. b.
Lucifer vnde peccandi anſam ſumpſerit 374. a.
Lucius Brittanniæ Rex per Legatos ad Victorem Papam miſſos Diuini Euangelij miniſtros petit, & accipit 349.b.
Lucretius Romanus Epicureus Poeta 135. a.
Ludi Olympici cur ita dicti, à quo inuenti, à quibus, & vbi celebrati 45. a.
Ludi Sæculares quando à Romanis inſtituti 44. b.
Ludouici Alcaſari variæ expoſitiones diuerſorum locorum in Apocalypſi 361.a.b.362.a.b.
Lumen non atterit aerem, contra Cæſalpinum 64. a.
Lumen ex ſe non calefacit 64.a.65.b.
Lumen per omnes Planetas diffuſum, virtutem ſolùm calefacientem habet 218.a. Lumen ſub cuius cauſæ ratione ignem attrahat 65.a.
Lumen duplex, & quid vtrumque 192. a.
Lumen naturæ, quid 5.b.
Lumen Reflexum cur nequeat calefacere 64. a.
Luminis Solaris tremor per Spiraculum Tecti, v.g. intrantis, vnde oriatur 162.b. Lumen Solis, & Lunæ, eſt idem 246.a.
Lumen omnium Stellarum eſſe eiuſdem naturę, & ſpeciei, quomodo probet Io. Picus 217. b.
Luminarium coniunctiones cur noxiæ 246. a. b. Luminaria quo die à Deo creata 298. b. Luminarium erubeſcentiæ nomine quid intelligen. 167.a. Luminaria in fine mundi obſcurada, varia teſtimonia ex S. Scriptura 166. a. b. Luminarium obſcurationis in fine mundi cauſæ à quibusdam PP. allatæ reprobatur 169. a. Luminaria Firmamenti, qualia Signa, 208.b.209. a.b. Luminaria quibus modis, & in quo ſenſu ſigna eſſe dicantur ex D.Chriſoſtomo 208.b. 209.a. b.
Luna quot diebus annum ſuum compleat 209. a. b.
Luna per ſe calefacit 218. a. Lunæ corpus quale 192.a. Luna cur nequeat eſſe corpus ſemidiaphanũ, contra P.Scheinerum 192.b. inter Cæleſtes globos omnium magis denſa, & opaca 216. a. b. Lunæ color ſanguineus in mundi fine à quo inducetur 197. b. Lunæ creſcentis, & decreſcentis varij effectus 218.a.b. Lunam non poſſe dici cauſam Criſiũ, quibus rationibus probetur 238.a.b. 239. a.b. 240.a. b. 241. a.b. Luna quot diebus curſum ſuum abſoluat 242.a.272.b.
Lunæ Diametri diuiſio Aſtronomica 195. a. ſub Lunæ radijs dormientes cur torpeant, & frigeſcant 218. b.
Lunaris Eclipſis cauſa 164.b.194.a.
Luna Eclipſata non priuatur omni lumine 192.b. quali lumine priuetur 192. a.b. Luna extra Pleniluniũ in Mundi fine Eclipſandam, quæ rationes ſuadeãt 194. b. Lunæ eclipſis cur non fiat vbiq; locorum eadem hora 56.a.
Lunæ varij effectus attributi, vnde proueniant 219.a.
Lunam epicyclis carere cur crediderit Blãcanus 193. b. Lunę epicycli ex Copernico proponuntur, & reijciuntur 161. a. Lunæ Epicyclos reijcit Maginus 161. b.
Lunæ figura qualis 165. a.193.b.
A Lunæ cælo graue aliquod in terram cadens quanto tempore indigeret 54.b.
Lunæ habitudines ad Solem 237.a.
Luna cur dicatur humida à Ptolomæo 220.b. eiuſdem humiditas nequit produci à vaporibus ibid.
Luna vnde ſuum Lumen accipiat 191. a.192. a. quale lumen habeat 192. a. Lunam totum Lumen à Sole mutuare quæ probent 216. a. b. Luna quomodo in Mundi fine lumen amittet 193.a. de eiuſdem luminis amiſſione variæ variorum opiniones proponũtur, ventilantur, & refellũtur 193.a.b. Lunæ lumen cur modò puriùs, modò impuriùs appareat 208. b. Lunæ Lux obſcura poſt Eclipſim vnde proueniat 216 a. eadem Lux cur non ſit naturalis, & propria Lunę ibid. cur non poſſit eam accipere à Venere, contra Bapt. Benedictum 216. b.
Lunæ variæ maculæ, Montibus, Syluis, Fluuijſq; ſimiles 216. b.
Luna cur à quibuſdam Medium animæ mundi dicta 98. a.
Lunæ menſis triplex 239. b.
Lunæ motus duplex 237.b. Luna motu ſuo velociori, aut tardiori, quot gradus, & minuta vno die abſoluat 237.b.
Lunę motus medius eſt imaginarius 237.b. motu quot ſit graduum ibid. Lunę digreſſiones variæ in ſuo motu 272. b. Luna cur modò citiùs, modò tardiùs moueatur in Zodiaco 237.a.
Lunæ mutatio vnde fiat VIIII. a.
Luna in Chriſti morte à qua parte prius incæperit obſcurare Solem 204.b. 205.a.
Lunam in fine Mundi obſcurandam, in quo ſenſu intelligendum 168.b. Lunæ obſcurationis cauſæ, ex D. Chryſoſt. Hilario, & Hieronymo examinantur, & refelluntur 169. a. b. Lunæ obſcurationis variæ cauſæ ventilantur, & reijciuntur 169.a. Luna in fine mundi quomodo ſit obſcuranda 191. a.b. Lunæ obſcuratio in mundi fine nocte accidet 193. a. 195. a. b. Lunæ obſcurationis in mundi fine varij modi proponuntur, & refelluntur 193.a.b.194.a. Luna ſu-

INDEX.

per quo loco in fine Mundi obſcuranda 204. a. b.

Lunari orbe cur Deus vſus fuerit in eclipſibus miraculoſis 189.a.

Lunæ paruitas reſpectu Terræ 171.a.

Lunæ Phaſes 237. a. earundem natura ex Aſtrologis ibid.

Lunæ quadraturæ diuerſis diebus accidunt 237. a. b. non ſunt ſimiles quadrantibus Solis, contra Aſtrolog. 245.b.

Luna quomodo, & quando refrigerare, & humectare dicatur 218.a.b. 219.a.

Luna cur nequeat eſſe cauſa mutationum Regnorum, Religionis &c. 285. b. 286.a.

Luna ſilente cur maiores fiant in aere mutationes 246.a.

Luna eſt alter Sol, ipſiuſue Vicaria 230. b. 285. b.

Luna non imitatur effectus Solis in quattuor anni temporibus 245.b.

Luna cur nequeat regere totum Solem 171. a. 173. b. cur in morte Chriſti totum Solē obſcurauerit 172.b.

Luna varias aeris Tempeſtates indicat 208.b.

Luna cur Terra Cæleſtis ab antiquis appellata 192.a.

Lunatici, qui 246.b. cur magis vexentur in Plenilunio 218.b.246.b.

Luſitanorum cura, & feruor in conuertendis Braſilienſibus ad fidem Catholicam 352.a.

Lux Primigenia à Deo primo die creata, ex quo producta 178. a.

Lux ſubobſcura in Luna poſt eclipſim vnde proueniat 191.a. 216.a. non eſt et naturalis, & propria ibid.

Lybia quondam arenoſa mare fuit, & quomodo poſtea in terram euaſerit 58.b.

M.

Maculæ Solis cur ita dictæ 173.a. quid Scipioni Claramontio, & Galilæo ibid.

Macularum ſolarium figura 176. a. b. Antiquis erant ignotę 186.a.

Maculas Soli intrinſecè ineſſe quibus rationibus ductus crediderit P. Scheinerus 179. a. reijcitur dicta opinio ibid. earum Magnitudo, & quantitas 175.b. 177.a.

Macularum Solarium variæ magnitudines à P. Scheinero obſeruatæ 188.b. ex qua materia generentur 183.a. 184.a. 186.a.

Macularum Solarium motus, & itinera per quaſnam lineas fiant ex P. Scheinero 178.b.

Macularum ſolarium natura, & ſubſtantia ex mente Authoris 179. a. earundem natura, ſubſtantia, figura, & motus ex Galilæo 176. a. b.

Macula Nigra in Sole viſa tempore Caroli Magni 187.a.

Maculæ ſolares poſunt in fine Mundi Solem obſcurare 186.b. earundem vis in obſcurando Sole 187.a.b. 188.a.b.

Macularum Solarium obſeruationes variæ factæ à Galilæo 174. a. de Maculis Solaribus variæ variorum opiniones 176.a.b. 177.a.b.

Maculæ Solares carent Paralaxi 174. a. 179. a. eas non eſſe propinquas Soli quomodo probet Claramontius. 174. b. cur non ſint in alijs Planetis, & ſyderibus 179.a. b. earundem Regularitas 173.b. 174.a. 178 b.

Macularum Solarium, & Stellarum diſcrimen 175. b. eas Stellas eſſe errantes qui cenſuerint ibidem eorundem opinio reijcitur ibid. & 176. a. b.

Macularum Solarium ſubſtantia qualis 175. b. 176.a.

Maculæ Solis qua ratione tenebras obduxerint in Chriſti morte 189.a.

Maculas Solares non eſſe vapores, quomodo probetur 174. a. cur aliquando videantur, aliquando non 173.a.b. 178.b.

Magicarum operationum cauſæ 265.a. 266. b. dictæ operationes cur non ſint tribuendæ Cęleſtibus influentijs 263.b. 264.a b. 265.a.

Magini reſponſio ad ſententiam Manardi reijcitur 243.a.b.

Magnes non corrumpitur ab Allio 257.b.

Magnetis analogia ad animam 253. b. eundem eſſe animatum qui cenſeant 248. b. reprobantur ibid.

Magnes armatus cur fortiùs attrahat, quàm inermis 257.b.

Magnetis armati radioſa Virtus cur interpoſito aliquo corpore imminuatur 258.a.

Magneticæ attractionis cauſæ à varijs allatæ ventilantur, & refelluntur 257.a.b. 258.a.b.

De Magnetis diuerſa attractione variæ obſeruationes Fracaſtorij 258.b.

Magnetis ad Polos conuerſionis cauſæ ex varijs authoribus proponuntur, & reijciuntur 247.a. b. 248.a.b. 249.a. 254.a.

Magnetis conuerſio ad Polos cur nequeat adſcribi Cynoſuræ 247. b.

Magnes in quibus locis declinare incipiat 255. b.

Magneticæ declinationis cauſæ, & differentiæ 255.a.b.

Magneticæ declinationis variationis cauſa ibid.

Magneticæ Pyxidis declinatio in varijs Regionibus 251.a. 255.a.

Magneticæ directionis fundamentum 249.b.

Magnetica experimenta varia 251.b.

Magnetis duæ facies 251.b. Magnetis facies meridionalis cur ad Polum Septentrionalem conuertatur, & è contra 253.a.b.

Magnes cur in vna ſui facie attrahat ferrum, & non Magnetem, in altera verò Magnetem, & non ferrum 258.b.

Magneticorum Corporum facies contrariæ cur ſe iungant, ſimiles verò ſe fugiant 252.a.b.

Magneticarum facierū qualitas mirabilis ex Gilberto Anglo 252.a.

Magnes qua Virtute Ferrum attrahat 257. a. qua ratione dicatur ferrum trahere ex D. Thoma 256. b. cur Soli ferro verticitatem communicet 255.b.

Magnes in Montibus Inſulæ Elbæ inuenitur 248. a. b.

Magnes qua virture trahat alterum Magnetem 257.a. 258.b.

Magnetis Poli 251.b. alij Septentrionales, alij Auſtrales 252.a.b.

Magnetē non trahi à Polo Cæli quæ probent 254. a. à quibus Polis trahatur ibid.

Magnetis ſubſtantia, & natura, quæ ex Io. Bapt. Porta, Gilberto, & alijs 256.a.

Magnetis terminus ad quem mouetur, qui 255. b.

Digitized by Google

INDEX.

Magneticam Verticitatem non dependere à montibus Magneticis quomodo probetur 248.a.
Magnetica Verticitas vnde proueniat 254.a.
Magnetis virtus duplex, & quomodo ſit diſpoſita per eundem Magnetem 253.b. eiuſdem virtus radioſa 252.a. eius præcipua virtus in quo conſiſtat 251.b.252.a.
Magnes cur in igne virtutem ſuam amittat 254.b.
Magnetem non habere ſuam virtutẽ à Polis Terræ, obiectiones probantes proponuntur, & diluuntur 254.b.255.a.
Magnetica vis in quibuſdam inſtrumentis ferreis, ex Gilberto Anglo, & P.Cabæo 249.b.
Magnes quamdiù conſeruet ſuam virtutem 257.b.
Mahometes quo tempore natus, & Sectam ſuam inchoauerit 340.b. 367.b. eius Patria, genus, ortus, & mores 367.b.
Mala varia Mundum affligentia vnde proueniant 211.a.
Mala maxima propè finem Mundi perpetrabunt homines 212.b.
Mala alia phyſica, alia moralia 212.a.b.
Mala nulla à Corporibus Cæleſtibus prouenire poſſunt 210.b.
Maldonati rationes, quibus probare conatur, tenebras in Chriſti morte non fuiſſe vniuerſales, diluuntur 202.a.b.203.a.b.
Manichæi liberum arbitrium negantes, damnantur 149.a.b. eorumdem error, duplicem Deum ſtatuentium damnatur. 136.b.
Mare anguſtiatum in vno loco, dilatatur in alio 58.b.
Mare Belgicum pedibus tranſiuit olim Exercitus Hiſpanorum 50.a.
Maris in terram commutatio 58.b. eadem commutatio quomodo probetur 59.b. de eadem teſtimonia Lipſij, & Philonis 59.a.b.
Mare etiam poſt finem Mundi extabit XI.a.
Mare eſſe inferius Terra, rationes, & authoritates probantes 52.a.
Mare Liguſticum eſt altius Hadriatico 50.b.
In Mari magnæ contigerunt mutationes 19.a.
Mare ab Oriente ad Occidentem fluit 52.b.
Maris profunditas ex Blancano 49.b.
Maria aliqua paruam habent profunditatem 50.a.
Mare Rubrum eleuatur ſupra Aegyptum 50.a. eius exigua profunditas ibid.
Maris vehementia Terram obruentis, ex Philone 59.b.
Maris, & Terræ viciſſitudo ab Ariſtotele conſiderata, male reprehenditur à P. Cabæo 17.a. eandem non admittit idem Cabæus 59.a.
Mars non poteſt producere bella, contra Aſtrologos 211.b. cur nequeat eſſe cauſa conflagrationis Mundi 219.a. 270.b. quanto tempore curſum ſuum abſoluat 242.a.
Mars vnde lumen, & calorem accipiat 219.a. 278.b.
Mars præeſt Partui ex Cardano 232.b. refellitur dicta opinio ibid.
Martis qualitates, ſubſtantia, & effectus ex Ptolomæo 213.a.
Martyrum Sanctorum Romæ interfectorum numerus 363.a.
Materiæ primæ variæ deſcriptiones 3.b. quomodo cognoſcatur, & ignoretur ex Diuo Auguſtino, ibid.
Materia tota ſimul à Deo creata fuit 95.b.
Materia quale ens, ibid. non poteſt exiſtere abſq; forma 95.b.
Materia cur malè ab Ariſtotele, & Ocello præmiſſa fuit ad Mundi productionem 4.b.
Materia prima eſt potius quid Metaphyſicum, quàm Phyſicum 4.a.
Materia eſt Principium paſſiuum 147.a.b. qua ratione ei conueniat Fatum ibid.
Materia quid Platoni, & Apuleio 3.b.93.a.
Materia fluctuans Platonis 91.a. 93.a.
Materia, iuxta Platonem, præceſſit Mundum infinitis ſæculis 93.a.
Materia Platonis infinitis ſæculis Mundum præcedens, quæ 93.b. de eadem materia variæ expoſitiones 93.b. 94.a.b.
Materiam ex Platone, improductam eſſe, quomodo intelligendum 94.b.
Materia Platonica exploditur 94.b.95.a.b.
Matericitas, & Corporeitas eſt eadem 3.b.
S. Matthæus vbi Euangelium prædicauit 344.a. 348.b.
S. Matthias quibus Populis Chriſti fidem prædicauerit 344.a.
Mazzonius perſtringitur 92.b.
Meaca Prouincia Iaponij 352.b.
Mechiocanæ Prouinciæ Rex Baptizatus 351.b.
Medicamenta alexipharmaca quomodo operentur 260.a.b. 261.b. vnde virtutem ſuam accipiat ibidem.
Medicamentorum alexifarmacorum duplex facultas 261.b. eorundem cum humano temperamento conuenientia 261.a. eorum à pharmacis differentia ibid.
Medicamenta Cathartica non attrahunt; ſed expellunt 259.b.
Medicamenta Purgantia qua virtute purgent 259.b.261.a.
Medicamenta per antipathiam, non per ſympathiam purgare quæ probent 259.b.
Medicamenta plures humores purgãtia cur ſimul miſcenda 259.b.
A Medicamentis, quibus potiſſimùm temporibus abſtinendum, ex Hippocrate 230.b.
Medicorum conſiderationes de vita humana prolonganda 35.b.
Mediolanenſem Eccleſiam erexit Sanctus Barnabas 344.b.
Medij Orbis nomine, in quo eclipſis in Chriſti morte accidit, quid intelligendum 203.b. 204.a.
Medium in quo anima Mundi habitat, quale 98.a.
Megalanicum fretum cur ita dictum 49.a.b. eiuſdem longitudo, latitudo, & profunditas, ibid.
Mellis vtilitates in corpore humano 35.b. 36.a. eiuſdem facultas in prolonganda humana vita 35.b. 36.a.
Memphis Aegypti Regia olim ſtagnum erat, vel Mare 58.b.
Mentis extrinſecùs accidentis nomine quid intelligat Ariſtoteles 130.b. rectè ab Alexandro dicitur eſſe mens effectrix 130.b.131.a.
Mentem ab anima rationali ſeparat Ariſtoteles 130.b.
Mens duplex ex Ariſtotele 131. quid vtraque, ibid.
Mentis nomine quid intelligat Ariſtoteles 131. a.b.

Mens

Mens eſt Inſtrumentum animi 131.b.eiuſdem mentis, & manus ſimilitudo ibid.
Mens Diuina quid Platonicis 69.a,quomodo perfecta reddatur 96.b, eiuſdem varia nomina 96.a.b. eſt ſecundum principium Platonis 96.b.Mens Platonica non eſt Intellectus aſſiſtens 97.a.
Menſis Lunæ triplex 239. b.
Menſis Medicinalis Galeni quot diebus conſtet 239.b reijcitur ibid.
Menſes qui pleni, qui vacui dicebantur 42.a.
Mercurij Abſidis mutatio de Scorpione, quos effectus pariat 273. b.
Mercurius in quo Cælo ſitus 217. a. cur non habeat Circulum Eccentricum 165.b. inſtar Lunæ creſcés, & decreſcens,cur à nobis nequeat videri ibid.Mercurij circuli viſualis magnitudo reſpectu circuli viſualis Veneris ibid. eiuſdem varij effectus in ingenio humano pro ratione aſpectuum cum Planetis 224.a.b.226.a.Mercurij natura, qualitates, effectus, & diſtantia à Sole ex Ptolom. 213.a.214.a. quot horis Solis diſcum pertranſeat 187.a.
Meretricis ſuper ſeptem montes ſedentis, nomine in Apocalypſi quid intelligendum 359.b. 361.a.
Meſſias quid 320.b.
Metallorũ generationis cauſa ex Chymicis, & Aſtrologis,234. a. variæ de hac cauſa opiniones 234.a.b. Metallorum generationis proxima cauſa efficiens, ex Agricola, & Alberto Magno 234. b. eorundem generationis vera cauſa efficiens 234.a.235 b.
De Metallis in aere generatis aliquæ obſeruationes,& hiſtoriæ 235. a. b. Metalla ex qua materia generari poſſint in aere ibid.
Metalla quomodo generentur 236. b. cur in locis mótoſis, & obſcuris generentur 235. a. ex qua materia generentur ibid. Metallorum materia ex Chymicis, quæ 235 b.Metalla non generari à Planetis quomodo probetur contra Hermetem, & Aſtrologos 236. a.non generari ab occultis Planetarum virtutibus quomodo probetur 236.a.b.
Metalla à Chymicis vocantur nomine Planetarum, 234.a.Metallis ſingulis ſingularem præficiũt Planetam Aſtrologi, & Chymici 234.a.
Metallorũ qualitates occultæ vnde proueniant 236.b.
Mexicum nouum quando, & à quo inuentum 351.b. Mexicanum Regnum, vnde dictum 351.b. eiuſdem ab Inſulis Fortunatis diſtantia ibid. Religionem Catholicam ſuſcepit ibid.
Microcoſmus,quid 268.b.eiuſdem cum Macrocoſmo comparatio à Pomponatio adducta refellitur ibid.
Mille anni in Apocalypſi quantum temporis importent 308.a.b. 309.a.
Mille anni qua ratione ante Dei oculos pro vno die reputentur 304.a.b.305.a.b 307.a.b.308.a.b.
Mirabilium rerum præter naturam effectus, cui cauſæ adſcribendi 269.a.
Mirabilia audita, facta, & viſa, non ſunt effectus Cæli 268.b.
Miraculorum cauſæ à Pomponatio impiè adductæ damnantur 268.a.b.
Mixta in Creationis primordio vnde producta à Deo 5. b.
Mixta omnia in fine mundi deſtruentur, & cur XI. a. b. Mixta in fine mundi non reſoluentur omninò in nihilum, & cur 5.b. 6.a.
Mixtorum elementa, iuxtà Chymicos 61.a.
Mixta frigida, quomodo, & quando fiant 221. a.b.
Mobile aliud corruptibile, aliud æternum 110.a.b.
Mobilis primi motus qualis 154. a. quot horis abſoluatur ibid.
Modici nomine in S. Script. quid intelligatur 339. b.
Molinæ expoſitio de firmamento refellitur 180.a.
Monſtrum quid, eiuſq; cauſæ 147.b. 148.a.
Montium variæ altitudines 18. a.
Montis in Inſula Zenetiphe mira altitudo 60. a.
Montes quomodo poſſunt dici æterni 17. a.
Montes qui tertia die Creationis à Deo creati 17.b.
Montes in vna parte deficientes, cur creſcant in altera 58.a.Montes deficere putauit Seneca,Ælianus, & alij 16.a.de Montium deficientia conſideratio P. Cabæi 16.b.Montium diminutio,& diſſolutio quid inferat 17.a.
Montes aliquando non eſſe futuros quomodo probet Blancanus 58.a.
Montium duo genera 17. b. 57. b. qualenã ex his magis ſenſibiliter deficiat 18. a.
Montes multi, cur, & quomodo, progreſſu temporis de nouo gignantur 18.a.
Montes qui maris profunditatibus altiores 17.b. qui æquales 18.a.
Montes an aliquam paſſi ſint mutationem 16. a.
Montes mari proximi quomodo efformati 17.a.
Montium Magneticorum vis attractiua nauium, eſt fabuloſa 248.a.
De Mótibus paruis circa Littora maris Hadriatici obſeruationes Authoris 17.a.
Montes vnà cum Terra procreatos fuiſſe, authoritates variæ 17.b.
Morbi æſtiui qua ratione dicantur ab Hippocrate finiri hyeme 245.a.
Morbi Comitialis remedium 263.b.
Morborum Chronicorum cauſa,ex Argolo 244.b.eorundem vera cauſa ibid.
Morborum Criſis,& Mundi Criſis comparatio 246.b
Morbi in quibus præcipuè diebus ſpectandi 230.b.
Morbi hyemales qua ratione æſtate terminari dicantur ab Hippocrate 245. a.
Morbi cur lethales, & periculoſi in Luminarium coniunctionibus 246. a. cur longiores in Nouilunio, quàm Plenilunio 218. b. Morborum mutationes à quibus fiãt 246. b. Morborum maximas mutationes cauſant æquinoctia ex Hippocrate 230.b. Morborũ mutationes die ſexto factæ non ſunt Criticæ, ſed ſymptomaticæ 237.b.
Morbi principium vnde deſumatur 238. a.
In Morbis cur Stellarum inſignium Ortum, & Occaſum obſeruandum moneat Hipp. 245.a.
Morbis Venereis, quæ Regiones potiſſimum obnoxiæ 295.b.
Mores ſequuntur corporis Temperamentum ex Galeno 227.b.
Mors, & mortalitas differunt 34. b. quid vtraque ibid. & 35. a.
Mors à quo, & quare in homines irrepſerit 35.a. Mors eſt peccati pæna 35.a. Mortis cauſa ad quid referebant Ægyptij 103.b.
Mortis domus, quæ ex Aſtrologis 299. a.
Moſaicæ Philoſophiæ diuiſio 87.a.
Moſcorum Magni Ducis Exercitus 28.b.
Motor primus ex Ariſt. eſt cauſa efficiens 123. b. eius virtus in mouendo Cælũ eſt infinita intenſiuè 124. a. eadem virtus infinita vnde appareat 116.b.
Motus, qualis actus 129.a.
Motus æternitate ſuppoſita, Mundus eſt æternus, ex Ariſt. 116.b.
Motus Cæleſtis æternitatem quomodo probet Ariſtoteles 110.a.b. 111.a.b. 112.a.b. 113. a.b. Motus quo Cæli mouentur,eſt triplex iuxta Aſtronomos 153.a. Motus Cæli duplex, ex D.Thoma 223.b.quid vterque, & quomodo fiant ibid. Motus Cæleſtium orbium finis in fine mundi cui tribuendus 112. b.
Motus Circularis, nec naturalis eſt Cælo, nec violentus 152. b. ad motum Circularem, quæ figura aptior ibid.
Motus contrarij, qui 154.a.

 Mo-

Motum incæpiſſe eſſe, cùm priùs non eſſet, quomodo intelligendum 113.a.
Motus firmamenti varia tempora, ex Ptolomæo, Albatenio, & alijs 154.b.
Motus fluctuationis Terræ exploditur 250.a.b.
Motum nunquàm incæpiſſe, qua ratione probet Ariſtoteles 114.b.
Motus naturalis orbium Cæleſtium, quis 154. a. an ſit contrarius motui raptus ibid.
Motus naturalis qua ratione dicatur dependere à Cælo 265.b.
Motus poſterior vltimo non datur 111.a.
Motus plures qua ratione poſſint conuenire vni corpori ſimplici 66.b.
Motus qui ſequitur poſt quietem intercadentem alicuius temporis, & ceſſationem à motu, quomodo vocandus 110.b.
Motus raptus, qui & cui Cælo conueniat 154.a. Motus raptus, & naturalis per quos circulos peragantur ibid. Motus raptus Cæli cur potiùs fiat ab Oriente in Occidentem, quàm è contra 112.a.
Motus trepidationis cui Cælo conueniat 155.a.
Motus verticitatis terræ reijcitur 250.b.
Motus voluntarij hominũ nõ dependent à Cælo 265 b
Moyſes Ægyptiorum diſciplinæ, & Philoſophiæ optimè peritus 86 b. 87.a.
Mundi variæ acceptiones, & diuiſiones IV.a.b.
Mundi ſex ætates ex Beda 306.a.
Mundi ætatis in duodecim partes diſtributio ex Eſdra 330.a.b.
Mundi æternitatem quomodo probet Ariſt. 4.b. 109.a. 110.a.b. 111.a.b. eam qua ratione vocet Problêma Dialecticum 92.b. 93.a.b.
Mundus eſt æternus ex doctrina Peripateticorum 117. a.
De Mundi æternitate, & ortu Platonis incerta eſt doctrina 90. a. Mundum æternum rationes probantes Platonis 91.a.b. pro mundi æternitate, ortu, & fine probãdis, multę Platonis authoritates 90.a.b. 91.a.b.
Mundi æternitas non poteſt perſuaderi ratione naturali 5. b.
Mundũ eſſe ab æterno, primus ſtatuit Pythagoras a. b.
Mundi duplex Cataclyſmus ex Seneca 138.a.b.
Mundus non poteſt naturaliter comburi 67. a. b.
Mundus inferior cur nequeat comburi à Speculis Vitreis 76.a.b. Si à Speculis comburendus eſſet, quæ requirerentur ibid.
Mundum comburendum fore teſtatur Ouidius 139.b.
Mundum comburendum, & denuò renouatũ iri cenſebant Stoici 137. a. 138. b. Mundi combuſtionem cui cauſæ tribuebant Stoici 140. a. b. Mundi combuſtio non poteſt prouenire à defectu vaporum in ſyderibus contra Stoicos 140. b.
Mundi combuſtionem à quibus didicerint Veteres Sapientes 139.b.
Mundus cur à Deo Creatus V.a. VIIII. b. quo anni tẽpore creatus 200.a. 298. a.b. quando creatus ſecundum Hebræos 43.a. in quot diebus creatus 302.a.b. 303.a.b. ex mundi creatione, eiuſdem etiã finis cognoſci poteſt 1.a.b. Mundi creationem naturali lumine cognitam fuiſſe; teſtimonia ex D. Auguſtino 5.a. Mundi creatio cognita fuit Platoni 104.b. Mũdi creati cognitionẽ vnde deſumpſerint Priſci Philoſophi, & Poetæ 4.b.
Mundi Curſus quando abſoluetur, iuxta Theologos 121.a.
Mundus cur deficere nequeat, ſuppoſito quòd Deus ſit cauſa efficiens rerum æternarum, ex Ariſt. 127.a.
Mundus ſecundùm quas partes deſtruetur 6. b. nõ deſtrueretur totus 5.b. Mundi deſtructio non eſt propriè annihilatio 80.a. 134.b. Mundus non poteſt deſtrui ab Angelis 80.b. 81.a.b 82.a. b. non poteſt naturaliter deſtrui ab Aqua 60.b. Mundus, vt liberè à Deo fuit creatus, ita liberè poteſt ab eo deſtrui 105.a. Mũdus à quo diſſoluendus iuxta Platonem, & Ciceronem 105.b.
Mundi variæ diuiſiones IV. a.b.
Mundi diuiſio à Ptolomæo poſita reprobatur 295.
Mundum ſex millibus tantum annis duraturum, quibus rationibus perſuaſi nonnulli cenſuerint 301. a. b. Variæ authoritates ex S. Scriptura idem probantes 301. a.b. 302. a. b. earundem authoritatum explicatio ibid.
De Mundi duratione variæ variorum opiniones 301. a.b. & ſeqq.
De Mundi durationis tempore variæ opiniones proponuntur, & refelluntur 329.a.b. 330.a.b.
Mundus quomodo finietur 8.b.
Mundi finis duplex acceptio 150.a.
Mundi finis aduerſatur doctrinæ Ariſt. 116.b. cur non potuerit eſſe notus Ariſt. 134.a.b.
Mundi finis cur nequeat naturaliter præſignificari ab Aſtris 208.b. 276. a. b. & ſeqq. cur nequeat produci ab Aſtris 211.a. 212.a.b.
Mundi finis cauſa eſt ſolus Deus 371.a.
Mundi finis repugnat cauſalitati finali in Deo ab Ariſtotele aſſertæ 126 b.
Mundi finis inter effectus Diuinæ Prouidentiæ ponitur 120.b. qua ratione dicatur effectus Diuinæ Prouidentiæ 150.a.b.
Mundi finis cur non ſit dicendus fatalis, ex Ariſtotele 118.a. 148.b. 149.b. eſt potiùs dicendus contingens ex eodem Ariſt. 149.b.
Mũdi finis quomodo fatalis dici poſſit 150.a.b. 151.a.b.
Mundi finis cur non ſit dicendus fatalis iuxta Platonẽ 146.b. 147.a.b.
Mundi finis cuius reſpectu dici poſſit fortuitus 373.a.
Mundi finis cur nequeat colligi ex figura Cęleſti tempore principij mundi, erecta à Petro Alliacenſi 299.a.b.
Mundi finis an poſſit indicari ex 70. hebdomadis Danielis 312.a.b. 313.a.b. 314.a.b.
Mundi finis cur ignotus Angelis 373. a. b. cur Beatis 372.a.b. cur nemini reuelatus à Deo 331. b. Mundi finem cur Deus voluerit nobis eſſe ignotum 333.b. 334.a.b.
Mundi finem omninò eſſe incertum quomodo probetur 331.a.b. & ſeqq. de eiuſdem incertitudine varia teſtimonia S. Scripturę, SS. Patrum, & aliorum 331. a.b. 332.a.b. 333.a.b.
Mundi finem certò præſciri poſſe rationes probantes proponuntur, & refelluntur 326. a. 328.a.b.
Mũdi finis qua ratione ineuitabilis, & infallibilis, qua ratione contingens dici poſſit 144. b. 150.b.
Mundi finis cur nequeat dependere à motibus Planetarum 272.a.b. & ſeqq. cur nequeat effici à qualitatibus Planetarum 219. a. b. Si à Planetis producendus eſſet, quibus aſpectibus tribui poſſet 278.b. Mũdi finis quibus potiſſimùm coniunctionibus ab Aſtrologis tribuatur 279. a. b. Mundi finem in coniunctione Planetarum in Cancro futurum, quibus rationibus probent Aſtrologi 285.a. refellũtur ibid.
Mundi finis repugnat Principijs Platonis 96.a.b.
Mundi finem probantia Teſtimonia eiuſdem Platonis 103.b. 104.a.b.
De Mũdi fine variæ Prophetiæ in S. Scriptura 325.a.b.
Mundi finis Propinquitatem indicantia Teſtimonia ex S. Scriptura afferuntur, & explicantur 334. a.b. & ſeqq. de eiuſdẽ propinquitate varia Teſtimonia S. Pauli, & aliorum S. Patrum proponuntur, & explicantur 335. a. b. vſq; ad 340. Mundi finem eſſe propinquum, quibus rationibus perſuadeat P. Cornelius à Lapide 340.a.b. dictæ rationes examinãtur, & reijciuntur ibid.

Digitized by Google

INDEX.

Mundi finis imminentis ſigna præcipua, ex Euangelio ſ. a. II. a.b. 359.a.

Mundi finis non poteſt inferri ex reuerſione octauæ ſphæræ ad ſuum punctum, à quo à creatione Mundi incæpit ſuum motum 155.a.b.

Mundi finis quo anni tempore ſit futurus 260. a. De Mundi finis tempore diuerſis annis futuro variæ opiniones afferuntur, & refelluntur 326. a. 328. a. b. Mundi finis tempus ignotum fuit Adamo 333.b.

Mundum eſſe potiùs generatum, & interiturum, Plato exiſtimauit 92.a.b.

Mundi Idæa ſecundum Platonicos, eſt melior, nobilior, & perfectior ipſo Mundo 6.b.

Mundus quãdo incæpit, an à deteriori ad melius tranſiuerit 6.b.

Mundum interitui non eſſe obnoxium rationes Ocelli, & Conymbricenſium 3. a. Mundi interitus non erit naturalis 55.b.80.b.eius interitum ſupernaturalem Ariſtoteles non potuit cognoſcere ex Diuina Prouidentia 20.b. Mundus cùm interibit,non tranſibit à meliori ad deterius 6.b.8.a.10.b.

Mundi maximæ mutationes, ex Platone 92.a.

Mundus antequàm fieret, habuit eſſe Obiectiuum in Deo 6.b.

Mundi Occaſus, & Renouatio quando eueniet V.a. argumenta idem probantia V. a. b. Mundi occaſus refertur ad Deum, vt finem ſupernaturalem 121.a. qua ratione malus dicatur 209.a.

Mundi quattuor partes quibus Planetis ſubſint ex P. Campanella 295.b.

Mundi Plagis qui Planetæ dominentur ſecundùm Aſtrologos 294.b.295.a.b. eorundem opinio refellitur ibid.

Mundus quomodo habuerit principium 4.a.

Mundum fuiſſe productum,ex quibus Platonis verbis colligatur 90.b.91.a.b.

De quali Mundo in hoc Opere agatur IV.b.

Mundus quot mille annis iam ſtet 306. b. poſt necem Antichriſti quamdiù adhuc ſtaturus 326. a. b. 327. a.b. variæ de hac re opiniones ibid.

ad Muſicam propenſio vnde proueniat 262.a.

Mutationes in aere cur fiant maiores Luna ſilẽte 246. a. Mutationes aeris hyemali tẽpore cur potiùs hac, quàm altera die accidant 231.a.

Mutationum in ægris cauſa in Plenilunio 246.a.

Mutatio in Corporibus Cæleſtibus, & elementis, an ſit accidentalis,vel ſubſtantialis VII. b. rationes, & authoritates pro vtraq; parte VIII. a.b.

Myſterium Iniquitatis quid ex D. Paulo 337.a.

Myſterium Mulieris à D. Ioanne in Apocalypſi viſæ, quid ſignificet ibid.

N.

NAbuchodonoſor in Hiſpaniam peruenit 354. b. Nati in Luminarium Coniunctionibus, cur aut morboſi, aut breuis vitæ ex Aſtrolog. 246.a.

Natiuitatis, & Generationis ſimilitudo 232. a.

Nationes variæ, quæ, & quando fidem Catholicam ſuſceperunt 348.a. b. 349.a. b. 350.a. b.

Natura agit propter finem ex Ariſtotele 118.b. 119. a. cur habeat cauſam efficientem 125. b. Natura dependet à Deo, ex Ariſtotele 118. b. Natura duplex 147. b. Natura non eſt ens neceſſarium ſimpliciter, ſed ſecundùm quid ex Ariſt. 125.b.

Naturæ intellectualis proprium eſt dirigere ad finem 118.b.

Naturæ lumen quid 5. b.

Natura morborum medicatrix 5.b.

Naturæ mutatio in ſeptenario vnde fiat 46.b.

Naturæ opus, cur opus Intelligentię dicatur 118.b.

Natura nulla ſufficit per ſeipſam ad permanendum, ex Ariſt. 118.a.

Naturam vniuerſam à Deo regi, moueri, &c. eſt ſententia Ariſt. 119.a.

Naturalium effectuum plurimæ cauſæ ignorantur 263. a.b.

Nauium Æthiopicarum velocitas ex Iſaia Propheta 354. a.

Naues ex Papyro frutice confectæ,vbi ſint in vſu ibid.

Nautæ ab Orientalibus Plagis ad Occidentales nauigantes cur eundo citius curſum ſuum abſoluant, quam redeundo 52.b.

Nautarum Ægyptiorum mos inter nauigãdum 354.a.

Neceſſarium quid 380.b.

Neceſſitatis vis, & origo, ex Stoicis 137.a.

Neceſſitas operationis in Deo non eſt coactiua, ſed immutabilitatis 116. b. non dicit imperfectionem in Deo ibid.

Nehemias quo tẽpore Ieroſolymã reſtaurauit 317.b.

Nero Senecæ diſcipulus, & Carnifex 137. b. eius expeditio contra Hebræos rebelles 323. b. quamdiu regnauerit, & Chriſtianos perſequutus 327.b. Nero inſignis Typus Antichriſti 337. a. Neronem reſurrecturum, & Antichriſtum futurum aliqui falsò cenſuerunt 337. b.

Nihili vox in quo ſenſu ab Authore vſurpetur 134.b.

Nihil patitur natura abire in nihilũ ex Steucho 140.b.

Nilus vnde dictus 58.b.

Niſan quid Hebræis 43. a.

Nix cur terram fœcundet 9. b. eius cum Lana comparatio in Pſalm. ibid.

Noctis diuiſio in quatuor Vigilias 200. b. Noctes in Plenilunio cur tepidiores ex Ariſt. 222.b.

Nodi Auſtrales, & Boreales Lunæ 272.b.

Noe non præuidit Diluuium ex ſyderum aſpectibus, contra Beroſum 53. b. eius Nepotes quomodo in Americam peruenerint 356.a. b. Aſtrologicæ ſcientiæ erant periti ibid.

Noetici Diluuij cauſæ, à quibuſdam impijs adductæ damnantur 53.b.

Non eſſe, præcedere natura eſſe,dupliciter intelligitur à Scoto 132.a.

Noruegia aquis abundans 49. b. earumdem aquarum profunditas ibid.

Nubes in qua aeris regione contineantur 181.b.

Nubiloſi temporis cauſæ 231.a.

Numerorum cognitio eſt Diuina ſcientia ex Platone 46. a.

Numerus à quo ſuum eſſe habeat 233.a.

Numerus numerans eſt ens rationis 46.a.

Numerus qua ratione diſtinguatur à re numerata 233. a.

Numeros non poſſe eſſe rerum naturalium principia quomodo probet Georg. Raguſæus 46.a.

Numeri Pythagorici 45. b. à Pythagoricis rerum omnium principia cenſebantur ibid. non ſunt Idææ Platonis 46.a.

Numerus 490. cur Hebræis celebris 320.a.ex quot ſeptenarijs conficiatur ibid. eiuſdem ſignificatio ibid.

Numeri ſeptenarij ſignificatio in S. Scriptura 327.a.

Numeri ſeptenarij vis ex Hippocrate 233.a. Numerus ſeptenarius non eſt cauſa mutationis naturæ 46.b.

Numeris nulla ineſt virtus ex mente Authoris 46. a. cur nullam vim habeant 278.a. 281.b.

Nunc temporis, quid Ariſtoteli 113. a. eius cum linea in puncto comparatio 113.b.

Nutrimenta, quæ ad prolongandã vitam aptiora 37.a.

O

OBeliſcus olim Romæ erat in Campo Martio, Solis Vmbras, dierum, noctiumque longitudinem oſtendens 157.b.

Oceanus Indicus eſt altior Mediterraneo 50. b.

Oceanus Septẽtrionalis cur ad Auſtrum defluat 53.b.

Ocea-

INDEX.

Oceanus cur ſub Zona torrida poſitus, ex Macrobio, & Lucano 142.a.b.

Ocellus Lucanus antiquiſſimus Scholæ Pythagoricæ Diſcipulus 1.b. Primus poſt Pythagoram mundum æternum eſſe ſtatuit 2. a. eiuſdem liber de Vniuerſi natura ibid. idē Liber à Carolo Emmanuele Vizzanoio è Græco in Latinum traductus ibid. Ocelli rationes de mundi æternitate proponuntur, & explicantur 3.a.b. reijciuntur 4.a. b.6. a.b.7.a. b.21.a.b. Eiuſdem rationes, Mundum non eſſe obnoxium interitui 3.a.47.a.b. varij eius errores reprehenduntur 19. b.21. b.27. b.29. b. 38.a. 41 b. 45. a. 47.a. 51.b. eiuſdem rationes, quibus probat in corporibus cæleſtibus nullam prorſus cōtigiſſe mutationem 21. b. 22. a. 23.a.b. Ocello incognita fuit Dei vbiquitas, & immenſitas 84.a.

Octauæ ſphæræ triplex motus 153.a.b.154.a.b.

Octimeſtris Partus cur non ſit Vitalis, ex Aſtrologis, & Cardano 232.a. reijcitur eorundem opinio 233. b. cur non maneat ſuperſtes, ex Hippocrate 233.b.

Olei virtutes, & vtilitas in corpore humano 35.a. 36.a.

Olympias, quid, eiuſq; origo 45.a.

Olympici Ludi quales, à quo inuenti, & vbi celebrati 45. a.

Olympi Montis altitudo 19.a.

Opacitas differt à denſitate 231.a.

Ophir ex quo Salomon immenſas accipiebat diuitias, qualis locus 15.a.b. non eſt Regio Peruana, contra quoſdam ibid.

Oppoſitionum vis ex Aſtrologis 278. b. quàmdiu durent ibid. cur mortes repentinas, & ſubitas faciant mutationes ibid.

Orbium Cæleſtium triplex motus 153. a. quo motu moueantur 154.a. eorundē motus inter ſe ſunt omninò incommenſurabiles ex Copernico 156.b.

Orbis diuiſio ex Ptolomæo refellitur 295.a.

Orbis medij motus, qualis 162.b.

Orbis nouus, qui 350 a. b. eius mira fœcunditas 14. b.

Orbis noui variæ Prouinciæ, & Regna ad Chriſti fidem conuerſa 351.a.b. 352.a.b.

Orbis ſydereus à quo moueatur 155.b.

Orbis Vetus, qui 348 a.b. & ſeqq.

Orbis vniuerſi nominis ſignificatio 341.a.

Orbis vniuerſus eſt maxima omnium inſula ex D. Auguſtino 345.b. 358.b.

Ab Oriente ab Occidentem nauigantes cur breuiori tempore curſum conficiant eundo, quàm redeundo 5 a.b.

Origenis varij errores damnātur 7.b.100.a. 193.a. 202. a. 322.a.b.

Orionis Stellæ magnitudo reſpectu Terræ 71.a.

Orionis ortus & occaſus, quibus temporibus fiant 71. a. 230. a. Orione Oriente cur dies maximè varientur ex Ariſtotele ibid. in eiuſdem ortu cur magna ſit tranquillitas aeris 71.a.

Oſtrogothi, quales gentes 26.b.

Ouidij Carmina de mundi conflagratione 139.b.

P.

PAdi fluminis magna mutatio in ſuo fluxu 59.a.

Pœnitentię agendę tempus à Deo hominibus conſtitutum in Geneſi 315. a. in pænitentiæ ſatisfactione, quæ ſufficiant 305.a.b. pœnitentiæ quantum temporis concedetur hominibus poſt necem Antichriſti 326.a.

Palingeneſia, quid 101.b. eandem futuram in Mundi fine cenſuit Plato ibid. damnatur à S. Auguſtino, & alijs 102.a.

S. Palladius primus Scotiæ Epiſcopus 349.b.

Palilitium quid, eiuſq; ortus 72.b.

Palma mirabilis in inſulis Maldiuis 16.a.

Panætius Stoicus à Cicerone laudatus 136.a.

Pandora vnde dicta 8.b.

Paradiſus Terreſtris vbi ſitus 69. cum cur aliqui ſub æquinoctiali Plaga poſitum crediderint 69.a. cur non conſtituendus in Zona torrida ibid.

Parcæ cur ita dictæ 145. b. earundem nomina ex Plutarcho 145. a. Parcarum Sedes, Veſtitus, & conditiones 145. earundem ſignificationes 146. a. b. Parcarum ſtamen quid ſignificet ibid.

Partus Decimeſtris cur plerumq; moriatur, ex Hippocrate 233.a. Partus Decimi, & Vndecimi menſis cur difficulter Vitalis, ex Cardano 232.a.

Partus nono menſe nati cur faciliùs viuant, & minùs affligantur 233.a.

Partus octimeſtris cur non ſit vitalis ex Aſtrologis, & Cardano 232. a. b. eiuſdem vera cauſa ex Hippocrate 233. a. Partus Octimeſtres vitales in quibus Regionibus naſcantur 233.a

Partus Vitalis cauſæ ex Hermete, & Cardano 232.a.

Paſſiones animi qua ratione excitentur à ſyderibus 227.b.

Pareta ſupremi Numinis, quid Platonicis 100.a.

Patriarchis in S. Scriptura vna, vel plures coniuges, nec non Pellices conceſſæ erant 86.b.

S. Patricius Primus Hiberniæ Epiſcopus 349.b.

Patris (Diuinæ Perſonæ) nominis ſignificatio 382. b. 383. a. Patris nomine in Oratione Dominicali quid intelligendum 383. a. Patrem ſolum noſſe diem Iudicij, quo ſenſu dixerit Chriſtus 382.b.

S. Paulus in quibus locis Euangelium prædicauerit 344. b. eiuſdem verba de Euangelio in vniuerſo Mundo prædicato explicantur 346.b. 347.a.b. 348.a. S. Pauli authoritas de accidentali mutatione mundi VII. b. explicatur VIII. a. Eiuſdem varia verba de Mundi finis propinquitate explicantur 335. b. 336.a. b. 337.a.

Peccata ſunt cauſa vitæ breuis 32.b.

Peccatorum ingens ſolatium 305.a.b.

Pecuniæ in Ærario Romano olim collectæ 12.a.

Peguſiorum Populorum Stirps 15.b.

Pelion Montis altitudo 18.a.

Pendaſij ingenioſa expoſitio de materia Platonis mūdum præcedente 94.a.

Pererij opinio, credentis Arboris Vitæ virtutem fuiſſe naturalem, refellitur 34. a. b. eiuſdem varij errores notantur 31.b. 182.a. b. 184.b. 190.a. 315.a.

Peruana Prouincia auri abūdantiſſima 14. b. in eadem Prouincia quando Argentifodina Potoſis Agri fuerit inuenta ibid. fidem Catholicam accepit 352.a. à quibus habiteiur ibid. eiuſdem Epiſcopi ibid.

Peſtis maximæ Cauſa in Gallia, Græcia, & Italia Anno 1242. 72.b.

Peſtis Cauſa ex Galeno 211. a. non poteſt produci à Planetis, & Stellis, contra Auerroem ibid.

D. Petri verba de Cælo explicantur VI.b. S. Petrus varios Epiſcopos, & Eccleſiarum Præfectos in diuerſas Regiones miſit 344.a.b. 345.a.b. S. Petro viuente, quæ loca Euangelium audiuerint 344.b. 345.a.

Petri Alliacenſis varij errores Aſtrologici reprehenduntur 127.a.b. 284.b. 288.a. 289.b. eiuſdem Figura Cæleſtis de tempore Principij mundi erecta examinatur, & refellitur 296.a.b. & ſeqq.

Phœnices mercatores olim conficiebant Anchoras ex Argento Hiſpanico 13.a.

Phænomenorum natura ex Claramontio 174.b.

Phaethon quis fuerit 73.a. Aſtronomiæ peritiſſimus ibid. cur Solis Filius dictus ibid. eius aduentus in Italiam 73.a. Phaethontis nominis ſignificatio 72.b.

Phaethontis incendium quando acciderit 72.a. Phaethontæi incēdij allegoria 72.a. b. dicto incēdio varia Italiæ Bella ſignificantur 73. a. Phaethontis incēdio quid propriè intelligant 73.b. de Phaethontis incendio varij ſcriptores 72.b.

Digitized by Google

Phantaſia quid Ariſtoteli 275. a. Phantaſia qualis potentia 256. b. Phantaſiæ furioſæ, ac depravatæ Cauſa 275. a. Phantaſia depravata cur etiam depravetur operatio intellectualis 226. b. quomodo alterari poſſit à ſyderibus 227. a.
Phãtaſma ſe habet ad intellectum, vti color ad viſum 227. a.
Pharaonis nomine quid intelligendum 167. b.
S. Philippus in quibus locis Euangelium prædicauerit 344. a. eiuſdem martyrium ibid.
Philonis argumenta pro mundi incorruptibilitate refelluntur 6. b. 7. a. b. eiuſdem Teſtimonium de vniformi Terræ fæcunditate 8. b.
Philonis Iudæi opinio de igne mundum naturaliter combuſturo reprehenditur 139. a. eiuſdem teſtimonium de mundo comburendo, denuò renouando, & naſcituro, ex mente Stoicorum 138. b.
Philoſophi Antiqui meritò coniicijs affieiūtur à Tertulliano, Gregorio Nazianzeno, Hieronymo, Ambroſio, & alijs 106. a.
Philoſophi Antiqui, ac ſapientes, vnde ſumpſerint cognitionem de Mundi fine per incendium 139. b.
Philoſophi deſcriptio ex D. Hieronymo 106. a.
Philoſophi munus, Mundum in præſenti ſtatu cõtemplatis II. a.
Philoſophiæ vtilitas 86. a. b.
Piccolominei varij errores reprehenduntur 129. a. b. eiuſdem ſententia de fato exponitur, & approbatur 548. b.
Picus Mirandulanus de virtute numerorum redarguitur 46. a. b. eiuſdem diligentia in colligendis erroribus Ariſtotelis 108. a.
Pinguia Corpora cur vtplurimum ſint longioris vitæ 46. a.
Plagæ æquinoctialis non eſt vna eademque temperies 68. b. eidem plagæ qualis Planeta dominetur 295. a.
Planetæ cur in Apogæo ſiot fæliciores & potiores, ex Aſtrologis 272. b. eorundem vires reſpectu Augium 273. a. Planetæ alij benefici, alij malefici, iuxta Ptolomæum 213. b. Planetæ omnes calefaciunt 215. b.
Planetarum coniunctiones in Cancro non illaturas mundo incendium, quomodo probetur 186. a. b. 187. a. b.
Planetæ præter Circulos primarios, alios quoq; Circellos habent 272. b.
Planetæ non differunt inter ſe ſpecie 215. a.
Planetæ qua ratione differant à ſuis Orbis deferentibus 514. b. Planetarum differentia ſpecifica inter ſe, & à ſuis orbibus vnde potiſſimùm deducatur 215. a. Planetas nec inter ſe, nec à ſuis orbibus ſpecie differre, quibus rationibus probetur ibid.
Planetarum dominium reſpectu quattuor mundi Partium 593. eorundem dominium in mundi partes ab Aſtrologis propoſitum reijcitur 594. b. 295. a. b. Planetarũ Dominia in varijs Regionibus ex quibus deſumenda 295. a.
Planetarum diuerſimodè inter ſe coniunctorum effectus varij, ex Aſtrologis 208. a.
Planetarum Epicyclus, quid 161. a.
Planetæ quomodo, & cur in fine Mundi erubeſcere dicantur 167. a.
Planetarum in Humores dominium ex Aſtrologis reijcitur 245. a.
Planetæ ad ingenium Humanum conferentes, qui, & quomodo id efficiãt, ex Aſtrologis 225. a. b. 226. a. b.
Planetæ quam influentiam habeant 214. b.
Planetæ cur nequeant influere in intellectum 227. b.
Planetæ omnes habẽt lucẽ eiuſdem ſpeciei 215. b. vnde lumen ſuum accipiant 215. b. 216. a. b. 217. a. 278. a. Planetarum lumen nullam aliam virtutem habet, quam calefactiuam 218. a. 219. b. Planetæ ſuperiores cur ſemper lumine pleni 217. a.
Planetæ qui malefici, qui benefici, ex Ptolom. 213. b. 214. a. 219. b.
Planetę eccentricis, & epicyclis infixi, à quo moueantur 165. a.
Planetarum varij motus 272. a. b.
Planetarum ſingulorum motus quot annis abſoluantur 242. a. 272. a. b.
Planetarum qualitates, & effectus ex Ptolomæo 212. a. b. Planetarũ qualitates contrariæ reijciuntur 218. a. Planetæ carent qualitatibus refrigerantibus, & humectantibus, contra Ptolomæum 214. a. Planetarum qualitates cur nequeant Mundum finali incendio deſtruere 219. a.
Planetæ cur nequeant ampliùs ad eaſdem omnino locorum partes, & mioura recurrere 286. a.
Planeta cur ſpatio 24. horarum non compleat ſuam reuolutionem 162. b.
Planetæ ſolem pro centro habentes, qui 162. a. 272. a.
Planetæ quando ſublimiores, & à Terra remotiores, quando humiliores, & Terræ humiliores appareant 161. a.
Planetæ ſuperiores cur nequeant Solẽ eclipſare 217. a.
Planetarum Temperamenta, & qualitates ex Cardano 213. a.
Planetis non ſunt tribuendæ Temporum varietates 217. b.
Planetæ nequeunt accipere vim refrigerandi, & humectandi à Vaporibus Terræ 214. b.
Planetæ ex Genethliacis quibus Virtutibus, & diſciplinis præſint 256. a.
Platanus aurea à Pythio Bythinico donata Dario 13. b.
Plato à Card. Beſſarione defenditur 88. b.
Platonis Contradictio conciliatur à Mazzonio 94. b. Platonis diſputationem de Mundi Ortu, & Interitu cur in ſecundo loco poſuerit Author in hoc opere 90. Platonis Doctrina de Homine, e Terra efformato 87. a. b. 90. b. 91. a. Platonicæ Doctrinæ harmonia cum S. Scriptura 87. a. Plato plurima deſumpſit ex S. Scriptura 87. a. b. 88. a. vbi, & à quibus doctrinã S. Script. conſonã hauſerit 87. b. de Platonis inconſtanti doctrina Ciceronis iudiciũ 90. a. Platonis doctrina cur in minori habeatur honore, & pretio, quàm Ariſtotelica 106. b. 107. a. Platonis varia impia dogmata damnantur à Doctoribus 88. b. Platonis eloquentia à Cicerone laudatur 89. b. Plato fuit peritus linguæ Hebraicæ 88. a. à Tertulliano hæreſum condimentarius vocabatur 88. a. Platonis varia itinera ſtudiorum gratia in varias Regiones 87. b. Platonis Infantis labijs apes mel inſtillaſſe cur fabulabatur Antiquitas 89. b. Platonis Libros ignorantiæ fontes vocaut Cyrillus 89. a. Platonis mos erat, fabularum tegumentis arcana ſua inuoluere 91. b. Plato cur Moyſes Atticus dictus 87. a. Plato an cenſuerit Mundum æternum, an productum 90. b. 91. a. b. pro vtraque parte multorum opiniones ibid. & 91. b. 92. b. eiuſdem varij textus ad probandam tum Mundi æternitatem, tum ortum, & interitum 91 a. b. Platonis Teſtimonium de triplici ſubſtantia explicatur 98. b. 99. a. Plato multa de S. Trinitate protulit, iuxta Beſſarionem 99. b. Plato quo tempore vixerit 88. a.
Platonicos in magna æſtimatione habebat S. Auguſtinus 87. a. Platonicorum diſſenſus à Stoicis circa fatum 146. b. Platonici putantes in magno anno mundum denuò renouandum, & omnia reditura, reprehenduntur à S. Auguſtino 153. a.
Pleiadum natura ex Ptolomæo 220. a.
Plenilunium cur cauſa variarum mutationũ in morbis 546. a.
Plinij querelæ de Terræ ſterilitate 10. b. 11. a. idem redarguitur, credens ſydera humore terreno nutriri 142. a.

Plu-

Plutarchi verba de fati neceſſitate, ex mente Stoicorum 143.a. eiuſdem opinio de attractione magnetica refellitur 258.b.

Pluuiæ ex quo generentur 9.b. Pluuiæ quid propriè ſint 54.b. Pluuiæ futuræ ſignum ex Luna 269.b.

Pœoniæ Rad. virtus contra morbum Comitialem vnde proueniat 263.b.

Poetæ plurima ex S. Scriptura decepta in ſuas fabulas conuerterunt 53.a.73.b.

Poli Magnetis, qui 251.b. eorum mira qualitas 252.a.

Polus Septentrionalis Verſorij cur fugiat à Polo Septentrionali Magnetis, vertendo faciem ſuam Auſtralem eidem Polo, ex P. Cabęo 252.b. reijciuntur dictæ rationes ab eodem Cabæo adductæ 253.a.b. proponitur vera cauſa ibid.

Poli Terræ, ad quos dirigitur Magnes, non ſunt omnino fixi, & ſtabiles 251.a. habent ſuam latitudinem 251.b.

Polipodium qua ratione atram bilem purget 263.b.

Poloni quo tempore ad Chriſti fidem conuerſi 349.b.

Pomponatius reprehenditur 146.b. 148.b. eiuſdem varij, & impij errores de cauſis effectuum ſupernaturalium, de Potentia ſpecierum intẽtionalium &c. damnantur 267.a.b. 268.a.b.

Pontificum Martyrum numerus 363.a.

Populus, poſt quem non eſt alius, qui intelligendus 354.a.

Porphyrij opinio de animarum circuitu ad corpora 102.b. explicatur à D. Auguſtino ibid.

Poſſidonius Stoicus à Pompeio Magno in ſumma ęſtimatione habitus 136.a.

Poſterius quid ex Ariſtotele 94.b.

Potentiæ Actiuæ definitio 122.b.

Potentia ſenſitiua cur paulatim in hominibus defecerit 41.b.

Præſens ſæpiſſimè in S. Scriptura accipitur pro futuro 337.a.

Princeps vnus totius Mundi ex Ariſt. 118.b.

Principia mouentia phyſicè duplicia ex Ariſt. 123.b. quid vtrumq; ibid.

Principia Platonica 94.b.96.a.b.

Principia duo inter ſe pugnantia nequeunt prouenire ab eadem efficentia 230.a.

Priuatio omnium rerum quid 4.b.

Problema Dialecticum, quid 95.a.

Prodromi, quales Venti, quando ſpirent, & cur ita dicti 71.a.

Profeſſores Chriſtianæ Veritatis quomodo antiquos Philoſophos debeant admittere, ex D. Auguſtino 107.b.

Prophetia quid 378.a.b. quibus propriè conueniat 377.b.

Prophetiæ variæ ex S. Scriptura de obſcuratione Luminarium, & ſyderum in fine Mundi futura explicantur 166.a.b. 167.a.b.

Prouidentia quid Theologis 150.a. non poteſt eſſe ſine libertate, ex Toleto 115.b. Prouidentia ab Ariſtotele conſtituta in quo ſit poſita 120.b. ad eam conſtituendam qua potiſſimum ratione fuerit ductus idem Ariſtoteles 119.a. Prouidentiæ præcipuus effectus 118.b.

Pſalmi LXXXIX. Dauidis interpretatio 304.a.b. & ſeqq.

Pſeudoprophetæ qui 378.a.

Ptolomæi opinio de qualitatibus Planetarum reijcitur 214.a.b. Eiuſdem Diuiſio Orbis refellitur 295.a.

Purgatio quid Medicis 70.a. Purgationes cur prohibeantur ſub Cane, & poſt Canem ab Hippocrate, & Galeno ibid.

Putrefactio quando accidat 36.a. in quo fiat 19.b.

Pygmæi ſunt monſtra 25.a.

Ὕλη quid 61.a.

Pyrauſtæ cur in igne degere queant 20.b.

Pyrrhi Epyrotarum Regis pes incombuſtibilis ex Plutarcho 21.a. eiuſdem pedis mira vis ad ſpleneticos ibid.

Pythagoras quo tempore floruerit 1.a. vnde ſua dogmata hauſerit ibid. eum fuiſſe genere Hebræum aliqui credunt 1.b. 87.b. quem Magiſtrum habuerit 87.b. eiuſdem varij Diſcipuli 1.b. parum litteris tradidit ibid. eius doctrina de numeris 43.b. eiuſdem opinio de tranſmigratione Animarum 101.b.

Pythagoricorum Laus, excellentia, & antiquitas 1.a.

Pythij Bythinici magnificentia, & opes, in conuiuando Exercitu Xerxis 11.b. eiuſdem donum datum Dario 13.b.

Q.

QVadragenariæ quæ bonæ, quæ malæ 255.a.b. Quadragenariarum partium, & imparium vis in partu ex Hippocrate ibid.

Qualitates dimenſionatæ Scotiſtarum, quæ 222.b. earundem definitio ibid. reijciuntur ibid.

Qualitas naturalis nulla datur, quæ hominem à morte præſeruet 34.b.

Qualitates occultæ Cælorum reijciuntur 220.a.b. 228.a. 259.a. Qualitates occultas Cælorum dari, teſtimonia ex S. Scriptura probantia 269.a. explicantur 271.b. eas dari quibus rationibus probent Aſtrologi 226.a. eas non dari quibus rationibus conuincatur contra Aſtrologos 221.a.b. 222.a. Qualitates occultæ Cæli nec ſunt corporeæ, nec ſpirituales, nec ſubſtantiæ, nec accidentia 221.b. Qualitates occultas qui admittant 222.b. Qualitates occultæ Cæli nec Ariſtoteli, nec Platoni, nec eorum interpretibus fuerunt cognitæ 225.a. eaſdem negant multi viri doctiſſimi ibid. Qualitates occultæ differunt à qualitatibus primis 220.a. Qualitates occultę vnde proueniant 263.b. ſunt imperitorum perfugium 259.a.

Qualitates occultæ Planetarum, quæ 219.b. eas in Planetis dari quibus rationibus aliqui conentur probare 217.b. 218.a. exploduntur ibid.

Qualitates primæ quomodo in Cæleſtibus corporibus ſint tangibiles 221.a.

Qualitates ſpirituales è corporibus emanantes 257.a. ſunt eiuſdem ſpeciei cum formis, quarum ſunt ſpecies ibid. quomodo propagentur ibid.

Quantitati nulla competit actio 46.a.

Quinquageſimus annus, primum ſenium 32.b. quinquageſimi anni immunitates, & Priuilegia apud Romanos, ex Liuio, & Seneca ibid. de eodem anno varia dicta Senecæ ibid.

R.

RAbani opinio de cauſa obſcurationis Lunæ in Mundi fine reijcitur 193.a. eiuſdem ſententia de decem Regibus Imperium Romanum diuiſuris refellitur 369.b.

Radij ſolares non ſunt corpuſcula 64.a.

Raguſæi error putantis Intelligentias ſecundas à ſeipſis habere eſſe, & conſeruari 123.a. refellitur 126.a.b. eiuſdem rationes quibus probat numeros non poſſe eſſe rerum naturalium principia 46.a.

Ranzouij Diuiſio Domorum Cæleſtium 296.b.

Raquha vox hebraica quid 270.a.

Ratio eſſendi, & dependendi a Deo eſt entitas intrinſeca Creaturæ 132.b.

Reges Oleo Sancto inungebantur 320.b.

Reges ſeptem in Apocalypſi quid ſignificent 364.b.

Regum decem in Prophetia Danielis expoſitiones variæ 366.a. 369.b. vera explicatio 369.b. aliæ expoſitiones reijciuntur ibid.

Regio-

INDEX.

Regiones variæ in quibus Apoſtoli Euangelium prædicauerunt 343 b. 344.a.b.

Regiones multæ adhuc ſunt ignotæ 357.b.

Regiones ad vitam valdè conferunt 36.a.

Regiones, quæ præcipuè Morbis Venereis obnoxiæ 295. b.

Regnum Dei qua ratione à nobis expetatur in Oratione Dominicali 310.a.

Regnorum mutationes, & euerſiones cur nequeant dependere à Solis Abſidis mutatione 274. a. 275.b. ad eorundem euerſiones cur non poſſint concurrere cæleſtes afflatus, & influxus Aſtrologorum 275. b. Regnorum maximæ mutationes cur non ſint adſcribandæ maximis coniunctionibus 282. a. eorundem mutationes non ſunt tribuendæ translationibus Stellarum de vno ſigno in alterum 293.a.b. Regnorum mutationis vera cauſa 294.a.b.

Regna varia ſub Zona Torrida, quæ fidem Catholicam acceperunt 351.b. 352.a.b.

Reguli Stellæ qualitas, & natura 220.b.

Relatio non eſt actiua 241.b.

Ralatio Tranſcendétalis Creaturæ ad Deum quomodo ab ipſa Creatura diſtinguatur 132.b.

Religio Chriſtiana cur nunquã penitus deſinet 369.a.

Religio Criſtiana non dependet à Cæleſtibus influxibus 276.b. 282.a.

Religionis Domos, & Signa Cæleſtia ex Aſtrologis 226.a. Religio non eſt tribuenda poſitionibus ſyderum in nona Domo 228. a. Religionis vſus à quo dependeat 228 a.

Religioſarum actionum, & morum cauſæ ex Aſtrologis 226.a.

Religioſorum variorum maximus labor, & ardor in diſſeminanda fide Catholica in America 357.a.b

Remoræ Piſcis mira proprietas 262. b. eiuſdem vis ſiſtendi naues vnde proueniat, ex Plutarcho, & Fracaſtorio ibid. & 263. a. reijcitur eorundem opinio ibid. Remoræ proprietas cur fabuloſa cenſenda 263. a.

Reptilia, ex qua materia producta 6. a.

Res creata dupliciter poteſt conſiderari 133.b.

Rerum omnium dependentia à Deo, quę 85.a. eandem docet Ariſtoteles 118.a.b.

Rerum emanatio vnde fiat 204.b.

Rerum eſſe emanat à Deo, iuxta Platonem 104.b.

Rerum rationes ſunt in duplici differentia 370.b.

Rhabarbarum, quomodo, & quos humores euacuet 260. a. eiuſdem qualitates occultæ reijciuntur ibid.

Rhinoceros ab Vnicorno differt 260. a. Rhinocerotes olim Romæ in Amphitheatris pugnabant cum aliis Feris ibid.

Rhodus Inſula olim ſub Mari latebat, ex Philone 59. a.

Riberæ opinio de modo obſcurãdi Solis in fina Mundi reijcitur 189.b.

Roma Babylon s nomine vocatur in S. Scriptura 359. b. 360. a. Roma cur poſt acceptam fidem Christi à Deo caſtigata 363. b. 364. a. Roma à Barbaris plurimùm vexata, & afflicta 362. b. Romæ deſtructio in Apocalypſi D. Ioannis quo modo indicetur 359. b. eiuſdem Prophetiæ explicationes 361. a. b de qua Roma D. Ioannes in Apocalypſi intelligendus 363. a. 364. b. Romæ deſtructio non eſt ſignum finis Mundi 365. b. Roma quo tempore ab Alarico deuaſtata 363. b. Romæ variæ deuaſtationes, & exſpoliationes diuerſis temporibus, & à varijs Gentibus factæ 364. a. b. De Romæ deuaſtatione ante finem Mundi variæ opiniones 360.a. b. Romæ euerſio ante finem Mundi quo ſenſu intelligenda 361. b. 362. b. Romam non redituram ad Idolatriam ante finem Mundi, quę perſuadeant 360.b. 362.b. 363. a. 365.b. Romæ varia ſymbola ex D. Ioanne 359.b.

Romæ Veteris, & Æthoicæ varia epitheta 361. a. 363. a.

Romanorum Ciuium ingens numerus tempore Augusti, & Claud. Impp. 26.a.

Romanorum Colonia in Hieruſalem deducta 324. a.

Romanorum olim Diuitię 11.b. cur tot Opibus abundauerint 12.a.

Romanam Eccleſiam nunquam aliorsùm transferendam fore, quæ ſuadeant 362.b.

Romani Imperij multiplex olim adminiſtratio 366.a.

Romanum Imperium proximo tempore aduetui Antichriſti deſtruendum fore qui cenſeant 365.a.b. De Romano Imperio ante finem Mundi deſtruendo variæ authoritates Prophetarum, S. Pauli, & aliorum SS. Patrum 366.a.b. 367.a.b. explicantur ibid. ex Romani Imperij deſtructione, & extinctione cur nequeat inferri proximus finis Mundi 368.a.

Romani Imperij duplex diſcuſſio ex Dominico Soto proponitur, & refellitur 168.b.

Romanum Imperium poteſt eſſe ſine Romano Dominio 368.b.

Romanum Imperium nonquàm adhuc fuit omninò extinctum 368. a. ſemper permanſit vel in Oriente, vel in Occidente 369. a. quamdiù adhuc perſiſtet ibid.

Romanum Imperium quando ad Germanos translatum 369. a.

Romani Imperij magnitudinis cauſa ex D. Auguſtino 293 b.

Romanum Imperium à decem Regibus diuidendum, quomodo intelligendum 369.a.

Romanorum olim copioſiſſima militia, terreſtris, & naualis 26.a.b.

Romani Pontifices olim in Gallia per 70. annos habitarunt 362.b.

Romanus Populus quantam frumẽti copiam ex Ægypto, & Africa olim acceperit 11.b.

Romuli Annus quot menſibus conſtabat 43.b.

Romuli cuiuſdam Reſponſum datum Auguſto de Longitudine vitæ 36. a.

Ros ex quo fiat 9.b.

Rutheni, quando, & à quo ad Chriſti fidem conuerſi 349. b.

S.

SÆculum Hebræorum quot Annis conſtabat 44.b.

Sæculum Romanorum quot Annos habebat 44.b.

Sagittæ ignitæ in aere, ex mente Ariſtotelis 63.b.

Salamandra quomodo, & cur in Igne viuat 20. b.

Salomonis opulentia 12. b. vnde tot opes habuerit ibid. & 15.b. ei nouus orbis fuit cognitus 15.a. nunquam ad Regionem Peruanam nauigauit, contra nonnullos, ibid. variæ eiuſdem nauigationes 15. a. b. eiuſdem ſcientia perfectiſſima omnium rerum ibid. eius Templum quanti conſtiterit 12.b.

Sanctitas eſſentialis Dei in quo conſiſtat 320.b.

Sancti Sanctorum nomine quid intelligendum 320.b. 321.a.

Sanctus duplici titulo vocatur Deus 320.b.

Sanguinei cur longioris vitæ 33.a.

Sanguis menſtruus eſt materia fœtus 40.a.

Sanguinis miſſio cur ſalubrior creſcente Luna, quàm decreſcente 218.b.

Sanguinis motus 242.a.

Sapiens eſt compoſitus ex duabus partibus, ex Seneca 136.b. Sapiens cur beatiſſimus, & Deo chariſſimus cenſeatur ab Ariſtotele 118.b.

Sara Sicilis Abrahæ ancillam ſuam permiſit 86.a.

Saturnus quot annis curſum ſuum abſoluat 242. a. 272. a. cur ſit plumbei coloris ex Cardano 215. b.

Saturni Carpentum 299. a. Saturni horoſcopantis

effectus ex Aſtrologis 214. a. Saturni frigiditatis, & ſiccitatis cauſa ex Ptolomæo refellitur 220. a. Saturnus ſemper maleficus 243. b. in quibus Zodiaci ſignis minetur mala, & pericula 291. a. Saturni progreſſus ad Cancrum, & reditus ad Capricornum quot annis perficiatur 213. a. eius qualitates, & effectus ex Ptolomæo 212. a. b. Saturni Temperamentum ex Cardano 213. a. eum eſſe calidum, & humidum quomodo probet idem Cardan. ibid. Saturni vis in quolibet Septennio ex Aſtrologis 46. b.

S. Sauinianus à S. Petro in Galliam miſſus ad prædicandum Euangelium 345. a. varias ibi extruxit Eccleſias ibid.

Sauli numeroſiſſimus Exercitus in ſacris litteris 25 a.

Scaligeri ſententia de vi magnetica proponitur, & refellitur 248. a. b. eiuſdem opinio de accurſu ferri ad magnetem reijcitur 257. b. eiuſdem opinio de hebdomadis Danielis examinatur, & exploditur 315. a. b.

P. Scheineri opinio de Cæli corruptibilitate 22. a. eiuſdem obſeruationes de maculis Solis 174. a. eiuſdem opinio de macularum ſolarium materia 177. b.

Scientia experimontalis, quæ 381. a.

Scientia ſimp licis Intelligentiæ, quæ 379. b.

Scorpionis Stellæ natura, & qualitas 292. a. b. qualeſq; Populi eidem ſigno ſubiecti ibid.

Scoti ratio, cur Deus non agat neceſſitate naturæ 115. b. Scotus attribuit Ariſtoteli virtutem intenſiuam infinitam in Deo 116. a. eiuſdem egregia declaratio de definitione Creationis, creationi ſine nouitate eſſendi conueniente 132. a.

Scoti quando, & à quibus fidem Chriſtianam acceperint 349. b.

Sebaſtiani Gabot nauigatio ad orbem nouum 351.

Sectæ Philoſophorum antiquorum præcipuæ 135. a.

Semen à quo accipiat motum, & virtutem 40. a. b. 41. a. Seminis calor qualis 39. b. Semen à toto corpore decidit 40. a. Semen hominis ſenio confecti cur ineptum ad generationem 41. b. Semen in homine cur progreſſu temporis defecerit 41. b. Semen humanum an ſit eiuſdẽ perfectionis, ac fuerit à principio Mundi 40. b. Seminis humani energia à qua potentia animę dependeat 41. b. Seminis partes alię craſſæ, aliæ tenues 40. a.

Senarij numeri plurimæ mentiones in S. Scriptura 302. a.

Seneca in Stoicorum familia fuit educatus 36. b. Neronis fuit Magiſter 137. b. à Nerone occiſus ibid. Senecæ varij errores reijciuntur 142. a. 143. a. eius Teſtimonia de Mundi excidio ex mente Stoicorum 138. a. eius verba de breuitate vitæ 33. a.

Senes cur prudentiores iunioribus 131. a. b. Senum ſiccitas quomodo corrigatur ex Gal. 35. b.

Sennaar vocabuli explicatio 353. b.

Sepharad vocabuli ſignificatio 354. 355. a. b.

Septenarij numeri præſtantia ex Hippocrate 238. b.

Septentrionales Gentes variæ, quæ Galliam, Italiam, & Illyricum afflixerunt 26. b.

Septentrionis ſalubritas, & fæcunditas, in generandis olim hominibus 26. b. in Septentrionali plaga cur habitatores nunc nõ ſint amplius ita fæcundi 29. b.

Septentrionalis Zona nondum accepit Fidem Catholicam 351. a. b.

Septimanæ nomine in S. Scriptura quid intelligendum 322. b.

Serenitatis cauſa tempore hyemis 211. a.

Serenitatis conſtantis ſigna ex Luna 208. b.

Sex dies in creatione mundi quomodo intelligendi 302. b. 305 b. 305. a. ex ſex diebus creationis mundi cur non poſſit inferri duratio mundi ſex mille annis 306. a. b.

Sexti millenarij probabilitas de mũdi durationa 302. a

Sibillæ oraculum de fine mundi 327. a.

Siccitas, quid 20. a. Siccitas in ſenibus quomodo emendetur ex Galeno 35. b.

Sicilia Italiæ quondam Continenti annexa fuit 59. b. quomodo ab Italia ſeparata, ibid.

Signaculorum nomine quid intelligendum ex Pineda 166. b.

Signum quid 208. a. eius duplex munus 209. b. Signa naturalia quid poſſint præſignificare 208. b. Signi nomine quid intelligat S. Scriptura 170. b. Signorũ à Chriſto in Euangelio prolatorum de mundi fine, triplex ſignificatio 322. a.

Simon Magus Antichriſti præcurſor 337. a.

Sina nunc Cina vocatur 28. a. eius fæcunditas, & maxima hominum multitudo ibid. & 14. b. eius prouentus, & reditus 14. b. in ea S. Thomas Euangeliũ prædicauit 353. a. de Sinarum futura conuerſione Prophetia S. Iſaiæ ſecundùm aliquos 353. a. b. dicta Prophetia explicatur ibid.

Sinenſium varia Dogmata 353. a.

Sobrietatis vtilitas 30. b.

Sol quale ſit agens reſpectu illuminationis 132. a. quomodo agat 124. b.

Sol qua ratione calefaciat ex Ariſtotele 62. b. eiuſdem opinio refellitur 63. a. qua ratione calefaciat ex mẽte Authoris 65. b. formaliter calefacit, contra Peripateticos 184. a. cur æſtate magis calefaciat, quàm hyeme 66. a.

Sol cur calidus, & humidus dicatur Cardano 220. b.

Solis calor quomodo continuò retundatur 67. b.

Sol quorum Planetarum ſit centrum 162. a. Sol licèt mobilis, quomodo centri rationem poſſit habere, ibid. Solis Centrum eſt Terra, ex Tychone 162. a.

Sol cur parùm in Circulo æquinoctiali conſiſtat, 69. b. cur longiùs moretur in Tropicis ibid.

Solis Circulus Eccentricus cur Fortunæ Rota dicatur ab Aſtrologis 273. a. Solis Circuli viſualis proportio ad Circulũ viſualem Veneris, & Mercurij 217. b.

Sol cur nequeat comburere elementa, & mundum inferiorem 67. b. 68. a. 70. a. 165. b.

Sol eſt inſtar Cordis Mundi 98. a.

Solis Corpus, quale ex P. Auerſa 177. b.

Sol in Creatione Mundi in quibus Zodiaci Signis habuerit ſuum Apogæum, & Perigæum 273. a.

Solis Diametri diuiſio ſecundùm Aſtronomos 195. a. Solis Diameter cur in quibuſdam ſignis maior, in alijs minor appareat 164. a. b.

Solis diſtantiæ diuerſitas vnde oriatur 164. b.

Solis diſtantia à Terra 165. b.

Sol dum à Luna eclipſatur, cur non videatur vbique eclipſatus 56. a.

Solis cum diuerſis Planetis coniuncti varij effectus in Partu 232. a. b. Sol conſtitutus in apogæo, & perigæo, quos effectus producat 274. b. cur nequeat eſſe cauſa mutationis Regnorum ibid.

Sol an habeat epicyclos 162. a. 176. b.

Solis flamma vaporibus nutrita nunquàm eſſet eadem 141. b.

Solem eſſe fluidum, ac liquidum qui cenſuerint 177. b. 178. a. reprobatur eorundem opinio, ibid.

Sol quomodo ad Generationes concurrat 264. b.

Sol non poteſt abſumere omnes humores, & vapores, quin non alij regenerentur, ex Steucho 140. b. 141. a.

Sol quãdo humidus, quãdo ſiccus, ex Cardano 213. a b.

Solem eſſe igneum, teſtantur Eccleſia, & SS. Patres 183. b.

Solis varij ingreſſus in puncta æquinoctialia diuerſis annis obſeruati à Tychone Brahe 158. a. eiuſdem ingreſſus in quædam ſigna Zodiaci modò velocior, modò tardior obſeruatus ab eodẽ Tychone 158. b.

Solis ingreſſus in ſingula ſigna Zodiaci, quibus menſibus, & diebus fiat 164. a.

INDEX.

Sol cur tardiùs vnū ſignum Zodiaci ingrediatur,quàm alterum 164.a. Sol ingreſſu ſuo in quattuor puncta Cardinalia,quomodo varias in mundo inferiori faciat mutationes 245. b.

Sol vnde accipiat ſuum lumē 70.b. Sol quomodo lumen præcedat 124.b.Solis lumen cur propter Lunę interpoſitionem à nobis non videatur 170.a.Sol totus cur nequeat tegi à Luna 171.a.

Solis magnitudo reſpectu Lunæ 171. eiuſdem magnitudo reſpectu Terræ 67. b. 171.a. 194.b.

Sol cur à quibuſdā Mediū animę Mundi dictus 98. a.

Sol qua ratione dicatur cauſa Morborum chronicorum 244. b. 245. a.

Solis motus anomalia vndè proueniat 272. b. Solis motus duplex, ibid. Solis motus citatiſſimus,eiuſq; motus varietas cui tribuenda 162. b. Sol quot diebus ſemicirculum Borealem, & Auſtralem percurrat 163. b. cur plus temporis impendat perluſtrando Circulum Borealem, quàm Auſtralem 163. b. 164. a. Solis motus vertricitatis 250.b.

Sol an naturaliter poſſit mundum deuaſtare 62. a.b.

Solis natura, qualitas, & effectus ex Ptolomæo 213.a. 219. a.

Solis nomina Hebraica 184.a.

Solis variæ obſcurationes 177. b. Solis, Lunæ, & Syderum obſcurationis cauſæ à D. Hieronymo, Hilario, & Chriſoſtomo allatæ ventilātur, & reprobantur 169.a.b. Solis variæ obſcurationes,non ob Eclipſim, ſed à maculis ſolaribus inductæ 186. b. 187. a.b. 188.a.b. Solis obſcuratio prodigioſa ante mortem Cęſaris dictatoris 189.a.Sol cur in meridie fuerit obſcuratus in morte Chriſti 201.b.

Solis obſcuratio in fine mundi quo ſenſu intelligenda 168.a.non poterit fieri per mutationem intrinſecam Solis 169.b. eiuſdē obſcurationis variæ cauſæ proponuntur,& reffelluntur 169.a.b.non erit naturalis, ſed prodigioſa 170.a. b. cur nequeat fieri à Luna 171. a. b. Sol in fine mundi obſcurabitur à maculis ſolaribus 173. b. non poterit fieri à craſſis, nigriſq; vaporibus 189. b. eiuſdem obſcuratio à quo fiet 189. a. 191. b. Solem in fine mundi obſcurandum fore per ſuſpenſionem Diuini concurſus rationes probantes proponuntur,& reijciuntur 189.b. Solis obſcurationis in fine varij modi miraculoſi proponuntur,& refelluntur 189.a.b.190.a.b.Sol ſuper quo loco in fine mundi obſcurandus 204. a.b.

Solis occaſus vnde fiat VIII.a.ex Solis veſpertini occaſu, quomodo imbres,& venti præſagiātur 269.b.

Sol in quo Orbe poſitus, contra Ariſtotelem 63. a.

Solis propinquitatis ad Terram cauſa 165. b. Solem Terræ ſemper magis propinquare quomodo probet P.Cāpanella 157. eiuſdem rationes refelluntur,ib.

Sol qua ratione refrigerare dicatur 218.a.

Solem non nutriri vaporibus rationes ſuadētes 141.b.

Sol cur eodem tempore nequeat vbiq; videri ab omnibus 199. b.

Solſtitia vnde dicta 69. b. Solſtitiorum anticipationis cauſa, ex P.Campanella 157.a.Solſtitiorum tempora in Anno Gregoriano 160.b.Solſtitia ne impoſterum anteuertant dies notatos in Calendario Romano, quomodo cautum à Gregorio XIII. ibidem. Solſtitia quomodo reſtituta ad priſtinas ſedes in anno Iuliano inſtitutas, ibid. Solſtitia ſunt cauſæ maximarum mutationum in morbis 230. b.

Sonorum variæ ſpecies 262. a. Soni alij cur auditui moleſti, alij grati, ibid. Soni muſici,quales, & cur delectent, ibidem. Sonis muſicis cur vnus magis delectetur, quam alter, ibid.

Sonus à ſpeculis receptus reflectitur 75.b.76.a.

Spatium imaginarium, quid 84.b.

Specierum intentionalium natura 267.b. nihil reale poſſunt producere, ibidem. a, b.

Species à Phænomenis proiectæ, quales ſint qualitates 17[illegible]. a.

Species Telioſcopio quomodo introducantur. 175. a.

Specierum, & Vmbrarum diſcrimen 175. a.

Specula concaua à Carbonibus accenſis peruſta cur incendium excitent 75. b.

Speculi conuexi vis 193.b.

Speculi Hyperbolici vis ex P. Mario Bettino. S.I. & Hiſtoria 75. b.

Specula recipiunt impreſſiones frigidas, & calidas, eaſque reuerberant 75. b.

Speculum in infinitū accendens ex Io. Baptiſta Porta examinatur,& tanquā imaginarium reijcitur 74.a.b.

Speculorum Parabolicorum vis 75. a. Sunt efficaciora ad comburendum; quàm ſphærica 75. b.

Speculorum ſectiones quę efficaciores ad comburendum 75.a.b.

Speculorum ſonus ab iiſdem reflectitur 75. b.

Speculorum Vſtoriorum variæ ſpecies 75.a.b.

Specula vſtoria Archimedis, & Procli 74. a. qua ratione incendant 74.b. vt materiam comburāt, quid requiratur 76.a.b. Specula vſtoria, mundum comburentia, cur nequeant confici 76. a.b. Specula vſtoria pro diuerſa poſitione ad Solem diuerſas partes comburunt 76. a.b.

Spicæ Virginis Stellæ qualitas, & natura 220. b.

Spiritus Animales,Naturales,& Vitales ſūt eiuſdē ſpeciei 40.b. qua ratione inter ſe differre videātur 41.a.

Spiritus nomine Aegyptij intellexerunt animam 99.b.

Spiritus Domini nomine, qui ſuper aquas ferebatur, quid intelligendum 185.b.

Spiritus extracti vi ignis in Alembico cur concreſcāt in guttas 9. b.

Splenetici ſanabantur pede Pyrrhi Epirotarum Regis ex Plutarcho 21.a.

Stagna cur facilè putreſcant 19. a.

Statuæ à Daniele deſcriptæ explicatio 13.b.

Statuarum voces, & motus magici cur non poſſint cauſari à Cæleſtibus influxibus 264. a.b.

Statura humana an his noſtris temporibus mutata 23. b.24.a.b.varia teſtimonia idem probantia ibid.

Stellæ quomodo de Cælo ſint caſuræ in fine Mundi 176. b. 186. a. Stellas in fine Mundi verè de Cælo caſuras,quibus rationibus multi probare conentur 205.b.206.a.de Stellis in fine Mundi de Cælo caſuris variæ variorum Authorum interpretationes 205 b.206.a. Stellarum de Cælo caſurarum comparatio cum folijs vitis, & ficus ex Iſaia 206. a. Stellæ quales in fine mundi de Cælo cadent 206.b.

Stellæ Comatæ quæ 206. b.

Stellarum creationis duplex finis 269.b. 270.a.

Stellæ differunt ſpecificè à ſuis Cælis 324.b.

Stellarum effectrix qualitas, quæ 214.b.

Stellarum figuræ, & Imagines in Cælo ſunt fictitiæ, & ad libitum hominum inuentæ 265.a.

Stellarum fixarum Aſpectus cur non conſiderentur 277. a. Stellæ fixæ non differunt ſpecie ab erraticis 215. b. non differunt ſpecie à ſuis Orbibus 215. a. Sunt eiuſdem ſpeciei inter ſe, & cum Planetis 215. b. Stellæ fixæ vnde capiant ſuum lumen 70.b. Stellæ tum fixæ, tum erraticæ, ex ſe aliquid lucis propriæ poſſident 216. a.Stellæ fixæ quando corporaliter cum Planetis coniunctæ dicantur 277. b. Stellæ fixæ, quæ pluuiæ,quæ ventoſæ, ex Aſtrologis 229.a.

Stellæ, quales influxus habeant 214.b.

Stellarum omnium lucem eſſe eiuſdem naturæ,& ſpeciei quomodo probet Io. Picus 217. b.

Stellæ in his inferioribus nullum malum poſſunt producere, ex Ariſtotele, Auerroe, & alijs 210.b.211.a. Stellis nullas ineſſe maleficas qualitates quomodo probet Chalcidius 210.a.

Stellę ab Antiquis fuere notatæ diuerſis notis,& ſignis 265.a.

Fff 2 Stel-

Stellarum numerus ſecūdùm Aſtrologos 100. b. Stellæ ab Angelis poſſunt numerari ibid.
Stellarum quarundam præcipuarum natura, & qualitates 220. b.
Stellæ quomodo, & qualia ſint ſigna 269. b. Stellæ an ſint ſigna, vel Cauſæ 207. a. b. 208. a. qua ratione dicantur ſigna rerum naturalium 207. b. non ſunt ſigna rerum cōtingentium, ſiue per accidens 208. a. b. cur non poſſint eſſe ſigna actionum humani arbitrij ibid. cur nequeant eſſe naturaliter ſigna interituri Mundi 208. b.
Stellas contra Siſaram pugnaſſe in S. Scriptura quomodo intelligendum 271. b.
Stellarum totalis tranſlatio de vno ſigno in alterum, quot annorum interuallo fiat ex Copernico 292. a. eiuſdem tranſlationis duo Exempla ibid. Stellarum tranſlatio de vno ſigno in alterum, an poſſit cauſare mutationes Imperij, & Regnorum 293. b.
Stellas nutriri vaporibus credebant Stoici 140. a. b. idem teſtatur Cicero pluribus in locis ibid.
Stellas habere virtutem occultā authoritas ex S. Scriptura in lib. Iudicum 270. b. eiuſdem authoritatis interpretationes variæ proponuntur, & refelluntur 270. b. 271. a. eorūdem verborū verus ſenſus 271. b.
Sterilitatis cauſæ 29. b.
Steuchi Eugubini opinio de fine Mundi exploditur VII. b.
Stoici Apathiam induxerunt 136. b. in Stoicis magna viguit ad bonum propenſio 136. Stoici in plurimis cum Catholica veritate concordant 135. b. eorum opinio de Dei prouidentia 136. b. 137. a. Stoicorum maximi, & præcipui errores 137. a. Stoici fatum, & neceſſitatem conſtituerunt Ibid. eorum potiſſima ratio, ob quam fato tantam vim tribuerint 143. a. Stoicorum Laus ex Authore 136. a. b. eorundem opiniones variæ de Mūdi fine 137. a. b. 138. a. b. 139. a. Stoicorum opinio de cauſa Mundi incendij à Steucho examinatur, & refellitur 140. b. 141. a. b. Stoici reprehenduntur, credentes Mundi occaſum debere fieri naturaliter 141. a. Stoicę Scholæ præcipui Viri 136. a. 137. b. De Stoica ſecta Teſtimonium S. Hieronymi 135. b. Stoici quomodo probare conentur ſydera eſſe ignea 141. a. b.
Stupa ab igne combuſta quid remaneat 11. b.
Suarez reprehenditur, putās Angelos naturaliter poſſe Mundum deſtruere 81. b. quomodo dicat Deum eſſe in ſpatijs imaginarijs 84. b. eiuſdem doctrina ſecipitur ibid. eiuſdem opinio de quibuſdam mixtis poſt finem Mundi perpetuò cōſeruandis reprobatur XI. a.
Subſtantiæ immaterialis creatæ duplex genus 77. a. an poſſit Mundum naturaliter deſtruere 77. a. b.
Subſtantiæ ſeparatæ qua ratione extra Cælum eſſe dicantur 78. a.
Succinum, quære Electrum.
Sueciæ Regio plurimis aquis abundat, ex Scaligero 49. a. earundem aquarum profunditas propè littora ibid.
Sulphur, ex Chymicis, eſt materia metallorum 235. b.
Syderum occulti Afflatus exploduntur 228. a. b.
Sydera non agunt in appetitum rationalem 228. a. qua ratione agāt in intellectum 226. b. cur magis agant in intellectum, quàm voluntatem 227. b. quomodo, & in quam materiam agant 228. a.
Sydera vocantur Animalia Diuina à Platone 209. b. Sydera Aquatica, & pluuias inducētia, quæ Aſtrologis 288. a. Sydera nullo modo poſſunt eſſe cauſa mundani exeidij 212. b. Sydera cur non comburentur in fine Mundi VI. b. VII. a. cur nequeant nutriri humoribus 141. b. Sydera non eſſe malefica, ſed benefica, quomodo probet Plato 210. a. Syderum natura, genera, & qualitates, ex Platone 209. a. b. 210. a. b. Sydera nunquam poſſunt redire ad eandem omninò poſitionem, quam habuerunt à principio Mundi à Deo creata 155. a. Syderum ſubſtantia qualis 62. b. Sydera in fine Mundi erunt ſigna ſupernaturalia 208. b.

T.

TActus duplex eſt 124. a.
Talentum Ægyptium quid 12. a.
Tamerlani Stirps, Exercitus, & Victoriæ 28. a. b.
Tauri oculi ortus 72. b. eiuſdem migratio de vno ſigno in alterum 292. a. eius effectus ibid.
Temperamentorum diuerſorum Cauſę 39. b. Temperamentum Humanum ſenſim, & occultè deficere, quę ſuadeāt 41. b. Temperamentum Primorum noſtrorum Parentum quale fuerit 30. b.
Templum Salomonis quanti conſtiterit 12. b.
Tempus, quid ex Ariſtotele 112. b. Temporis æternitatem à parte ante, & poſt, quomodo probet Ariſtoteles ibid. Temporis differentiæ quæ, & quomodo concipi poſſint 113. a. Tempus ſemper concomitatur motum 112. b. Tempus in fine Mundi finiet, & non ampliùs erit 113. a. b. 152. a. Temporum mutationis, & varietatis cauſæ 217. b. 215. a. 230. a. 231. b. 274. a. Temporū mutationes quando potiſſimum fiant 230. b. Temporis mutationum irregularium cauſæ 274. a. Temporum nomine quid intelligendum 209. a.
Tempus nouiſſimū in Euangelio quid ſignificet 337. b. Tempora periculoſa pro morbis, & remedijs adhibendis 230. b. Tempus Præſens, & Præteritū ſæpè pro futuro accipitur in S. Scriptura 337. a. 346. b.
Tenebræ, quid ſint 191. a.
Tenebræ in Ægypto per triduum palpabiles, earumq; vera cauſa 190. a. b. earundem cauſæ ab Abulenſi, & Ianſenio allatæ refelluntur ibid. cur palpabiles dictæ 191. a.
Tenebræ in Chriſti morte vnde inductę 189. a. an fuerint vniuerſales per vniuerſam Terram 201. b. 202. a. b. eas non fuiſſe vniuerſales multorum rationes probantes ventilantur, & exploduntur 203. a. b. Tenebræ in Chriſti morte ſuper vniuerſam Terram factæ quomodo intelligendæ 203. b. eædem quas Mundi plagas obſcurauerint ibid.
Tenebræ diuturnæ in Oriente ex Baronio, earumque cauſa 187. a.
Tenebrarum ab Eclipſi differentia 202. b.
Tenebræ in Mundi fine futuræ ſunt per vniuerſam Terram 171. a. Sontne extrinſecæ 191. b.
Tepor cur hyemali tempore aliquando repentè ſentiatur, ex Aſtrolog. 229. a. eiuſdē vera cauſa 251. b.
Terram æternum ſtaturam, quomodo intelligendum XI. a. Terra etſi æterna fuiſſet, nondum tamē æqualis eſſet propter Montium decreſcentiam contra P. Cabæum, & Blancanum 17. b.
Terram eſſe animatam quomodo probet Cardanus 248. b. refellitur dicta opinio ibid.
Terra vna cur aptior ad hoc vel illud producendum, quàm altera 10. a. b.
Terra eſt Centrum Cæli ſyderei, Solis, & Lunæ 162. a. eſt Centrum immobile Mundi 165. b.
Terra cur nequeat cōburi à Sole, & Aſtris 67. b. 165. b.
Terræ ambitus ſecundùm varios Authores 48. b.
Terræ, & Aquæ commune Centrum 50. b.
Terræ, & Maris commutatio in varijs Regionibus 58. b.
Terræ Diameter ex Blancano 49. b.
Terræ diſtantia à Cælo Stellarum fixarum, ex Tychone 165. b. eiuſdem diſtantia à Sole 165. a.
Terræ fæcunditatis cauſa 9. a. b. Terram fæcundandi diuerſi modi ibid. cur nequeat fæcundari ab effluuijs à P. Cabæo propoſitis 9. a. Terræ vniformis

fæcun-

fœcunditas, ex Philone 8. b. Terræ fœcunditas eſt valde immutata, contra Ocellum 36. b. Terra cur poſt diluuium infœcunda facta 10.a. Terræ infœcunditatem conqueritur D. Cyprianus 11. a. de eiuſdem infœcunditate conqueritur Plinius 10.b.
Terra cur ſoli ferro verticitatem participet 254.b.
Terræ finis vbi credebatur eſſe antiquitùs 355.a.
Terra, & Aqua vnum efficiunt Globum 50.b.
Terra quouſq; habitetur in latitudine, & longitudine 199. a.
Terræ vna pars cur magis participet influentias, quam altera 250.a.
Terra non eſt Magnus Magnes contra Gilbertũ Anglum 249.a. Terræ ineſſe vim magneticam quomodo probet idem Gilbertus 249.b. 250.a. Terra qua ratione virtutem magneticam habere dicatur 251. a. 254.a.
Terra cur in medio collocata 250.a.
Terra an ſit minor quàm Aqua 48.a.b.
Terra an fuerit creata cum, vel ſine montibus 17.b, 57. a. b.
Terræ varij motus reijciuntur 250. a. Terra cur neque à ſuo loco moueatur, nec in ſeipſam circumuoluatur 250.b. 251.a.
Terræmotus poſſunt producere nouos Montes 18.a.
Terram eſſe profundiorem Aqua demonſtratur 51. a.
Terræ Rotunditas, qualis 57. b. ex quibus colligatur 56.a. Terræ, & Aquæ rotunditas poteſt conſiderari dupliciter 50. b. Terram eſſe ſphæricam, quæ ſuadeant 55.b.
De Terræ ſemidiametro variæ opiniones 49 b.
Terræ ſuperficies eſt grandior ſuperficie Aquæ ex S. Scriptura, & Scaligero 49.a.
Terra vbinam videatur terminari versùs Meridiem 354. a.
Terrella, quid 248.b.
Tertullianus quando floruerit 348.a.
Tertulliani querelæ de Platone 88. a. eiuſdem inuectio in Philoſophos 106.a. eius Teſtimoniũ de Platonicis, & Stoicis 136.b. 137. a. eiuſdem Teſtimonium de Tenebris, & Solis obſcuratione in morte Chriſti 203. b. eius verba de medio orbis Solis explicantur 203. b. eiuſdem verba de iis Gentibus quę Euangelium ſuſceperunt 348.a.b. eiuſdem locus de inſtante Antichriſto explicatur 338.a.
Tharſenſes. quales Populi 15.b.
Tharſis, quò nauigabat Salomon, qualis locus. eiuſq; ſitus 15. b.
Tharteſſus Vrbs in Hiſpania 15. b.
Themiſtius Hæreticus, ignorantiæ Pater vocatus 378. b. Themiſtiani Hæretici vnde dicti 378.a.
Theodoretus reprehenditur 118 a. 148.a.
Theriacæ vires contra omnia venena 260. b. quis primus eam compoſuerit ibid.
S. Thomas Apoſtolus, quibus Nationibus Euangeliũ prædicauerit 343. b. 344. a. 348. b. 351. a. b. 352.a. 353.a. eiuſdem martyrium, & ſepulcrum 353.a. eum ad Sinar perueniſſe, ibiq; Euangelium prædicaſſe, quæ ſuadeant ibid. ad ignoti Orbis Inſulas ſe transferens, pallio vſus pro nauigio 356.b.
Thomæ Sacrati Marchionis Ferrarienſis ætas 33.b.
Tiberij Imperatoris oculi per tenebras lumen effundebant 216.a.
Tigris fluminis origo 69.a.
Titus Veſpeſiani filius Hieroſolymam cæpit 343.b.
Toleti interpretationes Textuum Ariſtotelis 115. b.
Tonitruum cauſa 67. a.
Torpedinis mira vis 263. a. eiuſdem facultas in tollendo capitis dolore, ibid.
Toſtati varij errores reprehenduntur 194. a. 199. a. b. 383. a. 346.a.
Tranquillitatis aeris cauſa ex Ariſtotele 71. b.
Trianguli Zodiaci, quot, & qui 292.b. 293.a. per quæ Zodiaci Signa ſinguli ducantur, & à quibus Signis gubernentur, ibidem.
Trias Diuina non fuit cognita Platoni 99. a. non eſt triplex ſubſtantia Platonis 98.b.
Tributa à varijs Prouincijs Imperatoribus Romanis olim ſoluta 12.a.
Triferæ Indicæ vires ex Haly 35.b.
Trigoni Aſtrologorum exploduntur 294.b. 295.b. eorundem inefficacia in faciendis mutationibus probatur 282.a.b.
Tropicus quid 71.a. Tropicos incolentium mores, vita, & victus 295.a. Tropicis qui Planetæ dominentur, ibid.
Turcicæ Sectæ Author 340. b. eiuſdem principium ibid. quàmdiu duratura ex Mahometis vaticinio ibid. de Turcicæ Sectę excidij tempore opinio quorundam Aſtrologorum, eorumque rationes 340. b. 341.a. reijciuntur, ibid.
Tycho Brahe Danus inſignis Aſtronomus 158.a. eiuſdem Syſthema de Centro Planetarum 215.a.

V

VAcuum cur nequeant inducere Angeli 81.a.
Valeriolæ opinio de prolonganda Vita 35.b.
Valleſij opinio de Gigantum natiuitate damnatur 24. b. eiuſdem opinio de cognatione Ignis cum Lumine refellitur 65. a.
Vanitas, cui omnis Creatura ſubiecta eſt, ex D. Paulo, quæ VIII. a. b.
Vapores ad quod milliaria à Terra ſuper aerem attollantur 141.b. 220.b. Vapores à Sole eleuati, in quid conuertantur, ibid.
Vapores cur nequeant tegere, & obſcurare totum Solis diſcum 173.b. eorum defectus in ſyderibus non poteſt eſſe cauſa incendij Mundi 140.a. b. Vapores ab igne ad ollæ operculũ eleuati non nutriunt ignẽ ſed ab eo conſummuntur 147.b.
Vbiquitas non addit Deo perfectionem, vel modum realem 83.b. qua ratione Deo conueniat ibid. à quo dependendeat ib. Vbiquitas Dei differt ab eiuſdem immenſitate 84 a.
Veadar quid Hebræis 42. b.
Vehiculum triplex Animarum ex Platone 101.a. quid ſint illa vehicula, & ex quibus compoſita ibid. eorundem mentio in Virgilio 101.b.
Venti Aquilonares cur non ſpirent Sole in Cãcro exiſtente 71.a. Venti Eteſiæ, & Prodromi, qui 71.a. Ventorum Naturæ, & qualitates 295. a. Ventorum neceſſitas 82.a. Venti cur ſpirent oriente Canicula 230 b. Ventorum præſagium ex Solis occaſu 269.b.
Ventres cur Hyeme, & Vere calidiores ex Hippocrate 9.b. 287.a.
Venus Planeta cur non habeat circulum eccentricum 165. b. cur fortuna minor dicatur à Ptolom. 213. b. Veneris diſtantia à Sole ex Ptolomęo, & Aſtrologis 213.b. eiuſdem qualitas, natura, & effectus, ibid. Venus inſtar Lunæ creſcit, & decreſcit 217.a.
Vergiliarum natura ex Ptolomæo 220.a.b.
Veris Principium vnde deſumebant Antiqui 245.a.
Veritas ſolo naturæ ductu non poteſt comparari 107. b. ad veritatem quot vijs ducamur 87 a.
Verſorij pyxidis magneticæ variatio quid 254 b. eius variæ differentiæ, & cauſæ ibid. & 255. a. b. Verſorium vbi incipiat declinare 255. b. cur in Anglia magis vergat ad Orientem 255.a.
Veſpaſianus à Nerone miſſus ad Iudæam deuaſtandã 343 b.
Veſta cur Ignis Cuſtos ab Antiquis conſtituta 20. b.
Veſtæ nomine quid intelligatur 98.a.
Victus hominum antiquitus, qualis erat 31. a.

S.Vin-

Pag.	Lin.	Menda	Emenda
295 a	9	*venti*	*Veneri*
ibid.	19	*graios*	*gradus*
298 a	19	*angulos*	*angulus*
302 b	17	*quum*	*quam*
305 b	51	*ſtatuendam*	*ſtatuendum*
306 a	3	*annos*	*dies*
307 b	31	*rubent*	*nubent*
311 b	3. & 4	*congregato*	*congregatio*
312 a	in 1.poſt.l.2.	*cum*	*eſt*
312 a	37	*toto*	*tot*
325 a	6	*declarat*	*declarata*
327 a	in 1.poſt.l.1	*Homeri*	*Numeri*
328 a	34	*ego*	*ergo*
332 b	52	*calculus*	*calculos*
333 b	53	*noluerit*	*voluerit*
337 a	in 2.poſt.l 4	*mos cum*	*mos eſt*
338 b	35	*intelligendam*	*intelligenda*
340 a	in 6.poſt. l.1	*Homerus*	*Numerus*
341 b	41	*rationes*	*Nationes*
342 a	6	*rationes*	*Nationes*
343 b	in 4.poſt l.1	*Mons*	*Mors*
344 a	in 3.poſt.	*inuiſum*	*inuiſit*
345 a	6	*Euangelijs*	*Eccleſijs*
345 b	in 1.poſt.l.3	*via*	*circa*
345 b	24	*factum*	*factam*

Pag.	Lin.	Menda	Emenda
347 a	5	*filium*	*filum*
ibid.	14	*filium*	*filum*
ibid.	29	*filium*	*filum*
349 b	43	*Patrio*	*Patritio*
349 b	in 4.poſt. l.3	*Orationes*	*Nationes*
352 b	5	*Iaponius*	*Iaponias*
354 a	48	*Promptorium*	*Promontorium*
354 b	in 4.poſ.l.1	*Malachia*	*Maluenda*
360 b	9	*ſit*	*tot*
ibid. b	10	*Principium*	*Principum*
ibid. b	12	*poſſit*	*poſſe*
ibid. b	47	*iacet*	*iactet*
363 a	26	*exaggeratam*	*exaggerata*
366 b	14	*narrant*	*narrat*
367 a	49	*finalem*	*finale*
368 b	16	*Regem*	*Regnum*
368 b	32	*clariſſimus*	*clariſſimum*
369 a	in 4.poſt.l 2	*Veardi*	*creandi*
371 a	3	*diſputabimus*	*diſputauimus*
373 a	10	*contingentur*	*contingentes*
ibid.	35	*cauſalia*	*caſualia*
376 a	6	*illius*	*illis*
379 a	49	*Chiſtus*	*Chriſtus*
382 b	24	*ignorantias*	*ignorantia*
ibid. b	33	*effugendam*	*effugiendam*

Hæc ſunt grauiora Menda, Lector Beneuole; ſcutora; quæ, velut vmbra corpus, amanuenſium ſequuntur manus, propria tua humanitate corrige.

REGISTRVM.

✠ a b A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Vu Xx Yy Zz Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff.

Omnes ſunt Duerniones, præter b, quæ eſt fol. ſimp.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

BONONIÆ, Typis Io. Baptiſtæ Ferronij M.DC.LVIII.
Superiorum permiſſu.

Digitized by Google

Digitized [illegible]